

**До 100-річчя
утворення
Західно-
Української
Народної
Республіки**

ЗУНР

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
■
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА
■
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
■
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА
■
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
■
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА
■
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
■
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ІВАНА КУРАСА НАН УКРАЇНИ
■
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ
■
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМЕНІ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ
■
ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА НАН УКРАЇНИ
■
КАНАДСЬКИЙ ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ
■
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
■
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
■
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
■
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
■
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ

2

З - 0

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 26 лютого 2019 р. (протокол № 2)

Організатор проекту:

Факультет історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Пропоноване енциклопедичне видання вперше в українській та світовій історичній науці презентує читачеві комплексне дослідження одного з найяскравіших феноменів вітчизняної історії – доби Західно-Української Народної Республіки. Енциклопедія є результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів українського державотворення і соборності на початку ХХ століття, узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. На великому і якісно новому джерельному матеріалі з вітчизняних і зарубіжних архівосховищ і наукових бібліотек, ураховуючи сучасні методологічні підходи й останні досягнення соціогуманітарних наук, автори видання – науковці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Чернівців, Тернополя – розглядають передумови революційного чину в Галичині, внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему ЗУНР, її правову і законотворчу діяльність тощо. Велику увагу приділено повсякденному життю та побутові населення західноукраїнського регіону в 1918–1923 рр., просопографічним аспектам історії ЗУНР, питанням історичної персоналістики і біографістики, відомим і маловідомим історичним постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, автентичного ілюстративного матеріалу.

Енциклопедичне видання пропонується увазі учнів, студентів, аспірантів, докторантів, викладачів вищої і середньої школи, усіх, хто цікавиться історією України ХХ століття.

Рецензенти:

Володимир Баран – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Геннадій Боряк – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України.

Ярослав Калакура – доктор історичних наук, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Костянтин Кондратюк – доктор історичних наук, професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка.

Юрій Терещенко – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедрою історії України, країнознавства і туризмознавства Київського національного лінгвістичного університету.

МИКОЛА КУГУТЯК

декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор (співголова)

МИКОЛА ЛИТВИН

керівник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН ПАВЛЮК

директор Інституту народознавства НАН України, доктор історичних наук, професор, академік НАН України (співголова)

ОЛЕГ РАФАЛЬСЬКИЙ

директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ОЛЕКСАНДР РЕСНТ

заступник директора Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ІГОР СОЛЯР

директор Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник, професор (співголова)

ІГОР ЦЕПЕНДА

ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН БАРНА

голова Тернопільської обласної державної адміністрації

МИКОЛА ВІТЕНКО

директор Навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент

ОЛЕКСАНДР ГАНУЩИН

голова Львівської обласної ради

ОЛЕГ ГОНЧАРУК

голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР ДОБРЖАНСЬКИЙ

декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ ЖЕРНОКЛЕЄВ

завідувач кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВАСИЛЬ МАРЧУК

завідувач кафедри політичних інститутів та процесів факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВІКТОР ОВЧАРУК

голова Тернопільської обласної ради

ОЛЕГ ПАВЛИШИН

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка

МАЙ ПАНЧУК

завідувач відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор

ІВАН ПАТРИЛЯК

декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

ІГОР РАЙКІВСЬКИЙ

завідувач кафедри історії України факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ СИНЮТКА

голова Львівської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР СИЧ

голова Івано-Франківської обласної ради

ВАСИЛЬ ФЕРШТЕЙ

генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника НАН України, кандидат педагогічних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

МИКОЛА КУГУТЯК

декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор (голова)

МИКОЛА ВІТЕНКО

директор Навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент (заступник голови, координатор проекту)

ОЛЕГ ПАВЛИШИН

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка (заступник голови)

СЕРГІЙ АДАМОВИЧ

доктор історичних наук, професор кафедри теорії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКОЧИЙ

декан факультету туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВЛАДИСЛАВ ВЕРСТЮК

завідувач відділу історії Української революції 1917–1921 рр. Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор

ПЕТРО ГУЦАЛ

кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

СЕРГІЙ ДЕРЕВ'ЯНКО

доктор політичних наук, професор кафедри політичних інститутів та процесів факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВАСИЛЬ КЛИМОНЧУК

завідувач кафедри політології факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор

ВОЛОДИМИР КОМАР

завідувач кафедри історії слов'ян факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

МИКОЛА ЛАЗАРОВИЧ

доктор політичних наук, професор кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету

ОЛЕКСАНДР ЛИСЕНКО

завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор

ОЛЕКСАНДР МАРУЩЕНКО

завідувач кафедри історіографії і джерелознавства факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент

ПЕТРО МЕЛЕНЬ

директор видавництва “Манускрипт-Львів”

ІВАН МОНОЛАТІЙ

доктор політичних наук, професор кафедри політології факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ІВАН ПАТЕР

завідувач відділу новітньої історії Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор

МИХАЙЛО СИГИДИН

доцент кафедри історії України факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПЕТРО СІРЕДЖУК

доктор історичних наук, професор кафедри історії слов'ян факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВОЛОДИМИР СТАРИК

голова товариства “Український народний дім” у Чернівцях

БОГДАН ЯКИМОВИЧ

доктор історичних наук, професор кафедри історичного краєзнавства історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

АВТОРИ ДРУГОГО ТОМУ

Сергій Адамович,
Микола Арсак,
Павло Артимішин,
Андрій Байцар,
Володимир Бойко,
Степан Борчук,
Василь Ботушанський,
Лілія Бурачок,
Василь Бурдуланюк,
Микола Васильчук,
Володимир Великочий,
Віктор Венглевич,
Віталій Виздрик,
Наталія Винник,
Олег Вівчаренко,
Микола Вітенко,
Наталія Вовк,
Роксолана Гавалюк,
Петро Гаврилишин,
Олена Гайдукевич,
Тамара Галицька-Дідух,
Марія Галушко,
Степан Гелей,
Людмила Герус,
Тетяна Горан,
Зоряна Грень,
Петро Гуцал,
Микола Генік,
Лев Давибіда,
Василь Дебенко,
Руслан Делятинський,
Ірина Дем'янова,
Сергій Дерев'яноко,
Тетяна Дерещук,
Олександр Добржанський,
Оксана Дрогобицька,
Людмила Дрогомирецька,
Олеся Дроздовська,
Олег Єгрешій,
Таїсія Зарецька,
В'ячеслав Карабулькін,
Володимир Качмар,
Богдан Кіндратюк,
Володимир Клапчук,
Роман Кобильник,
Лариса Кобута,
Степан Кобута,
Микола Когут,

Володимир Комар,
Мар'яна Комариця,
Ярослав Коретчук,
Андрій Королько,
Геннадій Корольов,
Орест Красівський,
Микола Кугутяк,
Олександра Кудлай,
Оксана Кузьменко,
Руслан Кульчицький,
Кость Курилишин,
Тетяна Куцир,
Микола Лазарович,
Наталія Лазарович,
Євген Лизень,
Олександр Лисенко,
Микола Литвин,
Тамара Литвин,
Олексій Лупандін,
Олександр Луцький,
Ігор Любчик,
Роман Ляскович,
Олександр Малець,
Ольга Малюта,
Олександр Марущенко,
Василь Марчук,
Богдан Мельничук,
Катерина Мицан,
Андрій Міщук,
Мар'яна Міщук,
Іван Монолатій,
Микола Мушинка,
Мирослав Нагірний,
Михайло Нагорняк,
Кім Науменко,
Олександр Новосьолов,
Тарас Огар,
Володимир Окаринський,
Ірина Орлевич,
Тетяна Осташко,
Олег Павлишин,
Степан Павлюк,
Марина Палієнко,
Май Панчук,
Богдан Паска,
Іван Патер,
Іван Патриляк,
Сергій Перепічка,

Ігор Пилипів,
Ігор Піддубний,
Євген Пінак,
Юрій Плекан,
Ярослав Полатайчук,
Микола Посівнич,
Дмитро Пугач,
Ігор Райківський,
Олег Рафальський,
Олександр Реєнт,
Роман Рибчин,
Олександр Рубльов,
Олександр Руснак,
Михайло Сигидин,
Франк Сисин,
Петро Сіреджук,
Любов Соловка,
Ігор Соляр,
Володимир Старик,
Олеся Стефаник,
Олег Стецишин,
Роман Тарнавський,
Роман Тимченко,
Борис Тищик,
Оксана Тріска,
Віктор Уніят,
Ірина Ухман,
Ігор Федоришин,
Лариса Федорова,
Олена Федорчук,
Любомира Федунішин,
Володимир Фісанов,
Андрій Харук,
Любомир Хахула,
Іван Хома,
Борис Хруслов,
Ігор Цепенда,
Микола Чмир,
Роман Чорненський,
Ігор Чорновол,
Володимир Шеремета,
Рікако Шіндо,
Лілія Шологон,
Лариса Щербак,
Лілія Щербін,
Богдан Якимович

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ У ВИДАННІ ”ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918–1923. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ”

Другий том Енциклопедії складається з текстової частини, списку основних скорочень та переліку гасел. Статті подано за українською абеткою, а з латиномовними гаслами – наприкінці останнього тому пропонованого видання за латинським алфавітом.

Кожна стаття складається з гасла, розкриття його змісту, переліку літератури. Лише зрідка список літератури відсутній – як правило, йдеться про біографічні нариси, написані зі слів рідних і близьких, чи з доволі широкого кола довідкової літератури.

Якщо в тексті статті згадано назву гасла, то її скорочено до початкових літер; прізвище, ім'я та по батькові – до початкової літери прізвища.

У тематичних статтях розкрито найбільш актуальні питання західноукраїнського державотворення в загальноукраїнському і міжнародному контекстах.

З метою відновлення і збереження історичної пам'яті життєписи подано якнайповніше, зокрема висвітлено ді-

яльність персоналій поза хронологічними межами існування ЗУНР.

Уніфіковано написання лише загальноприйнятих термінів і власних назв. Подано ті назви населених пунктів, які вживалися протягом висвітлюваного періоду; у разі паралельного побутування збережено поданий автором статті варіант. Якщо згодом було змінено назву, то вказано й сучасну. Після означень місто, село і т. д. назви населених пунктів вжито в називному відмінку.

Дати вказано за новим стилем. Назви закладів вищої освіти наведено за географічною ознакою. При написанні деяких термінів періоду ЗУНР збережено історичну традицію.

У вміщеній наприкінці статті бібліографії курсивом виділено прізвища авторів. Якщо твори чи праці одного автора перераховані послідовно, то замість прізвища автора подано: *Його ж (її ж)*.

За достовірність інформації і правильність вживання термінології відповідальними є автори статей.

**Микола Вітенко,
Галина Пославська**

ЗАБОЛОТНИЙ

Данило Кирилович

(28.12.1866–15.12.1929) – мікробіолог, епідеміолог, президент ВУАН (1928–29). Н. у с. Чоботарка (нині с. Заболотне Крижопіл. р-ну Вінниц. обл.) в сел. сім'ї. Двоюрідний племінник З. – повстанський от. С. Заболотний. 1877, після смерті батька, переїхав до дядька в м. Ростов-на-Дону (нині РФ). Навч. у Нахичеван. г-зії. 1880 в м. Одеса вступив до Рішельєвської г-зії, 1885 – на фіз.-мат. ф-т Новорос. ун-ту (нині Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова). Заарештований 21.11.1889 за участь у студент. нелегальному гуртку “Молода громада”. Звільнений з ув'язнення за станом здоров'я (вже тоді мав проблеми з опорно-руховим апаратом).

1889–91 – пом. Я. Бардаха на Одес. бактеріологічній станції. 1891 екстерном склав магістер. іспити. Вступив на 3-й курс мед. ф-ту Київ. ун-ту. Був знайомий з Лесею Українкою, писав вірші.

1894 переїхав до м. Кам'янець-Подільський. Боровся з епідемією холери та дифтерії у Подільській губ. Зароблені гроші роздавав нужденним.

1895–97 очолював відділення інфекц. хвороб Київ. окружного військ. госпіталю. 1896 – учасник дослідження і ліквідації епідемії чуми в Індії. 1898 працював у Пастерівському ін-ті м. Париж. 1898–1917 – зав. каф-ри мед. бактеріології Петербурзького жін. мед. ін-ту. 1917 очолював б-бу з холерою у м. Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ).

У 12.1918 повернувся до України, деякий час проживав у м. Київ. Згодом комісар охорони здоров'я Ольгопільського пов. Очолював б-бу з висипним тифом. 26.09.1919 за дорученням Директорії УНР тимчасово виконуючий обов'язки чл. ради Мін-ва нар. здоров'я і опіки. У 11.1919–01.1920 активно допомагав воякам УГА, які хворіли на тиф; урятував від смерті десятки старшин УГА, у т. ч. генерала-чет. О. Микитку.

1920 переїхав до м. Одеса, 1920–23 – ректор Одес. мед. ін-ту, створив каф-ру епідеміології. 1923 переїхав до Петро-

града. 1924–28 – проф. Військ.-мед. акад-ї в м. Ленінград (нині Санкт-Петербург). Засн. (1928) і дир. Ін-ту мікробіології та епідеміології в м. Київ. Співзасн. Міжнар. т-ва мікробіологів. 1928 очолив ВУАН. Намагався зупинити репресії щодо вчених С. Єфремова, А. Кримського.

Автор підручників з бактеріології, епідеміології та мікробіології. Послідовно займав проукр. позиції, відмовлявся читати лекції рос. мовою. Вільно володів рос., англ., франц., нім. та лат. мовами. Написав щоденник “По світах і людях”, який знищили співробітники НКВС – залишилася тільки записка: “Дневник академика Заболотного, как содержащий буржуазно-националистические взгляды, подлежит уничтожению, путем предания его огню”. Двоє рідних дітей З. померли в дитинстві. Усиновив 13 дітей, які втратили батьків унаслідок різних епідемій. Прийомний син Андрій воював у ДА УНР.

Найбільший внесок в укр. науку становлять мед. дослідження З. Він довів, що носіями збудників чуми є гризуни; вивчав природні вогнища, розробляв протичумні вакцини і сироватки. Довів ефективність імунізації у б-бі з холерою. Досліджував, розробляв методику б-би з гангреною, дифтерією, черевним та висипним тифом, дизентерією, малярією, грипом.

П. у м. Київ. Похований у с. Чоботарка. На честь З. названо вулиці в м. Київ, Одеса, Вінниц. мед. коледж, перейменовано рідне село З. У батьків. хаті розташовано меморіальний музей.

Літ.: Бойчак М. П. Заболотний Данило Кирилович як військовий лікар // Сучасні інфекції. 2002. № 4. С. 109–114; Голяченко О. М. Данило Заболотний // Лікарі Вінниччини. Тернопіль, 2004. С. 31–36; Калита В. Т. Данило Заболотний. К., 1981; Московець С. М. Академік Д. К. Заболотний. К., 1966; Сегеда Ю. Оновили музей академіка Данила Заболотного у його рідному селі Заболотне, що в Крижопільському районі... // Вінниччина. 2016. № 73. С. 7.

Іван Патрільяк

З

ЗАБОЛОТНИЙ
Данило Кирилович

ЗАБОЛОТНИЙ
Семен Федорович

ЗАБОЛОТНИЙ **Семен Федорович**

(1894–04.07.1922) – полковник ДА УНР, організатор антибільшовицького руху на Одещині. Син двоюрідного брата Д. Заболотного (1866–1929). Н. у с. Обжиле (нині в складі м. Балта Одес. обл.) в сім'ї волосного писаря. Навч. в Ольгопіль. двокласному міськ. уч-щі, 1911–14 – Березівській нижчій практичній шк. садівництва, городництва і бджолярства. Здобув фах агронома.

Мобілізований до рос. імперської армії. Учасник ПСВ. Єфрейтор, унтер-офіцер кінної гвардії. Учасник Лютневої революції на Одещині. захищав інтереси укр. селянства. Деякий час учительював. Сформував Балтсько-Ольгопіль. повстан. загін з мешканців Балтського пов., очолив б-бу проти білогвардійців і більшовиків. Полковник, команд. полку Чорних гайдамаків, команд. Придніпров. бригади 4-ї повстан. д-зії ДА УНР. Його підрозділи називалися Чорноморське повстанське козацьке військо (ЧПКВ), поділялися на сотні й десятки. Очолювали ЧПКВ Дієва повстан. рада і штаб. При штабі функціонувало й цивільне управління. Командування ЧПКВ підтримувало зв'язок і координувало бойові дії з ДА УНР. 6.12.1919–6.05.1920 учасники 1-го Зимового походу контактували з Гол. от. УНР С. Петлюрою через штаб ЧПКВ, де перебував представник МВС УНР, який займався орг-цією держ. влади, законодавчим забезпеченням, контррозвідкою. До складу ЧПКВ входили загони отаманів Я. Куцового, Солтиса, Боровського, Кіршула, Карого, Коваленка, Стратіївського, Солоненка, І. Деркача, Десятника, Бондаренка, Левченка. У 01.1920 звільнив від білогвардійців Балтський пов., очолив більшість укр. повстан. загонів Одеської та частини Подільської губ. (5-й повстан. р-н). У 04.1920 зайняв м. Балта, м. Ананіїв та ін. 27–30.04.1920 спільно з підрозділами ЧУГА (1-ша кавалерійс. бригада Ю. Шепаровича) підняв антибільшовицьке повстання в р-ні Жмеринка–Вапнярка–Проскурів–Могилів–Подільський–Бершадь–Балта. Допоміг під-

розділам ЧУГА пробитися на Захід. Після відходу осн. сил ДА УНР продовжував б-бу в Балтському пов.

У 03.1921 успішно воював з підрозділами 12-ї стрілець. д-зії ЧА, розгромив її штаб. Чисельність ЧПКВ досягала 3000 бійців. 3–5.04.1921 перебував у Румунії. Учасник з'їзду (9–11.04.1921) повстан. ватажків Брацлавського і Гайсинського пов., проведеного з метою спільного наступу на м. Тульчин.

Після низки важких боїв штабом прийнято рішення про поступову легалізацію частини повстанців. 5.08.1921 З. розпустив на 3 тижні загони для збору врожаю. Б-бу відновив меншими партизан. підрозділами.

Через донос агента ДПУ 7.02.1922 заарештований разом із соратниками в с. Фернатія (нині с. Кармалюківка Балтської міськради Одес. обл.), де лікувався після поранення. До 5.03.1922 перебував під слідством. Зумів утекти з Харків. в'язниці. В серед. 03.1922 повернувся до командування своїм загonom.

Убитий у с. Берізки-Чечельницькі (нині Чечельниця, р-ну Вінниця, обл.).

Іноді в л-рі З. плутають з от. Архимом Яковичем Заболотним, уродженцем с. Тридуби (нині Кривоозерного р-ну Миколаїв. обл.).

Дж.: ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 66646. Т. 12–17.

Лит.: Батайлюк М. Отаман козацького війська з Тридубів // Український південь. 2008. № 37; Боган С. Повстанці Одещини і Придністров'я. К., 2013; Його ж. С. Ф. Заболотний – керівник селянського повстання на Одещині // Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Вип. 11. Одеса, 2001. С. 285–291; Василенко В. Південна група військ УНР у підготовці антибільшовицького повстання в Україні (1921 р.) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2011. № 2. С. 94–125; Доценко О. Зимовий похід (6.XII.1919–6.V.1920). К., 2001. С. 60–142; Завальнюк К. В. Провісники волі: повстанський рух на Поділлі у персоналіях (20-і роки ХХ ст.). Літин, 2005; Омельянович-Павленко М. Спогади командарма (1917–1920). К., 2007; Сovenko В. Отаман

Семен Заболотний // ЛЧК. 1938. Ч. 3. С. 17; Янчук О. Б. Останній гайдамака Одещини. Одеса, 2001.

Іван Патриляк

ЗАВАДСЬКИЙ

Віктор Володиславович

(23.10.1886–08.05.1973) – правник-суддя, громад.-політ. і держ. діяч, публіцист. Н. на Полтавщині. Навч. на юрид. ф-ті Київ. ун-ту. Суддя в м. Омськ (РФ) та Київ. Діяч УПСФ, чл. ЦК. Нач. юрид. відділу Мін-ва юстиції УНР (1919).

У складі урядових установ евакуювався до м. Вінниця, Кам'янець на Поділлі, 1921 – до м. Тарнів (нині Польща). 1929 разом з родиною переїхав до м. Варшава, де працював у суді.

З 1944 перебував у таборах біженців у Німеччині, звідки емігрував до Канади й замешкав у м. Торонто. Чл. Укр. правн. т-ва. Публікував статті в час.: "Нова Рада" (Київ), "Воля" (Відень), "Діло" (Львів), "Вільне слово" (Торонто). У спогадах описав діяльність урядових установ УНР 1919, стосунки кер-ва УНР та ЗУНР у Кам'янці на Поділлі.

П. і похований у м. Торонто.

Тв.: *Завадський В.* Евакуаційний профіль // Календар-Альманах Дніпро на звичайний рік 1929. Річник VI-й. Львів, 1928. С. 59–61; *Його ж.* Як ми мандрували. Кам'янецький період. (Евакуаційні нариси) // Воля. Відень, 1921. 5 лютого. Т. 1. Ч. 6. С. 267–273.

Літ.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 236.

Олег Павлишин

ЗАВАЛИКУТ

Іван Якимович

(10.09.1884–21.03.1975) – адвокат, старшина УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Малі Чорнокінци (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Початкову освіту здобув у с. Колиндяни та м. Чортків, середню – в г-зі м. Бучач (нині всі Терноп. обл.), де 1905 склав іспит зрілості. Відбув однорічну військ. службу в австро-угор. армії, іменованій хорунжим. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1911); здобув ступінь д-ра

права. 1912 розпочав адвокат. практику в м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.). Діяльний у громад. праці, зокр. допомагав організувати читальні т-ва "Просвіта" в селах Гусятин. пов.

Під час ПСВ, як старшина австро-угор. армії, воював на Сх. фронті. Восени 1914 у бою в Карпатах потрапив до рос. полону; спочатку перебував у таборі в м. Бугульма (нині Республіка Татарстан, РФ), пізніше – в таборі у Пензенській губ. Під час Різдвяних свят 1918 зумів утекти. Через Москву дістався до України, побував у м. Полтава, звідки губернський комісар УНР А. Лівіцький скерував З. до м. Золотоноша (нині Черкас. обл.), де працював заст. повіт. комісара та одночасно викладав нім. мову в місц. г-зі. Після гетьман. перевороту (04.1918), згідно з наказом нім. військ. влади, мусив зрестися посади й вирушив до м. Черкаси, де викладав укр. мову на учител. курсах. Там перехворів на "іспанку".

У період Директорії УНР – повітов. урядовець у м. Черкаси. Згодом, рятуючись від розстрілу ВЧК, утік до Золотоноші, звідти до Києва, пізніше дістався до м. Тернопіль. Відтак перебував у штабі Гол. от. УНР С. Петлюри в м. Здолбунів (нині Рівнен. обл.), переїхав до м. Рівне, а потім, завдяки допомозі А. Лівіцького, прибув додому.

Напередодні Чортків. офензиві зголосився до УГА; після переходу армії на Наддніпрянщину – командант обозу 9-ї Белз. бригади; 1.08.1919 іменованій поручником. Двічі перехворів на тиф. Напередодні Різдва 1920 з м. Одеса вирушив додому. Дорогою був заарештований чекістами; у м. Тирасполь (нині Молдова) засуджений військ. трибуналом ВЧК до розстрілу, однак знову зумів урятуватися. У 08–09.1920 працював у повітов. ревкомі Галревкому в м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.).

Від 1922 – адвокат. кандидат у Копичинцях. Активно долучився до громад.-політ., економ. та культосвіт. діяльності повіту, організатор і співзасн. низки укр. інституцій. Очолив відновлений гурток "Рідної школи" в місті, що опікувався 7-класною приватною шк.;

ЗАВАЛИКУТ
Іван Якимович

сприяв заснуванню гуртка (1923) т-ва в с. Чабарівка (нині Гусятин. р-ну) та укр. приватної 2-класної шк. (1926) в Гусятині. Чл. надзірної ради Українбанку, голова надзірної ради ПСК (1923–30). У 05.1930 переїхав до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де відкрив власну канцелярію. Чл. ЦК УНДО та посол від цієї партії до сейму Польщі (1927–30, 1935–38). Зазнав переслідувань з боку польс. влади, 1923 і 1930 за політ. діяльність відбував тюремне ув'язнення в Чорткові. 1932 у м. Львів засуджений на 6 місяців позбавлення волі. Гол. адвокат. рада в м. Варшава заборонила З. займатися адвокат. практикою протягом 5 р. (згодом цей термін скоротили удвічі).

Після встановлення у 09.1939 рад. влади на ЗУЗ, остереігаючись арешту, виїхав до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), потім до м. Львів; звідти зумів перебраться через рад.-нім. кордон до м. Замостя (нині Польща), де працював адвокатом. У 07.1941 повернувся до Станіслава, продовжив адвокат. практику, сприяв відродженню укр. громад. життя.

З наближенням військ ЧА у 03.1944 разом з родиною подався на Захід і через Словаччину дістався до м. Відень (Австрія), кілька місяців перебував у пересильному таборі Штрасгоф (нині м. Штрасхоф-ан-дер-Нордбан). Згодом виїхав до Німеччини: спочатку до м. Берлін, звідти (з дорученням створити Укр. допомоговий к-т) – до м. Байройт, далі до ДП у м. Ельванген, де був радником з юрид. питань.

1950 емігрував до США; кілька місяців побутував у м. Бруклін, звідти переїхав з родиною до м. Сіракузи (шт. Нью-Йорк). Брав активну участь у діяльності укр. громад.-політ., культ. та екон. т-в, зокр. УККА, Укр. нар. дому, Т-ва укр. ветеранів, "Самопоміч".

П. у м. Сіракузи (США).

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 56–57; Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / ред. кол.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дrajньювський. Нью-Йорк; Па-

риж; Сідней; Торонто, 1974. С. 44, 295–299, 413, 427; *Логаза М.* Д-р Іван Заваликут: з нагоди 80-ліття // Свобода. 1966. 15 квіт. Ч. 69; *Мельничук Б., Пиндус Б.* Заваликут Іван Якимович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 591.

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович**

ЗАВАЛЬСЬКА СІЧ – перший осередок укр. пожежно-гімнаст. т-ва "Січ" у Галичині.

Появі З.С. передувала підготовча робота на Покутті, проведена К. Трильовським з 1899. Галиц. намісництво кілька разів не затверджувало статут осередку т-ва; лише 8.03.1900 його було схвалено.

Установчі збори З.С. за участю бл. 200 селян з навколишніх сіл відбулися 5.05.1900 у с. Завалля (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) на подвір'ї місц. селянина-радикала І. Маріянича. К. Трильовський та І. Сандуляк ознайомили селян із завданнями "Січей", пояснили пункти січового статуту, роздали товариські відзнаки, привели січовиків до присяги на вірність нар. справі. Вибрали першу старшину "Січі" (кошовий М. Неделко, осавул Т. Семак). До складу З.С. ввійшло 40 чл. З нагоди заснування З.С. К. Трильовський

Пам'ятний знак на місці заснування першого осередку т-ва "Січ" у с. Завалля

написав першу січову пісню "Про Січ славу, Запороже", в якій розкрито справжню мету укр. січового руху: "...Нехай знають вороженьки, що козацький дух не вмер... Що ми хочем поборотись із неправдою і вогнем".

Польс. адміністрація краю одразу чинила перешкоди, забороняла організовані походи січовиків на вправи; жандарми псували пожежний інвентар, залякували членів т-ва фіз. покараннями. 27.05.1900 за наказом війта с. Завалля розігнано січову забаву, а найбільш активних учасників засуджено на 2 доби арешту.

14.10.1900 січовики Завалля взяли участь у роботі радикального віча в м. Коломия, на якому прозвучав заклик активніше засновувати січові т-ва в краї. 4.10.1903 січовики села виступали з показовими гімнастичними вправами на відкритті осередку т-ва в м. Вашківці. Члени осередку т-ва брали участь у повітових і заг.-крайових січових святах, які 1902–12 відбувалися в м. Коломия, Снятин, Станіславів. Січовики с. Завалля В. Вовк, М. Бойчук, І. Павлюк, Н. Герелюк, М. Лазарук, В. Неделко, М. Одинський, Т. Одинський, М. Ляшкевич, І. Никифоров, В. Один-

ський, І. Храпко та ін., пройшовши вишкіл у З.С., воювали в Легіоні УСС та УГА.

1924 польс. влада зборонила діяльність "Січей", у т. ч. З.С. На поч. 1930 у с. Завалля почав діяти осередок Союзу укр. поступової молоді ім. М. Драгоманова "Каменяри", який займався спорт., гімнастичною та патріотично-виховною підготовкою жителів села.

Через "Січі", започатковані діяльністю З.С., пройшли сотні молодих краян, які на ціле життя зберегли набуті вміння, високу моральність та громад. активність. Вони долучилися до формування Легіону УСС, УГА, ОУН і УПА, взяли участь у нац.-визвол. б-бі укр. народу 1914–23, 1940-х – серед. 1950-х.

Після проголошення незалежності України періодично вшановують З.С. та "батька" укр. січового руху К. Трильовського. Так, у с. Завалля проведено конф. з нагоди 95-ї, 100-ї та 115-ї річниць заснування З.С.; 2007 і 2014 опубл. зб. матеріалів конф. з нагоди вшанування пам'яті К. Трильовського. 2010–18 в м. Коломия організовано 9 січових свят, які популяризують істор. традиції З.С. 6.05.2018 у с. Завалля відбувся 1-й відкритий фестиваль стрілець. пісні "Завальська Січ".

Лит.: Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914). Чернівці, 2009; "Завальська "Січ" – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності. Снятин, 1995; Кирило Трильовський і січовий рух. Коломия, 2014; *Кириак І.* Як організувалася перша "Січ" в Завалю // Гей, там на горі "Січ" іде! / ред. П. Трильовський. К., 1993. С. 82–83; Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. Коломия, 2007; *Храпко Е.* Історія Завалля. Історико-етнографічний опис. Коломия, 1997.

Андрій Королько

ЗАВИЦЬКИЙ Йосиф (Осип)-Зенон

(16.02.1885–12.04.1958) – педагог, поручник УГА. Н. у сім'ї залізничника. Випускник Заліщиц. учител. семінарії. Пе-

**ЗАВИЦЬКИЙ
Йосиф (Осип)-Зенон**

**Уривок пісні
"Про Січ славу,
Запороже", укладеної
К. Трильовським**

ред ПСВ – вчитель, дир. шк. в с. Балинці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Служив в австр. армії. 1917 закінчив навч. у старшин. шк. 21.04.1917 отримав перше офіцер. звання – фенріха (хорунжого), 1.08.1918 – лейтенанта (четаря). Воював на Італ. фронті в складі 80-го піх. полку.

1918–19 – заст. катехита м. Коломия. Зголосився до УГА. Старшина коша 36-го Коломий. піх. полку ім. гетьмана І. Мазепи, з 04.1919 – Коломийської ОВК. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

Після завершення визвол. змагань повернувся додому. 1921 заарештований поляками як неблагонадійний. З труднощами відновив пед. діяльність. 1923 з Балинців переведений учителювати в с. Старий Гвіздець (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). 1952 вийшов на засл. відпочинок, переїхав до Коломиї, де протягом 1 р. вів курси для малограмотних.

П. і похований у м. Коломия.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 780. Оп. 3. Спр. 340. Арк. 123–126; Ф. 861. Оп. 1. Спр. 146. Арк. 36 зв.

Лит.: *Грабовецький В.* Уторопи: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1997. С. 97.

Петро Сіреджук

**ЗАВІДОВСЬКИЙ
Ілля Михайлович**

(04.11.1891 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Брат загиблого вояка УГА В. Завідовського. Н. у с. Біла (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1909). Студював право у Львів. ун-ті.

З 1917 – в австро-угор. армії; іменованій хорунжим. В УГА служив з поч. 1919. Від 07.1919 перебував на Наддніпрянщині; 1.08.1919 іменованій четарем. У 04. 1920 потрапив у польсь. полон, з табору м. Тухоля звільнений 22.02.1920.

Після польсь.-укр. війни завершив вищі студії, працював у суді м. Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.).

Подальша доля невідома.

Лит.: *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tuchola. К.; Париж,

2016. Кн. 1. С. 108; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 330.

Петро Гуцал

ЗАВІСТОВСЬКИЙ

Луція

(Zawistowski Lucjan;

07.05.1876–25.01.1947) – юрист, польсь.

громад.-політ. діяч, урядовець. Н. у м. Краків у сім'ї дрібного торговця. Ви-

пускник 3-ї г-зії м. Краків, юрид. ф-ту Краків. ун-ту. Д-р права (1899). З 1900 працював у Крайовій шкільній раді та апараті Цісарсько-королів. намісництва в м. Львів. Згодом староста в м. Пльзень (нині Чехія), Переворськ (нині Польща), Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.), Тарнів (нині Польща).

З 08.1917 – староста в Станиславівському пов. 1.11.1918 без опору передав владу в повіті представникам УНРади Яновичу, Мирону та Кульчицькому, заявивши, що це “природня справа з огляду на права українського народу до його власної землі”.

У міжвоєн. період – інспектор староств у Львівському, Станиславів. та Терноп. в-вах. Радник в апараті Львів. в-ва. 24.02.1923–16.02.1927 – терноп. воєвода: сприяв поширенню польсь. аграр. осадництва в краї, причетний до ліквідації 4.03.1925 у м. Тернопіль Укр. студент. ради; при цьому намагався не допускати прямого польсь.-укр. протистояння. Передав свої воєвод. повноваження М. Квасневському.

Після 1944 переїхав до м. Освенцим.

П. і похований у м. Освенцим.

Лит.: *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко,*

К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 324–327; *Krakowianin wojewodą tarnopol-skim // Nowości Ilustrowane*. 1923. Nr 10. S. 4; *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej / red. J. M. Majchrowski przy współpracy G. Mazura i K. Stepana*. Warszawa, 1994. S. 176.

Микола Вітенко

ЗАВОРОТІЮК Мирон-Мирислав

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. Навч. у г-зії, але не закінчив студії через поч. ПСВ. Воював у складі 89-го піх. полку австро-угор. армії разом з Д. Бречкою, М. Козаком, М. Матюком та ін. майбутніми старшинами УГА.

З 11.1918 – в УГА; четар, згодом сотник. Після загибелі 21.01.1919 чет. С. Васкана командував Гуцул. куренем 9-ї Белз. бригади. Учасник боїв за м. Белз, Угнів, с. Річки, Корні, Белзець. 1.03.1919 іменованій поручником. У 07.1919 перейшов за р. Збруч, зі своїм підрозділом брав участь у поході на м. Київ. 02–04.1920 – у складі ЧУГА. Деякий час перебував у м. Бердичів. Згодом повернувся до Галичини.

1927 входив до УНС на Угнівщині, 1928 від цієї політ. сили балотувався до сейму Польщі.

Після ДСВ емігрував на Захід. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри.

Літ.: Божик С. Шляхом слави 9-ої Бригади УГА // ЛЧК. 1934. Ч. 4. С. 10–13; Ч. 5. С. 12–16; Ч. 6. С. 8–11; *Бречко Д.* До історії 9-ої Белзької бригади УГА (Спогад) // Надбужанщина. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986. Т. 1. С. 196–208; Даниловичівсько-хрунівська язва в Угнівщині // Діло. 1928. 28 січ. Ч. 20. С. 4; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 314; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 104–106.

Микола Вітенко

ЗАГАЙКЕВИЧ Богдан Вікторович

(05.02.1887–20.08.1967) – педагог, громад. діяч. Брат В. Загайкевича. Н. у м. Тернопіль у сім'ї проф. г-зії. Навч. у г-зіях м. Тернопіль і Львів. Випускник

філос. ф-ту Львів. ун-ту (1912). 1912–14 викладав у Перемишл. укр. чол. г-зії.

Під час ПСВ воював у 84-му полку австро-угор. армії, у 12.1917 був важко поранений у бою; отримав військ. звання поручника. В 11.1918 прибув з м. Відень до м. Станиславів, призначений командантом 2-го Коломий. куреня, з яким воював під м. Львів, у Чортків. офензиві. 21.06.1919 іменованій сотником. У складі УГА перебував на Наддніпрянщині.

29.03.1920 заарештований чекістами поблизу м. Одеса. Згідно з постановою Колегії Одеської ГубЧК від 14.06.1920 йому винесли смертний вирок. Зумів утекти й уникнув розстрілу. Потім служив у ДА УНР. Потрапив у польс. полон, перебував у таборі для інтернованих с. Стшалково.

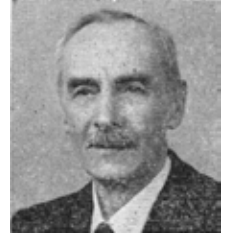
Після звільнення повернувся до м. Перемишль, 1922–23 учителював в Укр. ін-ті для дівчат, одночасно 1922–39 – в укр. чол. г-зії. 1932 став одним із членів Т-ва наук. викладів ім. Петра Могили, був співзасн. і дир. Укр. регіонального музею “Стривігор”. 1941–44 – голова Укр. допомогового к-ту в м. Перемишль.

1944–50 проживав у зх. зоні Німеччини, обіймав посаду голови таборової ради. З 1950 – у США, де вчителював у м. Елізабет і м. Ірвінгтон (шт. Нью-Джерсі), працював у НТШ, був чл. УВАН, очільником акад. секції “Книгознавство”.

Ред. і співавтор кн. “Перемишль – західний бастион України: Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі” (Нью-Йорк; Філадельфія, 1961). Автор переказу розвідки О. Зубрицького “Дещо з минушини Перемишля” (газ. “Надсянська земля”. 1939. Ч. 1), низки статей з історичної та пед. тематики.

П. у м. Ірвінгтон.

Літ.: Кріль М., Лешкович Н. Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили (1908–1939 рр.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2011. Вип. 46; Одесский мартиролог: Данные о репрессированных Одессы и Одесской области за годы советской власти. Т. 3 / сост. Л. В. Ко-

ЗАГАЙКЕВИЧ
Богдан Вікторович

вальчук, Г. А. Разумов. Одесса, 2005. С. 321–323; Українська державна чоловіча гімназія в Перемишлі. 1895–1995. Дрогобич, 1995; *Шишко О.* Справа № 2575 (з історії політичного терору в Одесі у 1920 році) // У ПОШУКАХ ГАРМОНІЇ... Наукова збірка до 50-річчя професора Вадима Михайловича Хмарського / наук. ред. і упоряд. Е. П. Петровський. Одеса, 2017. С. 469–488.

Павло Артимішин, Ігор Соляр

ЗАГАЙКЕВИЧ

Володимир Вікторович

(19.10.1876–07.06.1949) – адвокат, громад.-політ. діяч. Брат Б. Загайкевича. Н. у м. Тернопіль у сім'ї проф. г-зії.

Середню освіту здобув у Терноп. г-зії. Навч. на правн. ф-тах Львів., Віден. та Берлін. ун-тів. Чл. та активний діяч студент. т-в "Академічне братство" (Львів), "Січ" (Відень). З 1906 – д-р права. Пом. адвоката в м. Львів. З 1907 – адвокат у м. Перемишль. Очолював філії т-в "Просвіта", "Міщанська каса", "Народний базар"; входив до кер-ва повітов. філій "Сільського господаря" та "Руської щадниці". 1908 захищав у суді М. Січинського. 1910 організував нар. протести після вбивства укр. студента А. Коцка. Виступав за створення укр. ун-ту в м. Львів. 1911 став помічником посла до віден. парламенту

Г. Цеглинського, після смерті якого З. був послом до Держ. Ради (1912–18). Навесні 1914 організував на Перемишльщині святкування столітнього ювілею Т. Шевченка.

Під час РСВ залучений до роботи в австр. військ. суді. Чл. Бойової управи УСС. 1917 демобілізований. Виступав у Держ. Раді з доповідями про знущання угор. підрозділів над мирним нас. Галичини в ході РСВ.

У 10.1918 долучений до УНРади. 29.10.1918 вів переговори з ген. С. Пухальським про можливість мирної передачі влади українцям у Перемишльському пов. 3–4.11.1918 організував перебрання влади українцями в м. Перемишль, заст. голови місц. повітової УНРади – Т. Кормоша. Заарештований поляками після зайняття Перемишля польсь. військами 11.11.1918. Будучи важкохворим, зазнав знущань. Ув'язнений, 27.12.1918 інтернований у таборі в м. Домб'є. На поч. 11.1919 звільнений, повернувся до м. Перемишль. 1919–29 очолював ред. час. "Український Голос". Критикував Варшав. договір С. Петлюри та Ю. Пілсудського.

Активний громад. діяч, захищав членів УВО та ОУН у суді під час політ. процесів. Проявив себе як адвокат на Львів. процесі 1936. 1928–35 – посол сейму Польщі, 1928–30 – віце-маршалок, голова Укр. сеймового клубу. 1939–44 працював в апеляційному суді м. Краків; з 1.09.1940 очолював Укр. допомоговий к-т. Після 1944 перебував у ДП у м. Карлсфельд та Міттенвальд (Німеччина).

П. і похований у м. Міттенвальд.

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 57–58; *Комариця М.* Загайкевич Володимир // Українська журналістика в іменах. Вип. 10. Львів, 2003. С. 163–166; *Мудрий В.* Пам'яті д-ра Володимира Загайкевича (1876–1949) // Свобода. 1959. 2 лип.; *Павлишин О.* Доля і доля діячів перемишльської української національної ради (1918–1919) // Перемишль і перемишльська земля протягом віків. Перемишль; Львів, 2003. С. 107–117; *Півень А.* Володимир Загайкевич. Політичний портрет. Дрогобич,

2011; *Соляр І.* Громадсько-політична діяльність Володимира Загайкевича // *Перемишль і Перемишльська земля* протягом віків. Львів; Перемишль, 2001. С. 51–57; *Стех Я.* Пропам'ятна книга українських діячів Перемищини. Львів, 2006. С. 163–164.

Петро Гуцал, Ігор Соляр

ЗАГАЙКЕВИЧ

Дмитро Семенович

(22.10.1882–29.01.1935) – секретар і скарбник УНРади ЗУНР, старшина УГА, кооп. і громад. діяч. Н. у с. Крихівці (нині в складі м. Івано-Франківськ).

Випускник г-зії м. Станіславів. Студіював на філос. ф-ті Львів. ун-ту, але за активну участь у студент. заворушеннях відрахований, навч. завершував у м. Відень. 1909 отримав військ. звання поручника (лейтенанта) в резерві артилерії. За зразкову службу був нагороджений золотою медаллю. Урядник руху поїздів у м. Галич.

Учасник ПСВ. Урядник руху поїздів у с. Залуччя (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.), де був поранений; згодом нач. станцій у м. Снятин та Стрий. 1.05.1915 отримав звання старшого лейтенанта резерву артилерії 13-го піх. полку. 16.05.1915 нагороджений бойовою бронз. медаллю “За військові заслуги” на стрічці бойового хреста за зразкову службу на військ. залізниці.

З 11.1918 працював в УНРаді скарбником. У 05.1919 вступив до УГА. 17.09.1919 інтернований поляками. Після звільнення проводив активну громадську та орг. роботу в т-ві “Рідна школа”, скарбник цього т-ва. Належав спочатку до УСРП та її орг-ції “Воля”, згодом до УНДО. Чл. “Просвіти”, один з організаторів читальні т-ва “Просвіта” в Княгинин-Бельведері, секретар читальні в Княгинин-Гірці; у 12.1924 входив до складу делегації від Станіславів. пов. на з'їзді філії і читалень “Просвіти” в м. Львів.

Деякий час працював викладачем в учител. семінарії м. Станіславів. Зміг повернутися на залізницю. 1930 обіймав посаду старшого асесора залізниці VI рангу окружної дирекції держ. залізниць у Станіславові. 1934 переведений на роботу до м. Радом (нині Польща). Долучився до місц. укр. громади. Захворів на запалення легень.

П. і похований у м. Радом.

Дружина Гелена-Аурелія, донька графині Владислави-Феліції Цопот та Зеновія Климковича, теж проводила активну благодійну діяльність у т-ві “Рідна школа”, збирала кошти для дітей-сиріт і нуждених. Дочка Софія-Іоанна 1942 переїхала разом із сім'єю до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), брала участь у діяльності УГКЦ в підпіллі.

Дж.: ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 174. Арк. 71; Спр. 264. Арк. 296; Спр. 299. Арк. 133; Спр. 624. Арк. 317; Оп. 3. Спр. 189. Арк. 14; Ф. 6. Оп. 1. Спр. 235. Арк. 3 зв.; Оп. 3. Спр. 3606. Арк. 6; Ф. 631. Оп. 1. Спр. 729. Арк. 73 зв.; Оп. 2. Спр. 67. Арк. 80.

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. Т. 1. С. 417; *Арсенич П.* Січові

стрільці в боротьбі за волю України // Галичина. 2014. 5 серп.; *Грабовецький В.* Історія Івано-Франківська (Станіславова). З найдавніших часів до початку ХХ століття. Ч. 1. Івано-Франківськ, 1999. С. 196; *Соловка Л. М.* Крихівчани в боротьбі за незалежність України в рядах УСС та УГА // Крихівецька родина. 2018. № 6 (19). 24 серп. С. 2; Станіславів у часи Західно-Української Народної Республіки. Документальні свідчення, спогади, оголошення, накази революційної доби / упоряд. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2008. С. 48.

Любов Соловка

ЗАГАЙКЕВИЧ

Михайло

(16.11.1894–06.04.1982) – педагог, підстаршина УСС, старшина УГА та ДА УНР. Н. у с. Крихівці (нині в складі м. Івано-Франківськ). Навч. в укр. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Після закінчення 6 класу в 08.1914 вступив до Легіону УСС. Гімназійні іспити склав 1916 у м. Відень.

У лавах УСС пройшов весь бойовий шлях. 1918–21 воював в УГА та ДА УНР. Після звільнення з польс. таборів для інтернованих 1922 виїхав до ЧСР, де вивчав математику, фізику і хімію у Празьк. ун-ті.

1924 повернувся до Галичини, нострифікував свій диплом і вчителював в учительській жін. семінарії м. Стрий (нині Львів. обл.); одночасно навч. у Львів. ун-ті, 1930 склав держ. іспит на гімназійного вчителя. 1933–39 – проф. фізики й математики г-зії т-ва “Рідна школа” в м. Городенка, де 1940–41 викладав у СШ; 1941–44 – проф. укр. г-зії м. Тернопіль.

Влітку 1944 виїхав на Захід. Перебував у м. Інсбрук (Австрія), викладав в укр. г-зії, з 1946 очолював її філію у м. Ляндек. 1950 емігрував до США.

П. унаслідок нещасного випадку в м. Мейплвуд. Похований у м. Глен Спей (шт. Нью-Йорк, США).

Літ.: Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців. Тернопіль, 2016. С. 439; *Полек В., Дзвінчук Д., Угорчак Ю.* Відомі педагоги Прикарпаття. Біографічний довідник. Т. 1. Іва-

но-Франківськ, 1997. С. 61–62; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. 1898–1998 / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 412.

Любов Соловка

ЗАГАЛЬНА УКРАЇНЬСКА РАДА – всеукр. політ. орг-ція. Постава 5.05.1915 у м. Відень у результаті реорг-ції ГУР, яку здійснили представники галицьких і буковин. нац. демократів, радикалів, соціал-демократів і СВУ. ЗУР визначала гол. вектори в політ., екон. і культ. справах укр. народу під час ПСВ, була найвищим укр. представництвом в Австро-Угорщині. Склад ЗУР затверджувався за територ. принципом – 34 делегати: 14 галицьких і 5 буковин. націонал-демократів, 6 радикалів, 5 соціал-демократів, 1 від УНП і 3 від СВУ. Виконавчим органом ЗУР була президія: голова – К. Левицький, заст.: М. Василько, Л. Бачинський, М. Ганкевич, Є. Петрушевич і О. Скоропис-Йолтуховський; секретаріат: В. Козловський, О. Назарук, І. Семака, В. Темницький, Л. Цегельський. Персональний склад ЗУР часто змінювався. У ЗУР діяло 5 секцій: правно-політ., екон., еміграц., культ. і пресова.

У політ. програмі ЗУР підтвердила свою орієнтацію на д-ви Четверн. союзу для здобуття незалежності України та визначила гол. мету укр. нації: повна нац. свобода розвитку; щодо укр. земель під рос. займанщиною – вільна, самост. Україна і в межах Австро-Угорщини – нац.-територ. автономія та об'єднання укр. етніч. земель в один автономний край; на теренах, де українці становлять меншість, – нац.-культ. автономія, так само і для ін. нацменшин на укр. автономній тер.

З вирішенням правно-політ. становища всіх укр. земель ЗУР передбачала їх екон. розвиток, зокр. збалансувати співвідношення між великим і малим землеволодінням на користь останнього, розвинути власне вир-во пром. продукції, готувати своїх висококваліфікованих спеціалістів для різних галузей г-ва, утворити відповідні сусп. стр-ри, перейняті місією екон. відродження укр. народу.

Гол. вимоги ЗУР в культ.-освіт. сфері: реформа галиц. середнього і нар. шкільництва, призупинення діяльності Крайової шкільної ради і на час перехідного періоду утворення шкільної комісії у Сх. Галичині для кер-ва та орг-ції нар., середнього і фахового шкільництва, укр. шкільної секції у Мін-ві віросповідань і науки, якнайшвидше заснування укр. ун-ту в м. Львів. Також організувала навч. в утворених укр. школах дітей воен. емігрантів у м. Відень та Прага, у таборних шк. для дітей укр. виселенців, опікувалася приватними укр. школами й бурсами, інтернованими українцями в концтаборі Талергоф.

ЗУР визнала Укр. бойову управу своєю автономною орг-цією і кер. органом УСС, розглядала їх важливим військ.-політ. чинником укр. народу в б-бі за реалізацію нац. ідеї.

ЗУР представила австро-угор. урядові низку аналітичних матеріалів соціального та нац.-політ. х-ру: про поділ Галичини й утворення окремого укр. коронного краю, про діяльність галиц. повітов. рад, про потребу реформи галиц. адміністрації, про відносини австро-угор. війська та укр. цивільного нас. Галичини, про визначення зх. етногр. меж укр. земель, про політ. та нац.-культ. проблеми на зайнятих австро-нім. військами Волині, Холмщині, Підляшші та Поліссі, зокр. про церк. справу на Холмщині, залучення до цивільних адм. органів краю місцевих і галиц. українців, про приєднання укр. повітів Холмщини до Люблін. генерал-губернаторства, про укр. шкільництво й вид. укр. часописів, про

заснування кооперативів, читалень на укр. пн.-зх. теренах. Чимало уваги ЗУР звертала на відбудову Галичини за рахунок держ. коштів, поділ Централі для госп. відбудови краю на 2 частини – укр. і польсь., виплату грошових відшкодувань укр. селянству за воен. реквізиції та знищення.

ЗУР – перша спроба консолідації укр. нац.-демократ. сил. Репрезентуючи заг.-нац. змагання укр. народу під час ПСВ, ЗУР доклала багато зусиль для вираження і заступництва всіх життєвих інтересів українців, вважала головним у своїй діяльності розв'язання укр. питання. Однак несприятливі зовн. обставини, пов'язані з політикою д-в Четверн. союзу у вирішенні польсь. питання (листопадові акти про створення польсь. д-ви і відокремлення Галичини) та повному ігноруванні українського, консерватизм і австролялізм кер-ва ЗУР, його суперечливі підходи до СВУ (зокр. щодо акцій на Наддніпрянщині, часом недоброзичливе ставлення до його діячів), внутр.-особистісні конфлікти в орг-ції, опозиція зі сторони парламентського представництва, відірваність від нац. місц. середовища в краї призвели до ідейно-орг. кризи та розпуску ЗУР 29.11.1916. Політ. провід укр. життя в Австро-Угорщині перейшов до УПР.

Літ.: Лавров Ю. Загальна Українська Рада // ЕУ. Т. 3. К., 2005; *Його ж.* Загальна Українська Рада // ЕСУ. Т. 10. К., 2010; *Левицький К.* Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918. Ч. 1–3. Львів, 1929–30; *Патер І.* Загальна Українська Рада: проблеми консолідації націо-

Члени Загальної української ради. Зліва направо сидять: Т. ДРАЧИНСЬКИЙ, В. БАЧИНСЬКИЙ, М. ГАНКЕВИЧ, М. ВАСИЛЬКО, К. ЛЕВИЦЬКИЙ, Є. ПЕТРУШЕВИЧ, Л. БАЧИНСЬКИЙ, Є. ОЛЕСНИЦЬКИЙ, В. ПАНЕЙКО; **стоять:** І. БОБЕРСЬКИЙ, В. ДОРОШЕНКО, Ю. БАЧИНСЬКИЙ, О. СКОРОПИС-ЙОЛТУХОВСЬКИЙ, В. ТЕМНИЦЬКИЙ, М. ЛАГОДИНСЬКИЙ, О. НАЗАРУК, І. МАКУХ, Л. ЛЕВИЦЬКИЙ, К. ТРИЛІОВСЬКИЙ, І. СЕМАКА, С. ГОЛУБОВИЧ, В. ЯСЕНИЦЬКИЙ, Я. ВЕСОЛОВСЬКИЙ, О. ПОПОВИЧ, С. БАРАН, С. ОНИШКЕВИЧ

ЗАГРОДСЬКИЙ
Олександр Олександрович

нально-демократичних сил // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 7. Львів, 2000; *Його ж.* Союз визволення України: проблеми державності і соборності. Львів, 2000.

Іван Патер

ЗАГРОДСЬКИЙ **Олександр Олександрович**

(10.04.1889–04.08.1968) – генерал-полковник ДА УНР. Брат філолога А. Загродського (1886–1948). Н. у с. Зеленьків Уманського пов. (нині Тальнів. р-ну Черкас. обл.) в сім'ї сільс. священика. Осиротів у 7-річному віці. Закінчив 3 класи Київ. духовної семінарії. Працював сільс. учителем. 1912 призваний до рос. армії. Служив у 9-й роті 74-го піх. Старвопольського полку в м. Умань. З 1913 – молодший унтер-офіцер. З 1914 – старший унтер-офіцер, із 08.1914 – прапорщик.

Учасник ПСВ. Воював на Пд.-Зх. фронті, 5 разів поранений (уперше 17.08.1914 в бою біля м. Рогатин). Штабс-капітан. Нагороджений Георгіївською зброєю, орденом Святої Анни 3-го ст.

Влітку 1917 вступив до Укр. ген. військ. к-ту, став заст. команд. Київ. вартового полку, згодом реорганізованого в 1-й запасний, а 7.12.1917 – у 3-й сердюцький полк ім. П. Дорошенка. Командував 1-м куренем. Ніс прикордонну службу поблизу м. Конотоп, Хутір-Михайлівський. З боями відступав до м. Київ. На 10 днів зумів зупинити наступ більшовиків, що вирішило долю підписання Брест. мирн. договору. 9.02.1918 залишки укр. військ реорганізовано в Окремий загроз. загін з 3 куренів, які очолили В. Петрів, П. Болбочан та З.

Учасник боїв за визволення від більшовиків м. Звягель, Житомир, Бердичів, Київ. 12.03.1918 курінь полк. З. реорганізовано в 1-й Запорізь. полк ім. П. Дорошенка. З 10.04.1918 вів переможні бої за звільнення Лівобереж. України від більшовиків. З боями дійшов до р. Дон. Ніс прикордонну службу біля м. Суджа (нині Курська обл., РФ).

У 11.1918 підтримав Директорію в 6-бі проти УД. З 16.11.1918 команд.

1-ї Запорізь. д-зії. З боями змушений відступати з Харківщини до м. Кременчук. 22.01.1919 ув'язнений от. О. Волохом, незабаром звільнений. З 28.02.1919 – пом. команд. Сх. фронту ДА УНР. У 08.1919 знову очолив Запорізь. д-зію. Учасник походу ДА УНР та УГА на м. Київ. Очолював Запорізь. групу, з 29.09.1919 – Волинську групу ДА УНР. Поряд із М. Омеляновичем-Павленком та Ю. Тютюнником, один з організаторів і кер. 1-го Зимового походу 6.12.1919–6.05.1920. Долучився до ДА УНР 6.05.1920 і спільно з Волинською групою взяв участь у польс.-рад. війні. 31.05.1920 – генерал-хорунжий ДА УНР.

21.11.1920, разом з Волинською і Залізною д-зіями, інтернований у м. Вадовиці, згодом у м. Каліш (Польща). Ініціатор створення в таборі інтернованих г-зії, тех. курсів та військ.-тех. шк.

10.1920–36 – голова Орденської ради. Ініціатор запровадження нагородної с-ми ДА УНР, створення орденів “Залізний хрест” (10.1920) та “Хрест Симона Петлюри” (05.1932). З 06.1921 – кер. Центр. правління Укр. спілки військ. інвалідів Армії УНР. З 05.1922 – генерал-інспектор Армії УНР. Опікувався укр. військ. ветеранами, інвалідами, упорядкував формування укр. військ. цвинтарів на тер. Польщі. Голова Ради Хреста Симона Петлюри. Чл. правління Укр. станиці в м. Каліш, Укр. військ. т-ва.

1941–44 розбудовував Укр. кооп. союз у м. Холм. У 03.1944 переїхав до Австрії. Очолив Укр. допомоговий к-т у ДП у м. Зальцбург. 1949 емігрував до США. Працював робітником на авіац. з-ді. Втратив ногу. Вів активну громад. роботу, очолював ініціативну групу колиш. вояків ДА УНР, виконував обов'язки шефа військової та цивільної канцелярії Президента УНР в екзилі С. Витвицького, входив до УККА, Військ. мін-ва уряду УНР в екзилі. Ініціював збори коштів для лікування укр. комбатантів, публікацію військ. мемуарів, зб. документів (“Зимовий похід армії УНР” О. Доценка, “Українсько-московська війна 1920 р. в документах” В. Сальського та ін.). Нагороджений Укр. комбатант. хрестом,

Воєн. хрестом, Хрестом вільного козацтва. Генерал-полковник укр. армії.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук.

19.05.2016 ВР України на честь З. перейменувала с. Комунар Новоушиц. р-ну Хмельн. обл. на с. Загородське.

Літ.: Голубко В. Український офіцерський корпус у визвольних змаганнях 1917–1920 рр. // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" Держава та армія. 2006. № 571. С. 280–289; *Колянчук О., Литвин М., Науменко К.* Генералітет українських визвольних змагань. Львів, 1995; *Литвин М., Науменко К.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی. Львів; Харків, 2007; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). К., 2007; *Шатайло О.* Спадкоємці козацької слави. Біографії генералів Армії Української Народної Республіки – уродженців Черкащини. Дрогобич, 2009. С. 98–123.

**Микола Вітенко,
Олександр Маруценко**

ЗАГУЛЬСЬКИЙ Микола

(1862–30.05.1935) – селянин, дяк, громад.-політ. діяч, чл. УНРади ЗУНР. Н. у с. Розваж (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Хрещений у римо-катол. обряді, проте був дяком у місц. греко-катол. церкві.

Громад. діяч Золочівщини. Чл. К-ту побудови пам'ятника М. Шашкевичу на Білій Горі в с. Підлісся. Діяч УНДП, чл. її ШНК. Заст. кандидата на посла до австр. Держ. Ради 1907 о. Сидора Зельського, який не був обраний. Делегат УНРади від Золочівського пов. (Станіславів, 01–05.1919), чл. земельної комісії (04–05.1919). Учасник надзвичайного з'їзду УНДП (28–29.03.1919). Перейшов разом з УГА і кер-вом ЗУНР за р. Збруч. 1920 повернувся до Галичини. Чл. повітов. к-ту УНДО (1925–35), парт. суду УНДО (1928–35). Канд. на виборах до сейму (1928) та сенату (1930) Польщі, однак обраний не був.

Син Володимир – хорунжий Легіону УСС (сотня О. Букшованого), 1917 за-

гинув у бою біля с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.).

П. і похований у с. Розваж.

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 176–177; *Ті, що від нас відійшли...* Загальський Микола // Календар для всіх на переступний 1936 рік. П'ятий річник. Львів, [1935]. С. 147.

Олег Павлишин

ЗАДІК

Якоб

(Zadik (Zadic) Iacob;

08.12.1867–08.04.1970) – генерал, рум. військ. діяч. Н. у с. Братулешть пов. Роман (нині Румунія) у сім'ї етніч. вірмен. 1878–86 навч. у кадет. шк. в м. Ясси (нині Румунія), офіцерській шк. артилерії та військ. інженерії (1886–88), Вищій військ. школі (1896–98) м. Бухарест. Команд. 8-го артилер. полку (1909–14), нач. штабу 3-го і 4-го армій. корпусу (1914–16) рум. армії.

Брав участь у ПСВ, виконував функції нач. штабу Півночі та 1-ї армії (1916–17), команд. 8-ї стрілец. д-зії (1918–19). 6.11.1918 отримав наказ від військ. міністра Румунії ген. К. Херджеу захопити Буковину. 8.11.1918 зайняв м. Сучава, 9.11 – м. Серет, 11.11 –

**ЗАДІК Якоб
із сім'єю**

ЗАДУРОВИЧ
Август (Августин) Осипович

м. Чернівці. У кін. 05.1919 очолював рум. війська в ході окупації Покуття. Розповсюдив відозву із запевненнями, що рум. армія тільки контролюватиме стратегічні об'єкти краю і шляхи сполучень, не здійснюватиме насилля щодо укр. нас. 29–30.05.1919 брав участь у рум.-польс. зустрічі командувачів ЗС у м. Отинія (нині смт Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). 05–08.1919 – команд. групи рум. військ на Буковині, Пн. Бессарабії та Покутті. 2.06.1919 своїм розпорядженням визначив завданням рум. військ не допустити проникнення частин УГА на Покуття та Буковину. У 06.1919 війська З. змусили відійти на тер. ЧСР 1-шу Гірську бригаду та групу "Глибока" УГА. 18.08.1919 у прокламації до нас. Покуття заявив про перехід краю під польс. адміністрацію на основі порозуміння між двома країнами; брав участь у передислокуванні рум. військ із Покуття на Буковину.

1926 вийшов у відставку. Нагороджений орденами "Румунської Корони" ступеня офіцера (1906), "Зірка Румунії" ступеня офіцера (1912), "Почесного легіону" ступеня Командор (Франція, 1923), "Захист Батьківщини" (1967).

П. і похований у м. Бухарест.

Лит.: Кройтор В. Проблема Покуття у відносинах між Румунією і ЗУНР // Галичина. Ч. 5–6. Івано-Франківськ, 2001. С. 231–234; *Cuțui A.* Generalul Iacob Zădik și eliberarea Bucovinei de sub dominația Habsburgică // Armata română și patrimoniul național. București, 2010. P. 516–517; *Preda D., Alexandrescu V., Prodan C.* În apărarea României Mari: Campania armatei române din 1918–1919. București, 1994; *Stanescu M.* Operatia Pocutia. Mai–august 1919 // Magazin istoric. 1995. Ianuarie. P. 10–15.

Олександр Новосьолов

ЗАДУРЬОВИЧ

Август (Августин) Осипович

(04.05.1893–07.04.1964) – адвокат, підстаршина УГА. Брат сот. В. Задуровича. Н. у с. Суховерхів (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї лісника О. Задуровича (Задоровича), який згодом став управителем маєтку в с. Ошихліби, та М. Гадомської. 1904–12 навч.

в укр. держ. г-зії м. Кіцмань, 1912 склав матуральні іспити. 1913–14 студіював право в Чернів. ун-ті.

Військ. службу розпочав однорічним добровольцем наприкінці 1914 Випускник однорічної офіцер. шк., служив у полковій канцелярії в Угорщині. Перебуваючи при війську, склав 1-й правн. іспит у Празьк. ун-ті. Згодом служив у ранзі цугсфірера (нижчого унтер-офіцера) в 41-му Чернів. полку піхоти крайової оборони, за можливості продовжував правн. студії.

Учасник Листопадового чину в м. Снятин. Старший десятник УГА, служив у повітов. комісаріаті м. Снятин. Після окупації Покуття рум. армією 24.15.1919 повернувся до м. Чернівці, де 29.07.1919 отримав абсолюторіум на юрид. ф-ті Чернів. ун-ту.

Після війни завершив вищі студії, здобув ступінь д-ра права. У м. Коломия працював пом. адвоката, був секретарем "Рідної школи" УПТ. Чл. Снятин. повітов. філії Укр. т-ва допомоги інвалідам та ін. укр. т-в. З 13.09.1933 – чл.-засн. повітов. громадянського к-ту рятунку України в Снятині, скарбник К-ту, за дорученням якого поширював кн. "Лихоліття України" В. Мудрого. 1931–39 і 1942–44 – адвокат у м. Снятин при окружному суді в м. Коломия, громад. діяч. В адвокат. канцелярії З. проходив адвокат. практику С. Стефанік, син В. Стефаніка. З 09.1939 викладав укр. мову в шк. с. Устя. У 12.1939, за сприяння Н. Семанюк (вдови Марка Черемшини), отримав посаду вчителя укр. мови в 10-класній шк. м. Снятин (колиш. польс. г-зії). Під час нім. окупації провадив адвокат. практику, займав відп. посади в місц. самоуправі. 2 сини З. воювали в д-зії "Галичина".

У 03.1944 емігрував на Захід. Мешкав з родиною в околиці м. Зальцбург, працював у м. Фішгорн. 1949 прибув до США, проживав у м. Детройт (шт. Мічиган). З 1960 на пенсії. 1963 придбав житло в м. Детройт.

П. у м. Детройт, де й похований 11.04.1964 на цвинтарі Маунт Олівет.

Лит.: Августин Задурович // Снятин. 1968. С. 40–42; Величаве свято

добровольців. Перші добровольці поїхали // Воля Покуття. 1943. 1 серп.; Д-р Августин Задурович // Свобода. 1964. 21 квіт.; Звідомлене Дирекції ц. к. державної гімназії в Кіцмані за шкільний рік 1911/1912. Кіцмань, 1912. С. 107–108, 118; Надзвичайні загальні збори Кружка "Рідної Школи" УПТ в Коломії // Діло. 1928. 11 квіт.; Повітова Військова Команда і Повітовий Комісаріят в Снятині. [Фотографія] // ЛЧК. 1936. Ч. 7–8. С. 25; Пошукуємо: // Подайте вістку. Бюлетень розшуків Санітарно-Харитативної Служби при Апостольській Візитатурі гр.-католицької Церкви на Німеччину. 1946. Ч. 2. Вересень. С. 10; Kalendarz informator sądowy na 1935 rok. Warszawa, 1934. S. 336; Kalendarz informator sądowy na 1939 rok. Warszawa, 1938. С. 314.

Володимир Старик

**ЗАДУРОВИЧ
Володимир Осипович**

(хресне ім'я: Владислав; 11.05.1889–30.01.1960) – сотник УГА. Брат А. Задуровича. Н. у м. Глибока пов. Серет (нині Чернів. обл.) в сім'ї лісника, який згодом став управителем маєтку в с. Ошихліби. З 1901 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці.

Кадровий офіцер австр. армії. У роки РСВ служив рахунковим лей-

тенантом у 1-му полку уланів (до 1914 місце постою Львів). Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як рахунковий четар УГА у м. Дрогобич. 1.03.1919 іменованій рахунковим поручником інтендатури при Стрийській ОВК. Служив ревізійним офіцером у м. Дрогобич. Після переходу УГА через р. Збруч у 07.1919 продовжував виконувати поставлені Командою етапу завдання забезпечення армії продовольством. У 10.1919 на чолі загону галиц. стрільців розсіяв більшовицькі підрозділи в околиці м. Шаргород, організував обмолот хліба з держ. полів. Наказав звести обмолочений хліб до держ. складів, які охороняли галиц. підрозділи; перешкодив його розкраданню агентами провідділу й селянами, завдяки чому зберіг тисячі пудів хліба для потреб УГА та укр. д-ви. Наприкінці 1919 іменованій сотником інтендатури УГА. Потрапив до польс. полону, після звільнення з якого повернувся на Буковину. Мешкав у м. Кіцмань.

Учасник Буковин. куреня 1941 (команд. П. Войновський), у складі чернів. колони якого в 08.1941 дістався до м. Снятин, де залишився працювати секретарем земельної управи. Кер. СБ ОУН у Снятині (1942–43). 1943 – упов-

Штаб дрогобицьких старшин:
о. курат МАНЬКО,
сот. ДУМІН,
пор. БАБ'ЮК,
чет. пор. Володимир ЗАДУРОВИЧ,
чет. БОБКІВ,
чет. Михайло ЛЕВИЦЬКИЙ,
чет. Любомир САВОЙКА,
лікар-д-р Михайло ТЕРЛЕЦЬКИЙ

новажений військ. управи д-зії "Галичина" на Снятинський пов. Після 1945 – на еміграції в Австрії.

П. після тривалої важкої хвороби в лікарні м. Куфштайн (Австрія), де й похований 1.02.1960.

Дж.: Список учасників ОУН куреня Войновського, Лугового и дивизии "СС-Галичина". КГБ при СМ УССР. Литерное д. 82. Т. 10. Арх. № 6493.

Лит.: Августин Задурович // Снятин. 1968. С. 40–42; Величаве свято добровольців. Перші добровольці поїхали // Воля Покуття. 1943. 1 серп.; Військово-лікарський перегляд старшин // Воля Покуття. 1943. 30 трав.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005. С. 90–93; Підлубний В. Діяльність ОУН Буковини в період румунської окупації (липень 1944 – березень 1944 рр.) // Питання історії України. Збірник наукових статей. Чернівці, 2007. Т. 10. С. 246–252; Сл. П. Володимир Задурович // Свобода. 1960. 17 лютого; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 324; Формування та діяльність місцевих державних адміністрацій та самоврядування в період української революції 1917–1920 рр. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 55; Штаб дрогобицьких старшин. 4) чет. пор. Задурович Вол. [Фотографія] // ЛЧК. 1936. Ч. 6. С. 11; VII. Jahresbericht des k. k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1903/1904. Czernowitz, 1904. S. 78.

Володимир Старик

**ЗАЙДЛЕР
Ернст фон Фойхтенег**

(Seidler Ernst von Feuchtenegg;
05.06.1862–23.01.1931) – юрист, австро-угор. держ. діяч. Н. у м. Швехат (нині Австрія) у сім'ї судді. Випускник Віден. ун-ту. З 1887 – д-р права. Держ. службовець. З 1900 працював у Мін-ві землеробства. З 1901 – габілітований д-р Віден. ун-ту. З 1906 викладав у Вищій шк. природних ресурсів. З 1908 – радник, згодом кер. секції Мін-ва зем-

леробства. 1.06–23.07.1917 – міністр землеробства в уряді Г. Клам-Мартініца. З 23.07.1917 – міністр-президент Ціслейтанії. Намагався здійснити конституц. реформу, яка б розширила автономію народів Австро-Угорщини, але зберігала їх у складі імперії. Гостро конфліктував з міністром закорд. справ Австро-Угорщини О. фон Черніним, оскільки намагався йти на поступки чехам та хорватам.

Займав нейтральну позицію в польс.-укр. протистоянні за Галичину. Зустрічався з укр. послами австр. парламенту, враховував їхні пропозиції з низки питань. 17–18.04.1918 спільно з намісником Галичини К. Гуйном припинили практику "нової панщини", заборонивши примусове залучення укр. селян до безоплатного обробітку поміщицьких земель. Закуповував в УНР продовольство для нас. Галичини й Буковини, в т. ч. 2 млн пудів пшениці. Позитивно ставився до проекту поділу Галичини за нац. ознакою на польс. та укр. частини. 21.04.1918 зустрівся з делегацією УПР, очоленою А. Шептицьким, і пообіцяв утриматися від закулісних домовленостей з поляками про держ.-правове становище Сх. Галичини і Буковини.

Саме позиція З. щодо укр. питань стала причиною його конфлікту з

польс. послами в австр. парламенті й спричинила 25.07.1918 відставку уряду. Новий уряд Ціслейтанії очолив М. Гусарек, який орієнтувався на польс. коло в рейхсраті. УГР після цих подій перейшла до критики нац. політики Австро-Угорщини, звинувачувала її у невиконанні постанов Брест. мирн. договору, потуранні незаконним вимогам поляків. Серед укр. політ. пров. відбулася переорієнтація сил на користь ідеї створення власної д-ви.

Після відставки З. працював у пром-ті й банківській сфері. Згодом займався викладацькою та наук. роботою. Навесні 1930 пережив інсульт.

П. у м. Відень, де й похований на цвинтарі Дорнбах.

Лит.: Кузутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т.1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 71–74; Broucek P. Seidler von Feuchtenegg Ernst // Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 (ÖBL). Bd. 12. Wien, 2005; Kosnetter Ch. Ministerpräsident Dr. Ernst Ritter v. Seidler. Wien, 1965.

**Микола Вітенко,
Микола Кузутяк**

ЗАКАРПАТТЯ – історико-геогр. регіон на пд. заході України, у Центр. Європі; обіймає пд. край Сх. Карпат і прилегло до них частину низовини, розташованої в бас. р. Тиса.

На З. в смт Королеве виявлено найдавніші сліди присутності людини на тер. України. Особливо інтенсивно залюднення З. відбувалося в період неоліту (6–4 тис. до н. е.). Тут свого часу осіли фракійські племена та кельти, пізніше – бастарди. З 2 ст. н. е. край заселили слов'ян. племена білих хорватів. У 9–10 ст. З. належало до Болг. д-ви, з 2-ї пол. 10 ст. перебувало в складі Київської Русі, Галицько-Волин. д-ви.

На поч. 13 ст. З. опинилося під владою Угорщини. До поч. 20 ст. З. перебувало під владою Угорщини, Австрії та Австро-Угорщини. У 13–15 ст. сх. частину З. колонізували волохи (румуні), зх. – німці та словаки, водночас збільшився потік селян-переселенців з укр. земель. Поступово на З. поширювалася адм.-територ. с-ма Угорщини – жупи

(комітати). З. і прилеглі землі було поділено між 7 жупами.

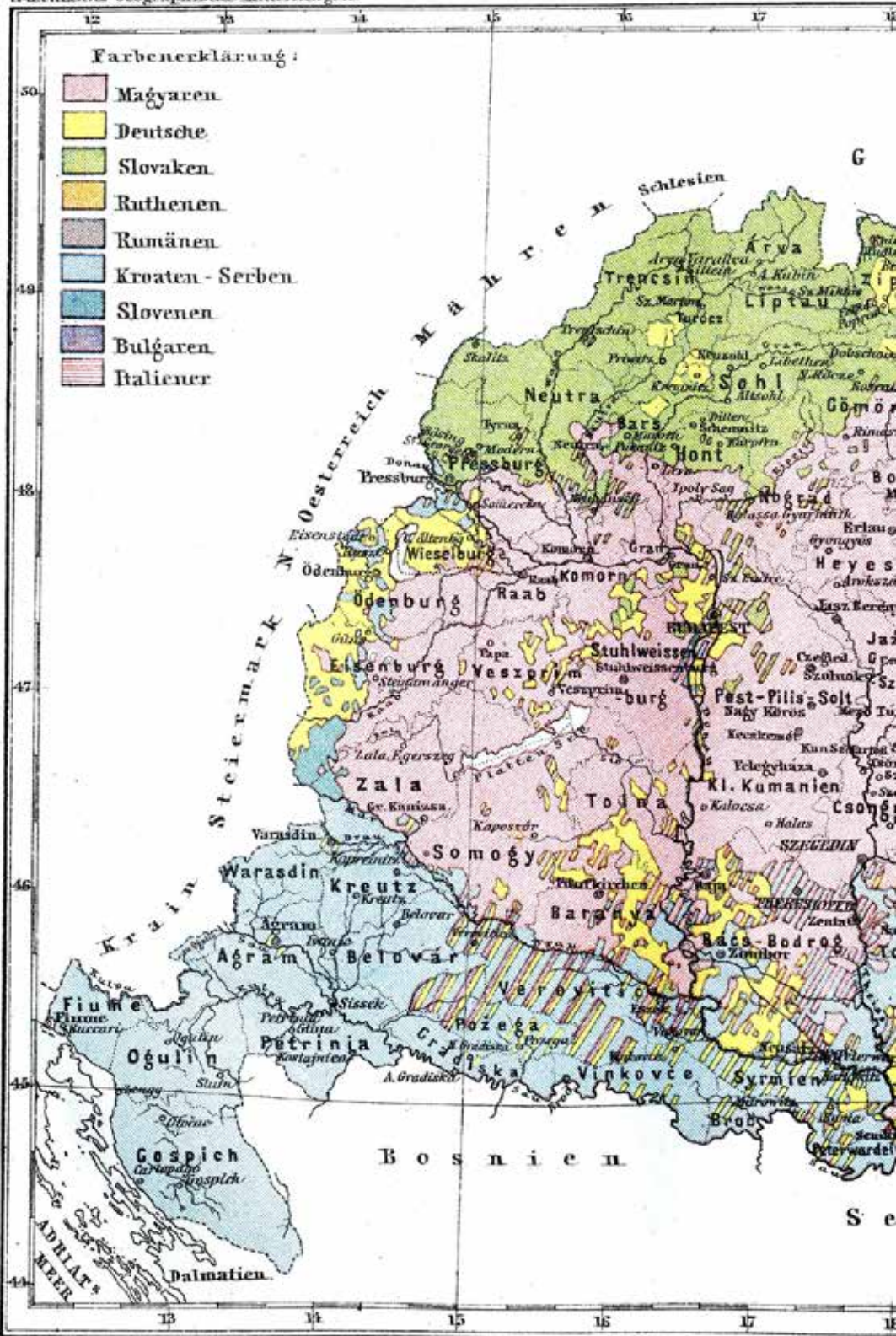
З. завжди мало тісні зв'язки з укр. землями. Розширенню зв'язків краю з ін. укр. землями й розвитку к-ри, православ'я сприяли прихід і поселення в Мукачів. домінії наприкінці 14 ст. подільського кн. Федора Коріятовича, який збудував у м. Мукачеве замок і монастир, поширив свою владу на Земплин та Мараморощ.

Після поразки від турец. військ у битві під Мохачем 1526 Угорщина була розділена між Осман. імперією, Австрією та Трансільван. князівством. З. теж було поділене: Пряшівщина й Ужгород опинилися під владою Австрії, сх. частина – у складі Трансільван. князівства. 1699 пд.-сх. терени З. відійшли до Австрії.

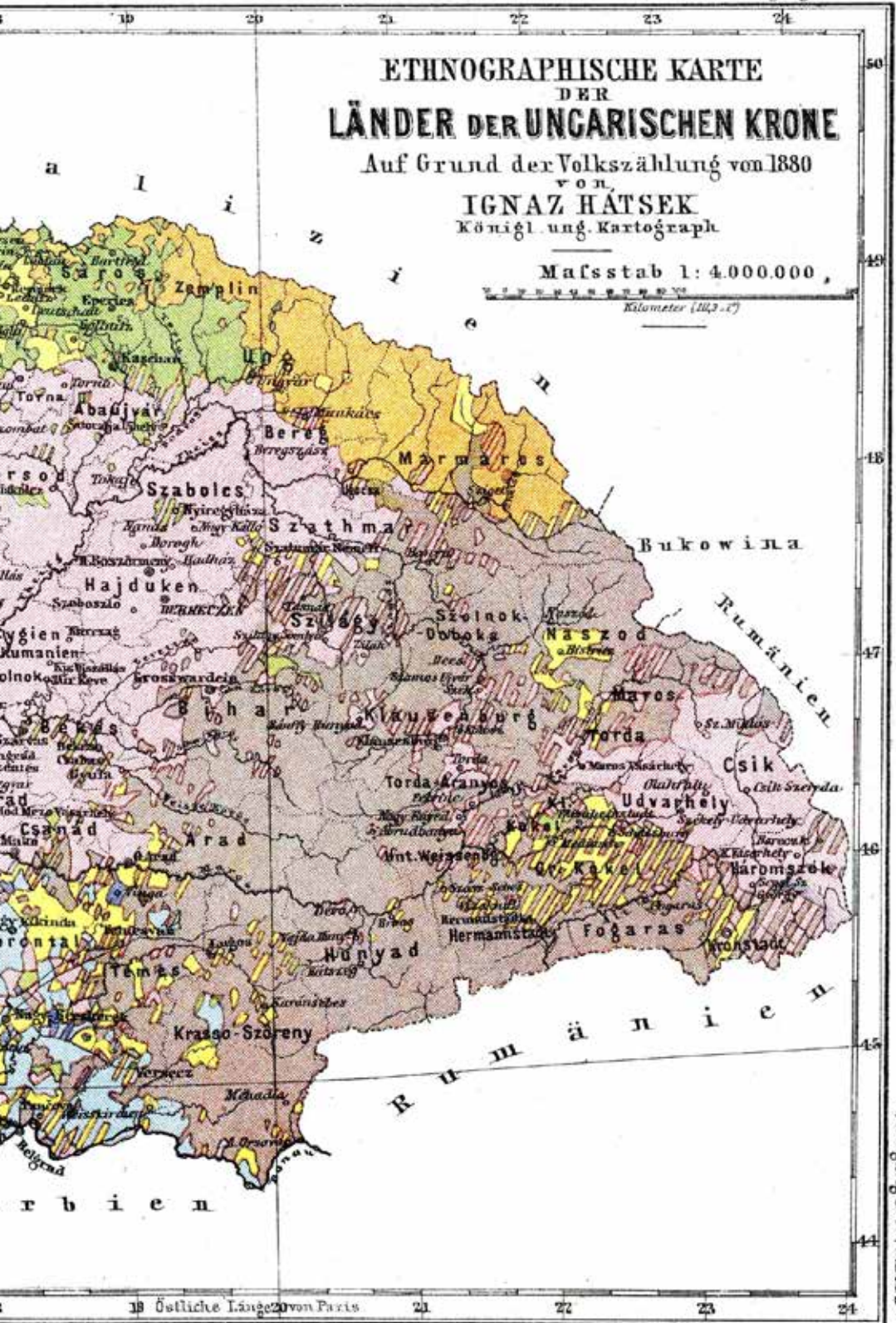
У серед. – 2-й пол. 19 ст. З. охопило укр. нац.-культ. відродження: в цей час розгорнули активну літ. й громад.-культ. діяльність “будителі” – І. Ба-

Зимовий похід УГА на Закарпаття. Січень 1919 р.

Red. v. B. Hassenstein, aut. v. C. Schmidt.

зилович, В. Довгович, М. Лучкай, О. Духнович, А. Добрянський, А. Кралицький, О. Павлович та ін., які очолили процес нац.-культ. відродження краю, чинили опір панівним колам Угорщини, що провадили політику мадяризації місц. нас. Цей процес через низку причин набув відчутного русофільського забарвлення, аж до утвердження т. зв. русинської мови, яка була, по суті, "язичієм" – сумішшю церк.-слов'ян., укр. та рос. мов. Це призвело до того, що до поч. 20 ст. частина корінного укр. нас. називала себе руснаками, русинами, руськими людьми.

Однак, завдяки нац.-культ. відродженню краю, серед нас. З. поширилася ідеї об'єднання українців у б-бі проти нац. та соц. гноблення. Угор. правлячі кола всіляко перешкоджали культ. й політ. зближенню закарпатців з галичанами, а після утворення 1867 Австро-Угорщини активізували курс на мадяризацію нас. З.

На поч. 20 ст. посилювалися асимілятор. політика угор. уряду й москвофіл. пропаганда з боку діячів Рос. імперії, але в культ. житті З. формувалася народовська течія (Ю. Жаткович, А. Волошин, Г. Стрипський, В. Гаджега, Л. Чопей та ін.). Під впливом революц. подій та проголошення УНР і ЗУНР, народовський рух на З. набув політ. забарвлення. 8.11.1919 в м. Ясіня нар. віче проголосило утворення Укр. нар. ради. 18.12.1919 збори в м. Сігет обрали Гуцул. нар. раду. Аналогічні ради створювалися в ін. населених пунктах. Вони закликали до злуки З. із ЗУНР та УНР.

Провідники укр. нас. краю – С. Ключурак, М. Брацайко, І. Климпуш, Є. Пуза та ін., зважаючи на терор з боку угорців і соц.-екон. труднощі, звернулися по допомогу до ЗУНР. 2.01.1919 вони вели переговори з Є. Петрушевичем про злуку із ЗУНР та УНР.

7–21.01.1919 підрозділи УГА за підтримки місц. українців зайняли більшу частину З. 21.01.1919 на Всенар. з'їзді закарп. українців у м. Хуст було прийнято ухвалу про возз'єднання З. з Україною; їхні представники делеговано до м. Станиславів і м. Київ.

Однак уже незабаром УГА було витіснено із З. рум. військами, а долю краю д-ви-переможниці в ПСВ вирішували на Паризькій мирн. конф. За Сен-Жермен. мирн. договором 1919 З. під назвою "Підкарпатська Русь" було включено до складу ЧСР.

Умови життя закарп. українців міжвоєн. 20-річчя у складі ЧСР були значно кращими, ніж українців під польс., рум. та рад. режимами. Успішно розвивалося нац.-політ. і культ. життя українців З. Проте лише 1938 під впливом міжнар. подій і внутр.-політ. кризи чехословац. уряд надав З. автономію. 15.03.1939 місц. сойм проголосив незалежність Карпат. України й обрав її президентом А. Волошина. Проте за згодою Німеччини угор. війська почали окупацію щойно проголошеної укр. д-ви й протягом 3 днів захопили З. Після приходу рад. військ восени 1944 було покладено край угор. окупації. 26.11.1944 на з'їзді нар. к-тів у м. Мукачеве прийнято Маніфест про вихід З. зі складу ЧСР та возз'єднання краю з ін. укр. землями в складі УРСР. Пряшівщина залишалася за ЧСР. У 01.1946 утворено Закарп. обл. УРСР.

1991 Закарп. обл. стала частиною незалежної України.

Лит.: Болдижар М. Державно-правові аспекти входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Ужгород, 2006; Вегеш М. М., Токар М. Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009; Закарпаття в етнополітичному вимірі. К., 2008; Макара М. П. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку. Ужгород, 1995.

Андрій Королько

ЗАКЛИНСЬКИЙ Богдан Романович

(псевд. і крипт.: Богдан З-ий, Данило Романченко, Дуб, Богданко, С. Правдолюб, Б. З., Д-о та ін.; 09 (за ін. даними – 19).08.1886–12.04.1946) – педагог, підхорунжий УСС, фольклорист, етнограф, публіцист, письменник, літературознавець, громад. і культ. діяч. Брат М. Заклинського та Р. Заклинського. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у сім'ї педагога. Випускник г-зії

м. Станиславів. Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Працював учителем нар. шкіл у Галичині й на Закарпатті. Дійсний чл. НТШ (1913).

Від поч. ПСВ – доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. Від 01.1915 працював у секції нар. шкільництва Заг. укр. культ. ради в м. Відень. Брошура З. “Що треба знати кожному українцеві” 1915–18 витримала 7 видань. 1916–17 разом з ін. стрільцями організував укр. шкільництво на Волині; уклав та опублікував підручники для волин. шкіл, зокр. “Український буквар” (1916), “Читаночку для чемних діточок” (1917), “Читанку для волинських дітей” (1918). Співавтор “Антології стрілецької творчості” (1918), оригінал якої здійснили рукописно на візрєць старовин. книг, прикрасили великою кількістю заставок та ілюстрацій. 1918 – чл. Комісаріату УСС на Поділлі, що займався культосвіт. діяльністю.

Учасник Листопадового чину. Належав до редколегії газ. “Покутський вістник”, який 10.11.1918–18.05.1919 видавала Окружна нац. рада в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). 1919–20 працював у вид-ві “Довбуш”, де опублікував кілька читанок для початкових шкіл.

До 1927 – на Закарпатті, де вчителював у м-ку Великий Бичків і с. Ясіня (нині обидва смт Рахів. р-ну Закарп.

обл.), заснував там осередки т-ва “Пласт”; 1927 депортований чехословац. владою. Повернувся до м. Львів; займався пед., наук., письменницькою діяльністю, працював у редакціях пед. видань, зокр. ж. “Дзвінок”, газ. “Учительське слово”. Організував читальні “Просвіти”, осередки т-ва “Рідна школа”, пластові об’єднання.

Від 1944 працював у Львів. відділенні Ін-ту мистецтвознавства, фольклору й етнографії АН УРСР (нині Ін-т мистецтвознавства, фольклору й етнографії НАН України) під кер-вом Ф. Колесси. Автор понад 10 навч. і популярних книг, низки наук. статей, оповідань; записував нар. пісні, казки, приказки тощо. Друкувався в галиц. вид. “Дзвінок”, “Діло”, “Рідне слово”, “Свобода” та ін. Підтримував дружні стосунки з Марійкою Підгірянкою, В. Стефаніком, І. Франком; листувався з Х. Алчевською, Ф. Вовком, В. Гнатюком, М. Грушевським, О. Кульчицькою, О. Назаруком, А. Баб’юком (Мирославом Ірчаном) та ін. укр. діячами.

1944 заарештований, пробув під слідством 7 місяців.

П. у м. Львів. Іменем братів Заклинських названі вулиці в м. Львів та Івано-Франківськ.

Лит.: Герасимова Г. П. Заклинський Богдан Романович // ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 206; Качкан В. А. Незнищенне древо Заклинських // Українське народознавство в іменах: у 2 ч. Ч. 1. К., 1994. С. 7–34; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 133–134.

Микола Лазарович

ЗАКЛИНСЬКИЙ

Мирон Романович

(01.01.1894–29.09.1974) – старшина УСС та УГА, письменник, мемуарист. Брат Б. Заклинського та Р. Заклинського. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у сім’ї педагога. Гімназійні студії закінчив 1914 у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті;

ЗАКЛИНСЬКИЙ
Мирон Романович

в складі сотні Д. Вітовського брав участь у Карпат. воєн. кампанії. Не вдовзі потрапив до рос. полону, звідки втік. Втечу з полону та зустріч навесні 1915 з І. Франком в окупованому російськими м. Львів описав у спогадах "Мої зустрічі з Франком" (1956). Від літа 1915 – у своєму підрозділі, згодом – у тех. сотні, від 04.1917 – у відділі мінометників. Певний час як перекладач перебував серед командування одного з турец. полків, дислокованого в с. Посухів (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Літописець бойового шляху УСС. Співпрацював із ж. "Шляхи". співавтор вид. УСС – "Стрілецький календар-альманах Артистичної горстки і Пресової квартири У.С.С. в полі на звич. рік 1917", літ.-мист. зб. "Тим, що впали" (1917), "Червона Калина" (1918). 1918 разом з Легіоном УСС побував на Наддніпрянщині, де, зокр., проводив просвітн. роботу серед місц. нас. Певний час працював у редакції заснованого за сприяння УСС час. "Січ" – 1-го укр. вид. в м. Олександрівськ (нині Запоріжжя).

Учасник Листопадового повстання 1918 і боїв у м. Львів. Від 01.1919 – командант міномет. вишколу в групі "Схід" та 1-й бригаді УСС, згодом – скоростріль. сотні при вишколі УСС, міномет. чети 2-ї Коломий. бригади. За р. Збруч перебув "чотирикутником смерті".

Рятуючись від переслідувань поляків, виїхав до ЧСР, де закінчив студії у Празьк. ун-ті (1927). Пізніше – у Львові.

1944 емігрував до Іспанії, звідти – до США. Проживав у м. Нью-Йорк. Налігав до Видавничої комісії Братства УСС, заходами якої 1967 опубліковано істор. зб. УСС "За волю України".

Автор кн. – "Дмитро Вітовський: спроба життєпису і характеристики" (1936), "А ми тую стрілецьку славу збережемо" (1936), "Дмитро Вітовський" (1967), а також низки споминів і статей з історії УСС – "Чотири дні в пекельнім артилерійським огні" (1916), "Зі записника У. С. С. Під Бишками, 18 липня 1917 (1916)", "Турки – стрілецькі сусіди" (1916), "У.С.С. під кінець 1917 р." (1927), "Спомини про Івана Балюка" (1929), "Моя остання стежа в Карпатах" (1931), "Наступ на Раковець" (1931),

"Перший раз на Великій Україні" (1931), "3 боїв У. С. С. на Лисоні" (1932), "Наступ У. С. С. на Олександрівськ" (1932), "Січові Стрільці на Херсонщині" (1933), "Розброєння львівської казарми 1 листопада 1918 р." (1953), "Українські Січові Стрільці і Дивізія "Галичина" (1954), "Бої у Львові в листопаді 1918 року" (1958) та ін.

П. у м. Нью-Йорк. Похований у м. Саут-Баунд-Брук (США). Іменем братів Заклинських названо вулиці в м. Львів та Івано-Франківськ.

Літ.: Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. Львів, 1936. С. 192, 249–250, 258, 319; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечкого. Нью-Йорк, 1967. С. 459, 590; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85, 87, 653–654.

Микола Лазарович

ЗАКЛИНСЬКИЙ

Ростислав Романович

(псевд. і крипт.: Славко, Закл., Рост., Ром., З. Я., В'юн, Славмо З., Юн В., Р. З., Н. Н.; 20.10.1887–18.09.1974) – педагог, вістун УСС, історик, публіцист, редактор, фольклорист, музеєзнавець, письменник, громад.-політ. діяч. Брат Б. Заклинського та М. Заклинського. Н. у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) у сім'ї педагога. Здобув освіту в г-зії м. Станіславів. 1907 – адміністратор літ.-наук. місячника "На просвіті". Навч. на юрид. ф-тах Празьк., Львів. ун-тів; випускник юрид. ф-ту Віден. ун-ту (1913). Учасник студент. руху, організатор середньошкільних драгоманів. т-в; 1909 – співробітник "Зірки" (вид., призначене для таємних гуртків молоді Станіславова). Активний у 6-бі за укр. ун-т, за що двічі (1910 і 1912) перебував під арештом. 1911 брав участь у визволенні з в'язниці М. Січинського, котрий 1908 застрелив галиц. намісника А. Потоцького. Чл. УРП (1908–18), її Гол. управи та редколегії друкованого органу – газ. "Громадський Голос" (від 1910). 04.1913–03.1914 – співред.

ж. "Шляхи", що виходив як орган Укр. студент. союзу. Певний час брав участь у роботі управи т-ва "Українська молодіж" у Станіславові, працював у б-ці НТШ.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС, воював на фронті. Літописець бойового шляху УСС, хронікер Збірної станиці УСС у м. Відень, стрілець. ідеолог. 1915–18, як чл. Пресової квартири УСС та воєнкор газ. "Свобода" (США), висвітлював участь УСС у ПСВ. Співініціатор створеного 31.05.1917 у Відні таємного укр. військ.-революц. гуртка, який пропагував відмежування укр. земель від Австрії та об'єднання їх із Наддніпрянщиною. Учасник наради укр. парламентарних послів, членів Укр. бойової управи, представників УСС та укр. політ. партій у м. Відень (1917). Від 07.1917 – секретар Центр. управи УСС. 02–04.1918 – активний дописувач до тижневика "Будуччина" (орган К-ту нар. праці, близький до УСС; дотримувався державницького напрямку). В публікаціях виступав поборником тісних зв'язків з УНР, гостро критикував політику зх.-укр. провідників, закликав співвітчизників стати господарями на рідній землі. Співавтор "Антології стрілецької творчості" (1918), оригінал якої здійснили рукописно на взірць старовин. книг,

прикрасили великою кількістю заставок та ілюстрацій. 1918 – чл. комісаріату УСС на Поділлі, що займався культосвіт. діяльністю. Здобув ступінь д-ра права в Краків. ун-ті (24.07.1918); влітку 1918 працював у адвокат. канцелярії Л. Бачинського в м. Станіславів. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. 1.01–11.04.1919 редагував щоденник "Нове життя" у Станіславові. Чл. редакції органу Гол. управи УРП – газ. "Народ" (Станіславів, 20.02–25.05.1919). З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині. 02–04.1920 – в складі ЧУГА. 18.04.1920 на безпарт. конф. 44-ї д-зії ЧА в м. Бердичів обраний делегатом 4-го Всеукр. з'їзду рад, що мав відбутися 1.05.1920 в м. Харків. 1920 редагував орган крайового к-ту Сх. Галичини та Буковини КП(б)У – газ. "Галицький комуніст", 1921 вступив до КП(б)У.

1921–24 (за ін. даними – до 1926) викладав у закладах вищої освіти м. Кам'янець (нині м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.) і м. Київ (1924–29; за ін. даними – від 1926), 1927–30 очолював Всеукр. істор. музей ім. Т. Шевченка (нині Нац. музей історії України) у м. Київ; 1930–33 – ред. Вид-ва л-ри й мист-ва (нині київ. вид-во "Дніпро"), ст. н. с. Ін-ту л-ри ім. Т. Шевченка і дир. відомчого музею Т. Шевченка в м. Харків. Належав до літ. об'єднання "Західна Україна". 31.08.1933 за безпідставними звинуваченнями звільнений з роботи, без суду і слідства висланий до Сибіру, згодом – Карелії (нині РФ), Середньої Азії. Працював на буд-ві Біломорканалу (нині РФ). Під час перебування в Узбекистані, через втрату документів про університет. освіту та невизнання в СРСР його ступеня д-ра права, мусив за 3 семестри скласти всі іспити за повний курс геогр. ф-ту Самарканд. вчител. ін-ту (1941).

Після реабілітації 1946 повернувся до України. 1948–56 учителював на Станіславщині; від 1957 мешкав у м. Львів, займався літературознавчою та історико-народознавчою діяльністю. Автор праць про творчість Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ю. Федьковича, Марка Черемшини, спогадів про В. Стефаніка, Г. Хоткевича, фольклор-

них записів, рукописів досліджень. Упорядковував архів родини Заклинських, який зберігається у ЛНБ. Листувався з І. Нечуєм-Левицьким, В. Бобинським, Є. Куртяком, Р. Сушком та ін. Значна частина творчого доробку – статті й репортажі зі стрілець. життя: “За волю України!”, “В першій битві”, “В сніжних окопах”, “З недавніх боїв”, “Велика перемога Українських Січових Стрільців. Бій на Маківці”, “Над Стрипою”, “Стрільцька могила”, “Побідний похід”, “Під огнем Москалів в селі Грабівці Скільським”, “Пошесть тифу”, “З перемог Українських Січових Стрільців”, “Наймолодший стрілець”, “Шляхом стрілецької слави” (1915–17) та ін.

П. і похований у м. Львів. Іменем братів Заклинських названо вулиці в м. Львів та Івано-Франківськ.

Літ.: Герасимова Г., Малюта О. Заклинський Ростислав Романович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник. К., 2006. Вип. 2. Ч. 3. С. 68–70; Качкан В. А. Незнищене древо Заклинських // Українське народознавство в іменах: у 2 ч. Ч. 1. К., 1994. С. 7–34; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 225.

Микола Лазарович

ЗАКОН ПРО ГОСПОДАРСЬКІ СПІЛКИ 29.10.1920 – нормативно-правовий акт 2-ї Речі Посполитої, спрямований на уніфікацію діяльності сел. спілок. Встановлював держ. контроль за укр. кооперацією. Вступив у дію 1.01.1921. Передбачав створення Держ. кооп. ради, регулював питання кер-ва і контролю за діяльністю фінансових, госп. спілок. Передбачав роботу спец. наглядової ради. Особливо акцентувалося на верифікації вже існуючих спілок, перезатвердженні їхніх статутних документів держ. органами; визначалися підстави, на яких спілки могли бути розпущені.

Екон. кризи й активізація кооперації спричинили доповнення 1923, 1931 та 1934. Створювалися важелі впливу для органів влади на сел. спілки й суттєво гальмувався розвиток укр. кооперації.

Літ.: Васюта І. К. Галицько-волинське село між світовими війнами. Львів, 2010; *Виздрік В.* Галицьке село: соціально-економічне життя та суспільно-політичні процеси (1919–1939). Львів, 2015; *Смолей В. В.* Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939 рр.). Тернопіль, 2003.

Микола Вітенко

ЗАКОН ПРО ПРИНЦИПИ ЗАГАЛЬНОГО ВОЄВОДСЬКОГО САМОУПРАВЛІННЯ, ЗОКРЕМА ЛЬВІВСЬКОГО, ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО І СТАНИСЛАВІВСЬКОГО ВОЄВОДСТВ, ВІД 26.09.1922

– законодавчий акт Установчого сейму про запровадження у Сх. Галичині воєводського самоуправління, ухвалений з метою створення юрид. підстав для передачі її Польщі Радою послів Антанти. Додатковими передумовами для окремого трактування Сх. Галичини в 2-й Речі Посполитій були високий рівень напруженості укр.-польс. відносин та автономія кор-ва Галиції і Лодомерії в Австро-Угорщині.

Усвідомлення потреби розв'язання міжнац. протиріч шляхом надання Сх. Галичині автономії чи самоуправління було притаманне керівникам зх. союзників, які впливали на польс. політикум. Прихильниками надання автономії Сх. Галичині в політ. с-мі Польщі виступали партії ліводемократ. табору (Польс. партія соціалістична (ППС), Польс. нар. партія “Визволення” (ПНП-“Визволення”)) та окремі партії правоцентрист. табору (Партія нац. правіці (ПНП), Нац. роб. партія (НРП), Нац.-держ. унія та ін.). Осн. дискусії стосувалися меж і прерогатив автономії та часу запровадження. Проблема статусу Сх. Галичини актуалізувалася в польс. політиці 1922 внаслідок потреби остаточного вирішення питання на міжнар. рівні та висунення ППС проекту територ. автономії. Гол. рада ППС 14–15.05.1922 досягла домовленості зі сх.-галиц. окружн. орг-цією партії стосовно вимоги від уряду детального опрацювання територ. автономії Сх. Галичини. Прийнята на пропозицію

Є. Морачевського резолюція передбачала, що "основою проекту повинно бути утворення автономної території з власним сеймом і відповідальним перед ним краєвим урядом та з забезпеченням свободи розвитку народів, населяючих цю територію". На виконання цієї ухвали 29.05.1922 І. Дашинський зробив у сеймі внесок з викладом принципів автономного устрою Сх. Галичини. Рішуча протидія правих сил, до яких долучилися ПНП-"П'яст" і НРП, унеможливила прийняття резолюції, підтриманої тільки ППС, ПНП-"Визволення" і ПНП-Лівича.

З метою перехоплення ініціативи та недопущення розробки інституціями Антанти проекту розв'язання питання Сх. Галичини справа повернулася на порядок денний польсь. політики. Уряд Ю. Новака, на вимогу депутата Клубу конституц. роботи (парламент. представництва ПНП) А. Гальбана 26.07.1922 щодо опрацювання проекту закону про воєвод. самоуправління для в-в з мішаним нас., створив спец. Комісію експертів, до якої ввійшли представники поміркованих партій правоцентрист. табору. На розгляд комісії представили 3 проекти: 2 – авторства М. Бобжинського та 1 – С. Лося. За формою вони становили трактат між Антантою і Польщею, а гол. відмінність між проектами М. Бобжинського й С. Лося полягала в тому, що перші розв'язували справу Сх. Галичини з опорою на утворення 3 в-в, а останній передбачав упровадження єдиного "Руського" в-ва. Взявши за основу 2-й проект М. Бобжинського, комісія відійшла від форми між-нар. договору й замінила положення автономії воєвод. самоуправлінням. Воєвод. сеймики наділялися обмеженими повноваженнями, а їхні закони вимагали затвердження президента і відповідного міністра. Представництво нац. палат сеймиків узалежнювалося від співвідношення чисельності польсь. і "руської" курій. Заборонялося проведення колонізації в Сх. Галичині.

Проект Комісії експертів викликав критику ліводемократ. табору. Вказувалося, що розбиття Сх. Галичини на 3 окремі адм. одиниці відштовхне укр.

політиків від можливого діалогу. При розгляді законопроекту в конституц. комісії сейму 21.09.1922 М. Недзялковський (ППС) домагався ухвалення основоположної резолюції про застосування принципу єдиної територ. автономії при розв'язанні справи Сх. Галичини.

Представники правоцентрист. партій критикували наявні в проекті поступки укр. більшості. Кс. К. Котуля (Польсь. катол.-нар. партія) заперечував можливість упровадження закону, який не задовольнятиме жодну зі сторін. Єпископ Ю. Теодорович (Християн.-нар. партія) критикував положення закону, які не дозволяли здійснення повного контролю за укр. шкільництвом, і пропонував обмежену культ. автономію. С. Мацеєвич (Міщанське об'єднання) протиставлявся автономіст. розв'язанню, заявивши що автономія спричинить відірвання окраїн. А.-Л. Черневський (Християн.-нац. партія праці) запропонував схему, згідно з якою спочатку передбачалося ухвалення заг. закону про самоуправління, а потім його конкретизація для окремих в-в.

С. Гломбінський від імені ННС 23.09.1922 запропонував окремий проект, 1-ша ч. якого містила норми воєвод. самоуправління для цілої д-ви, а 2-га стосувалася конкретно 3 сх.-галиц. в-в. За основу 2-ї ч. було взято урядовий законопроект, однак проект ННС ішов далі в справі нівелювання прав укр. більшості Сх. Галичини. Осн. рисою проекту ННС було прагнення до зрівняння адм.-політ. статусу Сх. Галичини з ін. регіонами Польщі та зведення до мінімуму автономіст. прав укр. більшості.

До підкомісії з узгодження єдиного проекту закону ввійшли представники 5 найбільших фракцій сейму. Відмова ППС від участі в роботі підкомісії дала правоцентрист. табору додаткову перевагу, тому більшість спірних моментів було розв'язано на користь ендецького проекту. Проект ННС став основою для ухваленого Установчим сеймом 26.09.1922 закону про принципи заг. воєвод. самоуправління, зокр. Львів., Терноп. і Станиславів. в-в. Зако-

нопроект було підтримано 140 депутатами правочентрист. фракцій проти 116 голосів ліводемократ. табору.

Закон складався з 3 розділів: 1-й (ст. 1–8) стосувався заг.-держ. воєвод. самоуправління, 2-й (ст. 9–26) – 3 сх.-галиц. в-в, 3-й (ст. 27–28) – прикінцевих положень. В-ва визнавалися суб'єктами самоуправління. Рішення в справах, що належали до компетенції самоуправління, ухвалювали сеймики, які обиралися голосуванням (ст. 1). Окремі заг.-держ. закони мали визначити компетенції сеймиків у культ., екон., комунікац. галузях, у сфері охорони здоров'я, соц. захисту, адміністрації самоуправління та фінансів (ст. 2). Ухвалені сеймиками закони отримували зобов'язуючу силу на тер. в-ва після санкції президента, контрсигнації голови уряду, відповідного міністра і публікації в урядовому органі в-ва (ст. 3). Виборчу ординацію для обрання сеймиків мав ухвалити сейм Польщі. Результати виборів оголошував Верховний суд (ст. 4). Президент Польщі скликав сеймики мінімум раз на рік, мав право їх відтермінування і розпуску. Для приготування і виконання ухвал сеймиків та здійснення адміністрації створювалися воєвод. виділи, склад яких мав визначити спец. закон (ст. 7). Воєвода представляв у сеймику уряд Польщі, мав право участі в роботі сеймику особисто чи через делегованого представника, внесення законодавчих ініціатив, призупинення дії ухвал сеймику, що не підлягали санкції президента, та ухвал воєвод. виділу, які, на його думку, суперечили законам.

2-й розділ закону стосувався безпосередньо самоуправління 3 сх.-галиц. в-в. До компетенції 3 сх.-галиц. воєвод. сеймиків належали справи реліг. визнань, громад. освіта (за винятком ун-тів і вищих шкіл), громад. добротчинності, охорона здоров'я (окрім санітарної поліції), місц. доріг, аграрні питання (за винятком земельн. реформи), пром-ті й торгівлі, регулювання річок, меліорації, орг-ція і адміністрація гмін і повітів, воєвод. бюджету та ін., передачі сеймом Польщі (ст. 9). Сеймики складалися з 2 палат, одну з яких становили послы укр. (руської) курії. Палати засі-

дали окремо, у спільних справах вимагалось рішення обох палат, у справах однієї курії – тільки однієї відповідної палати (ст. 10). Регламент сеймиків ухвалювали самі сеймики (ст. 11). Відповідно до ст. 12, Львів. сеймик уміщував 100 депутатів (по 50 у кожній палаті), Станиславівський і Тернопільський – по 60 депутатів (по 30 у кожній палаті).

На потреби воєвод. самоуправління сейм зобов'язувався надавати щорічне фінансування пропорційно до кількості нас. кожного в-ва (ст. 13). Видатки окремої курії покривалися окремими палатами шляхом накладання на нас. своєї курії додаткових податків (ст. 14).

Воєвод. виділ складався з воєводи або його заступника, як голови, та по 8 чл. і 8 заст. 3 них половину обирала відповідна палата сеймику (по 4 чл. і 4 заст.), а половину призначав воєвода з-поміж громадян відповідних курій (ст. 18). Народи нац. секцій виділу відбувалися окремо під кер-вом воєводи чи його заст. При прийнятті рішень діяв той самий принцип, що і в палат сеймику (ст. 19). Передбачалося призначення урядовців за пропорційним принципом (ст. 20). Заборонялося проведення колонізації (ст. 21). Держ. органи й суди використовували польсь. мову, органи самоуправління мали право вибору мови (ст. 22). Мова викладання в школах, утримуваних окремими палатами, передавалася на їх вибір (ст. 23).

Декларувалося, що сейм Польщі ухвалить заснування укр. ун-ту й надасть фінансування з бюджету д-ви. Ун-т буде підпорядкований безпосередньо Мін-ву реліг. визнань і громад. освіти (ст. 24). Воєводські й держ. закони та розпорядження мали бути опубліковані в офіц. органі 2 мовами (ст. 25). Передбачалося імплементація воєвод. самоуправління сх.-галиц. в-в і заснування укр. ун-ту протягом 2 р. з часу оголошення закону (ст. 26). В прикінцевих положеннях виконання закону покладалось на міністра внутр. справ (ст. 27); ухвалений документ набирав чинності з дня оголошення (ст. 28). Не задовольняючи ні польсь., ні укр. сторо-

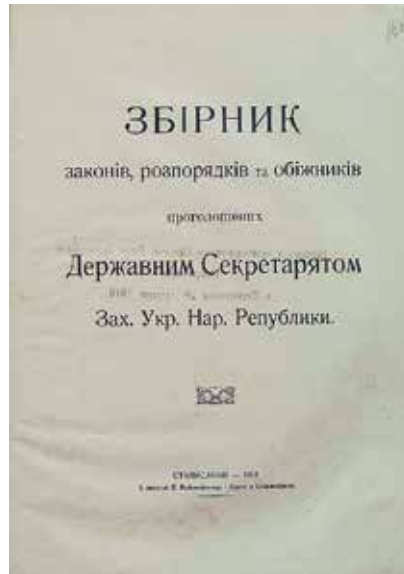
ну, ставши формальним мотивом для визнання 15.03.1923 Радою амбасадорів суверенних прав Польщі в Сх. Галичині, закон про воєвод. самоуправління ніколи не було втілено в життя.

Польс. дослідники по-різному оцінювали цей закон. А. Геліаш з позицій апологетики нац. політики 2-ї Речі Посполитої стверджував, що закон надавав укр. меншині значні повноваження в самоуправлінні. С. Стемпень вважав, що закон створював певну можливість нормалізації польс.-укр. стосунків. Т. Піотркевич оцінював його як тактичний маневр, розрахований на остаточне визнання Антантою суверенних прав Польщі в Сх. Галичині.

Лит.: Генік М. А. Проблема автономії західно-українських земель в 1921–1922 рр. // Проблеми слов'янознавства. Львів, 1996. Вип. 49. С. 87–90; *Стемпень С.* Поляки і українці в II Речі Посполитій: спроба діалогу // Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Матеріали міжнар. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 29–31 травня 1992 р. К., 1993. С. 212; *Heliasz A.* Polityczne aspekty samorządu terytorialnego w Drugiej Rzeczypospolitej // Kwartalnik Historyczny (Warszawa). 1976. № 2. S. 391–400; *Partyka A.* Polskie koncepcje autonomii Galicji Wschodniej w latach 1919–1922 // Studia Historyczne (Kraków). 1976. № 4. S. 563–575; *Piotrkiewicz T.* Myśl polityczna Związku Naprawy Rzeczypospolitej wobec kwestii ukraińskiej (1926–1930) // Przegląd Historyczny. 1979. № 2. S. 285–298; *Ustawa z dnia 26 września 1922 r. o zasadach powszechnego samorządu wojewódzkiego, a w szczególności województwa lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 1922 r. Nr 90. Poz. 829. S. 1553–1555.*

Микола Генік

ЗАКОН ПРО СОЙМ ухвалений 15.04.1919 УНРадою ЗУНР. У § 1 зазначалося: “Сойм Західної Области Української Народної Республіки складається з членів, вибраних на основі загального, без ріжницьки пола, рівного, безпосереднього, тайного, пропорціонально-го виборчого права”.

Право голосу надавалося громадянам ЗОУНР з 21 р. життя, а бути обраним – з 25 р. Позбавлялися виборчого права: 1) особи душевнохворі; 2) особи, засуджені за скоєння кримінальних злочинів, зокр. за вбивство, розбій, зґвалтування, крадіжку, обман, зґвалтування та низку ін. (у законі називалися різні нормативні акти, засудження за якими вело до позбавлення виборчого права); 3) особи, які вже раніше були суджені за злочини та проступки проти виборчої свободи по виборах законодавчих органів ЗОУНР; 4) особи, які більше 2 разів протягом останніх 2 р. були засуджені за пияцтво.

Для виборів до Сойму утворювалися однакові виборчі округи, що ділилися на виборчі дільниці, які співпадали з громадами. Великі громади (понад 2 тис. нас.) ділилися за потреби на декілька виборчих дільниць.

Проведення виборів доручалося виборчим комісіям, склад, порядок утворення і діяльність яких детально регулював закон. Цікавим є таке положення: партії, які хотіли брати участь у виборах, подавали в окружні виборчі комісії “кандидатські списки”, “власноручно підписані” не менш, ніж 100 виборцями (§ 16).

При реєстрації кандидатів у послі Сойму окружні виборчі комісії перевіряли, чи ці кандидати “мають право ви-

борності”, тобто право бути обраним (вік, відсутність судимості за вказані вище злочини і т. п.). Рішення окружних комісій можна було оскаржити до Гол. виборчої комісії, рішення якої було остаточним (§ 18).

Закон чітко регламентував порядок висунення та реєстрації кандидатів у посли, складання виборчих списків, проведення самих виборів, порядок підрахунку голосів, оформлення відповідної документації. Важливим положенням закону було те, що при дільничих і окружних виборчих комісіях встановлювався інститут т. зв. мужів довіри – представників громадськості, партій тощо. Вони могли бути присутніми на виборчих дільницях під час виборів, при підрахунку голосів, підписували разом з членами виборчих комісій усі документи. Це положення слід вважати ще одним доказом демократизму політ. с-ми ЗУНР.

Новий Соїм, вибраний на підставі цих законів, мав складатися з 226 послів. За переписом нас. 1910, який брали за основу, у Сх. Галичині налічувалося 3 986 153 українців, 809 917 поляків, 688 105 євреїв, 160 000 німців. Отже, згідно з пропорційною с-мою виборів, належало обрати 160 українців, 33 поляків, 27 євреїв і 6 німців. З цією метою тер. д-ви було поділено на 12 укр. виборчих округів, 5 польс. і єврейс., 1 нім.

Вибраний таким чином Соїм мав бути скликаний через 2 тижні після виборів – у 06.1919. Проте несприятливий розвиток подій унеможливив не тільки його скликання, а й проведення самих виборів.

Лит.: Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. 1919. Вип. 1–10; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретарятом Зах. Укр. Нар. Републіки. Станиславів, 1918; *Кобилецький М.* Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, 1998; *Кульчицький В. С., Настюк М. І.,*

Тищик Б. Й. З історії української державності. Львів, 1992; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Стахів М.* Західна Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772–1918). Т. 3. Скрентон, 1958; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А.* Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923. Коломия, 1993; *Тищик Б., Вівчаренко О., Лешкович Н.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.). Львів; Івано-Франківськ, 2000; *Тищик Б. Й.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; *Чубатий М.* Державний лад на Західній області Української Народної Республіки. Львів, 1921; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях у 1918–1923 роках. Филадельфія, 1956.

Борис Тищик

ЗАКОНИ ПРО ВІЙСЬКОВЕ ОСАДНИЦТВО 17.12.1920 – 2 нормативно-правові акти 2-ї Речі Посполитої (17-й та 18-й закони), спрямовані на реалізацію інкорпораційної та аграристської концепцій. 17-й називався “Про прийняття у державну власність землі у деяких повітах Речіпосполитої Польської”, 18-й – “Про надання землі солдатам польської армії”.

Були важливим елементом аграрної реформи та складовою політики Польщі на ЗУЗ. Їм передували: 1) постановою польс. сейму від 10.07.1919 про створення нових сел. г-в шляхом колонізації та парцеляції великих земельоводінь; 2) виконавчі правила до “Основ земельної реформи 10 липня 1919 р.” від 15.07.1920. Ці законодавчі акти передбачали реалізацію держ. програми зі щорічною парцеляцією 200 тис. га держ. земель, занедбаних маєтків, військ. спекулянтів, колиш. монарших угідь Романових та Габсбургів. Цими документами встановлено максимальні розміри землеволодіння – 60 га в приміських та пром. зонах, 180 га – в етніч. польс. в-вах, 400 га – в укр. та білорус. в-вах. Угіддя, розміри яких перевищували норму, підлягали парцеляції. Осн. акцент обох законів про військ. осадництво

– на передачі землі обсягом до 45 га осадникам з польс. військових, за пільговою ціною, з можливістю кредитування на 30 р., зі звільненням від оплати відсотків упродовж перших 5 р. землеволодіння. Для реалізації законів (надання кредитів осадникам) передбачалися кошти в держбюджеті – 2 млрд марок. Позики могли бути у вигляді сільгоспінвентарю, посівного матеріалу. Осадники мали право на отримання будматеріалів, інвентарю і коней з військ. майна, пільгові кредити в Держ. с.-г. банку.

Оскільки міжнар.-правов. статус Сх. Галичини на момент ухвалення законів ще не був визначений, у їхніх текстах названо лише повіті, що раніше входили до складу Рос. імперії. Однак на практиці вони поширювали свою дію і на Сх. Галичину. Так, лише у Львів. в-ві до 14.03.1923 було створено 4661 осадницьке г-во у 285 осадах. Ще більше осадників появилось в Терноп. в-ві, де формувалися їхні компактні поселення уздовж усього польс.-рад. кордону.

Реалізація законів суперечила не лише міжнар. зобов'язанням, але й Конституції Польщі, яка закріплювала рівні права громадян на землю, оскільки, щоб стати осадником, було потрібно пройти через розгляд спец. комісією, а це вдалося менше 10 % бажаючих. Наслідками ухвалення законів стали посилення корупції, масові земельні спекуляції та суттєве погіршення польс.-укр. взаємин. Самі ж осадники не змогли сповна використати отримані переваги. Бл. 25 % з них невдовзі збанкрутували й були змушені продати свої осади. Інші ж стали об'єктом першої хвилі рад. репресій 1939–41.

Лит.: Васюта І. К. Галицько-волинське село між світовими війнами. Львів, 2010; *Виздрік В.* Галицьке село: соціально-економічне життя та суспільно-політичні процеси (1919–1939). Львів, 2015; *Столей В. В.* Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939 рр.). Тернопіль, 2003.

Микола Вітенко

ЗАКОНОДАВСТВО ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. Вищим законодавчим органом ЗУНР була УНРада (ств. 18.10.1918 як Конституанта укр. народу в Австро-Угор. імперії). До УНРади ввійшли всі укр. депутати обох палат австр. парламенту, крайових сеймів Галичини і Буковини, по 3 представники зх.-укр. політ. партій, представники студентства Галичини та війська. 18.10–21.11.1918 УНРада перебувала в м. Львів, з 21.11 до кін. 12.1918 – у м. Тернопіль, 01–05.1919 – у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). 22–26.11.1918 склад УНРади розширено шляхом довиборів представників від повітів і великих міст ЗУНР. З поч. 1919 УНРада налічувала майже 150 депутатів; фактично в сесіях брали участь бл. 130 делегатів. 2–4.01.1919 обрано Президента УНРади (Є. Петрушевич), чл. Виділу (Л. Бачинський, С. Вітик, А. Горбачевський, Г. Дувір'як, М. Новаковський, Т. Окуневський, О. Попович, А. Шмігельський, С. Юрик), Президію (президент Є. Петрушевич, заст. – Л. Бачинський, С. Вітик, О. Попович, А. Шмігельський) і Секретаріат (секретарі – С. Витвицький, О. Устиянович, заст. секретаря – С. Сілецький).

УНРада приймала закони, постанови й ухвали, обов'язкові для виконання на всій тер. ЗУНР. Оприлюднення законодавчих актів відбувалося через урядові газ. "Діло", "Република", "Український Голос", у час. "Нове життя". Закони публікувалися укр., нім., польс. та єврейс. мовами. 4.01.1919 законом УНРади визначено спосіб оприлюднення та введення в дію законів і розпорядків шляхом видання "Вістника державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки" (протягом 01–04.1919 вийшло 11 випусків). Закони ухвалювали під час сесій УНРади; прийняті закони підписував Президент УНРади Є. Петрушевич та чл. Виділу УНРади А. Горбачевський. У період між сесіями в комісіях УНРади та законодавчому відділі ДСС тривала підготовка законопроектів.

Протягом Львів. сесії функції Президії УНРади виконувала президія УПР (голова – Є. Петрушевич). 13.10.1918 УНРада затвердила Тимчасовий ос-

новний закон про держ. самостійність укр. земель. Визначено назву д-ви – ЗУНР; кордони – тер. укр. суцільної етногр. області колиш. австро-угор. володінь Галичини, Буковини і Закарпаття; держ. самостійність ЗУНР; представницькі органи – УНРаду та РДС, що мали діяти до скликання все-народно обраних Установчих Зборів ЗУНР; держ. атрибути – герб і прапор. 16.11.1918 прийнято Закон про тимчасову адміністрацію, що регулював осн. засади здійснення держ. та адм. влади в ЗУНР. Закріплено принцип правової чинності законодавчих актів Австро-Угорщини, що не суперечили розвитку укр. державності. Адм. і виконавча влада закріплювалася за РДС; керівним повітовим органом визначено ін-т повітов. комісара. 21.11.1918 ухвалено закон “Про тимчасову організацію судів і влади судейської”; всі австро-угор. суди на укр. землях реорганізовано в суди ЗУНР, компетенції колиш. австр. Мін-ва судівництва передано ДСС ЗУНР.

У період перебування УНРади в м. Станіславів проведено 3 сесії: 2–4.01, 4–15.02 і 25.03–15.04.1919. 2–4.01.1919 ухвалено закони про Виділ УНРади, про доповнення до Статуту УНРади, про недоторканність членів УНРади; ці документи регламентували її компетенції, орг. стр-ру і діяльність. Затверджено Ухвалу про злуку ЗУНР з УНР.

Під час 2-ї сесії УНРади затверджено закони щодо розбудови суд. с-ми ЗОУНР: “Про скорочення підготовляючої суддівської служби”, “Про розмежування компетенції повітових та окружних судів в цивільних справах”, “Про трибунали першої інстанції у карних справах” (усі 11.02.1919). Закон від 15.02.1919 “Про тимчасове виконуване судівництво в цивільних і карних справах в другій і третій інстанції в часі надзвичайних відносин, спричинених війною” 2-ю суд. інстанцією проголошував Вищий суд у м. Львів, 3-ю – Найвищий держ. суд. 15.02.1919 УНРада спец. законом підпорядкувала жандармерію у справах публічної безпеки держ. повітовим комісарам; у військ., екон., адм. справах – своїм комендантам.

13–14.02.1919 ухвалено закони “Про удержавлення українських шкіл” та “Про удержавлення українських приватних гімназій і жіночих учительських семінарій”; навч. заклади ставали держ., вчителі – держ. службовцями, мовою навч. проголошено укр. 15.02.1919 прийнято закон “Про державну мову”; держ. мовою затверджено українську, нацменшинам гарантувалося право вільного користування рідними мовами, у т. ч. в офіц. зносинах із владою.

У ході 3-ї сесії спец. законами запроваджено в грошовий обіг на тер. ЗОУНР гривні та карбованці УНР (4.04.1919), організовано держ. вид-во шкільних підручників (7.04.1919), жителям ЗОУНР надано громадянство УНР (8.04.1919), введено 8-годинний робочий день (12.04.1919). Відповідно до закону про земельну реформу (14.04.1919), декларовано ліквідацію великого поміщицького, держ., церк. землеволодіння; ці землі мали становити земельний фонд ЗОУНР, після закінчення війни їх зобов'язано розділити між безземельними та малоземельними селянами. 15.04.1919 УНРада прийняла закони про скликання Союму ЗОУНР та про вибори до нього; визначено загальне, без різниці статі, рівне, безпосереднє, таємне і пропорційне виборче право для всіх громадян д-ви віком від 20 р. Союм мав складатися з 226 послів: 160 українців (70,8 %), 33 поляків (14,6 %), 27 євреїв (11,9 %) і 6 німців (2,7 %). 9.06.1919 Президія Виділу УНРади як вищий законодавчий орган ЗОУНР разом з РДС самоліквідувалися і передали свої конституц. повноваження Диктаторові Є. Петрушевичу.

Зважаючи на невизначеність держ.-правового статусу Сх. Галичини після польс. окупації, еміграц. уряд ЗУНР прагнув переконати лідерів провідних зх. д-в у правочинності своїх домагань. Наприкінці 1920 на замовлення уряду ЗУНР в екзилі С. Дністрянський підготував проект Конституції ЗУНР, що передбачав об'єднання д-ви з Наддніпрящиною на основі права народів на самовизначення. ЗУНР мала бути

самостійною і правовою унітарною напівпрезидент. республікою; громадянам гарантувалися демократ. права і свободи. У 04.1921 уповноважений для закорд. справ уряду ЗУНР К. Левицький розробив і подав на розгляд Ради послів країн Антанти конституц. проект "Основи держ. устрою Галицької Республіки": тер. д-ви мала включати Сх. Галичину з Лемківщиною; встановлювалася президентсько-парламент. форма правління; передбачалося розширення прав представникам польс. і єврейс. національностей, надання їм владних повноважень та культ. можливостей.

3. ЗУНР було спрямоване на розбудову укр. державності, формування органів держ. влади, реформування більшості сфер укр. сусп-ва; мало прогресивний х-р. Його ключові положення – соборність укр. земель, держ. статус укр. мови, приватна власність на землю, забезпечення громадянських прав і прав нацменшин.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 172–214; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 166–204; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004. С. 145–265; *Тищик Б., Вівчаренко О., Лешкович Н.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.). Львів; Івано-Франківськ, 2000. С. 80–121.

***Олег Вівчаренко,
Богдан Паска, Борис Тищик***

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Умови, в яких відбувався процес державотворення ЗУНР, не дозволяли швидко створити власне оригінальне законодавство в галузі охорони здоров'я. Тому на тер., підконтрольній ЗУНР, діяли за-

кони й розпорядження колиш. австр. мін-в і Намісництва Галичини і Лодомерії, які опиралися на видозмінені відповідно до вимог часу санітарні приписи для Галичини – "Edita et mandata Galiciae" від 20.03.1773. Воєн. стан теж вплинув на нормативне регулювання мед. і санітарних відносин. Згідно з розпорядженням секретаря внутр. справ від 15.04.1919 "Про виконання санітарних законів і розпорядків", повітові комісаріати звільнялися від виконання деяких пунктів, пов'язаних із ревізіями крамниць і відбором проб.

Розроблялися і власні законопроекти. В першу чергу проектували закони, які стосувалися соц. захворювань. У 02.1919 було вироблено законопроект "Про поборювання полових і інших пошестних недуг", який запозичував передовий європ. досвід у справі б-би з венерич. хворобами. Пропонувався, за прикладом Норвегії, Данії і Фінляндії, запровадити примусове лікування та кримінальну відповідальність у разі навмисного інфікування когось статевими захворюваннями. Контроль за виконанням цих норм і нагляд за проституцією мав здійснювати спец. Уряд здоров'я. Проект так і не було втілено в життя через окупацію Сх. Галичини Польщею.

Лит.: *Давибида Л.* Боротьба з інфекційними захворюваннями в Західно-Українській Народній Республіці // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 182–187.

Лев Давибида

ЗАЛЄСЬКИЙ

Микола

(10.12.1898–04.08.1970) – лікар, старшина УГА, громад. діяч. Н. у с. Слобідка (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). 1909–11 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, потім в АГ м. Львів, де 1917 закінчив студії.

1917 мобілізований до австро-угор. армії, воював на Італ. фронті. 1918, під час відпустки, вступив на мед. ф-т Львів. ун-ту. Брав участь у встановленні укр. влади в м. Бережани (нині Терноп. обл.) на поч. 11.1918. Згодом воював на фронті, хорунжий сотні 1-го куреня 3-ї Бережан. бригади. Після переходу УГА

ЗАЛЕСЬКИЙ
Осип Степанович

в 07.1919 на Наддніпрянщину служив в охороні Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Потрапив у польс. полон, зумів утекти з нього й прибув до ЧСР.

1926 у Празьк. ун-ті закінчив мед. студії докторатом. Повернувся до Галичини, 1928 нострифікував диплом і працював у лікарні м. Львів. Згодом лікар, заст. дир., дир. лікарні в м. Луцьк; під час ДСВ очолював у місті шпиталь та Укр. допомоговий к-т, опікувався полоненими. Заарештований гестапо (1943), невдовзі звільнений.

1944 виїхав до Австрії, працював у туберкульозному санаторії в м. Інсбрук, директором табірному шпиталю в м. Куфштайн. 1948 емігрував до Канади, проживав у м. Едмонтон. Проводив лікар. практику, викладав на мед. ф-ті Альберт. ун-ту. Співзасн. і голова відділу УЛТПА, голова т-ва "Пласт", Централі українців-католиків місц. єпархії (1956–60); діяльний в ін. укр. об'єднаннях. Обраний чл. НТШ.

П. у м. Едмонтон.

Лит.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 241; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 154.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ЗАЛЕСЬКИЙ **Осип Степанович**

(16.04.1892–13.03.1984) – педагог, композитор, музикознавець, старшина УСС та УГА, громад.-культ. діяч. Брат Т. Залеського, чоловік Г. Лагодинської-Залеської. Н. у с. Тростянець Малий (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в учител. сім'ї. Здобув освіту в Золочів. г-зії (1911). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту (каф.-ра музикології, 1913–14; викл. А. Хибінський), у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка, у консерваторії Галиц. муз. т-ва. Випускник Віден. ун-ту (1916; клас Г. Адлера, Р. Валлашека). У м. Відень заснував та очолював муз. вид-во "Ліра" (1914–16).

1917–18 служив хорунжим у полку УСС, 1918–19 – четарем в УГА. У кін.

05.1919 в складі Гірської бригади прибув до ЧСР, інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі Ліберець. краю, Чехія). У 11.1919 під чужим прізвищем повернувся до Сх. Галичини.

Від 09.1920 викладав в укр. г-зії м. Чортків (нині Терноп. обл.). 1921–38 – проф. музики, 1921–33 – дир. філії Вищого муз. ін-ту ім. М. Лисенка м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). 1938–39 проживав у м. Бучач (нині Терноп. обл.), 1941–44 – у м. Ярослав (нині Підкарпат. в-ва, Польща), де навчав музики, був диригентом хору "Боян".

Наприкінці 1944 виїхав до Німеччини. Від 1951 – у США: дир. і проф. відділу Укр. муз. ін-ту в м. Буффало (1952–72). Автор муз. творів: дитячої опери "Цвіркунчик"; 6 мініатюр для фортепіано, фортепіанного тріо "Елегія"; "Осінньої пісні" для скрипки з фортепіано; для мішаного та чол. хорів – "Стою на березі", "Погасло сонце", "Карпати"; музики до п'єси "Кобзарева гостина" Р. Завадовича; солоспівів, пісень.

Обраний дійсним чл. НТШ в Америці. Займався виданням муз. творів і л-ри. Упорядник і співавтор кн. "Мала українська музична енциклопедія" (Мюнхен, 1971). Автор спомину "Українська бригада в Німецькiм Яблiннiм" (Свобода, 1970. Ч. 121–124), статей "Тростянець – моє рідне село" (Золочівщина: її минуле і сучасне. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982) і "З мого життя" (Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985).

П. у м. Буффало (шт. Нью-Йорк, США).

Тв.: *Залеський О.* З музичного світу // Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985; *Його ж.* Загальні основи музичного знання. Нью-Йорк, 1958; *Його ж.* Колядничок. До співу на діточі голоси з фортепіано. Коломия, 1922; *Його ж.* Короткий нарис історії української музики. Філадельфія, 1951; *Його ж.* Погляд на історію української музики. Львів, 1916; *Його ж.* Соломея Крушельницька. Піаністка Софія Ілевич // Бучач і Бучаччина: істор.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972;

Його ж. Три пісні до слів Івана Франка для одного голосу з фортепіано. Буффало, 1966; *Його ж.* Українські музичні видавництва в Галичині // Музика. 1927. № 1.

Літ.: Гуцал П. З. Залеський Осип Степанович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010. С. 178; *Костюк О. О.* Залеський, музиколог, композитор, педагог // Вісті. 1967. Ч. 3–4; *Лоза М.* Професор Осип Залеський // Свобода. 1982. 22 квіт. Ч. 74; *Рудницький А.* Українська музика. Історично-критичний огляд. Мюнхен, 1963. С. 141, 357, 359, 366, 386.

Петро Гуцал

ЗАЛЕСЬКИЙ Тадей Степанович

(крипт.: Т.3-ий; 30.08.1883–10.01.1976)– педагог, громад.-політ. діяч. Брат О. Залеського. Н. у с. Тростянець Малий (нині Тростянець Золочів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї управителя нар. шк. Випускник Золочів. г-зії (1903) та філос. ф-ту Львів. ун-ту (1907), де студіював слов'янські та класичні мови. Як чл. таємного гуртка "Молода Україна" та просвітн. гуртка виїжджав з лекціями в села, провадив курси для неграмотних. За участь в університет. демонстрації 1907 (за ін. даними – 1905) на підтримку укр. ун-ту в м. Львів був заарештований. Чл. НТШ (1905). Належав до "Академічної громади" (1905–07), чл. її управи, бібліотекар. Викладав укр. мову й л-ру в м. Заліщики (нині Терноп. обл.): від кін. 10.1909 – в держ. учител. чол. семінарії, від 1911 – в приватній жін. семінарії. Крім викладання, опікувався гуртожитком учнів-українців. У недільні дні влаштовував у Нар. домі літ. заходи, театр. вистави, пропагував серед молоді твори класиків укр. л-ри – І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки та ін. Співзасн. у Заліщиках та Заліщицькому пов. філій т-ва "Рідна школа", "Сільський господар", т-ва "Відродження", яке боролось проти пияцтва. Діяльний в УПТ, управі т-ва "Просвіта". Від 09.1913 вчителював у 1-й держ. г-зії м. Самбір (нині Львів. обл.).

Під час РСВ працював на семінарійних учител. курсах для укр. молоді в м. Відень (Австрія). Серед. 1915–11.1918–

викл. 2-ї держ. г-зії м. Самбір, громад. активіст. Учасник Листопадової нац.-демократ. революції 1918 в Самборі, належав до орг. к-ту, під кервом якого 5.11.1918 в місті встановлено укр. владу. 1919 – посол до УНРади ЗУНР від Самбір. пов. У складі делегації ЗУНР брав участь у проголошенні Акта злуки й роботі Трудового конгресу України. У 02–16.05.1919 працював в укр. держ. г-зії в Самборі. Навесні 1919 зголосився до УГА, але через вади здоров'я його не прийняла військ. комісія. У серед. 06.1919 заарештований польс. владою; до серед. 01.1920 перебував у таборах для військовополонених: Бугшопи в м. Брест-Литовський (нині Брест, Білорусь), с. Шталково поблизу м. Вжесьня (Польща) та Домб'є, що в околицях м. Краків (Польща).

Після реабілітації в 10.1920 – у м. Стрий (нині Львів. обл.), де навчав укр. мови на утраквістичному відділі 1-ї держ. г-зії та 1921/22, 1924/25 н. р. – дир. і викл. укр. приватної жін. семінарії т-ва "Рідна школа". 1924 одружився з учителькою М. Шанковською із с. Нижбірок (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.), з якою народили сина (1953 загинув у лавах УПА) і дочку. 1939 на короткий час переведений до 2-ї г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

Після встановлення на ЗУЗ рад. влади повернувся до м. Стрий, де 1939–41 – вчитель польс. СШ. Під час нім. окупації 1941–44 – шкільний інспектор, згодом викладав в укр. г-зії.

Наприкінці 07.1944 разом з дружиною й дочкою виїхав через Словаччину на Захід, перебував у ДП в Австрії та Німеччині, де працював учителем таборової г-зії. 1948 емігрував до Канади, спершу мешкав у м. Вінніпег (1948–50), згодом – у м. Торонто, де заробляв фізичною працею, приватними лекціями, викладанням на курсах українознавства і в укр. школах. Продовжував громад., просвітн. та наук. діяльність, активіст Об'єднання укр. педагогів Канади, Учительського пед. т-ва, НТШ, ін. нац. орг-цій. 1971 переїхав з дружиною до дочки в США.

Автор численних наук. праць, серед них: "Спогад про Івана Франка"

ЗАЛЕСЬКИЙ
Тадей Степанович

**ЗАЛІПСЬКИЙ
Сильвестр Омелянович**

(1923), "До характеристики української провідної верстви з другої половини 18-го сторіччя" (1963–64), "Шевченко і Мазепа" (1964), "Шевченко і Галичина" (1964), "Маркіян Шашкевич – особник" (1965) та ін.

П. у м. Трентон. Похований у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Благословенна талантами Заліщицька земля: бібліограф. покажчик / уклад.: М. Рудик, С. Пукіш; ред. М. Мединська-Ковальчук. Заліщики, 2010. С. 9–12; *Верига В.* Там, де Дністер круто в'ється. Торонто, 1974. С. 43, 46–50, 64–65, 77, 252; *Гуцал П.* Залеський Тадей Степанович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010. С. 178–179; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 152, 158, 357–364; Золочівщина. Її минуле і сучасне / упоряд. В. Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982. С. 418–421, 578; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 177–178; *Тракало О.* Славний педагог Тадей Залеський // Свобода. 2013. 6 верес. Ч. 72.

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович**

**ЗАЛІЗНИЧНА (ЗАЛІЗНОДОРОЖНА)
ВІЙСЬКОВА УПРАВА (ЗВУ) УГА** – орган управління, який діяв під орудою ДСВС ЗУНР; ств. в 02.1919 на базі залізн. відділу ДСВС. Розташовувалася у будинку Дирекції залізниць у м. Станіславів. Прагнула запровадити контроль над роботою залізн. транспорту д-ви, організувала його охорону; роззброювала австро-угор. війська, які поверталися з Наддніпрянщини; координувала військ. перевезення. Кер. (водночас залізн. референт ДСВС) – сот. Ю. Буцманюк; у 07.1919 його замінив М. Яворський. У 03.1919 при ЗВУ УГА ств. залізн. жандармерія.

ЗВУ УГА координувала діяльність 5 Команд контролю шляхів і транспорту (КОШТ), які діяли при корпусах (Тернопіль, Ходорів, Станіславів, Чортків, Стрий). КОШТ-1 контролював залізн.

шляхи Тернопіль–Великі Бірки–Підволочиська, Великі Бірки–Гримайлів, Тернопіль–Збараж, Тернопіль–Березовиця–Теребовля, Тернопіль–Березовиця–Криве, Тернопіль–Красне–Броди–Львів; КОШТ-2 – Ходорів–Потутори, Потутори–Підгайці, Потутори–Бережани–Львів, Ходорів–Галич–Станіславів; КОШТ-3 – Станіславів–Хриплин–Нижнів, Станіславів–Коломия–Снятин, Коломия–Городенка, Станіславів–Вороненка, Станіславів–Калуш–Долина–Мартинів; КОШТ-4 – Чортків–Бучач–Комарівка, Вигнанка–Копичинці–Деренівка, Чортків–Гусятин, Чортків–Іване Пусте, Чортків–Заліщики; КОШТ-5 – Стрий–Миколаїв–Дроговиж, Стрий–Дрогобич, Стрий–Борислав–Трускавець, Самбір–Хирів, Самбір–Сянки, Самбір–Комарно, Самбір–Лавочне.

Управа співпрацювала з військ. командами залізн. двірців. У 09–12.1919 ЗВУ УГА перебувала в м. Кам'янець-Подільський, Жмеринка, Слобідка біля м. Крижопіль, 01–04.1920 – у м. Балта.

Лит.: *Буцманюк Ю.* Залізнодорожна Військова Управа (ЗВУ) // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 297–303; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ортинський В.* Силлові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004.

Микола Литвин

ЗАЛІПСЬКИЙ Сильвестр Омелянович

(20.12.1886 – кін. 04.1920) – правник, старшина УГА. Н. у м. Турка (нині Львів. обл.) в сім'ї суд. урядника; походив з укр.-польск. родини. З дитячих літ проживав у м. Золочів, де здобув освіту в г-зії (1904). Студіював право у Львів. ун-ті. Від 1909 проходив практику, потім працював у Золочеві помічником адвоката.

У часи ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, кілька разів був поранений, відзначений нагородами; іменованний четарем. В УГА – з 11.1918, в боях у м. Львів командував залогою в Дирекції залізниць і палаці Потоцьких. Військ. звання сотника отримав 14.12.1918. Був командантом коша Зо-

лочів. ОВК, потім на фронті – 2-го куреня 4-ї бригади (поранений в одному з боїв), під час Чортків. офензиви – 1-го куреня 8-ї бригади. За р. Збруч двічі хворів на тиф. Від 02.1920 служив у ЧУГА, у 03.1920 призначений командантом коша 1-ї бригади.

Заарештований чекістами наприкінці 04.1920 в м. Одеса, перебував з ін. старшинами під охороною у вагоні на товарній станції; зумів вийти з вагона, в стані психолог. надлому кинувся під поїзд, що проходив колією, і загинув.

Літ.: Назарук О. Сильвестр Заліпський – курінний комендант Галицької армії // Золочівщина. Її минуле і сучасне / упоряд. В. Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982. С. 578–280; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 11–12.

Петро Гуцал

ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ-САС Володимир-Сергій Володимирович

(28.07.1884–13.07.1965) – педагог, учений, громад. діяч, політик. Н. у. м. Чернівці в сім'ї відомого лікаря-хірурга. Випускник Чернів. г-зії, правн. ф-ту Чернів. ун-ту. Продовжував студії за кордоном (м. Відень, Париж, Мюнхен, Флоренція). Захистив дис. з мистецтвознавства у Віден. ун-ті. Працював секретарем Центр. комісії охорони історико-мист. пам'яток неавстр. провінцій імперії і ред. її журналу.

З поч. ПСВ служив надпоручником у 8-му полку уланів. Двічі потрапляв у рос. полон і двічі втівав. Після 2-ї втечі переховувався в м. Київ, де його й застала Лютнева революція. Працював лектором нім. та франц. мов у Київ. ун-ті. Після підписання Брест. договору УНР з д-вами Четверн. союзу повернувся до австр. армії в підрозділ під командуванням Василя Вишиваного. Восени 1918 прибув до м. Чернівці, де був обраний заступником голови Крайового к-ту Буковини. Взяв активну участь в орг-ції Буковин. крайового віча. Після перебрання українцями влади в Пн. Буковині був призначений комісаром при Дирекції фінансів. 11.11.1918 став заст. президента укр.

частини Буковини, висловив протест проти вступу рум. військ до Чернівців. З 1919 на дипломатичній службі: спочатку радник посольства ЗУНР у м. Відень, потім радник, відтак повірений (з повноваженнями посла) посольства УНР у Швейцарії. Учасник англ. місій, які діяли на тер. ЗУНР.

На поч. 1920-х повернувся до Чернівців. 1927 заснував Укр. нац. партію Буковини, був її постійним очільником. Неодноразово обраний членом сенату, палати депутатів парламенту Румунії. Брав активну участь у діяльності Міжнар. конгресу нац. меншин, був обраний його президентом. Після 1944 проживав у м. Відень, де заснував т-во "Буковина" й Спілку українців у Австрії.

П. у м. Іспер (Австрія). Похований у м. Відень.

Літ.: Масан О. Володимир-Сергій Залозецький – віце-президент Буковини, сенатор і... лялькар // Доба. 2002. 12 берез.; *Смаль-Стоцький Р.* Володимир Залозецький (У сімдесятиріччя лідера Буковини) // Свобода. 1955. 21–22 груд.

Олександр Добржанський

ЗАЛÓЗНИЙ

Никандер (Нікандер) Семенович

(03.11.1890 – д. і м. с. н.) – льотчик, сотник УГА. Н. у м. Харцизьк (нині Донец. обл.). Здобув освіту в реальній шк. 1916 закінчив навч. у Севастопольській авіац. шк. (Кача).

Учасник ПСВ. Прапорщик. З 2.08.1916 воював у складі рос. 14-го авіакорпусу, згодом служив у 30-му корпусному авіазагоні. Штабс-капітан. 4.12.1917 перейшов на службу УНР. Служив у 2-му Подільському авіадивізіоні. 16.12.1918 прибув з УНР до м. Красне в складі групи льотчиків свого дивізіону, очолюваних полк. Б. Губером. Командував 2-ю, згодом 3-ю летун. сотнями, що базувалися у м. Красне, з 05.1919 – у м. Тернопіль, з 06.1919 – у м. Теревовля та Гусятин. Обстрілював польс. військ. обози. У складі УГА взяв участь у поході на м. Київ. Учасник повітряних боїв з більшовиц. авіацією біля м. Вінниця. П. Франко назвав його одним з кращих пілотів. Основн. спеціаліза-

**ЗАЛОЗЕЦЬКИЙ-САС
Володимир-Сергій
Володимирович**

**ЗАЛÓЗНИЙ
Никандер (Нікандер)
Семенович**

цією З. була авіарозвідка. Описи його польотів у складі авіації УГА, особисті документи З. зберігаються в ЦДАВОВУ. У 11.1919 у складі УГА перейшов до ЗСПР. 19.11.1919 призначений у 6-й авіадивізіон ЗСПР. Згодом евакуювався до Грузії.

Подальша доля невідома.

Дж.: РГВИА. Ф. 2008. Оп. 1. Д. 1319.

Лит.: Кирея В. В. Авіація Української Галицької Армії. Львів, 2017; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 219–223; Харук А. Крила України: Військово-повітряні сили України 1917–1920 рр. К., 2009. С. 72–90.

Микола Вітенко

ЗАМАХ НА Ю. ПІЛСУДСЬКОГО 25.09.1921 – невдала збройна акція УВО, спрямована проти Начальника польс. д-ви.

Підготовку замаху за розпорядженням Є. Коновальця здійснювала укр. таємна орг-ція “Воля”, ств. з членів К-ту укр. молоді в м. Львів, складової частини УВО. Актентат мав засвідчити нескореність укр. нас. Галичини військ. поразкою ЗУНР, продемонструвати його готовність продовжувати б-бу за державність.

Актентат планували на час візиту Ю. Пілсудського до м. Львів у рамках проведення виставки “Targi Wschodnie”, якій польс. влада надавала важливе політ. значення як черговому доказу польськості Сх. Галичини. Безпосереднім виконавцем замаху став С. Федак, син відомого адвоката С. Федака. Його дії мали прикривати Є. Зиблікевич, О. Коберський, В. Кучабський, М. Матчак, Д. Паліїв, Я. Чиж, Ф. Штик, П. Яремійчук та ін. Після актентату С. Федак повинен був негайно виїхати до Німеччини.

Акція біля львів. міськ. ратуші, де відбувалася зустріч львів’ян з Ю. Пілсудським, не вдалася. С. Федак, перебуваючи серед натовпу, не зміг наблизитися до Начальника д-ви й був змушений тричі стріляти зі значної відстані. В результаті двічі поранено львів. воєводу К. Грабовського, який супроводжував маршала. Ю. Пілсудський зу-

мів безперешкодно сісти в автомобіль і покинути пл. Ринок.

С. Федака заарештували. Під час слідства він стверджував, що цілився саме у львів. воєводу, який безпосередньо відповідав за проведення антиукр. репресій, і не мав наміру стріляти в Ю. Пілсудського – “приятеля українців”. Окрім С. Федака, на лаві підсудних опинилися його помічники з “Воли”. В результаті суд. процесу 23.10–18.11.1922 вину С. Федака і його друзів цілковито довести не вдалося; до того ж, актентат виявився невдалим і зникло зняряддя злочину. С. Федак був засуджений на 6 р. ув’язнення, Д. Паліїв, М. Матчак, Є. Зиблікевич, Б. Гнатевич – на 2,5 р., Ф. Штик – на 1,5 р. Інших виправдали. С. Федак звільнений під час амністії 1924, але змушений виїхати до Німеччини.

Замах на Ю. Пілсудського мав значний сусп. і міжнар. резонанс. Його наслідки сприяли поширенню практики індивідуальних актентатів, що здійснювалися УВО, а згодом ОУН проти чільних представників польс. влади, осадників, відомих політ. і громад. діячів. Наслідками суд. процесу над С. Федаком і його товаришами з “Воли” можна вважати й загибелі за нез’ясованих обставин Ю. Головінського, О. Басараб та ін. активних діячів УВО та ОУН, проти яких польс. поліція не мала належних доказів для проведення суд. процесів.

Лит.: Білан Б. Замах на Юзефа Пілсудського 1921 року // “і”. Незалежний культурологічний часопис. Ч. 68. Львів, 2014. С. 27–47; Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 14–15, 53–54, 196; Kulińska L. Działalność terrorystyczna i sabotażowa nacjonalistycznych organizacji ukraińskich w Polsce w latach 1922–1939. Kraków 2009; Mazur Grz. Zamach na marszałka Józefa Piłsudskiego // Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F – Historia. LX – 2005. S. 407–417.

Микола Вітенко

ЗАМОЙСЬКИЙ Маврикій-Клеменс

(Zamoyski Maurycy Klemens;

30.07.1871–05.05.1939) – польс. політик і дипломат, громад. діяч. Н. у м. Варшава в граф. родині. Випускник г-зії

м. Лешня (нині Польща), Штутгарт. ун-ту (Німеччина). Рано осиротів, став одним з найбільших польс. землевласників. З 1905 – чл. “Ліги народової”. До кін. життя залишався прихильником Р. Дмовського. 1906 обраний до І Держ. думи. 14.08.1914 разом з ін. польс. політиками Рос. імперії закликав поляків боротися спільно з росіянами проти Німеччини та Австро-Угорщини.

1919–20 очолював польс. делегацію на Паризькій мирн. конф. 15.03.1923 від імені Польщі підписав рішення послів д-в Антанти, за яким Сх. Галичину передавали 2-й Речі Посполитій.

1922 претендував на пост президента Польщі, але програв вибори в парламенті Г. Нарutowичу (набрав 227 голосів проти 289). 19.01–27.07.1924 – міністр закорд. справ Польщі.

1925–27 очолював президію Начальної ради землевласниц. орг-цій. Після 1927 відійшов від політики. Займався власним г-вом.

П. у с. Клеменсів (нині в складі м. Щебрешин Замойського пов. Люблін. в-ва, Польща), де й похований у родинній усипальниці.

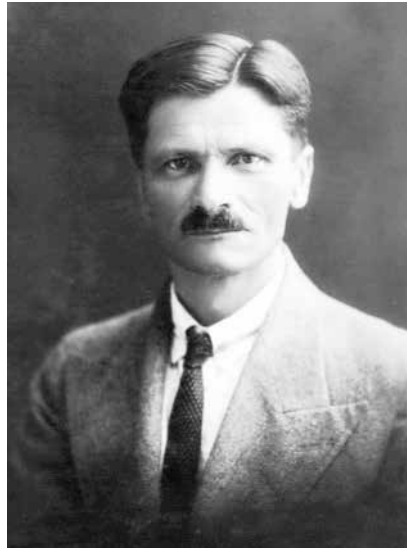
Літ.: Боювичъ М. М. Члены Государственной думы (Портреты и биографии). Первый созывъ. М., 1906. С. 428; *Janicka J.* Maurycy Hrabia Zamoyski. Zarys losów życiowych i politycznych oraz wgląd w struktury gospodarcze ordynacji. Lublin, 2000.

Микола Вітенко

ЗАМОРА

Теодор (Федір) Павлович

(19.02.1887–19.12.1937) – педагог, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. у с. Борки Великі (нині смт Великі Бірки Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї залізн. робітника. Навч. у нар. шк. в рідному селі, укр. г-зіях м. Тернопіль (1899–1904) і Перемишль (1904–07). Студіював природничі науки на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1907–12). Вчитель укр. г-зій м. Яворів (1912–14) і Городенка (1914, 1916–19).

Брав участь у становленні укр. влади в м. Городенка на поч. 11.1918. Обраний делегатом до УНРади ЗУНР від Городенків. пов., чл. її шкільної комісії; гість (“госпітант”) Радикального клубу в парламенті республіки. У 07.1919 разом з кер-вом ЗУНР та УГА перейшов за р. Збруч, служив писарем у штабі бригади А. Кравса; мав підстаршин. звання. 02–04.1920 – політкомісар 3-ї Галиц. бригади ЧУГА. Делегат 1-ї конф. галицьких і буковин. комуністів у м. Київ (04.1920).

**ЗАМОРОКА
Григорій Юрійович**

У час Галревкому з 08.1920 очолював Терноп. повітов. ревком, 4.09.1920 призначений керуючим повітов. відділом нар. освіти. Разом з військами ЧА відступив до рад. України.

Проживав у м. Полтава, був дир. і вчителем трудової шк. № 6 ім. І. Франка, одночасно викладав в ІНО. Депутат Полтав. ради робітн. і червоноармійських депутатів (1923–30). 1930 переїхав із сім'єю до м. Харків. Працював дир. трудових шк., шк. № 18.

Заарештований співробітниками ДПУ УСРР восени 1931 за сфабрикованою справою т. зв. Укр. нац. центру. Згідно з постановою Колегії ОДПУ СРСР від 7.02.1932, звільнений з ув'язнення із забороною проживати в 16 містах України. Переїхав до м. Белгород (нині РФ), де викладав фізику й математику в педтехникумі.

Заарештований разом з дружиною С. Левицькою 12.08.1937 в м. Харків, куди приїхав провідати сім'ю. На підставі звинувачення у шпигунстві й належності до "контрреволюційної української націоналістичної фашистської організації", відповідно до постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 19.12.1937, розстріляний того ж дня в тюрмі м. Харків. Посмертно реабілітований 25.10.1988.

**Т. ЗАМОРА з першими випускниками
Городенківської української гімназії
ім. Т. Шевченка.
Травень 1919 р.**

Літ.: Замора М. Один із сорока мільйонів. Львів, 1993; *Його ж.* Похорон УГА і народження ЧУГА. Львів, 1993; *Його ж.* Федір Замора і Мирослав Січинський // Дзвін. 1995. № 9. С. 92–98; *Мацелюх Р., Лобер Б., Ханас В.* Великі Бірки – з глибини віків до наших днів. Історико-краєзнавчий нарис. Тернопіль, 2005. С. 183–185; *Рубльов О.* Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004. С. 348, 353.

Олег Павлишин

ЗАМОРОКА Григорій Юрійович

(1891–23.09.1967) – педагог, старшина УГА, громад. діяч. Н. у с. Вишнів (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в 4-класовій шк. м. Журавно (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Навч. 1 р. у шк. м. Рогатин, 1904–12 – в г-зії м. Новий Сонч (нині Малопольс. в-ва, Польща). З 1.10.1912 студіював природничі науки на філос. ф-ті Віден. ун-ту (Австрія). 1913 покликаний на військ. службу, відбував її у шк. старшин фортечної артилерії в м. Трієст (нині Італія).

З поч. ПСВ воював на Сх. фронті, брав участь у боях під м. Перемишль і Краків, з 1917 – на Італ. фронті; іменованим поручником. 1916–18 – слухач госп. ф-ту політех. шк. м. Львів; 1918 завершив вищі студії у м. Відень.

У 12.1918 вступив до УГА в м. Станиславів, де до 05.1919 був командантом вишколу гарматників. 1.04.1919 отримав військ. звання сотника. Разом з УГА перейшов за р. Збруч, у бойових діях участі не брав. Перебував у с. Хрінівка (нині Іллінець. р-ну Вінниц. обл.). Звільнений з армії в 01.1920.

Повернувся до м. Станиславів у 04.1920, уникнув польс. арешту. З 10.1920 викладав математику й фізику в г-зії т-ва "Рідна школа" м. Рогатин. Після закриття г-зії польс. урядом наприкінці 09.1930 працював 2 місяці у ПСК м. Стрий. З 12.1930 – вчитель в учител. семінарії сестер василіанок у м. Станиславів, 1933 став її дир. Діяльний у громад. житті: чл. т-в "Просвіта" і "Рідна школа", діяч Катол. акції і т-ва "Скала" (обраний

у 05.1937 його головою). Чл. надзірної ради Земельного гіпотечного банку в м. Львів (з 05.1939). Друкував статті в пед. періодичних виданнях, газ. "Діло" і "Нова зоря".

За рад. влади 1939–41 працював дир. СШ № 2 м. Станіслав. Під час нім. окупації спочатку завідував ватно-трикотажною ф-кою, 1942–43 був інспектором фахового шкільництва і дир. пром. шк. з 09.1944 – дир. СШ № 5.

Заарештований співробітниками МГБ УРСР 1946, провів у попередньому ув'язненні 4,5 місяці. Після звільнення переїхав до смт Делятин (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.), де вчителював у шк. Вийшов на пенсію 1957.

П. у м. Івано-Франківськ.

Літ.: Заморока Г. Спогади старого педагога // Краєзнавець Прикарпаття. 2007. № 9, 10; Свобода. 1967. 27 жовт. Ч. 197.

Петро Гуцал

ЗАПАЛІЛО

Євген

(20.05.1897–04.03.1920) – старшина УГА. Н. у с. Старі Кривотули (нині Тисменич. р-ну Івано-Франк. обл.).

Під час РСВ – старшина австро-угор. армії. З 11.1918 воював у 36-му піх. полку ім. І. Мазепи; 1.03.1919 іменованій поручником. Згодом командував сотнею в 11-й бригаді УГА. Учасник Чортків. офензиви. З 07.1919 – на Наддніпрянщині, пройшов "чотирикутник смерті".

П. від тифу в м-ку Захарівка (нині смт Одес. обл.). Похований на цвинтарі біля заліз. ст. м-ка Затишся (нині смт Захарів. р-ну Одес. обл.).

Літ.: Посмертні згадки // Громадська Думка. 1920. 20 мая. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 111.

Петро Сіреджук

ЗАПЛАТІНСЬКИЙ

Степан

(07.01.1897–09.03.1970) – старшина УГА, громад. діяч. Н. у с. Добровляни (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Випускник Стрий. г-зії.

Учасник РСВ. Стрілець Легіону УСС. Навч. в австр. військ. шк. Доброволець УГА, хорунжий; з 1.01.1919 – четар, воював у 7-й Стрий. бригаді (деякий час командував сотнею); згодом у складі 3-го корпусу брав участь у поході УГА та ДА УНР на м. Київ.

На поч. 1920-х виїхав до Німеччини, 1924 – до США. Проживав у м. Чикаго, працював продавцем, згодом відкрив власну торг. фірму "Zapp Furniture & Appliance Co". Активний чл. укр. т-в: УСГ, ОбВУА, "Самопоміч" (з 1949), "Самодопомога" (був головою 6 р.). Жертував на їх діяльність значні кошти.

П. у м. Чикаго, де й похований на цвинтарі Св. Миколая.

Літ.: Тимцюрак В. Степан Заплатинський // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1970. Ч. 10. С. 71; Ті, що відійшли... Степан Заплатинський // Вісті Комбатанта. 1970. № 6. С. 92; *Шанківський Л.* Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // "І". Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Микола Вітенко

ЗАПЛІТНИЙ

Антін Петрович

(14.06.1890–01.07.1968) – адвокат, громад.-політ. діяч, повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Глібів (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зіях м. Тернопіль і Перемишль. З 1909 студіював право у Львів. ун-ті.

У 03.1918 мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті, був поранений. Після видужання звільнений з військ. служби і призначений урядником повітов. староства в м. Тербовля (нині Терноп. обл.).

Після утвердження укр. влади в м. Тербовля 3.11.1918 обраний повітов. комісаром, однак у 12.1918 став заст. повітов. комісара. У 04.1919 знову очолив Тербовлян. повітов. комісаріат. Разом з УГА перейшов за р. Збруч. Деякий час був заст. комісара Старокостянтинівського пов. (нині Хмельн. обл.).

На поч. 1920 потрапив у польс. полон. З 1922 працював пом. адвоката в канцелярії С. Барана в м. Тернопіль.

ЗАПЛІТНИЙ
Антін Петрович

**ЗАПУТОВИЧ
Франц (Франко)
Юрійович**

1927–39 провадив власну канцелярію в м. Тереховля. Активний діяч громад. життя: голова повітов. гуртка т-ва “Рідна школа”, чл. наглядових рад повітов. філій Подільського союзу кооператив і Т-ва охорони воєнних могил, голова (з 1934) повітов. к-ту УНДО, чл. ЦК цієї партії (з 1935).

Навесні 1944 виїхав до Німеччини; перебував у ДП, деякий час входив до управи Укр. допомогового к-ту в м. Вірцбург. 1949 емігрував до США. Проживав у м. Детройт. Брав участь у діяльності укр. т-в.

Опублікував спомини “Тереховля за української влади” і “Культурно-освітнє, громадське, політичне життя Тереховельщини в рр. 1922–39” в зб. “Тереховельська земля” (1968). Друкував статті в періодиці діаспори.

П. у м. Детройт. Похований у м. Гем-тремк (шт. Мічиган, США).

Літ.: Брездень З. Пам’яті д-ра Антона Заплітного // Свобода. 1968. 18 лип.; Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 58, 63; Гуцал П. Заплітний Антон Петрович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010. С. 237; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. 1898–1998. Тернопіль; Львів, 1998. С. 584.

Олег Павлишин

**ЗАПУТОВИЧ
Франц (Франко) Юрійович**

(06.12.1891–22.03.1970) – педагог, старшина УГА, громад.-освіт. діяч. Н. у с. Коршів (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім’ї. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1912). Навч. у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ – старшина 24-го піх. полку; воював на Серб., Італ. та Рум. фронтах; відзначений нагородами; іменований поручником. Восени 1918 зі своїм полком передислокований до м. Коломия.

В УГА – з 11.1918. Наприкінці 12.1918 як командант 4-го Коломий. куреня піх. полку ім. гетьмана П. Дорошенка вирушив на фронт під Львів. У складі групи “Старе Село” (потім “Наварія”) відзначився в боях біля Сигнівки (нині части-

на м. Львів). Згодом призначений нач. штабу 3-ї Бережан. бригади, недовго очолював штаб 9-ї Белз. бригади. Перебував за р. Збруч, брав участь у боях з більшовиц. і денікін. військами. Перехворів на тиф. У 05.1920 вступив до 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР, у її складі боронив м. Варшава від більшовиц. армії.

Інтернований поляками в м. Каліш (нині Великопольс. в-ва, Польща). Після звільнення позбавлений властями права працювати в Сх. Галичині. Проживав у Центр. Польщі, був шкільним учителем у с. Далєщице біля м. Кельце. Під час нім. окупації – дир. торг. шк. в м. Володава, шкільний інспектор у м. Холм (нині обидва Люблін. в-ва, Польща).

Восени 1944 емігрував до Австрії. В 08.1949 виїхав з Німеччини до Канади. Брав участь у діяльності укр. т-в.

П. і похований у м. Торонто.

Літ.: А ми тую стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Арсенич П. Січові стрільці в боротьбі за волю України // Галичина. 2014. 5 серп.; Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник / ред. В. Лев. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970; Бойчук Ф. Коршеву – 600... Історико-краєзнавчий нарис. Коломия, 2018. С. 628–629; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 90–91, 659.

Степан Кобута

**ЗАРЖИЦЬКИЙ
Фердинанд**

(Zarzycki Ferdynand;

22.12.1888–10.10.1958) – польс. бригадний генерал. Н. у м. Тарнів (нині Польща). 1907–12 в Краків. ун-ті вивчав філософію та класичну філологію. 1912–13 – вчитель польс., лат., грец. мов у шк. м. Новий Торг, де заснував першу скаут. команду.

08.1914–07.1917 – у Союзі стрільців, ад’ютант Польс. легіонів, команд. Школи ЗС Польщі. 1-й команд. 8-го піх. полку легіонів, учасник боїв за Львів. 17.02.1919 поранений у боях з УГА біля с. Рясне Руське (нині Яворів. р-ну Львів. обл.).

З 1.04.1919 командував бригадою 2-ї стрілец. д-зії легіонів у боях на Галицько-Волин. фронті. З 15.09.1919 – комендант прикладної шк. в м. Рембертів, з 1.05.1920 – нач. піх. відділу Ген. штабу. Викл. Експериментального центру артилер. навч. в Рембертові, з 30.12.1922 – заст. команд. м. Варшава. Бригадний генерал. 15.08.1924–08.1927 командував 4-ю піх. д-зією в м. Торунь, 08.1927–05.1931 – заст. 1-го заст. міністра військ. справ і нач. управління армії.

27.05.1931–13.05.1934 – міністр пром-ті і торгівлі. 1935–39 – сенатор від м. Станиславів.

У 09.1939 із сеймом Республіки Польща евакуйований з м. Варшава; потрапив до Румунії, де перебував у таборі м. Браїла, потім через Грецію та Кіпр виїхав до Палестини. З 1943 – дир. Держ. жін. гуманістичної СШ і молодшої СШ для польс. дівчат у м. Дігг'лфолд, потім у м. Гатумі в Родезії (нині Зімбабве).

Після ДСВ переїхав до США. До 1952 в м. Дідінгтон був дир. СШ та молодшої СШ ім. М. Коперніка.

П. і похований у м. Чикаго.

Лит.: Kryska-Karski W. T., Żurkowski S. Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1994. S. 76.

Лілія Щербін

ЗАРИЦЬКИЙ

Антон Михайлович

(12.06.1898–1937) – стрілець УГА. Н. у с. Угринів (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.).

Учасник польс.-укр. війни. Після завершення визвол. змагань перебував на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Проживав у м. Слов'янськ (нині Донец. обл.), працював робітником – ремонтував бурові свердловини з-ду "Словсода".

Заарештований і на підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою суд. трійки при УНКВС по Донец. обл. від 2.08.1937, розстріляний у м. Сталіно (нині Донецьк). Реабілітований 1960.

Лит.: Реабілітовані історією: у 27 т.: Донецька обл. Кн. 4. Донецьк, 2007. С. 13; У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗАРИЦЬКИЙ

Володимир Антонович

(1894 – після 1922) – сотник ДА УНР.

Під час РСВ – поручик рос. армії.

З 01.1919 – команд. 2-го гармат. полку Січових стрільців ДА УНР, який у складі 2-го Галиц. корпусу боровся з польс. військами за м. Львів. У 07.1919 у складі УГА перейшов на Наддніпрянщину, брав участь в об'єднаному поході УГА і ДА УНР на м. Київ у складі військ. групи ген. А. Кравса.

Після укладання угоди командування УГА зі ЗСПР у 11.1919 усунутий на вимогу білогвардійців як колиш. військовик ДА УНР. З 1920 – команд. батареї 4-ї гармат. бригади 4-ї Київ. д-зії ДА УНР.

З 11.1920 перебував у Польщі в таборах для інтернованих. У 04.1922 позбавлений старшин. рангу ДА УНР за добровільне повернення до рад. України.

Подальша доля невідома.

Лит.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). К., 2007. С. 172; Шан-

ковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 224.

Богдан Паска

ЗАРИЦЬКИЙ

Мирон-Людомир

(27.07.1901–02.02.1989) – лікар, підстаршина УГА, громад. діяч. Н. у с. Устя (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика Людомира-Костянтина Зарицького. З 1907 проживав у м-ку Козлів (нині смт Козів. р-ну Терноп. обл.), де його батько обіймав парафію. Навч. в г-зії м. Стрий.

До УГА вступив у 01.1919, був курсантом старшин. шк. артилерії в м. Станиславів (випуск не відбувся); мав підстаршин. звання. У 06.1919, поранений у бою, потрапив у польс. полон; перебував у таборі Бугшопи м. Брест-Литовськ (нині м. Брест, Білорусь).

17.11.1920 склав випускні іспити в Стрий. г-зії; 1 р. студіював медицину в Укр. таємному ун-ті м. Львів, з 1922 продовжив навч. у Грац. ун-ті (Австрія), 17.03.1928 здобув докторат з медицини. 1929 нострифікував диплом у Познань. ун-ті, працював лікарем у м. Познань, з 1933 – у м. Луцьк.

Восени 1939 перебрався в окуповану нім. військами Польщу. З 1945 проживав у м. Зальцбург (Австрія), займався мед. практикою. 1949 емігрував до США, працював у шпиталях, з 1953 провадив приватну лікар. практику в окрузі Бруклін м. Нью-Йорк. Чл. УЛТПА (голова його Гол. управи 1963–65), НТШ в Америці, ОБВУА. Автор статей у час. “Лікарський Вістник”.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Пундій П. Св. п. д-р М. Л. Зарицький // Свобода. 1989. 27 жовт. Ч. 204; Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. Т. 2. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сидней, 1990. С. 109–110.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

ЗАРІВНИЙ

Василь

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. Н. на Лемківщині (можливо, у с. Гладишів).

Учасник ПСВ як поручник австро-угор. армії. 1917 служив у м. Бережани (нині Терноп. обл.) в збірному пункті

для австр. солдатів, які поверталися з рос. полону. Учасник Листопадового чину в місті. Очолював інтендатуру Бережан. ОВК. 1.03.1919 іменованій сотником харчівництва.

У міжвоєн. період проживав у с. Устя Руське (нині с. Устя-Горлицьке Горлиц. пов. Малопольс. в-ва, Польща), управляв школою, очолював т-во “Прогресивіта”. Був арештований польс. владою за нац.-патріот. діяльність. 1941–42 – дир. укр. шк. в м-ку Мости (нині м. Великі Мости Сокал. р-ну Львів. обл.). Згодом у м. Жовква був чл. делегатури повітов. к-ту і касиром в Українбанку.

Подальша доля невідома.

Літ.: Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974. С. 311.

Микола Вітенко

ЗАРІЧНЯК

Петро Миколайович

(23.02.1899–08.10.1937) – стрілець УГА. Н. у с. Вислік Великий (нині Польща).

1917–18 – рядовий австр. армії, воював на Італ. фронті. З кін. 1918 – в УГА.

Після завершення визвол. змагань перебував на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Проживав у м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ) і Київ, служив у ЧА. 1925–28 у м. Харків працював фотографом кіноуправління. Займався альпінізмом, 1929 брав участь у 1-й Укр. високогірній експедиції на Тянь-Шань.

У 12.1932 заарештований “за підозрою в приналежності до контрреволюційної організації колишніх членів УГА”; через 11 місяців звільнений як “засуджений умовно”. На поч. 1934 переїхав до м. Нальчик (нині Кабардино-Балкарська Республіка, РФ); організатор і кер. 1-го Укр. табору на поляні Штулу в ущелині Дих-су (Центр. Кавказ). Завідував навч. частиною шк. інструкторів альпінізму в альпініст. таборі “Адил-Су” (Приельбрусся), де заарештований 28.07.1937. На підставі сфабрикованого звинувачення “за зв’язок із представниками гестапо”, згідно з рішенням суд. трійки при НКВС Кабардино-Балкарської АРСР від 8.10.1937, розстріляний у м. Нальчик.

Лит.: Пустовалов Ю. Без вини виноватые // Лед і пламень. Альпинистский орден "Эдельвейс". Альманах № 10. 2015. С. 201–202; У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗАСЛАВСЬКИЙ Осип Осипович

(хресне ім'я: Осип-Мар'ян-Казимир; 06.01.1897–04.1940) – інж., старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Походив з укр.-польс. родини. Навч. в реальній шк. м. Тернопіль.

Влітку 1916 мобілізований до австро-угор. армії. Випускник авіац. шк., став військ. льотчиком; служив у 27-й і 23-й авіаротах. Вступив до УГА 30.11.1918; служив у 1-й сотні ЛВ, займався двигунами літаків; 31.11.1918 отримав військ. звання поручника. 21.05.1919 призначений командантом летун. полку. В 01.1920 переведений у відділ кінноти. В ЧУГА був ад'ютантом кавалерійс. полку 3-ї бригади. Після антибільшовиц. повстання бригади вступив до ДА УНР, служив у 5-й Херсон. д-зії. Наприкінці 08.1920 в складі групи військ. групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР, перебував у таборах м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі) та Йозефов.

1924 повернувся до Галичини. Проживав і працював інженером у м. Станіславів.

Заарештований співробітника-ми НКВС восени 1939. Розстріляний без суду, відповідно до секретної постанови політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 80; Тинченко Я. Герої Українського неба. К., 2010.

Петро Гуцал

ЗАТВАРСЬКИЙ Петро Дмитрович

(03.07.1898–1937) – стрілець УГА. Н. у с. Стара Ропа (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Здобув початкову освіту.

Учасник польс.-укр. війни. Після завершення визвол. змагань перебував на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Проживав у м. Слов'янськ (нині Донец. обл.). Працював завгоспом олівцевої ф-ки.

Заарештований 9.10.1937. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою суд. трійки при УНКВС по Донец. обл., розстріляний у м. Сталіно (нині Донецьк). Реабілітований 1960.

Лит.: Реабілітовані історією: у 27 т.: Донецька обл. Кн. 4. Донецьк, 2007. С. 17; У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗАТІРКА

Лев Іванович

(07.04.1872–12.05.1919) – суд. службовець, старшина жандармерії УГА. Н. у м-ку Грималів (нині смт Гримайлів Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Випускник реальної шк. м. Тернопіль. Працював канцеляристом у повітов. суді в рідному м-ку; в 05.1912 переведений на таку ж посаду у повітов. суді м. Сянок (нині Підкарпат. в-ва, Польща).

З поч. РСВ мобілізований до австро-угор. армії, служив у військ. жандармерії, від осені 1917 – у команді жандармерії м. Тернопіль; іменованій поручником.

Від 11.1918 – в жандармерії ЗУНР; у 01.1919 призначений командантом її відділу в Тернополі; 21.12.1918 отримав військ. звання сотника жандармерії.

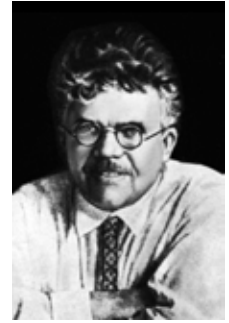
П. у м. Тернопіль унаслідок серцевого нападу.

Петро Гуцал

ЗАТОНСЬКИЙ

Володимир Петрович

(08.08.1888–29.07.1938) – держ. і парт. діяч УРСР. Н. у с. Лисець (нині Дунаєвець. р-ну Хмельн. обл.). Випускник Кам'янець-Подільськ. г-зії (1906), фіз.-мат. ф-ту Київ. ун-ту (1912). Працював у Київ. політех. ін-ті (1913–17).

**ЗАТОНСЬКИЙ
Володимир Петрович**

ЗАХАРЧУК
Василь Тимофійович

У 11.1917 очолив Київ. к-т РСДРП(б). Був серед організаторів КП(б)У. Активно боровся проти УЦР, брав участь у захопленні влади більшовиками в Україні. Був першим та кілька разів поспіль нар. комісаром освіти рад. України (17.12.1917–03.1918, 01–05.1919, 12.1919–20.10.1920, 30.10.1922–14.03.1924, 22.02.1933–3.11.1937), часто поєднував цю посаду з ін. та роботою в армії. Сприяв закриттю Кам'янець-Подільськ. держ. укр. ун-ту, уніфікації рос. та укр. освіт. с-м і написанню спільн. підручників, русифікації укр. к-ри, необґрунтованій зміні укр. правопису, схвалював репресії проти "ідеологічно невитриманих" працівників освіти.

У 02.1918 очолив сформовану в Петрограді й не визнану країнами Четверн. союзу делегацію рад. УНР для переговорів у м. Брест-Литовськ. (нині м. Брест, Білорусь). 07–12.1919 – чл. Зафронт. бюро ЦК КП(б)У, від 12.1919 займався орг-цією галиц. бригад. З поч. польс.-рад. війни 1920 очолив зх.-укр. напрям у діяльності ЦК КП(б)У: від 23.04.1920 – чл. Галоргкому КП(б)У, від 3.08.1920 – чл. ЦК КПСГ, 8.08–21.09.1920 – голова Галревкому (ств. 8.07.1920 в м. Київ). З поч. рад. окупації Галичини переїхав до м. Тернопіль. За підписом З. були видані Декрети про встановлення рад. влади в Галичині, націоналізацію майна й відокремлення церкви від д-ви, а школи – від церкви. Підтримував ідею терору проти "буржуазії", експропріацію їхнього майна, проводив політику воен. комунізму щодо селян Галичини, обмеження діяльності ГКЦ.

У 12.1922 від імені УСРР брав участь у підписанні договору про утворення СРСР. 03.1927–02.1933 – нарком Робітн.-селян. інспекції та голова Центр. контролн. комісії КП(б)У. З 1933 – гол. ред. УРЕ.

Учасник XVII з'їзду ВКП(б) (1934), що могло стати однією з причин його арешту (3.11.1937) та страти. Реабілітований 19.03.1956.

Літ.: Єфіменко Г. Г. Затонський Володимир Петрович // ЕІУ. Т. 3. К., 2005; *Литвин М. Р.* 1920 р.: Більшовицькі експерименти в Галичині // Вісник Львівської комерційної академії. 2010. Вип. 9.

С. 50–56; *Лікарчук І. Л.* Міністри освіти України: в 2 т. Т. 1: 1917–1943 рр. К., 2002.

Ігор Пулюй

ЗАХАР'ІН (ЗАХАРІЙН)

Василь Аполлінарійович

(23.02.1870 – д. і м. с. н.) – підполковник ДА УНР, полковник УГА. Росіянин за національністю. Випускник Гатчин. ін-ту, Оренбурз. юнкер. уч-ща (1893). Служив у 1-му Астрахан. козац. полку. 29.05.1905 у чині капітана перевівся до 6-го Туркестан. стрілец. батальйону. Станом на 1910 – капітан 18-го Туркестан. стрілец. батальйону в м. Петро-Олександрівськ (нині м. Турткуль, Узбекистан). Останнє звання у рос. армії – підполковник.

17–26.11.1918 – учасник військ. місії Одес. відділення УНС до уряду ЗУНР. Відправляв телеграми до м. Одеса та Київ з проханням надати Зх. Україні військ. допомогу. Командував групою УГА "Північ". Полковник. З поч. 1919 – командант 5-ї Сокал. бригади 1-го Галиц. корпусу УГА. 1920 приділений до старшин. чети при штабі тилу ДА УНР.

З 1923 – на еміграції у м. Шалетт (Франція).

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 305; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 42, 97, 360; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). К., 2007. С. 173; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 95; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 275.

Богдан Паска

ЗАХАРЧУК

Василь Тимофійович

(1899 – д. і м. с. н.) – військовик, громад. діяч. Н. у с. Шманьківчики (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Навч. в укр. держ. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

Під час РСВ мобілізований до австро-угор. війська (1917). Як доброволець УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Після переходу УГА в 07.1919 на Наддніпрянщину боровся

за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців; побував у “чотирикутнику смерті”, де перехворів на тиф. 02–04.1920 – в складі ЧУГА. Навесні 1920, під час боїв проти поляків поблизу с. Махнівка (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.), потрапив до польс. полону; в м. Тернопіль зумів утекти з поїзда і дістався додому.

Від 1924 діяльний у культосвіт. праці в рідному селі: секретар читальні т-ва “Просвіта”, бухгалтер споживчої і кредитової кооператив, голова т-ва “Луг”, гуртка вишколу хлібороб. молоді, організатор хору, драмгуртка. Чл. управи філії т-ва “Просвіта”, виділу повітов. ради в м. Чортків (нині Терноп. обл.). Під час польс.-нім. війни 1939 ув'язнений у концтаборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь). Після встановлення у 09.1939 рад. влади на ЗУЗ – книговод кооперативу в с. Колиндяни (нині Чортків. р-ну). За нім. окупації – в Укр. к-ті м. Чортків.

Згодом емігрував до Австрії, де працював на ф-ці вир-ва зброї, перебував у ДП. Від 12.1949 – в Канаді. Певний час працював різноробом, пізніше – бібліотекар в управі філії УНО у м. Вінніпег, голова відділу Ділового к-ту земляків Чортків. округи; допомагав у вид. зб. “Чортківська Округа”.

П., імовірно, у м. Вінніпег.

Літ.: Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / ред. кол.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дразньовський. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974. С. 232, 234, 235, 867, 872, 893.

Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Богдан Мельничук

ЗАХІДНИЙ

Михайло Васильович

(09.04.1885–16.10.1937) – адвокат, старшина УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Золота Слобода (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Навч. в г-зії м. Бережани, в цей період очолював один з гуртків т-ва “Молода Україна”. Випускник Львів. ун-ту, здобув ступінь д-ра права (1914). Від 1909 працював пом. адвоката в м. Золочів, потім у м. Сокаль.

Під час РСВ в австро-угор. армії не служив за станом здоров'я. Восени 1917 відкрив адвокат. канцелярію в м. Бережани. Учасник Листопадового чину в місті, весь період ЗУНР був заст. комісара Бережан Т. Старуха, одночасно в 01–04.1919 редагував газ. “Бережанський вістник”. У складі Бережан. куреня УГА перейшов за р. Збруч, іменований хорунжим, служив у Команді етапу армії.

Потрапив у польс. полон, перебував у таборах Бугшопи Брест. фортеці (нині Білорусь), м. Замостя і Пикуличі (нині Польща). Після звільнення працював адвокатом у м-ку Козова (нині смт Терноп. обл.), 1924 переніс свою канцелярію до м. Бережани. Проводив активну громад.-політ. діяльність. Голова повітової “Просвіти”, чл. управ т-в “Відродження”, “Рідна школа”, “Луг”, “Сільський господар” у Бережанах.

Спочатку був прихильником політ. платформи УНДО, однак 1927 разом з В. Будзиновським заснував Укр. партію праці (“Праця”), що підтримувала політику колиш. лідера ЗУНР Є. Петрушевича, займала радянофіл. позиції і проіснувала до 1930; обраний від неї послом сейму Польщі (1928). 1928 відвідав рад. Україну. Викривав окупац. політику польс. влади в Зх. Україні, за що зазнав переслідувань, тричі був заарештований. Автор статей у час. “Діло”, “Праця”, “Рада”, брошури “Промови д-ра Михайла Західного у польському сеймі” (1930), спомину “Як Франко послав мене до гімназії” (Діло. 1926. 2 черв.).

Після 1930 позбувся прорад. поглядів, критикував тоталітарний режим у СРСР. Поступово відійшов від політ. діяльності, продовжував займатися громад.-просвітн. справами.

П. під час операції в лікарні м. Бережани.

Літ.: Гайдукевич Я. Золота Слобода. Тернопіль, 2001. С. 50–51; Гуцал П. Західний Михайло Васильович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010. С. 396; Його ж. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 59–60; Хома В. Літературно-мистецька Козівщина. Тернопіль, 2003. С. 18.

Петро Гуцал

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА (Українська Держава (19.10.1918), Західно-Українська Держава (9.11.1918), Західно-Українська Народна Республіка (13.11.1918), Західна Область Української Народної Республіки (23.01.1919), Галицька Республіка (1921–23)) – укр. д-ва парлам. типу, ств. в 11.1918 на ЗУЗ, які входили до складу Австро-Угор. монархії. У програмній декларації УНР визначено територ. межі д-ви: "... Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини". Тер. – бл. 70 тис. км² (фактично бл. 40 тис. км²), нас. – 4 млн осіб.

Проголошення держ. незалежності УНР та поразка країн Четверн. союзу в ПСВ активізували нац.-визвол. рух у Сх. Галичині, Буковині та на Закарпатті. 25.03.1918 в залі Муз. ін-ту ім. Лисенка в м. Львів відбувся з'їзд 700 укр. представників усіх галиц. партій, послів Галиц. і Буковин. крайових сеймів, які привітали проголошення незалежної УНР та ухвалили резолюцію з такими вимогами: створення з укр. земель Галичини й Буковини окремого держ. організму; повне забезпечення нац. автономії та політ. рівноправності нацменшин на цій тер.; припинення насильницької колонізації Холмщини; злука всіх нац. сил. У 09.1918 вимоги об'єднати всі укр. землі Австро-Угор. монархії в окремий корон. край з власним сеймом та адміністрацією, якомога швидше ратифікувати умови Брест. мирн. договору підтримали на масових мітингах і вічах українці м. Львів, Тернопіль, Самбір, Дрогобич, Станіславів та ін. галиц. міст і сіл.

Унаслідок наростання нац.-визвол. руху народів Австро-Угор. монархії 16.10.1918 цісар оголосив про її реорганізацію на федерацію, "в якій кожен народ має створити на своїй території власну державу". 18–19.10.1918 у Львові (зала Нар. дому) представницьке зібрання укр. послів до австр. парламенту, Галиц. та Буковин. крайових сеймів, єпископату, делегатів укр. партій (т. зв.

Конституанта) обрало тимчасовий парламент – УНРаду на чолі з адвокатом Є. Петрушевичем, який був одним з лідерів провідної політ. партії краю – УНДП. До УНРади, згідно зі Статутом, увійшли укр. депутати обох палат австр. Держ. Ради (парламенту і палати панів), крайових сеймів Галичини і Буковини та по 3 представники укр. партій цих земель. Окрім них, до засідань УНРади допускали делегатів від укр. студентства Галичини й журналістів. Функції Президії УНРади в перші дні виконувала Президія УПР на чолі з Є. Петрушевичем. 19.10.1918 УНРада ухвалила рішення про створення 3 делегацій: Віденської (голова Є. Петрушевич); делегації для пологдження справ Галичини у Львові (К. Левицький), Буковинської – у м. Чернівці (О. Попович). Загалом в УНРаді працювали авторитетні люди краю – митрополит ГКЦ А. Шептицький, адвокат Р. Перфецький, публіцист Л. Цегельський, педагог А. Крушельницький, письменники О. Назарук і В. Стефанік, вчені І. Горбачевський і С. Дністрянський, журналіст В. Панейко, фольклорист О. Колесса та ін. (загалом 200 осіб). Водночас у маніфесті УНРада проголосила на укр. етніч. землях Австро-Угор. монархії Укр. Д-ву, заклякавши до її творення всі нацменшини краю. УНРада заявила про свій тимчасовий статус, вбачаючи завданням організації демократ. виборів до парламенту. Укр. політикум узяв курс на легальне й мирне перейняття держ. влади. Вдосвіта 1.11.1918 укр. військові під орудою Укр. ген. військ. комісаріату на чолі з Д. Вітовським перебрали під контроль стратегічні об'єкти м. Львів та більшості міст краю (крім м. Перемишль, Ярослав, Сянок). Пополудні австр. намісник Галичини К. Гуйн передав владу своєму заст. – українцеві В. Децикевичу, а той, уже на підставі цісар. маніфесту від 16.10.1918, – УНРаді. Нову владу привітала громадськість м. Київ, Одеса та ін. міст Наддніпрянщини.

У програмному маніфесті УНРади від 5.11.1918 проголошено заг. виборче право, рівність усіх громадян незалежно від віри, мови, стану чи статі

перед законом, 8-годинний робочий день, соц. захист людей похилого віку та інвалідів, охорону праці та громад. спокою, проведення аграрної реформи. За ухвалою Львів. делегації УНРади представники укр. партій 9.11.1918 сформували коаліц. уряд – РДС, який діяв у будинку Галиц. намісництва. Його головою і міністром фінансів став К. Левицький. Президентом УНРади, яка засідала в будинку Ставропігії, переобрано Є. Петрушевича.

13.11.1918 УНРада затвердила Тимчасовий основний закон про держ. самостійність укр. земель колиш. Австро-Угор. монархії, уконституювала нову назву д-ви – ЗУНР, затвердила її герб. Закони УНРади “Про тимчасову адміністрацію областей ЗУНР” від 16.11.1918 і “Про тимчасову організацію судів і влади судейської” від 21.11.1918 залишили правочинність нормативних актів Австро-Угорщини (цивільного кодексу 1811, цивільно-процесуального кодексу 1895, кримінального кодексу 1852, кримінально-процесуального кодексу 1873) в тому обсязі, які відповідали ЗУНР; нова с-ма суд. органів складалася з повітових (130) і окружних судів (13), вищого суду (Найвищий держ. суд планували створити окремим законом). Суддів призначала РДС. Шляхом заг. виборів у містечкових і сільс. громадах утворено прибічні громадські та міські комісаріати, у повітах – повітові комісаріати й повітові нац. ради. Повітовому комісару підпорядковувалися повітові військ. команди, громад. комісари в містах і селах. Поза їхньою компетенцією залишилися суди, телеграф, пошта, залізниця, земельні володіння. Створено й нову жандармерію – цивільну, військ. і транспортну. За европ. зразком у 2-й пол. 11–12.1918 сформовано регулярну УГА, до якої вступали не лише місц. українці, але й німці, євреї, а також добровольці-наддніпрянці.

Законодавчо упорядковано й держ. службу. Держ. урядовці поділялися на керівних (концептових) урядників та виконавців (канцеляристів). Першими могли стати лише дипломовані правники до 40 р., які бездоганно володіли

укр. мовою і склали держ. іспити. Від канцелярійних урядників вимагали знання укр., польс. та нім. мов, досконалого володіння діловодством. Існували й контрактні урядники – адвокати, судді й нотаріуси, які склали фаховий іспит. На службу не приймали боржників, злочинців чи ув’язнених. Хабарництво каралося великим грошовим штрафом (до 20 тис. грн), або арештом до 6 місяців. Для службового листування запроваджено кур’єрську пошту. Укр. законодавство передбачало діяльність місц. єврейс. нац. рад, місцевої єврейс. і польс. громад. міліції, редакцій польс., єврейс. та нім. газет.

Польс. нас. Львова і керівники відродженої 11.11.1918 польс. д-ви негативно відреагували на встановлення укр. влади. Польс. офіцери австр. армії створили збройні підрозділи, які розпочали в м. Львів вуличні бої проти укр. сил (2,5 тис. осіб). Перші 3 тижні польс.-укр. війни 1918–19 йшли зі змінним успіхом. Лише після того, як із м. Перемишль, де 11.11.1918 придушено укр. владу, до Львова залізницею прибуло польс. угруповання з Центр. Польщі, противникові вдалося перехопити ініціативу й змусити 22.11.1918 укр. війська відступити зі Львова. УНРада й уряд ЗУНР виїхали до м. Тернопіль, який став новою столицею ЗУНР. Укр. військо, що вийшло зі Львова, розпочало облогу міста, встановивши 300-кілометрову лінію фронту.

Незважаючи на стан війни, зх.-укр. влада намагалася вирішити нагальні гуманітарні проблеми – обмін полоненими, пораненими, інтернованими з числа цивільних і військ., налагодження поштового зв’язку, громад. харчування.

2.01.1919, після місячного перебування в Тернополі, центр. органи влади ЗУНР перебравлися до м. Станиславів. У 3 сесіях УНРади (2–4.01, 4–15.02, 3–15.04.1918) взяло участь понад 130 делегатів, які створили 10 комісій: земельну, військ., законодавчу, тех. відбудови, фінансову, шкільну, закорд. справ, сусп. опіки, комунікаційну, адм. Тоді ж сформовано новий уряд на чолі з адвокатом С. Голубовичем.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

**Дипломатичні представництва та місії
Західно-Української Народної Республіки**

- посольства та представництва, засновані у листопаді 1918 р.
- представництва та дипломатичні місії, засновані у 1919–1921 рр.
- дипломатичні місії на міжнародних конференціях, де обговорювали устрій Галичини
- місця діяльності Західно-Українського товариства Ліги Націй (22.I.1922 – 15.III.1923)
- Дипломатична місія митрополита Андрея Шептицького на підтримку ЗУНР (1921–1923 рр.)

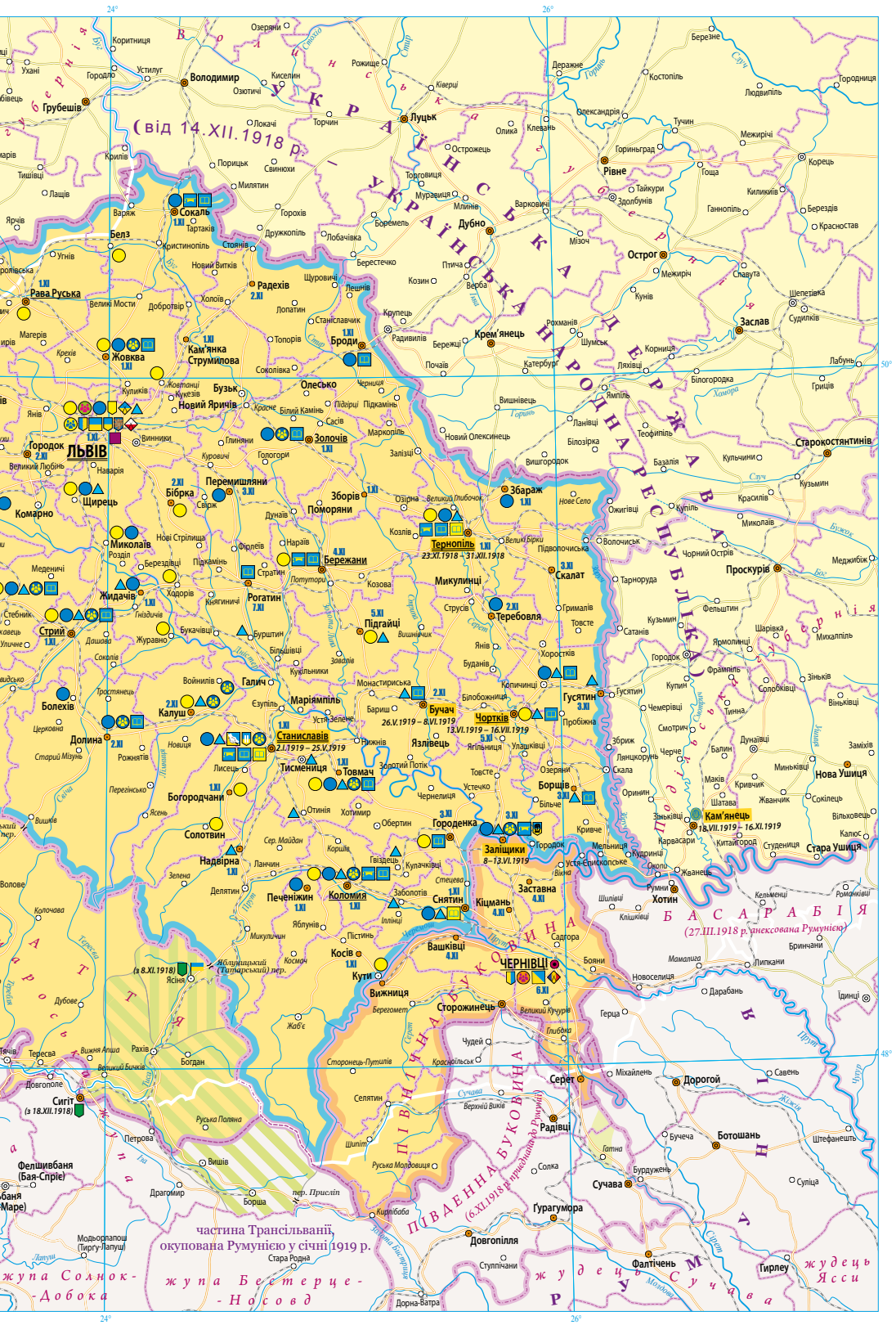
Держави після Першої світової війни

- держави Антанти та їхні союзники, які на правах переможців вирішували долю повоєнної Європи
- держави Почвірного союзу (Центральні держави), які зазнали поразки у війні
- нейтральні держави
- Национальні держави, які утворилися внаслідок розпаду імперій після Першої світової війни
  - визнані Антатою
  - не визнані Антатою

Примітка. Кордони держав подано станом на початок 1919 р. з врахуванням фактично зайнятих військами територій

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

О С Н О В Н І		П О Д І І	
	3.III.1918 Українські демонстрації підтримку дії Української Народної Республіки в Києві («свята миру і державності»)		11.XI.1918 Захоплення центру Буковини м. Чернівці румунським військом
	25.III.1918 З'їзд нотаблів, який привітав незалежність УНР та висунув вимогу створення окремого українського коронного краю у складі Австро-Угорщини		13.XI.1918 Принняття конституції ЗУНР – «Тимчасового основного закону про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії»
	вересень 1918 Українська вічева хвиля. Мітингари вимагали якнайшвидшої ратифікації Австро-Угорщиною Берестейського мирного договору, зокрема щодо об'єднання всіх українських земель в окремий коронний край з власними сеймом, намісником та адміністрацією		22.XI.1918 Захоплення столиці ЗУНР м. Львів польським військом
	кінець вересня 1918 Створення Центрального Військового Комітету (ЦВК) для підготовки українського повстання на землях Австро-Угорщини		5.XII.1918 Створення московільської Верховної Ради Лемківської Русі, що виступила за приєднання до майбутньої демократичної Росії
	18–19.X.1918 Створення Української Національної Ради (УНР) на чолі з Євгеном Петрушевичем, яка проголосила Українську державу на всій українській етнічній території Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття		21.XII.1918 Створення Ради Закарпаття, яка виступила за об'єднання з Угорщиною
	20.X.1918 Багатотисячне віче на площі Святого Юра у Львові, на якому урочисто оприлюднено проголошення Української держави		3.I.1919 Ухвалення на сесії УНР Акти злуки ЗУНР та УНР
	25.X.1918 Створення Української Крайової Комітету Буковини на чолі з Омеляном Поповичем, який підпорядковувався УНР		4.I.1919 Затвердження УНР Актів другого уряду ЗУНР на чолі з Сидором Голубовичем. Створення Виділу УНР (9 з 150 депутатів)
	кінець жовтня 1918 Виступи українських військових австро-угорської армії		січень 1919 Великі святкові маніфестації на честь єднання українського народу після схвалення УНР Актів злуки ЗУНР та УНР
	29.X.1918 Створення Українського Харчового уряду на чолі з Степаном Федаком		8.I.1919 Проголошення Гуцульської Республіки
	1.XI.1918 Українські військові взяли під контроль ключові установи Львова (Листопадівий чин). Перехід влади від намісника Галичини К. фон Гуйна до УНР		12.I.1919 Захоплення найбільшого міста Закарпаття Ужгорода чехо-словацьким військом
	початок листопада 1918 Дати встановлення влади УНР Актів у повітат		21.I.1919 Всенародний Конгрес Угорських Русинів під головуванням Михайла Брацкайя ухвалив рішення з'єднати Закарпатську Україну з Соборною Україною
	3.XI.1918 Велелюдче Буковинське віче, яке прийняло рішення про возз'єднання Північної Буковини із ЗУНР та подальшу злуку в Соборну Україну		8.V.1919 Об'єднання місцевих народних рад Закарпаття у Центральну Руську Народну Раду (ЦРНР) на чолі з Августином Волошином, що виступила за приєднання краю до Чехо-Словащини
	листопад 1918 Створення на Лемківщині Народних Рад, які підтримали ЗУНР та виступили за об'єднання з Соборною Україною		9.VI.1919 Затвердження виділом УНР Актів та Радою Державних Секретарів Євгена Петрушевича Диктатором ЗУНР на час війни
	листопад 1918 Створення Сарейських Національних Рад, які, проголосивши нейтралітет між польською та українською сторонами, фактично підтримали ЗУНР		Бучач 26.V – 8.VI.1919 Місія тимчасового перебування керівництва ЗУНР під час польсько-української війни
	6.XI.1918 Перебрання влади на Північній Буковині Українським Крайовим Комітетом УНР на чолі з Омеляном Поповичем, входження краю до складу ЗУНР		Місце тимчасового перебування Директорії та уряду УНР у червні–листопаді 1919 р.
	листопад–грудень 1918 Створення на Закарпатті Народних Рад, які виступали за об'єднання Угорської Русі з Соборною Україною		
	9.XI.1918 Створення виконавчого органу – Ради Державних Секретарів на чолі з Костем Левцицьким		

РОЗВИТОК ОСВІТИ

Відкриття українських середніх шкіл у лютому 1919 року

- вчительські семінарії (чоловічі та жіночі)
- гімназії
- реальні школи

ТЕРИТОРІЇ, КОРДОНИ ТА МЕЖІ

- Територія Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), задекларована 19 жовтня 1918 р. ухвалою УНР Актів
  - Фактична територія ЗУНР станом на 1 листопада 1918 р., на якій були створені підконтрольні УНР Актів місцеві органи влади
  - Територія Північної Буковини, на якій 6 листопада 1918 р. створені підконтрольні УНР Актів місцеві органи влади (окупована Румунією 11 листопада)
  - Територія Української Народної Республіки (відновлена 14 грудня 1918 р.), з якою ЗУНР об'єдналась в єдину державу Актів злуки від 22 січня 1919 р.
  - Територія Гуцульської Республіки на час проголошення 8 січня 1919 р. та з 19 січня по 11 червня 1919 р.
  - Території, приєднані до Гуцульської Республіки 13–19 січня 1919 р.
  - Українські етнічні острови поза межами ЗУНР
  - Кордони держав
  - Межі губерній УНР, Польської Республіки і коронних країв колишньої Австро-Угорщини
  - Межі повітів ЗУНР, УНР та Польської Республіки, жуп (комітатів) колишнього Угорського королівства, жудеїв Румунії
  - Сучасні кордони держав
- Примітка. Кордони подано станом на початок листопада 1918 р.*

ШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ

- Залізничні
- Шосе
- Поштові дороги (на території колишньої Російської імперії)

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ

- Столиця держави
  - Адміністративні центри
  - першого порядку
  - другого порядку
  - Тернопіль** центри військових областей
  - Бережани** центри військових округів
- Примітка. Кількість жителів населених пунктів наведено станом на 1910 р.*
- Масштаб 1 : 1 200 000**
в 1 см – 12 км
- 12 0 12 24 36 48 км

4.01.1919 закон "Про виділ Української національної ради" закріпив за радою "функції, що звичайно входять в обсяг повноважень президента держави". Поточну роботу Виділу перекладено на президію УНРади: президента Є. Петрушевича, 4 його заст., 2 секретарів і заст. секретаря.

За умов кількарічної воєн. розрухи УНРада й уряд особливу увагу зосередили на орг-ції понівеченого війною г-ва та виведенні його з кризи. Монополізовано продаж зерна, хлібопекар. виробів, картоплі, великої і малої рогатої худоби, свиней, шкури, цукру, сірників, цигарок, спирту, вина, горілки і пива, поташу, пороху. Харчовий уряд намагався подолати голод. 4.04.1919 УНРада запровадила в обіг спільну з Наддніпрянщиною валюту – гривню (дорівнювала австр. корони) і карбованець (дорівнював 2 коронам). Однак нова валюта не змогла стримати інфляції в умовах війни, напливу знеціненої корони з Чехії, Угорщини, Югославії, спекулятивних дій окремих чиновників. Відчуваючи брак дрібних нац. грошей, повітова влада Бродів, Золочева, Тернополя, Збаража і Сокаля почала друкувати, нерідко на твердому обгортковому папері, міські бони (1, 2, 5, 10 грн). У 04.1919 регламентовано розподіл м'яса, заборонено випікання хліба без установленого мінімуму (25 %) сурогату, обмежено його продаж у пром. їдальнях (25 г). Середа і п'ятниця оголошені пісними днями.

Центр. органи влади так і не зуміли взяти під контроль прибутковий нафтовидобуток (більшість розробок належала іноз. капіталу – англ., польс., єврейс., швейцар.), хоч і заборонили вивіз нафти-сирівцю до сусідніх країн. У цей час планувався контроль за нафтовидобутком, запуск сотень законсервованих свердловин; рекомендувалася максимальна переробка сирцю на бензин, мастило, парафін, асфальт, збільшення частки укр. капіталу в цьому бізнесі. Задля економії енергоресурсів д-ва перейшла на літній час. Влада намагалася захистити внутр. товаровиробника, планувала запровадити прогресивне оподаткування підпри-

ємців. При цьому уряд дозволяв виготовлення алкогольних і тютюнових виробів недерж. стр-рам, натомість монополізував вигідний їх продаж. Галиц. броварі (55 броварень) і спиртовиробники (580 гуралень) традиційно значну частину своєї продукції експортували за кордон. Митна політика д-ви мала насамперед захищати власного товаровиробника. Під контролем д-ви залишалися залізниці, пошта і телеграф. Уряд планував залучити інвестиції від укр. діаспори, повернути 300 тис. укр. заробітчан з країн Європи та Америки.

Після 3 читань 14.04.1919 УНРада ухвалила Земельний закон, який визначив основи аграрної реформи, зокр. ліквідацію великого поміщицького та монастир. землеволодіння. Після закінчення війни передбачалося поділити угіддя між безземельними і малоземельними селянами, вояками УГА (від 30 до 100 моргів). Ліси різних форм власності мали перейти під оруду Мін-ва земельних справ. Господарів, у яких окультурені ґрунти стояли облогом, влада карала 6-місячним арештом або штрафом 100–5000 корон. Встановлювалися ціни на оренду землі (1 морг – 15–20 корон). Особливу увагу влада та сільс. громади мали приділяти вир-ву та експорту високооплачуваних тех. культур – ріпаку, льону, коноплі, тютюну, а також вигодовуванню породистої великої рогатої худоби, значну частину якої продавали за кордон. Новий аграрний закон розкритикували ліві сили і консерватори.

Нацменьшинам УНРада гарантувала свободу усного і письмового спілкування рідною мовою з держ. і громад. стр-рами. Ухвалений після 3-го читання Закон про вибори до Союму ЗОУНР від 15.04.1919 передбачав заг., тасмні й прямі вибори за нац. куріями осіб, не молодших 20 р., зокр. вибори 160 депутатів від укр. (3,99 млн), 33 – від польс. (0,8 млн), 27 – від єврейс. (0,69 млн) і 6 – від нім. (0,16 млн) нас. краю, разом 226 обранців. Право висувати кандидатів у депутати надавалося партіям і групам виборців (не пізніше 10 днів до виборів) за спец. виборчими списками

(від 200 осіб). Права вибору і виборності були позбавлені душевнохворі, зареєстровані кримінальні злочинці та повії. Жодних обмежень за соц. походженням, релігійною та нац. належністю не передбачалося. Члени виборчих комісій складали письмові присяги. Однак заплановані соймові вибори не відбулися через наступ у 05.1919 80-тисячного польс. війська.

15.02.1919 УНРада ухвалила Закон про запровадження укр. мови як державної в усіх установах. Громадянство ЗУНР надавалося особам з постійним місцем проживання (хоча би 5 р.); службу в держ. установах і орг-ціях дозволялося лише після громадянської присяги. В умовах війни та фіз. виживання втілювати в життя ці демократ. права було важко, оскільки того бажали не всі політ. сили, які прямо чи опосередковано брали участь у роботі УНРади й місц. органів влади, насамперед ліворадикальний блок – напівлегальні члени КПСГ, яку фінансово і кадрово підтримувала Москва, і легальні укр. соціал-демократи.

Укр. влада прагнула реформувати с-му освіти, підняти її статус. Закон УНРади про шкільництво ЗОУНР від 13.02.1919 оголосив публічні школи державними, а вчителів – держ. службовцями; за рішенням освіт. органів було дозволено засновувати приватні школи. Укр. мова стала основною в усіх держ. школах; за нацменшинами – поляками та євреями – визнавали право на викладання рідною мовою. В школах з укр. мовою навч. на прохання батьків дозволялося факультативно вивчати польс. та нім. мови (2 години на тиждень). Спец. законом націоналізовано укр. приватні г-зії в м. Долина, Городенка, Копичинці, Рогатин, Чортків та Яворів, а також учител. жін. семінарії у м. Львів, Станіславів, Самбір, Сокаль, Бережани, Коломия та Тернопіль. Пенсії педагогів становили бл. ½ їхніх окладів. Одноразові допомоги від д-ви також отримували науковці й митці. Уряд дофінансовував діяльність громад. патріотичних т-в, зокр. “Січі”. Незважаючи на інфляцію, влада виплачувала грошові компенсації, серед

них дорожні вчителям, а також удовам і сиротам греко-катол. священиків. Зарплату нараховували священикам усіх конфесій.

УНРада на сесії 3.01.1919 урочисто проголосила намір об’єднати ЗУНР з УНР “в одну одноцілу суверенну Народну Республіку”, обрала делегацію (65 осіб) на чолі з віце-президентом УНРади Л. Бачинським, яка мала ратифікувати цю ухвалу. Актом злуки 22.01.1919 в м. Київ ці плани було реалізовано. 23.01.1919 Всеукр. трудовий конгрес затвердив Універсал Директорії; на цій підставі представників УНРади делеговано до парламенту УНР. До складу Директорії УНР обрано Є. Петрушевича, ЗУНР стала Західною Областю Української Народної Республіки (ЗОУНР). Ратифікувати акти єднання мали Укр. нац. збори, які планували скликати згодом. Злуку УНР і ЗУНР привітали нар. віча в м. Стрий, Калуш, Товмач, Долина, Дрогобич, Золочів, Заліщики, Самбір. Акт злуки передбачав спільне ведення з Директорією УНР закорд. політики, об’єднання війська, фінансових стр-р, пошти і телеграфу. Автономними в управлінні мали залишатися питання віросповідання, шкільництво, а до підготовки спец. законів – адміністрування і судочинство.

14.05.1919 польс. армія почала велику наступальну операцію, внаслідок чого частини УГА відійшли з околиць Львова на південь Тернопільщини, до р. Дністер. У серед. 06.1919 УГА здійснила контрнаступ (Чортків. офензива), під час якого звільнено м. Чортків, Тернопіль, Золочів. Для оптимізації механізмів ухвалення рішень в екстремальних умовах війни президія Віділу УНРади й уряд 9.06.1919 передали надзвичайні повноваження Є. Петрушевичу, якого “до відкликання” оголошено Диктатором ЗУНР. 1920 у м. Відень сформовано КУД ЗУНР, яка здійснювала виконавчі функції кер-ва республіки в умовах еміграції. Окремі міжнар. протестаційні документи підписували від імені “послів Української національної ради” у м. Відень та Львів або від Президента УНРади Сх. Галичини. Уряд мав дипломатично-консульські стр-ри в

15 країнах світу. Однобока орієнтація галиц. політиків на Австро-Угорщину й Німеччину під час ПСВ призвела до браку конструктивних зв'язків з повов. урядами д-в Антанти і США.

З огляду на виникнення нової воєнно-політ. ситуації в ЦСЄ, насамперед через небезпеку експансії більшовиц. Росії, поширення комуніст. режимів, зх. д-ви схилилися до розв'язання польс.-укр. воєн. протистояння за Галичину на користь Польщі. 25.06.1919 Найвища рада Антанти в м. Париж санкціонувала право Варшави на "тимчасову військ. окупацію" Сх. Галичини. Підготовлений Найвищою радою 8.12.1919 проект статуту Сх. Галичини, котрий передбачав лише 25-річний мандат на адміністрування Польщі в краї, опротестувала польс. делегація і він не набув чинності (поляки вимагали права на довічне володіння Галичиною). З метою перешкодити інкорпорації укр. земель до складу Речі Посполитої, провідники ЗУНР домагалися від країн Антанти розв'язання сх.-галиц. проблеми на засадах права націй на держ. самовизначення. Натомість за підтримки кер-ва більшовиц. республік Росії та України влітку 1920 створено Галревком і проголошено маріонеткову ГСРР зі столицею в м. Тернопіль, яку не визнала міжнар. спільнота; її 2-місячну політику радянізації (націоналізація підприємств, грабунки заможних євреїв і поляків, обмеження прав священнослужителів та ін.) розкритикував еміграц. уряд ЗУНР. На цей час зовн.-політ. концепції укр. еміграц. урядів розійшлися: наддніпрян. політики намагалися знайти притулок у Польщі, куди інтерновано ДА УНР; натомість еміграц. уряд ЗУНР все ще шукав підтримки не лише в політиків білої, але й червоної Росії (з цією метою неодноразово відбулися сепаратні зустрічі з дипломатами РСРФ і УСРР). Відсутність зовн.-політ. підтримки уряду ЗУНР, нерозуміння країнами Антанти укр. проблем і перспектив спричинили окупацію укр. земель по обидва боки р. Збруч 4 д-ми-сусідами. 23.02.1921 паризька сесія Ради Ліги Націй підтвердила тимчасовий х-р польс.

воєн. окупації Сх. Галичини. 30.04.1921 Є. Петрушевич запропонував Лізі Націй проект "Основи державного устрою Галицької Республіки", що передбачав відродження у краї незалежної соціально-правової д-ви, в якій вибори до парламенту (Державної Ради) пропонувалося здійснити за 3 нац. куріями, очолити Галицьку Республіку мав президент. Цей проект Ліга Націй, на вимогу Варшави, не підтримала. Не вдалося також консолідувати нац.-держ. плани проводу ЗУНР і УНР, який осів у Польщі (м. Тарнів, Варшава). Діяльність еміграц. уряду ЗУНР 1921–23 підтримала Міжпарт. рада – координац. орган укр. партій у м. Львів, організовуючи акції протесту проти польс. окупації, зокр. бойкот виборів 1922.

Рада представників д-в Антанти 14.03.1923 визнала Сх. Галичину частиною польс. д-ви. Натомість польс. уряд пообіцяв забезпечити нацменшинам можливості нац.-культ. розвитку й надати Сх. Галичині автономію, але не виконав цієї обіцянки. Оголосивши заяву з протестом, 15.03.1923 екзильний уряд ЗУНР у м. Відень самоліквідувався, Є. Петрушевич виїхав до м. Берлін.

Діяльність УНРади та уряду ЗУНР засвідчила, що провідники укр. партій, недавні послы Галиц. крайового сейму і депутати Віден. парламенту, засвоїли досвід європ. демократ. традицій, прагнули згідно з міжнародним і нац. правом збудувати д-ву, яка б стала прикладом укр. держ. правопорядку. На думку кер. санітарних справ ЗУНР Я. Окуневського, Президент УНРади Є. Петрушевич у "впорядкованій республіці" міг би стати "пречудовим президентом", не гіршим від Президента ЧСР Т. Масарика. Цьому завадила війна, агресивна політика Польщі, Румунії та більшовицької Росії щодо зх. земель України 1918–20. Досвід ЗУНР щодо формування революц. парламенту і коаліц. урядів, с-ми функціонування місц. влади за участю потенційних опонентів, вираженого земельного й освітнього реформування став для народів Сх. Європи взірцем побудови д-ви на демократично-правов. засадах.

Лит.: Великочий В. С. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ, 2003; *Його ж.* Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр. Івано-Франківськ, 2009; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–5 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–13; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ, 2018; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія. Івано-Франківськ, 2001; Історія Львова: у 3 т. Т. 3. Львів, 2007; *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр.: проблеми взаємовідносин. К., 1998; *Крезуб А.* Нариси історії українсько-польської війни 1918–1919 рр. Львів, 1933; *Кугутяк М. В.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; *Левицький К. Великий Зрив.* Львів, 1931; *Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе: у 2 т. Т. 2. К., 1994; *Литвин М.* Проект “Україна”. Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922; *Його ж.* Галичина на Міровій конференції в Парижі. Кам’янець, 1919; *Мазепа І.* Україна в огні й бурі революції. Мюнхен, 1950. Т. 1; *Макарчук С. А.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997; *Ортинський В. П.* Силкові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013; *Його ж.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008; *Павлюк О.* Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923).

К., 1996; Політична історія України ХХ століття: у 6 т. Т. 2: Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917–1920). К., 2003; *Рубльов О. С., Реєнт О. П.* Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. К., 1999; Україна: політична історія. ХХ – початок ХХІ ст. К., 2007.

**Микола Кугутяк,
Микола Литвин**

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА В НУМІЗМАТИЦІ.

Нац. банк України (НБУ) випустив 7 пам’ятних ювіл. монет, присвячених історії ЗУНР: 4 в серії “Відродження української державності” (“80 років проголошення соборності України”, “90 років утворення Західно-Української Народної Республіки”, “До 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років” і “100 років Акту Злуки – соборності українських земель”) та 3 в серії “Видатні особистості України” (“Сидір Голубович”, “Євген Петрушевич” і “Кость Левицький”).

Ювіл. монета “80 років проголошення соборності України” номіналом 2 грн введена в обіг 18.02.1999. Метал – нейзильбер; маса – 12,8 г; діаметр – 31 мм; категорія якості карбування – звичайна; гурт – рифлений; тираж – 50 тис. шт. Присвячена 80-річчю істор. акту проголошення у м. Київ 22.01.1919 Універсалу про об’єднання УНР із ЗУНР. На аверсі монети розміщені зображення малого Держ. Герба України, орнаментованого за мотивами нар. настін. розписів, і кругові написи УКРАЇНА, 2 ГРИВНІ, 1999. На реверсі монети – зображення українки з ілюстрації Г. Нарбути до ж. “Мистецтво” (1919), проект гербів УНР і ЗУНР. Худ. і скульп. В. Атаманчук.

Ювіл. монета “Сидір Голубович” номіналом 2 грн введена в обіг 26.02.2008. Метал – нейзильбер; маса – 12,8 г; діаметр – 31 мм; категорія якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 35 тис. шт. Присвячена С. Голубовичу (1873–1938) – укр. політ. і держ. діячеві, який у 10.1918 був обраний до УНРади ЗУНР. 3.01.1919 – голова ДС ЗУНР–ЗУНР. На аверсі мо-

Ювілейна монета
“80 років проголошення
соборності України”

Ювілейна монета "Сидір Голубович"

Ювілейна монета "Євген Петрушевич"

нети в центрі зображено малий Держ. Герб України, під ним – рік карбування монети – 2008, по колу розміщено написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (вгорі), ДВІ ГРИВНІ (внизу) та логотип Монетного двору НБУ. На реверсі монети – портрет С. Голубовича, праворуч від якого – роки життя 1873/1938, ліворуч напис – ЗУНР та внизу півколом – СИДІР ГОЛУБОВИЧ. Худ.: аверс – В. Дем'яненко; реверс – В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп. – В. Дем'яненко, А. Дем'яненко.

Ювіл. монета "Євген Петрушевич" номіналом 2 грн введена в обіг 23.05.2008. Метал – нейзильбер; маса – 12,8 г; діаметр – 31 мм; категорія якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 35 тис. шт. Присвячена Є. Петрушевичу (1863–1940) – укр. правникові, діячу укр. нац.-визвол. руху в Галичині, одному з організаторів ЗУНР, голові її парламенту – УНРади.

На аверсі монети в центрі зображено малий Держ. Герб України, під ним – рік карбування монети – 2008, по колу розміщено написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (вгорі), ДВІ ГРИВНІ (внизу) та логотип Монетного двору НБУ. На реверсі монети – портрет Є. Петрушевича, праворуч від якого – роки життя 1863/1940, ліворуч – Галиц. лев та внизу півколом напис – ЄВГЕН ПЕТРУШЕВИЧ. Худ.: аверс – В. Дем'яненко; реверс – В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп.: В. Дем'яненко, В. Атаманчук.

Ювіл. монета "90 років утворення Західно-Української Народної Республіки" номіналом 2 грн введена в обіг 3.11.2008. Метал – нейзильбер; маса – 12,8 г; діаметр – 31 мм; категорія

якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 35 тис. шт. Присвячена Укр. д-ві, ств. на ЗУЗ після розпаду Австро-Угор. імперії, у складі якої перебувала значна частина укр. земель – Галичина, Буковина і Закарпаття. 9.11.1918 було сформовано уряд – РДС ЗУНР. Законом від 13.11.1918 закріплювалися верховенство і суверенітет народу.

На аверсі монети на тлі прапора розміщено: угорі півколом напис НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ, під яким – малий Держ. Герб України, номінал монети – 2/ГРИВНІ, ліворуч – лев (з герба ЗУНР), унизу між фрагментами декоративного орнаменту рік карбування монети 2008 і логотип Монетного двору НБУ. На реверсі монети зображено групу січових стрільців під стягом і розміщено напис – 90 РОКІВ УТВОРЕННЯ (півколом) ЗУНР. Худ.: В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп.: А. Дем'яненко, В. Атаманчук.

Ювіл. монета "Кость Левицький" номіналом 2 грн введена в обіг 26.11.2009. Метал – нейзильбер; маса – 12,8 г; діаметр – 31 мм; категорія якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 35 тис. шт. Присвячена укр. юристові, громад. і

Ювілейна монета "90 років утворення Західно-Української Народної Республіки"

Ювілейна монета "Кость Левицький"

Ювілейна монета

“До 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років”

Ювілейна монета

“100 років Акту Злуки – соборності українських земель”

держ. діячу, 1-му голові уряду ЗУНР – К. Левицькому.

На аверсі монети в центрі зображено малий Держ. Герб України, під ним – рік карбування монети 2009, по колу розміщено написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (вгорі), ДВІ ГРИВНІ (внизу) та логотип Монетного двору НБУ. На реверсі монети зображено портрет К. Левицького, праворуч від якого розміщено роки життя – 1859–1941, ліворуч напис півколом – КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ. Худ.: В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп.: В. Дем'яненко, А. Дем'яненко.

Ювіл. монета “До 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років” номіналом 5 грн введена в обіг 22.03.2017. Метал – нейзильбер; маса – 16,54 г; діаметр – 35 мм; категорія якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 35 тис. шт. Присвячена подіям, пов'язаним з б-бою укр. нації за відновлення та утвердження власної державності, яка відбувалася у формі УНР, УД і ЗУНР. Ці політ. події мали важливе значення для відновлення Україною незалежності 1991. Концепцію монети вирішено в стилі авангардизму.

На аверсі монети розміщено: угорі написи – УКРАЇНА, номінал 5 ГРИВЕНЬ, малий Держ. Герб України, рік карбування монети 2017; на дзеркальному тлі зображено стилізовану композицію: укр. прапор з тризубом у центрі, під яким розміщено композицію, що символізує зруйновану Рос. імперію; логотип Банкотно-монетного двору НБУ (ліворуч). На реверсі монети

зображено стилізовану композицію – динамічного кольорового прапоросця із синьо-жовтим стягом (використано тамподрук) на тлі колон маніфестантів з прапорами й транспарантами, що символізують той істор. період в Україні з масовими вічами, гаслами та закличками до незалежності, волі тощо; написи: УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ (угорі), 1917/1921 (унизу). Худ.: В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп.: В. Дем'яненко, В. Атаманчук.

Ювіл. монета “100 років Акту Злуки – соборності українських земель” номіналом 5 грн введена в обіг 17.01.2019. Метал – нейзильбер; маса – 16,54 г; діаметр – 35 мм; категорія якості карбування – спец. анциркулейтед; гурт – рифлений; тираж – 40 тис. шт. Присвячена проголошенню акта про об'єднання УНР й ЗУНР в єдину незалежну д-ву. 22.01.1919 в урочистій обстановці на Софійському майдані в м. Київ відбулася подія, що стала підсумком відповідного підготовчого процесу, – проголошено Акт злуки, об'єднання укр. земель, у якому зазначалося, що віднині укр. народ, звільнений могутнім поривом власних сил, має змогу об'єднати зусилля всіх своїх синів будувати нероздільну самост. Укр. д-ву на добро і щастя укр. народу. На аверсі монети розміщено: малий Держ. Герб України, під ним напис УКРАЇНА; у центрі на дзеркальному тлі шрифтова композиція з абrevіатур УНР/ЗУНР, літери яких декоровані характерними орнаментами; унизу на матовому тлі номінал 5/ ГРИВЕНЬ, обабіч якого стилізований рослинний

орнамент, рік карбування монети 2019 (унизу); логотип Банкнотно-монетного двору НБУ (праворуч на дзеркальному тлі). На реверсі монети на дзеркальному тлі розміщено фрагмент Акта злуки: ОДНИНІ/ ВОЄДИНО ЗЛИВАЮТЬСЯ/ СТОЛІТТЯМИ ОДІРВАНІ/ ОДНА ВІД ОДНОЇ/ ЧАСТИНИ ЄДИНОЇ УКРАЇНИ –/ ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКА/ НАРОДНА РЕСПУБЛІКА/ (ГАЛИЧИНА, БУКОВИНА/ І УГОРСЬКА УКРАЇНА)/ І НАДДНІПРЯНСЬКА/ ВЕЛИКА УКРАЇНА./ ЗДІЙСНИЛИСЬ/ ВІКОВІЧНІ МРІЇ,/ ЯКИМИ ЖИЛИ/ І ЗА ЯКІ УМИРАЛИ/ КРАЩІ СИНИ/ УКРАЇНИ. Під текстом проглядається зображення Тризуба. Ліворуч і праворуч від напису розміщено медальйони із зображеннями символів земель: лева – Зх. України (ліворуч) та архангела Михаїла – Центр. України (праворуч), від яких угору йде стилізований рослинний орнамент у вигляді лаврових галузок, унизу напис півколом 100 РОКІВ АКТУ ЗЛУКИ. Худ.: В. Таран, О. Харук, С. Харук; скульп.: аверс – В. Дем'яненко; реверс – програмне моделювання, В. Адріанов.

Літ.: Заремба М. Монети України (1992–2016). Каталог. К., 2017; Пам'ятні та ювілейні монети України. 1995–2009: Каталог-довідник. К., 2010.

Богдан Паска

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКА ПРЕСОВА АГЕНЦІЯ – інформаційне бюро ЗУНР у м. Відень 1920–23.

Ств. за дорученням Є. Петрушевича за кошти посольства ЗУНР в Австр. Республіці. Організатор і кер. – В. Біберович, брат Я. Біберовича. Бюро регулярно готувало бюлетені нім. мовою для віден. преси й для акредитованих у австр. столиці закорд. кореспондентів. Бюлетені надсилали поштою до укр. представництв у м. Берлін, Будапешт, Лондон, Париж та Рим; адресували зх. політикам і журналістам, які прихильно ставилися до укр. справи; відправляли до укр. часописів Канади, США та преси країн Лат. Америки. Працівники бюро підтримували особисті контакти з редакторами віден. газет і закорд. кореспондентами, протидіючи антиукр. пропагандивним акціям посольства

Польщі та Польс. пресового бюро в м. Відень. Проте інформаційний продукт агенції не завжди був достовірний.

Літ.: Біберович В. Українська інформаційна діяльність за кордоном // Збірник наукових праць на пошану Євгена Вертипороха, президента Головної Ради НТШ і голови Канадського НТШ з нагоди 70-річчя його життя. Торонто, 1972. С. 193–200; Галичанин. Дурість чи провокація? // Воля. Відень, 1920. 20 листоп. Т. 4. Ч. 7/8. С. 368–369.

Олег Павлишин

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЛІГИ НАЦІЙ. 20 і 23.01.1922 у м. Відень відбулися установчі збори, на яких схвалено статут і обрано президенту ЗУТЛН: Р. Перфецький – президент; Е. Брайтер, О. Назарук, І. Семака, К. Трильовський – заст. президента, О. Марітчак – секретар, о. Й. Жан – заст. секретаря, А. Вітошинський – скарбник. У резолюції цих зборів стверджено, що гол. передумовою забезпечення миру у світі “є оконечне і

якнайскорше усунення насильства й поневолення та всіх побудованих на них окупацій чужонаціональних територій та рівночасне, безоглядне й повне зреалізовання прав націй на самоозначення, на власну їх державність і незалежність”, уперше поставлено домагання об'єднання окупованих Польщею земель Сх. Галичини, Холмщини, Волині й Підляшшя та окупованої Румунією пн.-зх. Буковини у відновленій Зх.-Укр. Д-ві.

Р. Перфецький виокремив 2 осн. завдання ЗУТЛН: 1) перебудувати Лігу Націй із союзу д-в – переможниць РСВ у союз народів на справжніх демократ. основах, до якого б мали “приступ усі як побідні так побіджені, як пануючі так і поневолені народи”; 2) поставити справу Зх.-Укр. Д-ви на “повний зріст” і довести до її здійснення.

У діяльності ЗУТЛН виділяють 4 періоди. Перший охоплює 01–8.06.1922, коли ставилося питання про вступ ЗУТЛН у Союз Т-в Ліги Націй (СТЛН). У зв'язку з цим важливим було засідання президії СТЛН 18.04.1922 у м. Мюнхен

ЗЯЯЦЬ Андрій

(Німеччина), у якому взяли участь президент, сенатор Ф. Руффіні (Італія), віце-президент В. Дікінсон (Англія), ген. секретар проф. Т. Рійссен (Франція) та ін. Президія з розумінням поставилася до вимог ЗУТЛН і рекомендувала Гол. Раді Союзу Т-в прийняти його. ЗУТЛН розпочало активну підготовку до вступу в СТЛН, збираючи матеріал про зловживання чужоземних окупантів щодо укр. нас. Другий – осн. період (8.06.1922–23.06.1923) – етап повноправного членства ЗУТЛН у Союзі. Конф. СТЛН у м. Прага, ухваливши 8.06.1922 прийняття Т-ва, висловила побажання якнайшвидшого вирішення справи Сх. Галичини. На цьому етапі ЗУТЛН налагодило тісну співпрацю з урядом ЗУНР, УПР, політ. партіями Зх. України, які давали матеріал для нот-протестів, звернень до урядів і парламентів д-в світу. ЗУТЛН узяло участь у засіданні Гол. Ради СТЛН 20–22.10.1922 у м. Будапешт, де на пропозицію делегації ЗУТЛН обговорювали справу Сх. Галичини. ЗУТЛН внесло проект резолюції до д-в Антанти, як тимчасового суверена Сх. Галичини, з вимогою виконання ними всіх прав до цієї тер. Одночасно поставлено вимоги: 1) відновлення самостійності ЗУНР та усунення окупації цього краю; 2) недопущення проведення виборів до польс. парламенту в Сх. Галичині.

Рішення Ради послів д-в Антанти 15.03.1923 не розв'язало укр. питання, яке надалі залишалось актуальним у європ. політиці. У зв'язку з цим ЗУТЛН висловило рішучий протест д-вам Антанти і звернулося до парламентів д-в з пропозицією не ратифікувати його. 23.06.1923 призупинено членство ЗУТЛН у Союзі Т-в.

3-й період (23.06.1923–1.07.1924) – це час б-би ЗУТЛН за відновлення своїх прав у СТЛН. Після 23.06.1923 обговорювали 4 шляхи вирішення проблеми ЗУТЛН: 1) вихід із СТЛН; 2) перенесення осідку до м. Львів; 3) вступ “у федеративний зв'язок із Придніпрянським Товариством”; 4) утворення спільного укр.-польс. т-ва. Всі політ. сили Зх. України висловилися за перенесення осідку до м. Львів. Однак польс. поліція

розігнала установчі збори 11.10.1923, назвавши їх “державною зрадою проти Польської республіки”. Заступництво інтересів ЗУТЛН у Союзі взяло на себе Придніпрян. т-во. Після безрезультатних спроб відновлення своїх прав (ноти протесту від 26.09.1923, 10.03.1924 та ін.) 1.07.1924 ЗУТЛН виступило із СТЛН. Настав 4-й етап (до поч. 1930-х) – діяльність ЗУТЛН поза СТЛН.

Літ.: Кушнір В. Західноукраїнське товариство Ліги Націй (1922–1928) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 33. Львів. 1998. С. 154–160; *Його ж.* Західноукраїнське товариство Ліги Націй та Міжнародна Унія товариств Ліги Націй (1922–1928) // Наукові зошити історичного факультету. Вип. 2. Львів, 1999. С. 224–228; *Соляр І. Я.* Співпраця уряду ЗУНР із Західно-Українським товариством Ліги Націй на початку 1920-х рр. // Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 75-річчю ЗУНР. Івано-Франківськ, 1993. С. 75–76.

Ігор Соляр

ЗЯЯЦЬ Андрій

(25.11.1891–15.07.1970) – підстаршина УГА, громад. діяч. Н. у с. Кормин (нині Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща). Навч. у вчител. семінарії м. Сокаль (нині Львів. обл.).

Під час ПСВ служив у 89-му піх. полку австро-угор. армії, 1915 поранений у бою біля м. Ківерці (нині Волин. обл.); згодом – на Італ. фронті. Вступив до УГА 2.11.1918. Рахунковий підстаршина польової лічниці військ. групи “Угнів”, що в 03.1919 була реорганізована в шпиталь 9-ї Белз. бригади. Мав військ. звання булавного. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині. Служив до 04.1920.

1922 закінчив торг. курси; працював у м. Угнів (нині Сокаль. р-ну Львів. обл.) у кооперативі “Достава”, потім у позичковій касі Нар. дому.

1927 емігрував до Канади. Проживав спочатку в м. Торонто, 1930–44 – у м. Садбері, де працював гірником, потім знову в Торонто. Трудився на вир-ві. Діяльний у громад. житті; чл. УСГ (з 1928; був головою її гуртка в Торон-

то), співзасн. і чл. управи відділу УНО в місті, чл. Укр. визвол. фронту, Фондації Т. Шевченка, Фондації "Енциклопедії українознавства" та ін. т-в й орг-цій. Автор спомену "Бригадний шпиталь ч. 9" (Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 277–278, 287–288).

П. у м. Торонто.

Літ.: В. В. Андрій Заяць, 1891–1970 // Вісті Комбатанта. 1970. № 6. С. 92–93; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 246–247.

Микола Вітенко

ЗЯЯЦЬ

Іван Йосипович

(1897–1937) – стрілець УГА. Н. у с. Вижній Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.).

Учасник польсь.-укр. війни. Після завершення визвол. змагань перебував на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Проживав у с. Первомайськ (нині Травневе Сватів. р-ну Луган. обл.). Робітник зернорадгоспу "Сватівський".

Заарештований і на підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою суд. трійки при УНКВС по Донец. обл. від 13.11.1937, розстріляний. Реабілітований 1989.

Літ.: У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗЯЯЦЬ

Матвій

(15.08.1895–30.04.1982) – військ. і громад. діяч. Н. у м. Броди (нині Львів. обл.). Випускник г-зії.

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії (1915). Воював на фронті, за хоробрість відзначений медаллю. 1918 в складі австро-угор. війська допомагав звільняти УНР від більшовиків. З 11.1918 – учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Командував повітов. розвідвідділами, згодом – у бригаді УСС (спершу в піхоті, потім у кінноті). Перебув польсь. тaborи для військовополонених.

Поглибив свою освітню спеціалізацію в галузі лісівництва й деревообробки. Працював завідувачем експортного відділу тартаків (деревообробних підприємств) у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). 11–20.11.1943 перебував під арештом гестапо в м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). Згодом – старшина д-зії "Галичина", з якою брав участь у боях проти рад. військ під м. Броди (07.1944), та 1-ї УД УНА.

Під час полону в м. Ріміні (Італія) очолював робітн. курінь. Опісля переїхав до Англії, працював у м. Лофборо. 1952 емігрував до Канади, де в м. Ванкувер проживала його дружина Ольга з синами. Працював у колиш. власників тартаків з Надвірної. Діяльний у громад. житті, на церк. й комбатант. відтинках. Чл. УСГ, від 1960 – голова її відділу в м. Ванкувер, УНО в Канаді, КУК, Братства 1-ї УД УНА. Як благодійник фінансово допомагав колиш. дивізійникам.

П. у м. Ванкувер.

Тв.: Заяць М. "Дивізія, гей рідна мати" (У 30-ліття створення Дивізії "Галичина") // Вісті Комбатанта. 1973. № 2. С. 19–27; Його ж. Жорстокі дні // Вісті комбатанта. 1973. № 4. С. 38–46.

Літ.: За честь, за славу, за народ! зб. на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 529; О. М. Ті, що відійшли... // Вісті Комбатанта. 1982. № 3. С. 89–90.

Микола Лазарович

ЗЯЯЦЬ

Микола Васильович

(24.12.1895–17.02.1938) – вояк УГА. Н. у с. Новосілка (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї.

Учасник польсь.-укр. війни. Після завершення визвол. змагань перебував на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Випускник Київ. ін-ту нар. г-ва. Економіст, заст. дир. відділення Цекомбанку в м. Артемівськ (нині Бахмут Донец. обл.).

Заарештований 1.02.1933 за сфабрикованою справою "УВО". Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 1.10.1933 засуджений за

ЗЯЯЦЬ Матвій

ЗАЯЧКІВСЬКИЙ
Микола Остафійович

ст. 54-11 КК УРСР на 10 р. ВТТ. Відбував покарання на Соловках (нині РФ). Відповідно до постанови Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 14.02.1938 розстріляний на Соловках, де й похований.

Лит.: У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗЯЯЦЬ **Павло**

(1890–03.02.1923) – старшина УГА. Н. у с. Скварява Золочівського пов. Навч. в нар. шк. Брав участь у діяльності читальні т-ва “Просвіта”, осередку т-ва “Сокіл”, сільс. драмгуртка. 1910 мобілізований на строкову службу до австр. армії, де залишився служити за контрактом. Закінчив військ. курси, отримав звання підофіцера.

У роки ПСВ служив у 80-му полку піхоти австр. армії на Рос. та Італ. фронтах. Після поранення лікувався у м. Баден (Австрія). У 11.1918 прибув до Укр. збірної станиці в м. Відень, звідки був відправлений на польс.-укр. фронт під м. Львів. Через поранення призначений на службу у званні хорунжого до інтендатури Золочівської ОВК. Навесні 1919 потрапив у польс. полон, звідки зумів утекти й переховувався у Львові. На поч. 1920 дістався до бригади УГА, інтернованої у м. Німецьке Яблонне (ЧСР). Після звільнення з інтернування отримав посаду в торг. фірмі м. Ліберець, але через хворобу не зміг розпочати роботу.

П. і похований у м. Ліберець (нині Чехія).

Лит.: Про вічну пам'ять! // Український Скиталець. Відень, 1923. 15 лютого. Ч. 4. С. 46–47.

Олег Павлишин

ЗАЯЧКІВСЬКИЙ **Микола Остафійович**

(25.11.1870–11.02.1938) – підприємець, громад., політ. та кооп. діяч. Н. у с. Тишківці (нині Городенків. р-ну Іва-

но-Франк. обл.) у заможній сім'ї. Навч. у сільс. шк., Коломий. г-зії, на теолог. ф-ті Львів. ун-ту та екон. ф-ті Віден. ун-ту. Співорганізатор т-ва “Руська бесіда”, при якому від 1900 очолював театр. Організатор (1900), секретар (з 1902) кооперативу “Нар. гостиниця”. Інспектор, згодом – гол. дир. кооперативу В. Нагірного “Нар. торгівля”. 1911 отримав від Мін-ва торгівлі Австро-Угорщини стипендію для вивчення можливостей укр. експорту і становища емігрантів у шт. Парана (Бразилія). 1913–14 – ред. час. “Свобода” (друк. орган УНДП).

З поч. ПСВ – учасник підпільної орг-ції, яка підтримувала зв'язки із СВУ. Брав участь у розробці стратегії визвол. руху в Галичині за умов рос. окупації. Депортований рос. владою до Сибіру, де перебував 1915–17. У 03.1917 приїхав до м. Київ; працював у спілці “Дніпросоюз”. 05.1917–04.1918 – учасник Галицько-Буковин. к-ту допомоги жертвам війни при УЦР. Від 1918 – у м. Львів. 29.10.1918 за рішенням Львів. делегації УНРади як начальний референт увійшов до новоутвореного ДХУ. Залишився у Львові після окупації міста польс. військами 22.11.1918. Затриманий та інтернований окупац. владою. Згодом повернувся до Львова, де продовжив керувати кооперативом “Нар. торгівля”. 9.01.1921 польс. поліцією проведено обшук у помешканні З. Був делегатом Міжпарт. з'їзду у Львові від УНТП (3–4.06.1921).

У міжвоєн. період належав до кер-ва УНТП та УНДО, заст. голови галиц. кредитної спілки “Центробанк”, зав. комісії Ревізійного союзу укр. кооперативів, голова Т-ва опіки над укр. емігрантами, почесний чл. Союзу укр. купців і підприємців. Чл. т-ва “Просвіта”, голова т-в “Сокіл” (1922–23), “Рідна школа” (1936–38). Автор публікацій на екон. тематику у львів. часописах.

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Герцюк Д. Д., Ничкало Н. Г., Сікорський П. І. Вони очолювали “Рідну школу” (1881–2016). Львів, 2016; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали.

Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Т. 3. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2005; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011; *Кузутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; *Хома І.* Створення та діяльність Українського центрального галицько-буковинського комітету допомоги жертвам війни та Головної ради галицьких, буковинських та угорських українців (травень 1917– квітень 1918 рр.) // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2008. № 612: Держава та армія. С. 54–59.

Богдан Паска

ЗЯЯЧКІВСЬКИЙ

Мирон Титович

(18.11.1897–03.11.1937) – старшина-медик УГА, політ. діяч. Брат правника Р. Заячківського і пор. С. Заячківського. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї правника. З 1907 навч. в АГ м. Львів; брав участь у діяльності учнів. таємних гуртків.

Улітку 1914 виїхав до м. Відень, мобілізований до австро-угор. армії. Під час одного з боїв на Сх. фронті потрапив у рос. полон. Після звільнення 1917 навч. на мед. ф-ті Львів. ун-ту. Чл. орг-ції “Інтернац. революц. соціал-демократія”, яка 1919 увійшла до складу КПСГ. З кін. 1918 служив у лавах УГА; з 01.1919 – медик, згодом санітарний старшина 4-ї Золочів. бригади. Брав участь у Чортків. офензиві, об'єднаному поході УГА і ДА УНР на м. Київ. 1.08.1919 іменований санітарним четарем.

З 02.1920 – в ЧУГА, у 04.1920 перейшов на бік більшовиків. Військ. лікар у 402-му Галиц. полку 45-ї д-зії ЧА. Вступив до КП(б)У. З 1922 – на викладацькій роботі, редагував парт. газети в м. Бердичів (нині Житомир. обл.). З 1924 – кер. відділу пропаганди й агітації Уман. окружкому КП(б)У, з 1926 – відділу агітації ЦК КП(б)У в м. Харків. 1928 скерований на підпільну роботу в Зх. Україну; 1928–33 – перший секретар і чл. політбюро ЦК КПЗУ, канд. у чл. ЦК компартії Польщі; парт. псевдонім – Косар.

1933 відкликаний до Харкова, недовзі заарештований у справі УВО. На підставі сфабрикованого звинувачення, відповідно до постанови суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 29.05.1934, ув'язнений на 10 р. у ВТТ. Покарання відбував на Соловках. Згідно з постановою Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937 розстріляний в ур. Сандормох (нині Медвеж'єгорськ. р-ну Республіки Карелія, РФ).

Лит.: Борці за возз'єднання. Біографічний довідник. Львів, 1989. С. 118–119; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Науменко К.* Заячківський Мирон Титович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010. С. 413; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 258.

Богдан Паска

ЗЯЯЧКІВСЬКИЙ

Олександр Гнатович

(28.03.1851–22.11.1926) – священник, громад. діяч. Н. у м. Збараж (нині Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Навч. в г-зії м. Тернопіль; учителював у нар. шк. Потім студіював теологію (до 1877) у Львів. духовній семінарії. Рукоположений 1880. Пом. пароха в с. Вищі Луб'янки, з 1886 – парох у с. Зарубинці на Збаражчині. 1901 – крилошанин; 1914 призначений збараж. деканом. Брав діяльну участь в укр. громад. житті. Співзасн. і 1-й голова повітов. “Просвіти” (1900), ініціатор заснування читальень т-ва і кооперативів “Сільсько-го господаря” у селах повіту. Входив до повітов. шкільної ради, 1900–03 – заст. голови повітов. ради.

На поч. 11.1918 обраний головою Збараж. повітов. нац. ради; обіймав цю посаду весь період ЗУНР. Часто виступав у селах на вічах, роз'яснював політику уряду, організовував допомогу УГА цивільному нас. тощо.

П. у с. Шельпаки (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Похований у м. Збараж.

Лит.: *Дуда І.* Заячківський Олександр // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 631.

Петро Гуцал

ЗЯЯЧКІВСЬКИЙ
Мирон Титович

**ЗАЯЧКІВСЬКИЙ
Роман Титович**

(14.04.1881–27.04.1949) – правник, громад. діяч. Брат пор. С. Заячківського і санітарного чет. М. Заячківського. Н. у м. Тисмениця (нині Івано-Франк. обл.) в сім'ї судді. В дитячі роки про-

живав у м-ку Будзанів (нині с. Буданів Теробовлян. р-ну Терноп. обл.), м. Коломия, Галич, Львів, де працював батько. Випускник польс. г-зії м. Коломия (1899). Студіював право у Львів. ун-ті.

Проживав у м. Коломия, працював нотарем; у період ЗУНР – міськ. комісар.

Після визвол. змагань – нотар у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Діяльний в укр. громад. житті: голова повітов. “Просвіти”, чл. міськради (з 1927), чл. повітов. к-ту УНДО. У час нім. окупації 1941–44 – президент Нотаріальної палати в м. Львів.

У Об.1944 виїхав на Захід, перебував в Австрії, потім у ДП у Німеччині. 1949 прибув до США.

П. у м. Гартфорд (шт. Коннектикут).

Літ.: Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 36; Український Голос (Мюнхен). 1949. 16 черв. С. 8.

Петро Гуцал

**ЗАЯЧКІВСЬКИЙ
Степан Титович**

(26.12.1886 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Брат Р. Заячківського і санітарного чет. М. Заячківського. Н. у м-ку Будзанів (нині с. Буданів Теробовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї судді. З дитячих літ проживав у м. Коломия, Галич, Львів, Яблунів (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), де працював батько. Випускник АГ м. Львів (1905). Студіював право у Львів. ун-ті. З 1911 – суд. урядник.

У час ПСВ служив в австро-угор. армії. Іменований поручником-суддею. В УГА – з кін. 1918. Перебував за р. Збруч; там загинув за невідомих обставин.

Петро Гуцал

“ЗБАРАСЬКЕ СЛОВО” – друкований орган держ. повітов. комісаріату м. Збараж (нині Терноп. обл.). Газета виходила щотижня від 4.02 до 24.03.1919 (загалом 8 чисел). Видавець – М. Вітошинський. Серед авторів – А. Шмігельський.

У матеріалах висвітлювалися події місц. громад.-політ., госп.-екон. та культ. життя, законотворча робота УНРади, РДС ЗУНР, принагідно – ситуація на

Наддніпрянщині та діяльність Директорії УНР. У відділі “Урядова часть” оприлюднювали повідомлення, відозви та розпорядження Збараз. держ. повітов. комісаріату (про укр. мову вивісок, дорожніх знаків, мобілізацію до лав УГА, орг-цію охорони правопорядку та ін.), Держ. секретаріатів внутр., закорд., військ. справ тощо. Хроніка

подій місц., заг.-укр. та (рідше) міжнар. життя, повідомлення з фронтів польс.-укр. та рад.-укр. війн публікувалися під рубриками “В повіті”, “З фронту”, “Вісті зі сьвіта”, “З тижня”, “Вісті з часописів”. Зміст останніх 4 формувався на основі повідомлень Укр. телеграфного агентства та матеріалів ін. укр. періодичних видань.

Лит.: Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.). Львів, 2008. С. 123–126; *Гуцал П.* Газета “Збаразьке слово” як історичне джерело періоду Західно-Української Народної Республіки // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер.: Історія. Тернопіль, 2008. Вип. 1. С. 105–109; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 159–160.

Олеся Дроздовська

“ЗБІРНИК ДЕКРЕТІВ, ДЕКЛЯРАЦІЙ І ПОСТАНОВ ГАЛИЦЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОМІТЕТУ” – вид. Всегалицького рад. вид-ва. Вип. 1. Тернопіль, 1920. 19 с.; текст паралельно укр. та польс. мовами. Ред. – І. Кулик. У логотипі вид. – надзаголовок “Галицька Соціалістична Радянська Республіка”. “Збірник...” вийшов друком під час тимчасової рад. окупації м. Тернопіль і проголошення ГСРР – як орган Галреволюму.

У ЛНБ зберігається вип. 1 “Збірника...”; ймовірно, більше не виходив.

Лит.: Галушко М., Мельничук Б. Збірник декретів, декларацій і постанов Галицького революційного комітету // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 245.

Марія Галушко,

Микола Лазарович,

Богдан Мельничук

“ЗБІРНИК ЗАКОНІВ, РОЗПОРЯДКІВ ТА ОБІЖНИКІВ, ПРОГОЛОШЕНИХ ДЕРЖАВНИМ СЕКРЕТАРІАТОМ ЗАХ. УКР. НАР. РЕПУБЛІКИ” (Станиславів, 28.12.1918) – офіц. зб. законів та нормативних актів УНРади, РДС, окремих секретаріатів ЗУНР. Містив такі нормативно-правові документи:

“Тимчасовий основний закон про державну самостійність Західно-Української Народної Республіки”, “Закон Української Національної Ради про тимчасову адміністрацію”, “Закон Української Національної Ради про тимчасову організацію судів і судочинства”, “Розпорядок Ради Державних Секретарів про запровадження доразових судів”, “Розпорядок Ради Державних Секретарів про карну відповідальність цивільних осіб за окремі злочини перед військовими судами”, “Обіжник Ради Державних Секретарів державним повітовим комісарам щодо їх обов’язків”, “Розпорядок Державного Секретаріату Фінансів про продаж тютюнових виробів”, “Обіжник Державного Секретаріату Фінансів про Дирекції скарбових округів”, “Розпорядок Державного Секретаріату Шляхів про підвищення тарифів”, “Розпорядок Державного секретаря шляхів про присягу службовців”, “Обіжник Державного Секретаріату Фінансів про організацію роботи фінансових органів”, “Розпорядок Державного Секретаріату Фінансів про порядок перевезення тютюнових виробів”, “Розпорядок Державного Секретаріату Судівництва про службу присягу суддів і судових радників”, “Розпорядок Державного Секретаріату про заміну вивісок і печаток”, “Розпорядок Державного Секретаріату Судівництва про державну прокуратуру”, “Розпорядок Державного Секретаріату Пошт і Телеграфів про заміну вивісок і печаток”, “Розпорядок Державного Секретаріату Пошт і Телеграфів відносно службової присяги”, “Розпорядок Державного Секретаріату Внутрішніх Справ про назви державних установ, службові присяги, емблеми, вивіски і печатки”, “Розпорядок Ради Державних Секретарів про запровадження кур’єрського зв’язку”.

Оригінальний примірник збірника зберігається в ДАІФО, тексти документів опубл. О. Карпенком та К. Мицан у тематичному археогр. вид. (Івано-Франківськ, 2003).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпен-

ко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 5–161; *Кобута Л.* Пресові видання ЗУНР: специфіка функціонування та ідеологія змістового наповнення // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 644–651.

Микола Вітенко

ЗБОРИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ ПАРТІЙ БУКОВИНИ 13.10.1918 У М. ЧЕРНІВЦІ.

В умовах розпаду Австро-Угор. імперії восени 1918 українці Буковини, як і Галичини та Закарпаття, відстоюючи ідею нац. самовизначення кожного народу, прагнули вибороти свою майбутню долю, держ. належність рідного краю.

Це завдання намагалися розв'язати учасники міжпарт. наради укр. політ. партій Буковини 13.10.1918 в м. Чернівці. Виступаючи впродовж багатьох років провідниками українства в краї, вони вважали, що в цей переломний момент історії можуть запропонувати українцям відповідний напрям руху. Вони вперше зібралися так численно (до 700 осіб) в Укр. нар. домі під головуванням О. Поповича, зокр. від радикальної, нац.-демократ., соціал-демократ. і нар. партій.

Доповідач, кер. укр. секції СДП Буковини, учитель О. Безпалко, характеризуючи заг. ситуацію в імперії і краї, різко критикував політику Австро-Угорщини. Так, він сказав, що, хоча ще в обігу австр. гроші й урядують австр. чиновники, Австрії як великої д-ви вже нема; кожний народ повинен подбати сам про себе, а тому треба негайно братися до орг-ції свого держ. життя, щоб "ніхто не рішав про нас без нас". О. Безпалко запропонував проект резолюцій, які були ухвалені без дискусій. Серед іншого в них зазначалося: "Зібрана в Чернівцях 13 жовтня конференція всіх українських партій Буковини рекламує право на самоозначення також для українського народу. Разом з прочими українцями Австро-Угорщини хочемо самі рішати про свою долю". Далі в короткому викладі заявлено про домагання українців Буковини. Висловлено намір поділити тер. Буко-

вини за етніч. ознакою, встановити відповідне правління: українці – у пн. частині, включно з м. Чернівці, румуни – у пд.

Українці Буковини зверталися до всіх народів з проханням сприяти досягненню порозуміння між українцями і поляками, з одного боку, а також між українцями і румунами. Декларувався намір захищати свої законні, справедливі інтереси.

На нараді було обрано також повноважну делегацію від Буковини на Укр. установчі збори (Конституанту), що мали відбутися 18.10.1918 в м. Львів і вирішити питання про створення Зх.-Укр. Д-ви на тер. Сх. Галичини, Пн. Буковини і Пн.-Сх. Закарпаття. До складу делегації (21 чол.) було обрано: 5 буковин. депутатів парламенту (М. Василько, А. Лукашевич, М. Спинул, І. Семака і С. Смаль-Стоцький), 6 депутатів Буковин. крайового сейму (О. Бурачинський, Т. Драчинський, Т. Іваницький, Т. Левицький, Ю. Лисан і О. Попович), 10 представників від політ. партій (М. Драгомирецький, О. Іваницький, В. Федорович від УНДП; К. Білинський, М. Кордуба, Р. Цегельський від УНП; Г. Андріяшук, О. Безпалко, В. Сороневич від УСДП; І. Карбулицький від УРП).

У такому складі делегація взяла участь в обранні УНРади 18.10.1918, а 19.10.1918 – у створенні Зх.-Укр. Д-ви і склала основу Буковин. делегації УНРади, яка діяла як урядова стр-ра в 10–11.1918.

Лит.: Ботушанський В. М. Участь українців Буковини у творенні української державності (1918–1920 рр.) // Народне віче Буковини. 1918–1993 / упоряд. О. С. Романець. Чернівці, 1994. С. 41–62; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009; *Кордуба М.* Переворот на Буковині (3 особистих споминів) // ЛНВ. Львів, 1923. Кн. XII; Czernowitzer Morgenblatt. 1918. 15 Oktober.

Василь Ботушанський

ЗБОРИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ БУКОВИНИ 28.10.1918. Рум. провідні кола Буковини на чолі з шовіністично налаштованим керманічем, великим землевласником (2 тис. га) з м. Сторожинець Я. Флондором на установчих зборах Рум. нац. ради 27.10.1918 заявили, що ціла Буковина, яка колись належала до Молдав. князівства, – це “румунська земля” і цілковито повинна ввійти до складу рум. д-ви.

Це викликало протести укр. нас., зокр. укр. студент. т-в “Союз”, “Січ”, “Запороже”, “Православна академія” Чернів. ун-ту, який після ПСВ відновив свою діяльність при 1040 студентах. 28.10.1918 укр. студенти на своїх зборах в Укр. нар. домі ухвалили резолюції, в яких визнавали принцип нац. самовизначення народів; вітали проголошення Зх.-Укр. Д-ви з включенням до її складу земель, заселених переважно українцями, у т. ч. Буковини з містами Чернівці, Сторожинець і Серет. Студентів обурило рішення Рум. нац. ради про те, що ціла Буковина є „румунською землею”. Пропонували рум. населенню краю не схвалювати таку імперіалістичну політику своїх провідників, тим паче, що українці Буковини ніде не висували жодних претензій на землі, заселені румунами.

У резолюції висловлено рішучий протест проти інсинуацій рум. правосл. духовенства, яке, зважаючи на те, що більшість українців краю були правосл. віросповідання, поширювало фальшиві твердження начебто об'єднання пн. частини Буковини зі Сх. Галичиною в одну д-ву приведе до запровадження унії на Буковині. Студенти закликали укр. інтелігенцію і свідоме селянство якомога скоріше зорганізувати свої сили.

Учасники зборів звернулися до УНРади в м. Львів досягти переведення укр. військ. підрозділів на тер. укр. д-ви. Вони також обіцяли долучитися до активного держ. буд-ва та збройної б-би на захист ЗУНР, засуджували загарбницькі домагання рум. правлячих кіл.

Літ.: Ботушанський В. Чернівецький університет у роки Першої світової

війни // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія. Чернівці, 2017. № 1. С. 38–45; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009; Народне віче Буковини. 1918–1993. Документи і матеріали обласної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю Буковинського народного віча 3 листопада 1918 р. Чернівці, 1994; Чернівецький університет. 1875–1995. Сторінки історії. Чернівці, 1995; *Wagner R.* Alma-mater Francisco-Josephina: Die deutschsprachige Nationalität – Universität in Czernowitz. Festschrift zum 100. Jahrestag ihrer Eröffnung 1875. München, 1979.

Василь Ботушанський

ЗБРОЙНЕ ПОВСТАННЯ НА БОЙКІВЩИНІ 21–25.08.1920 – виступ укр. нас. Сколів. і Долин. повітів проти польс. окупац. режиму.

Поч. повстання пов'язаний з виступом селян на чолі з І. Дем'яном. 21.08.1920 повстанці роззброїли скарбову варту в с. Опорець і захопили військ. казарми. На допомогу їм з ЧСР прибув озброєний загін стрільців-галичан під проводом Ф. Бекеша – адвоката з м. Сколе, який після 1.11.1918 був кер. повітового госп. управління у Сколе, згодом старшиною УГА. Повсталі захопили кілька сіл та оголосили набір добровольців. До повстанців долучилося бл. 100 місц. жителів. Сколів. староста Гольчевський доповідав галиц. намісникові в м. Львів про те, що якби вони мали більше зброї, то могли б організувати значно сильніший підрозділ, бо вплив добровольців був великий, особливо з гмін Опорця, Славського, Кального і Волосянки.

Будучи членом КПСГ і прихильником зближення з більшовиками, Ф. Бекеш проголосив створення Бойків. Рад. Республіки та Сколів. Січі. Серед укр. нас. вони поширювали відозву під

назвою "Товариші козаки", підписану "Першим з'їздом представників козацьких Рад українських інтернованих частин на території Чехословацької Республіки". Відозва містила заклик до укр. нас. підтримати повсталих, захопити фільварки дідичів і перебрати все майно у своє відання.

Здійснивши часткове озброєння свого загону, за підтримки місц. нас. бекешівці 22.08 добралися до с. Гребенів. 23.08 повстанці напали на обоз караульної роти, що відступав із с. Людвиківка Долинського пов., і розігнали її. Озброєні кулеметом і гвинтівками повсталі добралися до с. Тухля. Однак 24.08 під прикриттям бронепоезда з м. Стрий поляки відтіснили бекешівців до Бескиду. Проте вже 25.08 вони знову просунулися до Славського, звідки були витіснені польс. військом до кордону. Кілька днів ситуація залишалася невизначеною. Повітовий староста повідомляв, що в р-ні Славського ситуація все ще не ясна. Доходили вісті від нач. ст. Славського про новий напад озброєного сел. загону. Для придушення повстання на вимогу старости до Славського прибув польс. підрозділ караульного батальйону зі Стрия. Було зміцнено кордон і відділи держ. поліції.

Польс. військо вчинило пацифікацію укр. нас. Стрий. і Долин. пов., зокр. Славського, Перегінська, Осмолоди, Підлютого, Рожанки та ін. навколишніх сіл. 1921 уряд ЗУНР видав "Криваву Книгу", у якій детально описано розправу польс. властей над укр. нас. у вигляді військ. екзекуцій, що в низці випадків завершилися смертю потерпілих, а також реквізицій сел. майна. Понад 20 учасників повстання було доправлено до м. Стрий для винесення вироку польового суду.

Лит.: Кривава книга. Дрогобич, 1994; *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали. Т. 1. Кн. 1 (1918–1929). Івано-Франківськ, 2012.

Микола Кугутяк

ЗБУДОВСЬКИЙ

Богдан В'ячеславович

(1898–1964) – інж., старшина корпусу УСС. Н. у с. Новосілка Язловецька Бучацького пов. в сім'ї священика, пароха с. Зубрець, капелана УГА. Здобув освіту в нар. шк. с. Зубрець.

На поч. ПСВ вступив добровольцем до Легіону УСС. У 01.1915 нагороджений срібною медаллю "За хоробрість". 1916 – десятник 4-ї сотні полку УСС, згодом – підхорунжий УСС у відділі скорострілів. 1918 – старшина корпусу УСС у м. Київ. Після роззброєння УГА у 05.1920 опинився у таборі інтернованих у ЧСР.

Навч. на ф-ті гірничої інженерії у м. Пржибрам (ЧСР). Працював інженером на підприємствах у Сілезії.

П. у Польщі.

Лит.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 108, 397, 431, 547, 814; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпеґ, 1963. С. 82.

**Ігор Пилупів,
Руслан Делятинський**

ЗБУДОВСЬКИЙ

В'ячеслав

(01.05.1864–26.08.1929) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Батько старшини УГА Б. Збудовського. Н. у с. Зарудці Львівського пов. Навч. у духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1885–89). Одружений. Рукоположений на священика 29.12.1889 єпископом Ю. Пелешем. Пом. пароха с. Посіч (28.01–1.09.1890), адміністратор с. Хриплин Станиславів. деканату (3.09.1890–7.04.1891), адміністратор с. Майдан Єзупіл. деканату (7.04.1891–22.05.1892), пом. пароха с. Новосілка Язловецька Чортків. деканату (23.05.1892–7.03.1898). Радник єпископ. консисторії в м. Станиславів (1905).

Парох с. Зубрець Бучац. деканату з 8.03.1898. Розгорнув активну громад. працю в Бучацькому пов. Радник голови Бучац. повітов. т-ва ошадності й позичок "Праця" К. Рогозинського. Чл.

Т-ва св. апостола Петра в Станиславів. єпархії (1904–05). У с. Зубрець – голова читальні т-ва “Просвіта” (1906–14), засн. і голова громад. магазину (1906–14), голова каси “Нар. дім” (1911–14), засн. Братства творезості (1906). Ординаріатський комісар шкільних справ Бучац. деканату (1905–14).

Від 01.1919 – капелан УГА, пройшов воєн. кампанію в Галичині й за р. Збруч. Арештований польс. владою (1920).

1920 повернувся до Галичини, де знову став парохом с. Зубрець Бучац. деканату (до 1929). Відновив читальню т-ва “Просвіта” (1924). Тимчасово виконував обов’язки адміністратора в с. Порохова Бучац. деканату (1.03.1921–31.07.1923).

П. у с. Зубрець.

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 3306. Арк. 108; ЦДІАУЛ. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 263; Оп. 2. Спр. 164.

Лит.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 188, 258, 383, 387, 397, 415, 565; Лебедев І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 82, 240.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

ЗВАРИЧ Юрій

(21.04.1896 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у с. Космач (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім’ї.

Після поч. ПСВ 27.08.1914 вступив до Легіону УСС. Служив у 1-й сотні 1-го куреня УСС, брав участь у боях біля м. Стрий, с. Синьовидне, с. Тухолька (нині Сколів. р-ну Львів. обл.), с. Лисовичі (нині Стрий. р-ну Львів. обл.), с. Пантелиха, с. Соколів (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.), с. Семаківці (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Нагороджений бронз. медаллю “За хоробрість”. 1918–19 брав участь у польс.-укр. війні в складі УГА. Після закінчення бойових дій до кін. 1923 перебував у таборі інтернованих вояків і старшин УГА у м. Йозефов (ЧСР).

Подальша доля невідома.
Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. Р.–3521. Оп. 2. Спр. 60. Арк. 119.

Лит.: Сіреджук П. Галицька Гуцульщина у Великій війні. Косів, 2017. С. 421–422.

Петро Сіреджук

ЗВАРУН

Григорій Павлович

(04.10.1889–07.12.1937) – вояк УГА. Н. у с. Курники (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Учасник польс.-укр. війни.

Після завершення визвол. змагань перебував у таборі для інтернованих на тер. ЧСР. 1925 виїхав до СРСР. Проживав на Київщині.

Заарештований, безпідставно звинувачений у шпигунстві й “контрреволюційній діяльності”. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою наркома НКВС і прокурора СРСР від 26.11.1937, розстріляний у м. Київ.

Лит.: У борні за Українську державу: матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії / уклад. О. Р. Савчин. Тернопіль, 2010.

Богдан Паска

ЗВАРУН

Іван Григорович

(18.01.1898–15.04.1993) – правник, військ. і громад.-політ. діяч. Н. у с. Нове Село Збараз. пов. (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Здобув освіту в нар. шк., 1910–14 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, випускні іспити склав 1921.

Доброволець УСС. Від 11.1918, як старшина УГА, брав участь у польс.-укр. війні. Згодом боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців; побував у “чотирикутнику смерті”, двічі хворів на тиф.

Після визвол. змагань вивчав мат.-природничі науки в Укр. таємному ун-ті м. Львів (1921–22), однак через арешт польс. поліцією за нац.-патріотичну діяльність та 2-місячне ув’язнення в тюрмі “Бригідки” (Львів) припинив студії. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1923–27), магістр права. Суд. практику розпочав в окружному суді м. Терно-

**ЗВАРУН
Іван Григорович**

піль, адвокатську – в м. Збараж (нині Терноп. обл.). 1933 успішно склав адвокат. іспит, провадив власну канцелярію в с. Нове Село (1933–39). Одночасно займався громад. та просвітн. діяльністю, через що 1931 вдруге заарештований польс. владою та ув'язнений на кілька місяців. Секретар Укр. нар. дому в м. Збараж; секретар, від 1939 – голова філії “Просвіти” в с. Нове Село.

Від 10.1939 – гол. бухгалтер райфінвідділу в с. Нове Село. У 06.1941 обраний головою Новосільського р-ну. 6.07.1941 зачитав Акт відновлення Укр. д-ви, проголошений 30.06.1941 Укр. нац. зборами з ініціативи ОУН(б). Від 1942 – нач. міськ. суду в м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.), 1943 переведений до окружного суду в м. Тернопіль.

У 01.1944 переїхав до м. Сянок (нині Польща), де працював суддею, звідти – до м. Любек (Німеччина). До закінчення війни трудився на ф-ці літаків. Після капітуляції Німеччини від 05.1945 – комендант ДП у містах Любек, Кіль, Фалькенберг, представник укр. табірників з пров. Шлезвіг-Гольштейн при англ. військ. квартирі.

1950 з сім'єю (дружиною Стефанією і двома малолітніми дітьми – Ларисою та Андрієм) переселився до США, спочатку в м. Дюб'юк (шт. Айова), восени 1951 – у м. Клівленд (шт. Огайо), від 29.12.1979 мешкав у м. Кентон. Діяльний у громад. і реліг. житті, належав до Братства УСС, Т-ва укр. правників Америки, Укр. гетьман. ради, скарбник орг-ції колиш. військовиків УНА. Автор ст. “Українські правники Збаражчини” (1980).

П. у м. Кентон. Похований у м. Парма (шт. Огайо, США).

Син З. Андрій – відомий науковець-мікробіолог.

Літ.: Боднар В. Св. п. І. Зварун // Свобода. 1993. 2 жовт. С. 4; Гуцал П. Зварун Іван Григорович // ЕСУ. Т. 10. К., 2010; Його ж. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 60–61; Мельничук Б. Зварун Іван // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 642.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ЗВЕРНЕННЯ “ДО ВСЬОГО КУЛЬТУРНОГО СВІТА” 5.11.1922 – відозва представників ГКЦ, укр. політ. партій та громад. орг-цій до урядів країн Антанти з вимогою справедливого розв'язання питання держ. статусу Сх. Галичини.

Відозви зі схожими назвами укр. громад. орг-ції 1919–23 поширювали в зх.-європ. та пн.-амер. періодиці. Їх публікували, як правило, напередодні міжнар. конф. щодо облаштування кордонів у Європі або ж після помітних фактів порушення 2-ю Річчю Посполитою міжнар. права. Практика таких звернень була зумовлена рішенням Ради Ліги Націй від 23.02.1921 про те, що “Польща є тільки фактичним військовим окупантом Галичини, сувереном якої є держави Антанти”. Хоча схожі звернення робили й раніше. Зокр. 2.11.1919 укр. т-во “Січ” у м. Відень звернулося до Ліги Націй з протестом, у якому йшлося про звільнення зі Львів. ун-ту викладачів-українців та відрахування студентів-українців, заборону діяльності НТШ. 15.11.1920 аналогічне звернення від імені укр. студент. орг-ції м. Прага та Відень було адресовано Лізі Націй з вимогою сприяти створенню у м. Львів укр. ун-ту.

28.11.1920 УНРада підготувала ноту до Ліги Націй з вимогою “справедливого вирішення питання про статус Східної Галичини”. Це та наступні звернення містили інформацію про польс. політику щодо українців, терор, конкретні злочини, які чинили польс. влада, військові, поліція, парамілітарні орг-ції на тер. окупованої ними Сх. Галичини. Гол. метою звернень було довести світовій громадськості окупац. х-р польс. політ. режиму на ЗУЗ. У них акцентувалася увага на: 1) військ. інтервенції як осн. засоби встановлення контролю 2-ї Речі Посполитої за Сх. Галичиною; 2) проведенні вкрай жорсткої дискримінаційної політики в екон., культ. і реліг. житті краю; 3) фактах придушення нац. виступів укр. нас. (Гуцул. та Бойків. повстання 1920 та ін.) силовими методами; 4) цілеспрямованій політиці нац. асиміляції через ліквідацію україномовних шкіл, репресії щодо

вчителів-українців; 5) обмеження доступу українського і частково єврейс. та нім. нас. до вищих держ. посад, участі в політ. житті; 6) примусовому зборі податків і виконанні повинностей, проведенні мобілізації, перепису нас. в умовах, коли міжнародно-правовий статус Сх. Галичини ще залишався не визначеним.

До ноти від 28.11.1920 вміщено додаток з поясненням щодо історії, географії, демографії, сучасного правового становища Сх. Галичини. Окремо подано розділ "Польський окупаційний режим". У ньому наведено факти про цілковиту відсутність законності, про тисячі заарештованих українців у в'язницях, таборах інтернованих та військовополонених, звільнення їх з усіх держ. та урядових посад, закриття всіх укр. навч. закладів, включно з духовними семінаріями, ненадання мед. допомоги для ліквідації епідемій у краї, польс. аграрне осадництво.

Представники країн Антанти отримували аналогічні ноти УНРади 13.12.1920, 10.05, 26.05, 3.06, 30.07.1921, 24.01, 10.02.1922. Схоже за х-ром звернення до Верховної ради Паризької мирн. конф. підготували українці Югославії. 10.11.1922 було поширено закликає президенті ЗУТЛН "До культурного світа в справі становища у Східній Галичині". Очевидно, що таких звернень було багато й на сьогодні не всі з них відомі науковцям.

Звернення від 5.11.1922 було спричинене проведенням цього дня у Сх. Галичині, як і на всій тер. 2-ї Речі Посполитої, виборів до сейму, 12.11.1922 – до сенату. Самі вибори були бойкотовані укр. політ. партіями і нас. Сх. Галичини. Текст відозви ухвалено в м. Львів. Його підписали очільники ГКЦ Г. Хомишин, Й. Коциловський, А. Лешкович-Бачинський та представники найвпливовіших укр. політ. партій краю: Ю. Романчук, В. Бачинський, Л. Бачинський, О. Барвінський. Текст звернення від 5.11.1922 було передано К. Левицьким 14.11.1922 урядам країн Антанти. Гол. вимогою було остаточне вирішення долі Сх. Галичини з урахуванням інтересів укр. нас. Документ став однією з

останніх спроб українців Сх. Галичини виступити консолідованими силами перед учасниками Паризької мирн. конф. і перешкодити передачі краю Польщі. 15.03.1923 представники країн Антанти, нехтуючи волею укр. народу, передали 2-й Речі Посполитій право на окупацію Сх. Галичини.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3, 5. Кн. 1–3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005, 2011, 2013; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Стахів М.* Західна Україна: Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. Т. 1–4. Скрентон, 1959–60; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Львів, 2004.

**Микола Вітенко,
Микола Кугутяк**

**ЗВОЛИНСЬКИЙ
Петро**

ЗВОЛИНСЬКИЙ Петро

(15.09.1882–15.11.1954) – адвокат, громад. діяч, сотник УГА. Н. у с. Трудовач (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Випускник г-зії м. Броди. 1903–11 навч. на природничо-мат., згодом на правн. ф-тах Львів. ун-ту, брав участь у політ. виступах укр. студентів. З 1911 працював адвокат. кандидатом у м. Болехів.

Під час РСВ – поручник австр. армії. 1.11.1918 вояки з його куреня у складі військ. команд були відслані до м. Снятин, Городенка і Надвірна для перебрання влади. У 11.1918 зголосився до УГА, команд. 36-го піх. полку ім. І. Мазепи, сотник. У 01.1919 в м. Коломия сформував і очолив військ. підрозділ, який відправлено на Закарпаття для допомоги Гуцул. республіці. 23.05.1919 делегований Коломийською ОВК для переговорів з румунами. Після рум. окупації Покуття разом з УГА відступив за р. Дністер, брав участь в обороні мосту біля с. Нижнів. Воював на Наддніпрянщині.

Після поразки визвол. змагань повернувся до Галичини. З 1921 працю-

вав адвокатом у м. Болахів. Провадив активну громад. діяльність, належав до складу "Просвіти" та ін. громад. орг-цій.

1944 був заарештований НКВС, засуджений Особливою нарадою при МГБ СРСР за ст. 54-1 на 1 р. ВТТ. Після відбуття покарання проживав у м. Болахів.

П. і похований у м. Болахів.

Дж.: ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 2. Спр. 13124-П. Арк. 1–80.

Лит.: *Гловацький І.* Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014; 3 днів тривоги на Покуття // ЛЧК. 1929. Ч. 2. С. 16–18; *Зибачинський С.* Випад галицьких військ на Закарпаття // ЛЧК. 1932. Ч. 7–8. С. 2–4.

Степан Кобута

ЗДЕРКО

Микола

(20.05.1901 – кін. 06.1941) – педагог, старшина УГА. Н. у м. Комарно (нині Городоц. р-ну Львів. обл.) в сел.-міщан. сім'ї. До 06.1914 закінчив 5 класів АГ м. Львів.

В УГА – від весни 1919, воював на фронті. Перебував за р. Збруч, іменований хорунжим. У 04.1920 потрапив у польс. полон, з табору м. Тухоля звільнений 15.01.1921. Склав випускні іспити в г-зії (06.1921), згодом іспити на вчителя нар. шкіл. Викладав у шк. м. Комарно, брав участь в укр. громад.-просвітн. житті.

Заарештований співробітниками НКВС 22.06.1941 в м. Комарно й напередодні відступу військ ЧА з міста страчений без суду.

Петро Гуцал

ЗДЕРКОВСЬКИЙ

Мирослав Климентійович

(22.02.1872–30.01.1929) – правник, співробітник уряду ЗУНР, громад.-політ. діяч. Н. у с. Розгірче (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Бенева і Хмелівка (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.), де його батько перебував на парафіях. Навч. в г-зях м. Бережани, Тернопіль і Львів. Студював право у Львів. і Віден. ун-тах. Від 1896 прохо-

див правн. практику, до 1907 був суддею, зокр. в м. Глиняни на Львівщині. Потім зайнявся адвокатурою, працював у Львові в канцелярії К. Левицького. Здобув ступінь д-ра права, 1910 відкрив канцелярію в м. Коломия, навесні 1914 переніс її до м. Мостиська. Брав участь в укр. громад.-політ. житті, зокр. належав до НК УНДП, до 1912 був секретарем партії. Чл.-співзасн. Т-ва укр. правників (1908).

На поч. ПСВ переїхав до м. Відень, працював у НК, що координував діяльність укр. орг-цій, надавав допомогу біженцям тощо. 1916 мобілізований до австро-угор. армії, служив військ. аудитором у м. Грац; від весни 1918 – у м. Перемишль; іменований поручником. Учасник Конституанти 18–19.10.1918 у м. Львів.

З утворенням уряду ЗУНР очолив його канцелярію, після Львова перебував у м. Тернопіль і Станиславів. Учасник проголошення Акта злуки і проведення Трудового конгресу України в м. Київ. У 01.1919 призначений референтом ДСЗас, відвідував з дипломатичною місією м. Будапешт, Відень, Прага. На з'їзді УНТП 30.03.1919 обраний членом її НК. Після втрати держ. суверенітету ЗУНР перебував у Відні.

Восени 1923 повернувся до Галичини, відновив адвокат. діяльність у Мостиськах, 1926 переніс канцелярію до м. Перемишляни (нині Львів. обл.). Займався також кооперацією, заснував та очолив кредитову спілку "Народний дім". Один із засновників УНДО в 07.1925, обраний чл. його ЦК.

П. у м. Перемишляни.

Лит.: *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 61; Посмертні згадки: д-р Мирослав Здерковський // Діло. 1929. 1 лютого; Ті, що від нас відійшли... Д-р Мирослав Здерковський // Народній ілюстрований Календар Товариства "Просвіта" на звичайний рік 1930. Львів, 1929. С. 186; *Цегельський Л.* Від легенд до правди: Спомини про події в Україні зв'язані з Першим листопада 1918 р. Львів, 2003. С. 62.

Петро Гуцал

ЗЕЃГОРШ Вільгельм

(д. н. н. – д. м. с. н.) – отаман УГА. Н. у м. Карлсбад (нині м. Карлові Вари, Чехія). Німець за національністю.

Під час ПСВ у званні капітана служив у штабі 8-го полку польових гаубиць австро-угор. армії. Нагороджений срібною офіцерською медаллю “За хоробрість” І ст.

У 2-й пол. 1919 у званні отамана працював у Генштабі УГА. 6.02.1920 після відходу денікінців очолив т. зв. Галицький штаб Одеси, який на кілька днів перебрав від білогвардійців владу в м. Одеса. Навесні 1920 ув'язнений Одескою ЧК, згодом звільнений.

Виїхав до Польщі, де співпрацював з ген. Ю. Тютюнником у процесі підготовки протибільшовиць. повстань в Україні. 1920–21 за дорученням Партизансько-повстан. штабу ДЦ УНР нелегально відвідував Херсонщину та Одещину для орг-ції там антибільшовиць. підпілля. 1922 перебував під наглядом польс. поліції. Згодом мешкав у м. Ужгород, співпрацював з еміграц. урядом ЗУНР.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

ЗЕЛЕНІЙ Богдан Іванович

(04.03.1900–07.01.1969) – інженер, підстаршина УГА, громад. діяч. Брат З. Зеленого. Н. у с. Добряни (нині Городоц, р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителя. З дитячих літ проживав у с. Містки (нині Пустомитів, р-ну Львів. обл.), де батько був управителем 2-класової нар. шк. Після смерті батька переїхав до м. Кам'янка-Струмилова (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.). До літа 1914 навч. в реальній шк. м. Львів.

В УГА воював з 11.1918 в складі 5-ї Сокал. бригади; іменований підхорунжим. Перебував за р. Збруч, з весни 1920 служив у ДА УНР. Потрапив у польс. полон, був інтернований у таборі в м. Ченстохова (нині Сілез. в-ва, Польща).

Після звільнення 1921 проживав у м. Львів, навч. в Укр. таємній політехні-

ці. Чл. УВО. Влітку 1922 заарештований польс. поліцією за протидію виборчій кампанії до сейму Польщі; невдовзі звільнений. Вдруге заарештований 16.02.1924, коли відбував службу в польс. армії; звинувачений у належності до УВО і держ. зраді. 28.03.1925 засуджений на процесі “басарабців” у м. Львів на 2,5 р. “важкої тюрми з загостренням”.

Після звільнення у 12.1927 емігрував до Канади. Спочатку проживав у м. Калгарі (пров. Альберта). Згодом поселився в м. Віндзор (пров. Онтаріо), працював на вир-ві, здобув фах інж.-електрика. 1928 – співзасн. УСГ (в її Гол. управі був заст. голови 1929, 1937–38, писарем 1935–36, головою 1947–48, чл. 1948–49, 1956–68); очолював гуртки УСГ в Калгарі, потім у Віндзорі (1946–55). Діяльний чл. КУК, УНО, СКВУ, відділу УНС у Віндзорі (голова його з 1937 впродовж тривалого часу). Належав до дирекції газ. “Новий шлях”. Автор спомину “Останні дні Галицької армії (витяги з дневника)” (Українська Стрілецька Громада в Канаді 1928–38. Торонто, 1938).

П. у м. Віндзор.

Літ.: Грняк В. Инж. Богдан Зелений (Посмертна згадка) // Свобода. 1969. 4 лютого. Ч. 22; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 250–251.

Петро Гуцал

ЗЕЛЕНІЙ Зенон Іванович

(02.09.1901–02.02.1973) – педагог, підстаршина УГА, громад. діяч. Брат Б. Зеленого. Н. у с. Добряни (нині Городоц, р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителя. Після смерті батька переїхав з родиною до м. Кам'янка-Струмилова (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.). До ПСВ закінчив 5 класів АГ м. Львів.

У 11.1918 вступив до УГА. В складі 5-ї Сокал. бригади воював на фронті, брав участь у Чортків. офензиві. Разом з УГА в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину, учасник походу об'єднаних УГА та ДА УНР на м. Київ; іменований підхорунжим. У 02–04.1920 служив у ЧУГА. Навесні 1920 потрапив у польс.

**ЗЕЛЕНИЙ
Богдан Іванович**

**ЗЕЛЕНИЙ
Зенон Іванович**

полон, інтернований у таборі м. Тухоля (нині Куявсько-Помор. в-ва, Польща); звільнений 6.12.1920.

У 07.1921 склав іспит зрілості в АГ м. Львів. Закінчив курси книговедення (діловодства, бухгалтерії) та механіки. Чл. УВО. Згодом вступив на мат. відділ Львів. ун-ту, де через обов'язкову службу в польсь. армії завершив студії лише в Об.1929; магістр філософії. Викладав математику й фізику у вчител. семінаріях і г-зіях Львова, зокр. 1933–39 – у філії АГ. Діяльний у громад. житті: належав до т-в “Просвіта”, “Рідна школа”, “Учительська громада”, Т-ва охорони воен. могил на ін.

Після встановлення у 09.1939 на ЗУЗ рад. влади – зав. кабінету математики й фізики в Ін-ті удосконалення учителів у Львові, інспектор облвно (1939–41). Під час нім. окупації 1941–44 – референт шкільн. справ при Львів. шкільн. кураторії, очільник шкільн. відділу Укр. крайового к-ту, заст. кер. шкільн. відділу Централі УЦК, від 1943 – зав. відділу опіки над молоддю і родинами цього к-ту. Зі створенням д-зії “Галичина” належав до її Бойової управи як референт з опіки над юнаками. Наприкінці ДСВ перебував у ДП у м. Берхтсгаден (Німеччина), де вчителював у г-зії, займався громад. працею.

Улітку 1948 емігрував до Канади, де спершу осів з родиною у м. Віндзор (пров. Онтаріо). Певний час працював на ф-ці ливарником металевих виробів. Одночасно удосконалював знання англ. мови, студював тригонометрію на вечірніх курсах у місц. коледжі. 1950 закінчив однорічний вищий пед. курс при Торонт. ун-ті, отримав право навчати в середніх шк. Тоді переїхав з родиною на постійне мешкання в м. Торонто, де вчителював. Обраний чл. НТШ. Крім освітньої та виховної праці, займався громад. діяльністю: очолював Об'єднання укр. педагогів Канади (згодом почесний його голова), належав до Координаційної виховно-освітньої ради Канади, був почесним чл. “Пласту” в Канаді, чл. Укр.-канад. легіону тощо. Автор кн. “Українське юнацтво в вирі Другої світової війни” (Торонто, 1965), брошури “20 літ праці

ОУПК (Об'єднання Українських Педагогів Канади)”. Співавтор посібників із математики для 1-го та 5-го кл.

П. у м. Торонто.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 72; *Горохович Т.* Зенон Зелений – опікун українського юнацтва в вирі Другої світової війни // Вісті Комбатанта. 1975. № 2. С. 39–40; Зенон Зелений (1901–1973) // Вісті Комбатанта. 1974. № 3–4. С. 60–66; *Соляр І. Я.* Зелений Зенон // Енциклопедія Львова. Т. 2. Львів, 2008. С. 450.

Микола Лазарович

ЗЕЛІНСЬКИЙ Зигмунт

(Zieliński Zygmunt;

01.08.1858–11.04.1925) – польсь. військ. діяч. Н. у с. Жешотари біля м. Краків. Здобув освіту в г-зії в м. Новий Сонч. 1875 мобілізований до австр.

армії. Навч. у кадет. шк. м. Відень. Після 1878 на постійній військ. службі у 20-му піх. полку в м. Краків, згодом в ін. підрозділах австро-угор. армії. 1.07.1911 вийшов на пенсію в ранзі полковника.

У роки ПСВ – команд. 2-го піх. полку легіонів, 3-ї бригади легіонів. 1917 інтернований австр. владою. У польс. армії з 8.11.1918, команд. бойової групи (2 тис. бійців), що воювала проти УГА в р-ні м. Перемишль, Хирів, Львів, Судова Вишня; 3-ї д-зії легіонерів, що влітку 1919 протистояла ЧА під м. Броди. Генерал броні польс. армії (1919). 1920–21 – команд. 3-ї армії.

П. у м. Краків, де й похований на Раковицькому цвинтарі.

Лит.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Encyklopedia wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. Warszawa, 2007; *Klimecki M.* Wojna polsko-ukraińska o Lwów i Galicja Wschodnią 1918–1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe. Warszawa, 1997; *Kryska-Karski T., Żurkowski S.* Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

ЗЕМИК

Рудольф

(12.11.1891 – д. і м. с. н.) – військ. льотчик-спостерігач, поручник УГА. Н. у м. Чернівці. Випускник політех. шк. м. Львів. Працював інженером.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. 10.11.1918 вступив до УГА, з 12.1918 служив у її ЛВ. Займався ремонтом літаків, брав участь у бойових вильотах як льотчик-спостерігач. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині. У 02–04.1920 служив у 1-му Галиц. авіазагоні ЧУГА, після його ліквідації 27.04.1920 – в ДА УНР: спочатку в резерві Повітряного флоту, пізніше в 5-й Херсон. д-зії. Наприкінці 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР. До 1922 – у таборах м. Німецьке Яблонне та Йозефов. Автор перших спогадів про ЛВ УГА.

Подальша доля невідома.

Тв.: Земик Р. Децю пролітунство УГА // Український Скиталець. 1922. Ч. 13. С. 9–11; Ч. 14. С. 3–5; Ч. 15. С. 4–5.

Лит.: Тинченко Я. Герої українського неба. К., 2010; *Харук А.* Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2009.

Андрій Харук

ЗЕЛИК

Іван

(03.09.1899–15.02.1985) – педагог, четар УГА. Н. у м. Мартинів (нині с. Новий Мартинів Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Рогатин.

1917 мобілізований до австро-угор. армії. Закінчив підстаршин. шк. З 12.1918 – доброволець УГА. З 1.01.1919 – хорунжий. 03–05.1919 – командант Підгаєцької ПВК. У складі УГА перейшов за р. Збруч. Команд. сотні. 1.08.1919 іменованний четарем. Навесні 1920 потрапив у польс. полон. Після звільнення працював учителем, був управителем шк.

Навесні 1944 емігрував на Захід. 1949 переїхав з Німеччини до США.

П. у м. Ньюарк (шт. Нью-Джерсі). Похований на цвинтарі в м. Саут-Банд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Лит.: Підгайці та Підгаєщина / упоряд. С. Колодницький. Тернопіль, 2017. С. 192.

Петро Гуцал

ЗИБАЧІНСЬКИЙ

(ЖИБАЧІНСЬКИЙ)

Степан Андрійович

(13.12.1894–05.1948) – четар УГА. Н. у с. Горошівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї вчителя. З 1905 навч. в укр. г-зії м. Кіцмань. Після складання матуральних іспитів за скороченою процедурою 1915 вступив до австр. армії як однорічний доброволець. З 10.1916 – офіцер-аспірант резерву 36-го полку піхоти крайової оборони. З 02.1917 іменованний лейтенантом резерву 36-го полку стрільців. У 08.1918 разом з 3 ін. старшинами 36-го полку стрільців (надпор. П. Зволинським, пор. І. Мельником, хор. О. Гормусом) займався впорядкуванням могили Ю. Федьковича в м. Чернівці.

У 11.1918 вступив до укр. армії як четар УГА в 36-й полк піхоти ім. гетьмана І. Мазепи в м. Коломия. Учасник 1-ї (з 4) виправи УГА на Закарпаття, що

ЗЕЛИК Іван

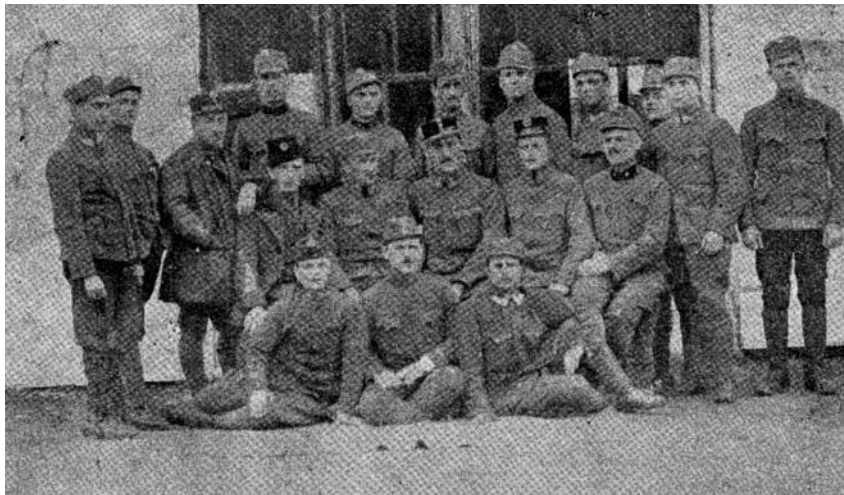
**Учасники
Мараморош-Сігетської
операції УГА.**

Зліва направо стоять:

**І. ВЕРБЯНИЙ,
К. НИКОРОВИЧ,
В. ВОРОБЕЦЬ,
М. КОВТУН,
Ю. ЦИГАНЮК,
С. ГЛУШКО,
О. БІЛЕЦЬКИЙ,
Й. МАКСИМ'ЮК,
С. ГЛУШКЕВИЧ,
І. СТУПARIК,
Ю. СЕМАНЮК;**

сидять:

**С. ЗИБАЧИНСЬКИЙ,
Д. МАСР-МИХАЛЬСЬКИЙ,
Л. ДОЛИНЮК,
Я. ЛАПЧИНСЬКИЙ;
сидять на землі:
А. МИХАЙЛЮК,
М. ПОСАЦЬКИЙ,
М. СТУПARIК**

розпочалася 7.01.1919. Командував групою, яка складалася з 3 старшин (четарі-буковинці З., Є. Поповецький та Ю. Циганюк), 6 підстаршин, 14 стрільців та 2 ясінян. гуцулів, які прибули до с. Ясіня 8.01.1919. Об'єднавшись із загonom озброєних місц. гуцулів під командуванням С. Клочурака, ударна група захопила над ранок усі важливі позиції в Ясіні, роззброївши та полонивши в казармах 250 угор. вояків та 5 офіцерів, здобувши 4 скоростріли та 26 рушниць. На будинку вокзалу в Ясіні вивішено синьо-жовтий прапор. Того ж дня з Коломиї прибуло підкріплення під командою пор. П. Зволинського, який перебрав адм. управу Ясіні та околиць. 10.01.1919 прибула сотня стрільців з Косова під командою сот. М. Саєвича та чета стрільців з Коломиї підпор. В. Воробця, який перебрав команду цілої групи і готував її до походу на Сігет. За допомогою здобутої в Ясіні зброї та амуніції вдалося озброїти два гуцул. курені по 400 стрільців кожен з місц. добровольців. 11.01.1919 на нараді старшин ухвалено наступати на Сігет 14.01.1919. Під час наступу З. командував пробоевим відділом, що нараховував 16 стрільців і просувався залізницею на імпровізованому панцирному потязі. Виступивши із с. Ясіня о 9.00, Сігетська група УГА того ж дня о 14.00 здобула окружне м. Рахів. Далі просувалися до Сігета, роззброюючи дорогою угор. військових. 15.01.1919 група захопила м. Сігет і перебрала

владу в укр. руки. Невдовзі почався наступ рум. військ із с. Велика Баня; 17.01.1919 укр. частини почали відступати, отримавши наказ із м. Коломия не вступати в бойові дії з румунами. Рум. військовики відкрили вогонь по ешелону, розібравши перед тим частину колії. У ході бою понад 100 укр. військових загинуло, понад 400 потрапили в полон. З. був серед пораних, яких залишено в шпиталі м. Сігет, а 15.02.1919 відіслано до в'язниці м. Діс (нині м. Деж, Румунія). 29.02.1919 всіх пораних направлено до табору в м. Германштадт (нині м. Сібіу, Румунія). 12.04.1919 З. знову потрапив до шпиталю, звідки йому вдалося втекти на Буковину, де перебував від поч. 08.1919 до серед. 09.1919.

У 1940-х працював юрид. консултантом рум. держ. залізниці. Автор укладених у різні роки спогадів про Мараморош-Сігетську операцію УГА в 01.1919 – важливого джерела з укр. військ. історії Закарпаття.

П. і похований у м. Бухарест (Румунія).

Тв.: Жибачинський С. Мармарош-Сігетська Кампанія (Як галичани займали Карпатську Україну). Кам'янець Подільський, 1919; Зибачинський С. Випад галицьких військ на Закарпаття. (Спомини про події на Закарпаттю в році 1919) // ЛЧК. 1932. Ч. 7–8. С. 2–4.

Лит.: Бемко В. Виправна на Закарпаття // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–

428; На упорядковане гробу Федькови-
ча // Буковина. 1918. 30 серп.; Україн-
ський четар про бій за Мармороський
Сигіт // Свобода. 1939. 3 січ.; *Штефан А.*
Українське військо в Закарпатті. То-
ронто; Нью Йорк, 1969.

Володимир Старик

**ЗИБЛІКЕВИЧ
Євген-Михайло**

(20.11.1895–16.09.1987) – журналіст,
військ. і громад. діяч. Н. у м. Старий
Самбір (нині Львів. обл.). Випускник
укр. г-зії м. Перемишль (1915). 1918
– четар Куреня Січових стрільців у
м. Київ. Учасник протигетьман. повстан-
ня, бою під Мотовилівкою 18.11.1918,

у якому командував четою. 1919 видав
у м. Кам'янець-Подільський брошуру
“Зі споминів січовика (1914–1919)”.

З 1921 – чл. УВО. За підпільну діяль-
ність заарештований польс. владою
(1922), засуджений на 2,5 р. ув'язнен-
ня. Звільнений у 01.1923. Окружний
комендант УВО Перемишльщини
(1923). Навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.
23.12.1923 вдруге заарештований
у м. Перемишль, у 03.1925 засудже-
ний на 3 р. ув'язнення. Звільнений на
поч. 1928. Учасник I конгресу ОУН у
м. Відень (1929). Підсудний на процесі
“конгресистів” у м. Львів (05–09.1932),
судом виправданий. Кер. кооперати-
ви “Наш край” у Перемишлі. Ред. часо-
писів “Український Голос” (1926–30),

“Бескид” (1930–31), “Змаг” (1935–37) у
м. Перемишль, “Новий час” (1937–39) у
м. Львів.

Після ДСВ емігрував до Німеччини,
згодом до США. Діяч гетьман. руху. Ред.
газ. “Америка” (1953–62) у м. Філадельфія
(шт. Пенсільванія, США). Голова спорт.
т-ва “Тризуб”. Засн. і 1-й дир. Сх.-європ.
дослідницького ін-ту ім. В. Липинського
в м. Філадельфія (1963–87). 1966 – на-
чальний ред. зб. “Українська Галицька
Армія. Матеріяли до історії”. Перевіз
до США та опублікував архів В. Липин-
ського. Чл. редколегії вид. “Спогадів”
П. Скоропадського.

П. і похований у м. Філадельфія.

Літ.: Західно-Українська Народна
Республіка. 1918–1923. Документи і
матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Кар-
пенко, К. Мицан. Івано-Франківськ,
2005. С. 568; *Колянчук О.* Зиблікевич
Євген-Михайло // ЕСУ. Т. 10. К., 2010.
С. 572; *Стрельський Г.* Зиблікевич Єв-
ген // ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 355; Українська
Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3.
Вінніпег, 1966. С. 6.

Богдан Паска

**ЗІНЬ
Олекса Остапович**

(21.03.1898–23.11.1976) – стрілець
УСС, підстаршина УГА, громад. діяч. Н. у
с. Божиків (нині Бережан. р-ну Терноп.
обл.) в сел. родині. 1915 вступив до
Легіону УСС; воював на фронті – спо-

чатку в 6-й сотні А. Мельника, з осені 1917 – в Гуцул. сотні УСС. Нагороджений срібною медаллю “За хоробрість” (29.03.1917). Співорганізатор великодушного братання УСС з українізованим полком рос. армії (1917).

Учасник боїв у м. Львів (11.1918); надалі воював в УГА. Перехворів на тиф.

Після війни проживав у с. Божиків; 1926 обраний солтисом, у 1930-х неодноразово – волосним війтом на 9 довоклицьких сіл.

1936 емігрував із сім'єю до Канади. Працював фермером, володів бакалійною крамницею, м'ясним і взуттєвим магазинами, рестораном, виробляв консерви, тримав пасіку, займався страхуванням. Автор спогадів про бойовий шлях УСС та визвол. змагання 1918–20: “Під «Маланчин Вечір» 1919 р.” (1956), “Гуцульська сотня УСС (Воєнний спомин)” (1964). Його син Михайло (1928–2006) – д-р філософії, проф. Мічиган. ун-ту.

П. у м. Амгерстбург (пров. Онтаріо, Канада).

Лит.: Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового / упоряд., вступ. слово, примітки, додатки, біограф. дов. Р. Ковалю, Ю. Юзича, П. Арсенича. К., 2009. С. 287, 366; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Тернопільщина. Історія міст і сіл: у 3 т. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 364; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 152.

Микола Лазарович

З'їзд ГРЕКО-КАТОЛІЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В М. СТАНИСЛАВІВ 7–8.05.1919

відбувся у приміщенні залу “Одеса” (нині готель “Дністер”) у присутності 200 осіб з 3 греко-католичеських епархій. До президії увійшли: дрогобицький декан, ген. вікарій К. Федорович, калуський декан Т. Богачевський, коломийський декан О. Русин; секретарями з'їзду обрано Л. Савлука – катехита з м. Белз і пароху із с. Дора М. Ганушевського. Метою з'їзду було вироблення позиції

УГКЦ щодо ЗУНР, а також земельної, освіт., адм. та ін. реформ УНР.

Орг. к-т з'їзду очолив проф. Духовної семінарії м. Станиславів І. Лявшишевський. За відсутності глави УГКЦ А. Шептицького вагомий роль у роботі з'їзду відіграв станиславів. єпископ Г. Хомишин. У програмній заяві з'їзду стверджувалося, що УГКЦ підтримує утворення укр. д-ви, схвалює ідеї соборності та всіляко допомагатиме розбудовувати Україну на засадах християн. норм і цінностей. З'їзд обрав 4 комісії – орг., шкільну, пресову та екон. З усіх напрямів діяльності були підготовлені відповідні резолюції.

Орг. комісія з політ. і економ. справ підтримала платформу УНТП; у госп. питаннях з'їзд відстоював засади приватної власності, домагався юрид. захисту прав робітників, унормування часу праці жінок і дітей; у військ. справах визнав потребу створення армії в ЗОУНР. Шкільна комісія наполягла на важливості викладання науки релігії в школах, із застереженням, що викладати предмет мусили б катехити, оплачувані д-вою. Пресова комісія планувала заснувати ред. к-т, який зайнявся б вид-вом тижневика “на католицьких основах”, а також утворити фонд на його існування. Було вирішено сприяти створенню реліг. т-в, згромаджень та церк. братств. Греко-католичеські делегати підтримали відкриття посольства при Апостольській столиці в Римі.

Для зміцнення діалогу між держ. стр-рами ЗУНР та УГКЦ делегати з'їзду обрали орг. комісію у складі пароху с. Підпечари К. Кульчицького, пароху м. Золочів С. Юрика, проф. Духовної семінарії м. Станиславів І. Лявшишевського, катехита г-зії І. Фіголя, пароху с. Острівець П. Карпинського, коломий. декана і пароху с. Корнич О. Русина, пароху м. Маріямпіль В. Мотюка, військ. капелана М. Їжака, пароху с. Купновичі С. Онишкевича, пароху с. Дора М. Галушинського, пароху с. Старий Угринів А. Бандери та катехита з м. Белз Л. Савлука.

З'їзд ухвалив заходи, спрямовані на захист інтересів УГКЦ, збереження її позицій у с-мі освіти, етич. впливу на

пресові вид., фінансовий захист священників, їхніх родин тощо. Рішення з'їзду не вдалося реалізувати через наступ польс. та рум. військ і встановлення на тер. ЗУНР окупац. режиму, що розгорнув репресії проти греко-католического духовенства.

Лит.: Заява з'їзду духовенства Західної області УНР // Република. 1919. 11 мая; Ч. 82. З'їзд українського кат. духовенства Західної Области // Република. 1919. 18 мая. Ч. 88; 20 мая. Ч. 89; 21 мая. Ч. 90; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 106.

Олег Єгрешій

З'їЗД ЗАКАРПАТСЬКИХ УКРАЇНЦІВ У М. СТАНИСЛАВІВ 29.04–1.05.1919 – проведений з ініціативи Укр. нар. ради Гуцул. республіки і Центр. Руської (Укр.) нар. ради (ЦР(У)НР).

На з'їзд прибуло 162 делегати з 62 громад Закарпаття. 30.04.1919 зібрання відкрив К. Кисілевський – голова закарп. секції т-ва “Молода громада” в м. Станиславів. Перед делегатами виступили В. Климпуш, М. Кобиліук і М. Брацайко.

Незважаючи на складну воєн.-політ. ситуацію (чес. війська окупували зх. і частково центр. Закарпаття, угор. – частково центр. частину, рум. – сх. частину краю), делегати “виявили тверду волю нашого народу з'єднатися із своїми братами-українцями і жити в незалежній Україні”. Вони підтримали рішення Всеукр. трудового конгресу від 22.01.1919 про об'єднання всіх укр. земель у складі УНР, а також звернулися з проханням до урядів УНР і ЗОУНР про надання військової та продовольчої допомоги населенню Закарпаття, про включення 2 закарп. українців до складу укр. делегації на Паризьку мирну конф.

Делегація з'їзду передала кінцеву резолюцію Президентові ЗОУНР Є. Петрушевичу та кер. Директорії УНР С. Петлюрі з проханням, щоб на її підставі домогтися на Паризькій мирн. конф. приєднання Закарпаття до України.

Лит.: *Веґеш М. М., Токар М. Ю.* Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009. С. 115–121; З'їзд

Закарпатських Українців // Република. 1919. 1 мая. Ч. 74. С. 2; *Ключурак С.* До волі: Спомини. Ужгород, 2009; *Мушинка М.* Резолюція з'їзду закарпатських українців у Станиславіві (Івано-Франківську) з травня 1919 року // Науковий Збірник Товариства “Просвіта” в Ужгороді. Річник IV (XVIII). Ужгород, 2000. С. 48–51.

Андрій Королько

З'їЗД ПЕДАГОГІВ У М. СТАНИСЛАВІВ 21–22.03.1919 – збір. укр. педагогів г-зій та учительських семінарій ЗУНР, організоване Т-вом учителів середніх і вищих шкіл “Учительська громада”.

Ключовими питаннями з'їзду були: реформування с-ми початкової та середньої освіти, надання їй нац. х-ру та посилення її практичного значення для повсякденного життя учнів, їхніх родин і укр. д-ви загалом, усунення з освіти схоластики, станових, реліг. чи парт. чинників, перетворення укр. школи на організуючий, об'єднуючий елемент нац. життя.

В орг-ції нової с-ми освіти домінуючим мав стати демократ. принцип. На місцях у кожному повіті передбачалося створити ради учителів середніх шкіл. Вони повинні були делегувати по 1 представнику до Центр. ради учителів середніх шкіл ЗОУНР, завданнями якої були розробка детальної програми освітньої реформи та захист інтересів педагогів в урядових стр-рах. Учасники з'їзду запропонували РДС с-му вчительських категорій, а також норм оплати їхньої праці.

Для забезпечення нагальних потреб укр. педагогів ЗУНР продовольством і товарами повсякденного вжитку за рішенням учасників з'їзду створювалася с-ма освітньої споживчої кооперації.

Рішення з'їзду було реалізовано лише частково через наступ у 05.1919 польс. військ та окупацію краю.

Лит.: З'їзд учителів середніх шкіл З.О.У.Н.Р. // Република. 1919. 26 берез. Ч. 45; *Ступарик Б.* Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.). Івано-Франківськ, 1994; *Шологон Л.* Освітні про-

цеси в Західно-Українській Народній Республіці (1918–1919 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія. Вип. 1. Ч. 1. Тернопіль, 2013.

Лілія Шологон

З'їзд УКРАЇНСЬКИХ ПОСЛІВ, ПРЕДСТАВНИКІВ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ І ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНІ (З'їзд НОТАБЛІВ) У М. ЛЬВІВ 25.03.1918.

Посилення укр. нац.-визвол. руху в Сх. Галичині спонукало УПР скликати з'їзд делегатів партій і громад. орг-цій краю. У роботі з'їзду брали участь націонал-демократи, радикали, соціал-демократи та християнські суспільники.

З'їзд, який відбувся 25.03.1918 у м. Львів, був покликаний випрацювати адекватну обставинам держ.-політ. платформу розвитку укр. нац.-політ. руху. На порядок денний було винесено 2 питання: "справа уконституювання українського державного організму в Австрії" і "справа організації національних сил". У роботі з'їзду взяло участь бл. 500 делегатів. Він проходив під проводом УПР на чолі з Є. Петрушевичем.

1-й реферат про політ. становище виголосив голова УПР Є. Петрушевич; він проаналізував розвиток укр. нац.-політ. руху за роки ПСВ, вказав на нову політ. ситуацію, витворену укр. революцією, уконституюванням УНР і підписанням Брест. миру, охарактеризував наслідки більшовиц. революції для України, розкрив обставини вступу нім.-австр. військ на тер. УНР. Є. Петрушевич детально висвітлив внутр. і зовн. фактори, які загрожували УНР і справі укр. державності в Австро-Угорщині; на завершення запропонував резолюції, які з'їзд схвалив одногласно без дискусії.

У прийнятих резолюціях з'їзд, насамперед, окреслив, що постанови Брест. миру є 1-м етапом до здійснення права укр. нації на самовизначення, у зв'язку з чим з'їзд домагається його ратифікації Австро-Угорщині.

З урахуванням істор. та нац. прав укр. народу з'їзд вимагав негайного відокремлення укр. земель від польс., щоби з укр. теренів Галичини й Буковини створити окремих держ. організм. Про цьому з'їзд застерігав уряд Австро-Угорщини від будь-яких половинчастих адм. реформ, оскільки такими реформами не може бути розв'язане укр. питання в монархії, а – навпаки – причиниться до заг. загострення польс.-укр. протистояння.

Домагаючись нац.-територ. автономії укр. земель у складі Австро-Угорщини, з'їзд визнавав за поляками, євреями та ін. нацменшинами права на забезпечення їх нац. автономії та політ. рівноправності.

В останньому, 4-му, пункті резолюції з'їзд нотаблів вимагав, згідно з постановами Брест. договору, негайної передачі Холмщини і Підляшшя до складу УНР, протестував проти насильницької колонізації Холмщини, яка на той час перебувала під владою австр. адміністрації.

Наступну доповідь про орг-цію нац. оборони виголосив заст. голови УПР Є. Левицький. Зважаючи на небезпеку, яка загрожувала справі укр. державності в Австро-Угорщині, він запропонував утворити окрему безпарт. бойову орг-цію нац. оборони. Її створенням мала зайнятись УПР у погодженні з управами укр. політ. партій щодо персонального складу.

Навколо пропозицій Є. Левицького розгорнулася дискусія, у ході якої виявилися різні підходи конкуруючих угруповань в УНДП. Крайовий провід УНДП (голова К. Левицький і секретар НК С. Баран) відстоював думку про те, що справа орг-ції нац. оборони має бути зосереджена в руках укр. політ. партій, у першу чергу УНДП. УПР на чолі з Є. Петрушевичем і Є. Левицьким мала на меті взяти орг-цію у свої руки і тому домагалася безпарт. орг-ції нац. оборони. Проти намірів УПР висловився також представник УСДП В. Темницький. Шляхом голосування з'їзд нотаблів підтримав проект УПР. На пропозицію Л. Цегельського делегати закликали укр. громадськість до пожертв на Фонд нац. оборони.

З'їзд став важливою віхою на шляху до утворення зх.-укр. державності. Не виходячи за межі державно-правового поля, за умов воєн. часу, делегати з'їзду вимагали від австр. уряду негайного виконання умов Брест. договору, зокр. щодо створення з укр. земель окремого коронного краю в складі Австро-Угорщини. Не маючи повного довір'я до політики австр. уряду, зважаючи на можливі різноманітні варіанти розвитку подій, територ. претензії поляків, укр. політ. провід узяв на себе ініціативу уконституювання укр. д-ви й орг-ції нац. сил. Це був вагомий практичний крок до реалізації державотворчих планів укр. політ. проводу.

Лит.: Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002, Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004; Стахів М. Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Т. 3. Скрентон, 1958.

**Тетяна Дерешук,
Микола Кугутяк**

З'їзд українських студентів у м. Львів 1–2.07.1921. Укр. студент. рух займав важливе місце в сусп.-політ. житті Галичини. Його осн. ідейні течії в краї та на еміграції були в опозиції до політики уряду ЗУНР, що сповідував ідею держ. незалежності Галиц. Республіки. Студент. молодь, прихильна до соборницької концепції, виступала за створення єдиного всеукр. держ.-політ. центру, який повів би б-бу зі всіма окупантами укр. земель під гаслом соборної незалежної укр. д-ви. Соборницька платформа передбачала непримиренну б-бу з польс. окупац. режимом, а УСРР розглядалася як форма моск. окупації України.

Осн. осередком соборницької ідеології в краї став гурт "Молода Україна", до якого входили відомі провідники студент. руху – Д. Паліїв, Я. Чиж, В. Кучабський, О. Коберський та ін. Значну їх частину становили колиш. військові, які повернулися до краю з-за кордону для продовження визвол. б-би.

1–2.07.1921 провід крайового студент. руху скликав у м. Львів за участю 250 студентів з'їзд, який випрацював політ. платформу в дусі соборницької ідеології. З'їзд у першу чергу наголосив, що метою, до якої повинна прагнути укр. суспільність, є УССД, а тому вважав проблему Сх. Галичини тільки частиною питання про самост. соборну д-ву. Делегати заявили рішучий протест проти відокремлення Сх. Галичини від Наддніпрян. України і затягування процесу об'єднання всіх укр. земель в єдину д-ву.

Відбудову соборної укр. д-ви студент. молодь сподівалася здійснити шляхом орг-ції всенар. виступів. Тому з'їзд вказав на потребу пропаганди масових виступів, аж до збройної б-би. Цей обов'язок поклали однаковою мірою на укр. студентів у краї і за кордоном.

Важливе місце в роботі з'їзду зайняла проблема держ.-правового становища Галичини. Делегати з'їзду запропонували реорганізувати стр-ру крайових та еміграц. держ.-політ. органів, змінити їх повноваження на користь крайового урядового центру. З цією метою з'їзд звернувся до політ. партій із закликом створити в краї тимчасовий Галиц.-укр. уряд, а також тимчасову Галиц.-укр. раду з повноваженнями нац. парламенту. На думку студентів, еміграц. уряд ЗУНР мав підпорядковуватися розпорядженням Галиц.-укр. уряду і бути тільки його закорд. представництвом. У 9 пункті резолюції з'їзд закликав уряд у своїй діяльності постійно пам'ятати про те, що укр. Галичина є тільки частиною соборної України, що її остаточною метою є повна злука з Наддніпрянщиною в єдину укр. д-ву й тому закликав Галиц.-укр. уряд підтримувати всіма засобами укр. держ. змагання Наддніпрян. України.

Рішення з'їзду передбачали, що Галиц.-укр. уряд після свого уконституювання розпочне створення в Галичині, на Волині, Холмщині й Поліссі укр. держ. апарату, осн. завданням якого буде освітня, фінансова, адм. та військ. діяльність, орг-ція нац.-визвол. б-би.

У зв'язку з цим з'їзд зобов'язав студентів організувати бойкот польс. вищої школи, підготовку власної адміністрації, засновувати кооперативи, читальні та інші культосвітні й госп. інституції, що формувало б основу незалежного нац. існування в умовах польс. окупації. Для реалізації прийнятих рішень з'їздом було утворено КУМ, до якого ввійшли Д. Паліїв (голова Студент. ради), В. Кучабський, О. Коберський, М. Матчак та ін. У відозві КУМ до студентів за 19.11.1921 наголошено, що студент. орг-ції повинні зайнятися пропагандою ідеї "д-ви в д-ві" з метою повної сепарації укр. народу від поляків, а також створення власного адм., шкільного і фінансового апарату, здатного здійснити усамостійнення укр. життя від окупантів.

Ідея орг-ції самост. нац. буття в умовах польс. окупації була підтримана Міжпарт. радою, різними прощарками галиц. сусп-ва. Скликаний у м. Львів 3.09.1921 2-й Міжпарт. з'їзд за участю укр. учених і студентів випрацював програму орг-ції укр. нац. шкільництва, зокр. було прийнято рішення про утворення при НТШ укр. ун-ту.

Літ.: Кузутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

Ігор Цепенда, Микола Кузутяк

З'їзд українського православного духовенства Буковини в М. Чернівці 1.11.1918 – 3-й з'їзд укр. правосл. духовенства Буковини, який розглянув питання ставлення укр. правосл. священників краю до акту проголошення укр. державності в м. Львів 18–19.10.1918. Відбувся 1.11.1918 в приміщенні т-ва "Православна академія" в митрополічій резиденції у м. Чернівці. Нарадами провадили священники М. Козак та І. Глипка, секретарювали священники М. Євстафієвич і д-р теології С. Смерека. Доповідь про поточну політ. ситуацію виголосив священник П. Катеринюк. З'їзд провів вибори представників укр. правосл. духовенства Буковини до УНРади та ухвалив 4 резолюції, зокр.: "1. Користаючи права самоозначення народів, україн-

ське православне духовенство Буковини заявляється однодушно за з'єднанням всіх українських земель в одну українську державу, уважає на часі «Українську Національну Раду» як дуже потрібну найвищу організацію і владу українців та домагається в ній, згідно в буковинській делегації «Української Національної Ради» свого заступництва в особі архимандрита Т. Тимінського і трьох відпоручників, мужів довір'я українського православного духовенства Буковини".

Укр. правосл. духовенство Буковини висловило занепокоєння стосовно агресивних намірів рум. кер-ва захопити укр. землі аж до р. Прут, а також протестувало проти окупації укр. частини Буковини рум. д-вою.

Правосл. духовенство зобов'язувалося брати активну участь в орг-ції на Буковині визвол. змагань укр. народу.

Представниками укр. правосл. духовенства Буковини до Буковин. делегації УНРади з'їзд обрав священників д-ра Ф. Григорія, І. Щербановича й д-ра С. Смереку.

Резолюції з'їзду стали вагомим аргументом у дискусії з рум. політиками, які намагалися представити діяльність Буковин. делегації УНРади як "уніатську інтригу" з метою підризу позицій Правосл. церкви.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 225; Третій сьогорічний з'їзд українського православного духовенства Буковини // Буковина. 1918. 10 листоп.

Володимир Старик

З'їзд УРП у м. Станиславів 22–23.03.1919. Радикалізація сусп. настроїв наприкінці зими – на поч. весни 1919 активізувала парт.-політ. життя в ЗОУНР, започаткувала розмежування політ. сил. Уже в 02.1919 в УНРаді були ств. окремі парт. клуби націонал-демократів і радикалів.

У самій УРП сформувалась опозиційна до офіц. проводу СРП (Покутська група) К. Трильовського, яка звинуватила кер-во УРП в пасивності й намірах

розпустити партію. К. Трильовський, Г. Дувірак і П. Шекерик утворили в УНР-ді окремо від УРП Сел.-радикальний клуб.

16.02.1919 група К. Трильовського поехала в м. Коломия конф. за участю 321 делегата. Промова К. Трильовського на конф., як і його виступ 5.02.1919 на засіданні УНР-ди ЗУНР, не містила відмінностей від програмних засад УРП. Суть його вимог зводилась до активізації б-би проти більшовизму, зміцнення держ. та військ. орг-ції. Конф. проголосила себе заг.-парт. форумом та обрала нову управу на чолі з К. Трильовським.

Дії групи К. Трильовського активізували офіц. провід УРП, який з 20.02.1919 почав видавати в м. Станиславів газ. "Народ". У ред. ст. "Наші завдання на найблищу пору" за 20.02 вказувалося, що найважливішим завданням партії є буд-во Укр. д-ви, а також вирішення земельного питання і проведення виборів УНР-ди. Для розв'язання цих важливих завдань радикали шукали взірці в демократ. устрої Заходу й мали намір рішуче поборювати рос. більшовиц. методи розв'язання політ. проблем, які руйнували основи д-ви і демократії.

Гол. управа УРП звернулася через газ. "Народ" до членів партії з пропозицією провести 15.03 повітові парт. з'їзди й обрати 3 делегатів на крайовий форум.

Заг.-крайовий з'їзд УРП відбувся 22–23.03.1919 в м. Станиславів за участю понад 100 делегатів з 22 повітів Галичини. На з'їзді виступили відомі діячі УРП – Л. Бачинський, І. Макух, Д. Вітовський, О. Назарук. Делегати з'їзду рішуче відстоювали демократ. шлях розвитку ЗОУНР, вимагали прискорення екон. реформ, гостро критикували будь-які ухили в бік більшовизму, соціаліст. революції та диктатури пролетаріату, закликали до б-би за зміцнення укр. д-ви, посилення держ., військ. та цивільної дисципліни. Головою УРП було обрано Л. Бачинського.

У політ. резолюції з'їзду зазначалося, що партія намагається забезпечити самостійність України та респ. форму її

правління, тому підтримує зміцнення укр. армії та прагне до ухвалення демократ. Конституції України.

В екон. частині резолюції з'їзд висловився за ліквідацію великої земельної власності й розподіл її між мало- і безземельним селянством, соціалізацію всіх зрілих до того галузей нар. г-ва, зокр. великої пром-ті, торгівлі, банків, запровадження 8-годин. робочого дня, соц. законодавства.

Окремою резолюцією з'їзд констатував, що локальна конф., скликана в м. Коломия К. Трильовським, не уповноважена обирати Гол. управу партії. За грубе порушення парт. дисципліни його виключили з партії, заборонили видавати газ. "Громадський Голос" від імені УРП. Незважаючи на це, група К. Трильовського ще протягом певного часу провадила свою діяльність.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2602. 2 арк.

Літ.: Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; Макух І. На народній службі. Детройт, 1958. С. 256–257; Міщук М. Українська радикальна партія – Українська соціалістично-радикальна партія: ідеологія, організація, політика (1918–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2016; Наша програма // Народ. 1919. 30 марта. Ч. 6. С. 1–3.

Май Панчук, Микола Кугутяк

З'їзди УКРАЇНСЬКИХ ІНЖЕНЕРІВ У М. СТАНИСЛАВІВ 3.01, 28.02–2.03, 4–5.05.1919 – збір. укр. техніків та інженерів ЗУНР, організовані за ініціативою РДС. Співголовами з'їздів виступили держ. секретарі М. Козаневич (ДСПР), І. Мирон (ДСШ) та М. Мартинець (ДСЗС). Найважливішим питанням на з'їздах була відбудова г-ва ЗОУНР, знищеного внаслідок РСВ та польс.-укр. війни. Серед першочергових завдань визначено такі: 1) відбудова зруйнованого житла для нас.; 2) відбудова шкіл і церк. споруд; 4) перепланування міст під час відбудови для покращення сполучення, налагодження ефективних комунікацій; 5) відбудова пром. підприємств. Буд-во житла для нас. ЗУНР мало розпочинатися із сільс.

ЗОЗУЛЯ
Яків Максимович

місцевості. Пром. підприємства, згідно з рішеннями з'їздів, потрібно було позбавити монопольного становища, сформувавши ринкові товарно-грошові відносини.

Важливим було питання придбання та перевезення будматеріалів. Учасники з'їздів, констатуючи брак деревини, закликали нас. відбудувати житло з цегли та саману, а дахи виготовляти з шиферу та гонти. Такі заходи вважалися тимчасовими – до відбудови зруйнованих тартаків і пилорам, а також ф-к з вир-ва черепиці. Окремо розглядалося питання про розподіл металічних будматеріалів.

Для найбільш ефективного використання наявних ресурсів передбачалося створення спец. буд. к-тів у кожному населеному пункті при гуртку "Сільського господаря" чи ін. укр. фінансово-екон. т-вах і кооперативах. Ці к-ти мали провести опис завданих збитків, скласти кошторис відновлювальних робіт і подати його повітов. радам. Учасники з'їзду наголосили на потребі представлення в складі УНРади (чи майбутнього Установчого Союму) щонайменше 15 послів – інженерів і техніків. До роботи з'їзду долучилися представники Єврейс. тех. т-ва Райх та Шрадер.

У бюджеті ЗОУНР щороку планували передбачати кошти на відбудову. Реалізувати рішення з'їздів не вдалося через окупацію краю польс. військами.

Літ.: Бородиєвич Є. Зїзд українських інженерів і техніків // Република. 1919. 8 трав. Ч. 79. С. 3; 9 трав. Ч. 80. С. 3; 10 трав. Ч. 81. С. 3–4; Зїзд інженерів-українців у Станиславові // Покутський вістник. 1919. 12 січ.; *Лучків В.* Зїзд українських інженерів в Станиславові // Република. 1919. 7 берез. Ч. 29. С. 3; 8 берез. Ч. 30. С. 2–3; 9 берез. Ч. 31. С. 3; 10 берез. Ч. 32. С. 3.

Микола Вітенко

ЗОЗУЛЯ

Яків Максимович

(31.03.1893–06.02.1984) – медик, правник, чл. УЦР, службовець уряду УНР. Н. у с. Лебедин (нині Шполян. р-ну Черкас. обл.) у сел. родині. Навч. у Київ.

військ.-фельдшер. шк. (1907–11). Пом. лікаря у Київ. військ. госпіталі (1911–13). Фельдшер Полтав. кадет. корпусу Київ. військ. округу. Діяч УПСР.

На 2-му Всеукр. військ. з'їзді обраний до Всеукр. ради військ. депутатів та кооптований до складу УЦР. Секретар мандатної комісії ЦР. Чл. Крайового к-ту охорони революції (1917). Очолив особливий санітарний потяг, який виїхав з м. Київ разом з членами ЦР (01.1918). Службовець Мін-ва харч. справ УНР (03–04.1918). Торг. агент Дніпросоюзу (05–11.1918). Вивчав право у Київ. ун-ті (1918). Учасник антигетьман. повстання. Пом., заст. головноуповноваженого по харчуванню Галичини і Буковини в м. Станиславів (02–05.1919). За соціаліст. агітацію висланий за межі ЗОУНР. В. о. заступника дир. хлібного департаменту в Мін-ві нар. г-ва УНР у м. Кам'янець на Поділлі (1919). Зав. статистичного відділу Укр. продкому (1920). Влітку 1920 відвідав Станиславів, незабаром разом з урядом УНР емігрував до Польщі.

Навч. у Варшав. ун-ті й працював фельдшером (1921–22). Завідував кооперативом "Дніпро" в м. Львів (1922–23). За участь у комуніст. русі Зх. України був висланий з Галичини і змушений виїхати до ЧСР. Співзасн. Укр. сел. спілки, організатор с.-г. курсів для укр. емігрантів. Виступав за порозуміння з більшовиками та повернення емігрантів до рад. України. Виключений з УПСР (1925). Здобув фах правника в Празьк. ун-ті (1926). Працював адвокатом на Закарпатті (1930-ті). Чл. правн. комісії уряду Карпат. України (1938).

У роки ДСВ мешкав у Чехії та Німеччині. Проф. Укр. тех.-госп. ін-ту в м. Регенсбург. Чл. Укр. нац. ради (1948–49). 1954 емігрував до США. Викладав в Укр. тех. ін-ті в м. Нью-Йорк. Чл.-кор. НТШ, чл. УВАН. Заст. голови Укр. правн. т-ва (1955–62). Автор спогадів, наук. праць із права, економіки та фінансів, упорядник хроніки укр. революції (Нью-Йорк, 1967). Публікував статті в еміграц. пресі.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Літ.: Андрієвський В. З минулого. Т. 2. Від Гетьмана до Директорії. Берлін, 1923. С. 163; *Верстюк В., Осташко Т.* Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. К., 1998. С. 215; *Кушніренко М.* Пам'яті д-ра Якова Зозулі // *Свобода*. 1984. 24 лютого. Ч. 35. С. 6; *Мартос Б., Зозуля Я.* Гроші Української Держави. Мюнхен, 1972. С. 8; *Павлишин О.* Українці Наддніпрянщини у Східній Галичині в 1918–1920 рр. // *Галичина*. Ч. 20–21. Івано-Франківськ, 2012. С. 172–182.

Олег Павлишин

ЗОЛОТИЙ Захарій

(13.09.1897–28.03.1971) – вояк УГА, греко-катол. священник, громад. діяч. Н. у с. Шипівці (нині Заліщиці, р-ну Терноп. обл.). 1918 склав матуру в Станіславів. г-зії.

3 кін. 1918 – доброволець УГА.

Згодом навч. у Станіславів. духовній семінарії. 2.07.1923 прийняв сан священника. Був викладачем у навч. закладах м. Борщів (нині Терноп. обл.), брав участь у роботі читалень т-в “Прогрес” і “Рідна школа”. З 5.07.1928 – експонований сотрудник у с. Чорний Потік (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). З 5.04.1930 – настоятель парафії у м. Делятин (нині смт Надвірнян. р-ну). 1931–34 сприяв побудові в Делятині читальні Св. Покрови. 1937 увійшов до кер-ва місц. філії т-ва “Рідна школа”. З 3.06.1938 – місто-декан Надвірнян. деканату УГКЦ. Під час ДСВ докладав зусиль для порятунку людей від вивезення до Німеччини.

1944 виїхав до Австрії, працював викл. в укр. г-зіях м. Інсбрук, Берхтесгаден. 1946–47 – духівник укр. катол. семінарії Св. Духа в замку Гішберг біля м. Мюнхен (Німеччина). 1949 переїхав до Канади. 1952–70 – парох церкви Христа Царя у м. Вінніпег. Створив Братство укр. католиків Канади, був головою ради шкільництва й освіти Конгресу українців Канади, капеланом осередку Спільки укр. молоді у Вінніпезі. Автор короткого істор. нарису про Делятин у зб. “Альманах Станіславівської землі” та кн. “Дев'ятниця до Найсвятішого Серця Христового” (1947).

П. і похований у м. Вінніпег.

Літ.: Костик Т. Ювілейна дата з життя о. Захарія Золотого // *Яремчанський вісник*. 2013. № 50. С. 7; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 253–254; *Флис С.* Життя для прослави Бога (о. Захарій Золотий) // *Народна Воля*. 2014. № 14–16. С. 5.

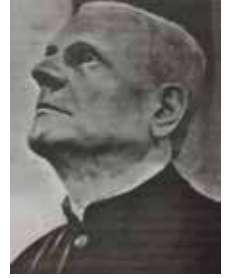
Богдан Паска

ЗОЛОЧІВСЬКА ОКРУЖНА ВІЙСЬКОВА КОМАНДА – військ.-цивільна адміністрація, ств. 13.11.1918. Її 1-й команд. – от. Г. Стефанів, організатор Листопадового чину в м. Золочів, 9.11.1918 УНРадою підвищений у ранзі до полковника і призначений командувачем УГА. Його замінив сот. І. Цьокан. Разом з ним служили от. О. Лисняк (невдовзі – командант ОВК), сот. О. Сороковський, М. Бараник, І. Чабан, С. Заліпський, І. Леснюк, Г. Олесницький, Й. Фещур, пор. В. Ковальчук, Д. Панчишин, Є. Наливайко, Я. Михайлів, В. Подолячук (Броди), О. Косаревич (Кам'янка-Струмилова), Є. Коссар (Радохів), Р. Вовк (Дубно, Кременець). З. ОВК створила на базі колиш. 35-го і 80-го піх. полків кіш – запасний полк піхоти та ін. штатні частини й підрозділи. У 11.1918 кіш підготував для бойової групи “Схід” 2 стрілець. курені під командуванням сот. П. Газдайки і пор. В. Метельського. З. ОВК сформувала і вишколила кілька піх. сотень для Окремого корпусу Січових стрільців ДА УНР, який дислокувався неподалік кордону.

Літ.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях у 1918–1923 рр. Филадельфія, 1956.

Микола Литвин

“ЗОЛОЧІВСЬКЕ СЛОВО” – газета, офіц. вид. командування Золочівської ОВК, громад.-політ. двотижневик для мешканців Бродівського (нині Львів. обл.), Зборівського (нині Терноп. обл.), Золочівського (нині Львів. обл.), Кам'янка-Струмилівського (м. Кам'янка-Струмилова, нині м. Кам'янка-Бузька Львів.

ЗОЛОТИЙ
Захарій

обл.) та Радехівського (нині Львів. обл.) повітів. Перша укр. газета в м. Золочів. Виходила друком 23.11.1918–21.05.1919 (загалом 49 чисел). Видавець – ред. к-т, відп. ред. – М. Біляч, М. Голубець.

Публікували матеріали про оборону ЗУНР, відомості про діяльність УНР-Ради, РДС, Директорії УНР, офіц. документи (накази, розпорядження центр. і місц. органів влади, тексти законів), фронтові зведення, списки поранених і загиблих, хроніку політ., екон., культ. життя повіту, військ. округу, Галичини, повідомлення з Наддніпрянщини, міжнар. огляди. Висвітлювали питання формування армії, земельної реформи, розвитку госп.-екон. галузі, укр. театру, прав нацменшин в укр. д-ві тощо. Друкувалися публіцист. тексти В. Безпалька, В. Калини та П. Стебницького, худож. тв. А. Кашенка, О. Олеса, В. Пачовського. Більшість матеріалів опубл. на правах анонімності.

Рубрики: "Урядова часть", "Воєнні звідомлення", "Що діється у Львові", "Вісти з краю", "Зі Золочева", "З України", "З Польщі", "Українські справи", "Вісти зі світа", "Довкруги мира".

Одноіменні газети виходили в м. Золочів 1932–33 (відп. ред. В. Заяць, видавець – т-во "Молода громада") і 1941–42 (відп. ред. О. Логінський, видавець – Золочів. окружний відділ).

Літ.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 161–163, 248–250; *Курилишин К.* Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.). Т. 1. Львів, 2007. С. 364–370.

Олеса Дроздовська

ЗРАДА

Іван

(1897–08.06.1960) – вояк УГА, греко-католический священник. Н. у с. Вербиця (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) в сел. родині.

У званні вістуна воював в УГА.

Після війни завершив гімназійні студії. Випускник Львів. духовної семінарії. Рукоположений 1928. Був сотрудником, священником на парафіях у с. Довге-Калуське (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.), потім на Львівщині: с. Стрільків, Добрянці (обидва нині Стрий. р-ну), з 1941 – с. Вибранівка (нині Жидачів. р-ну).

Влітку 1944 виїхав на Захід. 1950 прибув до США з Німеччини. Обіймав парафію у Філадельфії. єпархії УКЦ. Діяльний чл. укр. громад. життя в містах, де душпастирював.

П. у м. Честер (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Помер о. Іван Зрада // Свобода. 1960. 14 черв. Ч. 112; Шематизм духовенства Львівської архієпархії 1938. Львів, 1938. С. 74.

Петро Гуцал

ЗУБИК

Роман Іванович

(14.01.1902–06.1941) – історик, економіст, д-р права, громад. діяч. Н. у м. Львів у сім'ї кондуктора на залізниці І. Зубика та А. Літман-Калемонівич. У 12.1914–03.1915 у період рос. окупації Львова працював перевізником товарів у допомогівих к-тах; 05–06.1915 – пом. робітника в буд. закладах І. Левинського, пом. крамаря, різноробочим. Належав до "Пласту", був чл. 1-го пластового полку ім. П. Коначевича-Сагайдачного, спортивного гуртка "Тури", співред. вид. "Пластива стежа".

У 11.1918 разом з ін. пластунами охороняв Нар. дім у Львові. Згодом вступив до УГА, служив до 10.1919.

Повернувся до м. Львів, де 1920 завершив студії в АГ. 1921–25 був студентом правн. відділу Укр. таємного ун-ту, після закінчення якого здобув ступінь д-ра права. 1925–31 навч. на гуманітарному ф-ті Львів. ун-ту. 1930 захистив дис. “Фінансова господарка м. Львова”, яку провідна на той час франц. школа екон. історії визнала найкращою в Європі книгою з даної тематики. 1928–29 працював рахівником у т-ві “Сільський господар”. У 05.1932 обраний дійсним чл. НТШ. 1930–39 викладав історію в г-зії Малої семінарії у Львові, 1936–39 – працівник Держ. архіву давніх актів.

13.01.1940 тимчасово призначений в. о. заст. дир. з наук. частини Львів. обл. істор. архіву. На засіданні НТШ 16.01.1940, на якому було вирішено ввійти до складу АН УРСР, проголосував проти, чим спричинив свій арешт (23.03.1940) і звільнення з архіву (25.03.1940).

Розстріляний більшовиками в тюрмі “Бригідки” м. Львів.

Лит.: ЕУ. Т. 3. К., 1996.

**Павло Артимишин,
Ігор Соляр**

ЗУБРИЦЬКИЙ Володимир

(д. і м. н. н. – 08.1921) – сотник УГА. Родом з Наддніпрян. України. Служив поручником в артилерії УД та ДА УНР. У 12.1918 в складі Козятин. бригади прибув на фронт під м. Львів, командував батареєю Станіславів. гармат. коша групи “Наварія”. З 03.1919 – командант 3-ї батареї артилер. групи “Басівка”, потім 3-го гармат. полку 3-ї Бережан. бригади. Учасник Чортків. офензиви, зокр. прориву польс. фронту під м. Чортків (8.06.1919) і здобуття м. Бучач (11.06.1919). 20.06.1919 отримав військ. звання сотника. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину.

З поч. 1920 – в ЧУГА, у кін. 04 – на поч. 05.1920 командував 2-ма легкими гарматами її 1-ї бригади. 10.05.1920 потрапив у польс. полон. Був звільнений і призначений команд. батареї легких гармат 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР.

У кін. 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса перейшов зі своєю батареєю до ЧСР.

Загинув на залізн. ст. Чоп (нині Закарп. обл.).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 715; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 155, 168; *Ткачук П., Кривизюк Л.* Бойові дії артилерійських полків Галицької армії на фронтах польсько-української та більшовицько-української воєн // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 21. Львів, 2012. С. 761, 770; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 90, 186, 553, 590, 592; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 326, 346; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 92; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 56, 232; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 285.

Богдан Паска

ЗУБРИЦЬКИЙ

Михайло Іванович

(22.10.1856–08.04.1919) – греко-католич. священик, етнограф, історик, громад. діяч. Батько П. Зубрицького. Н. у с. Кіндратів (нині Турків. р-ну Львів. обл.) у сел. родині. Навч. у г-зії м. Дрогобич (1871–79), Перемишл. і Львів. духовних семінаріях, на теолог. ф-ті Львів. ун-ту. 1876–77 служив в австр. війську. Рукоположений 1883. Сотрудник (з 1883), парох (з 1889) у с. Мшанець (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), з 1914 – парох у с. Береги Долішні (нині г-міни Устрики-Долішні Бещад. пов. Підкарпат. в-ва, Польща).

Зібрав велику колекцію етногр., істор. та ін. матеріалів, які цілісно становлять мікроісторію регіону, де 3. народився і мешкав більшу частину свого життя. Публікував зібрані матеріали в “Записках НТШ” та ін. укр. вид. Приятелював з І. Франком, листувався з О. Барвінським, В. Гнатюком, М. Грушевським, Ф. Вовком. Діяч народовського руху в Галичині, балотувався до Галиц. крайового сейму (1894, 1898). Діяч УНДП, чл. її ШНК. 7.09.1914 австр. влада за фальшивим доносом арешту-

вала 3. й етапувала його до концтабору Талергоф. Невдовзі звільнений і виїхав до Словенії, де пробув до весни 1916. Голова філії т-ва "Сільський господар" у м. Устрики-Долішні.

Співорганізатор встановлення укр. влади на поч. 11.1918 у м. Лісько (нині Підкарпат. в-ва, Польща), увійшов до повітов. нац. ради. Навесні 1919 польс. влада арештувала 3. й утримувала у в'язниці м. Перемишль.

П. і похований у с. Береги Долішні.

Тв.: *Зубрицький М.* Автобіографія // Михайло Зубрицький. Зібрані твори і матеріали. Львів, 2013. Т. 1: Наукові праці. С. 53–101.

Літ.: *Дем'ян Г.* Національно-державницьке спрямування діяльності Михайла Зубрицького (тематико-бібліографічний огляд публікацій) // Михайло Зубрицький. Зібрані твори і матеріали. Львів, 2016. Т. 2: Матеріали до біографії. С. 396–417; *Сисин Ф.* Отець Михайло Зубрицький: Нестор українського села // Михайло Зубрицький. Зібрані твори і матеріали. Львів, 2013. Т. 1: Наукові праці. С. 15–41.

Франк Сисин

**ЗУБРИЦЬКИЙ
Петро Михайлович**

(псевд.: Петро з-під Магури;
29.06.1889–08.12.1975) – правник,
старшина УГА. Н. у с. Мшанець (нині

Старо-самбір. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1907). Студіював право у Львів. ун-ті. Від 1911 працював суд. урядником.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії старшиною-суддею. В УГА – з 11.1918; старшина Чортків. ОВК, 1.01.1919 отримав військ. звання поручника. Перейшов за р. Збруч, старшина Команди етапу 3-го корпусу. 1922–32 працював суддею в м. Турка, Порохник, Горлиці, Ярослав (три останні нині Підкарпат. в-ва, Польща). Відправлений польс. властями у відставку. Надалі був війтом волості в м. Стебник (нині підпорядкований Дрогобиц. міськраді Львів. обл.).

Влітку 1944 емігрував на Захід. 1950 виїхав з Німеччини до США. Брав участь у діяльності т-в укр. діаспори, входив до ОБВУА. Автор статей у періодичі Галичини й діаспори.

П. у м. Рочестер (шт. Нью-Йорк, США).

Тв.: *Петро з-під Магури.* Як Збруч річку проходили... (спомин) // Діло. 1939. 15 лип.

Літ.: Звідомлення виділу "Кружка родичів" при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936 з альманахом п. н. "З юних днів, днів весни" з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 133; Свобода. 1975. 9 груд. Ч. 229.

Петро Гуцал

ІВАНЕ́НКО

Григорій Васильович

(09.11.1893–14.09.1938) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Довге (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Навч. у Дрогобиц. г-зії. Брав участь у молодіжному і січовому рухах.

Під час РСВ – старший десятник Легіону УСС; відзначився у боях у Карпатах. 1915–18 перебував у рос. полоні в м. Омськ (нині РФ). 1919 вступив до РКП(б). 1920 направлений політпрацівником у ЧУГА. З 1921 – чл. ЦК КПСГ (з 1923 – КПЗУ); очолював підпільні округні к-ти партії в Сх. Галичині. Делегат конгресів Комінтерну.

1921 заарештований польс. владою за участь у конф. КПСГ. 26.10.1922 підписався під листом політв'язнів тюрми "Бригідки" в м. Львів до міністра юстиції Польщі з вимогою припинити затягування слідчих дій. Загалом 5 р. провів у польс. тюрмах. Написав кілька брошур і статей з питань революц.-визвол. руху на ЗУЗ.

З 1928 – секретар ЦК КПЗУ і канд. у чл. політбюро; парт. псевд. Бараба. Через розбіжності з політикою ВКП(б) і КП(б)У щодо тактики і стратегії визвол. боротьби на ЗУЗ та нац. питання 1933 відкликаний до УСРР. Заарештований і ув'язнений на 10 р.

П. у тюрмі м. Харків.

Літ.: Борці за возз'єднання. Біографічний довідник. Львів, 1989. С. 121–122; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005. С. 511, 515; *Науменко К.* Іваненко Григорій Васильович // ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 396.

Богдан Паска

ІВАНЕ́ЦЬ

Іван Йосипович

(09.01.1893–10.03.1946) – художник, графік, фотограф, ілюстратор, четар УСС, поручник УГА. Н. у с. Новосілки-Гостинні (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) в родині священика Й. Іванця та Михайлини-Марії з Рошкевичів, відомої громад. діячки, авторки спогадів про І. Франка, сестри О. Рошкевич. Випускник г-зії м. Львів. 1912–14 навч. на

правн. ф-ті Львів. ун-ту та в худож. студії С. Батовського-Качора в м. Львів.

Доброволець Легіону УСС. Стрілець у сотні В. Дідушка. З 01.1915 – старший десятник, згодом – четар. Разом з О. Куриласом, Л. Гецом, О. Сорохтеєм – організатор, згодом кер. Пресової квартири. Автор проектів однострою та прапора Легіону УСС. Входив до "Ордену Залізної Остроги". З 1917 командант відділу протигазової служби УСС. 1.07.1917 в бою біля с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) потрапив у рос. полон. Після повернення з полону до Галичини у 09.1918 долучився до створення 1-ї виставки УСС у Нац. музеї у м. Львів. Проявив себе як художник-баталіст, імпресіоніст, намагався зафіксувати на папері найбільш вражаючі воен. епізоди. Намалював десятки картин, ескізів.

У 11.1918 зголосився до УГА. Поручник, ад'ютант при штабі 1-ї бригади УСС. Автор ескізів медалі "За заслуги". Спільно з Л. Лепким видав 1-ше число сатирич. ж. "Бомба" (04.1919). Очолював кавалерійс. ескадрон у 2-й Коломий. бригаді УГА. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Перехворів на тиф. З 02.1920 – у складі ЧУГА, командував кінною сотнею 1-го полку. Воював проти польс. військ біля м. Козятин (нині Вінниць. обл.), Вінниця. 27.04.1920 у бою

ІВАНЕНКО
Григорій Васильович

Іванець І.
В поході. 1919

Іванець І.
Наскок поручника Пересади
на батарею. 1936

Іванець І. Сутичка.
1918

Іванець І.
Ескіз прапора УСС

Іванець І.
Незнаний стрілець

біля м. Махнівкa (нині с. Козятин. р-ну Вінниць. обл.) втратив свою колекцію з 2 тис. картин, ескізів та замальовок, понад 900 світлин із життя УСС та УГА.

Влітку 1920 потрапив у табір інтернованих у м. Йозефов (нині Чехія). Співорганізатор і чл. з (25.09.1920) Культурно-просвітнього кружка. Збирав матеріали з історії УСС. Організатор виставки (1.09.1923) худож. творів укр. митців, учасників визвол. змагань. Ред. та ілюстратор час. "Український Скиталець", що видавався 1920–23 у м. Ліберець, Йозефов (обидва нині Чехія) та Відень.

1923 переїхав до м. Прага. Випускник правн. ф-ту Празьк. ун-ту (1926). 1927 закінчив навч. у відділі малярства і графіки в Укр. студії пластичного мист-ва Д. Антоновича. Підтримував зв'язки з укр. підпільними орг-ціями. 1927 переїхав до м. Львів. Мистецький дорадник видавничого коопе-

ративу "Червона Калина". Долучився до формування відділу істор.-воєн. пам'яток при музеї НТШ. 1934 організував пересувну виставку творів УСС у містах Галичини. Ред. ж. "Українська ілюстрація".

Автор спогадів, нарисів про Пресову квартиру УСС, УГА, числен. мистецтвознавчих статей, ілюстрацій у вид. ЛЧК, "Ілюстрований календар-альманах Червоної Калини". 1939–41 уник арешту. 1942–44 – голова Спілки праці укр. образотворчих митців у м. Львів. Співпрацював з військ.-істор. відділом Військ. управи д-зії "Галичина".

У 07.1944 виїхав до м. Відень, 1945 – до м. Краків, де заарештований рад. спецслужбами. Після винесення вироку депортований до м. Солікамськ (нині Перм. край, РФ).

Загинув у м. Солікамськ. Частину його мистецької спадщини втрачено в ході боїв 1914–20, ін. тв. вилучено з му-

зеїв м. Львів і Краків у 1950-х і знищено. Вціліло лише кілька робіт, деякі відомі завдяки репродукціям.

Тв.: Іванець І. Батальне малярство (з нагоди відкриття військового відділу в Музею Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові) // Назустріч. 1936. 1 листоп. С. 1–2; *Його ж.* Модерне малярство // Ілюстрована Україна. Львів, 1914. Ч. 1; *Його ж.* Під Чудновом // Календар “Червоної Калини” на 1936 р. Львів, 1935; *Його ж.* Пресова Кватира УСС // Там само.

Лит.: Бірюльов Ю. Іванець Іван // Енциклопедія Львова. Т. 2. Львів, 2007. С. 510–511; *Кузьма Л.* Іван Іванець // Свобода. 1993. Ч. 229. С. 2; Ч. 230. С. 2; *Мушинка М.* Трагічна доля Івана Іванця та його художньої спадщини // Образотворче мистецтво. 2004. № 1. С. 89–92; *Рожак-Литвиненко К. Б.* Мистецьке угруповання Українських Січових Стрільців: художники, традиції, жанрові та стильові особливості творів. Львів, 2017; *Яців Р.* Іван Іванець (1893–1946). Львів, 1994; *Його ж.* Українське мистецтво ХХ ст.: Ідеї, явища, персоналії. Львів, 2006.

Микола Вітенко

ІВАНІК

Василь Тимофійович

(1894 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Катина (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї.

1914–17 як солдат австр. армії воював на фронті. З кін. 1918 – в УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. З поч. 1920 – в ЧУГА. Залишився на постійне проживання у с. Хижинці (нині Вінниц. р-ну Вінниц. обл.).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 52. Арк. 1–7.

Богдан Паска

ІВАНІЦЬКИЙ

Омелян Созонтійович

(17.07.1868–1941) – педагог, журналіст, громад.-політ. та освітній діяч. Батько С. Іваницького, дядько Д. Онищука. Н. у с. Самушин (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в родині дяка С. Іваницького та Марії, уродженої Ярославської. 1883–85 навч. у вищій держ. г-зії м. Чернівці. З 1897 – учитель, з 1901 – дир. 4-класної шк. с. Чорнівка (нині Новоселиц. р-ну Чернів. обл.), з 10.1906 – 5-класної шк. с. Нові Мамаївці (нині с. Мамаївці Кіцман. р-ну Чернів. обл.). Згодом дир. шк. м. Вижниця (нині Чернів. обл.), де долучився до створення учительського санаторію. Чл. т-ва “Укр. школа” з 1895, 1908–09 – його контролер, 1910–12 – референт Чернів. замиськ. філії, 1912–14 – референт Кіцман. філії. Чл. К-ту правної оборони укр. учительства на Буковині. З 1908 – голова Вільної орг-ції укр. учительства на Буковині. Автор шкільн. підручників з арифметики та наук.-популярної праці “Людина і вселенна” (1923).

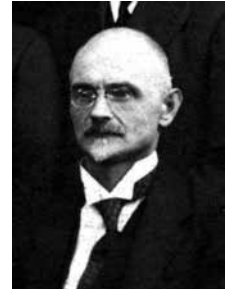
1904–07 входив до ред. пед. ж. “Bukowiner Schule” (“Буковинська школа”). Співред. пед. двотижневика “Каменярі” (1909–22). Брав участь у вид. газ. “Україна” (з 1912), 1933 часто дописував до газ. “Час”.

Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у м. Чернівці. З 1913 – заст. голови к-ту УНП. Представляв Буковину на Конституанті 18.10.1918 в м. Львів. Включений до УНРади ЗУНР як чл. Буковин. делегації від УНДП.

Після виходу на пенсію мешкав у м. Вижниця. Як свідок на суд. процесі проти ред. час. “Самостійна думка” І. Григоровича в 06.1937 відкрито заявляв про тотальну румунізацію укр. шкільництва та переслідування будь-якої укр. діяльності на Буковині.

П. і похований у м. Чернівці.

Лит.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Дітройт, 1956; *Гарас М.* Ілюстрована історія товариства “Українська Школа” в Чернауць. 1887–1937. Чернівці, 1937; *Добржанський О.* Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999; Ілюстрована хроніка товариства “Український Народний Дім” у Чернівцях. 1884–1934. Чернівці, 1934; *Онищук Д.* Спомини. Чернівці, 2013. С. 17–20; *Пенішкевич О. І.* Розвиток українського шкільництва на Буковині (ХVІІІ – початок ХХ ст.). Чернівці, 2002; *Старик В. П.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum

ІВАНІЦЬКИЙ
Омелян Созонтійович

1914–1921: Між націоналізмом і толерантністю. Чернівці, 2009.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

ІВАНИЦЬКИЙ

Сократ Омелянович

(08.07.1897–08.07.1974) – старшина УСС та УГА, історик права. Чоловік І. Синенької-Іваницької. Н. у с. Чорнівка (нині Новоселицьк. р-ну Чернів. обл.)

в сім'ї дир. шк. О. Іваницького та Євгенії, дочки правосл. пароха с. Дубівці І. Кадищука. З 1907 навч. у 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, яку не встиг закінчити, бо в 08.1915 був мобілізований до війська, де після закінчення старшин. шк. служив хорунжим 35-го піх. полку. Матуральні іспити склав 23.01.1918.

На поч. 12.1916 приділений до Гуцул. сотні Легіону УСС, залишаючись позаштат. офіцером 35-го піх. полку. Командував четюю, згодом сотнею УСС. 29.06.1917, під час бою Гуцул. сотні проти рос. військ біля с. Бурдяківці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), метою якого було здобуття переходу через р. Збруч, важко поранений. У 08.1917 іменований лейтенантом 35-го полку стрільців. У 09.1917 нагороджений срібною медаллю "За хоробрість" 1-го кл. як хорунжий Гуцул. сотні УСС.

1918 – команд. 2-ї сотні 1-го куреня УСС. Після переїзду Легіону УСС на Буковину восени 1918 2-га сотня вишколу Легіону під командою І. отримала доручення допомагати прикорд. жандармерії на відтинку с. Добринівці–Чорнівка–Топорівці. Команда сотні розміщувалася в с. Чорнівка. На виконання наказу сотня прибула до м. Львів разом з вишколом і кошем УСС через м. Коломия, Станиславів, Ходорів сотня прибула до столиці Зх.-Укр. д-ви, де змінила залогу Підзамча, значно розширила свій терен оборони.

Через кілька днів після відходу укр. військ з м. Львів 22.11.1918 2-га сотня окопалася в с. Підбірці (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) і відбила наступ польс. військ, змусивши їх відступити до с. Лисиничі, здобувши полонених, обоз і кілька гармат. У бою під с. Підбірці 5–6.12.1918 2-га сотня 1-го куреня УСС під командою І. з допомогою 6-ї сотні, за підтримки укр. батарей із с. Миклашів та Унтерберген (нині Підгірне, обидва Пустомитів. р-ну Львів. обл.), після запеклого оборонного бою зупинила наступ переважаючих польс. сил.

1.01.1919 іменований поручником піхоти 1-го полку УСС. У цьому полку призначений команд. 3-го куреня УСС, який на поч. 03.1919 перекинута з-під Львова на відтинок фронту "Рудки". 3-й курінь УСС увійшов до військ. групи "Вовчухів" от. О. Букшованого, яка отримала завдання з 3 боків ударити на м. Городок (нині Львів. обл.) і здобути його. Після успішного контрнаступу поляків з м. Судова Вишня (нині Мостис. р-ну Львів. обл.) 12–17.03.1919 3-й курінь УСС спрямовано на підтримку групи сот. А. Лиськевича. 18.03.1919 3-й курінь УСС у складі бойової групи (до 1000 стрільців) стримував натиск поляків на лінії Бар–Вовчухи, однак, зазнавши значних втрат, був змушений відступити на позиції в с. Бісковичі (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). На поч. 04.1919 3-й курінь УСС отримав наказ ліквідувати бунт у м. Дрогобич (нині Львів. обл.), який успішно виконав.

23.04.1919 І. на чолі 3-го куреня УСС виїхав на фронт під Львів, через

Стрий–Бірку прибув на визначені йому позиції в с. Кротошин (нині Пустомитів. р-ну). Брав участь у боях під м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну, обидва Львів. обл.), зокр. в обороні г. Радич.

Під час Чортків. офензиви очолюваний І. 3-й курінь 1-ї бригади УСС підпорядковувався 2-му корпусу. Курені 1-ї бригади УСС 8.06.1919 захопили м. Чортків, здобули багато полонених і великі трофеї. 13.06.1919 3-й курінь успішно атакував польс. позиції під с. Купчинці (нині Козів. р-ну). 20.06.1919 курені УСС у рукопашному бою проломли дві оборонні лінії поляків у с. Гинувичі (нині Бережан. р-ну) та змусили ворога до поспішної здачі м. Бережани (всі нині Терноп. обл.). 16.07.1919 продовжив участь у визвол. змаганнях за р. Збруч.

Влітку 1920 І. командував куренем 2-ї стрілец. бригади 5-ї Херсон. стрілец. д-зії ДА УНР, переважну більшість особового складу якої становили галичани й буковинці. Був серед старшин УГА, котрі, не бажаючи підпорядковуватися наказам польс. армії, 25.08.1920 покинули ДА УНР і через Карпати перейшли на тер. ЧСР. Відповідно до наказу ген. А. Кравса, всі галиц. частини Херсон. д-зії 26.08.1920 зібралися у с. Ясенів-Пільний (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) і звідти через села Стецева, Видинів, Княже та Джурів прибули до с. Рожнів. 27.08.1920 після короткого бою взято м. Косів та примушено до втечі дислоковані там польс. частини. 28.08.1920 прибули до с. Жаб'є (нині смт Верховина Івано-Франк. обл.), звідти через г. Стіг перейшли на чес. бік. 1.09.1920 група ген. А. Кравса була інтернована в м. Ліберець.

1936 нагороджений Хрестом Симона Петлюри, 1963 – Воєн. хрестом 1917–1957 Армії УНР, 1964 – ювіл. пам'ятним знаком 50-ліття УСС.

У таборі м. Ліберець 1921 закінчив торг. курси, згодом студював право в Празьк. ун-ті, де 1925 отримав абсолюторіум, а 23.11.1934 промований д-ром права. З 11.1925 працював адвокат. пом. у м. Ужгород. Навесні 1929 за "українську іреденту" висланий чехо-

словац. урядом з тер. Підкарпат. Русі. Оселився в батьків. домі в м. Вижиця (нині Чернів. обл.) як особа без громадянства, займався наук. працею, допомагав дружині Іванні в її концерт. діяльності. Польс. прокуратура порушила проти І., як колиш. команд. оборони с. Підбірці під час польс.-укр. війни, кримінальну справу, вимагаючи його видачі рум. владою. Змушений переховуватися, у 03.1938 І. виїхав до Німеччини, де отримав працю в Укр. наук. ін-ті в м. Берлін. Разом з Я. Рудницьким працював над укладанням укр.-нім. словника. З 10.1938 – заст. голови Укр. установи довіри в Німеччині (представляла інтереси українців перед нім. владою та допомагала військовополоненим українцям). У 09.1944 виїхав до м. Відень, 5.04.1945 – на Захід. Після ДСВ оселився в м. Мюнхен (нині ФРН), де 1947–49 працював викл. каф-ри міжнар. права УВУ. З 28.03.1954 – н. с. Ін-ту з вивчення історії к-ри народів СРСР. З 18.06.1957 – чл. Ін-ту для вивчення проблем Сх. Європи УВАН. З 5.12.1953 – доц., з 12.02.1964 – звичайний проф., продекан (15.02.1964–19.03.1966), проректор (19.03.1966–14.02.1974) Укр. тех.-госп. ін-ту м. Регенсбург (нині ФРН). Чл. філол. секції НТШ з 29.02.1949. Автор праць з історії України. 1965 – чл. правління Об'єднання комбатантів УГА в м. Мюнхен.

П. у м. Мюнхен, де й похований на кладовищі Вальдфрідгоф. На могилі І. викарбувані слова: "Спи, сину, спи, про долю-волю України тихо спи".

Тв.: *Іваницький С.* Переяславський договір з 1654 р.: правна якість заложеного цим договором відношення сторін. Нью-Йорк, 1954. 133 с.; *Ivanuskyj S.* Die ukrainische Legion und ihre Rolle im Kampf für die Freiheit der Ukraine // Mitteilungen der Arbeits- und Förderungsgemeinschaft der Ukrainischen Wissenschaften. Heft 2. München, 1965. S. 5–13.

Лит.: 5 років Українській Установі Довір'я // Українська Дійсність. 1943. Ч. 30; Відзначеня У. С. Стрільців // Діло. 1917. 11 верес.; *Горбовий М.* Гуцульська Сотня УСС // ЛЧК. 1931. Червень. С. 16;

Д-р Сократ Іваницький: Життєвий і творчий шлях. Нью-Йорк, 1976; *Калина В.* Українсько-польська війна // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 393–425; *Кривоус В.* Бій за Підбірці (Спомини з нагоди 40-ліття) // Вільне Слово. 1958. Ч. 27–29; *Микитюк Д.* 1-ша Бригада Українських Січових Стрільців // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 67–77, 303; Нові керівні органи УТП в Мюнхені // Бюлетень т-ва абсолювентів УГА-УГПІ. Нью Йорк. 1966. Ч. 33. Квітень; *Рабій Ю.* Дрогобицька революта у 1919 р. // Свобода. 1962. 18, 19 трав.; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 298, 346.

Володимир Старик

ІВАНИЦЬКИЙ Теодор Теодорович

(04.02.1860–07.02.1935) – педагог, громад.-політ. діяч. Н. у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) у родині ремісни-

ка-кушніра Т. Івановича та Марії, урожденної Продан. Одружився 1892 з О. Фрайдорфер. Випускник Чернів. учител. семінарії (1879), курсів мистецького кошикарства в м. Відень (1881) та ветеринар. курсів.

З 1877 – зав. однокласної шк. с. Погорилівка (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.), 1882–90 – вчитель у с. Нова Жучка (нині в межах м. Чернівці). 1890–1919 – засн. і дир. крайової кошикарської шк. м. Сторожинець (нині Чернів. обл.). Чл. центр. правління, голова сторожинець. філії т-ва “Укр. школа”, чл. правління та голова сторожинець. філії т-ва “Руська бесіда”. Співзасн. Нар. дому, банку та комерц. кооперативу в м. Сторожинець, з 05.1908 – дир. Буковин. кошикарського т-ва.

Посол Буковин. крайового сейму (1911–18) за списком УНДП Буковини, голова укр. союзу хлібороб. райффазенських спілок “Селянська каса” в м. Чернівці (1912–20). Депутат громад. ради м. Сторожинець з 1906. З 1911 – представник Буковин. крайового відділу в Сторожинець. повітов. шк. раді. Як голова т-ва “Селянська каса” 22.03.1914 підписав звернення укр. орг-цій Буковини з закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка в краї. 28.05.1914 у складі делегації укр. діячів Буковини вручив чернів. бургомістрові Вайсельбергеру меморандум з вимогою перейменування вул. Руської на вул. Т. Шевченка. Під час рос. окупації Буковини перебував у м. Відень.

Чл. Буковин. секції УНРади (1918). Представляв Буковину на Конституанті 18.10.1918 в м. Львів. Входив до складу УНРади ЗУНР. Підпис І. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНР “До українського народу Буковини!” із закликом до буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в Укр. д-ві. 6.11.1918 підписав звернення УНРади – Крайового к-ту Буковини до нас. із закликом підтримати новоутворену владу в м. Чернівці. У числі сотень ін. укр. діячів арештований рум. окупац. владою після запровадження стану облоги в Пн. Буковині 27.01.1919, ув’язнений у м. Чернівці.

З 1927 – чл. екекутиви УНП. З 1929 – засн. і голова видавничої спілки “Час”, що фінансувала вид. єдиної в Румунії щоденної укр. газ. “Час” (1929–30). Власник закладу “Друкарня Т. Іваницький і Спілка”, яка діяла в приміщеннях

Укр. нар. дому. Чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях. Обраний почесним громадянином укр. громад Жадова, Слободзія-Комарівці та Панка (Клинівка) (нині Сторожинець. р-ну Чернів. обл.).

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі. Надгробок І. з викарбуваним тризубом є однією з трьох подібних пам'яток, поруч із надгробками Є. Ярошинської та Є. Лукашевича, які донині зберегли непорушеною зображену укр. державницьку символіку.

Лит.: Дальші насильства румунських наїздників на Буковині // Покутський Вістник. 1919. 23 лютого; До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; *Добржанський О.* Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009; *Павлюк О.* Буковина. Визначні постаті: 1774–1918 (Біографічний довідник). Чернівці, 2000. С. 78–79; *Снігур І.* Тодор Іваницький // Буковинське віче. 1999. 8 січ.; *Старик В. П.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921: Між націоналізмом і толерантністю. Чернівці, 2009; Українська громадо! // Нова Буковина. 1914. 22 берез.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

ІВАНИЧУК

Михайло Миколайович

(09.11.1894–10.08.1937) – географ, геоморфолог, старшина УСС та УГА. Дядько письменника Р. Іваничука (1929–2016). Н. у с. Пилипи (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. родині. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1913). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС, брав участь у боях; 1918 з УСС перебував на Наддніпрянщині. Учасник боїв у м. Львів (11.1918). Надалі був інтендантом 1-го полку 1-ї бригади УСС, іменованій четарем. У складі УГА перейшов за р. Збруч. Від 02.1920 – в ЧУГА. Потрапив у польсь. полон, перебував у таборі м. Тухоля, звідки втік 4.08.1920.

Через Німеччину прибув до ЧСР. 1920–21 – учитель нар. школи в м-ку Волове (нині смт Міжгір'я Закарп. обл.). Випускник Празьк. ун-ту; д-р природничих наук (3.12.1926). Здійснив геогр. наук. експедицію до Швеції та Фінляндії (1927). Працював в Укр. пед. ін-ті ім. М. Драгоманова, під кер-вом С. Рудницького проводив геоморфологічні дослідження на Закарпатті.

У 03.1928 переїхав до УСРР; у м. Харків працював асистентом Ін-ту географії та картографії ВУАН, потім викладав в ІНО. 1931–32 брав участь (як заст. нач.) у 3-й Арктичній експедиції і зимівлі на Землі Франца-Йосифа, відкрив та описав нові острови архіпелагу (названі пізніше Комсомольськими). Бруг знайомий з А. Нобелем та І. Папанінім. Після повернення до м. Харків викладав як доц. в інженер. гідрометеорологічному ін-ті й на геолого-геогр. ф-ті ун-ту; з 09.1935 працював гідрогологом в ін-ті "Укргідропроєкт". Автор кн. "Арктика" і "Чотиринадцять місяців на землі Франца Йосифа (враження зимівника)" (1934), наук. статей.

Заарештований співробітниками НКВС 29.04.1937, безпідставно звинувачений як "член контрреволюц. націонал-фашист. УВО" та "агент Петрушевича". На підставі сфабрикованої справи, згідно з рішенням трійки при УНКВС по Харків. обл. від 9.08.1917, розстріляний у м. Харків. Реабілітований 9.09.1958.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; *Войславський Л.* Український географ і дослідник Арктики // Реабілітовані історією. Харківська область. Кн. 2. К.; Харків, 2014. С. 105–110; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецького Івано-Франківська, 2014; *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tychola. Кн. 1. К.; Париж, 2016. С. 109.

Петро Гуцал, Степан Кобута

ІВАНІВ

Павло

(06.04.1892 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, кооператор, громад. діяч. Н. у с. Ствпін (нині Буськ. р-ну Львів. обл.).

ІВАНИЧУК
Михайло Миколайович

в сел. родині. Випускник Золочів. г-зії, випускні іспити склав у 02.1913. Студіював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ в складі 95-го піх. полку австро-угор. армії воював на фронті; отримав звання поручника. Після Листопадового чину брав участь у боях за м. Львів. У 12.1918 командував Радехів. куренем. Організував скорострільну сотню в Золочів. курені 4-ї бригади (01.1919), був заст. команд. куреня, з поч. 05.1919 – його командант. Надалі командував 8-м піх. полком 4-ї бригади; відзначився у ході Чортків. офензиви. 29.06.1919 іменованій сотником. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. Учасник боїв про-

ти більшовиц. військ біля м. Дунаївці (нині Хмельн. обл.) і Проскурів (нині Хмельницький); на залізниці Проскурів–Старокостянтинів здобув на чолі свого полку панцерний поїзд ЧА. Брав участь у визволенні від більшовиків м. Шепетівка (нині Хмельн. обл.), Житомир і Коростень (нині Житомир. обл.). Двічі хворів на тиф. З 02.1920 – в ЧУГА. У 04.1920 потрапив у польс. полон.

Після звільнення проживав на Львівщині, займався кооперацією. У 1930-х – голова ПСК м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.); брав участь у громад. житті, зокр. в роботі Нар. дому, “Просвіти”. 1940–43 очолював ПСК у м. Грубешів (нині Люблін. в-ва, Польща).

Влітку 1944 емігрував до Німеччини. Звідти виїхав до Канади, проживав і працював на вир-ві в м. Торонто. У громад. житті укр. діаспори активності не проявляв, до ОБВУА не належав. У 1973 ще був живий.

Подальша доля невідома.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 92, 94, 606, 659; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 326; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 66; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 278, 293; *Sprawozdanie Dyrekcji S. K. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1913.* Złoczów, 1913. S. 45.

Петро Гуцал, Богдан Паска

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ ІМЕНІ СТЕПАНА БАНДЕРИ. Музей історії укр. визвол. руху, ств. 1996. До стр-ри музею, крім центр. відділення у м. Івано-Франківськ (вул. Тарнавського, 22), належать 4 філіали: Історико-меморіальний музей Степана Бандери (с. Старий Угринів Калузьк. р-ну), Меморіальний комплекс “Дем’янів Лаз”, Музей визвол. змагань Карпат. краю (м. Косів), Музей “Підпільна штаб-квартира Романа Шухевича” (с. Княгиничі Рогатин. р-ну). Експозиція, розташована в 2-му залі центр. корпусу музею, охоплює події ПСВ, а також укр. визвол.

Експозиція Івано-Франківського обласного музею визвольної боротьби імені Степана Бандери

змагань 1914–23. Період представлений світлинами, портретами та особистими речами стрільців і старшин УСС, УГА, зброєю часів ПСВ, періодичними вид., розпорядженнями держ. органів влади, оголошеннями місц. владних стр-р періоду ЗУНР, уніформою та прапором Легіону УСС. Центр. місце в експозиц. блоці займають колекції грошових знаків часів УНР та нагород вояків УГА.

Ярослав Коретчук

ІВАНОВ Михайло

(03.11.1893–23.03.1937) – пілот УГА. Н. у м. Санкт-Петербург. Росіянин за національністю.

Під час ПСВ мобілізований до рос. армії. Навч. у військ. акад-ї. З 1.12.1917 – прапорщик. 1.08.1918 вступив до 2-го Подільського авіац. дивізіону, де виконував обов'язки зав. гармат. частиною; звання – хорунжий Армії УД. У 12.1918 з дивізіоном відбув до складу ЛВ УГА (2-га летун. сотня). 1.08.1918 іменованний хорунжим УГА. 31.07.1919 отримав військ. звання четаря УГА.

Репресований. Розстріляний.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 2188. Оп. 2. Спр. 136.
Лит.: Кирея В. В. Кадрове забезпечення військово-повітряних сил Західно-Української Народної Республіки 1918–1919 рр. // Гілея. 2015. Вип. 94. С. 35; Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 362; Тинченко Я. Герої українського неба. К., 2010. С. 128; Харук А. Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2008.

Андрій Харук

ІВАНОВИЧ Онуфрій (Онофер, Онуфер) Теодорович

(10.06.1892–1920) – четар УСС, поручник УГА, поручник Буковин. куреня ДА УНР. Н. у с. Гаврилівці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сел. сім'ї. Рано осиротів, виховувався опікуном селянином Ю. Присуньком. 1905–14 навч. в держ. укр. г-зії м. Кіцмань.

Військ. службу розпочав як однорічний доброволець, з 1915 – кадет-аспірант резерву. У 08.1915 іменованний хорунжим резерву, з 05.1917 – лейтенантом резерву 30-го батальйону фельд'єгерів. З 12.1916 приділений як

команд. чети до Гуцул. сотні УСС, які вели бої біля гуцул. с. Кирлібаба в Пд. Буковині (нині Румунія). Під час атаки рос. військ 5.01.1917 на позиції Гуцул. сотні УСС чета І. разом з четою Г. Голинського захищала центр. позиції куреня. Після загибелі сот. О. Левицького 23.03.1917 І. перейняв командування Гуцул. сотнею УСС. Разом з Легіоном УСС 1918 перебував на Наддніпрянщині, з 10.1918 – в м. Чернівці. Нагороджений бронз. медаллю “За військ. службу” з мечами на стяжці, хреста “За військ. заслуги” та Військ. хрестом Карла.

1.11.1918 у м. Чернівці вступив на службу до укр. армії як четар УСС. Отримавши ввечері 1.11.1918 наказ В. Габсбурга про виїзд УСС до м. Львів, організував разом з команд. Легіону О. Микиткою відправку ешелонів УСС. У боях за Львів командував 1-м куренем УСС, який воював з поляками на лінії фронту Унтерберген–Підбірці–Сороки, увійшовши згодом до складу бойової групи “Схід”.

Під час 2-го наступу на Львів, що розпочався 2.01.1919, 1-й курінь УСС здобув с. Сокольники і разом з групою “Старе Село” продовжив наступ на Кульпарків та Персенківку. 31.01.1919 іменованій поручником піхоти УГА. Після реорг-ції УГА 1-й курінь УСС увійшов до складу 1-го полку УСС бригади УСС 2-го корпусу УГА, отримавши назву “Чорний”, або “Курінь смерті”. Курінь нараховував бл. 1000 стрільців і складався з 3 сотень піхоти, сотні скорострільів, батареї піх. гармат, чети кінних гайдамаків.

1-й курінь УСС під командою І. відіграв важливу роль у Вовчухів. операції. Вночі 5.02.1919 сотні 1-го куреня УСС скорим маршем та залізницею перейшли з м. Комарно до с. Хишевичі, по дорозі здобули боєм с. Поріччя Грунтове. 16.02.1919 вони зайняли визначені позиції на фронті – 5-кілометрову дугу, яка біля с. Вовчухи і Долиняни підступала до залізн. колії між зайнятими поляками ст. Городок і Судова Вишня на залізн. лінії Львів–Перемишль. 24.02.1919 1-й курінь УСС займав позиції в с. Вовчухи і Долиняни. Контрнаступ поляків зустрів стійкий опір 1-го куреня УСС.

7.03.1919 перемир'я було перерване поляками, які почали наступ від с. Вовчухи та Черляни. Підполк. А. Кравс керував до контрнаступу гуцул. пробоєвий курінь чет. Г. Голинського та 1-й курінь УСС пор. І., які відбили Долиняни й Вовчухи та дійшли до залізн. шляху між с. Вовчухи і Братковичі. Ворог відступав, залишаючи важку артилерію, кулемети й сотні полонених. 8.03.1919 наступ укр. частин тривав, бригада УСС перейшла через залізницю Львів–Перемишль, знищивши колію та підірвавши залізн. мости й віадуки. 11.03.1919 м. Львів було оточено укр. військами. Під час польс. контрнаступу, який розпочався 11.03.1919, під с. Янів було спрямовано 1-й курінь УСС пор. І., який провів бої з поляками в околицях с. Ягільниця (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) у часі польс. наступу на м. Чортків (поч. 06.1919). Після цього І. передав командування 1-м куренем УСС сот. М. Старосельцю та вступив до Буковин. куреня ДА УНР. Перейшов з Буковин. куренем через р. Збруч, воював проти більшовиків і денікінців.

Після захоплення м. Могилів-Подільський (нині Вінниця. обл.) більшовиками І. залишився там на нелегальному становищі до арешту ЧК. За свідченнями сучасника подій П. Карпова, пор. І. разом з чет. В. Буцурою більшовики розстріляли неподалік від м. Могилів-Подільський.

Лит.: Арат К. Смерть і похорони сотника // Діло. 1917. 12 квіт. (30 берез. ст. ст.); Б. о. Бій за верх. З останніх боїв українського легіону // Діло. 1917. 22 (9 ст. ст.) лютого; Гуцули у Визвольній боротьбі. Спогади січового стрільця Михайла Горбового. К.; Вінниця, 2009. С. 113–142; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 1038; *Калина В.* Курінь смерті УСС. Спогади старшини. Львів, 1936. 128 с.; *Карпинець І.* Історія 8-ої Галицької Бригади (давнішої “Групи Рудки” або “Групи Гофмана”) // ЛЧК. 1933. Ч. 6. С. 18–22; Ч. 7–8. С. 30–35; Ч. 9. С. 8–11; Ч. 10. С. 16–18; Ч. 11. С. 16–19; Ч. 12.

С. 13–19; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 22 берез.; *Рінецький С.* Українське Січове Стрілецьтво. Нью-Йорк, 1956. С. 208–209; *Сергійчук В.* Симон Петлюра і єврейство. К., 2006. С. 45; *Станімір О.* Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 41–68; *Третьяк К.* Дещо про бій під Купчинцями // Вісті Комбатанта. 1969. Ч. 1; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85, 393–425, 606; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 67–77, 303; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 104–110; Українські Січові Стрільці 1914–1920. Монреаль, 1955. С. 85, 133, 165; *Шанківський Л.* Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1919 рр. // "І". Незалежний культурологічний часопис. 2012. Ч. 70.

Володимир Старик

ІВАНОВИЧ

Северин Денисович (Діонізійович)

(1881–24.04.1967) – педагог, старшина УГА та ДА УНР. Н. на Буковині. У 07.1902 закінчив навч. в держ. учител. семінарії м. Чернівці, у 05.1906 склав учительський кваліфікаційний іспит на право викладання укр. та нім. мовами в нар. школах Буковини. Працював молодшим учителем, з 10.1906 – постійним учителем у с. Топорівці; з 1908 – дир. шк. в с. Чорнавка (нині обидва Новоселиц. р-ну Чернів. обл.). З 11.1911 – дир. шк. с. Добринівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). З 02.1906 – чл. правління чернів. філії т-ва "Укр. школа". 1906–08 – чл. центр. правління т-ва "Укр. школа" в м. Чернівці. Чл. Екзекутивного к-ту буковин. учительства з 12.1906.

Військ. службу розпочав як однорічний доброволець, з 1915 – кадет-аспірант резерву 24-го піх. полку, приділений до 41-го військ. робітн. підрозділу. Нагороджений срібною медаллю "За хоробрість" 2-го кл. (09.1915). Восени 1918 служив лейтенантом у заготівельній військ. команді в м. Новоселиця (нині Чернів. обл.).

4.11.1918 Крайовий к-т Буковини призначив І. команд. загону укр. вояків-добровольців у м. Чернівці, після евакуації звідки 10.11.1918 організував у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) за-

гін укр. міліції, підпорядкований місц. укр. урядові. Загін вчинив збройний опір наступові рум. армії 13.11.1918 на м. Лужани (нині смт Кіцман. р-ну). 14.11.1918 укр. добровольці виїхали до Галичини. Служив у Коломиїській ОВК; разом з ін. укр. старшинами з Буковини (В. Орелецьким та Д. Маєром-Михальським) брав участь у переговорах з рум. військовими. 1.03.1919 іменований сотником. Після відступу УГА за р. Збруч у 07.1919 перейшов на службу в ДА УНР. На засіданні чл. Буковинської нац. ради в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) 18.08.1919 обраний референтом для військ. справ. Разом з М. Кочерганом та В. Сороневичем представляв Буковинську нац. раду на Держ. нараді, скликаній Директорією УНР 25.10.1919 в м. Кам'янець-Подільський.

Емігрував до м. Варшава. З кін. 1920 виконував обов'язки дир. департаменту політ. інформації МВС ДЦ УНР. Дир. вид-ва "За Державність" (Каліш–Варшава, 1925–39). Восени 1934 – учасник з'їзду чл. Укр. воєн.-істор. т-ва в м. Варшава (Польща).

Після ДСВ мешкав у Австрії. 25.02.1964 нагороджений Воєн. хрестом УНР як майор ДА УНР.

П. у м. Зальцбург (Австрія). Похований 28.04.1967 на центр. кладовищі м. Відень.

Літ.: Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є. Буковинці у боротьбі за українську державність (1917–1922 рр.). Чернівці, 2007. С. 465–469; *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 63; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 838–842; *Іх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 430–431; *Доценко О.* Літопис української революції. Матеріали й документи до історії української революції. Т. 2. Кн. 4. 1917–1922. К.; Львів, 1923. С. 129–131, 315–318; Іспит зрілості в учительській муж. семінарії // Буковина. 1902. 03 (15) лип.; К. Рік 1918 на Буковині //

ІВАНОВИЧ
Северин Денисович
(Діонізійович)

ІВАНЧУК
Володимир Михайлович

ЛЧК. 1933. Ч. 12. С. 2–3; Приватні оголошення // Република. 1919. 15 берез. Ч. 36; Северин Денисович Іванович (некролог) // Свобода. 1967. 4 трав. Ч. 80. С. 3; *Сідак В.* Національні спецслужби в період української революції 1917–1921 рр. 1998. С. 213–216; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 349.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

ІВАНЧУК

Володимир Михайлович

(20.04.1894–06.1920) – старшина УСС та УГА. Брат О. Іванчука. Н. у с. Іллінці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї вчителя, етнографа, педагога, секретаря громади. Здобув освіту в сільс. шк., після чого навч. в Коломий. г-зії.

Добровольець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті. Від 25.05.1916 навч. на старшин. курсах. На 1.06.1916 – підхорунжий 1-ї сотні Легіону УСС; 1918 в його складі перебував на Наддніпрянщині; іменованний четарем. Як старшина НКГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, у т. ч. в боях за м. Львів. Навесні 1920 – в складі ЧУГА.

16.04.1920 заарештований чекістами й відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). 16.06.1920 разом з багатьма ін. ув'язненими старшинами УГА вивезений на Соловки; загинув на баржі, яку більшовики затопили в Білому морі.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 147–148; За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 408; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 159.

Микола Лазарович

ІВАНЧУК

Олекса Михайлович

(псевд. і крипт.: Подорожній, О. Ів.; 18.03.1882–06 (за ін. даними – 08).1920) – педагог, фольклорист, етнограф, стар-

шина УСС та УГА. Брат В. Іванчука. Н. у с. Іллінці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї вчителя, етнографа, педагога, секретаря громади. Здобув освіту в сільс. шк., після чого навч. в Коломий. г-зії, у Станиславівській (1897–1900) та Львів. (1900–02) учител. семінаріях, на філол. ф-ті Львів. ун-ту. Працював у б-ці НТШ і ред. ЛНВ, до 1914 учителював у с. Тростянець (нині Снятин. р-ну) та Річка (нині Косів. р-ну, обидва Івано-Франк. обл.). Брав участь у виданнях т-ва "Провсвіта". Працюючи на Гуцульщині, збирав експонати для етногр. відділу музею НТШ. У ст. "В справі музею Гуцульської штуки" вперше обґрунтував потребу заснування музею гуцул. мист-ва в м. Косів або Коломия. Підтримував творчі зв'язки з І. Франком, В. Гнатюком, М. Грушевським. На прохання перших двох записував матеріали з нар. медицини, демонології, про поховальні звичаї та обряди. Автор статей, нарисів, оповідань на екон. та культосвіт. теми.

Від поч. ПСВ займався відправкою добровольців до стрілец. формації на Косівщині. Від 08.1914 у Легіоні УСС воював на Сх. фронті. Згодом старшина Збірної станиці УСС у м. Відень, при вишколі УСС, від 07.1915 – в Збірній станиці УСС у м. Львів. Належав до Укр. військ. к-ту, який здійснив Листопадний чин у Львові. Як старшина 1-го полку УСС УГА брав участь у польс.-укр.

війні 1918–19. Навесні 1920 – в складі ЧУГА.

16.04.1920 заарештований чекістами й відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). 16.06.1920 разом з багатьма ін. ув'язненими старшинами УГА вивезений на Соловки; загинув на баржі, яку більшовики затопили в Білому морі.

Лит.: А ми туу стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 147–148; *ДанишД.* Олекса Іванчук – вчитель, фольклорист, етнограф, публіцист, четар УСС // Гуцули і Гуцульщина. 2010. № 1. С. 23; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 159.

Микола Лазарович

ІВАСЕЧКО

Іван

(12.05.1900–03.12.1972) – стрілець УГА. Н. у с. Малий Ходачків (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. Випускник нар. шк. с. Малий Ходачків. Брав участь у роботі читальні “Просвіти”.

З 12.1918 – в УГА, пройшов вояцький вишкіл у м. Тернопіль, воював на фронті. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині, брав участь у боях з більшовиц. військами, двічі поранений. 1920 повернувся додому.

1927 емігрував до Канади. Працював на фермах у пров. Манітоба й на лісорозробках у пров. Онтаріо. З 1929 проживав у м. Торонто, працював на підприємстві. Діяльний у громад. житті укр. діаспори міста, зокр. керував театр. гуртом в Укр. нар. домі.

П. і похований у м. Торонто.

Лит.: Вільне слово. 1972. 23 груд.

Петро Гуцал

ІВАСИК

Роман-Микола

(14.04.1902–06.05.1985) – інж., підстаршина УГА. Н. у с. Острів (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Навч. в г-зії м. Стрий. В УГА – з весни 1919. Перебував за р. Збруч; іменований підхорунжим. Потрапив у польс. полон.

Після звільнення екстерном склав випускні іспити в г-зії м. Стрий (06.1921). У м. Данціг (нині Гданськ, Польща) завершив вищі тех. студії, входив до укр. студент. т-ва “Основа”. Працював інж. у м. Сосновець (нині Сілез. в-ва, Польща). 1940–44 належав до проводу філії УНО в місті, одночасно 1942–44 викладав в укр. 7-класній шк., очолював т-во “Молода Січ”. Після ДСВ працював на вир-ві в різних польс. містах.

П. у м. Краків (Польща).

Лит.: Свобода. 1985. 22 трав. Ч. 96; Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum w Stryju za rok szkolny 1921. Stryj, 1921. S. 11.

Петро Гуцал

ІВАШКЕВИЧ

Вацлав

(Iwaskiewicz Waclaw; 26.08.1871–25.11.1922) – польс. військовик. Н. у м. Омськ (нині РФ). Генерал рос. і польс. армій, учасник рос.-япон. війни 1904–05. 1917–18 – команд. 3-ї стрілець. д-зії 1-го Польс. корпусу.

З 11.1918 – у польс. армії. 03–05.1918 – команд. операційної групи, що протистояла УГА під м. Львів (ставка в м. Судова Вишня (нині Мостис. р-ну Львів. обл.)), згодом – армії “Схід”; 05–07.1919 – команд. операційної групи, команд. польс. війська на Галиц.-Волин. фронті. 1919–20 – команд. Галиц., згодом Подільського фронтів 6-ї армії.

З 1921 – на пенсії. Кавалер ордена “Virtuti Militari”.

П. у м. Варшава. Похований на Личаків. цвинтарі м. Львів.

Лит.: *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Encyklopedia Wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. T. 1. Warszawa, 2007; *Kryski-Karski T., Żurkowski S.* Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

**Микола Литвин,
Любомір Хахула**

ІВАШКЕВИЧ

Дмитро Степанович

(02.10.1882–22.11.1944) – педагог, старшина УГА. Н. у м. Збараж (нині Терноп. обл.) в сім'ї ремісника. Навч.

ІВАСЕЧКО
Іван

ІВАШКЕВИЧ
Вацлав

в г-зії м. Тернопіль, студював класичні мови у Львів. ун-ті. Від 1909 викладав в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща), 1917–18 – в АГ м. Львів.

Від 11.1918 служив в УГА, мав військ. звання поручника; перебував за р. Збруч. Навесні 1920 потрапив у польс. полон, з табору в м. Домб'є звільнений на поч. 1921. Згодом продовжив пед. працю, був проф. г-зії м. Кутне, польс. (1929–39) та укр. (1940–44) г-зій м. Ярослав (обидва нині Польща). Автор навч. посібників, статей у періодиці.

П. у м. Ярослав.

Літ.: Колянчук О. Увічнення нескорених. Українські військові меморіали 20–30-х рр. XX ст. у Польщі. Львів, 2003. С. 129–130.

Петро Гуцал

ІДЕОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНА УРЯДУ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

– системна сукупність ідей у формі соц.-екон. моделей, настанов, програмних документів укр. політ. партій, громад. орг-цій, окремих мислителів Сх. Галичини, Пн. Буковини та Закарпаття, що почала формуватися ще в часи існування Австро-Угорщини, викристалізувалася в роки РСВ і знайшла свій остаточний вияв у період існування ЗУНР. Заснована на нац.-демократ. ідеях, лібералізмі, парламентаризмі, повазі до закону, прав нацменшин, реліг. громад, громадянських прав і свобод.

Для нац. ідеології ЗУНР були притаманні кілька ознак: 1) домінування державотворчих та соборницьких стремлень українців; 2) парламентаризм і політ. плюралізм – легальна діяльність політ. сил різного політ. спектра – від консерваторів та клерикалів до соціалістів; 3) орієнтація на власні сили, мобілізацію всіх наявних людських і матеріальних ресурсів укр. народу; 4) екон. ідеї поєднання приватної власності з колективною, кооп. рухом для досягнення заг. добробуту, заперечення екон. монополій та великого капіталу; 5) вільний культ., духовний розвиток індивіда, незалежно від віку, статі, матеріального становища, нац.,

реліг. належності; 5) рішучий воєн. захист власної державності від агресії сусідніх країн.

Більшість укр. сусп-ва за часи ЗУНР формувала нац. ідеологію за усвідомленою метою – соборна Україна, у якій пануватиме віра в Бога і свою д-ву. Істор. досягнення і гуманістична основа полягали в забезпеченні природних прав людини на реалізацію її здібностей, а також збереженні культ. надбання і створенні умов для розквіту народу.

Літ.: Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К., 1999; Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. Львів, 2006; Сміт Е. Д. Національна ідентичність. К., 1994.

Степан Павлюк

ІЛЬКІВ Микола

(10.12.1890–04.1941) – греко-католический священник, політ. діяч. Н. у с. Перевозець (нині Калуш. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. родині. Випускник польс. г-зії м. Станіславів (1912), випускні іспити склав у 02.1913. Навч. у Станіславів. духовній семінарії.

1919 рукоположений у стані цілібату єпископом Г. Хомишиним. Був парохом у с. Перевозець. У 11.1922 обраний послом сейму Польщі від Укр. хлібороб. партії, яка, всупереч усім ін. укр. партіям Сх. Галичини, не бойкотувала вибори і виступала за співпрацю з польс. окупац. владою. У сеймі очолював Укр. сел. клуб (з 1925 – Укр. клуб хліборобів), до якого, крім І., входили І. Дутчак, Е. Залуцький, І. Кравчишин і С. Мельник, обрані в Сх. Галичині; клуб займав угодовську позицію щодо уряду Польщі. Польс. влада навіть мала намір відправити І. “представником від галицького населення” на конф. Ради послів Антанти до м. Париж 14–15.03.1923. Політ. діяльність І. різко критикували укр. нац.-демократ. сили. Після закінчення посольської каденції 1927 був капеланом для солдатів-українців у польс. армії з осідком у м. Лодзь.

Заарештований у 09.1939 співробітниками НКВС СРСР і відправлений до табору м. Старобільськ (нині Луган. обл.).

Страчений у м. Харків згідно з секретною постановою ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 650; Т. 3. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2005. С. 565–567; Ільків Микола // ЕУ. Т. 3. Париж; Нью-Йорк, 1959. С. 64; *Кузутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 317; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали. Т. 1. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2012. С. 253, 441; Шематизм духовенства Львівської архієпархії 1938. Львів, 1938. С. 14.

Богдан Паска

ІЛЬНИЦЬКИЙ

Володимир Данилович

(23.08.1887–12.05.1942) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у м-ку Гусятин (нині смт Терноп. обл.) в сім'ї урядника. Дитинство провів у м. Підгайці. Випускник г-зії м. Бережани (1905). У Львів. ун-ті спершу студіював слов'ян. філологію, з 1906 – право. 1909 почав працювати пом. адвоката в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). 1913 поселився в м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

Під час РСВ в австро-угор. армії не служив за станом здоров'я. 1917 здобув у Віден. ун-ті ступінь д-ра права і відкрив у м. Дрогобич власну канцелярію. Брав участь у встановленні в місті укр. влади в 11.1918, весь період ЗУНР був чл. повітов. нац. ради. Влітку 1919 заарештований польс. військовиками й інтернований.

Після звільнення повернувся до м. Дрогобич. Займався адвокатурою, став одним з найкращих укр. правників – знавців нафтових справ. Тривалий час очолював у місті філію т-ва “Рідна школа”, госп. т-во “Підойма”, входив до управ ін. т-в. З 07.1925 – чл. ЦК УНДО; через незгоду з політикою “нормалізації” вийшов з партії (1935), став одним із засн. і лідерів ФНС.

Восени 1939 заарештований співробітниками НКВС, звинувачений в антирад. діяльності. Дрогобиц. обл. суд 10.05.1940 виправдав І., однак він не

був звільнений. Через кілька місяців, згідно з рішенням Особливої наради при НКВС, ув'язнений на 10 р. Перебував у ВТТ м. Старобільськ (Луган. обл.).

Згідно з офіц. даними, п. у тюремному вагоні під час переведення в ін. ВТТ.

Лит.: *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 63; *Ільницький С.* Про батька // Дрогобиччина – земля Івана Франка. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1973. С. 584–586.

Петро Гуцал

ІЛЬНИЦЬКИЙ

(ІЛЬНИЦЬКИЙ-ЗАНКОВИЧ)

Іван

(1893 – кін. 1960-х) – військ. лексикограф, старшина УГА. Н. у с. Ільник (нині Турків. р-ну Львів. обл.). Артилерист армії.

Після утворення ЗУНР – четар УГА. З 05.1919 – старшина при 3-му гармат. полку 3-ї Бережан. бригади. Брав участь у Чортків. офензиві. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав військ. звання поручника. В складі військ. групи ген. А. Кравса в кін. 08.1920 перейшов до ЧСР. Перебував у таборі для інтернованих м. Йозефов (нині Чехія), у ньому 1921–22 – чл. термінологічної комісії. Брав участь у підготовці укр.-нім. та нім.-укр. словників військ. термінології.

У 1930-х публікував статті з військ. лексикографії в час. “Рідна мова” (Варшава), “Нова свобода” (Хуст) та ін. Співробітник Укр. наук. ін-ту в м. Берлін. Автор праць “Німецький та український військовий словник” (Берлін, 1939), “Німецький та український летунський словник” (Берлін, 1939), підручника “Вчїмся військового словництва” (Краків, 1941). Підготував до друку перекладні військ. словники з чес. та польс. мов, які не опубліковано. Опрацював військ. лексику для “Українсько-німецького словника” З. Кузели та Я.-Б. Рудницького (Лейпциг, 1943). Під час і після ДСВ проживав у Німеччині.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 186; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 328.

Богдан Паска

ІЛЬНИЦЬКИЙ
Володимир Данилович

ІЛЬНИЦЬКИЙ**Платон**

(07.11.1892 – д. і м. с. н.) – гірничий інженер, старшина УГА. Н. у с. Залокоть (з 1940 Лікоть Турків. р-ну Дрогобиц. обл., з 1946 не існує). Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1912). Відбув однорічну військ. службу. З 1913 навч. у політех. шк. м. Львів.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, іменованій поручником. В УГА – з весни 1919; перейшов за р. Збруч. У 04.1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля, звідки втік 17.07.1920. Через Німеччину прибув до ЧСР. З 1923 навч. у гірнич. акад-ї м. Леобен (Австрія), входив до т-ва укр. студентів “Молот”, здобув фах інж. Згодом виїхав до рад. України, з кін. 1920-х працював у м. Кадіївка (нині Луган. обл.).

Подальша доля невідома.

Лім.: Звідомлення виділу “Кружка родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936 з альманахом п. н. “З юних днів, днів весни” з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 143; *І. Т.* На студіях на чужині. Студентське товариство в Леобен // Діло. 1929. 7 лютого. Ч. 28; *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tuchola. Кн. 1. К.; Париж, 2016. С. 109.

Петро Гуцал

ІЛЮК**Нестор Онуфрійович**

(24.08.1898 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Брат Теофіля Ілюка й Ореста Ілюка. Н. у с. Дубівці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї нар. вчителя О. Ілюка та Дарії Іваницької. З 1908 навч. в Кіцман. держ. укр. г-зії. Під час рос. окупації Буковини перебував в евакуації в Нижній Австрії, мешкав у таборі буковин. виселенців Оберголябрун. Матуральні іспити склав у м. Відень. Військ. службу розпочав 1917 як однорічний доброволець. Закінчив старшин. шк. у Відні, іменованій хорунжим піхоти. Воював на Італ. фронті.

Після утворення ЗУНР – четар УГА; воював у Галичині й Наддніпрянщині як команд. пробоевої сотні 3-го корпусу.

Навесні 1920 потрапив у польс. полон, інтернований у таборі м. Каліш (Польща). Після звільнення з табору одружився, проживав із сім'єю в м. Каліш.

Подальша доля невідома. Версії про загибель І. 1919 в рум. полоні чи від тифу на Поділлі не мають документальних підтверджень.

Лім.: Концерт // Буковина. 1916. 12 лютого; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 21 квіт.; Нестор Ілюк (фотографія) // ЛЧК. 1937. Ч. 4. С. 1; *Спинул М.* Табор збігців в Оберголябруні // Буковинський православний Календар на звычайний рік 1918. Відень, 1918. С. 111–121; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 112.

Володимир Старик

ІЛЮК**Орест Онуфрійович**

(1883–02.1927) – педагог, старшина УГА. Брат Нестора Ілюка й Теофіля Ілюка. Н. у с. Дубівці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї нар. вчителя О. Ілюка та Дарії Іваницької. Випускник держ. учител. семінарії м. Чернівці (07.1902). Згодом склав фаховий учител. іспит на право викладання укр. та нім. мовами в нар. шк. Працював учителем у с. Глиниця, з 02.1905 – у с. Дубівці, з 08.1905 – у с. Шипинці (нині всі три Кіцман. р-ну Чернів. обл.). З 06.1914 – дир. шк. с. Лукавець (нині Вижиц. р-ну Чернів. обл.).

3 поч. ПСВ мобілізований до австр. армії, лейтенант. Після демобілізації працював учителем у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.). Після розпаду Австро-Угор. монархії виїхав до Галичини, де служив в УГА як четар. 1920 повернувся на Буковину з підірваним здоров'ям. Рум. окупац. влада тривалий час відмовляла йому в праві на вчител. посаду, тому змушений був працювати фізично, щоб утримувати сім'ю. У серед. 1920-х – учитель, згодом старший учитель шк. в с. Молодія (нині Глибоц. р-ну Чернів. обл.).

П. і похований у с. Молодія.

Літ.: Лакуста С. Пам'яті героїв // Час. 1931. 18 квіт.; Надучитель Орест Ілюк (некролог) // Рідний край. 1927. 1 берез.

Володимир Старик

ІЛЮК

Теофіль Онуфрійович

(26.08.1892–1920) – старшина УГА. Брат Нестора Ілюка й Ореста Ілюка. Н. у с. Дубівці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї нар. вчителя О. Ілюка та Дарії Іваницької. З 1902 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, 1910–11 – в Кіцман. держ. укр. г-зії, потім приватно. Матуральні іспити склав у м. Кіцмань 23.02.1914.

Військ. службу розпочав у 08.1914 одnorічним добровольцем, воював на Сх. та Італ. фронтах. У 08.1915 іменованний аспірантом-офіцером 35-го піх. полку крайової оборони, у 01.1917 – лейтенантом, у 01.1918 – обер-лейтенантом 35-го полку стрільців. Нагороджений бронз. медаллю “За хоробрість”.

Після розпаду Австро-Угор. монархії на поч. 11.1918 вступив до УГА як четар. Служив у Чортківській ОВК. 1.01.1919 отримав військ. звання поручника.

Після переходу УГА через р. Збруч у 07.1919 воював проти денікін. військ. Перехворів на тиф восени 1919 у військ. лікарні м. Бар (нині Вінниц. обл.). Іменованний сотником. У ЧУГА воював на польс. фронті.

Наприкінці 04.1920 арештований більшовиками й ув'язнений у конц-таборі в с. Кожухово (нині мікрор-н.

м. Москва, РФ). 16.06.1920 в складі великої групи старшин УГА етапований на Соловки. По дорозі баржу з в'язнями затоплено в Білому морі.

Літ.: Дойков Ю. Красный террор. Россия, Украина... 1917–1924. Архангельск, 2008. С. 348; Емга. Буковинський Курінь // Час. 1933. 25 квіт.; Лакуста С. Пам'яті героїв // Час. 1931. 21 квіт.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 303; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 157.

Володимир Старик

ІЛЮК-ЖИХОВИЧ

Марія (Маруся) Федорівна

(23.02.1898 – д. і м. с. н.) – сестра-жалібниця УГА, медик Буковин. куреня ДА УНР. Н. у с. Чорнівка (нині Новоселиц. р-ну Чернів. обл.). Навч. у Чернів. жін. г-зії. З 1914 перебувала у м. Відень, де студіювала медицину. 1916 вступила до Австр. Червоного Хреста, призначена на посаду сестри-жалібниці в шпиталь 36-го піх. полку, де служила до 10.09.1918.

Після розпаду Австро-Угор. монархії та проголошення ЗУНР вступила до окружного шпиталю м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.), де служила до 3.03.1919. Брала участь у боях під м. Львів у складі 2-ї Коломий. бригади УГА. 25.04.1919 на заклик М. Топущака вступила до Буковин. куреня, де виконувала обов'язки медика. Після переходу Буковин. куреня за р. Збруч та входження його до складу 9-го полку 3-ї Залізної д-зії ДА УНР брала участь у боях проти більшовиц. та денікін. військ. Була свідком приїзду Гол. от. С. Петлюри до м. Муровані Курилівці (нині смт Вінниц. обл.), про що згодом написала “Спогад”. Восени 1919 поранена в ногу й відправлена на лікування до шпиталю м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Разом з кадраю Буковин. куреня відступила до м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.), де захворіла на поворотний тиф. На поч. 12.1919, після захоплення м. Могилів-Подільський денікінцями, в складі групи старшин перейшла на тер. Румунії. На поч. 02.1920 повернулася до м. Могилів-Подільський, де проходила

ІЛЮК-ЖИХОВИЧ
Марія (Маруся) Федорівна

збірка Буковин. кадри. Вступила до 1-го повстанського Могилів. полку 3-ї д-зії, пізніше переформованого в 15-й, опісля – у 24-й курінь. 2.11.1920 інтернована поляками в м. Вадовиці, потім у м. Каліш (обидва нині Польща).

3 поч. 1920-х – у ЧСР, де в м. Прага 7.09.1922 взяла шлюб з укр. військ. медиком О. Жиховичем, згодом студентом Укр. госп. акад-ї в м. Подебради (нині Чехія). 18.10.1922 поступила на екон.-кооп. відділ тієї ж акад-ї, навч. до 17.05.1923. Наприкінці 1920-х мешкала в м. Ужгород, де її чоловік працював у книгодрукар. АТ “Уніон”.

Подальша доля невідома.

Літ.: Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в бою за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 9, 50; *Коваль Р., Моренець В.* “Подебрадський полк” Армії УНР. Т. 1. К., 2015. С. 232–233; *Пігуляк І.* Спогад у 60-річчя смерті сотника Омеляна Кантеміра, командира Буковинського Куреня // Буковина (Торонто). 1978. Ч. 2–3; Українська Господарська Академія в Ч. С. Р. 1922–1935. Т. 1. Нью Йорк, 1959. С. 99.

Володимир Старик

ІМБЕРМАН

Карл

(д. н. н. – д. і м. с. н.) – поручник УГА. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Єврей за національністю.

302.1919 – в УГА, служив у Станиславівській ОВК. Після 07.1919 – у Збірній станиці м. Відень. 1920–21 перебував у таборі інтернованих м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі Ліберець, краю, Чехія).

Подальша доля невідома.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 362.

Олег Стецишин

ІНВАЛІДИ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – військовослужбовці, які зазнали поранення, контузії, каліцтва під час захисту суверенітету ЗУНР, виконання обов'язків військ. служби в УГА. Отримали першу мед. допомогу в санітарних стежах підрозділів і потягах, бригадних притулках і шпиталях.

Орг-цією соц. захисту інвалідів займалися Секретаріат здоров'я при ДСВНС, санітарний шеф УГА. Статус інвалідів УГА надавали мед. комісії при ОВК. Інвалідами належала пенсія як за 10 р. висулуги в армії. Розмір пенсії непрацездатних був більшим, ніж частково працездатних інвалідів. Права на допомогу позбавляли осіб, які втратили чи змінили громадянство. Уряд ЗУНР обіцяв воякам-інвалідам право на першочергове отримання земельного паю після закінчення війни.

У міжвоєн. період інвалідами УГА опікувалися Нар. лічниця і Шпиталь ім. А. Шептицького в м. Львів. Чимало інвалідів поховано на меморіалах УГА у м. Львів, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Тернопіль, Бережани, Чортків (обидва нині Терноп. обл.), Рогатин (нині Івано-Франк. обл.) та ін., які будувало та утримувало Т-во охорони воєн. могил.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ортинський В.* Силові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004; *Щуровський В.* Медична і санітарна служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 271–292.

Микола Литвин

ІНДИШЕВСЬКИЙ

Лев Євгенович

(1891 – д. і м. с. н.) – отаман УГА, 1-й команд. держ. жандармерії ЗУНР. Брат Я. Индишевського та С. Индишевського. Н. у с. Раковець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї греко-католич. священика. Кадровий військовий. Після завершення навч. розпочав військ. службу як однорічний доброволець, кадет-аспірант офіцер. шк. 3 09.1912 – хорунжий піхоти 58-го полку піхоти зі штабом у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). 3 05.1914 іменованій лейтенантом піхоти й переведений на службу в 90-й полк піхоти зі штабом у м. Ярослав (нині Польща). Зазнавши поранень (у праве плече в 1-й місяць війни, вдруге – навесні 1915) лікувався в шпиталях м. Відень. 3 07.1915 іменованій обер-лейтенантом 90-го

полку піхоти, з 08.1915 переведений на службу в місц. військ. установах як непридатний до фронтової служби. Восени 1918 був поручником польової жандармерії в м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

Після розпаду Австро-Угор. монархії вступив до укр. армії як поручник жандармерії УГА. Один з провідників Листопадового чину в м. Дрогобич. Організував захоплення повітов. жандармерії, очолив її, "обсадив нею пошту і вислав стежі в місто для збереження порядку". На пропозицію держ. секретаря військ. справ Д. Вітовського наказом ген. от. Г. Коссака від 6.11.1918 призначений команд. Укр. держ. жандармерії (УДЖ) з осідком у м. Львів, після 21.11.1918 – у м. Тернопіль, з кін. 1918 – у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). 10.11.1918 видав наказ № 1 про гол. засади діяльності УДЖ. 27.11.1918 іменованій отаманом жандармерії ЗУНР. 29.11.1918 підписав наказ № 3, який став підставою для розбудови орг. стр-р жандармерії ЗУНР. Неодноразово брав участь у засіданнях РДС ЗУНР. 12.12.1918 поставив на розгляд уряду проект створення летючих жандарм. відділів, який був схвалений урядом. З 02.1919 – заст. команд. УДЖ підполк. О. Крasicького. На поч. 1919 відкомандирований на Наддніпрянщину на чолі великого загону жандармерії (600 осіб), де служив у коші охорони. Напередодні захоплення м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) більшовиками наприкінці 03.1919 перевів укомплектований з галичан кінний загін центр. держ. міліції (300 осіб) до Галичини. За це був оголошений у розшук урядом Директорії УНР та включений до списку "бувших урядових осіб, які підлягають тимчасовому затриманню в м. Станіславів для переведення слідства", однак звільнений на прохання чл. Директорії О. Андрієвського.

Після переходу УГА на Наддніпрянщину служив у польовій жандармерії (з 07.1919 – польова сторожа) УГА, яка підпорядковувалася Команді етапу армії. У 04.1920 – команд. Збірної станиці польової сторожі УГА в м. Жмеринка

(нині Вінниц. обл.), обеззброєної та взятої в полон більшовиками (разом з лічницею № 4 та Командою етапу армії) після переходу бригади Е. Шепаровича на бік поляків.

Подальша доля невідома.

Літ.: Бирчак В. Дрогобицька Епопея. (Уривки з спогадів) // ЛНВ. 1931. Кн. 7–8. С. 621; Большевики по вчинку Галичан // Воля. 1920. 18 трав.; Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 800–808, 987–990; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 21–27 50–51, 55–56; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 38–40, 59–60, 147, 522, 820–841; Мазена І. Україна в огні й бурі революції. К., 2003. С. 157; Список іменований в Жандармерії Західної Области Української Народньої Республіки, від дня 1. падолиста 1918 почавши, до 1. січня 1919 включно // Вістник Державного Секретаріату Військових Справ. 1919. 31 січ. С. 7; Частинна реорганізація державної Жандармерії // Република. 1919. 6 берез.; Шухевич С. Спомини з Української Галицької Армії (1918–1920). Ч. 1. Львів, 1929. С. 57.

Володимир Старик

ІНДИШЕВСЬКИЙ Степан Євгенович

(02.11.1892–03.01.1933) – інж., старшина УГА. Брат Л. Индишевського та Я. Индишевського. Н. у с. Раковець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Здобував освіту в реальних шк. м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), потім м. Кросно (нині Польща), де завершив студії 1911. Навч. в політех. шк. м. Львів. З осені 1912 – чл. гуртка прихильників ідеї збройної б-би за волю України (ін. чл.: О. Когут, В. Кучабський, О. Кучерішка, О. Степанів, І. Чмола та ін.).

Воював у Легіоні УСС. В УГА служив у тех. відділах; мав військ. звання поручника. У 04.1920 потрапив у більшовиц. полон, у 05–06.1920 перебував у таборі м. Казань (нині РФ).

**ІНДИШЕВСЬКИЙ
Ярослав (справа)
та ВІТОВСЬКИЙ
Дмитро**

1921 прибув до м. Прага (нині Чехія), входив до УВО, займався переправленням людей та інформац. матеріалів орг-ції до Галичини. На поч. 1925 прибув до УСРР. Проживав у м. Харків, працював референтом інспекторського управління ВРНГ УСРР.

Заарештований 2.03.1931 за сфабрикованою чекістами “справою Українського національного центру”; під тиском і шантажем визнав свою “провину”. Згідно з постановою Колегії ОДПУ СРСР від 7.02.1932, отримав вирок – 3 р. заслання. Відправлений до м. Новокузнецьк (нині Кемеров. обл., РФ), де працював інж. у тресті “Східсталь” на буд-ві металург. з-ду. Після відмови ОДПУ СРСР у перегляді справи і скасуванні несправедливого вироку наклав на себе руки.

Лит.: Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004. С. 353, 397.

Петро Гуцал

**ІНДИШЕВСЬКИЙ
Ярослав Євгенович**

(02.07.1895–31.05.1937) – інж., старшина УГА, громад. діяч. Брат Л. Индишевського і С. Индишевського. Н. у с. Раковець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл) в сім’ї священика. Рано осиротів. Після закінчення 1913 реальної шк. в м. Кросно (нині Польща) сту-

діював у політех. шк. м. Львів. 1912–14 входив до Гол. ради Укр. студент. союзу в Галичині.

Від осені 1914 служив в інтендатурі УСС; у бойових діях участі не брав. В УГА – від 1.11.1918, тоді ж іменованний поручником, згодом достроково 1.03.1919 отримав військ. звання сотника інтендатури; служив у ДСВС. Надалі до кін. 1920 був військ. відпоручником (представником) посольства ЗУНР у м. Відень (Австрія).

Після закінчення польс.-укр. війни проживав у м. Прага (нині Чехія), 1923 завершив вищі студії в тех. ін-ті (здо-

**Зліва направо:
Олекса ЧЕРКАВСЬКИЙ,
Такей КОВАЛИК,
Ярослав ІНДИШЕВСЬКИЙ,
Никифор ГІРНЯК,
Теодор РОЖАНКОВСЬКИЙ,
Володимир БІЛОЗОР,
Роман ГАВАНСЬКИЙ,
Михайло ГАВАНСЬКИЙ.
с. Пісочна,
3 червня 1917 р.**

був фах інж.-будівельника). Активний діяч укр. громад.-політ. життя у ЧСР: 1921 – чл. Стрілець. ради, 1921–24 – чл. Начальної команди УВО. На поч. 1924 повернувся до Галичини; до літа 1926 – крайовий командант УВО на ЗУЗ. Призваний на службу до польс. армії, звільнився 1928 в ранзі підпоручника. 1929 переїхав до м. Прага, де працював за фахом. Належав до Т-ва укр. інженерів. Публікував статті в час. “Національна думка”.

Наклав на себе руки в м. Прага, де й похований на Ольшан. цвинтарі.

Лит.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. LXIII; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. К., 2007. С. 23, 38–39, 461, 468, 692; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314, 323.

Петро Гуцал

ІНКОРПОРАЦІЙ КОНЦЕПЦІЯ – с-ма поглядів та ідей щодо осн. засад внутр. і зовн. політики відновленої польс. д-ви, сформована переважно в середовищі польс. правих політ. угруповань – “Ліги Народової” та Нар.-демократ. партії напередодні ПСВ. Найбільш чітко виражена у тв. Р. Дмовського “Myśli powoczesnego Polaka” (1902), “Niemcy, Rosja i kwestia polska” (1908), “Polityka polska i odbudowanie państwa” (1925), “Kwestia ukraińska” (1930). Передбачала безпосереднє приєднання (інкорпорацію) до Польщі укр., білорус. та литов. етніч. земель (відновлення кордонів Польщі 1795 чи навіть 1772) з подальшою політ., культ., екон. та реліг. асиміляцією місц. непольс. нас. Не згодних на асиміляцію передбачалося виселити з країни чи сприяти їх еміграції (акцентувалося на німцях і євреях).

Суперечила концепції прометеїзму Ю. Пілсудського. Відповідно до ключових положень І.к. укр. нації, як “неісторичній”, “недержавній”, відмовлялося в праві на власну д-ву. УНР, УД П. Скоропадського, ЗУНР розглядалися в руслі даної концепції як “нім. витвори” з антипольс. спрямуванням. І.к. пе-

редбачала лише часткове поглинання укр. земель. Насамперед інкорпорації підлягали ті тер., на яких українців можна було швидко асимілювати й перетворити 2-гу Річ Посполиту на мононац., монореліг. д-ву. В цьому плані передбачався поділ укр. етніч. земель між Польщею та Росією. Останній мали відійти СУЗ.

Лит.: *Зелінський М. В.* Проблема визначення східного кордону Польщі в “інкорпораційній” концепції Романа Дмовського // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. XXXIX. С. 219–223; *Комар В. Л.* Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. С. 71–76, 92, 98; *Кучабський В.* Польська дипломатія і східно-галицьке питання на Паризькій мирній конференції в 1919 р. // Дзвони. 1931. Ч. 1. С. 35–45; Ч. 2. С. 109–122; *Йогож.* Україна і Польща. Отверта відповідь польському консервативі. Львів, 1933; *Сивіцький М.* Історія польсько-українських конфліктів. Т. 1. К., 2005; *Смолей В. В.* Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919–1939 рр.). Тернопіль, 2003; *Стахів М.* Західня Україна: Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Т. 5. Ч. 1. Скрентон, 1960. С. 14–22, 43–45, 108–163.

Микола Вітенко

ІНСАБАТО

Енріко

(Insabato Enrico;

21.09.1878–08.03.1963) – італ. політ. діяч, журналіст. Н. у м. Болонья (Італія) в сім’ї лікаря. Вивчав ветеринарію, згодом філологію у Болон. ун-ті. З 1897 співпрацював з анархіст. ж. “La Libertà”. 1901 переїхав до м. Париж (Франція), де студіював медицину. 1902–12 перебував у м. Каїр (нині Єгипет). Поєднував дипломатичну, розвідницьку та журналіст. діяльність. Виконував різні військ.-дипломатичні доручення італ. уряду. Займався дослідженням ісламу та народів Сх. Середземномор’я. З 1904 ред. і фінансував італомовний

**ІНСАБАТО
Енріко**

**Книга Бондьолі
«Україна, хлібна земля»,
автор передмови –
Енріко ІНСАБАТО**

ІНСЛЕР
Авраам (Абрахам)

ж. "Il Convito", в якому пропагував італ.-араб. зближення, спрямоване проти Великої Британії. 1909 видав кн. "Помираючий півмісяць", де закликав підтримувати іслам як запоруку поширення цивілізації серед "диких народів". Напередодні італ.-турець. війни 1911–12 збирав інформацію про Лівію. Після закриття 1912 англ. владою журналу "Il Convito" повернувся до Італії.

Перебував на дипломатичній службі. У 04–08.1919 входив до комісій, що вели переговори з делегаціями УНР та ЗУНР. Листувався з Є. Петрушевичем і К. Левицьким про повернення до Галичини військовополонених-українців, колиш. вояків австро-угор. армії. Написав для низки італ. часописів ст. "Українське питання", "Польща і Україна", "Україна і Галичина" та ін. У 01.1922 – чл. італ. делегації на конф. у м. Канни. З 02.1922 систематично консулював еміграц. уряд ЗУНР. Виступав проти передачі Сх. Галичини Польщі. Вважав, що Італія потребує галиц. нафти і, відповідно, зацікавлена в збереженні укр. державності.

У 1920–30-х відігравав провідну роль у формуванні італ. політ. думки про Україну. Виступав в італ. парламенті на захист укр. незалежності. За дорученням Б. Муссоліні збирав інформацію про прометейський рух, поневолені народи СРСР. Співпрацював з членами УВО – Є. Коновальцем, Є. Онацьким, Р. Ярим та ін., сприяв налагодженню контактів між лідерами укр. визвол. руху й урядов. колами Італії. 1934 відвідав м. Варшава (Польща), побував у Галичині. Автор некрологів Є. Коновальцю в низці італ. видань. У 03.1939 кер-во Італії розглядало кандидатуру І. як потенційного посла в Карпат. Україні. З поч. нім.-рад. війни 1941 сприяв публікації кн. Р. Бондольї "Україна, хлібна земля" (Ucraina: terra del pane. Milano, 1941), до якої написав передмову.

Після ДСВ продовжив співпрацю з укр. діаспорними орг-ціями. Входив до Т-ва італ.-укр. дружби, з 1955 – чл. НТШ.

П. і похований у м. Рим (Італія).

Тв.: *Інсабато Е.* Італійський голос у справі українського Закарпаття // *Свобода*. 1938. 4 черв. Ч. 128. С. 2; *Інсабато Е.*

Italia e Ucraina. Roma, 1929; *Idem*. *L'Ucraina: popolazione ed economia*. Roma, 1938.

Лім.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан; передм.: М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2013. С. 46, 94, 257, 310; *Ковальчук В.* Місія Енріке Інсабато у налагодженні контактів української політичної еміграції з італійським політикумом (1930-і – 1950-і рр.) // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". 2008. Вип. 11. С. 113–118; *Комар В. Л.* Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.). Івано-Франківськ, 2011. С. 213–214; *Онацький Є.* Світлій пам'яті Енріка Інсабато // Наш клич. 1963. Ч. 13; *Його ж.* У вічному місті. Записки українського журналіста. Т. 3, 4. Торонто, 1985; *Його ж.* Українська дипломатична місія в Італії. Прага, 1941; *Candiard A., Rivet D.* Les réseaux d'Enrico Insabato et la politique orientale de l'Italie (1902–1911). Paris, 2004.

Микола Вітенко

ІНСЛЕР

Авраам (Абрахам)

(Insler Abraham;

11.02.1893–21.09.1938) – єврейс. політ. діяч, посол до польс. сейму, публіцист. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.). Випускник Стрий. г-зії. Навч. на юрид. ф-тах Львів. та Віден. ун-тів. Паралельно студіював медицину. Ініціатор заснування т-ва студентів-сіоністів Галичини. Входив до кер-ва кагалу м. Стрий.

З поч. РСВ виїхав до м. Відень (нині Австрія). 1916–18 служив в австро-угор. армії. Після 1919 працював адвокатом у м. Стрий та м. Львів. Ініціював створення у м. Стрий професійних тех. уч-щ. Деякий час проживав у м. Варшава. Активно дописував у час. "Chwila", "Der Morgen", "Nowy Dziennik", ред. газ. "Nowe Słowo" (1931–32), "Nowy Głos" і "Nasza opinia" (1932–38). Учасник Світов. сіоніст. конгресів 1922–25, 1935. 1922 і 1928 був обраний до польс. сейму. Входив до єврейс. кола, працював у регламентній, петиційній та адм. сеймових комісіях.

Залишив книгу свідчень про погром євреїв 22–25.11.1918 в м. Львів, навів у ній факти пограбування майна, тортур та вбивств євреїв польс. військовими, вчинення пожеж у гетто для приховування слідів злочинів, знищення богослужбених книг і предметів культу. Рукопис книги зберігається в ЦДІАУЛ.

П. у м. Львів.

Тв.: Insler A. Dokumenty fałszu. Prawda o tragedji żydowstwa lwowskiego w listopadzie 1918 roku. Lwów, 1918; Idem. Legendy i fakty. Lwów, 1937.

Лім.: Halpern L. Polityka żydowska. Warszawa, 1933; Hartglas A. Na pograniczu dwóch światów, 1996; Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1994; Rudnicki Sz. Żydzi w parlamencie II Rzeczypospolitej. Warszawa, 2004. S. 411–419.

Микола Вітенко

ІНТЕНДАТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – стр-ра, яка відповідала за тилове забезпечення армії: постачання військ. майна, амуніції, обмундирування і взуття, налагодження кваліфікованого мед. обслуговування, залучення допомогівих акцій цивільного нас. Започаткована в 11.1918 призначенням при ДСВС ЗУНР інтендантами О. Штробля, А. Кадайського (повноваження поширювалися на заплілля), а начальним інтендантом НКГА – П. Дурбака (повноваження поширювалися на прифронтову смугу).

У 02.1918 мережу реорганізовано, її стр-ри (відділи) ств. у всіх корпусах, бригадах, полках і куренях, ОВК. У 06.1919 І. УГА поділена на інтендатури 3 корпусних команд, Команди заплілля, Команди етапу армії. Інтендатура етапу армії створювала продовольчі склади, забезпечувала вояків харчуванням і обмундируванням. Інтендатура Команди заплілля організувала в тилу продовольчі склади й майстерні з пошиття одностроїв, забезпечувала харчуванням та обмундируванням тилові підрозділи. Фінансові проблеми вирішувалися через Гол. військ. скарбницю. У 09–10.1919 І. УГА включала 8 відділів: заг., бюджетно-статистичний, належностей, харчовий, одностроїв, ма-

теріально-тех., розчислово-контрольний, Гол. скарбницю. Окремо діяла Інтендатура НКГА, яка корегувала госп.-адм. розпорядження, контролювала економне використання частинами засобів, отриманих з УНР чи здобутих у боях з ворогом.

Відповідно до військ. звання і посади, кожен військовик отримував зарплату, щоденний пайок (300 г м'яса, 200 г крупи, 500 г хліба, каву, цукор, масло, 10 цигарок для стрільців, підстаршин і 20 – для старшин; для ув'язнених норму зменшено удвічі), амуніцію та обмундирування, що регламентувалися нормативними актами. Військо також утримувалося за рахунок реквізицій і власної праці, винаймаючи у нас. поля. Інтендантські служби ОВК були зобов'язані видавати родинам військовиків денний пайок (150 г м'яса, 100 г круп, 200 г борошна, 0,5 кг картоплі на особу).

Інтендатура армії (на той час ЧУГА) ліквідована у 04.1920.

Лім.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Рута В. Інтендатура Галицької армії (1918–1919 рр.) // Військово-науковий вісник. Львів, 2011. Вип. 15. С. 179–197; Хробак М. Інтендатура // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 262–267.

Микола Литвин

ІНТЕРНУВАННЯ ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – переміщення частин та окремих вояків УГА з окупованої Польщею тер. ЗУНР до ЧСР, почасти – Румунії.

У ЧСР було створено декілька таборів і цілу мережу укр. робітн. сотень. Перший 5-тисячний табір інтернованих вояків УГА засновано в 05.1919 у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі Ліберець. краю, Чехія) для Гірської бригади, недовозі – Галиц. групи А. Кравса. У таборі діяли поштово-телеграфний і гімназійний курси; останнім опікувався екзильний уряд ЗУНР, а його міністр освіти А. Артимович приїжджав видавати випускникам спец. свідоцтва.

1-й транспорт з інтернованими галичанами прибув до табору м. Ліберець

(нині Чехія) 10.09.1920. На поч. 1921 там перебувало 450 старшин, 563 стрільці, 66 жінок і 25 дітей. Крім бійців УГА, утримували в'язнів з італ. табору в м. Касіно. Видавали газ. "Нові вісті", гумористичні ж. "Лязарет", "Покопешт". 1.11.1920 вийшов № 1 час. "Український Скиталець" (ред. Я. Голота). Діяв театр, а також секції – співочо-муз., істор., фотографічна, мист., дитяча, курси – поштовий, франц. мови, гімназійний, торговий. Чимало прихильників збирав Союз українок. У таборах організували Шевченківські свята, акад-ї на честь Першолистопадового чину та ін.

Навесні 1921 інтернованих перевели з м. Ліберець і Німецьке Яблонне до м. Йозефов (нині Чехія), через бараки якого пройшло не менше 10 тис. укр. стрільців. Діяли там і громад. стр-ри – секції, курси, гуртки, спорткоманди. Життям таборитів постійно цікавився Є. Петрушевич і чл. його уряду. За активну громад. роботу серед інтернованого стрілецтва Є. Петрушевич 21.08.1921 висловив подяку: полк. А. Вольфу (команданту табору м. Йозефов), полк. Г. Стефаніву (команданту укр. військ. частин Закарпаття і Словаччини), сот. І. Рудницькому (військ. відпоручнику в м. Прага (нині Чехія)), майорові Р. Висоцькому й чет. М. Дольницькому (провіднику культосвіт. таборного гуртка в Йозефові). Водночас роботу серед скитальців проводили спецслужби рад. Росії та України, які агітували українців повертатися на Наддніпрянщину.

На поч. 1922 у таборах та робітн. сотнях перебувало 15 тис. стрільців і старшин. Через пів року залишилися 5,7 тис. скитальців (47 таборів). Найбільше в Йозефові (800 осіб), Празі (748), Німецькому Яблонному (500), Терезині (378), Ліберці (235), Пардубіце (270) Банській Луці (151), Кошіце (125), Міловіце (122), Чопі (110), Альзені (107), Ужгороді (87). Улітку їх поповнили 2255 інтернованих із польс. таборів (Каліш, Щепйорно, Тухоля). Наприкінці 1922 у країні залишилися 3 тис. скитальців, більшість таборів було ліквідовано. Чимало вояків вступили на навч. до укр. ВНЗ ЧСР.

У м. Німецькому Яблонне, Ліберець та Йозефов донині збереглися цвинтарні поля та окремі поховання вояків УГА. Чимало документів інтернованих частин УГА потрапили до Музею визвол. б-би в м. Прага (ств. 1925), більшість фондів якого після ДСВ перевезено до СРСР, зокр. до архівів м. Москва (нині РФ), Київ та Харків.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр.: проблеми взаємовідносин. К., 1998; *Крезуб А.* Нариси історії українсько-польської війни 1918–1919 рр. Львів, 1933; *Литвин М.* Проект "Україна". Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922; *Макарчук С. А.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013; *Павлюк О.* Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923). К., 1996.

Микола Литвин

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

– с-ма використання інформації з метою дискредитації укр. нац.-визвол. руху перед світов. громадськістю, встановлення міжнар. ізоляції та позбавлення зовн. допомоги. Була розгорнута ще до поч. ПСВ. Її окремим проявом простежуються у ході сел. страйку в Галичині 1902, б-би за виборчу реформу до Галиц. сейму 1907 та польс.-укр. протистояння у м. Львів 1910. Особливо активно проводилася під час ПСВ та польс.-укр. війни 1918–19. Важливими елементами інформаційної війни були: залякування, поширення дезінформації, маніпуляції тер-

мінами, підміна понять, бездоказові звинувачення, замовчування і викривлення об'єктивної дійсності. Під час ПСВ польс. ЗМІ поширювали звинувачення у тотальній москвофії. зраді укр. нас. Австро-Угорщини. Це виправдовувало військ. поразки австрійців і спричинило масові репресії проти укр. громад.-політ. діячів.

В основі І.в.п. ЗУНР були шовіністичні ідеї Великопольщі та Великоросії, відповідно до яких укр. нас. характеризували такими ідеологемами: 1) заперечення укр. політ. нації; 2) приписування українцям неефективного державотворення; 3) трактування ЗУНР як анархічно-більшовиць. заколоту; 4) твердження поляків про те, що українці насправді є русинами – частиною польс. народу, і заяви росіян, що українців нема, а є малороси як частина рос. народу; 5) звинувачення українців в антисемітизмі й приписування їм злочинів, здійснених польс., більшовицькими та білогвард. військами.

Осн. адресатом антиукр. пропаганди, яку створювали польс. ЗМІ, були представники Антанти та учасники Паризької мирн. конф. Польс. влада вела І.в.п. ЗУНР, намагаючись її ізолювати, показати як "більшовицький проєкт", "нім. інтригу", спрямовану проти Антанти. Найбільш активно в європ. вид. польс. політики та урядовці поширювали такі інсинуації: 1) Галичина завжди була польс.; 2) утворення ЗУНР відбулося внаслідок "австр. інтриги"; 3) уряд ЗУНР сформований з більшовиків, які відкидають приватну власність і проводять націоналізацію (насамперед нафтових родовищ); 4) приєднання Сх. Галичини до Польщі суттєво посилило останню і дозволить зупинити "експорт більшовицької революції" до Європи; 5) польс.-укр. війна – остання лицарська війна в Європі.

У рамках І.в.п. ЗУНР серед польс. нас. поширювали звістки про "військ. злочини", вчинені УГА, про масову загибель поляків в укр. таборах (Косачів та ін.), нелюдське ставлення до польс. цивільного нас. Натомість серед українців Сх. Галичини, вояків і старшин УГА розповсюджували панічні повідом-

лення про воєн. поразки, чутки про корупцію серед кер-ва ЗУНР. Метою такої інформац. кампанії було дезорієнтувати українців, ослабити їхню волю до б-би з ворогом.

Антиукр. пропаганда часто була суперечливою, мала множинний х-р і приховане наповнення. Поширюючи матеріали про "останню лицарську війну в Європі", польс. сторона, з одного боку, зменшувала акценти щодо гостроти польс.-укр. антагонізму, з ін. – замовчувала факти масової загибелі українців у польс. таборах військово-полонених та інтернованих, окупац. терор і репресії щодо укр. цивільного нас. Сх. Галичини. Водночас у польс. істор. традиції доволі сильною була ідеологія передмур'я, що зображала лицарями польс. шляхтичів, які боронили християн. цивілізацію від варварів Сходу. Відповідно термінологія перетворювала польс.-укр. війну 1918–19 на "лицарську війну", "останню спробу" захистити Європу від "анархічного Степу".

Інформац. війна 1918–23 в багатьох елементах мала ознаки теперішньої гібридної б-би. Терміни, якими змальовували ЗУНР, її кер-во, УГА – "гайдамаки", "анархісти", "бандити", перегукуються з тими, які нині звучать у пропагандист. повідомленнях антиукр. спрямування – "хунта", "бандерівці", "фашисти" та ін.

У рамках І.в.п. ЗУНР польс. сторона створила низку істор. міфів – про "львів. орлят", "золочів. мучеників" та ін. У міжвоєн. період для утвердження цих міфів друкували книги, брошури, встановлювали пам'ятники, меморіали, запроваджували фалеристичні та ін. відзнаки.

І.в.п. ЗУНР, хоч і в менших масштабах, проводили більшовики, білогвардійці, уряди Угорщини та Румунії. Більшовики у своїй пропаганді намагалися зобразити ЗУНР як нім. витвір чи справу "укр. буржуазії", яка "зрадила укр. народ". На сьогодні інформац. війна, розв'язана свого часу проти ЗУНР, спрямована проти ідеї укр. державності та соборності.

Лит.: Дацків І. Діяльність зовнішньополітичної служби Західно-Української Народної Республіки у 1918–1923 ро-

ках // Мандрівець. 2011. № 4. С. 30–32; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001.

Микола Вітенко

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

– сукупність методів забезпечення інформац. потреб війська шляхом використання тогочасних тех. засобів та аналізу документної інформації. Напрями І.з. УГА: 1) аналіз документної інформації ДСВС УГА; 2) аналіз документної інформації орг.-розпорядчого х-ру (накази з мед. служби, освіти, духовенства, грошового забезпечення, освіти); 3) аналіз однострою та нагород; 4) діяльність Пресової квартири (ПК); 5) цивільна періодика; 6) служба зв'язку; 7) радіозв'язок; 8) поштова служба; 9) кур'єрська служба; 10) розвідка та контррозвідка.

Документна інформація ДСВС УГА. 9.11.1918 ств. ДСВС, який очолювали Д. Вітовський (9.11.1918–13.02.1919), потім В. Курманович (14.02.1919–9.06.1919). Завдання ДСВС: творення ЗС; орг-ція військ. адміністрації; мобілізація і вишкіл поповнення; підготовка командних кадрів; матеріально-тех. забезпечення армії; інформац. забезпечення армії. ДСВС поділявся на військ. канцелярію (ВК) і 16 відділів.

Завдання ВК: утримувати зв'язок з військом ЗУНР та його частинами й урядом ЗУНР; розглядати потреби, недоліки й недостачі у війську; виконувати накази, постанови і розпорядження; перевіряти прохання і скарги поодиноких частин та військових; подавати реєстр війська ЗУНР.

Обов'язки кер. ВК: реферування усіх військ. питань; ведення протоколу та актів; особистий перегляд пошти; завідування інспекційною службою старшин і підстаршин; обіг канцелярських товарів. Штат ВК: старшина впливу; впливи; частописці (5+1 як заступник); експерт архівів; посильний. У ДСВС були розроблені зразки оформлення орг.-розпорядчих документів, порядок офіц. публі-

кації та набуття чинності нормативно-правових актів.

Складові реєстраційного журналу документів: порядковий номер; число екзібіту; дата надходження; як полагано документ і куди направлено.

Відділи ВК, які займалися І.з. УГА:

1. Заг. відділ (кер. В. Тимцюрак) – підготовка законів, актів, наказів та постанов по ЗС;

2. Персональний відділ (кер. В. Панчак) – розгляд і вирішення проблем комплектування частин УГА старшинами, підстаршинами і стрільцями; розроблення с-ми проходження служби старшинами, підготовка наказів про підвищення їх у військ. званні;

3. Писемний відділ (кер. І. Боберський) – формування укр. назв різного роду зброї, військ. ступенів та військ. наказів; започаткування створення військ. картографічного ін-ту та вид. топографічних карт України;

4. Пресовий відділ – вид. часописів; виступи на вічах, концертах, театр. виставах; подавав ДСВС звіти про воен. ситуацію на фронтах, доносив інформацію про важливі події з усіх ділянок;

5. Відділ зв'язку (кер. Л. Шепарович) – забезпечення телефонним і телеграфним зв'язком уряду ЗУНР, ДСВС, допоміжних частин армії та ОВК.

1.12.1918 вийшов № 1 час. “Вістник Державного Секретаріату Військових Справ”, що друкував нормативно-правові акти, підписані головою уряду – К. Левицьким, потім В. Голубовичем, держ. секретарем військ. справ.

9.06.1919, з проголошенням диктатури, ДСВС розформовано, а його функції перебрали Військ. канцелярія Диктатора та НКГА.

Документна інформація орг.-розпорядчого х-ру:

1.1. І.з. мед. служби розпочалося 13.11.1918 виданням наказу про взяття на облік усіх мед. закладів, шпиталів, аптек. До лікар. служби залучали лише українців. У цей же час видано наказ ОВК про надання списків усіх придатних до військ. служби лікарів, фельдшерів та аптекарів. 20.12.1918 шляхом оголошення наказу розпочато мобілізацію всіх медиків Галичини, навіть неукраїнців.

1.2. При І.з. освіти керувалися статутами УГА: статuti австро-угор. ЗС (заборонялося побиття); статuti УСС – Правильник піхотинця, Правильник сотника, Правильник четаря. З 11.1918 наказом ДСВС ОВК розпочато орг-цію старшин. шкiл для вишколу кандидатiв на старшин пiхоти й артилерiї. Вiдповiдними наказами ств. З старшин. шк.: у м. Золочiв, Самбiр (нинi Львiв. обл.) i Коломия (нинi Iвано-Франк. обл.).

24.01.1919 – розпорядження ДСВС, погоджене з ДСОВ: органiзовано 6-тижневi курси для жовнiрiв – учнiв старших класiв у м. Станиславiв (нинi Iвано-Франкiвськ) i 10-тижневi для всiх iн. класiв у Коломiї.

28.04.1919 – розпорядження: у вишколах ДСВС серед контингенту запроваджено широку просвiтн. роботу, яка стала для тогочасної освiт. галузi найпопулярнiшим засобом I.з. нас.

1.3. I.з. духовенства започатковане 1.01.1919, коли ДСВС заснував вищий духовний орган польового дiхiвництва в УГА – Зарядче преподобництва (ЗП). 11.02.1919 ЗП видало наказ про повернення конфiскованих при роззброєннi австр. армiї церк. атрибутiв i культових споруд у вiдання ЗП.

22.04.1919 – розпорядження ДСВС про впровадження однострою для польових дiхiвникiв.

Однострiй i нагороди. З метою впорядкування процесу присвоєння старшин. звань i недопущення самозванства в 01.1919 ДСВС оприлюднив розпорядження, згiдно з яким регулярно (раз на 3 мiсяцi) у “Вiстнику Державного Секретарiяту Вiйськових Справ” мали публiкувати “Спис iменувань у вiйську”.

В списках чiтко вказувалося прiзвище, iм'я та попереднiй ранг вiйськовослужбовця, рiд вiйськ, формацiй, де вiйськовик несе службу, та до якого вiйськ. звання цю особу представлено.

Розпорядженням ДСВС вiд 22.04.1919 було введено єдину форму для укр. вiйська (“зеленаво-землистого кольору”); зразком однострою була форма австр. армiї: мундир мав бути корот-

кий зi стоячо-вiдкладним комiром, на ньому зубчастi петлицi за кольором роду зброї; у старшин петлицi були обведенi золотим широким шнурком, у булавних старшин – такi ж петлицi на золотiй пiдкладцi. Вiдзнаки вiйськ. звань були нашитi на рукавах, на суконнiй пiдкладцi кольору роду зброї: у пiдстаршин це були сiбнi стрiчки 6 мм завширшки i 12 мм довжиною, у старших стрiльцiв – 1 стрiчка, у вiстуна – 2, у десятника – 3, у старшого десятника – сiбна стрiчка 14 мм завширшки, у булавного – 1 стрiчка 14 мм i 2-га пiд нею 6 мм завширшки; бунчужний мав пiд широкою стрiчкою 2 вузькi.

Молодшi старшини мали на рукавi золоту плетену 6-мiлiметрову стрiчку з розеткою на кiнцi: четар – 1, поручник – 2, сотник – 3; булавнi старшини – 14 мм плетива завширшки: отаман – 1, пiдполковник – 2, полковник – 3; генерали – 30-мiлiметрову стьожечку, якi закинчувалися булавами: генерал-четар – 1, генерал-поручник – пiд широкою стьожечкою 1 вузьку, генерал-сотник – 2 вузькi стьожечки обабiч широкої стрiчки. Пiдстаршини (вiд вiстуна i вище) мали на багнетах жовто-блакитнi, старшини – золото-блакитнi пiдвiски.

Пiхотинцi носили обмотки з черевиками, вершники й артилеристи ходили в чоботах. Плащ був австр. крою, короткий з петлицями на комiрi й вiдзнаками старшинства на рукавi; шапка округла, з м'яким денцем i твердим колишом кольору роду зброї, над козирком – стьожечка (у стрiльцiв i пiдстаршин – зелена, у старшин – золота). Взимку стрiльцi i старшини, здебiльшого, вдягали “мазепинки”.

Розпорядженням ДСВС однострiй було введено i для польових дiхiвникiв УГА: “духовний жупан по колiна, в часi вiйни iз сукна полевої фарби, в часi миру з чорного сукна, шапка, штани i плащ, як у старшин”.

УНРада у вiдозвi 5.11.1918 до воякiв українцiв запровадила вiдзнаку “За обняття Львова у вiдстої України Держави”. У результатi боiв 21.11.1918 створено орден “Оборонцiв Львова” як найвищу нагороду ЗУНР для вiйськ.

і цивільних осіб. Проект ордена був розроблений полк. М. Мартиновичем і стрілецьким маляром, пор. УСС І. Іванцем у 11.1918. Орден мав 3 класи: 1-й – Великий хрест (для вищого командного складу), 2-й – Командирський хрест (для команд. військ. частин і підрозділів) і 3-й – Лицарський хрест (для військ. і цивільних).

Для гідного відзначення борців за незалежність краю 30.04.1919 було оприлюднено розпорядження про встановлення відзнак: Тризуб з вінцем, Медаль тризуба, Оружний тризуб і Хрест учасництва. Згідно з цим документом, Тризуб з вінцем мали вручати особам старшинського і підстаршин. складу “за хоробрість, сприт, ревність і витривалість у бою”.

Медаль тризуба або Медаль за труд мали надавати як військовикам, так і цивільним особам “за щире сповнення обов’язків”. Матеріальне заохочення до цієї нагороди не передбачалося. Оружний тризуб, встановлений УНРадою, повинні були вручати за особисту хоробрість у бою, яка підвищила бойовий дух товаришів по зброї. Хрест учасництва мали одержати всі учасники збройної б-би, яка почалася 1.11.1918. Водночас було розроблено нагороди для польових духівників: Хрест 2 ступенів – Золотий і Срібний. Причому для фронтових капеланів на стрічку для носіння хрестів поміщено схрещені мечі.

З метою посилення чинності нагород, як важливих стимулів до б-би за незалежність д-ви, окремим розпорядженням ДСВС від 30.04.1919 за персональну хоробрість у бою запроваджено бойову відзнаку (синьо-жовта стріла – нашивка на лівому рукаві мундира).

Діяльність ПК УГА. 1-й кер. ПК – І. Герасимович. У 11.1919 посаду кер. посів О. Левицький. Відділи ПК:

1. орг. (кер. чет. І. Онищук) – керував ідеологічною і культосвіт. роботою; стежив за розподілом часописів;

2. видавничий – відповідав за часописи УГА, брошури з історії, географії України, випуск листівок, “метеликів”, контролював їх вихід у світ; підго-

тував власний календар на 1920 “Український прапор”;

3. істор. (кер. М. Євшан (Федюшка), з 23.11.1919 – І. Кревецький) – організував публікації з істор. тематики в армії. газетах і відзначення пам’ятних істор. подій; збір матеріалів і документів з історії УГА, а також пропаганду через періодичну пресу героїчних традицій укр. народу;

4. інформаційний (кер. С. Ткачівський) – збирав відомості про події в Україні та світі, прослуховуючи радіопередачі й реферуєючи часописи; відповідав за інформування галиц. вояцтва, донесення до нього інформаційних і документних звернень вищого військ. кер-ва;

5. бібліотечний (кер. П. Івасевич) – мав центр. б-ку при НКГА і кілька десятків б-к у військах;

6. театральний (кер. П. Артимович) – опікувався фронтовим театром НКГА – Новим Львівським театром з трупою Катерини Рубчак; при військах існували аматор. театральні групи;

7. відділ освіти – поглиблював освіту вояцтва, скріплював його патріотичний дух.

Цивільна періодика. 1.11.1918 за працював урядовий (офіц.) інформаційно-пропагандист. апарат ЗУНР. Періодика того часу існувала у вигляді газет і видань журнального типу. Інформацію у періодиці класифіковано на відкриту і приховану. Інформаційно-пресове середовище ЗУНР складало орг-ції заг.-нац. х-ру та урядові установи.

Шляхи творення укр. преси: спонтанний (перші видання УСС); заснування спеціально створеними відділами преси; виникнення самостійного вид. на основі укр. додатків до рос. преси; ділення вже існуючого часопису на 2 нові.

Види військ. періодичних видань: центр. органи (ЗУНР, ДСВС): “Вістник Державного Секретаріату Військових Справ”, “Стрілець”, “Вістка”; корпусні газ.: “Козацький голос” – 1-й корпус, “Полева газета” – 2-й корпус, “Стрілецький шлях” – 3-й корпус; часописи бригад і бойових груп: “УСС” – 1-ша бригада УСС, “Схід” – бойова група “Схід”.

Періодика УГА: "Український Голос" (орган УНРади), "Република" (офіц. орган уряду ЗУНР), "Вперед" (орган УНДП), "Український прапор", "Україна", "Покутський вістник", "Козацький голос" (орган 1-го корпусу), "Стрілець", "Бомба" (сатиричний журнал), "Самохотник" (гумор і сатира), "Стрілецька думка" (орган 1-ї бригади УСС). Неперіодичні час.: "Стрілецький шлях", "Золочівське слово" (Золочівська ОВК).

Служба зв'язку. Референт НКГА і команд. відділу зв'язку – Я. Кузьмович. Команд. служби зв'язку корпусів: 1-й корпус – пор. С. Цап, 2-й корпус – М. Влох, 3-й корпус – М. Ігнатенко.

Телефонна сотня НКГА (бл. 50 вояків); штаб корпусу – відділ до 30 зв'язківців; бригади – 6–9 зв'язківців; курені – 3–4 зв'язківці; сотні – 1–2 зв'язківці. Були оснащені польовими комутаторами й телефонними апаратами. Відділ зв'язку зарекувізував усі приватні телефони.

20.12.1918 референт зв'язку Р. Білинський заснував у м. Тернопіль школу телеграфістів, яка з 01.1919 у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) перетворилася у Звідомний полк (команд. Л. Шепарович). Осн. завдання шк. телеграфістів: підготовка майбутніх зв'язківців; наук.-дослідн. робота; підготовка фахових підручників та установчих документів; збирання, закупівля та ремонт тех. матеріалів.

Проект орг-ції Звідомного полку (ЗП) було зреалізовано в 05.1919. Склад ЗП: команда полку з ад'ютантами; булавна сотня; полковий обоз; кіш ЗП (старшин. шк. під кер. пор. Мараці; підстаршин. шк. під орудою пор. Матковського; буд. сотня; склад тех. матеріалів; ремонтна майстерня (В. Мельник)). Вкл.: Л. Шепарович, Г. Матковський, В. Гриневич, Д. Мараці, Ніщинський. У 05.1919 після призначення Л. Шепаровича референтом НКГА команд. ЗП став Я. Кузьмович, нач. старшин. шк. – Д. Мараці.

Військ. телеграфічна контора (ВТК) складалася з 1 діловода й 1 нач. Завдання ВТК: встановлювати місця приділу; за погодженням з референтом телеграфів ДСВС переносити їх і приймати новини; перевіряти їх служ-

бовий х-р; виготовляти приписне свідоцтво належності.

Радіозв'язок. Організатор радіозв'язку в УГА – М. Сітницький, який змонтував 3 радіостанції для ДСВС і НКГА, що працювали лише на прийом.

Основою для створення радіослужби були установи австр. радіогрупи, розташовані в с. Чистилів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Гол. станція при ДСВС складалася з 2 прийомних та 1 надавчого апарату. У 09.1919 новим команд. радіослужби став Л. Ляймберг.

Поштова служба (ПС). Розробником проекту поштової служби був Р. Арсенич. Згідно з проектом Гол. польовий поштовий пост (ГППП) обмінювався з польовими поштовими постами (при кожному корпусі існувало по 1 ППП) амбулянтами. Нач. ГППП і кер. польових пошт був Смішко. Поштові друки, призначені для роботи ПС: "Книжка поданих записаних поштових посилок"; "Спис для поштових передач"; "Листівка". ГППП пересилав 8–10 тис. урядової і цивільної кореспонденції на день.

Після переходу за р. Збруч ПС опинилася у віданні Команди етапу УГА, було реорганізовано ПП. Кер. польових пошт НКГА став старший контролер С. Добрянський, його заст. – М. Секретар.

Коли УГА перейшла в р-н Одеси-Миколаєва, суттєво зменшилася активність ПС, яка після з'єднання з ЧА припинила своє існування.

Кур'єрська служба (КС). Гол. завдання КС – швидке забезпечення і передача інформаційних і документальних даних. Працювала згідно з Законом "Про кур'єрську службу". Гол. центри формування КС – м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.), Тернопіль, Станиславів, Стрий (нині Львів. обл.), Самбір. Осн. особливість КС: передана кур'єрові пошта мала бути зазначена в кур'єрській книзі прийому і передачі посилок.

Лит.: Вовк Н. Інформаційне забезпечення Української Галицької армії (листопад 1918 – липень 1919 рр.). Львів, 2015.

Наталія Вовк

ІСОПЕСКУ-ГРЕКУЛ
Константін

ІСАЇВ

Іван

(27.04.1873–03.03.1952) – священик, громад. діяч. Н. у с. Стрільче (нині Городенків. р-ну). Випускник Коломий. г-зії (1893). Духовну освіту здобув у Львів. духовній семінарії. Обдарований чудовим голосом – баритоном, здобув муз. освіту, навч. разом з майбутнім відомим оперним співаком М. Менцінським. Рукоположений 1.10.1899 митрополитом А. Шептицьким.

Під час РСВ був репресований австр. владою, повернувся з концтабору Талергоф у 05.1915. Залишився вдівцем з 4 малолітніми дітьми, втратив житло, г-во й життєвий доробок. Багаторічний парох с. Ліски (1905–15), Крихівці (нині в складі м. Івано-Франківськ; 1915–52), служив на парафіях с. Черніїв, Підлужжя, Підлісся, Хом'яків (нині с. Березівка, усі Тисмениц. р-ну), Гаврилівка (нині Надвірнян. р-ну), Ворона, Турка, Підгайчики (нині Коломий. р-ну, усі Івано-Франк. обл.) та ін. Статті-спогади про душпастир. діяльність публікував у час. "Мета" (1938) та окремим вид. (1938); передруковані в коломий. газ. "Вільний голос" (1992). Спогади мають краєзнавчу вартість і характеризують громад.-політ. та реліг. діяльність автора. За дорученням єпархіального управління як добрий проповідник проводив реколекції для священиків.

Активний учасник держ. буд-ва періоду ЗУНР. На засіданні 6.11.1918 у Нар. домі за участю 112 представників сіл повіту обраний заст. голови Станиславів. повітов. нац. ради.

1916–28 богослужіння проводилися у помешканні І. в с. Крихівці, оскільки від попадання снаряду 1916 згорів храм. Ініціатор та організатор буд-ва нової церкви Успіння Пресвятої Богородиці – нині діючої пам'ятки архітектури місц. значення (охоронний № 466-М), під яку надав землю зі свого ґрунту. У 1930-х при церкві діяли Братство тверезості, Т-во "Апостольство молитви в злуці з Серцем Христовим" та парафіяльна читальня.

У міжвоєн. період проводив активну просвітн. діяльність у с. Крихівці: з

1922 – 1-й голова читальні "Просвіти" після відновлення її роботи; голова т-ва "Сільський господар" (1925); засн. читальні "Скала" (1936); засн. і голова "Католицької акції української молоді" (1934). Виховав 4 дітей; доньок Анну (дружина священика), Марію-Ірину (дружина д-ра Осипа-Омеяна Метелі), синів Василя (майбутній відомий фахівець-науковець у гірничій сфері), Петра (д-р філософії, історик, журналіст, видавець, діяч "Пласту", автор розвідки "Українські визвольні змагання", праць з історії Церкви, нарисів "Історія міста Станиславова").

П. і похований у с. Крихівці.

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330 "в". Арк. 5.

Тв.: *Icaiv I.* Кілька споминів про Ліски // Вільний голос. 1992. 7 квіт., 11 квіт., 14 квіт., 16 квіт., 18 квіт.

Літ.: Звід пам'яток Івано-Франківської області. Івано-Франківськ і села міської ради. Кн. 1: Пам'ятки археології, історії та мистецтва. Івано-Франківськ, 2016. С. 334–341; *Климишин М.* Отець Ісаїв та його родина // Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 400–402; *Монолатій І.* Історія Станиславова від "Батька Ісаї" – дзеркало-прикладка про те, ким ми є // *Icaiv П.* Історія міста Станиславова. Івано-Франківськ, 2008. С. 3–10; *Савчук М.* Ісаїв Іван // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 6. Літери Е–Й. Коломия, 2014. С. 172; Шематизм всего клира гр.-католицької єпархії Станиславівської. Станиславів, 1931. С. 128; Там само. Станиславів, 1935. С. 141–142.

Любов Соловка

ІСОПЕСКУ-ГРЕКУЛ

Константін

(02.02.1871–29.03.1938) – викл., ректор Чернів. ун-ту, політ. діяч. Н. у м. Чернівці в родині дир. г-зії, посла австр. парламенту Дмитрія Ісопеску. З відзнакою закінчив навч. у Чернів. ліцеї. Випускник правн. ф-ту Чернів. ун-ту. Д-р права (1897). 1906 – приват-доцент, з 1909 – титулований проф. 1893–1909 вів практичну роботу у сфері юриспруденції. Брав активну участь у політ. житті рум. громади. 1897 – співзасн. Рум.

нац. партії Буковини. Активно публікував статті в періодичних вид.

1907–18 – депутат Буковин. сейму. 1910–18 – депутат австр. парламенту. Очолював Рум. сеймовий клуб у м. Чернівці та Рум. консилиум у м. Відень. 22.07.1918, виступаючи в австр. парламенті проти приєднання Буковини до Рум. кор-ва, закликав Габсбургів захистити “життєві інтереси румунів Австрії”. 22.10.1918 висловився за надання румунам Пд. Буковини, Трансільванії та Банату права на власну автономію в рамках Австр. конфедерації. Заперечував доцільність приєднання Буковини до Румунії, через що мав конфлікт із Я. Флондром. Водночас виступав проти поділу Буковини на рум. та укр. частини.

Підтримав приєднання Буковини до Румунії в 11.1918. На поч. 1919 за дорученням рум. короля Фердинанда I представляв інтереси Буковини й Трансільванії у м. Відень. З 8.02.1919 – посол Румунії в ЧСР. Тоді очолив комісію з урегулювання прикордонних та майнових суперечностей між Румунією та Австрією, між Румунією та Угорщиною. Був прихильником створення угор.-рум. конфедерації. З 12.1919 до 1922 належав до комісії з упорядкування адміністрації Буковини. Згодом відійшов від політ. життя, вивчав цивільне й кримінальне право, здійснював уніфікацію рум. законодавства. 1930–33 – ректор Чернів. ун-ту, 1934 – заст. декана юрид. ф-ту. Нагороджений рум. держ. орденами.

П. і похований у м. Чернівці.

Літ.: Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині. Чернівці, 2003. С. 29–30; Anuarul Universității Regele Carol al II-lea din Cernăuți pe anul de studii 1936–1937. Cernăuți, 1937. P. 68; *Nistor I.* Istoria Bucovinei / ed. și studiu bio-bibliografic de S. Neagoe. București, 1991. P. 379.

Ігор Піддубний

ІССЕРЛЕС

Макс Мелех (Еліас)

(1885–1943) – ветеринар, поручник УГА. Н. у с. Озерна (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Єврей за національністю.

У 12.1918 з групою єврейс. лікарів і ветеринарів (М. Горвіц, Р. Яримович, В. Нац, Л. Шаєвич) зголосився добровольцем до 1-го корпусу УГА О. Микитки. З 5.02.1919 – ветеринарний референт ОБК в м. Бережани (нині Терноп. обл.). Після 07.1919 – санітарний референт 8-ї Самбір. бригади.

Загинув улітку 1943 в гетто м. Збараж (нині Терноп. обл.).

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 363.

Олег Стецишин

“ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР-АЛЬМАНАХ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ” – періодичне вид. у книжному форматі; воєн.-істор. календар, який видавав кооператив “Червона Калина” в м. Львів 1921–39. Вийшло 18 календарів. 1921–25 називався “Календар Червоної Калини”. Ред. – Л. Лепкий, О. Навроцький, І. Іванець.

Назва вид. сповнена символізму жертвості та звитяги укр. народу. У ньому, окрім інформації про святкові та урочисті дати, вміщували статті про героїзм УСС, УГА, події політ. життя українців, а також худож. твори, наук.-популярні матеріали, мемуарні публікації, істор. хроніку, спогади; друкували першоджерела: офіц. документи, листи, численні біографічні матеріали –

життєві нариси, некрологи, біографії та біограми. Серед дописувачів відомі учасники визвол. змагань, колиш. старшини та стрільці УГА, держ. діячі ЗУНР: М. Угрин-Безгрішний, В. Кучабський, К. Трильовський, О. Думін, Л. Лепкий, Д. Донцов, Н. Гірняк, І. Рудницький та ін. Авторами опубл. худож. тв. були Р. Купчинський, Ю. Шкрумеляк, А. Курдидик, Ю. Липа, Ф. Дудко.

Був популярний серед укр. нас. Сх. Галичини та укр. діаспори. Є важливим істор. джерелом до вивчення історії ЗУНР.

Літ.: *Передурій В.* Видання "Червоної Калини" (1922–1939). Львів, 2004; *Його ж.* "Ілюстрований календар-альманах Червоної Калини" як тип періодичного видання (1921–1929) // Збірник праць НДЦ періодики. Львів, 1999. Вип. 6. С. 227–242; *Його ж.* Матеріали до вивчення історії ЗУНР на сторінках "Літопису Червоної Калини" (1929–1939 рр.), (1991–1995 рр.): джерелознавчий аспект // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 666–673.

Кость Курилишин

ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ДІАСПОРНА.

Вагомі здобутки у вивченні історії воен.-революц. доби 1914–23 здійснили співробітники УВУ, заснованого 1921 у м. Відень (Австрія) та відразу перенесеного до м. Прага (нині Чехія). Його провідними професорами й доцентами були Д. Дорошенко, І. Мірчук, С. Наріжний, В. Старосольський, П. Феденко, С. Смаль-Стоцький, а також Д. Антонович, В. Біднов, В. Доманицький, Б. Крупницький, О. Лотоцький, С. Шелухін, В. Щербаківський та ін. Вони тісно співпрацювали з Укр. високим пед. ін-том у Празі та Укр. госп. акад.-єю (1922) у м. Подебради (нині Чехія), згодом реформованою в Укр. технологічно-госп. ін-т, де працювали історики С. Бородієвський, О. Бочковський та ін.

У м. Відень з 1919 активно творив В. Липинський, який видавав зб. "Хліборобська Україна". У ньому опублікували "Листи до братів-хліборобів",

що стали маніфестом укр. консерватизму. У Відні також діяв заснований М. Грушевським Укр. соціологічний ін-т (1919–24), який за підтримки УПСР започаткував системне вивчення Укр. революції. Серед виданих ним праць – перші фундаментальні дослідження П. Христюка, М. Лозинського, В. Старосольського.

Помітним наук. центром українознавчих студій було м. Варшава (Польща), де в різний час діяли Укр. наук. ін-т (1928), Укр. могилянська акад.-я (1938), Укр. військ.-істор. т-во (1924), що мали свої друк. органи, проводили дослідницьку, зокр. археографічну, роботу. Значна частина виданої ними істор. і мемуарної л-ри присвячена визвол. змаганням. Вагому роль у їх вивченні відіграв Укр. наук. ін-т у м. Берлін (нині ФРН; 1926–45), що спочатку діяв як держ. укр.-нім., а згодом як нім. заклад. Каф-ри тут очолювали В. Липинський, Д. Дорошенко; активними співпрацівниками були С. Томашівський, І. Крип'якевич, І. Кривецький та ін. знані вчені. Серед їх учнів – представників нової генерації істориків – слід виокремити В. Кучабського, котрий став одним з найвизначніших дослідників історії Галичини воен.-революц. доби.

Така концентрація та активна діяльність потужних інтелектуальних центрів сприяла утвердженню державницького напрямку укр. історіографії. Його основу становила наук. схема політ. історії, що надавала пріоритетного значення вивченню її "державницьких періодів", генеруючи постулат спадковості й наступності державницької ідеї укр. народу за княжої, козацько-гетьман. та модерної доби. Використовуючи новітній методологічний інструментарій та спираючись на здобутки європ. морально-етичних учень й історіософської думки, визначався сенс нац.-державницького буття як вищої самоцінності кожного народу. Доведенню цього слугувала парадигма циклічності історії, згідно з якою на зміну "недержавним" періодам "занепаду" приходило чергове відродження державності. Така контрастність істор.

процесу інтерпретувалася контроверсійністю його різних чинників – природно-геогр., етнополіт., соціокульт. – та протиставленням їх різних елементів: народу – аристократії, сходу – заходу, Наддніпрянщини – Галичини тощо. Просякнуті цими наук. ідеями і нац.-патріотичними почуваннями, історики укр. зарубіжжя виявилися найбільш національно зорієнтованими порівняно з попередніми й наступними генераціями дослідників.

Серед істориків-державників найпомітнішими є постаті В. Липинського, С. Томашівського, Д. Дорошенка. У їхніх наук. концепціях політ. історії Галичини відводилася особлива роль у державницьких змаганнях укр. народу 1914–23. З ними пов'язуємо й утвердження концепту “галицького п'ємонтизму”. Виняткове значення мають як концептуальні підходи, оціночні характеристики, так і фактологічний матеріал, представлений у працях Д. Дорошенка. Вчений сприймав історію як єдиний безперервний процес, розглядаючи кожен з її періодів системно, з'ясовуючи визначальні чинники змін держ. устрою нац.-політ., соціальних, екон., культ. відносин.

Група представників нац.-державницького напрямку укр. сусп. думки започаткувала вивчення цієї конкретно-істор. проблеми на міждисциплінарному рівні, що давало підґрунтя для більш повного й адекватного врахування пов'язаних з нею особливостей геополіт. становища та етнонац. і правових відносин. Це О. Бочковський, С. Дністрянський, С. Рудницький, В. Старосольський та ін. Їхні напрацювання пронизує наскрізь постулат, згідно з яким нац. ідея, психіка, самоідентифікація становлять сутність, основу самовизначення та розвитку укр. нації, яка спроможна на власній етнічній тер. реалізувати ідеали респ.-демократ. нац. державності та забезпечити свою окремішність і незалежність від зовн. посягань.

Два наступні покоління істориків діаспори 2-ї пол. 20 ст. наслідували державницькі традиції і дослідницько-тематичну спрямованість своїх по-

передників-учителів. Але загалом це була якісно інша, високоосвічена генерація науковців, інтегрованих в етнокульт. середовище Заходу, зорієнтована на новітню плюралістичну методологію дослідження. На межі 1960–70-х відбувся перехід з укр. на мову місц. етносередовища. Тоді ж згасла й надмірна політизація діаспори, що повсякчас позначалася на х-рі наук. студій, хоча конфронтація з рад. наукою і рос. зарубіжжям не припинялася.

На такому тлі відбулося повоєн. територ. “роздвоєння” історіографії укр. зарубіжжя, що виразно проявилася на інституціональному рівні: у Старому світі провідну роль зберігали традиційні установи, а на Амер. континенті поставали нові інституції, пристосовані до потреб зх. світу.

Провідним європ. центром дослідження укр. історії стало м. Мюнхен (нині ФРН), де діяла Істор. секція УВАН. 1946 сюди перемістився УВУ, 1947 відновило діяльність НТШ. Ці установи сприяли згуртуванню та координації діяльності таких істориків, як Д. Дорошенко, О. Оглоблин, Б. Крупницький, Н. Полонська-Василенко, С. Рудницький, І. Мірчук, В. Янів та ін. учених, які зробили вагомий внесок у розробку проблем наук.-теоретичного й історіографічного х-ру, долучилися до вивчення історії Галичини за воєн.-революц. доби. Останнє повною мірою стосується також укр. наук. осередку в м. Рим (Італія; А. Великий, І. Нагаєвський, Г. Лужницький та ін.), роль і значущість якого зросла з кін. 1940-х.

У 1960–70-х провідна роль у розвитку українознавчих студій перейшла до заокеан. діаспори, де, з одного боку, ширилася стр-ра старих громад. наук. установ, з іншого – поставали акад. установи зх. зразка. Розбудова і створення відділів НТШ на автономні крайові стр-ри сприяли консолідації інтелектуальних сил старшої генерації. Чи не найбільшим їхнім здобутком, що стосується І. ЗУНР д., стало серійне вид. історико-мемуарних збірників, присвячених окремим регіонам Галичини. Попри різний фаховий рівень (хоча їхніми ред.-упорядниками були знані

вчені), ці томи мали схожу стр-ру, в якій значне місце посідає історія Галичини 1-ї пол. 20 ст. Пов'язані з нею події переважно представлені на рівні істор. мемуаристики, коли учасники, свідки подій відтворювали їх на основі залучення та аналізу широкого емпіричного матеріалу. Вони значною мірою відобразили заг. уявлення і ставлення діаспори до історії ПСВ та ЗУНР.

Оригінальну х-ку візій і сентенцій, які викликали ці події у старшої генерації діаспорних дослідників – здебільшого їх безпосередніх учасників, з позиції психоісторії запропонував М. Шлемкевич. На його думку, навіть після ДСВ події 1914–23 залишалися гол. змістом укр. мислення, а ставлення до них ще й у 1970-х визначали саме ідейні та політ. “постави” українства. Це стосується як мемуарно-публіцистичної, так і наук.-істор. л-ри, що відображає особисті переживання, розпуку, роздратування. Вони позначалися на доборі джерел і їх інтерпретації. Вчений вважав, що “дозріванню історичного підходу” так само не сприяли і трактування подій з позицій світоглядно-ідеологічних течій – консерватизму і націоналізму, які протиставлялися панівним у 1917 ідеям ліберального демократизму.

Для нової генерації істориків 1970–80-х, які гуртувалися навколо українознавчих установ діаспори (Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту, Канад. ін-т укр. студій у м. Едмонтон та ін.), історія Галичини, зокр. й досліджуваного періоду, не була пріоритетною. Однак їхні історіософ. праці (І. Лисяк-Рудницький та ін.), істор. синтези (О. Субтельний), студії у галузі історіографії, методології та узагальнюючі й спец. розробки з історії укр. нац. руху (М. Богачевська-Хом'як, Л. Винар, Ф. Сисин, Р. Шпорлюк, Д. Химка та ін.) реально вплинули як на становлення пострад. науки в Україні, так і на вивчення конкретно-істор. питань, пов'язаних з історією Галичини воєн.-революц. доби 1914–23.

Констатуючи збереження державницьких традицій в укр. зарубіжній історіографії 2-ї пол. 20 ст., варто зауважити, що попередню ідею спадковості

(княжа – козацько-гетьманська – модерна д-ва) заступила ідея дисконтинуїтету укр. історії, яка побутувала в термінах “неісторична”, “неповна”, “незавершена” нація. Це сприяло збереженню її нац. спрямованості, але водночас обмежувало проблемно-тематичний та жанровий діапазон наук. творчості.

Літ.: Дністрянський С. Нова Держава. Відень; Прага; Львів, 1923; *Каллакура Я. С.* Українська історіографія: курс лекцій. К., 2004; *Крупницький Б.* Історіознавчі проблеми історії України. Мюнхен, 1959; *Масненко В.* Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша половина XX століття). К.; Черкаси, 2001; *Оглоблин О.* Українська історіографія. 1917–1956. К., 2003; *Розмериця (Лебедєва) Ю. О.* Державницький погляд Д. Дорошенка на українську історію // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2007. № 1. С. 227–233; *Рудницький С.* Чому ми хочемо Самостійної України. Львів, 1994; *Старосольський В. Й.* Теорія нації. Нью-Йорк; К., 1998; *Шлемкевич М.* 1917–20 роки й українське суспільство // Сучасність. 1971. № 5; *Ясь О.* Державницький напрям української історіографії та його інтелектуальна спадщина // Історіографічні дослідження в Україні. К., 1999. Вип. 7.

Володимир Великий

ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА. Істор. наука в зх. частині укр. етніч. земель у 1920–30-х мала свої особливості, оскільки тут існували 3 різні держ.-політ. режими. Розвиток істор. знань у цьому разі пов'язується головню з представниками львів. наук. осередку – І. Крип'якевичем, С. Томашівським, М. Голубцем, М. Кордубою, В. Дорошенком, І. Кривецьким, М. Возняком, М. Чубатим, Д. Коренцем, В. Щуратом, І. Свенціцьким, В. Будзиновським, І. Витановичем, М. Стахівим, І. Карпинцем та ін. Чимало з них були учнями М. Грушевського.

Не менш вагомих внесок здійснили непрофесійні історики з числа учас-

ників воєн.-революц. подій, які мали високий рівень освіти, були політиками, урядовцями, адвокатами, журналістами та ін. Така ситуація пояснюється і дослідницькими інтересами представників львів. наук. осередку та заг. умовами розвитку істор. знань у Галичині міжвоєн. періоду, х-р та особливості яких зумовлювалися специфікою нац.-політ. відносин у краї. Вони продукували пласт істор.-мемуарної л-ри, якому притаманний високий рівень аналітики.

Властиві зх.-укр. історіографії змістові риси відповідним чином відобразилися на підходах та оціночних характеристиках сусп.-політ. розвитку Галичини 1914–23. Більшість праць на цю тему автори писали з методологічних позицій позитивізму, поєднуючи їх з елементами романтизму. Нагромаджені факти й документи розташовували за чіткою хронологією, а почерговий опис подій супроводжували їх деталізацією і подекуди – внутр. психологізмом. Дотримуючись засад державницького напрямку історіографії, автори, зокр. й історики-мемуаристи, наполегливо й емоційно обстоювали права українців на нац. окремішність і державність. При з'ясуванні осн. форм і методів б-би за їх досягнення акценти зміщувалися на показ самовідданої праці окремих провідних діячів. Принциповий україноцентризм сполучався з антипольс. спрямованістю, а актуалізація напружених міжнетіч. стосунків міжвоєн. Галичини примушувала вдаватися до постійних аналогій з “недавнім минулим”. Це обмежувало свободу творчості, але посилювало морально-виховну спрямованість істор. доробку, що формував готовність молодіої генерації до продовження б-би за ідеали нації.

За ідейно-політ. орієнтаціями та впливами в міжвоєн. зх.-укр. історіографії виокремимо 2 течії: національно зорієнтовану й москвофільську. На поглядах авторів, належних до першої з них, окрім прихильності до нац.-державницьких ідеалів та ідеології консерватизму, позначалася їхня парт.-політ. заангажованість. Це більш чи менш

виразно проявляється у працях представників нац.-демократ. (К. Левицький, О. Кузьма та ін.), радикального (В. Будзиновський, М. Возняк, І. Кревецький, М. Стахів, О. Терлецький), націоналістичного (І. Борщак, Д. Паліїв) та ін. угруповань. Спільним для них було обстоювання етнокульт. окремішності й самодостатності укр. народу, його прав на самовизначення, незалежність, державність, соборність.

До ін. течії належать прихильники москвофільства, які обстоювали постулат етніч. єдності русинів (українців) Галичини з росіянами та виступали за входження краю до складу федеративної Росії. За міжвоєн. періоду речники москвофільства В. Ваврик, А. Хиляк, В. Маковський та інші обґрунтовували істор. парадигму, що спиралася на їхнє власне трактування подій ПСВ та істор. минулого. В її основу був покладений образ “талергофця-мученика”, який зазнав переслідувань, страждав за ідеали єдності та відданості Росії. Ця течія отримала і певне орг. оформлення у вигляді Талергоф. к-ту, що проводив пропагандист. роботу й здійснював серійне вид. своїх альманахів. Бібліографія різножанрової москвофіл. л-ри істор.-мемуарного, публіцист., документального, худож.-драматургічного х-ру налічує кілька сотень позицій. Вона виходила великими тиражами, реально впливаючи на формування істор. свідомості українців Галичини. Проти москвофіл. інсинуацій активно виступали національно зорієнтовані укр. політ. сили.

Зх.-укр. та діаспорна історіографії міжвоєн. періоду розвивалися у нерозривному взаємозв'язку. На інституціональному рівні це проявлялося у тісних відносинах між їхніми установами, спільній участі в наук. зібраннях, обміні творчим доробком, зосередженням, відповідно, у львів., празьк., віден. й ін. зарубіжних вид. тощо. Ще більше їх єднало ведення дослідницької роботи в руслі державницького напрямку, утвердженню якого сприяла заг. сусп.-політ. та інтелектуальна ситуація. Формування суперечливого світобачення його представників, з одного боку, відбу-

валосся під впливом духовної кризи, зумовленої поразкою визвол. змагань і втратою нац. державності, посиленням тоталітарного репресивного режиму в УСРР–УРСР та непевної культ. атмосфери через потребу адаптуватися до нового іноетніч. середовища. З ін. боку, потужне нац. піднесення та поява перших за новітньої доби державницьких формацій, як, зрештою, і можливість долучитися до передових наук. і культ. здобутків Європи, справиляли благотворний вплив на утвердження нац.-державницької традиції, яка перетворювалася на самодостатній продуктивний напрям укр. історіографії.

Літ.: Аркуша О., Мудрий М. Русофілство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип. 34. С. 231–268; *Борщак І.* Європа і відродження України (1914–1923) // ЛЧК. Львів, 1936; *Будзиновський В.* Ішли діда на муки (Введення в історію України). Нью-Йорк, 1958; *Возняк М.* Українська державність. Відень, 1918; *Киричук О.* Львівський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини другої половини XIX – початку XX століття. Львів, 2001; *Кревецький І.* Справа поділу Галичини в рр. 1846–1850 // Записки НТШ. 1910. Т. ХСIII–ХСVI; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; *Левецький К.* Великий Зрив. Львів, 1931; *Його ж.* Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918. Львів, 1928–1929; *Його ж.* Історія політичної думки галицьких українців. На підставі споминів і документів. Львів, 1926; *Паліїв Д.* Листопадова революція. З моїх споминів. Львів, 1929; *Його ж.* На чисту воду // ЛЧК. 1930. Ч. 6; *Стахів М.* Демократія, соціалізм та національна справа. Львів, 1936; *Його ж.* Історія світової війни в рр. 1914–1918. Ч. 1: Причини світової війни. Львів, 1931; *Його ж.* На переломі. Коротка історія українського політичного руху в новіших часах. Львів, 1938; *Його ж.* Проти хвиль. Історичний розвиток українського соціалістичного руху на західних українських землях.

Львів, 1934; *Сухий О.* Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті). Львів, 2003; *Терлецький О.* Історія України від 1917 до найновіших часів. Львів, 1936.

Володимир Великочий

ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ РАДЯНСЬКА

належить до специфічних феноменів історієписання. Представила чи не найменший здобуток із означеної проблеми, оскільки не належала до пріоритетних напрямів дослідницької діяльності. Здолавши етап гострої критики 1-ї пол. 1990-х, сучасні вітчизняні вчені перейшли до виважених, поміркованих оцінок рад. істор. спадщини, методологічного й історіософ. осмислення її природи, ґрунтовної полеміки щодо наук. апарату, періодизації, характерних рис рад. істор. науки тощо.

Рад. історіографія пройшла складну й відносно “поступальну (в межах компарт. директив) еволюцію” у вивченні сусп. процесів на ЗУЗ, зокр. історії ЗУНР. За міжвоєн. доби ця проблема опинилася на “далекій периферії” рад. досліджень. За умов відносно вільного розвитку наук. думки та короточасного піднесення україністики в УСРР, що тривали до 1929, з’явилися лише окремі істор.-документальні розвідки про рос. політику в Галичині за часів ПСВ і революц. події в краї. Таке ж маргінальне становище ця тематика посіла в перших узагальнюючих працях. Їх автори намагалися підігнати нац. історію України до марксист. формаційної схеми і теорії класової б-би. Ці тенденції поглиблювалися у 1930-х.

Протягом воєн. періоду 2-ї пол. 1940-х–50-х усталилася нова парадигма рад. науки щодо сусп.-політ. розвитку Галичини за воєн.-революц. доби 1914–23. Її стрижнем став постулат про невпинно зростаюче прагнення національно й соціально пригноблених трудящих мас Галичини до єднання з рос. пролетаріатом, селянством, солдатами задля спільного виступу проти австро-нім. та рос. імперіалізму.

Це обґрунтовувалося їхнім “русифільством” (усвідомлення “спокоєвничної” етноістор. єдності з рос. народом), з одного боку, та “русифікаційним” (позиціонуванням Росії як покровительки й опікунки всіх народів імперії) – з ін. Анексією царською Росією Галичини, як, до речі, згодом і більшовиц. Росією – України, трактували як явище “закономірне”, “прогресивне”, що відповідало прагненням місц. людності, а укр. політ. лідерів оголошували “буржуазними реакціонерами”. У типовому, виразному, довершеному вигляді такі підходи й трактування знайшли відображення у працях І. Богодиста, В. Осечинського.

Імператив істор. розвитку українства Галичини як прагнення приєднатися (чи “повернутися”) до лона Росії та постійне паплюження ідеї нац. державності зумовлювалися не лише “марксист. догматикою”, яку багато сучасних дослідників трафаретно трактують як “методологічну основу” рад. історіографії. Х-р і спрямованість рад. досліджень визначали не тільки наріжні основи марксизму-ленінізму, а й “свіжоприйняті” компарт. директиви, які, залежно від “завдань поточного моменту”, зобов’язували істориків актуалізувати й пропагувати відповідні істор. ідеї. Поряд із цим слід урахувати й ін. моменти, на які вказав Ю. Сливка. Концептуальні погляди на 6-бу укр. народу за держ. незалежність були опрацьовані задовго до визвол. змагань 1914–23 у політ. колах країн, до складу яких входили укр. землі, тож після їх завершення вони лише уточнювалися, шліфувалися зарубіжною історіографією залежно від конкретних обставин. Таким чином, польс., чесь., угор. історіографії також мали значний вплив на висвітлення рад. істориками нац.-визвол. 6-би в Галичині.

1950-ті – поч. 1960-х позначилися певними зрушеннями у висвітленні історії ЗУНР, що зумовлювалося послабленням компарт. контролю, переглядом деяких ідеологічних догм, поверненням істор. науці її дослідницьких функцій. Попри збереження ідейної заангажованості й навколонука. лексики, все ж, проглядається згасання

крайньої войовничості змісту істор. досліджень. Ці тенденції і явища проявилися в працях кер. відділу Ін-ту історії, зав. каф-ри Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка І. Компаніця, який виступив одним з авторитетних фахівців з історії Галичини “доби імперіалізму”. Активізувався та остаточно повернув собі домінуюче становище в дослідженні цієї проблеми львів. наук. осередок, який представляли Є. Галушко, І. Васюта, В. Ілько, О. Карпенко, М. Кравець, Г. Ковальчак, Ю. Сливка, ін. вчені.

Позитивною рисою доробку рад. дослідників 1970–80-х стало нарощування джерельної бази, яка поповнювалася документами не лише з архівосховищ УРСР й СРСР, а й закорд., переважно польс., установ. Учені були ознайомлені з розробками іноз. колег із країн т. зв. соцтабору, а також зх.-укр. авторів міжвоєн. періоду, який не тільки слугував предметом критики “буржуазних націоналістів”, а й використовувався як інформативне істор. джерело. Попри переважання нарративізму, описовості, цитатно-ілюстративного викладу матеріалу, простежуємо прагнення до цікавих узагальнень на основі опрацювання значного масиву емпіричного матеріалу. Формувалися аналітичні положення і висновки щодо внутр. й зовн. становища та перспектив 6-би українців Галичини за своє нац., соц. визволення. Окреслені риси і тенденції притаманні працям О. Карпенка, С. Макарчука, Ю. Сливки, І. Васюти та ін. дослідників. Істор.-біографічні студії про цих істориків довели, що й за умов рад. дійсності можна було залишатися справжніми науковцями.

О. Карпенко 1957 у своїх дослідженнях намагався довести, що ЗУНР за своїм х-ром була парламент.-президент. демократ. республікою, яка виникла в результаті нар. революції. Виступаючи на наук. конф., він заявив: “В результаті героїчної боротьби трудящих мас Західної України, як і всієї Австро-Угорщини, була повалена монархічна влада Габсбургів, в Західній Україні ліквідовано іноземне поневолення, завершена в основному народна, національно-демократична революція”. За свій виступ

і статтю “До питання про характер революційного руху в Східній Галичині в 1918 р.” О. Карпенко був звинувачений І. Компанійцем та ін. істориками-марксистами в “антинауковому” пов’язуванні “національно-демократичної” революції і постанови ЗУНР з революц. рухом нар. мас, а не з “контрреволюційними діями української буржуазії”, та в применшенні “значення соціалістичної революції і створення Української Радянської держави для всього українського народу”. За спроби об’єктивної оцінки ЗУНР О. Карпенко зазнавав гонінь, був змушений кілька разів змінювати місце роботи.

Ю. Сливка вказував на діяльність особливо ревних “борців за чистоту марксистської ідеології”, які писали рецензії-донеси в офіц. інстанції з вимогою покарати “буржуазно-націоналістичних істориків”, котрі насмілювалися по-новому оцінювати х-р нац.-визвол. руху в Галичині.

Важливими для укр. рад. історіографії цього періоду були ще 2 явища. Перше стосується зб. документів “З історії революційного руху” та “Боротьба за возз’єднання Західної України з Українською РСР”. На відміну від ін. археогр. видань, для прикладу, з історії козацтва, вони зовсім не відображають “позицію нейтралітету”, позаяк відбір матеріалів мав тенденційну спрямованість, тож, спотворюючи сусп. реалії, підштовхував дослідників до такого ж їх однобічного висвітлення. Друге явище пов’язане з появою колективних робіт, які, нівелюючи творчу індивідуальність і наук. стиль, нав’язували “єдино правильний канонізований інтеграл” висвітлення зазначеної тематики. Відхід від нього заздужували, вважали “неправильним”, “ненауковим”. Це стосується багатотомних істор. синтезів, що в 1950–80-х виходили під егідою АН УРСР. Вони виразно відображають держ.-ідеологічну кон’юнктуру детермінованість рад. історіографії, коли фундаментальні трактування та оцінки певних істор. подій “підганялися” під чергові зміни в держ.-політ. режимі та корегувалися з його стратегіч. завданнями.

Такі риси загалом притаманні й працям з історії ЗУЗ, стрижневою ідеєю яких було доведення постійних прагнень нас. до возз’єднання з рад. Україною, що трактувалося як “акт історичної справедливості”. У них простежуються впливи шістдесятиництва, тож авторам удавалося, не виходячи за межі ідеологічних канонів, прошовхнути ідею етнонац. окремішності українців від поляків і росіян, що подавалося як один з чинників зближення Галичини та Наддніпрянщини, безумовно, в його “радянському варіанті”. Відтак і акценти зміщувалися на показ “боротьби трудящих західноукраїнських земель за [своє] соціальне і національне визволення”. Однак у наступних вид. революц.-визвол. рух у цьому регіоні вже розглядали тільки як складову “Великої Жовтневої соціалістичної революції”, що відповідало компарт. курсу на створення нової соц.-політ. спільноти – “радянського народу”.

Процеси горбачовської “перебудови” і “гласності” спричинили якісно нову ситуацію в істор. науці України. Своєрідним перехідним етапом від зламу старих стереотипів до формування сучасного образу минулого в пострад. історіографії став кін. 1980-х – поч. 1990-х. Динаміку цього процесу відображають деякі періодизації трансформаційних процесів рад. “перебудовчої” історіографії, згідно з якими 1987–89 розпочалося відкриття та формулювання проблематики, пов’язаної з “білими плямами” історії; восени 1989 – влітку 1990 наростала критика найодіозніших постулатів рад. історіографії, а на літо–осінь 1991 припав завершальний етап концептуалізації нової версії історії України.

Осн. джерелом цього унікального історіографічного етапу стала публіцистична л-ра, що гол. чином забезпечувала постановку та розкриття “білих” і “чорних плям” історії. У центрі пересмислення сусп.-політ. історії Галичини 1914–23 постали проблеми, пов’язані з її возз’єднанням з Наддніпрянщиною 1919 і темою УСС. Навколо них точилися дискусії щодо реконструкції подій революції та війни на Наддні-

пряні. Україні. Навіть у суто формальному вимірі кількість присвячених їм публікацій істор.-публіцистичного, істор.-популярного, біографічного, мемуарного, наук. х-ру не поступалася числу публікацій з історії УЦР, козацтва, ОУН і УПА та ін. Вони засвідчили і регіональний зріз "перебудовчої історіографії": проблеми УСС і злуки УНР і ЗУНР загалом обговорювали на сторінках видань зх. регіону України, а ін. згадані теми – у центр. і сх. областях.

На тлі критики рад. історіографії розгорталося нагромадження "нових" фактів, реабілітація "незаслужено забутих" імен, переосмислення знакових і актуальних проблем істор. минулого. Важливу роль у заповненні такого "історіографічного вакууму" відіграла різножанрова діаспорна л-ра, яка потрапляла в Україну, ставала чи не гол. "першоджерелом" продукування компілятивних праць. Поряд із цим розпочалося як перевидання класичних робіт з укр. історії, так і публікація різного роду маловартісних текстів. Усе це дало потужний імпульс розвитку історіографічного процесу 1990-х у вивченні проблем, пов'язаних із ЗУНР.

Літ.: Білокінь С. Про становище історичної науки в Україні // Український історик. 1990. Ч. 1–4; Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР. 1917–1939: збірник документів і матеріалів. К., 1979; Боротьба трудящих Прикарпаття за своє визволення і возз'єднання з Радянською Україною: документи і матеріали (1921–1939). Станіслав, 1957; Величенко С. Перебудова та минуле неросійських народів // УІЖ. 1992. № 1; Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною / відп. ред. Ю. Ю. Сливка. К., 1989; Галушко Є. М. Боротьба трудящих західноукраїнських земель за соціальне і національне визволення 1917–1920 рр. // Торжество історичної справедливості. Львів, 1968; Гермайзе О. Нариси з історії революційного руху на Україні. Т. 1. К., 1926; Двадцять років під ярмом польських панів: збірник Львівського обласного історичного архіву. К., 1940; 3 історії революційного руху у Львові: 1917–

1939 : документи і матеріали / відп. ред. І. Крип'якевич. Львів, 1957; Історія Львова / відп. ред. В. В. Секретарюк. К., 1984; Історія Української РСР: у 8 т., 10 кн. К., 1978. Т. 3–5; Істория Украинской ССР: в 10 т. Т. 4. К., 1983; Калакура Я. С. Українська історіографія: курс лекцій. К., 2004; Карпенко О. 3 історії Західно-Української Народної Республіки. (До 85-річчя з дня народження професора О. Ю. Карпенка) / за заг. ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ, 2006; Кульчицький С. Українська історія як знаряддя легітимізації пострадянського політичного устрою наприкінці 80-х років // Історія та історіографія в Європі. 2004. Вип. 3; Під прапором Жовтня: Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на піднесення революційного руху в Західній Україні (1917–1920): документи і матеріали / ред. О. Карпенко. Т. 1. Львів, 1957; Портнов А. Українська радянська історіографія: до постановки проблеми // Сучасність. 2000. № 6. С. 112–116; Сливка Ю. Ю. Боротьба за возз'єднання українських земель в єдиній державі в період перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції та іноземної воєнної інтервенції в Країну Рад (1917–1920 рр.) // Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною / відп. ред. Ю. Ю. Сливка. К., 1989. С. 7–56; Його ж. Етапи та головні напрями дослідження ЗУНР в українській історіографії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 6. С. 3–9; Яворський М. Нариси з історії революційної боротьби на Україні. Т. 1. Харків, 1927.

**Володимир Великочий,
Олександр Лисенко**

ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ УКРАЇНСЬКА СУЧАСНА. Наявні на сьогодні тенденції розвитку І. ЗУНР у с. закладалися ще в надрах рад. істор. науки. Своєрідним перехідним етапом від зламу старих стереотипів до формування осучасненого образу минулого в пострад. історіографії став кін. 1980-х – поч. 1990-х. Його зміст і тенденції розвитку вже досліджували вітчизняні й

зарубіж. вчені (С. Величенко, С. Кульчицький, І. Орлов, В. Тарасов). 1989–90 наростала критика найодіозніших постулатів рад. історіографії, а на літо–осінь 1991 припав завершальний етап концептуалізації нової версії історії України (В. Тарасов).

У центрі переосмислення сусп.-політ. історії Галичини 1914–23 постали проблеми, пов'язані з Листопадовою нац.-демократ. революцією на ЗУЗ, їх возз'єднанням з Наддніпрянщиною 1919, б-бою за становлення самої д-ви, польс.-укр. війна 1918–19, б-ба за між-нар. визнання зх.-укр. д-ви до 1923, возз'єднання ЗУНР та УНР, як і процес соборності укр. земель загалом тощо.

Цю ситуацію визначають як початок “ренесансу” істор. науки в Україні, коли на тлі критики рад. історіографії розгорталася нагромадження “нових” фактів, реабілітація “незаслужено забутих” імен, переосмислення знакових і актуальних проблем істор. минулого. Важливу роль у заповненні такого “історіографічного вакууму” відіграла різножанрова діаспорна л-ра.

Стан і перспективи розвитку орг.-інституціонального ландшафту укр. історіографії передусім визначаються кадровими ресурсами та специфікою і результативністю функціонування наук. установ. Зміни в цій царині неоднозначно, але загалом позитивно позначилися на вивченні історії ЗУНР.

Напрацювання Ін-ту історії України НАНУ – гол. центру й координатора істор. науки – великою мірою визначає стратегічний поступ і перспективи розвитку вітчизняної історіографії. Фундаментальні розробки співробітників Ін-ту – С. Білоконя, В. Верстюка, С. Віднянського, Г. Касьянова, С. Кульчицького, О. Лисенка, О. Реєнта, О. Рубльова, Ю. Пінчука, В. Смоля, Р. Пирога, О. Удода та ін., з новітньої і регіональної історії України, історіографії, спец. істор. дисциплін, істор. краєзнавства формують с-му координат вивчення ПСВ та наступних революц. подій в Україні, зокр. й у Галичині. Про це, для прикладу, яскраво свідчать такі знакові вид., як “Історія України: нове бачення”, “Українські визвольні змагання

1917–1921 рр.”, що вийшли окремим томом у серії “Україна крізь віки”.

Сучасний стан дослідження історії ЗУНР важко уявити без здобутку Ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАН України ім. І. Кураса. Йдеться про праці теоретико-методологічного х-ру з історії укр. партій і сусп.-політ. думки (Ю. Левенець, І. Курас, В. Котигоренко, В. Перевезій, Ю. Шаповал, Л. Шкляр), напрацювання в галузі етнополіт. та етнонац. відносин (Л. Нагорна, М. Панчук, І. Погребинська, О. Рафальський та ін.), розробки з проблем ПСВ, Укр. революції, соборності, історіографії, істор. регіоналістики (Т. Бевз, І. Гошуляк, О. Красівський, В. Кривошея, В. Солдатенко, В. Яремчук та ін.).

Визначальний внесок у дослідження історії ЗУНР зробили наук. осередки зх. регіону України. З-поміж них безумовна першість належить львів. історикам. Чимало з них – співробітники Ін-ту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, становлення і розвиток якого пов'язані з іменами І. Крип'якевича, М. Возняка, Я. Дашкевича, О. Карпенка, М. Кравця, М. Герасименка, Г. Ковальчака, Я. Ісаєвича, Ю. Сливки, І. Патера, М. Литвина, К. Науменка, І. Соляра, Б. Якимовича та ін., котрі досліджували історію Галичини 1-ї третини 20 ст. Як за рад. періоду, так і в роки незалежності України одним з пріоритетних напрямів наук. досліджень ін-ту є вивчення сусп.-політ. і нац.-визвол. рухів на ЗУЗ у контексті заг.-укр. та європ. політ., соціально-екон., культ., етноконфесійних процесів. Їх результати відображаються у відомому серійному друкованому органі “Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність” та масиві публікацій різних періодів.

Варто виокремити наук. напрацювання вчених ф-тів й ін-тів істор. профілю, дослідницьких підрозділів закладів вищої освіти. Маємо на увазі надбання науковців Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, передусім у галузі історіографії (Я. Калакура, В. Капелюшний та ін.). Історикам Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича належить пріоритет у буковинознавстві; вони просунулися

у дослідженні політ. історії доби РСВ і повоєн. облаштування Європи (В. Ботушанський, В. Добржанський, Л. Карпо, Ю. Макар, С. Попик, В. Фісанов та ін.). У Терноп. нац. пед. ун-ті ім. В. Гнатюка під проводом М. Алексіявця формується шк. укр. істор. біографістики, з кола якої вийшла низка ґрунтовних праць про визначних учених і громад.-політ. діячів, чия життєдіяльність у наук. чи сусп. плані пов'язана з історією Галичини 1-ї третини 20 ст.

Викладачі Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка продовжують плідну роботу з вивчення широкого кола проблем сусп.-політ. історії Галичини 1-ї чверті 20 ст., пропонують історіографічні розробки з цієї тематики (С. Макарчук, І. Васюта, Л. Зашкільняк, К. Кондратюк, М. Мудрий, О. Павлишин, О. Сухий та ін.). У своїх монографіях М. Байдак, С. Макарчук, О. Павлишин, Г.-М. Тичка, Б. Тищик, Б. Якимович та ін. проаналізували державотворчі процеси в ЗУНР, перебіг польсь.-укр. війни, історію визвол. змагань галиц. українців, укр. питання у політиці країн Антанти 1914–23. Дедалі помітнішим неординарним явищем наук. життя України стає Ін-т істор. досліджень, заснований при Львів. ун-ті, який під проводом Я. Грицака розробляє концепцію модерної історії України, чому слугує його орган – “Україна модерна”.

Схожі тенденції простежуються серед істориків Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника (В. Великочий, М. Вітенко, Б. Гаврилів, М. Генік, О. Жерноклеєв, О. Карпенко, С. Кобута, В. Комар, А. Королько, П. Костючок, М. Кугутяк, В. Марчук, І. Монолатій, І. Райківський, Б. Савчук та ін.), які за останні 30 р. представили помітний наук. здобуток з історії ЗУНР, сусп.-політ. рухів Галичини, а також у галузях археографії, регіоналістики тощо.

З 1993 в Прикарпат. нац. ун-ті ім. В. Стефаника кожні 5 р. проводяться наук. міжнар. конф., присвячені ЗУНР, участь у роботі яких беруть десятки науковців з різних регіонів України та іноз. д-в. 2004 в ун-ті відбулася всеукр. наук. конф. “Духовна вісь України: Галичина, Наддніпрянина, Донеччи-

на”. Її ініціаторами виступили Ін-т історії України НАНУ, Донец. нац. ун-т, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького та Переяслав-Хмельн. держ. пед. ін-т ім. Г. Сковороди. Результатом конф. стало вид. зб. “Україна соборна”, в якому висвітлено різні аспекти проблеми соборності України. Тематика конф. була розвинута на наступних наук. форумах: 2004 у м. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) та 2005 в м. Черкаси. Значну увагу на цих заходах було відведено висвітленню питань об'єднання УНР і ЗУНР.

Помітну роль в орг-ції згаданих наук. конф. відіграли співробітники відділу регіональних проблем Ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАН України та Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, очолюваного О. Карпенком (нині цей наук. осередок називається Навч.-наук. центр дослідження історії укр. нац.-визвол. руху ім. О. Карпенка). Саме його працівники під кер-вом д-ра істор. наук, проф. Олександра Карпенка здійснили унікальну археогр. роботу – опублікували зб. документів і матеріалів з історії ЗУНР (у 5 т., 8 кн.).

Слід мати на увазі, що, крім названих установ й осередків, значна частина вчених працює в ін. закладних та регіональних наук. і навч. закладах. Поряд з істориками, вагомий внесок у вивчення комплексу проблем, пов'язаних з історією ЗУНР, роблять фахівці з ін. галузей знань – правознавці, політологи, культурологи, соціологи, педагоги, географи та ін.

Визначальною і прикметною рисою І. ЗУНР у.с. є та, що зміна поколінь у дослідженні цієї теми, як і, для прикладу, історії ЗУНР, відбулася у неконфронтаційному органічному руслі, що забезпечує тяглість і поступальність історіографічного процесу.

Характерною ознакою І. ЗУНР у.с. є присутність у ній 2 груп науковців: “традиціоналістів”, які обстоюють власне традиційні підходи і класичну лінійну схему укр. істор. процесу, та “модерністів”, “ревізіоністів”. Згуртування та інституціоналізація останньої відбувається навколо таких наук. і дослідницьких

проектів, як "Критика", "Модерна історія", "Український гуманітарний огляд", "І", "Дух і літера" та ін. Це середовище прагне переосмислити укр. історію передусім на основі зх. теоретико-методологічних й історіософ. концептів; його власне "інтелектуальне обличчя", вважаємо, лише починає вимальовуватися. Між цими групами точиться відкрита чи завуальована полеміка, однак поки що рано говорити про її цілеспрямований і предметноструктурований х-р. При цьому простежуються більш чи менш виразні обриси в підходах і трактуваннях як конкретно-істор., так і концептуально важливих проблем історії Галичини, що засвідчують розробки Я. Грицака, О. Павлишина та ін.

Загалом у 1990-х – на поч. 21 ст. укр. історіографія, зокр. й стосовно історії ЗУНР, продовжувала еволюціонувати в руслі романтичних і позитивіст. ідей.

Характеризуючи персональні напрацювання укр. учених у вивченні історії ЗУНР кін. 20 – поч. 21 ст., варто зауважити, що гол. здобутки в розробці зазначеної теми, на нашу думку, належать історикам зх.-укр. регіону. До 1-го з осередків віднесемо науковців м. Львів (Я. Грицак, В. Ковальчук, О. Красівський, П. Лепісевич, М. Литвин, С. Макарчук, О. Павлишин, І. Патер, В. Расевич, І. Соляр, Ю. Сливка, О. Сухий та ін.), де сформувалися глибокі традиції вивчення історії Галичини 1-ї пол. 20 ст. 2-й представлений науковцями м. Івано-Франківськ (С. Адамович, В. Великочий, Н. Винник, С. Дерев'янку, О. Жерноклеєв, О. Карпенко, П. Костючок, М. Кугутяк, І. Любчик, В. Марчук, М. Пікуляк, І. Райківський, Б. Савчук та ін.). Ними, зокр., здійснено помітний поступ у вивченні сусп.-політ. руху в Галичині 2-ї пол. 19 – 1-ї третини 20 ст.

Чимало важливих для І. ЗУНР у.с. розробок запропонували науковці Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича (О. Добржанський, В. Ботушанський, В. Карпо, А. Коцур, С. Попик, В. Фісанов та ін.), які нац.-політ. процеси в Галичині та Буковині досліджують переважно у спільному істор. контексті.

Дедалі помітніший вплив на історіографію нац.-політ. руху доби виз-

вол. змагань справляють теоретичні розробки в галузях політології, партології, соціології, виконані на міждисциплінарному рівні.

У центрі уваги І. ЗУНР у.с. залишається проблема соборності. Порівняно новий методологічний підхід до вивчення цього феномена представляє його висвітлення на рівні історії повсякденності.

Перспективними й новаторськими виглядають компаративіст. дослідження державотворчих процесів на Наддніпрянщині та в Галичині, які де в чому можна розглядати як продовження і поглиблення порівняльних студій про динаміку і паралельність розгортання в них нац. руху та пов'язаних з ними наук. дискурсів. У такому контексті Є. Хлюпін спробував визначити етапи уніфікації політ. с-м УНР і ЗУНР.

На серед. 3-го десятиліття укр. незалежності в нац. історіографії, можемо стверджувати, сформувався окремий дослідницький напрям – "зунрознавство", представлений масивом наук. та ін. л-ри. Його наріжною парадигмою є трактування історії ЗУНР як невід'ємної органічної складової укр. визвол. змагань 20 ст. та Укр. революції 1917–23. Процес її осмислення характеризується тяглістю, подекуди інертністю: викладені за міжвоєн. періоду учасниками тих подій погляди й оціночні характеристики домінують і в сучасній історіографії, яка не завжди зважає на їх ідейну заангажованість та суб'єктивізм. Це проявляється у збереженні в ній "прозунрівського" та "проуенерівського" струменів, які пропонують різні оціночні характеристики не лише окремих "другорядних", але й принципових концептуальних проблем історії ЗУНР, що відображається у регіональних студіях, у спец. узагальнюючих дослідженнях з історії Укр. революції та істор. синтезах.

Контрверсійність і різний ступінь наук. розробки притаманні окремим аспектам історіографії ЗУНР. Зберігається ситуація, коли дослідники детально розкривають зовн., формальну сторону процесів державотворення, тоді як на реальні механізми й наслід-

ки їх функціонування звертають значно менше уваги. Спираючись на нові методологічні засади, вчені досягли помітних результатів у висвітленні діяльності вищої і середньої ланок керівних органів ЗУНР, тож у тривалій полеміці про її людський ресурс починає переважати позиція, згідно з якою це держ. утворення мало достатній інтелектуально-орг. потенціал, тому не було вагомим внутр. причин для поразки ЗУНР. Позитивними явищами стали наук. дискусії та реалізація спільних проєктів польсь. і укр. істориків, які спонукають до пошуків нових напрямів досліджень та сприйняття наук.-методологічних новацій.

Укр. історіографія на сьогодні гловно залишається наскрізь позитивістською, тому, розробляючи конкретну наук. проблему, історик убаचाє своїм першочерговим завданням зібрати якнайбільше нових джерел, маловідомих фактів, які за традицією викладаються за проблемно-хронологічним порядком. За таких обставин уся аналітика часто обмежується прикінцевими висновками.

Україноцентризм і нац.-патріотична глорифікація минувшини залишаються визначальними принципами оцінювання і характеристики сусп. процесів і явищ. Аналізуючи І. ЗУНР у.с., повсякчас зустрічаємося з тим, що науковці не пропонують нових – власних, одержаних на основі ними ж проаналізованого емпіричного матеріалу, – оціночних характеристик суті, значущості, ролі, впливів, наслідків певних істор. подій, явищ, персоналій тощо, а воліють покликатися на думки і погляди попередників, передусім істориків-мемуаристів, яким з відомих причин властивий суб'єктивізм, а нерідко й суперечність засадам історизму.

Цікаві сюжети й подекуди якісно новий рівень істор. знань та уявлень про різні аспекти сусп.-політ. процесів у Галичині пропонують дослідники, висвітлюючи їх з позицій мікроісторії, історії повсякденності, психоісторії та ін. “нетрадиційних” для вітчизняної історіографії методологічних підходів,

які активно використовують зх. науковці. Поряд із цим, чимало потенційних можливостей має використання її наук.-теоретичних розробок у галузях соціальної, військ., екон., політ. (інституціональної) історії тощо.

Комплексне, глибоке осмислення історії ЗУНР, як, зрештою, і багатьох ін. фундаментальних проблем історії України та її окремих регіонів, неможливе без з'ясування їх поліетнічної сутності. Це ж стосується і розуміння альтернативності істор. процесу, що вимагає від дослідників урахування як усієї сукупності чинників, що зумовлювали ті чи ін. вияви сусп. життя, так і різних (відмінних, полярних) думок і поглядів самих дослідників – мемуаристів, професійних істориків та ін.

Літ.: Бриндак О., Калмакан І. Виникнення та еволюція національної системи в Україні в ХХ столітті: дослідження. Одеса, 1997; *Величенко С.* Перебудова та минуле неросійських народів // УІЖ. 1992. № 1. С. 96–105; *Вислоцький І.* Спомини розвідника з часів Першої світової війни. Львів, 2007; *Іванина Н.* Залізні роки. Спомини 1914–1922. Львів, 1937; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 1990–2001 / відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2001; *Ісаєвич Я. Д.* Сторінки історії. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ // УІЖ. 2002. № 4. С. 3–25; *Калина В.* Українсько-польська війна // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 391–423; *Касьянов Г.* “Націоналізація” історії: нормативна історіографія, канон та їхні суперники (Україна 1990-х) // Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми / [за ред. Л. Зашкільняка]. Львів, 2004. С. 57–73; *Його ж.* Ще не вмерла українська історіографія // Критика. К., 2002. Ч. 4. С. 18–20; *Кобець О.* [Олексій Варава]. Записки полоненого. Пригоди і враження учасника Першої світової війни. Мюнхен, 1959; *Корольов Г.* Дисертації з проблем історії Української революції, захищені у 2006–2011 роках // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 ро-

ІЩАК
Андрій

ків. 2011. № 11. С. 409–429; *Кульчицький С.* Українська історія як знаряддя легітимізації пострадянського політичного устрою наприкінці 80-х років // *Історія та історіографія в Європі.* 2004. Вип. 3. С. 101–106; *Мусак Н. Ф.* Українська інтелігенція Галичини напередодні Першої світової війни (1904–1914 рр.) // *Військово-науковий вісник.* 2005. Вип. 7. С. 191–203; *Орлов И.* Современная российская историография: смена научной парадигмы? // *Харківський історіографічний збірник.* К., 2006. С. 15–21; *Петегзирч В. М.* Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України // *ЕІУ.* Т. 3. К., 2007. С. 500–501; *Степанів О.* Спогади з російського полону // *Україна: наука і культура.* К., 1994. Вип. 28. С. 20–22; *Тарасенко М. Г., Шевчук В. П.* Історія української державності : курс лекцій. К., 1999; *Тарасов В. В.* Роль публіцистики у вивченні “білих плям” української історії. 1989–1991 рр. Дніпропетровськ, 2008; *Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз / кер. авт. кол. О. Дергачов.* К., 1996; *Хлюпін Є.* Перші контакти урядів ЗУНР і УНР // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* 2000. Вип. 6. С. 237–239.

**Володимир Великочий,
Олександр Лисенко**

ІЩАК Андрій

(23.10.1887–26.06.1941) – священик УГКЦ, богослов, блаженний мученик. Н. у м. Миколаїв (нині Львів. обл.). Початкову освіту здобув у м. Миколаїв. Випускник Стрий. г-зії (1907). Навч. у Львів. духовній семінарії, з 1910 – на теолог. ф-ті ун-ту м. Інсбрук (Австрія), де 26.06.1914 здобув ступінь д-ра богослов'я. Відтоді священик Львів. архієпархії.

Під час РСВ служив військ. капеланом 24-го піх. полку австро-угор. армії. З проголошенням ЗУНР – духівник укр. гарнізону м. Львів, після відступу УГА з міста обслуговував поранених вояків у шпиталях. 1918 – префект Львів. духовної семінарії УГКЦ.

1923–34 душпастирював у с. Мильне (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Спри-

чинився до значних змін як у церк. житті, так і в громад.-культ. справах села. Співзасн. читальні “Просвіти” і споживчої кооперативи, захищав селян від зловживань польс. поліції. Від 1928 викладав догматику й канонічне право у Львів. богослов. акад-ї; від 23.09.1932 – надзвичайний проф. 1930 працював у Ін-ті сходознавства в м. Рим (Італія). Одночасно від 1934 – парох церкви Пресвятої Трійці в с. Сихів (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Дійсний чл. НТШ та Богослов. наук. т-ва в м. Львів.

Після встановлення рад. влади продовжив виконувати священицькі обов'язки, незважаючи на прохання парафіян схватися, щоб пережити небезпечний час.

Автор наук. праць з історії Церкви, догматики, схоластики і патристики, надрукованих у час. “Нива”, “Мета”, “Богослов'я” тощо: “Уніонні та автокефальні змагання на українських землях від Данила до Ісидора” (1923, 1924, 1927), “Догматика нез'єдиногого Сходу” (1936), “Становище унії до автокефалії” (1937), “Святий Августин і Схід” (1941) та ін.

Закатований співробітниками рад. каральних органів у с. Сихів. Беатифікований 27.06.2001 під час візиту Папи Івана-Павла II до України.

Літ.: Дмитришин С. І. Іщак Андрій // *ЕСУ.* Т. 11. К., 2011; *Лебедович І.* Полеві духовники УГА: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 97, 300.

Микола Лазарович

ЇЖАК

Микола Іванович

(16.09.1886–12.1919) – священник УГКЦ, військ. капелан – сотник УСС. Н. у с. Чесники (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї коваля, який деякий час

був сільс. писарем. Випускник Бережан. г-зії, яку закінчив з відзнакою, та Львів. духовної семінарії (1911). Під час навч. в г-зії – волонтер, який допомагав молодшим гімназістам із сіл адаптуватися в навч. закладі та в “Сел. бурсі” – приміщенні, де вони проживали в період студій у м. Бережани (нині Терноп. обл.). Учасник молодіжного руху, провадив з однолітками реліг. дійства, вистави, заснував у с. т-во “Сокил”, належав до таємного гуртка “Молода Україна” (Бережани). Одружився з дочкою дир. місц. шк. Ганною Ромах, з якою народили двох дітей – Ганну і Романа. 1911 у м. Львів митрополит А. Шептицький висвятив ї. на священника. Служив на парафії у с. Липиця Долішня (нині Нижня Липиця Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

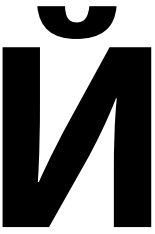
Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 12.1915, фронтовий духівник. У бою поблизу с. Куропатники (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) 1.07.1917 потрапив до рос. полону. 1918–19 – референт духівництва (від 1.01.1919 – преподобник) ДСВС у м. Станиславів

(нині Івано-Франківськ). Після відступу УГА за р. Збруч перейшов з нею на Наддніпрянщину.

П. від тифу в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Белей Д., Коритко Р. Чесники – давнє село Опільського краю: історико-краєзнавчий нарис. Львів, 2005. С. 55–59; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Лебедович І.* Полеві духовники УГА: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 75–79, 82, 136, 196; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 65, 612, 614.

Микола Лазарович

ЙОЗЕФОВ

(Табір інтернованих; Jozefov);

– табір інтернованих частин УГА в м. Йозефов на тер. ЧСР (нині округу Наход, Чехія). Ств. владою Австро-Угорщини восени 1914 для рос. військовополонених. 1918–19 в Й. перебували польс. військовополонені, учасники боїв за Тешинську Сілезію, а також вояки Угор. Рад. Республіки. На поч. 03.1921 влада ЧСР вирішила ліквідувати табір інтернованих у м. Ліберець, а в 08.1921 – табір у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді) та зосередити всіх інтернованих українців у Й. Навесні 1921 було утворено Укр. військ. табір у Йозефові. У 12.1921 переведення українців до Й. було завершено. Їх розмістили у 2 секціях (Б і Д), поділених на 4 сотні.

24.09.1921 в Й. перебувало бл. 1380 осіб (440 старшин, 880 стрільців, 44 жінки, 22 дітей). Їх розділили на 3 групи: 1) вояки з колиш. бригади А. Кравса під кер-вом от. О. Лесняка; 2) Укр. бригада з м. Німецьке Яблонне, очолювана от. Дремалюком (Дрималиком); 3) втікачі з польс. таборів, а також галичани – солдати колиш. Австро-Угорщини з таборів військовополонених з Італії. Першим комендантом табору був полк. А. Вольф, останнім – сот. І. Козак. З чес. сторони табором керував полк. Залеський.

Умови в Й. були поганими – бруд, антисанітарія, напівзруйновані бараки, нестача питної води. Табір не був пристосований до зимових умов. Не вистачало матеріалів для ремонту приміщень і покращення житлових умов. Інтернованим бракувало зимового одягу, взуття. Ситуація погіршилася взимку 1921/22. Температура всередині приміщень сягала -23 °С. Спочатку, через відсутність контролю за продовольством, яке постачали зі складів чехословац. армії, їжа для інтернованих часто була зіпсутою. Ситуація покращилася від 05.1921. Харчовий раціон був однаковий для старшин і для стрільців.

У Й. велася активна культ., видавнича, освітян. робота. Здійснював її через низку секцій (вчительську, муз., спорт,

істор., мист. та ін.) Культурно-просвітн. кружок. Театральна дружина ім. І. Франка в 05–11.1922 підготувала 19 театральних прем'єрних вистав. При секції існували драм. курси. В рамках співацької секції було створено старшин. хор (виступав з 05.1922), згодом реорганізовано в хор старшин.-стрілецький. З концертами виступав оркестр Укр. бригади. Гурток "Взаїмна поміч укр. учительства" проводив виховну роботу серед інтернованих, організував навч. курси з предметів, що вивчалися у г-зіях і дозволяли вступати до вищих навч. закладів ЧСР. Курси завершили 220 осіб.

З літа 1922 активізувалася діяльність секції з читання рефератів на сусп.-політ., істор. теми. В її рамках готували відкриті лекції для всіх мешканців табору. Зусиллями фотографічної секції створено фотоархів з життя укр. еміграції, табору, який наприкінці 1922 налічував 1835 фотонегативів. Вели хроніку життя інтернованих, формували табірний архів, у якому зберігалися не лише табірні документи, але й матеріали з історії ЗУНР, УГА. У таборі видавали час. "Український Скиталець" (ред. Я. Голота, П. Будзь). Діяли також Союз українок, який організував шк. для дітей, та ред. секція "Історичного альманаху УГА".

Наприкінці 1921 в Й. виникло т-во "Самопоміч", покликане допомагати всім мешканцям табору, які отримували менше 0,5 корон на місяць, чи членам родин померлих у таборі.

Ставлення чехословац. властей до інтернованих було непослідовним – вони майже не втручалися у внутр. життя табору (що дозволяло вести активну культ. роботу), але намагалися зменшити їхню чисельність через погіршення харчування, зниження з 5.04.1921 оплати праці з 3 до 2,5 корон. 22.07.1922 чес. комендант Залеський закликав інтернованих добровільно повертатися до Галичини після оголошення амністії польс. владою. Ліквідація табору тривала з 1924 до 1926.

Після закриття табору частина інтернованих повернулася до Галичини,

решта відбули на навч. до різних міст ЧСР або виїхали за кордон (Австрія, Франція, Бельгія, США, Канада, СРСР та ін.). 1941 на пожертки укр. емігрантів на цвинтарі в Й. споруджено пам'ятник померлим тут воякам УГА.

Лит.: Купцов А. А., Срібняк І. В. Інтерновані вояки УГА у таборах Чехословаччини (1919–1923 рр.). К., 2001; Павленко М. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). К., 1999; Срібняк І. В. Інтерновані вояки УГА в таборі Йозефов (Чехословаччина) у 1921–1922 рр.: умови перебування та санітарний стан // Дриновський збірник. 2015. Т. VIII. С. 196–211; Його ж. Українці на чужині. К., 2000; Срібняк І. В., Срібняк М. І. Діяльність театральньо-мистецьких осередків у таборі інтернованих вояків Української Галицької Армії в Йозефові, Чехословаччина (1922–1924 рр.) // Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва. Науковий електронний журнал. 2017. Вип. 2 (4). С. 115–129.

Віктор Венглевич

ЙОНА

Ярослав Григорович

(29.01.1900–1970) – стрілець УГА, козак 3-ї Залізної д-зії ДА УНР. Двоюрідний брат письменника Л. Дмитерка (1911–1985). Н. у м. Винники (нині в складі Личаків. р-ну м. Львів) у сім'ї Григорія і Марти, в дівоцтві Дмитерко. З 1912 навч. у філії АГ Львів. У 01.1918 мобілізований до австро-угор. армії. На поч. 11.1918 прибув до м. Львів, де в складі 2-ї сотні УСС брав участь у встановленні укр. влади в місті.

У ході реорг-ції в УГА приділений до 1-го куреня (команд. пор. О. Іванович) 1-ї бригади УСС. У складі УГА був на Наддніпрянщині, хворів на тиф. Навесні 1920, після роззброєння УГА, вступив до 3-ї д-зії ДА УНР під командуванням ген. О. Удовиченка.

Згодом повернувся до м. Винники, склав іспити на атестат зрілості в АГ м. Львів (23.05.1922). У 10.1922 арештований польс. поліцією у м. Винники. Відбув примусову службу в польс.

армії (1923–24). У 1930-х працював урядовцем філії "Щадничої каси" м. Винники. На суд. процесі 1937, організованому польс. владою проти колиш. підхор. УГА М. Хом'яка, свідчив на користь останнього.

Після ДСВ заарештований рад. каральними органами й ув'язнений. Звільнений 1956. Під час ув'язнення будинок Й. заселено ін. людьми, тому після повернення додому змушений був проживати разом з молодшим братом Євгеном у будинку тітки Дмитерко.

П. і похований у м. Винники.

Лит.: Байцар А. Винники туристичні. Винники, 2016. С. 206–207; Коваль Р., Моринець В. Подєбрядський полк Армії УНР. Т. 1. К., 2015. С. 284.

**Андрій Байцар,
Сергій Перепічка**

ЙОСЕПІШИН

Степан Прокопович

(07.01.1893 – д. і м. с. н.) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Колиндяни (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Випускник реальної шк. м. Тернопіль (1913). Навч. в політех. шк. м. Львів.

Під час РСВ закінчив старшин. шк., воював в артилерії австро-угор. армії на фронті; іменований поручником. До УГА вступив у 11.1918 в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), служив у гармат. полку; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника артилерії. У 06.1919 потрапив у польс. полон. Після звільнення працював інж. у Сх. Галичині, а згодом на етніч. польс. землях.

1940–44 – дир. укр. торг. шк. в м. Біла Підляська (нині Люблін. в-ва, Польща).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 305; Sprawozdanie Dyrekcji С. К. Wyższej Szkoły Realnej w Tarnopolu za rok szkolny 1912/13. Tarnopol, 1923. S. 43.

Петро Гуцал

**ЙОНА
Ярослав Григорович**

К

КАБАЛЮК Юрій Іванович

(д. н. н. – 1944) – громад.-політ. діяч. Брат священномученика Олексія Кабалука (Карпаторуського) (1887–1948). Н. у с. Ясіня (нині смт Рахів, р-ну Закарп. обл.) у сел. родині. Здобув початкову освіту в с. Ясіня. Під час РСВ служив в австро-угор. армії.

Учасник нац.-визвол. змагань 11.1918–06.1919 на Закарп. Гуцульщині. З 8.11.1918 – чл. Гуцул. нар. ради (ГНР) в с. Ясіня. Голова харчової комісії гол. управи ГНР. Чл. напіввійськ. формування ГНР – Гуцул. нар. оборони. Заст. старости в Ясіні. Делегат Будапешт. 10.12.1918 і Сігет. 18.12.1918 конгресів. Учасник збройн. повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні у ніч із 7 на 8.01.1919, результатом якого стало створення Гуцул. республіки. Чл. укр. делегації на переговорах з угорцями в м. Сігет (01.1919). Долучився до орг-ції проведення в 01.1919 Сігет. військ. операції. Кер. харчової секції ГНР в Ясіні (01–06.1919). Значну увагу звертав на орг-цію весняних робіт, забезпечення селян с.-г. реманентом і насінням. Завдяки діяльності К. розвивалася торгівля із ЗОУНР. В обмін на ліс і кредити звідти, а також із УНР, зокр. з м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.), надходили продукти харчування, сірники, книги та ін. Після окупації Закарп. Гуцульщини рум. військами в 06.1919 на кілька тижнів заарештований. Зі встановленням у регіоні влади ЧСР до 08.1920 – заст. старости с. Ясіня.

Чл. спорт.-виховного т-ва "Січ" (1923) у Ясіні. Підтримував укр. просвітян. рух на Закарп. Гуцульщині 1920–30-х.

П. і похований у смт Ясіня.

Літ.: Вегеш М. М., Токар М. Ю. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009. С. 109–115; *Клочурак С.* До волі: спомини. Нью-Йорк, 1978.

Андрій Королько

КАБАРОВСЬКИЙ Павло Михайлович

(14.03.1899–11.12.1919) – підхорунжий УГА. Н. у с. Добромірка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині.

До 1914 навч. в реальній шк. м. Тернопіль.

З поч. 1919 – в УГА, служив у заліз.-дорожньому курені. Перебував за р. Збруч.

П. від тифу на Поділлі.

Літ.: Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 8.

Петро Гуцал

КАБАРОВСЬКИЙ Петро Павлович

(16.06.1893–01.12.1990) – старшина УГА, греко-католик. Священик. Н. у с. Присівці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1913). Відбув однорічну військ. службу.

Під час РСВ воював в австро-угор. армії на Італ. і Сх. фронтах. 1915 потрапив у рос. полон, зумів утекти. Після Листопадового чину – військ. комендант Зборів. пов.; потім командував навч. сотнею в м. Зборів, воював під час Чортків. офензиви. Перебував за р. Збруч.

Повернувся до Галичини 1921. Закінчив навч. у Станиславів. духовній семінарії. Рукоположений у стані цєлібату 1928. Був катехитом нар. шк. м. Тисмениця, з 1934 – м. Коломия.

Після ДСВ проживав у Німеччині. Звідти прибув до Канади, де душпастирював. Згодом переїхав до США, служив на парафіях УКЦ. В останні роки життя важко хворів.

П. у м. Нью-Йорк (США).

Літ.: Зборівщина: історія і сьогодення: історико-краєзнавчий нарис / укл. М. Б. Бігус. Тернопіль, 2008. С. 52, 383, 385; Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік Божий 1938. Станиславів, 1938. С. 22.

Петро Гуцал

КАВУЛЯ Василь Леонтійович

(10.02.1893–26.08.1979) – педагог, громад. діяч, четар УГА. Н. у с. Стара Жучка (нині в складі м. Чернівці) в родині сільс. господаря Л. Кавулі та Параски, уродженої Галан. 1903/04 н. р.

КАБАЛЮК
Юрій Іванович

КАВУЛЯ
Василь Леонтійович

навч. у підготовчому класі, 1904–12 пройшов повний курс навч. і склав матуральні іспити в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці. Студював філологію на філос. ф-ті Чернів. ун-ту.

Чл.-засн. укр. акад. т-ва “Запороже”, учасник 1-ї Ген. ради козацької 10.05.1910. Чл. правління “Запорожа” 1913–14, голова т-ва з 02.1914. 22.03.1914 підписав звернення укр. орг-цій Буковини із закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка в краї.

Військ. службу розпочав одно-річним добровольцем – капралом, з 01.1917 – хорунжий резерву, з 01.1918 – лейтенант резерву 41-го піх. полку. Воював на Італ. фронті, брав участь у битві біля р. Соча. 1915 поранений. Нагороджений срібною медаллю “За хоробрість” 2-го кл. Під час перебування у м. Відень слухав виклади у Віден. ун-ті.

На поч. 11.1918, після розпаду Австро-Угор. монархії, став на службу в укр. армію як четар. 4.11.1918 Буковин. крайовим к-том призначений заст. укр. військ. коменданта Чернівців С. Івановича. Брав участь у забезпеченні мирного перебрання влади українцями. Після окупації Чернівців рум. військом у складі загону укр. добровольців під командуванням С. Івановича перейшов р. Прут і прибув у підпорядкування укр. уряду в м. Кіцмань (нині Чернів. обл.). 13.11.1918 на чолі укр. військ. загону з 40 стрільців організував збройну відсіч передовим рум. підрозділам біля залізн. ст. с. Лужани (нині смт Кіцман. р-ну Чернів. обл.).

За наказом Галиц. військ. команди загін К. 14.11.1918 припинив збройний опір румунам і перейшов до Галичини. В УГА воював у складі 2-ї Коломий. бригади як команд. чети 2-го куреня. Під час Чортків. офензиви УГА 22.06.1919 чета під командуванням К. здобула міст через р. Нараїнка, чим забезпечено успішне здобуття с. Свистільники в Рогатинському пов. (нині с. Світанок Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Восени 1919 повернувся на Буковину й поновно записався на студії в Чернів. ун-ті, де 12.05.1920 отримав абсолюторіум на філос. ф-ті. На поч.

1920-х з дружиною Мартою виїхав до м. Львів, де склав кваліфікаційний іспит на право викладання гуманітарних дисциплін у СШ. 1924–36 викладав нім. та укр. мови в польск. міськ. г-зії м. Перемишляни (нині Львів. обл.). До 09.1939 учителював у різних приватних шк. м. Львів.

1941–43 викладав нім. мову в 2-ій укр. г-зії м. Львів (колиш. філія АГ). Учасник наради чільних представників укр. громадянства в справі консолідації всіх сил довкола ідеї відбудови нац. державності у Львові (6.07.1941). 1944 став виховником у таборі укр. молоді, яка проходила курси протиповітряної оборони в м. Егер (нині Угорщина); викладав нім. мову в місц. г-зії. 1945 переїхав до табору біженців у м. Ашафенбург (нині Німеччина); вчителював в укр. г-зії, організованій Центр. представництвом укр. еміграції в Німеччині.

1950 виїхав до Канади, проживав у м. Вінніпег; з 1957 працював в адміністрації час. “Новий Шлях”.

П. і похований у м. Вінніпег.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 309, 792–793; *Гарас М.* Люстрована Історія товариства Українська Школа” в Чернауць 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 72, 75, 100, 120–121; *Добрянський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 838, 949–955; *Іх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 12–13; *Зелений З.* Українське юнацтво в вирі Другої світової війни. Торонто, 1965. С. 60–65, 73, 128; *К.* Рік 1918 на Буковині. Уривок зі споминів (бій за станцію Лужани) // ЛЧК. 1933. Ч. 12. С. 3–4; *П. Б. і Б. О. 2.* (Коломийська) Бригада в червневій протиофензиви 1919. Р. // Український Скиталець. 1922. Ч. 14. Червень. С. 14; Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості 1878–1978. Філадельфія, 1978. С. 155–156, 232–234.

Володимир Старик

КАВУЛЯ**Іван Миколайович**

(29.06.1885 – д. і м. с. н.) – педагог, громад. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади. Н. у с. Стара Жучка (нині в складі м. Чернівці) в родині сільс. господаря М. Кавулі та Олени, уродженої Величук. Навч. в держ. учител. семінарії м. Чернівці, де в 07.1906 склав з відзнакою матуральні іспити з укр., рум. та нім. мовами викладання. Як канд. на вчител. посаду у 09.1906 став тимчасовим молодшим учителем у 6-класній нар. шк. м. Чернівці. З 10.1907 – тимчасовий молодший учитель, з 1908 – молодший учитель у правосл. хлоп'ячій шк. м. Чернівці. У 11.1908 склав учител. кваліфікаційний іспит. З 01.1909 – тимчасовий вчитель шк. вправ (зразкової шк. при держ. учител. семінарії м. Чернівці). З 09.1910 – тимчасовий учитель, з 08.1918 – гол. учитель держ. учительської семінарії м. Чернівці.

У 02.1908, 06.1909, 09.1911, 11.1912, 03.1914 та 11.1921 був обраний чл. гол. правління т-ва "Українська школа". З 10.1910 – референт Путилів. філії, з 3.09.1911 – чл. правління Чернів. міськ. філії т-ва "Українська школа". 1912–19 – проф. приватної учител. семінарії для дівчат т-ва "Українська школа"; чл. комісії (разом з Г. Никоровичем та М. Пілатом), яка 18.10.1918 розробила і представила на затвердження гол. правління цього т-ва правильник внутр. життя приватної укр. учител. семінарії.

Як чл. правління (секретар) крайового т-ва "Руська бесіда" 22.03.1914 разом з головою т-ва О. Поповичем підписав звернення укр. орг-цій Буковини із закликом про спільне святкування в краї ювілею Т. Шевченка. Займався благодійністю, матеріально підтримував Т-во правосл. русинок, Т-во захисту дітей та опіки над молоддю, Т-во опіки над сліпими і глухоними та ін.

Під час РСВ евакуйований на захід Австро-Угор. монархії. З 15.08.1916 редагував (спільно з Р. Прокоповичем) україномовний щотижневий додаток до ж. "Військовий листок Штифлера. Пільна часопись", який видавало австр.

Мін-во війни. З 08.1918 – чл. укр. Шкільного к-ту в м. Чернівці (разом з проф. П. Климом та проф. В. Федоровичем), який діяв у Нар. домі, допомагав українцям краю полагоджувати різні шкільні справи.

Активний чл. УНДП, від імені якої 13.10.1918 як секретар брав участь у зборах укр. партій Буковини. 24.10.1918 введений до складу Буковин. делегації УНРади як представник учительства. Підпис К. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", у якому закликали буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в укр. д-ві.

У міжвоєн. період викладав географію, математику та ін. природничі дисципліни в нормальній шк. для учителів м. Чернівці (румунізована колиш. держ. учител. семінарія). 1922 змушений відійти від укр. громад.-політ. життя.

Восени 1940, після окупації Буковини СРСР, у рамках репатріаційного процесу разом з родиною виїхав до Німеччини. Невдовзі після повернення до Чернівців 1.10.1941 вийшов на пенсію за заслугою років у ранзі титулярного проф.

Подальша доля невідома.

Літ.: Гарас М. Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 72, 75, 100, 120–121; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 827; *Іх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 12–13, 168, 204; Іспит зрілості в учительським семінари в Чернівцях // Буковина. 1906. 5 (15) лип.; Часопись для підofiцірів // Діло. 1916. 22 серп.; Шкільний Комітет в Чернівцях // Буковина. 1918. 30 серп.; *Vatamaniuc D.* *ListaromânilordinlagăreledinGermaniacareurmausăferepatriațiînanul1941//AnaleleBucovinei.* 2001. Т. VIII, 2. Р. 402; 2002. Т. IX, 1. Р. 276.

Володимир Старик

КАВУЛЯ**Степан Дмитрович**

(08.01.1898–26.07.1979) – правник, громад. діяч, четар УСС та УГА. Н. у с. Стара Жучка (нині в складі м. Чернівці) в родині сільс. господаря Д. Кавулі та Домніки, уродженої Лазарюк. З 1909 навч. в підготовчому класі, з 1910 – в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці, де склав матуральні іспити. З 1918 – студент юрид. ф-ту Чернів. ун-ту.

Військ. службу розпочав однорічним добровольцем. З 1917 – хорунжий резерву, з 1918 – лейтенант резерву 30-го піх. полку. 1918 поранений на фронті.

10.11.1918 після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу четарем в укр. армію. Воював у складі 1-ї УСС бригади УГА. Після повернення з війни продовжив навч. у Чернів. ун-ті. Працював адвокатом у м. Садагура (нині Садгір. р-н м. Чернівці). Був приписаний до 5-го піх. полку рум. королів. армії як молодший лейтенант резерву.

Чл. укр. акад. т-ва “Чорноморе” в м. Чернівці; на поч. 1920-х – чл. його правління. 1920–30-ті – один з кер. укр. спортивного т-ва “Довбуш”–Садагура.

6.09.1940 заарештований органами НКВС за звинуваченням у членстві “буржуазної партії”. Перебував під слідством у внутр. в'язниці НКВС. Згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 7.04.1941 ув'язнений на 8 р. ВТТ з конфіскацією майна на підставі ст. 54-13 КК УРСР як “соціально-небезпечний елемент”. Покарання відбував у Північпечортаборі. Дружина з сином Тарасом-Оттоном у роки ДСВ опинилися в Сілезії, де залишилися проживати.

Після звільнення з ув'язнення 6.02.1947 повернувся в с. Стара Жучка; до виходу на пенсію працював рядовим колгоспником і ланковим, мешкав у хаті своїх сільс. родичів.

П. у м. Чернівці. Похований на цвинтарі в с. Стара Жучка. Реабілітований 12.06.1989.

Дж.: Архів УСБУ по Чернівецькій області. Спр. П-4387; Легіон Українських Січових Стрільців. Алфавітна книга

реєстрації січових стрільців // ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Од. зб. 35.

Лит.: Кавуля Степан Дмитрович // Реабілітовані історією. Чернівецька область. Кн. 3. Чернівці, 2013. С. 772; Сто семестровий 1913–1963 ювілей Українського Академічного Козацтва “Чорноморе” в Чернівцях. Нью Йорк; Філадельфія, 1963. С. 24; Український спортивний клуб “Довбуш” – Чернівці та український спорт на Буковині 1920–1940 / за ред. В. Карповича і П. Григоровича. Чикаго; Балтімор; Філадельфія; Торонто, 1984. С. 122.

Володимир Старик

КАВУТА**Василь**

(24.09.1891–03.1919) – військ. льотчик, старший десятник УГА. Н. у с. Дубляни (нині м. Жовків. р-ну Львів. обл.). До ПСВ працював гірником і слюсарем. Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. війська, служив у буд. частинах, згодом переведений до авіації. Здобув кваліфікацію військ. льотчика.

26.11.1918 вступив до УГА, з 7.12.1918 – у ЛВ. 4.01.1919 під час розвідувального польоту з П. Франком збитий, потрапив до польс. полону, згодом утік і повернувся в ЛВ. У 03.1919 відряджений до м. Проскурів (нині Хмельницький) для приймання авіатехніки.

Загинув у м. Проскурів під час випробувального польоту. Похований на цвинтарі м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.).

Лит.: Тинченко Я. Герої українського неба. К., 2010; Харук А. Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2009.

Андрій Харук

КАДАЙСЬКИЙ**Андрій Олександрович**

(13.08.1876–06.02.1929) – начальний інтендант УГА. Н. у с. Грушка (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.) в родині греко-катол. священика О. Кадайського та Анастасії, уродженої Стефанович. 1889–93 навч. в АГ м. Львів, 1893–94 – в учител. семінарії м. Станиславів, 1894–97 – в учител. семінарії м. Чернів-

КАВУЛЯ
Степан Дмитрович

**Могила
Андрія КАДАЙСЬКОГО
в м. Чернівці**

ці, де 9.07.1897 склав матуральні іспити. Службу в австр. армії розпочав одно-річним добровольцем після закінчення навч. з 10.1899 – аспірант харчового забезпечення 95-го Галиц.-буковин. піх. полку. З 05.1901 – акцесист (стажер) військ. харчового забезпечення у м. Львів (з 1905 – у м. Відень). З 05.1908 – офіціал військ. харчового забезпечення 1-го класу на складі військ. провіанту м. Відень (з 1911 – у м. Тарнів (нині Польща)). У 05.1912 переведений по службі з Тарнова до Чернівців. Навч. на адм. військ. курсах у Військ. акад-ї м. Відень. З 08.1914 – старший офіціал військ. харчового забезпечення (ранг, прирівняний до капітана) на складі військ. провіанту в Чернівцях. Був кер. військ. корпусного провіантного складу в м. Коломия.

У 03.1915 – старший офіціал військ. харчового забезпечення, нач. кавалерійс. колони харчового забезпечення № 4. У 03.1915 нагороджений Золотим хрестом заслуги з короною на стяжці медалі за мужність, у 05.1916 – лицар. хрестом ордену Франца-Йосифа I з правом носіння військ. декорації. Нагороджений Військ. хрестом Карла, Пропам'ятним хрестом 1912–13, бронз. пропам'ятною медаллю для ЗС. У 02.1917 пожертвував 100 корон на утримання укр. шкіл на Волині.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як сотник-інтендант УГА при ДСВС. З 1.03.1919 – отаман інтендатури при ДСВС. У 06.1919 під час Чортків. офензиви належав до старшин, закріплених за Диктатором ЗОУНР; приділений до військ. екон.-адм. відділу як отаман-інтендант харчових справ. Під час переходу УГА на Наддніпрянщину оборо-

няв міст через р. Збруч біля с. Окопи (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.).

Начальний інтендант УГА, першим очолював інтендатуру УГА на Наддніпрянщині до осені 1919. В умовах дефіциту коштів на утримання УГА зі сторони кам'янецького уряду зумів організувати постачання армії. Продовжував службу в органах постачання УГА до 1920.

В реорганізованій на поч. 1920 ЧУГА очолював Гол. інтендатуру колиш. НКГА, осідок якої містився в м. Балта (нині Одес. обл.). У 04.1920 – команд. Запасного коша інтендатури НКГА. До 1921 залишався в м. Одеса на нелегальному становищі. 18.06.1921 Військ. канцелярія Диктатора ЗУНР запропонувала урядові Диктатора ЗУНР для справ закордонних посприяти К. та ін. старшинам УГА в отриманні заступництва однієї з д-в, консульства яких були розміщені в м. Одеса.

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі.

Літ.: Алиськевич М. Пів року під більшовиками // ЛЧК. 1933. Ч. 9. С. 21–23; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 83, 775; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 454; *Левчицький О.* Галицька Армія на Великій Україні. (Спомини з часу від липня до грудня 1919) // Українські мемуари. Відень, 1921. С. 12–19; На волинські школи. Пяткова система // Діло. 1917. 23 лютого; *Назарук О.* Рік на Великій Україні. Конспект споминів з української революції // Українські мемуари. Відень, 1921. С. 214–223; Помер Андрій Кадайський // Рідний край. 1929. 17 лютого; По смертна згадка. Андрій Кадайський // Діло. 1929. 26 лютого; 17 берез.; По смертна згадка. Андрій Кадайський // Час. 1929. 9 лютого; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 323; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974. С. 311; *Ярич-Запільський.* У большевицькій чрезвычайці // ЛЧК. 1935. Ч. 10. С. 17–19; Von der Lehrerbildungsanstalt // Bukowinaer Post. 1897. 18 Juli.

Володимир Старик

КАЗИМІРА**Дмитро**

(15.09.1881–13.07.1941) – хорунжий УГА, педагог. Н. у с. Якторів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Навч. у пром. шк. м. Глиняни (нині Золочів. р-ну). Строкову військ. службу проходив у м. Прага. До 1914 – команд. жандарм. постерунку в с. Черніїв (нині Тисменич. р-ну Івано-Франк. обл.).

Учасник ПСВ. У період ЗУНР працював ДСВС. Після окупації поляками Сх. Галичини протягом нетривалого часу був ув'язнений.

Після звільнення працював секретарем у громадах с. Черніїв, Хом'яків (нині Березівка), Братківці (всі села нині Тисменич. р-ну). Випускник учител. семінарії м. Станиславів (1922). Один із засн. кооп. крамниці та молочарні в с. Черніїв. З 1923 – учитель нар. шк. т-ва "Рідна школа" в м. Золочів (нині Львів. обл.). Організатор кооперативів, голова Золочів. ПСК. Улітку 1940 переїхав до рідного села, де працював учителем.

Трагічно загинув за нез'ясованих обставин. Похований у с. Якторів.

Лит.: Харитон В. Батько і син // Вперед. 1995. 20 трав. № 34–35. С. 7.

Ігор Федоришин

КАКУРІН**Микола Євгенович**

(04.09.1883–29.07.1936) – військ. діяч, полковник УГА. Н. у м. Орел (нині РФ) у

дворян. сім'ї. Випускник Житомир. г-зії, Михайлівського артилер. уч-ща (1904), акад-ї Генштабу рос. армії (1910). Старший ад'ютант штабу 5-ї піх. д-зії. У роки ПСВ – старший ад'ютант штабу 10-го армій. корпусу, нач. штабу 3-ї Забайкал. козац. бригади, 71-ї піх. д-зії, команд. 7-го піх. Кавказ. полку.

В укр. армії з 8.03.1918; генерал-квартирмейстер Генштабу, забезпечував формування Запоріж. корпусу, Окремого полку Січових стрільців, корпусів ДА УНР. За Гетьманату – пом. нач. Генштабу, співавтор законів про заг. військ. обов'язок, військ. судівництво, військ. санітарну службу, постачання армії. З 04.1919 – у штабі 3-го корпусу УГА. 05–07.1919 – нач. штабу 4-го корпусу УГА, згодом при НКГА.

З 03.1920 – в ЧА, нач. штабу д-зії, пом. команд. Зх. фронту М. Тухачевського. Учасник польсь.-рад. війни. З 25.03.1922 – команд. військ Бухаро-Ферган. р-ну. З 17.06.1922 – пом. команд. військ Туркестан. фронту. Згодом у м. Москва, проф. Військ. акад-ї ЧА, нач. відділу історії Громадян. війни при штабі ЧА, проф. військ. історії та історії військ. мист-ва в акад-ї Генштабу. Автор понад 30 кн. з питань стратегії та тактики, військ. мист-ва, ініціатор і співавтор 3-томної праці "Громадянська війна 1918–1921 рр."

У 08.1930 заарештований органами ОДПУ СРСР за сфабрикованою справою "Весна". 1932 засуджений на 10 р. ув'язнення.

П. у тюрмі м. Ярославль (нині РФ). Реабілітований 1957.

Лит.: Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Тинченко Я.* Ландскнехт без страху і докору: військова кар'єра та доля Миколи Какуріна // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 1999. № 1–2. С. 5–60.

Микола Литвин

КАЛАПАЦА**Адам**

(25.12.1891–16.03.1985) – просвітянин, громад. діяч, військовик. Н. у м. Скала (нині смт Скала-Подільська Борщів.

**КАЗИМИРА
Дмитро**

**КАЛАПАЦА
Адам**

р-ну Терноп. обл.). Співорганізатор, активіст т-ва "Січ" та ін. укр. орг-цій у м. Скала.

Як підстаршина 95-го піх. полку австро-угор. армії воював у ПСВ, був поранений. Від 11.1918 в складі УГА брав участь у польс.-укр. війні; комендант залізн. ст. Скала. Згодом булавний 2-го кінного Переяслав. полку 2-ї Волин. д-зії ДА УНР під команд. полк. М. Аркаса-молодшого.

1926 емігрував до Канади, працював на фермах і в копальнях. Від 1944 – у м. Калґарі (пров. Альберта). Діяльний у відділі УСГ, УНО та ін. громад. орг-цій. Як ветеран визвол. змагань 1.09.1977 нагороджений військ. відзнакою "Хрест відродження" в пам'ять 60-ліття ДА УНР.

П. у м. Калґарі (Канада). Похований на місц. цвинтарі Квінс Парк Віллідж.

Лит.: Виказ убитих, ранених, полонених і пропавших Українців у теперішній війні // Свобода. 1915. 28 січ. Ч. 11. С. 5; *Гаврильцьол*. Калапаца Адам // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 12; *Косач М.* Скала-Подільська: історичні замітки. Скала-Подільська, 1997; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 368.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КАЛЕНДАРИКИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – популярні укр. друковані вид. календарного змісту в кишеньковому форматі. К. ЗУНР продовжили традицію аналогічних друків періоду ПСВ, призначених для вояків-українців. Разом з порядком днів року за тижнями та місяцями за григоріанським (н. ст.) і юліанським (ст. ст.) стилями, календарики включали перелік християн. реліг. свят сх. ("Укр. свята") та лат. ("Рим. свята") обрядів, а також свят іудейського віросповідання ("Жидівський календар").

Окрім календарної частини, друки містили корисну інформацію про стр-ру влади ЗУНР; лозунги мобілізаційного та агітац. х-ру; поезію патріотичного змісту; перелік істор. пам'ятних дат укр. народу. На титульній сторінці календа-

рика, надрукованого в м. Сокаль (нині Львів. обл.), є напис: "Чистий дохід на ранених жовнірів". На обкладинці коломий. друку поставлена ціна вид. – 2 корони.

Дж.: Календарик на рік 1919. Сокаль, 1919; Підручний Календарик на рік 1919. Станіславів, 1919; Українець. Календарик на звичайний рік 1919. Станіславів, 1919. Друкарня Е. Вайденфельда в Станіславові; Українець. Календарик на звичайний рік 1919; Український Жовнір. Календарик на 1919 рік. Уложив Іван Гарасимович Четар. Коломия, 1919.

Олег Павлишин

КАЛЕФАРІУ

Лівіус Миколайович

(Calefariu Livius; 1880 – д. і м. с. н.) – д-р медицини, військ. лікар-отаман УГА. Н. у м. Селіште (нині Румунія) у сім'ї лікаря в правосл. рум. родині. Випускник г-зії м. Брашов (1900). Студіював медицину в ун-ті м. Грац (Австрія), де навч. до 1907 (з перервою 1903). Вищі мед. студії завершив докторатом. Займав посаду заст. гол. лікаря в м. Грац. 31.12.1910 обвінчався з Сабіною Лорбер. Військ. службу розпочав як санітарний солдат. У 08.1910 іменований заст. лікаря-

асистента в резерві при санітарному відділенні № 7 гарнізонного шпиталу № 7 в м. Грац. 3.11.1911 призначений на службу як лікар-асистент, заст. лікаря, з 11.1912 іменованій гол. лікарем у резерві, з 08.1914 – полковим лікарем дійсної служби в полку піхоти крайової оборони № 26 у м. Марбург. Згодом служив полковим лікарем ланштурму. В 10.1917 отримав відзначення як полковий лікар окружної команди ландштурму № 22 у відставці, у 10.1918 – як полковий лікар окружної команди ландштурму № 22 при доповнюючій команді полку стрільців № 35 у відставці.

1.11.1918 вступив на службу до УГА як військ. лікар-сотник. Військ. окружний лікар у м. Золочів. 1.03.1919 іменованій лікарем-отаманом УГА при Золочівській ОВК.

Після війни мешкав у м. Сату Маре в пн.-зх. Румунії.

Лит.: 25-ліття Українського Лікарського Товариства і Медичної Громади. Львів, 1935. С. 126; Список іменовань у війську Західної Обл. Української Народної Республіки з днем 1. марта 1919 // Вістник Державного Секретаріату Військових Справ. 1919. 25 берез. С. 8; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької Армії. Львів, 2012. С. 22, 364; *Щуровський В.* Медична і санітарна служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 271–292; *Zaharia A.* O statuie necunoscută de peste 10 metri a lui Lucaciu, nerealizată // *Informația de Duminiță*. 2014. 15.06; *Szabó M., Simon Z., Szögi L.* Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919 között. I. kötet. Marosvásárhely, 2014. Old. 131–132.

Володимир Старик

КАЛИМОН Михайло

(1873 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Н. у м. Комарно (нині Городоц. р-ну Львів. обл.). У м. Львів навч. в АГ (до 1894), студіював право в ун-ті.

На поч. 1919 – суд. четар при НКГА. 1.02.1919 отримав звання поручника-судді. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. Був проку-

рором на суді над ген. М. Тарнавським, полк. А. Шаманеком й от. О. Лесняком у м. Вінниця 13–14.11.1919.

Лит.: *Бойко В.* Дані матеріалів судового процесу генерала М. Тарнавського про матеріально-технічний стан Української Галицької армії восени 1919 року // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2006. № 571: Держава та армія. С. 221–224; *Денник Начальної Команди Української Галицької Армії.* Нью-Йорк, 1974. С. 112, 242, 247, 298; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 323; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 320.

Богдан Паска

КАЛИН

Володимир Іванович

(19.09.1896–14.01.1923) – актор, театральний діяч. Н. у м. Львів. Навч. в укр. г-зії м. Львів (1906–14), студіював право у Львів. ун-ті (1917–18). 1915 розпочав актор. діяльність у трупі “Тернопільські театральні вечори” під кер-вом Л. Курбаса та Й. Стадника; очолював при ній студію нар. танців.

1917–19 виступав у “Молодому театрі” в м. Київ. Після окупації Львова поляками в 12.1918 з трупкою Львів. укр. театру прибув до м. Тернопіль. Один із засн. Укр. театру (12.1918) та Нового Львів. театру (03.1919) в Тернополі, який згодом став польовим театром НКГА, гастролював у містах ЗУНР. К. був актором, поставив п’єси “Зимовий вечір” М. Старицького, “Молодість” М. Гальбе, “Сава Чалий” І. Карпенка-Карого. З 1920 – актор Театру ім. І. Франка (Київ). Також працював у Молодому театрі, 1-му театрі Укр. Рад. Республіки ім. Т. Шевченка і “Кийдрамте” (усі – Київ). 1922 повернувся до м. Тернопіль.

П. від туберкульозу в м. Тернопіль.
Лит.: *Гуцал П.* Калин Володимир Іванович // ЕСУ. Т. 12. К., 2012. С. 274; *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк.* Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 446–447; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 305.

Петро Гуцал

КАЛИН
Володимир Іванович

КАЛИНА
Володимир**КАЛИНА
Володимир**

(18.08.1896–05.11.1965) – педагог, хорунжий УСС, поручник УГА, мемуарист, науковець. Н. у с. Колоколин (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Початкову освіту здобув у рідному селі; випускник укр. г-зії м. Станиславів (1914).

З поч. ПСВ вступив до Легіону УСС; в УГА – команд. сотні, ад'ютант і заст. команд. "Куреня смерти УСС".

1924–28 студіював в ун-ті м. Грац (нині Австрія); 1929 захистив докторат з філософії. Працював у м. Львів до 1944.

Емігрував на Захід, далі – до США, проживав у м. Нью-Йорк. Дійсний чл. НТШ, був головою Шкільної ради при УКА. Автор наук. праць у галузі вивчення суспензій та розчинів, зокр. часточок фарб у розчинах. Чл. Амер. асоціації прогресу в науці та Мат. асоціації Америки. Автор розділу "Українсько-польська війна" (Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Вінніпег, 1958), спогадів "Курінь Смерти УСС" (Львів, 1936. 127 с.).

П. і похований у м. Нью-Йорк.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. Encyclopedia of Ukraine / ed. by V. Kubijovych. Vol. 2: G–K. Toronto; Buffalo; L., 1988. P. 406.

Богдан Якимович

**КАЛИНОВИЧ
Іван Титович**

(псевд.: Клим Ханко, Демко Лютай; 25.11.1884(1885)–12.11.1927) – бібліограф, перекладач, видавець, громад.-політ. діяч. Н. у м. Львів у сім'ї дрібного підприємця в галузі буд-ва залізнич. колій. Навч. в міськ. початковій шк. та Львів. г-зії (до 1897), Терноп. учител. семінарії (до 1902), Заліщиц. семінарії, яку закінчив 1904. Отримав посаду вчителя в с. Антонові Чортків. пов. на Тернопільщині. З 1906/07 н. р. – управитель однокласної нар. шк. в с. Ворохта на Гуцульщині. Був змушений залишити пед. роботу під тиском шкільної влади через активну громад. позицію: 1902 арештований за агітацію

серед селян під час страйку в Галичині, брав участь у виборчій агітації, співпрацював в укр. т-вах "Просвіта", "Рідна школа" та ін. Опинившись без роботи, заробляв на життя коректурою і співробітництвом в укр. часописах на Буковині ("Буковина", "Промінь").

1907/08 н. р. – вільний слухач філос. ф-ту Львів. ун-ту, паралельно проходив практику при дирекції пошти в м. Львів. 1908 призначений урядовцем на пошти в м. Борислав (нині Львів. обл.), де працював до розпаду Австро-Угорщини. З поч. ПСВ до кін. 1916 виїхав як поштовий працівник до м. Відень, де збирав українознавчі матеріали в б-ках.

На поч. 20 ст. зайнявся літ. і бібліогр. працею. Перші твори з 1902 публікував у ж. для дітей "Дзвінок", газ. "Діло", час. "Учитель" та ін. 1908 ознайомився з діяльністю Міжнар. бібліогр. ін-ту в м. Брюссель (Бельгія), де відвідував 3-місячні бібліогр. курси, здобув знання з теорії і методики бібліографії. З 1910 активно публікувався в укр. пресі Галичини й Буковини як письменник, бібліограф ("Діло", "Записки НТШ", "Неділя", "Руслан", "Громадський Голос", "Укр. слово", "Шляхи", "Буковина" та ін.). 1912 у Львові вийшли 2 збірки його перекладів С. Жеромського з бібліографією письменника і примітками. Організатор вид-ва "Всесвітня б-ка" 1913, де в укр. перекладах друкувалися кращі твори світов. л-ри й науки, праці укр. авторів зі вступ. статтями, коментарями та бібліографією; серед перекладачів були І. Франко, В. Щурат та ін. До 1921 у вид-ві вийшло 12 книг у 19 номерах. З 1917 – чл. Бібліогр. комісії НТШ у Львові (з 1922 – секретар).

Захопившись ідеями зх.-укр. соціал-демократії, у Бориславі вступив до УСДП Галичини і Буковини. Після повернення з Відня на поч. 1917 підтримував зв'язки з кошем УСС, співпрацював з СВУ. 1918–19 – один з лідерів укр. революц. руху на Дрогобиччині: секретар повітов. ради ЗУНР, нач. пошти, секретар Держ. нафтового секретаріату в Дрогобичі, посол УНРади, делегат від Галичини на Трудовий конгрес України в м. Київ (01.1919). Редагував орган Дрогобиц. повітов. управи УНРади –

газ. "Дрогобицький листок" (1918–19), що перебувала під впливом УСДП. На конф. УСДП 28–29.03.1919 у Дрогобичі виголосив доповідь про парт. пресу. Після падіння ЗУНР виїхав до тимчасової столиці УНР – м. Кам'янець-Подільський у серед. 1919 як прихильник політ. курсу С. Петлюри, невдовзі – до Відня, де проживав до 04.1922, активно займався політ. і літ. діяльністю. Брав участь у роботі ЗГ Укр. комуніст. партії на чолі з В. Винниченком та її вид-вах – газ. "Нова доба" і "Б-ці «Нової доби»" (Відень, 20–1921).

Повернувся до Галичини влітку 1922, оселився в м. Золочів, звідки була родом його дружина. Зайнявся активно культурою. та екон. діяльністю в "Рідній школі", "Просвіті", укр. кооперативах та ін. Перейшовши на радянофіл. позиції, став одним з кер. прорад. партії "Сельроб", редагував її друк. орган "Наше слово" (з 1924). Підтримував стосунки з наук. і видавничими установами в УСРР. Друкував літ.-крит. і бібліогр. дослідж. у вид. Галичини – НТШ, "Просвіти" тощо, займався перекладацькою працею, журналістикою (вміщував дописи із Золочівщини в газ. "Діло"). Учасник Міжнар. з'їзду бібліотекарів і книголюбів у м. Прага (06–07.1926), співзасн. Укр. т-ва прихильників книги. Готував до друку "Загальноукр. бібліографію ХХ ст.". Рукописна спадщина К. містить великі картотеки (понад 300 тис. одиниць, не опубліковані) з історії України та укр. л-ри. Особовий архів. фонд К. зберігається в ЛНБ, ЦДІАУЛ, ДАЛО.

П. у м. Львів.

Тв.: Бібліографія українознавства за 1914–1923 рр. // Матеріали до укр. бібліографії. Т. 5. Вип. 1. Історія України. Публ. в укр. мові. Львів, 1924. 59 с.; Важніші жерела до історії Укр. Січових Стрільців: бібліогр. причинок // Стрільцький календар-альманах на рік 1917. Львів, 1917. С. 152–157; Звіт партійної конференції Української соціал-демократичної партії Зах. Обл. УНР, яка відбулася дня 28–29 марта 1919 р. в Станіславові / зладив І. К. Дрогобич, 1919. 15 с.; Огляд "воєнної" укр. бібліографії: за час першого року

світової війни // Укр. слово. Львів, 1915. № 51, 53–59, 61, 65, 72, 76, 80, 81, 83, 111–115; Показчик до укр. соціаліст. і комуніст. л-ри. Відень; К., 1921. 110 с.; Список видань т-ва "Просвіта" у Львові: 1868–1924 рр. Львів, 1926. 48 с.; Що робити по читальнях "Просвіти". Львів, 1926. 29 с.

Літ.: Вальо М. Іван Калинович: життя і діяльність // Записки НТШ. Львів, 2003. Т. ССXLVI: Праці філологічної секції. С. 509–522; Її ж. Журналістика і видавнича діяльність Івана Калиновича // 36. праць Наук.-дослідного центру періодики. Львів, 2003. Вип. 11. С. 780–791; Гуменюк М. Бібліографічна діяльність Івана Калиновича // Жовтень. 1960. № 6. С. 152–157; Йога ж. Біля джерел української радянської бібліографії. К., 1991. 151 с.; Дорошенко В. Пам'яті згаслих. Іван Калинович // Бібліологічні вісті. К., 1927. № 4. С. 99–104; Зуляк І. Іван Калинович – бібліограф культурно-просвітнього руху в Західній Україні міжвоєнного періоду // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica: зб. наук. праць Ін-ту біографічних досліджень. К., 2012. Вип. 9. С. 187–196; Іван Калинович // Діло. 1927. 16 лист. С. 3; Ільницька Л. Нездійснений видавничий проект Івана Калиновича (до взаємин І. Калиновича з М. Грушевським) // Записки Львівської наук. б-ки ім. В. Стефаника. Львів, 2006. Вип. 14. С. 253–259; Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича / опрац. Є. Гуменюк та ін. Львів, 1998. 211 с.; Історія укр. бібліотечної справи в іменах (кінець ХІХ ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника / авт.-уклад. Л. В. Гарбар. К., 2017. С. 190, 191; Калинець І., Куц О. Упорядкування документальних матеріалів особистого фонду І. Калиновича // Архіви України. 1971. № 1. С. 52–58; Королевич Н. Українські бібліографи ХХ століття. К., 1998. С. 91–110; Народній ілюстрований календар т-ва "Просвіта" на звичайний рік 1930. Львів, 1929. С. 186, 187; Райківський І. Українська соціал-демократія на Дрогобиччині міжвоєнного періоду (1918–1939) // Дрогобицький краєзнавчий збірник.

Спец. вип. 3. Дрогобич, 2017. С. 150–170; *Савчак Х.* Зв'язки Івана Калиновича з укр. громадськими організаціями й установами (за матеріалами особистого архіву І. Калиновича у ЛННБ України ім. В. Стефаника) // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника: зб. наук. праць. Львів, 2011. Вип. 3. С. 490–507; *Смогоржевська І.* Бібліограф української історії // Бібліотечний вісник. 2003. № 1. С. 36–40.

Ігор Райківський

КАЛИТОВСЬКИЙ Ієронім Павлович

(псевд.: Трохим Дріт, Калатало, Малеслав; 01.01.1866–22.12.1926) – адвокат, письменник, громад.-політ. діяч, міськ. комісар ЗУНР. Брат педагога, 1-го дир. Терноп. укр. г-зії Омеляна Калитовського. Батько поетеси і перекладачки Марти Калитовської. Н. у с. Бутини (нині Сокал. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Навч. у г-зіях м. Сокаль та Львів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1895). Д-р права. Адвокат. канд. у канцелярії А. Коса в м. Львів та м. Борщів (нині Терноп. обл.); 1906–08 – адвокат у м. Заліщики (нині Терноп. обл.), 1908–26 – у м. Стрий (нині Львів. обл.). У м. Стрий очолював повітову філію т-ва “Просвіта”, був дир. “Каси залічкової”.

Автор гуморесок (“Декани з гір”), популярних брошур, оповідань про сільс. побут і п'єс (“Гостина св. Миколая”, “Прогулька на Маківку”). Разом з о. О. Нижанківським і Ф. Колесою ініціював вид. “Русько-українських народніх мельодій”. Автор текстів до муз. творів о. О. Нижанківського. Аматор старовини та музейної справи. Зібрав колекцію документів часів рос. окупації. Співзасн. музею “Верховина” в м. Стрий.

Міськ. комісар у Стрию в період ЗУНР. На поч. 1920-х зацікавився могилами УСС на г. Маківка й для постійної опіки над ними заснував Т-во опіки над стрілецькими могилами. Організатор першої масової прогулянки на г. Маківка (1922).

П. і похований у м. Стрий. Ненадрукованими залишилося багато творів

К. (рукописи зберігаються в Ін-ті л-ри НАН України в м. Київ та ЦДІАУЛ), а також щоденник за 1917–19.

Літ.: Гловацький І. Ю., Гловацький І. В. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004. С. 84; *Гуцал П., Пиндус Б.* Калитовський Ієронім Павлович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 17–18.

Олег Павлишин

КАЛИТЧУК

Іван Михайлович

(25.08.1891 – д. і м. с. н.) – інж., старшина УГА. Н. у с. Піддністрияни (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Випускник філії АГ м. Львів (1912). Навч. у Львів. політех. шк.

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шк.; воював в артилерії на фронті; іменований четарем. Учасник боїв у м. Львів у 11.1918. З 01.1919 командував відділом польових гармат у 2-му курені УСС. Брав участь у боях із польс. підрозділами біля с. Лапаївка і Семенівка (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), в ін. боях під м. Львів, у Чортків. офензиві. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Згодом – команд. саперної сотні 1-го полку 1-ї бригади УСС. Після переходу за р. Збруч служив у залізн. курені. З 02.1920 – в ЧУГА.

Залишився в рад. Україні. Кілька років проживав у м. Умань (нині Черкас. обл.), згодом – у м. Суми, де працював інж. машинобуд. з-ду.

Заарештований співробітниками НКВС 23.02.1937. На підставі сфабрикованого звинувачення 18.03.1938 заступлений військ. трибуналом Харків. військ. округу на 10 р. ВТТ. Подальша доля невідома. Військова колегія Верховного Суду СРСР 18.03.1958 переглянула вирок і зняла звинувачення в шпигунстві й участі в контрреволюц. орг-ції, залишивши дійсним вирок за “проведення антирадянської агітації”. Реабілітований 31.08.1998.

Літ.: Реабілітовані історією. Сумська область. Кн. 1. Суми, 2005. С. 196; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 69, 83, 314; Ювілейна

книга Української академічної гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості. 1878–1978. Філадельфія; Мюнхен, 1978. С. 557.

Петро Гуцал

КАЛИШ

Олександр

(чернече ім'я: Анастасій; 28.03.1875–13.09.1930) – церк. і громад. діяч, ЧСВВ, капелан УГА. Н. у с. Барані Перетоки (нині с. Перетоки Сокал. р-ну Львів. обл.). Навч. у Львів. г-зії. 4.09.1890 вступив до новіціату ЧСВВ у м. Добромиль (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), перші обіти склав 1.05.1892. Продовжив навч. у шк. Чину: гуманістичні і риторичні студії – у Добромилі, філософію – у с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну), богослов'я – у м. Кристинопіль (нині Червоноград Львів. обл.). Довічні обіти склав 28.07.1895; отримав ім'я Анастасій. 28.08.1898 висвячений на священика. Завершив філос.-богослов. студії у м. Краків (нині Польща; 1899) та Інсбрук (Австрія; 1900). Після повернення до Галичини був ієромонахом у монастирі Св. Онуфрія м. Львів, ректором богослов. студій в Кристинополі (1899–1902), проф. догматики в Добромилі (1902), ігуменом монастиря в Кристинополі (1902–05). Відтак – секретар протоігумена Галицької пров. ЧСВВ о. П. Філяса та пом. пароха в церкві Св. Онуфрія у Львові (1905–09), ігумен монастиря м. Жовква (нині Львів. обл.; 1909), ігумен монастиря та адміністратор церкви в Лаврові, проф. етики на філос. студіях (1909–14).

1914–17 під час ПСВ за порадою протоігумена перебував в Австрії. Згодом повернувся до Галичини, став консультором Провінційної управи ЧСВВ (з 1917). 1918 виїхав до м. Кам'янець-Подільський для відновлення ЧСВВ на Поділлі, вживав заходів для буд-ва церкви і монастиря за сприяння уряду УНР. Виконував обов'язки капелана УГА, разом з о. Й. Жаном і о. О. Бурдяком організував духовну опіку хворих на тиф укр. воїнів у військ. шпиталях м. Кам'янець-Подільський.

1920 повернувся до Львова, обраний протоігуменом Галицької пров. Св.

Спасителя ЧСВВ (1920–30). 1921 провів канонічні візитації монастирів ЧСВВ у Галичині та на місях у Канаді й Бразилії. Посилив новіціят, гуманістичні та філос.-богослов. студії у с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.), у Лаврові й Кристинополі поставив настоятелями проф. з доктор. ступеннями. Відновив монастир у Добромилі, розширив друкарню та впорядкував вид-во в м. Жовква. Збільшив тираж час. "Місіонар" (до 50 тис.), заснував наук. час. "Записки ЧСВВ", серії видань "Бібліотека Записок ЧСВВ" і "Бібліотека релігійної освіти". Сприяв орг-ції Марійських т-в (дружин) та проведенню місій і реколекцій, допомагав реформувати монастирі ЧСВВ на Закарпатті, брав участь у роботі між'єпархіальної літургійної комісії. Переклав з нім. мови книгу М. Мешлера "Пресвята Діва Марія, її чудесне життя і блаженне Успіння" (Жовква, 1926).

П. від інфаркту в м. Львів, де й похований 15.09.1930 на Личаків. цвинтарі.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 267; Оп. 2. Спр. 180.

Лит.: Калиш Олександр Анастасій (1875–1930) // ЕУ. Т. 3. 1959. С. 924–925; Лебедевич І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 83; Назарко І. Сильветки перших Василіян після Добромильської реформи: о. Анастасій Олександр Калиш // Записки ЧСВВ. 1982. Т. XI (XVII). Вип. 1–4. С. 513–518; Посмертні згадки: о. Анастасій Калиш, протоігумен ЧСВВ // Діло. 1930. 16 верес. Ч. 205. С. 6; Сидор О. Ф. Калиш Анастасій // ЕСУ. Т. 12. К., 2012.

**Олег Єгзешій,
Руслан Делятинський**

КАЛІЦІНСЬКИЙ

Василь

(12.02.1898–03.1983) – підхорунжий УГА, хорунжий ДА УНР. Н. у м. Немирів (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.). Випускник г-зії м. Яворів. Служив у 34-му піх. полку австр. армії. Учасник ПСВ з 1915. Воював на Волині.

Учасник Листопадового чину в м. Немирів. Доброволець УГА. Підхорунжий

**КАЛІЦІНСЬКИЙ
Василь**

у групі сот. Й. Клеє. Заст. коменданта ст. с. Добросин (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Воював у складі 9-ї Белз. (Унів.) бригади УГА. Учасник Чортків. офензив. Заст. команд. обозу бригади. Перехворів на тиф у "чотирикутнику смерті". Потрапив у польс. полон. Перебував у таборі м. Тухоля.

Після звільнення повернувся додому, працював у "Просвіті", "Рідній школі", чл. т-в "Січ", "Луг". Був заарештований польс. поліцією. Співорганізатор кооп. руху в м. Немирів. У 09.1939 виїхав до Холмщини. З 09.1941 працював у допомоговому к-ті м. Бережани.

1944 емігрував до Німеччини, проживав у Баварії, 1951 – до США, де оселився у м. Рочестер (шт. Нью-Йорк). Активний учасник ОбВУА, УНС (голова контрольного к-ту) та ін. укр. т-в. Меценат. 25.12.1977 нагороджений "Хрестом 60-ліття відродження Українських Збройних Сил".

П. і похований у м. Рочестер.

Сергій Адамович

КАЛЬМУК

Петро Степанович

(12.07.1893–12.12.1937) – вчитель, старшина УГА. Н. у с. Берем'яни (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник вчител. семінарії м. Заліщики (нині Терноп. обл.).

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, підстаршина, воював на фронті. В УГА – від кін. 1918, пройшов у її лавах весь бойовий шлях; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. Навесні 1920 потрапив у більшовиц. полон. Після звільнення залишився в рад. Україні. Згодом проживав у м. Черкаси, працював викл. у технікумі меліорації.

Заарештований НКВС у 09.1937. На підставі сфабрикованого звинувачення у шпигунстві та антирад. діяльності, згідно з постановою наркома НКВС і прокурора СРСР від 13.11.1937, розстріляний у м. Київ.

Лит.: Реабілітовані історією. Черкаська область. Кн. 4. Черкаси, 2005. С. 267.

Петро Гуцал

КАЛЯТА

Антін-Андрій

(09.01.1882–06.1941) – церк. і громад. діяч, 1-й начальний духівник при НКГА. Н. у с. Липники (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Навч. в нар. шк. с. Глинсько (нині ГлинськЖовків. р-ну Львів. обл.), у г-зії м. Сінт-Трейден (Бельгія), згодом – у духов. семінарії та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1905–07). Прийнятий до Станиславів. єпархії як богослов (1907). Висвячений на священика в стані цілібату 25.05.1907 єпископом Г. Хомишиним. 15.06–30.09.1907 – пом. пароха в с. Космач (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), 1–28.10.1907 – у с. Ямниця (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.), 1.11.1907–11.05.1908 – у с. Пасічна (нині в складі м. Івано-Франківськ), з 12.05.1908 – у с. Пробіжна (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.).

Капелан австро-угор. армії з постоем у м. Відень (1910–14), нагороджений крилошан. відзнаками. У роки ПСВ – капелан австр. армії на Італ. фронті.

Начальний капелан Преподобництва НКГА, іменований розпорядженням уряду ЗУНР від 1.01.1919. З 22.01.1919 – польовий капелан УГА.

Очолював Польове преподобництво НКГА в м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), що підпорядковувалося Зарядчому преподобництву на чолі з о. М. Іжаком. 22.02.1919 як перекладач брав участь у переговорах НКГА з представниками д-в Антанти (місія Бартелемі).

Адміністратор парохії у м. Чернівці (16.11.1919–31.03.1920). 17.04.1923–28.10.1924 – парох с. Старі Кути (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Почесний радник єпископ. консисторії в м. Станиславів (з 1923). Старший капелан для українців у польс. армії з осідком у м. Лодзь (29.10.1924–25).

Загинув від рук співробітників НКВС під час відступу ЧА з Галичини.

Дж.: Вістник Державного Секретаріату Військових Справ ЗУНР. 1919. Ч. 5. С. 5; ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330в; Спр. 808. ЦДІАУЛ. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 267.

Лит.: Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичи-

Начальна команда УГА.
о. Андрій КАЛЯТА
сидить у першому ряді,
третій справа.
Ходорів, 1919 р.

ни (1885–1946 рр). Івано-Франківськ, 2017. С. 373; *Забзалюк Д.* Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст. Львів, 2012. С. 87; *Лебедович І.* Полєві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 144, 299; *Омелянович-Павленко М.* Спогади командарма (1917–1920). К., 2007. С. 155–156; *Ткачук П.* Капелани УГА на фронтах українсько-польської війни 1918–1919 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2008. Вип. 17. С. 123–129; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 76, 314, 320; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307.

**Наталія Винник,
Руслан Десятинський**

КАММЕР

Франц

(1862–06.08.1919) – кадровий офіцер австро-угор. армії, полковник УГА. Н. у нім. колонії Ебенау пов. Городок Ягеллонський (нині с. Стоділки Городоц. р-ну Львів. обл.). Випускник кадетської шк. З 1.09.1882 іменованний кадетом піхоти, з 1883 – кадетом-заст. офіцера, з 1.11.1885 – лейтенантом піхоти, з 1.11.1889 – обер-лейтенантом піхоти, з 1.11.1896 – капітаном піхоти 77-го полку піхоти (зі штабом у м. Перемишль). 1888–95 був окружним офіцером з набору новобранців. З 1.11.1909 іменованний майором піхоти, з 1.05.1913 – під-

полковником 30-го полку піхоти (штаб у м. Львів).

1910–15 – команд. окружної доповнюючої команди 30-го піх. полку, під час війни в м. Єнджеюв (нині Польща). Мешкав у м. Львів. У 07.1915 вийшов у відставку з активної служби в ранзі полковника; продовжував перебувати в групі офіцерів резерву. Нагороджений бронз. пам'ятною ювіл. медаллю для ЗС, військ. відзнакою 2-го кл. для офіцерів, медаллю за військ. заслуги на червоній стрічці, військ. ювіл. хрестом, пам'ятним хрестом 1913.

Після розпаду Австро-Угор. монархії 1.11.1918 став на службу в укр. армію як підполковник УГА. 1.08.1919 іменованний полковником етапу УГА.

П. і похований у м. Жмеринка.

Лит.: Список іменвань у Війську Західної Области Української Народньої Республіки з днем 1. серпня 1919. // Вістник Українського Війська. 1919. 31 лип. С. 2; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 365; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 327.

Володимир Старик

КАННСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

6–13.01.1922 – міжнар. форум, який скликала ВР країн Антанти в м. Канни (Франція) для обговорення питань і впровадження програми роботи Генуез. конф. У роботі форуму брали участь представники Бельгії, Великої Британії, Італії, Франції, Японії, Німеччини, члени Репараційної комісії, спостері-

**Готель "ЧАРЛТОН",
де відбувалися
засідання Каннської
конференції**

гач від США. Особливу увагу відводили екон. та фінансовим питанням.

Напередодні К.к. питання долі Сх. Галичини активно порушували на засіданнях Ліги Націй. У 09.1921 канад. делегат Ч. Догерті запропонував Лізі Націй і Раді послів країн Антанти перейти до остаточного вирішення проблеми краю. 27.09.1921 пропозиції Ч. Догерті були ухвалені сесією Ліги Націй. В її ухвалі звернено увагу Ради послів країн Антанти на потребу підготовки в м. Кани тексту статуту для Сх. Галичини.

28.12.1921 Є. Петрушевич звернувся з нотою до ВР союзних д-в у м. Кани, у якій повідомляв про міжнар.-правове становище Сх. Галичини і закликав до негайного й остаточного вирішення проблеми. Насамперед він просив припинити нац. і політ. терор щодо українців регіону, стягнення польс. адміністрацією податків у Сх. Галичині, призначити спец. міжнар. комісію для охорони місц. нас. від жорстокості польс. окупації; якнайскоріше відновити ЗУНР.

Учасники К.к. ухилилися від вирішення питання долі Сх. Галичини й зосередилися на розмежуванні сфер впливу між Францією і Великою Британією та підготовці порядку денного Генуез. конф. 6.01.1922 учасники К.к. одноголосно ухвалили резолюцію Д. Ллойд Джорджа про осн. критерії проведення конф. у м. Генуя. Резолюція утверджувала принципи екон. реконструкції Європи, спустошеної ПСВ. Д. Ллойд Джордж вважав, що відбудову

ва економіки континенту неможлива без участі Росії та Німеччини, а тому намагався не допустити ізоляції цих д-в Францією від решти світу. Він пропонував пом'якшення с-ми репарацій, що накладалися на країни Четверн. союзу. Резолюція Д. Ллойд Джорджа посилювала англо-франц. протиріччя і була доволі сприятливою для зх. українців. Передбачалося, що на Генуез. конф. розглядатимуть і сх.-галиц. питання.

13.01.1922 ухвалено принципи роботи Генуез. конф.: 1) жодна д-ва не може нав'язувати ін. д-ві с-му власності, внутр. екон. життя та управління; 2) повинна бути забезпечена недоторканність іноз. капіталу, майна іноземців, їх прав і прибутків; 3) про визнання д-вами всіх держ. боргів і зобов'язань, а також зобов'язання повернути все майно, яке належало іноземцям, або компенсувати їх збитки; 4) організувати фінансово-грошовий обіг, який би забезпечив ведення торгівлі; 5) утримання від ворожої пропаганди, спрямованої на ін. д-ви; 6) якщо рос. уряд вимагатиме офіц. визнання, союзні д-ви могли би погодитись на визнання в разі, якщо Росія прийме вищевказані умови.

Оскільки в підсумкових документах К.к. ніде прямо не йшлося про долю Сх. Галичини, 24.01.1922 УНРада звернулася до членів ВР країн Антанти з нотою, у якій перелічено протиправні дії, злочини польс. окупантів у краї, численні факти порушення польс. властями міжнар. зобов'язань, спрямовані

на придушення укр. нац.-культ. життя, колонізацію і полонізацію. У ноті представникам Антанти пропонували виступити суверенами Сх. Галичини і взяти все нас. регіону під захист від зловживань польсь. воєн. окупації. У ноті до ВР від 25.02.1922 УНРада ставила питання про потребу участі Галиц. Республіки в Генуез. конф. У ноті 27.02.1922 УНРада висловила протест проти спроб польсь. уряду закріпити за собою сх. кордони Польщі по р. Збруч, вважаючи, що Ризьк. мирний договір від 18.03.1921 порушує 91 ст. Сен-Жермен. договору про передачу Сх. Галичини під суверенітет країн Антанти. Ситуація навколо краю після К.к. залишала зх. українцям надію на відновлення власної д-ви під протекторатом Ліги Націй.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 187–190; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 167–171; *Klimecki M.* Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wshodnią. Warszawa, 2000.

Микола Кугутяк, Ігор Цепенда

КАНТЕМІР (КАНТИМІР)

Омелян Михайлович

(18.06.1895–26.09.1919) – четар УГА, сотник Буковин. куреня ДА УНР. Брат Ю. Кантеміра. Н. у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) в сел. сім'ї М. Кантеміра та Домни, уродженої Бояновської. 1906–14 навч. у Кіцман. держ. укр. г-зії.

З поч. ПСВ був призваний до австро-угор. армії. Воював на Сх. та Італ. фронтах як однорічний доброволець-десятник (цугсфірер) 11-ї компанії 24-го піх. полку. 1915 приділений до телефон. відділу нім. д-зії союзної армії ген. Макензена як перекладач із нім. мови. Восени 1916 важко поранений у ногу; лікувався у м. Відень. Як кадет-аспірант навч. в старшин. шк. м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія). Після закінчення навч. був іменований хорунжим резерву 90-го піх. полку; восени 1917 стояв у м. Володимир-Волинський (нині Волин.

обл.), у 11.1917 перейшов на позиції біля м. Тернопіль. 1918 в складі австр. армії розквартирований на Херсонщині. 17.08.1918 іменований лейтенантом резерву і призначений полковим ад'ютантом 90-го піх. полку.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як четар УГА. На поч. 11.1918 брав участь у перебранні влади укр. повітовим к-том та у формуванні укр. міліції в м. Кіцмань. 13.11.1918 на чолі загону укр. добровольців (35 крісів та кілька скорострілів) зупинив просування авангарду рум. окупац. військ у с. Лужани (нині смт Кіцман. р-ну Чернів. обл.). За наказом Галиц. військ. команди 14.11.1918 військ. акція проти румунів була припинена; К. разом з буковин. добровольцями виїхав до Галичини. Залучений М. Топущаком у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) до справи формування Буковин. полку (БП), став одним з найактивніших його організаторів. Кілька разів нелегально пробирався на окуповану румунами тер. Кіцманщини, переконував буковин. українців переходити кордон і вступати до лав БП УГА. Був арештований рум. окупац. владою; зумів утекти з в'язниці й повернутися до БП. На поч. 1919 призначений осавулом запасного куреня БП (команд. пор. Р. Ціпсер), дислокованого в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Після перегрупування 4 сотень БП в Буковин. курінь (БК) наприкінці 05.1919 в м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) став осавулом (ад'ютантом) штабу БК. Залишився осавулом БК після переходу через р. Збруч на поч. 06.1919, де БК увійшов до складу 9-го стрілец. полку 3-ї Залізної д-зії ДА УНР. В 06.1919 брав участь у боях за населені пункти Миньківці (біля Дунаївців), Нова Ушиця, Вербовець, Муровані Курилівці, Джурин, Ялтушків, Мар'янівка, Барок, Копайгород і Лучинець. Під час бою за м. Могилів-на-Дністрі (нині Могилів-Подільський Вінниц. обл.) 3.07.1919 перебрав команду БК на себе, призначений курінним сотником. Вдало керував БК у боях за ст. Вапнярка 27–29.07.1919, у наступі на Крижопіль на поч. 08.1919,

**КАНТЕМІР (КАНТИМІР)
Омелян Михайлович**

на с. Димитрашівка 14.08.1919 та на с. Попелюхи 17.08.1919. У серед. 09.1919 на чолі пробоевої частини БК стримував наступ більшовиць. військ у р-ні заліз. ст. Фастів і Попельня; смертельно поранений.

П. у м. Могилів-на-Дністрі, де 27.09.1919 урочисто похований за участю стрільців і старшин БК та УГА. Подвиг К. описаний С. Лакустою в "Думі про двох братів Кантемірів" (Час. 1932. 8 квіт.).

Лит.: Д. М. Буковинський Курінь // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 259–260; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 949–955; *Дуда А., Старик В.* Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 5–51; *Емга.* Буковинський Курінь / Ілько Попович // Час. 1933. 22, 23, 25 квіт.; 13, 14, 16 черв.; К. Рік 1918 на Буковині // ЛЧК. 1933. Грудень. С. 3; *Лакуста С.* Пам'яті героїв. Омелян Кантемір // Час. 1931. 14 лютого, 11 берез., 19 трав.; *Пігуляк І.* Спогад у 60-річчя смерті сотника Омеляна Кантеміра, командира Буковинського Куреня // Буковина (Торонто). 1978. Ч. 2–3; Похорони сотника Омеляна Кантеміра // Стрелець. 1919. 5 жовт.

Володимир Старик

КАНТЕМІР (КАНТИМІР)

Петро Дмитрович

(26.06.1897–1939[1940]) – хорунжий УГА. Двоюрідний брат Омеляна та Юрія Кантемірів. Н. у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) в сім'ї селян Д. Кантеміра та Євдокії, уродженої Волощук. 1906–13 навч. в Кіцман. держ. укр. г-зії, закінчив 5 класів. 1916 призваний до австр. армії. Воював як однорічний доброволець 95-го піх. полку. 1917 як кадет-аспірант навч. в старшин. шк. м. Єгерндорф (нині Крнов, Чехія). Іменований хорунжим резерву 95-го піх. полку.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в УГА як хорунжий. 1919 воював з поляками у Гірській бригаді УГА (команд. от. В. Черський);

наприкінці 05.1919 у її складі перейшов через Карпати на тер. ЧСР. Інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія).

Наприкінці 1920 повернувся до м. Кіцмань. Завершив навч., працював службовцем. За свої укр. переконання зазнав переслідування від рум. окупац. влади. Автор спогадів про Омеляна та Юрія Кантемірів.

П. у м. Кіцмань.

Лит.: *Дуда А., Старик В.* Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 37–38; *Лакуста С.* Пам'яті героїв. Омелян Кантемір // Час. 1931. 17 берез., 19 трав.; *Пігуляк І.* Спогад у 60-річчя смерті сотника Омеляна Кантеміра, командира Буковинського Куреня // Буковина (Торонто). 1978. Ч. 2–3; *Радиш-Старик Л.* Радиші. Історія одного шубранецького роду. Чернівці, 2012. С. 42–44.

Володимир Старик

КАНТЕМІР (КАНТИМІР)

Юрій (Юрко) Михайлович

(22.04.1897–1920) – сотник УГА. Брат О. Кантеміра. Н. у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) в сел. сім'ї М. Кантеміра та До-

мни, уроджені Бояновської. 1907–14 навч. у Кіцман. держ. укр. г-зії, де склав іспити за 6 класів, за 7-й клас – у 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці (1915), за 8-й клас – у м. Відень (1916).

Призваний до австр. армії, служив як однорічний доброволець у 22-му піх. полку. На Італ. фронті ПСВ воював до поч. 1918. 1.01.1917 іменованій хорунжим, 1.11.1917 – лейтенантом (тоді служив у 22-му полку стрільців). Нагороджений золотою медаллю за військ. заслуги з мечами на стяжці хреста, срібною медаллю за військ. заслуги з мечами на стяжці хреста, срібною медаллю хоробрості 1-го кл. Навесні 1918 переведений до запасного полку в м. Чернівці, де брав участь у діяльності укр. т-в у Нар. домі. Восени 1918 проходив службу в м. Жовква (нині Львів. обл.).

Чл. ств. 27.10.1918 укр. військ. к-ту в Жовкві. Активний учасник перебрання влади українцями в місті вночі з 31.10 на 1.11.1918, 1-й укр. військ. комендант м. Жовква. У серед. 11.1918 передав військ. команду м. Жовква своєму наступнику; вирушив на фронт у складі організованих у місті сотень.

Воював на фронті під м. Самбір (нині Львів. обл.), у військ. групі “Північ” на відтинку Белз–Дубляни; командував сотнею, згодом куренем. 1.01.1919 іменованій поручником. У складі 5-ї Сокал. бригади (команд. сот. В. Секунда) брав участь у Чортків. офензиві. Після переходу УГА через р. Збруч влітку 1919 воював з більшовиками, брав участь у поході об’єднаних укр. армій на м. Київ.

27.09.1919 був присутній на похороні брата О. Кантеміра в м. Могилів-на-Дністрі (нині Могилів-Подільський Вінниць. обл.). 28.09.1919 повернувся до своєї частини в УГА, боровся проти денікін. військ; згодом іменованій сотником УГА. Восени 1919 перехворів на тиф. У ЧУГА воював у складі 2-ї бригади.

Наприкінці 04.1920 арештований більшовиками в числі великої групи старшин УГА; ув’язнений у концтаборі в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ), звідки 16.06.1920 етапований до м. Архангельськ і далі Білим морем на Соловки. Дорогою, за наказом ВЧК, баржу з в’язнями затоплено у відкритому морі. К. з братом Омеляном є гол. героями епічної поеми С. Лакусти “Дума про двох братів Кантемірів” (Час. 1932. 8 квіт.).

Літ.: Дойков Ю. Красный террор. Россия, Украина... 1917–1924. Архангельск, 2008. С. 348; 3 ц. к. II державної гімназії в Чернівцях // Народний голос. 1915. 4 верес.; *Лакуста С.* Пам’яті героїв. Юрко Кантемір // Час. 1931. 14 лютого, 15 лютого, 11 берез., 23 берез., 19 трав., 3 черв.; *Рибак Я.* Спомини з Жовкви // Український Скиталець. 1921. Ч. 7; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 33; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 157.

Володимир Старик

КАНУКОВ

Джамбулат Батгириєвич

(01.04.1889–21.05.1919) – полковник УГА. Осетин за національністю.

1918 – у 2-му Подільському авіац. дивізіоні армії УД. В УГА з 16.12.1918. Команд. 1-ї летун. сотні. З 2-ї пол. 02.1919 – команд. 1-го авіаполку УГА.

Загинув унаслідок авіакатастрофи біля с. Озерна (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.).

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

КАНУКОВ

Хасбулат Батгириєвич

(д. і м. н. н. – 05.02.1919) – хорунжий УГА. Осетин за національністю.

1918 – у 2-му Подільському авіац. дивізіоні армії УД. В УГА з 16.12.1918. Військ. льотчик.

Загинув унаслідок вибуху авіабомби під час навчань у с. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

КАПЕЦЬ

Михайло

(1896–1919) – стрілець УГА. Н. у с. Підгірки (нині в складі м. Калуш Івано-Франк. обл.).

З 1915 воював у Легіоні УСС, з 11.1918 – в УГА.

Загинув у бою. Точна дата, місце й обставини смерті невідомі.

Літ.: Козут М. Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич, 2000. С. 18; *Лазарович М.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. С. 447.

Оксана Дрогобицька

КАПЕЦЬ

Павло

(1883–02.11.1958) – вояк УГА, громад. діяч. Н. у с. Підгірки (нині в складі м. Калуш Івано-Франк. обл.). Служив у австр. армії (1905–14), сурмач.

Учасник ПСВ, нагороджений медаллю. З 11.1918 воював в УГА. 1920 повернувся до с. Підгірки.

У міжвоєн. період – активний громад. і культосвіт. діяч. Організатор аматор. гуртка при філії т-ва “Просвіта” (1922–26). Під режисурою К. гурток виступав у м. Калуш, Войнилів (нині с. Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) та навколишніх сел. Диригент сільс. хору (1926–30), працівник філії т-ва “Сільський господар” (1931–39). 1948 з родиною депортований до Сибіру.

П. на засланні в м. Хабаровськ (нині РФ).

Літ.: Козут М. Калушина в іменах: Біографічний довідник. Дрогобич, 1999. С. 75; *Його ж.* Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич, 2000. С. 18, 143.

Оксана Дрогобицька

КАПУСТА

Микола Андрійович

(18.12.1883–02.11.1960) – економіст, старшина УГА, кооп. діяч. Н. у с. Налужжя (нині Теребовлян. р-ну Терноп.).

обл.) в сел. родині. Початкову освіту здобув у рідному селі, середню – в укр. г-зії м. Тернопіль (1904). Після навч. відбув однорічну військ. службу й от-

римав офіцер. звання. 1908 завершив однорічні курси при торг. акад-ї м. Відень. 1909 працював у кооп. установах Тереховлянщини. Подальша доля пов'язана з м. Рогатин, де відіграв важливу роль у становленні укр. приватної г-зії т-ва "Рідна школа". Долучився до створення щадничої каси, згодом очолив її. Разом з о. Т. Кудриком заснував місц. філію спорт. т-ва "Сокіл".

На поч. ПСВ мобілізований як офіцер запасу. Майже одразу потрапив на фронт, був поранений, втратив око. 1918 вступив до УГА, пройшов у її лавах увесь шлях визвол. б-би. Зумів уникнути розстрілу в більшовиц. концтаборі в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). На поч. 1921 повернувся до м. Львів, розпочав працю в укр. кооп. установах.

У публіцист. нарисах звертав увагу на конкретні проблеми кооп. руху. Автор ст. "Життєздатність і самовистарчальність кооперативних установ" у ж. "Кооперативна республіка" (1929). Протягом 30 р. був ревізором, виховав покоління фахівців укр. кооперації. Співпрацював з Госп. радою Виділу НТШ, т-вами "Просвіта", "Рідна школа" та ін.

У 05.1944, під час бомбардування м. Львів, важко поранений. Емігрував до Франції; був фінансовим радником, згодом дир. канцелярії при відділі НТШ у м. Сарсель. Брав участь у підготовці ЕУ.

П. і похований у м. Сарсель.

Тв.: *Капушта М.* Дві призабуті поестри в кооперативній родині // Господарсько-кооперативний часопис. 1926. Ч. 41–42. 6 жовт.

Літ.: *Палій А.* Пам'яті М. Капусти // Мета (Торонто). 1960. Грудень; У спартанській простоті (Вшанування дир. М. Капусти з приводу його тридцятилітнього труду як кооператора-ревізора) // Господарсько-кооперативний часопис. 1944. Ч. 13. 5 січ.; *Угрин-Безгрешний М.* Українська гімназія рідної школи в Рогатині // Рогатинська земля: 36. історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. Т. 1. С. 264.

Степан Гелей

КАПУСТІНСЬКИЙ

Олександр Осипович

(16.08.1860–10.05.1939) – греко-католич. священник, громад.-політ. та освіт. діяч. Н. у с. Садагура (нині в складі м. Чернівці). Випускник Чернів. г-зії. Студіював право в Чернів. ун-ті. Навч. у Львів. духовній семінарії. 1886 висвячений на священника. 1905 призначений парохом м. Мельниця (нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.). Кудринський декан ГКЦ, почесний крилошанин і радник Станиславів. консисторії. 1913–14 – посол Галиц. сейму, обраний від УНДП (округ Борщів, від 4-ї курії).

У період ЗУНР – делегат УНРади. Разом з УГА перейшов за р. Збруч; служив греко-католич. священником у м. Кам'янець-Подільський. Згодом повернувся до Галичини.

У міжвоєн. період – чл. виділів т-ва "Народний дім", шкільної ради Борщів. пов., віце-маршалок місц. повітов. ради. З ініціативи й за сприяння К. споруджено будівлю та відкрито г-зію т-ва "Рідна школа" в м. Борщів.

П. і похований у с. Кудринці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.).

Літ.: *Дуда І.* Капустинський Олександр Осипович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005; *Чорновол І.* 199 депутатів Галицького Сейму. Львів, 2010.

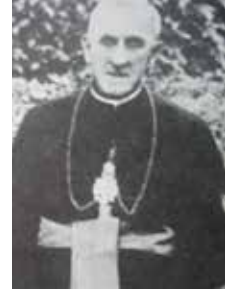
Юрій Плекан

КАПУСТЯНСЬКИЙ

Микола Олександрович

(01.02.1879–19.02.1969) – військ. діяч УНР. Н. у с. Чумаки (нині Томаків. р-ну Дніпроп. обл.) у родині священника. Навч. у Катеринослав. духовній семінарії. 1900 покликаний на військ. службу. Випускник Одес. піх. юнкер. уч-ща (1904), акад-ї Генштабу (1912). З 18.03.1905 придільний до 8-го Сх.-Сибір. стрілец. полку. Учасник рос.-япон. війни 1904–05, викл. Віден. піх. уч-ща.

У роки ПСВ воював на Пн.-Зх. фронті, старший ад'ютант штабу 5-ї стрілец. бригади, піх. д-зії, штаб-офіцер для особливих доручень штабів 3-го армій. корпусу, Пн.-Зх. фронту, нач. штабу 3-го армій. корпусу, нач. 171-ї піх. д-зії. З 1916 – підполковник.

**КАПУСТИНСЬКИЙ
Олександр Осипович**

З 1917 – нач. штабу 1-ї стрілец. д-зії 1-го Укр. корпусу в боях проти збільшовиченого 2-го гвард. корпусу на Київщині, старшина 2-го квартирмейстерства Генштабу. Нач. оперативного управління Генштабу в ході наступу об'єднаних армій УНР і ЗУНР на м. Київ та Одеса (08.1919). 1920 – генерал-квартирмейстер Гол. управління Генштабу Армії УНР. З 5.10.1920 – генерал-хорунжий.

З 1920 – у складі інтернованих укр. частин у Польщі (м. Ланьцут), чл. Вищої військ. ради УНР. Чл.-засн. Укр. військ.-істор. т-ва; засн. військ. ж. "Табір". 1923 переїхав до Франції, де створив і очолив т-ва "Українська громада", Укр. нар. союз, Комбатант. орг-цію вояків Армії УНР. 1929 на I конгресі ОУН обраний головою Військ. орг-ції; чл. Проводу ОУН. Після розколу ОУН долучився до ОУН(м).

У роки ДСВ – чл. Укр. ген. ради комбатантів у м. Краків. У складі похідних груп ОУН(м) дістався до Києва. 1941–чл. Укр. нац. ради в окупованому гітлерівцями Києві. У 10–12.1941 очолював Ін-т студій укр. визвол. б-би. Заснував військ. клуб ім. П. Полуботка, намагався формувати укр. військ. частини в складі вермахту. Наприкінці 1941 уникнув арешту, виїхав до м. Відень, згодом – до м. Львів, де намагався створити

партизан. підрозділи ОУН(м). 1942–44 мешкав у Львові; був заарештований та ув'язнений нацистами.

Після ДСВ – в Німеччині, чл. Укр. нац. ради, військ. міністр уряду УНР в екзилі (1948–54). Генерал-полковник. 25.09.1960 нагороджений Воєнним хрестом УНР.

П. і похований у м. Мюнхен. 22.01.2010 перепохований на Личаків. цвинтарі м. Львів.

Тв.: Капустянський М. Козачі війни та Визвольні змагання 1917–1919 рр. Львів, 1992; *Його ж.* Мої спомини. Нью-Йорк, 1983; *Його ж.* Похід Українських армій на Київ–Одесу в 1919 році: у 2 кн. Львів, 1921; Мюнхен, 1946.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 1078. Оп. 1. Спр. 82; Оп. 2. Спр. 55а.

Літ.: Генерал Мирон Тарнавський (1869–1938). Збірник статей і матеріалів. Броди, 2011; Денник НКГА. Нью-Йорк, 1974; *Ковальчук М.* Військова діяльність М. Капустянського за доби Директорії (1918–1921 рр.) // Військово-історичний альманах. 2004. Ч. 1 (8). С. 20–51; *Кравс А.* За українську справу. Спомини. Львів, 1937; *Кучерук О.* Микола Капустянський (1881–1969). К., 2006; *Литвин М., Науменко К.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007; Кн. 2. К., 2011.

Микола Литвин

КАРАВАН Василь

(1892 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.) у сім'ї міщан. Випускник 2-ї реальної шк. м. Львів (1911).

Під час РСВ мобілізований до австро-угор. армії, воював на Сх. фронті, потрапив у рос. полон. Як четар 19-го піх. полку австро-угор. армії, дислокованого в м. Львів, входив у 10.1918 до Укр. центр. військ. команди та Укр. гол. військ. команди; учасник Листопадового чину в місті; призначений командантом 19-го полку. 13.11.1918

делегований (разом з Д. Вітовським і О. Микиткою) від Укр. війська до складу УНРади; в її засіданнях участі не брав. У боях за кадетську шк., біля Стрий. парку, а також 22.11.1918 на Личакові діяв нерішуче і наказав своєму підрозділу відступати, незважаючи на те, що ворог не мав помітної переваги. Співорганізатор віча в м. Сокаль (поч. 01.1919), на якому схвалено ідею злуки УНР та ЗУНР.

Подальша доля невідома.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 395, 845; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Нью Йорк, 1960. С. 41, 283–285, 306–307, 404–405; *Павлишин О.* Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918–1919 років // Україна модерна. Львів, 2000. Ч. 4–5. С. 187–245; *Стефанів Г.* За Львів // Український Скиталець. 1923. Ч. 21–22; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 50, 55, 387–388.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

КАРАВА́Н

Володимир

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті; іменованій четарем. У серед. 11.1918 як командант сотні військ. підрозділу під команд. пор. О. Станіміра відбув з м. Станіславів на фронт біля м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Відзначився у боях за м. Перемишль, сотня К. захопила польсь. форти в с. Горохівці й Пикуличі (обидва нині гміни Перемишль Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща). Надалі командував 5-ю сотнею 2-го куреня групи “Рудки” (потім 8-ма Самбір. бригада). У бою 15.05.1919 біля с. Гошани (нині Градівка Городоць. р-ну Львів. обл.) поранений; командування сотнею перебрала хор. О. Підвисоцька; ворожий наступ зупинено контратакою. Воював з 07.1919 за р. Збруч. 1.08.1919 іменованій поручником. Із 01.1920 служив у ЧУГА.

Подальша доля невідома.

Літ.: Станімір О. Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 30; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 101, 344.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

КАРАВА́Н

Мирон Антонович

(07.08.1898–1960) – хорунжий УГА, кооп. діяч. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.) у сім'ї міщан. Навч. в г-зії рідного міста.

У складі УГА – від кін. 1918; перебував за р. Збруч, восени 1919 приділений до ДА УНР, згодом – знову в УГА, потім у ЧУГА. У 04.1920 потрапив у польсь. полон; з табору в м. Тухоля звільнений 20.01.1920.

1922 склав випускні іспити в г-зії м. Сокаль. З 1925 проживав у м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.), де очолював повітов. відділ “Маслосоюзу”, брав участь в укр. громад. житті. Під час нацист. окупації 1941–44 був службовцем кооперації, займався набором новобранців у д-зію “Галичина”.

Заарештований співробітниками МГБ УРСР і засуджений “за співпрацю з німцями” 27.12.1948 Львів. облсудом на 25 р. ВТТ та обмеження прав на 5 р. з конфіскацією майна. Покарання відбував в Озерному ВТТ (Іркутська обл., нині РФ). Звільнений з ув'язнення 18.02.1955 і відправлений на спецпоселення. Повернувся на Львівщину.

П. і похований у смт Брюховичі (нині в складі Шевченків. р-ну м. Львів).

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. 2015. № 4. С. 64; Сокальщина: книга пам'яті України, 1914–1990 / упоряд. Б. М. Нечай. Львів, 2010. С. 396.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

КАРАВА́Н

Осип

(18.02.1896–18.08.1959) – старшина УГА, громад. діяч. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.) у сім'ї міщан. Випускник Сокаль. г-зії (1914).

Під час ПСВ відбув старшин. вишкіл, воював в австро-угор. армії на Італ. та Сх. фронтах. Вступив до УГА в 11.1918. Служив муніципальним референтом військ. команди в м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.), у 02–04.1919 – ад'ютантом коменданта 4-ї Золочів. бригади от. С. Шухевича й одночасно комендантом піх. вишколу. Був включений у список старшин УГА – канд. на навч. в офіцерських шк. Франції. Учасник спільного походу УГА та ДА УНР на м. Київ. 1.08.1919 іменованій поручником. У 04.1920 потрапив у польсь. полон; з табору в м. Тухоля звільнений 28.11.1920.

Проживав у м. Сокаль, деякий час перебував під наглядом поліції. Згодом виїхав до ЧСР, де закінчив вищі правн. студії. Повернувся до Галичини, однак не мав змоги працювати за фахом і займався кооперацією. Активний діяч укр. громад. життя. Брав участь у проголошенні Укр. д-ви в 07.1941 на Сокальщині.

Влітку 1944 змушений емігрувати на Захід; в управі табору для біженців у м. Регенсбург (нині земля Баварія, Німеччина) очолював відділ сусп. опіки. 1949 переїхав до США. Проживав у м. Чикаго, працював на вир-ві. Чл. УНС, ОБВУА, УККА, кооперативи “Самопоміч”. Попри матеріальні нестатки, постійно жертвував кошти на укр. т-ва і нац. цілі.

П. у м. Чикаго, де й похований на цвинтарі Св. Миколая.

Літ.: В. Н. Д-р Осип Караван (По-смертна згадка) // Свобода. 1959. 3 верес. Ч. 170. С. 4; *Вішка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. 2015. № 4. С. 64; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 176–177.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

КАРАСЬ

Іван

(1889–1927) – підхорунжий УСС та УГА. Н. у с. Саранчуки (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Бережан. г-зії.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС; служив командантом бойового стрілець. обозу. 1918–20 – в УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. У “чотирикутнику смерті” тричі перехворів на тиф. Згодом повернувся додому.

П. у с. Саранчуки.

Літ.: Луговий М. Бережанські гімназисти та викладачі у лавах УСС та УГА // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 176; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 103, 108, 218–219.

Богдан Паска

КАРАСЬ

Кирило

(1887–06.07.1920) – отаман УГА. Н. у м. Карс (нині Туреччина). Походив з давнього укр. козац. роду.

Учасник ПСВ. Артилерист рос. армії. Команд. батареї Гайдамац. загону ім. Гонти армії УД. 10.11.1918 прибув з м. Одеса до м. Львів на допомогу УГА. Учасник боїв за Львів на Замарстиновій й Підзамчу. Команд. 10-го гармат. полку 10-ї Янів. бригади УГА. Влучний артилерист. Проявив себе під час Чортків. офензиви. Разом з УГА відступив за р. Збруч. Учасник походу ДА УНР та УГА на м. Київ. Проїшов “чотирикутнику смерті”. Перехворів на тиф. На поч. 1920 перейшов до ДА УНР. Учасник польсь.-рад. війни.

Загинув біля м. Чорний Острів (нині смт Хмельн. р-ну Хмельн. обл.) у бою з кавалерією ЧА, прикриваючи відступ ДА УНР.

Літ.: Історичний Календар-Альманах "Червоної Калини" на 1928 рік. Львів, 1927. С. 84–89, 150–155; *Розацький І.* Памяти от. Кирила Карася, команданта 10 гарматного полку У.Г.А. // Історичний Календар-Альманах "Червоної Калини" на 1932 рік. Львів, 1931. С. 97–104; *Скорич Л. В.* Участь наддніпрянських військовиків у розбудові Галицької армії (січень – червень 1919 р.) // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2010. № 670. С. 113–118; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 112–113.

Микола Вітенко

КАРАТНИЦЬКИЙ Роман Володимирович

(01.04.1893–26.10.1970) – хорунжий УСС, поручник УГА, укр. громад. діяч у ЧСР. Брат четаря Легіону УСС Івана Каратницького. Н. у с. Григорів (нині

Монастирис. р-ну Терноп. обл.) у родині священика В. Каратницького та Ольги, уродженої де Шиллінг-Сінгалевиц. 1900 після смерті батька переїхав з матір'ю до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де закінчив 6 класів укр. г-зії.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, воював у званні капрала в складі 5-ї запасної роти 24-го піх. полку. У 1-й пол. 1915 поранений у руку, лікувався в 11-му запасному шпиталі м. Відень. Під час лікування завершив здобуття заг. середньої освіти, склав гімназійні іспити на атестат зрілості. Вступив до Легіону УСС; на 1.06.1916 – підхорунжий його 7-ї сотні. Згодом підвищений у званні до хорунжого.

У 11.1918 – активний учасник боїв у м. Львів. Команд. Гуцул. сотні в 1-му піх. полку 1-ї бригади УСС, брав участь у боях на фронті. 1.03.1919 іменований четарем, згодом поручником. У складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. У кін. 08.1920 інтернований у таборі м. Йозефов (ЧСР). Команд. робітн. сотень у м. Ружомберок та Жиліна (обидва нині Словаччина). Через протидію польс. жандармерії не зміг повернутися в Сх. Галичину.

1922 вступив на навч. до Вищої екон. шк. при тех. ун-ті в м. Прага, де здобув фах інж. комерц. наук. Залишився в ЧСР, брав активну участь у діяльності укр. орг-цій. З 1928 – почесний чл. укр. студент. братства "Запороже" в Празі. З 1935 – чл. управи Т-ва Музею визвол. б-би України, чл. і голова Т-ва укр. інж. з осідком у Празі. З 1931 – чл. Союзу чехословац. інженерів.

1922–42 мешкав у різних р-нах Праги. 16.05.1930 отримав громадянство ЧСР. З 1926 до виходу на пенсію працював на різних посадах у страховій компанії "Прага". 19.04.1933 одружився з М. Берманною. Після встановлення у ЧСР комуніст. режиму К. двічі викликали на допити в службу Держ. безпеки ЧССР.

П. у м. Прага, де й похований на цвинтарі Виногради. 2017 донька Мілада перепоховала прах К. на кладовищі Малвазінки в м. Прага.

Дж.: Національний Архів (Narodni Archiv) Чеської Республіки, 4911-K 823/23; Український Скиталець. Йозефів, 1922. Ч. 11. С. 11; Український Скиталець. Йозефів, 1922. Ч. 18. С. 24; Nachrichten über Verwundete und Kranke ausgegeben am. No 427.

Лит.: Кузьма О. Листопадовідні 1918р. Львів, 1931. С. 136–139; *Наріжний С.* Українська еміграція. Прага, 1942. С. 241; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 68, 317; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнаткевича. Львів, 1991. С. 65, 152.

Сергій Перепічка

**КАРАЧЕВСЬКИЙ
Теофіль Олександрович**

(26.12.1874–14.02.1951) – правник, громад. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. у с. Колінки (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в родині священика. У м. Львів здобув освіту в АГ (1894), вивчав право в ун-ті. Після завершення вищих студій проходив практику в Крайовому суді м. Львів, був суд. ад'юнктом в окруж. суді м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), повітов. судах м. Старий Самбір і Турка (нині обидва Львів. обл.). З 1909 – знову в повітов. суді м. Старий Самбір, де обійняв посаду комісара для ревізії ґрунтових книг.

У 08.1914, перед приходом рос. військ, виїхав до м. Відень, звідки повернувся восени 1917 й відновив працю на довоєн. посаді в суді. У 12.1918 обраний від Старосамбір. пов. депутатом УНРади ЗУНР, брав участь у засіданнях її 3 сесій у м. Станиславів.

Після війни польс. влада дозволила К. працювати в повітов. суді м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Зважаючи на свій статус судді, в укр. громад. житті помітної участі не брав, однак жертвував кошти на нац. цілі, зокр. на "Просвіту", "Рідну школу", Нац. музей у м. Львів тощо. Після виходу на пенсію переїхав до м. Львів, де зайнявся адвокатурою. У рад. період 1939–41 викладав на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Після звільнення Львова від нім. окупантів 1944 працював у 4-й міськ. адвокат. консультації. 1949 вийшов на пенсію, однак невдовзі рад. власті позбавили К. пенсійного забезпечення.

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі.

Лит.: Мурович-Кулик Л. Шануймо пам'ять і традиції роду свого: рід Карачевських-Муровичів // Матеріали

третьої міжобласної генеалогічної конференції "Український родовід" 24–25 листопада 2001 р. Львів, 2003. С. 270–271; *Павлишин О.* Організація цивільної влади ЗУНР у повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів. 1999. Ч. 2–3.

Петро Гуцал

**КАРБУЛІЦЬКИЙ
Іларій Іванович**

(псевд.: Об'єктивний, І. К., Карлик І., Вдячний ученик, Пафутій, Чайка Семен; 17.09.1880–30.01.1961) – педагог, письменник, публіцист, громад.-

політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади. Н. у с. Горішні Ширівці (нині с. Горішні Шерівці Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї лісничого дідича І. Задуровича та Євфрозини, уродженої Канюк. Навч. в нар. шк. с. Волока та м. Чернівці, 1892–95 – у Чернів. держ. г-зії. 1.09.1895 поступив на підготовчий курс учительської семінарії м. Чернівці, де 1896–1900 пройшов повний курс навч. і в 07.1900 склав матуральні іспити, здобувши диплом тимчасового учителя. У 09.1900 іменований тимчасовим учителем у с. Стрілецький Кут, 4.01.1902 – постійним учителем у с. Нові Мамаївці (обидва в Чернів. приміському пов.). У 11.1902 склав кваліфікаційні іспити для нар. шк. з укр. та нім. викладавими мовами в держ. учител. семінарії м. Чернівці.

У 09.1906 іменованій директором шк. в с. Горішні Станівці (пов. Вашківці), де працював до виходу на пенсію (1935).

Чільний діяч укр. руху на Буковині. У 12.1902 ініціював видання чернів. сільс. філією т-ва "Українська школа" "Крейцарової бібліотеки" для укр. шкільної молоді, ред. та адміністратор її перших 9 чисел заг. тиражем 180 тис. примірників у 1903–04. У 02.1902 кооптований у члени езекутивного к-ту інтернац. Учител. орг-ції Буковини. З 8.03.1903 – чл. центр. виділу т-ва "Українська школа" в м. Чернівці. 1904–07 – чл. видавничого к-ту і співред. часопису укр. учительства Буковини "Промінь", що виходив у Вашківцях над Черемошем. Чл. Езекутивного к-ту укр. учительства на Буковині з 1905. Делегат усіх крайових конф. буковин. учителів до 1914. Учасник конф. представників учител. орг-цій Австрії в м. Відень 2.11.1907, де разом з М. Спинулом та О. Киселицею представляв інтереси укр. педагогів Буковини. Один із засн. (разом з О. Іваницьким, С. Канюком, О. Безпалком та І. Герасимовичем) Вільної орг-ції укр. учительства на Буковині (1908). 04.1909–10.1911 – гол. ред. час. "Каменярі". Автор першої фундаментальної історії нар. шкільництва на Буковині (1907).

Активний чл. УРП Буковини. Учасник довірочної наради в справі виборчої реформи, скликаної укр. парламентарним клубом у Нар. домі м. Львів 25.05.1906. Був висунутий об'єднанням укр. партій кандидатом у депутати крайового сейму (по округу з центром у с. Горішні Станівці) на виборах 1911, однак змушений зняти кандидатуру за наполяганням М. Василька.

Під час ПСВ служив рахунковим підофіцером 1-го класу 36-го полку піхоти ландштурму. Спочатку воював на Сх. фронті під команду обер-лейтенанта О. Кобилянського, згодом на Італ. фронті; 25.10.1916 нагороджений срібним хрестом заслуги з короною на стяжці медалі хоробрості. Демобілізований на поч. 1918.

Учасник Конф. всіх укр. партій Буковини 13.10.1918 в Укр. нар. домі м. Чернівці, на якій ухвалено резолю-

цію щодо права буковин. українців на самовизначення та обрано делегатів на укр. Конституанту до м. Львів. Делегат від УРП Буковини на установче засідання УНРади у Львові 18–19.10.1918, на якому було проголошено Укр. д-ву. Підпис К. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в укр. д-ві. 6.11.1918 підписав Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств краю із закликом до буковинців про підтримку нової укр. влади. Після окупації Буковини рум. військом залишився в краї. У 12.1918 арештований рум. владою, ув'язнений упродовж кількох місяців у м. Чернівці.

Восени 1921 отримав наказ про переведення на службу до рум. с. Валисака (Пд. Буковина), після відмови їхати туди був звільнений з посади в с. Горішні Станівці. Оскаржив дії Крайової шкільної ради та Мін-ва освіти Румунії в апеляц. суді (Curtea de apel) м. Бухарест, виграв суд, процес і 4.03.1923 був поновлений на посаді дир. шк. с. Горішні Станівці. Після проходження румунізаційних курсів для укр. учителів у м. Бухарест 22.08.1923 склав іспити з рум. мови та л-ри, історії Румунії та рум. конституц. права перед спец. комісією, отримав дозвіл працювати вчителем.

1927–28 на прохання громади виконував обов'язки громад. начальника (герента) в с. Горішні Станівці. У відповідь на видані 1928 спогади ген. Е. Фішера "Warum tausende sterben mussten" ("Чому тисячі мусили померти") представив громадськості свою версію подій ПСВ на Буковині з осудом жандарм. терору, яку опублікував у газ. "Czernowitzer allgemeine Zeitung" (16–22.09.1928, 28.01.1929). Після відмови редакції продовжувати полеміку на сторінках газети видав 1929 нім. мовою окрему брошуру "Die Henkereien in der Bukowina 1914" ("Вішання на Буковині в 1914") про позасуд. страти буковинців австр. жандармами, яка мала значний резонанс і поза межами Буковини.

З 1927 – чл. дирекції Укр. нац. партії Румунії, очолював її виборчий список на виборах до Сторожинецьк. повітов. ради в 12.1932, який здобув 13 мандатів (23,17 % голосів). Обраний членом повітов. делегації, яка складалася з 4 депутатів.

30.11.1935 вийшов на пенсію, переїхав до м. Чернівці. З 11.1937 – чл. реформованої дирекції Укр. нац. партії, з 11.1937 обраний її віце-президентом, виконував цю функцію до розпуску партії 30.03.1938. Був одним зі 150 свідків з укр. боку на процесі рум. воєн. суду в м. Чернівці 1937 проти редактора час. “Самостійність” І. Григоровича, де свідчив про румунізацію буковин. українців та позбавлення їх будь-яких нац. прав.

Після встановлення рад. влади працював дир. шк. № 10, згодом учителем шк. № 3 і № 4 (до 07.1941). З 1.02.1941 – пенсіонер. Улітку 1941 разом з ін. провідними укр. діячами (В. Дутчак, М. Гарас, А. Кирилів, М. Джулиба, С. Кравчук, В. Гузар, Д. Бендак) увійшов до складу УНРади Буковини, яка домагалася від нім. держ. установ включення Пн. Буковини та Пн. Бессарабії до складу майбутньої укр. д-ви. Перебував під постійним наглядом політ. поліції (сигуранці) як укр. націоналіст.

Автор спогадів (зокр. про період ЗУНР), художніх та публіцист. творів укр. та нім. мовами, перекладав з укр. нім. мовою та навпаки. П'єси К. “Фіть”, “Зрадник” мали успіх у постановці Чернів. укр. театру. Муз. твори К. виконували професійні та аматор. муз. колективи. Уцілілі після погрому 1945 фрагменти творчої спадщини К. зберігаються в музеях та архівах м. Чернівці, Львів та Київ.

11.01.1945 арештований рад. органами “за активну антирадянську націоналістичну агітацію за створення так званої “Самостійної України”. Особлива нарада при НКВС СРСР 27.03.1946 засудила К. на 8 р. ВТТ з конфіскацією майна. 28.05.1946 К. етапований на Львів. пересильний пункт. Відбував ув'язнення в таборі Спасск Карагандин. обл. Казах. РСР. Звільнений 16.03.1954.

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі. Реабілітова-

ний судом Чернів. обл. помертно 12.04.1990.

Тв.: Карбулицький І. Велика дочка України // Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. К., 1963. С. 358–362; Його ж. Мої спомини про Лесю Українку з її побуту на Буковині в 1901 // Спогади про Лесю Українку. К., 1963. С. 177–179; Його ж. Мої спомини (уривок про жандармський терор в 1914–1918 рр. та про 1919–1923 рр.) // Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 634–650, 1123–1141; Його ж. На буковинській землі // М. В. Лисенко у спогадах сучасників. К., 1968. 822 с.; Його ж. Посол Микола Василько // Час. 1931. 13 груд.; Його ж. Стара доба в українській праці на Буковині // Час. 1931. 12 груд.; Його ж. Сумерк українського шкільництва на Буковині // Рідна школа. 1932. Ч. 1. 1 січ. С. 4; Карбулицький І. // Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття. Хрестоматія Ч. 1. Чернівці, 2001. С. 428–460.

Дж.: Архів УСБУ по Чернівецькій обл. Справа П-4691 по звинуваченню Кирилового Антона Степановича та Карбулицького Іларіона Івановича; ДАЧО. Р-2590. Фонд І. Карбулицького 12333 ІІІ. 5964/392; *Карбулицький І. Мої спомини // Чернівецький літературно-меморіальний музей О. Кобилянської. ДМК. Інв. № 3709–3730.*

Літ.: Буковина, її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 352, 357, 570, 594, 623, 632–634, 642, 645, 667, 669, 823; *Горак І., Кухар В., Кухар Л. Іларій Карбулицький: Франківський штрих до біографії // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів, 2006. С. 286–303; Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 177, 179–180, 202–203, 246–247, 333–334; *Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність 1918–1941–1944. Чернівці, 1995. С. 58, 63, 64, 195; Мусієнко І., Фостій І. Іларій Карбулицький – науковець, педагог, громадянин і мученик // Реабілі-**

товані історією. Чернівецька область. Кн. 2. Чернівці, 2010. С. 194202; *Радиш-Старик Л.* Радиші. Історія одного шубранецького роду. Чернівці, 2012. С. 36, 47.

Володимир Старик

КАРДАШ

Адольф Андрійович

(14.11.1894–20.07.1941) – адвокат, старшина УСС та УГА. Н. у м. Монастириська (нині Терноп. обл.) в сім'ї міщан. Випускник (1913) г-зії м. Бучач (нині Терноп. обл.). Студював право у Львів. ун-ті.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, пройшов увесь бойовий шлях, іменованим хорунжим. З 11.1918 – в УГА, служив у Терноп. ОВК, надалі був команд. 2-ї чети старшин. шк. в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). За р. Збруч – старшина Команди етапу армії. 1.01.1919 отримав військ. звання четаря, 1.08.1919 – поручника. Був у польс. полоні.

З 1924 працював пом. адвоката в м. Бучач. Здобув ступінь д-ра права, відкрив канцелярію в Монастириськах, часто був захисником українців на політ. процесах. Брав участь в укр. громад. житті краю, зокр. в діяльності т-в "Просвіта" і "Сільський господар". У рад. період 1939–41 – учитель СШ.

24.04.1941 заарештований співробітниками НКВС, звинувачений в "антирадянській, націоналістичній діяльності", перебував у тюрмі м. Чортків (нині Терноп. обл.). 2.07.1941 відправлений пішим етапом разом з ін. в'язнями на схід.

Розстріляний без суду в тюрмі м. Умань (нині Черкас. обл.).

Літ.: Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 218.

Петро Гуцал

КАРЛІ

(Karl Franz Joseph Ludwig Hubert Georg Otto Marie von Habsburg-Lothringen; 17.08.1887–01.04.1922) – останній імператор Австро-Угорщини. Н. у сім'ї австр. архікн. Оттона в м. Перзенбойг (нині м. Перзенбойг-Готсдорф, Австрія). Походив з другорядної гілки

династії Габсбургів. Здобув освіту в г-зії м. Відень. Водночас студював у низці військ. навч. закладів. З 1.11.1906 – лейтенант. 1906–08 слухач на правн. ф-ті Празьк. ун-ту. 1908 повернувся на військ. службу. 1911 одружився з італ. принцесою Зітою Бурбон-Пармською. У 03–11.1912 проходив службу в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Після народження сина Отто переведений на службу до Відня. Став спадкоємцем трону лише після загибелі 28.06.1914 ерцгерцога Франца Фердинанда, з яким мав хороші стосунки і поділяв його погляди щодо реформування Австро-Угорщини.

З поч. ПСВ при штабі австро-угор. армії, бував на фронті, вручав нагороди від імені імп. Франца-Йосифа. Неодноразово відвідував розташування УСС, ознайомлений з метою та проблемами

укр. громад.-політ. руху. З 1.07.1915 – генерал-майор. Виконував особисті доручення імператора. З 12.03.1916 – команд. корпусу "Едельвейс" в Альпах на Італ. фронті. З 12.08.1916 перебував на Рум. фронті. Після смерті Франца-Йосифа 21.11.1916 коронований австр., 30.12.1916 – угор. коронами. На вимогу угор. аристократії відкинув план надання автономії провінціям, заселеним слов'янами. Намагався не допустити перетворення Австрії на провінцію Нім. імперії.

КАРДАШ
Адольф Андрійович

У 07.1917, під час поїздки Галичиною, пообіцяв українцям призначити військ. намісником у краї не ставленика польс. аристократичних кіл, а нейтральну особу; припинити репресії щодо нас. за звинуваченнями в москвофільстві; обмежити військ. реквізиції.

Навесні 1917 через братів дружини Ксавера та Сикстуса Пармських спробував розпочати переговори про сепаратний мир з Францією. Планував використати мир для реформування Австро-Угорщини. Ж. Клемансо у 04.1918 опублікував низку документів, що розкривали суть цих переговорів, чим ослабив позиції Карла I у взаєминах з Нім. імперією і заперечив імовірність надання широкої автономії слов'ян. меншину.

19.01.1918 визнав незалежність УНР. 9.02.1918 уклав з УНР мирний договір у м. Брест-Литовський (нині Брест, Білорусь). У таємних статтях цього договору йшлося про виділення заселених українцями земель у Галичині та Буковині в окремий коронний край з розширеною автономією. Австро-Угорщина надала УНР суттєву військ. допомогу в б-бі з більшовиками. На Наддніпрянщину були спрямовані військ. підрозділи з галиц. українцями, в т. ч. Легіон УСС. УНР взаємін постачала до Австро-Угорщини продовольство, вугілля, залізну руду. Частина продовольства була передбачена для нас. Галичини й Буковини, що зазнало особливих збитків від бойових дій РСВ.

Переконавшись у слабкості позицій УЦР, К. I сприяв встановленню влади П. Скоропадського в м. Київ. Улітку 1918 розпочав переговори з польс. послами австр. парламенту і на їх вимогу 4.07.1918 анулював рішення щодо автономії для укр. земель Австро-Угорщини. Реанімував маніфест Франца-Йосифа від 4.11.1916 про ств. Польс. кор-ва на польс. землях Рос. імперії та надання широкої автономії полякам Галичини в складі Австро-Угорщини, що суттєво погіршило польс.-укр. відносини.

16.10.1918 оголосив маніфест "До моїх вірних австрійських народів" з обі-

цянками перебудови д-ви на засадах федерації, надання широкої автономії чехам, словенцям, хорватам, румунам, полякам та українцям. Маніфест дозволяв ств. нац. рад на місцях, яким мали надати повноваження для формування нових держ. інституцій. Текст маніфесту містив розпливчасті формулювання, які мали заспокоїти революц. настрої серед нас. і вберегти імперію від розпаду. Натомість вони суттєво обмежили повноваження австр. силових відомств і легалізували діяльність нац. рад. Спроби прем'єр-міністра М. Гусарека заперечити "хибне розуміння маніфесту як права на державне самовизначення" лише посилили самостійницькі настрої серед народів імперії.

18.10.1918 за дорученням К. I Василь Вишиваний звернувся до К. Левицького, як голови УНРади у Львові, з "сердечним проханням" "проголосити самостійне королівство у вірності династії і скіпетрові імператора Карла" і запевненням, що "ця вірність буде винагороджена". Кер-во УНРади вважало таку пропозицію запізнілою і не зовсім щирою.

Проголошення незалежності Чехії, Угорщини, ЗУНР, Д-ви СХС спричинило революцію в Австрії і 11.11.1918 К. I зрікся від управління д-вою. 3.04.1919 парламент позбавив Габсбургів права на австр. престол. У 11.1921 К. I втратив права на Угорщину.

19.11.1921 К. I був інтернований представниками Антанти на о. Мадейра в Атлант. океані. У 03.1922 захворів на запалення легень і невдовзі п. Його тіло поховане в м. Фуншал на о. Мадейра, а серце – поряд із дружиною у монастирі Мури (Швейцарія). 3.10.2004 РКЦ беатифікувала К. I.

Лит.: Агстнер Р. Про царів, купців і купців – Австрія і Україна 1785–2010 / пер. з нім. К. Поліщук. Відень, 2011; Велика війна 1914–1918 рр. і Україна: у 2 кн. Кн. 1. Історичні нариси. К., 2014. С. 100, 166, 171, 692; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 174–175; Західно-Україн-

ська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. і відп. ред. О. Ю. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 87–89; *Попик С.* Українці в Австрії 1914–1918. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни. К., 1999; *Терещенко Ю., Осташко Т.* Український патріот із династії Габсбургів: науково-документальне видання. К., 2011. С. 11, 21–24, 53–56, 107–133, 321–345; *Цольнер Е.* Історія Австрії. Львів, 2001. С. 472–477; *Brook-Shepherd G.* The Last Empress: The Life and Times of Zita of Austria-Hungary, 1892–1989. L., 1991; *Idem.* The Last Habsburg. L., 1968; *Feigl E.* Kaiser Karl. Wien, 1984; *Lorenz R.* Kaiser Karl und der Untergang der Donaumonarchie. Wien, 1959.

Микола Вітенко

КАРМАНСЬКИЙ Петро Сильвестрович

(псевд.: Петро Гіркий, Лесь Могильницький; 29.05.1878–16.04.1956) – педагог, громад. діяч, поет, перекладач. Н. у м. Чесанів (нині Цешанув, Польща). Навч. в г-зії м. Перемишль, у Ватикан. богослов. колегії (1900–03). Випускник Львів. ун-ту (1907). Працював журналістом, редагував ж. “Світ” (1906–07). Належав до модерністичної літ. групи “Молода Муза”. Викладав в укр. г-зії м. Тернопіль (1912–13, 1917–19). 1913–14 вчителював у Канаді, дописував до місц. укр. преси. З 11.1914 вів просвітницьку працю у таборах військово-виполонених українців рос. армії у м. Вецляр, Зальцведель, Раштатт (нині Німеччина). Друкував поезії і статті у “Вістнику Союзу визволення України”; був ред. “Просвітнього листка”, з 01.1917 – “Громадської думки” у Вецлярі, “Вільного слова” у Зальцведелі.

Співорганізатор Листопадового чину в Тернополі; 1–6.11.1918 очолював повітов. к-т, який перебрав владу і сформував органи держ. управління в місті й повіті. У 12.1918 обраний депутатом УНРади від Тернополя. Згодом виконував дипломатичну місію УНР у Ватикані; збирав кошти для підтримки ЗУНР. 1922–25 – представник ЗУНР у Бразилії; до 1930 проживав в Аргентині. 25–26.12.1923 у м. Порто-Уняйно

на 3-му з’їзді Союзу українців Бразилії обраний президентом союзу; ред. час. “Праця” (м. Прудентополіс) і “Український Хлібороб” (м. Куритиба).

1931–39 – після повернення до Сх. Галичини вчителював у г-зіях м. Самбір, Сокаль, Дрогобич (усі нині Львів. обл.). 1939–41 – викл. Львів. ун-ту; 1940 – чл. Спілки рад. письменників України. 1944–46 – дир. меморіального музею І. Франка в м. Львів. Відмовився виступати перед партактивом Червоноармій. р-ну Львова з критикою поглядів М. Грушевського; 17.12.1947 виключений зі Спілки письменників як “буржуазний націоналіст і апологет гітлеризму”. В тогочасних умовах змушений був піти на компроміс із власним сумлінням. 24.12.1952 поновлений у Спілці письменників за книги, в яких “викривав мерзенне обличчя Ватикану”. Автор зб. поезій: “З теки самовбивці” (1899), “Ой люлі, смутку” (1907), “Блудні вогні” (1907), “Пливем по морю тьми” (1909), “Al fresco” (1917), численних поетичних творів у періодіці. За більшовиц. окупації видав 2 зб. поезій на рад. тематику – “До сонця” (1941) і “По ясній дорозі” (1952). Перекладав із зх.-європ. л-ри, зокр. (разом з М. Рильським) “Божественну комедію” А. Данте, тв. Й.-В. Гете та ін. Опублікував спогади з бразил. періоду – “Між рідними в Південній Америці” (1926), “Українська богема” (1936, про “Молоду Музу”) і повні офіц. рад. наклепів на Ватикан і “буржуазний націоналізм” “Крізь темряву” (1955).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Ільницький М. Карманський Петро Сильвестрович // ЕУ. Т. 4. К., 2007; *Ляшкевич П.* Петро Карманський. Нарис життя і творчості. Львів, 1998; *Патер І.* Вихідці з Перемишчини у Союзі визволення України // Перемишль і Перемиська земля протягом віків. Перемишль; Львів, 2003; *Стасюк О.* Життєвий шлях Петра Карманського (громадсько-політичний аспект) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 535–543.

Іван Патер

**КАРМАНСЬКИЙ
Петро Сильвестрович**

КАРНИЦЬКИЙ
Александр Станіславович

КАРНИЦЬКИЙ

Александр Станіславович

(Karnicki Aleksander; 30.01.1869–12.11.1942) – генерал польс. армії. Н. у м. Ловіч (нині Польща) в шляхетській родині. З 1885 на військ. службі в рос. армії. Випускник Твер. кавалерійс. юнкер. уч-ща. 1894 – поручик, 1896 – штабс-ротмістр, 1900 – ротмістр. Учасник походу рос. армії у Китай 1900–01 та придушення “повстання боксерів”. Герой рос.-япон. війни 1904–05. З 1906 – підполковник. З 1910 – полковник, команд. 2-го кінного полку Заамур. округу.

Учасник ПСВ від 08.1914. З 26.03.1916 – генерал-майор. З 25.08.1917 командував Кавказ. кавалерійс. д-зією. Заст. команд. 1-го Польс. армії. корпусу. Бригадний генерал. Нагороджений найвищими військ. нагородами Рос. імперії.

З 27.01.1919 – генерал-поручник польс. армії, 30.03–02.06.1919 командував Волин. фронтом. 14–16.05.1919 завдав поразки військам УНР і захопив м. Ковель, Володимир-Волинський, Луцьк зі складами військ. амуніції, ліквідувавши Холм. групу ДА УНР та створивши умови для оточення УГА.

У 07.1919–04.1920 очолював польс. воєн. місію при Головнокомандуючому ЗСПР А. Денікіні. Командував 1-ю польс. кавалерійс. д-зією в ході польс.-рад. війни. Учасник походу польс. військ та ДА УНР на м. Київ. 1.05.1920 – генерал-підпоручник, 4.06.1920 – генерал-поручник. Відзначився у боях з 1-ю кінною армією С. Будьонного 07–08.1920. З 04.1921 у відставці. Генерал д-зії. Проживав у м. Бидгощ, з 09.1939 інтернований нацистами в м. Кутно (обидва нині Польща).

П. у м. Кутно. 1964 перепохований у м. Бидгощ.

Лит.: Волков С. В. Генералитет Российской империи. Энциклопедический словарь генералов и адмиралов от Петра I до Николая II. Т. 1. М., 2009. С. 620; Гудь Б. Українсько-польські конфлікти новітньої доби: етносоціальний аспект. Харків, 2011. С. 309; Дем'янюк О. Польські претензії на волинські землі в добу Української революції // Науковий вісник Східноєвропейського національ-

ного університету імені Лесі Українки. 2014. № 7. С. 45–50; Лис С. Сірожупанники Дієвої армії УНР в обороні Луцька від Війська Польського у березні–травні 1919 р. // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. 2017. Вип. 15. С. 14–21; Папакін А. Оборона західних рубежів: війна ЗУНР і УНР проти Польщі в 1918–1919 рр. // На бій за волю. Перемога через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років. Харків, 2016. С. 161–199; Kryskakarski T., Żurakowski S. Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; Stawewski P. Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939. Warszawa, 1994; Wojnicz A. Krótka biografia A. Karnickiego, który zdobył Łuck // Jycie katolickie. Łuck, 1938. 4 wrzes. S. 567–568.

Микола Вітенко

КАРОВЕЦЬ

Михайло

(чернече ім'я: Макарій; 14.11.1873–21.04.1944) – громад. і церк. діяч, ієромонах ЧСВВ, військ. капелан, публіцист, науковець. Н. у с. Перемислів (нині Перемисловичі Сокал. р-ну Львів. обл.). У 06.1891 вступив до ЧСВВ, прийняв ім'я Макарій. 28.08.1898 висвячений на священника. З 1901 душпастирював у м. Дрогобич (нині Львів. обл.), перебував у різних василіан. монастирях Галичини. Викладав Закон Божий у Дрогобиц. держ. г-зії.

Під час ПСВ служив капеланом у Легіоні УСС. 1918–20 – фронтовий дучівник 1-ї бригади УСС УГА.

У 1920-х – на тер. УСРР, виконував священницьку місію як австр. громадянин у сх. і лат. обрядах у парафіях Кам'янецької (нині Кам'янець-Подільська) дієцезії РКЦ: м. Жмеринка, с. Озаринці (нині Могилів-Подільськ. р-ну), м. Браїлів (нині смт Жмерин. р-ну), м. Могилів-Подільський (усі нині Вінниц. обл.).

Після утисків рад. владою звернувся до ВУЦВК з клопотанням про дозвіл на виїзд до Австрії. 24.11.1929 депортований до Польщі. Подав до Ватикану письмову доповідь про гоніння проти релігії і церкви в УСРР. У 1930-х перебував у монастирях м. Львів, с. Краснопуща (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.), м. Варшава; займався реліг., наук., літ. та публіцист. діяльністю; редагував укр. катол. час. "Місіонар" (1933–35). На рубежі 1930–40-х – ігумен монастиря Воздвиження Чесного Хреста Господнього в м. Бучач (нині Терноп. обл.).

На поч. рад.-нім. війни виїхав до м. Братислава (нині Словаччина). 28.09.1941 тут відправив недільну службу Божу за звільнення Києва й України від більшовиків. Автор 4-томної монографії "Велика реформа Чина св. Василя Великого 1882 р." (Жовква, 1933–38), низки статей, спогадів про визвол. змагання "Зі записок полевого духовника Бригади УСС" (1936).

П. у м. Братислава.

Лит.: Біографії римо-католицьких священників, репресованих радянською владою // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2003. № 2 (21). С. 395–396; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. 628 с.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 85, 314.

Микола Лазарович

КАРОЇ Михай

(Károlyi Mihály Ádám György Miklós; 04.03.1875–19.03.1955) – угор. політ. діяч, прем'єр-міністр, Президент Угорщини. Н. у м. Будапешт (Угорщина) в граф. родині, яка від 17 ст. відіграва-

ла помітну роль в угор. громад. житті. Рано втратив матір, виховувала його бабуся. Від народження мав важкі фіз. вади. Лише після низки операцій почав розмовляти. Випускник правн. ф-ту Віден. ун-ту. Під впливом дядька Шандора Карої, кер. угор. кооп. руху, вирішив долучитися до громад.-політ. життя. 1901–09 змінив кілька політ. партій, еволюціонувавши від австролоялізму до угор. націоналізму та поміркованого соціалізму. При цьому брав участь у роботі верхньої палати угор. парламенту, до якої потрапив вірилістом. 1909–12 очолював Угор. нац. екон. т-во. 1910 обраний до нижньої палати від опозиційної до Габсбургів Партії незалежності Угорщини. Виступав проти союзу Австро-Угорщини з Нім. імперією. Розробив доктрину, згідно з якою Угорщина мала мінімізувати зв'язки з Австрією, проводити в Транслейтанії політику примирення з неугорцями, зробивши їм низку поступок у культ. сфері, а також провівши демократ. реформи, серед яких важливе місце відводилося наданню землі селянам, виборчих прав жінкам, скасування майнових і мовних обмежень на виборах.

На поч. ПСВ виступав за активні військ. дії, але одним з перших серед угор. політиків почав вимагати негайного припинення війни. 1916 через свої погляди мусив покинути Партію незалежності Угорщини, створив

Об'єднану партію незалежності і 1848 року ("Партія Карої"). Ця політ. сила мала 20 місць в угор. парламенті й виступала в опозиції до прем'єр-міністра Транслейтанії І. Тіси. 25.04.1917 "Партія Карої" долучилася до Демократ. блоку б-би за виборчі права. Лідер партії тим часом вів таємні переговори у Швейцарії з представниками Великої Британії та Франції про можливий сепаратний мир. У 01.1918 підтримав "14 пунктів" В. Вільсона.

Після проголошення незалежності Угорщини 17.10.1918 став одним з найбільш впливових політиків країни. 25.10.1918 сформував опозиційну до уряду Нац. раду. 31.10.1918 отримав від імп. Карла І доручення очолити новий уряд Транслейтанії. Після зречення Карла І угор. корони 16.11.1918 К. проголосив ств. Угор. Демократ. Республіку, став її тимчасовим Президентом. 11.01.1919 утверджений Нац. радою Президентом Угорщини.

У 11.1918 змушений був підписати перемир'я з Антантою у м. Белград (нині Сербія). Вкрай принизливі умови миру, суттєве погіршення екон. ситуації в Угорщині, екон. блокада країни Антантою, військ. поразки від ЧСР, Румунії та Д-ви СХС узимку 1918–19 ускладнили становище К. Країна потерпала від нестачі вугілля, нафти, напливу біженців, інфляції. Пром-ть Угорщини зупинилася, не функціонували залізниці. Країну охопили масове безробіття, голод.

Перебуваючи на високих держ. посадах, намагався зберегти владу Угорщини над усіма тер., що входили до Транслейтанії, провівши реформи з федералізації країни. Однак його заходи були суперечливими й непослідовними, не мали підтримки нацменшин, нашоухувалися на опір угор. політ. сил шовіністичного спрямування.

Так, для закарп. українців передбачалося ств. "Руської країни" – формально автономного утворення, яке юридично існувало 24.12.1918–8.05.1919. В уряді Угорщини засновано Мін-во руських справ, яке очолив О. Сабов. Однак про справжню федералізацію не йшлося. За фасадом автономії при-

ховувалося пряме управління Закарпаттям з Будапешта. До складу "Руської країни" включалося лише 4 комітати, заселені українцями, – Ужгородський, Берегівський, Угочанський та Марамороський. Ще 3 комітати – Земплинський, Шарішський і Спишський передавали в "Словацьку країну". Надання автономії передбачало збереження виключно угромовних шкіл у центрі автономії – м. Ужгород. Не було чітко прописано й принципи формування місц. адміністрації, органів самоврядування, розмежування повноважень автономії та угор. уряду. В результаті на Закарпатті встановлювався маріонетковий проугор. режим, а представники УНРади були позбавлені будь-яких прав.

Сценарій утворення "Руської країни" було зірвано укр. депутатами Будапешт. конгресу 10.12.1918. Більшість делегатів цього з'їзду (в т. ч. брати Браццяйки, А. Волошин, С. Клочурак та ін.) висловилися за об'єднання всіх населених українцями земель в одній д-ві – Україні. Вони покинули Будапешт і провели альтернативний з'їзд у м. Хуст (нині Закарп. обл.).

Українці не довіряли К. та його уряду ще і в силу їх незначної підтримки угор. сусп-вом, критики з боку угор. шовіністичних угруповань. 20–22.12.1918 угор. влада відправила до с. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну Закарп. обл.) урядового комісара К. Фізешірі, уповноваженого розслідувати факти "бандитизму" та "анархії" в регіоні, а також батальйон (620 осіб) для наведення "порядку". На тер. Закарп. Гуцульщини запроваджено надзвичайний стан, роззброєно підрозділи нар. міліції, ліквідовано УНРаду, відновлено угор. мову в школах та урядовій документації, а на всі місц. урядові посади повернуто угорців. У краї почалися репресії прихильників укр. нац. руху, обмежено контакти із ЗУНР.

30.12.1918 Є. Петрушевич відвідав м. Будапешт і зустрівся з К. Очільник УНРади пообіцяв, що ЗУНР не здійснюватиме силових акцій щодо Закарпаття, а майбутню долю регіону буде вирішено шляхом плебісциту під міжнар.

наглядом і в результаті узгодження всіх суперечливих питань на міжнар. конф. Тоді ж ДСВС (кер. Д. Вітовський) домовився про закупівлю в Угорщині для УГА зброї та амуніції в обмін на нафту.

Делегація Хуст. УНРади, очолювана А. Волошиним, наприкінці 12.1918 вимагала від К. додаткових міжнар. гарантій збереження автономії і включення українців до процесів її формування, але отримала відмову. У назві ж автономії, в офіц. угор. діловодстві ігнорували терміни "Україна", "українці", а використовували "Руська країна", "русини".

Представники Укр. нар. рад. Закарпаття тим часом спробували заручитися підтримкою уряду ЗУНР і на поч. 01.1919 отримали військ. допомогу від УГА. 21.01.1919 на конгресі українців Закарпаття в м. Хуст було ухвалено істор. рішення про возз'єднання краю з ін. укр. землями в єдиній д-ві.

На цьому етапі кер-во ЗУНР і К. прагнули не допустити прямого військ. зіткнення. Дипломатичним прикриттям для діяльності УГА на Закарпатті було намагання запобігти рум. та чехословац. окупації краю. Військ. сутички між УГА та підрозділами угор. армії, що відбувалися в цей час, завершувалися мінімальними втратами з обох сторін. Наприкінці 01.1919 угорці повернули до ЗУНР всіх військовополонених галичан і навіть їхню зброю. У майбутньому особливо відчутних втрат УГА на Закарпатті зазнала в боях із рум. підрозділами.

Ефективного плану вирішення нац. протиріч у країні, наштовхуючись на дедалі більший опір шовіністичних угруповань, К. так і не виробив, а застосування сили угор. урядом спричинило війну з ЧСР, Д-вою СХС та Румунією. Спроби К. налагодити взаємини із ЗУНР так і не переросли в повноцінні двосторонні контакти зі встановленням дипломатичних відносин і підписанням договору про кордони. В результаті наступних подій тер. Закарпаття опинилася у сфері інтересів ЧСР.

Неефективними виявилися реформи К. і в ін. сферах. Для прикладу, аграрна реформа звелася до того, що президент розпарцелював свої

земельні угіддя між угор. селян, але жоден з угор. шляхтичів (нямешів) не повторив його прикладу. В результаті уряд К. до весни 1919 майже цілковито втратив підтримку серед угорців.

20.03.1919 Франція направила до Угорщини місію полк. Вікса з ультиматумом визнати нові кордони країни, що означало втрату Словаччини, Закарпаття, Трансільванії, Хорватії, частини серб. земель. Ознайомившись із текстом ноти Вікса, К. подав у відставку з посади президента, надавши можливість сформувати коаліц. уряд соціал-демократів і комуністів, очолений Ш. Гарбаї та Б. Куном.

У 07.1919 К. виїхав через Австрію та ЧСР до Італії, 1923 – до Франції. Критикував режим М. Хорті. У 05.1926 допомагав готувати експертні висновки для захисту С. Шварцбарда, вбивці С. Петлюри. 1931 відвідав СРСР, узяв участь у святкуванні 75-річчя Б. Шоу в м. Москва. У 10.1938 із сім'єю переїхав з Франції до Великої Британії. У 04.1944 очолив Угор. раду з представників демократ. опозиції. У 04.1945 включений до складу Тимчасових нац. зборів Угорщини. У 05.1946 повернувся на батьківщину. 1947 призначений послом Угорщини у Франції. Протестуючи проти політ. репресій у країні, у 05.1949 залишив дипломатичну роботу і відійшов від активної діяльності. До кін. життя проживав у м. Ванс на пд. Франції. Автор мемуарів ("Проти всього світу", "Спогади: віра без ілюзій").

П. у м. Ванс. У 03.1962 перепохований у м. Будапешт на цвинтарі Керепеші поряд із ін. відомими політ. діячами Угорщини.

Літ.: Айранетов А. Г. "Красный граф" Каройи – первый президент Венгрии // Новая и новейшая история. 2013. № 3. С. 166–176; Волошин А. Спомини: релігійно-національна боротьба карпатських русинів-українців проти мадярського шовінізму. Філадельфія, 1959. С. 53–56; Клочурак С. До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978; Нариси історії Закарпаття. Т. 2 (1918–1945). Ужгород, 1995; Hajdu T. Ki volt Károlyi Mihály? Napvilág Kiadó. Budapest, 2012.

Микола Вітенко

КАРПЕНКО
Олександр Юхимович

(15.04.1921–14.04.2013) – д-р істор. наук, проф., дослідник історії ЗУНР. Н. у с. Слобода (нині Чернігів. р-ну Чернігів.

обл.). Навч. на істор. ф-ті Чернігів. держ. вчительського ін-ту (1938–40), пед. ф-ті Київ. держ. пед. ін-ту ім. Горького (1946–47), Респ. парт. шк. при ЦК КПУ (1946–48, міжнар. відносини). 1949–52 – зав. відділу фондів та обслуговування читачів ЛНБ; 1952–60 – н. с. Ін-ту сусп. наук АН УРСР (Львів), 1952–53 – вчений секретар Ін-ту; 1960–70 – викл. істор. ф-ту Львів. ун-ту ім. І. Франка; 1970–77 – ст. н. с. Держ. музею етнографії та худож. промислу АН УРСР (Львів); з 1977 – доц., з 1980 – проф. Івано-Франк. пед. ін-ту, Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника; 1986–90 – зав. каф-ри історії СРСР та УРСР, 1990–95 – проф. каф-ри історії України; 1995–2004 – зав. відділу регіональних проблем, 2004–06 – дир., 2007–13 – гол. н. с. Наук. центру дослідження укр. нац.-визвол. руху Прикарпат. нац. ун-ту та Ін-ту політ. і етнонац. досліджень НАН України.

Першим у рад. істор. науці намагався досліджувати історію ЗУНР. 1957 опублікував ст. "До питання про характер революційного руху в Східній Галичині в 1918 р."; визначив взяття влади українцями восени 1918 у Сх. Галичині як "загальне національне повстання", що переросло в "буржуазно-демократичну, національно-демократичну

революцію". Підготував до друку зб. документів "Під прапором Жовтня" (Т. 1, 1957), де показав частину документів про розвиток революц. подій у Зх. Україні 1917–20. Наук. висновки К. викликали жорстку критику з боку ортодоксальних істориків і парт. органів. За відгуком Я. Пеленського, "Карпенко став першим в Україні істориком після Грушевського, який в цьому випадку не взявся «піддавати себе самокритиці» чи «виправляти свої помилки», але пішов так далеко, що кинув відкритий виклик лінії партії повторенням тверджень, зроблених ним у статті. Це викликало велике обурення серед істориків, слухняних партії".

Звільнений з Ін-ту як неугодний, перейшов на роботу до Львів. ун-ту. Доц. К. відходив від догматизму офіц. істор. науки, означував студентам "білі плями" рад. періоду: політ. репресії, голодомор, трагічні сторінки ДСВ. Захистив доктор. дис. на тему "Іноземна воєнна інтервенція на Україні. 1918–1920 рр."; опублікував монографію, у якій вперше ввів до наук. обігу об'ємний масив документів про революц. події в Україні. 1970 переведений на асистент. навантаження, невдовзі звільнений – "як такий, що не відповідає посаді, яку займає". 1972 бюро Львів. обкому КПУ відкрило його персональну справу зі звинуваченнями в "українському буржуазному націоналізмі". К. був змушений покинути м. Львів і переїхати до м. Івано-Франківськ на роботу в місц. пед. ін-т.

В умовах незалежної України продовжив дослідження історії ЗУНР. Став ініціатором й організатором проведення 1-ї Міжнар. наук. конф., присвяченої 75-річчю ЗУНР (Івано-Франківськ, 1993), співорганізатором Міжнар. наук. конф. до 80-річчя ЗУНР (Львів–Івано-Франківськ–Чернівці, 1998). Опублікував низку методологічних наук. праць, присвячених історії ЗУНР. 1995 очолив Відділ регіональних проблем, що займався дослідженням тематики ЗУНР. 2001 за результатами роботи видано колективну монографію "Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія".

К. спільно з Катериною Мицан уклали, упорядкували й забезпечили публікацію 5-томного (у 8 кн.) наук. вид. "Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали" (Івано-Франківськ, 2001–13), що стало підсумком наук. добробку історика.

П. і похований у м. Івано-Франківськ.

Літ.: Карпенко О. Ю. З історії Західно-Української Народної Республіки (До 85-річчя з дня народження професора О. Ю. Карпенка) / за заг. ред. М. Кугутяка. Івано-Франківськ, 2006; *Кобута С.* Археографічний внесок професора О. Карпенка в тематику дослідження історії Західно-Української Народної Республіки // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 358–363; *Кобута С., Мицан К.* Життя, присвячене служінню науці: до 80-ліття професора О. Ю. Карпенка // Галичина. Ч. 5–6. Івано-Франківськ, 2001. С. 22–28; *Сливка Ю.* Львівський період науково-педагогічної діяльності Олександра Карпенка (1949–1978 рр.) // Галичина. Ч. 5–6. Івано-Франківськ, 2001. С. 12–16.

**Степан Кобута,
Катерина Мицан**

КАРПИНЕЦЬ

Іван Іванович

(26.12.1898–17.11.1954) – поручник УГА, історик, архівіст, музеєзнавець. Батько художниці Ірини Карпинець. Н. у м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) в робітн. сім'ї. Рано втратив батька. Вихованням К. і брата Стефана займалася мама. Випускник поч. шк. м. Рудки. За підтримки священника зміг успішно навчатися в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща).

У 11.1918 зголосився добровольцем до групи "Рудки" УГА. У 01.1919 увійшов до складу 1-го куреня 8-ї Самбір. бригади 3-го корпусу УГА. Учасник боїв на відтинку Комарно – Старий Самбір під команд. А. Кравса, з 17.01.1919 – К. Гофмана. До 05.1919 курінь К. вів бої поблизу залізниці Перемишль–Львів, за м. Городок, Рудки, охороняв Дрогобицько-Борислав. нафтовий басейн, дорогу Стрий–Мукачеве–Чоп. 16.05.1919 у складі бригади

відступив до м. Самбір і Стрий. Учасник походу УГА та ДА УНР 07–08.1919 на м. Київ. 31.08.1919 брав участь у сутичках з денікінцями. У 11.1919 у складі УГА перейшов до білогвардійців. 02–04.1920 – учасник ЧУГА. 27.04.1920 біля м. Немирів (нині Вінниц. обл.) потрапив у польс. полон. Інтернований у таборі м. Тухоля; у 12.1920 звільнений.

Зміг успішно завершити навч. в Перемишль. г-зії (06.1921). Студював на філос. ф-ті Укр. таємного ун-ту м. Львів (10.1921–09.1923), на філос. ф-ті Львів. ун-ту (09.1923–06.1928). Вчитель нім. та укр. мов у приватних шк. м. Львів. З 1932 – д-р філософії. Від 1936 працював у б-ці НТШ. Засн. (1937), хранитель фондів і кер. Музею воен.-істор. пам'яток НТШ. Упорядковував архів УГА.

Після встановлення рад. влади – інспектор комісії з охорони пам'яток к-ри Львів. обл. З 1940 – м. н. с. Львів. відділення Ін-ту історії України АН УРСР. З 1942 працював хранителем фондів Держ. архіву м. Львів. 1944–46 – ст. н. с. Львів. відділення Ін-ту історії України АН УРСР. 1948–50 – викл. нім. мови у Львів. зооветеринарному ін-ті, 1950–54 – у Львів. торг.-екон. ін-ті. Автор низки праць з історії міст і пром-ті Галичини 1772–1914, укр. військ. історії, дослідження з історії УГА, спогадів.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Карпинець І. Галичина: військова історія, 1914–1921. Львів, 2005; *Його ж.* Історія 8-ої Галицької бригади (давнішої "Групи Рудки" або "Групи Гофмана") // ЛЧК. 1932–35; *Його ж.* Участь б. учнів Перемишльської української гімназії в українській визвольній війні // "Де срібнолентий Сян пливе": Пропам'ятна книга ювілею 50-ліття Укр. держ. г-зії в Перемишлі. 1888–1938. Перемишль, 1938.

Літ.: Домбровський О. Іван Карпинець – наш призабутий історик (1989–1954) // Український історик. 1997. № 1–4. С. 105–111; *Синенький В.* Іван Карпинець у визвольних змаганнях українців (1914–1923) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2013. Вип. 23. С. 365–375; *Його ж.* Участь Івана Карпинця в українсько-польській війні 1918–1919 рр. //

**КАРПИНЕЦЬ
Іван Іванович**

КАРПІНСЬКИЙ
Платон Амандович

Гілея. 2013. Вип. 75. С. 67–69; *Стеблій Ф.* Іван Карпинець (1898–1954). Львів, 1999.

Василь Бурдуланюк

КАРПІНСЬКИЙ

Платон Амандович

(07.01.1873–20.04.1937) – священник, громад. діяч. Н. у с. Красне (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителів. Дитячі та юнацькі роки провів у с. Зарубинці (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Навч. у г-зіях м. Тернопіль (1885–92) і Бережани (1892–93). Випускник Львів. духовної семінарії (1897). Висвячений 1898. Душпастирював на Тернопільщині: в с. Кобиловолоки (нині Теребовлян. р-ну), с. Дичків (нині Терноп. р-ну); з 1913 до кін. життя обіймав парафію в с. Острівець (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.). Вхід до місц. виділу “Просвіти”; 1911 обраний головою т-ва “Сільський господар” у м. Тернопіль. Займався літ. працею: автор зб. проповідей “Блудний син. Образ гріху і правдивого покаяння: сім великопісних проповідей” (Жовква, 1904), перекладів із сербської (Чорнович С. Герцеговінські оповідання. Чернівці, 1911), чеської (Мелька А. О відплаті заподіяної кривди: о реституції. Львів, 1912), словац. мов, статей у періодиці. 1909 обраний звичайним чл. НТШ. Під час рос. окупації 1914–17 перебував у с. Острівець (пізніше опублікував у газ. “Діло” спомин про цей період).

У 12.1918 обраний делегатом УНР-ади ЗУНР від Теребовлян. пов.; брав участь у роботі всіх її сесій у м. Станиславів, виступав у дебатах, зокр. щодо земельного питання. Заарештований польс. військовими в 07.1919; до 02.1920 перебував у таборі м. Модлін (нині Польща). Після звільнення продовжував, окрім пастирської, активну громад. діяльність. Співзасн. читалень “Просвіти”, філій “Сільського господаря”, чл. управ цих т-в і “Рідної школи”, “Народної помочі”, Т-ва охорони воен. могил у м. Теребовля і Тернопіль.

П. і похований у с. Острівець.

Літ.: Гуцал П. З. Карпінський Платон Амандович // ЕСУ. Т. 12. К., 2012. С. 391; Кушнерик Г., Пиндус Б. Карпінський Платон // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 41.

Петро Гуцал

КАРП'ЮК

Костянтин Петрович

(13.05.1893–23.11.1938) – інж., старшина УГА. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.) у сім'ї службовця. Випускник реальної шк. м. Тернопіль (1911). Навч. у політех. шк. м. Львів (нині Нац. ун-т “Львівська політехніка”).

Під час РСВ воював в австро-угор. армії, іменованій четарем. З 12.1918 – в УГА; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Перебував за р. Збруч. Залишився в рад. Україні.

1933 заарештований чекістами і згодом висланий на Урал. Проживав у м. Магнітогорськ Челябінської обл. (нині РФ), працював старшим конструктором у механічній групі металургійного комбінату.

10.03.1938 заарештований співробітниками НКВС, безпідставно звинувачений у шпигунстві й шкідництві. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 8.10.1938, розстріляний у м. Челябінськ.

Петро Гуцал

КАРП'ЯК

Павло

(1885–1948) – адвокат, літератор, громад. діяч. Н. у с. Арламівська Воля (нині Мостис. р-ну Львів. обл.). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту; д-р права.

Під час РСВ воював в австро-угор. армії на Сх. фронті. З 1919 – в УГА. Спів-автор законодавчих актів ЗУНР. Автор оповідань, істор. п'єс.

1945 заарештований співробітниками МГБ УРСР та ув'язнений. Загинув у ВТТ на Херсонщині.

Літ.: Волинський Б. Карп'як Павло // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 42.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

КАРХУТ

Спиридон Васильович

(30.09.1869–17.03.1931) – греко-католич. священник, педагог, мовознавець, перекладач. Двоюродний брат адвоката, депутата УНР-ади ЗУНР Р. Курбаса. Н. у с. Новосілка Костюкова (нині Новосілка Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в ро-

дині священика. Випускник АГ (1887), богослов. (1891) і філос. (1903) ф-тів ун-ту м. Львів. 1892–99 – священик у Станиславів. єпархії. 1903–06 – учитель лат., грец. та укр. мов в укр. чол. г-зії, водночас викладач Укр. ін-ту для дівчат у м. Перемишль. Від 1906 – у Львові: викл. катехизму і класич. мов в АГ, водночас дир. г-зії сестер василіанок (1906–09). 1914 здобув наук. ступінь д-ра філософії. Від 1908 – радник Митрополичої греко-катол. консисторії.

Один з лідерів Катол. русько-нар. союзу (з 1911 – ХСП). Як представник цієї партії був представлений у Конституанті 18–19.10.1918, потім увійшов до УНРади ЗУНР (в її роботі участі не брав, оскільки залишився у Львові після відходу укр. війська з міста). Надалі викладав в АГ і духовній семінарії.

З 1929 – проф., 1930–31 – декан філос. ф-ту (1930–31) Греко-катол. богослов. акад-ї у Львові. Ред. “Службника” (Львів, 1925). Переклав з давньогрец. мови та видав з власною передмовою “Плютарха життєпись Перікла”, упорядкував для учнів г-зій “Вибір з письм римських елегіків Катулла, Тибулла, Проперція і Овідія” (обидва Львів, 1911). Автор праці “Граматика української церковнослов'янської мови сучасної доби в зв'язку з старослов'янською мовою: Фономорфологія” (Львів, 1925).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Пропамятна книга Сестер Василянок у Львові / ред. В. Лев та ін. Нью Йорк, 1980. С. 57–59; Світільник істини: Джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові 1928–1929–1944. Торонто; Чикаго, 1973; Ювілейна книга української академічної гімназії у Львові 1878–1978. Філадельфія; Мюнхен, 1978.

**Павло Артюшин,
Орест Красівський**

КАСІЯН Петро

(29.07.1900 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА, громад. діяч. Н. у с. Вовківці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.).

З 11.1918 – в УГА, служив у 7-й Львів. бригаді. Учасник Чортків. офензиви.

1927 виїхав до Канади. Засн. УСГ в м. Реджайна (пров. Саскачеван). Згодом чл. УСГ в м. Едмонтон (пров. Альберта).

Лит.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 280.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КАСІЯН

Василь Миколайович

(28.11.1892–11.1919) – старшина УГА. Н. у с. Будилів (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. З дитячих літ проживав у с. Микулинці (нині в складі м. Снятин). Випускник реальної шк. м. Снятин (1913). Навч. на філос. ф-ті Чернів. ун-ту.

Влітку 1914 вступив до Легіону УСС, у бою біля с. Бовшів (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) був поранений. З 1917 служив у вишколі УСС. Брав участь у боях у м. Львів (11.1918), поранений, лікувався у шпиталі м. Стрий (нині Львів. обл.). 1.03.1919 отримав військ. звання четаря. Надалі воював у 1-му полку 1-ї бригади УСС. Перебував з 07.1919 за р. Збруч.

П. від тифу в м. Ялтушків (нині с. Бар. р-ну Вінниц. обл.).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 317; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 139; Sprawozdanie Dyrekcji C. K. Wyższej Szkoły Realnej w Śniatynie za rok szkolny 1912/13. Śniatyn, 1913. S. 61.

Петро Гуцал

КАСІЯН

Василь Семенович

(11.08.1888–02.11.1962) – правник, старшина УГА. Брат О. Касіяна і Т. Касіяна. Н. у с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник (1908) укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Студіював право у Львів. ун-ті. Працював пом. адвоката.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії. Був старшиною УГА. 1923 здобув ступінь д-ра права, 1925 відкрив канцелярію у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.), провадив її до 09.1939. Активний діяч укр. громад. життя в місті й повіті. Чл.-засн. ПСК (1923) та Укра-

**КАСІЯН
Петро**

**КАСІЯН
Василь Семенович**

інбанку в Городенці, довголітній голова їх надзірних рад; голова повітов. к-ту УСРП; співзасн. та опікун повітов. т-ва молоді "Праця" (реорганізоване 1931 в повітов. союз укр. поступової молоді ім. М. Драгоманова "Каменярі"); чл. повітов. виділу "Просвіти". З 1927 К. обирали радним міста.

Заарештований співробітниками НКВС 7.11.1939; через кілька тижнів звільнений. Під час нацист. окупації 1941–44 продовжував правн. і громад. діяльність у м. Городенка.

Влітку 1944 виїхав на Захід, перебував у ДП в Австрії, потім у Німеччині. 1949 емігрував до США. Входив до діяспорних т-в.

П. і похований у м. Джоліет (шт. Іллінойс).

Лит.: Артимонович А. Учні Перемиської гімназії в українських військових формаціях 1914–1920 рр. // Перемишль – західний бастион України / ред. Б. Загайкевич. Нью-Йорк, 1961. С. 162; Городенщина. Історично-мемуарний збірник / ред. М. Марунчак. Нью-Йорк, 1978. С. 196–197, 200, 412, 596–598; Звіdomлення виділу "Кружка родичів" при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936 з альманахом п. н. "З юних днів, днів весни" з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 134; *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921 / упоряд. Ф. Стеблій, Б. Якимович. Львів, 2005. С. 367; Свобода. 1962. 29 листоп. Ч. 226.

Петро Гуцал

КАССІЯН

Осип Семенович

(07.01.1883 – д. і м. с. н.) – педагог, старшина УГА. Брат В. Касіяна і Т. Касіяна. Н. у с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), потім в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща), яку закінчив 1904. Студював на філос. ф-ті Львів. ун-ту. З 1910 викладав історію та географію в г-зії м. Стрий (нині Львів. обл.), з осені 1915 – в укр. г-зії м. Станиславів.

Навесні 1919 – старшина УГА. Служив у Станиславівській ОВК.

Подальша доля невідома.

Лит.: Артимонович А. Учні Перемиської гімназії в українських військових формаціях 1914–1920 рр. // Перемишль – західний бастион України / ред. Б. Загайкевич. Нью-Йорк, 1961. С. 161; Звіdomлення виділу "Кружка родичів" при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936 з альманахом п. н. "З юних днів, днів весни" з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 129.

Петро Гуцал

КАССІЯН

Теодозій Семенович

(12.06.1895–19.08.1965) – старшина УГА, підприємець. Брат В. Касіяна та О. Касіяна. Н. у с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зії м. Перемишль, однак здобуття середньої освіти не завершив через початок ПСВ.

З 1917 воював у 95-му піх. полку австро-угор. армії на фронті. Учасник Листопадового чину в Заліщиц. пов. Вступив до УГА в 11.1918; мав військ. звання хорунжого. Воював за р. Збруч, перехворів на тиф. Був у польс. полоні.

З 1930 проживав у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), мав власне торг. підприємство.

Влітку 1944 емігрував на Захід, 1949 виїхав з Німеччини до США. Брав участь у громад. житті діаспори.

П. у м. Трентон (шт. Нью-Джерсі, США), де й похований на цвинтарі Св. Йосафата.

Лит.: Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 784; Ті, що відійшли... Теодозій Касіян // Вісті Комбатанта. 1965. Ч. 4. С. 63; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 152.

Петро Гуцал

КАТАМАЇ

Дмитро Теодорович

(28.09.1887–02.04.1935) – громад.-політ. діяч, публіцист, ред., поручник УСС, полковник УНР. Н. у с. Ямниця (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Станиславів. духовної се-

мінарії; навч. у Львів. ун-ті. Активний учасник укр. громад.-політ. життя. Належав до таємного гуртка УРП; публікував статті в його підпільному ж. "На розсвіті" (1907). 1909 допомагав у виданні рукописного місячника "Зірка" (за ред. І. Ставничого і Б. Заклинського) у м. Станиславів. 1904 – співзасн. філії т-ва "Січ", антиалкогольного й антилихвар. т-ва "Спілкова крамниця" у Ямниці; активізував діяльність місц. читальні т-ва "Просвіта". 1909 – співорганізатор т-ва "Січ" у Станиславові. Після переїзду до м. Львів – чл. Гол. управи УРП, ред. і автор статей про важливість здобуття незалежної д-ви в друк. органах УРП "Громадський Голос" (1911–14) і Укр. січового союзу "Січові вісті" (1912–14). Засн. і ред. літ.-наук. журналу для укр. родин "Ілюстрована Україна" (1913–14). З 1912 – ген. обозний Укр. січового союзу; з 18.03.1913 – заст. кошового т-ва "Січові стрільці"; з 03.1914 – голова стрілец. секції при Січовому союзу. Співавтор "Правильника піхотинця" (1914) – 1-го військ. підручника укр. мовою. Для активізації нац. традицій разом з Л. Лепким розробив проекти шапок-мазепинок (т. зв. катамайок) та одностроїв для січовиків і УСС, згодом – стрілец. військ. сталевих перстенів, відзнак і кокард. У 08.1914 К. як старшину запасу австро-угор. війська перевели до Легіону УСС; був співорганізатором цього формування.

Під час ПСВ – секретар Укр. бойової управи (1914–17), команд. Станиці УСС у м. Відень (1914–18). Започаткував Гол. евіденційну (реєстраційну) книгу

Легіону/полку УСС; запровадив присягу новобранців УСС на вірність Україні. Після Листопадової нац.-демократ. революції на ЗУЗ від 4.11.1918 очолював Збірну військ. станицю у Відні; організовував укр. вояків колиш. австро-угор. армії, які поверталися з італ. полону; формував бойові підрозділи для участі в польсь.-укр. війні, залучав до служби в УГА військ. фахівців іноз. походження. Згодом через наклеп уряд ЗОУНР відкликав К. до м. Станиславів. 1919 перебрався до УНР, де займався формуванням укр. жандармерії, працював віце-дир. департаменту Мін-ва преси УНР.

З весни 1920 – у м. Відень; працював в укр. книгарні, займався перекладацькою діяльністю та журналістикою. Позиціонував себе як прихильника "безкомпромісного українського націоналізму".

П. після тривалої хвороби в м. Відень, де й похований 8.04.1935 на центр. кладовищі. 2013 на честь К. у с. Ямниця відкрито гранітну стелу із зображенням погруддя К. та викарбуваними прізвищами 44 ямничан – вояків УСС і УГА.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Лист віце-директора департаменту міністерства преси Д. Катамая до міністра народної освіти УНР П. Холодного про термінове врятування історичних реліквій у Вінниці та губернії (26 серпня 1919 р.) // Пам'ятки. Т. 1. К., 1998. С. 129; П. К. Помер Дмитро Катамай // Свобода. 1935. 2 трав. С. 3; Сміжак А. Р. Дмитро Катамай – член Бойової управи Українських січових стрільців // Архіви України. 2015. Вип. 4 (298). С. 157–164; Його ж. Четар УСС Дмитро Катамай (1887–1935). Івано-Франківськ, 2013.

Микола Лазарович

КАТАМАЙ

Олекса Семенович

(1895–17.10.1963) – підстаршина УСС, старшина УГА та ДА УНР, громад. і кооп. діяч. Н. у с. Ямниця (нині Тисменицьк р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

Від поч. ПСВ – доброволець Легіону УСС; у складі його 8-ї сотні пройшов увесь бойовий шлях (1914–18). Як старшина УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Навесні 1920 потрапив у польс. полон.

Після війни займався кооперацією, працював в Окруж. союзі кооператив у Станиславові, згодом дир. ПСК у м. Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.). Активний учасник укр. громад. життя.

Під час ДСВ опинився в Німеччині, звідти емігрував до США. Заробляв на прожиття важкою фіз. працею, що негативно вплинуло на здоров'я.

П. після важкої і тривалої недуги в м. Філадельфія. Похований у м. Фокс Чейс (США).

Літ.: Андрій Побратим. І знов відійшов один УСС. Пам'яті Олекси Катамая // Свобода. 1963. 10 груд. С. 3; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Ті, що відійшли... Олекса Катамай // Вісті Комбатанта. 1963. Ч. 4. С. 76–77; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 201.

Микола Лазарович

КАТЕРИНЮК Петро Тимофійович

(псевд.: Петро Марієнко; 15.07.1883 – після 1943) – педагог, письменник, церк. та громад. діяч. Н. у с. Хлівище (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в ро-

дині сільс. господаря Т. Катеринюка та Марії, уродженої Великоголови. З 1896 навч. в 2-й держ. нижчій укр.-нім. г-зії, з 1900 – 1-й держ. вищій г-зії м. Чернівці, де у 09.1904 склав з відзнакою матуральні іспити. 1899–1903 отримував стипендію Буковин. крайового відділу ім. Андрія Гафенка. З 1904 студіював теологію на богослов. ф-ті Чернів. ун-ту.

Після закінчення навч. в ун-ті 1908 висвячений на священика, призначений парохом у с. Суховерхів (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.). У 09.1908 іменованій суплентом (тимчасов. учителем); 1.07.1909 в ун-ті склав учител. іспит на право викладати релігію укр. мовою в СШ; в 11.1909 іменованій дійсним учителем греко-сх. релігії; 1913 отримав посаду титулярного постійного проф. в держ. укр. г-зії м. Кіцмань. Після її закриття рум. окупац. владою певний час викладав релігію в заснованому замість неї рум. ліцеї "Димитріє Кантемір". На поч. 1920-х переведений на посаду проф. релігії в укр. відділі учител. семінарії м. Чернівці. З 1925 – проф. релігії в ліцеї для дівчат "Єлизавета домна" в м. Радівці на Пд. Буковині (нині Румунія). 1927 іменованій екзархом, 1937 – протопресвітером.

Чл. укр. акад. т-ва "Союз": 1904 – чл. правління, 1905 – чл. літ.-наук. секції. У складі ред. к-ту разом з В. Карбулицьким і С. Коралевичем брав участь у підготовці до друку виданого 1906 в м. Чернівці альманаху "На шляху" т-ва "Союз" з нагоди його 30-річчя. 24.10.1906–22.03.1907 – голова Кружка укр. студентів-богословів Чернів. ун-ту. Чл.-засн. т-ва укр. студентів-богословів Чернів. ун-ту "Православна академія", обраний головою т-ва на перших заг. зборах 4.07.1907.

Один з делегатів укр. правосл. духовенства до буковин. крайового уряду (разом з Т. Драчинським, Д. Єремїєвим, С. Маланчуком); делегація представила крайовому уряду вимогу поділу митрополії на укр. та рум. частини (осідком укр. єпископа мало стати м. Чернівці). З 12.1910 – голова Кіцман. повітової філії т-ва "Руська бесіда".

Підтримував опозиційне щодо політики М. Василька політ. середовище,

що гуртувалося довкола час. "Україна". 15.02.1913 головував (разом з В. Ясеницьким, А. Руснаком та І. Робачеком) на установчих зборах новозаснованої УНП Буковини (голова А. Артимович) у м. Чернівці.

1915–18 разом з кількома ін. укр. правосл. священиками з Буковини (О. Гнідий, Є. Павлюк) співпрацював із СВУ. Був направлений до табору для укр. військовополонених з рос. армії в м. Раштатт (нині Німеччина) як таборовий священик. Чл. Просвітньої комісії табору, автор 1-ї синтетичної праці про проведення просвітн. праці серед кр. військовополонених у 05.1915–07.1917. Один з організаторів січового свята 27.04.1916. У 01–03.1917 прийняв присягу за правосл. обрядом у двох перших відділах укр. добровольців, що зголосилися воювати за Україну під прапором 1-го Запоріз. полку ім. Т. Шевченка. 1918 – чл. т-ва "Волинська Просвіта" в таборі волин. виселенців Нідергальм біля м. Зальцбург (нині Австрія); вів тут підготовчий курс до учител. семінарії.

Осн. доповідач на 3-му з'їзді укр. правосл. духовенства Буковини в м. Чернівці 1.11.1918; висловив цілковиту підтримку діяльності УНРади щодо об'єднання всіх укр. земель (у т. ч. Буковини) в єдину д-ву.

Президент укр. уряду (к-ту), який 4.11.1918 перебрав владу в Кіцман. пов. Після окупації рум. військом м. Кіцмань 17.11.1918 заарештований разом з ін. чл. укр. уряду та етапований до Чернів. військ. в'язниці. Вдруге заарештований разом з ін. професорами Кіцман. г-зії в 01.1919 після запровадження рум. окупантами стану облоги в Пн. Буковині; пробув в ув'язненні понад 4 місяці. Арешт К. викликав хвилю обурення на Буковині, в Галичині та Наддніпрянщині. О. Попович та ін. представники Буковини в УНРаді ЗУНР внесли на її засідання в м. Станіславів подання "в справі охорони буковинських українців перед самоволею румунського уряду". З аналогічною заявою протесту 12.03.1919 в ноті до голови Паризької мирн. конф. звернувся голова делегації УНР Г. Сидоренко; за-

кликав вплинути на рум. королів. уряд для припинення ним переслідувань укр. громадян.

Як один з 6 укр. делегатів на церк. конгресі Буковин. архієпископії в м. Чернівці 3–15.10.1921 захищав права українців на Буковин. правосл. церкву та права українців на Буковину загалом. Наприкінці 1925 обраний одним з 2 укр. депутатів Єпархіальних зборів, де впродовж 6 р. разом з о. К. Богатирцем відстоював інтереси правосл. українців Буковини супроти 58 депутатів-румунів.

Належав до молодшої генерації буковин. письменників, які почали літ. творчість напередодні ПСВ. Писав оповідання та поезії; публікувався в чернів. часописах та альманахах. Автор пісні "Цвіти ще трохи, зелений мій васильку", яка на Буковині стала народною.

П. у м. Радівці.

Лит.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 320, 373, 374; До Найвищої Ради в Парижі // Свобода. 1922. 3 берез.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 930–934, 947–949; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921). Чернівці, 2009. С. 225; Єпархіальні вибори на Буковині // Діло. 1932. 4 лютого; За українську Буковину. Єпархіальний З'їзд // Рідний Край. 1928. 10 черв.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 43; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 42; *Терлецький О.* Катеринюк Петро // Українська загальна енциклопедія: у 3 т. Т. 2 / редкол.: І. Раковський та ін. Львів; Станіславів; Коломия, б/р. С. 227; Третій сьогорічний з'їзд українського православно-го духовенства Буковини // Буковина. 1918. 10 листоп.; Українська православна церква на Буковині в румунських ярмі // Свобода. 1921. 14 черв.; *Anuarul Mitropoliei Bucovinei pe anul 1937.* Cernăuți, 1937. P. 24, 171; *Katereniuk P.* Bericht über die ukrainische Aufklärungsarbeit im Lager Rastatt. Rastatt, 1917. 40 s.

Володимир Старик

КАХНИКЕВИЧ**Кирило**

(1850–27.05.1926) – вчитель, ред., публіцист, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) в міщан. родині. Навч. у Бережан. г-зії. Випускник філос. ф-ту Віден. ун-ту (1876), Віден. вищої рільничої шк. Працював учителем у Галичині, у ред. газ. “Діло”, редагував “Народну Часопись” (Львів). Співзасн. низки укр. культосвіт. орг-цій у Галичині. Чл. Гол. ради крайового госп. т-ва в м. Львів “Сільський господар”, ред. його фахового органу “Господарська Часопись”. Чл. видавничої комісії УПТ.

Діяч ХСП. 13.11.1918 кооптований до Львів. делегації УНРади від ХСП. Залишився в окупованому польс. військами Львові й не брав участі в засіданнях УНРади в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Звіт з діяльності Українського Педагогічного Товариства за рік адміністраційний 1910/11, 1911/12 і 1912/13 (від 1. вересня 1910 до 31. серпня 1913). Львів, 1913. С. 36; *Іваничук Н.* Кахникевич Кирило // Українська журналістика в іменах. Львів, 1997. Вип. 4. С. 103–104; Кирило Кахникевич // Діло. 1926. 30 трав. Ч. 118. С. 4.

Олег Павлишин

КАЧАНІЮК**Михайло Адамович**

(псевд.: М. Сірий, М. Тоня; 10.03.1889–03.11.1937) – старшина УГА, письменник, літературознавець, перекладач. Н. у с. Кути (нині Буськ. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. 1910 здобув освіту в г-зії м. Броди (нині Львів. обл.). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

Облікова справа ОДПУ
на Михайла КАЧАНЮКА

Учасник ПСВ у складі Легіону УСС. В УГА – з 11.1918. Командував розвідкою групи “Глибока”; мав звання хорунжого. Брав участь у боях за м. Борислав і Дрогобич (обидва нині Львів. обл.). У кін. 05.1919 відступив зі своїм підрозділом на тер. ЧСР, перебував у таборах для інтернованих.

Випускник Празьк. ун-ту (1922). Докторат з філософії здобув в УВУ у м. Прага. 1924 переїхав до СРСР. Проживав у м. Харків. Належав до літ. об’єднання “Західна Україна”. Працював в Ін-ті Т. Шевченка. Від 1932 референт із драматургії Всеукр. т-ва драматургів і композиторів.

31.12.1932 заарештований чекістами за сфабрикованою ними “справою УВО”. Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933 ув’язнений на 5 р. у ВТТ. Відбував покарання у Картабі (біля м. Караганда, Казахстан), потім на Соловках. Без оголошення звинувачення, відповідно до постанови Окремої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937, розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж’єгорськ Республіки Карелія, РФ). Реабілітований 1989.

Дж.: РУ ФСБ РФ АО. Д. П-14790; ЦДАГОУ. Ф. 263. Оп. 1. Спр. 61301-ФП.

Лит.: *Гасай Є., Гуцал П.* Качанюк Михайло Адамович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 56; *Мольнар М.* Пам’яті невідомого українського письменника, перекладача та шевченкознавця // Дружно вперед. 1989. № 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 121.

Микола Вітенко

КАЧМАР**Микола**

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА.

Вступив до УГА в 11.1918 як команд. куреня піх. полку. 1.03.1919 іменованим поручником, 1.05.1919 – сотником. 3 07.1919 перебував на Наддніпрянщині. 10.09.1920 прибув до табору м. Ліберець (нині Чехія) з групою ген. А. Кравса. Призначений команд. 2-ї запасної сотні в таборі (24.12.1920), команд. робітн. сотні в м. Терезін (21.09.1921), згодом – команд. робітн. сотні в м. Міловице (всі нині Чехія).

Крайова військ. команда надала К. студійну відпустку з Укр. військ. табору м. Йозефов до м. Прага (27.04–15.07.1922). Призначений команд. робітн. відділу в Празі (16.05.1922). Розпорядком Військ. канцелярії Диктатора ЗУНР від 2.11.1922 іменованій команд. робітн. відділу, що перебував у р-ні 1-ї д-зії, підпорядкованої на тер. ЧСР команді групи 1-ї ч. УГА у Празі. Команда табору 20.11.1923 видала йому карту вільного в'їзду до м. Воловець (нині смт Закарп. обл.). Після ліквідації табору емігрував до США, проживав у м. Детройт.

Подальша доля невідома.

Дж.:ЦДАВОВУ.Ф.4435.Оп.1.Спр.118. Арк. 42 зв.

Ольга Малюта

КАЧМАРСЬКИЙ Євстахій

(1861–23.04.1932) – греко-католик, священник, громад.-політ. діяч. Навч. у Перемишл. г-зії, духовній семінарії у м. Львів. Рукоположений 20.11.1886. 1886–87 – сотруди́к у с. Товців Львів. пов. (нині Пустомитів. р-ну). Адміністратор (1887–90), парох (1890–97) у с. Опо́рець Стрий. пов. (нині Сколів. р-ну). 1897–1932 – парох у с. Славсько Стрий. пов. (нині смт Славське Сколів. р-ну). Адміністратор (1924), декан (1927–28) Тухлян. деканату. Нагороджений крилошан. відзнакою. Голова філії т-ва “Сільський господар” у м. Сколе (усі нині Львів. обл.). Діяч УНДП, чл. її ШНК. Співробітник посла до австр. Держ. Ради Є. Олесницького. Чл. повітової ради від сільс. громад Стрийщини (1914–18).

Делегат до УНРади ЗУНР від пов. Сколе. 28–29.03.1919 брав участь у роботі Надзвичайного з'їзду УНДП у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Навесні 1919 на плебанії Славської парохії приймав Є. Чикаленка.

Чл. ШНК УНТП. Чл. УНДО (з 1925). У міжвоєн. період організував кооп. рух у с. Славсько. 1922 – чл. Надзірної ради окружного союзу кооператив у м. Стрий (нині Львів. обл.).

П. у с. Славсько.

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 178;

Посмертні згадки. о. Евстахій Качмарський // Діло. 1932. 26 квіт. Ч. 91. С. 6; *Blazejowskyj D. Historical Šematism of the Archeparchy of L'viv (1832–1944)*. K., 2004. Vol. 2: Clergy and Religious Congregations. P. 182.

Олег Павлишин

КАЧМАРЧИК Ярослав Теофілович

(26.07.1885–1944) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у с. Більцарева (нині г-міни Грибів Новосондець. пов. Малопольс. в-ва, Польща) в родині священника. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. Дир. Лемків. каси в м. Горлиці (нині Польща). Один з ініціаторів реліг. акції у Горлицькому та Ясельському пов., метою якої було утвердження рос. православ'я.

Учасник ПСВ. Був в'язнем австр. концтабору Талергоф. 5.12.1918 очолив самопроголошену Руську нар. республіку лемків у с. Флоринка Новосончів. пов. (нині Польща), що охоплювала низку населених пунктів у зх. частині Лемківщини; мала виражені пророс. симпатії. 20.03.1920 у с. Флоринка провід неофіційно проголошеної держ.-політ. стр-ри створив Верховний лемків. союз у складі 26 осіб, який обрав Виконавчий к-т з 5 осіб під кер-вом К. Заарештований разом зі своїми однодумцями Д. Хиляком і М. Громосяком, звинувачений у антипольс. агітації. 10.06.1921 у м. Новий Сонч (нині Польща) над арештованими розпочався суд. процес; через півроку вони були виправдані. На суд. процесі доводив, що Лемківщина є частиною Сх. Галичини й населена українцями, котрі, відповідно до “14 пунктів” В. Вільсона, мають право на самовизначення. Наполягав, що польс. влада в Лемківщині є тимчасовим військ. окупантом, а питання про майбутню долю краю має вирішити Паризька мирна конф.

Після звільнення працював адвокатом у м. Мушина (нині Польща). 1939 втік з нім. зони окупації до м. Львів. Заарештований працівниками НКВС.

Загинув у концтаборі в Підмоскові (Росія).

Літ.: Ганкевич Л. “Лемківська Республіка”. Один забутий історичний процес //

КАЧМАРЧИК
Ярослав Теофілович

КАЧУР
Іван Федорович

Життя і право. 1934. Ч. 2. С. 22–26; *Гловацький І.* Судовий процес над членами уряду Руської Лемківської Республіки – джерело вивчення українських державотворчих процесів на Лемківщині (1918–1921 рр.) // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2004. Вип. 39. С. 145–154; *Його ж.* Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921–1939 рр.). Львів, 2003; *Любчик І.* Лемківщина в національно-визвольних змаганнях українського народу 1918–1919 рр. // Україна Соборна. Збірник наукових статей. Вип. 2. Ч. 3. К., 2005. С. 279–284.

Ігор Любчик

КАЧМАРЧУК

Антін Петрович

(21.01.1893–24.10.1943) – педагог, старшина УСС та УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник учител. семінарії м. Тернопіль (1912); працював у шк. м. Судова Вишня (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.).

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, на 1.06.1916 – десятник його 6-ї сотні. Від 11.1918 – в УГА. Служив спочатку в коші УСС у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), потім воював на фронті; 1.03.1919 отримав військ. звання четаря. У складі УГА перейшов за р. Збруч. 17.04.1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля, звідки звільнений 2.03.1921.

З 1923 працював у сільс. шк. на етніч. польс. теренах: у с. Орлик (нині гміни Бруси Хойниц. пов. Помор. в-ва), від 1939 – у с. Поляни Суровичні (нині гміни Ясліська Саноц. пов. Підкарпат. в-ва), від 1941 – у с. Жуків (нині Володав. пов. Люблін. в-ва). Активний діяч укр. громад. життя, чл. т-в “Просвіта” і “Рідна школа”. Одночасно від 1940 – секретар Укр. окружного к-ту в Білгорай. пов.

Загинув під час нападу польс. бойовиків на станицю укр. самооборони в м. Луків (нині Люблін. в-ва, Польща). Похований у м. Тернопіль.

Літ.: Посмертні згадки. Антін Качмарчук // Холмська земля. 1943. 14 листоп. Ч. 46; *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tuchola. К.; Париж, 2016. Кн. 1. С. 110; Українська Галицька

Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 317.

Петро Гуцал

КАЧУР

Іван Федорович

(1897–1960) – стрілець УГА. Н. у с. Братківці (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). У складі УГА пройшов польс.-укр. війну. За оборону залізн. мосту отримав подяку від командування. В'язень концтабору в м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь) у 1930-х; зазнав катувань.

П. і похований у с. Братківці.

Літ.: *Гетьман І. В.* Історія села двох братів (Братківці). Івано-Франківськ, 2002. С. 58–59; *Федоришин І.* Тисменичина. Суспільно-політичне та національно-культурне життя українців краю (кінець XIX – початок XX ст.). Івано-Франківськ, 2017. С. 154.

Лілія Щербін

КАЧУРАК

Микола

(д. н. н. – 22.06.1919) – вістун УГА. Н. у м. Тисмениця (нині Івано-Франк. обл.). Загинув у бою в с. Олесько (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.). У кишені загиблого К. знайдено записку: “Ми вмерли, щоб Україна жила. Микола Качурак із Тисмениці”.

27.08.1989 у Тисмениці відновлено знищений після 1944 пам'ятник К.

Літ.: У полі могила з вітром говорила // Рідна земля. 1943. 20 черв.; *Федоришин І.* Тисменичина. Суспільно-політичне та національно-культурне життя українців краю (кінець XIX – початок XX ст.). Івано-Франківськ, 2017. С. 154.

Лілія Щербін

КАШУБА

Іван

(1897–19.01.1920) – санітар УГА. Брат Михайла й Петра Кашубів. Н. у с. Жовтанці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.).

Санітар полкової лічниці УГА.

П. від тифу в м. Вінниця.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 178.

Богдан Паска

КАШУБА**Михайло**

(1888–15.12.1919) – санітар УГА. Брат Івана й Петра Кашубів. Н. у с. Жовтанці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.).

Санітар полкової лічниці УГА.

П. від тифу в м. Вінниця.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 178.

Богдан Паска

КАШУБА**Петро**

(24.06.1890–06.12.1919) – греко-католик. священик, капелан УГА. Брат Михайла та Івана Кашубів. Н. у с. Жовтанці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.). Навч. у м. Львів у духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту (1910–14). Вищі теолог. студії відбув 1914–16 в ун-ті м. Інсбрук (Австрія), д-р теології (1916). Рукоположений у стані целібату 29.10.1916. Резервний капелан на період війни. З 1917 – катехит шкіл у м. Сокаль (нині Львів. обл.).

У 12.1918 вступив до УГА; призначений духовним референтом 1-го корпусу, з яким пройшов воєн. кампанію в Галичині. У бою під м. Золочів (нині Львів. обл.) врятував поранених стрільців УГА. У 07.1919 перейшов за р. Збруч. У м. Вінниця захворів на тиф, лікувався у шпиталі 1-го корпусу.

П. у м. Вінниця, де й похоронений капеланом о. Лебедовичем на католик. цвинтарі.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпер, 1963. С. 83, 137, 153, 167, 170, 300; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 314; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 150, 178.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

КВАПІЛЬ**Карл**

(Kvaril Karel; д. н. н. – д. і м. с. н.) – сотник УГА. Н. у м. Брно. Чех за національністю.

Учасник ПСВ. Служив у 6-му піх. полку австро-угор. армії. Нагородже-

ний хрестом “За військові заслуги” III ст., орденом Залізної корони III ст. з військ. декорацією та мечами. В УГА командував 2-ю Коломий. бригадою під час походу на м. Київ. Навесні 1920 – команд. 2-го полку 3-ї бригади ЧУГА. У 05.1920 інтернований у таборі Ялівець у м. Львів. З 06.1920 інтернований у таборі м. Тухоля, звідки втік 11.07.1920. Перебував у таборі для інтернованих вояків УГА в м. Ліберець (нині Чехія).

Подальша доля невідома.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. № 4. С. 64; Стецишин О. Ландскнехти Галицької Армії. Львів, 2012. С. 42, 48–49, 88, 366; Топінка Є. Чехи у військових формуваннях Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії // Проблеми слов'янознавства. 2002. Вип. 52. С. 59–64; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 88–89.

Олег Стецишин

КВАС**Осип**

(15.05.1891 – д. і м. с. н.) – старшина УСС та УГА. Н. у м. Львів. Чл. “Пласту”. Один з організаторів стрілец. руху в Галичині. Разом з В. Кучабським та

**КВАПІЛЬ
Карл**

**КВАСНИЦЯ
Дмитро**

В. Климом заснував серед гімназистів Львова орг-цію “Мазепинський мілітарний курс”.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС; на 1.06.1916 – підхорунжий його тех. сотні; 1917 як хорунжий командував четюю, 1918 як четар – сотнею скорострільів. Брав участь у боях у м. Львів (11.1918); поручник (з 1.01.1919), команд. скорострільної сотні 3-го куреня 1-ї бригади УСС УГА. Перебував за р. Збруч, улітку 1919 брав участь у боях поблизу м. Христинівка та Умань (обидва нині Черкас. обл.).

Після війни повернувся до м. Львів; 29.09.1921 екстерном склав випускні іспити в АГ. Навч. у Львів. політехніці.

Подальша доля невідома.

Лит.: Кучабський В. Від первопочинів до проскурівського періоду // Історія січових стрільців: Воєнно-історичний нарис. К., 1992. С. 18; *Лазарович М.* Зародження українського стрілецького руху в Галичині: причини й наслідки // Розбудова держави. 1996. № 3. С. 53–58; *Шанковський Л.* Українські збройні сили в перспективі нації // Бучач і Бучаччина. Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 813.

Петро Гуцал, Олег Єгreshій

КВАСНИЦЯ

Дмитро

(31.11.1892–23.11.1949) – старшина УГА, кооп. діяч. Н. у с. Белзець (нині Гончарівка Золочів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Золочів (1911). Студював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті; іменований четарем. В УГА – від поч. 1919; командував сотнею скорострільів у 10-й бригаді. Брав участь у Чортків. офензиві, перейшов за р. Збруч; 1.08.1919 отримав військ. звання поручника. У 04.1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля.

Після звільнення продовжував правн. студії в Укр. таємному ун-ті м. Львів, закінчив однорічні кооп. курси; належав до Крайової студент. ради. Надалі працював приватним урядовцем, від 1928 – ревізором Ревізійного

союзу укр. кооператив у м. Львів. У час нім. окупації 1914–44 входив до дирекції т-ва “Народна торгівля”.

Влітку 1944 емігрував із сім'єю. У 05.1945 прибув до Баварії (Німеччина), був госп. референтом адміністрації табору для біженців у м. Карлсфельд, у кін. 1946 – на поч. 1947 – комендантом табору в м. Міттенвальд (обидва нині ФРН).

П. від туберкульозу легень у санаторії м. Гаутінг. Похований у м. Міттенвальд (нині р-ну Гарміш-Партенкірхен округу Верхня Баварія землі Баварія, ФРН). М. Островець присвятив К. спо-мин “Хоч не гармаш – б'є з гармати” (Календар УНС на звичайний рік 1951).

Лит.: Міттенвальд Mittenwald 1946–1951. Уоррен, 2001. С. 620–621; Помер Дмитро Квасниця // Свобода. 1950. 21 січ.

Петро Гуцал

КВАСНЮК

Юрій Данилович

(1887 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Молодилів (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї.

1915 мобілізований до австр. армії; брав участь у ПСВ. З 1919 – в УГА; у 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. У 12.1919 оселився у м-ку Тиврів (нині смт Вінниц. обл.). 29.11.1920 зареєстрований у Тиврів. волосному ревкомі.

Подальша доля невідома.
Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 72.
Арк. 1–6.

Богдан Паска

**КВАТЕРНІК
Петар Мілутін**

(Kvaternik Petar Milutin; 01.08.1882–10.04.1941) – військовик. Н. у с. Вучиничі (нині Хорватія). Хорват за національністю. Здобув освіту в г-зії. Офіцер австро-угор. армії у м. Грац, випускник військ. акад-ї м. Вінер-Нойштадт (обидва нині Австрія).

Під час ПСВ – нач. штабу 129-ї бригади австро-угор. військ. Воював у Карпатах, Сх. Галичині. 1914–17 служив у групі австр. військ. розвідки разом з майбутнім ген. УГА В. Курмановичем та в 2-му Боснійсько-Герцеговин. піх. полку. Запропонував організувати з підрозділів УСС партизан. загони для ведення бойових дій у тилу ворога (через наступ рос. військ задум реалізовано частково). 1918 очолював австро-угор. військ. місію, яка керувала формуванням і підготовкою 1-ї козац. стрілець. д-зії (сірожупанників). З 9.03.1918 – нач. штабу Сірої д-зії УД.

1918–19 деякий час працював у Ген. штабі (Булаві) УГА. Полковник УГА. Після демобілізації займався громад.-політ. діяльністю. З 1929 очолював хорват. робітн. профспілку.

Після проголошення 10.04.1941 його братом С. Кватерніком незалежності Хорватії призначений команд. Пн. військ.-мор. силами. Генерал ЗС Хорватії (1941, посмертно).

Загинув у сутичці з моряками ВМФ Югославії у м. Цриквениця (Хорватія). Похований у м. Загреб 15.04.1941.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

**КЕЙВАН
Василь**

(1896–1983) – вояк УГА. Н. у с. Карлів (нині с. Прутівка Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). З 1912 – чл. т-ва “Січ”, організатор оркестру духових інструментів при читальні т-ва “Просвіта”.

З 11.1918 – стрілець УГА. Учасник визвол. змагань за р. Збруч. 1921 повернувся до с. Карлів. Зазнав переслідувань польс. влади за діяльність у “Січі” та “Просвіті”. Засн. місц. хору та аматор. театру.

П. і похований у с. Карлів.

Микола Вітенко

**КЕКІШ
Лев**

(07.03.1886–1920) – старшина УГА. Брат О. Кекіша. Н. у с. Дусанів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) у сім’ї священика. Навч. у Бережан. г-зії, на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Учасник ПСВ в складі австр. армії. 1916 у ранзі поручника потрапив у рос. полон під час Брусилів. прориву; перебував у таборі для полонених у м. Царичин (нині Волгоград, РФ).

У 10.1918 повернувся з полону, був учасником Листопадового чину в м. Перемишляни (нині Львів. обл.). З кін. 11.1918 – комендант м. Глиняни (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Згодом переведений до ОВК у м. Бережани (нині Терноп. обл.). 1.03.1919 отримав звання сотника. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Був комендантом залізн. ст. м. Бершадь (нині Вінниц. обл.). У 04.1920 з ін. галиц. старшинами переїхав до м. Київ, ув’язнений більшовиками. Перебував у концтаборі в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва).

У 06.1920 відправлений на Соловки. Загинув під час етапування.

Літ.: Луговий М. Бережанські гімназисти та викладачі у лавах УСС та УГА // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 176; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.

**КЕКІШ
Лев**

КЕКІШ
Осип

Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 312; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 284.

Богдан Паска

КЕКІШ Осип

(01.01.1882 – осінь 1919) – четар УГА. Брат Л. Кекіша. Н. у с. Подусільна (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Бережан. і Терноп. г-зіях, на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Пом. адвоката в м. Яворів (нині Львів. обл.). Активний політ. і громад. діяч. Протягом кількох місяців ув'язнений у м. Львів.

Під час ПСВ – старшина австр. армії. З 11.1918 – старшина УГА, 1.03.1919 отримав звання четаря. Брав участь у польс.-укр. війні. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Був у “чотирикутнику смерті”.

П. від тифу в м. Вінниця.

Літ.: Луговий М. Бережанські гімназисти та викладачі у лавах УСС та УГА // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 176; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 284.

Богдан Паска

КЕРДЯК Ілько Васильович

(1897 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА.

1915–18 брав участь у ПСВ в складі австр. армії. З 1919 – в УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Дислокований у м. Бердичів (нині Житомир. обл.). З 02.1920 – у складі ЧУГА. У кін. 04.1920 потрапив у польс. полон. Після відступу польс. армії залишився на Наддніпрянщині. Проживав у с. Тепленьки (нині в складі с. Гавришівка Вінниц. р-ну Вінниц. обл.).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 56. Арк. 1–8.

Богдан Паска

КЕРЗОН Джордж Натаніел

(Curzon George Nathaniel; 1.01.1859–20.03.1925) – брит. громад-

політ. і держ. діяч, дипломат, маркіз (1921), віце-король Індії (1899–1906), міністр закорд. справ Великої Британії (1919–24), лідер палати лордів (1916–25), лорд-голова Ради (1916–19, 1924). Н. у садибі Кедлстон-голл (графство Дербішир, Велика Британія). Випускник Оксфорд. ун-ту. 1886 обраний до палати громад за списком консерваторів. 1891–92 – заст. міністра в справах Індії. 1895–98 – заст. міністра закорд. справ, гол. кер. політики Великої Британії в Азії. З 01.1899 – віце-король Індії, здійснив низку податкових реформ, особливу увагу звертав на збереження культ. спадщини й індій. пам'яток давнини. Завдяки К. врятовано від руйнування і відреставровано Тадж-Махал. З 1911 – чл. палати лордів, обіймав посади лорда-хранителя печатки (1924–25), міністра авіації (1916), лорда-голови Таємної ради (1916–24). 1919–24 – на посту міністра закорд. справ Великої Британії; водночас був лідером Палати лордів (1916–24). 1911 отримав граф. титул; з 1921 – маркіз. Домігся укладення англо-іран. угоди (9.08.1919), що запроваджувала фактичний протекторат Лондона над Персією; брав активну участь у Лозаннській конф. (1922–23); вирішував питання щодо Чорномор. проток так, що чорномор. країни були обмежені у своїх правах. Один з організаторів антибільшовиць. інтервенції д-в Антанти на тер. колиш. Рос. імперії (1918–20). Під час рад.-польс. війни надіслав уряду РСФРР

ноту (11.07.1920), в якій поставив вимогу припинити наступ ЧА на Польщу і розмежувати тер. країн по лінії, прийнятій Верховною радою Антанти 8.12.1919 ("лінія Керзона"). 8.05.1923 направив Нар. комісаріату закорд. справ СРСР меморандум (відомий як нота чи ультиматум Керзона) зі звинуваченнями рад. уряду в порушенні умов англо-рос. торг. договору (1921), втручання у внутр. справи країн Сходу і з погрозою повного розриву відносин з СРСР. Намагався підтримувати дружні відносини між Францією, Німеччиною і Великою Британією.

П. у м. Лондон.

Літ.: Керзона лінія // ЕІУ. Т. 4. К., 2007; Кривонос Р. А. Керзон Джордж Натаніел // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. Т. 1. К., 2004.

Олексій Лупандін

КЕРНАН

Френсіс Джозеф

(Kernan Francis Joseph;

19.10.1859–03.02.1945) – амер. генерал-майор. Н. у м. Джексонвілл (шт. Флорида, США). Випускник Амер. військ. акад-ї м. Вест Пойнт (1881). Після військ.

служби 1888 повернувся в акад-ю, викладав військ. історію і право. 1891–96 продовжив адвокат. діяльність, був суддею. Під час іспано-амер. війни 1898 працював у штабі ген. А. Макартура. З 1906 командував полком. З 1917 – бригадний генерал, готував інструкції для Верховного головнокоманд. амер.

експедиційних військ у Європі Дж. Першинга. 30.11.1917–28.07.1918 керував відділом служб постачання амер. військ у Франції. 29.07–11.11.1918 – учасник переговорів у м. Берн (Швейцарія) з нім. представниками щодо лікування та обміну військовополоненими. 11.11.1918–18.04.1919 – тех. радник Амер. комісії з мирн. переговорів.

27.03–18.04.1919 – представник Антанти на переговорах між поляками (А. Скарбек, М. Куліньський, Я. Розвадовський) й українцями (М. Лозинський, В. Генбачов, К. Долежал, К. Бонн) у м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Польс. делегати вимагали визнання кордону по "лінії Бартелемі", українці натомість пропонували припинити воєн. дії, а мирні переговори вести в м. Париж. Узгодити позиції сторін не вдалося. Союзницька місія К. та її спілкування з укр. представниками допомогли краще поінформувати уряди США та Великої Британії про укр. питання.

Симпатизував ЗУНР. Намагався схилити поляків до припинення бойових дій. У листах до В. Вільсона неодноразово попереджав про можливість застосування армії Галлера проти українців, звинувачував поляків у пропагандист. війні проти ЗУНР, окреслював агресивний, загарбницький х-р їхньої сх. зовн. політики. Послідовно заперечував ототожнення укр. визвол. руху з більшовиками. Наголошував, що українці діють винятково відповідно до "14 пунктів" В. Вільсона.

23.11.1919–6.03.1922 – команд. армії США на Філіппінських о-вах 1.12.1922 вийшов у відставку.

П. у м. Вашингтон. Похований на Арлінгтон. нац. цвинтарі.

Літ.: Дацків І. Б. Діяльність дипломатичної делегації ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 року // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2012. Вип. 19. С. 227–239; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 257–260, 282; Західно-Українська Народна Республі-

КИВЕЛЮК
Іван Васильович

ка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 418; *Кучабський В.* Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом у 1918–1923 роках. Львів, 2015. С. 203, 211–212, 285–286; На бій за волю. Перемоги через поразки. Україна у війнах і революціях 1914–1921 років. Харків, 2016. С. 185–190; *Стахів М.* Західна Україна. Нарис державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Скрантон, 1960. Т. 4. С. 10–13, 59–60; *Temperley H.* A History of the Peace Conference of Paris. Vol. 1. P. 336; *Wilson W.* Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles anno MCMXIX. In autorisierter Übersetzung von Curt Thesing. Bd. 3. Leipzig, 1923. S. 191–196.

Микола Вітенко

**КИВЕЛЮК
Іван Васильович**

(08.02.1866–01.03.1922) – громад.-політ. діяч, заст. голови УНРади. Н. у с. Княжий Кут (нині в складі м. Скалат Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Навч. в АГ м. Львів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1893). Д-р права. Працював суддею у м. Тернопіль, Товсте, Будзанів, Гусятин, Копичинці (нині всі Терноп. обл.). З 1903 активний діяч “Просвіти”, УНДП. 1908 та 1913 був обраний до Галиц. сейму, 1908 – до Крайового виділу. Заст. голови НК УНДП. З 1913 переїхав до м. Львів. 1.11.1910–1.03.1922 – голова т-ва “Просвіта”. Поширив діяльність “Просвіти” на Лемківщину, Холмщину, Закарп. Україну, організовував курси для неписьмених, мережу нових філій та читалень, мандрівних б-к у Галичині.

У 09.1914 переїхав до м. Відень. Очолював просвітню комісію Укр. культ. ради. У 09.1915 повернувся до м. Львів. Відновлював мережу “Просвіти”. З 09.1918 увійшов до складу УЦВК, а 10.1918 – УГВК та УНРади. Заст. голови УНРади. За відсутності Є. Петрушевича виконував функції кер. парламенту ЗУНР. 21.11.1918, після відступу УГА з м. Львів, залишився в місті. Заарештований поляками, 10 місяців перебував у таборі Домб’є біля м. Краків (нині

Польща). Після звільнення ще двічі був заарештований польсь. поліцією (1920 і 1921), що суттєво погіршило стан здоров’я. Голова збірного НК УНТП (1919–20). Через арешти на посаді голови УНТП його замінив В. Бачинський.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Волинець С. Передвісники і творці Листопадового зриву: Західно-українські громадські і політичні діячі. Вінніпег, 1965; *Гуцал П. З.* Кивелюк Іван Васильович // ЕСУ. Т. 12. К., 2012. С. 627; *Кузутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 75–79, 86, 144–145, 205; Нарис історії “Просвіти” / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. Львів; Краків; Париж, 1993; *Чорновол І.* 199 депутатів Галицького Сейму. Львів, 2010. С. 138.

Микола Кузутяк

“КІЙВСЬКА КАТАСТРОФА” – невдалий похід ДА УНР та УГА на м. Київ. Уперше цей термін використав С. Петлюра.

11.08.1919 Гол. от. С. Петлюра видав наказ про похід об’єднаних укр. армій на м. Київ та Одеса проти більшовиків. На Київ наступала Центр. армія. група під командуванням А. Кравса (1-й і 3-й галиц. корпуси і Запоріж. корпус). Група А. Вольфа (2-й галиц. корпус і група Січових стрільців) наступала в напрямку Полонне–Житомир–Коростень, забезпечуючи лівий фланг Центр. групи. 30.08 передові частини УГА, просуваючись з пд. зх., ввійшли до м. Київ. Рад. війська покинули місто без бою. На 31.08 призначено парад укр. частин на Думській пл. (нині майдан Незалежності). Командуванням укр. військ було віддано наказ про охорону мостів через р. Дніпро: частини Запоріж. корпусу мали охороняти залізнич. міст у Дарниці, а вояки от. Зеленого повинні були вийти на лівий берег р. Дніпро й закріпитися в р-ні Бортничі–Бровари. Проте виконати наказ не вдалося – 31.08 з лівого боку Дніпра до міста ввійшов авангард 7-ї білогвард. д-зії ген. М. Бредова. Це стало несподіванкою, адже, за даними розвідки,

денікінці на 29.08 вели бої за 80 км від Києва й могли опинитися в місті не раніше 3.09. Також один з мостів (Ланцюговий) виявився без охорони (був не вказаний на карті). Укр. війська, маючи наказ командування уникати бойових зіткнень з білогвардійцями, не змогли перешкодити останнім захопити мости через річку та ввійти до середмістя Києва. Денікінці діяли рішуче, незважаючи на малу чисельність. Безпосередні переговори з ген. М. Бредовим не дали результату, адже він заявив: якщо до 5 години ранку 1.09.1919 укр. частини не покинуть Київ, проти них буде застосовано силу. Він вимагав від А. Кравса згоди на встановлення вигідної для них демаркаційної лінії. Київ залишався за білогвард. військами, а укр. армія мала відступити до Василькова. А. Кравс підписав угоду від імені УГА, оскільки М. Бредов заявив, що з армією С. Петлюри вести переговори не буде. Місто залишилося під повним контролем денікінців. "К.к." негативно вплинула на моральний стан армії і загострила відносини між лідерами УНР і ЗУНР.

Літ.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; *Капустянський М.* Похід Українських Армій на Київ–Одесу в 1919 році. К., 2004; *Ковальчук М.* Невідома війна 1919 року: українсько-білогвардійське збройне протистояння. К., 2006.

Роман Тимченко

КИЙОВСЬКИЙ (КІЙОВСЬКИЙ, КИЇВСЬКИЙ)

Трифон Іванович

(23.02.1887 – після 1946) – педагог, громад. діяч, поручник артилерії УГА. Н. у м. Чернівці в сім'ї сільс. господаря І. Кийовського та Ганни, уродженої Ковальської. З 1899 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці, де 10.07.1907 склав з відзнакою матуральні іспити. Студював природничі науки на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. Чл. укр. студент. т-ва "Союз" у м. Чернівці, чл. правління (бібліотекар) "Союзу" з 03.1908. Один із чл.-засн. укр. студент. т-ва "Запороже" (з 1910). Після завершення університет. студій – канд. на вчител. посаду;

6.09.1912 іменований заст. учителя у 2-й держ. г-зії м. Чернівці. У 09.1913 склав кваліфікаційні учительські іспити з фізики і математики, у 11.1913 – розширений кваліфікаційний іспит з укр. мови як викладової. Чл. правління (секретар) Т-ва учителів середніх шкіл на Буковині. 22.03.1914 підписав спільно з головою т-ва Т. Бриндзаном звернення укр. орг-цій Буковини з закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка в краї.

Військ. службу розпочав як однорічний доброволець, кадет-аспірант у резерві, у 01.1913 іменований кадетом у резерві; з 1915 – хорунжий у резерві 3-го полку фортечної артилерії зі штабом у м. Перемишль (нині Польща). Брав участь у багатомісячних боях з росіянами під час оборони фортеці Перемишль; після капітуляції австр. військ 22.03.1915 потрапив у рос. полон. Був інтернований як військово-полонений у м. Бугуруслан Самарської губ. в Росії. Звільнений з табору в серед. 1918; повернувся на Буковину наприкінці 1918.

Перебрався до Галичини 10.05.1919 в рамках 2-го виїзду з Буковини до ЗОУНР укр. службовців, які не бажали скласти присягу підданства на вірність рум. королеві. Вступив до УГА як хорунжий, згодом поручник артилерії. Відзначився у боях у Галичині та Наддніпрянщині як команд. батареї.

**КИПРІАН
Володимир**

**КИПРІАН
Іван**

Після визвол. змагань здобув докторат філософії, працював проф. ліцею в м. Чернівці. На поч. 1923 в числі 14 найдосвідченіших проф. середніх шк. Буковини, зокр. д-ра М. Бажалука, М. Городинського, В. Орзи, переведений на роботу в Румунію. Згодом на короткий час повернувся до м. Чернівці, однак із 08.1932 переведений на роботу в м. Кимполунг на Пд. Буковині (нині Румунія). 1934 переведений до м. Чернівці для викладання фізики і хімії, 1935 – до м. Кимполунг, де був активним чл. гуртка укр. інтелігенції. 31.10.1941 отримав право на пенсію, але продовжував працювати на посаді проф. математики і фізики теоретичного ліцею для хлопців у м. Кимполунг. 1945 евакуйований до м. Сібіу (нині Румунія). З 09.1946 введений у штат ліцею з цивільного буд-ва у м. Кимполунг як викл. математики.

Подальша доля невідома.

Лит.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 793, 794, 796, 885; Воєнні бранці в Перемишлі. Ч. 1. Відень, 1915. 25 трав.; З II. державної гімназії в Чернівцях // Буковина. 1907. 12 лип. (29 черв.); З українського академічного товариства "Союз" // Буковина. 1908. 29 (16) берез.; *Ковалюк Р.* Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст. Львів, 2001. С. 201; *Масікевич О.* "Борімося – поборемо" // Час. 1935. 7 лип.; Офіцери-Українці з Буковини полонені в Перемишлі // Буковина. 1915. 28 трав.; *Рубльов О.* Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004. С. 67–68; Румуни видаляють українських учителів на Буковині зі служби // Свобода. 1923. 12 січ.; Українська громадо! // Нова Буковина. 1914. 22 берез.; Die Versetzungen von Professoren und Lehrern // Der Tag. 1932. 7 August.

Володимир Старик

**КИПРІАН
Володимир**

(1896–10.03.1934) – четар УГА. Н. у м. Ярослав (нині Польща) у сім'ї чиновника. Навч. в г-зії.

З 1914 в складі Легіону УСС брав участь у ПСВ. З 1916 – пом. ліквідаційного старшини 1-го полку УСС. У м. Відень склав іспит зрілості. Після Листопадового чину 1918 – четар УГА, ліквідаційний старшина 1-ї бригади УСС. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину; завідував фінансовим забезпеченням бригади. З поч. 1920 – в ЧУГА. У 04.1920 під м. Козятин (нині Вінниц. обл.) потрапив у польс. полон. Перебував у таборах для військовополонених у с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.), м. Стрий (нині Львів. обл.) та Тухоля (нині Польща).

У 07.1920 втік із табору в Тухолі до Німеччини; згодом переїхав до ЧСР. Учасник т-ва "Студентська поміч" у м. Прага. Був секретарем укр. кооп. курсів табору для військовополонених у м. Йозефов (ЧСР).

Після повернення до Сх. Галичини працював у кооперації. З 1925 – скарбник кооперативу "Праця" у м. Бучач (нині Терноп. обл.); згодом – службовець і чл. управи кооперативу "Народний дім" у м. Перемишляни (нині Львів. обл.). З 07.1927 – діяч кооп. руху в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). З 1928 – ревізор РСУК у м. Львів.

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 551–552; Посмертні згадки // ЛЧК. 1934. Ч. 4. С. 23–24; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 85; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 70.

Богдан Паска

**КИПРІАН
Іван**

(27.10.1856–1934) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту, у Львів. і Перемишл. духовних семінаріях. Рукоположений 1883. Священик Перемишл. єпархії: 1883–84 – сотрудник у м. Добромилів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), 1884–88 – адміністратор у с. Шум'яч (нині Турків. р-ну Львів. обл.), 1888–1925 – парох м. Немирів (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.). Проповідник, ор-

ганізатор культосвіт. життя Рава-Руського пов., підтримав сел. страйк у Сх. Галичині 1902.

1918 вступив до УГА як польовий духівник, замешкав у м. Великі Мости (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Надавав духовну опіку воякам 6-ї Равської та 9-ї Белз. бригад під час воєн. дій у Галичині; з ними перейшов за р. Збруч, був у "чотирикутнику смерті". В 12.1919 – капелан бригадного шпиталю в с. Самгородок (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.). Взимку 1919–20 брав участь у з'їзді польових духівників УГА в м. Чечельник (нині смт Вінниц. обл.). З 12.1920 – катехит матуральних курсів в укр. таборі м. Ліберець (ЧСР).

Після трагічної смерті сина Віктора опинився на Наддніпрянщині, де душпастирював. На поч. 1930-х заарештований і відправлений на заслання, котре відбував в одному з таборів у Сибіру; відомий як в'язень "номер 8986". У таборі духовно опікувався 70-ма дітьми, народженими в неволі.

Трагічно загинув на місці заслання.

Літ.: Жаровський О. Отець Іван Кіпріян: життя та діяльність. Львів, 2002; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 141–144; *Мартирологія Українських Церков: у 4 т. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України.* Торонто; Балтимор, 1985. С. 127, 461–463.

**Ігор Пулипів, Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

КІР (КІРА)

Андрій

(д. н. н. – д. і м. с. н.) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Команча (нині Сяноц. пов. Підкарпат. в-ва, Польща). Займався с. госп-вом, торгівлею.

Під час ПСВ – фельдфебель австро-угор. армії. Після проголошення Команчанської лемків. республіки 4.11.1918 – комендант міліції у с. Вислік Великий (нині Сяноц. пов.) Чл. місц. укр. повітов. ради. 24.01.1919 заарештований польс. військовими.

Подальша доля невідома.

Літ.: Коковський Ф. Лемківські республіки в 1918–1919 роках // *Історичний календар-альманах Червоної Каліни на 1935 рік.* Львів, 1934; *Прах Б.* Участь греко-католицьких священиків Лемківщини у політичних подіях 1918–1919 років // *Гілея.* 2013. Вип. 73. С. 25–27; *Шпилька П.* Визвольні змагання Східної Лемківщини в 1918 році // *Аннали Лемківщини.* Ч. 5 / ред. І. Гвозда. Нью-Йорк, 1993.

Микола Вітенко

КИРІЛІВ

Антон Степанович

(1878 – після 1953) – юрист, громад. і політ. діяч, четар інтендатури НКГА. Н. у м. Сторожинець (нині Чернів. обл.) в сім'ї ремісника. 1890–99 навч. у Чернів. держ. г-зії, де 1901 склав матуральні іспити. Студював право в Чернів. унті 1901–08, 31.07.1908 здобув абсолюторіум. 1902 отримував стипендію в сумі 240 корон річно, яку призначила йому Чернів. громад. рада з коштів фундації С. і К. Самборських. Чл. т-ва укр. студентів "Січ" у м. Чернівці, утвореного внаслідок злиття т-в "Союз" та "Молода Україна", чл. правління "Січі" з 25.03.1903. 1907 отримував стипендію (210 корон річно), яку призначав крайовий уряд для студента чл. національності. З 12.1907 неодноразово був обраний членом правління, чл. ревізійної комісії та чл. мирового суду акад. т-ва для допомоги хворим і надання стипендій студентам. Кандидат права, 1913 суд. кандидат у м. Чернівці. Під час ПСВ промований д-ром права.

Служив у 22-му полку піхоти ландштурму, був іменованій рахунковим практикантом з 1.03.1915, з 1.11.1918 – рахунковим помічником у м. Львів. Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як рахунковий практикант УГА у Львові. 1.01.1919 іменованій хорунжим-інтендантом рахунково-провірочного відділу НКГА, 1.03.1919 – четарем інтендатури УГА.

Після повернення на Буковину працював адвокатом у Чернівцях. Чільний діяч укр. громад. та політ. руху на Буковині. Обраний головою т-ва "Українська школа" в Чернівцях на заг. зборах

КИРИЛІВ

Антон Степанович

1.09.1929, керував т-вом до його ліквідації більшовиками в 06.1941. 1930 за сприяння Укр. нац. партії зумів домогтися від рум. уряду дозволу на викладання укр. мови в укр. громадах Чернів. і Сторожинец. пов. та в 5 школах м. Чернівці; цей дозвіл було скасовано урядом 1931. Організатор курсів укр. мови для дітей у Чернівцях, Садгорі та ін. місцевостях Буковини, які часто мусили маскуватися під курси для неграмотних через тотальну заборону рум. владою викладати укр. мову навіть приватно. Був одним з ініціаторів видання та беззмінним відп. ред. часопису для дітей "Українська ластівка", який видавало т-во "Українська школа" 1933–38. Довголітній чл. т-ва "Український народний дім" у Чернівцях, чл. надзорчої комісії т-ва.

Активний чл. Укр. нац. партії Румунії (президент В. Залозецький), учасник усіх її конгресів; на конгресі в Чернівцях 18.11.1928 обраний чл. вужчої ексекютиви партії. З 1928 – депутат Чернів. повітов. ради, на засіданні якої 1.03.1929 разом з ін. укр. депутатами склав протест проти заборони укр. викладової мови в нар. школах та відмовився голосувати за бюджет. На повітов. виборах 5.02.1930 обраний депутатом Чернів. повітов. ради за спільним списком від Укр. нац. партії та націонал-цараніст. партії. Очолював самост. виборчий список Укр. нац. партії в Чернів. пов. на виборах до повітов. рад 4.12.1932. У 03.1930 від імені Укр. нац. партії підписав разом з А. Завадою виборчий пакт з націонал-цараніст. партією, за яким до списку кандидатів у міські депутати від урядової партії внесено 4 укр. кандидати. На виборах 16.03.1930 обраний міськ. радником громад. ради м. Чернівці від Укр. нац. партії разом з А. Завадою та М. Левицькою. Обраний віце-президентом громад. ради Чернівців на її установчому засіданні 24.07.1930.

На виборах до рум. сенату в 12.1933 висунутий кандидатом у сенатори від Укр. нац. партії (у блоці з опозиц. радикально-цараніст. партією Юніяна і Стери) по Чернів. пов., однак безуспішно. На нараді в Укр. нар. домі в

Чернівцях 7.08.1933 обраний головою к-ту для підготовки протибільшовиц. протесту та допомоги голодуючим на Україні, який вирішив улаштувати панахиди в правосл. і греко-католических цервах за жертвами голоду в Україні та провести протестаційне віче в Чернівцях. У складі депутації від УНР (В. Залозецький, Ю. Сердинюк, А. Кирилів, А. Завада, О. Купчанко, М. Гарас) у 06.1934 вручили Президентові Румунії Г. Татареску королівському намісникові меморіал з нац. та екон. вимогами буковин. українців.

У 10.1935 голова Укр. допомогового к-ту для Бессарабії в Чернівцях, який провів організовану акцію в усіх повітах Буковини та передав зібране збіжжя, харчі й велику суму грошей нужденним українцям Бессарабії. Як один зі свідків укр. сторони на суд. процесі проти редактора час. "Самостійна думка" І. Григоровича в 06.1937 відкрито заявляв про тотальну румунізацію укр. шкільництва та переслідування будь-якої укр. діяльності на Буковині. Був одним з повноважних представників реліг., культ. і просвітн. установ Буковини й Бессарабії, які 14.02.1939 передали королів. намісникові Сучавської обл. Г. Флондорові меморіал з вимогами буковин. і бессараб. українців. Правний дорадник Допомогового к-ту, засн. в 05.1939 з метою надавати допомогу харчами та медикаментами пораненим і втікачам з Карпат. України.

У 06.1940 залишився в Чернівцях, перебував під більшовиц. окупацією до 07.1941. Брав участь у демонстративних ушануваннях буковин. корифеїв новою владою, зокр. в багатолюдному мітингу на могилі Ю. Федьковича за участю О. Корнійчука на поч. 07.1940. Влітку 1941 разом з ін. провідними укр. діячами (В. Дутчак, М. Гарас, А. Кирилів, М. Джулиба, С. Кравчук, В. Гузар, Д. Бендак) увійшов до складу УНР-ди Буковини, яка домагалася від нім. держ. установ включення Пн. Буковини та Пн. Бессарабії до складу майбутньої укр. д-ви. У 04.1942 належав до групи укр. інтелектуалів Буковини, які намагалися заснувати в Чернівцях

нову політ. орг-цію на засадах львів. Нац. ради А. Лівіцького. За часів 2-ї рум. окупації перебував під постійним наглядом поліції. З 29.09.1944 працював бібліографом Чернів. ун-ту.

Арештований 16.01.1945 на підставі постанови УНКДБ Чернівецької обл. від 16.01.1945 за звинуваченням у членстві в ОУН Пн. Буковини, веденні націоналістичної агітації. 11.01.1945 за аналогічними звинуваченнями заарештовано І. Карбулицького, справу якого 20.03.1945 було об'єднано зі справою К. Слідство завершено 27.04.1945; у спільному обвинувальному висновку К. інкримінували проведеною активної націоналістичної діяльності. Особлива нарада при НКВС СРСР 27.03.1946 засудила К. та І. Карбулицького "за участь в антирадянській організації українських націоналістів" на 8 р. ВТТ з конфіскацією майна на підставі ст. 54-1 "а" та 54-11 КК УРСР за зраду Батьківщини в складі контрреволюц. орг-ції. Ув'язнення відбував у Пісчанському таборі МВС СРСР.

Звільнений з ув'язнення 10.01.1953; був направлений у будинок інвалідів, де доживав віку через відсутність родичів.

Дата й місце смерті та поховання невідомі. Реабілітований Президією Чернів. облсуду з поверненням конфіскованого майна 12.04.1990.

Дж.: Архів УСБУ по Чернівецькій обл. Справа П-4691 по звинуваченню Кирилова Антона Степановича та Карбулицького Іларіона Івановича у злочинах, передбачених ст. ст. 54-1 "а" та 54-11 КК УРСР.

Літ.: Буковина і Бессарабія дамагаються належних прав // Діло. 1939. 26 лютого; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Дітройт, 1956. С. 347, 351, 353, 368, 385, 645; *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць. 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 106–116; Допомогова акція // Діло. 1939. 26 трав.; *Дуда А., Старик В.* Буковинський Курінь в боях за українську державність 1918–1941–1944. Чернівці, 1995. С. 195; [*Масікевич О.*] Під румунським постолом. [Париж], 1937; Українська

Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 308, 323; *Moraru P.* Mișcarea iredentistă ucraineană din Bucovina 1941–1944 // Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX. Vol. 2. Sibiu, 2007. P. 147–168.

Володимир Старик

КИРСТЮК

Іван Семенович

(13.12.1898 – після 1966) – інж., хорунжий УСС, поручник УГА, підприємець, громад. діяч. Н. у м. Чернівці в родині С. Кирстюка і Михайліни, уродженої Савицької.

Стрілець запасного куреня добровольчого корпусу УСС. 30.05.1915 в битві під м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.) і Стрий (нині Львів. обл.) потрапив у рос. полон. Інтернований у м. Вольськ Саратовської губ. (нині РФ). За опір кинутий до в'язниці, звідки йому вдалося 19.01.1916 втекти та перейти замерзлу р. Волга. Завдяки знанню рос. мови, К. через м. Пенза, Тула, Москва, далі через Фінляндію дістався до Швеції, звідти через Німеччину до Австрії; повернувся до своєї військ. частини. Останній військ. ранг у Легіоні УСС – хорунжий.

Після розпаду Австро-Угор. монархії на поч. 11.1918 – четар УГА. Команд. 1-ї сотні 3-го куреня сформованої в м. Тербовля (нині Терноп. обл.) у ході наступу на Тернопіль у 06.1919 10-ї Янів. бригади 1-го корпусу УГА. З 1.08.1919 іменованій поручником піхоти 1-го корпусу УГА. Інтернований поляками в таборі м. Тухоля, звідки втік 4.08.1920 і разом з великою групою старшин УГА приїхав до укр. військ. табору м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі Ліберець. краю, Чехія).

1921 записався на студії в Чернів. ун-т, однак 12.07.1921, прослухавши 1 семестр, отримав свідоцтво про вибуття з ун-ту. Чл. укр. акад. т-ва "Запороже". Один з організаторів святкової акад-ї 1.11.1928 в залі Кунстшпіле в 1-му окрузі м. Відень та Шевченківського свята в залі архітекторів м. Відень 5.04.1930. З 1931 працював урядовцем у т-ві "Астра Романа" в м. Плоєшті (нині Румунія), допомагаючи С. Лакусті зби-

КИРСТЮК
Іван Семенович

КИСІЛЕВСЬКА
Олена Львівна

рати матеріали до рубрики "Памяті героїв" у чернів. газ. "Час". З 1933 постійно мешкав у м. Париж, підтримував тісні зв'язки з укр. орг-ціями Буковини. Інж., згодом засн. і власник ф-ки пластмас "Термопластика" в Парижі. Щедрий меценат різних укр. установ, один з фундаторів вид. "Буковина – її минуле і сучасне" (1956). 1948 уможливив переїзд до м. Париж О. Штуля-Ждановича, гол. ред. час. "Українське Слово", майбутнього голови ПУН. Був учасником польс.-укр. зустрічі в м. Париж 10.06.1966.

Подальша доля невідома.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 373; Вістка з полону // Вістник Союзу визволення України. 1916. 27 лютого; *Грицай О.* Свято перше листопада у Відні // Свобода. 1928. 4 груд. С. 2; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1930. 26 серп.; *Його ж.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 17 берез.; *Островецька М.* Один – такий блискучий бій // Свобода. 1959. 27 черв.; Париж Олександрів Штулеві. Збірник на пошану Олега Штуля-Ждановича. Париж, 1986. С. 794, 925–926; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 107; *Aus russischer Gefangenschaft geflüchtet // Illustrierte Kronen Zeitung.* 1916. 26 Juli; *Zwei wackere Helden // Wiener Bilder.* 1916. 6 August.

Володимир Старик

**КИСІЛЄВСЬКА
Олена Львівна**

(псевд. і крипт.: О. Галичанка, Калина, Незнана, О. К., Ол. Га та ін.; 24.03.1869–29.03.1956) – громад.-політ. і культосвіт. діячка, письменниця, журналістка. Н. у с. Фільварки (нині в складі м. Монастириська Терноп. обл.) у сім'ї о. Л. Сіменовича. Спершу навч. у м. Заліщики (нині Терноп. обл.), з 1884 – у Станіславів. виділовій шк. Тоді ж вступила в Т-во руських жінок, засн. Н. Кобринською. 1887 вийшла заміж за письменника, крамаря Юліана Кисілевського (1864–1928).

Від 1912 редагувала жін. сторінку в газ. "Діло". У м. Відень під час ПСВ долучилася до Жін. допомогового к-ту для січових стрільців та ін. вояків, який

опікувався пораненими. Працювала у військ. цензурі, розповсюджувала укр. вид. Нагороджена срібною медаллю австро-угор. уряду та відзнакою Червоного Хреста.

1919–39 проживала й працювала в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Організатор-референт Союзу українок (1923–28), видавець і ред. двотижневика "Жіноча доля" (1925–39) та його додатків "Жіноча воля" і "Світ молоді" (1932–39) у м. Коломия. На виборах 11.03.1928 обрана сенатором польс. парламенту від УНДО. 1929 відвідала жін. орг-ції у США та Канаді. Голова секції господинь при т-ві "Сільський господар" (1935).

1939 виїхала до м. Криниця (нині м. Криниця-Здруй Новосондецького пов. Малопольс. в-ва, Польща), 1944 – до Німеччини. До 07.1948 перебувала в нім. ДП Траунштайн і Діллінген, де займалася громад. роботою. Емігрувала до США (1948). Від 1948 – 1-ша голова Світової федерації укр. жін. орг-цій. Протягом останніх років життя мешкала разом із сином Володимиром (істориком, журналістом, активним діячем укр. діаспори) у м. Оттава (Канада).

Залишила спогади про митрополита А. Шептицького, О. Кобилянську, Н. Кобринську, О. Телігу, О. Басараб, А. Чайковського та ін. Автор оповідань і новел ("Море" (1906), "Нові чобітки" (1908), "Іваниха розповідає" (1911), "В горах" (1913), "Покутське село" (1924), "Осінньою порою" (1924), "Гей, там, у зелених верхах" (1924)), зб. і брошур ("Як вести працю в жіночих гуртках" (1927), "Самовиховання" (1928), "Українська селянка при праці: Поради як вести працю в Жіночих Секціях УО.Т" (1942), "Українське жіноцтво у вільному світі" (1954)), описів подорожей ("Враження з дороги" (1910), "До комор Довбуша" (1925), "Швейцарія" (1933), "По рідному краю: Полісся" (1935), "Подорож до Африки", "Під небом півдня" (1937), "Листи з-над Чорного моря" (1939)).

П. у м. Оттава.

З 1999 у м. Монастириська діє Літературно-меморіальний музей О. Кисілевської.

Лит.: Архівна україніка в Канаді: довідник. К., 2010. С. 145–148; *Качкан В.* Українське народознавство в іменах: у 2 ч. Ч. 2. К., 1995. С. 153–159; *Кузутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 490; Олена Кисілевська (1869–1956) // Коломия і Коломийщина. Філадельфія, 1988. С. 342; Померла Олена Кисілевська, сеньйорка українського жіночого руху // Свобода. 1956. 31 берез. Ч. 61. С. 1.

Оксана Дрогобицька

КИСІЛЕВСЬКИЙ Богдан Ізидорович

(10.01.1887–16.01.1957) – лікар УГА, громад. діяч. Н. у с. Крогулець (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в багатодітній священницькій родині. Здобув освіту в сільс. шк. (1902), г-зії м. Бучач (1910). Студював право у Віден. ун-ті; згодом перевівся на мед. ф-т, навч. на якому закінчив 1915.

Добровільно зголосився до УСС. Військ. лікар. Хорунжий. Служив у моравській Остраві, м. Перемишль, Львів. У складі УСС у 11.1918 прибув до м. Львів. Учасник польсь.-укр. війни. У складі УГА відступив за р. Збруч. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Пережив “чотирикутник смерті”. Під кер-вом ген. М. Тарнавського пройшов з боями в складі УГА, мед. частина розташовувалася у м. Вінниця, Браїлів (нині смт Жмерин. р-ну Вінниц. обл.), Київ. Особисто знайомий з Є. Коновальцем та С. Петлюрою, товаришував з військ. лікарями Белеєм та Я. Воевідкою. У м. Браїлів разом з військ. госпіталем потрапив у більшовиц. полон. Етапований до м. Ростов (нині Ярославльської обл., РФ). Зумів утекти з групою колиш. вояків УГА. 1920 повернувся додому. Працював хірургом, сімейним лікарем у м. Перемишль.

1926, за підтримки К. Воевідки, переїхав до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). До 1941 працював фізіотерапевтом у залізн. поліклініці. 1942 переїхав до м. Маріампіль (нині с. Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Відмовився емігрувати на Захід. Лікував жителів Маріамполя та прилеглих сіл, не зважаючи на

їхню нац. та реліг. належність. Оперував поранених членів ОУН та вояків УПА. У 01.1946 відряджений до с. Деліїв із завданням організувати лікарню. Неодноразово був пограбований, зазнав переслідувань органами НКВС. 1955 К. понизили з посади гол. лікаря до лікаря-терапевта, згодом звільнили з роботи. Декілька разів був заарештований, але невдовзі звільнений.

П. і похований у с. Деліїв. 10.01.2018 в м. Івано-Франківськ на честь К. встановлено меморіальну дошку.

Лит.: *Пундій П.* Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. Кн. 1. Львів; Чикаго, 1994; *Романюк В. К.* Місто між двома Бистрицями. Кн. 3. Івано-Франківськ, 2015; *Чубата Д.* Кисілевський Богдан Ісидорович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 72–73.

Павло Артимишин, Ігор Соляр

КИСІЛЕВСЬКИЙ Володимир Юліанович

(від 1942 – Кей, Кайє, Каує; 04.08.1896–30.08.1976) – вістун УСС, четар УГА, офіцер ЗС Канади, журналіст, видавець, соціолог, історик. Н. у м. Коломия в сім’ї поштового урядника, згодом поштового офіціала в м. Львів Ю. Кисілевського та Олени, уродженої Сіменович, громад. діячки й письменниці. 1907–14 навч. у Чернів. вищій реальній г-зії, де 29.06.1914 склав матуральні іспити. Шкільний товариш майбутнього хор. УГА Н. Тотоєскула.

Доброволець Легіону УСС від кін. 1914, воював на фронті. 1917 розпочав навч. у Віден. ун-ті. Як старшина НКГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. 1919 – особистий ад’ютант шефа Ген. штабу УГА ген. Г. Ціріца.

Після відступу УГА за р. Збруч борювався за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців; наприкінці 1919 – зв’язковий УГА при Брит. військ. місії в м. Одеса.

Після визвол. змагань завершив студії у Віден. ун-ті, д-р філософії (1924); вивчав інженерну справу в Тех. ін-ті (Відень). 1925 емігрував до Канади. Закінчив учительські курси при Торонт. ун-ті й інженерні курси при Манітоб. ун-ті. 1926–28 служив у військ. резерві

**КИСІЛЕВСЬКИЙ
Богдан Ізидорович**

**КИСІЛЕВСЬКИЙ
Володимир Юліанович**

КІГЧАК
Андрій

“Вінніпезькі гренадери”. З 1927 – журналіст низки укр. видань Канади і США; ред. укр. тижневика “Західні Вісти” (Едмонтон; 1928–30), пом. ред. тижневика “Україна” (Чикаго (США); 1930–31). 1930 отримав канад. громадянство. У 05.1931 переїхав до м. Лондон (Велика Британія), де працював дир. Укр. пресового бюро (1931–40; за ін. даними – 1931–39 або 1932–39), відстоював укр. інтереси, розповсюджував інформацію про становище українців у СРСР та ін. країнах. Поєднував журналістику з наук. працею: 1933–36 у Шк. слов’ян. і сх.-європ. наук Лондон. ун-ту підготував доктор. дис. Від 11.1939 – речник Союзу українців самостійників у м. Лондон. У 05.1940 повернувся до Канади. Співініціатор і учасник об’єднання більшості укр. орг-цій Канади в К-т українців Канади (11.1940; нині Конгрес українців Канади).

На поч. ДСВ – співробітник Ін-ту дослідження міжнар. зв’язків та Мін-ва інформації, 1941–44 – речник у справах етніч. груп і преси військ. відомства; 1944–49 – у департаменті держ. секретаря; 1949–62 – у Мін-ві громадянства й імміграції. 1948–60 також викл. історії в Оттав. ун-ті, де з 1950 – проф. і зав. каф-ри славістики. З 1954 (за ін. даними – 1950) – 1-й голова та почесний чл. Канад. асоціації славістів. Чл. управи Укр. істор. т-ва (1965–74), співробітник ж. “Український історик”. Дійсний чл. НТШ (1932; багатолітній голова його оттав. відділення) та УВАН (1948).

Нагороджений Хрестом Армії УНР, Шевченківською медаллю (1963; Канада), Орденом Канади (1974). Автор понад 1000 публікацій, у т. ч. монографій з історії поселення українців у Канаді, статей, рецензій, енциклопедичних гасел у вид. Великої Британії, Канади, США, Франції.

П. у м. Оттава, де й похований на цвинтарі Нотр-Дам.

Літ.: Арсенич П. І. Уродженці Прикарпаття – дійсні та звичайні члени НТШ (1873–1989) // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. 2009. № 3 (7). С. 233–234; *Герасимова Г. П.* Кайє-Кисілевський Володимир Юліанович // ЕІУ. Т. 4. К., 2007. С. 24; *Кравець Р.* Кисілев-

ський Володимир // Українська думка (Велика Британія). 2011. 17 груд. С. 8; *Тесля І.* Проф. В. Ю. Кисілевський // Свобода. 1976. 5 жовт. Ч. 189. С. 2–3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 338.

Микола Лазарович

КІГЧАК Андрій

(16.02.1897–25.03.1978) – підхорунжий УСС, хорунжий УГА. Н. у с. Голобутич (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) у сел. родині. Згодом з батьками переїхав до м. Стрий, де здобув освіту в г-зії. Навч. на торг. курсах у м. Львів.

Добровolecь Легиону УСС від 08.1914. З 1915 входив до оркестру УСС під орудою М. Гайворонського. На 10.1918 – інструктор кулемет. (скорострільних) сотень у м. Стрий, організатор та учасник Листопадового чину в місті. Надалі був харчовим старшиною в 7-й Львів. бригаді, в складі якої воював до 04.1920.

Після звільнення з таборів інтернованих проживав у м. Перемишль (нині Польща). Діяльний в укр. кооперації. 1944 разом з родиною виїхав до Німеччини. Перебував у ДП м. Аугсбург (нині ФРН). 1949 переїхав до США. Активний діяч укр. діаспори. Чл. філадельфійських станиць УСС, УГА, ОБВУА, т-ва “Самопоміч”. Автор спогадів про м. Стрий та Перемишль, УСС, УГА. Разом з О. Бандерою співред. час. “Квітучі

**Інструктори вишколу
скорострільів у м. Стрий.
Праворуч
Андрій КІГЧАК.
Лютий 1919 р.**

береги", що видавався в м. Нью-Йорк. Зібрав унікальний архів україніки.

П. у м. Філадельфія (США). Похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Тв.: *Кігічак А.* Дев'ять місяців правопорядку. Українська адміністрація в Галичині від 1.11.1918 по 16.07.1919 // *Квітучі береги.* 1970. Ч. 10. С. 21–24; *Його ж.* Зразок правопорядку української влади в одному з галицьких міст // *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 25–30.

Літ.: *Бандера О.* Відлітають сірим шнурком... // *Квітучі береги.* 1980. Ч. 19. С. 81; *Вайда М.* Побратим Андрій Кігічак // *Квітучі береги.* 1967. Ч. 3. С. 40–41.

Микола Вітенко

КІЖИК

Володимир

(1880–29.10.1965) – правник, старшина УГА. Брат сот. О. Кіжика. Н. у с. Білий Камінь (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Золочів (1900). Студював право у Львів. ун-ті. Після завершення навч. працював у судях. Здобув ступінь д-ра права.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії, іменований поручником. До УГА вступив у 12.1918; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-судді. Служив у польовому суді Стрийської ОВК, у 04–09.1919 був нач. польового суду 3-го корпусу й одночасно правничим референтом при команді цього корпусу. Потрапив у польс. полон (04.1920); з табору в м. Тухоля звільнений 9.07.1920.

Від 1922 займався адвокатурою, 1925–39 мав власну канцелярію в м. Янів (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну Львів. обл.). Навесні 1944 емігрував на Захід, поселився в Німеччині.

П. у м. Регенсбург.

Літ.: *Дем'янчук М.* Пам'ятник д-рові В. Кіжикові // *Свобода.* 1967. 15 лютого. Ч. 27. С. 4; *Лаба В.* Історія містечка Янів від найдавніших часів до 1939 року (та штрихи до історії села Лелехівка). Львів, 2000; *Максимчук І.* До історії судівництва при Українській Галицькій Армії // *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 3. Вінніпег, 1968.

С. 135–145; *Регульський В. Г.* Військове судівництво Галицької армії ЗУНР // *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2001. № 14. С. 193–201.

Петро Гуцал

КІЖИК

Осип

(19.03.1886–03.05.1919) – правник, старшина УГА. Брат сот.-судді В. Кіжика. Н. у с. Білий Камінь (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Золочів (1907). Студював право у Львів. ун-ті. Після завершення навч. відбув однорічну військ. службу, потім працював пом. адвоката в м. Львів, брав участь у громад. житті, зокр. в діяльності т-ва "Просвіта".

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, став поручником. ВУГА – від кін. 1918, командував сотнею, потім куренем у 4-й бригаді; іменований сотником.

Загинув у бою біля с. Миклашів (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Похований з військ. почесними в с. Білий Камінь.

Літ.: *Товариш.* Сотник Йосип Кіжик // *Стрілець.* 1919. 11 мая.

Петро Гуцал

КІЗЛО

Осип

(1900–15.03.1925) – стрілець УСС та УГА. Н. у м. Дрогобич (нині Львів. обл.) у сім'ї міщан.

Під час ПСВ вступив до Легіону УСС. Після Листопадового чину 1918 – у складі УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Восени 1919 перебував у "чотирикутнику смерті"; хворів на тиф. Під час боїв утратив пальці ніг. 1920 долучився до ДА УНР, брав участь у польс.-рад. війні. У 08.1920 в складі групи ген. А. Кравса перейшов до ЧСР. Згодом повернувся до м. Дрогобич.

П. і похований у м. Дрогобич. Майно заповів для потреб т-в "Просвіта", "Рідна школа", укр. інвалідів, на побудову укр. г-зії в м. Дрогобич.

Літ.: *Ті, що відійшли // ЛЧК.* 1929. Ч. 1. С. 23.

Богдан Паска

КІЗЛО
Осип

КІЗЮК
Корнило

КІЗЬ

Роман Іванович

(08.12.1891 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Брат чет. Т. Кізя. Н. у м. Ряшів (нині Підкарпат. в-ва, Польща) у родині службовця. З дитячих літ проживав у м. Яворів. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1911). Студіював право у Львів. ун-ті.

В УГА – від кін. 1918, іменований поручником-суддею. Перебував за р. Збруч, суддя польового суду 1-го корпусу. Оборонець от. О. Лисняка на процесі 13–14.11.1919 у м. Вінниця. У кін. 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР, перебував у таборах для інтернованих.

Після 1923 проживав на Закарпатті. З 1926 працював суддею в м. Тячів.

Подальша доля невідома.

Лит.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 323.

Микола Вітенко

КІЗЬ

Тадей Іванович

(1893–05.1927) – старшина УГА. Брат поручника-судді Р. Кізя. Н. у м. Яворів (нині Львів. обл.) у родині службовця.

Воював в УГА, четар. З кін. 05.1919 перебував у ЧСР в таборах для інтернованих. Командував робітн. відділами в м. Кошице, потім у м. Пряшів.

П. у м. Прага.

Микола Вітенко

КІЗЮК

Корнило

(24.09.1892–25.04.1969) – старшина УГА, інж.-хімік, громад. діяч. Н. у с. Трибухівці (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.). Під час навч. у Бучац. г-зії був чл. таємного драгоманів. гуртка (1909–13). Після завершення гімназійних студій вступив до військ. старшин. шк., пройшов додатковий тех. вишкіл у шк. саперів.

Під час ПСВ – команд. сотні, куреня саперів австро-угор. армії. В УГА з 11.1918; організатор і команд. саперного вишколу в м. Чортків (нині Терноп. обл.). Влітку 1919, як команд.

тех. сотні 14-ї бригади, відступив за р. Збруч. Навесні 1920 в складі орг. відділу саперів перейшов до військ. частини от. Ю. Тютюнника.

Після завершення визвол. змагань належав до УВО, керував її нелегальним старшин. вишколом. Навч. у Вищій тех. шк. в м. Данціг (нині Гданськ, Польща), отримав диплом інж.-хіміка (1929). Працював за фахом у м. Крулевська Гута (нині м. Хожув, Польща), на вир-ві з випалювання вапна в м. Миколаїв (нині Львів. обл.). Був дописувачем польс. та нім. журналів, співпрацював з редакцією ж. "Технічні вісті" (Львів).

Влітку 1944 емігрував до м. Берхтесгаден (Німеччина). 1949 виїхав до США, поселився в м. Честер (шт. Пенсільванія). Працював інж.-хіміком у сталеливарні "Фінікс". Чл. Укр. тех. т-ва (Львів), Т-ва укр. інж. Америки, ОбВУА, т-ва "Самопоміч", УККА та ін. Був одружений з донькою священика УГКЦ, теубовлян. декана, голови повітов. нац. ради в період ЗУНР С. Мохнацького.

П. у м. Честер.

Лит.: Бучач і Бучаччина. Історично-мемуарний збірник. Нью Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 107, 409–410; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995.

Олег Єрешій

КІННОТА (КАВАЛЕРІЯ) УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ.

Кінні стр-ри УГА не були належно розвинуті, хоча для їх створення були чималі можливості. У роки ПСВ багато галиц. вояків проходили військ. службу у 8 австр. кінних полках (7 уланських та 1 драгунський) у Галичині й Буковині, зокр. в м. Львів, Станиславів, Перемишль, Жовква, Городок, Золочів, Коломия, Бережани. Після розпаду цісар. армії в місцях дислокації цих полків залишилося чимало коней, яких командування УГА не використало. У 11–12.1918 команд. сотень, куренів та бойових груп самотужки творили невеликі кінні підрозділи розвідки і зв'язку. Виняток становив полк УСС, який мав кінний відділ під команд. чет. Л. Лепкого та підготував групу вишколених старшин-кіннотників, зокр. пор. Р. Камінського, Ф. Бориса, І. Іванця, Т. Шухевича. У пе-

Старшини 1-ї кавалерійської бригади УГА. Березень 1920 р.

ріод реорг-ції армії на базі групи "Схід" ств. 1-ша бригада УСС, у якій сформовано 1-й бойовий відділ кінноти під командуванням чет. Л. Лепкого. Вишкіл очолив пор. Т. Шухевич, кіш і збірний пункт коней – чет. Ф. Борис. Відділ Л. Лепкого став зав'язком кінного полку, який сформовано влітку 1919.

Командири галиц. корпусів і бригад неодноразово пропонували кер-ву ДСВС і НКГА розгорнути формування кінних частин для ведення маневрових бойових дій. Однак уряд вважав неможливим утримувати взимку велику кількість коней. Лише в розпал весни 1919 розпочалася розбудова цього роду війська, у бригадах започатковано формування кінних сотень. Найбільших успіхів було досягнуто в 2-му корпусі полк. М. Тарнавського. Формування кінних сотень, полків і бригад набрало організованого х-ру і пожвавилось у 07.1919, коли команд. УГА став ген. О. Греков, який видав наказ про формування кінних частин. Під час Чортків. офензи в 1-му корпусі ств. кінний полк під команд. ротмістра Е. Геніґа, у бригадах – кінні ескадрони (пор. І. Іванець – у 2-й Коломий., чет. С. Федак – у 7-й Львів. та ін.), у 3-му корпусі – кінну бригаду ротмістра Е. Шепаровича.

Взірцевим був 1-й кінний полк 1-го корпусу, який, завдяки команд. полк. О. Микитці, укомплектовано досвідченим особовим складом (зокр. команд. полку сот. Е. Геніґ і нач. штабу пор. О. Іваницький – випускники австр. акад-ї

Генштабу). Полк складався з 5 ескадронів, якими командували сот. В. Возняк і М. Янович, пор. М. Алексевич і Ф. Вайнгаймер, чет. М. Панас. Ескадрон мав 4 чети по 40 кіннотників, що були озброєні австр. або рос. карабінами та шаблями, а також відділ легких скорострілів, 2 чети телефоністів, польову кухню. Крім того, полк мав батарею 76-міліметрових рос. гірських гармат (2 гармати), 4 важкі скоростріли на двоколках, обоз (17 возів), полкову кухню, відділ санітарів і канцелярію. Бойовий склад полку нараховував 650 шабель.

Типовий кінний полк УГА об'єднував 2 дивізіони по 3 ескадрони, кожний з яких мав 4 чети (по 40 кіннотників), а також ескадрон важких скорострілів (4 чети по 2 скоростріли на двоколках). До управління полку входили: команд. (підполковник, полковник), 1-й ад'ютант – заст. команд. (майор, отаман), 2-й ад'ютант – нач. штабу, а також старшини – рахунковий (4–6 підстаршин), провіантовий (3–6 підстаршин), лікар (з 6–10 санітарами), ветеринар і фельдшер-коваль (з 6–12 ковалями).

До управління кінного ескадрону належали: команд. (ротмістр), заст. старшини і 9 підстаршин. Загалом кінний ескадрон нараховував 160 шабель. Ескадрон скорострілів мав у групі управління 2 старшин; 10 підстаршин, всього 100 вершників. Згідно зі штатом, у кінному полку налічувалося 1000–1100 вояків. Обоз складався із

КІРЖЕЦЬКИЙ
Степан

44 возів і 8 польових кухонь. Кожний старшина мав по 2 вершники, а ротмістр у штабові старшини – по 3.

У 06.1919 розгорнуто формування 1-ї кінної бригади УГА (команд. Е. Шепарович), у якій було чимало наддніпрянців і навіть кубан. козаків (сотня пор. С. Вайса). Бригада складалася з 2 полків, якими команд. от. Єднак і ротмістр (сот.) Р. Ярий. 1-й кінний полк мав 3 кінні та 1 скорострільну кінну сотні (відповідно пор. М. Гавриляк, О. Трач, чет. П. Дереш та І. Руменович). Команд. кінних сотень 2-го полку були пор. С. Вайс, Т. Пасічник, хор. Г. Винницький, скорострільної – чет. О. Яськевич. Кінна сотня нараховувала 120–130 шабель. Крім кінних полків, бригада мала стрілець. (пластун.) курінь у складі 3 піших і скорострільної сотні, запасний кіш і вишкіл сот. Г. Гречанівського та кінну гарматну батарею наддніпрянців пор. Бутенка. Штаб бригади очолював сот. О. Заславський, якому підлягали: булавна сотня чет. Р. Шепаровича в складі кінно-зв'язкової, кінно-саперної та кінно-тех. чет, обоз, санітарний, муніційний, ветеринарний, інтендантський, провіантний відділи. Бойовий стан бригади налічував 800 шабель і 200 багнетів.

К.(к.) УГА мала спец. однострій: сукно польово-зеленої барви, на ковнірі френча і плаща – жовта зубчатка. К.(к.) УГА залучали насамперед для стежної служби, розвідки і зв'язку, її бойові потенції були значно слабшими від польс. кавалерійс. полків.

Лит.: Дедик О. Чортківська офензива. Ч. 1–2. Львів, 2013–16; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ткачук П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Львів, 2009; *Українська Галицька Армія/ ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 205–216.

Микола Литвин

КІРЖЕЦЬКИЙ Степан

(08.01.1894–11.03.1985) – старшина УСС та УГА, греко-катол. священник. Н. у с. Добринів (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у г-зіях м. Березани (нині Терноп. обл.) та Рогатин.

Під час РСВ воював у Легіоні УСС; мав військ. звання хорунжого. В УГА – з 11.1918, учасник боїв у м. Львів, старшина 1-го полку 1-ї бригади УСС. 1.03.1919 іменованій четарем. Пройшов воєн. кампанію в Сх. Галичині та за р. Збруч.

Навч. у м. Львів на богослов. ф-ті ун-ту і в духовній семінарії (1922–26). Висвячений на священника 21.02.1926 митрополитом А. Шептицьким. 1926–27 душпастирював на посадах сотрудника в с. Вістова й адміністратора в с. Ріп'янка (обидва нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.), 1927–29 – адміністратора в с. Лука (нині Калуськ. р-ну), с. Церковна (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.) і с. Ростоцьки Кальні (нині с. Ростоцьки Долин. р-ну). 23.11.1929–10.1935 – парох у с. Юнашків (нині Рогатин. р-ну), 10.1935–44 – у с. Бабинці Долішні (нині в складі м. Рогатин). Катехит нар. шк. і г-зії в Рогатині, з 1939 – водночас польс. г-зії; голова гуртка т-ва “Рідна школа” в місті 1938–39. Під час нім. окупації викладав курс релігії для учнів торг. шк. й учительської семінарії м. Рогатин.

1945 емігрував на Захід, перебував у м. Штокерн (Австрія), м. Марктль, Альтеттінг, Пфарркірхен і Ландсгут (ФРН). Прибув до США 8.05.1950. 1950–62 – парох церкви Св. Миколая в м. Нентікоук (шт. Пенсільванія), 1962–74 – церкви Пресвятої Родини і духівник філії УКУ (з 1974) у м. Вашингтон, 1975–80 – церкви Пресвятої Трійці в м. Сілвер-Спринг (шт. Меріленд).

П. у м. Сілвер-Спринг.

Лит.: Блажейовський Д. Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля. Т. 2: Київська Вселенська Церква в діаспорі (1751–1988). Львів, 1999. С. 71–72, 98; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 231, 236; *Польовий Я.* Священники Рогатинщини. Львів, 2008. С. 89; Рогатинська земля. Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1996. Т. 2. С. 223, 546, 573, 620, 673.

**Олег Єгзешій,
Руслан Делятинський**

КІТ**Микола Іванович**

(1893 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Дмитровичі (нині Мостис. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї.

1914–17 брав участь у ПСВ у складі австр. армії. 1918–19 – рядовий ГА. У 07.1919 у складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. 1920 деякий час проживав на Херсонщині, потім поселився у с. Кліщів (нині Тиврів. р-ну Вінниць. обл.).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 68. Арк. 1–8.

Богдан Паска

КІЧУРА**Мелетій Омелянович**

(21.01.1881–03.03.1938) – літератор, старшина УГА. Н. у с. Носів (нині Підгаєць. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. 1891–99 навч. в 2-й (нім.) г-зії у м. Львів. Студював право у Віден. ун-ті (з перервами), 1905–06 – у Львів. ун-ті; закінчив вищі студії 1907 у м. Відень. Д-р права (1910). У студент. період займався громад. справами, входив до т-в “Січ” і “Родина”, розпочав літ. діяльність. На виборах до австр. парламенту 1907 був довіреною особою кандидата в послы В. Стефаніка. Адвокат. практику відбував у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де від 1910 працював у канцелярії І. Ганкевича. Видав зб. поезій “Без керма” (1910) і “Tempi passati” (1913).

У 08.1914 мобілізований до австро-угор. армії. У 12.1914 на Сх. фронті потрапив у рос. полон, перебував у таборах у м. Канськ і Омськ (нині РФ), м. Семипалатинськ (нині Семей, Казахстан). У 01.1918 втік із полону, на поч. 02.1918 прибув до м. Київ, переховувався від більшовиц. окупантів, а після їх відступу з міста працював у редакціях періодичних видань. У 02.1919 повернувся до м. Коломия згодом служив хорунжим в ОВК. Перейшов за р. Збруч, був старшиною Команди етапу армії; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. Від 02.1920 – в ЧУГА, як її представник брав участь у роботі ІV Всеукр. з'їзду рад у м. Харків (05.1920).

Від осені 1920 проживав у м. Київ, завідував канцелярією Укр. акад-ї мист-в (від 1924 – Київ. худож. ін-том) й одночасно викладав тут іноз. мови. Плідно продовжував літ. працю. Входив до літ. орг-цій “Плуг” і “Західна Україна” (також редагував її однойменний журнал). Видав поетичні зб. “На старті” (1928), “Відблиски криці”, “Останні могики”, “Передодні” (всі 1930). Вперше переклав вірші Лесі України нім. мовою, перекладав укр. мовою твори нім. і польс. поетів. Поезії, переклади, статті, нариси, рецензії К. друкувалися в часописах рад. України, а також за кордоном.

Заарештований чекістами 26.02.1933, безпідставно звинувачений у “злочинній діяльності” – належності до “УВО, яка готувала повалення радянської влади в Україні шляхом підготовки збройного повстання та інтервенції”. Не витримавши на допитах знущань, змушений був обмовити себе. Відповідно до постанови суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933, ув'язнений на 10 р. Перебував у ВТТ на пн. Росії.

Згідно з рішенням суд. трійки при Управлінні НКВС у Карельській АРСР, розстріляний без висунення звинувачення. Місце страти невідоме.

Літ.: Андрухів І., Арсенич П. Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 37–38; Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 70; Дубина М. Мелетій Кічура: шляхами письменницької долі // Літературна Україна. 1992. 3 груд.; Назірний В. Дві долі одного життя. Івано-Франківськ, 2016.

Петро Гуцал

КІЯЩУК**Михайло Степанович**

(1890–1959) – громад. діяч.

З 11.1918 – хорунжий УГА, згодом ДА УНР. У 1920–30-х працював службовцем. Ініціатор відродження т-ва “Пласт”, читальні “Просвіта” в присілку Москалівка м. Косів (нині Івано-Франк. обл.). Зазнавав переслідувань польс. влади.

КІТ

Микола Іванович

КІЧУРА

Мелетій Омелянович

У 09.1939 та 06.1941 організував у Косові загони самооборони. 1943 перебував у д-зії "Галичина". З 1945 працював бухгалтером в артілі "Гуцульщина".

Заарештований 20.01.1949 співробітниками НКВС. Згідно з постановою Особливої наради при МГБ СРСР від 14.06.1950 ув'язнений на 10 р. ВТТ. Звільнений 1955, повернувся додому.

Похований у м. Косів. Реабілітований 31.01.1994.

Микола Вітенко

КЛЕМАНСО Жорж Бенжамен

(Clemenceau Georges Benjamin; 28.09.1841–24.11.1929) – франц. громад.-політ. і держ. діяч, дипломат. Н. у муніципалітеті Муйрон-ан-Паре (де-

партамент Вандея, Франція) в сім'ї лікаря. Випускник Нант. ліцею (1858). Навч. на мед. ф-ті Сорбон. ун-ту. Брав активну участь в опозиції проти 2-ї Республіки та агітації проти диктатури Наполеона III, за що був ув'язнений на 2 місяці. Після завершення університет. студій (1865) і захисту доктор. дис. деякий час проживав в Англії, пізніше – у США.

Після повернення 1869 до Франції провадив лікар. практику. З 09.1870 замешкав у м. Париж, де долучився до політ. б-би. 1877–93 – депутат Нац. зборів. З 1881 очолював партію радикалів. 1901 став одним із засн. Респ. партії

радикалів. 1902–09 обирався до сенату. 03–10.1906 – міністр внутр. справ. 10.1906–07.1909, 1917–20 – прем'єр-міністр Франції.

Відіграв важливу роль у створенні Антанти і встановленні франц. протекторату над Марокко. 1918, як голова Верховної ради д-в Антанти, став ініціатором франц. десанту на Чорномор. узбережжі України. 1919–20 головував на Паризькій мирн. конф., у ході роботи якої домігся ухвалення рішень щодо політ. й екон. ослаблення Німеччини (демлітаризація Рейн. обл., високі репарації, передача вугільних шахт низки регіонів Німеччини під контроль Франції як компенсації матеріальних втрат Франції у роки ПСВ), зміцнення позицій Франції на европ. континенті за рахунок зміни кордонів і створення нових д-в. Разом з прем'єр-міністром Великої Британії Д. Ллойд Джорджем, Президентом США В. Вільсоном та прем'єр-міністром Італії В. Орландо складав т. зв. Раду чотирьох – неофіц. групу лідерів найбільш впливових д-в-учасниць конф., авторів укладеного 1919 Версал. миру та ін. угод, що стали основою Версал. с-ми.

Негативно ставився до намагань народів колиш. Рос. імперії створити власну нац. державність, зокр. не бачив перспектив у відновленні Укр. д-ви, наполягаючи на включенні етніч. укр. земель до тер. ін. країн. Таким новоств. д-вам, як Польща, ЧСР та Румунія, відводив роль санітарного кордону в протистоянні з більшовизмом та можливих союзників у війні проти Німеччини. Саме франц. делегація, очолювана К., на Паризькій мирн. конф. мала найбільш непримиренну позицію щодо визнання укр. державності.

Зазнавши поразки на президент. виборах 1920, відійшов від політ. б-би, зосередився на літ. діяльності; автор тв.: "Демосфен" (1926), "Вечірні думки" (1927), "Клод Моне" (1928), "Реконструкція в Америці: 1865–1870", "Велич і злидненість перемоги" (1930).

П. у м. Париж.

Літ.: Гуцуляк М. Перший листопад 1918 на Західних землях України. К., 1993; Дацків І. Дипломатія ЗУНР на Па-

ризькій мирній конференції 1919 р. // УІЖ. 2009. № 5; *Кривонос Р. А.* Клемансо Жорж Бенжамен // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. Т. 1. К., 2004.

Олексій Лупандін

КЛЄЄ (КЛЄ)

Йоганн

(1892–1945) – отаман УГА. Н. у нім. колонії Гартфельд (нині в складі с. Речичани Городоц. р-ну Львів. обл.). Німець за національністю. Феріх (хорунжий) австро-угор. армії.

В УГА з 1.11.1918. Команд. бойової групи, яка вела партизан. дії в р-ні м. Немирів (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.). Четар УГА. 1919 очолював піх. батальйон 6-ї Рав. бригади. З 1.03.1919 – поручник, з 1.05.1919 – сотник. Навесні 1920 разом з ген. А. Кравсом деякий час перебував у нім. колонії Бернсдорф на Херсонщині. Згодом у таборі інтернованих м. Йозефов (ЧСР).

У післявоєн. час – в еміграції.

Лит.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

КЛИМ

Василь

(1896–12.1919) – поручник УГА. Н. у с. Батятичі (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.). До 06.1914 закінчив 6 класів АГ у м. Львів.

Під час ПСВ воював у Легіоні УСС; четар. Учасник Листопадового чину і боїв за м. Львів від 1.11.1918. 1.01.1919 іменованій поручником. Команд. тех. сотні 1-го гармат. полку 1-ї бригади УГА. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Лит.: Дедик О. Бої у Львові. 1–21 листопада 1918 року. Ч. 1. Львів, 2018. С. 99, 169–170; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 139–140.

Микола Вітенко

КЛИМКЄВИЧ

Михайло

(25.09.1889–07.1944) – сотник УГА, громад. діяч. Н. у м. Рава-Руська (нині

Жовків. р-ну Львів. обл.). Чоловік хор. УГА І. Шмігельської, батько письменника, історика-геральдиста Р. Климкевича. Випускник АГ у м. Львів (навч. разом з Є. Коновальцем), правн. ф-ту Львів. ун-ту. Обер-лейтенант 30-го полку австро-угор. армії.

Під час ПСВ воював на Італ. фронті. Вступив до УГА в 11.1918. Прикомандирований до козац. загону ім. Гонти; після відходу в 01.1919 А. Долуда – команд. цього підрозділу. Згодом команд. 10-ї Янів. бригади УГА. У 05.1919 курінь К. одним з перших зіштовхнувся з підрозділами армії Ю. Галлера біля м. Белз. У спогадах К. зауважив, що "Галерівські старшини, захоплені у полон, говорили тільки по французьки". Відзначився у боях за м. Львів, Тернопіль, під час походу на м. Київ.

Після звільнення з таборів інтернованих – правничий референт "Рідної школи" в м. Львів, чл. "Молодої громади", Союзу укр. власників реальностей. 6–7.05.1933 – співорганізатор заходів "Українська молодь Христові" у м. Львів, 28.05.1933 – відкриття пам'ятника І. Франку на Личаків. цвинтарі. Перебував під наглядом польс. поліції. Зазнавав тиску й нападів з боку польс. шовіністичних орг-цій.

Майор д-зії "Галичина". Загинув у ході боїв 13–22.07.1944 під м. Броди (нині Львів. обл.).

Лит.: Серкіз Я. Славне бойове подружжя // Прикордоння. 2016. 22 груд. № 8 (80). С. 7.

Микола Вітенко

КЛИМКЄВИЧ (ШМІГЕЛЬСЬКА)

Ірина Романівна

(1893–28.11.1956) – педагог, санітарна хорунжа УГА. Н. у с. Балинци (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в родині священика. Дружина сот. УГА М. Климкевича, мати письменника, історика-геральдиста Р. Климкевича. Рано осиротіла. Випускниця учител. семінарії у м. Львів. Працювала вчителькою.

Під час ПСВ пройшла курси військ. санітарів. 1.11.1918 добровільно зголосилася разом з братом Полікарпом до Укр. військ. команди. Зв'язкова, не-

**КЛИМКЕВИЧ
Михайло**

**КЛИМКЕВИЧ
(ШМІГЕЛЬСЬКА)
Ірина Романівна**

одноразово переходила лінію фронту з депешами. 21.11.1918 приділена до епідемічного госпіталю в м. Бережани (нині Терноп. обл.). Згодом санітарна хорунжа козац. загону ім. Гонти при УГА під команд. А. Долуда. Організувала польовий госпіталь у с. Дунаїв (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.). Створила і проводила курси санітарів. Від 03.1919 – санітарний шеф 1-го куреня 10-ї бригади. Самовіддано рятувала життя вояків і старшин УГА. Надавала мед. допомогу і полякам. У боях за м. Янів у с. Брюховичі (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) потрапила до польс. полону, була звільнена на прохання польс. поранених. Наприкінці 03.1919 під егідою Червоного Хреста отримала дозвіл на пошук і поховання загиблих вояків УГА на зайнятій поляками тер. Пройшла з УГА усю польс.-укр. війну. В складі УГА взяла участь у поході на м. Київ. Учасниця боїв за м. Вінниця, Бердичів. У Києві потрапила в полон до білогвардійців, звідки зуміла втекти. Восени 1919 одружилася із сот. УГА М. Климкевичем. У 04.1920 інтернована поляками в с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.). У таборі 9.05.1920 народила сина Романа.

Після звільнення працювала вчителю у шк. м. Львів; збирала документи і матеріали про жінок – учасниць визвол. змагань 1914–23. Публікувалася в укр. періодиці.

1944 виїхала до Австрії, проживала в м. Відень. Авторка спогадів: “З великих днів: воєнні спомини”, “Мітинг: воєнний спомин”, “Низка споминів про отамана Кирила Карася”, “Святий вечір в окопах на Лисій Горі” та ін.

П. і похована в м. Відень.

Тв.: Шмігельська-Климкевичева І. Вірна служба // Жінка. 1936. Ч. 21–22; Ї ж. 3 моїх споминів (Віймки з історії козацького загону ім. Гонти) // Календар Червоної Калини на 1931 рік. Львів, 1930. С. 92–96; Ї ж. Під Городком та Яновом: з історії Козацького загону ім. Гонти // Жіноча доля: альманах на рік 1928. Коломия, 1928; Ї ж. Слідами Козацького загону ім. Гонти // Жіноча доля: альманах на рік 1926. Коломия, 1926; Ї ж. Список померлих жінок, чле-

нів УГА // Жіноча доля: альманах. Коломия, 1937. Ч. 20–21.

Літ.: Календар Українського Народного Союзу на конвенційний рік 1962. Нью-Джерсі, 1961. С. 136; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 777; Серкіз Я. Славне бойове подружжя // Прикордоння. 2016. 22 груд. № 8 (80). С. 7.

Микола Вітенко

КЛІМПУШ

Василь Іванович

(1891–1965) – громад.-політ. діяч. Брат Дмитра та Івана Климпушів. Н. у с. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну Закарп.

обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. с. Ясіня, після чого працював у батьків. г-ві, був також лісорубом та боко-рашем. Служив в австро-угор. армії у період ПСВ.

З 11.1918 – чл. Гуцул. нар. ради (ГНР) в с. Ясіня. Голова торг. комісії Гол. управи ГНР. Делегат Сірет. 18.12.1918 і Всеукр. 21.01.1919 конгресів. Чл. президії (секретар) Руської (Укр.) нар. ради. Учасник збройного повстання проти угор. військ. адміністрації в с. Ясіня у ніч 7–8.01.1919. Заст. секції військ. і зовн. зв'язків Гуцул. республіки. Брав участь у Сірет. військ. операції в 01.1919 з метою встановлення укр. влади на Мараморощині. Учасник з'їзду угор. українців у м. Станіславів 29.04–1.05.1919. Після окупації Закарп.

Гуцульщини рум. військами в 06.1919 заарештований на кілька місяців.

У 2-й пол. 1919 на кілька місяців ув'язнений чес. владою. Засн. спорт-виховного т-ва "Січ" (1923) у с. Ясіня. Чл. Соціал-демократ. партії з 1924. 1928 з братами Іваном і Дмитром придбав лісопилню, млин у Ясіні, створив фірму "Брати Климпуші – лісопилка і млин". Підтримував укр. просвітян. рух на Закарпатті. Учасник з'їзду укр. молоді в м. Мукачеве (1934) та Всепросвітян. з'їзду в м. Ужгород (1937).

Співзасн. УНО. У 02.1939 обраний депутатом Союму Карпат. України, чл. його фінансової комісії. Після встановлення угор. влади переховувався в Ясіні, однак через 3 місяці здався. Після амністії перебував у Словаччині, потім до 1944 працював на своїй фірмі в Ясіні. Зі встановленням рад. влади в 12.1944 заарештований і висланий до м. Єнакієво (нині Донец. обл.) Звільнений у 01.1947, але в 11.1947 знову заарештований і засуджений на 8 р. ВТТ. Звільнений 1955.

П. і похований у смт Ясіня.

Літ.: Бандусяк М. Сім'я ясінянських Климпушів // Дмитро Климпуш – головний командант "Карпатської Січі". Документи, спогади, статті, вірші / упоряд. О. Довганич, М. Кухта. Ужгород, 1997. С. 7–19; Довганич О. Василь Климпуш (1891–1965) // Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: у 2 т. Т. 2. Ужгород, 2010. С. 216–218; Клочурак С. До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978.

Андрій Королько

КЛІМПУШ

Дмитро Іванович

(07.11.1897–1957) – громад.-політ. і військ. діяч. Брат Василя та Івана Климпушів. Н. у с. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну Закарп. обл.) в сел. сім'ї. Провчився 3 кл. нар. шк. у рідному селі, після чого працював у батьків. г-ві, а також лісорубом та бокорашем.

Учасник ПСВ, воював на Сх. та Італ. фронтах. Був двічі поранений. Учасник повстання на поч. 01.1919 проти угор. влади. Брав участь у Сігет. військ. операції 01.1919 з метою встановлення укр.

влади на Мараморощині, потрапив у рум. полон. Спочатку як військовополоненого відправили до м. Бухарест, потім – до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), звідти повернувся на Закарпаття.

1920 мобілізований до чехословац. армії, на військ. службі в м. Ужгород і Севлюш (нині м. Виноградів Закарп. обл.). Демобілізований у званні старшини. Працював касиром у Ясінян. філії Підкарпат. банку (1921–23), згодом – на лісозаготівлях, з 1928 – власник лісопилного з-ду. Співзасн. спорт-виховного т-ва "Січ" (1923) у с. Ясіня, його голова (1927–28). Чл. соціал-демократ. партії (1923–38), секретар її ясінян. орг-ції (1927), згодом – чл. окружного представництва від цієї партії (1937). Підтримував укр. просвітян. рух на Закарпатті. На пропозицію І. Рогача (секретаря А. Волошина) К. було доручено очолити Карпатську Січ, після розгрому якої угор. військами в 03.1939 переховувався, однак через 4 місяці здався угор. владі, був вивезений до м. Будапешт. Потім К. відпустили на лікування до Словаччини, після чого повернувся на Закарпаття.

Зі встановленням рад. влади в 12.1944 заарештований і висланий до м. Єнакієво (нині Донец. обл.). Після звільнення в 01.1947 працював у смт Ясіня бухгалтером ліспромгоспу. 11.04.1947 заарештований вдруге за "антирадянську діяльність" і засуджений на 8 р. ВТТ. Покарання відбув у Ангар. таборі Іркутської обл. РРФСР. Звільнений 16.07.1955.

П. і похований у смт Ясіня, де з нагоди 100-літнього ювілею від дня народження відкрито пам'ятник-погруддя К. Реабілітований 2.02.1993.

Літ.: Вегеш М. Климпуш Дмитро // ЕІУ. Т. 4. К., 2007. С. 351; Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород, 2009; Дмитро Климпуш – головний командант "Карпатської Січі". Документи, спогади, статті, вірші / упоряд. О. Довганич, М. Кухта. Ужгород, 1997; Краслянський А. А. І знов я у гори іду. Шість новел з життя Ореста Климпуша. К., 2016.

Андрій Королько

КЛИМПУШ
Дмитро Іванович

КЛОДНИЦЬКИЙ
Володимир Степанович

КЛИМПУШ

Іван Іванович

(1893–1964) – громад.-політ. діяч. Брат Василя та Дмитра Климпушів. Н. у с. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну За-

карп. обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. с. Ясіня, після чого працював у батьків. г-ві.

У час ПСВ воював на Сх. та Італ. фронтах. Учасник укр. нац.-визвол. змагань 11.1918–06.1919. Делегат Будапешт. конгресу 10.12.1918. У 12.1918 зі С. Ключураком побував у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), прийнятий головою РДС ЗУНР С. Голубовичем. Гуцул. делегація доповіла про соборницькі прагнення укр. нас. Закарпаття, заручилася підтримкою галичан. За сприяння К. в м. Станиславів засновано угро-укр. секцію пропаганди т-ва "Молода громада". Спільно зі С. Ключураком і Є. Пузою взяв участь в урочистій сесії УНРади в м. Станиславів 2.01.1919, яка проголосила об'єднання ЗУНР з УНР.

Кер. відділу Гуцул. нар. оборони. На поч. 01.1919 зі С. Ключураком побував у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де заручився підтримкою ОВК в орг-ції збройного повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні в ніч 7–8.01.1919. Долучився до проведення в 01.1919 Сігет. військ. операції. Потрапив у рум. полон. Через рік повернувся додому.

1928 з братами Василем і Дмитром придбав лісопильню, млин у с. Ясіня, відкрив фірму "Брати Климпуші – лісопилка і млин". Засн. спорт.-виховного т-ва "Січ" (1923) у Ясіні. Підтримував укр. просвітян. рух на Закарпатті. Один з ініціаторів і спонсорів спорудження відкритого в 01.1939 на г. Костирівка пам'ятника полеглим односельчанам у битві під м. Сігет 1919.

У роки ДСВ служив шофером і перекладачем в угор. армії, після чого до 1944 працював на своїй фірмі в Ясіні. Зі встановленням рад. влади – дир. Ясінян. лісгоспу. 1948 заарештований і засуджений на 8 р. ВТТ. Звільнений 1955.

П. і похований у смт Ясіня.

Літ.: Бандусяк М. Сім'я ясінянських Климпушів // Дмитро Климпуш – головний командант "Карпатської Січі". Документи, спогади, статті, вірші / упоряд. О. Довганич, М. Кухта. Ужгород, 1997. С. 7–19; Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: у 2 т. Т. 1. Ужгород, 2009; Ключурак С. До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978.

Андрій Королько

КЛОДНИЦЬКИЙ

Володимир Степанович

(08.04.1891–12.04.1973) – старшина УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Хотимир (нині Тлумач. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. Брат хор. О. Клодницького. Навч. у Коломий. г-зії, Львів. ун-ті; докторат політ. наук здобув у Віден. ун-ті.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії – хорунжий, потім четар 29-го полку артилерії в м. Ярослав (нині Польща); відбув воен. кампанію на Сх. фронті, 1917 призначений зв'язковим старшиною нім. армії на Рум. фронті.

Після Листопадового чину – повітов. військ. комендант у м. Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.), провів у повіті успішну мобілізацію новобранців до УГА. Після 20.01.1919 служив у бойовій частині. На поч. 02.1919 організував у м. Чортків (нині Терноп. обл.) батарею важких гармат, з якою як комендант відбув на фронт і воював у складі 5-ї Сокал. бригади, що брала участь у боях під м. Белз, с. Угринів, Тудорковичі і Варяж (усі нині Сокал. р-ну Львів. обл.). 1.03.1919 іменованій поручником артилерії. Під час Чортків. офензиви батарея К. відзначилася у боях за м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну) й Теробовля, с. Мшанець та Іванівка (нині Теробовлян. р-ну Терноп. обл.). Після переходу УГА за р. Збруч – комендант військ. залоги в м. Хмільник (нині Вінниц. обл.), де охороняв порядок і запобіг антиєврейс. виступам.

1925 емігрував до США. 1930 став правосл. священником; був парохом у м. Скрентон, Нортгемптон, Байонн, Ньюарк. Автор спогадів "Галицька зала в Хмельнику і Українська Крайова Рада", співред. і автор статей про Товмаччину в зб. "Альманах Станиславівської землі" (Т. 1).

П. і похований у м. Ньюарк.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 858–863, 864–869, 908–912, 929, 935–945, 958; Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 14, 807; *Маркусь В.* Клодницький Володимир // Енциклопедія української діаспори. Нью-Йорк; Чикаго, 2009. Т. 1. Ч. 1. С. 368; Пам'яті ініціаторів і творців Альманаха Станиславівської Землі. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості. Донецьк, 2012. 516 с.

**Ігор Пилипів,
Руслан Деятинський**

КЛОДНИЦЬКИЙ

Осип Степанович

(24.08.1899–19.01.1968) – хорунжий УГА, д-р медицини, громад. діяч. Н. у с. Хотимир (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. родині. Брат пор. В. Клодницького. 1917 мобілізований до австр. армії.

У 11.1918 повернувся до м. Товмач (нині Тлумац), де повітовим військ. комендантом був його брат пор. Володимир. Служив у ПВК, займався мобілізацією до УГА. Взимку 1919 зголосився на фронт, у званні хорунжого воював у 7-му артилер. полку 7-ї Львів. бригади УГА. Брав участь у боях під м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.), у Чортків. офензиві, воював на Наддніпрянщині. Недовго був охоронцем при штабі Гол. от. УНР С. Петлюри, згодом повернувся додому.

Закінчив навч. в Коломий. г-зії. Випускник мед. ф-ту Віден. ун-ту; провадив приватну мед. практику на Товмаччині. Активний у громад. житті. Збирав фольклор. матеріали. 1938 переселився на Холмщину, працював лікарем у м. Грубешів (нині Польща).

1944 емігрував на Захід, згодом – до США. Автор спогадів "Моя служба в

УГА", "Друга сторона медалі", "Товмач за українських часів".

Лит.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966.

Степан Кобута

КЛОЧУРАК

Степан Степанович

(27.02.1895–08.02.1980) – громад.-політ. діяч, президент Гуцул. республіки 1918–19. Н. у с. Чорна Тиса (нині Чорна Тиса Рахів. р-ну Закарп. обл.) в сел. сім'ї. З 1905 навч. в поч. шк. при Ужгород. греко-катол. семінарії, Ужгород.

угор. г-зії, класичній г-зії римо-катол. монахів-піяристів; 1914 записався в Мараморш-Сігет. правн. акад-ю, навч. в якій не закінчив через поч. ПСВ.

Військ. службу розпочав 1915, зголосився до 38-го піх. полку. Воював на Сх. фронті. За проявлену мужність і бойові заслуги нагороджений срібною медаллю, удостоєний звання підпоручника. 2.06.1916 через поранення під м. Берестечко (нині Горохів. р-ну Волин. обл.) відправлений на лікування до м. Прага. Після реорг-ції та укомплектування полк вислали на Рум. фронт, куди після шпиталю восени 1917 прибув К.

**КЛОДНИЦЬКИЙ
Осип Степанович**

Під час відпустки у 04.1918 побував у с. Ясіня, познайомився з урядовцем Є. Пузою, колиш. австро-угор. майором, який не приховував своїх проукр. поглядів. Після завершення відпустки повернувся до полку, який перебував на Італ. фронті в м. Сан Гонарс (нині Італія). За розголошення відомостей воєн. х-ру в листуванні з Є. Пузою переведений до укомплектованого з румунів 37-го полку, який у серед. 09.1918 передислоковано до м. Прага. У ході повстання 28.10.1918 чехи почали роззброювати австро-угор. частини. 37-й полк у перемовинах, які проводили пор. Морар і К., зобов'язався не втручатися у повстання.

3.11.1918 прибув до с. Ясіня, очолив створену міліцію з 80 колиш. військових для оборони мешканців села. За кілька днів її чисельність за сприяння К. доведено до 200 осіб, формування отримало назву Гуцул. нар. оборона.

8.11.1918 в Ясіні скликано заг. віче мешканців округи, на якому нач. міліції К. проголосив, що "на нашій землі ми хочемо стати господарями". Шляхом досягнення цієї мети визначено збройну б-бу і повне перебрання влади до своїх рук: "Берім собі приклад від інших поневолених народів – від близьких румунів, від поляків, чехів і, головню, від своїх братів-українців в Галичині які розпочали боротьбу за своє визволення і об'єднання з Україною". Підсумком зборів стало створення під кер-вом К. Гуцульської (Укр.) нар. ради.

Гуцул. делегація у складі К. та І. Климпуша побувала в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), де була прийнята очільником уряду ЗУНР С. Голубовичем, доповіла про соборницькі прагнення місц. нас., заручилася моральною підтримкою галичан.

На зборах 18.12.1918 К. ввійшов до складу штабу спільних військ. формацій нар. рад русин. сіл, завданням якого стало створення загонів міліції, їх озброєння перед загрозою окупації м. Сігет румунами, а всього краю – угорцями. За рішенням Марамороської русько-укр. ради в м. Сігет спільно з Є. Пузою, І. Климпушем узяв участь в урочистому засіданні УНРади в м. Станиславів

2.01.1919, що проголосила об'єднання ЗУНР з УНР. На засіданні уряду ЗУНР К. передав тверду волю гуцульського нас.: "Приєднати до України землю, на якій вони споконвіку живуть, як невід'ємну частину України". Завдяки діям К. уряд ЗУНР погодився допомогти гуцулам великим підрозділом, який згодом направлено на Ясінянщину під виглядом добровольців для підтримки повстання проти угор. влади.

Очолив антиугор. повстання в Ясіні в ніч 7–8.01.1919. Роззброєно угор. військ. контингент. 8.01.1919 в Ясіні проголошено Гуцул. республіку. Її провідником (президентом) став К., який очолив також військ. секцію і секцію зовн. справ Укр. нар. ради. Долучився до орг-ції проведення в 01.1919 Сігет. військ. операції.

9.04.1919 призначений представником Русько-Укр. Центр. нар. ради в м. Хуст (нині Закарп. обл.) до уряду ЗОУНР. Мав зустріч із чл. Директорії УНР С. Петлюрою, на якій обговорював питання нац. визволення українців в Угорщині. Уклав договір з УНР щодо продовольчих та нафтових питань. Спільно з Ю. Кабалуком їздив до м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.), щоб обміняти дерево на харчі. У результаті до Ясіні навесні 1919 привезли: 4 вагони кукурудзи, з яких 2 було призначено для солдатських вдів, сиріт і родин полонених; вагон нафти; 20 ц цукру й 180 ц муки.

Один зі співорганізаторів з'їзду закарп. українців у м. Станиславів 7.05.1919, на якому ухвалено резолюцію: на Паризькій мирн. конф. домагатися, щоб тер. Угорщини, заселена українцями, була включена до України.

Після окупації Закарп. Гуцульщини рум. військами заарештований у 06.1919, ув'язнений на 6 місяців тюрми; термін покарання відбував у м. Брашов (нині Румунія). Достроково звільнений за сприяння дипломатичної місії УНР в м. Бухарест на чолі з ген. С. Дельвігом.

Під м. Бухарест із полонених під залізн. ст. Сигітська Комора гуцулів сформовано сотню в складі рум. куреня сот. М. Саєвича, яку очолив К. Перші бої курінь провів під м. Вінниця проти більшовицьких і денікін. військ. ча-

стин. У 11.1919 переїхав до м. Богумін (нині Чехія). 7.12.1919 склав присягу на вірність ЧСР. На поч. 1920-х виконував доручення укр. військ. місії в м. Кошице (нині Словаччина).

1920–22 видавав у м. Ужгород газ. “Народ”. Згодом очолив укр. фракцію Аграрної партії ЧСР. З 1934 – ред. парт. органу “Земля і воля”. Співорганізатор “Просвіти”, “Пласту”, низки екон., військ., спорт. і пед. т-в на Закарпатті. 03.1939 – посол до Сойму Карпат. України. Міністр г-ва в уряді А. Волошина.

Після захоплення Карпат. України угорцями переїхав до м. Прага, де в 05.1945 заарештований рад. спецслужбами. До 1956 перебував у рад. концтаборах. З 1957 проживав у Празі; відійшов від активної політ. та громад. діяльності. Автор спогадів.

П. і похований у м. Прага.

Тв.: *Клочурак С.* До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978.

Літ.: *Вегеш М., Токар М.* Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009. 448 с.; *Зибачинський С.* Випад галицьких військ на Закарпаття (Спомин про події на Закарпаттю в році 1919) // ЛЧК. Львів, 1932. Ч. 7–8. С. 2–5; *Королько А., Павлючок Я.* Гуцульська Республіка 1918–1919 рр. До питання організації “січневого зриву” і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. Івано-Франківськ, 2010. С. 17–25; *Іх же.* Степан Клочурак – громадсько-політичний діяч і патріот рідної землі // Краєзнавець Прикарпаття. 2010. № 15. С. 9–14; *Мушинка М.* Лицар волі. Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочурака. Ужгород, 2011. 448 с.; *Тимчук В., Тимчук Н., Якимчук Р.* Військово-політичні аспекти діяльності Степана Клочурака у 1914–1919 роках // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. Вип. 21. С. 913–923.

Андрій Королько

КЛОЧУРАК

Степан Федорович

(1864 – після 1945) – громад.-політ. діяч. Батько президента Гуцул. респуб-

бліки С. Клочурака. Н. у с. Чорна Тиса (нині Рахів. р-ну Закарп. обл.) в сел. родині. Займався лісовими промислами і торгівлею. На поч. 20 ст. захищав інтереси українців перед місц. угор. владою.

Під час ПСВ засуджений до страти угор. військ. адміністрацією за співпрацю з рос. військами, однак помилуваний. Брав участь у нац.-визвол. змаганнях 11.1918–06.1919 на Закарп. Гуцульщині. З 8.11.1918 – чл. Гуцул. нар. ради (ГНР) у с. Ясіня. Голова комісії лісових робіт Гол. управи ГНР. Делегат Будапешт. конгресу 10.12.1918. Чл. Гуцул. нар. оборони, що готувала збройне повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні в ніч 7–8.01.1919, результатом якого стало ств. Гуцул. республіки. Долучився до проведення в 01.1919 Сігет. військ. операції. Кер. лісової підсекції госп. секції (мін-ва) Укр. нар. ради в Ясіні (01–06.1919). Зумів відбудувати мости, налагодити залізн. і поштовий зв'язок. Значну увагу звертав на орг-цію весняних польових робіт. Після окупації Закарп. Гуцульщини рум. військами заарештований у 06.1919, перебував у в'язниці м. Сігет (нині Румунія). Після звільнення займався г-вом у рідному селі.

Чл. спорт.-виховного т-ва “Січ” (1923) у Ясіні. Підтримував укр. просвітян. рух

КЛЮН
Еміль

КМЕТЬ
Осип

на Закарп. Гуцульщині міжвоєн. періоду.

П. і похований у с. Чорна Тиса.

Літ.: Клочурак С. До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978; *Королько А., Павлючок Я.* Гуцульська Республіка 1918–1919 рр. До питання організації “січневого зриву” і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. Івано-Франківськ, 2010. С. 17–25; *Мушинка М.* Лицар волі. Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочурака. Ужгород, 2011. 448 с.

Андрій Королько

**КЛЮН
Еміль**

(1885–02.06.1958) – отаман УГА. Н. у м. Трієст (нині Італія) у родині капітана торг. корабля. Італієць за національністю. Військ. службу відбув у Галичині в м. Золочів (нині Львів. обл.). Одружився з донькою греко-католич. священика.

У роки РСВ командував спочатку кулемет. ротою 9-го піх. полку, потім батальйоном. Наприкінці РСВ – офіцер Генштабу австро-угор. армії у м. Відень. З 15.11.1918 – в УГА, заст. команд. групи “Хирів” полк. А. Кравса. В 01.1919 – команд. запасного куреня в м. Стрий (нині Львів. обл.), під час Чортків. офензиви – команд. армій. вишколу УГА. Восени 1919 – старшина з особливих доручень НКГА, відповідав за зв’язок зі штабами корпусів.

Після 1920 мешкав у м. Відень, брав участь у діяльності галиц. ветеран. орг-цій. Влітку 1928 – відповідальний за виготовлення Пропам’ятної медалі УГА однією з віден. ф-к. 1.11.1928 – учасник відкриття в м. Відень меморіальної дошки на честь 10-річчя Листопадового чину. Підтримував зв’язки з укр. ветеранами, о. Т. Горникевичем. Автор спогадів про армій. вишкіл УГА.

П. у м. Відень, де й похований на цвинтарі церкви Св. Варвари.

Літ.: Микитюк Д. Отаман УГА Еміль Ключ помер у Відні // Свобода. 1958. 31 лип. Ч. 145. С. 7; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

**КМЕТЬ
Микола**

(1874–1956) – лікар, громад. діяч, сотник УГА. Н. у с. Цебрів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Студіював медицину в м. Прага.

Як старшина УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Згодом інтернований у таборі м. Йозефов (ЧСР), табірний лікар, нач. табірної лічниці (“приюту хорих”). Чл. Спілки укр. лікарів у ЧСР, де провадив приватну практику.

Трагічно загинув.

Літ.: Гаврильцьо І. Кметь Микола // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 93; *Срібняк І.* Інтерновані вояки УГА в таборі Йозефов (Чехо-Словаччина) у 1921–1922 рр.: умови перебування та санітарний стан // Дриновський збірник. 2015. Т. 8. С. 207, 208, 209.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**КМЕТЬ
Осип**

(27.01.1884–22.11.1957) – службовець, громад. діяч. Н. у м. Гримайлів (нині смт Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Після завершення гімназійних студій працював у місц. суді. Діяльний у громад. й культ. житті.

У роки РСВ – підстаршина австро-угор. армії на Італ. фронті. Учасник Листопадового чину в м. Гримайлів, обраний комісаром міста, обіймав цю посаду весь період ЗУНР. Разом з УГА в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину.

З 1922 – суд. секретар у Гримайлові, потім у м-ку Підкамінь (нині смт Бродів. р-ну Львів. обл.). 1928 призначений нач. дирекції ґрунтових книг при окруж. суді в м. Тернопіль. Діяльний в укр. громад. житті міста: дир. Українбанку, чл. гуртка т-ва “Рідна школа”, управи кооперативи “Будучність”, входив до ін. укр. об’єднань.

На поч. 1944 виїхав до Австрії, звідти – до Німеччини, де перебував у ДП. 1950 емігрував до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Решеуха І. Осип Кметь (1884–1957) // Шляхами Золотого Поділля. Т. 3: Тернопільщина і Скалатщина: регі-

ональний іст.-мемуарний зб. Філядель-фія, 1983. С. 615–616.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КМІЦИКЕВИЧ

Володимир-Юліан Костянтинович

(08.08.1895 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Брат пор. К. Кміцикевича. Н. у м. Броди (нині Львів. обл.) в сім'ї службовця. Здобув освіту в г-зії м. Броди (1905–12). Надалі проживав у м. Львів, до 1914 навч. в АГ. У 09.1918 склав випускні іспити в 4-й (польс.) г-зії, на цей час був вояком австро-угор. армії.

До УГА вступив на поч. 1919, служив у піх. курені 1-го корпусу; 1.08.1919 іменованій четарем. Перебував за р. Збруч; дійшов до м. Київ.

Подальша доля невідома.

Петро Гуцал

КМІЦИКЕВИЧ

Костянтин Костянтинович

(11.06.1891 – кін. 06.1920) – старшина УГА. Брат чет. В.-Ю. Кміцикевича. Н. у м. Броди (нині Львів. обл.) в сім'ї службовця. У г-зії м. Броди студіював до 03.1913. Опісля переїхав до м. Львів, де продовжив навч. в АГ; випускні іспити склав у 01.1916.

Мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шк., воював на фронті; іменованій четарем. В УГА – від поч. 1919; пройшов у її лавах весь бойовий шлях; 1.08.1919 отримав військ. звання поручника.

У кін. 04.1920 заарештований чекістами в м. Київ і вивезений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). Звідси 16.06.1920 в групі понад 130 старшин УГА етапований на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, затонула в Білому морі.

Петро Гуцал

КНАЙФЕЛЬ

Мірослав

(1890–1921) – отаман УГА. Н. у Чехії. Німець за національністю.

Під час ПСВ – капітан 115-го полку польової артилерії австро-угор. армії. Вступив до УГА 22.02.1919. Службу розпочав як команд. 7-го гармат. полку 7-ї

Львів. бригади. 1920 – референт артилерії штабу 1-ї бригади ЧУГА.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

КНИШ

Степан Миколайович

(30.07.1898 – д. і м. с. н.) – підстаршина УГА, греко-католический священник. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. До 06.1914 закінчив 4 класи укр. г-зії м. Тернопіль, продовжив навч. 1916–18.

В УГА служив від 11.1918: спочатку в штабі ОВК, від 06.1919 – у штабі 18-ї бригади. Перебував за р. Збруч; отримав військ. звання підхорунжого. У 04.1920 потрапив у польс. полон, відправлений у табір м. Тухолья, звідти звільнений через кілька місяців і повернувся до м. Тернопіль.

1922–25 навч. у Львів. духовній семінарії. 8.05.1927 рукоположений митрополитом А. Шептицьким. Душпастирював на Львівщині: в с. Станіславчик і Висоцько (нині Бродів. р-ну), від 1936 – у с. Нивиці (нині Радехів. р-ну). Був організатором громад.-просвітн. життя.

25.05.1940 заарештований співробітниками НКВС під час здійснення обряду шлюбу. Перебував у тюрмі № 2 м. Львів. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 29.03.1941, ув'язнений на 8 р. ВТТ. Покарання відбував у таборі в с. Александровка (нині Саратов. р-ну Саратов. обл., РФ).

Загинув в ув'язненні в с. Александровка. Під час перебування в Україні Папа Іван-Павло II 27.06.2001 зарахував К. разом з 26 ін. мучениками за віру до лику блаженних; зараз триває процес беатифікації К.

Літ.: Гуцал П. Блаженний отець Степан Книш // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 60–62.

Петро Гуцал

КОБЕРСЬКИЙ

Карло Іванович

(05.10.1890–1940) – кооператор, публіцист, громад. і політ. діяч. Н. у с. Залісся (нині Польща) у родині службовця

**КОБЕРСЬКИЙ
Карло Іванович**

пошти. Навч. в сільс. шк., згодом у Самбір. г-зії (1900–08), на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Ще гімназистом зацікавився ідеями соціалізму. Активний чл. літ. гуртків, т-в “Пласт”, “Січ”, “Просвіта”.

На поч. ПСВ направлений до старшин. шк. Воював на Італ. фронті. Добровольцем вступив до УГА. Поручник. У 05.1919 разом зі своїм підрозділом перейшов на тер. ЧСР. Перебував у таборах інтернованих. Ініціатор створення гуртків самоосвіти для інтернованих.

Після 1921 продовжив навч. у Празьк. ун-ті. Здобув ступінь д-ра і проф. економіки. Влітку 1924, спільно з Б. Білинським, І. Курахом, С. Ріпецьким, І. Лучишиним, долучився до радикального руху, істотно активізував орг.-парт. роботу. Сформулював 5 пунктів платформи об'єднання державницьких сил: “Боротьба за соціальне визволення мусить іти в парі з боротьбою за національну державну самостійність України; перша і основна форма політичної боротьби є господарська боротьба працюючих: селян за землю, робітників за фабрики; форма влади в самостійній державі: трудова демократія; основа влади: союз трудового селянства, робітництва та трудового інтелігенції; боротьба з орієнтаціями на чужі сили і соборність визвольної акції”. Виокремлював 2 напрями соціалізму: 1) соціалізм робітн. (пролетарський, матеріалістичний): проголошував верховенство робітників; 2) соціалізм сел.-робітн. (ідеалістичний, “інтегральний”, “загальний”): визнавав рівноправність селянства та робітництва. М. Драгоманова, І. Франка та М. Павлика назвав “предтечами галицького соціалізму-радикалізму”. В силу істор. особливостей розвитку галиц. народництва, за К., було еволюційне, “спокійніше”, на відміну від революц. наддніпрянського. Воно мало яскраво виражений нац. х-р.

Розробив 3 шляхи визвол. акції укр. народу, відповідно до яких передбачалося творення госп.-екон. (фахові (професійні) спілки дрібного селянства та робітництва, кооперативи), політ. (орг-ція єдиної “партії всіх працюю-

чих”) та освіт. (школи й культосвіт. т-ва) закладів. Першою та гол. формою нац.-визвол. устремлень українців, на думку К., повинна була стати госп.-екон. б-ба – б-ба за землю, проти колонізації, за добробут селянина і робітника. 2-ю формою та одночасно “боєвою силою визвольного руху”, “мечем працюючої кляси” мали б виступити політ. партії. Освіт. та культ. робота репрезентувала б 3-й шлях визволення народу.

З 1926 – доц. Укр. госп. акад-ї у м. Подебради (нині Чехія). 1927 повернувся до м. Львів. З 1928 – ред. кооп. ж. “Кооперативна Республіка” та ін. видань РСУК у Львові. Входив до складу Гол. управи УРП, а також до Гол. виділу Союзу сел. спілок.

Гол. теоретик УРП-УСРП з екон. питань. Масовий кооп. рух вважав однією з форм нац.-визвол. б-би українців за свою нац. д-ву. В кооперації виокремлював моральні (ідея єдності, або солідаризму, ідея рівності і свободи, ідея справедливої ціни, сусп. ідея, ідея самопомочі та власних сил) і екон. (б-ба з зайвим посередництвом, тверді ціни, госп. ощадність, покращення становища робітника, піднесення сел. та ремісничого г-ва) ідеї.

Виступав за потребу творення власної професійної сел. орг-ції. Закликав до розбудови густої мережі локальних ощадних кас – (райффазенек), вважав їх відсутність причиною безкарного розвитку лихварства. Чимало уваги звертав на культ. розвиток нас. ЗУЗ. Спільно з інж. І. Лучишиним, д-ром М. Стахівим, проф. Е. Яворівським, О. Навроцьким керував “Народним університетом самоосвіти”.

Дійсний чл. НТШ (1935). Відстоював політ. права і свободи індивіда, виступав проти диктатури Сталіна й А. Гітлера, засуджував політику більшовиків в Україні. Після рад. анексії ЗУЗ наприкінці 1939 намагався емігрувати на Захід, але був схоплений співробітниками НКВС і з того часу вважається зниклим безвісти (за ін. даними – був убитий).

Тв.: *Коберський К.* Буквар кооперації. Львів, 1939. 158 с.; *Його ж.* Великі проблеми сучасної господарської по-

літики. Суспільна економія. Львів, 1935. 40 с.; *Його ж.* Вільне спілчанство (Кооперація). Львів, 1935. 40 с.; *Його ж.* Два напрями соціалізму // Громадський Голос. 1925. 22 серп. С. 2; *Його ж.* За єдність у трудовому народі. Львів, 1928. 24 с.; *Його ж.* Кооперативний буквар. Львів, 1928. 150 с.; *Його ж.* Лихва росте // Громадський Голос. 1930. 22 берез. Ч. 12. С. 2; *Коберський К., Левинський В.* Національна ідея. Звідки вона взялася і до чого змагає. Львів, 1937. 33 с.; *Коберський К.* Організація і праця української райфайзенки. Поучення як закладати і вести місцеві щадничо-позичкові каси. Львів, 1930. 48 с.; *Його ж.* Плянове господарство – велика проблема нашої доби. Львів, 1937. 36 с.; *Його ж.* Українське народництво по обох боках Збруча. Львів; Коломия, 1924. 158 с.; *Його ж.* Фронт і запілля // Народ. 1919. 4 мая. Ч. 15. С. 2; *Його ж.* Читанка про лихварів і шахраїв та про те як від них визволитися. Львів, 1928. 90 с.; *Його ж.* Що робити? // Громадський Голос. 1924. Ч. 31–32. С. 2; *Його ж.* Що таке самоосвіта і як до неї братися? Львів, 1930. 29 с.; *Його ж.* Що таке соціалізм // Календар “Громада” на 1926 рік. Львів, 1925. С. 40–47; *Його ж.* Як воюють з небіжчиками... Відповідь д-рові К. Чеховичеві на критику думок Драгоманова // Громадський Голос. 1936. 15 лютого. Ч. 6. С. 9; *Його ж.* Якої вам треба кооперації // Календар “Громада” на 1926 рік. Львів, 1925. С. 87–91.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 4003 Коберський Карл Іванович (1890–1940) – політичний і громадський діяч, член НТШ.

Літ.: Гелей С. Коберський Карло // ЕСУ. Т. 13. К., 2013.

Андрій Міщук, Мар'яна Міщук

КОБРІНСЬКИЙ

Володимир Васильович

(16.10.1873–07.10.1958) – мистецтвознавець, етнограф, громад.-політ. діяч. Н. у с. Білоберізка (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.) в родині вчителя. Племянник священика, етнографа, громад. діяча Й. Кобринського. Випускник г-зії м. Коломия (навч. разом з В. Стефаніком). Студював на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Мобілізований до 24-го

піх. полку австро-угор. армії, не зміг продовжити навч. 1896–98 працював учителем, згодом контролером на залізн. ст. м. Коломия і с. Коршів (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). У 08.1914 переведений працювати на залізницю до м. Відень. Відповідав за особистий поїзд архікн. Карла. Згодом повернувся до Галичини. Працював на різних залізн. станціях.

Учасник Листопадового чину в м. Коломия. 1.11.1918 відправлений Коломийською ОВК та повітов. комісаром І. Стрийським до с. Коршів, де перебрав владу до рук українців. Організовував роботу залізн. вокзалу в м. Коломия та низки залізн. станцій на лінії Станіславів–Чернівці. Відповідав за постачання УГА боєприпасами, продовольством, військовим поповненням, за переправлення поранених. Забезпечив транспортування через ЗУНР колиш. військовополонених, які поверталися з Австро-Угорщини до Росії і навпаки. Відмовився від посади держ. секретаря ДСШПТ. У 06.1919 разом з УГА відійшов за р. Збруч. Пройшов “чотирикутник смерті”, перехворів на тиф. 20.08.1920 повернувся до м. Коломия. Змушений декілька років працювати на залізниці в м. Дансіг (Гданськ, Польща). Сприяв навчанню українців на залізн. студіях у м. Лянґфур (нині частина м. Гданськ).

1923 повернувся до Галичини, був радником залізниць при Станіславів. дирекції. З 1933 – пенсіонер. Чл. УНДО,

КОВАЛИК
Тадей Іванович

т-ва “Сільський господар” (кер. філії у м. Коломия), управи т-ва “Укр. нар. дім”, ін. орг-цій. При “Укр. нар. домі” організував музейну кімнату, що переросла 1934 в Музей нар. мист-ва Гуцульщини (нині Нац. музей нар. мист-ва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського). Створив нар. музеї у м. Рогатин, Бережани, Теребовля, Сокаль. Організатор з'їздів укр. музеєзнавців. Учасник археол. експедицій у с. Крилос (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Автор спогадів про С. Крушельницьку, В. Стефаника, І. Франка, А. Чайковського, Ю. Шкрібляка та ін. В експозиції музею було зібрано колекцію унікальних матеріалів, пов'язаних з історією ЗУНР та УГА. Зазнавав переслідувань від польс. та рад. влади.

Доклав значних зусиль для збереження експозиції музею в роки нацист. та рад. окупації. Частина експонатів було роздано на зберігання приватним особам, частину знищено окупантами.

П. і похований у м. Коломия.

Літ.: Арсенич П. Галичанин, який витворив нашу гордість // Володимир Кобринський – засновник і директор першого українського музею в Галичині: наукові статті і спомини / упоряд. Б. Ткачук. Коломия, 2007. С. 78–87; *Його ж.* Охоронець скарбів: [про В. Кобринського] // Галичина. 1998. 10 жовт.; *Бойчук Ф.* Коршеву – 600... Історико-краєзнавчий нарис. Коломия, 2018. С. 102–103, 644–646; *Кобринська М.* Володимир Кобринський – основник музею “Гуцульщина” в Коломії. Спомини // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 305–312.

Микола Вітенко

КОБРИНСЬКИЙ Володимир Йосафатович

(1858–1942) – лікар, громад. діяч. Н. у с. Мишин (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Навч. у г-зіях м. Бучач (нині Терноп. обл.) і Чернівці. Випускник Віден. ун-ту (1887), д-р медицини. Певний час мешкав і працював окружним та суд. лікарем у Хорватії. 1891 повернувся

до Галичини, розпочав приватну мед. практику – спершу в м. Львів, потім у м. Коломия. Працював також санаторним лікарем у с. Буркут (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.), де його пацієнтами були І. Франко, Л. Кульчицький, Леся Українка, М. Міхновський. Лікував М. Грушевського, М. Коцюбинського й ін. відомих діячів. Чл. першої управи т-ва “Народний дім” у Коломії. Обраний дійсним чл. НТШ. На прохання В. Шухевича редагував розділ “Гуцульське лічництво” в альманасі “Гуцульщина”. 1910 став одним з чл.-засн. УЛТ в м. Львів.

Після Листопадового чину вступив на держ. службу ЗУНР. Через брак серед українців кваліфікованого мед. персоналу К. був гол. лікарем одразу 2 пов. – Коломийського і Печеніжинського; у 04–06.1919 провів на довірній йому тер. противіспову вакцинацію. Після поразки ЗУНР продовжив приватну практику і громад. працю в Коломії. Автор статей на мед. теми в часописах.

П. і похований у м. Коломия.

Літ.: Арсенич П. Уродженці Прикарпаття – дійсні та звичайні члени НТШ (1873–1989) // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. 2009. № 3; *Королько А., Давибіда Л.* Санітарно-епідемічна ситуація на Покутті у роки національно-визвольних змагань західних українців 1918–1919 рр. // Питання історії України. 2013. Т. 16; *Черненко В., Клим'юк І.* Медицина Коломийщини: події, факти. Коломия, 2010.

Лев Давибіда

КОВАЛІК Тадей Іванович

(1895–23.09.1938) – інж., старшина УСС та УГА. Н. у с. Далешів (нині Далешове Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у реальній шк. м. Львів. Здобув фах механіка, працював у Львові слюсарем у майстерні. Діяльний чл. т-ва “Січові стрільці”.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, командував четою в 1-й сотні. На поч. 1915 відзначився як розвідник, нагороджений бойовою медаллю, отримав військ. звання хо-

рунжого; тоді ж полонив групу кубан. козаків – солдатів рос. армії. У 09.1916 поранений під час бою на г. Лисоня поблизу м. Бережани (нині Терноп. обл.), згодом став четарем. Від 11.1918 – старшина УГА, команд. жандармерії і розвідки 1-го полку 1-ї бригади УСС; 1.01.1919 іменований поручником. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині, з 02.1920 служив у ЧА. Став прихильником більшовизму.

Від 08–09.1920 – нач. міліції ГСРР в м. Тернопіль, мав довіру голови Галревкому В. Затонського. Відступив з частинами ЧА до рад. України. У 1930-х проживав у м. Красний Луч (нині м. Хрустальний Луган. обл.), працював пом. гол. інж. шахти № 23/25.

Заарештований співробітниками НКВС у 07.1938, безпідставно звинувачений у шпигунстві й шкідництві. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою трійки при УНКВС по Луган. обл. від 14.09.1938, розстріляний у м. Луганськ.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 171–172; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 71, 303; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / ред. Б. Гнатевич, Л. Лепкий, І. Мірчук. Монреаль, 1955. С. 28, 29, 70, 145, 159, 165.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

КОВАЛЬСЬКИЙ

Родіон-Сергій Йосипович

(16.03.1893 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Н. у с. Романівка (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. 1903–11 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль. Вивчав право у Львів. ун-ті, завершив студії у Віден. ун-ті.

Під час ПСВ закінчив шк. старшин розвідки і служив в австро-угор. армії; іменований четарем. До УГА вступив у кін. 1918, у 01.1919 призначений нач. розвідвідділу НКГА (особисто також керував у ньому окремими відділами офензивної і дефензивної розвідки та відділом детективів і розвідників).

1.03.1919 отримав військ. звання поручника.

Зумів створити, незважаючи на несприятливі чинники (брак фахових розвідних старшин, недооцінювання командуванням УГА розвідки, зумовлений легковажністю витік військ. інформації, ворожість польс. нас. до укр. влади і його готовність подавати розвідувальні дані й ін.), с-му розвідувальної і контррозвідувальної служби в УГА, що забезпечувала загалом своєчасний збір секретної інформації про ворога та його військ. дії. Здобували й аналізували відомості про польс. військо і його підготовку до бойових дій; було викрито польс. підпілля та нейтралізовано його збройні виступи в тилу (Золочів, Тернопіль та ін.), отримано завчасно інформацію про прибуття на фронт армії Ю. Галлера й зроблено висновки про її використання проти УГА, арештовано десятки ворожих агентів та інформаторів тощо.

Після переходу УГА за р. Збруч діяльність її розвідки суттєво ускладнилась, оскільки доводилося діяти не лише проти поляків, а й проти широкої більшовиц. агентури та білогвард. розвідки. Виступав як свідок на польовому воєн. суді НКГА 13–14.11.1919 в м. Вінниця, на якому були обвинувачені ген.-чет. М. Тарнавський, полк. А. Шаманек та от. О. Лисняк. У 02.1920, зі ств. ЧУГА, розвідвідділ припинив свою діяльність.

Заарештований чекістами у 04.1920, але дорогою до с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ) на ходу вистрибнув через вікно вагона і, хоча зламав ногу, зумів утекти. Втаємничивши свою службу в УГА, прибув до м. Тернопіль; звідти на поч. 1921 перебрався до ЧСР, перебував у таборах для інтернованих. Восени 1923 повернувся до Галичини, поселився у м. Львів; у 06.1924 став одним із чл.-засн. Т-ва прихильників укр. спорту.

Подальша доля невідома.

Лит.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії: збірка документів. Нью-Йорк, 1974. С. 267; Керівники української зовнішньої розвідки. К., 2011. С. 33–34.

Петро Гуцал

**КОВАЛЬСЬКИЙ
Родіон-Сергій Йосипович**

КОВЧ
Омелян Григорович

**КОВЧ
Григорій Дмитрович**

(20.03.1856–19.12.1919) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Малий Любінь (нині Городоц. р-ну Львів. обл.) у сім'ї Д. Ковча (1827–88) і Марії з роду Кориляк (1831–91). Здобув освіту в нар. шк. с. Малий Любінь. У м. Львів навч. в г-зії, духовній семінарії, на богослов. ф-ті ун-ту. Рукоположений 7.10.1883. Одружений з Марією Яськевич (Вольфельд), з якою виховали 5 дітей.

9.10.1883–26.02.1884 – пом. пароха в с. Добростани (нині Яворів. р-ну Львів. обл.), 26.02.1884–1.04.1885 – у с. Космач (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), 1.04.1885–87 – у м. Тисмениця (Івано-Франк. обл.), 1887–89 – у с. Ганусівка (нині Тисмениц. р-ну); 1889 – адміністратор у с. Рошнів (нині Тисмениц. р-ну); 1889–90 – парох у с. Давидківці (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.), 30.09.1890–23.02.1892 – пом. пароха в м. Гусятин (нині Терноп. обл.), адміністратор (з 24.02.1892) і парох 12.11.1894–9.03.1908 у с. Лисівці (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). 9.03.1908–19 – парох у с. Кошилівці (нині Заліщиц. р-ну). Радник єпископ. консисторії в м. Станіславів (1906). 1914–15 – душпастир у м. Козарац (нині Боснія і Герцеговина). 12.08.1915–30.06.1916 – адміністратор у с. Білі Ослави (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.).

Польовий духівник 2-го корпусу УГА. Був за р. Збруч. Заарештований 1919 польс. поліцією.

П. від тифу в м. Старокостянтинів (нині Хмельн. обл.).

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 3306. Метрика кліру Станіславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станіславів. Т. 2. Арк. 179.

Літ.: Ковч-Баран А.-М. За Божі правди і людські права. Саскатун, 1994. С. 24; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 241; Мацелюх В. Історія села Любінь Малий. Львів, 2016. С. 407; На прославу велетня духу [блаженного Омеляна Ковча] // За вільну Україну плюс. 2017. 31 серп. № 33. С. 1, 4; Українська Галицька Армія / ред.

Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 307; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 150.

*Олег Єгзешій,
Руслан Деятинський*

КОВЧ

Омелян Григорович

(20.08.1885–25.03.1944) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Космач (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Навч. у г-зії м. Львів. Філософ. та богослов. студії закінчив 1911 у м. Рим (Італія); тоді ж рукоположений у стані целібату. 1911–12 – катехит і адміністратор парохії у м-ку Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.). 1912–14 – душпастир у м. Козарац (нині Боснія і Герцеговина), де згуртував громаду українців греко-католиків і збудував храм. 1916 повернувся до Галичини. 1916–19 – адміністратор парохії с. Сарники Горішні (нині Сарники Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Розпорядженням ДСВС від 1.01.1919 призначений польовим духівником у званні сотника УГА. Служив як пом. коменданта Бережан. коша сот. П. Бігуса у виховній роботі, обслуговував хворих і поранених у польовій лікарні № 4. На Великдень 1919 відвідав вояків УГА на лінії фронту під час облоги м. Львів, відправив молебень. Учасник Чортків. офензиви та походу УГА за р. Збруч на Наддніпрянщину; духовно опікувався вояками на лінії фронту. 1920 потрапив у польс. полон. Після звільнення перебував під наглядом поліції.

З 1921 – парох м. Борщів (нині Терноп. обл.), 1922–44 – парох м. Перемишляни (нині Львів. обл.). Під час пацифікації 1930 був ув'язнений на кілька місяців. 1939–41 змушений переховуватися від арешту органами НКВС УРСР в єврейс. громаді під проводом рабина Ш. Ляндшала. Невдовзі, під час нім. окупації, переховував цього рабина та ін. євреїв. Попри заборону нацистів, видав євреям понад 600 свідоцтв про хрещення; звернувся до А. Гітлера з листом, у якому засуджував масові вбивства євреїв, вимагав дозволу відвідувати євреїв у гетто. Значну частину життя присвятив вихованню та опіці

над дітьми без різниці їх нац. чи реліг. належності.

У 01.1943 арештований гестапо; у 08.1943 відправлений до концтабору Майданек біля м. Люблін (нині Польща). Мав можливість бути звільненим, але відмовився покинути в'язнів, позбавити їх останньої сповіді. П. від важкої хвороби. Тіло К. спалено в крематорії разом з ін. в'язнями концтабору, з якими К. залишився до кін. свого життя.

9.09.1999 Єврейс. рада України присвоїла К. звання "Праведник України". Папа Іван-Павло II проголосив його блаженним; беатифікований 27.06.2001.

У м. Перемишляни Львів. обл., с. Космач Івано-Франк. обл., с. Малий Любінь Городоц. р-ну Львів. обл. встановлено меморіальні дошки; у низці населених пунктів іменем К. названо вулиці. 25.03.2019 у м. Люблін (Польща) встановлено пам'ятник К.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 104, 137–140; *Пиндус Б.* Ковч Омелян Григорович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 119; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

КОВШЕВИЧ

Осип Миколайович

(30.03.1855–06.01.1919) – військ. лікар, старшина УГА. Н. у с. Кам'янка Волоська (нині не існує; було розташоване поблизу с. Нова Кам'янка нині Жовків. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Заболотівці, потім у с. Ляховичі Подорожні (нині Подорожне; обидва Жидачів. р-ну Львів. обл.), де його батько обіймав парафії. Випускник г-зії м. Львів. Студіював медицину у Віден. ун-ті, здобув доктор. ступінь.

Служив в австро-угор. армії лікарем, від 1893 – у м. Бережани (нині Терноп. обл.); дослужився до звання отамана. Брав діяльну участь в укр.

громад.-культ. житті міста й повіту; співзасн. і чл. виділів "Просвіти", "Сокола" й ін. т-в, їх меценат.

З поч. ПСВ – лікар армій. частини в Угорщині, на поч. 1918 повернувся до м. Бережани. 1.11.1918 перебував у м. Львів на нараді представників повітів Галичини, склав присягу на вірність Укр. д-ві. Один з організаторів Листопадового чину в м. Бережани й повіті. 12.11.1918 призначений комендантом Бережанської ОВК, одночасно очолював санітарний відділ повітов. комісаріату; з 1.01.1919 – підполковник.

П. від тифу в м. Бережани. На збереженому на міськ. цвинтарі надмогильному пам'ятнику – напис: "Отаман Осип Ковшевич лікар окружний комендант †6 січня 1919 в 66 році життя". Іменем К. названа вулиця в м. Бережани. У 04.2000 посмертно удостоєний звання "Почесний громадянин міста Бережани".

Літ.: Коковський Ф. Д-р Осип Ковшевич: спомин // ЛЧК. 1933. Ч. 12. С. 5–6; Посмертна згадка: полковник др. Осип Ковшевич // Стрілець. 1919. Ч. 4.

Петро Гуцал

КОВШЕВИЧ

Роман Володимирович

(22.07.1873–03.03.1932) – правник, старшина УГА. Н. у м. Ярослав (нині Польща). Випускник філос. ф-ту Віден. ун-ту і правн. ф-ту Львів. ун-ту. Працював суддею в м. Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). З 1901 – асистент, згодом проф. правн. відділу Львів. ун-ту.

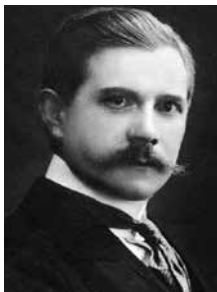

**КОВШЕВИЧ
Осип Миколайович**

**КОВШЕВИЧ
Роман Володимирович
(стоїть посередні)**

**КОГУТ
Лев (Леон)**

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС, брав участь у боях за г. Маківка, у 05.1915 був поранений. Надалі служив поручником-суддею в австр. військ. суді в м. Відень.

До УГА вступив у м. Львів у 11.1918. Виїжджав до Відня з урядовою дипломатичною місією. Повернувся в ЗУНР; у складі УГА перейшов р. Збруч. Був старшиною Пресової квартири НКГА, потім викладав право в Укр. ун-ті в м. Кам'янець-Подільський. У 02.1920 делегований НКГА для переговорів з румунами про перехід укр. частин на рум. тер. Зголосився до ДА УНР, захворів на тиф у м. Кам'янець-Подільський, з приходом туди поляків був перевезений до м. Львів.

З 1921 – проф. права Укр. таємного ун-ту, дійсний чл. НТШ, правник-канонік Львів. богослов. акад-ї. Автор наук. праць із юрид. і богослов. тематики.

П. і похований у м. Львів.

Літ.: Власенко-Бойцун А. Роман Ковшевич – науковець і патріот // Богословія. Т. XXXVI. Рим, 1972. С. 141–165; *Його ж.* У 50-ліття смерті Р. Ковшевича // Свобода. 1982. 10 верес.; Д-р Роман Ковшевич (1873–1932). Посмертна згадка // Діло. 1932. 12 берез.; *Сліпий Й.* Роман Ковшевич (некролог) // Богословія. Львів, 1932. Жовтень. С. 91–92.

Степан Кобута

КОГУТ

Захар

(1894–1937) – вояк УГА. Н. у с. Підгірки (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в нар. шк. в рідному селі (1905). Займався власним г-вом.

Вояк австр. армії під час ПСВ. Доброволець УГА, воював на фронті. Влітку 1919 у складі УГА відступив за р. Збруч. Воював з більшовиками. Залишився проживати на Катеринославщині.

Репресований рад. режимом у часи “великого терору”. М. с. н.

Літ.: Герої стрілецького чину: до 100-річчя Січового стрілецтва: книга Скорботи, Пам'яті і Шани України: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 91.

Микола Когут

КОГУТ

Лев (Леон)

(01.02.1878–26.10.1947) – адвокат, публіцист, видавець, громад.-політ., кооп. і культ. діяч. Н. у м. Чернівці. Здобув освіту в нім. г-зії та ун-ті м. Чернівці; д-р права. Діяльний учасник укр. громад.-політ., культосвіт. і кооп. руху в краї. Співорганізатор (разом зі С. Смаль-Стоцьким) сел. спілок-райф-фазенок. 1903–13 – дир. Крайов. союзу сел. спілок Буковини “Селянська каса”, 1911–13 – т-ва “Карпатія”. Ред. вид. “Буковина”, “Наука і розвага”, “Гасло”, “Народна бібліотека”, “Спілкова бібліотека”, “Народне багатство” та ін. Друкував статті в укр. і нім. періодиці. Автор кн. “Приписи про заступництво державою” (1907), “Хліборобські спілки на Буковині” (1908). Видав публіцист. працю “Україна і московський імперіалізм” (1916).

Брав активну участь у революц. подіях на Буковині восени 1918; чл. Буковин. делегації УНРади (Укр. крайового к-ту); співавтор (з М. Кордубою) резолюції Буковин. нар. віча 3.11.1918. 7.11.1918 увійшов до редколегії укр. “урядової” газ. “Чернівські вісти”, яка мала виходити з 12.11.1918 в м. Чернівці, однак через окупацію міста рум. військами так і не з'явилася.

Діяч нац.-визвол. б-би буковин. українців 1920–30-х. Віце-голово Укр. нац. партії Буковини (1927–38). Ред. газ. “Земля”, “Зоря”, “Рідний край”, “Час” та ін. Очолював т-во “Українська школа”.

З утвердженням у краї рад. влади 1940 заарештований, засуджений до розстрілу. Врятований за допомогою нім. переселенської комісії, що діяла тоді на Буковині.

П. у м. Грац (Австрія).

Літ.: Богайчук М. А. Література і мистецтво Буковини в іменах: Словник-довідник. Чернівці, 2005; *Добржанський О.* Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. Чернівці, 1999; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009; *Жуковський*

А. Історія Буковини. Ч. 2. Чернівці, 1993; Кордуба М. Переворот на Буковині (3 особистих споминів) // ЛНВ. Львів, 1923. Кн. XII; Огуй О. Д. Когут Леон // ЕІУ. Т. 4. К., 2007. С. 393; Романюк М., Галушко М. Українські часописи Північної Буковини (1870–1940 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 1999.

Василь Ботушанський

КОГУТ

Осип Іванович

(02.02.1891–1941) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.) у робітн. сім'ї. Навч. в Бучац. і Коломий. г-зіях. 1910 вступив на правн. ф-т Львів. ун-ту, належав до Гол. ради Студент. союзу.

1914 записався добровольцем до УСС, служив вістуном у канцелярії Легіону УСС; 1918 перебував на Наддніпрянщині. У часи ЗУНР – службовець повітов. експозитури в м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну), Бібрка (нині Перемишлян. р-ну, обидва Львів. обл.) і Винники (нині в складі м. Львів). Разом з УГА перейшов р. Збруч; у м. Кам'янець-Подільський, за поданням І. Макуха, у 08–10.1919 очолював канцелярію МВС УНР. Виїхав з дипломатичним паспортом до м. Прага, у місті УНР був перекладачем (нім., франц.). Від 08.1920 працював у ред. “Українського голосу” (Відень). 1921 повернувся до Галичини.

Активний чл. УРП-УСРП. На з'їзді УРП 6.04.1924 К., спільно з Л. Бачинським та О. Навроцьким, відстоював потребу співпраці з партіями державницької орієнтації. Належав до складу Гол. управи УРП, обраної на парт. з'їзді 1.02.1925. Завершив адвокат. стажування, з 1926 працював адвокатом у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.), очолював повітову орг-цію УСРП, видавав газ. “Богородчанський ціп”, займався кооперацією. За результатами виборів 4.03.1928 став одним з 9 укр. послів до польс. сейму від УСРП.

На виконання рішень ХХІ парт. з'їзду (2–3.02.1929), в складі Гол. секретаріату соціалісти-радикали створили 3 комісії, які розпочали активну орг. роботу. К. (а також О. Коберський, М. Стахів, К. Стефанів, О. Навроцький) увійшов до

складу робітн. комісії та комісії з орг-ції молоді (І. Луцишин, С. Жук, О. Коберський, С. Терлецький, С. Ріпецький). Брав активну участь у справоздавчих вічах на терені Богородчанського пов.

Агітував за потребу утворення професійних спілок робітників (зокр. на вічі в с. Саджава 18.07.1929), а також “Лугів”. Цінний матеріал про деякі орг. засади УСРП, зокр. про відносини всередині партії, парт. дисципліну й покарання в разі її порушення, подано в збірних К. документах під назвою “Партійний суд” (Станиславів, 1932. 27 с.).

Тричі був арештований польс. владою; 1932 засуджений на 5 місяців ув'язнення в м. Брест-Литовський (нині Брест, Білорусь).

З приходом рад. військ заарештований 21.10.1939, засуджений Станіслав. облсудом на 4 р. ВТТ. На касаційну скаргу, відповідно до рішення Верховного Суду СРСР від 4.04.1940, за браком доказів мав бути звільнений, але 24.05.1940 знову заарештований. Згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 17.05.1941, ув'язнений на 8 р. ВТТ.

Закатований у кін. 06.1941 в тюрмі м. Дрогобич. Реабілітований 24.10.1989.

Дж.: ДАІФО. Ф. Р–2157. Оп. 2. Спр. 4715–П. Арк. 1–28.

Лит.: Адв. Д-р Осип Когут перед судом // Діло. 1932. 8–12 берез.; Гловацький І. Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014; Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 71–72; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 1. Тернопіль, 2008; Романів О., Федущак І. Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 186.

Степан Кобута

КОГУТ

Степан

(05.01.1889–06.07.1979) – старшина УГА. Н. у с. Старий Яричів (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.).

З 11.1918 доброволець УГА. Від серед. 12.1918 – команд. артилер. 3-ї батареї 7-го гармат. полку групи “Південь II”, згодом 7-ї Львів. бригади. Учасник боїв

КОГУТ
Осип Іванович

КОГУТЯК
Іван Іванович

за м. Львів. Особливо відзначився у боях за с. Бартатів (нині Городоц. р-ну Львів. обл.), у ході яких був важко поранений. Згодом отримав військ. звання поручника. Після одужання повернувся до свого підрозділу. 11.06.1919 під час Чортків. офензиви одним з перших вступив у м. Бучач (нині Терноп. обл.). 28.06.1919 за проявлену в боях хоробрість іменованій сотником. Перейшов за р. Збруч. Узяв участь у поході УГА та ДА УНР на м. Київ. Відзначився в боях з більшовиками за м. Старокостянтинів (нині Хмельн. обл.), Житомир, Троянів (нині с. Житомир. р-ну Житомир. обл.) та з денікінцями за м. Брацлав (нині Вінниц. обл.). 13.02.1920 в м. Одеса співорганізатор похорону розстріляних денікінцями старшин УГА. 25.04.1920 виступив одним з ініціаторів переходу свого підрозділу від ЧУГА до ДА УНР.

28.04.1920 заарештований більшовиками, але врятувався втечею. 10.05.1920 інтернований поляками. Перебував у різних таборах, зумів утекти й перебрався до ЧСР, де проживав у таборах для інтернованих. 1929 повернувся до Галичини. Працював управителем шк. т-ва "Рідна школа" в с. Цеперів та Новий Яричів (обидва Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.).

Після ДСВ емігрував з Німеччини до США. Діяльний в укр. т-вах.

П. у м. Чикаго, де й похований на цвинтарі Св. Миколая.

КОГУТЯК Іван Іванович
(сидить 4-й зліва)
з акторами свого театру
(початок 1920-х рр.)

Літ.: Олексій Р. 7-й гарматний полк // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 193–195; Ткачук П., Кривизюк Л. Бойові дії артилерійських полків Галицької армії на фронтах польсько-української та більшовицько-української воєн // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. Ч. 21. С. 760–775.

Микола Вітенко

КОГУТЯК Іван Іванович

(04.04.1893–29.11.1968) – актор, режисер, четар УГА. Н. у с. Княгинин (нині в складі м. Івано-Франківськ). Навч. в реальній шк. м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), в укр. г-зії м. Золочів (нині Львів. обл.), вчител. семінарії м. Станиславів. Вів аматорські театр. гуртки при т-вах "Просвіта", "Українська хата". 1913–14 очолював укр. театр ім. Тобілевича в м. Станиславів.

Мобілізований до австро-угор. армії. Закінчив старшин. шк. в м. Брно (нині Чехія). Учасник ПСВ. Воював на Сх. фронті. Потрапив у рос. полон. Після звільнення переїхав до м. Чернівці, де 1918 очолив Укр. театр.

У 11.1918 переїхав до м. Станиславів, зголосився до УГА. Четар. Адм. комендант госпіталю та кер. театру в Станиславові. У 05.1919 інтернований поляками.

Після звільнення 1920 заснував театр при т-ві "Українська хата". Згодом

реорганізував театр на професійній основі, залучивши фахових акторів з труп М. Садовського та Леся Курбаса. Оновлений Укр. рухомий драм. театр з гастролями об'їздив цілу Галичину. Для підтримки театру К. довелось продати частину власного майна, а виручені кошти спрямувати на виготовлення костюмів, декорацій. Переслідування польсь. владою та матеріальні нестатки спричиняли кадрові ротації серед акторів, окремі з яких були членами УВО, ОУН. Змінювалася і назва колективу.

У 10.1939, зі встановленням рад. влади, К. дозволили очолити Укр. драм. театр у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Восени 1941 зорганізував Коломий. окружний театр ім. І. Котляревського, колектив якого до 1943 зріс до 125 осіб (за походженням з різних регіонів України). До складу театру входили також Гуцул. балет, оркестр. Репертуар театру уник ідеологічних установок і навіть в окремих виставах містив "антинімецькі алюзії". К. вдалося включити в репертуар п'єси, заборонені нацистами для показу ін. колективами, – "Гетьман Дорошенко" Л. Старицької-Черняхівської та "Тріумф прокурора Дальського" К. Гупала, що містили укр. патріотичні мотиви.

Восени 1944 К. знову очолив Укр. драм. театр у м. Коломия. 1949 заарештований НКВС, але згодом звільнений. Організовував театр у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Деякий час був адм. дир. Станіславського обл. укр. муз.-драм. театру ім. І. Франка; 1955–57 – заст. дир. цього ж театру. Після виходу на пенсію керував драмгуртком при Будинку к-ри в Княгинині.

П. у м. Івано-Франківськ, де й похований на цвинтарі на вул. Церковній (с. Княгинин Івано-Франківської миської ради).

Лит.: Гайдабура В. Театр між Гітлером і Сталінім. К., 2004. С. 136–145; *Лаврентій Р.* Українські театри Івана Когутяка (1920–1939 рр.) // Вісник НТШ: Інформаційне видання Світової Ради Наукових товариств ім. Шевченка. 2010. № 44 (осінь–зима). С. 31–35.

Микола Вітенко

КОГУТЯК

Надія

(1898 – д. і м. с. н.) – вчителька за освітою, канцелярський працівник уряду ЗУНР. Після закінчення вчител. семінарії відбула однорічну практику в канцелярії Станіславів. повітов. староства (1917–18). Канцелярський працівник ДСС (10.01–23.05.1919).

Олег Павлишин

КОДИФІКАЦІЙНА КОМІСІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

– урядова інституція, заснована для узгодження та впорядкування законодавчих актів і розпоряджень Диктатора ЗУНР.

К.к. ЗУНР ств. при екзильному уряді ЗУНР 30.08.1920. Завданням цієї постійної комісії під проводом уповноваженого Диктатора для внутр. справ, судівництва і комунікацій було впорядкування законів і розпоряджень, виданих урядом ЗУНР на тер. Сх. Галичини, та узгодження їх із законодавчими актами, прийнятими на еміграції. Очолив К.к. ЗУНР Й. Ганінчак. Одночасно К.к. ЗУНР була утворена при УНРаді за кордоном; очолив її Р. Перфецький.

К.к. ЗУНР складалася з 2 секцій: адм. (М. Марітчак, Я. Селезінка, А. Вітошинський, О. Кулачковський, Каранович) і суд. (Л. Левицький, О. Колесса, С. Дністрянський, К. Трільовський, Кіруца). Розробка конституц. проекту ЗУНР була доручена С. Дністрянському.

Загострення відносин між крайовим політ. проводом (кер-во УНТП та Міжпарт. рада) і екзильним урядом ЗУНР восени 1922 знайшло свій вияв у справі парламентаризації д-ви і ліквідації ін-ту Диктатора, який існував з 9.06.1919. Крайова та закорд. опозиція вимагала від уряду демократизувати держ. устрій ЗУНР, відновити повною мірою повноваження УНРади в краї з одночасним обмеженнями для закорд. центру. За таких обставин К.к. ЗУНР на чолі з Р. Перфецьким підготувала проект реорг-ції держ. устрою під назвою "Постанови про діяльність УНРади і про виконавчу владу на час окупації території ЗУНР", прийнятий на засіданні УНРади в м. Відень 10.10.1922.

Проект парламентаризації держ. устрою ЗУНР підтримала ЗГ УНТП.

Постанови передбачали утворення УНРадою крайової Політ. комісії як виконавчого органу УНРади й посередника між нею і Президентом ЗУНР. Політ. комісію у складі 13 осіб мав очолити урядуючий у краї заст. Президента УНРади. Політ. комісія мала бути підзвітна повній УНРаді в краї. Президенту відводилися зовнішньополіт. та військ. повноваження, а також право формувати уряд – ДС; УНРаді за кордоном надавалося право звертатися до уряду ЗУНР і Політ. комісії з пропозиціями стосовно зовн. політики. Усе це мало на меті збільшити повноваження крайової УНРади й одночасно обмежити їх у Президента ЗУНР, демократизувати держ.-політ. стр.-ри. Однак крайовий провід в умовах польс. окупац. режиму не спромігся підготувати засідання УНРади, яка мала прийняти постанову про реорг.-цію держ. устрою, а подальші події зняли це питання з порядку денного.

Розпорядженням Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича від 24.12.1922 К.к. ЗУНР була ліквідована.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; *Кузутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

Тетяна Дерешук

КОЖУХІВСЬКИЙ КОНЦТАБІР – табір для полонених та інтернованих, який діяв у с. Кожухово біля м. Москва (4 км від міста; нині мікрор-н м. Москва, РФ). 1920 там утримували стрільців і старшини ЧУГА, яких у 04.1920 у ході т. зв. антирад. заколоту 2-ї і 3-ї бригад цієї армії було заарештовано органами ЧК УСРР. Першими в 05.1920 до К.к. потрапили стрільці автобронедивізіону. Опис табору подав його в'язень І. Максимчук: "Табір в Кожухові це простокутник, що займає великий, кількаморговий простір землі, загороджений високим двометровим парканом з дошок так густо збитих, що важко було знайти яку шпару, котрою

можна би було бачити, що діється на світі. На паркані стремів ще кількачасний дріт висоти до двох метрів. Зовні і в середині табору стояли майже що 10 кроків військові стійни, які стерегли нас. Таборовий регулямін був доволі строгий. О 5 годині ранком нас будили, а день кінчався о 10 вечером і в тім часі кожний мусив бути вже на своїй койці. Харч був нужденний. Ми одержували один російський фунт хліба, чорного та гливкого, з піском, гіркого; в ньому було все, тільки не було правдивої муки... Крім цього ми діставали один лут кави (палена луска з пшона), званої в бараках популярно чаєм..., два і пів лута цукру і ми з того ладили собі сніданок та вечерю. Обід сочевидної, або пшоняної зупи, без соли і заправки, в якій плавали поодинокі зерна пшона, або посліду пшениці. Другою стравою була майже щоденно рідко зварена сочевиця, або пшоняна каша".

Сотню галиц. старшин розселили в бараці № 4, поряд із баракком офіцерів-білогвардійців, де розмістили команд. УГА, ген.-хор. О. Микитку. Ув'язнених використовували на різних роботах. Важка фіз. праця та хвороби спричинили смерть команд. 2-ї Коломий. бригади от. Р. Дудинського, чет. М. Лушпинського, голови Стрий. повітової УНРади сот. О. Колодницького та ін.

У К.к. вели політ.-виховну роботу представники Галиц. бюро при ЦК РКП(б) у м. Москва І. Краснокутський-Левченко, О. Пушкар, Я. Баландюк, О. Гарасевич, О. Букшований, Н. Кухарчук (майбутня дружина М. Хрущова), лектор з агрономії, вчитель з Рогатинщини і старшина УГА О. Гарасевич, більшовиц. агітатори Ф. Коннар-Палащук, М. Левицький. Пор. УСС Є. Ясеницький організував старшин. хор. Галичани збудували й театральне приміщення. 16.07.1920 з К.к. понад 150 галиц. старшин вивезено в розпорядження Особливого відділу Архангельської губЧК. Дорогою на Соловки їх було потоплено на баржі у Білому морі. К. Науменку вдалося з'ясувати прізвища 135 старшин УГА, в'язнів К.к., які загинули тоді: С. Горук, М. Вадовський, Л. Кокіш, Ю. Кантимір, Ю. Курді-

як, М. Капко, В. Метельський, Г. Фединський, І. Цяпка-Скоропад, В. Дуцько, Є. Кобрин з дружиною Стефанією, Л. Лушпинський, А. Площенький, О. Стадницький, М. Саяк, Т. Слобода, Є. Ясеницький, Г. Гоцький, В. Дроздовський, Г. Олійник, І. Прокіп, Є. Тимофійчук, З. Кулицький, М. Лучак, Г. Хаджай, І. Шпорлюк та ін. Частину ув'язнених (О. Букшований, Т. Франко, Є. Бородієвич, К. Мойсейович та ін.) за ініціативою Галбюро відправлено на Пд.-Зх. фронт для боїв з поляками. Останні в'язні покинули концтабір наприкінці 08.1920.

Лит.: Дойков Ю. Красный террор. Россия. Украина. 1917–1924. Архангельск, 2008. С. 347–350; Литвин М. Проект “Україна”. Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; Максимчук І. Кожухів. Трагічна доля рештків УГА. Львів, 1930; Науменко К. Спогади. Постаті. Вибране. Львів, 2010. С. 396–404.

Микола Литвин

КОЖУХОВСЬКИЙ

Йосиф

(1899–01.05.1920) – селянин, вояк УГА. Н. у с. Чемеринці (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.). Стрелець 4-ї сотні 6-го куреня 6-го полку УГА.

П. від поранень у 2-му військ. шпиталі м. Стрий (нині Львів. обл.), де й похований на міськ. цвинтарі.

Лит.: Лягли головами // Стрелець. Стрий, 1919. С. 1.

Олег Павлишин

КОЗАК

Альфред Теодорович

(23.03.1893–03.01.1978) – четар артилерії. Н. у с. Стопчатів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Коломий. г-зії.

Учасник ПСВ. Як старшина австр. армії воював на Сх., Серб. та Італ. фронтах. У 11.1918 вступив до УГА. Був старшиною гармат. полку. Брав участь у поході УГА на м. Київ. Там був призначений командиром 48-ї батареї, підпорядкованої 1-му корпусу УГА. Пережив “чотирикутник смерті”.

З 1920 перебував у таборі полонених та інтернованих укр. стрільців

і старшин у м. Тухолья, де разом з чет. І. Кучмаком видавав гумористичний ж. “Лежух”. З табору звільнений у кін. 1920.

1944 емігрував до Німеччини, потім до США, де оселився в м. Детройт.

П. і похований у м. Детройт.

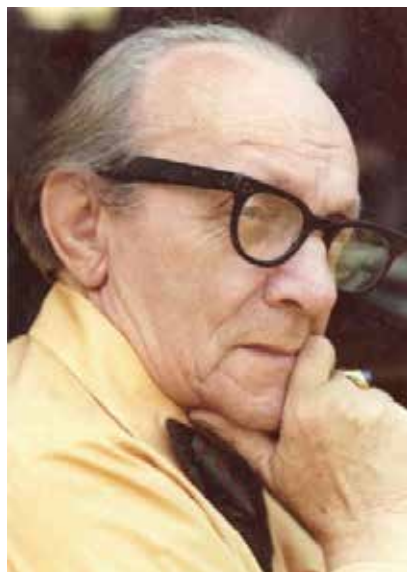
Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам’яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 158; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 219.

Петро Сіреджук

КОЗАК

Едвард Теодорович

(псевд. і крипт.: Авенір Люшня, Гриць Зозуля, Е.К., Ек, ЕКО, Зиз, Ко, Коко, Косий, Майк Чічка, Мамай, Пік; 21.01.1902–22.09.1992) – військовик, художник, іконописець, письменник, ред., видавець, громад. діяч. Брат А. Козака. Н. у с. Гірне (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Зростав у с. Дуліби по-

близу м. Стрий. Навч. в нар. шк., де почав малювати, та Стрий. г-зії (1912–16). Діяльний у т-ві “Пласт”, ілюстрував журнал пластового гуртка, кілька чисел якого вийшло в Стрию.

Імовірно, брав участь у встановленні укр. влади в Стрию та його околиці в 11.1918. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. У 12.1918, як вояк Стрий.

**КОЗАК
Альфред**

юнацької пластової сотні 3-го корпусу УГА, охороняв залізн. вокзал у м. Стрий. Згодом, згідно з даними низки дослідників, зголосився добровольцем до 1-ї бригади УГА.

У міжвоєн. роки мешкав у м. Львів. Від 1921 – чл. УВО, за що 1922 був ув'язнений у тюрмі “Бригідки” (Львів). Служив у польс. армії (1923–24). Навесні 1926 його перші карикатури опублікували в гумористичному ж. “Зиз”. Навч. малярству в худож. закладах м. Відень (Австрія), Люблін (Польща), 1927–30 – у Мистецькій шк. О. Новаківського у Львові. З 1927 (за ін. даними – 1923) – ілюстратор, 1.11.1928–31 – ред. ж. “Зиз”. 1929–30 розписував церкви на Львівщині. 1933–39 – ред. гумористичного ж. “Комар”; ілюстратор видавничого концерну І. Тиктора та дитячих ж. “Світ дитини” і “Дзвіночок” (Львів, 1931–39). Діяльний в Асоціації незалежних укр. мистців (1932–39) і Т-ві укр. письменників і журналістів.

Від 1939 проживав із сім'єю в м. Краків (Польща), де очолив мистецький гурток “Зарево”, належав до Спілки укр. образотворчих мистців (1941–44), працював у ж. “Юні друзі”, “Дорога” (обидва 1940–44), карикатуристом час. “Kraukauer Zeitung” (1940–41), оформляв продукцію “Українського видавництва”, зокр. проілюстрував кн. “Лис Микита” І. Франка (1941), випускав святкові листівки.

1944 емігрував до Німеччини, 1945 викладав на Вищих образотворчих студіях у м. Карлсфельд і Берхтесгаден (нині ФРН), 1947–48 очолював Спілку укр. образотворчих мистців у м. Мюнхен (нині ФРН). Від 1948 видавав, редагував та ілюстрував гуморист. ж. “Лис Микита”, навчав дітей переселенців у притаборових шк. Його дошкульні політ. карикатури, зокр. на Сталіна, передруковували періодичні вид. багатьох країн.

Від 1950 (за ін. даними – 1951) – у США, де оселився спочатку в м. Детройт, згодом – у м. Воррен (шт. Мічиган). Продовжив вид. “Лиса Микита” (1950–91), створив з братом однойменне вид-во, працював у церк. монументальному мист-ві, займався оформленням книг

(зокр. поеми “Скоропад” Р. Купчинського (1965), 5-томника “Українська Галицька Армія” (1958–76), 3-томника “Стрийщина” (1990–93)) та часописів, писав вірші, сатиричні й гумористичні оповідання, ілюстрував казки на телебаченні. Отримав нагороду від Нац. освіт. асоціації (США) на конкурсі мультфільмів у м. Детройт (1957), а також три перші місця на Всеамер. конкурсі за працю художника в багатосерійних кольорових телекартинах на кіностудії “Jam Handy Film Studio” (Детройт, 1952–57).

Творчу спадщину К. становлять тисячі картин, кілька тисяч карикатур, ілюстрацій, сотні гумористичних віршів. Своєю творчістю він боровся зі зневірою, віддзеркалював політ. дійсність в Україні та, за словами сучасників, “ставив усіх політиканів під сатиричну «гільйотину»”. Йому належать мистецькі серії воєн. тематики, присвячені УСС і УГА (“За мотивами стрілецьких пісень”, “В 50-річчя УСС”), з нар. і козац. побуту (“Село”), карикатур (“Українці в Америці”), шаржів майже на всіх знакових укр. громад.-культ. і політ. діячів. Учасник численних персональних і колективних, у т. ч. з синами-художниками, виставок в Австрії, Канаді, Німеччині, США, Україні та ін. країнах. 1990 відвідав Львів, де разом із синами відкрив персональну виставку мистецьких творів. Автор спогадів, 2 томів гумористичних оповідань про укр. мудрагеля-селянина Гриця Зозулю (1973, 1982), фейлетонів, віршів; чл. редколегії 3-томника “Стрийщина” (1990–93) тощо.

П. у м. Воррен (шт. Мічиган), де й похований 26.09.1992. Почесний громадянин м. Львів (1991), почесний чл. Спілки укр. журналістів Америки, нагороджений найвищою пластовою відзнакою – золотим “Орденом Вічного Вогню”.

Літ.: Герасимова Г. П. Козак Едвард Теодорович // ЕУ. Т. 4. К., 2007. С. 403; Помер Е. Козак // Свобода. 1992. 24 верес.; Савчук М. Едвард Козак. Геній, якого ми не поцінували. До 110-річчя від дня народження та 20-річчя від дня смерті // Час і Події. 2012. 13 черв.; Юнацтво в обороні рідної землі. Спогади про участь української молоді у ви-

звольних змаганнях 1918–1920 років / у поряд. В. Татомир. Філядельфія, 1960. С. 38–47; Яців А. Едвард Козак та Іван Кедрин-Рудницький: до історії взаємин // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: серія “Історичні науки”. 2015. Вип. 23. С. 166–170.

Микола Лазарович

КОЗАК

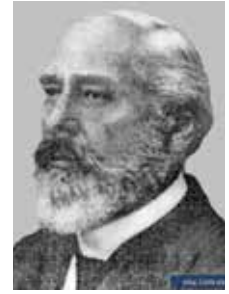
Євген Авксентійович

(02.01.1858–05.03.1933) – вчений-славіст, ректор Чернів. ун-ту, церк. і громад. діяч, борець проти румунізації Буковин. правосл. церкви. Н. у с. Слободзія Банилів (нині с. Слобода-Банилів Вижиці. р-ну Чернів. обл.) в сім’ї правосл. священика. З 1870 навч. у держ. вищій г-зії м. Чернівці, де склав матуральні іспити 20.07.1878. Студіював теологію на греко-сх. теолог. ф-ті Чернів. ун-ту, 31.07.1883 отримав абсолюторіум. Продовжив вищі студії на філос. ф-ті Чернів. ун-ту, вивчав порівняльну слов’ян. філологію у проф. О. Калужняцького та класичну філологію. З 01.1885 отримував одну з 2 стипендій, яку надавав буковин. крайовий президент для укр. студентів. Чл. першого укр. студент. т-ва “Союз” у Чернівцях: чл. правління з 7.12.1878, секретар з 1.11.1879, заст. голови з 8.11.1880. Через конфлікт з народовським кер-вом “Союзу” 1885 вийшов з його складу. У 10.1886 виїхав до м. Відень для вивчення слов’ян. філології (у проф. Віден. ун-ту В. Ягича), а також порівняльного мовознавства, класичної філології, археології та історії мист-ва. Під час навч. у Відні був бібліотекарем у заснованій В. Ягичем “Бібліотеці слов’янського семінара” Віден. ун-ту. 30.01.1892 отримав звання д-ра філософії за дисертаційне дослідження “Чернівецький збірник 1359 року. Його оцінка в літературно-історичному, палеографічному, мовному і текстуально-порівняльному аспектах”. І. Франко характеризував К. як одного з талановитих учених, які вийшли з наук. шк. В. Ягича. У 03.1892–01.1894 працював у Держ. фінансовому архіві м. Відень.

У 08.1893 рукопокладений у правосл. священики Буковин. митрополії,

у 12.1893 іменованій парохом-адміністратором новозаснованої серб. церкви Св. Сави у Відні. У 04.1896 переведений на Буковину парохом-адміністратором у с. Веренчанка, 1897 – у с. Добринівці (обидва нині Заставні. р-ну Чернів. обл.). 16.02.1899 іменованій надзвичайним проф., 1.10.1904 – звичайним проф. церковнослов’ян. мови та л-ри на теолог. ф-ті Чернів. ун-ту. З 12.1901 іменованій вотантом (голосуючим) Буковин. правосл. консисторії. У 06.1907 призначений чл. комісії Мін-ва культів з оцінки монастир. цінностей на Буковині. Чл. університет. сенату з 06.1905, декан теолог. ф-ту в 1906/07 н. р., ректор Чернів. ун-ту 24.10.1907–2.12.1908.

Автор численних наук. праць, у яких викладено результати його досліджень давніх палеографічних пам’яток Буковини, знайдених у церквах, монастирях та на цвинтарях краю. Досі неперевершеною та ніким не спростованою залишається гол. праця його життя “Написи з Буковини. Т. 1. Написи на камені” (1903), яка викликала незадоволення рум. істориків та політиків. Активний діяч староруського спрямування, один з лідерів москвофіл. руху на Буковині. Співробітник час. “Православна Буковина” (1893–1906) та “Буковински Вѣдомости” (1895–1909). 29.09.1899 був у складі депутації, яка вручила президентові краю та митрополитові А. Чуперковичу меморандум руського правосл. духовенства з вимогою зберегти єдність Буковин. митрополії. Голова заснованого 1901 т-ва “Руско-православний народний дом” у м. Чернівці. Ініціатор спорудження меморіальної каплиці на могилі засн. т-ва “Руська бесіда” В. Продана в с. Лашківка (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.). У 05.1909 у складі делегації австр. русинів брав участь у святкуванні сторічного ювілею М. Гоголя в м. Москва. Після закриття у 05.1910 австр. владою москвофіл. т-ва на Буковині продовжував наук. та громад. діяльність. На виборах до Буковин. крайового сейму 11.05.1911 висував свою кандидатуру по курії “руське духовенство” як старорусин, однак програв представникові Укр. нац. партії Т. Драчинському.

КОЗАК
Євген Авксентійович

У 08.1914 конфінований разом з родиною в м. Зальцбург (нині Австрія), 1918 повернувся до м. Чернівці. В реорганізованому рум. окупац. владою на поч. 1919 Чернів. ун-ті переведений на філос. ф-т, де очолив каф-ру славістики. Після ліквідації 1920 каф-ри укр. мови та л-ри шляхом перетворення її на каф-ру сучасних слов'ян. л-р очолював каф-ру славістики аж до позбавлення права викладати в ун-ті за "виступ в обороні прав українського населення на полі церковному".

Після окупації Буковини Румунією зближився з укр. політ. табором. У 03.1919 представляв укр. громаду в комісії з проведення земельної реформи на Буковині (разом з представниками решти нац. ради краю). 17.05.1919 був одним з укр. учасників зустрічі з англ. місією ген. Грінлі в м. Чернівці. 20.09.1919, солідарно з нім. та єврейс. нац. радами Буковини, підписав від ім. всіх укр. політ. середовищ (разом з К. Богатирцем, В. Филіповичем та К. Бриндзаном) заяву про відмову українців від участі у виборах до рум. парламенту і сенату. На перших виборах до рум. сенату і парламенту 27–30.05.1920, в яких взяли участь представники нацменшин Буковини, отримав виборчу перемогу в окрузі Кіцмань–Заставна (висувався за списком Нар. партії А. Авереску), ставши єдиним представником у сенаті не лише українців, але й усього нерум. нас. Буковини 1920–22. 16.10.1921, під час зустрічі представників нац. громад Буковини з прем'єр-міністром Румунії А. Авереску в Чернівцях, скаржився на закриття 80 укр. шкіл.

Один з 6 укр. делегатів конгресу Буковин. греко-сх. архієпископії (БГСА) 3–25.10.1921 в Чернівцях, проведеного рум. окупац. владою з метою знищення автономії БГСА та її повної румунізації. На засіданні конгресу 18.10.1921 виголосив протест проти намірів перейменування БГСА в Рум. правосл. архієпископію, обґрунтувавши його істор., мовними та статистичними аргументами. Укр. протест був відхилений голосами 37 рум. делегатів навіть без проведення дискусії. Наприкінці

1921, в результаті тиску з боку рум. студентства, за "ворожий виступ проти румунської церкви та держави" позбавлений посади проф. Чернів. ун-ту та відправлений на пенсію, що викликало протест укр. громадськості. Одна з резолюцій першого за часів рум. окупації віча українців у м. Чернівці 16.07.1922 містила протест "проти відобрання катедри слов'янської мови Євгенові Козакові та передання її професорові, який не відповідає вимогам тої катедри".

1922 як незалежний укр. кандидат брав участь у виборах до сенату Румунії по округу Кіцмань–Заставна; був заарештований під час виборчих зборів 21.02.1922.

1920–30-х збирав та опрацьовував матеріали для 2-го т. своєї праці "Написи з Буковини", який не встиг завершити. Частина колекції написів К., разом з частиною його б-ки стародруків та рідкісних видань (500 томів) зберігаються як "Бібліотека Є. Козака" в Наук. б-ці Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича.

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі.

Тв.: Козак Є. Спомини про церковний конгрес буковинської православної церкви // Добрянський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 1098–1101.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 372–373, 390, 695, 742–754; Добрянський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 21–22, 240, 623, 628, 1094, 1119, 1139; Їх же. Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 156, 439; Пеленський Є. Ю. Ucrainica в західно-європейських мовах. Вибрана бібліографія. Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Т. CLVIII. Мюнхен, 1948. С. 43; Пігуляк І. Українська православна церква в румунським ярмі і Буковинці в Канаді. Відбитка з Православного Вістника. Вінніпег, 1927. 32 с.; Pohrebennyk F. Kozak

Jevhen, Slawist // Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Bd. 4. Wien, 1967. S. 176; *Sandache C. Istorie și biografie. Cazul Corneliu Zelea Codreanu. București, 2005. P. 54.*

Володимир Старик

КОЗАК

Іван

(08.08.1891–27.12.1978) – військ. і громад. діяч. Н.у.с. Гічва (нині Підкарпат. в-ва, Польща). Випускник АГ м. Львів (1910). Студював право у Львів. та Празьк. ун-тах. Д-р права.

Учасник ПСВ. Поручник австр. армії. Відзначений низкою нагород. Після важкого поранення направлений на службу в розвідці, згодом Польовій жандармерії. У 11.1918 зголосився до УГА. Співорганізатор Держ. і Польової жандармерії УГА. З 02.1919 – командант жандармерії. Після 07.1919 служив у бригаді Е. Шепаровича. 5–7.04.1920 зумів звільнити групу старшин УГА з чекіст. арешту і пробитися до ДА УНР. Згодом команд. штабу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. У 08.1920 у складі групи А. Кравса перейшов до ЧСР. Інтернований у таборі м. Ліберець, потім м. Йозефов. До 08.1926 – останній командант бригади УГА в ЧСР.

1928 повернувся до Галичини. 1933 відкрив адвокат. контору в м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Очолював місц. філію т-ва "Просвіта". У 07.1934 заарештований польс. поліцією. Ув'язнений у таборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь). У 09.1939 організував укр. міліцію у м. Угнів.

1944 емігрував до Німеччини. З 1949 проживав у м. Нью-Йорк (США). Очолював т-во українців "Угнівщина", ОБВУА, чл. УНС, НТШ, голова Нью-Йорк. к-ту побудови пам'ятника Т. Шевченку в м. Вашингтон, співзасн. Координаційного к-ту укр. та укр.-амер. комбатант. орг-цій. 30.10.1961 нагороджений Воєнним хрестом УНР. 14.01.1978 відзначений "Хрестом відродження" з нагоди 60-ліття ДА УНР. Автор численних спогадів. Входить до очолюваної Д. Микитюком редколегії 5-томного вид. з історії УГА.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Тв.: *Козак І. Польова Жандармерія УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 291–296.*

Лит.: Помер д-р Іван Козак, колишній сотник УГА і відомий громадський діяч // Свобода. 1978. 30 груд. Ч. 285. С. 1; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 187.

Микола Вітенко

КОЗАК

Михайло

(1888–1942) – лікар-хірург, сотник УГА. Н. у м. Винники (нині в складі м. Львів). Вивчав медицину у Львів. та Віден. ун-тах. Один із засн. укр. студент. т-ва "Медична громада". Після закінчення навч. у Відні обрав спеціальність хірурга.

Під час визвол. змагань був сотником УГА, лікарем в окружному військ. шпиталі м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) під кер-вом підполк. О. Маланюка. У 12.1921 розпочав у місті приватну мед. практику. Одружений з лікарем-гінекологом С. Робінзон. Подружжя збудувало і відкрило власний санаторій (1928).

Під час ДСВ добровільно пішов у гетто за дружиною-єврейкою і сином.

Розстріляний разом з дружиною у м. Станиславів.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 608–609; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 287; Українські лікарі Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич, Л. Вардзарук. Івано-Франківськ, 1991. С. 21.

Оксана Дрогобицька

КОЗАК

Северин

(25.05.1893–26.06.1962) – сотник УГА. Н. у с. Велика Горожанка (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Брат чет. УГА Лева Козака. Випускник г-зії м. Львів. Поручник австро-угор. армії. Учасник ПСВ. Воював на Італ. фронті.

У м. Львів: учасник Листопадового чину, оборонець і комендант ка-

КОЗАК
Іван

Сотник УГА
Северин КОЗАК (сидить)
та його брат четар УГА
Лев КОЗАК

зарми Фердинанда (вул. Городоцька, 40), поранений. За проявлений героїзм 13.11.1918 іменований сотником і призначений командантом Львів. ОВК (пов. Львів, Сокаль, Жовква, Городок, Рудки). 06.1919 – команд. 5-го піх. полку. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Удруге поранений. Двічі перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”.

Після визвол. змагань емігрував до Австрії, згодом до США. Автор спогаду “Оборона касарні Фердинанда у Львові” (Український Прапор. Відень, 1923. Ч. 44).

П. і похований у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Дедик О. Бої у Львові. 1–21 листопада 1918 року. Ч. 1. Львів, 2018. С. 103, 170, 176; Іменования в україн-

ській армії // Діло. 1918. 15 падолиста. Ч. 262 (9822). С. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 219.

Микола Вітенко

КОЗАНЕВИЧ Маріян Омелянович

(1877–1940) – гірничий інж., громад.-політ. та держ. діяч. Н. у с. Буців (нині Мостис. р-ну Львів. обл.) в родині священика. Навч. у гірничій акад-ї м. Пржибрам (нині Чехія). З 1900 до поч. ПСВ працював інж.-техніком у м. Стебник (нині в складі м. Дрогобич Львів. обл.), Величка (нині Польща), комісаром соляної копальні в м. Калущ (нині Івано-Франк. обл.), гірничим інж. у м. Дрогобич. 19.06.1902 одружився з І. Ільницькою. З молодих років був задіяний в укр. русі. Очолював філію “Сільського господаря” у м. Калущ. Чл. Укр. тех. т-ва в м. Львів. Діяч УСДП.

Після утворення ЗУНР на доповнюючих виборах до УНРади обраний делегатом від м. Дрогобич. Чл. комісії сусп. опіки та тех. відбудови. Держ. секретар публічних робіт та гірництва в уряді С. Голубовича (01–06.1919). 4–5.05.1919 – учасник З'їзду укр. інж. і техніків у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Разом з урядом ЗУНР виїхав за р. Збруч. Дружина та старший син були арештовані й інтерновані польс. владою.

Маріян КОЗАНЕВИЧ
із родиною

Повернувся до рідного краю після поразки визвол. змагань, працював інж. у с. Гребенів Сколів. пов. (нині Сколів. р-ну Львів. обл.). 1936 вийшов на пенсію. Протягом останніх років життя мешкав у с. Зимна Вода (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Багато подорожував, побував, зокр., у Китаї. Зі встановленням рад. влади К. неодноразово викликали на допити.

Загинув за нез'ясованих обставин. Похований на цвинтарі с. Зимна Вода.

Літ.: Павлишин О. Козаневич Мар'ян // Енциклопедія Львова. Т. 3. Львів, 2010. С. 323–324; Його ж. Козаневич Мар'ян // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 126–127.

Олег Павлишин

“КОЗАЦЬКИЙ ГОЛОС” – військ. газета. Виходила друком 16.03–22.12.1919 у м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.), Тернопіль та Кам'янець-Подільський (загалом 68 чисел). Засн. і видавець – пресове бюро при 1-му корпусі ГА. Ред. – М. Старосольський. Газета була покликана сприяти комунікації командування військ. підрозділу зі старшинами та стрільцями. Вміщувала хроніку подій на фронтах польсь.-укр. війни (у рубриках “Ситуаційний звіт І Гал. Корп.[усу]”, “Оперативний звіт Штабу дієвої Армії”, “Офіційні звідомлення І. Г. К.”, “Ситуаційний звіт з фронту”), агітац.-пропагандист. (нац.-патріотичного спрямування) матеріали, статті сусп.-політ. проблематики про укр.-польсь., укр.-рос. відносини, про причини переходу підрозділів УГА за р. Збруч, а також антибільшовиц. звучання та ін. Серед авторів: П. Микитин, М. Несторович, М. Ріпецький. Друкували й худож. тв. С. Руданського, В. Хроновича, Ю. Шкрумеляка. Рубрики: “Вісті з Галичини”, “Зі світа”, “Новини”, “Телеграми”, “З галицьких українських часописей”, “З болгарських часописей”, “Веселий кутик”. До ч. 22 вийшов “Надзвичайний додаток”: містить відомості про перемогу укр. військ під м. Тростянець (нині смт Вінниц. обл.).

Літ.: Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–

1944 рр.). Львів, 2008. С. 126–129; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 163–165.

Олеся Дроздовська

КОЗІЙ

Дмитро Федорович

(06.11.1894–20.09.1978) – літературознавець, есеїст. Н. у с. Дорогів (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. родині. 1913 – випусник укр. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Поступив на філол. ф-т Львів. ун-ту.

1914 мобілізований до австро-угор. армії. З 11.1918 – доброволець УГА. 1920 потрапив у більшовиц. полон. Перебував у таборі м. Казань (нині РФ). Наприкінці 1922 повернувся додому.

1924 поновився на навч. у Львів. ун-ті. Вивчав укр. мову і л-ру, філософію. Випускні іспити склав у Краків. ун-ті. Вчителював в укр. г-зіях м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), Яворів (нині Львів. обл.). Викладав класичні мови. Співпрацював з газ. та ж. “Світ”, “Діло”, “Дзвони”, “Життя і знання”, ЛНВ та ін.

Після 06.1941 працював ред. “Українського видавництва” у м. Львів. Після ДСВ перебував у ДП. Згодом проживав у ФРН.

1962 із сім’єю емігрував до Канади, відновив пед. та літ.-критичну діяльність. Друкувався у ж. і газ. “Визволь-

КОЗІЙ
Дмитро Федорович

КОЗОРІС
Михайло Кирович

ний шлях”, “Сучасність”, “Жіночий світ”, “Гомін України”, “Америка”. Висвітлював творчість класиків укр. л-ри, а також укр. письменників неокласиків та шістдесятників. Працював учителем на курсах українознавства в шк. Ю. Липи в м. Торонто (Канада). Чл. Орг-ції укр. письменників “Слово”. Автор численних есе: “Шевченків етос”, “Прометеїзм Шевченка”, “Жіноче серце в Шевченківському світі”, “Шевченкова людина”, “Розвиток світогляду Івана Франка”, “Кассанда (Етос Лесі Українки)”, “І світ піймав мене. Микола Вінграновський і його світобачення”, “Ліна Костенко, або Гераклітизм і його заперечення” та ін.

П. у Флориді. Похований у м. Торонто (Канада) на цвинтарі Парк Лавн.

Тв.: Козій Д. Глибинний етос. Нариси з літератури та філософії. Торонто, 1984.

Літ.: Ільницький М. Етоси Дмитра Козія // Слово і Час. 2008. № 10. С. 36–44; Клиновий Ю. Дмитро Козій відійшов у вічність // Слово. 36. 8. Едмонтон, 1980. С. 245–247; Соханівський С. Світлій пам’яті пок. проф. Дмитра Козія // Новий шлях. 1978. 23–30 груд.; Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалової. Донецьк, 2012. С. 222.

Роман Кобильник

КОЗІЙ **Іван Васильович**

(18.02.1895–10.09.1923) – старшина УГА. Н. у с. Олешичі (нині Любачів. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім’ї. Брат проф., дир. Природничого музею у м. Львів Г. Козія (1898–1988). Навч. в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Заарештований австр. жандармами 16.08.1914 разом з двома братами і відправлений у табір Талергоф; звільнений наприкінці року. Випускні гімназійні іспити склав у 06.1915 в м. Відень.

Мобілізований до австро-угор. армії, іменованний хорунжим. До УГА вступив у 12.1918, служив на фронті, брав участь у боях; 1.03.1919 отримав військ. звання четаря. Перебував за р. Збруч, командував сотнею в курені 2-го корпусу. У 04.1920 потрапив у польс. по-

лон; з табору в м. Тухоля звільнений 22.02.1921. Почав студіювати філологію в Укр. таємному ун-ті м. Львів (1921), був діяльним чл. т-ва “Рідна школа”.

П. у с. Олешичі.

Літ.: Посмертна згадка: Іван Козій // Діло. 1923. 14 верес.

Петро Гуцал

КОЗОРІС **Михайло Кирович**

(02.03.1882–03.11.1937) – громад.-політ. діяч, прозаїк, поет, публіцист. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.) у сім’ї міщанина. Навч. у Станиславів. г-зії. Випускник юрид. ф-ту Львів. ун-ту (1912). Працював у адвокат. канцеляріях м. Калуш і Делятин (нині смт Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). У Делятині у 04.1912 став повітовим секретарем “Просвіти”, у 04.1914 вів курс історії козаччини на січовому вишколі. Працював у редакції “Калуського листка”.

З приходом до Галичини рос. військ (1914) заарештований і вивезений у Томську губ. Рос. імперії. У 06.1917 повернувся в Україну, працював у м. Вінниця секретарем земельної управи і викл. нім. мови в г-зії. У 04–11.1918 ув’язнений за наказом уряду УД.

Після звільнення повернувся до Галичини, брав активну участь у розбудові ЗУНР: навесні 1919 призначений комісаром у м. Делятин, згодом – у м. Косів. У складі УГА перейшов на Наддніпрянщину.

Працював у ред. газ. “Червоний стрілець”, “Галицький комуніст”, “Комуніст Прикарпаття”. У 07.1920 брав участь у поході ЧА в Галичину, у м. Тернопіль працював у Галревкомі, відповідав за конфіскацію поміщицьких і церк. земель. До 1924 працював у м. Умань (нині Черкас. обл.) у ред. газ. “Вісті Уманьщини”, лектором на політ. курсах, дир. с.-г. шк. Від 1924 – у м. Київ: слідчий при губерн. суді, 1926–27 – секретар губвиконкому, 1927–30 – секретар уповноваженого укр. науки. Від 1931 – н. с. комісії ВУАН з історії Зх. України. Чл. літ. орг-ції “Західна Україна”. Автор зб. оповідань “Тарас-дитина”, “Дві сили”, “Віче”, “То був злодій”, “За порою”, “По кам’яній стежці”, повістей

“Село встає”, “Чорногора говорить”, “Голуба кров”. Його перу належить наук.-публіцистична розвідка “Панський терор на Західній Україні”, а також низка п’єс для дітей. Написав спогади про І. Франка, Марка Черемшину, В. Стефаніка.

Заарештований чекістами 5.02.1933 в м. Київ, звинувачений у “буржуазному націоналізмі” (зокр. за роман “Голуба кров”) та зв’язках з УВО; відправлений на слідство до м. Харків. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 1.10.1933, ув’язнений на 5 р. у ВТТ. Покарання відбував на Соловках. Без висунення звинувачення, відповідно до постанови Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937, розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж’єгорськ Республіки Карелія, РФ).

Літ.: Гуцал П. Козоріс Михайло Кирівич // ЕІУ. Т. 4. К., 2007. С. 438–439; Рис Г. Творчість Михайла Козоріса у контексті часу // Краєзнавець Прикарпаття. 2003. № 2. С. 45–48; Рубльов О. С. Михайло Козоріс: доля інтелігента // Український археографічний щорічник. Вип. 2. К., 1993. С. 104–122.

**Андрій Королько,
Василь Марчук**

КОКОВСЬКИЙ Степан

(1899–10.02.1920) – стрілець УГА. Н. у м. Зборів (нині Терноп. обл.).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. Як вояк УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

Загинув у бою. Похований у м. Стара Ушиця (нині смт Кам’янець-Подільськ. р-ну Хмельн. обл.).

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Микола Лазарович

КОКОВСЬКИЙ Франц Михайлович

(17.09.1885–09.09.1940) – правник, письменник, редактор, історик, громад. діяч. Н. у м. Бережани (нині Терноп. обл.) в родині міщан. Навч. в г-зії

рідного міста (1897–1906), був у ній одним з організаторів таємного гуртка “Молода Україна”. 1906 вступив на філос. ф-т Львів. ун-ту; у 01.1907 заарештований за участь у студент. демонстрації, провів кілька місяців у тюрмі. Відрахований з ун-ту, продовжив навч. на правн. ф-тах ун-тів у м. Грац (Австрія) та Чернівці; 1911 завершив студії у Львів. ун-ті. Чл. літ.-мист. об’єднання “Молода муза” (1906–14).

1912–14 відбув суд. практику в м. Козова (нині смт Терноп. обл.), де в період ЗУНР очолював комісаріат (11.1918–01.1919). З 1921 – адвокат у м. Бережани, з 1925 – повітов. суддя у м. Підгайці (нині Терноп. обл.), з 1928 – окруж. суддя в м. Сянок (нині Польща). 1934 звільнений польс. владою з посади за нац.-патріотичну діяльність і підтримку УНДО, хоча до цієї партії не належав. Продовжив працювати адвокатом у м. Бережани. Був захисником на політ. суд. процесах проти чл. ОУН у м. Львів та Бережани. Голова повітов. гуртка т-ва “Рідна школа”, філії т-ва “Сільський господар” (1935–39); чл. виділу філії “Просвіти”. Один із засн. т-ва “Лемківщина” і Музею лемків. к-ри в м. Сянок (1930), чл. ред. колегії газ. “Наш лемко”. Співзасн. і дир. музею А. Чайковського в м. Бережани (1936).

Автор зб. поезій “Сердешні струни” (1907), “Настрої”, “Малим другам” (обидві 1909), п’єс “В ніч святого Миколая”, “Дві сили” (обидві 1937), зб. прози “Вчорашні дні: Веселі оповідання” (1931), “За Україну” (1934), “Слідами забутих предків: Оповідання з минулого Лемківщини” (1935), “Лемківська слава” (1937) й ін. творів; праць про історію і к-ру лемків: “Пам’ятки старовини на Лемківщині”, “З лемківського говору”, “Історія села Карликова”, “Назви сіл у Сянїччині в 15 ст.”, “Старі церкви Лемківщини”, “Писанки на Лемківщині”, “Стара лемківська коляда”, “Історія культурного руху на Лемківщині”, “Східними межами Лемківщини”; істор. розвідок про б-бу лемків за укр. державність у період ЗУНР (опубл. в ж. “Літопис Червоної Калини” 1934–36): “Перелучанська міліція”, “Із записника лемка”, “Могила невідомого героя”,

**КОКОВСЬКИЙ
Степан**

**КОКОВСЬКИЙ
Франц Михайлович**

“Смерть ст. дес. Чоланча”, “Одна картина (Уривок із праці «Визвольні рухи на Лемківщині»”, “Лемківські республіки в 1918–1919 рр.”, “Листопадові дні в Полонній”.

Від 10.1939 – реж. Бережан. укр. драм. театру ім. І. Франка. Заарештований разом із сином Степаном 24.12.1939 співробітниками НКВС УРСР; безпідставно звинувачений як “член фашистської організації ОУН, що готує збройне повстання проти радянської влади”. На слідстві своєї вини не визнав й аргументовано спростував звинувачення.

25.10.1940, вже після смерті К. у тюрмі у в м. Тернопіль, Особлива нарада при НКВС СРСР винесла йому вирок – 8 р. ВТТ.

Місце поховання невідоме.

Літ.: Гуцал П. Коковський Франц Михайлович // ЕСУ. Т. 13. К., 2013. С. 696–697; Його ж. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 74–75; Мазурак Я. Літературна Бережанщина: біографічний довідник. Бережани, 2000. С. 56–57; Нечиталюк М. Франц Коковський як журналіст // Збірник праць кафедри української преси. Львівський державний університет імені Івана Франка. Вип. 2. Львів, 1996. С. 104–112; Петрів М. Й. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 159–178.

Петро Гуцал

КОКУРУДЗ

Антін

(28.08.1884–21.04.1923) – четар УГА. Випускник Станиславів. учител. семінарії (1908). Напередодні ПСВ вчителював у с. Вовчківці і Новоселиці на Снятинщині та с. Рожнів на Косівщині. Був активним у громад. житті.

У ранзі четаря УГА потрапив у полон до поляків. Перебував у Ялівецькому таборі військовополонених та інтернованих старшин у м. Львів та м. Тухоля (нині Польща). У 01.1921 хворим повернувся з табору до с. Рожнів.

П. від раку горла в с. Рожнів, де й похований.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 667. Оп. 1. Спр. 80. Арк. 18 зв. – 19.

Літ.: Пулип'юк В., Сіреджук П. Новоселиця над Рибницею. Нариси історії села. Львів, 2006. С. 82; Список вчителів // Вперед. 1920. 7 серп. С. 4; Список старшин, які 8.V. 1920. Прибули до Львова і знаходяться в таборі на Ялівці // Громадська думка. 1920. 14 мая. С. 3.

Петро Сіреджук

КОЛЕГІЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ДИКТАТОРА ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (КУД) – центр.

виконавчий урядовий орган при Диктаторі ЗУНР, що діяв у м. Відень 25.07.1920–30.04.1923. Військ. поразки на фронтах і загроза державності ЗУНР призвели до ухвалення урядової постанови від 9.06.1919, згідно з якою виконання урядових обов'язків РДС і Президії Виділу УНРади, тобто законодавчої і виконавчої влади (цивільної і військ.), було покладено на Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича.

У ході воєн. подій 2-ї пол. 1919 – 1-ї пол. 1920 Диктатор вирішував держ. справи з допомогою “принагідно і відповідно до потреб хвилі складеного урядового апарату”, призначеного ще Виділом УНРади, РДС чи Є. Петрушевичем, який, однак, не мав чітко означеного кола повноважень.

Складність воєн.-політ. обстановки спонукала Диктатора до створення постійнодіючого урядового апарату, здатного до системного ведення справ, який відповідав би особливостям держ.-правового становища ЗУНР. 25.07.1920 Є. Петрушевич видав розпорядження “Про організацію державної влади в період повновладдя диктатора”.

КУД утворена 25.07.1920 спец. розпорядженням Є. Петрушевича. Замінила Раду уповноважених Диктатора ЗУНР. Предметом нарад КУД були лише ті питання, які подавав на розгляд сам Диктатор. Вона не мала права ухвалювати зобов'язуючих постанов. До складу КУД увійшли: С. Витвицький (уповноважений для закорд. справ), В. Сінгалевич (уповноважений з питань фінансів, торгівлі та промислу),

О. Назарук (уповноважений для справ преси та пропаганди), Й. Ганінчак (уповноважений для внутр. справ, судівництва, освіти, віросповідань, рільництва, пошт і телеграфу, шляхів і публічних робіт), Р. Перфецький (референт для зв'язку з краєм). Складовими частинами КУД були Військ. канцелярія Диктатора (кер. Я. Селезінка) та Президіальна канцелярія (Л. Петрушевич).

Розпорядженням Диктатора від 19.08.1920 створено уряд військ. відпоручника в м. Прага для зв'язку з військ. частинами, що знаходилися на тер. ЧСР. Виданий 20.08.1920 розпорядок визнавав, що в часі відсутності Диктатора в осідку уряду КУД зобов'язувалася вирішувати важливі держ. справи, які підлягали її компетенції.

За розпорядком Диктатора від 30.08.1920 КУД могла виконувати функції держ. влади в разі відсутності Диктатора ЗУНР. Водночас уповноважені Диктатора були лише урядовцями держ. центру, межі компетенції яких визначав Диктатор. З реорг-цією уряду й утворенням КУД ЗУНР вся повнота влади перейшла до трудовиків. Усі уповноважені були представниками УНТП (окрім О. Назарука, який увійшов до КУД дещо пізніше).

Склад КУД згодом змінювався. Після відрядження С. Витвицького на мирну конф. до м. Париж його обов'язки уповноваженого для закорд. справ було передано К. Левицькому, який водночас очолив КУД. Після від'їзду О. Назарука до Канади його на посаді уповноваженого з питань преси і пропаганди змінив Я. Підляшецький. Згодом Р. Перфецький перебрав повноваження Й. Ганінчака. 6.09.1921 С. Смаль-Стоцький увійшов до складу КУД як "Уповноважений Уряду для справ освіти Галицької Республіки у Відні".

Кадрові зміни в КУД тривали й 1922. Так, 23–25.12.1922 Л. Сероїчковський обійняв посаду уповноваженого з фінансових питань, В. Сінгалевиц – внутр. справ, Р. Перфецький – преси і пропаганди. Фінансовий контроль за діяльністю КУД здійснював М. Гаврисевич. Референтом "зв'язку з краєм" став Я. Підляшецький.

Наслідком утворення КУД стало нове розмежування влади ЗУНР. Виник поділ на держ. центр за кордоном і крайовий провід. Держ. центр за кордоном, або екзильний уряд ЗУНР, зосереджувався в руках Диктатора і одним з його елементів ставала КУД. Кер-во крайовим проводом ЗУНР переходило від УНРади до Міжпарт. ради. При цьому всі дії крайових політ. чинників узалежнювалися від політики Є. Петрушевича. Та чіткого розмежування повноважень між центром у Відні та крайовим проводом у м. Львів не відбулося, що згодом спричинило взаємне поборювання.

КУД формально стала гол. центром прийняття рішень політ. еміграції ЗУНР. Пріоритетними завданнями КУД були відродження зх.-укр. державності шляхом усунення польс. окупації з краю і реалізація ідеї державності Галичини під протекторатом Антанти. Цьому мала сприяти велика інформац.-роз'яснювальна робота, розгорнута КУД, спрямована на кер-во та нас. країн Антанти, делегатів-учасників Паризької мирн. конф., послів Ліги Націй.

Окрім дипломатичної б-би, передбачалася реалізація цілої програми заходів з метою швидкого відновлення ЗУНР на тер. краю. Важливі проблеми нац.-політ., культосвіт. та госп. життя краю також перебували в полі зору КУД. Їх розв'язання мало відбутися шляхом проведення низки реформ і реалізації нового законодавства. З цією метою для підготовки законопроектів при КУД було створено кодифікаційну комісію.

КУД мала проводити активну роботу з фіксації злочинів польс. окупац. влади в краї, інформування нас. Сх. Галичини про міжнар. ситуацію навколо укр. питання. Не відкидали остаточно і збройні методи б-би за відродження державності. У краї за сприяння КУД створювалася мережа бойових орг-цій, що згодом об'єдналися в УВО.

У Відні діяло посольство ЗУНР. У 06.1922 при КУД було засноване очолене В. Біберовичем Пресове бюро ЗУНР, яке систематично готувало нім.

мовою бюлетені для закорд. кореспондентів і журналістів про укр. питання. КУД опікувалася інтернованими в ЧСР вояками УГА, також матеріально підтримала створення УВУ у Відні, а згодом і його переїзд до Праги.

1920–23 між КУД та Міжпарт. радою виникли і посилилися розбіжності щодо шляхів та методів б-би за відновлення укр. державності. При цьому Є. Петрушевич послідовно відстоював безкомпромісність у протистоянні з окупантами, покладаючи великі сподівання на підтримку Великої Британії та США. Коли ж вони не виправдалися, стало очевидним, що КУД свого завдання не виконала і тому 30.04.1923 офіційно була ліквідована розпорядженням Є. Петрушевича.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 346–373; *Кучутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002, Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004. С. 134, 176–207; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 254–266.

Тетяна Дерещук

КОЛЕСНИК

Віталій

(д. і м. н. і с. н.) – хорунжий УГА. Колиш. прапорщик рос. зенітної артилерії.

Направлений Директорією УНР до УГА у 02.1919. Команд. єдиної у підпорядкуванні НКГА зенітної гармати. Згодом воював у 1-й бригаді УСС.

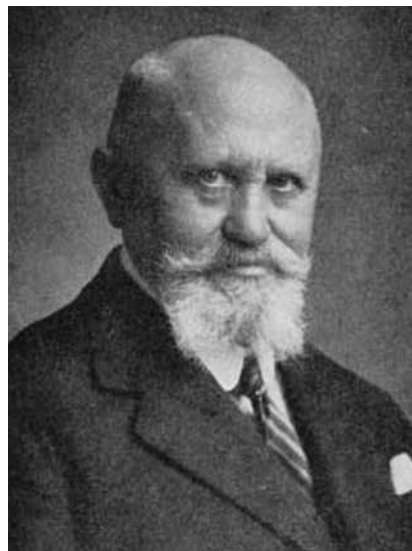
Лит.: *Кучабський В.* Корпус Сіхових Стрільців. Чикаго, 1969. С. 247.

Микола Вітенко

КОЛЄССА

Олександр Михайлович

(псевд. і крипт.: Олекса Ходовицький, О. К., К-а: 24.04.1867–23.05.1945) – мовознавець і літературознавець, фольклорист, поет, громад. і політ. діяч. Н. у с. Ходовичі (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) у родині священика. Брат Ф. Колесси. Навч. у Дрогобиц. та Стрий. г-зіях (1888), на теолог. і філос. ф-тах

Львів., Чернів. та Віден. ун-тів. Д-р філософії (Віден. ун-т, 1894).

Доц. укр. філології Чернів. ун-ту (13.04.1895), доц. (29.08.1895), надзвичайний проф. (1.02.1898), проф. (1900–19) Львів. ун-ту. Декан (1903–04), продекан (1905–06) філос. ф-ту Львів. ун-ту. Дійсний чл. (1899), голова філол. секції (1902) НТШ у м. Львів. Чл. комісії Мін-ва освіти в м. Відень для зберігання пам'яток давнини (відповідальний за консервацію укр. архівалій пн.-сх. Галичини). Чл. Гол. виділу, голова (13.07–2.11.1906) т-ва "Просвіта"; засн. і голова Т-ва укр. наук. викладів ім. П. Могили в м. Львів (1906–18); дійсний чл. УНТ в м. Київ (1907); чл. Кураторії Нац. музею у м. Львів (1913). Діяч УНДП. Учасник Світового антропологічного конгресу в м. Лондон (1911), де виступив з доповіддю "Історичне значіння України як посередниці між культурою Сходу і Заходу". 1907–18 – посол до австр. парламенту, де захищав права українців Галичини в галузі освіти – вперше виголосив промову укр. мовою щодо відкриття укр. ун-ту у Львові (1909). Чл. Міжпарламентної унії, учасник її конгресів у м. Берлін (1908) та Брюссель (1909). Заст. голови Укр. допомогового к-ту в м. Відень (1914–17); один із засн. та заст. голови Заг. укр. культ. ради у Відні (1915–18).

Учасник засідань УНРади у Львові; нотифікував про неї гетьманові П. Ско-

ропадському (25.10.1918). Брав участь у відкритті Укр. держ. ун-ту в м. Кам'янець-Подільський (1918). Представник ЗУНР у Кор-ві СХС (1919), голова дипломатичної місії ЗУНР у Римі (1921). Один із засн. УВУ у м. Відень та Прага (від 1921), його 1-й і кількарізний ректор (1921–22, 1925–26, 1926–27), проф. Віден. (1920–21) та Празьк. (1923–39) унів. Досліджував пам'ятки давньої укр. писемності ("Південно-волинське Городище і городиські рукописні пам'ятки XII–XVIII ст.", 1923), укр. фольклорно-літ. зв'язки ("Українські народні пісні в поезіях Богдана Залеського", 1892; "Головні напрями і методи в розслідах українського фольклору", 1927), апокрифічну л-ру, нову укр. л-ру й мову ("Століття українсько-руської літератури", 1898; "Шевченко і Міцкевич", 1894; "Погляд на сучасний стан розслідув української літератури", 1901; "Генеза української новітньої повісті", 1927). Зробив спробу створення концепції історії укр. мови ("Погляд на історію української мови", 1924). Його перу належать статті про творчість І. Франка, Ю. Федьковича, М. Шашкевича, Уляни Кравченко та ін. Автор поетичних збірок, присвячених еміграції українців до Канади ("В світ за очі", 1903), поеми "При Кам'яному затоні" (1907), а також популярної пісні "Шалійте, шалійте, скажені кати" (1889–90).

П. і похований у м. Прага.

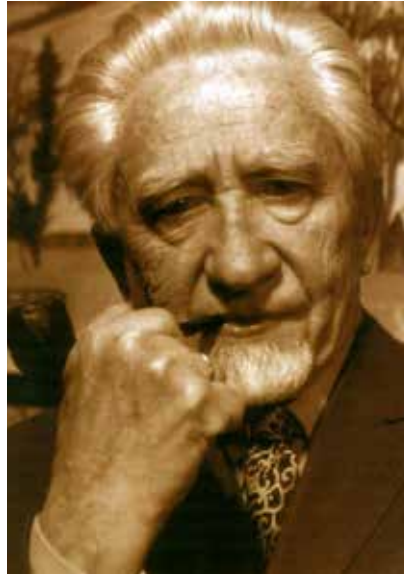
Літ.: ЕІУ. Т. 4 К., 2007; Енциклопедія Львова. Т. 3. Львів, 2010; ЕУ. Т. 3. Львів, 1994; *Стрельський Г.* Українська дипломатія національно-державного відродження 1917–1920 рр. К., 2000; Українська літературна енциклопедія. Т. 2. К., 1990.

Іван Патер

КОЛЕССА

Філарет Михайлович

(17.07.1871–03.03.1947) – музикознавець, композитор, фольклорист-славіст, літературознавець. Н. у с. Татарське (нині с. Піщани Стрий. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Брат О. Колесси. Здобув освіту в Стрий. г-зії. Студював у Віден. ун-ті (курс гармонії), на філос. ф-ті Львів. ун-ту (до 1896). Після цього до 1929 ви-

кладав в АГ м. Львів, у г-зіях м. Стрий, Самбір (нині Львів. обл.). 1914–17 – на евакуації у м. Відень, де 1918 здобув ступінь д-ра філології, а в час РСВ працював над муз. обробками до збірок воєн. пісенності ("Жовнярські пісні Осипа Юрія Федьковича", 1915; "Воєнні квартети" для вокал. квартету, чол. і жін. хорів", присвячені укр. січ. стрільцям, 1915).

У період ЗУНР – проф. Кам'янець-Подільс. держ. ун-ту (1919–20). Тоді ж підготував фундаментальну монографію "Українські народні думи: перше повне видання з розвідкою, поясненням, нотами і знімками кобзарів" (Львів, 1920), яка мала виняткове громад.-патріотичне та міжнар. значення. У її основі попередні студії над найбільш оригінальним епічним жанром укр. фольклору ("Мелодії українських народних дум". МУЕ, 1910. Т. 13; 1913. Т. 14).

Після поразки ЗУНР продовжив освіт.-пед. та наук.-культ. роботу, вивчав з-поміж ін. питання способів віддзеркалення воєн.-політ. історії у нар. традиції ("Українські народні пісні і їх зв'язок з життям народу". Кам'янець-Подільський, 1921; рецензія на "Великий співаник "Червоної калини". Львів, 1937). 1922–24 викладав в Укр. таємному ун-ті м. Львів. Дійсний чл. НТШ (з 1909), акад. ВУАН (з 1929). Де-

путат ВР УРСР 2-го скликання, з 1939 – проф., зав. каф-ри фольклору та етнографії Львів. ун-ту та дир. Львів. відділення Ін-ту фольклору та етнографії АН УРСР (з 1940 – Львів. держ. етногр. музей). Заклав основи укр. етногр. музикознавства, розробив методiku дослідження пісенної ритміки, вивчав різні прояви фольклоризму у творчості М. Шашкевича, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. Знаний збирач і видавець укр. муз. фольклору Лемківщини, Полісся, Пд. Підкарпаття та ін., автор оригінальних муз. творів, обробок до літ. і нар. пісень, зокр. популярних козац. маршів (“Козаки в піснях народних”, для чол. хору, Львів, 1898).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: *Галайчак Т. Ю.* Колесса Філарет Михайлович // *ЕУ.* Т. 4. К., 2007. С. 451–452; *Грица С.* Колесса Філарет Михайлович // *Українська музична енциклопедія.* Т. 2. К., 2008. С. 490–492; *Кузьменко О.* Стрілецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність. Львів, 2009. С. 35–36, 65; Філарет Колесса (1871–1947). Бібліографічний покажчик праць і критичної літератури. Львів, 1992.

Оксана Кузьменко

КОЛОДІЙ Франц

(05.09.1897–29.04.1985) – кооператор, політ. і громад. діяч, військовик. Н. у с. Могильниця (нині Стара Могильниця Тереховлян. р-ну Терноп. обл.). 1910–14 і 1920–21 навч. в Укр. держ. г-зії м. Тернопіль.

У складі УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Студював право в Укр. таємному ун-ті м. Львів.

Діяльний у громад. житті: співорганізатор “Молодої громади” (Тернопіль, 07.1927), активіст т-ва “Просвіта”; краєзнавець, чл. УВО. Зазнав переслідувань з боку польс. влади, кілька разів був арештований та ув’язнений. У 07–12.1941 належав до укр. цивільної адміністрації м. Тернопіль – міськ. управи. Воював у д-зії “Галичина”. Наприкінці ДСВ виїхав до Німеччини, де перебував у ДП м. Карлсфельд і Берхтесгаден.

1949 разом з родиною емігрував до США. Співзасн. кооперативи “Самопоміч”, діяльний в укр. політ. і громад. орг-ціях. Автор публікацій у пресі.

П. у м. Джерсі-Сіті (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: *Остан'юк Б.* Давній Тернопіль: історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади. Маямі; Торонто, 1984. С. 56, 198; Шляхами Золотого Поділля. Т. 3: Тернопільщина і Скалатщина: регіональний іст.-мемуарний зб. Філадельфія, 1983. С. 113, 169, 617, 749.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОЛОДНІЦЬКИЙ Гілярій Прокопович

(1899 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Сільце (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї.

З поч. 1919 воював в УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. В 12.1919 поселився у м. Тиврів (нині смт Вінниц. обл.), потім проживав у с. Шершні (нині Тиврів. р-ну).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 66. Арк. 1–4.

Богдан Паска

КОЛОДНІЦЬКИЙ Дмитро-Роман Омелянович

(14.06.1899 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, кооп. і громад. діяч. Син сот. О. Колонницького, брат підстаршини О. Колонницького. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). З 1906 проживав у м. Стрий (нині Львів. обл.), де здобув освіту в г-зії (1917).

Мобілізований (1917) до австро-угор. армії, відбув старшин. вишкіл в артилер. шк., воював на фронті. До УГА вступив у 11.1918. Служив у м. Стрий, у 12.1918 як команд. батареї прибув у 3-й гармат. полк на фронт; згодом воював в ін. полках. 1.03.1919 іменованний четарем артилерії. Перебував на Наддніпрянщині; перехворів на тиф. У 02–04.1920 – в ЧУГА. У кін. 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР, інтернований у таборі м. Йозефов.

Згодом випускник вищої екон. шк. м. Прага. Повернувся до Галичини, в 1930-х очолював ПСК у Стрию, брав участь в укр. громад. житті.

Заарештований співробітниками НКВС УРСР у 10.1939. Загинув в ув'язненні за нез'ясованих обставин.

Лім.: Історія Стрийської гімназії / упоряд. В. Король. Т. 1. Стрий, 1995. С. 125.

Микола Вітенко

КОЛОДНИЦЬКИЙ Омелян Дмитрович

(13.04.1872–06.1920) – педагог, старшина УГА. Батько четаря артилерії Д. Колодницького і підстаршини О. Колодницького. Н. у с. Загіречко (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) в родині священика. З дитячих літ проживав у с. Ягольниця (нині Ягільниця Чортків. р-ну Терноп. обл.), де його батько перебував на парафії. Випускник АГ м. Львів та філол. ф-ту Львів. ун-ту. Викладав лат., грец. та укр. мови в укр. г-зії м. Коломия, г-зіях у м. Дембіца (Польща) 1903–06 і Стрий (1906–14, 1918–19); мав звання проф. Брав участь у діяльності “Просвіти”, Укр. бурси та ін. т-в, з 1912 був опікуном “Пласту”. 1-й голова філії т-ва “Взаємна поміч українських учителів” у м. Стрий (з 1905).

Як старшина запасу влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії; у 03.1915 в м. Перемишль потрапив у рос. полон, вивезений до Сибіру. Повернувся до Галичини восени 1917, продовжив військ. службу; іменований поручником. Улітку 1918 звільнений з армії і викладав у г-зії м. Стрий. Учасник Листопадового чину в місті, призначений командантом Стрий. пласту. сотні. 1.02.1919 очолив нововідкриту укр. г-зію, а невдовзі вступив до УГА, служив старшиною Стрий. ОВК; 1.03.1919 іменований сотником. Разом з армією перейшов на Наддніпрянщину. В кін. 03.1920 заарештований чекістами. Перебував у таборі в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). Разом з понад 130 старшинами УГА відправлений 16.06.1920 на Соловки; за найбільш вірогідною версією, п. дорогою до м. Архангельськ.

Лім.: Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. Т. 1. Нью Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. С. 169, 408–410, 417–420, 453; Spis nauczycieli szkół średnich w Galicyi oraz polskiego gimnazjum w Cieszynie. Lwów, 1909. S. 533.

Петро Гуцал

КОЛОДРҀБЕЦЬ

Іван

(д. і м. н. н. – 18.05.1937) – хорунжий УГА, ветеринар.

Учасник ПСВ. 1917–18 навч. в австр. старшин. шк. м. Братислава (нині Словаччина). Ветеринар при артилер. групі “Глибока”, згодом при артилерії 8-ї Самбір. бригади УГА. 15.05.1918 зі своїм підрозділом перейшов на тер. ЧСР, де був інтернований. Згодом працював на Закарпатті.

П. у м. Королеве (нині смт Королево Виноградів. р-ну Закарп. обл.).

Лім.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 196.

Микола Вітенко

КОЛОМІЙСЬКА ОКРУЖНА ВІЙСЬКОВА КОМАНДА – військово-цивільна адміністрація. Ств. 13.11.1918 під орудою сот. Ф. Примака.

На базі колиш. австр. 24-го і 36-го піх. полків К. ОВК сформувала запасні стрілец. полки, які зберегли старі номери, але отримали найменування, відповідно, гетьманів П. Дорошенка та І. Мазепи. Крім них, у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) укомплектовано запасний гармат. полк (команд. сот. Р. Шипайло, згодом референт артилерії ДСВС), старшинську піх. шк. Високим рівнем орг-цієї славився 24-й запасний полк під командуванням сот. Ф. Тінкля (згодом команд. 2-ї Коломий. бригади), який підготував для фронту 3 курені (пор. В. Левицького і сот. Б. Абеля у бойову групу “Хирів” та курінь пор. П. Шлемкевича під Угнів). Водночас 36-й запасний полк сформував, вишколив і відправив на польс. фронт 3 стрілец. курені, з них один Гуцул. пробоевий під команд. чет. Г. Голинського. Особливістю всіх гуцул.

куренив була добра озброєність. Крім гвинтівок, вони мали достатню кількість скорострілів, піх. гарматок і мінометів. У складі К. ОБК служили організатор Листопадового чину на Покутті сот. В. Бемко, от. Ф. Сухий, сот. С. Галібей, пор. В. Одринський (Снятин), сот. д-р О. Паліїв.

Лит.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських землях у 1918–1923 рр. Филадельфія, 1956.

Микола Литвин

КОЛОМІЙСЬКА ПОВІТОВА ШКІЛЬНА РАДА (КПШР) діяла в 11.1918–05.1919. Очолив В. Витвицький, його заст. – М. Книш. У Тіснішому окружному орг. к-ті окружної нац. ради м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) референтом у справах освіти обрано О. Чайківського. 29.12.1918 КПШР організувала учительську конф., на якій було прийнято меморандум (“меморіал”) про покращення матеріального становища педагогів, надісланий кер-ву УНРади і ДСОВ. Ухвалено такі резолюції: прагнення до одержавлення укр. нар. освіти; оплата праці учителів прирівнювалася до оплати держ. службовців; надання соц. дотацій педагогам у зв'язку з воєн. лихоліттями; шкільництво мало бути відособлене від місц. адміністрації і підпорядковане Мін-ву освіти УНР, яке виконувало свої доручення і розпорядження через повітові шкільні комісії (до її складу повинні були входити шкільний комісар, вибрані учительством пед. інструктори, представник санітарної служби), при них мали діяти батьківські к-ти з дорадчим голосом; місц. шкільні ради належало ліквідувати, їхні функції передати повітов. шкільним комісіям; у разі зміни укладу діяльності нар. шкільництва мала бути скликана фахова комісія, представлена учительством краю. Зорганізоване в кін. 01.1919 віче коломий. учителів за участю місц. інтелігенції висловило надію, що, “здезертирувавши” через матеріальні та харчові нестатки, вчителі Коломий. пов. повернуться до своєї пед. праці.

КПШР узгоджувала діяльність із кер-вом окружної нац. ради м. Коломия та видавали постанови. З 1.01.1919 у школах повіту замість польс. обов'язковою стала укр. мова навч.; польську могли додатково викладати за бажанням батьків учнів. У розпорядженні від 28.12.1918 вказувалося про негайне створення в усіх шк. Коломий. пов. курсів для неграмотних. Засновували 3-місячні підготовчі курси. У 2-й пол. 02.1919 у Коломії розпочав роботу 6-тижневий курс діло- і книговодів сел. кредитних і торг. спілок. Позачергово приймали на навч. інвалідів ПСВ і польс.-укр. війни. Діяв курс громад. писарів. У кін. 02.1919 почала роботу шк. для механіків, до якої приймали учнів, не здатних до військ. служби, але обізнаних у слюсар. справі. Успішними виявилися 6-тижнев. курс громад. секретарів і 7-тижнев. торг.-пром. курс (03–04.1919), зорганізовані окружною нац. радою м. Коломия і КПШР.

КПШР припинила свою діяльність унаслідок рум. окупації краю у кін. 05.1919.

Лит.: Бойцан В. Шкільництво // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 13, літера Ч. Коломия, 2003. С. 44–62; *Королько А.* Культурно-освітнє життя українців Покуття періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2013. Вип. 22. С. 43–59; *Монолатій І.* Коломия в часи Західно-Української Народної Республіки. Коломия, 2000.

Андрій Королько

КОЛОМІЙСЬКА ФІЛІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО БЮРО (КФІБ) ДИРЕКТОРІЇ УНР 03–05.1919. Ств. 1.03.1919 після поїздки дир. коломий. т-ва “Чорногора” М. Велигорського на поч. 1919 до м. Київ. Він звернувся до центр. осередку Інформац. бюро Директорії УНР з проханням надати жителям Покуття л-ру з Наддніпрянщини та встановити зв'язок з м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Кер-во УНР передало велику кількість популярних книг, часописів і відозв; запевнило, що допоможе заснувати відділ Інформац. агентства в місті, яке мало на меті вести серед нас. Покуття, Закар-

паття і Буковини інформац.-агітац. роботу. Було визначено такі завдання: подавати об'єктивну інформацію про перебіг політ. подій; пояснювати й розповсюджувати накази й закони УНР та ЗОУНР; через тлумачення законів допомагати укр. орг-ціям на місцях; інформувати про всі справи урядового, нац.-держ. та політ.-екон. х-ру. КФІБ створила агентурні осередки в м. Коломия, Гвіздець, Печеніжин, Яблунів, Снятин, Заболотів, Городенка, Обертин, Косів, Кути і Жаб'є (нині Верховина; усі населені пункти нині Івано-Франк. обл.); планувала видавати інформац. часопис для селянства і робітництва краю; за потреби друкувати популярні вид. на актуальні теми, організовувати на тер. повітів популярні відчити, б-ки. Результатом діяльності КФІБ стало видання інформац. щоденника "Новини", де постійно вміщували повідомлення Укр. пресового бюро про найбільш важливі події сусп.-політ. життя краю, України і світу.

КФІБ була третім крайовим осередком Інформац. бюро Директорії УНР після м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) і Тернопіль.

Літ.: Королько А. Становлення і функціонування органів української влади на Коломиї періоду ЗУНР (1918–1919) // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Історія. Чернівці, 2016. № 2. С. 40–54; *Його ж.* Українські повітові ради Покуття періоду ЗУНР: структура і практична діяльність (листопад 1918 – травень 1919 р.) // Галичина. № 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 91–114; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.). Львів, 1996. С. 89–90.

Андрій Королько

КОЛТОНІОК

Іван

(13.06.1887–25.04.1938) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Навч. у духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту м. Львів. Рукоположений 1914.

Резервний капелан у період ПСВ. Польовий духівник при військ. групі "Лютовиська" УГА (1918–19). Надалі адміністратор парохії, з 1921 – парох у

с. Розлуч (нині Турків. р-ну Львів. обл.). 3 1931 – парох у с. Кобло Старе (нині с. Кобло Старосамбір. р-ну Львів. обл.).

П. і похований у с. Кобло Старе.

Літ.: Забзалюк Д. Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст. Львів, 2012. С. 85; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 153, 300; *Прах Б.* Духовенство Перемиської епархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 9; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 123, 315.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

КОЛТУН

Дмитро Пилипович

(31.10.1889–12.12.1919) – греко-католич. священник, капелан УГА. Н. у с. Малашівці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. 1901–09 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль. Богослов. студії відбув у м. Львів у духовній семінарії та на теолог. ф-ті ун-ту, з 1911 – в Укр. папській колегії у м. Рим (Італія). Рукоположений 26.04.1914 в Римі. 1915 призначений адміністратором парохії с. Озерянка (нині Зборів. р-ну).

Водночас зарахований резервним капеланом австро-угор. армії на період ПСВ і мобілізований на фронт. 1918 потрапив в італ. полон; перебував у таборі м. Верона (Італія), де у військ. шпиталі був капеланом (разом з о. В. Лабою). Повернувшись із полону, вступив до УГА, призначений капеланом, пройшов воен. кампанію в Галичині. Перейшов за р. Збруч.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 140–141, 159, 300; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 150.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

**КОЛТУНЮК
Мирон-Іван
Миколайович**

**КОЛТУНЮК
Мирослав-Павло
Миколайович**

КОЛТУНЮК

Мирон-Іван Миколайович

(19.01.1885–28.07.1943) – церк. і громад. діяч, брат старшин УГА Михайла, Романа і Мирослава. Н. у м. Комарно (нині Городоцьк, р-ну Львів, обл.) у сім'ї священика. Навч. до 1906 в г-зії м. Перемишля (нині Польща), духовних семінаріях у Перемишлі (1906, 1909–10) та Львові (1906–09). Одружений з Іриною, дочкою о. С. Метеллі.

Рукоположений 22.12.1912 єпископом К. Чеховичем. 30.12.1912–30.09.1913 – пом. пароха в с. Себечів (нині Сокал, р-ну Львів, обл.), 1.10.1913–14 – у с. Люблинець (нині Новий Люблинець гміни Чесанів, Польща).

У період ПСВ спершу резервний, згодом дійсний капелан 30-го і 80-го полків австр. армії у званні капітана. Капелан УГА.

1919–25 – адміністратор у с. Ольшани Перемишль. пов. (нині гміни Красічин, Польща), 1925 – с. Юрівці (нині гміни Сянік, Польща), 1925–26 – с. Новосільці-Гневош Сяніцького пов. (нині Новосільці, Польща). 1926–43 – парох с. Жуків Любачів. пов. (нині гміни Чесанів, Польща). Декан Чесанів. деканату (1936–43), голова філії т-ва “Просвіта” в м. Чесанів (нині Польща).

Убитий бойовиками польсь. підпілля у с. Жуків, де й похований 31.07.1943.

Лит.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 38, 195, 300; *Прах Б.* Духовенство Перемишльської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 119–121; Стрийщина: історично-мемуарний збірник. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. С. 178; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 164–165.

Ігор Пилипів,

Руслан Делятинський

КОЛТУНЮК

Мирослав-Павло Миколайович

(11.07.1900–11.08.1984) – старшина УГА. Н. у с. Тарнавка Ланьцут. пов. (нині Польща) у сім'ї священика. Наймолод-

ший брат Михайла, Романа та Ярослава Колтунюків. Навч. у г-зії м. Перемишль (нині Польща).

Учасник ПСВ з 1917 в складі 102-го австр. піх. полку. Воював на Італ. фронті. Закінчив старшин. шк. З 8.11.1918 – у складі Стрийської ОВК. У 12.1918 воював під м. Мостиська (нині Львів, обл.). Хорунжий. Команд. артилер. батареї в 11-й бригаді УГА. 04.1919 – команд. батареї в 7-й Львів. бригаді. Відзначився під час Чортків. офензиви. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. 1.08.1919 іменованій четарем, пізніше поручником. Учасник боїв з більшовиками та білогвардійцями. З 1920 – у 5-й Херсон. д-зії ДА УНР. З групою А. Кравса переїшов до ЧСР. Інтернований у таборах м. Ліберець і Йозефов (нині Чехія).

1928 закінчив навч. у Грничій акад-ї м. Пржибрам (нині Чехія). Чл. гуртка “Каменярі”. 1929 повернувся до Галичини. Нострифікував диплом у Грничій акад-ї м. Краків (нині Польща). Працював на буд-ві в м. Львів. Власник підприємства з вир-ва мила та косметики “Фамоза”. 1939–41 проживав у м. Краків, займався торгівлею. 1941 повернувся до Львова.

1944 виїхав до м. Відень, 1948 – до США. До 1955 працював у шт. Пд. Дакота в дорожньому відділі. Створив у Гарвард. ун-ті книжковий фонд україніки. Співорганізатор Фонду катедр українознавства, Укр. музею у м. Нью-Йорк (США). Діяльний у багатьох укр. т-вах. Меценат.

Автор спогадів, у коментарі до яких Д. Микитюку записав: “Нас було п'ятьох братів. Чотирьох служило цісареві, а трьох Україні. Жаль, що наші мрії та наміри не сповнилися. Але ми змагалися. Кров пролита не йде на марно. Може ті, що по нас прийдуть, прочитають Ваші книжки і поведуть діло далі. І може їм вдасться те, що нам не вдалось”.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі Св. Андрія м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Бл. п. Мирослав Павло Колтунюк // Свобода. 1984. 14 серп. Ч. 154; Помер визначний меценат ФКУ // Свобода. 1984. 19 верес. Ч. 179; Українська

Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 165.

Микола Вітенко

КОЛТУНІЇК

Михайло-Захарія Миколайович

(17.09.1890–15.12.1971) – старшина УГА, референт розвідки УВО, брат четарів УГА Романа, Мирослава, Ярослава та о. Мирона-Івана Колтунюків. Н. у с. Тарнавка Ланьцут. пов. (нині Польща) в сім'ї священика. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1910). Студіював право у Львів. ун-ті.

Учасник ПСВ, вояк 102-го полку польової артилерії австр. армії. Важко поранений на Сх. фронті. Після одужання – ад'ютант запасної батареї 102-го артилер. полку. 9.11.1918 зголосився до військ. служби в Стрийській ОВК. 1.03.1919 підвищений у званні до сотника. 1919–20 – артилер. референт 3-го корпусу УГА. Сотник у гармат. бригаді 5-ї Херсон. стрілец. д-зії ДА УНР (1920). З групою ген. А. Кравса перейшов на тер. ЧСР (09.1920), де інтернований у таборах м. Ліберець та Йозефов.

У 05.1922 разом із сот. П. Баковичем відряджений Диктатором ЗУНР Є. Петрушевичем до м. Львів з метою усунення Є. Коновальця від кер-ва УВО. Після спілкування з Є. Коновальцем делегати переконалися у його патріотизмі та відданості справі визвол. б-би, відмовилися від своєї місії. К. стояв біля витоків УВО, кілька місяців

керував її розвідкою у м. Львів. Автор спогадів “З українсько-польських боїв: спомин парламентаря” (Український Скиталець. 1923. Ч. 6, 7, 9/10–12).

Навч. у Високій шк. закорд. торгівлі в м. Прага, здобув фах торг. інж. (1930). Працював банківським службовцем у ЧСР. 1930-х повернувся до Галичини, проживав у м. Львів.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Перепічка С. З історії однієї фотографії // Цитаделя. Львів. 2015. № 12; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 164.

Сергій Перепічка

КОЛТУНІЇК

Роман-Максим Миколайович

(10.05.1895–22.04.1975) – четар УГА.

Брат Михайла, Мирослава та Ярослава Колтунюків. Н. у с. Тарнавка Ланьцут. пов. (нині Польща) в сім'ї священика. Випускник АГ м. Львів (1913). Вивчав право у Львів. ун-ті.

Учасник ПСВ з 1914. Хорунжий австро-угор. армії. 1915 потрапив у рос. полон, де перебував до 1917. З 11.1918 – доброволець УГА. Ад'ютант командувача 2-го корпусу УГА. У складі свого підрозділу відступив за р. Збруч. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. У 08.1920 разом з групою А. Кравса перейшов до ЧСР. Інтернований у таборах м. Ліберець та Йозефов (нині Чехія).

1927 закінчив навч. у Грнчичій академії м. Пржибрам (нині Чехія). Чл. гуртка

Старшини УГА в таборі інтернованих. Сидять (справа наліво): Михайло КОЛТУНЮК, Роман КОЛТУНЮК, Михайло КОВАЛЬСЬКИЙ, ЖУРОВСЬКИЙ, Самуель ВАЙС, Гнат ЕЛІЯШЕВСЬКИЙ, Дмитро ВАВРИК; стоять (справа наліво): СЛЮСАРЧУК, Мирослав КОЛТУНЮК, Володимир КОЛОДНИЦЬКИЙ

КОЛТУНЮК Михайло-Захарія Миколайович

КОЛТУНЮК Роман-Максим Миколайович

“Каменярі”. 1928 повернувся до Галичини. Проживав і працював у м. Львів. Автор мемуарів “Спомини” (Український Скиталець. 1921. Ч. 4) та “З кліщів смерті” (Український Скиталець. 1922. Ч. 16–22; 1923. Ч. 23–25, 27, 28, 31/32).

П. і похований у м. Львів.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 165.

Микола Вітенко

КОЛТУНІЮК

Ярослав Миколайович

(21.10.1882–16.10.1953) – громад. діяч, дир. т-ва “Дністер”. Найстарший брат четарів УГА Михайла, Романа й Мирослава Колтунюків. Н. у м. Великі Мости (нині Сокал. р-ну Львів. обл.) в сім’ї священика. Випускник нар. шк. м. Ярослав і г-зії м. Перемишль (обидва нині Польща). Навч. у Львів. та Віден. ун-тах, Торг. акад-ї м. Грац (нині Австрія), Наук. ін-ті вогневої асекураційної техніки в м. Ганновер (нині ФРН). Проходив стажування в низці австр. асекураційних т-в. З 1.04.1907 працював у страховому т-ві “Дністер” у м. Львів, з 1910 – дир. цього т-ва аж до його ліквідації 31.12.1939.

У період ЗУНР активно долучився до процесів державотворення. Учасник з’їздів укр. інженерів.

Входив до складу керівних органів т-ва “Просвіта”, екон. орг-цій і спілок “Народна торгівля”, “Центробанк”, “Карпатія”, “Хром”, “Народна гостиниця”. Належав до кер-ва наглядової ради газ. “Діло”. Чл. УНДО. Підтримував взаємини з В. Децикевичем, К. Левицьким, О. Назаруком, Є. Храпливим та ін. 01–06.1940 – дир. Акційної спілки для буд. промислу в м. Львів. Улітку 1940 виїхав до м. Краків, де працював у нім. госп.-ревізійній установі. 1941 повернувся до м. Львів, дир. “Держстраху”. З 01.1942 очолив Заг. заклад взаємних забезпечень. У 07.1944 виїхав до м. Тарнів, згодом до м. Краків (обидва нині Польща), пізніше до м. Відень. 1945 перебував у ДП м. Зімбах-ам-Інн, Мюнхен, Карлсфельд (усі нині ФРН). До США переїхав уже літньою людиною з підірваним здоров’ям (мав проблеми

з серцем). Перебував на утриманні дочки. Відійшов від активної роботи. Писав спогади.

П. у м. Філадельфія (США). Похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Літ.: Кедрин І. Один з найкращих із старої гвардії. Пам’яті Ярослава Колтунюка // Свобода. 1953. 22 жовт. Ч. 220. С. 4; Помер Я. Колтунюк // Свобода. 1953. 17 жовт. Ч. 217. С. 1.

Микола Вітенко

КОЛЦУНІЯК

Гнат Миколайович

(15.06.1888–1937) – художник, диригент, старшина УГА. Брат письменниці М. Колцуняк. Н. у с. Яворів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім’ї

учителя та етнографа. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1908), архіт. ф-ту політех. шк. м. Львів (1910). Учасник етногр. експедицій на Гуцульщині. Працював при НТШ. Ілюстратор книг І. Франка, Л. Мартовича. 22.09.1912 нагороджений срібною медаллю за гуцул. орнаментуку в рисунку на виставці домашнього промислу в м. Коломия.

1914 мобілізований до австро-угор. армії, служив як художник. В УГА – організатор і диригент військ. оркестру. Після переходу за р. Збруч служив в істор. відділі Пресової квартири НКГА; мав військ. звання четаря.

З осені 1920 проживав у м. Київ, працював в Істор. музеї ім. Т. Шевчен-

ка, згодом одночасно викладав музику в одній зі шкіл. Чл. Етногр. т-ва ВУАН.

3.01.1933 заарештований чекістами за сфабрикованою ними "справою УВО". Згідно з постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 27.07.1933 ув'язнений на 5 р. ВТТ.

Без висунення звинувачення розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ). Реабілітований 1989.

Літ.: Арсенич П. Жертва віри в українізацію // Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Т. 1. Івано-Франківськ, 2000. С. 88–92; *Його ж.* Трагічна доля Гната Колцуняка // Галичина. 1998. 11 лип.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 329.

Микола Вітенко

КОЛЯНКІВСЬКИЙ Степан Іванович

(25.05.1896–11.03.1978) – сотник УГА, священник УГКЦ. Н. у с. Великий Ходачків (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1914), студент Львів. духовної семінарії.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. Учасник встановлення укр. влади в м. Тернопіль у 11.1918. Як вояк УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

Після визвол. змагань закінчив теолог. студії (1922). 1923 рукопокладений на священника. Душпастир у с. Мишковичі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.), священник і катехит у м. Тернопіль (1924–34). 3.06.1934 разом з о. В. Громницьким та С. Ратичем відправив жалобну службу за С. Петлюру.

Згодом – капелан для вояків-українців у польс. армії: 1934–39 – у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), 1939–43 – у м. Краків (Польща) та Відень (Австрія), 1943–47 – у польс. корпусі ген. Андерса. Духовну працю продовжив в Італії та Великій Британії. 1953 емігрував до Канади, де до 1973 служив парохом у м. Саскатун і Монреаль. За подвижницьку працю патріарх Й. Сліпий нагородив К. титулом почесного радника митрополичої консисторії (1963).

П. у м. Монреаль.

Літ.: Головин Б., Мельничук Б. Колянківський Степан Іванович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 149; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 159, 385; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. 628 с.; *Шляхами Золотого Поділля: у 3 т. Т. 3.* Філядельфія, 1983. С. 165, 340, 422, 720–721, 744.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОЛЯНКІВСЬКИЙ Олександр

(1870–1950) – фінансист, податковий урядовець, громад. діяч. Н. у с. Пістинь (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) в родині сільс. писаря. 1883–90 навч. у Коломий. г-зії. Після 6 класів звільнений з г-зії за участь у передвиборчій кампанії, де агітував за укр. кандидата на посаду до парламенту. 1895 одержав дозвіл на пробну практику в податковому уряді м. Делятин (нині смт Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). 1899 призначений ад'юнктом податкового уряду, відтак податковим урядником. 1902–39 – чл. міськ. ради в Делятині, 1907 – комісар на виборах у с. Чорні Ослави (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.), 1915 – бурмістр Делятина.

1918–19 – урядовий комісар ЗУНР Делятина.

Активно працював у громад. установах і т-вах. 1902–40 – дир. "Руської каси", "Української каси", Укр. кооп. банку. 1912–39 – чл. повітової філії т-ва "Сільський господар", 1919–39 – очільник кооперативи "Народний дім".

Літ.: Клапчук В. М., Клапчук М. М. Делятинщина: історично-географічне дослідження. Делятин, 2007.

Володимир Клапчук

КОМАРІНСЬКИЙ Володимир Степанович

(13.07.1898–04.1920) – хорунжий УГА. Н. у м-ку Лисець (нині смт Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священника. Брат Романа і Теодозія Комарин-

КОЛЯНКІВСЬКИЙ
Олександр

**КОМАРИНСЬКИЙ
Роман Степанович**

ських. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1917).

Мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті. До УГА вступив у 12.1918, служив у розвідному відділі НКГА в м. Ходорів, був ад'ютантом начальника відділу пор. Р.-С. Ковальського. В складі УГА перейшов у 07.1919 на Наддніпрянщину.

Захоплений більшовиками в полон і розстріляний біля м. Козятин (нині Вінниць. обл.).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 355.

Микола Вітенко

**КОМАРИНСЬКИЙ
Володимир-Богдан**

(1881–04.04.1925) – поручник УГА. Випускник вищого тех. навч. закладу. До ПСВ проживав у м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Архітектор, кер. буд-ва укр. г-зії у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Працював у повітов. старостві в м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.).

Учасник ПСВ. У 11.1918 вступив до УГА. Четар, команд. запасного коша Стрийської ОВК, команд. автоколони. 1.03.1919 іменований поручником. У складі УГА перейшов за р. Збруч. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

У 04.1920 заарештований більшовиками в м. Одеса. Зумів утекти, 1922 повернувся до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Відкрив власну канцелярію землеміра. Кер. філії "Рідної школи", голова драм. т-ва ім. Тобілевича, кер. УПТ, активний чл. ін. укр. орг-цій Станиславова. Архітектор будинку т-ва "Сокил" у м. Станиславів.

П. і похований у м. Станиславів.

Лит.: Посмертні згадки. Інж. Володимир Богдан Комаринський // Діло. 1925. 16 квіт. Ч. 79.

Микола Вітенко

**КОМАРИНСЬКИЙ
Мирослав**

(1891–03.1919) – старшина УГА. Н. у м. Самбір (нині Львів. обл.) в родині міщан. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1911). Студював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ – четар 20-го піх. полку австро-угор. армії. Воював в УГА з кін. 1918. Поранений у боях біля м. Львів.

П. у військ. шпиталі м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), де й похований на тер. Меморіального скверу.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 73.

Микола Вітенко

**КОМАРИНСЬКИЙ
Роман Степанович**

(08.12.1887 – після 1940) – адвокат, старшина УГА, громад.-політ. діяч. Брат Володимира і Теодозія Комаринських. Н. у с. Старі Богородчани (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Лисець (нині смт Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько обіймав парафію. 1897–1906 навч. у г-зії м. Станиславів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1910). Відбувши однорічну військ. службу, працював пом. адвоката.

Під час ПСВ служив старшиною в австро-угор. армії, став поручником. Від 11.1918 – в УГА, 24.12.1918 іменований сотником. У 01–03.1919 був команд. Тернопільської ОВК, надалі воював на фронті. Перейшов з УГА за р. Збруч.

1920–24 перебував у ЧСР. Здобув у Празьк. ун-ті ступінь д-ра права. Після повернення до Галичини нострифікував диплом, у 06.1929–09.1939 пра-

цював адвокатом у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.); діяльний чл. укр. т-в у місті й повіті.

Заарештований співробітниками НКВС УРСР 27.09.1939; звинувачений як кер. повітов. к-ту УНДО. На підставі сфабрикованої справи засуджений 30.05.1940 Станіслав. облсудом на 5 р. ВТТ і 3 р. позбавлення прав.

Загинув в ув'язненні за невідомих обставин в Архангельській обл. (нині РФ). Реабілітований 26.10.1993.

Літ.: Марунчак М. Г. Брати Комаринські // Городенщина. Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 614–617; Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 889.

Петро Гуцал, Степан Кобута

КОМАРИНСЬКИЙ Теодозій Степанович

(06.07.1890–27.01.1970) – правник, четар УГА, громад. діяч. Брат Володимира і Романа Комаринських. Н. у м. Лисець (нині смт Тисмениц, р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Коломий. укр. г-зії. 1910 вступив на правн. ф-т Львів ун-ту.

Під час ПСВ служив в австр. війську. Зголосився до УГА, брав участь у боях біля м. Львів, воював на Наддніпрянщині.

Повернувся до Галичини, завершив вищі студії. Працював пом. адвоката в канцелярії О. Чорненка в м. Солотвин (нині смт Богородчан, р-ну Івано-Франк. обл.), в брата Р. Комаринського в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Брав участь в орг-ції громад.-культ. життя.

1939 отримав дозвіл на відкриття канцелярії у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Після встановлення рад. режиму переховувався, в часи нім. окупації – суддя у Городенці.

1944 виїхав з родиною до м. Прага та Мюнхен. Згодом емігрував до США, оселився у м. Нью-Йорк.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стріле-

цтва. Івано-Франківськ, 2014; Городенщина. Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 614–617.

Степан Кобута

КОМАРІВСЬКИЙ Льонгін

(д. і м. н. і с. н.) – поручник УГА, сотник ДА УНР.

Команд. куреня Львів. бригади УГА. Згодом у 6-й стрілець. д-зії ДА УНР. 07.1920 – сотник ДА УНР. Учасник польс.-рад. війни.

Літ.: Тинченко Я. Офіцерський Корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 259; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 57.

Микола Вітенко

КОМАРІВСЬКИЙ Гриць

(05.09.1892–21.04.1919) – хорунжий ГА. Н. у с. Куп'ятичі (нині Польща) у сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. с. Даровичі (нині Польща) та Нижанковичі (нині смт Старосамбір. р-ну Львів. обл.). 1906–14 навч. у польс. г-зії м. Перемишль (нині Польща).

З 1915 воював у ПСВ у складі 10-го Перемишль. піх. полку австро-угор. армії. 1918 брав участь у поході нім.-австр. сил на Наддніпрянщину, перебував у м. Одеса та Миколаїв. У кін. 11.1918 повернувся на Самбірщину, вступив до ГА. Четар 1-ї сотні 1-го Хирів. куреня під кер-вом А. Кравса. На поч. 12.1918 брав участь у наступі УГА на позиції поляків у р-ні с. Корманичі (нині Польща), Нижанковичі та Дроздовичі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). З 03.1919 – хорунжий 3-ї бригади УГА у м. Самбір.

Загинув у бою з поляками біля с. Наварія (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) та м. Пустомити.

Літ.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1938. Ч. 12. С. 20.

Степан Борчук

КОМБАТАНТСЬКІ УКРАЇНСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ – громад. недерж. стр-ри, ств. за участю ветеранів армій ЗУНР і УНР після поразки визвол. змагань.

**КОМАРОВСЬКИЙ
Гриць**

Перша управа УСГ
у м. Філадельфія
(шт. Пенсільванія, США)

Соц. опіку (постійно, місячну чи одноразову матеріальну допомогу) пораненим воякам, членам їхніх родин здійснювало ств. 1922 за ініціативою держ. секретаря харчових справ уряду ЗУНР С. Федака Укр. т-во допомоги інвалідам у м. Львів, яке сформовано на базі Секції опіки над інвалідами УГК. Мало власний дім та інвалідські робітні, з метою збору коштів видавало власні календарі. З т-вом співпрацював Укр. фонд воєн. вдів і сиріт у м. Львів, головою якого 1920-х був К. Студинський.

Т-во охорони воєн. могил, ств. за участю вояків УГА 1927 у м. Львів, мало 32 філії: у м. Краків, Станиславів, Тернопіль, Рогатин, Перемишль, Чортків, Белз, Бучач, Сколе, Угнів, Рава-Руська, Ходорів, Яворів, Підгайці, Терехівля, Зборів, Бережани, Жовква, Стрий, Надвірна, Комарно та ін., які споруджували стрілец. меморіали та опікувалися окремими похованнями вояків Легіону УСС та УГА. Багатолітній голова – Б. Янів.

Окремі вояки УГА входили до Т-ва бувших вояків Армії УНР (засновано 1927 у Польщі, діяло також у Франції), яке видавало ж. "Військова справа". Багатолітній голова – ген.-полк. О. Удовиченко, нач. штабу Гуцул. коша ДА УНР, нач. 16-го пішого загону УГА (1919).

За участю старшин армій ЗУНР та УНР на тер. Польщі 1920–39 діяло Укр. військ.-істор. т-во; готувало періодичні вид. "За державність", "Табір" та ін., у яких публікувалися наук. статті й спогади з історії Укр. революції.

УСГ ств. 1926 у м. Філадельфія (США) вояками УГА та ДА УНР (60 осіб),

пропагувала укр. військ. традиції, матеріально допомагала інвалідам, збирала кошти на будову Дому укр. інваліда в м. Львів. Довголітній голова – старшина УГА В. Галан, секретар Т. Свистун, скарбник В. Петрушко. За ініціативою т-ва ств. документальний фільм "Листопадава ніч" (автор сценарію В. Галан), збирали кошти для "Пласту", Дому інваліда Укр. армії, "Просвіти", "Рідної школи", Музею визвол. 6-би України в м. Прага. На 3-му з'їзді УСГ пропам'ятними відзнаками УГА відзначено: І. Подоля-Гвоздя, М. Скубову, І. Банаха, Д. Барана, П. Барилка, Г. Білецького, О. Білогана, Н. Близняка, І. Будзак, В. Бундзак, С. Бурого, А. Бутрина, М. Ворончака, М. Воробця, М. Винника, М. Галичина, П. Гайворонського, П. Гарасиміва, А. Градовського, М. Гриневецького, Г. Грицишина, П. Грицишина, П. Гудзея, І. Гельнера, М. Грам'яка, Я. Гаврилка, М. Дмитрика, Ф. Дрижака, С. Зайшлого, М. Федитника, М. Фенчинського, М. Іваніва, В. Канюка, М. Карніша, Г. Кінаша, І. Клака, П. Коверчука, П. Костерка, М. Курича, С. Куропаса, В. Кушніра, П. Лазорка, І. Лазорка, О. Луцкевича, С. Личака, В. Лоняка, К. Лучка, В. Ляховича, К. Маланяка, М. Малетича, М. Малиняка, І. Матиса, І. Медвідя, П. Мельника, Л. Мишугу, І. Рушачка, Г. Салюка, В. Шкрибалка, М. Ясінчука, М. Яблінчука. Учасників з'їзду привітали листами М. Омелянович-Павленко, М. Тарнавський, А. Мельник та особисто Є. Коновалець. Започатковано співпрацю з ветеранами 46 країн, яким надіслано л-ру про Україну, а також протести проти "дискримінації польс. урядом ветеранів і інвалідів нашої армії"; обговорено можливість ств. Укр. військ. союзу. В. Галан зауважив, що ця громада "була завжди організацією поборницькою, якщо вона і складалась у великій більшості з галичан, то це були люди, які не думали партикулярними категоріями, розуміючи, що не існує галицької проблеми, ані галицького патріотизму, а є тільки одна українська проблема, український патріотизм, є одна-єдина Україна, частиною якої є Галичина". 1949 УСГ ввійшла до новоствореного ОбВУА (понад 800 членів).

Від 1928 УСГ також діяла в Канаді (м. Вінніпег, Йорктон, Едмонтон, Монреаль, Торонто, Калгарі та ін.), намагалася “дбати про військове виховання” і згуртовувати колиш. вояків укр. армій до відновлення “сборної Української держави... в історико-етнографічних межах української землі”; співпрацювала з УВО та ОУН, надавала допомогу представникам укр. військ. еміграції у м. Берлін, Гданськ, Париж, Прага, Ужгород.

Союз укр. ветеранів (СУВ), що постав 1949 в м. Новий Ульм (Німеччина), об’єднав представників різних армій України 1-ї пол. 20 ст., нараховував понад 2 тис. членів. Раду Союзу очолював головнокоманд. УГА М. Омелянович-Павленко. Окремі його відділи діяли в Австрії, Великій Британії, Бельгії, Нідерландах, Аргентині, Австралії, США. Осідок – м. Мюнхен. Видавав ж. “Український Комбатант”.

На базі амер. відділу СУВ засновано ОБВУА, яке видавало ж. “Голос комбатанта” (1961 реорганізований у “Вісті Комбатанта”). Активісти – В. Галан, І. Кедрин-Рудницький, І. Козак, Є. Шипайло, З. Стефанів, С. Ріпецький.

Старшини і стрільці УГА, чл. їхніх родин входили до Братства колиш. вояків 1-ї Укр. д-зії УНА, що ств. 1949 в м. Новий Ульм. Гол. управа знаходилася у м. Мюнхен, згодом – у м. Нью-Йорк, Торонто, від 1992 – в м. Львів. Видавало “Вісті Комбатанта” (1961–2014), де, зокр., опубліковано істор.-мемуарні статті вояків УГА В. Клодницького “Моя служба в УГА” (1969. № 2. С. 24–31), В. Ілашука “В денікінським полоні” (1973. № 4. С. 15–31; № 5–6. С. 25–57), І. Рижія “Санітарна служба в Листопадових Днях у Львові” (1965. № 3. С. 14–22; № 4. С. 17–24). Окремі статті присвячено внутр. та зовн. політиці ЗУНР, зокр. Ф. Кордуби “З перспективи 50-річчя Листопадового Зриву” (1968. № 5–6. С. 90–99), Л. Ганкевича “Заприсяження першого уряду ЗУНР у Львові” (1961. № 4. С. 9–11), В. Трембіцького “Про українсько-польське перемир’я 1 вересня 1919 року” (1973. № 4. С. 32–33) та ін.

Вояки УГА були також серед чл. Об’єднання колиш. вояків УПА (1-ша станиця ств. 1950 у м. Вінніпег, 2-га –

1951 у м. Торонто (обидва в Канаді)), коша УСС, 1-й з’їзд якого відбувся 1959 за участю делегатів США та Канади в м. Сент-Кетерінс (Канада). За ініціативою К. у. о. у США та Канаді споруджено декілька пам’ятних знаків на честь вояків, які загинули в б-бі за волю України; підготовлено низку істор.-краєзнавчих та мемуарних праць.

Літ.: Байрак М. Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні. Едмонтон, 1978; *Верига В.* За межами Батьківщини. Львів, 2002; *Галан В.* Стрілецька Громада // Галан В. Батерія смерти. Джерсі-сіті, 1968. С. 143–175; *Качор С.* Архів Українського воєнно-історичного інституту // Пам’ятки: Археографічний щорічник. 2007. Т. 7. С. 176–186; *Кусіль З.* Українське воєнно-історичне товариство (1920–1939) // УІЖ. 2001. № 2. С. 100–112; *Коляничук О.* Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939). Львів, 2000; *Лук’янченко С.* Український комбатантський рух у Канаді (50–80-ті рр. ХХ ст.). Львів, 2015; *Наріжний С.* Українська еміграція. Т. 1. Прага, 1942; Т. 2. К., 1999; *Селешко М.* Українська Стрілецька Громада в Канаді // Вісті Комбатанта. 1961. Ч. 1–2. С. 9–11.

Микола Литвин

КОМІСІЯ ТРУДОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНИ (К. ТКУ)

– галузеві підрозділи верховного представницького органу влади УНР (1919). Рішення про утворення К. ТКУ включили до “Закону про тимчасову владу в УНР” (28.01.1919). У документі йшлося, що, зважаючи на загрози внутр. та зовн. становище УНР, ТКУ припиняв засідання, обравши зі свого складу К. ТКУ з законодавчими і контрольними функціями для підготовки законопроектів до наступної сесії. Склад К. ТКУ формувався на підставі пропорційного представництва від фракцій ТКУ: 1 представник від 15 депутатів. Список членів К. ТКУ, яких обрали фракції Конгресу, оголосили на останньому пленарному засіданні. 29.01.1919 на заг. засіданні членів К. ТКУ 30 депутатів розподілилися по 6 галузевих комісіях: комісія оборони (Мацюк (голова), С. Бачинський, О. Устиянович, І. Калинович, М. Любинський,

І. Паливода, М. Коломієць, В. Стромєнко, Голий); земельна комісія (Н. Петренко (голова), Бабій, Р. Ярославич, П. Шекерик-Доників, Г. Дувіряк, Ю. Лисан, А. Лещенко, І. Паливода, Д. Сухенко, О. Безпалко, Грузинець); бюджетна комісія (Чайківський (голова), Бабій, С. Бачинський, О. Безпалко, І. Косенко, І. Шимонович); комісія закорд. справ (С. Бачинський (голова); І. Калинович, І. Паливода, В. Стороженко, І. Шимонович, Р. Ярославич); харчова комісія (Мельник (голова), Блохін, Грузинець, Г. Дувіряк, І. Косенко, Ю. Лисан, Д. Сухенко, О. Устиянович, П. Шекерик-Доників); культ.-просвітн. комісія (Є. Вировий (голова), А. Лещенко (заст. голови), І. Калинович (секретар), І. Коваленко, М. Коломієць, П. Куцяк (Чалий), Ю. Лисан, М. Любинський, Трешевський, П. Шекерик-Доників). Загалом у складі К. ТКУ ЗУНР представляли 8 депутатів: Г. Дувіряк, І. Калинович, Т. Старух, О. Устиянович, П. Шекерик-Доників, Р. Ярославич (Галичина); О. Безпалко, Ю. Лисан (Буковина).

На поч. 02.1919 члени К. ТКУ разом з урядом переїхали до м. Вінниця, яка ненадовго стала центром укр. політ. життя. Кер-во УПСР 9.02.1919 ухвалило резолюцію щодо участі чл. партії в К. ТКУ: їм заборонили займатися політ. роботою, виступати з заявами політ. змісту. У Вінниці кілька членів К. ТКУ були відкликані ЦК своїх партій. Усього працювали бл. 20 членів К. ТКУ. Кожна комісія автономно діяла у сфері своєї компетенції.

Найбільш продуктивною виявилася робота культ.-просвітн. комісії. Її компетенція поширювалася на центр. та місц. органи Мін-ва освіти, Мін-ва культів, Мін-ва здоров'я і опікування, Гол. управління преси та інформації, а також на просвітн. відділи Мін-ва військ. справ, Мін-ва шляхів і Мін-ва земельних справ. Перше засідання К. ТКУ відбулося 30.01.1919 у м. Київ, останнє – 10.03.1919 у м. Вінниця. Проведено понад 20 засідань комісії, на яких розглянули 67 питань: за компетенцією Мін-ва освіти – 41 питання; Управління преси – 5; Мін-ва здоров'я – 3; Мін-ва земельних справ – 1;

решта розглянутих питань кваліфіковані як "різні". Комісія розглянула законопроекти, представлені мін-вами: Мін-ва к-ри – 3; Мін-ва преси – 2; Мін-ва освіти – 1; Мін-ва здоров'я – 1. На першому засіданні були присутні 6 чл. комісії з 10. Усі наступні засідання відбувалися в присутності 3 або 2 членів: голови Є. Вирового та секретаря І. Коваленка. Галичанин І. Калинович, якого обрали секретарем після 1-го засідання, виїхав на тер. ЗУНР. А. Лещенко залишився в окупованому більшовиками Києві, а деякі члени, зокр. М. Любинський, саботували її роботу.

Спочатку уряд УНР намагався сприяти роботі К. ТКУ і підтримав фінансово їх діяльність. Для К. ТКУ утворювалася спільна канцелярія, де мали працювати 7 діловодів та 7 друкарок з відповідною місячною платнею. К. ТКУ припинили свою роботу після евакуації уряду з Вінниці. У м. Рівне працювали 8 членів комісії, які брали участь в обговоренні міжнар. політики уряду.

Наприкінці 06.1919 кілька депутатів прибули до м. Кам'янець-Подільський. Президія ТКУ за бажанням окремих членів К. ТКУ скликала збори чл. ТКУ, погодивши їх з Директорією та урядом. Таких нарад, на яких слухали урядовців і звіти окремих комісій, відбулося 2. 1-ша ширша нарада всіх членів ТКУ, які змогли прибути до Кам'янця-Подільського з підконтрольних уряду УНР тер., тривала 6–11.07.1919. Депутати з'ясовували ситуацію в Україні й способи допомоги уряду в його праці. На нарадах виступали міністри зі звітами про роботу своїх мін-в. Зі звітами виступили також Президія ТКУ, комісія закорд. справ і бюджетна комісія. Врешті на нараді заслухали 2 резолюції. У 1-й, підготовленій УПСР і УСДП, вимагалася розпуску усіх К. ТКУ. 2-га резолюція, яку запропонувала Сел.-соціаліст. партія, навпаки, вимагала більш інтенсивної праці К. ТКУ та кращого ставлення до цих установ з боку уряду. Окрім того, уряду висловлено побажання щодо його перебудови; вимагали централізації військ. кер-ва та проведення ре-

форми самоврядування. Формально жодна резолюція не була ухвалена, і голова зборів закритий нараду. 2-га нарада тривала 15–18.07.1919; обговорювали тільки продовольче питання. У м. Кам'янець-Подільський лише комісія закорд. справ, харчова та бюджетна мали потрібний кворум для проведення засідань. Бюджетна комісія, яка контролювала роботу Мін-ва фінансів, Мін-ва нар. г-ва і Держ. контроль УНР, засідала у Кам'янці-Подільському двічі на тиждень. Комісія обговорювала поточні законопроекти, питання валюти й держ. монополії на цукор і тютюн.

Представники урядової коаліції (УСДРП та УПСР) намагалися заблокувати роботу К. ТКУ у Кам'янці-Подільському. 17.09.1919 тут члени ТКУ на спільній нараді з представниками укр. та неукр. політ. партій, громад. та професійних орг-цій ухвалили резолюцію про потребу негайного скликання Передпарламенту УНР, який мав би діяти до скликання парламенту або сесії ТКУ. Резолюція передбачала входження у Передпарламент Президії та членів К. ТКУ. Однак Директорія з метою зосередження усієї влади у своїх руках не була зацікавлена в продовженні роботи К. ТКУ та підтримці статусу ТКУ як верховного органу. Анонсуєчи підготовку скликання ін. форм представницької заг. укр. влади, уряд Директорії врешті перебрав владу на себе. К. ТКУ припинили діяльність, хоча статус ТКУ не був скасований.

Лит.: Комісії Трудов. Конгресу // Нове Життя. Станіславів, 1919. 1 марта. Ч. 48. С. 2; *Лейберов О. О.* "Око й ухо народне" – організація та діяльність комісії Конгресу Трудового Народу України // Література та культура Полісся. Серія: Історичні науки. Ніжин, 2014. Вип. 76. С. 121–136; *Лозовий В. С.* Внутрішня та зовнішня політика Директорії Української Народної Республіки (Кам'янецька доба). Кам'янець-Подільський, 2005; *Павлишин О.* Комісії Трудового Конгресу України (1919 р.) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 ро-

ків. 2014. Вип. 10. С. 172–182; *Сірополко С.* Діяльність Культурно-освітньої Комісії Трудового Конгресу (На основі архівних матеріалів) // Альманах Дніпро / за ред. В. Дорошенка. Львів, 1939. С. 59–63.

Олег Павлишин

КОМІСІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ – галузеві робочі підрозділи тимчасового законодавчого органу влади ЗУНР–ЗОУНР 1918–19. Уперше питання про ств. К. УНРади обговорили на засіданні Конституанти 19.10.1918 (референт Є. Левицький). Ішлося про орг-цію адміністраційної, фінансової, міжнар. комісій та комісії нац. оборони. 20.10.1918 на засіданні Львів. делегації УНРади К. Левицький ініціював ств. адміністраційної, правно-статистичної та фінансово-бюджетної комісій. Проте, за відсутності більшої частини депутатів УНРади та дефіциту нац. фахових кадрів у м. Львів, такі комісії тоді не сформували. 28.10.1918 заснували фінансову комісію (К. Левицький, С. Голубович, Л. Кульчицький, О. Назарук, В. Охримович, О. Саєвич, С. Федак). Після утворення РДС склад фінансової комісії змінили: С. Булик, А. Говикович, С. Голубович, Л. Кульчицький, Я. Литвинович, О. Саєвич. Наприкінці 10.1918. фахові комісії сформувала Буковин. делегація УНРади: ред. (голова М. Кордуба); нар. оборони (О. Безпалко), фінансову (Р. Цегельський), міжнар. (О. Попович) та адміністраційну (Г. Лисинецький).

Галузеві комісії, які брали участь у підготовці законопроектів, доповнена УНРада утворила на поч. 01.1919 в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Найперше – орг. комісію для виборів членів фахових комісій (Л. Левицький, Л. Бачинський, Т. Старух, І. Макух, С. Вітик, С. Юрик). 2–4.01.1919 обрано такі К. УНРади: земельну, військ., заграничних справ, законодавчу, комунікаційну, сусп. опіки, тех. відбудови, фінансову та шкільну; 15.02.1919 – адміністраційну; 27.03.1919 – санітарну. 3.04.1919 обрали комісію для підготовки виборчого закону. До комісії (з 25 осіб) увійш-

ли 15 діячів УНТП, 5 – УРП, 3 – УСДП, 2 – від новоств. Сел.-радикальної партії. К. УНРади перейняли на себе функції обговорення проблемних питань різних галузей держ. буд-ва ЗУНР, підготовки й опрацювання відповідних законопроектів УНРади.

Склад К. УНРади протягом 1-ї пол. 1919 не був сталим. Наприкінці 03.1919, на пропозицію фракції УСДП, 3 К. УНРади доповнили представниками партій. У процесі підготовки Земельного закону для ЗОУНР земельна комісія обрала окремих субк-т у складі: Л. Бачинський (голова), М. Королюк, Р. Перфецький, Л. Петрушевич, І. Попович, П. Філяс. Після ухвалення Земельного закону 14.04.1919 сесія УНРади сформувала обл. земельну комісію для опрацювання правових механізмів реалізації земельної реформи: Л. Бачинський, С. Данилович, М. Королюк (УРП); С. Вітик (УСДП); К. Трильовський (СРП); М. Загальський, Т. Кормош, о. С. Матковський, С. Назаревич, Р. Перфецький, Л. Петрушевич, С. Юрик (УНДП).

У роботі комісії для підготовки Закону про вибори до Установчого союму ЗОУНР брали участь фахівці, які представляли сх.-галиц. єврейс. та нім. нац. ради. Члени фінансової комісії 8–12.05.1919 засідали в такому складі: Т. Кормош (голова), А. Горбачевський (заст. голови), К. Левицький, Т. Окуневський, Л. Бачинський, С. Данилович, О. Веселовський, С. Вітик, О. Юрчинський, С. Кузів, І. Кохановський, Д. Паневник. Заслухавши звіт голови уряду й фахівців з фінансових інституцій, комісія ухвалила резолюцію в справі внутр. фінансового г-ва д-ви, уніфікації валюти й діловодства; порушила перед Виділом УНРади питання про встановлення окремої посади держ. секретаря скарбу.

К. УНРади припинили свою роботу внаслідок відступу органів влади ЗОУНР з м. Станиславів та проголошення Диктатури.

Лит.: Левицький К. Перший Державний Секретаріат у Львові // Український Скиталець. Відень, 1923. 1 черв. Ч. 11. С. 16; Останнє засідання У.Н.Ра-

ди // Нове Життя. Станиславів, 1919. 19 лютого. Ч. 39. С. 2; Павлишин О. Підготовка аграрної реформи в ЗОУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2000. Вип. 6. С. 170–183; Його ж. Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367.

Олег Павлишин

КОМІСІЯ ДЛЯ ЗБИРАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДО “ПРОПАМ'ЯТНОЇ КНИГИ ЕМІГРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ ЗУНР” – громад.

інституція, ств. 22.06.1922 укр. вояками в таборі інтернованих м. Йозефов (ЧСР) у рамках діяльності Культ.-просвітнього кружка. Склад комісії: чет. д-р І. Мельницький (голова), чет. М. Дольницький (заст. голови), чет. І. Медвідь (секретар), пор. П. Будз (референт), булавний В. Войчак, чет. П. Голинський, сот. К. Купчанко, пор. О. Онуляк, пор. Я. Пастернак.

21.06.1922 Комісія оприлюднила відозву до всіх емігрантів ЗУНР із закликом до співпраці задля вид. “Пропамятної Книги”. Відозву (250 примірників) розіслали до всіх тогочасних інституцій укр. емігрантів й опублікували в час.: “Український Скиталець”, “Український Прапор” (Відень), “Свобода” (Нью-Йорк), “Народне Слово” (Піттсбург), “Січові Вісті” (Чикаго) та “Руська Нива” (Ужгород). Комісія звернулася з проханням до укр. робітн. відділів УГА в ЧСР та укр. акад. т-в у м. Прага, Пржибрам (нині Чехія), Відень та Берлін з проханням підготувати стислі історії своїх інституцій. Комісія накопичувала й систематизувала отримані матеріали, відбувала робочі засідання, відповідала на запити від респондентів. Укр. діячі в еміграції надсилали добровісні пожертви для роботи комісії. З різних причин “Пропамятну Книгу” не надрукували, а зібрані матеріали до книги опинилися в різних еміграц. архівах.

Лит.: Звіт праці Виділу Культурно-Просвітнього Кружка та його секцій, курсів і установ від 1. червня 1922 до

31. грудня 1922 // Український Ски-
талець. Відень, 1923. 15 лютого. Ч. 4.
С. 37–43.

Олег Павлишин

КОМІТЕТ НАРОДНОЇ ПРАЦІ (КНП)

– гурток, ств. окремими УСС в серед. 1917 під впливом революц. подій на Наддніпрянщині. Ініціатори – сот. Н. Гірняк, підхор. Ф. Палащук, стрілець Ю. Гірняк, вважали гол. метою детальний перегляд громад.-політ. діяльності українців Австро-Угорщини відповідно до вимог істор. моменту. Чл. КНП дискутували про недоліки укр. громад. життя краю, сваволю урядових чинників, нехтування укр. справи австр. владою, критикували надто обережні дії укр. політиків. КНП запропонував гасла: “Не сміє бути ні одного інтелегентного, чесно думаючого українця, який не посвятив би всіх своїх сил для праці в хосен народу” і “У суспільній праці не вільно нікому руководитися особистими інтересами”. Для реалізації цих гасел чл.

КНП пропагували свою орг-цію у цілому краї; з їх ініціативи відбулися наради в коші УСС, великих містах Галичини, зокр. у м. Львів, а також у м. Відень (Австрія). Друкуванням органом КНП став тижневик громад. життя “Будуччина”, що виходив у Львові (1918) й мав стати новим вогнищем вільної думки й конструктивної критики. Незабаром КНП заручився підтримкою представників дорослого нас. і студент. молоді. Після переїзду Легіону УСС у 1-й пол. 1918 до Наддніпрянщини КНП фактично припинив активну діяльність.

Літ.: Лазарович М. Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни. Тернопіль, 2003; *Його ж.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Його ж.* Політична активізація Українських січових стрільців у контексті революційних подій в Наддніпрянщині (1917 – початок 1918 р.) // Україна–Європа–Світ: міжнародний збірник наукових праць. 2015. Вип. 15. С. 63–70; *Лазарович М. В., Лазарович Н. А.* “Маше-

рують наші добровольці...”. Тернопіль, 2003.

Микола Лазарович

КОМІТЕТ ОБОРОНИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (КОЗУЗ) –

укр. політ. орг-ція, яка діяла 1923 у м. Відень після розпуску екзильного уряду ЗУНР. КОЗУЗ ств. частиною членів ЗГ УНТП і розглядався як варіант закорд. представництва українців Зх. України, ідеологічний спадкоємець екзильного уряду ЗУНР. За ініціативою КОЗУЗ засновано орг. к-т для скликання з'їзду еміграції в 2-й пол. 10.1923. У зверненні від 1.09.1923 до політ. орг-ції Зх. України визначено його завдання: а) виявити політ. думку щодо ідейних основ визвол. б-би; б) створити відповідну громад. орг-цію; в) налагодити нормальні відносини в краї, а також між краєм і еміграцією для уможливлення одноцілої акції цілої укр. суспільності ЗУЗ без огляду, де вона перебуває. Оргкомітет надіслав проект резолюцій майбутнього з'їзду: 1) ствердити єдність укр. земель, які опинилися в межах Польщі; 2) утвердити Зх.-Укр. нац. раду, яка мала стати “найвищим виразником національно-політичних змагань українського народу західноукраїнських земель”; 3) висловлено переконаність, що “європейська і заокеанська західноукраїнська еміграція сповнить свій обов'язок супроти рідного краю, згідно з його інтересами і потребами та згідно з волею народу, виявленою в жовтні 1918 р. і січні 1919 р.”

Однак у краї досить скептично поставилися до запропонованих ідей оргкомітету. В основі політ. платформи КОЗУЗ – відокремлення ЗУЗ від д-в-загарбників і відновлення ЗУНР з поширенням зх.-укр. держ. права не тільки в Сх. Галичині, а й на Волині, Холмщині, Поліссі та Підляшші. Найвищим органом визвол. б-би проголошено конгреси зх.-укр. революц. орг-ції, котрі визначали б напрями нац. політики на ЗУЗ, а органами практичної політики ставали Зх.-укр. революц. рада і Зх.-укр. виконавчий к-т. У резолюціях “Про т. зв. «Всеукраїнський фронт» і «Всеукраїнський центр»” відхилено

ідею “всеукраїнського фронту”. З такою політ. платформою крайові УНТП і УРП не погодилися. Тому в м. Відень 1–3.11.1923 відбулася лише політ. конф. зх.-укр. еміграції за участю 40 “представників активної політично старшої інтелігенції, академічної молоді і військової еміграції напрямку народницько-трудового, радикального і соціал-демократичного”; ухвалено 3 резолюції – “Про державні основи визвольної боротьби”, “Про міжнародне положення”, “Про практичні завдання визвольної боротьби” та прийнято гасло нац.-визвол. б-би: “Відірвання західноукраїнських земель від заборчих держав і їх злука з Великою Україною, без огляду на її державний устрій”. Політ. платформа цієї конф. відображала частково вплив радянофіл. орієнтації Є. Петрушевича, а КОЗУЗ так і не зміг розвинути активної орг. роботи.

Літ.: Соляр І. Я. Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України. 1923–1939. Львів, 2011.

Ігор Соляр

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (КПСГ). Ств. в 02.1919 на 1-й крайовій парт. конф. в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Об'єднала розрізнені підпільні гуртки і групи, що в кін. 1918 – на поч. 1919 виникли й діяли в м. Львів, Дрогобич, Станіславів, Стрий, Тернопіль, Калуш, Коломия та ін. (загалом понад 180 чл. партії). Конф. обрала ЦК КПСГ; його очолив К. Саврич (Максимович) – уродженець с. Кукільники (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.), який повернувся з рос. полону. Комуніст. ідеологія не мала підтримки з боку нас. Галичини. Парт. орг-ції як такої не було, а єдиним електоратом стали галичани, які повернулися з більшовиц. Росії.

Перебуваючи в складній політ. ситуації, представники уряду ЗУНР запропонували комуністам легалізацію орг-ції, декілька місць у комісаріатах та співпрацю з УНРадою. Після відмови й закликів до повалення укр. влади більшість чл. ЦК КПСГ було заарештовано силами безпеки ЗУНР. Видавала газ. “Га-

лицький коммунист” (05.1919–04.1920) у м. Київ як друк. орган Тимчасового к-ту КПСГ з критикою уряду ЗУНР.

1919 у Києві ств. Комуніст.-революц. галиц. к-т, який гол. метою ставив орг-цію збройн. виступу проти уряду Є. Петрушевича та його прихильників. Передбачалося, що осн. сферою діяльності галиц. осередку буде буд-во партії, в той час як на тер. рад. України комуністи з Галичини повинні були провадити підготовку майбутнього збройного виступу в Зх. Україні. Більшість кер-ва ЦК КПСГ та чл. партії перебували в УСРР, не маючи можливості потрапити до Галичини. Пленум ЦК КП(б)У в 05.1919 визначив статус КПСГ як “обласної організації КП(б)У”. У 08.1919 прийнята в Комінтерн на правах самот. секції.

Більшовиц. кер-во виявляло інтерес до Галичини, прагнучи поширювати в Європу ідею перманентної революції. Уродженець Харківщини І. Краснокутський (Левченко), чл. РКП(б) з 1919, включений до ЦК КПСГ і призначений головою Галбюро особисто Леніним під час зустрічі в Кремлі. В період тимчасової окупації частини Галичини більшовиц. військами постановою Політбюро ЦК КП(б)У від 3.08.1920 на основі нелегального ЦК КПСГ і Галорккому ств. єдиний центр – ЦК КПСГ в складі В. Затонського, М. Барана, М. Левицького, К. Литвиновича, К. Саврича, А. Бараля, І. Краснокутського та ін.

Після анексії Польщею Зх. України постало питання координації дій між КПСГ та КРПП. Одна група чл. КПСГ налягала на тому, щоби партія увійшла до складу КРПП, ін. – прагнула зберегти парт. окремішність. Причиною конфліктів було заперечення кер-вом КРПП автономії КПСГ, лозунгу самовизначення та відокремлення Сх. Галичини в результаті соціаліст. революції та звинувачення у сепаратизмі. Останні дорікали КРПП польс. націоналізмом. У 01.1921 у тимчасовому ЦК КПСГ відбувся розкол. Частина парт. активу, очолювана Ч. Гросеровою, К. Ціховським (Ясінським) та ін., виступала за злиття КПСГ з КРПП (“каерпепівці”),

об'єдналася навколо виконкому КПСГ. Ін. частина, яку очолили Й. Крілик (Васильків) і С. Сенік (Сирель), обстоюючи самостійність КПСГ, згуртувалася навколо ЦК КПСГ.

Виконком Комінтерну, до якого зверталися обидві керівні групи КПСГ, а також ЦК КП(б)У і ЦК КРПП, висловився за об'єднання усіх комуніст. орг-цій Польщі. 6.07.1921 під час роботи 3-го конгресу Комінтерну між КП(б)У і КРПП підписано угоду, за якою КПСГ отримувала статус крайової орг-ції КРПП. 9.08.1921 зусиллями ЦК КРПП створено об'єднаний тимчасовий ЦК КПСГ, до складу якого ввійшли Й. Крілик, Ч. Гросерова, Г. Іваненко (Бараба), С. Круликовський та ін. Об'єднувалися зв'язки, тех. засоби, бюджетні кошти. Однак завершити об'єднання не вдалося.

30.10.1921 після відкриття парт. конф. (згодом її назвали І з'їздом КПСГ), яка проходила конспіративно в одному з будинків собору Св. Юра у Львові, усі її учасники (26 чол.) були заарештовані й засуджені на т. зв. Святоюрському процесі в 01.1923.

На поч. 1922 відновили свою діяльність обидва орг. центри КПСГ, зв'язок КПСГ з КРПП знову порушився. Окрім розбіжностей у питанні орг. х-ру, КПСГ і КРПП мали різні підходи до вирішення аграрного і нац. питань, обговорення яких на черговій конф. КПСГ 23.06.1923 завершилося обранням об'єданого ЦК КПСГ. До його складу ввійшли Й. Крілик, А. Лангер (Длуський), Г. Михаць, С. Попель (Юрченко) та ін. (загалом 7 осіб). II з'їзд КРПП (09–10.1923) затвердив статус КПСГ як крайового автономного загону КРПП зі своїм ЦК і з правом скликати свої з'їзди та конф. й розв'язувати політ. та орг. питання згідно з рішеннями парт. з'їздів і відповідно до директив ЦК КРПП; КПСГ перейменовано в КПЗУ.

Лит.: Карпенко О. До питання про утворення КПЗУ // УІЖ. 1989. № 2. С. 63–70; *Панчук М. І.* КПЗУ // ЕУ. Т. 4. К., 2007; *Піріг М.* Проблеми становлення організованого українського ліворадикального руху в Польщі (1919–1923 рр.) // Гілея. 2016. Вип. 110 (№ 7). С. 56–59.

Ігор Пулипів

КОМУНІСТИЧНИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ (Комінтерн) – міжнар. орг-ція, що об'єднувала комуніст. партії різних країн світу 1919–43. Ств. 1919 у м. Москва кер-вом РКП(б) (з 1925 – ВКП(б)) і діяла під його цілковитим контролем. Ініціатор створення – В. Ульянов (Ленін), який оголосив “мертвим” 2-й Інтернаціонал після поч. ПСВ. У 01.1919 під кер-вом Леніна в Москві відбулася нарада представників комуніст. партій Росії, Угорщини, Польщі, Австрії, Латвії, Фінляндії, а також Балканської революц. соціал-демократ. федерації (бол. тісняки й рум. ліві соціалісти) та Соціаліст. робітн. партії США, на якій ухвалено рішення скликати міжнар. конгрес представників революц. пролетар. партій.

2–6.03.1919 у Москві відбувся установчий 1-й конгрес К.І., на який прибули 52 делегати від 35 партій та груп із 30 країн світу. Загалом протягом часу існування К.І. відбулося 7 конгресів. Осн. офіційно зазначеними його завданнями стали розвиток і поширення ідей революц. соціалізму й досягнення світової революції, яка, країна за країною, мала охопити увесь світ. К.І. намагався використати післявоєн. нац.-визвол. рух народів колиш. імперій, їх б-бу за державність для досягнення власних революц. цілей через комуніст. і, частково, соціал-демократ. партії та орг-ції. На укр. землях комінтернівські ідеї сповідувала КП(б)У, КПСГ (з 1923 – КПЗУ), комуніст. орг-ції на Закарпатті та Буковині. На поч. 1920-х УСДП робила спроби вступу до К.І.

До кін. 1920-х ідея світової революції втратила актуальність, оскільки стала суперечити доктрині сталінізму – побудови “соціалізму в окремій країні”. Орг-ція К.І. перетворилася на рад. інструмент підривної діяльності (шпигунства та диверсій) у країнах Заходу на користь СРСР. Формальним керівним органом К.І. був світовий конгрес. Окремі учасники формували тільки секретаріат і президію виконкому К.І. Реально та безпосередньо роботу К.І. очолювало Політбюро ЦК ВКП(б), за його розпорядженнями діяли ОДПУ та Іноз. відділ НКВС, які також здій-

КОНДРАЦЬКИЙ
Франц Андрійович

снювали “ротацію” кадрів – арешти й знищення іноз. громадян.

Улітку 1935 до К.І. входило 76 комуніст. партій і груп, які налічували 3141 тис. комуністів. 26 орг-цій діяли легально, всі ін. – у підпіллі. Від серед. 1930-х гол. небезпекою проголошено поширення фашизму. В спілкуванні з партіями Соцінтерну партії та групи, що входили до К.І., зобов'язали здійснювати тактику “нар. фронту”, тобто об'єднувати свої зусилля з усіма, хто виступав проти фашизму. Тактика нар. фронту принесла певний успіх у Франції, Іспанії, Китаї. Невдовзі керівники Соцінтерну почали відмовлятися від контактів з К.І., який вважали маріонетковою орг-цією ВКП(б). Масовий терор у СРСР вплинув на долі значної кількості комінтернівців. Репресій зазнали не тільки окремі люди, а й цілі партії: 1938 Польс. комуніст. партія з її філіями – КПЗУ і Комуніст. партією Зх. Білорусі – була оголошена “гніздом шпигунів” і розпущена.

Пакт Молотова–Ріббентропа 1939 поставив очільників К.І. у критичне становище. З поч. нім.-рад. війни 1941 діяльність центр. органів К.І. почала згортатися. 1943 Сталін розпустив К.І. на вимогу кер-ва союзників СРСР у ДСВ – США та Великої Британії. Однак ліквідовано лише стр-ру орг-ції, а не функції, які вона виконувала. Нелегальна робота за кордоном з комуніст. агентурою перейшла від К.І. до відділу міжнар. інформації ЦК ВКП (б), спеціалізованого органу – Комінформбюро.

Лім.: Ватлин А. Ю. Коминтерн: первые десять лет. Исторические очерки. М., 1993; Коминтерн и идея мировой революции. Документы / ответств. ред. серии: К. М. Андерсон, А. О. Чубарьян. М., 1998. 949 с.

Орест Красівський,
Олександр Малець

КОНДЗЬОЛКА **Петро**

(21.04.1895–03.08.1983) – вояк УГА, громад. діяч. Н. у с. Сухівці (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. Навесні 1919 провадив канцелярію одного з відділів військ. команди в

м. Тернопіль. Перебував у складі УГА на Наддніпрянщині; мав підстаршин. звання. 1920 повернувся додому.

1926 виїхав до Канади. Проживав у м. Монреаль; організатор у місті к-ту збирання коштів на розбудову установ к-ри, зокр. спорудження Укр. нар. дому, співзасн. церк. хору тощо. Чл. УСГ, УНО. 1938 переїхав до м. Ґрімсбі (пров. Онтаріо); від 1969 – голова Об'єднання українців Збаражчини.

П. і похований у м. Ґрімсбі.

Лім.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 323; Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 149.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

КОНДРАЦЬКИЙ **Франц Андрійович**

(27.08.1884 – після 1939) – педагог, сотник УГА. Н. у с. Вержавіце (нині Лежайськ. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) у сім'ї коваля. Випускник нар. початкової шк., 1905 – г-зії м. Ярослав (нині Польща). 1905–08 навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту. 1906 виїздив на заробітки до США. Після служби в австро-угор. армії 1910 завершив навч. в ун-ті. Працював учителем в укр. г-зії м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). У час. “Матеріали філологічного семінару” друкував переклади з лат. та давньогрец. мов.

14.08.1914 мобілізований до австро-угор. армії. Командував ротою у складі піх. полку. Учасник ПСВ. У 11.1918 разом зі своїм підрозділом вступив до УГА. Воював у складі 10-ї Янів. бригади під м. Львів. Поручник УГА. 3.03.1919 іменованій сотником. Після 14.05.1919 змушений відступати на сх. У 05.1919 підвищений у званні до отамана. Призначений команд. Янів. бригади. Учасник Чортків. офензиви, у 08.1919 – спільного походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Відзначився в боях за м. Калинівка, с. Махнівка (обидва нині Вінниц. обл.). Восени 1919 брав участь у боях з денкінцями на Вінниччині.

1.01.1919 очолив ревком ЧУГА. 01.1920 – чл. делегації НКГА на переговорах у м. Бірзула (нині м. Подільськ

Одес. обл.) з більшовиками. З 02.1920 – чл. КПСГ. 12.02.1920 – учасник підписання у м. Київ угоди з більшовиками. Комісар оперативно-адм. відділу ЧУГА. Комісар 2-го піх. полку ЧУГА.

23.04.1920 заарештований більшовиками. 21.05.1920 прибув до м. Казань (нині РФ), де з групою старшин і стрільців перебував у таборі, згодом на військ. курсах. У 07.1920 у складі 45-ї д-зії ЧА учасник польс.-рад. війни. Наприкінці 08.1920 демобілізований. Восени 1920 – експерт при В. Затонському в рад. делегації на переговорах у м. Рига (нині Латвія).

1.11.1920–1.02.1922 очолював орг.-інструктор. відділ Наркомосу УСРР. 3.02.1922 призначений проректором Вінниц. ІНО. 18.02.1922–15.01.1924 – ректор Вінниц. ІНО. Згодом дир. Сутиського с.-г. технікуму. З 1.09.1925 – декан ф-ту соціаліст. виховання Кам'янець-Подільського ІНО; з 01.1928 – дир. цього ін-ту. З 04.1931 – дир. Дніпроп. фіз.-мех.-мат. ін-ту.

13.04.1933 заарештований у “справі УВО”. Згідно з постановою Особливої наради при Колегії ОДПУ СРСР від 7.02.1934 ув'язнений на 5 р. Перебував у ВТТ “Дальла” біля м. Хабаровськ (нині РФ). 1938 звільнений. Вдруге заарештований 1939; 8.06.1939 звільнений. Заст. наркома внутр. справ УРСР Б. Кобулов на кримінальній справі К. написав: “Повернення не бажане”.

Подальша доля невідома. Реабілітований 20.07.1989.

Літ.: Прокочук В. С. Кондрацький Франц Андрійович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. Кам'янець-Подільський, 2008; Реабілітовані історією. Дніпропетровська область. Кн. 1. Дніпропетровськ, 2009. С. 38–39, 190, 302–303; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312, 377; Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 89, 107.

**Микола Вітенко,
Олександр Маруценко**

КО́НИК

Клим (Климентій) Йосипович
(27.10.1888–01.11.1937) – педагог, хорунжий УГА, освіт. діяч. Н. у с. Посада

Вільхівська (нині в складі м. Сянок, Польща) в сім'ї суд. службовця. Навч. в нар. шк. с. Бережани (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), г-зії м. Львів, правн. ф-ті Львів. ун-ту. Відрахований з числа студентів за участь в укр. визвол. русі. 1913 навч. в офіцер. шк. м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія). Випускник Віден. ун-ту (1914). Юрист-міжнародник.

Учасник ПСВ. Підхорунжий УСС. 1916 – хорунжий. З 3.11.1918 – учасник боїв за м. Львів. Команд. польової розвідки 1-ї бригади УГА. Після переходу УГА до більшовиків вступив до КП(б)У.

Залишився на Наддніпрянщині. Працював у с-мі освіти. 1925–02.1928 – ректор Житомир. ІНО, 1928–29 – Одес. ін-ту нар. г-ва. Згодом – у Наркомосі УСРР, заст. зав. відділу Головнауки, кер. групи планування науки при Держплані УСРР.

Заарештований 5.05.1933 чекістами за сфабрикованою ними “справою УВО”. Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УРСР від 23.09.1933 ув'язнений на 5 р. у ВТТ. Відбував покарання на Соловках. Відповідно до постанови Окремої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937 розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ).

Дж.: ГДА СБУ. Ф. 6. Спр. 52281-ФП. КНС.

Літ.: Даниленко В. М. Коник Клим Йосипович // ЕСУ. Т. 14. К., 2014; Лутай М. Є. На чолі Житомирського педагогічного // Вісник Житомирського педагогічного університету. 2001. №8; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках: в 2 т. Т. 1. К., 2003; Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004. С. 130, 234, 239, 427.

Василь Дебенко

**КО́НИК
Микола**

(д. і м. н. і с. н.) – четар УГА. Н. у м. Косів (нині Івано-Франк. обл.).

У складі УГА перебував на Наддніпрянщині. Потрапив у польс. полон (04.1920), з табору м. Тухоля втік 28.07.1920.

1924 проживав у м. Ужгород (нині Закарп. обл.), жертвував кошти на Фонд укр. інвалідів у Галичині.

Подальша доля невідома.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. № 4. С. 65.

Петро Сіреджук

КОНОВА́Л

Василь

(01.02.1890–31.12.1919) – ветеринарний старшина УГА. Н. у с. Серафинці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Студент ветеринарної акад-ї м. Відень.

Доброволець УГА. 1.03.1919 іменованний четарем. У складі УГА відступив за р. Збруч.

П. від тифу в м. Браїлів (нині смт Жмерин. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 113; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 318.

Микола Вітенко

КОНОВА́ЛЕЦЬ

Євген Михайлович

(псевд.: Блавацький, Віра, Валентин, Вірленко, Вірський, Дід, Дідько, Дядько, Йозеф Новак, Мудрий, Святослав та ін.; 14.06.1891–23.05.1938) – громад.-політ. діяч, полковник Армії УНР, Командант УВО, Голова Проводу ОУН. Н. у с. Зашків (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Батьки вчителювали в місц. шк., батько згодом став її дир. 1897–1909 навч. у дворічній україномовній шк. в Зашкові, україномовній шк. для вправ при Львів. учител. семінарії та АГ у Львові. У 06.1909 вступив на правн. ф-т Львів. ун-ту. Багато часу присвячував просвітн. і громад. діяльності в Зашкові та навколишніх селах. На поч. 1913 працював у канцелярії управи філії “Просвіти” ім. М. Шашкевича у Львові. Зашківський осередок займав провідне місце серед філій “Просвіти”.

К. був чл. Укр. студент. союзу (ств. 1909): з кін. 1912 – у складі Гол. ради,

займав посаду касира; 1913 очолив націонал-демократ. секцію. На Всеукр. студент. конгресі у Львові 2–4.07.1913 виголосив реферат “Про університетську справу”, став членом ТНК УНДП. Від 1913 на різних громад.-політ. заходах був гол. доповідачем від студентства на тему відкриття укр. ун-ту.

З поч. ПСВ мобілізований рядовим до 19-го піх. полку Крайової оборони (ландвер), розташованого у Львові; після 4-місячних курсів отримав звання кадет-аспіранта, посаду командира роти. У 04.1915 полк брав участь у стримуванні прориву рос. військ на г. Маківка, де потрапив у полон. До кін. 1916 перебував у таборі для військовополонених у с. Чорний Яр (нині Астрахан. обл., РФ). Восени 1916 з багатьма ін. військовополоненими переведений до табору м. Царицин (нині Волгоград, РФ).

Приблизно з кін. 06.1917 К., після втечі з табору, перебував у Києві. До 12.1917 діяв під прізвиськом Блавацький. Як і ін. галичани, працював в Укр. центр. галицько-буковин. к-ті допомоги жертвам війни при УЦР. При ньому К. разом з І. Чмолюю відкрили військ. секцію, яка в 11–12.1917 сприяла формуванню Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців. Одночасно від к-ту в 10–12.1917 займався волонтер. роботою на окупованих Росією теренах Збараз. пов.

У 11.1917 К., Ф. Черник, І. Чмола, Р. Дашкевич та ін. створили Гол. раду галицьких, буковин. та угор. українців, яка стала своєрідним політ. представництвом вихідців із ЗУЗ; у 05–08.1918 її очолював К., лідер зх.-укр. представництва в Укр. Д-ві.

Осн. діяльність К. в державотворчому процесі 1917–21 була пов'язана з командуванням військ. формуванням Січових стрільців (Галицько-Буковин. курінь Січових стрільців, 1-й курінь Січових стрільців, 1-й полк Січових стрільців, Окремий загін Січових стрільців, 1-ша д-зія Січових стрільців, Осадний корпус, Корпус Січових стрільців, Група Січових стрільців) і його воен. операціями. Це формування об'єднало українців з півавстр. та підрос. земель, вирізнялося високим рівнем нац. свідомості, політ. стійкості та моральної відповідальності.

Після антигетьман. повстання 15.12.1918 К. зосередив у своїх руках усю повноту військ. та адм. влади в м. Київ та його околицях, не допустив у Києві мародерства, більшовиц. мітингів та збройних виступів, як це було в 01.1918. Однак навести лад на цій території УНР не вдалося.

Після того, як командування ДА УНР вирішило 6.12.1919 перейти до партизан. війни проти більшовиц. та білогвард. сил Росії, Стрілець. рада розформувала Групу Січових стрільців. К., його оточення та частина особового складу Січових стрільців були роззброєні й опинились у таборі для інтернованих у м. Луцьк, де перебували до 03.1920. Цей період став часом ізоляції, відсутності контактів з військ.-політ. кер-вом УНР та ЗУНР і браком оперативної інформації. Свою увагу протягом 1,5 р., перебуваючи у Відні, Празі та Львові, К. сконцентрував на об'єднанні всіх сил, щоб на засадах самостійності й соборності продовжити б-бу. Такою новою формацією стала УВО, до створення якої були причетні вояки та старшини УСС, ДА УНР, УГА та ін. укр. збройних формувань.

4.01.1921 у м. Відень відбулося установче засідання Всеукр. нац. ради, після якого К. активізував роботу зі ство-

рення УВО; з 02.1921 чимало часу проводив у Львові. У 03.1921 К. отримав свідоцтво про закінчення ун-ту, влаштувався на роботу в управі філії т-ва "Просвіта". Мешкав у будинку проф. В. Шухевича, де проживав майбутній Гол. командир УПА Р. Шухевич. 18.02.1922 одружився з Ольгою Федак. Наприкінці 10.1922 К. виїхав зі Львова до Гданська, більше не повертався до України. Разом із сім'єю мешкав у Німеччині та ЧСР (1923–29).

Процес творення УВО відбувався у ході складного діалогу з соратниками по Стрілець. раді, старшинами УГА, політ. середовищем ЗУНР. К. переконав, що УВО має стати орг-цією, яка продовжуватиме б-бу за відновлення укр. д-ви, інакше буде знищена польс. поліцією чи підпорядкована рад. спец-службам. 1923 зросли суперечності між К. і представниками ЗУНР. Щоб не посилювати взаємні звинувачення і побороювання, наприкінці 1923 К. зрікся посади Начального команданта УВО. Влітку 1924 повернувся до кер-ва орг-цією, здійснив реорг-цію УВО та активізував її діяльність у Галичині й еміграції.

К. розумів потребу розвитку ідеологічно-політ. платформи, без якої було важко продовжувати б-бу й здобувати підтримку серед нас. Політ. замаху, саботажі, експропріації потребували міцної ідеологічної основи та інформац. супроводу, щоб доносити до громадян, що нац.-визвол. б-ба – це не тероризм-бандитизм. У пропагандист. діяльності УВО потрібно було демонструвати бачення майбутнього держ. устрою, с-ми управління; здійснювався постійний пошук союзників. Успішний розвиток націоналістичного руху без подальшого об'єднання з ін. орг-ціями в краї та еміграції був неможливий.

К. усвідомлював важливість не лише пропаганди ідей самостійництва, а й потребу розробки світоглядної доктрини. Саме К. 1922 відновив видання ЛНВ та призначив редактором Д. Донцова, що спричинило далекосяжні наслідки.

Мало вивченою сторінкою діяльності К. як кер. УВО є його вплив на

“Пласт”. Начальна команда УВО звертала належну увагу на процес виховання молоді, якій у майбутній війні відводили вирішальну роль. Цю ділянку роботи взяв на себе побратим К. – полк. І. Чмола.

На шляху створення єдиного націоналістичного осередку К. значною мірою розраховував на молоде покоління. Масовий вступ до УВО молоді, яка не брала участі у воєн. діях, та перехід еміграц. урядів на радянфільські чи пропольс. позиції підштовхували суто військ. орг-цію до ширших, власне політ. форм діяльності. Тим часом багато націоналістич. орг-цій виникало в Зх. Україні (Група укр. державницької молоді, Орг-ція вищих класів укр. г-зій, Союз укр. нац. молоді) та в середовищі укр. військ.-політ. еміграції (ГУНМ, Союз укр. незалежної молоді, Легія укр. націоналістів). Розростання націоналістич. руху спонукало ці стр-ри до об'єднання та вироблення спільної програми дій. 3–7.11.1927 в м. Берлін відбулася конф. укр. націоналістів, на якій ств. ПУН на чолі з К.

На 1-му КУН 28.01–3.02.1929 у м. Відень окреслено доктрину ОУН, виголошено 39 рефератів-доповідей. Плани військ.-політ. діяльності були викладені в доповіді К. “Сучасне положення на українських землях” та рефераті “Військова справа” у військ. комісії. До Відня приїхали 30 представників націоналістич. орг-цій, з яких 4 прибули з Галичини. З ініціативи К. отримав запрошення на Конгрес і І. Кедрин-Рудницький, який представляв УНДО. На Конгресі ОУН головою було обрано К., який у завершальній промові зазначив, що осн. завданням ОУН є чин. Лише дисциплінованість, уміння ставити нац. й орг. інтереси над особистісними можуть мати в майбутньому бажаний результат. Успішність орг-ції залежатиме, передусім, від викорінення еміграц. духу та вироблення єдиного підходу до тактики й методів б-би в діаспорі та Зх. Україні. Створення ОУН стало викликом для спецслужб Польщі та СРСР, які не очікували об'єднання націоналістич. сил.

К. вдало організував процес визвол. б-би, розвиток якого відбувався, незважаючи на ліквідацію його керівників. Уміло відділяв гол. завдання від другорядних; у кожній особі бачив позитивні якості, вкрай потрібні для виконання завдань; умів ігнорувати суперечки з несуттєвих питань або й ті, які були лише теоретичними, про які його досвід підказував, що невідомо, чи на практиці вони постануть. Цим К. сприяв згуртуванню людей, корисних для заг. справи.

Вільно подорожувати Європою, виїжджати за її межі К. мав змогу завдяки допомозі Литви, яка надала йому паспорт і журналіст. посвідчення. У 04.1929 К. виїхав до США, Канади й повернувся до Берліна на поч. 08.1929. Проводив роз'яснювальну роботу, заручився підтримкою різних укр. т-в, створював осередки ОУН і споріднених орг-цій – УСГ й УНО в Канаді, Орг-цію держ. відродження України в США, Франції та Бельгії. 1930–36 мешкав з родиною у м. Женева, де розташовувалася штаб-квартира Ліги Націй, активно долучався до всіх дій щодо актуалізації укр. проблематики, проте сам уникав відвідань засідань Ліги Націй, щоб не бути спровокованим польс. стороною і не дати підстав швейцар. владі виселити його з країни.

К. налагоджував міжнар. контакти таким чином, щоб уникнути перетворення ОУН на агентурну мережу якоїсь д-ви. П. Мірчук назвав зовн. діяльність К. “тактикою політичної незалежності”. Станом на 1937 вдалося створити мережу представників-послів ОУН: Р. Ярий (Німеччина), Є. Ляхович (Велика Британія, США), Є. Онацький (Італія), В. Баранецький (Фінляндія), І. Рев'юк (Литва), І. Шиманський (Болгарія), О. Хмельовський, М. Мілько (Японія, Китай), О. Бойків (Франція), Д. Андрієвський (Бельгія), О. Твердовський (Люксембург).

1930-х К. організаційно зміцнював ОУН, керував її діяльністю та налагоджував контакти в УСРР. Наприкінці 07.1932 в м. Прага під головуванням К. відбулася конф. для

розв'язання орг. питань. Від Крайової екекутиви були присутні Б. Кордюк, С. Бандера, І. Малюца та Р. Шухевич. Після дискусій ухвалили постанову, затвердивши орг. єдність ОУН та УВО в Галичині, а під назвою "УВО" мати на увазі бойову й військ. референтури ОУН. Справа В. Біласа й Д. Данилишина стала приводом для проведення 3–6.06.1933 у Берліні конференції ПУН (М. Сціборський, О. Сенік, Р. Сушко, М. Капустянський, Д. Андрієвський, В. Курманович, Д. Демчук, І. Габрусевич) із членами Крайової екекутиви ОУН (С. Бандера, В. Янів, Я. Стецько, І. Малюца, М. Турчманович, Кордюк). К. зміг не допустити конфлікт між еміграцією та краєм, а також між різними поколіннями, зберігши монолітність ОУН.

У 05.1935 поліція та юстиція Женев. кантону на постійні вимоги польс. і рад. дипломатичних служб у присутності литов. консула заборонила К. проживати в Женеві. 19.09.1936 К. виїхав зі Швейцарії до м. Рим (Італія).

К., як голова впливової військ.-політ. орг-ції з представництвами в еміграції та укр. землях, був об'єктом пильної уваги багатьох спецслужб. Періодично вдавалося викривати завербованих польс. та рад. службами членів ОУН. Коли К. попереджали про небезпеку замаху, відповідав, що "він воїн і помре на фронті". Розробку операції з убивства К. ОДПУ–НКВС СРСР розпочато 08.1933. Замах виконав П. Судоплатов (псевд.: Приймак, Павлусь, Вельмуд, Норберт, Валух) 23.05.1938 в центрі м. Роттердам (Нідерланди). 28.05.1938 на місц. цвинтарі Кросвейк відбувся похорон. Смерть К. мала великий відгомін в укр. громаді: повсюдно вивішували траурні прапори, у церквах відправляли панahiди; цей день ОУН визначила як Свято Героїв, які полягли за Україну.

Життя К. є невід'ємною частиною визвол. руху. Це проявилось у багатьох подіях історії України 20 ст. Ще 14.06.1991 поставлено пам'ятник біля хати К. в Зашкові, згодом у ній створено музей. У багатьох містах і селах також споруджено пам'ятники К.; іменем

К. названо вулиці, школи, різні орг-ції і т-ва. Зх.-укр. обл. ради постановили відзначати день загибелі К. як Свято Героїв.

Тв.: *Коновалець Є.* Причинки до історії Української революції. Прага, 1928; *Його ж.* "Я б'ю у дзвін, щоб зрушити справу ОУН з мертвої точки..." Невідомі документи Організації Українських Націоналістів. Рік 1930. К., 2003.

Лит.: Варшавський акт обвинувачення Степана Бандери та товаришів / упоряд. М. Посівнич. Львів, 2005; Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів / ред. кол. В. Верига та ін. Т. 1. К., 2005; Т. 2. Ч. 2. К., 2007; Т. 3. К., 2018; Євген Коновалець та його доба / ред. Ю. Бойко. Мюнхен, 1974; *Ковальчук М.* На чолі Січових стрільців. Військово-політична діяльність Євгена Коновальця в 1917–1921 рр. К., 2010; Конгрес Українських Націоналістів 1929 рік. Документи і матеріали / упоряд. В. Муравський. Львів, 2006; *Мартинець В.* Українське підпілля від УВО до ОУН. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. Вінніпег, 1949; *Мірчук П.* Євген Коновалець (у 20-річчя смерті). Торонто, 1958; *Онацький Є.* У вічному місті: Записки українського журналіста. Т. 1–4. Буенос-Айрес; Торонто, 1954–89; *Посівнич М.* Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр. Львів, 2010; *Хома І.* Євген Коновалець. Харків, 2016; *Його ж.* Історія військового формування Січових стрільців (1917–1919 рр.). Львів, 2016.

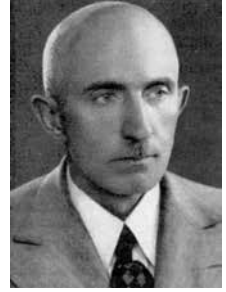
Іван Хома, Микола Посівнич

КОНОВАЛЕЦЬ Мирон Михайлович

(22.07.1894–14.10.1980) – військ. діяч, журналіст. Брат Є. Коновальця. Н. у с. Зашків (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Випускник філії АГ м. Львів (1913).

Чл. УГВК (10.1918) й учасник Листопадового чину у Львові. Поручник УГА.

Чл. УВО, референт преси експозитури УВО в ЧСР. Засн. ГУНМ у м. Прага (1923), її голова, чл. ред. її офіціозу "Національна думка". Довголітній секретар т-ва "Просвіта", гол. ред. газ.

**КОНОВАЛЕЦЬ
Мирон Михайлович**

КОНРАД
Антоніна Степанівна

“Новий час”. На еміграції – ред. “Християнського голосу”, голова Спілки укр. журналістів.

П. у м. Мюнхен (нині ФРН), де й похований на цвинтарі Вальдфрідгоф.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки / автори і упоряд. доповнень: О. Дарованець, В. Мороз (відп. ред.), В. Муравський, М. Посівнич. К., 2007.

Микола Посівнич

КОНРАД
Антоніна Степанівна

(дівоче прізви.: Бліхар; 14.11.1880–22.04.1955) – громад. діячка. Дружина М. Конрада, мати С. Конрада. Н. у м. Тернопіль у сім’ї міщан. Здобула освіту в учител. семінарії м. Тернопіль. У 08.1914–09.1917 разом із сім’єю перебувала в Чехії та Австрії.

У м. Тернопіль у період ЗУНР очолювала К-т пань Червоного Хреста, допомагала в роботі міськ. харчової управи, опікувалася пораненими воєнками УГА, разом з Марією Скубів організувала курси медсестер для військ. шпиталів.

Після війни брала участь у діяльності укр. церк. і громад. т-в у Тернополі, зокр. була головою Жін. громади, потім філії Союзу українок. З 1930 проживала в м. Львів; продовжувала сусп. працю як чл. Марійської дружини, проводу Т-ва опіки над служницями “Будучність”, К-ту допомоги політ. в’язням, Укр. виборчого к-ту (1934), контрольної комісії Т-ва священничих подруг “Доля” (1936) тощо.

Влітку 1944 емігрувала на Захід. 1949 виїхала з Німеччини до США.

П. у м. Філадельфія. Похована у м. Фокс Чейс.

Літ.: Свобода. 1955. 4 трав. Ч. 84; Шляхами Золотого Поділля. Т. 1. Філадельфія, 1960. С. 186, 198–199; Т. 2. Філадельфія, 1970. С. 99, 101.

Петро Гуцал

КОНРАД
Микола Йосипович

(16.05.1876–26.06.1941) – педагог, священник, теолог, церк.-просвітн. діяч. Чоловік А. Конрада, батько С. Конрада.

Н. у с. Струсів (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім’ї. У м. Львів 2 р. провчився в г-зії отців воскресінців і відправлений митрополитом С. Сембратовичем на теолог. студії до м. Рим (Італія), випускник Колегії пропаганди віри (1895) і Папського Григоріанського ун-ту (1899); здобув ступінь д-ра богослов’я. Рукопокладений 1899. Сотрудник на парафії в с. Оліїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). З 1901 – катехит нар. шкіл, виділової жін. шк., укр. г-зії у м. Тернопіль.

На початку ПСВ виїхав із сім’єю вглиб Австро-Угор. монархії; священник у м. Угерське Градіште (нині Чехія), потім – у таборі інтернованих українців у м. Гмюнд (нині Австрія), одночасно управитель нижчої г-зії та гімназійних курсів.

Восени 1917 повернувся до м. Тернопіль, де працював у навч. закладах. Зі встановленням укр. влади 6.11.1918 обраний чл. міськ. комісаріату, в якому завідував харчовою управою; обіймав цю посаду весь період існування ЗУНР. У серед. 07.1919 заарештований польсь. військовими і відправлений у тюрму м. Львів, потім перебував у таборах м. Домб’є і Стшалково (Польща).

Після звільнення 1920 викладав релігію в укр. г-зії м. Тернопіль, на-

лежав до церк. і просвітн. т-в у місті. Восени 1930 переїхав до м. Львів, де, на запрошення єпископа Й. Сліпого, викладав історію філософії та соціологію у Греко-католич. богослов. акад-ї; отримав вчене звання надзвичайного проф. (10.05.1935). У 12.1935 обраний чл. гол. ради УКС.

Автор статей у церк. періодиці, наук. праць “Д-ра І. Франка «Поема про сотворенє світу»” (1905), “Націоналізм і католицизм” (1934), “Модерна ментальність і католицизм” (1934), “Нарис історії старинної філософії. Ч. 1–4” (1934–39), “Корпоративний устрій громадянства” (1935), “Основні напрямки новітньої соціології” (1936), які вийшли окремими вид. або надруковані в ж. “Богословіє”.

У 10.1939, після встановлення рад. влади в Зх. Україні, переведений митрополитом А. Шептицьким на парафію в с. Страдч (нині Яворів. р-ну Львів. обл.).

Неподалік с. Страдч разом з дяком В. Приймою закатований солдатами ЧА. Обидва мученики за віру беатифіковані 27.06.2001 Папою Іваном-Павлом II під час його перебування в Україні.

Літ.: Гуцал П. Конрад Микола Йо-сипович // ЕСУ. Т. 14. К., 2014. С. 322; Мелянський Б. Пам'яті Миколи Конрада. В роковини його трагічної смерті з рук большевицьких катів // Діло. 1942. 26 черв. Ч. 140; Назарко І. о. Микола Конрад // Шляхами Золотого Поділля. Т. 3. Філадельфія, 1983. С. 549–550; Підбережний М. Отець Микола Конрад – ревний душпастир, здібний педагог, святий нашого часу, мученик // Пізнай правду. 2006. № 3. С. 22–24.

Петро Гуцал

КОНРАД

Степан Миколайович

(псевд.: Каролин;
25.10.1900–11.03.1991) – педагог, журналіст, ред., громад. діяч. Н. у м. Золочів (нині Львів. обл.) у сім'ї священика. З 1901 проживав у м. Тернопіль, навч. в укр. г-зії (1911–14, 1920–21).

Під час РСВ служив у лавах УСС, потім в УГА. Перебував у таборах для інтернованих укр. вояків.

1921–24 студіював філологію в Укр. таємному ун-ті м. Львів. Згодом учителював у СШ, зокр. в м. Любачів (нині Підкарпат. в-ва, Польща). Публікував статті в газ. “Діло”, ж. “Рідна школа”, “Шлях нації”.

З 11.1941 працював у редакції газ. “Львівські вісті”, друкував новели й публіцист. статті в ній та в газ. “Українська школа”, “Холмська земля”. Восени 1943 вступив у д-зію “Галичина”, служив у ній воен. звітодавцем, публікував нариси в газ. “До перемоги”, був учасником боїв з рад. військами біля м. Броди (07.1944).

Після ДСВ – в Німеччині, проживав у м. Мюнхен і Берхтесгаден; працював в УЧХ, ред. реліг.-суп. тижневика “Християнський голос”. Публікувався переважно під псевдонімом. 1955 переїхав до США, проживав у м. Філадельфія, викладав у шк. українознавства, одночасно був журналістом та адміністратором газ. “Шлях”. Чл.-засн. земляцького об'єднання “Тернопільщина” (1957), його голова (1959–61), ред. істор.-мемуарного зб. “Шляхами Золотого Поділля” (Філадельфія, 1960) та автор статті “Тернопіль” у ньому. Видав кн. “Скажу Тобі правду”. Чл. Братства колишніх вояків 1-ї Укр. д-зії УНА.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі м. Фокс Чейс.

Літ.: Свобода. 1991. 27 берез. Ч. 58; Ті, що відійшли... Стефан Конрад // Вісті Комбатанта. 1991. Ч. 5–6. С. 119; Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалової. Донецьк, 2012. С. 229–230; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898–1998. До сторіччя заснування / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 585.

Петро Гуцал, Олег Єзрешій

КОНСОЛІДАЦІЯ МІЖЕТНІЧНА В ЧАСІ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРІДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (лат. *consolidation* – укріплення, зміцнення) – суттєвий компонент етніч. процесу, при якому відбувається зближення, взаємообмін і взаємопроникнення традиційних елементів к-ри одного народу в інший, що становить об'єктивну дію міжетніч. взаємовідносин.

Міжетніч. консолідації притаманні добровільні взаємозбагачувальні взаємодії різних етносів. Поява агресивності зі сторони поляків у період ЗУНР, обов'язковості у міжетніч. взаєминах перейшла в стадію асиміляц. процесу українців; тож як процес може мати агресивний х-р – як початкова стадія асиміляц. поглинання народу, коли він перебуває у колоніальній залежності.

Міжетніч. консолідація як прогресивне явище може бути внутр. етнокульт., духовною мобілізацією етносу. Саме в часи ЗУНР помітною стала ідея зближення корінної місц. людності на ґрунті політ. програми створення самост. д-ви всього укр. народу – соборної Укр. д-ви. Прогресивна частина нацменшин консолідувалася з українцями.

Лит.: Нельга О. В. Теорія етносу. К., 1997; Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. Львів, 2006.

Степан Павлюк

КОНСТИТУЦІЇ 2-Ї РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЛЬСЬКОЇ 1921 ТА 1935. Перша Конституція була ухвалена Установчим сеймом 17.03.1921. Підготовча робота над нею тривала з 1919. Конституц. комісію очолював В. Сейда. Зразком слугувала Конституція Франц. Республіки. Складалася із 7 розділів і 12 статей. Народ проголошувався носієм найвищої влади. Законодавча влада була представлена 2-палатним парламентом – Нац. Зборами, які склалися з сейму та сенату. Депутатів обирали прямим, рівним, заг., таємним, пропорційним голосуванням на 5 р. Виконавча влада за Конституцією належала президентові, який визначався главою виконавчої влади, та урядові. Президента, наділеного представницькими функціями, обирав парламент строком на 7 р. Уряд (прем'єр-міністр і міністри) був відповідальним перед сеймом. Суд. с-ма будувалася на принципі незалежності від законодавчої і виконавчої влади. Конституція гарантувала громадянам республіки демократ. права й свободи. Обов'язками громадян проголошувалися: вірність д-ві, виконання її законів,

військ. служба та сплата податків. Конституція надавала самоврядні права мешканцям гмін (територ. громад), повітів і в-в. Щодо умов існування реліг. конфесій зазначалося, що "римо-католицька церква посідає в державі провідне місце серед рівноправних церков". 109 і 110 статті Конституції визначали права нацменшин: вони визнавалися рівними з поляками й отримували право мати власні нац. заклади освіти, виховання, к-ри, створювати громад. добротинні й реліг. об'єднання, у рамках яких могли вільно використовувати рідну мову.

За оцінками провідних європ. політиків, Конституція 2-ї Речі Посполитої 1921 належала до найдемократичніших у Європі, її прийняття закінчило процес держ. розбудови 2-ї Польс. Республіки. Конституція 1921 діяла до прийняття нової Конституції у 04.1935.

Але на практиці небагато з її демократ. положень було втілено в життя. Натхненник Конституції 1921 Ю. Пілсудський 1923 відійшов з усіх політ. посад, влада фактично опинилася в руках правих націоналістичних сил. З поверненням Ю. Пілсудського до влади в 05.1926 країна не стала більш демократичною. Сейм 6.08.1926 вніс до Конституції зміни й доповнення, якими зміцнювалася влада президента, підвищувалася роль уряду, зменшувалися повноваження сейму. Демократ. засади Конституції 1921 не завадили силовому усуненню політ. опонентів, ув'язненню їх у Брест. фортеці, виникненню концтаборів для політв'язнів – таких, як Береза Картузька.

Щодо нацменшин, які становили 40 % нас. країни, то їхні права, визначені Конституцією 1921, також постійно порушувалися (для прикладу, політика пацифікації укр. нас. Галичини 1930). В. Кубійович охарактеризував польс. нац. політику 1920-х як політику "ослаблення й денационалізації українців". Унаслідок її провадження розвинувся укр. націоналістичний рух (УВО, ОУН), постійно загострювався укр.-польс. конфлікт.

Зміна Конституції була пов'язана зі зміною співвідношення політ. сил у кра-

їні з метою збереження та посилення влади Безпарт. блоку співпраці з урядом (польс. BBWR) пропільсуд. спрямування. Конституц. комісію очолювали В. Славек і С. Цар – політики, наближені до Ю. Пілсудського (Конституція готувалася під нього як президента, але 12.05.1935 він п.). 23.04.1935, після прийняття сеймом, Конституцію підписав Президент І. Мосьцицький.

2-га Конституція 2-ї Речі Посполитої відкидала ліберально-демократ. лад, замінювала його на авторитарний, встановлювала президентську форму правління. Главою д-ви ставав президент, який наділявся значними повноваженнями, у т. ч. законодавчими, і відповідав тільки “перед Богом та історією”, мав право розпуску сейму й сенату, призначав прем’єра і міністрів; підзвітними йому ставали уряд, сейм, сенат, ЗС, суди, органи контролю. Пропорційна с-ма виборів замінялася мажоритарною. Президента обирали на спец. зборах виборців строком на 7 р. тільки з 2 кандидатів, висунутих 50 депутатами сейму, 25 депутатами сенату та 5 найвищими посадовцями країни. Третину депутатів сенату призначав президент. Змінювати Конституцію можна було тільки за згодою президента. Сейм приймав закони, які набували чинності після підписання їх президентом. Зростала роль сенату.

Статті Конституції 1921, що стосувалися демократ. свобод, переходили до Конституції 1935, але громадян. права обмежувалися, обов’язком громадян ставало бути лояльними до д-ви та діяти для “загального добра”. Ст. 109 і 110 Конституції 1921 щодо захисту прав нацменшин перейшли в повному обсязі до Конституції 1935.

Наприкінці 05.1935, під впливом репресій та Голодомору в рад. Україні, правлячі пропільсуд. еліти уклали з представниками УНДО усну угоду про нормалізацію укр.-польс. взаємин. Унаслідок домовленостей у парламентських виборах 1935 взяло участь 50 % укр. нас. Польщі; укр. депутати отримали 14 мандатів у сеймі й 4 в сенаті, але укр. питання до початку ДСВ вирішено не було.

Загострення польс.-єврейс. конфлікту, розгул антисемітизму в часи 2-ї Речі Посполитої призвели до масового виїзду 160 тис. осіб єврейс. національності до Палестини (1937).

Конституція 1935 віддзеркалювала заг. зміни в європ. країнах 2-ї пол. 1930-х, перехід до тоталітарних режимів у низці країн Європи.

Літ.: Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Львів, 2002; Encyklopedia historii Drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1999; Konstytucja 17 marca 1921 r. Warszawa, 1921; Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 roku. Warszawa, 1935; Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty 1912 – stycień 1924. Warszawa; Kraków, 1924; *Pobóg-Malinowski W.* Najnowsza historia polityczna Polski T. 2. L., 1967; Wielka historia Polski 1918–1939. T. 9. Kraków, 2000.

Тайсія Зарецька

КОНСУЛЬСТВА І ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – дипломатичні органи, ств. для налагодження політ., екон., військ. та культ. взаємин, співробітництва ЗУНР з іноз. д-ми, захисту на їх тер. укр. громадян.

Системна робота з метою виходу ЗУНР на міжнар. арену розпочалася 1.11.1918, коли повідомлення про перебрання українцями влади в м. Львів було надіслано до всіх європ. столиць. 26.11.1918 дипломатичну ноту з інформацією про утворення ЗУНР і проханням про посередництво в конфлікті з Польщею Є. Петрушевич надіслав Президентові США В. Вільсону.

Надалі було засновано 15 дипломатичних осередків ЗУНР. 1-ше консульство ств. в м. Київ (УНР; діяло до 22.01.1919), згодом у м. Прага (ЧСР, з 18.12.1918, очолював С. Смаль-Стоцький), Будапешт (Угорщина; Я. Біберович), Відень (Австрія; М. Василько, пізніше В. Сінгалевиц, О. Колесса), Берлін (Німеччина; М. Василько, Є. Левицький, Я. Біберович). Більшість ін. консульств ЗУНР було створено вже урядом в екзилі. Орг-цією роботи консульств займалися В. Панейко та Л. Цегельський.

Засновували їх переважно в країнах з активною укр. діаспорою – Канаді, США, Бразилії, Італії та ін.; їх не визнавали місц. офіц. влада або це визнання мало обмежений х-р.

Осн. завданнями консульств і дипломатичних представництв ЗУНР були: прорив міжнар. ізоляції країни, визнання її незалежності, кордонів, припинення за міжнар. посередництва польс.-укр. війни.

Дипломатичні делегації ЗУНР намагалися взяти участь у роботі низки мирних конф. 1919–23. На Паризькій мирн. конф. українцям вдалося створити блок об'єднаних делегацій: УНР (Г. Сидоренко, В. Панейко, О. Шульгин, Д. Ісаєвич та ін.), ЗУНР (М. Лозинський, Д. Вітовський, О. Кульчицький), США (К. Білік, Дж. Геміл) і Канади (О. Меґас, І. Петрушевич).

Навесні 1920 дипломатичні місії ЗУНР було направлено до США та Канади, де в руслі реалізації "14 пунктів" В. Вільсона пропагували ідею зх.-укр. державності.

1919–23 укр. закордонні представництва займалися дипломатичною підтримкою уряду ЗУНР у ході міжнар. мирних конф., збором коштів серед укр. діаспори для надання допомоги інтернованим укр. воякам у таборах ЧСР, Польщі.

Літ.: Дацків І. Діяльність дипломатичної служби Західно-Української Народної Республіки // Україна: культура спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 346–352; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 244–284; *Литвин М.* Геополітичний простір ЗУНР та її зовнішньополітичні орієнтири // Україна: культура спадщина, національна свідомість, державність. 2008. Вип. 17. С. 106–115; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 120–122; *Стахів М.* Західна Україна: Нариси історії державного будівництва та збройної дипломатичної оборони в 1918–1923. Т. 3. Скрентон, 1960. С. 168–171; *Чуйко І.* Дипломатична діяльність ЗУНР у 1919–1923 рр. // Наукові записки

Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 1. Тернопіль, 2003. С. 141–146.

Микола Литвин

КОПАНИЦЬКИЙ Степан-Роман Іванович

(13.08.1893–12.06.1919) – старшина УГА. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у сім'ї пекаря. Випускник польс. г-зії м. Станиславів (1913). Студіював право у Львів. ун-ті.

Мобілізований до австро-угор. армії (1915), закінчив старшин. шк., воював на фронті. В УГА служив з 12.1918, командував 2-м куренем 5-ї бригади; іменований поручником.

Загинув під час Чортків. офензиви в бою біля с. Іванівка (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.). Похований у м. Хоростків (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 74.

Петро Гуцал

КОПАНЧУК Василь

(д. і м. н. і с. н.) – військ. і громад. діяч. Н. на Закарпатті. Учасник ПСВ. Підстаршина 85-го піх. полку австро-угор. армії у м. Сігет (нині Румунія).

З 18.12.1918 у складі УНРади в м. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну Закарп. обл.). У 01.1919 командував сотнею в Гуцул. курені Гуцул. республіки. 12–14.01.1919 – учасник зіткнень з угорцями й румунами біля с. Кваси та Білин (нині Рахів. р-ну Закарп. обл.). Угор. підрозділи було роззброєно, а рум. у боях біля с. Сігетська Комора 17.01.1919 змусили укр. вояків відступати; важкопоранений у цьому бою.

Подальша доля невідома.

Літ.: Королько А., Павлючок Я. Гуцульська республіка 1918–1919 рр. До питання організації "Січневого Зриву" і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. С. 17–25; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 183–184; *Штефан А.* Українське вій-

сько в Закарпатті. Торонто; Нью-Йорк, 1969. С. 8–15.

Микола Вітенко

КОПРОВСЬКИЙ Антін

(д. і м. н. н. – 04.03.1929) – суддя, адвокат. 1888 – адвокат; разом з В. Сіменовичем відвідав США. Напередодні ПСВ – суд. радник у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

Поручник-суддя УГА. 1.01.1919 іменованій сотником-суддею. Разом з Е. Варницьким та П. Шухевичем співорганізатор і суддя польового суду Коломийської ОВК. 1921 – окружний суддя у м. Станіславів, згодом радник крайового суду в м. Самбір (нині Львів. обл.). З 06.1926 – адвокат у м. Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.).

П. і похований у м. Солотвин.

Літ.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 616, 632, 648; Подяка // Діло. 1929. 23 берез. Ч. 64. С. 6; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307.

Микола Вітенко

КОП'ЯКІВСЬКИЙ Микола

(25.11.1894–01.08.1968) – четар УГА, реліг. діяч. Н. у м. Борщів (нині Терноп. обл.). Навч. у поч. шк. Борщева та в Терноп. г-зії, яку через воєн. дії ПСВ закінчив 1917. Тоді ж мобілізований до австро-угор. армії, навч. в офіцер. шк.

Як доброволець УГА в складі 1-го полку УСС брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Від 1921 студіював в Укр. таємному ун-ті м. Львів, звідки через рік перевівся до духовної семінарії у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

1925–26 – у семінарії оо. редемптористів у м. Боплято (Бельгія). Співзасн. УВО в Борщів. пов. 4.12.1924 склав чернечі обіти, 9.01.1927 в м. Перемишль (нині Польща) рукопокладений на священника ЧНІ. Від 09.1927 – вчитель у ювенаті (“малій семінарії”).

5.08.1928 виїхав до Канади, де душпастирював у пров. Саскачеван, Манітоба, Онтаріо. 1935–39 – у монастирі

оо. редемптористів (м. Йорктон, Канада): настоятель, дир. ювенату, префект студентів-богословів. 1950–59 – священник в укр. поселеннях Австралії; належає до НТШ, чл. його управи. Після повернення до Канади продовжував душпастирювати у пров. Онтаріо, служив магістром новиків (наставником майбутніх священників), прокуратором провінції. Автор статей та ін. публікацій у наук. вид. і періодиці.

П. у м. Торонто. Похований на цвинтарі Святої Родини м. Вінніпег.

Літ.: Мельничук Б. Коп'яківський Микола // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 170; Радіон С. Нарис історії Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Австралії (1950–1975). Мельбурн, 1976; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 317.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОРДУБА

Мирон Михайлович

(псевд. і крипт.: К. М. К., Кор. М., (ОО), Буковинець, Норим К., Омікрон, Фуфі та ін.; 02.03.1876–02.05.1947) – історик. Н. у с. Острів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї греко-катол. священника. Випускник г-зії м. Львів (1893). 1893–98 навч. у Львів., згодом – Віден. ун-тах. Учень М. Грушевського. 1898 захистив докторську дис. з філософії на тему: “Суспільні верстви та політичні партії в Галицькiм князiвствi XIII ст.” 1898–1900 – працівник б-ки Віден. ун-ту. 1900–03.1919 – викл. історії та географії 2-ї г-зії м. Чернівці. Брав активну участь у громад. й політ. житті, був президентом студент. т-ва “Січ” у м. Відень (1897), ред. його альманаху “Січ” (1898) та політ. час. “Україна” (1913–14). Чл. НТШ (1903). Діяльний співробітник Археогр. комісії НТШ. 1906–12 за дорученням М. Грушевського опрацьовував у архівах м. Бухарест, Відень та Москва матеріали з історії Хмельниччини. За результатами роботи підготував 12-й том “Жерел до історії України-Руси” (1911). Досліджував історію Галиц.-Волин. д-ви, періоду козащини, вітчизняну історіографію, спец. істор. дисципліни, зокр. істор. географію.

**КОП'ЯКІВСЬКИЙ
Микола**

**КОРДУБА
Мирон Михайлович**

У роки ПСВ співпрацював із СВУ, друкувався у його вид., керував культуросвіт. роботою серед 30 тис. укр. бранців у таборі військовополонених м. Зальцведель (Німеччина). 1918 – чл. Буковин. крайового к-ту УНРади ЗУНР, згодом – радник посольства ЗУНР у Відні (1918–19). У 10.1920 призначений екстраординарним проф. Кам'янець-Подільськ. держ. укр. ун-ту, проте більшовиц. окупація міста унеможливила це призначення. У м. Львів: 1920–28 – проф. АГ, водночас 1921–25 – співорганізатор, проф., декан філос. ф-ту Таємного укр. ун-ту.

Голова Істор.-філос. секції НТШ (1920–34) і чл. багатьох комісій Т-ва. Від 1926 – чл. Археогр. комісії ВУАН, з 1928 – Істор. секції ВУАН, з 1927 – чл.-кор. Укр. соціологічного ін-ту в м. Прага (нині Чехія).

У 03.1928 приїжджав до м. Київ, брав участь у жалобному засіданні Істор. секції ВУАН з приводу 20-річчя з дня смерті В. Антоновича (25.03.1928). Після повернення до м. Львів оприлюднив свої враження від подорожі до УСРР, як на прикметну рису повсякденного побуту в рад. Україні вказав на “поліційну систему надзору і настирливої, дошкульної контролю приватного життя”. Був одним з авторів “Української загальної енциклопедії” (у 3 т., 1930–33).

01.1929–09.1939 – проф. історії України гуманітарного ф-ту Варшав. ун-ту (спершу – позаштатний екстраординарний, з 02.1934 – екстраординарний, з 09.1937 – ординарний проф.). 1933 – делегат 7-го Міжнар. конгресу істор. наук (проходив у м. Варшава).

Завдяки спілкуванню з укр. (еміграційною і галиц.) та польс. політ. елітами в столиці Польщі, а також із польс. слухачами свого семінару у Варшав. ун-ті (серед них був і видатний польс. мислитель, речник польс.-укр. порозуміння Є. Гедройц) налагодив контакти з тією частиною польс. інтелектуалів, які, з огляду на засадничі інтереси своєї нації, виступали за діалог з українцями перед обличчям імперської загрози Кремля. Не раз зустрічався зі своїм колиш. учнем по АГ у Львові І. Ке-

дриним-Рудницьким, тоді співред. газ. “Діло” (1922–39), а водночас варшав. кореспондентом цього щоденника й пресовим референтом (1925–31) УПР. І. Кедрин-Рудницький у своїх мемуарах згадував про К. як про людину, яка належала до гурту тих, хто “має почуття відповідальності за долю свого народу” і робила все, що в спроможності, щоб “долю тому народові облеглиши”.

Друкувався у “Biuletynie Polsko-Ukraińskim”, знайшов особливий тон для викладу тем із сумного реєстру “найважливіших болячок української дійсності” у 2-й Речі Посполитій, що ними легковажила, нехтувала й водночас “спричинювала їх та помножувала польська національна політика”. На шпальтах ЛНВ ініціював дискусію про походження укр. нації, що дала поштовх вітчизн. історіософській та історіографічній думці (О. Прицак). Публікувався у фахових європ. (нім., польс., франц.) вид.: “Le monde slave”, “Zeitschrift für osteuropäische Geschichte”, “Kwartalnik Historyczny”, “Przegląd Historyczny” та ін.

У м. Варшава: від 1934 – дійсний чл. Ін-ту досліджень нац. справ, з 1938 – почесний чл. Укр. наук. ін-ту. Листувався з І. Крип'якевичем. Посада проф. Варшав. ун-ту давала К. змогу репрезентувати укр. історіографію перед закорд. наук. світом, а активна участь у міжнар. конгресах дослідників історії та суміжних наук – поширювати “докладні дані про розвиток української історичної науки в усіх українських землях та за кордоном”. Разом з тим К. був змушений визнати силувану “екзильність” свого історіографічного доробку.

28.08–4.09.1938 К. брав участь у 8-му Міжнар. конгресі істор. наук у м. Цюрих (Швейцарія). Виголосив доповідь “Домінуюче становисько Галицько-Волинської держави на Сході Європи в другій половині 13 ст.” Окрім К., з укр. істориків на цьому форумі був присутнім лише Є. Перфецький. Напередодні конгресу 26.08.1938 обраний скарбником виконкому Федерації істор. т-в Сх. Європи. 1938 у Варшаві як 7/8-й т. щорічника федерації (“Bulletin

d'information des sciences historiques en Europe Orientale") з'явився його розлогий огляд вітчизн. істор. л-ри на рад. теренах, датований осінню 1932.

З поч. ДСВ опинився в нім. зоні окупації Польщі. Із закриттям 1940 Варшав. ун-ту й ліквідацією Укр. наук. ін-ту переїхав до м. Холм (нині Польща), викладав там історію в укр. г-зії. Найважливішою подією цього часу в житті К. стала публікація Укр. вид-вом у м. Краків його "Історії Холмщини і Підляшшя". Холм. тематиці частково присвячена і брошура К. про останнього галиц.-волин. кн. Юрія-Болеслава. Від 1941 – дійсний чл. Укр. істор.-філол. т-ва в м. Прага.

У 12.1941 переїхав до Львова, працював у Б-ці НТШ, вчителював в укр. г-зії. З поверненням до міста рад. адміністрації запрошений до роботи у Львів. ун-ті; 7.08.1944 призначений в. о. проф. історії України, з 09.1945 – зав. каф-ри історії пд. і зх. слов'ян. Одночасно 1944–46 був ст. н. с. Львів. відділення Ін-ту історії України АН УРСР.

У повоєн. роки, як представник істор. школи М. Грушевського, став об'єктом морального терору, зазнав публічних переслідувань, проте зберіг відданість науці, категорично відмовившись паплюжити пам'ять і спадщину свого вчителя. Автор понад 500 наук. і наук.-популярних праць. Його неопубл. робота "Бібліографія історії України" (понад 50 тис. карток) зберігається в Ін-ті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Кордуба М. Болеслав Юрій II: Останній самостійний володар Галицько-Волинської держави: 3 нагоди 600-ліття його смерті. Краків, 1940; *Його ж.* Венецьке посольство до Хмельницького (1650 р.) // Записки НТШ. 1907. Т. 78. Кн. 4; *Його ж.* Земля свідком минулого: Географічні назви як історичне жерело. Львів, 1924; *Його ж.* Люстрована історія Буковини. Чернівці, 1906; *Його ж.* Історія Холмщини й Підляшшя. Краків, 1940; *Його ж.* Максимович і перші дослідження над українськими географічними назвами // Записки

НТШ. 1927. Т. 149; *Його ж.* Молдавсько-польська границя на Покуття по смерті Стефана Великого // Науковий збірник, присвячений проф. М. Грушевському учениками й прихильниками з нагоди його десятилітньої наук. праці у Галичині (1894–1904). Львів, 1906; *Його ж.* Північно-Західна Україна. Відень, 1917; *Його ж.* Суспільні верстви та політичні партії в Галицькій князівстві XIII ст. Т. 1. Львів, 1900; *Його ж.* Територія і населення України. Відень, 1918; *Його ж.* Що кажуть нам назви осель. Львів, 1938.

Літ.: Дашкевич Я. Мирон Кордуба зблизька // Пам'ять століть. 2001. № 6; Писковий С. М. М. Кордуба та його "Бібліографія історії України" // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. 1963. № 6; Піх О. Мирон Кордуба – історик і бібліограф // Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси: За матеріалами картотеки М. Кордуби. Львів, 2009; Прицак О. Мирон Кордуба і його життя // Дзвін. 1990. № 7; Федорів І. Мирон Кордуба в історії України (кінець XIX – перша половина XX ст.). Тернопіль, 2001.

Олександр Рубльов

КОРДУБА

Мирон Пилипович

(29.08.1894–21.01.1980) – військовик, священник УГКЦ. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник укр. г-зії в Тернополі.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 1914. Як вояк УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

Після визвол. змагань здобув освіту у Львів. духовній семінарії (1928), душпастирював на Тернопільщині. Автор кн. "Хресна дорога" (1938). Під час репресій рад. режиму стосовно УГКЦ (1945) виступав проти її ліквідації та прилучення до РПЦ.

Восени 1946 заарештований органами МГБ; засуджений на 15 р. ув'язнення. Покарання відбував у в'язницях м. Чортків (нині Терноп. обл.) та Дрогобич (нині Львів. обл.), концтаборах на Уралі й у Мордовії (нині РФ).

Після звільнення з 1956 проживав у с. Великі Гаї (нині Терноп. р-ну

КОРДУБА
Мирон Пилипович

**КОРЖИНСЬКИЙ
Дмитро Несторович**

Терноп. обл.), від 1960 – в Тернополі. Співорганізатор за завданням владики В. Величковського підпільної духовної семінарії у Тернополі (1968), яка припинила діяльність після того, як про неї дізналися органи КДБ. Таємно відправляв служби Божі в приміських селах.

П. у м. Тернопіль.

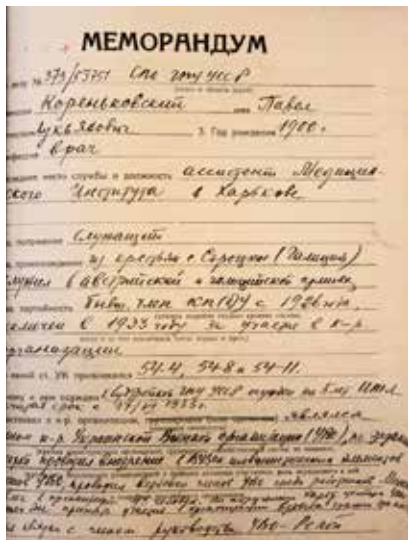
Літ.: Головин Б., Мельничук Б. Кордуба Мирон Пилипович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 171–172; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. 628 с.; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 1. Тернопіль, 2008. С. 84, 102, 234; Кн. 2. Тернопіль, 2012. С. 22.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОРЕНКІВСЬКИЙ Павло Лукич

(17.02.1900–03.11.1937) – медик, підстаршина УГА. Н. у с. Сороцьке (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зії м. Тернопіль.

1918 мобілізований до австро-угор. армії. З 11.1918 – доброволець УГА разом з братом Іваном. У 07.1919 відступив за р. Збруч. Учасник походу на м. Київ. З 02.1920 – у складі ЧУГА. Повернувся до Галичини. Завершив гімназійні студії в Тернополі (1921). Вивчав медицину в Укр. таємному ун-ті

**Меморандум-
довідка ДПУ на
Павла КОРЕНКІВСЬКОГО
зі звинуваченням
у причетності до УВО**

м. Львів. Закінчив студії в ун-ті м. Грац (Австрія). Перебрався до УСРР. Випускник Харків. мед. ін-ту (1928), де працював асистентом.

Заарештований 17.06.1933 чекістами у сфабрикованій ними "справі УВО". Згідно з постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933 ув'язнений на 5 р. ВТТ. Відбував покарання у Картабі (біля м. Караганда, нині Казахстан), пізніше на Соловках. Відповідно до постанови Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937, розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ).

Літ.: Гасай Є. Вирок до ювілею // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 4. Тернопіль, 2016. С. 59–61, 486–487; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. Т. 1. К., 2003.

Василь Дебенко

КОРЖІНСЬКИЙ Дмитро Несторович

(07.11.1893–1973) – підстаршина УСС, старшина УГА. Н. у с. Мединя (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Закінчив 7 класів польс. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у боях, був старшим десятником. Від 11.1918 – в УГА, служив у кінноті. Під час Чортків. офензиви командував четю в кінній сотні 1-ї бригади УСС. Перебував за р. Збруч; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. У 04.1920 на Київщині потрапив у польс. полон.

Після звільнення повернувся до с. Мединя, займався власним г-вом; від культосвіт. роботи, організував хоролий і драм. гуртки та керував ними. Заснував Укр. с.-г. т-во (1925), працював його бухгалтером; від 1932 очолював т-во "Сокіл".

Заарештований співробітниками НКВС восени 1939, провів кілька місяців у тюрмі м. Станиславів, після чого звільнений. У час нацист. окупації був старостою села. Влітку 1944 як чл. ОУН під псевд. Сивий формував загін УПА.

У 12.1944 призначений референтом СБ Галиц. районного проводу ОУН, від 01.1945 – військ. надрайонний референт. Згодом легалізувався і проживав у Медині. Заарештований співробітниками МГБ 28.10.1948, згідно з постановою Особливої наради при МГБ СРСР від 28.05.1949 ув'язнений на 25 р.; покарання відбував у таборах РРФСР.

Звільнений 18.07.1956. Повернувся до України (1958), поселився у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.), працював робітником на буд-ві хім. з-ду, потім сторожем на автобазі.

П. у м. Калуш.

Літ.: Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 900.

Петро Гуцал

КОРИТОВСЬКИЙ Тарас

(05.09.1885–10.12.1953) – адвокат, громад. діяч, поручник УГА. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту.

З 11.1918 служив в УГА. Після війни працював пом. адвоката. Здобув докторат з права, 1928 відкрив власну канцелярію в Калуші. Брав участь у діяльності укр. т-ва.

З приходом більшовиків уникнув арешту. Під час нім. окупації продовжив адвокат. діяльність у м. Калуш. Навесні 1944 виїхав з Калуша до Австрії, згодом до Німеччини. 1949 емігрував до США, проживав у м. Філадельфія.

П. у м. Філадельфія.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Гловацький І. Ю., Гловацький В. І.* Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004; Д-р Тарас Коритовський // *Свобода*. 1953. 10 груд.

Степан Кобута

КОРМОШ Теофіл Іванович

(26.01.1863–26.11.1927) – адвокат, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Речичани (нині Городец. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священника. Навч.

на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1885). Д-р права (1887). Відбув адвокат. практику в канцелярії А. Чайковського в м. Перемишль (нині Польща). Адвокат у Перемишлі (1892–1925). Голова філії т-ва "Просвіта" в Перемишлі. Засн. кредитового кооперативу "Віра" (1894) та Спілки для г-ва і торгівлі в Перемишлі, повітов. орг-ції "Селянська рада". Засн. і чл. надзірної ради Земельного банку гіпотечного й т-ва "Дністер", чл. надзірної ради Крайового союзу кредитового в м. Львів. Діяч т-ва "Просвіта" та "Рідна школа". Звичайний чл. НТШ. Діяч УНДП, чл. НК.

Посол до Галиц. крайового сейму (1913–14). Співробітник "Народної канцелярії" у м. Відень (1914–16). У Перемишлі: чл. повітової УНРади, держ. повітовий комісар ЗУНР (3.11.1918). Депутат УНРади. 11.11.1918 заарештований польс. військовими в Перемишлі, 18.11.1918 доставлений у табір Домб'є біля м. Краків (нині Польща), звідки на поч. 02.1919 зумів утекти й дістався до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Чл. земельної комісії ЗОУНР (04–05.1919). Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у Станиславові (28–29.03.1919). Влітку 1919 повторно інтернований польс. владою у Домб'є (1919), звідки виїхав до м. Відень, де збирав матеріали до "Кривавої Книги".

Повернувся до Перемишля (1923). Голова повітов. к-ту УНДО (1925–27).

П. від запалення легенів у м. Перемишль, де й похований.

Тв.: *Кормош Т.* Перемишль в перших початках перевороту 1918 // *Український Прапор*. Відень, 1919. Ч. 28–29. С. 2–3.

Літ.: *Коренець Д.* Др. Теофіл Кормош. Начерк його життя і праці. Перемишль, 1935; *Павлишин О.* Доля і недоля діячів Перемиської Української Національної Ради (1918–1919) // Перемишль і Перемиська земля протягом віків. Т. 3: Інституції. Перемишль; Львів, 2003. С. 107–117; *Романюк Т.* Кормош Теофіл // *Українська журналістика в іменах*. Львів, 1999. Вип. 6. С. 146–147; *Ті, що від нас відійшли...* Д-р Теофіл Кормош // Народній ілюстрований Календар Товариства "Про-

КОРМОШ
Теофіл Іванович

світа" на звичайний рік 1930. Львів, 1929. С. 187; *Kolańczuk A. Nekropolie i groby uczestników ukraińskich walk niepodległościowych w latach 1917–1921. Przemyśl, 2003. S. 183–184.*

Олег Павлишин

**КОРОЛЬ
Антін**

(30.10.1896–26.07.1966) – четар УСС, поручник УГА, вчений, громад. діяч. Н. у с. Соколів (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.). Навч. в г-зіях м. Бучач і Тернопіль (1911–14).

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914; відряджений до ав-

стро-угор. полку як перекладач. Учасник польс.-укр. війни 1918–19, командував відділом кінноти в УГА.

Після визвол. змагань здобув диплом гірничого інж. у Високій гірничій акад-ї м. Пржибрам (нині Чехія); діяльний у студент. орг-ціях. Повернувся додому, працював землеміром у Бучачі та при воєвод. землемір. відділі в Тернополі (1930–37). Брав участь у громад.-політ. житті краю. Засн. осередків т-ва "Луг" у Бучац. пов.; організатор 1-го з'їзду "Лугів" Бучаччини (літо 1928). Як чл. УНДО балотувався на виборах 1928 до польс. сейму.

Під час ДСВ емігрував з родиною до Німеччини, 1947 – до Венесуели, в її столицю м. Каракас, де опанував іспан. мову, працював у відділі буд-ва летовищ при Мін-ві комунікації. Займався проектуванням, буд-вом і реконструкцією аеродромів, урбанізацією околиць Каракаса; з 1963 – проф. ун-ту в м. Сьюдад-Болівар (Венесуела), де викладав геодезію та мірництво. Крім фахової праці, розгорнув активну громад. діяльність серед укр. громад Венесуели. Був головою Парохіяльного к-ту УГКЦ в Каракасі від часу його заснування, містоголовою "Української громади", засн. секції інж., секції комбатантів та спортивної секції "Чорноморці". Чл. НТШ в Канаді. Автор наук. праць, зокр. "Вища геодезія у щоденній практиці кожного інженера". В останні роки життя працював у Сх. ун-ті (Universidad de Oriente) у м. Кумана (Венесуела).

П. у м. Кумана.

Літ.: Бучач і Бучаччина: історично-мемуарний збірник / ред. колегія М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 284, 399–400; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б., Яворський Г.* Король Антін // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 182–183; У Венесуелі помер проф. Антін Король // Свобода. 1966. 13 серп. Ч. 166. С. 1; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 206; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монтреаль, 1955. С. 165.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОРОЛЬ

Іван-Омельян

(07.02.1900–03.06.1980) – педагог, хорунжий УГА, меценат. Н. у с. Саранчуки (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Навч. в АГ м. Львів.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 1915. Перебував у рос. полоні. Як вояк УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

Працював у театрі "Березиль" Л. Курбаса (м. Харків). Згодом – у ПСК м. Калуща

(нині Івано-Франк. обл.). Організатор осередків т-ва "Просвіта" на Снятинщині (нині Івано-Франк. обл.). 1930-х заарештований польс. владою; ув'язнення відбував у концтаборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь).

1944 разом з родиною емігрував до Німеччини, згодом – до Канади, де вчителював. Діяльний у громад.-культ. житті; чл. УСГ, Канад. легіону, засн. і кер. укр. студент. театру ім. І. Котляревського в м. Монреаль (Канада). Автор книги спогадів "Софіївка".

П. у м. Монреаль, де й похований на цвинтарі Нотр-Дам-де-Неж.

Літ.: Дем'янова І., Мельничук Б. Король Іван-Омелян // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 304; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Тернопільщина. Історія міст і сіл: у 3 т. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 436.

**Ірина Дем'янова,
Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КОРОЛЬ Михайло

(15.06.1856–15.07.1925) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у с. Неслухів (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1876–80). Працював у

судах. 1882 склав докторат у Краків. ун-ті. 1883–88 – співробітник адвокат. канцелярії І. Добрянського в м. Львів. 1888 відкрив власну канцелярію у м. Жовква (нині Львів. обл.); кер. місц. укр. громади. 1889–95, 1908–14 – посол до Галиц. сейму. 1892–1902 – голова Руської ради, ініціатор буд-ва Нар. дому в м. Жовква, фундатор місц. кредитної спілки. Після розколу москвофіл. руху 1909 – голова Рос. клубу, опонент В. Дудкевича на засіданнях Галиц. сейму. Зблизився з нац. демократами. 1913–14 – чл.-госпітант Укр. сеймового клубу.

Конфінований австр. владою під час ПСВ. З 1.11.1918 – комісар Жовків. пов. Делегат УНРади ЗУНР. 1919 ув'язнений польс. владою. 1920-ті – чл. УНТП, УНДО, низки укр. кооп. і культ. т-в.

П. і похований у м. Жовква.

Літ.: Левицький К. Памяти незабутнього д-ра Михайла Короля // Діло. 1925. 30 лип. Ч. 167. С. 3; Його ж. Українські політики. Сильвети наших давніх послів і політичних діячів. Кн. 1. Львів, 1936. С. 64–66; Памяти заслуженого діяча. Прощальне слово п. Володимира Целевича над могилою бл. п. д-ра Михайла Короля // Діло. 1925. 19 лип. Ч. 158. С. 3; Чорновол І. 199 депутатів Галицького Сейму. Львів, 2010. С. 142–143.

Ігор Чорновол

КОРОЛЮК Мартин

(1866–1928) – держ., громад.-політ. та культ.-освіт. діяч. Чл. УРП. 1908–28 (з перервою) – голова громад. уряду

**КОРОЛЬ
Михайло**

(війт) с. Черніїв (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Засн. т-ва "Січ" у Станиславів. пов., організатор січових свят (1904, 1909–11) у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Повітовий кошовий отаман (1909–11). Заст. посла австр. парламенту Л. Бачинського. Голова громад. к-ту з буд-ва шк. в с. Черніїв (1910), очільник місц. шк. ради. 1914–17 – в еміграції у США. Учасник Міжпарт. з'їзду (Львів, 25.03.1918).

Делегат УНРади ЗУНР від пов. Станиславів. Чл. Станиславів. повітов. УНРади, кер. управління сел. справ (1918–19). Заст. віце-президента УНРади Л. Бачинського (1919). У 03.1919 обраний до Гол. управи УРП, 7–24.03.1919 – чл. к-ту УНРади з підготовки проекту земельної реформи. Заст. голови Радикального клубу УНРади. Чл. комісії УНРади: земельної (04–05.1919), військ., комунікаційної та тех. відбудови. Після окупації Сх. Галичини – ініціатор відновлення т-в "Просвіта", "Сільський господар", організатор Шевченківських свят.

П. і похований у с. Черніїв.

Лит.: Партійний Зїзд // Громадський Голос. 1923. № 10. 7 квіт. С. 3; *Ставничий І.* П'ятий Січовий З'їзд у Станиславіві 1910 року // Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 460–462; Станиславів у часи Західно-Української Народної Республіки: документальні свідчення, спогади, оголошення, накази революційної доби / упоряд. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2008; *Харитон В.* Село моїх снів... Сторінки історії Чернієва. Івано-Франківськ, 2012; *Штундер О.* Черніїв // Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 697–702.

Ігор Федоришин

КОРОПАТНИЦЬКИЙ Дмитро Теодозійович

(30.11.1879–14.04.1940) – юрист, громад. діяч, секретар Буковин. делегації УНРади у м. Відень. Н. у с. Боянчук (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) у сел. сім'ї Т. Коропатницького та Марії, уродженої Зелізної. 1894–1902 навч. в держ. вищій г-зії м. Чернівці, склав з відзнакою матуральні іспити (09.1902).

Під час навч. отримував стипендію т-ва цісаря Франца-Йосифа (50 флоринів щорічно). З 1902 студював право на юрид. ф-ті Чернів. ун-ту. Після смерті батька 16.04.1904 проживав у м. Чернівці в бідності, утримував себе з приватних лекцій. Стипендію для продовження навч. (400 крон на рік) зумів отримати лише 1905 – після того, як на його захист стала буковин. преса, а депутати австр. парламенту Є. Пігуляк, М. Василько та ін. 24.03.1905 подали інтерпеляцію до міністра культів і освіти з вимогою справедливого призначення стипендій у Чернів. ун-ті. 28.09.1906 отримав абсолюторіум. У 12.1906 іменованний практикантом у штаті крайового уряду Буковини. Д-р права Чернів. ун-ту (9.04.1907). У 09.1907 іменованний радником крайового суду з цивільних справ, з 04.1908 переведений до крайового суду з карних справ як слідчий суддя. У 04.1910 склав суддівські кваліфікаційні іспити в Найвищому крайовому суді в м. Львів, отримав призначення на посаду пом. судді в м. Кимполунг (нині Румунія). У 10.1910 іменованний суддею в м. Серет (нині Румунія), у 06.1912 переведений суддею до м. Чернівці.

Чл. т-ва укр. студентів "Січ" у Чернівцях, з 25.03.1903 – чл. його правління

Успальня
Дмитра
КОРОПАТНИЦЬКОГО

ня. 7.07.1903 – секретар віча буковин. українців за участю всіх укр. депутатів на площі стрілец. т-ва в Чернівцях. Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у Чернівцях. Один з організаторів віча студентів юрид. ф-ту 23.12.1905, які протестували проти планів запровадження грошової застави для кандидатів до адвокатури. Чл.-засн. Укр. поступової партії Буковини, чл. її особового крайового к-ту (5.03.1908). 1909 – чл. укр. виборчого к-ту, що на місц. виборах у Чернівцях діяв погоджено з аналогічними нім., єврейс. та польс. виборчими к-тами. З 09.1909 – чл. Т-ва опіки над сліпими та глухоніми в Чернівцях. На зборах мужів довіри українців Буковини 25.01.1913 в Нім. домі в Чернівцях обраний до складу комісії (М. Василько, Т. Драчинський, Т. Галіп, Є. Пігуляк, О. Попович і К.), яку уповноважено вести переговори з аналогічною рум. комісією щодо вирішення проблем Буковинської правосл. митрополії та утворення в її складі 2 самостійних єпископств – укр. та рум. З 1.03.1913 брав участь в укр.-рум. переговорах як постійний секретар укр. комісії.

У 11.1913 скерований у розпорядження Найвищого суду, в 03.1914 іменованій радником-секретарем секретаріату Найвищої суд. і касаційної палати в м. Відень, працював на цій посаді до 1923.

Під час ПСВ направлений як оберлейтенант-аудитор у розпорядження військ. мін-ва. Нагороджений пам'ятною ювіл. медаллю для цивільних службовців, ювіл. хрестом, медаллю за військ. заслуги “Signum laudis” та лицар. хрестом ордену Франца-Йосифа з військ. декорацією.

На прохання військ. міністра УНР О. Жуковського 6.04.1918 австр. військ. мін-во прийняло рішення відправити на рік до м. Київ К. та майора-аудитора, д-ра права А. Вітошинського для допомоги в заснуванні с-ми військ. судочинства в Україні. Після гетьман. перевороту, враховуючи небажання союзників прискорювати утворення військ. стр-р в Україні, мету місії було змінено на допомогу в орг-ції держ. судівництва. На поч. 07.1918 прибув до Києва,

де працював як заст. голови законодавчої управи військ. юрид. управління Мін-ва юстиції УД. 5.09.1918 обраний чл. Укр. правн. т-ва в Києві.

Припинив працювати на гетьман. уряд після проголошення грамоти про федерацію з найбільшовиц. Росією 14.11.1918. За часів Директорії займався кодифікацією укр. конституц. законів та укладанням укр. правн. словника (до поч. 02.1919). За поданням професорської ради Кам'янець. держ. ун-ту призначений Директорією УНР проф. адм. права цього ун-ту, але не встиг розпочати викладацьку працю. Виїхав з Києва перед загрозою наступу більшовиків – спершу до Галичини, потім до м. Відень, де продовжив роботу в Найвищому суді.

З 1919 – правний дорадник в укр. військ.-санітарній місії генерала-лікаря А. Окопенка. 1921 – один з кер. Т-ва укр. видавців у Відні. Чл. правління Т-ва прихильників освіти у Відні (голова С. Дністрянський). З 1921 – звичайний проф. УВУ, де в 1-му семестрі викладав курси “Теорія карного права” та “Самоврядування” на відділі права і сусп. наук. Після переведення УВУ до м. Прага викладав курс “Загальна частина карного права” на ф-ті права і сусп. наук у зимовому семестрі 1921/22 н. р.

У 12.1921 один з ініціаторів (разом з І. Семакою та А. Артимовичем) відновлення діяльності Буковин. делегації УНРади в м. Відень, її секретар. Співатор звернень Буковин. делегації УНРади “Український Народе Буковини!” (з закликом боротися за об'єднання Буковини зі Сх. Галичиною в одну укр. д-ву – ЗУНР), “За українську Буковину. До Найвищої Ради в Парижі” (з вимогою звільнення укр. частини Буковини від рум. окупації) для з'єднання її з укр. Галичиною). Чл.-засн. ЗУТЛН, обраний чл. її Гол. ради на конституюючих зборах у Відні 23.01.1922. Співорганізатор і ведучий (разом з В. Залозецьким) спільних зборів укр. колонії у Відні та політ. емігрантів зі Сх. Галичини 20.04.1922, що висловили протест проти репресій зі сторони польс. окупац. влади в Сх. Галичині й висунули вимогу про визнання Галиц. д-ви.

**КОРОПЕЦЬКИЙ
Володимир**

З 1923 до кін. життя працював адвокатом у Відні. Один з найвизначніших знавців австр. військ. та карного права, автор фундаментальних коментарів з австр. та нім. військ. права.

П. від інфаркту в м. Відень, де й похований 18.04.1940 на центр. цвинтарі.

Тв.: *Koropatnicky D. Die Kriegsgesetze Oesterreichs: systematische Zusammenstellung der aus Anlass des Krieges und mit Bezug auf denselben kundgemachten kaiserlichen Verordnungen sowie anderer Verordnungen und Erlasse der Ministerien und Länderstellen. 6 Bände. Wien, 1916–18 (coop.); Idem. Die Kriegsschäden und deren Vergütung nach dem österreichischen und deutschen Rechte. Leipzig; Wien, 1915; Idem. Gesetze über die Militärversorgung (Invaliditätsgesetze, Gesetze über die Versorgung der Witwen und Waisen, Gesetze über den Unterhaltsbeitrag) unter Berücksichtigung der bezug habenden Erlasse der Zentralstellen und der Rechtssprechung des Verwaltungsgerichtshofes. Wien, 1916; Idem. Kommentar zum Kriegsleistungsgesetz vom 26.12.1912 samt Nebengesetzen. Wien, 1916; Idem. Kommentar zum Kriegsleistungsgesetz (samt Nebengesetzen) in Verbindungen d. K. u. K. Kriegsministeriums. Wien, 1916; Idem. Kommentar zu den neuen Kriegsleistungsgesetzen. Wien, 1918; Idem. Kommentar zum Allgemeinen Verwaltungsverfahrensgesetz samt dem Einführungsgesetz. Wien, 1927.*

Лит.: *A. В-ий. Др. Д. Коропатницький // Наступ (Прага). 1940. 1 черв.; Гуцал П. Коропатницький Дмитро // ЕСУ. Т. 14. К., 2014. С. 576; Західно-Українське Товариство Ліги Націй // Свобода. 1922. 16 лютого; Наріжний С. Українська еміграція. Прага, 1942. С. 76, 126; Народне віче // Буковина. 1903. 27 черв. (10 лип.); Посмертна згадка. Д-р Дмитро Коропатницький // Краківські Вісті. 1940. 3 черв.; Український В. Університет в Празі в роках 1921–1922. Прага, 1924. С. 66–67, 73–74; Ereignisse in der Ukraine 1914–1922 deren Bedeutung und historische Hintergründe. Bd. 3 / von T. Hornykiewicz. Philadelphia, 1968. S. 367–368; Universitas Libera Ucrainensis: 1921–2011. Munich, 2011. S. 22, 324–325.*

Володимир Старик

КОРОПЕЦЬКИЙ Володимир

(24.11.1892–20.03.1964) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Долина (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у духовній семінарії м. Станиславів (1913–16). Висвячений на священника 15.09.1918 єпископом Г. Хомишиним. Пом. пароха катедральної церкви в Станиславові (1.10.1918–8.04.1920).

1.01.1919 іменованій польовим духівником УГА. Проїшов воєн. кампанію в Галичині й за р. Збруч.

3.8.04.1920 – пом. пароха, 20.06.1920–11.04.1923 – адміністратор парохії у с. Струпків (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.), з 17.09.1920 – пом. пароха і катехит нар. шкіль у с. Отинія (нині смт Коломий. р-ну). 12.04.1923–1.11.1933 – парох у с. Долина, 12.05.1923–30.06.1927 – адміністратор у с. Петрів, з 20.11.1933 – адміністратор, з 28.12.1933 – парох у с. Олешів (усі села нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Шкільний комісар Товмац. деканату на місцевості населених пунктів Коропець, Горигляди, Задарів, Остриня, Нижнів, Олешів, Буківна, Петрилів і Новосілка (з 18.04.1935). Восени 1944 переїхав на Львівщину.

П. і похований у м. Самбір (нині Львів. обл.).

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330 в. Т. 3. Арк. 53.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 662; Городенщина: історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 66; *Делятинський Р. І.* Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.). Івано-Франківськ, 2017. С. 349; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307.

**Руслан Делятинський,
Роман Рибчин**

КОРПУСИ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – з'єднання УГА. Об'єднували 3–5 бригад і різні дрібні військ. підрозділи.

Існували такі корпуси:

І Галиц. корпус. Сформований у 01.1919 з групи "Північ", яка воювала на

польс.-укр. фронті у пн. частині ЗУНР/ЗОУНР. Спочатку складався з 5-ї, 6-ї, 9-ї та 10-ї бригад й окремого кінного полку; після переходу УГА на Наддніпрянщину в 07.1919 – з 5-ї, 6-ї, 9-ї, 10-ї та 21-ї бригад і входив до складу Центр. армій. групи ген.-чет. А. Кравса. У 03.1920 залишки корпусу переформовані на 2-гу бригаду ЧУГА. Команд.: полк. В. Курманович, полк. О. Микитка, полк. А. Шаманек. Нач. штабу: сот. Б. Гнаткевич, от. Р. Вурмбрандт, от. В. Зеєгорш, от. Й. Куніш, от. Ф. Льонер, от. А. Ерле, сот. Г. Кох.

II Галиц. корпус. Сформований у 01.1919 з групи “Схід”, яка здійснювала облогу (осаду) м. Львів, тому часто називався “Осадний корпус”. Спочатку складався з 1-ї, 2-ї, 3-ї та 4-ї бригад (пізніше долучилася кінна бригада); після переходу УГА на Наддніпрянщину в 07.1919 – з 3-ї, 4-ї, 7-ї та 18-ї бригад і входив до складу 3х. армій. групи полк. А. Вольфа. У 03.1920 залишки корпусу разом з підрозділами 1-ї бригади (УСС) переформовані на 1-шу бригаду ЧУГА УСС. Команд.: полк. М. Тарнавський, полк. А. Вольф. Нач. штабу: полк. Й. Папп де Яноші, підполк. А. Шаманек, от. Ф. Льонер.

III Галиц. корпус. Сформований у 01.1919 з групи “Південь”, яка тримала укр.-польс. фронт у пд. частині ЗУНР/ЗОУНР. Спочатку складався з 7-ї, 8-ї та 1-ї Гірської бригад (до яких пізніше була додана 11-та бригада); після переходу УГА на Наддніпрянщину в 07.1919 – з 2-ї, 8-ї, 14-ї та 1-ї кінної бригад і входив до складу Центр. армій. групи ген.-чет. А. Кравса. У 03.1920 залишки корпусу переформовані на 3-тю бригаду ЧУГА. Команд.: полк. Г. Коссак, ген.-хор. М. Генбачов, полк. (згодом ген.-чет.) А. Кравс. Нач. штабу: підполк. Й. Папп де Яноші, підполк. К. Долежалъ, от. Р. Якверт, полк. В. Льобковіц.

IV Галиц. корпус. Створений у 06.1919 з 12-ї, 13-ї, 15-ї та 16-ї бригад, які перебували в стані формування, що, однак, не завершено у зв’язку з нестачею озброєння та особового складу. Після переходу УГА на Наддніпрянщину в 07.1919 управління корпусу розформовано, а бригади частково

розформовані, частково приділені до ін. корпусів. Команд.: ген.-хор. М. Генбачов. Нач. штабу: полк. М. Какурін.

V Галиц. корпус. Створений у 06.1919 з 17-ї, 18-ї, 19-ї та 20-ї бригад, які перебували в стані формування, що не завершено у зв’язку з нестачею озброєння та особового складу. Після переходу УГА на Наддніпрянщину в 07.1919 управління корпусу розформовано, а бригади частково розформовані, частково приділені до ін. корпусів. Команд.: полк. Г. Коссак. Нач. штабу: сот. Е. Штукгайль.

Літ.: Гордієнко Д. Українська Галицька армія. Львів, 1991; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 437–439, 462–463; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 73–84; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974.

Євген Пінак

КОС Михайло

(01.12.1863–12.02.1930) – лікар-окуліст, громад. діяч, науковець, публіцист. Н. у м. Комарно (нині Городоцьк р-ну Львів. обл.) в сім’ї бургомистра М. Коса та Марії, уродженої Ліщин-

ської. Здобув поч. освіту в польс. шк. м. Комарно (1873). Навч. у львів. гол. шк. Випускник АГ м. Львів (1882). 1882–88

КОС
Осип

студіював на мед. ф-ті Краків. ун-ту; чл. т-в "Академічна громада" у м. Краків та "Січ" у м. Відень. 1889 стажувався у м. Грац і Відень (нині Австрія).

1889–1917 – військ. лікар австр. армії, полковник. Лікар. кар'єру почав у м. Б'єловар (нині Хорватія), провадив практику в ін. частинах Австро-Угор. імперії. Наприкінці 1890-х проживав у м. Ярослав, 1900 переїхав до м. Перемишль (обидва нині Польща), де став гол. лікарем гарнізонного шпиталю. Займався відбором рекрутів до війська. Нагороджений хрестом Франца-Йосифа та ін. військ. відзнаками (1916–18).

У період ЗУНР був окружним лікарем у м. Перемишль, де згодом матеріально підтримував укр. приватну школу ім. М. Шашкевича, на власний кошт придбав будинок для укр. студент. бурси на вул. Баштовій, подарував власну б-ку Т-ву наук. викладів ім. П. Могилі. За політ. поглядами – прихильник гетьман. орієнтації та ідеології В. Липинського.

Чл. НТШ, чл.-засн. УЛТ. Автор багатьох наук. та популярних статей на мед. тематику. Друкувався у вид.: "Записки Українського Наукового Товариства", "Українська Хата" (Київ), "Діло", "Збірник математично-природничо-лікарської секції НТШ" (Львів), "Перемиський Вістник", "Український Голос" (Перемишль). За дорученням НТШ провадив антропометричні обстеження бойків, гуцулів і лемків. Залишив щоденники й записники періоду ПСВ, написані нім. мовою. Автор мандрівних нотаток із подорожей Європою, Азією та Пн. Африкою.

П. і похований у м. Перемишль.

Літ.: Гуцаленко Т. Кос Михайло Михайлович // Українська журналістика в іменах. Львів, 2000. Вип. 7. С. 160–166; *Колянчук О., Семенів В.* Він лікував, учив і виховував. Михайло Кос – перший в історії Галичини українець-окуліст // Народне здоров'я. 2015. № 4. С. 4.

Олег Єзрешій

КОС

Осип

(21.08.1870–03.03.1937) – лікар-полковник ГА. Н. у м. Комарне (нині Комарно Городец, р-ну Львів. обл.) у сім'ї заможних міщан. Випускник Львів. г-зії.

Вивчав медицину в м. Грац, Інсбрук (обидва нині Австрія), Краків (нині Польща) та Відень (Австрія). Д-р медицини. Вступив до австр. армії.

Під час ПСВ – військ. лікар 36-го полку крайової оборони, нач. мед. служби в таборі для військовополонених Гредінг біля м. Зальцбург (нині Австрія). Опікувався полоненими українцями з рос. армії. Згодом – підполковник, нач. візитаційної комісії шпиталів Австрії. З 11.1918 – полковник УГА, команд. військ. шпиталів у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Після закінчення бойових дій – лікар у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.).

1922 переїхав до м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.), де продовжив лікар. практику. Брав участь у громад. житті міста.

П. і похований у м. Угнів.

Літ.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1937. Ч. 6. С. 21–22; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 286; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 321.

Степан Борчук

КОСАЧІВСЬКИЙ ТАБІР ДЛЯ ІНТЕРНОВАНИХ (Табір інтернованих на Косачеві). Існував з поч. 11.1918 до 24.05.1919 як заг.-держ. у ЗУНР. Листопадовий чин 1918, який привів до утвердження ЗУНР, був неоднозначно сприйнятий колиш. підданими Австро-Угор. імперії на тер. краю. Серед тих, хто відмовився визнавати укр. д-ву і вважати себе її громадянами, були люди різних національностей. Однак найбільше інтернованих осіб було з числа польсь. нас.

Практика ств. і функціонування таборів для інтернованих була звичною в ході ПСВ і навіть регламентувалася законодавчими актами, що входять до комплексу норм міжнар. гуманітарного права. Ідеться про рішення 1-ї та 2-ї Гаазьких мирн. конф. 1899 та 1907, зокр. IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі. Після розпаду Австро-Угор. монархії і виникнення на її теренах нац. д-в між останніми не завжди складалися мирні відносини. У Сх. Галичині вже в 11.1918 розпочалася польсь.-укр. війна, для якої характер-

ними були всі ті явища і процеси, які супроводжують подібного роду події: поранені, полонені, інтерновані.

Створення таборів інтернованих розпочалося одразу – як з боку ЗУНР, так і відроджуваної польс. д-ви для, відповідно, польс. та укр. нас. У законодавче русло цей процес було введено лише з моменту ратифікації обома д-ми згаданих конвенцій 1.02.1919 шляхом укладання міжнар. польс.-укр. угоди щодо поранених, полонених та інтернованих. До цього часу утримування таборів для інтернованих і полонених, с-ма їх орг-ції фактично були виключно справою честі кожної воюючої сторони. Підписання представниками ЗОУНР і 2-ї Речі Посполитої згаданої угоди може бути, на нашу думку, свідченням обопільного визнання д-ми одна одної як повноправних суб'єктів міжнар. політики і міжнар. права.

Точної дати створення табору для інтернованих у передмісті Косачів м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), як і прізвища 1-го коменданта, поки що не встановлено. Товариш (заст.) команданта ОВК в м. Коломия пор. В. Бемко у своїх спогадах констатував створення табору для інтернованих на Косачеві

на поч. 11.1918: “Вже в перших днях листопада 1918 р. в Коломії придержали кілька польських легіоністів і для них зорганізовано «табір інтернованих» на коломийським передмісті «Косачів», який згодом перемінили на табір полонених”. За ін. архів. даними, спочатку інтернованих зосереджували у в'язниці на вул. Романовського, згодом – у приміщенні шк. ім. барона Гірша на вул. Коперника. І тільки 6.12.1918 комендант табору для інтернованих Й. Чайківський (за припущенням дослідника Р. Чорненького) видав розпорядження про переведення інтернованих до бараків на Косачеві. Відомо, що в 03.1919 комендантом табору був І. Гдуля.

Проіснував К.т.д.і. до 24.05.1919 – дня окупації Коломії рум. військами. Тоді, як згадували безпосередні учасники подій, боївки, складені з представників ПОВ, підсилені інтернованими й полоненими з “розпущеного табору”, швидко встановили польс. владу в м. Коломия.

Місце для табору було обрано не випадково. Воно мало відповідати, по-перше, зростаючій кількості інтернованих, які прибували як із близьких до лінії фронту теренів, так і з повітів, розташованих у тилу. По-друге, від-

**Пам'ятник
військовополоненим
та інтернованим,
померлим у
Косачівському таборі
(сучасний вигляд)**

повідно до вже згаданої IV Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі, умови утримання інтернованих повинні були відповідати певним нормам, зокр. санітарного х-ру. Найбільше таким вимогам відповідали казарми колиш. запасного коша 24-го піх. полку, що розміщувався у нових, з ліжками, печами й кухнями, дерев'яних бараках колиш. кавалерійс. казарм на Косачеві, неподалік від залізн. вокзалу. Перед переведенням туди табору для інтернованих у цих казармах розташовувався притулок для хворих уже згаданого запасного коша. Вони були споруджені для забезпечення особового складу в літньо-осінній період. Узимку ж ці будівлі не могли захистити від морозу, вітру й води.

Умови утримання інтернованих були такими, які відповідали часу ведення воєн. дій. Кожен колиш. військовослужбовець ворожої армії отримував відповідне щоденне грошове утримання, сума якого різнилася залежно від військ. чину. Офіцери й старшини проживали окремо від рядового складу, тим паче – від цивільних затриманих осіб. Усі інтерновані мали право на власний час, їх не примушували до громад. робіт, отримували належну мед. допомогу в шпиталях м. Коломия і навіть могли проживати за межами табору, виконуючи певні види, як правило, с.-г. робіт у тих представників польс. національності, які гарантували їх перебування у себе і зобов'язувалися доставити їх на вимогу кер-ва табору. Кожен інтернований, крім того, писав заяву, що не втече. Однак не всі дотримувалися зобов'язань і через рум. тер. втікали до Польщі. За даними досить упередженого вид. "Panteon Polski", щотижня з К.т.д.і. втікало від кількох до кільканадцяти осіб.

Дотримання цих вимог передбачали норми міжнар. гуманітарного права, якому слідували представники влади ЗОУНР. Саме це й засвідчила швейцар. місія Червоного Хреста на чолі з д-ром Фуке, що перебувала в К.т.д.і. 20.03.1919. Вона навіть включила до свого складу представниць польс. національності з К-ту опіки польс. жінок

над військовополоненими та інтернованими особами. Місія не виявила порушень міжнар. законодавства.

За період 11.1918 – кін. 05.1919 в К.т.д.і. жодну особу не було позбавлено життя насильницьким способом з боку укр. властей. І це за умови, що, за невідтвердженими даними, там перебувало від 4 до 5 тис. осіб, а за відомими архів. документами – 3484 особи на кін. 02.1919.

Влада м. Коломия, на яку головню було покладено обов'язок опіки над К.т.д.і., докладала чималих зусиль для забезпечення останніх продовольством. Слід пам'ятати, що для воюючої ЗОУНР найважливішим було надати продовольство, одяг і боеприпаси власній армії, яка вела нерівні бої з добре укомплектованими й оснащеними військами 2-ї Речі Посполитої. Тому продовольче утримання вороже налаштованих інтернованих лягало важким тягарем на плечі влади, яка при цьому організовувала 3-разове харчування; обов'язковим елементом щоденного раціону були хліб, картопля, кукурудзяна мука для каші, раз на 5 днів давали конину. Влада оголошувала збори коштів і білизни для інтернованих, до яких долучалися навіть стрільці УГА.

Та все ж проблема продовольчого забезпечення існувала. Тому і кер-во табору, і влада міста дозволили опікуватися інтернованими згаданому вище спеціально створеному з цієї метою К-тові опіки польс. жінок над військовополоненими та інтернованими особами. Його діяльність була досить активною та ефективною. До табору щодня привозили чимало продовольства, як-от: "одного дня 2 т. кукурудзяної муки, другого 4 т. картоплі, третього 2 т. фасолі або 2 т. перлової каші, п'ятого дня знову 2 т. кукурудзяної муки, шостого 2 т. ячмінної каші, а два рази на тиждень привозили ¼ бочки хліба". Таку значну кількість продовольства постачали не лише завдяки пожертвуванням польс. нас., вмільїй діяльності громад. орг-цій, а й за сприяння укр. влади. К-т опіки польс. жінок над військовополоненими та інтернованими особами двічі отримував в Іпотечному

банку м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) без перешкод від укр. влади грошову безповоротну позичку для забезпечення своєї діяльності, зокр. для закупівлі продуктів, білизни тощо для інтернованих і полонених у таборі на Косачеві.

Іноді кер-во табору тимчасово забороняло постачання продовольства К-том опіки. Як правило, це було зумовлене намаганням змусити інтернованих не втікати, упередити дії подібного х-ру ін. затриманих осіб. При цьому саме К-т опіки польс. жінок над військовополоненими та інтернованими особами і сприяв та організував втечі з Косачева.

Чи не найбільшою проблемою утримання інтернованих були інфекц. хвороби. Фактично з 11.1918 Коломия перетворилася на місто-шпиталь. Після завершення ПСВ з фронтів поверталися колиш. військовослужбовці австро-угор. армії, ще не задіяні у своїх нац. військ. формаціях. Серед них було чимало хворих і поранених. Уже в 11.1918 з польс.-укр. фронту в тил, яким була Коломия, почали надходити як поранені й хворі укр. вояки, так і в такому ж стані – полонені та інтерновані поляки.

Осн. локаціями прийому та лікування були такі:

1. УЧХ організував пункт гарячого харчування з напоями для т. зв. поворотців з фронтів у бараці біля залізн. вокзалу.

2. “Стація повертаючих хорих” – окремий лікувальний заклад, ств. у серед. 11.1918. Облік хворих вели в приміщенні залізн. вокзалу, а первинну мед. допомогу надавали у 2 бараках неподалік.

3. “Приют хорих Запасного Коша 24-го піх. полку” – мед. заклад, розташований на Косачеві до 6.12.1918 (перенесення туди табору інтернованих).

4. “Епідемічна лічниця”, чи “Українська епідемічна лічниця” – лікувальний заклад для важкохворих. Точне місцезнаходження допоки не встановлено. Відомо, що вона була розташована на тер. т. зв. нім. колонії Вінцентівка, на Снятин. передмісті м. Коломия. У її

бараках могло вміститися до 600 осіб. В основному лікувалися заражені грипом “іспанка”, недужі через його наслідки – пневмонію і бронхіт, а також хворі на черевний чи плямистий тиф.

5. “Запасна лічниця” ств. ще за часів Австро-Угорщини. Функціонувала в будинку теперішньої г-зії ім. М. Грушевського від часу ПСВ до осені 1919. Її первісна назва “K. u k. Reservespital № 1” (Цісарсько-королівський резервний шпиталь № 1). Тут лікувалися як місц. жителі, так і полонені та інтерновані. Частина з них перебувала там навіть після окупації Коломиї спочатку рум., а згодом – польс. військами з кін. 05.1919. Лічниця підпорядковувалася ОВК міста. В ній вели точний облік померлих за спец. каталоговими картками усталеної форми і реєстр у “Книзі померлих Запасної Лічниці при Окружній Військовій Команді в Коломиї”. До неї записували й померлих у “Епідемічній лічниці” та ін. установах. На сьогодні це єдині достовірні джерела для встановлення кількості жертв К.т.д.і.

6. “Військова лічниця” приймала поранених з польс.-укр. фронту. Розміщувалася у споруді міськ. г-зії, яка на той час не діяла.

7. Хворих і поранених, у т. ч. інтернованих та полонених, приймав і міськ. шпиталь.

8. З моменту перенесення табору інтернованих до бараків на Косачеві в ньому було відкрито в окремому приміщенні тимчасовий шпиталь, де надавали первинну мед. допомогу. У разі погіршення стану здоров'я хворих переводили до Укр. епідемічної чи Запасної лічниць.

Саме епідемічні хвороби спричинили найбільше смертей інтернованих і полонених у таборі. За даними вже згаданої “Книги померлих...” і карток реєстрації померлих, у 11–12.1918 таких було 99 осіб, у 01–08.1919 – 212. Заг. кількість загиблих упродовж згаданого періоду – 311 осіб. Їх похоронено на спец. військ. кладовищі в м. Коломия, ств. для поховання померлих унаслідок боїв ПСВ ще австро-угор. владою під назвою Heldenfridhof – Кладовище героїв.

Рік / хвороба	Іспанка	Пневмонія	Бронхіт	Запалення легенів	Червінка	Плямистий тиф	Інші	Причина невідома
1918 (11–12)	46	23	13	1	–	–	6	10
1919 (01–08)	2	11	1	6	70	63	55	4

Таблиця стану епідемічної захворюваності у Косачівському таборі

Як свідчать дані таблиці, 1918 найбільше дошкуляла інтернованим т. зв. іспанка і її наслідки: пневмонія, бронхіт, запалення легенів. Однак д-р медицини, гол. військ. лікар Коломий. військ. округу П. Петрушевич зумів спільно з підпорядкованими йому укр. та єврейс. лікарями зупинити епідемію, що засвідчують дані 1919.

Д-р П. Петрушевич неодноразово звертався до укр. влади з проханням і вимогою надання допомоги хворим інтернованим і полоненим на Косачеві. З весни 1919 табір пережив кілька хвиль епідемії плямистого тифу й червінки. Команда міста повідомила про це ОВК 6.03.1919, закликавши провести екстрену нараду з цього приводу за участю лікарів українців і євреїв. Тодішня преса писала: "Викликає занепокоєння те, що у таборі для інтернованих і полонених на Косачеві знову поширюється плямистий тиф. В епідемічному шпиталі зафіксовані понад 120 випадків, а сам він переповнений так, що завтра у ньому не можна буде розмістити жодних хворих. В табірному шпиталі лежать зараз 90 хворих, а приблизно 50 – у бараках. Хворі у шпиталі лежать на деяких ліжках по-двоє, а у таборі – на голих нарах. Сьогодні вночі померло троє людей у самому таборі, чого досі не ставалося: двоє у табірному шпиталі, один – в бараці. Немає найнеобхідніших ліків для лікування хворих, дров для обігріву шпиталю і бараків. Продовольства, яке постачає (українське) військо, не вистачає".

Зарадити ситуації могла лише допомога громад. орг-цій і сусп-ва загалом. Самі коломияни не менше страждали від епідемій тифу, ін. хвороб (зокр. туберкульозу), що призводили до летальних наслідків через брак ліків і неможливість влади поповнити ними лікувальні заклади. Допомоги з Наддніпрянщини не вистачало. Сусідні

із ЗОУНР д-ви не поспішали її визнавати, а отже, і вести з нею екон. взаємини, продавати їй медикаменти. Порятунок залежав лише від самих громадян д-ви. У цій ситуації показовою є позиція лікарів-коломий польс. національності, які відмовлялися виконувати свої прямі обов'язки й клятву Гіпократата не лише щодо тих, хто прибував з фронтів ПСВ, а й щодо своїх співвітчизників у К.т.д.і. Тільки погроза застосування сили ОВК м. Коломия змусила їх до праці.

Щодо жертв поляків у К.т.д.і., то, згідно з "Книгою померших..." і посмертними картками, у коломий. лікувальних закладах 14.12.1918–15.06.1919 померла 151 особа. Ця цифра вимагає безумовного уточнення хоча б ось з якого приводу. Як правило, поляки є в переважній більшості римо-католиками. За даними цих же джерел, римо-католиків було поховано в результаті смерті від інфекційних чи ін. хвороб 9 у 1918, 133 – у 01–08.1919 (разом 142). Залишається відкритим питання реліг. належності (за нормами статистики в Австро-Угорщині, якими користувалися і в 1919, вона фактично прирівнювалася до національності) тих 9 поляків зі 151, які не ідентифіковані як римо-католики.

Наведені цифри яскраво свідчать про те, що сформований у міжвоєн. часи польс. шовіністичними політ. силами міф про т. зв. Косачівське пекло не має під собою жодного підґрунтя. Це стало зрозумілим ще 1921, коли польс. влада намагалася сфабрикувати "викривальний" процес над укр. військ. лікарем П. Петрушевичем, якого звинувачували в незадовільній орг-ції мед. справи в Коломиї і Коломийщині в часи ЗУНР–ЗОУНР, що нібито й спричинило масові жертви від інфекц. хвороб на Косачеві. П. Петрушевича спочатку запроторили до Львів. в'язниці на 1,5 р.,

згодом організували сам процес упродовж 11 днів. Як свідків було викликано колиш. інтернованих, а також членів місій, які перевіряли табір. За їх свідченнями, "положення у косачівських бараках не було аж ніяк таке жахливе, як про це писала польська преса. Воно представляло собою звичайну сторінку тодішнього воен. лихоліття. Із зізнань свідків виявилось, що інтерновані й полонені польської армії були трактовані наскрізь гуманно, не було знущань і побоїв, прохарчування було задовільне, хліб розділювано щоденно, а м'ясо тричі на тиждень. В шпиталі недужі отримували вино, яйця, біфтексти і ін[ші]. лакоминки. Всі свідки ствердили, що не роблено ніяких різниць між хворими українцями і поляками".

У результаті суд. процесу П. Петрушевича було виправдано, що й дозволило ще тоді дійти висновку: "Одним словом розправа (суд. розгляд справи) виявила, що «косачівське пекло» не виглядало так жахливо, як це польська преса старалася втовмачити в голови своїх читачів, а «косачівський кат» опікувався інтернованими як рідний батько своїми дітьми".

Відомі на сьогодні документи й матеріали, архів. джерела дають підстави зробити такі висновки:

1. К.т.д.і. був сформований і діяв відповідно до норм міжнар. гуманітарного права.

2. Не зафіксовано жодного факту позбавлення укр. владою життя інтернованих у таборі на Косачеві.

3. Фактів знущань українців над польс. полоненими та інтернованими особами в таборі на Косачеві міжнар. місії Антанти і Міжнар. Червоного Хреста не встановили.

4. Станом на сучасний момент документально підтверджена смерть 151 поляка – полонених та інтернованих у таборі на Косачеві, у т. ч. 1 жінки. Це спростовує досі наявну в публічному просторі цифру 467 жертв Косачів. табору і загалом версії про 800–1300 померлих у ньому.

5. Поховання поляків з табору на Косачеві відбувалися на закладеному

1915 Мін-вом війни Габсбурз. монархії Військ. цвинтарі – окремому поховальному полі, яке межувало з тогочасним римо-катол. кладовищем.

6. "Процес Петрушевича" 1921 був політично умотивованим з погляду польс. окупац. адміністрації і завершився для неї повним фіаско. Ним фактично було спростовано міф про "Косачівське пекло".

Дж.: ДАЛО. Ф. 257 Польське товариство вивчення оборони Львова та південно-східних воєводств, м. Львів. 1921–1939 рр. Оп. 1. Од. зб. 207. Арк. 3; Оп. 2. Од. зб. 1177. Арк. 9 зв.; Польсько-українська умова щодо поранених, полонених та інтернованих // Вістник Державного Секретаріату Військових Справ. Ч. 9, Станіславів. 1919. 10 квіт.; IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі // Офіційний вісник України від 06.01.2017 – 2017 р. № 2. С. 605, стаття 67, код акта 84421/2016.

Лит.: Бурнадз М. На українсько-румунському пограниччю // Бажанський М. Відновлення Української держави 1918 року. Детройт, 1979. С. 30–40; Чорнький Р., Гаврилишин П. Табір для інтернованих // Галицький кореспондент. 2017. 29 трав.; Чорнький Р. Табір для інтернованих осіб у Косачеві в Коломиї в період польсько-української війни 1918–1919 рр. // Stanisławów i Ziemia Stanisławowska w II Rzeczypospolitej. Wojskowość. Bezpieczeństwo. Społeczeństwo. Kultura / red. nauk. M. Kardas, A. A. Ostanek, P. Semków. Warszawa; Stanisławów. 2016. S. 22–32; Sozańska S. Z przeżyć na Pokuciu 1914–1919 // Panteon Polski. 1929. № 60–61. S. 10.

**Володимир Великочий,
Іван Монолатій, Ігор Цепенда**

КОСЄВИЧ Володимир

(1879–04.11.1946) – греко-катол. священник, капелан УГА, культ. діяч. Навч. у Львів. духовній семінарії. Висвячений на священника в стані целібату 7.01.1904 митрополитом А. Шептицьким. 11.02.1904 призначений сотрудником пароха в с. Петрилів (нині Тлумац. р-ну Івано-

Франк. обл.). З 1.05.1904 – адміністратор парафії у с. Опришівці (нині в складі м. Івано-Франківськ). 7.04.1905 переведений на посаду сотрудника в с. Рожнів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). З 4.03.1910 – адміністратор парафії, з 1.09.1911 – парох у с. Новоселиця (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Разом з УГА відійшов за р. Збруч, де був військ. капеланом. Інтернований в одному з таборів у Польщі.

Після звільнення 1.04.1921 призначений адміністратором парафії, з 19.05.1922 – парох у с. Старі Богородчани. З 21.10.1922 – асесор Станиславів. консисторії та духівник Богородчан. деканату. 6.12.1925–19.03.1926 – адміністратор парафії м. Богородчани. Чл. Богородчан. повітов. к-ту УНДО, Покутського союзу кооператив. Шкільний комісар на с. Бабче, Богрівка, Кричка, Кривець, Манява, Маркова, Пороги, Раковець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) та Молодків (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). 1935 помінявся на парафію с. Раковець з о. Р. Бачинським. За ініціативою К. у м. Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну) 1935 ств. с.-г. кооператив "Районова молочарня", філію "Маслосоюзу"; 1935–37 був її головою.

Перед наступом рад. військ 1944 виїхав до ЧСР. Після закінчення ДСВ повернувся на Прикарпаття, призначений парохом с. Хриплин (нині в складі м. Іва-

но-Франківськ). З 15.07.1946 служив на одній з парафій Отиній. р-ну Станіслав. обл. Невдовзі К. пограбували, він важко захворів. Лікувався у лікарні м. Станіслав (нині Івано-Франківськ).

П. у м. Станіслав, де й похований 5.11.1946 на гол. християн. цвинтарі. 1980-х, при перетворенні цвинтаря у меморіальний сквер, могилу К. знищено.

Дж.: ДАІФО. Ф. 2. Оп. 3. Спр. 189. Арк. 4; Ф. 504. Оп. 1. Спр. 3306. Арк. 195; Ф. Р-389. Оп. 2. Спр. 2. Арк. 45.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 750–755; *Момот В.* Рідне – славне село Богородиці: історико-краєзнавчий нарис про село Старі Богородчани та жмут спогадів з повстанської доби. Львів, 2005. С. 39.

Роман Чоренький

КОСІВСЬКА ПОВІТОВА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА. Головою повітової УНРади був суддя А. Лепкий, який також очолював повітов. комісаріат. Делегат від повіту до УНРади – П. Шекерик-Доників. Серед 25 чл. повітов. УНРади були 4 священники. Повітов. комісар А. Лепкий видав розпорядження про перейменування майданів і вулиць у м. Косів, с. Пістинь, Кути, Яблунів (усі нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), Жаб'є на честь видатних укр. істор. діячів. 4.11.1918 військ. повітов. комісар, пор. УСС М. Саєвич і

повітов. староста видали розпорядження такого змісту: "Всі головні написи... мають бути до дня 14 падолиста с. р. змінені на українські під загрозю 2000 корон кари".

У суд. практиці вимагалось всі рішення судів виголошувати іменем УНРади. 1.12.1918 в Косові почала працювати друкарня, яка випускала україномовну продукцію; тоді ж вийшло перше число газ. "Урядові вісті". У кожному селі повіту планували спорудити Нар. дім, де мали відвести приміщення для читальні "Просвіти", т-ва "Січ" і крамниці. Косів. інж. Заячківський та Лопатинський розробили проекти цих громад. споруд. Розпорядженням від 22.12.1918 повітова влада вимагала під час богослужінь у всіх храмах "споминати УНР замість Австрії та цісаря". М. Угрин-Безгрішний та Б. Заклинський організували в м. Косів вид-во "Довбуш" та склали його редакцію. За редагування М. Угрин-Безгрішного почав виходити ж. "Чорногора". З його діяльністю пов'язане заснування повітової 6-ки й театру ім. І. Тобілевича в Косові. У 12.1918 скасовано всі австр. закони, які регулювали освіт. галузь, шк. стали виключно нац., навч. велося укр. мовою. У зв'язку з відсутністю нових шкільн. підручників, дозволили користуватися старими, але вилучили все, що не стосувалося Укр. д-ви. Вид-во "Довбуш" розпочало друкувати шкільні підручники, зокр. на 1919/20 н. р. планували видати посібники з 5 навч. предметів. Через відсутність шкільних приміщень, укр. учителів, підручників, повітов. уряд спирався на допомогу Косів. філії УПТ на чолі з П. Побігушим. У Косові відкрито вчител. курси, де навч. свідомо укр. молодь – колиш. січові стрільці, чл. юнацьких нац. т-в, які отримували вишкіл, відповідне посвідчення та скеровувалися на роботу до шкіл повіту.

Літ.: Горбовий М. І. Гуцули у визвольній боротьбі. К., 2009; Павлишин О. Організація цивільної влади ЗУНР у повітах Галичини (листопад–грудень 1918) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3.

Юрій Плекан

КОСІКОВСЬКИЙ

Роман

(22.10.1900–06.04.1973) – стрілець УГА. Н. у с. Нестаничі (нині Радехів. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту у віділовій шк. м. Радехів.

Під час РСВ воював у 30-му піх. полку австро-угор. армії. Стрілець сотні скорострілів 4-го куреня 4-ї Золочів. бригади УГА. Учасник боїв за м. Львів, Чортків. офензиви. Перебував у "чотирикутнику смерті", двічі хворів на тиф. У 04.1920 потрапив у польс. полон. 1921 мобілізований до польс. армії.

1926 емігрував до Канади. Проживав у м. Віндзор (пров. Онтаріо). З 1930 – чл. УСГ, її секретар.

П. і похований у м. Віндзор.

Володимир Комар

КОСОВИЧ

Іван-Олександр Петрович

(1884–20.12.1919) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Осівці (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священника. Навч. у г-зії м. Березани (нині Терноп. обл.), де 1905 здобув матуру. Продовжив навч. в духовній семінарії та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1905–09). Одружений. Висвячений на священника 1909. З 1910 – пом. пароха, 1911–13 – адміністратор парафії у м. Борщів (нині Терноп. обл.), адміністратор парафій у с. Іванків (1913–14) та с. Васильківці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), з 1914 – душпастир с. Пишківці (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.).

Резервний капелан австр. армії на час РСВ (1914–18). 1919 став польовим духівником УГА в чині капітана, пройшов військ. кампанію в Галичині, перейшов за р. Збруч. У "чотирикутнику смерті" надавав духовну опіку в лікарні 3-го корпусу УГА біля м. Вінниця, сам захворів на тиф.

П. у м. Гнівань (нині Тиврів. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 107, 141, 300; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315, 318; Т. 4. Вінніпег,

КОСІКОВСЬКИЙ Роман

КОСОВИЧ Іван-Олександр Петрович

1968. С. 150; Шематизм всього кліру греко-католицької Станиславівської Єпархії. 1906. С. 256; 1907. С. 265; 1909. С. 197; 1911. С. 128; 1912. С. 129; 1913. С. 129; 1914. С. 175, 306; 1925. С. 286.

*Руслан Десятинський,
Наталія Винник*

КОСОНОГА

Іван Михайлович

(07.02.1888–1965) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у с. Угнів (нині м. Сокал. р-ну Львів. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Перемишль (до 1909), 1909–12 – у м. Львів у духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту, 1912–13 – у духовній семінарії м. Перемишль. Рукоположений 1913. 1913–14 – пом. пароха в с. Малі Мокряни (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.), 1918 – адміністратор парохії в с. Гошани (нині с. Градівка Городоц. р-ну Львів. обл.), 1919 – пом. пароха в м. Комарно (нині Городоц. р-ну).

25.03.1919 іменований польовим духівником 8-ї Самбір. бригади УГА (з 1.03.1919).

1923–46 – парох у с. Горохівці Перемишл. пов. (нині Польща). Учасник Львів. псевдособору 1946, священник РПЦ.

П. і похований у с. Макунів (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Звідомлення Виділу “кружка родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–36. Кліфтон, 1976. С. 136; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 78, 83; *Прах Б.* Духовенство Перемишльської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1. Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 34; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 322; Шематизм всього кліру греко-католицького з'єднаних єпархій Перемишльської, Самбірської і Сяницької. 1910. С. 489; 1913. С. 493; 1914. С. 310, 410; 1918. С. 76; 1924. С. 55; 1926. С. 152; 1928. С. 220; 1929. С. 51; 1930. С. 127; 1939. С. 130.

*Руслан Десятинський,
Олег Єгрешій*

КОСС

Олександр Степанович

(21.05.1878–24.04.1983) – діяч к-ри, військовик. Н. у с. Біла (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.).

Учасник польс.-укр. війни від 1918. На фронті воював у складі Гірської бригади УГА; 1919 у її складі перейшов на тер. ЧСР.

Від 1927 – у Канаді. У м. Едмонтон (пров. Альберта) – співорганізатор станиці СБУВК (06.1938), УСГ і УНО; 1929 заснував оркестр.

П. у м. Едмонтон.

Літ.: *Мельничук Б.* Косс Олександр Степанович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 192; Пам'ятна книга: П'ятдесятліття Союзу бувших українських вояків у Канаді / ред. кол.: Іван Завгородній та ін. Гамільтон, 1987. С. 26, 145; *Федченко М.* Біла // Тернопільщина. Історія міст і сіл: у 3 т. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 452.

*Микола Лазарович,
Богдан Мельничук*

КОССАК

Василь Йосипович

(1895–30.12.1937) – четар УСС, поручник УГА, науковець, громад. діяч. Брат Григорія та Івана Коссаків. Н. у

м. Дрогобич (нині Львів. обл.) у сім'ї коваля. Випускник Дрогобиц. г-зії.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914. Як команд. чети 1-ї сот-

ні воював на Сх. фронті; від 6.09.1916 – команд. 5-ї сотні 1-го куреня. Наприкінці 09.1916 в бою поблизу с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) потрапив до рос. полону; перебував у м. Симбірськ (нині м. Ульяновськ, РФ). Після Листопадового чину як старшина УГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. У 02–04.1920 – в складі ЧУГА, ад'ютант команд. 1-го куреня 1-го полку. Під час боїв проти поляків потрапив до польс. полону.

Після визвол. змагань навч. у Віден. ун-ті (1921–24). 1921 – учасник з'їзду колиш. УСС у м. Прага. Зазнав переслідувань з боку польс. влади за належність до КПЗУ. В період українізації в УСРР переїхав туди для нац.-культ. праці. Від 1930 – в аспірантурі Ін-ту екон. досліджень.

5.04.1931 заарештований співробітниками ДПУ УСРР, звинувачений у належності до т. зв. Укр. нац. центру. Згодом засуджений на 6 р. ув'язнення, засланий до м. Тобольськ (нині РФ). У 2-й пол. 1930-х працював статистиком радгоспу Тобольського відділення гол. управління Пн. мор. шляху.

27.09.1937 заарештований вдруге. Згідно з постановою комісії НКВС і прокуратури РСРП від 10.12.1937, розстріляний у м. Тобольськ. Реабілітований у 05.1989.

Лит.: Горак Р. Трагедія Коссаків // Київ. 2016. № 9/10. С. 168–179; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 76, 415, 470; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 224, 304; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 69, 145, 165.

Микола Лазарович

КОССАК

Григорій (Гриць) Йосипович

(07.03.1882–03.03.1939) – педагог, поручник австро-угор. армії, отаман УСС, полковник УГА, громад. діяч. Брат Василя та Івана Коссаків. Н. у м. Дро-

гобич (нині Львів. обл.) у сім'ї коваля. Здобув освіту у Львів. вчител. семінарії. До 1908 – вчитель у м. Бережани (нині Терноп. обл.) та Козова (нині смт Терноп. обл.), згодом – дир. нар. шк. в с. Ясениця-Сільна (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.). Діяльний у т-ві “Просвіта”, організатор сокільського руху на Бережанщині й т-в “Січові стрільці” на Бориславщині (нині Дрогобиц. р-н Львів. обл.). Був знайомий з І. Франком.

У 08.1914, як старшина запасу, переведений з австро-угор. війська до Легіону УСС, призначений команд. 2-го куреня. 11.1914–01.1915 – в. о. команд. фронтової формації УСС; 22.01–14.03.1915 – команд. Легіону УСС. Після скасування австро-угор. військ. владою командної стр-ри Легіону УСС і усамостійнення його підрозділів – команд. 1-го куреня УСС. 22.08.1915–16.03.1916 – команд. 1-го полку УСС; до 05.1916 – команд. 1-го куреня полку УСС. Від 18.07.1916 – пом., 1917–18 – заст. команд., згодом команд. вишколу УСС. За участь у боях на г. Маківка (1915) нагороджений австр. військ. Хрестом заслуг 3-го ст.

Після Листопадової нац.-демократ. революції на ЗУЗ 5–9.11.1918 команду-

вав укр. військами в м. Львів. Під час польс.-укр. війни 1918–19 очолював 3-й та 5-й корпуси УГА, згодом – її тилові служби. 14–16.07.1919 забезпечував перехід УГА за р. Збруч. 16.11.1919, напередодні офіц. підписання договору про тимчасовий союз між УГА та Добрармією ген. А. Денікіна, виїхав з м. Кам'янець (нині м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.) за кордон.

Деякий час перебував у таборі для інтернованих вояків УГА у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія), згодом на еміграції в Австрії та на Закарпатті, де працював учителем торг. шк. У 12.1924 під час українізації в УСРР переїхав туди для нац.-культ. праці. Викладав українознавство, тактику і стратегію в Шк. червоних старшин у м. Харків, керував військ. каф.-рами деяких ВНЗ, зокр. хім. ін-ту в м. Дніпропетровськ (нині Дніпро). 1929 закінчив курси для вищого командного складу в м. Солнечногорськ (нині Моск. обл., РФ).

15.01.1931 заарештований співробітниками ДПУ УСРР, звинувачений у належності до т. зв. Укр. нац. центру. 7.02.1931 засуджений на 6 р. ув'язнення, яке відбував на Соловках та на Уралі. Після звільнення 1937 проживав у с. Соколово (нині Моск. обл., РФ), викладав нім. мову на швейній ф-ці в м. Москва. Вдруге заарештований 22.02.1938 за звинуваченням у шпигунстві й участі в контрреволюц. орг-ції. 2.03.1939 засуджений Військ. колегією Верховного Суду СРСР до страти.

Розстріляний у с. Комунарка (нині в складі м. Москва, РФ). Реабілітований 3.04.1987. На честь К. названо вулиці в м. Дрогобич і Стрий (нині Львів. обл.).

Лит.: Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. Львів, 1936. С. 101, 299; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 394–395, 407–408, 420–421, 426, 437–438, 476, 478, 529–530; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 132, 634; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнативи-

ча, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 10, 20, 31, 57, 75, 145, 165.

Микола Лазарович

КОССАК

Іван Йосипович

(11.09.1876–07.01.1927)–педагог, старшина УСС та УГА, письменник, публіцист, громад. діяч. Брат Григорія та Василя Коссаків. Випускник Львів. ун-ту

(1900). До ПСВ викладав у Чортків. учител. семінарії. Був головою повітов. т-в “Сокіл” і “Сільський господар”, дир. кредит. т-ва “Народний дім”, співзасн. приватної укр. г-зії, організатором осередку т-ва “Пласт”.

Під час ПСВ воював у Легіоні УСС, учасник боїв під с. Сілець, м. Дрогобич, м. Стрий, с. Тухолька, м. Борислав (усі нині Львів. обл.) та ін.; 1918 отримав військ. звання поручника. Після проголошення ЗУНР – в УГА; 1.01.1919 іменований сотником, 1.02.1919 – отаманом. У бою на фронті був важко поранений. Від серед. 1919 у складі військ. місії відряджений до м. Рим (Італія). Згодом – активний діяч ЗУТЛН у м. Відень. Співробітник редакції неперіодичного ж. “Об’єднання” (1924), який видавало Демократ. об’єднання студентів Укр. пед. ін-ту в м. Прага. 1925 переїхав до

УСРР, працював у Центробанку м. Харків. Уміщував публікації у час. "Руслан" (Львів), "Вісті" (Харків), "Український Прапор" (Відень) та ін. Автор ст. "Децо про галицько-українську інтелігенцію і західно-українську справу", спогадів про І. Франка ("Іван Франко та його брати") та ветеранів УГА й УСС.

П. у м. Київ.

Літ.: Кравчук М., Трофим'як Б. Коссака Григорій Йосипович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 192; *Передирій В. А.* Коссака Іван Йосипович // ЕСУ. Т. 14. К., 2014; *Трофим'як Б.* Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). Тернопіль, 2001.

Олег Єзрешиї

КОССАР

Володимир

(23.11.1890–11.05.1970) – старшина УГА, чл. УВО та ОУН. Н. у с. Русилів (нині Буськ. р-ну Львів. обл.) у сім'ї учителя.

Брат чет. УГА І. Коссара. 1902–09 навч. у реальній г-зії м. Львів. 1912 – випускник Рільничої акад-ї м. Дубляни (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Засн. т-ва "Сокил" у Дублянах. 1912–13 служив у австро-угор. армії. Викл. агрономії в т-ві "Просвіта".

З поч. ПСВ покликаний на службу в Празьк. піх. полк. Воював на Сх. та Італ.

фронтах. Двічі поранений, контужений. Поручник. Звільнений від військ. служби за станом здоров'я, зобов'язаний працювати агрономом при г-вах, що забезпечували продовольством австро-угор. армію. Восени 1918 домігся переведення з Каринтії до Галичини.

1.11.1918 прибув до м. Львів, де одразу отримав доручення УНРади роззброїти австр. та угор. підрозділи в м. Радехів (нині Львів. обл.). Очолив Радехівську ПВК. Учасник боїв за м. Львів, під м. Дубляни і Сокаль (нині Львів. обл.). Командант 3-ї частини групи "Схід". Згодом нач. штабу Сокал. бригади, нач. штабу 1-ї д-зії УГА. Відзначився під час Чортків. офензиви. 23.06.1919 іменований сотником. З 07.1919 – команд. 5-ї Сокал. бригади УГА. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Проявив себе в боях за столицю 30.08.1919. Інтернований поляками в таборі м. Підволочиськ (нині Терноп. обл.), звідки зумів перейти до ЧСР. Перебував у таборах м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі) та Ліберець (обидва нині Чехія). 18.03.1921 звільнений.

Був співробітником Мін-ва землеробства ЧСР. Скерований до м. Ужгород, де працював у вчител. семінарії під кер-вом А. Волошина, одночасно у відділі госп. освіти. 1923 отримав диплом інж. госп. шкіл. Писав численні методичні матеріали для покращення агрономічної к-ри закарп. українців. Чл. УВО. Підтримував зв'язки кер-ва УВО з осередками орг-ції в Галичині, через що влада ЧСР перевела К. до м. Прага.

1927 переїхав до Канади. Протягом 2 р. був звичайним працівником на фермі, згодом організував власну. Продовжив навч., здобув ступінь магістра економіки (1935). Надалі до 1948 працював агрономом-дослідником Саскачеван. ун-ту.

Співзасн. УСГ, УНО, вид-ва "Новий Шлях". 1937–54 – голова Крайової езекутиви УНО Канади. Співорганізатор формування по цілій країні мережі укр. т-в (УСГ, Орг-ція українок Канади, Молоді укр. націоналісти, Укр. одноцентровий фонд, Фонд допомоги українцям Канади, Осередок укр.

к-ри і освіти). Ініціатор створення К-ту українців Канади.

У роки ДСВ і після її завершення організував дієву допомогу укр. політ. біженцям та емігрантам у Канаді, країнах Зх. Європи. Закликав українців зголошуватися добровольцями до канад. армії для б-би з нацизмом. Опікувався українцями в ДП, полоненими дивізійниками. 1966 через погіршення стану здоров'я відійшов від активного громад.-політ. життя. Автор спогадів "Мій день Першого листопада".

П. і похований у м. Сент-Кетерінс (пров. Онтаріо, Канада). 1997 посмертно нагороджений Укр. нац. конгресом Канади відзнакою "Будівник Нації".

Лит.: Інж. Володимир Коссар, довоглітній провідний діяч Канадійської України і УНС, помер на 80-му році життя // Свобода. 1970. 14 трав. Ч. 86. С. 1, 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 78; *Філь Л.* Інженер Володимир Коссар // Новий шлях. 1980. 27 груд.

Микола Вітенко

КОССАР

Іван

(д. н. н. – 1919) – старшина УГА. Н. у м. Радехів (нині Львів. обл.). Брат сот. УГА В. Коссара.

Старшина в 4-й Золочів. бригаді. Перебував за р. Збруч. 1.08.1919 іменованний четарем.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 74.

Микола Вітенко

КОСТЕЦЬКИЙ

Келестин-Целеріан Онуфрійович

(24.05.1843–01.03.1919) – реліг. і громад. діяч. Н. у с. Дідушиці Великі (нині с. Великі Дідушиці Стрий. р-ну Львів. обл.) в сім'ї греко-католич. пароха. 1855–62 навч. у 2-й вищій г-зії м. Львів, де восени 1862 склав матуральні іспити. Вищу теолог. освіту здобув у греко-католич. ген. духовній семінарії Св. Духа та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1863–67). Рукоположений 1867. Після смерті батька 7.04.1867 – адміністратор, з 1870 – парох с. Дідушиці Великі. З 1871

– депутат Стрий. повітов. ради від курії сільс. громад. З 1872 – парох м. Скала (нині с. Скала-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.). Радник митрополічої консисторії в м. Львів. У м. Скала заснував читальню "Просвіти", спорудив церкву Св. Миколая. Був єдиним українцем, обраним до Борщів. повітов. ради від курії міських громад (1882). Почесний громадянин м. Скала.

Переїхав до м. Чернівці 14.02.1885 на посаду греко-католич. пароха міста після смерті Ю. Сембратовича. Декан буковин. (1886–94), декан чернів. (1894–1919). Митрат, почесний крилошанин єпископ. капітули Станіславів. єпархії з 20.03.1887. Ассесор церк. суду єпархії з дисциплінарних справ (з 1900). Цензор реліг. л-ри (1887–1909), просинодальний екзаменатор Станіславів. єпархії (1909–19). Радник єпископ. консисторії в м. Станіславів. Учасник Львів. провінціального собору 1891. Чл. Чернів. міськ. шкільної ради (1885), чл. Буковин. крайової шкільної ради (1890–1918). Відзначений папським хрестом "Pro Ecclesia et Pontifice". 1898 нагороджений лицар. хрестом ордену Франца-Йосифа. Почесний громадянин м. Чернівці з 1910.

Один з чільних діячів народовецької громади Буковини. Заг. збори т-ва

“Укр. нар. дім” у м. Чернівці 8.12.1887 обрали К. та С. Воробкевича заступниками голови Нар. дому як символічних лідерів греко-католических релігійних українців краю. У Об.1892 рос. консул у Чернівцях С. Горяїнов у своїй доповідній записці вказував на К. як на одного з “главарей партии украинцев”, поряд зі С. Смаль-Стоцьким, С. Винницьким та С. Дашкевичем. Тісно співпрацював з О. Поповичем, С. Винницьким, М. Васильком, М. Галіпом. Упродовж десятиліть мав дружні стосунки з А. Шептицьким, якому допомагав налагоджувати відносини з укр. громадою Буковини.

Перебув у Чернівцях усі 3 рос. окупації; захищав жертв окупац. влади з ризиком втратити власну свободу. Домагаючись звільнення конкретних людей, як-от арештованого рос. охранкою в 10.1916 за зберігання заборонених укр. брошур студента-богослова Й. Москалика, К. ставав на захист прав ГКЦ та “української народності”. У 12.1915 К. було надано титул “папського пронотаря” – найвище відзначення, яке мала будь-яка католическа особа на Буковині. За свою незламність у часі рос. окупації був нагороджений комтуровим хрестом ордена Франца-Йосифа з зіркою та короною, який вручив йому в церкві 11.11.1917 президент краю граф Й. Ецдорф у присутності духовенства й чільних діячів укр. громади Буковини.

За часів УЦР 1917 налагодив конструктивні стосунки з урядовим комісаром окупованих рос. армією областей Галичини і Буковини Д. Дорошенком та обл. комісаром Буковини О. Лотоцьким, зокр. щодо повернення реквізованих рос. армією церк. будинків і збору коштів серед чернів. українців для потреб греко-католическої громади м. Київ. 30.06.1917 митрополитом А. Шептицьким іменованим адміністратором ГКЦ на Буковині з правами ген. вікарія аж до кін. ПСВ. Виконуючи спільне рішення галиц. владик від 21.02.1918, соборував у греко-католическому храмі в Чернівцях 3.03.1918 урочисте богослужіння за участю всіх місц. священиків з подякою за мир, за весь укр. народ, за Укр. д-ву і Галиц. Україну.

9.10.1918 на чолі велелюдної процесії укр. міщан і греко-католического духовенства зустрів на залізничному вокзалі м. Чернівці Легіон УСС, який під проводом архієпископа Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного) прибув на Буковину.

Опису подій у ЗУНР К. присвятив 2 останні розділи своєї “Хроніки парохії греко-католицької в Чернівцях...”. У розділі “П’ятий рік війни і її наслідки” описав проголошення своєї дві піддавстр. українцями, які “зараз при помочі українських січових стрільців обняли від Перемишля зачавши всі уряди в Львові, Золочові, Тернополі, Коломиї, Станіславові, Стрию, Дрогобичі і Самборі. Так само на Буковині займили українці всі уряди в Чернівцях, Кіцмани, Заставні, Сторожинці, в Сереті і Вижниці”. Окупацію Буковини рум. військами К. однозначно оцінював як “насилення румунське”: “Ромуни спровадили з королівства румунського войска нібито для утримання порядку до Буковини під проводом генерала Задіка, котрий замешкав в резиденції митрополічій. Розуміє ся, що українські управителі урядів мусіли перед насиллям румунським уступити, а від 12/11 1918 перебрали ромуни управу властей, полишаючи тим часом під своєю зверхністю австрійським урядникам урядоване”.

У розділі “Раптовні і несподівані зміни в державах” К. оповів, як “українці галицькі займили від Сяну восточну Галичину як українську республіку, але що же коли в Перемишлі і во Львові неустанно поляки з українцями кров за посіданє тих міст проливають. Як тоє скінчить ся, доси неможливо знати!”. В описі рум.-укр. конфлікту за володіння Буковиною в 11–12.1918 К. показав рішучість українців у часі перебрання ними держ. влади від Австрії в 11.1918.

Викликаний 29.11.1918 до тимчасового керівника рум. крайового уряду Н. Флондора, К. рішуче відмовився провести 30.11.1918 “благодарственне богослуженє за прилученє Буковини до Румунії”.

П. у м. Чернівці, де й похований на центр. алеї Руського цвинтаря (квартал 55-а). У некролозі в газ. “Czernowitz

Allgemeine Zeitung" та "Czernowitzer Tagblatt", зокр., ішлося, що К. був священиком у найшляхетнішому значенні цього слова, зразком доброчесності, який словом і ділом дотримувався благородної заповіді про любов до людини. 9.05.1939 на правій стіні греко-католическої церкви в Чернівцях, поруч із таблицею пам'яті М. Шашкевича (1911), т-во укр. жінок "Мироносиці" вмурувало таблицю на пошану К. (таблиці знищені після встановлення рад. влади).

Тв.: Костецький К. Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від єя основання аж до року біжучого (1914–1918) // *Добрянський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 58–132.

Літ.: Висока відзнака // Буковина. 1915. 25 груд.; До культурно-просвітнього руху в Скалі // Рада. 1909. 19 лютого (4 берез.); *Добрянський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 471, 557; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 76–77; *Ощипко В.* Десятиліття смерті бл. п. о. К. Костецького // Час. 1929. 30 квіт.; Примірний патріотизм // Буковина. 1915. 13 берез.; Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847–1914). Збірник документів і матеріалів. К., 2013. С. 249–250; *Цецин В.* Вдячна пам'ять // Діло. 1939. 26 трав.

Володимир Старик

КОСТЕЦЬКИЙ Теофіль

(06.08.1876–26.06.1922) – правник, старшина УГА. Н. у с. Цапівці (нині с. Поділля Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. В селі здобув поч. освіту; навч. у Станіславів. г-зії, яку 1895 закінчив з відзнакою. Вступив на правн. ф-т Віден. ун-ту. 1902 здобув фах юриста і став суддею в м. Новий Санч (нині Польща). Через 5 р. переведе-

ний суддею до м. Соколів (нині Соколів-Малопольський, Польща). 1911 домігся переведення до м. Бучач (нині Терноп. обл.).

За свої проукр. погляди заарештований австр. владою і вивезений у 09.1914 до м. Талергоф, де пробув 16 місяців. Реабілітований і відправлений на фронт; був команд. карної сотні, особовий склад якої становили серби. Через деякий час призначений команд. запасної артилер. гірської батареї, дислокованої в Угорщині.

З розпадом Австро-Угорщини повернувся до родини в м. Микулинці (нині смт Теребовлян. р-ну Терноп. обл.). Вступив до УГА. Був суддею польового суду у званні поручника (з 1.01.1919), сотника (з 1.03.1919). Влітку 1919 потрапив у польс. полон. Повернувся додому в 01.1920.

З великими труднощами знайшов роботу за фахом у Микулинцях. Через перешкоди польс. влади змушений переїхати до м. Бережани (нині Терноп. обл.), потім до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

П. у м. Станіславів через хворобу серця.

Літ.: Посмертні згадки. Теофіл Костецький // Громадський вістник. 1922. 18 лип. С. 4.

Петро Сіреджук

КОСТИНЧУК

Костянтин (Кость) Ількович

(18.10.1890 – після 1947) – педагог, поручник артилерії УГА. Н. у с. Добринівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї доглядача лісів. 1903–11 навч. у 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, де влітку 1911 склав матуральні іспити. З 1911 студював на філос. ф-ті Чернів. ун-ту, був чл. укр. акад. т-ва "Запороже". 1914 вступив до австр. армії як однорічний доброволець, 1915 іменований хорунжим резерву артилерії, з 01.1916 – лейтенант резерву 3-го полку фортечної артилерії. Останнє військ. звання в австр. армії – обер-лейтенант резерву фортечної артилерії. Нагороджений хрестом військ. заслуг 3-го кл. з військ. декорацією та з мечами, бронз. медаллю за військ. заслуги з ме-

чами на стяжці хреста за військ. заслуги, срібною медаллю хоробрості 1-го кл., військ. хрестом Карла.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як поручник УГА. Чл. укр. повітов. к-ту (голова Є. Ярошинський) у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.), який 4.11.1918 від імені УНРади перебрав владу в Кіцман. пов. від австр. повітов. старости Л. Гояна. Виїхав до Галичини після припинення укр. військ. акції проти румунів 14.11.1918. Команд. єдиної в УГА півбатареї з 2 далекострільних рос. 42-лінійних (калібру 10,68 см) гармат, придільеної до бойової групи "Рудки", згодом до 8-ї Самбір. бригади УГА. Брав участь у Вовчухів. та Чортків. офензивах УГА. Після здобуття поляками заліз. відтинку Городок – Судова Вишня півбатарею передано в підпорядкування групи "Глибока" (команд. сот. М. Федик), де вона до 15.05.1919 брала участь в оборонних боях під с. Угерці та Годвишня, а також у р-ні с. Добрянки й Путятичі (усі нині Городоц. р-ну Львів. обл.). Через брак снарядів до 42-х лінійних гармат батарею К. було відведено в запілля і вона не потрапила в польс. оточення разом з ін. підрозділами групи "Глибока". В 07.1919 батарея К. перейшла за р. Збруч, де в складі 8-го полку артилерії 8-ї Галиц. бригади 3-го корпусу УГА пройшла з боями через м. Вінниця–Козятин–Фастів–Романів–Жмеринка–Житомир аж до м. Коростень. У 2-й пол. 12.1919 перейшла в р-н скупчення 3-го корпусу УГА на пд. від заліз. ст. Ярошенка (нині с. Пеньківка Шаргород. р-ну Вінниц. обл.). Після реорганізації УГА в ЧУГА – команд. далекострільної батареї 2-го важкого гармат. дивізіону 3-ї бригади; з 01.1920 дислокувалася в околицях заліз. ст. Мардарівка в нім. колонії Гофнунгсталь Тираспольського пов. Херсонської губ. (нині с. Цебриково Великомихайлів. р-ну Одес. обл.). Наприкінці 04.1920 взяв участь у невдалому виступі 3-ї бригади ЧУГА проти більшовиків на ст. Вапнярка (нині смт Томашпільс. р-ну Вінниц. обл.). Довідавшись, що більшовики везуть залишки 3-ї бригади УГА до м. Одеса, втік з ешелону на ст. Бірзула (нині

м. Подільськ Одес. обл.); повернувся на Буковину.

18.08.1920 повторно записався на студії до Чернів. ун-ту; 5.05.1921 отримав абсолюторіум на філос. ф-ті. 1922 іменованний заст. викл. математики в лицей м. Радівці на Пд. Буковині (нині Румунія), згодом постійний проф. математики. 1930-ті – активний учасник життя т-в колиш. випускників 2-ї держ. г-зії м. Чернівці. 1940-ві – постійний проф. математики в індустріальній г-зії для хлопців у м. Римніку-Серат (нині Румунія). З 31.08.1947 на пенсії.

Подальша доля невідома.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 793–794; *Добрянський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 930–934; *Карпинець І.* І курінь 8 бригади У.Г.А. // ЛЧК. 1931. Ч. 2. С. 20–23; 1933. Ч. 7–8. С. 30–31; 1933. Ч. 12. С. 13–19; *Онищук Д.* Останній акт (Уривок зі споминів 2-го тяжкого дивізіону 3 бригади Ч.У.Г.А.) // ЛЧК. 1931. Вересень. С. 4; *Р. П.* Дещо з історії III. Групи "Глибока" VIII. Самбірської Бригади // ЛЧК. 1934. Ч. 9. С. 10–13; *Станімір О.* Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 52, 53, 57, 125; *Vesper I.* Memorii 1908–1924. Capitoul II. 1919–1924 // *Analele Bucovinei.* 1997. № 1. P. 230–239.

Володимир Старик

КОСТИНЮК

Осип Антонович

(15.04.1890–1920) – педагог, громад. діяч, поручник Гуцульсько-Буковин. легіону, поручник УГА та Буковин. куреня ДА УНР. Н. у с. Явірник (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. 1900–08 навч. у 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці. Вищі студії здобув на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. У студент. роки допомагав Ю. Кобилянському в роботі над укладанням лат.-укр. словника. Чл.-засн. укр. акад. т-ва "Запороже" в Чернівцях, чл. правління т-ва з 1912, з 03.1913 – голова, "почесний батько". З 09.1913 іменованний заст. учителя (суплентом) укр. держ. г-зії м. Вишниця, де

КОСТИНЮК
Осип Антонович

викладав лат. й грец. мови. У Вижниці одружився з дочкою вижниц. нотаря Л. Ключера. Як один з найкращих знавців україномовної стенографії на Буковині демонстрував свої графічні роботи на міжнар. виставці "Vigra" (Книжкова торгівля і графіка) у м. Лейпциг (Німеччина) у 05.1914.

Від поч. ПСВ разом з ін. професорами Вижниц. г-зії покликаний до війська. Воював на Рос. фронті в Карпатах у Гуцульсько-Буковин. легіоні в штаті 4-го полку піхоти. З 1.07.1915 іменованний хорунжим резерву, з 1.01.1916 – лейтенантом резерву, з 1.02.1918 – обер-лейтенантом резерву 4-го полку піхоти. Як хорунжий при групі гуцулів-добровольців наприкінці 1915 нагороджений великою срібною медаллю за мужність 1-го кл. на стяжці хоробрості, отримавши при цьому похвалу від командира корпусу. Як поручник гуцулів-добровольців у 03.1916 нагороджений срібною медаллю за мужність 2-го кл. з мечами.

Після повернення з війська восени 1918 продовжив викладацьку працю у Вижниц. г-зії. Виїхав з окупованої рум. військами Буковини 10.05.1919 в рамках 2-го виїзду з краю до ЗУНР укр. службовців, які відчували себе громадянами укр. д-ви й не бажали скласти присягу на вірність королю Румунії. Як поручник УГА став на військ. службу в м. Коломия. Після нападу румунів на Покуття 24.05.1919 відступав у складі бойової групи "Нижнів" до с. Базар і Майдан. У Майдані взяв участь у нараді старшин УГА 5.06.1919 (Гладкий, Я. Голота, О. Костинюк, Т. Шухевич, Г. Чарнецький, Л. Семчук), яка прийняла ухвалу: "Не уступимо ні на одну п'ядь, скоріше умремо, як уступимо!". Проявив себе в боях у Галичині й на Наддніпрянщині. Після переходу УГА через р. Збруч 17.07.1919 воював у складі Буковин. куреня.

Загинув біля м. Бірзула (нині м. Подільськ Одес. обл.).

Літ.: Відзначення наших "Гуцулів-добровольців" // Буковина. 1916. 11 берез.; Відзначення офіціра Українця // Буковина. 1915. 4 груд.; Відзначення при відділі Гуцулів-добровольців // Буковина. 1915. 30 лип.; *Гніздоський О.* За рід-

ний край. Спогади з визвольної війни // Буковина. Торонто, 1979. Ч. 1; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 309; *Домашевський М.* Історія Гуцульщини. Т. 1. Чикаго; Львів, 1995. С. 90; *Дуда А., Старик В.* Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 15, 50; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 704, 792–794; *Лакуста С.* Доля українських середніх шкіл на Буковині. У 25-ліття заснування Вижницької гімназії // Двадцятьпятьліття товариства "Учительська громада". Львів, 1935. С. 198–201; *Його ж.* Памяти героїв // Час. 1930. 2 берез.; *Маскевич О.* Борімося – поборомо // Час. 1935. 7 лип.; Наші образки // Буковина. 1916. 26 лютого; *Попович С.* Запорожці в визвольній боротьбі // Час. 1935. 7 лип.; *Семака І.* Гуцульські Стрільці // Православний Календар на звичайний рік 1917. Відень, 1917. С. 62–69; Хорунжий Осип Костинюк при Гуцульських-добровольцях відзначений великою срібною медалею (фотографія) // Православний Календар на переступний рік 1916. Чернівці, 1916. С. 97; Щедрий дар // Буковина. 1916. 8 квіт.

Володимир Старик

КОСТІРКО Михайло

(1896 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.).

У 01.1919 вступив до УГА. Воював у армій. групі ген. А. Кравса; іменованний четарем. Перебував у таборі інтернованих укр. вояків м. Йозефов (нині Чехія).

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. Р. 3521. Оп. 2. Спр. 60. Арк. 63.

Петро Сіреджук

КОСТІШИН Ілля Петрович

(03.08.1881 – д. і м. с. н.) – поштовий службовець, громад. діяч. Н. у с. Підгайчики (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Дитячі та юнацькі роки

провів у с. Мужилів (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.). Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1903). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту, однак через матеріальну скруту студій не завершив. На посаді службовця пошти в м. Зборів працював до 08.1914. Як активіст УРП проводив агітацію на Бережанщині, Зборівщині й Підгаєччині під час сел. страйку влітку 1902. Брав участь в орг-ції читалень "Просвіти" в селах повіту, належав до засн. 1906 т-в "Січ", "Сокиль", "Господарська спілка" в Зборові. Під час рос. окупації 1914–17 перебував у місті, з відновленням австр. влади знову працював на пошті.

Учасник Листопадового чину в Зборові, входив до повітового комісаріату. В 12.1918 обраний делегатом УНРади від Зборів. пов., брав участь у роботі її сесій у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Залишився в Зборові після зайняття міста польс. військами в 07.1919; був заарештований.

Відновлений на роботі; займався також громад. справами, зокр. 1924 входив до к-ту буд-ва Нар. дому. Згодом переїхав до м. Львів, де працював на посаді нач. відділу листів у міськ. пошті.

Подальша доля невідома.

Літ.: Українська державна чоловіча гімназія в Перемишлі 1895–1995. Дрогобич, 1995. С. 177.

Петро Гуцал

КОСТИШИН

Мирон Теодорович

(14.12.1881 – д. і м. с. н.) – греко-католич. священник, капелан УГА. Н. у м. Добромилів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священника. Навч. у г-зії м. Стрий (нині Львів. обл.; матура 1899), у духовній семінарії та на філос. і богослов. ф-тах ун-ту м. Львів; захистив докторат із теології. Рукоположений 1911. 1911–12 – приватний катехит 4-класних нар. чол. і жін. шкіл м. Перемишляни (нині Львів. обл.). 1912–13 – сотрудник у с. Новиця Горішня (нині Новиця Калуськ. р-ну), 3.02.1913–4.09.1914 – катехит шк. м. Миколаїв (нині Львів. обл.).

На поч. ПСВ разом з братом о. Євгеном виїхав до Хорватії, де на за-

прошення крижевацького єпископа Діонісія Няраді став душпастирем у с. Магич-Мала парафії м. Сибинь (оби-два нині Хорватія). 1918 повернувся до Галичини. 25.03.1919 іменований духівником УГА (з 1.03.1919). Проїшов польс.-укр. війну, учасник визвол. змагань за р. Збруч. 1920 інтернований у польс. таборах, відтак повернувся в Хорватію.

Подальша доля невідома.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 78, 83; *Мизь Р.* Українські греко-католики в Хорватії, Сербії, Боснії та Герцоговині // Історія релігії в Україні: у 10 т. Т. 9: Релігія і Церква в історії української діаспори. К., 2012. С. 282–291; *Його ж.* Українські священники на території колишньої Югославії // Наша газета. 2009. Ч. 77. С. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 322; Шематизм всього духовенства греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії. 1910. С. 425; 1912. С. 32.

Ігор Пилипів,

Руслан Делятинський

КОСТІВ

Василь Петрович

(05.02.1889–27.03.1940) – інж., старшина УГА. Н. у с. Буцнів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї вчителя. 1901–03 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, потім у реальній шк. і політех. шк. в м. Львів.

Під час ПСВ закінчив шк. військ. інженерів, воював в австро-угор. армії на Серб. й Італ. фронтах; іменований поручником. У 12.1918 в м. Тернопіль призначений тех. старшиною ЛВ УГА, що дислокувався в м-ку Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.). Займався ремонтом і підготовкою літаків до польотів; інколи як спостерігач ("доглядник") здійснював повітряну розвідку на фронті під м. Львів. Сот. П. Франко у своєму споміні писав: "Одним із кращих технічних старшин був Костів, завжди спокійний, здержливий із червоним відмороженим обличчям. У всіх труднощах знаходив щасливий вихід і я мав із нього наравду поміч".

КОСТІВ
Василь Петрович

КОТЕЦЬКИЙ
Кость-Микола

У 07.1919 скерований з м. Кам'янець-Подільський до складу військ. місії в м. Берлін (Німеччина) з метою купівлі літаків для об'єднаних укр. армій. Повернувся до України, служив в артилерії УГА; 1.08.1919 іменований сотником. У кін. 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР, був інтернований. Залишився проживати в ЧСР, завершив вищі тех. студії, працював інженером у м. Прага. Одружився з О. Горбачевською – донькою вченого-хіміка, делегата УНРади ЗУНР, академіка ВУАН І. Горбачевського (1854–1942).

П. після тривалої недуги в м. Прага, де й похований у гробівці родини Горбачевських на цвинтарі Св. Матвія.

Лит.: Голос: часопис для українців у Німеччині. 1941. Ч. 4. С. 4; *Кирея В.* Кадрове забезпечення військово-повітряних сил Західно-Української Народної Республіки 1918–1919 рр. // *Гілея*. 2015. Вип. 94. С. 29–41; *Тинченко Я.* Герої українського неба: пілоти визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010.

Петро Гуцал

КОТЕЦЬКИЙ **Кость-Микола**

(18.05.1883–22.10.1936) – інж.-нафтовик. Н. у с. Лютовиська (нині Старосамбір, р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1901). Навч. у Львів. ун-ті. Брав участь у б-бі за відкриття укр. ун-ту в м. Львів; у ході сецесії укр. студентів 1901–02 покинув ун-т. Вивчав хімію у Празьк. тех. шк. Працював інж.-хіміком на держ. нафтоочисному з-ду в м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

1914 вступив до Легіону УСС, отримав звання старшого десятника; брав участь у боях проти рос. армії в Карпатах. На поч. 1915 через хворобу звільнений з військ. служби. Працював тех. кер. нафтоочисного з-ду в м. Пардубице (нині Чехія). Після Листопадового чину повернувся до Сх. Галичини. Призначений урядом ЗУНР хіміком на нафтопереробній ф-ці в м. Дрогобич. У 05.1919 потрапив у польс. полон, перебував у таборі для полонених м. Вадовиці, згодом у таборі для інтернованих у м. Домб'є (нині обидва Польща).

Після звільнення працював у нафтовій пром-ті ЧСР. Невдовзі повернувся до Сх. Галичини й заснував власне підприємство. 1928 отримав запрошення від уряду Японії прибути в Маньчжурію для облаштування нафтоочисного з-ду; від цієї пропозиції відмовився.

П. у с. Майдан (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.).

Лит.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1937. Ч. 6. С. 21.

Богдан Паска

КОТІК **Тома**

(20.09.1890–24.01.1973) – старшина УГА, кооператор. Н. у с. Лисець (нині смт Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї старшини австро-угор. армії. Закінчив з відзнакою кадет. шк. в м. Львів (1911). Служив у 56-му піх. полку австр. армії.

На поч. ПСВ відправлений на Сх. фронт. Важко поранений, лікувався у шпиталі м. Краків. 1.05.1915 призначений поручником 56-го полку. Листопадовий чин 1918 застав К. в м. Перемишль. Одразу зголосився до служби в УГА; як старшина відправлений на фронт. 24.12.1918 потрапив до польс. полону, звідки 28.02.1919 втік, знову воював в УГА. Призначений до відділу поповнення війська ДСВС. 15.05.1919 домігся призначення на фронт; ад'ютант групи сот. Януша, що базувалася в околицях м. Самбір (нині Львів. обл.). 27.05.1919 під час наступу польс. армії Галлера вдруге потрапив у польс. полон; 5 місяців перебував у різних таборах. Знову втік 5.11.1919, перейшов до ЧСР. 17.12.1919 інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія), де призначений у булавний відділ до запасного коша розпорядником військ. канцелярії уряду ЗУНР. 20.08.1920 іменований сотником. Згодом – ад'ютант ген. А. Кравса та В. Курмановича. 20.11.1921 переведений до 1-ї старшин. сотні в таборі для інтернованих м. Йозефов (нині Чехія), де був чл. комісії для перевірки старшин. ступенів і 1-м ад'ютантом Гол. команди частин УГА.

КОТІК
Тома

31.07.1924 закінчив молочар. шк. в м. Фридлант (нині Чехія). Згодом повернувся до Сх. Галичини. Розпочав молочар. справу в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Був нач. гол. торг. відділу "Маслосоюзу" в м. Львів, у 01.1929–19.07.1944 входив до дирекції "Маслосоюзу".

У 07.1944 емігрував з родиною до Німеччини, через кілька років – до США. Від 1949 проживав у м. Балтимор (шт. Меріленд), був активний в укр. т-вах та орг-ціях.

П. і похований у м. Балтимор.

Літ.: В Балтиморі помер Тома Котик // Свобода. 1973. 27 січ. Ч. 17; *Качор А.* Військовик і кооператор. Пам'яті сотника Томи Котика // Вісті Комбатанта. 1973. Ч. 4. С. 38–42.

Євген Лизень

КОТИЛЬ (КОТЕЛЬ)

Степан

(30.01.1887–17.12.1954) – отаман УГА. Н. у м. Комарне (нині Словаччина). Капітан австро-угор. армії. Учасник ПСВ.

Сотник УГА. Працював у Ліквідаційній комісії ДСВС у м. Відень. 1.03.1919 іменовані отаманом УГА.

Після завершення визвол. змагань працював касиром у Польсь.-швейцар. лісовій спілці в м. Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.).

11–12.1943 – команд. 30-го полку д-зії "Галичина". Нач. відділу рекрутування добровольців Військ. управи д-зії (з 01.1944). Демобілізований за станом здоров'я (02.1944). Після ДСВ емігрував до Канади.

П. у м. Торонто.

Літ.: *Боляновський А.* Дивізія "Галичина". Історія. Львів, 2000. С. 79, 120; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312.*

**Олександр Луцький,
Кім Науменко**

КОТИЛЬЙОН – орнаментальна прикраса з бісеру у формі мініатюрного вимпела з петелькою для кріплення.

З'явився напередодні ПСВ як своєрідне дівоче освідчення. У Великодні дні відбувалися т. зв. котильйонові забави. Дівчина виконувала й дарувала К. уподобаному нею парубкові, чіпляючи прикрасу на груди. Потім запрошувала до танцю – котильйону. Звідси й походить назва прикраси.

Для УСС К. став оповитим дівочою любов'ю оберегом і демонстратором етнічної та політ. належності, який носили біля серця. У період ЗУНР (1918–19), як свідчення українськості, К. набув широкого використання у парубочій та дівочій ноші; його почали вдягати на груди, шию (як краватку), пояс. Поряд із орнаментальними мо-

Котильйон.
Бісер, нитки, тканиня.
1930-ті, Бучацький
пов. Бучацький
краєзнавчий музей.
Експозиція.
Фото О. Федорчук.

Світлина Козьменка І.В. 1918, смт. Печеніжин Коломийського пов. Фотоархів Гаврищука В. Д. зі смт Печеніжина.

▲
Фрагмент світлини. Хор с. Чернятин. Перша половина ХХ ст., с. Чернятин Городенківського повіту. Городенківський краєзнавчий музей. Експозиція.

тивами, у композиціях К. поширилися мотиви-знаки: тризуб, лев у короні, блакитно-жовтий прапор, хрести (укр. військ. відзнаки), які іноді доповнювали ініціалами власника й ін. написами (напр.: "1918", "Боже, спаси Україну", "УНР"). У колористиці панувала жовта й блакитна барви.

Лит.: Федорчук О. Бісер у декорі традиційного одягу українців (питання типології) // Народознавчі зошити. 2012. № 3 (105). С. 458; Ї ж. Головні функції бісерного декору народної ноші українців // Народознавчі зошити. 2013. № 4 (112). С. 652.

Олена Федорчук

КОТЛЯРЧУК

Н.

(д. і м. н. і с. н.) – сапер, поручник УГА. Команд. інженерної сотні 1-ї бригади УГА. Поручник. Успішно проводив мінування. Проявив себе в ході Вовчухів. операції, зруйнувавши залізницю між с. Вовчухи і м. Городок. У "чотирикутнику смерті" входив до похоронної команди.

Подальша доля невідома.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 118–119.

Микола Вітенко

КОТОВИЧ

Володимир Йосипович

(12.10.1877–19.07.1948) – отаман УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Гніздичів (Кохавине) (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.) у сім'ї шкільного управителя. Здобув освіту в місц. шк. Після однорічної

військ. служби в австро-угор. армії (службу закінчив поручником) навч. на природничому ф-ті Краків. ун-ту. Учитель, шкільний інспектор у м. Стрий. Чл. місц. філій т-в "Боян", "Просвіта"; співзасн. т-в "Сокол", "Пласт". 1905 створив Кружок взаємної помочі галицьких і буковин. вчителів у м. Бібрка, згодом у м. Стрий. 06.1914 – співорганізатор проведення з'їзду "Сокола" в м. Львів. У 07.1914 мобілізований до австро-угор. армії. За героїзм нагороджений військ. нагородами, в т. ч. медаллю Signum Laudis. Останнє військ. звання в австро-угор. армії – майор. 08.1916 – команд. табору для військовополонених українців – солдатів рос. армії у м. Ярослав (нині Польща). Організував для них хор, оркестр, театральний гурток.

1.11.1918 зголосився до УГА у м. Стрий. Командант Стрийської ОВК. 1.01.1919 іменований отаманом. Згодом учасник боїв з поляками, походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Відповідав за постачання боєприпасів і продовольства для УГА. Перехворів на тиф у м. Вінниця. Зумів переправитися до ЧСР, де інтернований у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія). Організував навч. низки стрільців на муз. і вокал. студіях в Італії, ін. – на с.-г. та пед. курсах у ЧСР.

1923 повернувся до м. Стрий, працював у "Рідній школі", заснував Учи-

тел. жін. семінар. Засн. і дир. філії Муз. ін-ту в м. Стрий, організатор оркестрів, диригент. Співпрацював з ОУН. 1932 – співзасн. Стрий. краєзнавчого музею “Верховина”.

З 10.1939 – шкільний інспектор у м. Стрий. Восени 1940 змушений переховуватися від співробітників НКВС. З 07.1941 – заст. посадника м. Стрий, очолював харчовий відділ.

1943 виїхав до Німеччини. З 1945 перебував у ДП м. Берхтесгаден.

П. у м. Мюнхен. Похований у м. Берхтесгаден. 8.03.1958 нагороджений Воєнним хрестом Симона Петлюри (по-смертно).

Літ.: Котович О. Із життєвих доріг забутого мужа // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1977. Ч. 17. С. 55–58; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 118–119; *Шанківський Л.* Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // “Ї”. Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Микола Вітенко

КОХ Ганс

(Koch Hans; 07.07.1894–09.04.1959) – старшина УГА, нім. історик. Н. у м. Львів, де здобув середню освіту.

Під час РСВ служив у 35-му полку крайової оборони. Від 12.1918 – в УГА;

іменований поручником, потім сотником. До 06.1919 – шеф оперативного відділу штабу 2-го корпусу, згодом до 02.1920 – шеф оперативного відділу НКГА, 02–04.1920 – шеф штабу 1-ї бригади ЧУГА.

Восени 1921 виїхав до м. Відень, де в ун-ті здобув наук. ступінь д-ра філософії (1924). Проф. сх.-європ. історії в нім. ун-тах м. Кенігсберг (нині Калінінград, РФ), Бреслав (нині Вроцлав, Польща), Відень (Австрія) і Мюнхен (Німеччина); дир. Сх.-Європ. ін-ту в Бреславі (1937–40) та Мюнхені (від 1952).

Під час ДСВ – офіцер нім. армії для зв'язків з українцями, експерт з укр. питань; 1939–40 допоміг багатьом українцям урятуватися від рад. репресій. Після ДСВ продовжив наук. діяльність, був євангельським пастором. 1949 обраний дійсним чл. НТШ в Америці. У м. Мюнхен: 1952–54 – фундатор і голова Нім.-укр. т-ва ім. Гердера, чл. кураторії УВУ. Автор низки монографій з історії Церкви; досліджував відносини Візантії і Києва; мемуарист, перекладач. Позитивно налаштований до укр. визвол. прагнень, знав позитиви й негативи укр. ментальності. Чужинець, який зауважив феномен високої дисципліни УГА – “була не так звичайною формою, як справою довір'я до поодиноких осіб”. Автор кн. “Договір з Денікіним” (1931).

П. у м. Мюнхен.

Літ.: Бачинський В. Ганс Кох (з нагоди 60-ліття) // Свобода. 1954. 30 берез.; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; *Якимович Б.* Збройні Сили України: нарис історії. Львів, 1996; *Його ж.* Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446; Encyclopedia of Ukraine / ed. by V. Kubijovyc. Vol. 2: G–K. Toronto; Buffalo; L., 1988.

Богдан Якимович

КОХАНОВСЬКИЙ Іван

(15.12.1867–06.12.1931) – адвокат, громад.-політ. діяч. Батько стрільця УГА В. Кохановського, який загинув у боях біля м. Київ, та І. Кохановської-Левецької, працівника РДС ЗУНР. Н. у

**КОХАНОВСЬКИЙ
Іван**

КОЦИК
Роман Іванович

м. Львів у сім'ї банків. урядовця. Здобув освіту в АГ м. Львів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту.

Від 1900 працював нотаріусом у м. Рожнятів (нині смт Івано-Франк. обл.). Згодом очолив суд у м. Краковець (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.). Чл. УНДП. Організатор мережі читалень "Просвіти" в Яворівському пов. 1908 і 1913 обраний послом до Галиц. крайового сейму, входив до Укр. сеймового клубу.

18–19.10.1918 – учасник укр. Конституанти в м. Львів. Чл. законодавчої комісії УНРади ЗУНР. У 07.1919 разом з кер-вом ЗУНР відступив за р. Збруч. Проживав у м. Кам'янець-Подільський, працював у суд. органах УНР м. Вінниця. На поч. 1920 – суддя в 1-му корпусі УГА. Перехворів на тиф. У 03.1920 інтернований поляками в таборі біля с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.).

З 1921 – окружний суддя у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Чл. УНДО (входив до ШНК), НТШ, "Просвіти", ін. укр. т-в. З 04.1929 працював у власній адвокат. конторі в м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.).

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі.

Літ.: Н. Н. Іван Кохановський // Альманах Станіславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 437–438; Посмертні згадки. Іван Кохановський // Діло. 1931. 9 груд. Ч. 276. С. 6; Похорони бл. п. Івана Кохановського // Діло. 1931. 13 груд. Ч. 280. С. 4; Чорновол І. 199 депутатів Галицького Сейму. Львів, 2010. С. 143.

Микола Вітенко

КОЦИК

Роман Іванович

(1895–11.04.1970) – агроном, громад. діяч. Н. у с. Хмелева (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). Навч. в укр. г-зіях м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) і Перемишль (нині Польща).

Під час РСВ – в австро-угор. армії. Потрапив у рос. полон, звідки втік 1917. У м. Балта (нині Одес. обл.) – секретар обл. к-ту Сел. спілки; тут українізував г-зію та комерц. шк., де викладав; дописував до укр. преси.

Після проголошення ЗУНР – урядовець повітов. комісаріату в м. Заліщики. У 07.1919 перейшов за р. Збруч; урядовець з особливих доручень при МВС, нач. відділу при Мін-ві фінансів УНР в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

1920 повернувся до с. Хмелева. 1927 завершив студії у високій агрономічній шк. м. Відень, де протягом певного часу належав до управи представництва фірми "Поділля", що займалося продажем товарів, доставлених із м. Бучач (нині Терноп. обл.). Від 1932 працював на с.-г. дослідній станції у с. Шутроминці (нині Заліщиц. р-ну). Від 1936 – чл. Польс. держ. помологічної комісії Пд. Поділля.

1939 виїхав до Німеччини, де працював агрономом. 1949 емігрував до США. Спочатку працював на фермі в шт. Меріленд, 1951 переїхав до м. Рочестер (шт. Нью-Йорк), де займався городництвом. Автор публікацій у наук. і популярних вид.

П. у м. Рочестер.

Літ.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 175–178, 388–389, 486, 563, 911, 912; Історико-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / ред. кол.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дrajн-ньовський. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974. С. 716, 850–854; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 344.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

КОЦИЛОВСЬКИЙ

Йосиф Петрович

(чернече ім'я: Йосафат; 03.03.1876–17.11.1947) – церк. і громад. діяч. Н. у с. Пакошівка Сяніцького пов. (нині Польща). Син Петра і Катерини (Косар) Коциловських. Навч. у нар. шк. с. Пакошівка (1882–86), у г-зії м. Ясло (нині Польща; матура 1895), на юрид. ф-ті Львів. ун-ту (1896–98). У м. Львів став активним учасником укр. т-в "Академічна громада" і "Сокіл". 1898 пе-

рервав навч. та вступив до однорічної офіцерської шк. в м. Відень, де здобув звання лейтенанта артилерії у резерві. У 03.1900 скерований на службу до гарнізону в м. Львів, але через кілька місяців покинув військ. кар'єру. Спершу вступив до духовної семінарії в м. Перемишль (нині Польща); потім, за скеруванням єпископа К. Чеховича, з 10.1901 розпочав філос.-богослов. студії в Урбаніанській колегії м. Рим, де став 1-м ред. "Записок питомців Руської колегії в Римі", бібліотекарем і префектом. 1903 захистив докторат з філософії, 1907 – з богослов'я. Висвячений на священника 6.10.1907 у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) єпископом Г. Хомишиним.

9.10.1907–1.10.1911 – віце-ректор і проф. фундаментальної догматики в Станіславів. духовній семінарії. 2.10.1911 вступив у новіціят ЧСВВ у с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.), змінив світське ім'я Йосиф на монаше Йосафат на честь мученика за унію Й. Кунцевича. 16.05.1913 склав перші чернечі обіти. До поч. ПСВ викладав богослов'я для семінаристів ЧСВВ у монастирях с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) і м. Львів, проводив реколекції на парафіях. Восени 1914 з протоігуменом о. П. Філясом виїхав до м. Відень, потім – до м. Кромержиж (нині Чехія), де був ректором тимчасової греко-катол. духовної семінарії. У 10.1915 повернувся до

Крехів. монастиря. 13.06.1916 склав довічні обіти.

28.11.1916 імператор Карл I номінував К. єпископом для Перемишль. єпархії, 29.01.1917 номінацію затвердив Папа Римський Бенедикт XV. Єпископську хіротонію отримав у катедральному храмі м. Перемишль 23.09.1917 з рук митрополита А. Шептицького за співучасті єпископів Г. Хомишина, Д. Няраді та Й. Боцяна, у присутності 7 єпископів лат. і вірмен. обрядів, представників держ. влади на чолі з намісником Галичини графом К. Гуйном.

Як перемишл. єпископ брав участь у конф. архієреїв Галиц. греко-катол. митрополії (1918–38), підписував їх рішення та спільні пастирські листи. З перших днів єпископства дбав про звільнення з австр. в'язниць священників і вірних, несправедливо звинувачених у москвофільстві; заснував т-во "Єпархіальна поміч". 14.02.1918 відправив урочисте богослужіння з нагоди Брест. договору між УНР і д-ми Четверн. союзу. У 10.1918 увійшов до складу Конституанти, згодом – УНРади у Львові. Призупинивши наприкінці 10.1918 навч. у Перемишл. духовній семінарії, закликав студентів-богословів "сповнити свій обов'язок" при побудові Укр. д-ви. Під час польс.-укр. війни 1918–19 відправив урочистий молебень за УСС, які 4.11.1918 оволоділи Перемишлем. Після захоплення Перемишля поляками 11.11.1918 призначив адміністратором сх. укр. частини єпархії дрогобиц. декана о. К. Федоровича. Влітку–восени 1919 зазнав утисків польс. адміністрації; поліція проводила обшуки та ревізії, арештувала крилошанина К. Богачевського. 1922 К. разом з греко-катол. ієрархами та громад. діячами підписав звернення "До всього культурного світу", в якому засуджено репресивну ("екстермінаційну") політику польс. адміністрації щодо українців. 1925 визнав умови Конкордату між Польщею та Апостольським престолом.

У міжвоєн. період К. провів канонічні візитації парафій єпархії, завершив буд-во й посвятив будинок духовної семінарії в Перемишлі (1921);

встановив 4-річний (1922) термін навч. (з 1931 – 5-річний), сформував викладацький колектив семінарії; запровадив обов'язковий цілібат (1925), наук. диспути для семінаристів; здібних студентів направляв на богослов. студії до м. Рим (Італія), Інсбрук і Відень (Австрія). За час єпископства висвятив на священників 388 світських богословів (з них 210 – у стані цілібату) та 88 василіан. Зробив традиційними реколекції для духовенства й місії для народу, підтримував розвиток чернечих чинів – отців і сестер ЧСВВ, сестер служебниць згромадження Непорочної Діви Марії, заснував згромадження сестер св. Йосифа, сприяв розвитку Апостольства молитви та Марійських т-в молоді, опікувався сиротинцями, дитсадками й школами. 1926 отримав єпископа-пом. Г. Лакоту. 1929 підтримав ідею розвитку Католическої акції (КА), 1934 заснував єпархіальний ін-т КА (ЄІКА) в м. Перемишль. 1930 спільно з ін. ієрархами УГКЦ підтримав створення Укр. католическої партії. Фінансував газ. "Бескид" (1929–31), перейменовану в "Український Бескид" (1933–39). Зазнав утисків з боку польс. адміністрації, яка домоглася створення 1934 Апостольської адміністрації Лемківщини під юрисдикцією Ватикану на основі 9 деканатів Перемишль. єпархії.

Під час ДСВ безвізійно мешкав у єпархії. У 09.1939 залишився на підконтрольній СРСР тер. єпархії, а для окупованої Німеччиною частини єпархії створив ген. вікаріат у м. Ярослав (нині Польща) під проводом єпископа-пом. Г. Лакоти. 1939–41 потрапив під таємний нагляд органів НКДБ СРСР. У період нацист. окупації К. двічі викликали на допит у гестапо, де погрожували ув'язненням у концтаборі за виявлені випадки переховування євреїв греко-католическим духовенством єпархії.

Заарештований 21.09.1945 органами польс. служби держбезпеки в Перемишлі за відмову підтримати акцію переселення етніч. українців з Польщі до УРСР, вивезений до в'язниці в м. Ряшів (нині Польща). 17.01.1946 доставлений до прикордонної ст. Медика (нині Польща), переданий рад. прикордон-

ній заставі в м. Мостиська (нині Львів. обл.), де владику переконували взяти участь у ліквідації УГКЦ, але К. відмовився. 24.01.1946 з дозволу НКДБ УРСР звільнений і повернувся до Перемишля.

26.06.1946 повторно арештований органами держ. безпеки та поліції Польщі за відмову добровільно переселитися до УРСР, депортований з Перемишля до прикордонної ст. Медика. 2.07.1946 заарештований органами МГБ УРСР за звинуваченням в "антирадянській діяльності". Слідство за справою К. тривало 8.07–23.09.1946; тоді владику перевели до лікарні міськ. тюрми № 1 УМВС Київ. обл., де він перебував до 01.1947. 24.01.1947 слідчим оголошено вирок щодо К., справу передано до суду. 21.02.1947 засуджений військ. трибуналом УМВС Укр. округу в м. Київ на 10 р. ВТТ і 5 р. позбавлення громадянських прав.

П. у ВТК № 35 у смт Чапаєвка (нині в межах м. Київ). Похорон К. організували правосл. черниці Покровського монастиря.

У 1950-х підпільні священники Перемишль. єпархії упорядкували могили. Тлінні останки К. о. Й. Каваців перевезено на різні місця: 1977 – з Києва на Янів. цвинтар у м. Львів, 1986 – у с. Яблунівка Стрий. р-ну Львів. обл., з 1998 зберігаються в храмі Благовіщення Пречистої Діви Марії в м. Стрий. 24.04.2001 у Ватикані проголошено декрет про мучеництво К., 27.06.2001 Папа Іван-Павло II у Львові в декреті про беатифікацію проголосив К. блаженним. 12.08.2001 у церкві Благовіщення Пречистої Діви Марії в м. Стрий під час Літургії, яку служив Глава УГКЦ Л. Гузар, востаннє перезахоронено прах блаженного К.

31.05.2013 адміністратор Стрий. єпархії УГКЦ єпископ Т. Сеньків передав до Перемишль.-Варшав. архієпархії УГКЦ частину мощей блаженного К., які захоронено у відновленому храмі Св. Івана Хрестителя в м. Перемишль. У 04.2015 Глава УГКЦ С. Шевчук освятив наріжний камінь під буд-во храму блаженних К. та Г. Лакоти в м. Самбір (нині Львів. обл.). У 10.2015,

на звернення Ін-ту історії Церкви УКУ, К. посмертно реабілітований прокуратурою м. Київ.

Лит.: Баб'як А. Нові українські мученики ХХ ст. Рим, 2002; *Бадяк В.* Наш Владика: Життя та посмертні митарства перемишльського єпископа Йосафата Коциловського. Львів, 2000; *Боцюрків Б.* Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / перекл. з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів, 2005; *Горан Т.* Суспільна діяльність Перемишльського єпископа Йосафата Коциловського у міжвоєнний період (1919–1939) // Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ "Добрий пастир". Богослов'я: зб. наук. праць. 2014. Вип. 6. С. 116–122; *Єршеїш О.* Греко-католицьке духовництво в умовах ЗУНР: роль у формуванні органів влади, творенні українського війська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 199–208; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 28, 30, 31, 202, 213, 216; *Назарко І.* Йосафат Коциловський, ЧСВВ: єпископ Перемиський, 1916–1946. Торонто, 1954; *Пилипів І. В.* Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Східної Галичини (1918–1939 рр.). Тернопіль, 2011; *Прах Б.* Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 257–260; *Рубльова Н. С.* Коциловський Йосафат // ЕІУ. Т. 5. К., 2008. С. 245–246; *Iwaneczko D.* Biskup Jozafat Kosciolowski (1876–1947): Życie i działalność // Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. Т. 3. Przemyśl, 1996.

**Ігор Пилипів, Тетяна Горан,
Руслан Делятинський**

КОЦОВСЬКИЙ

Микола-Роман Володимирович

(20.11.1889–10.12.1919) – військ. лікар. Н. у м. Львів у сім'ї педагога й літературознавця. Випускник АГ м. Львів (1908). Студював медицину в ун-тах м. Львів і Грац (Австрія). Після здобуття

навесні 1918 доктора диплома служив лікарем в австро-угор. армії.

До УГА вступив у 11.1918; навесні 1919 призначений начальним лікарем ("санітарним шефом") 2-го корпусу; мав військ. звання сотника-лікаря. У складі УГА перебував за р. Збруч. Учасник наради в 11.1919 у м. Вінниця за участю Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича, на якій доповідав про стан УГА під час епідемії тифу. Сот. Є. Бородієвич писав згодом, що під час епідемії К. "працював цілими днями й ночами, недосипляючи їх, ходив від квартири до квартири, де лежали хорі, лічив їх, тішив, робив все, що міг як чоловік і лікар зробити, з вичерпання падав з ніг; ...був це лікар дуже солідний, працюючий, а як старшина і товариш тішився великим прив'язанням і пошаною у тих всіх, що його знали; ...один з найкращих многонадійних лікарів".

П. від тифу в м. Немирів (нині Вінниц. обл.).

Петро Гуцал

КОЦУР

Іван

(18.12.1895–29.12.1971) – четар УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Якимчиці (нині Городоцьк. р-ну Львів. обл.). Навч. в АГ м. Львів. Учасник хору, організатор "Просвіти" в с. Якимчиці.

У 08.1914 разом з Ф. Черником, А. Тершаківцем та ін. зголосився добровольцем до УСС. Стрілець тех. сотні УСС. Поранений у боях біля с. Веречки (нині Верхні Ворота Воловецьк. р-ну Закарп. обл.). У 04.1917 закінчив австр. старшин. шк. Командант тех. сотні. 2.07.1917 в бою біля с. Конюхи потрапив у рос. полон. Навесні 1918 звільнений, повернувся додому.

Учасник Листопадового чину в м. Львів, а також боїв з поляками під м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну), Белз (нині Сокал. р-ну, обидва Львів. обл.). Командант тех. сотні 1-ї бригади УГА, хорунжий. 1.01.1919 іменованний четарем УГА. Після відступу УГА за р. Збруч перехворів на тиф біля м. Бердичів (нині Житомир. обл.). 3 11.1919 працював у Вищому військ. суді ДА УНР.

**КОЦУР
Іван**

У 08.1920 зміг повернутися додому. Закінчив однорічні торг. курси та Вищі торг. студії у м. Львів. Працював у м. Варшава інспектором-контролером т-ва "Рух". 05.1940–06.1941 – дир. Укр. вид-ва в м. Краків (нині Польща). Згодом ревізор у стр-рі Укр. центр. к-ту в м. Краків.

1944 емігрував до Німеччини, згодом до США. Проживав у м. Детройт (шт. Мічиган). Чл. управи т-ва "Самопоміч", Клубу емеритів; голова Станиці УСС та Координаційного к-ту комбатант. орг-цій. Займався громад.-культ., освіт., виховною роботою.

П. і похований у м. Детройт.

Літ.: Бл. п. Іван Коцур // Свобода. 1972. 4 січ. Ч. 1. С. 5; О. У. Іван Коцур // Вісті Комбатанта. 1972. № 1. С. 437–438.

Микола Вітенко

КОЧЕРГАН

Михайло Степанович

(15.09.1886–після 1948)–юрист, дипломат, громад.-політ. діяч, укр. повітовий комісар Вашківського пов. Н. у с. Стебні (нині Путил. р-ну Чернів. обл.) в сел. сім'ї. З 1900 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, де в 07.1908 склав матуральні іспити. Студіював право в Чернів. ун-ті (1908–12). 30.07.1912 отримав абсолюторіум. 24.06.1913 здобув

ступінь д-ра права. У 03.1913 іменованій практикантом крайового уряду в м. Чернівці. З 09.1913 переведений на посаду практиканта крайового уряду при повітов. старостві в м. Заставна (нині Чернів. обл.).

Чл. укр. акад. т-ва "Союз", від 10.1909–чл. його правління. Один з організаторів нар. віча, влаштованого цим т-вом спільно з т-вом "Руська бесіда" в с. Ленківці (нині в складі м. Чернівці) 27.11.1910. З 10.1912 – чл. правління університет. студент. дому ім. цесаря Франца-Йосифа в м. Чернівці.

Перед загрозою рос. окупації 28.08.1914 евакуйований до м. Відень, де проживав з дружиною Наталією, уродженою Данчул; працював у канцелярії МВС Австрії. Після вигнання рос. військ із Буковини в 06.1915 повернувся до м. Заставна, де продовжив службу при повітов. старостві. У 03.1916 нагороджений золотим хрестом заслуг з короною на стяжці медалі за хоробрість. 1917 виконував функцію цивільного комісара при військ. генерал-губернаторстві в м. Люблін (нині Польща). Повернувшись на Буковину, 25.05.1918 іменованій кер. канцелярії повітов. староства в м. Вашківці (нині Вижиці. р-ну Чернів. обл.).

4.11.1918, як комісар УНРади, перебрав владу в пов. Вашківці від австр. повітов. старости. 6.11.1918 був у числі укр. депутатів і представників Крайового к-ту Буковини, які перебрали владу в найважливіших держ. установах м. Чернівці й очолили їх. Після окупації Буковини рум. військами виїхав до Галичини. З 01.1919 працював у президентському бюро ДСВНС ЗУНР у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Чл. президії Буковин. ради, засн. в м. Станіславів 10.03.1919 з буковин. членів УНРади та їх довірених осіб.

У 07.1919 евакуйований разом з урядом ЗУНР та УГА за р. Збруч, де перейшов на службу Директорії УНР. 1.08.1919 іменованій радником при міністрі закорд. справ УНР В. Темницькому, 1.09.1919 – дир. департаменту чужоземних зносин МЗС УНР. Після відновлення 18.08.1919 діяльності Бу-

ковинської нац. ради в Придніпрянській обл. УНР обраний її головою. Разом із С. Івановичем та В. Сороневичем представляв Буковинську нац. раду на Держ. нараді, скликаній Директорією УНР 25.10.1919 в м. Кам'янець-Подільський, де виступив від імені буковинців. У конфлікті між Диктатором ЗУНР Є. Петрушевичем та Гол. от. С. Петлюрою став на сторону останнього.

Після 11.1919 – на еміграції у м. Варшава, виконував відп. доручення уряду УНР. У 02.1920 в числі укр. дипломатів перебував у м. Відень як кер. секції МЗС УНР.

На поч. 1920-х емігрував до ЧСР, де був надрадником у земській управі Підкарпат. Русі в м. Ужгород. 4.11.1938 прибув до м. Хуст (нині Закарп. обл.) для орг. забезпечення управління тер. Підкарпат. Русі (разом з радником Стебельським). Голова карпато-укр. делегації на переговорах між Карпат. Україною та Румунією у справі прикорд. руху в 11.1938. У 12.1938 іменованний нач. департаменту законодавства і застережних справ в уряді А. Волошина. В 01.1939 брав участь у переговорах у м. Будапешт (Угорщина) як чл. делімітаційної комісії (разом з Ю. Бращайком). 03.1939 – голова президії уряду Карпат. України. 15.03.1939 обраний секретарем Союму Карпат. України. Йому довірили проведення присяги послів (депутатів), а також зачитування тексту присяги президента. Підпис К., разом з підписами А. Штефана, А. Волошина та А. Дутки, стоїть під ухваленим Союмом 15.03.1939 конституц. Законом Ч. 1, яким проголошено держ. незалежність Карпат. України.

Після окупації Карпат. України угор. військами ув'язнений. Звільнений завдяки заходам Евакуаційної комісії при нім. консульстві в м. Хуст; виїхав до м. Прага (нині Чехія), де мешкав упродовж ДСВ. Один з меценатів виданої 1942 в Празі праці С. Наріжного "Українська еміграція".

У 05.1945 заарештований у Празі рад. спецслужбами й вивезений до СРСР. Разом з ін. чільними діячами Карпат. України був ув'язнений на 8 р. ка-

торжних робіт. За неперевіреними даними, перебував у ВТТ Комі АРСР (нині Республіка Комі, РФ), де й п.

Літ.: Архів Української Народної Республіки. Міністерство Закордонних Справ. К., 2016. С. 247, 505; *Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є.* Буковинці у боротьбі за українську державність (1917–1922 рр.). Чернівці, 2007. С. 454–464; *Гулька Б.* Одповдь п. к. Кочергани // Подкарпатска Русь. 1928. Ч. 6. С. 131–133; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 223–224; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 384–385, 430–431; *Доценко О.* Літопис української революції. Матеріали й документи до історії української революції. Т. 2. Кн. 4. 1917–1922. К.; Львів, 1923. С. 129–131, 315–318; *Мазела І.* Україна в огні й бурі революції. К., 2003. С. 272; *Макух І.* На народній службі. Детройт, 1958. С. 240–241; *Попович І.* Листопадові дні на Буковині // Наше Життя. 1947. 1 груд.; Про долю закарпатсько-українських діячів // Наше Життя. 1947. 25 берез.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

КОЧЕРЖУК Дмитро

(д. н. н. – осінь 1919) – старшина УГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Здобув середню освіту.

В УГА – з 12.1918, служив у Станиславівській ОВК. 1.03.1919 іменованний четарем. Надалі старшина інтендатури 3-го корпусу. Перебував на Наддніпрянщині.

П. від тифу в "чотирикутнику смерті".

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 250; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 163; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 115.

Петро Сіреджук

КОШУТА
Осип**КОШАК
Микола**

(16.08.1874–28.06.1969) – правник, старшина УГА. Н. у м. Косів (нині Івано-Франк. обл.). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту, здобув докторат з права.

Під час ПСВ служив в інтендатурі Легіону УСС. Від 1.11.1918 – в УГА; 1.03.1919 іменованій сотником інтендатури. З 07.1919 – на Наддніпрянщині. На поч. 1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі в м. Перемишль (нині Польща). Після звільнення переїхав до м. Відень.

П. у м. Відень.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 138.

Петро Сіреджук

КОШИЦЬ**Олександр Антонович**

(12.09.1875–21.09.1944) – хоровий диригент, композитор, учений-етнограф, культ. і громад. діяч. Н. у с. Ромашки Канівського пов. Київської губ.

(нині Миронів. р-ну Київ. обл.). Навч. у Київ. духовній акад-ї (1890–1901). 1902–03 працював учителем у жін. семінарії м. Ставрополь (нині РФ), 1904 – у г-зіях м. Київ. Навчав хоровому співу в Муз.-драм. шк. М. Лисенка та в Імпе-

раторському муз. уч-щі Києва (1911–13), Київ. консерваторії (1913–14). Співзасн. муз.-хорового т-ва “Боян” (1905).

Хормейстер і диригент Київ. опери (1916–17). Засн. Укр. респ. капели (25.01.1919). Капела під кервом К. 10–11 і 13–15.04.1919 виступала в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), згодом – у м. Стрий (нині Львів. обл.). У 05.1919 разом з Капелою виїхав на зарубіжні гастролі до країн Європи (ЧСР, Австрія, Швейцарія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Польща, Іспанія) та Америки (США, Аргентина, Уругвай, Бразилія, Канада, Мексика).

1924 замешкав поблизу м. Нью-Йорк (США). Диригував хоровими колективами США й Канади. Навчав диригуванню, записував нар. пісні, частину з яких обробив для хорового виконання.

П. у м. Вінніпег (Канада). Архів К. його дружина Т. Георгієвська передала Осередкові укр. к-ри і освіти у Вінніпезі.

Тв.: Кошиць О. Спогади. К., 1995.

Літ.: Антонович М. Кошиць О. А. Композитор церковної музики і диригент. К., 1975; Мистецтво України. Біографічний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. К., 1997. С. 329–330; *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Репринтне вид. 1942 р. / відп. ред. О. Купчинський. Львів; Кент; Острог, 2008. Ч. 1. С. 18–32.

Олег Павлишин

КОШУТА**Осип**

(1895–27.07.1937) – булавний УГА.

Під час ПСВ в складі австро-угор. армії брав участь у бойових діях на Італ. фронті. У 11.1918 вступив до УГА. Придільнений до команди залізн. ст. м. Гусятин (нині Терноп. обл.), де провадив канцелярію. Згодом переведений до провіантури ОВК м. Чортків (нині Терноп. обл.), отримав звання булавного. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. 1920 потрапив у польс. полон.

Після звільнення повернувся до м. Гусятин; брав участь у діяльності

осередків т-в "Просвіта", "Рідна школа". Завідував і був реж. аматор. театрального гуртка.

П. і похований у м. Гусятин.

Літ.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1938. Ч. 11. С. 20–21.

Степан Борчук

КРАВЕЦЬ

Микола

(07.12.1899 – д. і м. с. н.) – хорунжий УГА. Н. у с. Гаї Нижні (нині Нижні Гаї Дрогобиц. р-ну Львів. обл.).

Під час ПСВ воював у Легіоні УСС; іменований десятником, згодом старшим десятником. В УГА – з 11.1918, пройшов як хорунжий 1-ї бригади УСС весь бойовий шлях. З кін. 1920 – в таборах для інтернованих у ЧСР. 1925 виїхав з групою колиш. вояків УГА до ЧСР.

Подальша доля невідома.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 260.

Петро Гуцал

КРАВЕЦЬ

Остап

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА.

Поручник 19-го полку австр. армії. Учасник Листопадового чину в м. Львів. 05.1919 – комендант м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). 1.01.1919 іменований сотником НКГА. 3.05.1920 входив до військ. ради, на якій прийнято рішення про перехід підрозділів ЧУГА до ДА УНР. 6.05.1920 брав участь у переговорах із поляками в м. Немирів (нині Вінниц. обл.). 10.05.1920 інтернований поляками в с. Райгородок (нині Бердичів. р-ну Житомир. обл.). Згодом у таборі в с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.). 05.1921 – комендант 2-ї сотні старшин. куреня УГА у таборі м. Йозефов (ЧСР).

Літ.: Срібняк І. В. Інтерновані вояки УГА в таборі Йозефов (Чехословаччина) у 1921–1922 рр.: умови перебування та санітарний стан // Дриновський збірник. 2015. Т. VIII. С. 196–211; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 554.

Микола Вітенко

КРАВС

Антін

(23.11.1871–13.11.1945)–військ. діяч.

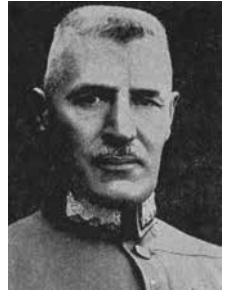
Н. у м. Берегомет (нині Вижиці. р-ну Чернів. обл.) у сім'ї нім. колоніста, мати – українка. Рано втратив батька, виховувався родичами в м. Відень. Випускник Віден. кадет. корпусу (1891), Віден. офіцерської шк. Служив у Галичині, командував сотнею, куренем. У роки ПСВ на Рос. та Італ. фронтах, команд. піх. батальйону 58-го Станиславів. полку, згодом команд. 55-го Бережан. полку. Відзначений бойовими нагородами. Підполковник австр. армії.

24.11.1918 прибув з Відня до м. Стрий (нині Львів. обл.); привіз із собою бл. 500 укр. солдатів, звільнених з італ. полону; підполковник УГА. 1.01.1919 іменований полковником. З 12.1918 – команд. бойової групи "Хирів", з 01.1919 – 8-ї Самбір. бригади, з 04.1919 – 3-го Галиц. корпусу. Проявив себе в ході Вовчухів. та Чортків. наступальних операцій. З 18.06.1919 – генерал-четар УГА. У 08.1919 – команд. 3-ї армій. групи в ході Київ. наступальної операції. 30.08.1919 своїми підрозділами зайняв правобережну частину Києва. Учасник переговорів з рос. ген. Добрармії М. Бредовим. Восени 1919 команд. 3-го корпусу УГА на більшовиц. і денікін. фронтах. Генерал-хорунжий. З 11.1919 переходив у нім. колонії Бергсдорф (нині с. Колосово Григоріопол. р-ну, Молдова), завдяки чому уникнув арешту більшовиками й у 02.1920 долучився до 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. Очолював окрему стрілец. бригаду з колиш. вояків УГА. Учасник польсь.-рад. війни. Наприкінці 08.1920 зі своєю бригадою зумів пройти від р. Дністер через м. Косів (нині Івано-Франк. обл.) на Закарпаття.

Перебував у таборі інтернованих частин УГА у м. Ліберець (нині Чехія). З 1923 – у Відні, діяч ветеран. т-в УГА. Автор спогадів "За українську справу", "На Україні", "Завязок і бої «групи Хирів»". 1935 – почесний гість з'їзду УНО у м. Берлін (нині ФРН). 1941 – чл. Укр. ген. ради комбатантів. У 05.1945 заарештований органами контррозвідки 3-го Укр. фронту, але незабаром звільнений за станом здоров'я.

КРАВЕЦЬ
Микола

КРАВС
Антін

П. у м. Відень, де й похований на цвинтарі Кальксбург.

Літ.: Ключенко О. Генеральна булава УГА // ЛЧК. 1931. Ч. 4. С. 5–10; Литвин М., Науменко К. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Харків, 2007; Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998.

Микола Литвин

КРАВЦІВ

Михайло Миколайович

(15.02.1887–28.08.1974) – інж.-землемір, сотник УГА. Н. у с. Станькова (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в реальній г-зії.

Учасник ПСВ. Випускник австр. старшин. шк. Сотник УГА. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

Після завершення визвол. змагань повернувся до Галичини. Мав власне землемірне бюро в м. Стрий. Провідний чл. УВО (1920) та ОУН. Разом з дружиною Меланією зазнав репресій з боку польс. влади. 04–12.1934 – в'язень концтабору в м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь). Голова 2-го Великого збору ОУН 31.03–3.04.1941 в м. Краків. Чл. УНК в Кракові (06.1941). Чл. Ради сеньйорів у м. Львів (07.1941). Арештований гестапо 15.09.1941, в'язень концтабору Аушвіц (1942–19.12.1944).

Після ДСВ мешкав у м. Інсбрук (Австрія), очолював місц. філію Ліги укр. політ. в'язнів. 1949 емігрував до Канади. Засн. і кер. Музею-архіву визвол. б-би України ім. С. Бандери в м. Торонто. Працював у вид-ві "Гомін України" та Гол. управі Ліги визволення України.

П. у м. Торонто, де й похований на цвинтарі Проспект.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007; Стрийщина: історично-мемуарний збірник / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 1. С. 247–250.

Микола Посівнич

КРАВЧУК

Ераст (Орест) Васильович

(13.11.1898–13.11.1978) – адвокат, четар УГА. Н. у м. Вижниця (нині Чернів. обл.) у сім'ї шевця В. Кравчука та Емілії, уродженої Бургман. Випускник г-зії та юрид. ф-ту ун-ту м. Чернівці.

Військ. службу розпочав як кадет-аспірант ландштурму, 1.11.1917 іменований лейтенантом піхоти в резерві 22-го полку стрільців крайової оборони. 1918 приділений до штурмового батальйону. 7.11.1917 нагороджений бронз. медаллю за мужність; 9.10.1918 – хрестом військ. заслуг 3-го класу з військ. декорацією та мечами.

У 01.1919 став на службу в УГА як четар бригади УСС. Як команд. сотні 5-го куреня 36-го Коломий. полку ім. гетьмана Мазепи воював на польс. фронті біля м. Львів до 05.1919. Восени 1919 відповідав за лазарет 4-ї Золочів. бригади УГА, який на поч. 12.1919 перевезено до с. Вороновиця (нині смт Вінниц. р-ну Вінниц. обл.) та розміще-

но в шкільних будинках, невдовзі – до с. Шпиків (нині смт Тульчин. р-ну Вінниць. обл.). Наприкінці 12.1919 захворів на тиф, передав опіку над сотнями хворих С. Гайдучку. Автор спогадів про пор. УГА І. Мельника, опубл. у чернів. газ. "Час".

У 1920–30-х вписаний до реєстру постійних адвокатів суду змішаної юрисдикції у м. Вишніця.

У 10.1940 разом з родиною виїхав до Австрії в рамках репатріаційного процесу між СРСР та Німеччиною. 12.03.1968 нагороджений Воєн. хрестом УНР 1917–1957.

П. і похований у м. Відень.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Од. зб. 35.

Лит.: Гайдучок С. Слідом санітарної служби в 4. Золочівський бригаді // ЛЧК. 1930. Ч. 4. С. 16–18; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1930. 17 жовт.; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 358; У другу річницю смерті бл. п. Ераста Кравчука // Буковина. 1981. Ч. 1 (23).

Володимир Старик

КРАВЧУК

Михайло

(26.10.1890–23.09.1972) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Довгий Войнилів (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Станиславів. г-зії. Навч. в духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту (1913–18) м. Львів. Одружений. Рукоположений на священника 15.09.1918 митрополитом А.Шептицьким. Підчас ПСВчителював у м. Долина (нині Івано-Франк. обл.).

Добровільно зголосився до УГА (02.1919); начальний духівник о. М. Іжак призначив К. польовим духівником 1-го полку піхоти 1-ї бригади УСС (замість о. І. Фединського). Прибув до НКГА в м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), звідки о. А. Калята направив його до штабу команди бригади УСС у с. Красів (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). 20.03.1919 прибув до команди полку в с. Викоти (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). Надавав духовну опіку стрільцям полку, з яким пройшов воєн. кампанію в Галичині, зокр. наступ на м. Хирів (нині

Старосамбір. р-ну Львів. обл.), відступ до м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.) та Бережани (нині Терноп. обл.), Чортків. офензиву, перехід за р. Збруч. Співпрацював і товаришував з письменниками Р. Купчинським та Мирославом Ірчаном (А. Баб'юком). У 07.1919 перебував із полком УСС, призначеним для "охорони Диктатури", на пн. від м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), згодом поселився у "турецьким замку"; богослужіння для стрільців відправляв почергово в польовій капличці в замку, у сільс. церкві, у правосл. храмі та в римо-католических костелі оо. домініканців. Через "нервовий розстрій", за порадою бригадного лікаря д-ра В. Щуровського, подав у відставку. У 09.1919 повернувся до Галичини, спершу конфіонований польс. поліцією, згодом звільнений; прибув до митрополита А. Шептицького в м. Львів, якому звітував про свою капеланську діяльність.

1919–26 – адміністратор парафії у с. Водники (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). 1926–36 – парох с. Негівці (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.), один з організаторів укр. сусп. життя на Калущині. 1936–44 – адміністратор парафії с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.), де також перекладав укр. мовою Св. Письмо, очолював гурток УПТ "Рідна школа" і надзірну раду споживчої кооперативи, викладав на самоосвітніх курсах для позашкільної молоді, брав активну участь у громад. нарадах.

Після ДСВ емігрував на Захід. 1946–49 перебував у ДП м. Міттенвальд (нині ФРН), входив до Спілки укр. письменників, митців і науковців. Звідти переїхав до Канади (1949–52), згодом став душпастирем для українців греко-католиків на еміграції в США (1952–72).

Здійснював переклади з грец., нім. та церк.-слов'ян. мов. Переклав тексти Євангелія ("Ісус Христос. Його життя, наука й чуда" (Львів, 1934), "Пісня над піснями" (Львів, 1936), "Голосіння пророка Єремії" (Жовква, 1938), "Книга Псалмів" (Рим, 1966)), тв. світського х-ру, зокр. 8-му пісню поеми "Герман і Доротея" Й.-В. Гете (Ужгород, 1944). Пе-

КРАЙКІВСЬКИЙ
Юліан Дмитрович

реклад “Слова про Ігорів похід” (опубл. у альманасі “Провидіння” (1966) та серії вид. НТШ “Укр. літ. б-ка” (Нью-Йорк, 1968. Т. 12) присвятив 50-й річниці Листопадового чину. Автор автобіогр. поеми “Дві весни” (у рукописі).

П. у м. Джерсі-Сіті. Похований 24.09.1972 у м. Нью-Арк (обидва шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Альманах Станіславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 783; Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст. Львів, 2012. С. 101; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 46, 83, 144–146, 238; *Лев В.* Вінок на свіжу могилу о. проф. Михайла Кравчука // Свобода. 1972. 20 жовт. Ч. 195. С. 4; *Михайловський Р.* Історія церкви Воздвиження Чесного і Животворного Хреста в Негівцях. Калуш, 2016. С. 22; Рогатинська земля. Збірник історико-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. Т. 1. С. 780, 794; Т. 2. 1996. С. 458; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 163.

**Олександр Лисенко,
Руслан Делятинський,
Оксана Дрогобицька**

КРАЙКІВСЬКИЙ Юліан Дмитрович

(10.08.1892–14.09.1975) – живописець, педагог, вояк УГА. Н. у с. Різдвяни (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії, Віден. акад-ї мист-в, на пед. курсах у м. Краків (нині Польща). 1916 створив знак “Мистецької (Артистичної) горстки”.

Служив в УГА. Військ. тематику відобразив у картинах “Артистична горстка УСС”, “Відворот УГА”, “Пам’яті полеглих”, “Пісня рекрутів”, “Чортківська офензива”, “Могила незнаного вояка”, “Більшовики в полоні УГА”. 1919 роботи К. вперше презентовано на Виставці малярства Галичини поряд із тв. відомих худ. К. Устияновича, І. Труша, О. Новаківського, М. Сосенка, О. Кури-

ласа. Рисунками К. оформлені двотомник “Українські Січові Стрільці” і “Пропам’ятна книга УГА”.

Після завершення студій у Краків. ун-ті працював викл. малювання в Учител. семінарії сестер василіанок у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), в укр. школі м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). На виставці 1931 у м. Львів демонстрував сповнені патріотич. духу твори – “Похід нації”, “Відвідини в тюрмі”, “Полковник Андрій Мельник в тюрмі”. Плідним для К. став 1936, коли намалював 16 картин з гуцул. тематики: “Аркан”, “Гуцульська церква”, “Довбуш”, “Прачка”, “Ніч в Карпатах”, “Ведмідь в нетрях”, “Мати”, “Гуцульська любов”, “Довбуш і Дзвінка”, “Чорногора”, “Скарб Довбуша” та ін. 1937 ілюстрував кн. “Хрест над Дніпром”. 1939–44 викладав в укр. г-зії та був співробітником музею “Опілля” у м. Рогатин.

1944 виїхав до м. Грац (нині Австрія), де заснував та очолив Об’єднання укр. митців в Австрії. З 1948 проживав у Канаді; єдиний з укр. митців узяв участь у Edmonton Exhibition (1948), на якій отримав найвищу нагороду за картину “Аркан”. Створив проект пам’ятника Т. Шевченка в м. Вінніпег; написав портрети Т. Шевченка, Н. Кобринської, А. Мельника, О. Басараб, С. Бандери. Відомий за циклами листівок на укр. тематику. Для оформлення місц. філії УНО виконав масштабну композицію “Чортківська офензива – атака кавалерії УГА в 1919 р.”.

П. і похований у м. Едмонтон.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; *Коваль І.* Сини світла і краси народжуються в Різдвянах // Галицьке слово. 2012. 10 серп.; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988.

**Степан Кобута,
Оксана Тріска**

**КРАЙОВИЙ КОМІТЕТ ОХОРОНИ
ВІЙСЬКОВИХ МОГІЛ (ККОВМ)** – громад. орг-ція, ств. як секція УГК 31.05.1921 з ініціативи І. Крип’якевича, за участю представників т-ва “Просві-

та", видавничої спілки "Червона Калина" та ін. з метою збереження і шанування укр. військ. поховань. Насамперед шлося про впорядкування заборонень укр. військовиків на Янів. та Личаків. цвинтарях у м. Львів. Невдовзі ККОВМ перетворився на координац. центр для пошуку, відновлення, упорядкування могил учасників укр. визвол. змагань, орг-ції їх ушанування, проведення поряд із ними процесій-обходів під час реліг. урочистостей (переважно на Зелені свята). ККОВМ збирав кошти на спорудження надмогильних пам'яників та хрестів. Велику допомогу к-ту надала УГКЦ.

ККОВМ проводив камасацію розкидання стрілець. могил, здійснюючи перепоховання на тер. великих цвинтарів. Орг-цією безпосередньо займалися ветерани УСС Б. Гнатевич та Д. Микитюк. Вони проводили пошукові експедиції, залучали місц. к-ти для упорядкування могил.

Для покращення роботи к-тів на місцях ККОВМ видав спец. "Вказівки", адресовані кожній укр. громаді Галичини, а також "Листок померлого". Цими документами регламентувалося оформлення могил, упорядкування інформації про загиблих і передання її до заг. картотеки К-ту. "Вказівки" містили поради щодо розмірів таблиць на хрестах загиблих, переліку їхніх особових даних, що виносили на таблицю, принципів формування схем колективних поховань із вказівкою точної кількості могил, зазначенням їхнього розташування, нумерації тощо.

Чимало зусиль ККОВМ докладав для встановлення імен і прізвищ укр. героїв, пошуку їхніх фотографій. Від 26.06.1921 ККОВМ щорічно організував масові заходи з ушанування пам'яті загиблих укр. стрільців і старшин у м. Львів, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Тернопіль та ін.

19.10.1921 діяльність УГК і всіх його підрозділів припинено польсь. владою. ККОВМ також було розпущено, однак його ініціатори продовжували свою роботу в напівлегальних умовах. Вони детально фіксували факти руйнування укр. військ. могил польсь. властями,

зникнення останків укр. героїв. 1926 І. Крип'якевич склав із себе повноваження керівника К-ту.

Після встановлення режиму санації в Польщі ситуація з можливістю впорядкування укр. військ. поховань покращилася. Вже 25.03.1927 у м. Львів було утворено Укр. т-во охорони воєн. могил (УТОВМ), яке діяло до 09.1939. До УТОВМ увійшли колиш. учасники Крайового к-ту, однодумці І. Крип'якевича: Б. Янів, Ю. Шепарович, Л. Куницький, Я. Колтунюк, І. Німчук, О. Павлів, М. Крип'якевич, О. Левицька, Л. Лепкий, А. Шпитковський, І. Лисий, С. Український та ін. Вони вже до 1929 цілковито впорядкували всі могили укр. стрільців на Личаків. та Янів. цвинтарях. Ефективна робота УТОВМ була можлива завдяки діяльності ККОВМ.

Літ.: Клименко Н. Історико-краєзнавча спадщина Івана Крип'якевича // Краєзнавство. 2010. № 1–2. С. 157–164; Крайовий комітет охорони воєнних могил. Секція українського горожанського комітету. Звернення до української суспільності з приводу зібрання і збереження пам'яток по полеглих героях. Львів, 1921. 8 с.; Стрілецькі некрополі Львова // Галицька брама. 1998. № 5–6. С. 3–6.

Михайло Сигидин

КРАЙОВИЙ УРЯД ВІДБУДОВИ В М. ЛЬВІВ – адм. установа Галичини, яка організувала держ. допомогу й надання субсидій підприємцям, власникам будівель, земельних ділянок та інфрастр-ри в краї, зруйнованих у роки ПСВ. Розпорядженням австр. Мін-ва громад. робіт 10.03.1914 у м. Львів утворено Крайове управління відбудови Галичини, що займалося наданням субсидій власникам майна та промисловцям, які зазнали воєн. збитків. 1918 управління реорганізували в Крайовий уряд відбудови (КУВ). Складався з 3 секцій: I (буд.); II (с.-г.); III (для відновлення торгівлі та пром-ті).

Після встановлення укр. влади в м. Львів УНРада призначила директором КУВ А. Гладишовського, який очолював цю інституцію 3–21.11.1918. Наступним дир. КУВ польсь. адміністрація

КРАМАР
Осип Андрійович

призначила О. Рачинського. 8.12.1918 Тимчасовий правлячий к-т у Львові доручив КУВ опрацювання детальної статистики матеріальних втрат Галичини в роки РСВ, яка мала би підтвердити претензії уряду Речі Посполитої на Мирній конф. у м. Париж та вимоги відшкодувань при ліквідації Австро-Угор. імперії. Задля виконання такого завдання в КУВ утворено IV секцію під кер. З. Лісовського. У результаті масштабних описово-статистичних робіт КУВ на кін. 1919 обрахував матеріальні втрати (руйнації житлових будинків, культових споруд, шкільних приміщень, шляхової інфраструктури, лісових угідь; знищення с.-г. інвентарю, меліоративної с.-м. великого, середнього та дрібного промислу, торгівлі, загибелі тяглової худоби) в роки РСВ в Галичині на суму 17 224 млн австр. корон.

КУВ припинив свою діяльність 1923.

Літ.: Павлишин О. Культурні втрати Галичини під час Першої світової війни // Пам'ятки України. К., 2015. № 3–4. С. 20–25; Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник / відп. ред. Д. Пельц. Львів; К., 2001. С. 135; Relacje nowego Prezydium Krajowego urzędu odbudowy złożone Komisji Rządzącej. Zeszyt II. Lwów, 1919.

Олег Павлишин

КРАМАР
Осип Андрійович

(07.01.1893–12.02.1949) – старшина УГА. Н. у с. Помонята (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. 1913 завершив навч. у г-зії м. Бережани (нині Терноп. обл.). Студював право у Львів. ун-ті.

Під час РСВ воював підстаршиною у 55-му піх. полку австро-угор. армії; 1917 іменованій хорунжим. В УГА – з 12.1918, старшина 1-го Львів. піх. полку ім. кн. Льва; 1.01.1919 отримав військ. звання четаря. Згодом – у складі 3-ї Бережан. бригади. Потрапив у польс. полон (Об.1919), перебував у таборі м. Вадовиці (нині Малопольс. в-ва, Польща).

1921 виїхав до м. Відень, де закінчив торг. акад-ю. 1926 емігрував до

Канади. Поселився в м. Едмонтон; працював на вир-ві, викладав у шк. українознавства. До 1938 був чл. УСГ й УНО. Опублікував оповідання зі стрілецької тематики: "Я вернуся", "Листопадові легенди", "Гая", "Забута могила" (усі 1947).

П. у м. Едмонтон.

Літ.: Байрак М. Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні 1928–1978. Едмонтон, 1978; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 305; Українська Стрілецька Громада в Канаді (1928–1938): альманах. Саскатун, 1938. С. 47.

Петро Гуцал

КРАМАРЧУК

Тадей

(13.09.1890–24.11.1966) – старшина УГА, громад. і кооп. діяч. Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.). Випускник г-зії м. Бучач.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії на різних фронтах. Від 12.1918 – в УГА. Після переходу за р. Збруч служив у Команді етапу армії; 1.08.1919 іменованій четарем. У 04.1920 потрапив у польс. полон; інтернований у таборі м. Тухоля (Польща), втік звідти 7.07.1920.

Повернувся до м. Бучач, тривалий час належав до управи кооперативи "Поступ", від 1927 – чл. дирекції ПСК.

1944 виїхав на Захід. Через кілька років емігрував до США. Діяльний у громад. орг-ціях діаспори. Автор спогадів та ін. публікацій.

П. у м. Детройт (США).

Літ.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 297, 302, 307, 313, 400; *Вишка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 65; *Мельничук Б.* Крамарчук Тадей // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 312; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 342.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

КРАСІЦЬКИЙ**Олександр**

(1870–1946) – підполковник УГА.

Учасник ПСВ. Майор жандармерії австро-угор. армії. 12.1918 – співорганізатор, комендант польової жандармерії УГА при НКГА. Отаман. 1.02.1919 іменований підполковником, командант Держ. жандармерії ЗОУНР. Обмежив склад жандармів до кількості, потрібної для поповнення жандармерії на час війни та ін. надзвичайних обставин, як це передбачалося австр. законом 1894 (поповнення становило ополчення). Під кер-вом К. вдосконалено орг-цію роботи, с-му контролю, ефективніше здійснювалося комплектування підрозділів. Уже в 02.1919 були здебільшого укруплені команди відділів, повітові команди й станиці. 1 старшина припадав приблизно на 155 жандармів. Шляхом пробної служби, практичного навч. поступово досягали зростання професійного рівня особового складу. Кер. підрозділів мали забезпечувати професійну та військ. підготовку підлеглих.

10.03.1920 подав у відставку. Після визвол. змагань проживав у м. Львів, Перемишль (нині Польща). Організатор укр. хору в м. Перемишль. Учасник щорічних святкувань 1.11, вшанування пам'яті М. Тарнавського 30.06.1938 у Перемишлі. Перебував у матеріальній скруті. Був позбавлений права на емеритуру. 1942 залучений до викладацької роботи в Шк. поліції м. Львів.

П. і похований у м. Львів.

Лім.: ЕУ. Т. 3. С. 1163; Крик розпуки українського громадянства // Діло. 1934. 13 черв. Ч. 153. С. 5; Маємо вишкolenих поліцистів! // Львівські вісти. 1942. 13 лютого. Ч. 31 (155). С. 3; Першолистопадіві свята. Свято 1 листопада в Перемишлі // Діло. 1935. 9 листоп. Ч. 300. С. 1; *Сідак В.* Національні спецслужби в період Української революції 1917–1921 рр. (невідомі сторінки історії). К., 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 292.

Микола Вітенко**КРАСНОПЕРА****Володимир**

(09.06.1887 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Н. у с. Скорики (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. у г-зіях м. Тернопіль і Львів. Студіював право у Львів. ун-ті. Відбувши однорічну військ. службу, працював у повітов. судах.

Під час ПСВ служив у австро-угор. армії. До УГА вступив у 11.1918; командував до 04.1919 вишколом УСС у с. Розгадів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.); цей підрозділ здійснював підготовку стрільців для 1-ї бригади УСС. Надалі служив військ. представником у посольстві ЗУНР у м. Відень, займався легалізацією колиш. вояків УГА в Австрії і ЧСР.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 4440. Оп. 1. Спр. 1597. Арк. 6–7.

Лім.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85.

Петро Гуцал, Ольга Малюта**КРАСНОПЕРА****Іван**

(18.08.1879 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Н. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.) в сім'ї міщан. Випускник г-зії (1900). Відбув однорічну військ. службу. Студіював право у Львів. ун-ті. Працював у повітов. судах.

Під час ПСВ служив у 103-й бригаді 53-ї піх. д-зії австро-угор. армії, отримав військ. звання надпоручника. Восени 1918 потрапив в італ. полон; після звільнення прибув навесні 1919 до Галичини, вступив до УГА (військ. група "Схід", потім 4-та бригада); мав звання поручника. Полонений поляками 1.05.1919, звільнений з табору в 01.1920, відправлений під нагляд поліції до м. Львів. Нелегально прибув у 02.1920 до ЧСР, де перебував у таборах для інтернованих вояків ГА, працював в укр. робітн. відділі. Став на облік жителів м. Мукачево (нині Закарп. обл.) 9.03.1921; невдовзі висувався канд. у судді громади м. Великий Бочков (нині смт Великий Бичків Рахів. р-ну Закарп. обл.).

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 4440. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 164.

Ольга Малюта

**КРАСІЦЬКИЙ
Олександр**

КРАСНОПЕРА
Северин Йосипович

КРАТ
Михайло Миколайович

КРАСНОПЕРА

Северин Йосипович

(30.05.1888 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Брат хор. УГА Л. Красноперу. Н. у с. Скорики (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. 1898–1906 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль. Студював право у Львів. ун-ті. 1910–11 відбудув однорічну військ. службу. Працював пом. адвоката в м. Золочів (нині Львів. обл.) і Тернопіль.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшинську шк., воював на фронті. Від 1917 служив інспектором у вишколі УСС, у 08.1918 призначений його командантом; іменованій поручником. Учасник боїв у м. Львів у 11.1918, командував залогою на Підзамчі. Потрапив у польс. полон, однак у 12.1918 зумів утекти й повернувся на службу в УГА; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Надалі викладав у підстаршинській шк. піхоти в м. Золочів. Після переходу за р. Збруч служив у штабі уповноваженого з військ. справ Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича, був нач. похідної канцелярії Військ. мін-ва УНР. Разом із сот. Ю. Буцманюком розробив проект знаку ордену Визволення (не реалізований; пізніше покладений в основу форми Хреста Симона Петлюри).

Від 08.1920 перебував у ЧСР. Здобув у Празьк. ун-ті ступінь д-ра права. Повернувся до Галичини (1928). Нострифікував диплом у Краків. ун-ті, працював пом. адвоката в с. Нове Село (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Від 09.1932 – адвокат у м. Синява (нині Підкарпат. в-ва, Польща), де був також активним діячем укр. громад. життя. 1938 переїхав із сім'єю до Словаччини (батьківщина дружини).

Подальша доля невідома.

Літ.: Дописи. Сінявщина // Діло. 1933. 4 лютого; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. із шкiцями. Нью-Йорк, 1960. С. 186–187; Пiнецький С. Українське січове стрілецтво. Львів, 1995. С. 170; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898–1998. До сторіччя заснування / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 483.

Петро Гуцал

КРАТ

Михайло Миколайович

(06.08.1892–08.08.1979) – генерал-хорунжий ДА УНР. Н. у м. Гадяч (нині Полтав. обл.). Навч. у Полтав. кадет. корпусі, Чугуїв. піх. юнкер. уч-щі, яке закінчив 1912.

Під час ПСВ – на фронті, підполковник рос. армії. В укр. війську від 1917: заст. нач. оперативного відділу Київ. військ. округу, 1918 – заст. команд. Запороз. д-зії. Брав участь в обороні Києва від більшовиків узимку 1918. Улітку 1919 – команд. 8-го Чорномор. полку 3-ї Залізної д-зії. Нач. штабу Запоріз. д-зії ДА УНР у 08.1919 під час спільного походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Учасник 1-го Зимового походу ДА УНР (12.1919–05.1920); влітку–восени 1920 – команд. дивізіону, заст. команд. кінно-гірської гармат. бригади.

Від 11.1920 – у таборах для інтернованих вояків ДА УНР у Польщі. Перебував у таборі на Лобзові (передмістя м. Краків) та в с. Бронівце (обидва нині Польща). Активний громад.-політ. діяч укр. військ. еміграції, чл. Укр. військ.-істор. т-ва.

В умовах ДСВ – чл. Союзу укр. кооперативів у м. Холм (нині Польща). На поч. 1945 – нач. штабу 1-ї Укр. д-зії Укр. нац. армії ген. П. Шандрука, яка здалася в полон брит. армії на пд. Австрії та Балканах. 1945–48 – у таборі для інтернованих м. Белларія (Італія), де завдяки зусиллям К. організовано укр. культур.-світ. заклади: театр, г-зію, хор, худ. майстерні, спортивний клуб.

1950 емігрував до США, де очолив братство колиш. вояків 1-ї Укр. д-зії. Автор спогадів “Козацькому роду нема переводу”, разом з ген. О. Вишнівським видав історію 3-ї Залізної д-зії УНР.

Нагороджений Орденом св. Георгія, Залізним хрестом УНР, Хрестом Симона Петлюри, Орденом Зірки Карагеоргія.

П. у м. Детройт (шт. Мічиган, США). Похований на правосл. цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Біляів В. “На неокраїнім крилі...” Донецьк, 2003; Коваленко С. Крат Михайло Миколайович // Чорні запорожці: історія полку. К., 2015; Наумен-

ко К. Є. Крат Михайло Миколайович // ЕІУ. Т. 5. К., 2009. С. 305; *Тинченко Я. Ю.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007; Кн. 2. К., 2011.

Олег Єзрешій

КРЕВЕЦЬКИЙ

Іван-Мар'ян Іванович

(псевд. і крипт.: І. К.; І. К-ий; І. Кр.; І. Крий; Ів. К.; Королевський І. та ін.; 14.10.1883–27.06.1940) – історик, енциклопедист, бібліотекар. Н. у с. Іванівці (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) у вчител. сім'ї. 1885 переїхав з батьками до м. Розділ (нині смт Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Батько був дир. місц. шк., мама працювала акушеркою.

Випускник АГ м. Львів (1903). 1903–07 навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Був чл. Т-ва прихильників укр. л-ри, науки і мист-ва; студент. т-ва “Академічна громада”; Русько-укр. видавничої спілки; істор. семінару проф. М. Грушевського.

З 1907 – дійсний чл. НТШ. Працював в історико-філос. секції, археогр., бібліогр., мовній, статистичній комісії НТШ. 09.1907–08.1908 – на військ. службі в армії у м. Чеське Будейовице (нині Чехія). З 1909 – дир. б-ки НТШ у м. Львів. Ред. наук.-пед. ж. “Наша школа”, ювіл. зб. на пошану 40-річчя літ. і наук. діяльності І. Франка.

З поч. ПСВ служив в австро-угор. армії в Угорщині. З кін. 1915 працював у військ. цензурному відомстві м. Ряшів (нині Польща), з 1916 – у м. Відень, де належав до складу ред. газ. “Неделя”, призначеної для полонених рос. армії.

У 11.1918 вступив до УГА. Гол. ред. газ. “Република”, що виходила в м. Станиславів (02–05.1919). Докладав зусиль, щоб вид. було “республікансько-демократичним і безпартійним органом, трибуною для висловлювання громадської думки всіх громадян Західної області Української Народної Республіки...”

Разом з УГА 16.07.1919 перейшов р. Збруч. У м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) працював у редакції військ. час. “Стрілець”. Входив до складу Пресової квартири НКГА. Був чл. Архів. комісії – наук.-дорадчого орга-

ну для підготовки інструкцій з охорони пам'яток старовини і мист-ва (ств. 30.08.1919 при Мін-ві нар. освіти).

З 09.1919 належав до Комісії охорони пам'яток старовини і мист-ва при Гол. управлінні мист-ва та нац. к-ри УНР. За ред. К. та завдяки зусиллям О. Назарука й П. Клименка, коштом Диктатора ЗОУНР у вид-ві “Стрілець” вийшло 1-ше число друкованого органу “Українська старовина”. Працював у Кам'янець-Подільськ. держ. укр. ун-ті, був чл. Архів. комісії ун-ту. Після смерті М. Євшана (Федюшки) очолював Архів.-істор. відділ при НКГА, оберігав архів УГА.

Деякий час перебував у м. Балта (нині Одес. обл.), згодом опинився в м. Київ. 1919–21 під кер-вом Ю. Меженка працював у б-ці ВУАН над каталогізацією її фондів. Наприкінці 1921 повернувся до Галичини.

1921–25 керував семінаром з укр. військ. історії в Укр. таємному ун-ті в м. Львів. Автор фундаментальних досліджень історії регіональних збройних формувань, здобув визнання як 1-й укр. воєн. історик у Зх. Україні.

Поразка визвол. змагань в Україні стала для К. стимулом поглиблення державницьких поглядів та їх еволюції від респ. демократизму до консерватизму. У працях “Вина і кара”, “Чому ми не маємо своєї держави?”, “Історична пригадка” розглядав причини бездержавності укр. народу, закликав вивчати і враховувати уроки минулого. Великого значення надавав вихованню в сучасного йому покоління державницької свідомості.

Вивчав укр. мемуари про нац.-визвол. рух на укр. землях 1-ї чв. 20 ст. – Мирослава Ірчана, С. Шухевича, Д. Дорошенка, В. Винниченка, О. Назарука, К. Левицького, О. Андриєвського, П. Скоропадського, М. Капустянского, В. Петріва, А. Чайковського, І. Максимчука, А. Крезуба та М. Омеляновича-Павленка. Перетворив книгозбірню НТШ на одну з найбільших у світі б-ку україномовних книг, періодики та рукописів. Зі встановленням рад. влади працював ст. н. с. у Львів. відділенні Ін-ту історії України АН УРСР, продовжував вивчати історію укр. періодики.

КРЕВЕЦЬКИЙ
Іван-Мар'ян Іванович

**КРЕНЖАЛОВСЬКИЙ
Дмитро**

П. у м. Львів. Похований поруч із могилою матері в смт Розділ.

Тв.: Кривецький І. Справа Галичини у Ризі в 1920–1921 рр. на основі споми-нів творця Рижського мира І. Домбсь-кого // Нова Зоря. 1931; *Його ж.* Українська держава. 29.IV.-1918–14.XII (огляд історичних фактів) // Нова Зоря. 1928. 29 квіт. С. 3–4.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 359. Оп. 1. Спр. 1; Ф. 368. Оп. 1. Спр. 173.

Літ.: *Борщак І.* Пам'яті Івана Кривецького (У десяти роковини смерті) // Україна. 1950. Ч. 4. С. 244–245; *Романів О.* До 85 роковин Листопадового Чину. З'ясовано долю Архіву Української Галицької армії. Архів УГА знищено з наказу Президента ВУАН Д. Заболотного // Вісник НТШ. 2003. Ч. 30. С. 14–15; *Федунишин Л.* Участь Івана Кривецького у національно-визвольному русі в Галичині 1918–1923 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 551–555.

Любомира Федунішин

КРЕЗУБ Антін

див. **ДУМІН (ДУМИН) Осип Олексійович**

КРЕНЖАЛОВСЬКИЙ

Дмитро

(1891–1946) – поручник УСС, сотник УГА, ред., видавець. У 07.1917 як старшина переведений до УСС з 35-го полку крайової оборони (за ін. даними – з 19-го піх. полку) австро-угор. армії. У 07–08.1917 – команд. Легіо-

ну УСС. Учасник Листопадового чину 1918 у м. Львів та польс.-укр. війни 1918–19; автомобільний референт НКГА, команд. автоколонни УГА, яка в 1-й пол. 1919 мала 36 автомобілів, 24 мотоцикли та 2 броньовані автомобілі. За дорученням командування УГА зустрічався з гетьманом П. Скоропадським щодо сприяння орг-ції в УГА авіац. частин.

Від 1920 проживав у м. Львів. На-лежав до К-ту опіки над інвалідами. Торгував книгами; видавав і редагував сатирично-гумористичний ілюстрований двотижневик “Будяк” (1921–23) та ж. “Кіно” (1930–36). Зазнав пересліду-вань з боку польс. влади за гостру й непримиренну позицію “Будяка” щодо окупац. політики в Галичині.

Після ДСВ емігрував до Бельгії. Ав-тор спогадів “Львів в перших днях ли-стопада 1918 р. З дневника УСС Дмитра Кривецького” (1919) та “Перший Летунський полк УГА” (1937).

П. у Бельгії.

Літ.: *Гуцулак М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадо-вого Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 154, 210; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: фор-мування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 217, 247, 601; *Шанковський Л.* Українська Га-лицька Армія. Вінніпег, 1974. С. 71, 300.

Микола Лазарович

**Начальна команда УГА
в м. Ходорів.
Лютий 1919 р.
Крайній ліворуч
сидить Дмитро
КРЕНЖАЛОВСЬКИЙ**

КРЕЧКОВСЬКИЙ**Мар'ян**

(12.11.1890–1950) – адвокат, старшина УГА. Н. у м-ку Заболотів (нині смт Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). У м. Львів здобув освіту в АГ, вивчав право в ун-ті.

З 1913 служив в австр. армії. Під час ПСВ був команд. артбатареї на фронті; іменований поручником. У ніч на 1.11.1918 брав участь у Листопадовому чині у Львові, його військ. група роззбрала команду поліції міста. Служив в УГА командантом батареї 7-го гармат. полку. Поранений під м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Відзначився у Чортків. офензиви. Перейшов за р. Збруч, брав участь у поході на м. Київ. Пережив “чотирикутний смерті”. 1920 ув'язнений поляками, через рік звільнений.

Згодом завершив вищі студії; суд. й адвокат. практику проходив у м-ку Солотвин (нині смт Борогодчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув ступінь д-ра права, працював адвокатом у м. Городок (нині Львів. обл.), м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Арсенич П. Українські Січові Стрільці і воїни Української Галицької Армії зі Снятинщини у боротьбі за волю України // Снятин, Снятинщина: історія і сьогодення: Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті (Снятин, 27 вересня 2008 р.). Снятин, 2008. С. 7–15; Гуцуляк М. Перший листопад 1918 р. на Західних Землях України зі спогадами і життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. К., 1993.

Степан Кобута

КРИВІЙ**Микола Якович**

(12.12.1889 – після 03.03.1943) – старшина УГА, кооп. і громад. діяч. Н. у с. Петриків (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. 1908–12 – один з організаторів, кер. та учасник драм. аматорського гуртка в рідному селі. 1912–14 – учитель однокласної шк. с. Назавизів (нині Надвір'ян. р-ну Івано-Франк.

обл.). Одночасно навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1911–14, 1917–18).

З поч. ПСВ покликаний до австр. армії (1914–18), служив у чині фенріха. 12.1918–05.1919 – комендант залізн. ст. с. Березовиця (нині смт Велика Березовиця Терноп. р-ну). 1.03.1919 іменований четарем. У ході Чортків. офензиви – команд. чети в 13-й бригаді сот. Т. Галевича. Під час відступу УГА в 07.1919 потрапив у польс. полон, звідки в кін. 12.1919 втік до ЧСР; перебував у таборі для інтернованих у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія), де брав участь у діяльності просвітн. гуртка; 1.02–10.06.1920 провів курси навч. грамоти, які закінчили 48 стрільців. Давав пожертви на пам'ятник померлим членам Укр. бригади в таборі.

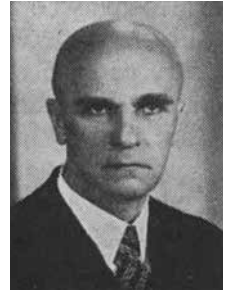
У 07.1923–09.1925 навч. на агрономічному підвідділі Укр. госп. акад-ї в м. Подебради (Чехія). Д-р права (УВУ, 10.03.1926). Наприкінці 1920-х повернувся з дружиною Анною до с. Петриків, звів власний дім. У 09.1930 під час пацифікації К. ув'язнено. Згодом працював юристом на місц. маслоз-ді. Деякий час був чл. партії Сельроб-Єдність. Для церкви в с. Петриків намалював ікону св. пророка Іллі. Влітку 1939 знову арештований поляками. В рад. період 1939–41 працював юристом Терноп. облспоживспілки та дир. яйцебази.

27.06.1941 заарештований співробітниками НКВС. Етапований до в'язниці м. Верхньоуральськ (нині Челябінськ. обл., РФ). Звинувачений в антирад. діяльності, у тому, що 1919–20 воював проти ЧА. Винним себе не визнав. Оперуповноважений НКВС пропонував в обвинувальному висновку від 10.10.1942 обрати для К. смертну кару – розстріл. Згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 3.03.1943, ув'язнений на 10 р. ВТТ. Загинув в ув'язненні за невідомих обставин.

Сергій Перепічка

КРИВОЇС**Василь**

(03.01.1893–16.06.1969) – педагог, хорунжий УСС, поручник УГА, громад. діяч. Н. у с. Стегниківці (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Випускник учител.

**КРЕЧКОВСЬКИЙ
Мар'ян**

**КРИВОЇС
Василь**

**КРИВУЦЬКИЙ
Мирон-Михайло
Васильович**

семінарії м. Тернопіль (1914). Диригент хору й реж. драм. гуртка при читальні т-ва "Просвіта", співзасн. т-ва "Січ" у Стегниківцях.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті. У сотні О. Семенюка брав участь у перших боях УСС (25–28.09.1914) і в наступних походах. У 05–07.1917 навч. у старшин. шк. м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія).

Учасник Листопадового чину 1918 в м. Львів, обороняв залізн. ст. Підзамче. Під час польс.-укр. війни 1918–19 командував 3-ю сотнею "Куреня смерті" 1-ї бригади УСС, брав участь в облозі м. Львів, Вовчухів. операції. Відзначився в бою поблизу м. Городок (нині Львів. обл.) та під час Чортків. офензиви; тричі поранений – поблизу с. Халупки (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну), м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну, обидва Львів. обл.) та с. Купчинці (нині Козів. р-ну Терноп. обл.; 15.06.1919). Після переходу УГА на Наддніпрянщину дійшов з нею до "чотирикутника смерті", де двічі перехворів на тиф. У 02–04.1920 – у складі ЧУГА. 30.04.1920 під час боїв проти поляків поблизу с. Махнівка (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.) разом з частиною 1-ї бригади УСС потрапив до польс. полону; перебував у таборі м. Тухоля (нині Польща), звідки втік до Німеччини разом з 15 старшинами УГА.

Від 1922 – у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), де викладав у шк. та вчител. семінарії, диригував хором "Боян", хором читальні "Просвіти", дитячими та студент. хорами. Діяльний у громад. житті: від 1923 – секретар, 1925–26 – скарбник, 1927–31 – голова філії т-ва "Просвіта" в Рогатині; 1933–36 – радник до Рогатин. міськ. ради від с. Бабинці (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.); чл. провоту т-ва "Рідна школа". 1940–41 – дир. шк. с. Княгиничі (нині Рогатин. р-ну); 1941–44 – у Рогатині: референт повітов. шкільн. управи, викл. музики і співів в учител. семінарії, кер. хору.

Після ДСВ емігрував до Канади, мешкав у м. Торонто. Працював дир. т-ва "Рідна школа" при місц. філії УНО (від 1963); керував хором при церкві

Матері Божої Неустанної Помочі. Брав участь у НТШ, у видавничій діяльності К-ту "Тернопільщина". Співзасн. та один з перших голів Об'єднання укр. педагогів, скарбник відділу УНС, чл. Братства УСС. Нагороджений пропам'ятним хрестом УСС.

Автор спогадів і статей з історії УСС та визвол. змагань: "Перший бій УСС-ів у 1914 р. (Спомини з нагоди 43-річчя)" (1957), "Бій за Підбірці (Спомини з нагоди 40-ліття)" (1958), "Стегниківці" (1960), "Правда про Усусусів" (1964), "Пролом польського фронту під Вовчухами" (1966).

П. у м. Торонто, де й похований 18.06.1969 на цвинтарі "Проспект".

Лит.: Була С. Пор. Василь Кривоус // Вісті Комбатанта. 1969. Ч. 6 (43). С. 116–117; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Рогатинська земля: збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів / гол. ред. У. Любрович. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. Т. 1. С. 565–568; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 104–108, 213.

Микола Лазарович

КРИВУЦЬКИЙ

Мирон-Михайло Васильович

(18.07.1884–21.02.1985) – ієромонах ЧСВВ, капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Чижів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї В. Кривуцького і Марії з роду Червінських. 1903 вступив до монастиря ЧСВВ у с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Закінчив філос. й теолог. студії у с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) та м. Тернопіль. 1907–10 навч. на богослов. ф-ті ун-ту м. Інсбрук (нині Австрія). З 1910 новик у монастирі ЧСВВ в м. Кристинопіль (нині Червоноград Львів. обл.). Висвячений на священика 12.05.1912 митрополитом А. Шептицьким. Пом. проф. новіціату василіан у Крехові (1912–13). 12.1913–07.1914 – ігумен монастиря ЧСВВ і катехит шкіл у м. Перемишль (нині Польща).

Після оголошення мобілізації виїхав до м. Львів, звідки протоігуменом

о. П. Філясом направлений до монастиря у м. Жовква (нині Львів. обл.). 1915 арештований рос. військ. адміністрацією, але дорогою у м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.) звільнений. 06.1917–07.1919 – ігумен монастиря ЧСВВ у Крехові.

1918 перебував у Крехові; у 07.1919 виїхав з УГА за р. Збруч, зупинився в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). У 08.1919 за посередництвом гол. духовного референта при Диктаторі ЗОУНР о. В. Лаби іменованій польовим духівником 9-го рангу в УГА, надавав духовну опіку хворим на тиф у шпиталях м. Кам'янець-Подільський, згодом – у лікарні “Чортків” м. Дунаївці (нині Хмельн. обл.), де сам перехворів на тиф, далі – у шпиталях м. Могилів-Подільський, Бар, Жмеринка (нині всі Вінниц. обл.), Нова Ушиця (нині смт Хмельн. обл.). У 11.1919 призначений духівником запасної бригади, згодом – 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР під командуванням сот. Шепаровича. У 08.1920 разом із групою А. Кравса потрапив до табору військовополонених у м. Ліберець, з 1921 – у таборі м. Йозефов (нині обидва Чехія); в обох таборах був катехитом гімназійно-семінарських курсів (до кін. 01.1925).

1925 переїхав до Пряшів. єпархії УГКЦ, де душпастирював за згодою єпископа Діонісія Няраді. У 09.1929 виїхав до Канади, був душпастирем для українців-католиків у соборі Св. Володимира та Ольги в м. Вінніпег (пров. Манітоба; 1930–34), Торонто (пров. Онтаріо; 1934–36), Сіфтон (пров. Манітоба; 1936–45). З 18.11.1950 – у провінційному монастирі ЧСВВ у м. Мондер (пров. Альберта). Довічні обіти склав 7.05.1959.

П. і похований у м. Мондер.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 93, 146–153, 253; Помер 100-літній о. М. Кривуцький // Свобода. 1985. 16 берез. Ч. 51. С. 4.

**Олег Єгрешій,
Руслан Деятинський**

КРИВУЦЬКИЙ

Павло Васильович

(04.01.1890–05.08.1963) – старшина УГА, правник, банківський службовець, громад. діяч. Брат капелана УГА М.-М. Кривуцького. Н. у с. Чижів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. 1909 завершив студії в г-зії м. Золочів (нині Львів. обл.). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Під час ПСВ – старшина австро-угор. армії. Служив поручником в інтендатурі УГА; після переходу за р. Збруч – команд. транспорту шпиталю 4-ї Золочів. бригади; з К. був його батько В. Кривуцький, який п. від тифу в 10.1919 у м. Бар (нині Вінниц. обл.). У кін. 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса потрапив до ЧСР, перебував у таборах для інтернованих.

У Празьк. ун-ті здобув докторат з права, після чого проживав у м. Ужгород, де очолював Укр. Прикарпатський банк. Повернувся до Галичини. 1926–39 – дир. Земельного банку гіпотечного в м. Львів. Чл. і меценат багатьох укр. т-в і громад. орг-цій. Один з ініціаторів створення (1927), 2-й голова (1930–35), постійний чл. Гол. ради Т-ва охорони воен. могил; за його головування впорядковано військ. меморіал укр. вояків на Янів. цвинтарі в м. Львів. Співзасн. і співголова 1-ї дирекції (03.1936) спілки “Український нафтовий промисел”. Чл. надзир. ради Т-ва взаємних забезпечень “Дністер” (1935–39). Тривалий час був чл. і головою ревізійної комісії Гол. віділу “Просвіти”. У 12.1935 обраний до гол. ради УКС. Співзасн. і 1-й голова (1937) Т-ва прихильників Культ.-істор. музею (Музею НТШ).

Влітку 1944 емігрував на Захід. 1948 виїхав з Німеччини до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Бл. п. д-р Павло Кривуцький // Свобода. 1963. 16 серп. Ч. 155. С. 7; 3 життя наших установ. Т-во Охорони Воєнних Могил у Львові // Діло. 1933. 12 черв. Ч. 149; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 148; Опіка над українською старовиною. Комунікат Товариства При-

хильників Музею НТШ // Діло. 1937. 29 жовт. Ч. 239; Розбудова українського промислу // Діло. 1936. 28 берез. Ч. 70; Sprawozdanie Dyrekcyi С. К. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1909. Złoczow, 1909. S. 58.

Петро Гуцал

КРИЖАНІВСЬКИЙ

Богдан Володимирович

(24.08.1894–20.04.1955) – диригент, композитор, театральний діяч, січковий стрілець. Брат артиста С. Крижанівсько-

го, чоловік актриси Н. Пилипенко. Н. у м. Львів у сім'ї адвоката. 1916 – випускник Львів. консерваторії (клас фортепіано), 1918 – Віден. консерваторії (клас теорії та композиції О. Недбаля).

В умовах ПСВ вступив до лав УСС, увійшов до складу 1-ї січової оркестри, організованої М. Гайворонським. Навесні 1918 як диригент очолив 2-гу січову оркестру. 1918 разом з Л. Гецом та В. Бобинським уклав “Антольоґію стрілецької творчості”, працював піаністом і хормейстером у Новому Львів. театрі. Один з організаторів (1919) і диригент (до 1923) Укр. драм. театру ім. І. Франка в м. Вінниця. З театром гастролював на Поділлі, Херсонщині, Черкащині, Чернігівщині.

1923–25 – зав. муз. частини Укр. драм. театру ім. М. Заньковецької.

1922–26 – у м. Чернігів: організатор хорової капели ім. М. Леонтовича, вчитель муз. школи, кер. церк. хору. 1926–30 – у м. Харків: диригент, зав. муз. частини театру “Березіль”, 1930 організував 1-й Укр. театр муз. комедії. 1931–32 – гол. диригент театру опери та балету в м. Хабаровськ (нині РФ), муз. театрів м. Ташкент (нині Узбекистан), Владивосток (нині РФ); 1934–45 – зав. муз. частини і диригент Харків. укр. драм. театру ім. Т. Шевченка. Засл. артист УРСР (1943). 1945–48 – дир. і худож. кер. філармонії, 1948–53 – дир. муз. уч-ща, зав. муз. частини Укр. муз.-драм. театру ім. О. Кобилянської. 1952 звинувачений у “буржуазному націоналізмі” й “відхиленні від реалістичного мистецтва”, позбавлений звання. 1953–55 – методист Будинку нар. творчості в м. Чернівці.

Вивчав укр. автентичний муз. фольклор Буковини. Написав солоспіви на тексти поетів-класиків. Організував Об'єднання самодіяльних композиторів Буковини (1955). Автор оперет, музики до вистав, вокально-симфонічних поем, спектаклів, січових пісень, маршових аранжувань, симфоній, романсів, сюїти для фортепіано з оркестром, танцювальних мелодій.

Найвідоміші тв.: опера “Богдан Хмельницький” (1939–40, 4 дії, незакінчена); муз. комедія “Із-за гори кам'яної” З. Каца, М. Талалаєвського (1946); вокально-симфонічна поема “Данило Галицький” на текст М. Бажана (1946, у 2 ч.); концерт для фортепіано з оркестром (1950, у 2 ч.); камерно-інструментальний квартет, тріо для скрипки, віолончелі з фортепіано (1953); хорові тв. з фортепіано: “Ой у саду, у садочку”, “Біжи, біжи, Черемоше”, “Буковинські коломийки” та ін.; музика до драм. вистав: “Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького (1940), “Олекса Довбуш” Л. Первомайського, “Талан” М. Старицького, “Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ'яненка (1941), музика до худож. фільму “Земля” (за О. Кобилянською, 1954, реж. О. Швачко, А. Бучма).

П. у м. Чернівці, де й похований на центр. кладовищі.

Літ.: Богайчук М. А. Література і мистецтво Буковини в іменах: словник-довідник. Чернівці, 2005. С. 141–142; *Лазарович М. В.* Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни. Тернопіль, 2003.

Олег Єзрешій

КРИП'ЯКЕВИЧ

Іван Петрович

(25.06.1886–21.04.1967) – історик, громад.-політ. діяч. Н. у м. Львів у сім'ї священика. Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1904–09) спільно з майбутніми діячами ЗУНР О. Назаруком, В. Панейком, Ф. Заморою; брав участь у громад. житті студентів, міста. Викладав історію в АГ м. Львів, г-зіях м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.) і Жовква (нині Львів. обл.).

У роки РСВ – чл. СВУ, голова Бюро культ. помочі для окупованих земель, яке інспектувало події на Холмщині, відкрило понад 40 укр. шк. на Волині. 1918 у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) опублікував праці “Коротка історія України для початкових шкіл та першої кляси гімназії”, “Огляд історії України: Repetitorium для вищих кляс середніх шкіл та вчительських курсів”, “Шляхами слави українських князів”, “Оповідання з історії України для нижчих кляс середніх шкіл”. Чл. УНДП, Міжпарт. ради. Проводив зашифроване

листування про сусп.-політ. ситуацію в Галичині з Є. Петрушевичем (1922). У листі до С. Томашівського від 8.06.1922 критикував діяльність еміграц. уряду ЗУНР, зокр. його курс на проголошення самостійної Галиц. Республіки: “Вся наша політика стоїть даліше на позиції державної самостійности Галичини. «Уряд» все вважається кермуючим і відповідальним за керму нації. Впливи його безнастанно слабнуть – і через еміграційне віддалення і розлад фінансів, і найбільше через слабкий особистий склад. Він не зумів з-за кордону зорганізувати краю, вказати йому реальні способи оборони.

Як секретар (1920–34) і голова (1934–39) істор. секції НТШ співпрацював з науковцями, військовиками УГА – Я. Пастернаком, І. Джиджорою, М. Андрусом, І. Старчуком, старшиною ДА УНР І. Шендриком, дипломатами ЗУНР С. Томашівським, О. Назаруком, М. Кордубою; був співорганізатором Музею істор.-воєн. пам'яток НТШ (1937), де зберігалися документи й матеріали доби УНР–ЗУНР. Як чл. К-ту охорони військ. могил (1921–22) організував пошук і впорядкування могил вояків Легіону УСС і УГА. У редакційній групі “Історії українського війська” (1936) висвітлено військ. буд-во ЗУНР, найважливіші операції УГА. Викладав у Кам'янець-Подільському держ. ун-ті (1918), Укр. таємному ун-ті у Львові (1921–24), Греко-катол. богослов. акад-ї (1934–39), Львів. ун-ті (1939–41, 1944–46), був обраний дир. Ін-ту сусп. наук АН УРСР у Львові (1951–67).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 8. Львів, 2001; Вип. 28. Львів, 2017.

**Микола Литвин,
Тамара Литвин**

КРИШТАЛÓВИЧ

Домінік

(19.07.1898–06.01.1978) – старший десятник УГА. Н. у м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.).

Учасник РСВ. Військ. писар у 19-му піх. полку австро-угор. армії. Учасник

**КРИШТАЛОВИЧ
Домінік**

Листопадового чину в м. Гусятин. На- лежав до команди залізн. станції. Після відступу за р. Збруч працював у госп. відділі УГА по заготівлі зерна. У 04.1920 заарештований більшовиками. Пе- ребував у концтаборах м. Миколаїв, Казань (нині РФ), працював на буд-ві залізниці Казань–Єкатеринбург.

Повернувся до Галичини (1921). Був заарештований польсь., після 1941 – нім. властями.

Після ДСВ емігрував до США. Жер- тводавець, діяльний у низці укр. т-в. Автор спогадів.

П. і похований у м. Мілвлілл (шт. Нью- Джерсі, США).

Тв.: Кришталович Д. Нема то як наші // ЛЧК. 1936. Ч. 7–8. С. 33–35.

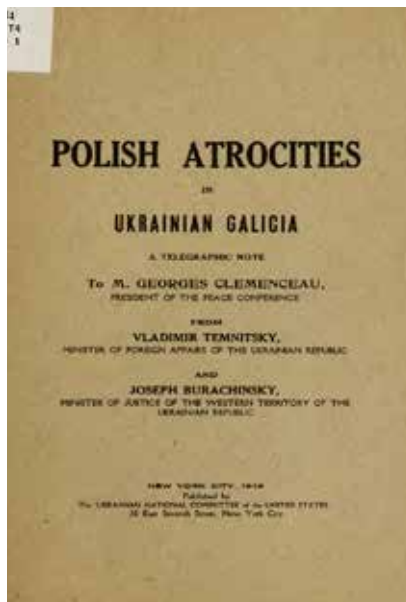
Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 219.

Микола Вітенко

КРИВАВА КНИГА. Відень, 1919, 1921 – вид. екзильного уряду ЗУНР з описом злочинів польс. окупац. влади на тер. Сх. Галичини 1918–20. Готували до друку В. Темницький, О. Бурачинський, П. Карманський, М. Лозинський та ін. Видана укр., англ., нім., чес., франц. та ін. мовами.

КРИВАВА КНИГА. Ч.1
Відень, 1919, 1921

КРИВАВА КНИГА.
Відень, 1919, 1921.
Англомовне видання

Складається з 2 ч., опубл. у м. Ві- день: ч. 1 – “Матеріяли до польської ін-

вазії на українські землі Східної Галичи- ни 1918/1919 року” (1919); ч. 2 – “Укра- їнська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920” (1921). Ч. 1 складається з 8 розділів: 1) “Убійства”; 2) “Арештован- ня, інтернування, знущання, табори для полонених і інтернованих”; 3) “Ни- щення майна. Реквізиції. Рабунки”; 4) “Переслідування української цер- кви”; 5) “Нищення української націо- нальної культури й економічного жит- тя”; 6) “Приневолювання до присяги на вірність”; 7) “Польська колонізація Східної Галичини”; 8) “Поширювання брехень і закривання правди”. Укла- дена на підставі свідчень очевидців, що різними шляхами передавалися до Відня і мали підтвердити окупац. х-р польс. влади в Сх. Галичині, допо- могти відстояти на Паризькій мирній конф. право галиц. українців на само- визначення.

У К.К. детально зафіксовано факти злочинів польс. військ., представників влади, акцентовано увагу на особливо важких. Зібрані матеріали про вбив- ства й тортури щодо поранених укр. вояків у шпиталях, беззбройних укр. селян, учителів, священиків мали слу- гувати підставою для проведення між- нар. трибуналу і покарання злочинців.

Свідчення про ситуацію в таборах інтернованих діячі ЗУНР використовували для інформування представників країн Антанти з подальшим тиском на польс. владу з метою покращення ста- новища укр. бранців, можливого звіль- нення важкохворих, неповнолітніх, осіб старшого віку, жінок.

Частина документів доводила, що польс. влада, всупереч рішенням між- нар. орг-цій, мирних угод, поширюва- ла в Сх. Галичині дію польс. законів, створювала підстави для репресій і дискримінації українців; намагалася якнайшвидше змінити етніч. стру- нас. краю на користь поляків, надати їм відчутні політ. та екон. переваги по- рівняно з українцями, євреями, пред- ставниками ін. національностей.

Більшість матеріалів нотувала жор- стоке ставлення польс. властей саме до українців, їхнього нац. і культ. жит- тя. Водночас зібрані свідчення були не

завжди точними, а подекуди хаотичними, фрагментарними й не мали потрібної для роботи міжнар. судів доказової основи. У процесі підготовки 2-ї ч. К.К. її упорядники намагалися скоригувати виявлені недоліки, посилити докази та обґрунтування міжнар. визнання укр. державності. Це вплинуло на структуру вид. Відповідно 2-га ч. складалася з 2 блоків ("частей").

"Часть 1" мала 8 розділів і деякою мірою дублювала ч. 1, але зі зміненою с-мою викладу матеріалу й суттєвим зміщенням акцентів. Це засвідчували назви розділів: 1) "Польська окупація Галичини і міжнародне право"; 2) "Польська окупація в Східній Галичині"; 3) "Примушування українського населення до грошових і особистих чинитів для польської держави"; 4) "Убийства, знущання, рабунки, арештування, інтернування, засуди"; 5) "Табори полонених і інтернованих"; 6) "Нищення українського шкільництва"; 7) "Польська колонізація Східної Галичини"; 8) "Польські проби фалшування волі населення". Зібрані матеріали демонстрували саме системний антиукр. х-р політики польсь. влади, її масштабність, безпрецедентну жорстокість і цинізм. Особливу увагу звернено на інформац. складову польсь.-укр. протистояння.

"Часть 2" виступала доповненням і розширенням "Часті 1". У її розділах – 1) "Економічне винищення краю: реквізиції, контрибуції і грабування"; 2) "Арештування, биття, мордування і засуди"; 3) "Арештування, грабежі, катування і вбивства на Бойківщині і Гуцульщині"; 4) "Табори полонених і цивільних інтернованих" – описано дії польсь. окупац. режиму в Сх. Галичині в ході польсь.-рад. війни 1920, акцентовано увагу на терорі щодо укр. цивільного нас. після придушення антипольсь. повстань 1920 на Бойківщині та Гуцульщині. Окремими додатками до ч. 2. були списки загиблих, поранених та інтернованих польсь. владою 1919–20 укр. учителів, священників і монахів. Додаток "З мартирології учительства" фіксував також випадки звільнення укр. учителів з роботи, їхнього суд. переслідування тощо.

К.К. доводила міжнар. громадськості, що Сх. Галичина не може залишатися у складі 2-ї Речі Посполитої, оскільки це означало продовження описаного у вид. терору й етноциду щодо українців, а також посилення їхнього безкомпромісного опору.

1994 текст К.К. під дещо зміненою назвою було перевидано Я. Радевич-Винницьким у м. Дрогобич Львів. обл. у вид-ві "Відродження".

Дж.: Кривава Книга / видання уряду ЗУНР. Ч. 1: Матеріали до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918–1919. Відень, 1919. 100 с.; Ч. 2: Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920 / зладили: др. М. Лозинський і проф. П. Карманський. Відень, 1921. 244 с.; Кривава книга / упоряд., автор передмови Я. Радевич-Винницький. Передрук видань 1919, 1921 рр. Дрогобич, 1994.

Микола Вітенко

КРУПА

Іван Карлович

(1890 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Юзефівка (нині Йосипівка Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї.

З поч. 1919 – вояк УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Залишився на постійне проживання у с. Михайлівка (нині с. Довгополівка Тиврів. р-ну

**КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ
Антін Владиславович**

Вінниц. обл.). 26.11.1920 зареєстрований у Тиврів. волосному ревкомі.

Подальша доля невідома.

Літ.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 71. Арк. 1–8.

Богдан Паска

**КРУТІЙ
Осип Іванович**

(чернече ім'я: Іриней; 04.06.1894–04.03.1969) – старшина УГА, священник, ЧСВВ. Н. у с. Перекопана (нині в складі м. Перемишль, Польща) в сел. сім'ї. З малих літ проживав у с. Боляновичі (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.). 1914 завершив навч. в укр. г-зії м. Перемишль, випускні іспити склав 1917.

Після поч. ПСВ навч. у старшин. шк., воював в австро-угор. армії на Сх., Італ. і Зх. фронтах; іменований поручником. До УГА вступив у 12.1918, згодом служив старшиною у 14-й бригаді. Перебував за р. Збруч; 1.08.1919 отримав військ. звання сотника. Перехворів на тиф. Уникнув польсь. полону, влітку 1920 повернувся до Галичини.

1921 вступив до ЧСВВ, постриг прийняв 1926, взяв чернече ім'я Іриней і змінив прізвище на Вігоринський. Рукопокладений 1926. Після закінчення вищих філол.-істор. студій 1930–31 викладав у шк. Онуфріївського монастиря в с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Надалі провадив місіонер. працю. Перебував у монастирі Св. Івана Хрестителя в с. Улашківці (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.), був ієромонахом Свято-Успенської лаври Студійського уставу в с. Унів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

Брав діяльну участь в укр. громад. житті: належав до т-в “Просвіта” і “Рідна школа”, РСУК; у 08.1933 очолив громад. протибільшовиц. к-т у Жовків. пов.; 1935–36 був головою повітов. союзу гуртків “Рідної школи” в м. Чортків (нині Терноп. обл.); часто на вічах та ін. громад. зібраннях виступав з нац.-патріотичними промовами. 1941–43 провадив місіонер. діяльність на Наддніпрянщині.

Від літа 1944 перебував в Австрії. Потім переїхав до м. Рим (Італія), звідки 1947 відбув з місіонер. місією до Бра-

зилії. Душпастирював на різних парафіях, заснував церк.-просвітн. т-ва, редагував часописи і календарі, публікував статті. Останні роки життя провів у станиці ЧСВВ у м. Прудентополіс (шт. Парана, Бразилія). Автор публікацій у час. “Календар «Місіонаря»” (Жовква), “Добрий Пастир” (Станиславів) “Нова Зоря”, “Бескид”, “Праця”, “Місіонар у Бразилії”. Не опублікована праця К. “Чудотворна ікона Божої Матері на Ясній горі в Гошеві”.

П. і похований у м. Прудентополіс.

Тв.: *Крутії О.* Видавництво ОО. Василіян в Жовкві // Календар “Місіонаря”. Жовква, 1932. С. 67–72; *Його ж.* Ірасема в історичному розвитку 1895–1958 рр. Прудентополіс, 1958; *Його ж.* Календарне питання в добі Берестейської унії (Quaestio de calendario tempore Unionis Ecclesiae Ruthenae cum S. Sede Apostolica in Brest Littuaniae a. 1596 initae) // Добрий Пастир. Станиславів, 1937. Ч. 2–3. С. 143–150; *Його ж.* Свята Софія в Києві й “Нерушима стіна” України // Логос. Т. VIII. Кн. 3. Йорктон, 1957. С. 204–205.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 684. Оп. 1. Спр. 1646. Арк. 1–96.

Літ.: *Аріо К.* Нарис історії XIV бригади // ЛЧК. 1930. Ч. 7–8. С. 28; *Боднарук І.* Над свіжою могилою ієромонаха-патріота (Св. п. о. Іриней Вігоринський, ЧСВВ) // Свобода. 1969. 10 черв. Ч. 107; Звідомлення виділу “Кружка родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936 з альманахом п. н. “З юних днів, днів весни” з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 150; Шематизм всего клира греко-католицької епархії Станиславівської на рік Божий 1935. Річник XXXV. Станиславів, 1935. С. 179; Шематизм духовенства Львівської архієпархії. 1938. Львів, 1938. С. 89.

Петро Гуцал

**КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ
Антін Владиславович**

(04.08.1878–03.11.1937) – педагог, письменник, літ. критик і літературознавець. Н. у м. Ланьцут (нині Польща). Навч. в г-зії м. Бучач (нині Терноп.)

обл.). Випускник Перемишл. г-зії та філос. ф-ту Львів. ун-ту. Викладав у г-зіях м. Ярослав (нині Польща; 1901), Коломия (нині Івано-Франк. обл.; 1902–05, 1908–09, 1926), Станиславів (нині Івано-Франківськ; 1905–07), Бережани (нині Терноп. обл.; 1911), Долина (нині Івано-Франк. обл.; 1914), Ужгород (1925), Рогатин (нині Івано-Франк. обл.; 1925–26). 1912–18 (з перервами) – дир. укр. г-зії т-ва “Рідна школа” в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). 1926 – дир. єврейс. г-зії в м. Коломия. Ініціював заснування осередків т-в “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, “Учительська громада”.

Під час рос. окупації 1915 – бургомістр м. Городенка. 03.1919 – учасник віча в Городенці на честь проголошення самостійності УНР і підписання Брест. договору. Кін. 1918 – 1-ша пол. 1919 – чл. УНРади ЗУНР. Голова проводу УРП Городенківського пов. Ініціатор земельної реформи. За сприяння К. на Городенківщині в 03.1919 діяли 30 кооп. т-в, ПСК і торг. спілка. 3.11.1918 – чл. Городенків. повітов. шкільної ради. 04–08.1919 – держ. секретар освіти і віросповідань ЗУНР, міністр освіти УНР. У 10.1919 на чолі пед. місії УНР виїхав до м. Відень з метою видання підручників для укр. шкіл. Заснував вид-во “Чайка”, редагував шкільні хрестоматії з укр. л-ри.

1928 повернувся до Львова. Видавав радянофільські ж. “Нові шляхи” (1929–32) і “Критика” (1933). За пропаганду політики українізації в УСРР переслідуваний польс. владою. У 05.1934 переїхав з родиною в рад. Україну, оселився у м. Харків.

6.11.1934 заарештований чекістами на підставі сфабрикованого ними звинувачення. Засуджений 28.03.1935 виїзною сесією Верховного Суду СРСР у Харкові на 10 р. ВТТ з конфіскацією майна. Покарання відбував на Соловках. Відповідно до постанови Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937 розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ). Рад. органами були страчені діти К.: Іван і Тарас (17.12.1934), Богдан та Остап (3.11.1937), Володимир (8.12.1937).

Лит.: Антін Крушельницький – письменник, публіцист, педагог: Матеріали до бібліографії та епістолярної спадщини / уклад. О. В. Канчалаба. Львів, 2002; Герасимова Г. П. Крушельницький Антін Владиславович // ЕУ. Т. 5. К., 2008. С. 425–427; Королько А. Культурно-освітнє життя українців Покуття періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2013. Вип. 22. С. 43–59; Погребенник Ф. Антін Крушельницький // Історія української літературної критики. К., 1988. С. 366–373; Чаграк Н. Педагогічні погляди і просвітницька діяльність Антона Крушельницького. Івано-Франківськ, 2004.

Степан Борчук

КСЕНОФОбІЯ В ЧАСІ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

(грец. ξένο – чужий, φόβος – страх) – вияви нетерпимості панівного держ. етносу до ін. етніч. спільнот, які могли виникнути внаслідок несприятливих умов розвитку нац. історії. Ксенофобія здебільшого провокується зверхньою поведінкою окупац. нації щодо корінної, що зводить гідність останньої до стану меншовартості, приниження, навіть осквернення набутих нац. цінностей.

Окупац. польс. влада для встановлення режиму панування на ЗУЗ здійснювала ганебні акти, зумовлюючи недовіру, засторогу та ворожість у взаєминах корінної нації з нац. (етнічними) меншинами, надаючи їм перевагу в управлінні, користуванні природними ресурсами та ін. преференції. Застосовувався принцип “поділяй та володарюй”. У такий спосіб за польс. окупації України була надана перевага єврейс. спільноті в сусп. і соц. процесах.

Уряд ЗУНР дотримувався тактовної поведінки щодо нацменшин у сфері збереження їхніх традицій, істор. пам'яті. Представників нацменшин, зокр. польс., єврейс., угор., рос., законодавчо спонукали до збереження їхньої етніч. традиційності.

Лит.: Касьянов Г. Теорії нації і націоналізму. К., 1999; Нельга О. В. Теорія етносу. К., 1997.

Степан Павлюк

КУБІЙОВИЧ
Володимир
Михайлович

КСЬОНЖЕК

Богдан

(1886 – д. і м. с. н.) – гірничий інж., громад. діяч, урядовець ДСПР ЗУНР. Навч. у Терноп. г-зії, Вищій тех. шк. у м. Леобен (нині Австрія). Працював інж. на вугільних шахтах у Штірії, нафтових свердловинах у м. Борислав (нині Львів. обл.; 1911–15) та в Румунії (1917–18). Референт гірництва ДСПР, нач. Гірничого уряду в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ; 01–05.1919). Учасник Заг. з'їзду укр. інж. і техніків усіх категорій у Станиславові (4–5.05.1919).

У міжвоєн. період працював інж. на нафтовій копальні "Ліманова" в м. Борислав. Чл. Укр. тех. т-ва в м. Львів.

Літ.: Технічні Вісти. Львів, 1929. Ч. 4. С. 137.

Олег Павлишин

КУБІЙОВИЧ

Володимир Михайлович

(23.09.1900–02.11.1985) – історик, географ, енциклопедист, видавець, громад.-політ. діяч, організатор вид. та гол. ред. ЕУ й фундаментальної праці "Географія українських і сумежних земель". Н. у м. Новий Сонч (нині Польща), однак записаний у метрикальних книгах с. Матієва, де була церк. парафія греко-католиків. Випускник нар. шк. (1910). Навч. у Краків. ун-ті на філос. ф-ті.

Під час польс.-укр. війни недовго перебував у лавах УГА в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) та Станиславів (нині Івано-Франківськ), однак через хворобу демобілізований. 1918–23 (з перервою) продовжував навч. на відділах географії, геології та історії філос. ф-ту Краків. ун-ту. Захистив доктор. дис. "Антропогеографія Горганів".

Від 1922 учительював у польс. г-зіях м. Краків; водночас вивчав спосіб життя пастухів у Бескидах, займався геогр. проблемами Нового Сонча, досліджував карпатознавчі аспекти Словаччини, Закарпаття та Буковини. Виступав на міжнар. антропологічних, геогр., етногр. з'їздах і конгресах у м. Прага (1924, 1932), Варшава (1927, 1934), Белград (1930), Софія (1936), з'їздах укр. географів-педагогів (1929) і

природознавців (1935) у м. Львів. 1928 габілітований на підставі дослідження про антропогеографію Сх. Європи й обраний доц. Краків. ун-ту, де 1928–39 читав лекції з антропогеографії рад. України. 1930 за ред. К. вийшов "Науковий збірник географічної секції при Українській Студентській Громаді в Краківі". 1931 став дійс. чл. НТШ у Львові в Мат.-природничій секції та головою його Геогр. комісії. Від 11.1939 – провідник Укр. центр. к-ту в Краківі, який координував діяльність укр. орг-цій у Ген. губ. У 04.1943 брав участь у створенні д-зії "Галичина". Водночас від 1940 – проф. УВУ в Празі, згодом у м. Мюнхен (нині ФРН).

1945 вийхав до Німеччини, де в 02.1946 був заарештований амер. військовиками за звинуваченням у колаборації з окупац. нім. владою, однак згодом цілковито виправданий і звільнений. Наприкінці 03.1947 разом з ін. науковцями ініціював відновлення НТШ на еміграції, тоді ж обраний його ген. секретарем. З 1951 – у Франції (м. Сарсель), де створив наук. осередок. 1952–85 – голова Європ. відділу НТШ.

Майже 40 р. свого життя К. присвятив укр. енциклопедії, редагував і писав численні статті до заг.-предметної і словникової частин ЕУ (1949–89; 3 і 10 т.), англomовного вид. "Ukraine: A Concise Encyclopaedia" (1963, 1971) і 2 т. словникової "Encyclopedia of Ukraine" (1984, 1988). Задля створення ЕУ К. об'єднав зусилля майже всіх відомих укр. учених діаспори, фахівців різних ділянок українознавства, зокр. А. Жуковського, І. Кошелівця, Б. Кравця, Ю. Луцького, О. Оглоблина, Н. Полонську-Василенко, Ю. Шевельова. 1953 завершив і надрукував "Етнографічну карту Південно-Західної України (Галичини)" (Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Париж). У післявоєн. час написав низку праць, присвячених розвитку укр. науки в УРСР і за її межами, проблемам енциклопедистики, демографічним аспектам укр. еміграції, укр. діаспори Пн. Америки, Сибіру, Середньої Азії, змінам стану та складу нас. і міграц. процесам в УРСР. Автор спогадів "Мені – 70" (Париж; Мюнхен, 1970), "Українці

в Генеральній губернії 1939–41. Історія Українського центрального комітету" (Чикаго, 1975) і "Мені 85" (Мюнхен, 1985). 1981 став першим лауреатом Канад. фундації укр. студій. 28.09.1985 у м. Нью-Йорк у зв'язку з 85-річчям К. проведено ювіл. конф. Заг. зборів Істор.-філос. секції НТШ.

П. у м. Париж (Франція). Похований в м. Сарсель (поблизу Парижа).

Літ.: Шаблій О. Володимир Кубійович. Париж; Львів, 1996. 704 с.

**Павло Артимішин,
Ігор Соляра**

КУДРИК

Павло Прокопович

(24.09.1866–27.07.1919) – священик, громад. діяч. Чоловік Ірини Герасимович, батько композитора Бориса Кудрика та хор. УГА Ю. Кудрика. Н. у с. Диниська (нині Люблін. в-ва, Польща). Навч. у сільс. шк., АГ м. Львів, Львів. духовній семінарії, на філос. та богослов. ф-тах Львів. ун-ту. З 1894 – священик у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.); співорганізатор місц. "Просвіти", з 1906 – її кер. 1908 ініціював формування осередку "Сокола"; співорганізатор т-в "Січ", "Молода Січ", "Рідна школа"; 1911 заснував "Руську щадничу касу", сприяв відкриттю укр. г-зії в місті. Зазнав репресій з боку росіян під час ПСВ.

Активний учасник становлення ЗУНР у м. і пов. Рогатин. Після відступу УГА заарештований польс. військовими, зазнав фіз. і психологічних тортур.

П. від інфаркту в м. Рогатин, де й похований. На могилі встановлено напис: "Просить прохожих о молитву за щасливу долю України".

Літ.: Рогатинець О. Отець Павло Кудрик (1865–1920) // Рогатинська земля. Збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. С. 573–574.

Микола Вітенко

КУДРИК

Юрій Павлович

(1901–1920) – хорунжий УГА. Брат композитора Б. Кудрика. Н. у м. Рогатин у сім'ї пароха. Навч. у г-зії м. Рогатин.

Доброволець УГА. Загинув під час походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

Літ.: Воробець М. Унікальна знахідка // Краєзнавець Прикарпаття. 2008. № 12 (липень–грудень). С. 38–39.

Микола Вітенко

КУЗИК

Степан Якимович

(18.04.1888–05.04.1947) – правник, громад.-політ. і кооп. діяч. Н. у с. Загір'я (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Коломий. г-зії і правн. ф-ту Львів. ун-ту.

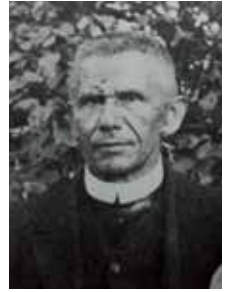
З поч. ПСВ зголосився добровольцем до УСС, однак дорогою на збірний пункт у м. Стрий (нині Львів. обл.) захоплений у полон рос. солдатами й вивезений до Росії. З утворення УНР зарахований до складу МЗС, служив юрид. радником у складі посольства УНР в Туреччині. 1921 повернувся до Галичини, недовго працював у м. Рогатин в адвокат. канцелярії С. Гладкого, проводив громад. роботу в повіті з відновлення діяльності укр. т-в.

1922 заснував у Рогатині Орг. кооп. к-т, очолив процес творення сільс. кооперативів на Рогатинщині та в сусідніх повітах. Брав участь у реорг-ції Центросоюзу, був чл. Надзірної ради Центросоюзу та "Народної торговлі", з 1935 очолив Центробанк. Як чл. ЦК УНДО двічі був обраний послом до польс. сейму (1928–35), входив до кер-ва Видавничої спілки газ. "Діло", був чл. Гол. виділу "Просвіти", "Рідної школи" і "Сільського господаря" у м. Львів. Підтримував тісні зв'язки з проводом ОУН, виконував таємні вказівки Є. Коновальця.

У 09.1939 виїхав до м. Краків; тут на базі Українбанку організував Центр. касу укр. кооперації, що діяла для потреб укр. кооперативів Лемківщини, Надсяння, Холмщини. 1941, за нім. окупації, повернувся до м. Львів, відбудував знищену більшовиками с-му кооперації, відновив діяльність Центробанку. Влітку 1944 виїхав до Німеччини.

П. у ДП м. Берхтесгаден (нині ФРН).

Літ.: Воробій Л. Загір'я Княгиницьке: Історико-краєзнавчі студії. Львів, 2005; *Качор А.* Степан Кузик (1888–1947) // Рогатинська земля. Збірник

**КУДРИК
Павло Прокопович**

**КУЗИК
Степан Якимович**

історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. С. 575–578; *Коритко Р.* Степан Кузик / Українські кооператори. Історичні нариси. Львів, 1999. С. 336–340.

Степан Кобута

КУЗІВ

Гринь (Григорій) Михайлович

(17.04.1876–15.03.1951) – правник, громад. діяч. Н. у с. Вороблевичі (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. 1896 – випускник г-зії м. Дрогобиц (нині Львів. обл.). Студював право у Львів. ун-ті. Від 1905 працював пом. адвоката в Дрогобичі; 1906 здобув ступінь д-ра права, відкрив у місті власну канцелярію. Діяч УРП, брав активну участь в укр. громад. житті повіту.

Під час РСВ служив старшиною-аудитором в австро-угор. армії; іменованний поручником. Від 1918 знову працював адвокатом у Дрогобичі. Учасник Листопадового чину в місті, обраний від Дрогобиц. пов. в 12.1918 делегатом УНРади ЗУНР, входив до її військ. комісії і був чл. радикального клубу в парламенті; присутній на 3 сесіях УНРади в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Призначений суддею польового суду Стрийської ОВК.

Восени 1921 відновив адвокат. діяльність, яку провадив до 09.1939 і під час нім. окупації 1941–44; неодноразово був оборонцем на політ. процесах.

Входив до кер-ва УРП (від 1926 – УСРП), управи повітов. осередків “Просвіти”, “Сільського господаря” та ін. укр. т-в на Дрогобиччині.

Від літа 1944 перебував на еміграції в Німеччині. У 12.1949 переїхав до США. П. у м. Нью-Йорк (США).

Літ.: Гуцал П. Кузів Гринь // ЕСУ. Т. 15. К., 2014. С. 661; О. Товариші-правники. Пам'яті визначного громадянина // Свобода. 1951. 24 квіт.

Петро Гуцал

КУЗНЯК

Микола-Іларіон Григорович

(08.09.1895–03.11.1937) – старшина УГА, науковець, освіт. діяч. Н. у с. Добрівляни (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у Львів. й Віден. ун-тах (1913–17), студював медицину та філософію.

1918–20 – офіцер УГА, брав участь у боях проти ЧА. Від 1919 – у таборі для інтернованих вояків у ЧСР.

Після звільнення 1923 переїхав до Австрії, був чл. Компартії Австрії. 1924 прибув до УСРР, чл. КП(б)У (1920–33). Викладав у навч. закладах м. Київ, зокр. від 1928 – у Київ. польс. пед. технікумі. Згодом працював н. с. і дир. б-ки Укр. ін-ту марксизму-ленінізму (м. Харків). На поч. 1930-х – дир. і проф. ІНО в м. Маріуполь (нині Донец. обл.).

30.01.1933 заарештований у справі “УВО”. Безпідставно звинувачений у тому, що, будучи чл. закорд. УВО з 1920,

Особова
картка-меморандум ГПУ
на Миколу КУЗНЯКА

№ 72 укр

СОБ. СЕКРЕТНО

ОПЕРАТИВНЫЙ СЕКТОР ГПУ УССР

Меморандум

№ дела № 737

Фамилия, имя и отчество обвиняемого КУЗНЯК Николай Григорьевич
 1896г., рождения, уроженец Галиции

Социальное положение обвиняемого служащий, директор ин-та Профобра,
 Социальное и политическое прошлое обвиняемого б. офицер галицийской армии
б. член компартии Австрии, б. член КПБУ.

Характеристика обвиняемого, описание совершенного им преступления и степень
 тяжести Участник в 1920-21 гг. в составе 1-го Украинского фронта в боях с польскими войсками, член компартии Австрии, член КПБУ.

В 1920-21 гг. будучи офицером Укр. Галицийской Армии
 принимал участие в боях с Кр. Армией, с 1920 г.

вступив до австр. компартії для проведення контрреволюц. діяльності; вів активну роботу в Україні з підготовки повстанських кадрів; "у 1932 році, виїжджаючи на село для проведення хлібозаготівель, організовував повстанські групи в ряді сіл".

Згідно з постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933, ув'язнений на 5 р. у ВТТ. Покарання відбував з 11.1933 у Карлазі (нині м. Караганда, Казахстан), 1936 переведений до табпункту Кремль Соловецького табору (Росія).

Без висування звинувачення, відповідно до постанови Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937, розстріляний в ур. Сандормох (нині поблизу м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ).

Літ.: Гуцал П. З. Кузняк Микола Григорович // ЕСУ. Т. 15. К., 2014. С. 688; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках: у 2 т. Т. 1. К., 2003. С. 69, 71, 136, 306–307, 360–363; Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004. С. 130, 476, 483.

Сергій Дерев'яно

КУЗЬ

ОЛЕНА (ЯРИНА, ІРЕНА, ЄРИНА) АТАНАСІЇВНА

(08.06.1894 – Д. І М. С. Н.) – кадет-аспірант кінного відділу УСС. Н. у с. Банилів Руський (нині Банилів Вижиця, р-ну Чернів. обл.) у сел. сім'ї А. Кузя та Ірини Курилюк. Батько згодом працював кондуктором залізн. ст. Вижиця, старшим кондуктором залізн. ст. Чернівці, на поч. ПСВ ув'язнений без суду в концтаборі Талергоф. Випускниця учител. семінарії та вищої торг. шк. в м. Чернівці. Влітку 1914 приїхала до м. Відень для продовження студій у торг. акад-ї.

3 поч. ПСВ стала на службу в Червоному Хресті, доглядала поранених у військ. шпиталях. Через 3 місяці зголосилася до Віден. станиці УСС як однорічний доброволець, вирушивши на фронт після 6-тижневого вишколу в стрілец. кадри. Присягу склала в 2-й сотні УСС 1.02.1915, 12.02.1915 виїхала на фронт.

Невдовзі переведена у відділ кінноти УСС (команд. Е. Фаркаш), у якому воювала на Закарпатті та в Галичині, зокр. в боях за звільнення м. Львів. На поч. 05.1915 брала участь у боях за г. Маківка. У наступі ручною гранатою знищила рос. скоростріл разом з обслугою. За військ. заслуги іменована старшою десятницею, нагороджена срібною медаллю хоробрості. Двічі важко поранена. Лікувалася в м. Будапешт (нині Угорщина) і м. Відень.

Після одужання та демобілізації повернулася до м. Чернівці, де працювала цивільним службовцем на залізниці. Під час рос. окупації Буковини (1916) евакуйована до Відня. Після утворення ЗУНР працювала в укр. допомогівих орг-ціях і санітарних місіях у м. Відень.

Подальша доля невідома.

Героїзм К. оспівано в нар. пісні "В дев'ятсот штирнастім році, як жнива зачались". Ставлення буковинців до К. влучно схарактеризоване словами О. Поповича: "Наша звісна героїня пані Кузівна". В європ. та амер. пресі воен. часу та наук. л-рі про ПСВ постать К. стала зразком мужності, яку виявля-

КУЗЬМА
Василь Степанович

ли жінки в боях за свою батьківщину. В модерній укр. державницькій традиції ім'я К., поряд з іменами ін. учасників УСС – О. Степанівни, С. Галечко, Г. Дми́терко, О. Підвисоцької, П. Михайлишин, стало символом відродження укр. нації. У с. Банилів 14.10.2014 на погріб'ї шк. встановлено погруддя К.

Лит.: Відізд Січових Стрільців // Свобода. 1915. 20 берез.; Геройска Дівчина. // Буковина. 1915. 30 лип.; Гість з поля бою в Відні // Вістник Союзу визволення України. 1915. Ч. 35–36. 3 жовт.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 462; За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви 1914–1964. Нью-Йорк, 1967. С. 186; *Мольнар Ф.* Дівчата-борці у розстрільній // Буковина. 1915. 27 серп.; *Назарук О.* Слідами Українських Січових Стрільців. Львів, 1916. С. 19; Наша героїня при Січових Стрільцях // Народний Голос. 1915. 10 лип.; Нова героїня серед Українських Січових Стрільців // Свобода. 1915. 19 серп.; Нова сотня Січовиків // Вістник Союзу визволення України. 1915. Ч. 9–10. Лютий; *Трильовський К.* 3 мого життя. К.; Едмонтон; Торонто, 1999. С. 179–180; Українська героїня з Буковини // Свобода. 1915. 20 листоп.; Eine Heldin der ukrainischen Legion // Neue Freie Presse. 1915. 10 Juli; Illustrierte Gesschichte des Weltkrieges 1914/16. Fünfter Band. Stuttgart; Berlin; Leipzig; Wien, 1917. S. 347.

Володимир Старик

КУЗЬМА

Василь Степанович

(01.02.1891–07.11.1963) – майор австро-угор. армії, військ. капелан, реліг. діяч. Н. у с. Романівка (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї заможних селян. Випускник Романівської початков. шк. та г-зії м. Тернопіль (1910). З відзнакою закінчив теолог. ф-т Львів. ун-ту. Висвячений у духовний сан 1914 у м. Львів, прийняв цілібат; служив у м. Тернопіль у церкві Різдва Христового.

Під час ПСВ – фронтний духівник в австро-угор. армії; перебував у м. Бережани (нині Терноп. обл.), Острава (нині Чехія), Будапешт (нині Угорщина), Тернопіль. За деякими даними, заарештований рос. окупац. владою і висланий до Росії (до повалення царизму). В 02.1918 разом з терноп. духівництвом зустрічався з архієп. В. Габсбургом (Василем Вишиваним). Увечері 31.10.1918 з комендантом австр. військ. гарнізону в Тернополі підписав протокол про передання військ. та цивільної влади місц. укр. громаді й повідомив про це її представників, які забезпечили перебрання владних повноважень. Після проголошення ЗУНР – духівник Терноп. військ. округи; згодом – духівник в УГА. 1919 погодився на пропозицію Гол. от. С. Петлюри очолити при Генштабі ДА УНР капеланську службу для вояків греко-католи. обряду; одержав ступінь 4-го рангу, що відповідав військ. званню генерал-хорунжого. Провадив культосвіт. працю поміж старшинами й урядовцями. В 11.1919 захворів на тиф. Лікувався у військ. шпиталі в м. Проскурів (нині Хмельницький), де 1.01.1920 заарештований поляками і вивезений до в'язниці м. Тернопіль. Під час ув'язнення перехворів на поворотний тиф і запалення легенів. Після звільнення наприкінці 04.1920 призначений митрополічим ординаріатом до духовної праці – спершу при церкві Господнього Преображення, а відтак при кафедрі Св. Юра у Львові.

1923–38 – військ. капелан для укр. вояків греко-католи. обряду польс. армії у м. Краків. У 09.1930 допоміг мешканцям Романівки уникнути пацифікації; у той самий час його побили польс. військові в с. Малий Ходачків (нині Терноп. р-ну). Від 1938 – душпастир у м. Новий Санч на Лемківщині (нині Польща).

Під час ДСВ організував Допомоговий к-т у м. Криниця на Лемківщині (нині Криниця-Здруй, Польща), повітову кооперативу, активізував у селах читальні т-ва "Просвіта" й укр. нар. шк., які польс. влада позакривала або сполонізувала. 1944 перед рад. оку-

пацією Нового Санча перебрався до Словаччини.

У 04.1945 поселився в Австрії, де очолював допомогове Братство св. Андрея, був заст. голови Окружного допомогового комітету в м. Зальцбург і Центр. к-ту в м. Інсбрук; брав участь у редагуванні час. "Нові дні" (Зальцбург) і "Недільні вісті" (Інсбрук). Від 07.1948 – в Канаді, де служив духівником новіціяту сестер служебниць у м. Анкастер, згодом проживав біля м. Грімсбі (обидва пров. Онтаріо). Автор "Споминів з цілого мого життя" (у рукописі), видав "Альманах українських богословів", переклав укр. мовою "Берестейську унію". У м. Львів працював у вид-ві реліг. ж. "Нива". Народжений Хрестом Симона Петлюри, відзнаками УГА та крилошан. відзнаками з правом носіння червоного пояса і ковпака.

П. у парафіяльному будинку м. Вінніпег (пров. Манітоба, Канада), де й похований на цвинтарі Всіх Святих. 2010 на стіні будинку, де н. К., встановлено меморіальну дошку.

Літ.: Лазарович М. В. Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // "Г". Незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 63. С. 86; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 17, 63, 154–156, 300; Священик з Романівки о. Василь Кузьма у 1918 році був першим головою українського Тернополя // Подільське Слово. 2013. 1 листоп. С. 1, 8; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315.

Микола Лазарович

КУЗЬМА

Зиновій Володимирович

(1894–31.10.1934) – хорунжий УГА, старшина ДА УНР, священик, громад. діяч. Н. у с. Стривівка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) у священицькій родині. Випускник Терноп. г-зії. 1918 вступив до Львів. духовної семінарії.

Доброволець УГА, підстаршина 4-ї Золочів. бригади. Працював у ред. газ. "Золочівське Слово", яку видавали в 11.1918–05.1919 у м. Золочів (нині

Львів. обл.) двічі на тиждень як орган командування Золочівської ОВК. Певний час перебував у польс. полоні, після втечі з якого – в ДА УНР. Був у "чотирикутнику смерті", де кілька разів перехворів на тиф.

1923 закінчив богослов. студії, був рукопокладений у сан священика. Служив на парафіях у с. Манаїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.), Лукавець, Батьків (нині обидва Бродів. р-ну Львів. обл.) та Плугів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.), де допомагав своєму хворому батькові. Від 1925 – у м. Тербовля (нині Терноп. обл.), катехит у школах міста. Діяльний у "Просвіті" та ін. укр. т-вах, кооп. орг-ціях. Відомим став завдяки вродженому дарові красномовства, силі духу, глибокому патріотизму, реліг. і нац. проповідям, зокр. в с. Зарваниця (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) та на г. Маркіянова (нині в Золочів. р-ні Львів. обл.). Був у пошані серед укр. нас., особливо серед молоді, яка вбачала в ньому свого духовного провідника. З великою пошаною до К. ставилися представники польс. та єврейс. інтелігенції.

П. у м. Тербовля, де й похований 2.11.1934 на міськ. кладовищі, біля братської могили вояків УГА, загиблих під час визволення Тербовлі 12.06.1919. 9.11.1934 на могилу К. приїхала делегація колиш. вояків УГА з віддалених теренів, котра поклала на його могилу терновий вінок зі стрілец. залізним шоломом та прикріпила до хреста табличку з написом: "Спи орле України, нехай земля, котру ти так щиро любив приголубить тебе".

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 231; *Мельничук Б.* Кузьма Зиновій // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 326; *Рогатинський І.* Посмертні згадки: О. Зиновій Кузьма // ЛЧК. 1935. Ч. 10. С. 23–24; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 319.

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович,
Богдан Мельничук**

**КУЗЬМА
Зиновій Володимирович**

КУЗЬМА
Олекса Михайлович

КУЗЬМИЧ
Антон Володимирович

КУЗЬМА

Олекса Михайлович

(27.03.1875–22.05.1941) – журналіст, сотник УГА. Н. у с. Печенія (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Випускник г-зії, навч. на правн. і філос. ф-тах Львів. ун-ту. Через матеріальні нестатки пішов на службу до австр. війська. Після однорічної служби отримав старшин. звання поручника. Спочатку працював у редакції газ. “Руслан”; 1902–38 – співробітник і чл. редколегії газ. “Діло”, ред. сел. газ. “Свобода” – органу УНДО (1925–38).

З поч. ПСВ зголосився на військ. службу. В м. Перемишль (нині Польща) перебув облогу фортеці рос. військами (8.11.1914–22.03.1915); після її здобуття у званні сотника потрапив у рос. полон, вивезений до м. Уфа (нині РФ), де пробув понад 3 р.

З проголошенням ЗУНР учасник боїв за м. Львів, повітовий комендант у м. Перемишляни (нині Львів. обл.). Брав участь у формуванні та гол. битвах УГА, з якою перейшов за р. Збруч, побував у Сх. і Пд. Україні. Перехворів на плямистий тиф. У 07.1920 переїхав до Галичини, був інтернований поляками в таборі м. Тухоля.

Після звільнення знову зайнявся журналістикою в м. Львів. Автор праці “Листопадіві дні у Львові 1918” (1931) (2-ге вид. 1960 у м. Нью-Йорк (США, вид-во “Червона Калина”), 3-є – 2003 у м. Львів), численних статей і розвідок з історії УГА в “Ділі” й різних календарях; зб. нарисів “Начерки Олекси Кузьми” (1902); перекладів творів зарубіж. л-ри (1903–06) у “Бібліотеці найзнаменитіших повістей “Діла”.

На поч. ДСВ К. був інвалідом (параліч). За більшовиц. окупації йому, як соціально небезпечному, було відмовлено в наданні пенсії: “співредактор-журналіст [газети] націоналістичного напрямку як «Діло», державному забезпеченню не підлягає”. Перебував під постійним наглядом НКВС; підлягав вивезенню, але через важку хворобу К. цього не здійснили. Останній обшук у квартирі К., проведений співробітниками НКВС 20.05.1941, став причиною його смерті.

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі. Могила не збереглася.

Літ.: Енциклопедія Львова. Т. 3. Львів, 2010; ЕСУ. Т. 5. К., 2008; ЕУ. Т. 4. Львів, 1994; *Німчук І. В.* Перші роковини смерті // Краківські вісті. 1942. 23 трав.; *Патер І.* Кузьма Олекса Михайлович // Українська журналістика в іменах. Вип. 4. Львів, 1997.

Іван Патер

КУЗЬМИН

Василь

(1890–17.01.1924) – поручник УГА. Н. у с. Олеша (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. Навч. у г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), торг. акад-ї м. Відень, на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.

Після поч. ПСВ вступив добровольцем до 58-го піх. полку австр. армії. Згодом – перекладач при команді одного з корпусів нім. армії. 1918 служив в 11-й піх. д-зії австр. армії в м. Одеса; був посередником між укр. владою та австр. військ. командуванням.

Після Листопадового чину 1918 вступив до УГА, був чл. НКГА. Згодом на власне прохання переведений до 3-ї Бережан. бригади УГА, де став командантом куреня. Брав участь у боях проти польс. армії під м. Львів. У 07.1919 у складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. 3 02.1920 – учасник ЧУГА; старшина для окремих доручень у кер-ві 2-го Галиц. корпусу та 1-ї Червоної бригади УСС. У 05.1920 потрапив у польс. полон. Влітку 1920 брав участь у польс.-рад. війні в складі ДА УНР. Наприкінці 08.1920 з групою ген. А. Кравса покинув фронт на Покутті й перейшов на тер. ЧСР. Інтернований у таборах м. Ліберець та Йозефов (обидва нині Чехія); брав активну участь у культ. та громад. житті таборів.

П. від раку шлунка в таборі Йозефов (нині в складі м. Прага).

Літ.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1930. Ч. 8. С. 32–33.

Степан Борчук

КУЗЬМИЧ

Антон Володимирович

(25.08.1886–05.05.1944) – правник, громад.-політ. та військ. діяч, старшина УГА. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк.

обл.) у сім'ї поштового службовця. Випускник Коломий. г-зії і Львів. ун-ту. Д-р права. Адвокат. діяльність розпочав у Коломиї. Сприяв К. Трильовському в орг-ції осередків т-ва "Січ". 3 1906 – чл. УРП.

Учасник ПСВ. Після проголошення ЗУНР вступив добровольцем до УГА. 14.11.1918 увійшов до складу Постійного озброєного орг. к-ту в м. Коломия. Хорунжий запасного стрілець. полку ім. П. Дорошенка. 1.03.1919 отримав звання четаря. Був у польс. полоні; після звільнення повернувся до Коломиї. Очолював місц. філію т-ва "Просвіта", сприяв створенню хат-читалень і кооператив у повіті. Прихильник політ. позиції К. Трильовського. 3.01.1928 брав участь у таємній нараді чл. УСРП в Коломиї, учасники якої висловили підтримку К. Трильовському в процесі створення партії УСРП-Лівіця. 3 1929 – голова Коломий. повітов. к-ту, з 1937 – чл. ЦК УСРП. Як адвокат у 1930-х захищав членів КПЗУ на політ. суд. процесах.

25.09.1939 заарештований рад. каральними органами. За звинуваченнями в антирад. пропаганді Особливою нарадою при НКВС СРСР 29.03.1941 засуджений на 8 р. каторги.

П. у Карагандинському ВТТ (нині Казахстан). Реабілітований 30.10.1989.

Лит.: Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 41; *Арсенич П.* Галичани – жертви більшовицького режиму. Івано-Франківськ, 2006. С. 19; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1.* Вінніпег, 1958. С. 318; *Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1.* Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 507.

Богдан Паска

КУЗЬМОВИЧ

Степан Дмитрович

(10.12.1893–23.09.1937) – старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. 1906–14 (з перервами) навч. в укр. г-зії рідного міста, закінчив 7 кл.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС. З 1915 служив у бойовій частині австро-угор. армії. Згодом закінчив лєтун. шк., служив в авіац. підрозділі; іменований хорунжим. Зголосився на службу до УГА 25.11.1918 в м. Тернопіль. 5.12.1918 зарахований пілотом-дозорцем у ЛВ; згодом перебував на його базі в м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.), здійснював розвідувальні польоти. Перейшов за р. Збруч; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря.

Від літа 1920 служив у ЧА; був політруком, команд. роти і батальйону. Звільнений з військ. служби 1936. Проживав у м. Харків, працював зав. бюро експертиз Ін-ту торгівлі.

17.07.1937 заарештований співробітниками НКВС. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою трійки при УНКВС по Харків. обл. від 17.09.1937, розстріляний у м. Харків.

Лит.: Гасай Є., Кузьмович Л. Кузьмович Степан Дмитрович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 271; *Тинченко Я.* Герої Українського неба. К., 2010.

Петро Гуцал

КУЗЬМОВИЧ

Ярослав

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА. Закінчив електротех. вишкіл у м. Карлсруе (нині ФРН). Навесні 1918 – викл. у телеграфічній шк. 2-ї австро-угор. (Сх.) армії у м. Перемишляни (нині Львів. обл.); викладав електростатику й науку про апарати.

З 11.1918 – четар УГА, перший референт НКГА та команд. відділу зв'язку (телефонний шеф) у м. Львів. У 12.1918 призначений нач. (телефонний референт) служби зв'язку НКГА. 1.01.1919 іменований поручником. У 05.1919 очолив Звідомний полк – запасну і вишкільну формацію для частин зв'язку УГА. Організував при ньому рухому (знаходилася у потязі) майстерню телефонів (команд. чет. В. Мельник) та шк. старшин зв'язку (команд. пор. Д. Мараці). 15.06.1919 іменований сотником. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину, продовжував очо-

лювати Звідомний полк (згодом переіменований на Телефонний курінь). З 02.1920 – в ЧУГА. У 04.1920 у м. Бірзула (нині Подільськ Одес. обл.) входив до складу антибільшовиц. Військ. к-ту; перейшов на сторону ДА УНР. Як нач. відділу зв'язку штабу 5-ї Херсон. стрілец. д-зії брав участь у польсь.-рад. війні. У кін. 08.1920 в складі групи ген. А. Кравса перейшов на тер. ЧСР.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 1075. Оп. 2. Спр. 58. Арк. 123–124.

Лит.: *Вовк Н.* Інформаційно-комунікаційна система Української Галицької армії // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2014. Вип. 40. С. 77–81; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 187; Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 71, 181–182; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 249, 251, 254, 557; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 80–81, 280, 304, 345; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 155–156; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 272; Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 71, 222, 302.

Богдан Паска

КУКУРУДЗЯК Юрій Миколайович

(08.05.1896–10.1919) – десятник УГА і ДА УНР. Н. у с. Кадубівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї сільс. господаря. 1909–14 навч. в укр. держ. г-зії м. Кіцмань (нині Чернів. обл.).

Військ. службу в ході ПСВ розпочав однорічним добровольцем, згодом однорічним десятником. Нагороджений бронз. медаллю за хоробрість та великою срібною медаллю за хоробрість. Після розпаду Австро-Угор. монархії повернувся до с. Кадубівці.

На поч. 1919 разом з друзями-односельцями Д. Воевідкою та В. Петрюком перейшов р. Дністер і вступив як однорічний десятник до Буковин. полку УГА, трансформованого згодом у Буковин. курінь ДА УНР. У м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.)

виконував гарнізонну службу, готуючись до відправки на протибільшовиц. фронт. Восени 1919 захворів на плямистий тиф.

П. у шпиталі м. Могилів-Подільський, де й похований на місц. цвинтарі.

Лит.: *Лакуста С.* Пам'яті героїв. Кукурудзяк Юрко // Час. 1931. 31 берез.; *Михайловський В.* Духовний день у Господньому благовісті // Буковина. 2010. 23 квіт.

Володимир Старик

КУЛІЦЬКИЙ Роман

(д. і м. н. і с. н.) – інж., громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Навч. у Гірничій акад-ї м. Леобен (1912). Гірничий інж. у м. Дрогобич.

1914–18 служив в австр. армії у м. Ярослав (нині Польща). Чл. Укр. тех. т-ва. Діяч УСДП. Делегат до УНРади від УСДП (Станиславів, 01–05.1919). Чл. комісії тех. відбудови. Учасник Заг. з'їзду укр. інженерів і техніків у м. Станиславів (4–5.05.1919). Поручник ГА, інспектор автомобілів у Начальній команді (30.06.19–1920). З 1921 працював гірничим інж. та заст. дир. у фірмі "Ліманова" в м. Борислав.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 2192. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 29.

Лит.: Звіт з діяльності Українсько-го Товариства Технічного за рік 1913.

Львів, 1914. С. 13–14; Спис членів Українського Технічного Товариства у Львові // Технічні Вісти. Львів, 1929. Жовтень–грудень. Ч. 4. С. 134–139; *Хроноват з Левицьких Д.* Інженер Филип Левицький // Дрогобиччина – земля Івана Франка / ред. Л. Луців. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1978. С. 89.

Олег Павлишин

КУЛІНСЬКИЙ Мечислав

(Kuliński Mieczysław;

22.10.1871–22.06.1958) – польс. військ.

діяч. Н. у с. Віцинь (нині с. Смереківка Перемишлян. р-ну Львів. обл.). Підполковник австр. піхоти.

3 1.11.1918 – полковник польс. армії. Команд. бригади (3 тис. багнетів, 46 скорострілів, 18 гармат) військ. групи “Буг”, що воювала проти УГА на равському і підльвів. відтинках польс.-укр. війни (Рава-Руська, Кам’янка, Липник, Жовква, Куликів, Львів). 03.1919 – учасник укр.-польс. переговорів за участю місії Ж. Камбона в м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) щодо можливого визнання демаркаційної “лінії Бартелемі”. Укр. делегація у складі В. Генбачова, М. Лозинського відкинула польс. пропозиції, відтак воєн. дії на фронті відновилися. 17.04.1919 – 1-й заст. шефа Ген. штабу. 3 1.06.1919 – генерал д-зії. 1.01.1920 нагороджений орденом “Virtuti Militari”. 1.05.1920 – генерал-підпоручник. Заст. команд. 1-ї польс. армії. Учасник польс.-рад. війни. 2.06.1921 очолив військ. округ “Варшава”. Навесні 1922 навч. на вищих офіцер. курсах у Франції. 3.05.1922 – генерал д-зії. 26.03.1923 подав у відставку через погіршення стану здоров’я.

У 05.1926 підтримав уряд С. Войцеховського. Після встановлення режиму санації усунутий від усіх справ. Проживав у м. Варшава, співпрацював з Р. Дмовським. Після 1945 входив до кер-ва польс. Червоного Хреста. Був єдиним генералом 2-ї Речі Посполитої, який отримував пенсію в ПНР.

П. у м. Краків, де й похований на Раковецькому цвинтарі.

Літ.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998;

Encyklopedia wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. Warszawa, 2007; *Klimecki M.* Wojna polsko-ukraińska o Lwów i Galicja Wschodnią 1918–1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe. Warszawa, 1997; *Kryśka-Karski T., Żurkowski S.* Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

КУЛІНСЬКИЙ
Мечислав

КУЛЬТУРА ДУХОВНА В ЧАСІ ЗА- ХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕС- ПУБЛІКИ. К.д. – сукупність створених

духовних цінностей, які передаються з покоління до покоління, творячи естетичну духовну своєрідність буття етнічної спільноти. Усі елементи К.д. мають винятковий етніч. х-р і становлять доказову основу для наук. з’ясування етногенези. К.д. охоплює набуті усталені оцінки, розуміння багатьох явищ щоденного побуту та діяльності, які виявляються різними засобами: словесними, укладеними в піснях, приповідках, сценічних ритуалах тощо; магічними, зреалізованими через певні рухи, танці, обрядодії та ін.; предметними, коли певні речі наділяють магічною силою і впливом; естетико-мистецькими виробами нар. майстрів й оздобленням особистого побутового середовища та ін. Тобто йдеться про світоглядне переосмислення явищ, пов’язаних із повсякденним життям у певному біоценозному просторі. К.д. – концентрований відбиток світорозуміння через сферу ритуалів, обрядів, традицій, зорієнтованих на життєзабезпечення; становить невід’ємну частину матеріальної к-ри та цілісність, що виявляється в етніч. традиційній к-рі.

К.д. укр. народу, як багатівіковий синтез світорозуміння українцями, є заг.-нац. цілісністю та етніч. своєрідністю, етніч. матрицею контамінаційних виявів, коли в різних ландшафтних масивах сформувалися локальні особливості, відображені в традиціях укр. етногр. груп – поліщуків, подолян, гуцулів, бойків, лемків, покутян та ін.

Держ. ін-ти ЗУНР підтримували регіональну етнокульт. традиційність,

усвідомлюючи її як вагомий компонент для єдності всієї укр. нації.

Лит.: Українське народознавство. К., 2004.

Степан Павлюк

КУЛЬТУРА МАТЕРІАЛЬНА В ЧАСІ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.

К.м. – матеріальні цінності, ств. людиною в процесі істор. буття з метою життєзабезпечення, до яких передусім належать знаряддя праці різних галузей діяльності, житло, одяг, їжа, побутові речі, прикраси, твори нар. мист-ва, транспорт тощо. К.м. обов'язково розглядається в сукупності з духовною к-рою як органічна цілісність, що становить феномен традиційної к-ри народу. Їй властивий процес удосконалення – від простіших форм до складних практичних конструкцій, поліпшених продуктивних властивостей знарядь і споряджень, більш ефективних госп. споруд, естетичнішого оформлення побутового середовища та ін. Такий процес прогресивної еволюції об'єктів К.м. простежується за даними археології, писемних пам'яток, фольклору, етногр. матеріалів і відомостей.

Особливо важливо, що через сферу пам'яток К.м. можна окреслити й виокремити людську спільноту як етнічну – їй притаманна своєрідність способу життя, усіх сфер життєдіяльності. Це суттєвий етновизначальний чинник, за даними якого досліджується походження народу, його етнокульт. історія.

Дослідження археологів дають підстави для суттєвого наук. твердження про генезу українців як час етногонії з періоду зарубинецької та праської археол. к-р (2 ст. до н. е – 2 ст. н. е.). Етнічну своєрідність українців як самодостатнього етносу зі своєю етнічною історією засвідчують існуючі пам'ятки К.м., що зберегли етнічну особливість, принципово відмінну від аналогічних пам'яток сусідніх слов'ян. народів – росіян, білорусів, поляків, словаків, тим паче від романських етносів – румунів, молдован. Традиційне укр. зодчество – житлово-госп., сакральне, одяг, їжа,

мотиви й естетика прикрас, виробів нар. промислів тощо підтверджують їх укр. етнічну належність.

Держ. чинники ЗУНР наголошували на кінцевій потребі збереження матеріальних цінностей, які становлять нац. багатство і заодно підкреслюють етнічну особливість. У той же час мотивували нас. на модернізацію у госп.-виробничих справах, тогочасних естетичних змінах побутової к-ри тощо.

Лит.: Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. К., 1991; Стельмащук Г. Г. Традиційні головні убори українців. К., 1993; Українське народознавство. К., 2004.

Степан Павлюк

КУЛЬЧІЦЬКА

Олена Львівна

(15.09.1877–08.03.1967) – живописець, графік, педагог. Н. у м. Бережани (нині Терноп. обл.) в сім'ї правника-судді. Навч. у Львів. худож.-пром. шк., приватній шк. Р. Братковського та С. Батовського-Качора, Худож.-пром. шк. м. Відень. Проживала в м. Перемишль (нині Польща), Відень, Львів.

Була художницею-новатором, зверталась у своїх тв. до тем з укр. історії, к-ри, нар. побуту та ін. Створила графічні цикли: "З історії княжих часів", "Страсті Христові", "Портрети українських письменників", "Лихоліття українського народу", "Легенди гір і лісів", "Туцуплицина", "Святі української церкви", "Краса рідної землі" та ін.

У період визвол. змагань працювала в К-ті допомоги пораненим укр. воякам у м. Відень. За її проектами було видано серію листівок: "Чорна хмара війни", "Могили борців", "Мати Божа, рятуй наш край". Героїзм стрілецтва відобразила в циклі дереворитів "УСС 1914–1915": "Хоробрі Галицькі полки", "Українські січові стрільці", "Гуцули-добровольці", "Орлиці в Карпатах", "Полеглий стрілець", "На катах", "Діти-герої", виконала обкладинку до альбому "УСС 1914–1915", серію оформтів – "Апофеоз", "За справедливість", "Страхиття війни". 1918 працювала в допоміжному к-ті пораненим і полоненим у м. Перемишль. 1919 ув'язнена польс. владою у м. Баранів (нині Польща). У творчості неодноразово зверталася до тематики воєн. лихоліття: створила рельєфну плакетку "Борцям за волю України 1914–1924", проект присвяченого учасникам визвол. змагань 1914–23 пам'ятника-хреста, встановленого в с. Пикуличі (нині Польща).

З 1938 проживала в м. Львів, 1945–51 викладала поліграфію в Укр. поліграфічному ін-ті. Учасниця численних виставок; нар. художник УРСР (1956), лауреат Держ. премії ім. Т. Шевченка (1967). Заповіла весь свій мистецький доробок укр. народові (зберігається в Нац. музеї у Львові ім. А. Шептицького).

Лит.: Олена Кульчицька. Альбом-каталог. Львів, 2013; УСС в боях і міжчасі. Мистецька спадщина. Львів, 2007. С. 25–50, 172–179.

Оксана Тріска

КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Олександр Юліанович

(08.02.1895–30.04.1980) – педагог, учений-психолог, громад.-політ. діяч, дипломат. Н. у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Дитячі та юнацькі роки провів у с. Чорноківці Великі (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

Делегат до УНРади від студент. молоді. На засіданні Конституанти 18.10.1918 в м. Львів виступив за негайне об'єднання з Наддніпрянською Україною. Учасник урочистого проголошення Акта злуки в м. Київ 22.01.1919. Чл. комісії закорд. справ. Секретар спец. дипломатичної місії ЗУНР до Румунії (25.03–04.1919). 18.04.1919 виїхав до м. Париж (Франція) експертом-перекладачем дипломат. місії ЗУНР, після завершення повноважень якої залишився в Парижі, де завершив університет. студії.

Після повернення до Галичини відійшов від політ. життя, зосередився на пед. та наук. роботі. 1925–39 працював учителем СШ м. Коросно (нині Польща), Золочів (нині Львів. обл.), Коломия (нині Івано-Франк. обл.) та Львів. Д-р філософії (Львів. ун-т, 1930).

З 1940 на еміграції в м. Мюнхен (Німеччина), з 1951 – у м. Сарсель (Франція). Дійсний чл. НТШ (13.12.1947). Надзвичайний (1945–55), звичайний проф. (1955–80), ректор (1962–63) УВУ в м. Мюнхен.

П. у м. Сарсель.

Лит.: Біографічні нотки авторів. Кульчицький Олександр // Релігія в житті українського народу. Збірник матеріалів наукової Конференції у Роккеді Панч (18–20.X.1963) / за ред. В. Янева. Мюнхен; Рим; Париж, 1963. С. 206; Виїзд української місії на Захід // Републіка. 1919. 19 квіт. Ч. 66. С. 2; *Головацький І.* Кульчицький Олександр (Лесь) // Українська журналістика в іменах. Львів, 2001. Вип. 8. С. 158.

Олег Павлишин

КУЛЬЧИЦЬКИЙ-ДАШІНИЧ

Остап Володимирович

(1888–1943) – адвокат, громад. діяч, хорунжий УГА. Н. у с. Кульчиці (нині

**КУЛЬЧИЦЬКИЙ
Олександр Юліанович**

Самбір. р-ну Львів. обл.). Випусник правн. ф-ту Львів. ун-ту; д-р права. 1912 був серед ініціаторів проведення у рідному селі свята на честь роковин народження гетьмана П. Сагайдачного, ініціював збір коштів на пам'ятник йому.

Служив в УГА; 1920 – у ДА УНР.

Після визвол. змагань пройшов адвокат. практику в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.), разом з Т. Окуневським провадив канцелярію. Секретар повітов. к-ту УНДО, чл. багатьох т-в Городенківщини.

Заарештований співробітниками НКВС УРСР 6.11.1939. Засуджений Станіслав. облсудом 20.04.1940 на 3 р. ВТТ і 3 р. обмеження прав.

П. в ув'язненні в м. Семипалатинськ (нині Семей, Казахстан). Реабілітований 26.10.1993.

Дж.: Архів УСБУ в Івано-Франк. обл. Спр. 12313–П. Арк. 1–184.

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; Городенщина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978; Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 959.

Степан Кобута

КУМАНОВСЬКИЙ

Петро

(1849–12.1920) – педагог, актор, громад. діяч. Н. у с. Іванів (нині с. Іванів-Золоте Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) Чоловік Ємілії Кумановської (з роду Нечай) – педагога та чільної діячки укр. жін. руху на Буковині. Актор укр. професійного театру т-ва “Руська бесіда” в м. Львів за часів директорства Т. Романович. Переклав для театру укр. мовою п'єсу Ф. Шіллера “Інтрига й коханья”. 1879 склав матуральні іспити у вищій держ. г-зії м. Чернівці. Студював філологію на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Чл. акад. т-ва “Академічний кружок” у м. Львів, друкував свої тв. у вид. т-ва “Другъ” (1874–77), 1876 – в альманасі “Дністрянка” (переклад новели “Нездара” Ф. Брет-Гарта). 1883 продовжив навч. на філос. ф-ті в Чернівцях, де 18.07.1884 отримав абсолюторіум. Чл.

укр. акад. т-ва “Союз” у Чернівцях, його представник на 2-му вічі академіків-русинів у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) 7.08.1884, яке підтримало внесену К. резолюцію “Про обсаду катедри літератури і язика руського на університеті в Чернівцях”. Після закінчення вищих студій іменованій заст. учителя держ. г-зії в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), де викладав нім., лат., грец. та укр. мови, а також математику. Чл. заснованого в 11.1884 т-ва “Руська бесіда” в Станіславові. 1886–87 – чл. правління місц. т-ва “Мищанське казино”. 1903 переїхав з родиною до м. Чернівці, де 17.04.1903 іменованій тимчасовим гол. учителем учител. семінарії, у 06.1904 – постійним учителем (проф.) 2-ї держ. г-зії; був викл. укр. та лат. мов. Водночас у 09.1904–07.1906 викладав польс. мову в 1-й держ. г-зії, з 02.1907 – у вищій реальній г-зії м. Чернівці. З 09.1906 іменованій проф. укр. мови для новозаснованого місц. дівочого ліцею. В 11.1904 призначений чл. іспитової комісії для всіх нар. і міськ. шк. з нім., рум. та укр. викладовими мовами на період до кін. 1906/07 н. р. Після розподілу цієї комісії в 12.1906 на 3 незалежні нац. іспитові комісії іменованій чл. укр. іспитової комісії (голова О. Попович). Чл. “словесного гуртка” (“Спілка В.”), який сприяв укладанню та виданню фундаментальних лекси-

кографічних праць у Чернівцях – “Латинсько-український словар” (1912) та “Німецько-український словар” (1912).

Був організатором масових святкових заходів, зокр. вечір т-в “Руська бесіда” в м. Станиславів та Кружка українських дівчат у Нар. домі м. Чернівці. Мав приятельські стосунки з родиною Кобилянських, особливо з проф. Ю. Кобилянським і письменницею О. Кобилянською. З 1909 – чл. Чернів. т-ва піклування про сліпих та глухонімих. Співорганізатор концерту на честь Т. Шевченка, влаштованого учнями 2-ї держ. г-зії у великому залі Муз. т-ва 6.03.1910. Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у Чернівцях. Чл. міськ. філії т-ва “Укр. школа”. 1907 – один із засн. Т-ва учителів вищих шкіл “Сковорода” в Чернівцях, з 1909 – чл. правління та заст. голови т-ва. Під час доповнюючих виборів до громад. ради м. Чернівці 1911 належав до укр. виборчого к-ту, який діяв узгоджено з нім., єврейс. та польс. к-тами. Учасник зборів виборців у Чернівцях 20.02.1913, які висунули кандидатуру О. Бурачинського на доповнюючих виборах до Буковин. крайового сейму по міськ. округу Чернівці–Кіцмань.

Перебував у Чернівцях протягом 3 рос. окупацій, продовжував викладати в 2-й держ. г-зії у короткі періоди між окупаціями. З 1915 – чл. іспитової комісії приватної жін. учител. семінарії т-ва “Укр. школа” в Чернівцях. У відповідь на звернення комісара Тимчасового уряду Д. Дорошенка від 17.05.1917 з закликом про відновлення шкільн. науки в нижчих і середніх шк. Буковини, увійшов до складу й став діяльним чл. шкільн. к-ту, який влаштував шкільні курси для нар. та середньошкільн. освіти укр. та рум. мовами в Чернівцях. Учасник конф. усіх укр. партій Буковини 13.10.1918 в Укр. нар. домі в Чернівцях, на якій ухвалено резолюцію щодо права буковин. українців на самовизначення та обрано делегатів до УНРади в м. Львів 18–19.10.1918. З 26.12.1918 – проф. укр. держ. г-зії у Чернівцях.

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі. Учительський збір укр. держ. г-зії в Чернівцях замість він-

ка на могилу зложив пожертву 200 леїв на 6-ку “Шкільної помочі”, бажаючи таким чином якнайгідніше вшанувати пам’ять покійного товариша, довголітнього кер. цієї 6-ки.

Літ.: Вечерниці “Кружка українських дівчат” // Буковина. 1904. 23 січ. (5 лютого); *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 70–71; *Кміцикевич В.* Що оповідає надучитель Атанас Руснак про своє минуле? // Час. 1936. 26 берез.; *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. Львів, 1926. С. 225; *Окуневський Т.* Спомини з побуту в Станиславові // Станиславівські вісти. 1937. 1 серп.; *Його ж.* Станиславів тому 70 років // Свобода. 1956. 15 трав.; Учительський збір української державної гімназії в Чернівцях // Робітник. 1921. 6 січ.; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. Львів, 1910. С. 242; *Чарнецький С.* Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлини. Львів, 2014. С. 32, 83, 138, 258, 276, 374; *Czerniowieccy Polacy* // *Kurier Galicyjski*. 2013. 17 czerwca; *Der Ruthenenball* // *Bukowinaer Post*. 1909. 9 Febr.

Володимир Старик

КУН

Бела

(Kun Béla; справжнє ім’я: Коган бен Шлойме Аарон; 20.02.1886–29.08.1938) – угор. комуніст. діяч, очільник Угор. Рад. Республіки (УРР). Н. у с. Лелей поряд із м. Сіладьчех (нині Чеху-Сілванієй пов. Селаж, Румунія) у сім’ї сільс. писаря-єврея. Випускник кальвініст. г-зії. 1902 вступив до Угор. соціал-демократ. партії, намагався організувати профспілки та провести страйки. З 1904 працював журналістом, писав статті антиурядового спрямування, за які неодноразово був заарештований. 1904–05 навч. на правн. ф-ті Коложвар. ун-ту. За орг-цію страйку та антиурядових протестів заарештований, протягом 1,5 р. перебував у в’язниці. 1913 обраний делегатом на з’їзд Угор. соціал-демократ. партії.

У 07.1914 мобілізований до австро-угор. армії. 1916 потрапив у рос. полон, перебував у м. Томськ (нині РФ); вивчив рос. мову. У 04.1917 вступив до РСДРП(б), при якій створив групу з колиш. угор. військовополонених. Працював у ред. ж. "Сибирский Рабочий" та газ. "Знамя Революции". У 11.1917 переїхав до м. Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ). У 03.1918 почав видавати угор. газ. "Социалистическая Революция". За дорученням Леніна очолив комуніст. рух в Австро-Угорщині. Продовжував дописувати в газ. "Правда", "Известия". Учасник Громадян. війни в Росії. Воював проти білогвардійців у Сибіру. Комісар інтернац. військ. формувань у складі РСЧА. З 05.1918 – голова Федерації іноз. груп при ЦК РКП(б). 17.11.1918 нелегально повернувся до м. Будапешт. 24.11.1918 ініціював створення Комуніст. партії Угорщини, очолив її. У "Червоній газеті" гостро критикував уряд М. Карої. Співорганізатор робітн. страйків, мітингів.

22.02.1919 заарештований за звинуваченням у держ. зраді. Під час перебування в ув'язненні організував об'єднання Комуніст. партії Угорщини та Угор. соціал-демократ. партії в Соціаліст. партію. 21.03.1919 відбувся об'єднавчий з'їзд цих сил.

Користаючись масовим невдоволенням угорців нотою Вікса та полі-

тикою уряду М. Карої, делегати з'їзду проголосили утворення УРР, а також звільнили К. з в'язниці. Революц. уряд очолив Ш. Гарбаї, а К. офіційно зайняв пост комісара іноз. справ (згодом увійшов також до військ. комісаріату), але саме К. був фактичним кер. країни. Проводив націоналізацію пром-ті, с. госп-ва в Угорщині. За узгодженням з Леніним розпочав експорт революції на сусідні тер. Підрозділи угор. ЧА зайняли значну частину Словаччини й проголосили утворення Словац. Рад. Республіки. Передача землі в держ., а не сел. власність ослабила підтримку комуністів серед угорців і сприяла успіху зовн. інтервенції.

Закарпаття перебувало у сфері інтересів УРР. 22–23.03.1919 владу угор. комуністів було встановлено в усьому регіоні, окрім Гуцульщини. Цей процес супроводжувався застосуванням насильства. Було створено Руську країну, якій формально надано автономні права. 12.04.1919 оприлюднено проект Конституції Руської країни. Насправді вся повнота влади зосереджувалася в руках жупних дир., призначених із Будапешта, а спроби скликати Нар. сойм наштовхнулися на заборону й завершилися арештами ініціаторів його скликання. Було створено революц. трибунали, склад яких також визначали в Будапешті. Проводили арешти політ. опонентів комуніст. влади. Націоналізовано всі пром. підприємства краю; реквізували та конфісковували майно й продовольство. Виборчих прав було позбавлено промисловців, банкірів торгівців, священників. Влада угор. комуністів на Закарпатті протрималася бл. місяця, тому здійснити масштабні перетворення їм не вдалося. Вже 16.04.1919 пд. р-ни було зайнято рум. військами, 24.04.1919 рештою краю оволоділа чес. армія. 10.09.1919 за результатами Сен-Жермен. мирн. договору Закарпаття передано до ЧСР.

1.08.1919 УРР була ліквідована. К. зі своїми пом. виїхав до Австрії, де був інтернований. У 08.1920 повернувся до Росії. 1.10–20.11.1920 входив до складу кер-ва Пд. фронту, з 16.11.1920

– голова Кримревкому, відповідальний за масовий терор і вбивства в Криму. 20.02.1921 направлений у виконком Комінтерну. 07.1921–02.1922 – чл. президії виконкому Комінтерну. Співорганізатор невдалої спроби держ. перевороту в Німеччині. Відкликаний до Росії. Входив до Уралбюро РКП(б), очолював пропагандист. відділ. З 09.1923 – уповноважений при ЦК Рос. комуніст. союзу молоді. З 07.1924 знову у виконкомі Комінтерну та в ЦК компартії Угорщини. 07.1924–02.1926 – чл. Оргбюро виконкому Комінтерну. У 04.1928 заарештований у м. Відень, але згодом звільнений, повернувся до м. Москва. 09.1928–07.1935 – чл. президії виконкому Комінтерну. Кер. вид-ва “Соцэґиз”, працював у вид-ві “Держлит”.

28.06.1937 заарештований за звинуваченнями у зв'язках з Л. Троцьким, Г. Зінов'євим, М. Бухариним та К. Радеком. 29.08.1938 засуджений до розстрілу. Вирок одразу ж було виконано. Похований на розстрільному полігоні НКВС “Комунарка” в Підмосков'ї. Реабілітований 2.06.1955.

Тв.: Кун Б. О Венгерской советской республике (избранные статьи и речи). М., 1966; *Kun Béla. Válogatott íráások és beszédek.* I–II. köt. S.a.r. Budapest, 1966.

Літ.: Волошин А. Спомини: релігійно-національна боротьба карпатських русинів-українців проти мадярського шовінізму. Філадельфія, 1959. С. 53–56; *Гражданская война в России: энциклопедия катастрофы / сост. и отв. ред. Д. М. Володихин, науч. ред. С. В. Волков. М., 2010; Держалюк М. С.* Бела Кун і Україна // УІЖ. 1986. № 2. С. 138–142; *Клочурак С.* До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978; *Кун И.* Бела Кун: Воспоминания. М., 1966; *Нариси історії Закарпаття.* Т. 2 (1918–1945). Ужгород, 1995; *Уряди України у ХХ ст. К., 2001; Borsányi G.* (történész). *Kun Béla: Politikai életrajz.* Budapest, 1979; *Courtois S., Werth N., Panné J.-L., Paczkowski A., Bartošek K., Margolin J.-L.* Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania. Warszawa, 1999.

Микола Вітенко

КУНДА Варвара

(д. н. н. – 10.1919) – розвідниця УГА. Н. у с. Мельнич (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Сестра хор. УГА Матвія та громад. діяча Василя Кунди. Випускниця госп. шк. м. Львів. 1915 створила в м. Журавно (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.) “Сирітський захист” для воен. сиріт.

Добровільно зголосилася до розвідувальної служби НКГА. Одна з кращих розвідниць УГА. Важко поранена під час боїв за м. Львів. Після відступу УГА за р. Збруч працювала санітаркою.

П. від тифу в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

Літ.: Ленцик В. Пам'яті друга // Свобода. 1998. 26 берез. Ч. 58. С. 3; *Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк.* Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. Т. 3. С. 351, 380, 389; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 343.

Микола Вітенко

КУНДА Матвій

(д. н. н. – після 05.1945) – хорунжий УГА. Н. у с. Мельнич (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Брат розвідниці УГА, Варвари та громад. діяча Василя Кунди. Здобував освіту в г-зії м. Львів, але після 4 р. навч. звільнився. 1906–14 проводив активну громад. роботу в Журавненському пов. Співзасн. філій т-в “Просвіта”, “Сокіл”, “Січ”, “Сільський господар” та ін.

Співорганізатор Листопадового чину в м. Журавно (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.) і навколишніх селах. Хорунжий УГА. У 06.1919 намагався підняти антипольсь. повстання в Журавненському пов. Заарештований. Перебував у в'язниці м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.), зумів утекти. Був поранений, переховувався поблизу с. Гошів (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.). Після одужання перейшов до ЧСР.

У 05.1945 заарештований у м. Прага рад. спецслужбами. Під час пере-

бування під арештом був задіяний на буд-ві. Загинув унаслідок падіння з ристування.

Лит.: Ленцик В. Пам'яті друга // Свобода. 1998. 26 берез. Ч. 58. С. 3; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. Т. 3. С. 371, 373, 380, 382, 387–389, 398–400, 441; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 343.

Микола Вітенко

КУНИЦЬКИЙ Ілько Іванович

(17.07.1898 – д. і м. с. н.) – інж., громад. і культ. діяч, старший десятник УГА. Н. у с. Корчівці (нині Глибоц. р-ну Чернів. обл.) в сел. сім'ї І. Куницького та Параскеви з роду Парашук. 1911–16 навч. в укр. держ. г-зії м. Вишніця (нині Чернів. обл.). Чл. т-ва “Січ” у Корчівцях, із 30 учасниками якого 1915 разом з братом пішов добровольцем воювати проти рос. армії.

У 11.1918 вступив до загону укр. добровольців, які організовували збройний опір окупації Буковини рум. армією. У 12.1918 перейшов до Галичини, де долучився до УГА. Був важко поранений у боях за м. Львів (03.1919). Після одужання отримав довготермінову відпустку для завершення гімназійного навч. у 8-му класі Укр. держ. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Встиг скласти матуральні іспити 16–24.05.1919 (саме перед зайняттям міста польс. армією), після чого повернувся до УГА, з якою перейшов на Наддніпрянщину в 07.1919. Воював у складі 1-го куреня 2-го полку 1-ї бригади УСС. Учасник боїв з денікінцями біля с. Верхнячка неподалік м. Умань. 26.09.1919, біля с. Івангород (обидва нині Христинів. р-ну Черкас. обл.) 7.10.1919. 1920 воював у складі 3-ї Залізної д-зії ДА УНР, з якою 21.11.1920 перейшов р. Збруч і був інтернований у таборі для укр. військовополонених у м. Каліш (нині Польща). Після звіль-

нення з табору (10.1922) мешкав у м. Варшава до 25.06.1923. Не маючи змоги відновити втрачене під час боїв 1920 матуральне свідоцтво, не зміг записатися на студії до Варшав. ун-ту. Дирекція укр. г-зії в Станіславові, дотримуючись розпорядження Мін-ва освіти Польщі, погодилася видати копію свідоцтва лише за умови перебування К. за межами Польщі.

У м. Подебради (нині Чехія): улітку 1923 зарахований на агрономічно-лісовий відділ Укр. госп. акад-ї, учасник студент. хору (1924–25), делегат 2-го з'їзду ЦСУС 3–9.07.1924; чл. правління Громади студентів Укр. госп. акад-ї (обраний на її заг. зборах 1.11.1927 та 28.03.1928). В обох семестрах виконував обов'язки секретаря Громади і референта мист-ва та спорту. Один з найталановитіших учнів організованої балетмейстером В. Авраменком Школи укр. нар. танків при цій Акад-ї. Організатор (разом зі студентом А. Костем) благодійного концерту 4.06.1925 в Подебрадах за участю відомих артистів і колективів, у т. ч. С. Стадникової, М. Теліги, Укр. студент. хору та ін., чистий прибуток від якого (1200 чес. корон) був надісланий до м. Прага для лікування хворого В. Авраменка. Адміністратор прощального виступу на концерті в Подебрадах 18.10.1925 з нагоди від'їзду В. Авраменка до Канади. З 10.1925 – голова та інструктор Гуртка плекання укр. танку в Подебрадах. Після повернення на Буковину – кер. і викл. курсу укр. нар. танців при т-ві “Буковинський кобзар” у м. Чернівці.

Випускник лісового відділу Укр. госп. акад-ї в Подебрадах (інж.-лісівник), лісового відділення вищої с.-г. шк. в м. Брно (нині Чехія); після нострифікації диплома останнього в 11.1933 прийнятий до штату Мін-ва с. госп-ва та держ. маєтків Румунії на посаду інж.-стажиста лісового г-ва. 1940-ві – титулярний референт інспекторату лісів у м. Констанца (нині Румунія). З 09.1948 іменований дир. шк. бригадирів лісового г-ва в с. Лаку-Серат (пов. Бреїла, Румунія).

Подальша доля невідома.

Літ.: Громада студентів-Подєбради // Студентський вісник. 1928. Жовтень–грудень. Ч. 4–6. С. 31; Звіт із діяльності Громади Студентів при Українській Господарській Академії в Подєбрадах Ч.С.Р. за час від 1-го листопада 1927. р. до 25-го жовтня 1928. р. // Студентський вісник. 1929. Жовтень–грудень. Ч. 3–6. С. 25–33; Звіт із діяльності Громади Студентів Української Господарської Академії в Подєбрадах // Студентський вісник. 1927. Жовтень–грудень. Ч. 10–12. С. 39; Куницький Ілько // *Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю.* “Подєбрадський полк” Армії УНР. Т. 2. К., 2017. С. 51–52; Листа втрат І-ої бригади УСС. (1919 р.) // ЛЧК. 1930. Ч. 5. С. 21–22; Ч. 6. С. 22; *Наріжний С.* Українська еміграція. Прага, 1942. С. XLIX, CXVII, CXVIII; Патріотичні січовики в Корчівцях // Народний Голос. 1915. 15 трав.; *Пізуляк І.* Василь Авраменко. б/м, б/р. С. 51–57; *Руснак В.* Нарис історії українського театрального мистецтва на Буковині по 28 червня 1940 року // Наш театр. Книга діячів українського театрального мистецтва 1915–1975. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975. С. 186; *Удовиченко О.* Третя залізна дивізія. Матеріяли до історії Війська Української Народної Республіки. Рік 1919. Нью-Йорк, 1971. С. 248; Українська Господарська Академія в Ч. С. Р. 1922–1935. Нью Йорк, 1959. С. 88, 93; *Ministerul Silviculturii // Monitorul oficial.* 1948. 18 septembrie. P. 7687.

Володимир Старик

КУНИЦЬКИЙ

Леонтій Теофанович

(20.06.1876–25.09.1961) – греко-католический священник, громад. і політ. діяч. Н. у с. Оріховець (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Випускник АГ м. Львів (1896). Вивчав теологію у Грец. колегії в Римі (1896–97), Львів. духовній семінарії та Львів. ун-ті (1897–1900), ін-ті “Августинеум” у м. Відень (1900–03), конвікті “Канізіанум” у м. Інсбрук (нині Австрія) (1903–04). Префект духовної семінарії (1904–05), духівник (1908–14) у м. Львів. 1905–08 – парох на Тернопільщині. Напередодні ПСВ служив серед українців

у Боснії, 1914–17 опікувався укр. робітниками в м. Бремен (нині ФРН).

У м. Львів: з 1918 – радник і референт митрополичої консисторії, 1924 – прелат-канцлер митрополичої капітули, 1924–30 – львів. декан і парох собору Св. Юра. 29.09.1918 виступив на нар. вічі в м. Тернопіль з вимогою створення окремого укр. коронного краю. У 11.1919 у ході переговорів делегації ЗУНР у м. Варшава з польс. урядовцями запропонований головою укр. делегації С. Витвицьким до складу комісії у справі звільнення інтернованих окупац. адміністрацією у Сх. Галичині українців. 1.10.1920 разом з Д. Ладикою заарештований польс. владою.

Актив. діяч, чл. ТНК УНТП (1924–25), видавав друк. органи партії – “Нова рада” (1919–20) і “Наш прапор” (1923–24). Один із засн. (1925) і заст. голови (1928–30) УНДО. Посол до сейму Польщі (1928–30). Голова т-ва “Народна лічниця” (1921–23) та К-ту допомоги політ. в'язням (1937–39). 1939–44 перебував у м. Відень.

1945 заарештований рад. спецслужбами в м. Львів, висланий на спецпоселення до Сибіру. Звільнений 1956, повернувся на Львівщину.

П. у м. Мостиська (нині Львів. обл.).

Літ.: *Гуцал П.* Куницький Леонтій Теофанович // ЕСУ. Т. 16. К., 2016; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Т. 5. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2009.

Петро Гуцал

КУНИШ

Йоганн

(1888–1952) – отаман УГА. Н. у с. Шпорнау (нині с. Остружна Оломоуцького краю, Чехія). Німець за національністю. Обер-лейтенант 12-го полку польової артилерії австро-угор. армії.

1.02.1919 зарахований до складу УГА. Отаман Генштабу УГА, референт артилерії, згодом нач. штабу 1-го Галиц. корпусу. Перейшов до ЧУГА, де 1920 – референт артилерії штабу 3-ї бригади. Після переходу бригади на

КУНИЦЬКИЙ
Леонтій Теофанович

КУНЬКО
Антон Семенович

бік поляків залишився в захопленому більшовиками м. Одеса.

Заарештований Одес. ЧК, у 05.1920 разом з от. К. Гофманом перебував у міськ. в'язниці. У 11.1921 повернувся до м. Відень, де перейшов на матеріальне забезпечення Збірної станиці УГА.

Згодом переїхав до м. Берлін (нині ФРН), підтримував контакти з УВО Є. Коновальця, був офіц. посередником між УВО і владою Німеччини. Звинувачений польсь. владою у створенні на теренах Сх. Галичини шпигун. мережі з числа прихильників УВО та підготовці збройного повстання проти Польщі.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

КУНЦІВ

Іван

(07.09.1872–19.01.1936) – адвокат, громад.-політ. діяч, повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Лужок Долішній (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Навч. у нар. шк. м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Випускник АГ м. Львів (1890). У Краків. ун-ті розпочав вищі студії на мед. та філос. ф-тах (1890–91). 1891–96 вивчав право у Львів. ун-ті, здобув ступінь д-ра права. 1899–1905 відбував адвокат. практику в канцеляріях М. Короля (м. Жовква), Ямінського (м. Рава-Руська), О. Лисяка, М. Шухевича і К. Левицького (м. Львів).

З 1914 до кін. свого життя – адвокат у м. Рава-Руська. Весь період ЗУНР був повітов. комісаром. Чл. управи повітов. філії т-ва “Просвіта”, співзасн. міськ. музею, чл. надзірної ради Українбанку, чл. надзірної ради центр. кооп. банку “Краєвий союз кредитовий” у м. Львів.

П. і похований у м. Рава-Руська.

Літ.: Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 237; Д-р Іван Кунців // Життя і Право. Львів, 1936. Березень. Ч. 1. С. 30–31; Наш помяник померлих у 1936. р. // Народній Люстрований Календар “Просвіти” на звичайний рік 1937. Львів, б/р. С. 108; *Павлишин О.* Організація цивільної влади

ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3. С. 190.

Олег Павлишин

КУНЬКО

Антон Семенович

(27.08.1874–08.10.1964) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Чернелів-Руський (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. с. Чернелів-Руський. Провадив власне г-во, займався кооперацією, був писарем сільс. управи.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював у скорострільній сотні на Балкан. й Італ. фронтах, служив у Чехії. Повернувся за війни восени 1918. Учасник Листопадового чину в м. і пов. Тернопіль. Обраний делегатом УНРади ЗУНР від Терноп. пов., брав участь у роботі всіх її сесій у м. Станиславів. У складі делегації ЗУНР був присутнім на проголошенні Акта злуки й Трудовому конгресі України в м. Київ. Згодом призначений у держ. службу постачання; отримав військ. звання четаря. Під час Чортків. офензиви командував четою, в складі УГА перейшов за р. Збруч. Навесні 1920 потрапив у польс. полон.

Після звільнення проживав у рідному селі, брав активну участь у громад.-політ., госп.-кооп. і культ.-просвітн. житті; належав до управ філій “Просвіти”, “Сільського господаря”, “Пасічної спілки” в Терноп. пов. 1923 обраний до НК УНТП. Від 1925 – чл. Терноп. окружного к-ту УНДО. Як представник цієї партії 1928 обраний послом сейму Польщі. Вдруге став послом 1930; восени цього року разом з ін. укр. послами підписав протест проти пацифікації. 1932–33 належав до К-ту порятунку України. Деякий час був чл. надзірної ради Українбанку в Тернополі. Виступав на вічах і зборах у Тернополі, Збаразі і Скалат. пов. З утвердженням рад. влади восени 1939 відійшов від громад. діяльності. Від 1960 проживав у сім'ї сина в м. Тернопіль.

П. у м. Тернопіль. Похований у с. Чернелів-Руський.

Петро Гуцал

КУПЧАНКО (КУПЧЕНКО)**Корній Олександрович**

(22.07.1890–02.05.1943) – старшина УГА, музеєзнавець, журналіст, військ. історик, громад. діяч. Брат пор. М. Купчанка. Н. у с. Станівці Горішні (нині Верхні Станівці Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї нар. учителя. Здобув освіту в 1-й держ. г-зії м. Чернівці (1909). Навч. у Чернів. ун-ті. Чл.-засн. та "почесний батько" укр. акад. т-в "Запороже" (1910) й "Чорноморе" (1913).

Після закінчення університет. студій вступив на службу до австро-угор. армії як одноріч. доброволець у 33-му полку польової артилерії; у 01.1914 іменованій кадетом артилерії в резерві.

З поч. ПСВ – хорунжий артилерії, з 02.1915 – поручник артилерії, з 04.1915 – лейтенант артилерії 33-го полку польової артилерії. З 02.1916 – обер-лейтенант артилерії 11-го полку польової артилерії, 1918 приділений до 21-го полку польової артилерії. Неодноразово відзначений за хоробрість у боях із ворогом. Нагороджений бронз. медаллю за військ. заслуги з мечами на стрічці хреста за військ. заслуги, військ. хрестом Карла, пропам'ятним хрестом 1912–13.

З 12.1918 – в УГА як поручник Стрий. гармат. полку. 31.01.1919 іменованій сотником. З 01.1919 – нач. штабу 7-ї Львів. бригади УГА в м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.),

з 05.1919 і впродовж Чортків. офензив – нач. штабу 2-ї Коломий. бригади УГА в м. Товсте (нині смт Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Чл. делегації ЗУНР для переговорів з рум. військовими під час наступу румунів на Покуття 25.05.1919.

06.1919–04.1920 – сотник Генштабу УГА, нач. оперативного відділу 3-го корпусу УГА, з 01.1920 – нач. штабу 3-го корпусу УГА. 26.08.1919 був уповноважений командуванням групи ген. А. Кравса (на той час у м. Фастів (нині Київ. обл.)) до ведення переговорів щодо визначення демаркац. лінії з командуванням 2-ї денікін. д-зії в м. Миронівка (нині Київ. обл.). Учасник переговорів між ген. УГА А. Кравсом та денікін. ген. Штакельбергом у м. Київ 31.08.1919.

Нач. штабу ЧУГА з 04.1920. Після розриву ЧУГА з більшовиками наприкінці 04.1920 інтернований поляками в таборі м. Тухоля, звідки звільнений 26.06.1920. Перейшов на тер. ЧСР; перебував спершу в таборі м. Ліберець, з осені 1921 – в секції "Д" укр. військ. табору м. Йозефов, де очолював 1-шу старшин. сотню. Один з кер. заснованого 22.09.1921 підстаршин. гуртка табору в Йозефові. 1923, під час перебування в таборі Йозефов, залучений Ю. Головінським до УВО.

Разом з Я. Пастернаком уклав таборовий архів, який 1925 передано на зберігання у фонди Музею визвол. 6-би України в м. Прага. З 11.1925 упорядковував військ. відділ Музею визвол. 6-би України в Празі, якому передав власні 273 одиниці матеріалів з військ. служби, уніформи, відзнаки, листування з фронту, вирізки з преси, світлини, військ. та ін. вид.

1927 повернувся до м. Чернівці. Співзасн. Спілки збирачів старовини й любителів науки народовідання (продемонструвала 150 творів укр. нар. мист-ва на виставці в Празі); співзасн. (1928) і хранитель 1-го укр. музею на Буковині – Укр. музею народовідання. Уклав і видав посібник "Український Музей Народовідання в м. Чернівцях на Буковині". Один з гол. дописувачів до газ. "Рідний край" у Чернівцях (1926–30). Чл. редколегій газ. "Час" у Чернівцях

КУПЧАНКО
Модест Олександрович

(з 1928), на сторінках якої 1929 виступив з пропозицією скликати Освіт. з'їзд за участю укр. творчих елементів Буковини, Бессарабії та Мараморощини.

1930, на вимогу рум. влади, змушений виїхати до Австрії, звідки у 04.1930 перебрався до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Відтоді вживав прізвище Купченко. 1936 нагороджений Хрестом Симона Петлюри.

Працював бухгалтером в Укр. кооп. банку. Один із засн. у Станіславові (1932) та чл. правління (скарбник) К-ту будови пам'ятника Д. Січинському. Брав участь у діяльності т-ва "Просвіта", писав статті для "Української Загальної Енциклопедії". Автор численних публікацій з укр. військ. проблематики. Перебував під постійним наглядом польсь. поліції як учасник УВО (псевд. Макар) за звинуваченням у веденні розвідувальної роботи проти Польщі.

Після окупації Галичини ЧА у 10.1939 призначений інспектором музеїв при Станіслав. облвн. Отримав доручення створити Станіслав. обл. істор. музей ім. 17 вересня, який урочисто відкрито 1.05.1940.

Заарештований 26.04.1940. Звинувачення: сотник УГА (1918–20), чл. ОУН, конфідент польсь. поліції. Згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 4.10.1940 на 8 р. позбавлений волі. Загинув в ув'язненні, місце й обставини смерті невідомі. Реабілітований 31.03.1966.

Тв.: *Купчанко К.* Армейська група ген. Кравса в наступі на Київ в серпні 1919 р. // Календар Червоної Калини на 1923 р. Львів, 1922; *Його ж.* Буковинський курінь // Українська Загальна Енциклопедія: у 3 т. Т. 3 / редкол.: І. Раковський та ін. Львів; Станіславів; Коломия, б/р. С. 722–723; *Його ж.* Інші свята О. Кобилянської // Ольга Кобилянська: альманах у пам'ятку її сорокалітньої письменницької діяльності (1887–1927). Чернівці, 1928. С. 85–101; *Його ж.* Укр. парламентар до російської добровольчої армії / Сот. прид. до ген. бул. К. К. // Український Скиталець. 1921. Ч. 10; *Його ж.* Українська військова література (1914–1923) // ЛЧК. 1930. Ч. 9. С. 23–24; Ч. 10. С. 23–24; Ч. 11. С. 23; *Його*

ж. Український музей народівідання в м. Чернівцях н./Б. Його необхідність і завдання з вказівками для збірачів народописних матеріалів. Чернівці, 1928. 48 с.; *Його ж.* Черновецьке свято // Ольга Кобилянська: альманах у пам'ятку її сорокалітньої письменницької діяльності (1887–1927). Чернівці, 1928. С. 66–75.

Лім.: Купченко Корнелій Олександрович // Реабілітовані історією. Івано-Франківська область: у 5 т. Т. 2. / редкол.: Б. Томенчук та ін. Івано-Франківськ, 2001. С. 134–135; Купченко Корній // Українська Загальна Енциклопедія: у 3 т. Т. 2 / редкол.: І. Раковський та ін. Львів; Станіславів; Коломия, б/р. С. 419.

Володимир Старик

КУПЧАНКО

Модест Олександрович

(29.10.1896 – д. і м. с. н.) – тренер та організатор укр. спорту, поручник УГА. Брат сот. К. Купчанка. Н. у с. Станівці Горішні (нині Верхні Станівці Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї нар. учителя. Навч. у 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці.

Військ. службу розпочав наприкінці 1914 як стрілець ландштурму Буковин. корпусу. На поч. 1915 був поранений, лікувався у військ. шпиталі крайової оборони в Чернівцях, згодом у м. Ватра-Дорней на Пд. Буковині (нині Румунія). 1.01.1918 іменований лейтенантом резерву 41-го піх. полку. Нагороджений військ. хрестом Карла.

У 11.1918 став на службу в укр. армію як четар УГА. Служив при запасній сотні скорострілів у м. Стрий (нині Львів. обл.), 1.01.1919 іменований поручником піхоти групи "Південь" (Стрий). 3.05.1919 – нач. оперативного відділу 1-го куреня 8-ї бригади, виділеної з колиш. 8-ї Самбір. бригади. Брав участь у поході укр. армії на м. Київ. Ад'ютант (нач. штабу) 8-ї бригади УГА з 10.09.1919 замість сот. Тавчера, який 31.08.1919 потрапив у денікін. полон. Після реорг-ції 8-ї бригади у 8-й полк 2-ї бригади ЧУГА 1920 воював на антипольсь. фронті. Потрапив у польсь. полон, інтернований поляками в таборі м. Тухоля, звідки втік 4.08.1920. Прибув у серед. 09.1920 до укр. військ. табору

в м. Ліберець (нині Чехія); на перших заг. зборах Укр. спортивного кружка табору (22.09.1920) був обраний його головою, на других (26.10.1920) – референтом копаного м'яча (футболу). В ЧСР виступав також як захисник в укр. футбольній команді.

Наприкінці літа 1921 повернувся до м. Чернівці, де очолив футбольну команду Укр. спортивного клубу “Довбуш”. 1921–23 грав в обороні команди, яка вже у весняних змаганнях 1922 здобула 3-є місце серед 7 чернів. команд. До кін. сезону 1928/29 тренував команду, яка за цей час здобула Кубок Чернівців та Кубок Зх. України (двічі).

У л-рі іменується пор. Купчанком-молодшим, на противагу старшому братові сот. УГА К. Купчанку. Необгрунтованим є ототожнення К. з пор. Модестом Купчаком, який служив при запасній сотні скорострілів у м. Стрий (нині Львів. обл.), був приділений до польової жандармерії та штабу 3-го корпусу УГА, згодом інтернований у таборі м. Йозефов (ЧСР).

Лит.: Голота Я. Життя і буття в таборі в Ліберці // Український Скиталець. 1920. Ч. 2. Грудень; 1921. Ч. 3. Січень; *Карпинець І.* Курінь 8 бригади УГА. // ЛЧК. 1931. Ч. 1. С. 12–14; Ч. 2. С. 20–23; *Лакуста С.* Памяти героїв // Час. 1931. 21 берез.; *Мигоч П.* При запасній сотні скорострілів у Стрию // Історичний Календар-Альманах Червоної Калини на 1938 рік. Львів; К., б/р. С. 144; *Станімір О.* Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 100–110; Старшини VII. Львівської Бригади на еміграції у військовому таборі в Йозефові на Чехах // ЛЧК. 1937. Ч. 4. С. 9; Український спортивний клуб “Довбуш” – Чернівці та український спорт на Буковині 1920–1940 / під ред. В. Карповича і П. Григоровича. Чикаго; Балтимор; Філадельфія; Торонто, 1984. С. 24–28, 136, 138.

Володимир Старик

КУПЧИК

Іван

(21.08.1895–01.08.1980) – хорунжий УГА. Н. у с. Матіївці (нині с. Матіївці Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Коломий. г-зії.

Служив в австро-угор. армії. Навч. у старшин. шк. в м. Відень. З 1915 на Сх. фронті. Поранений під час боїв у Карпатах. У 10.1915 поранений біля м. Почаїв (нині Кременец. р-ну Терноп. обл.), де потрапив у рос. полон. 1918 вступив до Корпусу УСС у м. Київ. Поранений під час боїв на з-ді “Арсенал”. Лікувався у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Вступив до 24-го піх. полку ім. П. Дорошенка. Учасник Листопадового чину в м. Коломия, польс.-укр. війни. Важко поранений у 07.1919 біля м. Борщів (нині Терноп. обл.). 1923 засуджений польс. судом на 6 р. ув'язнення за належність до УВО. Втік з ув'язнення до Німеччини.

1927 емігрував до США, 1928 – до Канади, де проживав у м. Калгарі. Працював у відділенні гірської кінної поліції. Активний чл. низки укр. орг-цій – ОУК, УНО, УСГ (голова відділу). Неодноразово виступав з рефератами про ЗУНР та УГА. Автор спогадів.

П. і похований у м. Калгарі.

Лит.: Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 784.

Микола Вітенко

КУПЧІНСЬКИЙ

Роман Григорович

(псевд. і крипт.: Мусій Гак, Чіпка Галант, Галактіон Чіпка, Той-сам, Мирон Доля, Р. К.; 24.09.1894–10.11.1976)

**КУПЧИК
Іван**

КУРАХ
Михайло Степанович

– поет, прозаїк, журналіст, літ. критик, композитор, громад. діяч, активіст укр. спортивного руху. Н. у с. Розгадів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Випускник Перемишл. г-зії (1913). Навч. у Львів. духовній семінарії (1913–14).

Чл. Пресової кватири УСС (з 1915). Брав участь у боях на г. Маківка, згодом біля р. Стрипа на Тернопільщині. 1916–17 – командант чети, 1917–18 – командант сотні, ад'ютант полку в ранзі поручника. 1918 командував сотнею вишколу УСС на рум.-австр. кордоні, у 01.1919 – пішим полком УГА у боях за м. Львів. Від серед. 1920 до 02.1921 інтернований у польс. таборі для старшин УГА в м. Тухоля.

Після звільнення навч. у Віден. ун-ті (1921–22), Укр. таємному ун-ті в м. Львів (1922–24). Співзасн. літ.-мистецької групи неосимволістів “Митуса” (1922). Співробітник редакції газ. “Діло” (1924–39), вид-ва “Червона Калина”. Голова Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка у Львові (1933–39).

1939 емігрував до м. Краків. Наприкінці ДСВ виїхав до Австрії, далі до Німеччини. З 1949 – у США. Голова Спільноти укр. журналістів Америки (1958–60). Співробітник редакції діаспорних періодичних вид. “Свобода”, ЛЧК, гол. ред. ж. “Вісті Комбатанта”.

Автор нац.-реліг. гімну “Боже Великий, Творче Всесвіту...”, понад 80 стрілец. пісень, серед яких: “Зажурились галичанки”, “Човен хитається серед води”, “Як з Бережан до кадри”; поеми “Великий день” (1921), роману-трилогії про стрілец. життя “Заметіль” (1928, 1933), зб. “Мисливські оповідання” (1964), поеми “Скоропад” (1965), статей у газетах та альманахах.

П. у м. Оссінг (шт. Нью-Йорк, США). У с. Розгадів відкрито музей, меморіальну таблицю (1990), встановлено пам'ятник (1994) К.

Тв.: Купчинський Р. Невиспівані пісні: Вибрана лірика і проза. Нью-Йорк, 1983. 124 с.

Літ.: Качкан В. Сурмач січового стрілецтва (повернення Романа Купчинського) // Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ сто-

ліття / упоряд., ред. І. Монолатій. Коломия, 2007. С. 169–183; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Оксана Дрогобицька

КУРАХ **Михайло Степанович**

(19.09.1895–18.06.1962) – військовик УНР і ЗУНР, військ. історик, громад.-політ. діяч. Н. у с. Сердиця (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Випускник реальної г-зії м. Львів (1913). Учасник т-ва “Січ”.

У 08.1914 мобілізований до австро-угор. армії; служив у артилерії. Ober-лейтенант. Улітку 1916 важкопораненим потрапив до рос. полону. У 08.1917 разом з Є. Коновальцем втік із табору військовополонених у м. Самара (нині РФ) і переїхав до м. Київ. У 12.1917 вступив до Галиц.-Буковин. куреня Січових стрільців. З 02.1918 – команд. 1-ї батареї Корпусу Січових стрільців. З 30.04.1918 – пом. команд. 4-ї батареї Запоріз. легкого гармат. дивізіону. 09.1918 – організатор створення окремого пішого загону січових стрільців у м. Біла Церква. 21.11.1918 – команд. 2-ї гармат. батареї Корпусу Січових стрільців. Від серед. 01.1919 до 6.12.1919 очолював 28-й гармат. полк Січових стрільців ДА УНР. З 12.1919 – на старшин. посадах в УГА. У 12.1919–01.1920 разом з М. Опокою та М. Балицьким редагував час. “Червоний стрілець” у м. Вінниця. Входив до ревкому ЧУГА; підполковник. Учасник польс.-рад. війни в складі ДА УНР, відзначився у боях біля м. Чорний Острів (нині смт Хмельн. р-ну Хмельн. обл.); полковник.

З 1921 проживав у м. Львів, кер. відділу пропаганди УВО. Деякий час перебував у м. Відень (нині Австрія) та Прага (нині Чехія). Випускник Укр. госп. акад-ї у м. Подебради (нині Чехія). Один з кер. ЦСУС. Закінчив інж.-агрономічні студії у Празі. Після повернення до Галичини брав участь у парцеляції поміщицьких маєтків серед укр. нас. Косівщини. З 09.1939 за дорученням ОУН залишився у Львові.

1940 заарештований разом з родиною, засланий до Архангельської обл. (РФ). У 06.1941 відправлений до Казахстану в колгосп "Жана-Туратс". 27.11.1944 заарештований НКВС Казахської РСР. У 02.1945 переданий НКВС УРСР. У в'язниці втратив дружину і 2 дітей.

1946 як польс. громадянин, згідно з угодою між СРСР та урядом ген. В. Сікорського, відпущений до Польщі. 1947 виїхав до Австрії, голова відділу ЗУАДК у м. Зальцбург. З 10.1951 – у США, проживав у м. Клівленд (шт. Огайо); був активним громад. діячем, чл. низки укр. орг-цій. Створив місц. відділ ОБВУА. Очолював місц. відділи Т-ва укр. інж., Т-ва прихильників УНР. Працював на автомобільному з-ді "Форд". Нагороджений Хрестом Симона Петлюри. Автор спогадів та істор. досліджень про події 1914–23.

П. від серцевого нападу в м. Нью-Йорк, де й похований на цвинтарі "Ворота до Раю".

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 4019; ЦДАГОУ. Ф. 263.

Літ.: Дашкевич Р. Артилерія Січових стрільців за Золоті Київські ворота. Нью-Йорк, 1965; Золоті ворота. Історія Січових стрільців. К., 1992; Кедрин І. Михайло Курах // Свобода. 1962. 29 черв. Ч. 123. С. 5; Некролог // Вісті Комбатанта. 1962. № 3/4. С. 101; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. Т. 1. К., 2007. С. 231–232.

Микола Литвин

КУРБАС

Роман Пилипович

(08.01.1883 – д. і м. с. н.) – адвокат, політ. і громад.-просвітн. діяч. Брат театральн. актора й співака С. Яновича (Курбаса) (1863–1908), двоюрідний брат священика і педагога, делегата УНРади ЗУНР В. Кархута (1869–1931), дядько видатного актора і реж. театру Л. Курбаса (1887–1937). Н. у с. Старий Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Випускник г-зії м. Тернопіль. Студював право у Львів. ун-ті. В студент. період вступив до УСДП Галичини. Був знайомий з В. Вин-

ниченком та ін. соціал-демократами Сх. України, сприяв їм у переправленні нелегальної л-ри на Наддніпрянщину, переході австро-рос. кордону. Деякий час перебував під жандарм. наглядом.

Працював пом. адвоката в м. Стрий (нині Львів. обл.) і Борщів (нині Терноп. обл.). Здобув ступінь д-ра права; відкрив власну канцелярію в м. Борщів (1912). Крім фахової праці, займався справами місц. "Просвіти" й ін. укр. т-в. Підтримував дружні стосунки з відомими галиц. діячами, зокр. І. Франком, на прохання якого брав участь у засіданні НТШ у м. Львів (04.1904).

Під час РСВ перебував у м. Відень, де працював у Нар. бюро, що надавало допомогу українцям-біженцям з Галичини. Восени 1917 прибув до м. Борщів, відновив адвокат. і громад. діяльність. Учасник встановлення у місті й повіті укр. влади на поч. 11.1918, призначений заст. повітов. комісара. Обраний депутатом УНРади ЗУНР від Борщів. пов. Брав участь у засіданнях усіх сесій УНРади в м. Станиславів, входив до її законодавчої комісії; один з авторів закону ЗУНР про громадянство. 01–03.1919 – комісар Борщів. пов. Потім працював заст. держ. ревізора в ДСВНС, займався справами корупції і службових зловживань. У серед. 07.1919 перейшов за р. Збруч, перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

Навесні 1920 повернувся до м. Борщів, був ув'язнений поляками. Звільнений із заборонаю проживати в прикорд. пов. Тернопільщини. Поселився в м. Рожнятів (нині смт Івано-Франк. обл.), де 1922 відкрив адвокат. канцелярію. Займався переважно цивільними й госп. справами, хоча й був оборонцем українців на політ. процесах у повітов. суді. У 10.1922, під час виборчої кампанії до сейму Польщі, заарештований польс. поліцією; деякий час перебував у тюрмі м. Стрий (нині Львів. обл.). Один з організаторів і чільних діячів громад.-культ. життя в Рожнятів. пов., зокр. 1926–39 очолював філію "Просвіти", займався заснуванням у селах читалень, театр. груп, хорів, оркестрів. За твердженням сучасників,

КУРБАС
Роман Пилипович

КУРАВІЧ
Павло

К. був "справжнім батьком повіту"; його помічницею в громад.-просвітній праці була дружина Наталія з роду Яцьковських.

Деякий час належав до повітов. к-ту УНДО, виступав на передвиборчих вічах 1928 і 1930.

Після утвердження рад. влади воєни 1939 заарештований співробітниками НКВС УРСР. Перебував у тюрмі м. Долина (нині Івано-Франк. обл.), навесні 1940 звільнений.

Під час нім. окупації 1941–44 був бургомістром Рожнятова; чимало зробив для налагодження життя цивільного нас. за умов війни, рятував окремих людей від арештів тощо.

На поч. 06.1944, напередодні приходу військ ЧА, К. і його дружина виїхали на Захід і пропали безвісти; очевидно, що дорогою загинули.

Літ.: *Бажанський М.* Вічно жити-муть...: Постаті від зарання історії аж до найновіших часів. Детройт, 1984; *Богачевський Д.* На возі і під возом. Картини життя галицького воєяка і правника. Торонто, 1976. С. 78, 80; *Гуцал П. З.* Курбас Роман Пилипович // ЕІУ. Т. 5. К., 2008. С. 516; *Його ж.* Українські правники Тернопільського краю: Тернопіль, 2008. С. 83; *Павлишин О.* Організація цивільної влади ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3; *Повітовий Народній Зїзд у Рожнітові* // Діло. 1928. 17 січ. Ч. 1; *Стрийщина. Історично-мемуарний збірник.* Т. 3. Нью Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. С. 305–306.

Петро Гуцал

КУРДІЯК

Юрій Степанович

(28.04.1882 – кін. 06.1920) – правник, старшина УГА. Н. у с. Малковичі (нині гміни Орли Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім'ї. 1904 – випускник укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Студював право у Львів. ун-ті. Працював суд. урядником.

Під час РСВ був старшиною-суддею в австро-угор. армії. В УГА – від кін. 1918, служив у НКГА; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-судді. Перебував за р. Збруч. Вів польовий воєн.

суд НКГА 13–14.11.1919 у м. Вінниця, на якому були звинувачені ген.-чет. М. Тарнавський, полк. А. Шаманек та от. О. Лисняк.

У кін. 04.1920 заарештований чекістами й відправлений у концтабір до с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). Звідси 16.06.1920 в групі понад 130 старшин УГА вивезений на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, затонула в Білому морі.

Петро Гуцал

КУРЄВИЧ

Павло

(31.03.1901–30.08.1975) – вістун УГА, підстаршина ДА УНР, громад. діяч. Н. у с. Ладичина (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.). З 1916 навч. у Терноп. укр. г-зії.

У 11.1918 вступив до студент. сотні під команд. І. Галушинського. 22.01.1919 у складі 1-го куреня полку ім. С. Петлюри УГА прибув до м. Київ, у ранзі десятника приділений до полку Січових стрільців ДА УНР під командуванням сот. І. Рогульського; брав участь у боях проти більшовиків і білогвардійців до 15.11.1919. Надалі служив у 5-й Херсон. д-зії ДА УНР, 1920 воював проти військ ЧА.

1926 емігрував до Канади, проживав у м. Вінніпег. Співав у хорі "Боян". Секретар і чл. управи Запомогового братства св. о. Миколая. Автор публікацій у "Поступі" та ін. укр. часописах. 1964 відзначений ювіл. пам'ятним знаком 50-ліття УСС.

П. у м. Вінніпег.

Літ.: *Весна Х.* Куревич Павло // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 290; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 364, 666.

Богдан Паска

КУРИЛАС

Осип Петрович

(07.08.1870–25.06.1951) – художник, чл. Пресової квартири УСС та УГА. Н. у м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.) у багатодітній вчител. родині. Здобув освіту в місц. нар. шк. Випускник дяківської бурси та реальної г-зії м. Львів. З 1886 навч. у Львів. шк.

Осип КУРИЛАС
у своїй майстерні
за роботою

мистецького промислу. Вивчав техніку рисунку і малярства, історію мист-ва, закони композиції. Малював портрети, ілюстрації до газет, календарів, книг. 1895, за підтримки двоюрідного брата, вступив до Краків. акад-ї мист-в. З виставками своїх творів виступав у м. Загреб, Рієка (обидва нині Хорватія). 1898 вступив до Т-ва для розвою руської штуки. Після завершення навч. деякий час проживав у м. Краків. Автор ікон "Преображення", "Богородиця". Згодом на замовлення укр. діаспори зі США намалював ікони "Оплакування", "Ісус Христос – небесний Учитель",

"Пречиста Діва – Мати руського краю", "Пречиста Діва – Мати України", які пізніше друкувалися у вигляді поштових листівок. Виготовляв іконостаси для храмів США, Канади, ін. країн. Учасник Краків. худож. виставки 1901. 1903 виїздив до м. Відень, Мюнхен, Дрезден (обидва нині ФРН), Прага та Будапешт, де знайомився з худож. картинами різних музеїв та картинних галерей. Після повернення до Кракова малював картини, портрети на замовлення. 1908 ілюстрував підручник М. Аркаса "Історія України". 1911 створив картину "Похорон Т. Г. Шевченка". Малював

Ікона О. КУРИЛАСА
"Пречиста Діва –
Мати України"

Серія поштових листівок О. КУРИЛАСА "Бо Війна Війною"

також картини із сел. побуту – “Жебраки”, “Селянська хата”. У 07.1914 заарештований австр. властями за хибними звинуваченнями в москвофільстві. Разом із сім’єю перебував у таборі в Зх. Карпатах. Після звільнення (12.1914) деякий час проживав у м. Кросно (нині Польща).

У 07.1915 мобілізований до австро-угор. армії, зголосився до коша УСС. У складі булавного відділу 1-го полку УСС воював на Сх. фронті. Разом з Л. Гецом, І. Іванцем та ін. співорганізатор Пресової квартири – мистецького об’єднання художників, літераторів, фотографів. Малював батальні картини (“Семиковецьке побоїще”, “Протинаступ сотні Будзиновського з яру”, “Залого на Стрипі”, “Бій на Маківці”, “Битва на Лисоні”), військ. побутові сцени, портрети старшин і стрільців УСС (портрети С. Горука, В. Дідушка, О. Степанів, О. Букшованого, З. Носковського, Р. Камінського, О. Левицького, Я. Индишевського, М. Угрин-Безгрішного, Л. Лепкого, О. Назарука та ін.), ілюстрації до листівок, календарів, час. “Самохотник”, “Бомба”, “Тифус на Одноднівка”, “Самопал”, “Шляхи” та ін. Після боїв на г. Лисоня (09.1916), де загинула чи потрапила у рос. полон значна частина вояків УСС, К. створив серію поштових листівок “Стрілецькі типи в рисунках і малюнках” (“Бо Війна Війною”).

З 11.1918 у складі УГА. Займався розробкою дизайну військ. одностроїв, відзнак УГА. Автор понад 200 портретів вояків і старшин УГА, карикатур, шаржів. Співпрацював із сатиричним час. “Республіканський Самохотник”. Намалював батальні картини “Бій на Сінній площі у Києві”, “Битва з поляками”, “Переселенці з Гнильча”, “Погоріла”, “Після бою”, “Польовий духівник”, “Підхорунжий”, “Стрілець над книжкою” та ін. Частина з них К. створив уже після повернення 1920 до м. Львів.

Без засобів для існування, знову багато малював на замовлення, ілюстрував “Буквар”, “Читанку”, час. “Дзвінок”, “Зиз”, “Наш приятель”, “Новий час”, “Світ дитини”, а також вид. тв. В. Стефаника. Викладав у мистецькій

шк. О. Новаківського, таємній Львів. політехніці. 1929 організував у м. Львів виставку власних тв. 1939–41 залишався у м. Львів. Чл. Спілки художників УРСР. 1944, через матеріальну скруту, на деякий час переїхав до м. Щирець, згодом зміг повернутися до Львова. Змушений працювати в жанрі соціаліст. реалізму (картини “На колгоспному дворі”, “Лісоруби”). Ілюстрував вид. тв. І. Франка, В. Стефаника. Давав приватні уроки малювання. Серед його учнів був і майбутній дослідник історії ЗУНР та УГА К. Науменко, який у спогадах вказував на помітний вплив К. на його життєвий вибір. Зазнав гоніння і критики з боку рад. влади. Тв. К. 1948 і 1952 масово вилучали з музейних виставок, схопив і знищували як “ідейно шкідливі”. Інші потрапили до спецфондів.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі. Іменем К. названо вулиці в м. Калуш, Коломия (обидва Івано-Франк. обл.), Щирець та ін. У Щирці відкрито музей К.

Літ.: В’юнук А. Осип Курилас. К., 1963; *Забочень М., Поліщук О., Яцюк В.* На спомин рідного краю: Україна у старій листівці. Альбом-каталог. К., 2000; *Крижанівський А.* Осип Курилас. Львів, 2008; *Науменко К.* Стрілецький маляр Осип Курилас // Український альманах. Варшава, 2001. С. 288–292; УСС: у боях та міжчассі. Мистецька спадщина. Львів; К., 2007; *Яців Р.* Українське мистецтво ХХ століття: ідеї, явища, персоналії. Львів, 2006. С. 151–158.

Степан Павлюк

КУРИЛЮК Федір Йосифович

(1891 – д. і м. с. н.) – стрілець УГА. Н. у с. Стецева (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім’ї.

1912 мобілізований до австр. армії. З 1919 – в УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. У 12.1919 оселився у м. Тиврів (нині смт Вінниц. обл.). 26.11.1920 зареєстрований у Тиврів. волосному ревкомі. 22.02.1921 отримав паспортний лист чужоземця у відділі управління Поділ. губ. ревкому.

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 77.

Арк. 1-8.

Богдан Паска

КУРИЛЮК

Ярослав Дмитрович

(25.11.1892–26.09.1960) – правник, кооп. діяч, сотник УГА. Н. у с. Городниця (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії, на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Під час ПСВ був артилеристом, командував батареєю на Сх. та Італ. фронтах. У 12.1918 очолив батарею 1-го гармат. полку 1-ї бригади УСС у складі УГА. Воював біля м. Львів, відзначився під час Чортків. офензиви, брав участь у протистоянні з більшовиками. У 08.1919 підрозділ К. був в охороні Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Після загибелі Я. Воевідки очолив артилер. полк. Зумів перейти з батареєю до складу ДА УНР, у 05.1920 став нач. старшин. артилер. школи в м. Київ.

1920 повернувся додому; за фахом працювати не дозволила польсь. влада. Разом з інж. І. Семківим у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.) організував ПСК.

1939 виїхав до Німеччини, вступив до батальйону "Нахтігаль". Згодом служив у нім. армії, контактував з УПА. Після війни емігрував до США.

П. і похований у м. Чикаго.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988; *Яшан В.* Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні 1941–1944. Торонто, 1989.

Степан Кобута, Лариса Кобута

КУРИС

Максим

(28.02.1901–27.09.1991) – художник, меценат. Н. у с. Криве (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Воював в УГА.

На еміграції – митець-маляр. Діяльний у т-ві "Пласт". Заповів усе своє майно на публікацію освіт. та виховної л-ри. За кошти Фонду К. вийшли, зокр., кн. Т. Самотулки "Історія України в іграх" (К.; Нью-Йорк, 1995) та А. Паламаря "Третя руїна: Роздуми над недолею" (К.; Харків; Тернопіль; Нью-Йорк, 1998).

П. у м. Лексингтон (шт. Кентуккі, США). Похований 30.09.1991 на укр. правосл. цвинтарі в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: *Гаврильцо І.* Курис Максим // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 291; Максим Курис [Некролог] // Свобода. 1991. 2 жовт. № 188. С. 3; Освіт'ям безкоштовно передано // Народна воля (США). 2001. 23 серп. № 32. С. 3.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КУРИШ

Марко Георгійович

(10.03.1863 – д. і м. с. н.) – громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНР-ади. Н. у с. Плоска (нині Путил. р-ну Чернів. обл.) в сел. сім'ї Г. Куриша та Марії з роду Грегірча. Чл. заснованої М. Васильком 1897 політ. орг-ції – Вижицько-Путилів. ради. Сприяв створенню гімнастично-протипожеж. т-ва "Січ" у с. Плоска. В 08.1908, як голова читальні в с. Плоска, разом з головою т-ва "Січ" М. Брагою підписав листа від імені 42 укр. громад і т-в Буковини на підтримку М. Василька в його конфлікті з депутатом австр. парламенту Шоїсволем.

КУРИЛЮК

Ярослав Дмитрович

Марко КУРИШ сидить
третій ліворуч

1909 організував протести селян с. Пlosка проти діяльності місц. священника-москвофіла А. Тофана. На вічі за участю майже 8 тис. укр. виборців Путил. та Селятин. суд. повітів, що відбулося в с. Сторонець-Путилів (нині м. Путила Чернів. обл.) 3.10.1909, виступив як голова громади с. Пlosка з промовою, в якій схвально оцінив діяльність укр. депутат. клубу, зокр. присутніх на вічі М. Василька, С. Смаль-Стоцького та Є. Пігуляка.

У 05.1911 на виборах депутатів Буковин. сейму по громад. курії (в якій укр. кадастр мав забезпечене законом право на 10 депутатів) був висунутий офіц. кандидатом від об'єднаних укр. партій по виборчому округу Вижниця, що включав у себе суд. пов. Путилів та Вижниця (крім м. Вижниці та 8-ми сільс. громад); здобув перемогу. У 07.1911 скликав і провів збори кер. громад Путил. суд. повіту, на яких було прийнято звернення до Буковин. крайового уряду в справі надання допомоги потерпілим від повені гірським громадам. На засіданні Союзу укр. парламентарних і сеймових послів з Буковини, яке відбулося 3.10.1911 в Укр. нар. домі в Чернівцях, був обраний до складу депутації (разом з депутатами парламенту М. Васильком, І. Семакою, М. Спинолом та

депутатами сейму Є. Пігуляком, Ю. Лисаном), яка мала представити цісарю гол. вимогу буковин. українців – поділ Буковин. правосл. митрополії на укр. та рум. частини. 9.10.1912 разом з депутатами М. Васильком, Є. Пігуляком та ін. запропонував на розгляд крайового сейму вимогу негайного встановлення потрібного сполучення між місцевостями, які постраждали внаслідок повені. У нім. пресі зауважено, що під час виступу на засіданні Буковин. сейму 18.10.1912 в обговоренні різних законопроектів депутати К. та Ю. Лисан спілкувалися укр. мовою. Брав участь у заг. зборах Селянської каси в Нар. домі в Чернівцях 24.07.1913, на яких ухвалено проведення санації Каси й усунуто від кер-ва нею С. Смаль-Стоцького. В 03.1914 обраний чл. виконкому та бургомістром с. Пlosка, продовжуючи залишатися депутатом Буковин. крайового сейму.

На поч. ПСВ підписав звернення Союзу укр. парламентарних і сеймових послів "До українського народу Буковини" із закликом до українців забезпечити своє майбутнє, ставши на захист батьківщини. У роки війни евакуйований на зх. монархії, з літа 1916 перебував у Моравії (нині Чехія). 1916–17 – чл. Укр. запомогового к-ту в м. Брно (нині Чехія).

Чл. Буковин. делегації УНРади. Підпис К. стоїть під маніфестом Буковин. делегації "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в укр. д-ві. 6.11.1918 підписав Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств у краї з закликом до буковинців про підтримку укр. влади.

Подальша доля невідома.

Лит.: Буковина. Перемога українців на виборах // Рада. 1911. 20 квіт. (3 трав.); *Василько М.* Подяка // Буковина. 1908. 1 (14) серп.; Віт – радником двору // Діло. 1911. 29 квіт.; До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 654; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 177, 179–180, 202–203, 246–247, 333–334; Кацапске посрамленіє (з Плоскої) // Буковина. 1909. 22 лип. (4 серп.); Народа буковинських соймових послів // Свобода. 1911. 26 жовт.; *Присутний [Гордійчук Ю.]*. Депутація українських виселенців з Буковини у намісника графа Мерана // Буковина. 1917. 16 лютого; *Смаль-Стоцький Р.* Буковина, її минуле і сучасне // Свобода. 1957. 20 квіт.; Український соймовий Союз в справі уступлення посла д-ра Стоцького // Нова Буковина. 1912. 30 жовт.; Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств в краю // Буковина. 1918. 10 листоп.; Ювелей посла Николая Василька // Буковина. 1908. 12 (25) верес.; An die Bukowinaer ukrainischen Landtags- und Reichsratswähler! // Bukowinaer Post. 1911. 15 Juni; An die ukrainische Bevölkerung der Bukowina! // Czernowitzer Tagblatt. 1914. 2 August; Die Bukowinaer Ukrainer beim Statthalter Grafen von Meran // Fremden-Blatt. 1917. 21 Januar; Die Landtagswahlen in der Bukowina // Wiener Zeitung. 1911. 29 April; Die Sanierung // Bukowinaer Post. 1913. 27 Juli; Graf Meran – Statthalter in Oberösterreich // Wiener Bilder. 1917. 28 Januar.

Володимир Старик

КУРІЙ

Степан

(д. і м. н. і с. н.) – четар УГА.

Служив у тех. частинах УГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 іменований четарем; служив у Заліз. військ. управі УГА, що дислокувалася в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.).

Подальша доля невідома.

Лит.: *Рутар В.* Організація та функціонування Залізничних військ Західно-Української Народної Республіки в 1918–1919 рр. // Przegład Środkowo-Wschodni. 2016. № 1. S. 139; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 338; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 301–302.

Богдан Паска

КУРІЦА

Гриць (Григорій) Теодорович

(15.04.1887– 03.11.1935) – правник, старшина УГА. Н. у с. Настасів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. 1900–08 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль. Відбув однорічну військ. службу в піх. полку в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). До 1913 студіював право у Львів. ун-ті. Суд. практику проходив у м. Тернопіль.

Під час РСВ служив старшиною в 15-му полку австро-угор. армії, воював на Балкан. та Італ. фронтах. Від кін. 1918 – в УГА, служив у штабі Тернопільської ОВК; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника. Від серед. 06.1919 – старшина штабу 18-ї бригади, згодом за р. Збруч – нач. оперативного відділу штабу 2-го корпусу; в 10.1919 був чл. делегації УГА на переговорах з представниками рос. армії А. Денікіна.

В ЧУГА – командант обозу 2-ї бригади. Від 05.1920 – нач. інспекторського відділу штабу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР.

У кін. 08.1920 в складі військ. групи А. Кравса опинився в ЧСР, перебував у таборах м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі) і Йозефов (нині обидва Чехія). Потім працював військ. референтом в еміграц. уряді ЗУНР у м. Відень (Австрія).

КУРІЦА
Гриць (Григорій)
Теодорович

КУРМАНОВИЧ
Віктор Йосипович

Восени 1923 повернувся до Галичини. У Тернополі був пом. адвоката в канцелярії С. Чикалюка і С. Барана. Здобувши ступінь д-ра права, відкрив навесні 1930 власну канцелярію в м. Микулинці (нині смт Теребовлян. р-ну Терноп. обл.), де працював до кін. свого життя. Брав участь у громад.-освіт. житті міста й повіту. Деякий час був чл. Сельроби, однак 1933 порвав з цією прокомуніст. орг-цією.

П. у м. Микулинці. Похований у м. Тернопіль на Микулинець. цвинтарі.

Літ.: Гасай Є., Пиндус Б. Куриця Григорій // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 292; Посмертні згадки: Гриць Куриця // Діло. 1933. 7 листоп.

Петро Гуцал

КУРМАНОВИЧ

Віктор Йосипович

(26.11.1876–18.10.1945) – генерал-четар УГА. Н. у с. Вільшаниця (нині Велика Вільшаниця Золочів. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Випускник Золочів. г-зії (до 5 кл.), кадетської шк. в м. Краків (передмістя Лобзов; Польща), військ. акад-ї м. Відень (Австрія; 1902). Офіцер 30-го піх. полку в м. Львів, з 1908 – у рос. відділі Генштабу австро-угор. армії. Легально і нелегально побував з розвідувальною місією в Росії.

На поч. ПСВ – команд. куреня 13-го піх. полку на Волині. Наприкінці 1914 засланий до Росії; у м. Ковель (нині Волин. обл.) схоплений рос. контррозвідкою. 1915 обмінаний. Команд. піх. полку, потім бригади на Італ. фронті; 1918 отримав звання підполковника.

Прибув з м. Відень до м. Тернопіль у кін. 12.1918, у 01.1919 – до м. Бірбка (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.), де перебувала НКГА, зголосився до УГА. Призначений команд. групи "Північ", керував її боями на фронті від м. Белз (нині Сокал. р-ну) до м. Янів (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну, обидва Львів. обл.).

Після відставки держ. секретаря військ справ Д. Вітовського і шефа НКГА Є. Мишковського в 02.1919 за рішенням уряду ЗУНР обійняв ці дві посади; 1.03.1919 іменований полковником УГА. Перебував переважно в м. Хо-

дорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), де розміщувалася НКГА. 22.02.1919 – учасник переговорів з місією Бартелемі, на яких відкинув вимоги польс. сторони, визнавав демаркац. лінію лише по р. Сян. У 03.1919 підготував план 2-го етапу Вовчухів. операції, але вона не увінчалась успіхом. Після цього разом з начальним вождем УГА ген. М. Омеляновичем-Павленком подав рапорт про відставку, яку уряд ЗУНР не прийняв. Розпорядком ДСВС від 22.04.1919 запровадив в УГА єдиний однострій, але можливості реалізувати це рішення вже не було. У кін. 05.1919 в умовах заг. відступу УГА пропонував ліквідувати Пн. фронт з польс. армією, зайняти оборону по р. Дністер та утримувати Дрогобиц. басейн; цей план уряд ЗУНР аргументовано не прийняв. Брав участь у розробці бойових дій і командуванні підрозділами УГА під час Чортків. офензи. 9.06.1919 призначений уповноваженим з військ. справ Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича.

Після об'єднання армій УНР і ЗУНР та утворення 7.08.1919 Штабу Гол. отамана був у ньому генерал-квартирмейстером; тоді ж іменований генералом-четарем. Співчасник розробки плану наступу обох армій на м. Київ. Разом з Є. Петрушевичем виїхав у серед. 11.1919 до м. Відень.

Від 01.1920 перебував у таборі інтернованих у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія); 30.10.1920 очолив Галиц. бригаду табору.

1923 повернувся до м. Відень. Тісно співпрацював з УВО. Чл. Проводу ОУН. Заст. голови УНО в Німеччині. 21.01.1938 – співорганізатор святкування 20-ї річниці бою під Крутами. 1943 – почесний голова Військ. управи д-зії "Галичина". Автор спогадів про УГА, опубл. у газ. "Діло", час. ЛЧК, "Розбудова нації". Наприкінці ДСВ проживав в Австрії. У 05.1945 заарештований співробітниками "СМЕРШ" у м. Баден (Австрія). Перевезений до м. Одеса.

П. у тюремній лікарні м. Одеса.

Тв.: Курманович В. Відворот УГА за Збруч // ЛЧК. 1934. Ч. 4. С. 6.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 128–138; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Литвин

КУРМАНОВИЧ

Костянтин Львович

(12.02.1890 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Племянник ген. В. Курмановича. Н. у с. Гнильче (нині Підгаєць, р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. З 1895 проживав у с. Запитів (нині смт Кам'янка-Бузьк, р-ну Львів, обл.), де його батько обіймав парафію. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1909). Студював право у Львів. ун-ті.

До УГА вступив у 01.1919. Перебував за р. Збруч, служив у Команді етапу армії; 1.08.1919 іменованій четарем.

Подальша доля невідома.

Петро Гуцал

КУРОВЕЦЬ

Іван

(17.01.1863–18.05.1931) – адвокат, громад.-політ. і держ. діяч, міністр ЗУНР, депутат УНРади. Н. у с. Батятичі (нині Кам'янка-Бузьк, р-ну Львів, обл.) у сім'ї священика. Навч. в АГ м. Львів, на мед. ф-ті Віден. ун-ту. Голова студ. т-ва "Січ" у Відні (3.11.1883–1.10.1885). Д-р медицини (1889). 1889–1917 працював лікарем у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.), де брав активну участь в укр. русі, був одним із засн. Нар. дому та місц. філії Хлопського банку. Звичайний чл. НТШ. Діяч УНДП, чл. НК. Посол до Галиц. крайового сейму (1908–14) з виборчого округу Калуш.

У роки ПСВ перебував у Калуші під рос. окупацією. Під час відступу рос. солдати влаштували погром у помешканні К. Наприкінці війни переїхав до м. Львів, де провадив лікар. практику та виконував обов'язки секретаря Нар. дому (1918–19). Учасник засідань укр. Конституанти в м. Львів (18–19.10.1918). 10.11.1918 призначений

держ. секретарем охорони здоров'я в 1-му уряді ЗУНР. Під час відступу укр. війська та уряду зі Львова 22.11.1918 не зміг покинути місто. Арештований польс. владою, разом з ін. укр. діячами (К. Студинським, В. Охримовичем) інтернований в облаштованому під табір замку в м. Баранів біля м. Тарнобжег (нині Польща). 22.01.1919 до табору в Баранові надійшла звістка про те, що К. узгоджено обміняти за польс. інж. Опольського, який перебував на тер. ЗУНР. 28.01.1919 К. виїхав до Львова, звідки 16.02.1919, разом з укр. делегатами Червоного Хреста, прибув до м. Станиславів. Санітарний шеф ДСВНС. Провадив переговори з головою швейцар. місії Червоного Хреста д-ром Фріком (14.03.1919). Організував лікарську та санітарну службу, наладнав працю повітових лікарів і роботу місц. лікарень у ЗУНР. Організував постачання ліків, перев'язочного матеріалу та лікарняного устаткування. Доклав зусиль до поборювання пошестей, зокр. плямистого тифу. Здійснював інспекційні поїздки лікарнями ЗУНР. Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у м. Станиславів (28–29.03.1919).

Восени 1919, після відступу УГА за р. Збруч, повернувся до Львова й відновив лікар. практику. Незабаром очолив адміністрацію Нар. лічниці, де займався будовою Укр. шпиталю у Львові. Працював у Самаритянській секції УГК. Чл. УЛТ (1911–31), його голова (1919–20, 1922). Декан мед. ф-ту Таємного укр. ун-ту м. Львів. Чл. ред. к-ту "Лікарського Вісника" (Львів, 1920–21). Заст. голови Лікар. комісії НТШ (1924). Голова Надзірної ради видавничої спілки "Діло" (1921–31) та видавничої комісії т-ва "Просвіта". Чл. управи Центро-Банку й т-ва "Карпатія". З 1919 продовжив політ. діяльність в УНТП. Співзасн. і чл. ЦК УНДО (1925). 1928 обраний від УНДО по Стрий.-Калузьк. округу депутатом сейму 2-ї Речі Посполитої. Через 2 місяці зрікся свого мандата на користь ін. укр. посла – Максимовича. Чл.-засн. УКС (15.01.1931).

В останні роки свого життя щоліта подорожував до Італії, відвідував могили синів, які загинули під час ПСВ.

КУРМАНОВИЧ
Костянтин Львович

КУРОВЕЦЬ
Іван

КУРОПАСЬ
Степан

Враження від подорожей публікував на сторінках "Діла". Автор наук. і популярних розвідок ("Лікарський радник" та ін.), публікацій у "Лікарському Віснику" та Календарі "Просвіти".

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Куровець І. Санітарна організація і санітарні відносини за час української влади ЗУНР по розвалі Австрії від 1 листопада 1918 по кінець мая 1919 // Лікарський Вісник. Львів, 1921. Ч. 1–2. С. 4–6.

Лит.: Наш помяник Др. Куровець // Народній ілюстрований Календар "Просвіти" на звичайний рік 1935. Р. 55. Львів, б/р. С. 86; Павлишин О. Куровець Іван // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Т. 3. Львів, 2010. С. 340–341; Його ж. Куровець Іван // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 139–141.

Олег Павлишин

КУРОПАСЬ Степан

(01.10.1900–11.08.2001) – підстаршина УГА, журналіст, мемуарист, громад. діяч. Н. у с. Селиська (нині Гміни Медика Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща). Навч. в укр. г-зії м. Перемишль.

Вістун у групі "Крукеничі", потім десятник, старший десятник у 2-й сотні 1-го куреня 8-ї Самбір. бригади УГА. У кін. 05.1919 у складі військ. групи перейшов до ЧСР, перебував у таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія); там іменованій підхорунжим.

Випускник Вищої агрономічної шк. в м. Прага. Повернувся до Галичини. 1924–25 служив у польс. армії. У м. Львів був одним із засн. газ. "Нове Село", яка висвітлювала теми с. госп-ва. Працював безкоштовно в селах як ветеринар.

1927 емігрував до США, проживав у м. Гренд-Репідс (шт. Мічиган), від 1931 – у м. Чикаго (шт. Іллінойс). Гол. контролер (1936–61), заст. голови (1961–69), почесний чл. (з 1969) УНС. Співзасн. УККА і його віце-президент (1962), чл.

ради ЗУАДК (1940–66). 1970–80-ті – чл. і голова сенату ОУН(м). Спричинився до створення фінансових, культосвіт. орг-цій, фондів для надання стипендій, молодіжних орг-цій; складав пожертви на Дім укр. інвалідів, "Пласт" та ін.

Голова Укр. видавничої спілки в Чикаго. Постійний дописувач час. "Свобода" (1938–70), "Українське життя", "Нова зоря", "Вісті Комбатанта", альманахів і календарів УНС. 1920–30 належав до редколегії ж. "Україна" – першого українського часопису в Чикаго. Ред. ж. "Самостійна Україна" (1958–59). Отримав Шевченківську нагороду Волі.

П. у м. Чикаго, де й похований на цвинтарі Св. Миколая.

Тв.: Куропась С. Спогади з України й 60 років в Америці. Нью-Йорк; Париж; Чикаго, 1988.

Лит.: Маркусь Д. Куропась Степан // Енциклопедія української діаспори. Кн. 1. Нью-Йорк; Чикаго, 2009. С. 428–429; Матвійчук Н. В. Степан Куропась: матеріали до біографії // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2015. Вип. 44. Т. 1. С. 276–281; Мушинка М. І. Куропась Степан // ЕСУ. Т. 16. К., 2016; Українська діаспора: літературні постаті / твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалова. Донецьк, 2012. С. 261.

Олег Єршеї

КУРТЯК

Євген-Роман Григорович

(11.02.1936–17.09.1996) – письменник, журналіст. Н. у с. Великосілки (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.). Навч. на ф-ті журналістики Львів. ун-ту, Вищих літ. курсах у м. Москва. Був співробітником редакцій районних газет Львів. обл., ж. "Жовтень". 1964–71 – у м. Житомир. Згодом повернувся до м. Львів, працював у вид-ві "Каменярі".

Писав тв. на істор. тематику, серед яких романи "Віхола" (1963), "Високий Замок" (1964), "Хрест і калина" (1966), "Кров на стежках" (1968), "Долина печалі" (1971), "Губернаторські вали" (1981), "Акція «Шталаг-325»" (1988), "Спадок віків" (1989), "Спалені обози" (1990, 1993). У центрі їх уваги складні питання історії

КУРТЯК
Євген-Роман
ГригоровичОбкладинка видання
Євгена КУРТЯКА

Галичини, польс.-укр. взаємин. Роман "Спалені обози" став одним із перших худож. творів, цілковито присвячених історії злуки УНР та ЗУНР, Паризькій мирн. конф., "чотирикутнику смерті". Серед героїв книги – Є. Петрушевич, С. Петлюра, В. Вільсон, Ж. Клемансо, Д. Ллойд Джордж, К. Левицький, Л. Бачинський, М. Тарнавський та ін.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Баб'як П. Г., Дзьобан О. О. Куртяк Євген-Роман Григорович // ЕСУ. Т. 16. К., 2016; Бандура Г. О. Куртяк Євген Григорович // Українська літературна енциклопедія. Т. 3. К., 1995. С. 113.

Микола Вітенко

КУТКО Ігнатій

(28.04.1899–09.02.1978) – вістун УГА, громад. діяч. Н. у с. Горохівці (нині Перемишль. пов. Підкарпат. в-ва, Польща).

Під час РСВ – старший десятник австро-угор. армії в арсеналі зброї у м. Відень. На поч. 11.1918 вступив у м. Перемишль (нині Польща) до бойової групи УГА "Хирів". У курені сот. М. Федика брав участь у боях біля м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), потім в облозі м. Львів у складі 1-го Перемишль. куреня; 21.04.1919 – учасник бою за ст. Глинна-Наварія (нині в складі м. Пустомити Львів. обл.). У кін. 05.1919 в ході наступу польс. армії Ю. Галлера перейшов з частинами Гірської бригади УГА до ЧСР. Перебував у таборі в м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія).

Згодом емігрував до США. Проживав у м. Чикаго (шт. Іллінойс). Активний в укр. громад. житті, меценат. 1957 – опікун хворих у Братстві св. Стефана УНС у Чикаго. Чл. ОБВУА. 10.11.1977 нагороджений військ. відзнакою "Хрест відродження" в пам'ять 60-ліття Армії УНР.

П. у м. Чикаго.

Літ.: Сл. п. Ігнатій Кутко // Свобода. 1978. 24 лютого. Ч. 42. С. 3; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 371; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег,

1968. С. 74, 82, 91; Ювілейний календар "Свободи" за звичайний рік 1958. Джерсі-Сіті, 1958. С. 135.

Богдан Паска

КУХАРІШИН

Микола Володимирович

(14.09.1898–28.12.1976) – лікар, громад. діяч. Н. у с. Зубів (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.). Випускник г-зії м. Тереховля.

Під час РСВ – у складі австро-угор. армії. 2–3.11.1918 учасник перебрання українцями влади в Тереховлі, куди в розпорядження місц. повстан. к-ту привів з навколишніх с. Зубів, Острівця, Застіноче, Капури бл. 50 озброєних добровольців. У складі УГА воював у польс.-укр. війні 1918–19. Після війни повернувся до рідного села, сприяв спорудженню Нар. дому, відновленню читальні та гуртків "Просвіти"; співорганізатор т-ва "Луг".

Студіював медицину в Празьк. ун-ті (1929; д-р медицини). Працював у м. Прага в приватній лікарні. Налігав до Спільноти укр. лікарів. Наприкінці ДСВ виїхав до Німеччини, був лікарем у ДП. Від 1949 – у Канаді (м. Монреаль та ін.), де після нострифікації диплома провадив приватну лікар. практику. Співзасн. і чл. Монреальського відділу УЛТПА. Автор наук. публікацій у збірниках і періодиці, зокр. у вид. "Medizinische Klinik" (Німеччина) та ж. "Ars Medici" (Швейцарія).

П. у м. Монреаль.

Літ.: Волинський Б., Кушнерик Г. Кухаришин Микола Володимирович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 298; Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. Прага, 1942. С. 225; Пундій П., Ганіткевич Я. Кухаришин Микола // ЕСУ. Т. 16. К., 2016; Смалига М. Тернистий шлях до волі. К., 2016. С. 155.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

КУЧАБСЬКИЙ

Василь

(псевд: Вука, Яструб, Бой; 04.11.1895–28.06.1971) – полковник ДА УНР, історик, політ. діяч. Н. у с. Волиця (нині Пустомитів.

КУТКО
Ігнатій

КУХАРИШИН
Микола Володимирович

р-ну Львів. обл.). Навч. у м. Львів – у АГ, на відділі права ун-ту, в Укр. таємному ун-ті. Студював на філос. ф-ті Берлін. ун-ту, здобув наук. ступінь д-ра філософії. Один з організаторів “Пласту” (1911), таємної військ. орг-ції гімназійної молоді “Мазепинський курс мілітарний” (1912), т-ва “Січові Стрільці” (1913).

На поч. ПСВ вступив до Легіону УСС. 1915–16, під час боїв з рос. військами біля м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.) і над р. Стрипа, командував сотнею УСС. За хоробрість, проявлену в боях біля с. Семиківці (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.), нагороджений військ. хрестом за заслуги 3-го кл. Вів просвітн. роботу серед стрільцтва, друкував публіцист. статті й новели в час. “Шляхи”, брав участь у вид. стрілец. сатиричного час. “Самохотник”. Автор 6 підручників з військ. справи, кореспондент стрілец. Пресової кватири. На поч. 09.1916 сотні К. і А. Мельника відзначилися у боях за г. Лисоня неподалік м. Бережани (нині Терноп. обл.). 21.09.1916 потрапив у рос. полон, вивезений до табору біля м. Царицин (нині Волгоград, РФ). На поч. 01.1918 у складі групи старшин (А. Мельник, Р. Сушко, М. Матчак, Д. Герчанівський та ін.) утік з табору й дістався до м. Київ. 19.01.1918 разом з А. Мельником,

Р. Сушко, І. Андрухом, Ф. Черником вступив до Куреня Січових стрільців. У їхньому складі спочатку очолив запасну сотню, згодом – 2-й піх. полк. Був чл. Старшин. ради Січових стрільців. У 01–02.1918 стрілец. сотня під команд. К. вела зтяжні бої проти більшовиц. військ на Подолі в Києві. 1918–19 брав участь у боях проти ЧА та Добрармії ген. А. Денікіна.

Влітку 1919 вступив до УГА, 1.08.1919 іменованій поручником. Невдовзі виїхав з місією до Швеції. Після повернення служив у ДА УНР, наприкінці 1919 інтернований у м. Луцьк. З весни 1920 перебував у ЧСР та Австрії. У 07.1920 в м. Прага (нині Чехія) став учасником останнього засідання Старшин. ради (Є. Коновалець, І. Андрух, М. Матчак, Я. Чиж), на якій засновано УВО. 1920 повернувся до Галичини, обраний до складу НК УВО. Після замаху у 09.1921 С. Федака на Ю. Пілсудського та воеводу К. Грабовського К. заарештовано і на деякий час ув'язнено. Після звільнення проживав у м. Львів. 1923 – співред. націоналістичного ж. “Заграда” (гол. ред. Д. Донцов).

1923 емігрував до Німеччини, де працював кореспондентом німецькомовних періодичних вид., гол. ред. “Osteuropäische Korrespondenz” (Східноєвропейська кореспонденція), співробітник Укр. наук. ін-ту в м. Берлін, чл. редколегії багатотомного вид. “Handwörterbuchs des Grenz- und Auslandsdeutschtums” (Кишеньковий словник прикордонної та закордонної німецької діаспори, 1935–37). 1935 переїхав із сім'єю до портового м. Кіль (нині ФРН), де працював бібліотекарем в Ін-ті світової економіки, згодом дир. відділу Сх. Європи. Поч. 1941–07.1944 – дир. 2-ї держ. 6-ки Генерал-губернаторства в м. Люблін (нині Польща).

У 07.1944 переїхав до м. Бланкенбург (Німеччина; з 1949 – в складі НДР). Працював перекладачем з рос. мови на різних підприємствах, згодом займав посаду гол. перекладача та статистика в Бланкенбурзькій регіональній адміністрації (1947–49), з 1949 – вчитель рос. мови, історії і лат. мови в СШ міста. 1960 вийшов на пенсію.

П. і похований у м. Бланкенбург. Дружина Ганна переїхала до сина в Берлін, де прожила до 1987. Син Лев згодом став відомим ученим-хіміком, працівником Акад-ї Сх. Німеччини.

Автор понад 150 наук. праць, зокр.: "Січові стрільці (їх історія й характер)" (1920), "Большевизм і сучасне завдання українського Заходу" (1925), "Польська дипломатія і «Східно-Галицьке» питання на Парисській мировій конференції в 1919-му році", "Українська дипломатія і держави Антанти в році 1919" (1931), "Значіння ідей В'ячеслава Липинського" (1932, 1935), "Отверта відповідь польському консерватистові" (1932), "Вага і завдання Західно-Української держави серед сил Східної Європи на переломі 1918–1919-ого року" (1933–34), "Die Westukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918–1923" (1934).

Понад 90 наук. і наук.-популярних статей К. опубліковано в тижневику "Мета". Вони охоплюють широкий спектр істор., політ., соц.-екон. проблем Галичини, нац.-визвол. б-би, укр.-польс. та укр.-рос. відносин. Свої праці К. публікував також у періодичних вид.: "Літопис політики, письменства і мистецтва", "Політика", "Записки Українського Наукового Товариства в Берліні", "Збірник Хліборобської України", ЛЧК, "Календар Червоної Калини", "Шляхи", "Українське слово", "Шлях нації", "Діло".

Значне місце в наук. спадщині К. посідає проблема, пов'язана з історією становлення та розвитку січового стрілецтва. Використавши велику кількість документального матеріалу, спогади учасників визвол. змагань, власні спостереження, К. заклав міцний фундамент історіографії січового стрілецтва, створив теоретичні підвалини буд-ва укр. нац. армії, показав її місце і роль у процесі творення самост. д-ви. Стрілецтво, на думку К., уособлювало найкращі риси укр. народу: патріотичний ідеалізм, високу освіченість, військ. потугу і демократ. устрій.

Важливе місце у творчості К. посідало вчення про націю і д-ву, розкриті в працях "Зміна поглядів на політику як

науку", "Геополітика" (1925), "Завдання гетьманського руху на Західній Україні" (1931), "Пропаганда української справи", "Два типи диктатури", "Чому світ цікавиться Україною" (1932), "Без керма і вітрил...", "На манівцях українського консерватизму..." (1931), "Політичні конечности" (1935) та ін. Необхідною умовою формування держ. концепції України К. вважав нац. ідею, а буд-во д-ви – творчим подвигом, який вимагає від усієї нації глибокого розуміння національно-державного інтересу і жертвування во ім'я цього інтересу всім". Націю вчений визначав як психічний стан своєрідного комплексу почуттів, нац. світогляду, на якому ґрунтується творче змагання конкретної спільноти. Вона виростає з єдиного етнічного центру й охоплює гол. чином етнічно однорідну масу.

На відміну від С. Томашівського, який в основу теорії державотворення покладав ідею "клерикальної монархії", та В. Липинського, котрий орієнтувався в державотворчих концепціях на "легітимну трудову монархію", К. свою концепцію назвав "позитивним мілітаризмом" – вважав, що перед кожним народом існує вибір, який він повинен зробити сам: або героїчно відбити ворожу навалу, або ж, будучи знесиленим, загинути, але не дати себе поневолити, або ж нарешті, через болягузтво, низький рівень військ. вишколу команд., недосвідченість політиків війну програти, врятувати життя, зате потрапити в рабство.

У поглядах на політ. к-ру К. дотримувався концепції В. Липинського, сутність якої ґрунтувалася на оптимальному поєднанні політ. науки і політ. досвіду. Це означає, що політ. к-ра включає не тільки правильну оцінку існуючого, а ще більшою мірою точну оцінку майбутнього. Вона передбачає не лише нові ідеї, що враховують сусп.-політ. реалії, а й сильних вольових людей, здатних втілити ці ідеї в життя.

Аналізуючи зб. ст. М. Грушевського "Наша політика", К. назвав гол. причиною галиц. інтелігента консервативну пасивність, яка виявлялася у відсут-

ності широкого світогляду, у слабкості волі, в духовних лінощах. Він повністю солідаризувався зі своїм учителем у тому, що “при такім укладі галицького характеру цілком безнадійною утопією було б думати про якусь революційну політику на галицькому ґрунті”.

У доповіді “Завдання української суспільності під теперішній момент” на студент. з’їзді у Львові з приводу створення таємного ун-ту К. визначив першочергові заходи, які, на його думку, могли б сприяти підготовці галичан до нац.-визвол. б-би: 1) відмова від ілюзорної надії на чужу допомогу; 2) орієнтація виключно на власні сили; 3) визнання шкідливими поодиноких виступів, зокр. терористичних акцій, не підтриманих активністю мас; 4) знищення гіпнозу страху перед польс. тюремю і психологічна готовність до складніших і ризикованіших масових виступів у майбутньому. У статті “Без керми і вітрил...” К. застерігав молодь від галиц. примітивізму, різко критикуючи Д. Донцова за те, що той “цілими пригорщами” кидає у ферментуючий котел молоді анархістські гасла і називає це націоналістичною думкою. Не всі шляхи плекання аристократизму добрі, а лише ті, які зміцнюють сусп.-творчі, орг. здібності народу.

Першим завданням укр. консерватизму К. вважав піднесення сусп. моралі, створення атмосфери, в якій би укр. публіцистика припинила працювати на публіку, а політики і письменники говорили і писали тільки те, у що вони вірили самі. Не розколювання сусп.-ва новими, нібито “консервативними” гаслами, не створення нібито нових “консервативних” партій, що лише збільшує хаос і дезорієнтує сусп. свідомість, “тільки доведення до того, щоб воно [суспільство] упорядкувало само себе на тривкі, виразно означені, чесні з собою політичні табори, щоби ці табори були здібні солідарно співпрацювати з собою в загальнонаціональних, для них усіх спільних справах і щоби взаємна боротьба між ними не йшла по лінії шкодження один другому, тільки по лінії перевищування противника заслугами перед усім народом і влас-

ною позитивною духовою і матеріальною творчістю для загального добра...”

Друге завдання спонукало до формування нової укр. політ. еліти, під якою К. розумів аристократичну верству, здатну розв’язувати назрілі питання сучасності. Укр. еліту 1917–23 охарактеризував як таку, що не володіла державновладними рисами, більше схилилася до анархізму, продажності, відчуженості, матеріального комфорту. На думку К., високорозвинену духовну еліту можна сформувати тільки на засадах консерватизму, для чого треба підвищити освіт. рівень молоді, відродити дух патріотизму.

Центр. тема істор.-теоретичних праць К. – побудова Укр. незалежної д-ви. Виступаючи активним учасником нац.-визвол. б-би, К. виявив себе найбільш яскравим дослідником і здобув як учений європ. визнання. Аналізуючи укр. державницькі традиції, зокр. традиції нац. революції 1917–23, К. у листі до І. Крип’якевича від 26.02.1929 з жалем констатував, що “ми не змогли себе перескочити, що повторився зловіщий дух усїєї нашої історії. Єдина віха і надія – це та незаперечна істина, що такий важкий і тернистий шлях, який проходять українці, пройшли й інші державні народи”. Укр. демократ. інтелігенція, яка творила осн. кадри т. зв. свідомого українства, в ролі будівничого д-ви уваяти себе не могла.

Осн. причинами поразки нац. д-ви у формі нар. республіки К. вважав домінування у політ. думці України (особливо Наддніпрянської) ідеї укр. автономії у складі демократ. Рос. федерації та ідеї соціаліст. революції. Саме з цих причин укр. інтелігенції, яка виконувала роль політ. кер. в УЦР, не вдалося організувати армію, держ. апарат, провести соц.-екон. реформи, сконсолідувати соц. верхи й соц. низи навколо нац. ідеї. Оптимальний варіант збереження укр. державності вбачав у потребі зайняття нац. демократією конструктивної опозиції стосовно гетьманату, а не в орг-ції повстання проти нього. Щодо П. Скоропадського, то, на думку К., він не був виразником нац. ідеї, здатним об’єднати навколо себе державотвор-

чі сили. К. був переконаний, що за Укр. д-ву 1918–19 боролися лише нечисленна частина укр. інтелігенції та ще менш численні представники селянства. Більшість нас. керувалася у своїй б-бі почуттям ненависті до противника або ще частіше анархічними тенденціями “романтичного козакофільства”.

Відповідально поставився К. і до оцінки діяльності Директорії. В Акті злуки УНР і ЗУНР 22.01.1919 він вбачав фальшивий підтекст, тому що його форма докорінно розходилася зі змістом подій. Цей захід був, на думку К., в дусі політики Директорії, яка обдурювала всіх: нар. маси – соц.-революц. гаслами, більшовиків – тим, що нібито хотіла брати участь у світовій революції; Антанту – обіцянкою, що Україна розпочне б-бу проти більшовизму, щоyno отримає потрібну допомогу.

До слабких сторін ЗУНР К. зараховував низьку державотворчу здатність галиц. інтелігенції, яка досить виразно виявилася у хибих діяльності УНРади та Є. Петрушевича. Це, зокр., непродумане законодавство щодо проведення земельної реформи з акцентом на ліквідації великої земельної власності без відшкодування, що відштовхнуло від державотворчого процесу земельну аристократію; декларування права українців мати д-ву в етніч. кордонах, що викликало напруження у відносинах із сусід. д-ми; відсутність досвідчених кадрових офіцерів в УГА.

К. надавав великого значення наук. розробці проблеми укр.-польс. стосунків, особливо з огляду на те, що саме від них значною мірою залежало, бути чи не бути Укр. д-ві. Найповніше ця проблема висвітлена в праці К. “Отверта відповідь польському консервативі” (Львів, 1932). К. обґрунтовано вважав можливим урегулювання відносин між укр. та польс. народами лише на засадах консерватизму – ідеології, що вільна від націоналізму і ґрунтується на універсальних людських цінностях: визнанні права націй на самовизначення, відмові від військ. експансії проти ін. народів, збереженні внутр. політ. стабільності як умови справедливого міжнар. ладу.

Укр.-польс. відносинам у контексті міжнар. політики К. присвятив праці “Зовнішньополітичне положення об’єднаних українських армій у «Чотирикутнику Смерті» в липні–серпні 1919” (1931), “Польська дипломатія і «східно-галицьке» питання на паризькій мировій конференції в 1919-му році” (1931), “Українська дипломатія і держави Антанти в році 1919” (1931), “Вага і завдання Західноукраїнської Держави серед сил Східної Європи на переломі 1918/1919-го року” (1932–33). Перші 3 кн. згодом стали складовими фундаментальної наук. монографії “Die Westukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918–1923” (1934), що з’явилася як офіц. вид. воен.-істор. семінару Берлін. ун-ту. 2009 Центр дослідження історії України ім. П. Яцика при Альберт. ун-ті (Канада) організував переклад праці К. англ. мовою, а 2015 Дослідно-видавничий центр НТШ у м. Львів – укр. мовою.

Невдачі укр. дипломатії К. пояснював такими причинами: ств. польс. пропагандою серед політиків країн Антанти міфу про нездатність українців мати власну д-ву і про те, що нац.-визвол. рух на теренах Галичини інспірований Австрією та Німеччиною, до того ж, нібито цей рух за х-ром близький до більшовизму; ігнорування політ. колами Антанти укр. питання при розв’язанні глобальних проблем повоєн. Європи, зокр. майбутнього Росії і Польщі; антиукр. діяльність рос. дипломатії; пророс. позиція щодо розв’язання міжнар. проблем галиц. партії – русофілів; неузгодженість щодо розв’язання укр. питання серед укр. дипломатії.

К. одним із перших ґрунтовно дослідив доктрину більшовиц. партії в нац. питанні, показав її суперечливість, залежність під політ. кон’юнктури. У праці “Большевизм і сучасне завдання українського Заходу” (1925) зумів глибоко розкрити суть лицемірного гасла про “право націй на самовизначення”, яке використовувалося більшовиц. режимом для прикриття грубої шовіністичної політики. Біль-

**КУЧАБСЬКИЙ
Володимир**

**КУЧЕР
Степан Іванович**

шовиц. інтернаціоналізм К. розглядав з позиції визнання множинності й нац. неповторності людських к-р не як интернац. світогляд, а, передусім, як світогляд нац. – рос., корені якого треба шукати в рос. деспотизмі, що, своєю чергою, ґрунтувався на монголо-візантій. деспотич. традиціях. У ст. “Без керми і вітрил...” визнав, що більшовики закріпилися за р. Збруч на невизначений період і справа нац. державності поки що програна. Звідси поставало єдине, але дуже важливе завдання: перетворити ЗУЗ у твердню всеукр. справи, від якої поширилася б і матеріалізувалась ідея укр. державності на сх. України після того, коли через десятки років згине більшовизм. Умовами виконання цього завдання, на думку К., були: 1) згуртування нар. загалу в солідарну єдність на принципах публічної та особистої моралі; 2) витіснення з укр. нац. життя всіх тих здеморалізованих елементів різноманітних парт.-політ. переконань, які так чи інакше торгують “українською справою”; 3) піднесення рівня політ. к-ри псевдоінтелігенції до рівня справжньої інтелігенції, здатної очолити нац. провід; 4) піднесення заг. рівня політ. свідомості мас від тієї межі, коли вони ще сприймають демагогічну агітацію, до рівня справжнього народу, самосвідомого, висококульт., здатного до відсічі завдяки своїй значній екон. силі.

Роздуми К., визначного вченого-історика, філософа, політолога, прихильника консервативної сусп.-політ. течії в укр. політології, над проблемами становлення укр. державності актуальні й у наш час.

Тв.: *Кучабський В.* Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом у 1918–1923 роках. Львів, 2015; *Його ж.* Розвиток національно-державницької думки УСС. За волю України. Нью-Йорк, 1967.

Літ.: *Гелей С., Кучабський Ю.* Василь Кучабський. Наукова спадщина. Сторінки життя. Львів, 1998. 744 с.; *Гелей С.* Василь Кучабський: від національної ідеї до державності. Львів, 1998. 532 с.

Степан Гелей

КУЧАБСЬКИЙ

Володимир

(12.03.1901–09.06.1945) – греко-католич. священик, катехит, письменник. Н. у м. Львів. 1911–18 навч. в АГ у Львові.

Учасник нац.-визвол. б-би: стрілець Куреня Січових стрільців на Наддніпрянщині (1918–19), підхорунжий УГА (1919–20). У “чотирикутнику смерті” перехворів на тиф.

Випускник філії АГ (1921), правн. ф-ту Укр. таємного ун-ту (1925) м. Львів. Чл. УВО та Проводу Укр. крайової студент. ради. 1931 завершив студії у Богослов. акад-ї, у сан священика висвячений 1933 митрополитом А. Шептицьким. Працював сотрудником Преображенської церкви, секретарем Богослов. акад-ї, був чл. Богослов. наук. т-ва та катехитом держ. г-зії з укр. мовою навч. Співпрацював з час. “Богословія”, “Нива”, “Мета”, “Дзвони”, ЛНВ; ред. ж. сатири і гумору “Зиз”. Автор праць “Унійний з’їзд у Львові 1936” (1937), “Греко-Католицька Богословська Академія у Львові в третьому трьохлітті свого існування. 1934–1941” (1941), низки оповідань, нарисів, новел, критичних статей.

П. від інсульту в с. Великі Глібовичі (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.), де й похований.

Літ.: *Думін О.* Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. Львів, 1936; *Кучабський Ю.* Кучабський Володимир // *Енциклопедія Львова*. Т. 3 / за ред. А. Козицького. Львів, 2010. С. 717; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях у 1918–1923 роках. Філадельфія, 1956.

Степан Гелей

КУЧЕР

Степан Іванович

(19.02.1897–28.03.1955) – воєк УГА, лікар-хірург. Н. у с. Великі Чорнокінці (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім’ї. Навч. у г-зіях м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.), Городенка (нині Івано-Франк. обл.) і Тернопіль.

Стрілець УГА. Студіював на істор.-філол. ф-ті Київ. ун-ту (1919), у Київ. ін-ті охорони здоров’я, Укр. таємному ун-ті м. Львів (з 1922).

Випускник Варшав. ун-ту (1932). Спеціалізацію з хірургії, гінекології та акушерства завершив докторатом (1939). Працював у Варшаві, згодом дир. заг. шпиталю м. Холм (нині Польща). 1941, після відступу військ ЧА з Галичини, переїхав до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), очолював хірургічний відділ, був дир. міськ. шпиталю. Допомагав воякам УПА, з цією метою бував у криївках Чорного Лісу та селах Станіславщини.

1944 через Словаччину й Австрію виїхав до Німеччини, працював лікарем у таборах Міжнар. орг-ції у справах біженців. 1948 емігрував до м. Едмонтон (Канада), працював хірургом у місц. шпиталі. Діяльний в укр. громад. орг-ціях. Разом з дружиною був фундатором-меценатом ЕУ.

П. і похований у м. Едмонтон.

Літ.: Мельничук Б., Чубата Д. Кучера Степан Іванович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 302; Пам'яті д-ра Степана Кучера // Свобода. 1955. 11 черв. С. 3.

Богдан Паска

КУЧЕРА

Август-Йосиф

(01.03.1887 – д. і м. с. н.) – підполковник ДА УНР. Н. у м. Відень (нині Австрія).

Під час ПСВ служив у 22-му полку стрільців, що складався переважно з українців. 1919 – в УГА. Наприкінці 1919 – команд. 3-ї Бережан. бригади (згодом полку) УГА. 1920 – пом. команд. 1-го кінного полку ім. М. Залізняка Окремої кінної д-зії ДА УНР. 3 30.04.1921 – команд. запасного кінного полку Окремої кінної д-зії ДА УНР.

Літ.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007.

Олег Стецишин

КУЧЕРІШКА

Омелян Антонович

(30.07.1893 – літо 1920) – хорунжий УСС та УГА, редактор. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1911). Навч. у політех. шк. м. Львів. Активіст УРП, чл. Студент. стрілец. ради, т-ва "Січові стрільці".

Співред. (разом з І. Чмолю) місячника "Відгуки" (1913).

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у боях. 1915 потрапив у рос. полон, відправлений у табір до Сибіру. Прибув у кін. 1917 до м. Київ, вступив до Куреня Січових стрільців під команд. Є. Коновальця; мав звання хорунжого. Служив у Пресовій квартирі коша Січових стрільців, ред. час. "Стрілецька Думка", зрідка публікував у ньому статті. У 01.1920 вступив до УГА разом з групою старшин-галичан Корпусу Січових стрільців ДА УНР; приділений до роботи в штабі й ревкомі ЧУГА у м. Вінниця. Відкомандирований у 03.1920 до м. Харків як представник штабу ЧУГА.

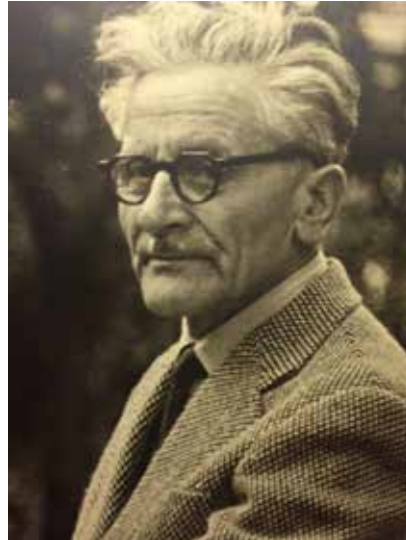
У 05.1920 заарештований чекістами. Загинув у тюрмі м. Харків за нез'ясованих обставин.

Петро Гуцал

КУЧЕРІШКА

Тадей Іванович

(25.01.1895–22.07.1970) – педагог, підстаршина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї муляра. З 1907 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, до 1914 закінчив 6 класів.

Після поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. війська. У 11.1918 вступив до УГА, служив однорічним вістуном у Тернопільській ОВК. У 05.1919 приділений до новоств. 14-ї бригади, у складі якої брав участь у Чортків. офензиві.

За р. Збруч воював на протиденікін. фронті.

1920 повернувся додому. 16.07.1921 екстерном склав гімназійні іспити на свідоцтво зрілості. 3.08.1922 заарештований у м. Тернопіль разом з ін. студентами за підозрою у належності до укр. таємних орг-цій. Під час обшуку в будинку К. компрометуючих матеріалів не знайдено. Захист підсудних вів адвокат С. Баран. Після апеляції прокурора їх перебування під вартою продовжено. У 12.1922 К. знаходився у слідчій в'язниці м. Львів. Згодом звільнений, зумів закінчити вищі студії і в кін. 1920-х поїхав за направленням працювати вчителем у м. Варшава.

Відразу після ДСВ за співпрацю з укр. націоналіст. підпіллям заарештований і засуджений на 10 р. ВТТ. Обвинувачений в орг-ції збору і відправці посилок в СРСР ув'язненим українцям.

Після відбуття покарання повернувся до сім'ї в м. Варшава. В умовах комуніст. режиму в Польщі не мав змоги знайти роботу за професією педагога. Працював на ф-ці з виготовлення пасти для взуття, потерпав від нестатків.

П. у м. Варшава, де й похований на євангельсько-лютеран. цвинтарі на вул. Млинарській.

Сергій Перепічка

КУЧКОВСЬКИЙ Теофіль-Ґіацинт

(27.06.1892–21.10.1935) – лікар, громад. діяч, санітарний поручник УГА. Н. у м. Відень. Рано осиротів, проживав у м. Чернівці. 1902–10 навч. у 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці, де влітку 1910 склав матуральні іспити. Студював медицину у Віден. ун-ті, через поч. ПСВ не завершив навч.

Військ. службу розпочав як однорічний доброволець мед. служби при Людвігшпиталю в Чернівцях, з яким був евакуйований на зх. монархії. У 06.1916 служив у м. Бештерче-Нашодьмеґе (Угорщина). 1.05.1917 іменований санітарним лейтенантом у резерві 20-го полку піхоти, який з кін. 1917 стояв у м. Станиславів. 1918 працював у хірургічному відділенні військ. шпиталю

в Чернівцях під кер-вом д-ра Т.-Є. Бурчинського. Восени 1918 переведений до м. Коломия.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як четар-лікар УГА в Коломиї. 1.03.1919 іменований УНРадою санітарним поручником при Коломийській ОВК. У ранзі санітарного поручника (студента медицини) був приділений до Команди етапу УГА. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину, де працював у військ. шпиталях УГА. Перехворів на плямистий тиф у м. Бар, після одужання працював у запасному військ. шпиталі ч. 4 (гол. лікар Немчинов), з яким переїхав до м. Бірзула (нині м. Подільськ Одес. обл.). Після переходу бригади Е. Шепаровича на бік поляків та спричиненого цим роззброєння 23.04.1920 більшовиками галиц. частин у м. Жмеринка (в їх числі і військ. шпиталю ч. 4) переховувався у гол. лікаря земської лікарні д-ра Царюка. Згодом був призначений гол. лікарем 25-го запасного військ. шпиталю ДА УНР у Жмеринці. Наприкінці 1920 з рештками ДА УНР перейшов польс. кордон і через Чернівці виїхав до Відня, де продовжив навч. на мед. ф-ті. Чл. т-ва укр. студентів "Січ" у Відні. Як голова "Студентської самопомічі" при віден. "Січі" 18–24.08.1922 взяв участь у 1-й

річній конф. Союзу відродження укр. студентства у м. Вельтруси біля м. Прага (ЧСР). Т-во укр. молодіжи в м. Нью-Йорк 1922 неодноразово зверталося через пресу до укр. громадськості США в надії знайти опікуна, котрий міг би матеріально підтримати К. під час його студій. Завдяки допомозі 5 українців з м. Міннеаполіс, які надсилали йому щомісяця 5 \$, зумів завершити вищі студії у Відні та здобути докторат медицини (1925). У м. Відень працював міськ. лікарем, 1930 відкрив приватну лікар. практику. 3 03.1930 отримав місце в робітн. касі хворих у Відні, з 1932 працював також лікарем для дунай. матросів. У 03.1934 визначений у числі міських та приватних лікарів, яких Віден. магістрат уповноважив надавати мед. допомогу злидненним верствам нас. міста.

З дитячих років брав участь в укр. імпрезах як декламатор. Багато працював в укр. робітн. т-вах у Відні, влаштовував популярні відчити, вчив декламації тощо. Учасник проведення лікар. турів для робітників віден. підприємств і членів робітн., жін., молодіжних орг-цій, які влаштовувало Центр. освітнє бюро.

Був одружений з Ярославою Лагодинською, д-ром філософії Віден. ун-ту, укр. дитячою письменницею (псевд. Леся Верховинка).

П. і похований у м. Відень.

Літ.: *Верховинка Леся* До Делятина на крилах мрій. Львів, 2013. 454 с.; *Віденець*. Українські імпрези у Відні // Діло. 1929. 31 трав.; Дипльоми на вис. школах у Відні досягнули // Діло. 1925. 30 серп.; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 54; Д-р Теофіль Кучковський // Діло. 1935. 3 листоп.; Д-р Ярослава з Лагодинських Кучковська // Діло. 1936. 25 лютого; *Н.* Після трагічної смерті д-р Т. Кучковського // ЛЧК. 1936. Ч. 2. Лютий; На поміч українським студентам в Європі // Свобода. 1922. 26 лип.; І. річна конференція С.В.У.С.-а у Veltrus-ах біля Праги, 18–24.VIII.1922. // Вістник СВУС.-а. 1923. Ч. 1. Березень; Поклик до українських

організацій, редакцій, церковних громад, братств, сестрицтв та всієї української суспільности в Злучених Державках // Свобода. 1922. 7 лип.; Спис іменовань у війську Західної Области Української Народньої Республіки, з днем 1. Марта 1919. // Вістник Державного Секретаріату Військових Справ. 1919. 25 берез. Ч. 8. С. 7; Спис українських студентів на еміграції в Європі, потребуєчих помочі // Свобода. 1922. 5 верес.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 289; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 321; *Щуровський В.* Лікарі і медики у вивольній війні // 25-ліття Українського Лікарського Товариства і Медичної Громади. Львів, 1935. С. 127; VI. Jahresbericht des k. k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz (1902/1903). Czernowitz, 1903. S. 70; Aertzliche Führungen der Zentralstelle für das Bildungswesen // Arbeiter-Zeitung. 1925. 4 Juni; Zuschrift des Wiener Magistrates // Pharmazeutischepost. 1934. 10 März.

Володимир Старик

КУЧМАК

Іван

(17.06.1899–12.05.1977) – старшина УГА, художник. Н. у с. Заднишівка (нині в складі смт Підволочиськ Терноп. обл.). Здобув освіту в укр. г-зії м. Тернопіль (1912–14) та реальній шк. м. Львів.

1916 вступив до Легіону УСС, воював у сотні Д. Вітовського, потім Гуцул. сотні. З 11.1918 – у 1-му піх. полку ім. от. С. Петлюри УГА в м. Тернопіль, згодом – у групі от. А. Ляєра, під час Чортків. офензиви – у 4-му курені під команд. пор. М. Дацьківа.

Перебував на Наддніпрянщині; 1.08.1919 іменованій четарем. З 02.1920 – в ЧУГА. У 04.1920 потрапив у польсь. полон, з табору м. Тухоля звільнений 15.10.1920.

1922–24 навч. в Акад-ї красних мист-в м. Краків (нині Польща). 1926 виїхав до Канади, перебував у м. Торонто. З 1936 – у США, проживав у м. Нью-Йорк.

У картинах і малюнках зображав бої УГА, звитягу вояків, викривав репресії польс. і рад. режимів проти укр. наро-

КУЧМАК
Іван

ду. Малював сільс. побут. сцени, портрети, краєвиди; створював декорації до театральних вистав; оформлював кінофільми; розписував церкви. 1968 видав листівки зі своїх картин: "Стратегія розвідки", "За наш Львів", "Слідом за ворогом", "Курилася доріженька", "До останнього набою". У м. Торонто і Нью-Йорк відкрив власні малярські шк. Від 1954 – учасник виставок укр. митців США; мав персональні виставки у Нью-Йорку (1962, 1965, 1967, 1971). Окремі роботи зберігаються в Укр. культ.-освіт. центрі м. Вінніпег (Канада), Укр. ін-ті Америки в м. Нью-Йорк та Укр. музеї і б-ці м. Стемфорд (шт. Коннектикут, США). Чл. Об'єднання мистців-українців в Америці (1952).

Автор тв.: "Перше Листопада 1918 року у Львові", "За рідні межі", "Остання застава", "Погоня", "Листопадові барикади у Львові 1918", "На щастя", "Стрілецька слава", "З боїв січових стрільців у Карпатах", "Прощання стрільця", "Стрілецька могила і діти", "Гармати вперед!", "Пролом", "У чотирикутнику смерті", "Полуденок", "Перший хрестик", "Перед бурею", "Весілля", "Колядники", "Водохреща", "Прачки", "Гість із фронту", "Старшина УСС М. Гайворонський", "Заметіль".

П. у м. Гемпстед (шт. Нью-Йорк). Похований у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Гриневич Я. Виставка баталістичних картин Івана Кучмака // Свобода. 1969. 15 лютого. Ч. 30; *Гуцал П.* Кучмак Іван // ЕСУ. Т. 16. К., 2016; *Ковальчук С.* "Стрілецька слава" – нові твори артиста Івана Кучмака // Свобода. 1965. 3 берез. Ч. 41; *Островецька М.* Іван Кучмак // Свобода. 1978. 16 черв. Ч. 134; Пам'яті Івана Кучмака // Вільне слово. 1977. 17 верес.

Петро Гуцал, Олег Єзрешій

КУШКЕВИЧ

Михайло Іванович

(16.03.1884–17.04.1957) – капелан УГА, громад. діяч. Н. у с. Дубрівка (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в нар. шк. та г-зії м. Самбір (нині Львів. обл.; матура 1909); потім відбув однорічну військ. службу при 77-му піх. пол-

ку. Студіював у духовних семінаріях м. Львів (1910–12) і Перемишль (1912–14). Всвячений на священника 1914. 3 1939 вдівець.

Капелан австр. армії у період ПСВ. 1918, відразу після утворення ЗУНР, добровільно зголосився до УГА, призначений польовим духівником 1-ї Гірської бригади. У її складі в 05.1919 перейшов до ЧСР. Інтернований у таборі м. Йозефов, де продовжував виконувати обов'язки капелана; виявляв прихильність до гетьман. руху.

Повернувся до Галичини. 1927–28 – сотрудник (пом. пароха) у м. Городок, 1928–39 – парох у м. Янів Городоц. пов. (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну, обидва Львів. обл.). Значну увагу звертав на виховання молоді, закупив спортивну площу для т-ва "Луг". Зазнав переслідувань з боку польс. адміністрації.

Після включення ЗУЗ до СРСР змушений наприкінці 1939 емігрувати до Німеччини. Душпастирював серед українців греко-католиків у м. Берлін (1940–46) та Аугсбург (1946–57; обидва нині ФРН).

П. у м. Аугсбург.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 156, 301; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315, 585; Шематизм всього кліру греко-католицького з'єднаних єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької. 1911. С. 489; 1913. С. 493; 1914. С. 380.

Ігор Пилипів,

Руслан Делятинський

КУШЛИК

Євген

(06.05.1889–12.11.1948) – капелан УГА, громад. діяч. Н. у с. Кулачківці Коломий. пов. (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у г-зії м. Коломия, духовній семінарії та богослов. лицей м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), у духовній семінарії та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1912). Одружений зі С. Рабій, дочкою пароха в м. Самбір (нині Львів. обл.). Рукоположений на священника 15.03.1913 єпископом К. Че-

ховичем у м. Перемишль (нині Польща). Катехит г-зії м. Самбір (1913–14). Пом. параха с. Добрівляни (нині Дрогобиц. р-ну; 1914). Катехит шк. у м. Яворів, адміністратор парафій с. Містковичі (нині Самбір. р-ну), Нове Місто (нині Старосамбір. р-ну, усі Львів. обл.; 1914–16).

1915 зарахований до резервних капеланів австр. армії; 1916 призначений капеланом полку УСС, з яким пройшов воен. кампанію ПСВ. З 01.1919 – польовий духівник 1-ї бригади УСС у стр-рі УГА, у складі якої пройшов воен. кампанію в Галичині, в 07.1919 перейшов за р. Збруч, перехворів на тиф.

Адміністратор (з 1920), відтак парох с. П'яновичі (нині Самбір. р-ну Львів. обл.), Перемишль. єпархії (1921–44), де розгорнув активну культ.-просвітн. працю.

1944 емігрував на Захід. 1944–47 був душпастирем для українців у м. Гогенфурт (нині Вішші-Брод, Чехія), 1947–48 – у ДП м. Ляндсгут (нині ФРН). Унаслідок автомобільної катастрофи 29.10.1948 госпіталізований до лікарні в Ляндсгуті.

П. і похований у м. Ляндсгут.

Лит.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 156–157, 300; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85, 315; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 70; Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії. 1913. С. 393; Шематизм всього кліру греко-католицького з'єднаних єпархій Перемиської Самбірської і Сяницької. 1914. С. 398.

**Руслан Делятинський,
Олег Єзрешій**

КУШНІР Володимир

(30.04.1894–10.1970) – старший десптич УГА. Н. у м. Дрогобиц (нині Львів. обл.).

Під час ПСВ – вояк 77-го піх. полку австро-угор. армії. 1916 поблизу м. Косів (нині Івано-Франк. обл.) поранений,

опинився у рос. полоні. Під час революції 1917 працював друкарем-укладачем у тижневику “Рідне Слово” в м. Харків.

Брав активну участь у підготовці Листопадового чину в м. Дрогобиц. Навесні 1919 закінчив шк. Держ. жандармерії у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); служив у повітовій команді жандармерії УГА в м. Дрогобиц і Кам'янець-Подільський. Перехворів на тиф. У 11.1919 у м. Проскурів (нині Хмельницький) потрапив у польс. полон; інтернований у таборі м. Ланьцут, звідки втік навесні 1920.

1921 емігрував до США. Працював друкарським складачем у ред. газ. “Свобода”.

П. у м. Оушен (шт. Нью-Джерсі).

Лит.: Золоті роковини. До 50-річчя Великої Української Національної Революції та відновлення Української Державності! 1917–1967. Календар-альманах Українського Народного Союзу на 1967 р. Джерзі Ситі; Нью-Йорк, 1967; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 219.

Олег Єзрешій

КУШПІТ Микола

(15.05.1894–21.07.1985) – старшина УГА, священик УГКЦ. Н. у с. Зіболки (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Жовква (1916).

Мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті. В УГА – з поч. 1919. Перебував за р. Збруч, служив у

**КУШПІТ
Микола**

3-му корпусі, 1.08.1919 іменованій поручником. У 04.1920 потрапив у польсь. полон, з табору м. Тухоля звільнений 29.12.1920.

Навч. у Львів. і Перемишл. духовних семінаріях. Рукопокладений 1925 у стані целібату. Був парохом у с. Страшевичі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), з 1926 – у Малому передмісті м. Яворів (Львів. обл.), катехитом г-зії т-ва “Рідна школа” ім. О. Маковея і жін. вчител. семінарії сестер василіанок у місті. Брав участь у діяльності Марійської дружини, УПТ “Рідна школа”, “Просвіти”, жертвував кошти на нац. цілі. З осені 1939 перебував в окупованій нім. військами Польщі; влітку 1941 повернувся до м. Яворів.

7.12.1944 заарештований співробітниками МГБ УРСР; на підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з вироком військ. трибуналу військ МВС у Львів. обл., 1946 ув'язнений на 7 р. ВТТ і на 5 р. позбавлений прав. Покарання відбував у Сибіру.

Звільнений 1956, повернувся додому. З поч. 1960-х проживав у смт Брюховичі. Таємно провадив душпастир. діяльність.

П. у смт Брюховичі (нині в складі Шевченків. р-ну м. Львів).

Лит.: Прах Б. Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. XXXII; Свобода. 1985. 27 листоп. Ч. 227; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 337; Шематизм греко-католицького духовенства злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької на рік Божий 1938–39. Перемишль, 1938. С. 23, 133.

Петро Гуцал

ЛАБА

Василь

(01.09.1887–10.11.1976) – церк. і громад. діяч, гол. капелан УГА. Н. у с. Бертешів (нині Бертишів Жидачів. р-ну Львів. обл.). Навч. у Львів. г-зії, на богослов. ф-тах ун-тів у м. Львів, Інсбрук і Відень (1908–14), отримав докторат з богослов'я. Висвячений на священника в стані цілібату 14.10.1912. Префект студій у Львів. духовній семінарії (1912–14).

У 07.1914 мобілізований Польовим вікаріатом Австрії (референт для укр. греко-католического духовенства о. д-р М. Нагорянський) на капелана армії. Призначений капеланом 36-го Коломий. полку стрільців, який невдовзі направили на Італ. фронт. Проводив переговори за посередництва посла д-ра К. Трільовського про передислокацію 36-го Коломий. полку з Італ. на Сх. фронт, але безуспішно. Разом з полком пройшов Італ. фронт від Адріатичного моря до озера Гарда. У 11.1918 потрапив у італ. полон у долині р. Адиги, направлений до м. Верона (Італія), де став капеланом у місц. військ. шпиталі для хворих полонених; йому на допомогу призначений капеланом о. д-р Д. Колтун (згодом – капелан УГА). За сприяння Червоного Хреста Швейцарії звільнений з полону й направлений до Австрії; дорогою до Галичини через Угорщину на 3 тижні затриманий у м. Будапешт.

У 05.1919 прибув до Галичини, одразу ж зголосився до НКГА, призначений капеланом. У 07.1919 у складі УГА перейшов за р. Збруч, перебував у м. Вінниця. Восени 1919 А. Шептицький на прохання Є. Петрушевича й о. Й. Жана призначив Л. ген. вікарієм митрополита в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) для українців греко-католиків. Після смерті о. М. Іжака Диктатор Є. Петрушевич призначив Л. зарядчим преподобником при ДСВС, був начальним капеланом до 05.1920; отримав “малиновий фелон УСС-ів”.

Викл. Львів. духовної семінарії (1920–24); доц., згодом проф. Львів. богослов. акад-ї (1924–45), катехит АГ (1927–36), віце-ректор Львів. духовної

семінарії (1927–33), радник митрополічної консисторії (1927–45), почесний крилошанин митрополічної капітули (1932–45), декан філос. ф-ту (1938–39) і віце-декан богослов. ф-ту (1944–45) Львів. богослов. акад-ї. Автор праці “Патрологія” (в 4 т.) і наук. статей у богослов. часописах.

Під час ДСВ – ген. вікарій для капеланів д-зії “Галичина” (1943–45). 1945–50 – ректор греко-католическої семінарії в м. Гіршберг (нині ФРН). Душпастир для українців греко-католиків на еміграції в Канаді (1950–76). Чл. НТШ в Канаді. Автор кн. “Митрополит Андрей Шептицький, його життя і заслуги” (Рим, 1965).

П. у м. Едмонтон (пров. Альберта, Канада).

Лит.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 17, 71, 84, 133, 146, 157–159, 301; Мартирологія Українських Церков: у 4 т. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України / упорядкували і зредагували О. Зінкевич і о. Т. Р. Лончина. Торонто; Балтимор, 1985. С. 778; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315, 320.

*Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський*

ЛАВРІШКО

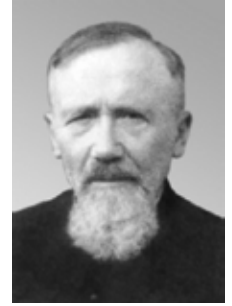
Ярослав

(12.09.1893 – д. і м. с. н.) – поручник УГА, правник. Н. у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Студіював право у Львів. ун-ті.

Командант сотні куреня сот. Покорного у військ. групі сот. Мелешія, пом. команданта 5-ї етапної сотні в с. Нова Ушиця (нині смт Хмельн. обл.), нач. бюджетно-статистичного відділу УГА. 15.05.1920 прибув з м. Одеса до м. Відень і звітував Є. Петрушевичу про становище УГА в Україні. Перебував у таборах для інтернованих у ЧСР.

1923 повернувся до Галичини, здобув докторат із права. До 1928 – адвокат у м. Краків, згодом до 09.1939 – у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

Л

ЛАБА
Василь

ЛАВРУК
Павло Семенович

З 1940 працював нотарем у м. Криниця (Польща). 1943–44 – старшина д-зії “Галичина”. Після ДСВ емігрував до Австралії, проживав у м. Аделаїда.

П. після 1962.

Тв.: Лавришко Я. Що діялося з Галицькою Армією // Свобода. 1920. Ч. 76. 24 черв. С. 3.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 620; Військове свято в Криниці // Голос Підкарпаття. 1943. 30 трав. Ч. 22 (87). С. 2; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 684–685; *Рутар* В. Є. Діяльність керівництва ЗУНР по організації закордонних поставок військового майна для Галицької армії // Гуманітарний журнал. 2011. № 3–4. С. 223.

Петро Сіреджук

ЛАВРІВ-РАВЛЮК

Василь

(21.10.1893 – д. і м. с. н.) – сотник УГА, правник, дипломат. Н. у с. Ляцьке-Шляхецьке (нині с. Липівка Тисменич. р-ну Івано-Франк. обл.).

Вступив до УГА 1.11.1918, командант жандармерії в м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.). Відкомандирований з 1-ю жандарм. шк. до м. Київ, де став нач. відділу міської поліції, командантом польової жандармерії УСС та командантом жандармської шк. Сотник жандармерії. 22.11.1919 потрапив до польс. полону, звідки втік. Прибув до табору м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія), зарахований до відділу жандармерії (14.04.1920). Налезав до Укр. бригади. Закріплений пом. команданта старшин. інструкційного курсу (16.05.1920). Перебував на студіях у м. Прага (3.11.1920–1.04.1921). Призначений командантом робітн. сотні УГА у м. Братислава (з 23.07.1921). Шеф паспортної консульської експозиції (консульського представництва) уряду ЗУНР у Братиславі (з 1.12.1921). Командант відділів УГА в Словаччині.

27.06.1922 у Празьк. ун-ті здобув ступінь д-ра права. Отримав титул консула (15.08.1922). З 09.1924 – проф.

торг. акад-ї в м. Банська Бистриця (нині Словаччина).

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 4435. Оп. 1. Спр. 118. Арк. 71 зв.; Ф. 4440. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 2; Спр. 20. Арк. 1, 15, 30.

Ольга Малюта

ЛАВРУК

Павло Семенович

(1861–1942) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Нижній Вербіж (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у бідній сел. сім'ї. Працював на заробітках на Буковині, в різних повітах Галичини, Волині, їздив до Румунії. Від 1888 мешкав у с. Спас (нині Коломий. р-ну). З 1896 – чл. РУРП, згодом УРП. З 1904 разом з К. Трильовським співзасн. т-ва “Січ”, читальень “Просвіти”, с.-г. кооперативів. Посол до Галиц. сейму (1901–14). 1907–11 – заст. посла австр. парламенту Т. Войнаровського. Очолював Коломий. повітову управу УРП. Депутат австр. парламенту 1911–18, належав до УГР. Послідовно відстоював інтереси укр. селян. У 05.1914 ввійшов до кер-ва т-ва “Народна воля” у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

1918 – чл. УНРади ЗУНР. Долучився до формування органів укр. влади, державотворчих процесів. Після відступу УГА залишився на тер., окупованій рум., згодом польс. військами. Влітку 1922 долучився до Укр. хліборобської партії С. Твердохліба. Намагався створити осередок Сел.-радикальної партії, був виключений з УРП. Попри бойкот укр. галиц. партіями виборів до польс. парламенту, балотувався на посла сейму. Після поразки на виборах намагався дистанціюватися від “хліборобів”, відійшов від громад. діяльності.

П. і похований у с. Спас.

Літ.: Арсенюк П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський. Івано-Франківськ, 2000. С. 37–39; Плекан Ю. Перший досвід парламентаризму: українці – депутати австрійського парламенту та галицького крайового сейму (1848–1918). Івано-Франківськ, 2012; *Трильовський К.* З мого життя // Гей там на горі “Січ” іде. К., 1993. С. 106–109; *Чорновола І.* 199 депутатів Галицького Сейму. Львів,

2010. С. 150–151; Шевченко О. Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського. Львів, 2017.

Микола Вітенко

ЛАГОДИНСЬКИЙ

Микола Гнатович

(28.10.1866–12.05.1919) – правник, громад.-політ. діяч, чл. УНРади ЗУНР. Н. у с. Доброводи (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Після

смерті матері і внаслідок важкої хвороби батька виховувався в домі старшого брата, священика Л. Лагодинського на Золочівщині. Навч. у г-зії м. Золочів, де познайомився з К. Трильовським, який зорганізував своїх товаришів і керував їх позашкільною роботою. Гімназисти створили підпільну б-ку, влаштовували семінари, концерти. Л. писав газетні статті, виступав з рефератами. Після переїзду К. Трильовського з Золочева до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) перейняв провід над гімназистами.

Брав участь у передвиборних кампаніях, агітував за укр. кандидатів на послів до Галиц. крайового сейму та австр. парламенту.

Випускник юрид. ф-ту Львів. ун-ту. Провадив адвокат. практику в с. Мацошин (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Захистив дис., здобув ступінь д-ра права. Спочатку належав до народовців. Під час адвокат. практики вступив до УРП.

З 1900 – на адвокат. роботі в м-ку Делятин (нині смт Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.), де спорудив 2 будинки, в одному з яких відкрив адвокат. канцелярію, а вільні кімнати віддав у розпорядження т-ва “Бесіда” й “Руська каса”. Другий будинок був родинним; на його 2-му поверсі 1906–12 проживав І. Семанюк (Марко Черемшина), 1912–14 – М. Козоріс.

Зайнявся сусп.-політ. роботою відразу після приїзду до Делятина. 1900 за ініціативою Л. у Надвірнян. пов. відбулися перші збори незалежних мужів довір'я у Делятині. Присутні обрали виборчий к-т на чолі з Л., вирішили підтримувати кандидатури суд. радника О. Карановича з м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) та адвоката Т. Окуневського з м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.).

1901 – організатор віча в Делятині в справі відкриття укр. ун-ту в м. Львів. 1902 за ініціативою Л. створено читальню т-ва “Просвіта” і 1-шу ощадно-позичкову “Руську касу” в Делятині, читальні “Просвіти” в навколишніх селах. У с. Ворохта (нині смт) та Микуличин (обидва нині в складі м. Яремче Івано-Франк. обл.) за сприяння П. Шекерика-Дониківа та Ю. Соломійчука ств. коші молодіжного т-ва “Січ”. 1907 – заст. кандидата в депутати австр. парламенту К. Трильовського від УРП; обраний послом по виборчому округу Долина–Калуш–Надвірна. З 09.1907 – у віден. парламенті; підготував і вніс пропозицію щодо зловживань камеральних урядників при продажі деревини з держ. лісів.

На поч. 1908 активно долучився до передвиборної кампанії за кандидата від УРП на посла до Галиц. сейму І. Сандуляка. 19.04.1908 – голова 1-го крайового з'їзду т-ва “Січ” у м. Станиславів; обраний до складу ЦК “Січ”, призначений скарбником т-ва. У 12.1908 брав участь у роботі XIX з'їзду УРП у м. Тернопіль.

17.06.1909 виступив у австр. парламенті з приводу виборчої реформи, висловився проти підтримки уряду. 21.08.1909 провів нараду послів від УРП. 22.08.1909 звітував про посоль-

ську діяльність із І. Сандуляком у с. Микуличин; 29.08.1909 – з Л. Бачинським, К. Трильовським, Ю. Романчуком та І. Сандуляком – у с. Перерісль (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Наприкінці 1909 у парламенті подав на розгляд 6 запитів: про зловживання на громад. виборах у с. Білі Ослави (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.); про створення окремої єврейс. громади в Микуличині; про скарбового сторожа в с. Ланчин (нині смт Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.); про незаконну передачу лісорубних ділянок у держ. лісах спекулянтам; про розширення залізн. ст. у Делятині.

22.05.1910 Л. обраний кошовим повітової “Січі”. 16.06.1910 виступив у парламенті з гострою критикою діяльності міністрів під кер-вом Р. фон Бінерт-Шмерлінга, вважаючи її неконституційною.

18–19.12.1910 на ювіл. XXV з’їзді УРП у м. Львів обраний очільником партії. 5.03.1911 проводив окружний з’їзд УРП у м. Станиславів, де прийнято резолюції про потребу нового виборчого права й проведення перевиборів сільс. осередків партії, про святкування річниці смерті Т. Шевченка. На виборах до австр. парламенту 1911 обраний послом по виборчому окрузі № 55 (Надвірна–Калуш–Долина). 21.04.1912 організував у приміщенні “Руської каси” в Делятині заг. збори 4 культурно-світ. і госп.-екон. установ. 25.12.1913 у Львові на XXVI з’їзді УРП переобраний головою партії.

У 12.1913 – учасник обструкції укр. послів у австр. парламенті шляхом виголошення довгих промов. 1913 обраний послом до Галиц. крайового сейму по виборчому окрузі № 144. Навесні 1914 організував при т-вах “Січ” спец. воєнізовані відділи “Січові стрільці” в Делятині, с. Білі Ослави, Дора (нині в складі м. Яремче) й Микуличин.

З 1.08.1914 – чл. ГУР; поставив підпис під зверненням до укр. нас. долучатися до УСС. З наближенням рос. військ. до Делятинщини переїхав до м. Відень. З 05.1915 – чл. ЗУР, з 11.1916 – чл. УПР. Восени 1917 повернувся у Делятин, де відновив адвокат. діяль-

ність, займався відбудовою знищеного війною повіту.

18–19.10.1918 – учасник засідання укр. Конституанти – УНРади у Львові. Виконував обов’язки повітов. комісара Делятинщини. За розпорядженням ДСС перебував на посаді військ. судді при польовому суді НКГА у м. Стрий (нині Львів. обл.). У 01–05.1919 входив до складу УНРади ЗУНР (ЗОУНР) у м. Станиславів. 11.02.1919 брав участь у дискусії над проектом закону про розмежування компетенції повітових й окружних судів у цивільних справах. На засіданні УНРади 15.02.1919 долучився до обговорення питання допомоги родинам призваних до війська; обраний до складу адміністративної комісії УНРади. 22–23.03.1919 – учасник крайового з’їзду УРП у м. Станиславів; обраний до складу Гол. управи партії.

П. у м. Делятин, де й похований 14.05.1919.

Літ.: Гуцал П. Лагодинський Микола Гнатович // ЕУ. Т. 6. К., 2009. С. 19–20; Кляпчук В. М., Кляпчук М. М. Делятинщина: історично-географічне дослідження. Делятин, 2007; Кляпчук В. М. Микола Лагодинський – визначна постать Західно-Української Народної Республіки: життєвий і політичний шлях // Галичина. 2014. № 25–26. С. 152–157; Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії на початку ХХ ст. // Галичина. 2014. Ч. 25–26. С. 72–87.

Володимир Кляпчук

ЛАЗОР

Іван

(29.05.1893–23.04.1967) – правник, старшина артилерії УГА і ДА УНР. Н. у с. Княжпіль (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). 1915 завершив навч. в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща), згодом артилер. шк. Студював на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Закінчив докторатом студії з філософії та права у Віден. ун-ті.

Служив у австр. армії. Добровольцем від 8-го класу Перемишль. укр. г-зії вступив до Легіону УСС. Під час ПСВ брав участь у боях як старшина-артилерист на Італ. фронті. Нагороджений Срібним хрестом. До УГА

вступив у 12.1918. Поручник гармат. полку, команд. 2-го Самбір. куреня 11-ї бригади. У 06.1919 відзначився у ході Чортків. офензиви, у бою біля с. Дуліби (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.). Брав участь у бойовій операції біля с. Нижнів (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). У 07.1919 перейшов за р. Збруч. У "чотирикутнику смерті" кілька разів перехворів на тиф. Після ліквідації УГА у 05–12.1920 в ДА УНР, командант батареї в кінному полку Чорних запорожців, згодом – командант кінного гармат. дивізіону Чорних запорожців. Один з кращих артилеристів УГА та ДА УНР, вирізнявся надзвичайною влучністю стрільби. 4.09.1920 отримав подяку від Гол. от. С. Петлюри за успішний бій 28.08.1920. Був поранений у голову.

1920–22 працював кооператором-інструктором у м. Добромилі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Згодом намагався вступити до екон.-кооп. відділу Укр. госп. акад-ї у м. Подєбради (нині Чехія). Працював учителем історії укр. г-зії ім. І. Франка в м. Дрогобич (1927–30), адвокатом у м. Мединичі (нині смт Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) та Сянок (нині Польща; з 1931). Нагороджений Хрестом Симона Петлюри.

Після ДСВ виїхав на проживання до Німеччини: вчителював у г-зії (з 1946) та на матуральних учителях курсів у

м. Байройт (нині ФРН), викладав нім. мову в УТГ в м. Регенсбург (нині ФРН). Переїхав до США. Займався активною громад. діяльністю. Чл. ОбВУА, довголітній голова відділу УККА в м. Камден (шт. Нью-Джерсі). Автор спогадів про 11-й гармат. полк УГА.

П. у м. Філадельфія (за ін. джерелами – у м. Кемптон; обидва шт. Пенсільванія), де й похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Лит.: Бл. п. Д-р Іван Лазор // Свобода. 1967. 26 квіт. Ч. 75. С. 7; *Карпинець І. Галичина: військова історія 1914–1921.* Львів, 2005. С. 273, 274, 299, 357, 366; *Троцинський В. Лазор Іван* // Енциклопедія української діаспори. Т. 1. Кн. 2. Нью-Йорк; Чикаго, 2012. С. 4; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 202–204, 666.

Ольга Малюта

ЛАЗОРІВ Василь

(15.02.1894 – д. і м. с. н.) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Старуня (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник (1913) укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), навч. в Папській руській колегії в м. Рим (1914–18). 8.09.1918 висвячений у сані целібату єпископом Г. Хомишиним.

1919 зголосився до УГА. 25.03.1919 іменований духівником (капеланом) УГА, в складі якої пройшов воєн. кампанію в Галичині, з 07.1919 перебував за р. Збруч, з 05.1920 інтернований у польс. таборі. Повернувся з полону 1923.

Адміністратор парафій у с. Кутиська (нині Кутище; 18.01.1923–31.12.1924) і с. Вікняни (18.01–30.06.1925; обидва нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.), де відновив Братство тверезості, очолив церк. крамницю, парафіяльну б-ку і читальню "Просвіти"; парафії в с. Озеряни (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.; 1925–26). Адміністратор (з 1.07.1925), парох (30.01.1928–32) с. Яблунька (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Адміністратор парафій у с. Раковець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.; 15.01–14.07.1927), с. Уторопи (нині Косів. р-ну Івано-Франк.

обл.; 25.03.1932–1.09.1935), с. Дуплиська (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.; з 18.09.1935).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330 в.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 315, 614; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 322.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

**ЛАКОТА
Григорій Іванович**

(31.01.1883–12.11.1950) – церк. і громад. діяч. Н. у с. Голодівка (нині с. Задністряни Самбір. р-ну Львів. обл.). Здобув освіту в нар. шк. с. Голодівка й м. Комарно (нині Городоц. р-ну Львів. обл.; до 1895), АГ (1895–1903) та духовній семінарії у м. Львів (1903–9.07.1907). У 08.1908 висвячений на священника єпископом К. Чеховичем у катедральному соборі м. Перемишль (нині Польща).

1.10.1908–15.03.1909 – сотрудник парафії с. Тростянець Яворів. деканату (нині Золочів. р-ну Львів. обл.), капелан єпископа К. Чеховича і заст. катехита при г-зії з укр. мовою навч. в Перемишлі (10.03.1909–12.10.1910). Продовжив богослов. студії в Ун-ті св. Августина м. Відень (1910–13), де 19.11.1913

захистив дис. “Про значення Нагірної проповіді на підставі Євангелія від Матея”, здобув ступінь д-ра теології. З благословення митрополита А. Шептицького став пом. пароха при церкві Св. Варвари у Відні (1.04.1911–14.02.1912). 1913 повернувся до Перемишля, де призначений духівником і проф. катехитики в духовній семінарії (3.10.1913–09.1914), наділений крилошан. відзнаками (23.11.1913).

У 09.1914–06.1915 перебував у м. Любляна (нині Словенія). Потім повернувся в Перемишль. єпархію; 1.08.1915–1.11.1916 – адміністратор парафій с. Гусяків, Боляновичі, Мишлятичі та Радохівці Мостис. деканату (усі нині Мостис. р-ну Львів. обл.), заст. проф. церк. права і префект студій духовної семінарії в Перемишлі (23.10.1916–15.01.1918), катехит у школах Перемишля (до 2.04.1918). 4.12.1917 номінований дійсним радником і референтом Єпископ. консисторії.

З 16.01.1918 – ректор духовної семінарії в Перемишлі (до 15.09.1926), з 20.02.1918 – заст. проф. катехитики і методики. Л. підтримав нац. змагання українців. Призупинивши наприкінці 10.1918 навч. в духовній семінарії у Перемишлі, закликав студентів-богословів “сповнити свій обов’язок” при побудові Укр. д-ви. Під час польс.-укр. війни 1918–19 відправив похорон полеглих 4.11.1918 у боях за м. Перемишль П. Голубця, П. Чури та Ю. Козьола. Після арешту 11.11.1918 у Перемишлі укр. політ. та культ. діячів Л. відвідував інтернованих, яких згодом вивезли до таборів Домб’є та Баранів.

Восени 1919, як ректор духовної семінарії, відновив навч. процес, сформував пед. колектив. З 1921 організував повний 4-річний цикл навч. студентів семінарії. 1922 заснував наук. гурток у духовній семінарії. 1923 – чл.-засн. істор.-правн. секції Укр. богослов. наук. т-ва.

Іменований 25.03.1924 і канонічно введений 21.08.1924 на посаду соборного крилошанина Перемишль. капітули. У 12.1924 призначений ген. вікарієм Перемишль. єпархії. На підставі декрету Папи Пія XI від 28.03.1925 та

декрету Конгрегації у справах Сх. церкви від 4.05.1925 канонічно введений 2.06.1925 на посаду архіпресвітера Перемишль. капітули. 3.11.1925 обраний заст. голови т-ва "Єпархіяльна поміч" у Перемишлі.

10.02.1926 Папа Пій XI призначив Перемишль. єпископом-пом. із титулом єпископа Данійського. Єпископську хіротонію 16.05.1926 у соборі Св. Івана Хрестителя в Перемишлі уділили єпископи Й. Коциловський, Й. Боцяні і лат. Ю. Новак. З 1929 пропагував ідеї Католич. акції (КА), 1934 іменованим єпархіяльним церк. асистентом КА в Перемишль. єпархії. 25.09.1939 Й. Коциловський призначив Л. ген. вікарієм вікаріату з центром у м. Ярослав (нині Польща), що об'єднав 11 деканатів у зх. частині єпархії в межах Генерал-губернаторства (до 1941); видавав "Ярославські єпархіяльні відомості".

Під час акції переселення українців з Польщі до УРСР арештований 27.06.1946 органами держбезпеки й поліції ПНР; депортований до УРСР. Поселився спершу в м. Львів, згодом – у с. Збоїща Куликів. р-ну (нині в складі м. Львів). 3.08.1946 арештований органами МГБ за звинуваченням у "націоналістичній роботі", підтримці антирад. політики Ватикану, допомозі нім. окупаційній адміністрації. 21.02.1947 засуджений військ. трибуналом МВС Укр. округу в м. Київ за ст. 54–4 і ст. 54–11 КК УРСР на 8 р. ВТТ і 5 р. позбавлення громадян. прав з конфіскацією майна. Відбував покарання в с. Біличі Святошин. р-ну Київ. обл. (нині в складі м. Київ), у Мінеральному ВТТ біля м. Воркута, у 01.1950 переведений до м. Абезь (обидва нині Республіка Комі, РФ).

П. у м. Абезь, де й похований на місц. кладовищі.

27.06.2001 Папа Іван Павло II у м. Львів проголосив Л. блаженним. Тлінні останки Л. ексгумовано 10.07.2001 й перевезено до Львова, де тимчасово зберігаються в Сихів. церкві Різдва Пресвятої Богородиці.

Тв.: Блаженний Григорій Лакота, перемиський єпископ-помічник. Зібрані послання та проповіді. Перемишль,

2005; *Лакота Г.* Дві престольні церкви Перемишльські. Перемишль, 1937; *Його ж.* Принагідні науки й промови. Перемишль, 1935; *Його ж.* Три Синоди Перемиські XVI–XIX ст. Перемишль, 1939.

Дж.: *Archiwum Państwowe w Przemyślu (APP). Zesp. 142. T. IV ABGK. Sygn. 9583. 230 k.*

Лит.: *Баб'як А.* Нові українські мученики ХХ ст. Рим, 2002; *Боцюрків Б.* Українська Греко-Католицька Церква та Радянська держава (1939–1950) / перекл. з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів, 2005; *Горан Т.* Блаженний Григорій Лакота – великий син церкви та народу // Схід. 2016. № 2 (142). С. 34–38; Конференції Архидієцезії УГКЦ (1902–1937) / ред. А. Кравчук. Львів, 1997; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. Т. 1–2. К., 2006; *Назарко І.* Йосафат Коциловський, ЧСВВ: єпископ Перемиський, 1916–1946. Торонто, 1954; *Павлишин О.* Доля і недоля діячів Перемиської Української Національної Ради (1918–1919) // Перемишль і Перемиська земля протягом віків: зб. наук. пр. і матеріалів Міжнародної наук. конф. (Перемишль 11–13 квітня 2002 р.). Перемишль; Львів, 2003. С. 107–112; Перемишль – західний бастион України: [зб. матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі, зладж. ред. колегією під проводом проф. Б. Загайкевича]. Нью-Йорк; Філадельфія, 1961; *Пилипів І. В.* Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Східної Галичини (1918–1939 рр.). Тернопіль, 2011; *Прах Б.* Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 274–277; *Рубльова Н.* Лакота Григорій // ЕУ. Т. 6. К., 2009. С. 34–35; Шематизм греко-католицького духовенства злучених єпархій Перемиської, Самбірської, Сяніцької на рік Божий 1936. Перемишль, 1936; *Stepień S.* Biskup Hryhorij Łakota (1883–1950) // *Biuletyn informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego. Przemyśl*, 1996. № 2. S. 135–138.

Олександр Лисенко, Ігор Пилипів

ЛАКУСТА
Святослав Миколайович

ЛАКУСТА

Святослав Миколайович

(псевд.: Будяченко, Колька, Гриць Мазниця, Михайленко, Непанас Некущенко, Немолах, Іван Шпилька, Вуйко Славко; 12.11.1884–23.11.1959) – педагог, письменник, громад. діяч. Н. у с. Печеніжин (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї греко-католического священика, якого невдовзі було переведено до с. Ясенів-Горішній на Косівщині (нині Верхній Ясенів Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). 1896–1900 навч. в укр. вищій держ. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), 1900–04 – у 2-й держ. укр. г-зії в Коломії, де в 07.1904 склав матуральні іспити. Студював філологію в Чернів. ун-ті. З 12.1906 отримував призначену Буковин. крайовим урядом для студентів укр. національності держ. стипендію в розмірі 210 корон щорічно. Активний чл. правління (1905) та голова (з 22.03.1908) укр. акад. т-ва “Січ”; брав участь у відновленні діяльності т-ва в 11.1921. 15.05.1908 підписав спільний меморандум чернів. акад. т-в до сенату Чернів. ун-ту з вимогою забезпечити повну свободу переконань для викладачів ун-ту, не чинити на них політ., нац. й реліг. тиску. Після закінчення університету студій 1908 кандидат на учител. посаду; у 09.1908 іменований заст. учителя (суплентом) 2-ї держ. укр.-нім. г-зії в Чернівцях, 16.09.1910 – заст. учителя укр. держ. г-зії м. Вишниця (нині Чернів. обл.), де викладав укр., лат. та нім. мови. В 11.1913 склав частковий, у 06.1914 – повний учител. іспит для СШ з укр. мови як осн. предмета, а класичної філології – як додаткового.

1917–18 мешкав у Вишниці, продовжував викладати в укр. г-зії, яка відновила роботу після рос. окупації. На поч. 11.1918 призначений укр. комісаром Вишниц. пов. Керував адм.-політ. справами повіту до окупації Вишниці рум. військами на поч. 12.1918. Про закриття рум. окупац. владою укр. г-зії у Вишниці в 10.1921 та звільнення з посади в числі ін. проф. Л. йдеться в ноті Буковин. делегації УНРади до Найвищої ради в м. Париж від 30.12.1921.

1921/22 н. р. викладав у Вишниц. нижчій рум. г-зії, утвореній замість укр. вищої г-зії.

Восени 1922 переведений на посаду проф. ліцею “Іон Воєвода” в м. Кагул (нині Молдова). З 1.09.1930 іменований проф. каф-ри нім. мови ліцею “Уніря” в м. Фокшани (нині Румунія), викладав принагідно також лат. й грец. мови. 1944 тимчасово призначений проф. каф-ри нім. мови теоретичного ліцею для хлопців у м. Васлуй (нині Румунія), підміняючи проф., мобілізованих до війська.

Після виходу на пенсію 1945 мешкав у с. Саскіз (колиш. пов. Тирнава-Маре, нині Румунія), де в післявоєн. роки викладав рос. мову в нар. шк.

П. і похований у м. Бухуші (пов. Бакеу, Румунія).

Проживаючи десятиліттями в рум. оточенні, 1920–30-х підтримував жваві стосунки з культ. середовищами Буковини й Галичини, брав участь в укр. громад. житті, співпрацював з чернів. та львів. укр. часописами як письменник і публіцист. Чл. правління Укр. спілки І. Мазепи (УСІМ, ств. в Чернівцях 1931 з метою збирання і збереження різних пам'яток і матеріалів, пов'язаних з гетьманом І. Мазепою і його добою, їх наук. дослідження). Чл. редколегії (разом з К. Ластівкою та М. Катериноюком) альманаху “На зустріч волі, 1907–1922”, виданого з нагоди 15-літнього ювілею укр. акад. т-ва “Православна академія” в Чернівцях. Співред. ж. для дітей “Українська Ластівка” в Чернівцях. Перекладав з рум. та рос. мов. Публіцистичні твори Л. містять глибокий аналіз спадщини Т. Шевченка, М. Драгоманова, І. Франка, важливих аспектів освіти та громад. життя Буковини. Зібрав та опублікував у газ. “Час” (1930–32) у рубриці “Пам'яті героїв” біографічні відомості про сотні буковинців – учасників укр. визвол. змагань. Автор епічної поеми “Дума про двох братів Кантемірів” (1932) про буковинців, які загинули в боях за волю України в лавах Буковин. куреня ДА УНР та УГА.

Тв.: Лакуста С. Доля українських середніх шкіл на Буковині. У 25-ліття за-

снування Вижницької гімназії // Двадцятьп'ятьліття товариства "Учительська громада" Львів, 1935. 264 с.; *Його ж. Драгоманов і наша державна ідеологія* // Самостійна Думка. 1932. Ч. 21–22; *Його ж. Мої спогади про Івана Франка* // Новий вік. 1956. 1 жовт. Ч. 111.; С. Л. Розрита могила і відродження культу // Краківські Вісті. 1942. 10 груд.

Літ.: Дощівник І. "Життєпис". Вибрані твори. Вижниця, 2006. С. 66–68; *Дуда А., Старик В.* Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 37–49; *За українську Буковину. До Найвищої Ради в Парижі* // Свобода. 1922. 3 берез.; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 310, 568–569; *На зустріч волі.* Альманах у пам'ять 15-их роковин існування укр. акад. тов. гр.-пр. богословів "Православна Академія" в Чернівцях. Чернівці. 1922. 64 с.; *Сімович В.* Праці у 2 т. Т. 2: Літературознавство. Культура. Чернівці, 2005. С. 615.

Володимир Старик

ЛАСОВЕЦЬКИЙ Григорій

(1885–07.07.1921) – правник, капітан військ.-мор. сил Австро-Угорщини, сотник УГА. Н. у с. Княже (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник г-зії та ун-ту м. Чернівці. Призваний до австр. армії, служив на військ. кораблі; дослужився до звання капітана.

Після розпаду Австро-Угор. монархії зголосився до УГА. Призначений керівником польового суду в м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.).

Разом з укр. армією відступив за р. Збруч. У "чотирикутнику смерті" занедужав на тиф, хворим потрапив до польс. полону; протягом року перебував у таборі м. Тухоля (нині Польща). Смертельно хворим відпущений табірною адміністрацією додому.

П. у с. Княже, де й похований у родинній усипальні 9.07.1921.

Літ.: Посмертні згадки. Грицько Ластовецький // Український Вістник. 1921. 23 серп. С. 4.

Петро Сіреджук

ЛАТІННИКИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНІ

– селяни римо-катол. конфесії, які в побуті розмовляли українською. Походили з польс. селян-колоністів, котрі в мовному плані й нар. звичаях асимілювалися з місц. укр. спільнотою; з мішаних укр.-польс. родин; зі селян греко-католиків, які з різних причин перейшли в римо-катол. конфесію. Кількість Л.С.Г. у 1-й чв. 20 ст. за різними підрахунками, базованими на австр. переписах нас., сягала від 45 до 140 тис. осіб. Нац. свідомість Л.С.Г. була невизначеною, мала амбівалентний х-р.

Перед ПСВ ані світська укр. інтелігенція, ані греко-катол. духовенство не провадили систематичної нац.-просвітн. праці серед україномовних селян римо-катол. конфесії. Окремі Л.С.Г. належали до укр. активу сільс. громад краю, але не були ширше заангажовані в укр. русі. Латинники галиц. Поділля у період ПСВ під рос. окупацією виявили нац. солідарність з українцями.

У 11.1918 латинники в низці місцевостей Сх. Галичини підтримали встановлення укр. влади. Серед депутатів УНРади ЗУНР до римо-катол. конфесії належали селяни А. Шмігельський і М. Загульський. Утворення ЗУНР та польс.-укр. війна 1918–19 поставили дилему нац. ідентичності Л.С.Г. у площину вибору стратегії виживання. Прорахунки укр. політ. проводу краю у довоєн. час щодо ігнорування питання Л.С.Г. мали негативні наслідки, оскільки в момент укр. державотворення більшість римо-католиків, які розмовляли укр. мовою, з різних причин не виявили ані нац., ані держ. свідомості. Селяни римо-катол. обряду відмовлялися від призову до лав УГА, заявляючи в призовних комісіях, що не є українцями. Врешті щодо тих Л.С.Г., які відмовлялися вступати до ЗС ЗУНР або виявили нелояльність до држ. влади, застосували силові методи – арешти й інтернування в таборах. Щойно після підписання укр.-польс. угоди про інтернованих і полонених від 1.02.1919 адміністрація ЗУНР відпустила більшу частину інтернованих Л.С.Г. на волю.

У міжвоєн. період нац.-держ. чинник відіграв визначальну роль: Л.С.Г.

ЛЕБЕДОВИЧ
Іван Теодорович

переважно схилялися до польс. ідентичності, збільшувалася динаміка переходів на лат. обряд.

Літ.: До всіх Українців латинсько-го обряду! // Україна (Жовква). 1919. 19 листоп. Ч. 3. С. 4; *Павлишин О.* Дилема ідентичности, або історія про те, як “латинники” (не) стали українцями / поляками (Галичина, середина XIX – перша половина XX ст.) // Україна модерна. Харків, 2015. Ч. 21. С. 179–218; *Його ж.* Українсько-польські переговори з гуманітарних питань під час військового конфлікту (кінець 1918 р. – перша половина 1919 р.) // *Od armii komputowej do narodowej II. Dzieje militarne Polski i jej wschodnich sąsiadów od XVI do XX wieku / pod red. M. Krotofila i A. Smolińskiego.* Toruń, 2005. S. 168–173.

Олег Павлишин

ЛАЩУК
Микола

(20.05.1896 – д. с. н.) – четар УГА. Н. у м. Куликів (нині смт Жовків. р-ну Львів. обл.). Випускник г-зії.

Закінчив старшин. шк. піхоти м. Єгерндорф (нині Крнов, Чехія). Учасник ПСВ. Командував одним з підрозділів 41-го Чернів. піх. полку. З 11.1918 – в УГА. Хорунжий. Командував скорострільною сотнею 5-ї Сокал. бригади 1-го корпусу. Поранений у бою біля с. Оліїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). 1.08.1919 іменований четарем. Згодом командував обозом бригади. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”.

Восени 1919 – заст. коменданта станційної команди м. Вінниця. Потрапив у польс. полон. Перебував у таборі м. Тухоля, звідки звільнений 11.03.1921.

1925 емігрував до Канади. Проживав у м. Саскатун. Чл. УСГ. Входив до к-ту з буд-ва Укр. нац. дому в м. Саскатун. Долучився до роботи над виданням з історії УГА за редакцією Д. Микитюка.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 220.

Олександр Луцький,
Кім Науменко

ЛЕБЕДОВИЧ

Іван Теодорович

(02.09.1890–24.08.1981) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Гораєць Чесанівського пов. (нині Польща). Навч. у нар. шк. с. Гораєць, г-зії м. Перемишль (нині Польща, матура 1910), на богослов. ф-ті Львів. ун-ту, в духовних семінаріях у Львові (1910–13) й Перемишлі (1913–14). Арештований 1914 за підозрою в москвофільстві, перебував у таборі м. Березів (нині Польща). Висвячений на священика 5.12.1915 єпископом Г. Хомишиним у катедрі Івана Хрестителя в Перемишлі. 1915–16 – катехит при виділовій шк. та сотрудник у м. Сянок (нині Польща). 1.11.1916–05.1917 – адміністратор парафії с. Павлокома Динівського деканату Березівського пов. (нині Польща).

Капелан армії (1917–20). На власне прохання у 05.1917 Л. покликано на польового духівника австр. армії. Духівник при Команді вишколу 1-ї армії у м. Марошвашаргель (нині Тиргу-Муреш, Румунія), духівник кавалерійс. полків на Рум. фронті, духівник у м. Перемишль (2 тижні в 03.1918). 03–10.1918 – духівник 77-го піх. полку на Італ. фронті в місцевості Анноне (нині м. Анноне-Венето). Під час відступу австр. армії потрапив в італ. полон (10–12.1918), переведений до табору Касерта (12.1918–01.1919), потім – до табору Кассіно (01–03.1919), звідки через м. Комо в Італії переправлений до ст. Фельдріх у місцевості Форарльберг в Австрії, згодом – до м. Відень.

У Відні зголосився до служби в УГА. Прибув до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), де в ДСВС отримав 2-тижневу відпустку й виїхав до м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.). У серед. 03.1919 призначений духівником польового шпиталю 1-го корпусу УГА в м. Радехів (нині Львів. обл.), з 05.1919 – у м. Борщів (нині Терноп. обл.); з 06.1919 – у м. Золочів (нині Львів. обл.). У 07.1919 в складі УГА перейшов за р. Збруч на тер. УНР, захворів на тиф. Після одужання продовжив службу капелана шпиталю 1-го корпусу УГА, розташованого спершу в м. Бар (нині Вінниц. обл.), згодом –

у м. Вінниця (до 31.12.1919), Чечельник (нині смт Вінниц. обл.) і Балта (нині Одес. обл.). Після смерті о. Я. Фецака 12.02.1920 призначений референтом польового духівництва 1-го корпусу УГА, додатково опікувався 5-ю Сокал бригадою, яку реорганізували в кінний полк. Унаслідок реорг-ції УГА в ЧУГА в 02.1920 формально призначений учителем для неграмотних, фактично продовжував виконувати обов'язки капелана. Після інтернування УГА польс. армією в м. Проскурів (нині Хмельницький) у 05.1920 отримав відпустку "на необмежений час" і виїхав до родини в с. Селиська біля Динова (нині Польща). Зважаючи на "зацікавлення" польс. жандармерії, звернувся до консисторії в Перемишлі з проханням надати душпастир. посаду.

1921–22 – управляючий сотрудник парафії с. Віжомля (нині Яворів. р-ну Львів. обл.). 1922–44 – парох м. Бірча однойменного деканату Добромиль. пов. (нині село в Польщі). Адміністратор (з 1934), дійсний декан Бірчан. деканату (1936–44).

Душпастир для укр. греко-католиків на еміграції в Австрії (1944–47) та Франції (1947–49), душпастир-адміністратора парохцерков укр. греко-католиків на еміграції в США (1949–73). Парох церкви Св. Миколая у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія; 1949–56), церкви Покрови Пресвятої Діви Марії у м. Форд Сіті (шт. Пенсільванія; 1956–57), церкви Св. Василія Великого в м. Чесап-ік Сіті (шт. Меріленд, 1958–66). Пенсіонер з 1973.

П. у м. Філадельфія.

Тв.: Лебедович І. З мартирології духовенства Західної України. Філадельфія, 1978; *Його ж.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 20, 31, 39, 81, 90, 116, 160–177, 178, 202–203, 291.

Літ.: Блажейовський Д. Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля. Т. 2: Київська Вселенська Церква в діаспорі (1751–1988). Львів, 1999. С. 47, 87, 193.

**Ігор Пилипів,
Руслан Деятинський**

ЛЕВАНДОВСЬКИЙ

Андрій-Микола Теодорович

(27.11.1857 – весна 1943) – громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНР-ади. Н. у м. Мельниця-над-Дністром (нині смт Мельниця-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї дрібного шляхтича.

Військ. службу проходив у 95-му полку піхоти; за участь у Босній. кампанії влітку 1878 нагороджений медаллю "За відвагу". Після демобілізації та одруження проживав у с. Кудринці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.). Наприкінці 1880-х переїхав до м. Чернівці.

Співпрацював зі С. Смаль-Стоцьким щодо орг-ції укр. міщанства в м. Чернівці, був співзасн. райфазенівської "Каси позичкової і щадничої для руської міщанської громади в Чернівцях" 23.03.1904 й чл. її правління. Чл. надзірної комісії (1906) та голова (1923) т-ва "Руська міщанська читальня" в Чернівцях. Співорганізатор міщанського віча в Чернівцях 13.05.1906, скликаного в справі заснування укр. недільної шк. Активний учасник виборчої кампанії Нац. ради русинів на Буковині під час виборів до австр. парламенту в 05.1907. Довголітній чл. правління та голова (з 1907) Братства святого ап. Тадея в Чернівцях. Напередодні ПСВ разом з О. Мицаком вживав заходів щодо передачі Братського дому у власність т-ва "Руська міщанська читальня" у Чернівцях.

ЛЕВИЦЬКА
Михайлина Михайлівна

08.1914 – співзасн. Ради українців на Буковині, яка 30.08.1914 видала відозву до укр. громадянства з закликом вступати до лав УСС. Пережив у Чернівцях першу рос. окупацію.

Після повернення австр. військ наприкінці 10.1914 арештований за фальшивим звинуваченням у шпигунстві на користь Росії; етапований без суду і слідства до м. Ватра-Дорней (нині Румунія) і далі до Угорщини. Звільнений завдяки втручанням старшого сина Костянтина – військ. судді, котрий привіз із Чернівців свідчення про невинність батька й домігся термінового розгляду справи. Перебув у Чернівцях 2 наступні рос. окупації, за можливості жертвував кошти на фонд допомоги укр. гуцул. добровольцям і січовим стрільцям.

З 24.10.1918 чл. Буковин. делегації УНРади як представник міщанства. Підпис Л. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади “До українського народу Буковини!”, який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в Укр. д-ві.

Чл. правління т-ва “Руський міщанський хор” у Чернівцях, співголова ювіл. (25-ліття) заг. зборів т-ва 11.04.1926; 14.04.1930 іменованій почесним чл. т-ва. Почесний голова установчих зборів Укр. нац. партії, які відбулися в Чернівцях у 12.1927; чл. вужчої езекутиви, обраної на Конгресі партії в Чернівцях 18.11.1928, один з 3 заст. президента партії В. Залозецького.

Після встановлення рад. влади 1940 позбавлений пенсії як колиш. залізн. урядник; змушений переїхати з Чернівців до м. Вашківці (нині Вижилиць. р-ну Чернів. обл.), де мешкала його дочка Корнелія Радиш-Левандовська.

П. і похований у м. Вашківці. Наприкінці 1940-х могила Л. зруйновано в ході побудови автомобільної траси через тер. цвинтаря.

Лім.: До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 347–348; Конгрес Укр. Нац. Партії // Час. 1928.

21 листоп.; Конгрес української національної партії // Рідний край. 1928. 25 листоп.; Послови Василькови з нагоди іменин // Буковина. 1918. 1 січ.; Приставайте до Українських Січових Стрільців // Народний Голос. 1914. 30 стрп.

Володимир Старик

ЛЕВИЦЬКА **Михайлина Михайлівна**

(дівоче прізвище: Смух; 1879–08.09.1932)

– педагог, громад. діячка, чл. Буковин. делегації УНРади. Н. у м. Чернівці в сім'ї поштового службовця. Здобула освіту в держ. учител. семінарії в Чернівцях (матура 07.1898, з відзнакою). У 09.1900 іменована тимчасовою молодшою вчителькою в шк. передмістя Чернівців Калічанка, у 02.1906 – постійною молодшою вчителькою в шк. передмістя Чернівців Клокічка. У 09.1907 переведена на посаду тимчасової молодшої учительки 2-ї нар. шк. передмістя Чернівців Роша. В 08.1908 іменована вчителькою укр. мови в приватній учител. семінарії для дівчат у Чернівцях, у 03.1911 – постійною вчителькою укр. та нім. викладовими мовами шк. передмістя Чернівців Манастерська.

1907 – чл.-фундатор Чернів. міськ. філії т-ва “Укр. школа”, в рамках якої вела 6-бу за заснування укр. шкіл для чернів. дітей. З 1909/10 н. р. увійшла до складу вчител. збору новозасн. приватної укр. учител. семінарії для дівчат т-ва “Укр. школа”, де вчителював і її майбутній чоловік О. Левицький, який, пройшовши ПСВ як офіцер 15-го полку піхоти, в 11.1918 став на службу в УГА, 1.01.1919 поручником полку ім. кн. Лева; загинув у боях з більшовиками в околицях м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.).

З 24.10.1918 включена до складу Буковин. делегації УНРади як представниця жіноцтва (разом з К. Добрянською). Підпис Л. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади “До українського народу Буковини!”, який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в Укр. д-ві. 10.11.1918 про-

тестувала разом з М. Кордубою проти агресії рум. військових, які зі зброєю захопили Укр. нар. дім у Чернівцях.

Засн. і незмінний голова створеного восени 1919 К-ту укр. пань для допомоги полоненим, поворотцям і жертвам війни (К-т укр. пань), який опікувався укр. поворотцями з австр. та рос. армій, інтернованими в рум. таборах укр. військовополоненими, укр. політ. в'язнями в Румунії. Продовжила свою гуманітарну місію як чл. т-ва "Жіноча громада на Буковині" (голова В. Лукашевич), заст. голови й секретар т-ва; представляла т-во під час святкування ювілею О. Кобилянської (1927) та на похороні О. Поповича 24.03.1930 в м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Учителька в укр. заборонці т-ва "Жіноча громада". 10.06–30.08.1928 провела в Нар. домі Курс неграмотних, який насправді був прикриттям для вивчення укр. мови, категорично забороненого рум. окупац. владою не лише в держ. чи приватних шк., але й в будь-який ін. публічний спосіб.

Була 1-ю україною, обраною депутатом Чернів. міськ. ради (1926 і 1930).

Організатор жін. конгресу в Чернівцях (02.1929), на якому виступила з ініціативою заснування Жін. нац. фонду.

П. в м. Чернівці, де й похована 10.09.1932 на Руському цвинтарі.

Літ.: До українського Громадянства // Воля Народу. 1920. 19 груд.; До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; Жіночий Національний Фонд. (Промова п-ні Мих. Левицької на жіночій Конгресі) // Час. 1929. 24 лютого; Курс неграмотних // Рідний Край. 1928. 23 верес.; Михаліна Левицька (некролог) // Час. 1932. 10 верес.; Похорони Михаліни Левицької // Час. 1932. 13 верес.; Leichenbegängnis // Der Tag. 1932. 13 sept.

Володимир Старик

ЛЕВИЦЬКИЙ

Богдан-Ярослав Юліанович

(29.06.1901–03.10.1919) – вступив УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї гімназійного педагога. Навч. в укр. г-зіях м. Тернопіль (1911–14, 1917–18) і Львів (1915–17).

Як учень 8 кл. був учасником Листопадового чину в Тернополі, вояком студент. сотні. Потім служив у канцелярії 1-го Подільського полку ім. С. Петлюри, писарем у штабі 18-ї бригади УГА. Перейшов з армією за р. Збруч.

П. від тифу в м. Летичів (нині Хмельн. обл.).

Літ.: Богдан Ярослав Левицький // ЛЧК. 1936. Ч. 2. С. 24; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898–1998. До сторіччя заснування / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 485.

Петро Гуцал

**ЛЕВИЦЬКИЙ
Богдан-Ярослав
Юліанович**

ЛЕВИЦЬКИЙ

Володимир Олександрович

(02.04.1898–30.09.1969) – старшина УГА, реліг. діяч. Брат І. Левицького. Н. у с. Камінне (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священника. Випускник укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Студіював на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Навч. на богослов. студіях у м. Грац (Австрія).

У 11.1918 вступив до УГА. Отримав військ. звання хорунжого; командант чети в складі 14-го куреня 8-ї Самбір. бригади. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Важко поранений у бою з білогвардійцями 10.10.1919 біля с. Росоховата і м. Дашів (нині смт; обидва Іллінец. р-ну Вінниц. обл.). Під

час лікування у м. Вінниця перехворів на тиф. 3 02.1920 – у 3-й бригаді ЧУГА. Після роззброєння поляками частин ЧУГА наприкінці 04.1920 у м. Ялтушків (нині с. Бар. р-ну Вінниц. обл.) вступив до ДА УНР. У складі 3-ї Залізної д-зії брав участь у польс.-рад. війні. За переможний бій під с. М'ясківка (нині Чуднів. р-ну Житомир. обл.) у 06.1920 отримав звання поручника. Інтернований у таборі полонених у м. Каліш (Польща).

Після визвол. змагань повернувся до навч.; здобув докторат богослов'я у м. Львів і докторат філософії у м. Відень. 1930 прийняв священницьку хіротонію. Душпастирював на 3х. Поділлі, брав участь у громад.-освіт. діяльності. Заснував читальні "Просвіти", виголошував укр. мовою доповіді на реліг. й нац.-культ. теми, збирав кошти на нац. потреби та для укр. інвалідів.

1939, після рад. окупації ЗУЗ, виїхав до Лемківщини, продовжив укр. громад. діяльність. Згодом перебрався до м. Берлін, де отримав посаду ген. секретаря УНО; був заст. голови Укр. допомогового к-ту. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри. 1949 емігрував до США, проживав у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія). Став ред. ж. "Дніпро" (друк. орган УПЦ у США) та секретарем єпископа І. Теодоровича. Душпастир кількох укр. парафій, організатор парафії Св. Андрія Первозваного в м. Вашингтон. 1956 переїхав до м. Міннеаполіс (шт. Міннесота), де продовжив священницьку й освіт. діяльність, викладав історію України в школах українознавства. 20.10.1961 нагороджений Воєн. хрестом ДА УНР.

П. у м. Міннеаполіс.

Літ.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; *Воронін О., Левицька Л. Незабутній о. д-р Володимир Левицький (1898–1969) // Свобода. 2009. 30 жовт. № 44. С. 21; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 324, 341; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 666.*

Степан Кобута, Богдан Паска

ЛЕВИЦЬКИЙ

Володимир Софронович

(16.08.1888–14.02.1980) – правник, громад.-політ. діяч. Н. у с. Кричка (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув юрид. освіту, д-р права.

Під час РСВ – чл. СБУ, проводив орг. та культ.-виховну роботу серед полонених українців рос. армії у австр. і нім. таборах. Від 1915 у таборі Фрайштадт разом з О. Охримовичем вів курси соц. наук із політики й історії, а також кооперації. 1919–20 – голова пресової служби посольства УНР у м. Берлін.

1924 виїхав до США, де став чільним діячем укр. політ. орг-ції лівого спрямування "Оборона України", ред. час. "Організаційні Вісті", віце-президентом Укр. братства (1936–41). Під час проведення у м. Чикаго (шт. Іллінойс, США) Всесвітньої виставки 1933 був дир. Укр. павільйону. З 1941 – ред. газ. "Громадський Голос" у м. Нью-Йорк (шт. Нью-Йорк, США).

П. і похований у м. Нью-Йорк.

Степан Кобута

ЛЕВИЦЬКИЙ

Всеволод Володимирович

(1881–1963) – держ. діяч, фахівець у галузі лісівництва та охорони природи. Н. у м. Станіславів (Івано-Франківськ). Здобув освіту інж.-лісівника. Перед РСВ очолював лісництво в с. Вістова (нині Калузьк. р-ну Івано-Франк. обл.).

1918–19 – заст. держ. секретаря земельних справ ЗУНР, кер. відділу лісів. У 1-й пол. 1920-х – проф. і ректор Львів. таємної укр. високої політех. шк. (тех. відділ при Укр. таємному ун-ті); викладав курс лісового г-ва.

1920–30-х працював у Львів. дирекції лісів; наприкінці 1930-х – в інспекції лісів 3х. Польщі. Ініціатор створення низки заповідників і заказників. Учасник краєзнавчого з'їзду в 05.1931 у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) із природоохоронних питань. 1931–34 долучився до заснування кедрового резервату на г. Яйко-Перегінське (нині на тер. Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.). Один з організаторів з'їздів укр. лікарів і натуралістів у м. Львів, де обговорювалися питання охорони при-

роди. 1939–41 – кер. Львів. підр-ну Все-союзної контори “Ліспроєкт” та проф. Львів. політех. ін-ту. Порушив питання про відновлення заповідного статусу лісових резерватів, ств. у Галичині за польс. влади; 14.02.1940 організував з цього приводу у Львові спец. нараду. Під час ДСВ – в управлінні лісів у с. Равщина (нині Сокал. р-ну Львів. обл.).

Від 1944 – у м. Відень, працював у департаменті лісів Мін-ва землеробства Австрії. Осн. напрям наук. досліджень – класифікація лісових масивів та урочищ за ступенем їх природознавчої, наук., культ.-істор. цінності. Пропонував вилучити праліси з госп. планів вирубування дерев. Під час однієї з поїздок наступив на міну і втратив ногу.

П. у м. Відень.

Літ.: Гайдукевич О. Митрополит Андрей Шептицький – природоохоронний діяч Галичини // Схід. Історичні науки. 2016. № 1. С. 35; Кедринівий заповідник у Горганах // Діло. 1935. 1 трав.; *Самотий Р.* Науково-видавнича діяльність викладачів української політехніки (1920–1926) // Поліграфія і видавнича справа. 2004. № 41. С. 131.

Богдан Паска

ЛЕВИЦЬКИЙ

Дмитро Павлович

(30.10.1877–31.10.1942) – правник, громад. і політ. діяч. Н. у с. Добрячин (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Навч. у Львів. і Віден. ун-тах. Д-р права (1910).

З 1912 працював адвокатом у м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну Львів. обл.), з 1914 – у м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії. 1915 потрапив у рос. полон, депортований до м. Ташкент (нині Узбекистан). Влітку 1917 звільнився і прибув до м. Київ, де взяв участь у створенні Галиц.-Буковин. к-ту допомоги жертвам війни й очолив його. У період УД – секретар УНС. Входив до виконкому Гол. ради галиц., буковин. і угор. українців. 6.11.1918 разом з Г. Давидом, П. Волосенком та Є. Коновальцем поставив підпис під зверненням Гол. ради “До синів України!”, яке започаткувало добровільну мобілізацію на Наддніпрянщині для участі в захисті державності на ЗУЗ.

За дорученням уряду ЗУНР 23.11.1918 разом з Л. Цегельським очолив дипломатичну місію на Наддніпрянщині. 30.11.1918 зустрівся з членами Директорії у м. Фастів, 1.12.1918 підписав Передвступний договір про злуку ЗУНР і УНР. У 01.1919 призначений послом УНР у Данії, виїхав до м. Копенгаген; перебував на цій посаді до 1920. Одночасно представляв укр. інтереси в усіх скандинав. країнах. Негативно сприйняв зближення голови Директорії УНР С. Петлюри з польс. урядом та укладення Варшав. договору у 04.1920.

На еміграції у м. Відень керував орг-цією “Молода Україна” (1921–22). Повернувся до м. Львів 1923, працював адвокатом, очолював ред. газ. “Діло”. 1925 – співзасн. УНДО, 1925–35 – його 1-й голова; 1935–39 – заст. голови. 1928–35 – посол до польс. сейму, голова УПР. У 09.1930–07.1931 ув’язнений польс. владою в ході пацифікації. Після вступу на тер. ЗУЗ рад. армії 28.09.1939 заарештований органами НКВС.

П. на засланні в м. Бухара (нині Узбекистан).

Літ.: Гуцал П. Левицький Дмитро Павлович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 86–87; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011; *Литвин М.*

ЛЕВИЦЬКИЙ
Євген Йосипович

ЛЕВИЦЬКИЙ
Євстахій

Українсько-польська війна 1918–1919 рр.
Львів, 1998.

Богдан Паска

**ЛЕВИЦЬКИЙ
Євген Йосипович**

(17.01.1870–21.11.1925) – правник, громад.-політ. і держ. діяч, публіцист. Н. у с. Качанівка (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Сидорів (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.), де його батько обіймав парафію. Випускник Терноп. г-зії (1888), був учасником таємної учнів. "Громади". Студював право у Львів. ун-ті, захистив докторат. Один з лідерів студент. руху. 1892 обраний головою Всеслов'ян. студент. конгресу в м. Відень. Належав до засновників робітн. руху в Сх. Галичині. Разом з І. Франком, М. Павликом, В. Будзиновським ініціював створення 1-ї укр. політ. партії – РУРП (10.1890); один із засн. (разом з В. Охримовичем, В. Будзиновським, І. Франком) УНДП (12.1899), чл. її керівного органу – НК, співавтор програм обох партій, співред. час. "Народ" (1890–95), ред. час. "Будучність" (1899), "Свобода" (1901), "Діло" (1903). З 1907 до розпаду Австро-Угорщини – посол до австр. парламенту від Станиславів. виборчого округу. 1915–17 діяв як відпоручник СВУ в Німеччині, намагався актуалізувати укр. питання, вів просвітн. роботу серед військовополонених українців рос. армії у нім. таборах.

1917 – заст. голови УПР у Відні; чл. конституц. комісії палати послів, відстоював позицію перетворення Австрії у федерацію нац. д-в. На нараді УПР 10.10.1918 реферував справу утворення УНРади, що мала стати укр. Конституантою. На основі проекту Л. 18.10.1918 засновано УНРаду в м. Львів. 1918–19 – делегат УНРади ЗУНР. 1919–23 – посол ЗУНР у м. Берлін та Прага.

З 03.1923 займався адвокат. практикою у Відні. Автор численних розвідок про укр. питання укр. та нім. мовами: "Ukrainer und die Interessen Deutschland" (Berlin, 1915), "Die Ukraine der Lebensnerv Russlands" (Der deutsche Krieg Heft. 33. Stuttgart; Berlin, 1915), "Galizien: informativer Überblick über

nationale, wirtschaftliche, soziale und kulturelle Zustände des Landes" (Wien, 1916), "Östeuropäische Probleme und der Krieg: zwei Aufsätze" (Berlin, 1916), "Листи з Німеччини" (Відень, 1916) та ін.

П. і похований у м. Відень.

Літ.: Гуцал П. Левицький Євген Йосипович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 87; *Його ж.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 88–89; *Левицький К.* Українські політики Галичини. Тернопіль, 1996. С. 80–82; "Прогрес" за шістдесят літ. Ювілейний альманах. Львів, 1928; Рада (Львів). 1925. 29 листоп.; Ювілейний альманах Союзу українських адвокатів. Львів, 1934. С. 99–100.

Іван Патер

**ЛЕВИЦЬКИЙ
Євстахій**

(1897–1960) – хорунжий УГА, педагог. 1957–60 – вчитель образотворч. мист-ва шк. с. Черніїв (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.).

П. і похований на старому цвинтарі с. Черніїв.

Літ.: Харитон В. Село моїх снів... Сторінки історії Чернієва. Івано-Франківськ, 2012.

Ігор Федоришин

**ЛЕВИЦЬКИЙ
Зіновій (Зенон)**

(1865–15.01.1943) – лікар, громад. діяч. Навч. на мед. ф-ті Віден. ун-ту. Чл. укр. акад. т-ва "Січ" у м. Відень; з 1884 –

його секретар, з 1888 – заст. голови, з 1895 – почесний чл. Лікар-асистент у Празьк. ун-ті. Відкрив приватну лікар. практику в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). З 25.05.1905 – дир. Коломий. повітов. лікарні. 22.06.1910 – співзасн. УЛТ в м. Львів.

З 1914 – чл. крайової ради здоров'я при уряді Австро-Угорщини. Входив до низки укр. орг-цій, к-тів. Співорганізатор місц. філій "Просвіти", "Сільського господаря", Укр. нар. дому, виставок домашніх промислів у м. Коломия. Автор статей на мед. тематику в час. Укр. мед. громади "Здоров'я" та ін. Здійснював активну профілактику туберкульозу, ін. захворювань епідемічного х-ру.

В період ЗУНР санітарний інспектор, дир. окружної лікарні та санітарних комісій. Організував спільно з П. Петрушевичем лікування поранених вояків УГА.

Зі встановленням польс. влади займався приватною практикою. Організував у с. Коршів (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) власну клініку-санаторій. Опікувався важкохворими, хворими на туберкульоз. Постійний жертводавець на фонд допомоги інвалідам. Організатор і викладач мед. курсів для селян. У 11.1939 втратив у с. Коршів усе своє майно, реквізоване рад. владою. Переїхав до Коломиї, працював у місц. лікарні. Потерпав від матеріальних нестатків.

П. у м. Коломия, де й похований на місц. цвинтарі біля Благовіщенської (Спаської) церкви.

Літ.: Бойчук Ф. Коршеву – 600... Історико-краєзнавчий нарис. Коломия, 2018. С. 614–615; Пундій П. Українські лікарі. Кн. 1. Львів; Чикаго, 1994. С. 122; Українські лікарі Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич. Коломия, 1995; 25-ліття Українського лікарського товариства і медичної громади. Чикаго, 1975. С. 5–15, 106–129.

Микола Вітенко

ЛЕВИЦЬКИЙ

Іван Олександрович

(20.05.1894–28.11.1943) – інж.-лісівник, агроном, вояк УГА. Брат В. Левицького. Н. у с. Камінне (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священника. Закінчив 7 кл. Коломий. укр. г-зії (1914), 8 клас та іспит зрілості склав у Віден. г-зії (1916).

Призваний до австро-угор. армії. В складі УГА – учасник польс.-укр. війни 1918–19, воював на Наддніпрянщині.

Після поразки визвол. змагань виїхав на навч. до ЧСР, де 1927 – випускник аграрного підвідділу аграрно-лісового відділу Укр. госп. акад-ї в м. Подебради (нині Чехія). Згодом повернувся до батька в Галичину. Позбавлений можливості працювати за фахом (поляки поставили умову – перейти в римо-католицизм), займався бджільництвом і фотосправою. Зазнав пере-

ЛЕВИЦЬКИЙ
Іван Олександрович
(позначений стрілкою)
серед студентів
аграрно-лісового
відділу Української
господарської академії
в м. Подебради (ЧСР).
18 липня 1919 р.

слідувань з боку польс. властей, 1934 заарештований поліцією, ув'язнений у тюрмі м. Станиславів. 25.11.1943 заарештований нім. окупантами за те, що склав пожертву на ОУН.

У числі 9 заручників розстріляний гестапо неподалік ст. Ворохта (нині в складі м. Яремча Івано-Франк. обл.). 17.10.1993 перепохований т-вом "Меморіал" у братській могилі борцям за волю України в м. Надвірна (Івано-Франк. обл.).

Дж.: Музей історії Надвірнянщини. Ф. 1. Кн. 5; Ф. 2. Кн. 6; Ф. 3. Кн. 7; Ф. 4. Кн. 8; Ф. 5. Кн. 9; П/р. 1. Кн. 3.

Літ.: Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. "Подєбрадський полк" Армії УНР. Т. 2. К., 2017.

Сергій Перепічка

ЛЕВІЦЬКИЙ Іполит

(10.08.1868–10.01.1948) – лікар, полковник УГА. Н. у с. Летня (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.). Випускник Віден. ун-ту.

Під час ПСВ – лікар в австро-угор. армії. З 11.1918 – гол. військ. лікар Стрийської ОВК, згодом начальний лікар 3-го корпусу УГА.

1920–45 працював у власній лікар. канцелярії у м. Стрий. Чл. УЛТ, т-в "Просвіта", "Міщанська бесіда", кооперативу "Нар. дім". 8.07.1938 виступав на панакхиді за ген. М. Тарнавським.

П. і похований у м. Стрий.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ЛЕВІЦЬКИЙ Кость Антонович

(18.11.1859–12.11.1941) – держ. і громад. діяч, 1-й голова РДС ЗУНР. Н. у м. Тисмениця (нині Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Здобув освіту в шк. с. Нижнів (нині Тлумацьк. р-ну Івано-Франк. обл.) і Станиславів. г-зії (1869–78). Студіював на юрид. ф-тах Віден. і Львів. ун-тів. Під час навч. брав участь у діяльності народоців: у г-зії вступив до народоцької громади; 1880 у Львові став чл. т-ва "Дружній лихвар", де невдовзі зайняв провідні позиції. Будучи студентом, 1881 став одним з ініціаторів створення Кружка правників

– 1-го професійного об'єднання укр. правників на ЗУЗ. Автор нім.-укр. юрид. словника (1893). Після завершення навч. 1882 працював у канцелярії Галиц. намісництва, згодом відкрив у Львові власну адвокат. контору, одним з перших став писати скарги і подання до суду укр. мовою. Співзасн. і ред. 1-го україномовного юрид. періодичного вид. "Часопись правника" (1899–1900).

1883 вступив до львів. "Просвіти", відразу став секретарем народоцького т-ва. Автор бл. 20 популярних праць, виданих "Просвітою": "Про закон о товариствах і право збору" (1884), "Наша свобода або які ми маємо права" (1888) та ін. На поч. 20 ст. фактично керував Гол. віділом "Просвіти". Брав участь у створенні й розвитку укр. громад. орг-цій – споживчого кооперативу "Народна торгівля" (1883), т-ва укр. ремісників і промисловців "Зоря" (1884), Крайового союзу кредитового (1898) та ін. Співзасн. і секретар політ. т-ва народоців "Народна рада" у Львові 1885; належав до кола осіб, які вели таємні переговори щодо укладення польс.-укр. угоди ("нової ери") 1890–94. 1899 увійшов до новоств. УНДП, чл. її кер-ва, голова НК з 1907. Був обраний послом (депутатом) до австр. парламенту 1907 (по округу Бережани–Рогатин–Болехів–Журавно), де очолював Укр. парламент. клуб (з 1910). 1908 обраний також від Рoga-

тинського пов. послом до Галиц. крайового сейму, де був з 1910 лідером Укр. сеймового клубу. 1913 переміг на сеймових виборах по тому ж виборчому округу, що було свідченням довіри виборців до нього; знову очолив Укр. сеймовий клуб. Дійсний (1899) і почесний чл. НТШ.

З поч. РСВ очолив укр. міжпарт. політ. орг-ції: ГУР у Львові (08.1914), пізніше ЗУР у Відні (05.1915). 18.10.1918 став головою Львів. делегації УНРади у Львові, що підготувала і 1.11.1918 здійснила перебрання влади на ЗУЗ. 9.11.1918 обраний УНРадою 1-м головою РДС. У кін. 12.1918 подав у відставку з посади кер. уряду ЗУНР, залишаючись чл. УНРади і головою партії (до 03.1919). Після відставки став головою комісії виборчої реформи в УНРаді в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). У серед. 1919 переїхав до м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), у 11.1919 – до м. Відень. У 08.1920 – уповноважений для справ преси і пропаганди, від 01.1921 – уповноважений для закорд. справ в еміграц. уряді Є. Петрушевича. Очолював укр. делегації на переговорах у м. Рига (Латвія; 1920), Женева (Швейцарія; 1921), чл. делегації на конф. у м. Генуя (Італія; 1922).

Після повернення з еміграції до Львова (1924) обраний чл. ЦК УНДО, очолював Центробанк у Львові, Союз укр. адвокатів (з 1926), був засн. і редагував його друкований орган ж. "Життя і право" (1928–39). У міжвоєн. період автор праць: "Історія політичної думки галицьких українців. 1848–1914. На підставі споминів і документів" у 2 ч. (Львів, 1926–27), "Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни. 1914–1918. На підставі споминів і документів" (Львів, 1928), "Великий Зрив (до історії української державності від березня до листопада 1918 року на підставі споминів та документів" (Львів, 1931), "Українські політики: Сильвети наших давніх послів і політичних діячів" (Львів, 1936).

З приходом рад. військ у Зх. Україну на поч. ДСВ заарештований органами НКВС УРСР, 20 місяців Л. утримували в тюрмах м. Львів і Москва. Звіль-

нений напередодні нападу Німеччини на СРСР; повернувся до Львова, де проживав до кін. життя. Після проголошення Акта відновлення Укр. д-ви 30.06.1941 став головою Ради сеньйорів, що мала бути всеукр. понадпарт. представницьким органом.

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі.

Літ.: Андрусяк Т. Кость Левицький – адвокат, вчений, політик // Республіканець. Львів, 1993. № 7–8; *Його ж.* Левицький Кость Антонович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 87–88; *Андрухів І.* Кость Левицький: сторінки життя. Івано-Франківськ, 1995. 64 с.; *Василик І. Б.* Кость Левицький: від адвоката до прем'єра ЗУНР. К., 2012. 176 с.; *Литвин М., Науменко К.* Кость Левицький // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 142–156; *Райківський І.* Уродженець Тисмениці Кость Левицький – видатний український діяч // Тисмениця в минулому та сучасному: історія, економіка і культура. Матеріали наукової краєзнавчої конференції, присвяченої 950-річчю заснування м. Тисмениці. 18 травня 2012 р. Івано-Франківськ; Тисмениця, 2012. С. 45–53.

Ігор Райківський

ЛЕВІЦЬКИЙ

Лев Львович

(18.08.1863–19.10.1928) – правник, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. у с. Воля Велика (нині Мико-

ЛЕВИЦЬКИЙ
Михайло Васильович

лаїв. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Нач. суду в м. Рожнятів (нині смт Івано-Франк. обл.); радник суду, суддя у м. Сколе (нині Львів. обл.); 1913–14, 1915–18). Діяч УНДП. Посол австр. парламенту (1911–18), Галиц. крайового сейму (1913–14).

Під час РСВ перебував у м. Відень, де був чл. ЗУР, Укр. рятуноквого к-ту (1914–17), президії Зх.-укр. культ. ради (1915–16). Чл. повітов. ради як депутат від сільс. громад у м. Стрий (нині Львів. обл.; 1914). Чл. окружної шк. ради в м. Сколе. Учасник засідань Конституанти в м. Львів (18–19.10.1918). Депутат УНРади ЗУНР (10.1918–05.1919), чл. її комісії: законодавчої, закорд. справ та комунікаційної. Входив до прибічної ради повітов. комісаріату ЗУНР у Сколе.

Влітку 1919, після окупації Сх. Галичини поляками, переїхав до Відня: голова ЗГ УНРади (1920–23), Укр. запомогового к-ту, люстратор таборів біженців (1919–23), чл. Всеукр. нац. ради (23.12.1920–21).

1923 переїхав до Польщі. Мешкав і працював у м-ку Остров біля м. Познань (Польща).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Крушельницька Л. І. Рубали ліс... (Спогади галичанки). Львів, 2001. С. 119–121; Павлишин О. Левицький Лев // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів, 2012. Т. 4. С. 66.

Олег Павлишин

ЛЕВИЦЬКИЙ

Микола

(1879–30.06.1921) – нотар, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. у с. Рожнів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Д-р права. Нотаріальний кандидат, нотар у м. Золочів (нині Львів. обл.).

Четар австр. армії. Під м. Перемишль (нині Польща) потрапив у рос. полон. 1917 повернувся до Галичини. Учасник встановлення укр. влади в м. Жидачів (нині Львів. обл.). Заст. повітов. комісара ЗУНР з військ. справ. Делегат до УНРади від Жидачів. пов. (01–05.1919);

чл. комісії адм. та сусп. опіки. Суддя ОВК в м. Золочів. Поручник-суддя УГА. Літо–осінь 1919 – військ. суддя в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Взимку 1920 захворів на тиф і заpalення легень у м. Бар (нині Вінниц. обл.). 31.08.1920 з групою ген. А. Кравса перейшов на тер. ЧСР. Інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія).

П. у лікарні м. Ліберець (нині Чехія). Похований на цвинтарі м. Рупрехтичі.

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 76, 179–180.

Олег Павлишин

ЛЕВИЦЬКИЙ

Михайло Васильович

(09.02.1891–10.06.1933) – дипломат, комуніст. політ. і парт. діяч, публіцист. Н. у с. Явче (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Випускник с.-г. шк., екстерном склав гімназійні іспити в м. Львів. Навч. у Львів. ун-ті. 1912 став чл. УСДП.

На поч. РСВ мобілізований до австро-угор. армії; воював на Сх. фронті, де потрапив до рос. полону. За відмову скласти присягу царському уряду заарештований і вивезений до Середньої Азії. Працював на буд-ві зрошувального каналу та на чавуноливарному з-ді м. Ташкент (нині Узбекистан). 1918 вступив до РКП(б), обраний чл. ревкому військовополонених та укр. секцій ташкент. орг-ції більшовиків, очолював ред. газ. "Туркестанська рада" (виходила укр. мовою).

Навесні 1919 повернувся в Україну, став одним із кер. комуніст. руху в Сх. Галичині. На заг. зборах комуністів-галичан (1.06.1919, м. Київ) обраний до складу Тимчасового к-ту КПСГ, призначений відп. представником к-ту на фронті.

Чл. Галоргкому КП(б)У, ств. на партконф. 23.04.1920 у Києві. Увійшов до складу Галревкому, утвореного 8.07.1920 на спільному засіданні Галоргкому і Політбюро ЦК КП(б)У.

Очолював делегацію КПСГ на 2-му Конгресі Комінтерну (з 19.07 у м. Петро-

град (нині Санкт-Петербург), 23.07–7.08.1920 у м. Москва), отримав право вирішального голосу.

Згодом перейшов на нелегальне становище як чл. підпільного ЦК КПСГ. 3.08.1920 став чл. утвореного постановою засідання Політбюро ЦК КП(б)У у Львові нелегального парт. центру – ЦК КПСГ.

У Галревкомі (08–09.1920, м. Тернопіль) завідував відділом внутр. справ. та робітн.-сел. інспекції.

Наприкінці 1920 направлений на дипломатичну роботу. 1921–16.07.1923 – повноважний представник УСРР у Німеччині й ЧСР.

23.05.1923–13.05.1924 – дипломат. представник СРСР в Австрії, де за сумісництвом виконував обов'язки торгпреда, вів серед укр. емігрантів пропагандист. роботу щодо повернення до УСРР.

Далі на парт. і держ. посадах в УСРР. Від 1924 – голова Укрдержстраху, нарком Робітн.-сел. інспекції (РСІ) УСРР, чл. Колегії Наркомату РСІ УСРР, зав. с.-г. секції Наркомату РСІ УСРР; заст. уповноваженого Наркомату закорд. справ СРСР по УСРР.

1927–28 – зав. інформац. відділу ЦК КП(б)У.

1928–30 – відп. секретар Волин. окружного к-ту КП(б)У в м. Житомир. 1930–31 – зав. культ.-просвітн. відділу ЦК КП(б)У.

Делегат XII і XIII з'їздів ВКП(б), IX, X і XI з'їздів КП(б)У. Чл. Центр. контрольної комісії КП(б)У (12.1925–11.1927). Канд. у чл. ЦК КП(б)У (11.1927–01.1932).

Виступав з публіцистичними тв. на сторінках ж. "Більшовик України", "Літопис революції", "Галицький комуніст", газ. "Комуніст", "Вісті ВУЦВК", "Пролетарська правда". Автор кн. "Західна Україна".

1931 заарештований за звинуваченням у зв'язках із чл. "Укр. нац. центру" та висланий на 3 р. до м. Сорново (нині в складі м. Нижній Новгород, РФ). Після безрезультатних звернень про перегляд справи та скасування вироку застрелився.

Літ.: Дорошко М. С. Левицький Михайло Васильович // Українська дипло-

матична енциклопедія: у 2 т. Т. 1; Левицький Михайло Васильович // Провідники духовності в Україні / голова ред. кол. І. Ф. Курас. К., 2003; Сьома О. П. Левицький Михайло Васильович // Від Жовтня до Вересня. Ужгород, 1989. С. 100–102.

Сергій Дерев'яно

ЛЕВИЦЬКИЙ Осип

(21.12.1886–11.06.1973) – педагог, старшина УГА, громад.-культ. діяч, публіцист. Н. у с. Нижній Вербіж (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Коломий. укр. г-зії (1898–1902), Львів. АГ (1902–05), ун-тах м. Львів (1909) і Грац (Австрія, 1913).

1914 мобілізований до австр. армії. Воював на Сх. та Італ. фронтах. 1917 – старшина розвідки і перекладач на Буковині. Навесні 1918, після підписання Брест. договору УНР з д-вами Четверн. союзу, служив ад'ютантом і перекладачем австр. військ. аташе в м. Київ, перекладачем на переговорах із С. Петлюрою і П. Скоропадським. Службу в австро-угор. армії закінчив у званні поручника, в укр. – сотника.

У період ЗУНР – в УГА: повітов. комендант м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), ад'ютант коменданта ОВК в м. Бережани (нині Терноп. обл.), нач. Пресої квартири в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Як старшина для особливих доручень брав участь у переговорах у с. Зятківці (нині Гайсин.

ЛЕВИЦЬКИЙ
Роман

р-ну Вінниц. обл.) кер-ва УГА з представниками командування Добармії ген. А. Денікіна про координацію б-би з більшовиками.

Від 1920 – учитель. 1934–39 – дир. укр. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Організатор у місті і навколишніх селах т-ва “Пласт”. Ред. час. “Український пластун” (1920–24). Засн. і провідник 11-го “Пластового” полку ім. гетьмана І. Мазепи. У 01.1935 призначений інспектором Львів. шкільн. округи.

Під час ДСВ – управитель дівочої шк. м. Краків, дир. укр. г-зій м. Криниця (нині Криниця-Здруй, обидва Польща) і Відень. 1948 переїхав до м. Зальцбург (Австрія); учитель в укр. г-зії, голова “Учительської громади”, інспектор нар. шкіл. 1949 емігрував до США, проживав у м. Чикаго (шт. Іллінойс), де був виховним референтом т-ва “Самопоміч”, організатором українознавчої шк. при церкві Св. Миколая. Інспектор шкільн. ради УККА у шт. Іллінойс, Мічиган та Огайо.

Автор кн. “Галицька Армія на Великій Україні: спомини з часу від липня до грудня 1919” (Відень, 1921); 1958 – один з авторів та заст. ред. вид. “Українська Галицька Армія”; долучився до редагування двотомника “Альманах Станиславівської землі”.

П. у м. Форт-Вейн (шт. Індіана, США).

Літ.: Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 778–779.

Олег Єгрешій

ЛЕВИЦЬКИЙ Пилип (Филип) Теодорович

(23.10.1859–01.1920) – інж., громад.-політ. діяч, держ. міськ. комісар ЗУНР. Н. у с. Серафінці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім’ї священника. Навч. у шк. м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) та Львів. АГ. Фах інж. здобув у Львів. політехніці. Працював у с. Слобода-Рунгурська (нині с. Слобода Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Придбав нафтові копальні в с. Глибоке та м. Коросно (обидва нині Польща). Перейшов на платну працю до фірми гра-

фа Потоцького в с. Майдан (нині Міжгір’я Борогодчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Тех. дир. свердловин (“шибів”) у м. Борислав, Тустановичі та Східниця (обидва нині в складі м. Борислав, усі три Львів. обл.). Инж. т-ва “Vacium” у Бориславі.

Держ. міськ. комісар ЗУНР у м. Тустановичі (11.1918–05.1919). Під час відступу укр. влади з м. Дрогобич (нині Львів. обл.) перейшов на службу до УГА (четар-інж.). Деякий час служив у м. Вінниця.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Жалібна книга. Поіменний спис поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 11; *Тарнавський Р., Микулич О.* Книга пам’яті бориславців та східничан. Борислав, 2004. С. 30; *Хроновят з Левицьких Д.* Інженер Филип Левицький // Український архів. Т. XXXII. С. 84–93.

Олег Павлишин

ЛЕВИЦЬКИЙ Роман

(08.09.1888–15.05.1946) – військ. діяч, поручник-суддя УГА. Н. у с. Лука (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.) в сім’ї священника. Випускник Буцац. г-зії та юрид. ф-ту Львів. ун-ту.

Під час ПСВ у складі 95-го піх. полку австро-угор. армії воював на Італ. фронті; 5 разів був поранений, відзначений бойовими медалями, іменованим поручником. У 11.1918 вступив до УГА. Був командантом залізн. вокзалу в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Згодом – чл. польового суду при 3-му корпусі УГА. У 07.1919 у складі УГА перейшов за р. Збруч. 1.08.1919 отримав звання сотника.

П. у м. Ванген-ім-Алльгой (нині ФРН).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 322, 666; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 328.

Богдан Паска

ЛЕВИЦЬКИЙ Северин Михайлович

(псевд.: Сірий Лев, Шерш; 06.09.1890–30.01.1962) – військ. і громад. діяч, публіцист. Брат О. Басараб. Н. у м. Щуро-

вичі (нині с. Радехів, р-ну Львів, обл.). Випускник г-зії м. Броди (нині Львів, обл.). 1908–13 навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту. До 1914 – викл. г-зії УПТТ м. Яворів (нині Львів, обл.). Від 1920 – вчитель укр. та нім. мов. учител. семінарії м. Львів.

Під час РСВ – у складі УСС. Як перекладач 1915–17 служив у австр. армії. 3 кін. 1918 – четар УГА (як командант відтинку “Замарстинів” учасник боїв у Львові, ад’ютант В. Габсбурга-Лотрінгена). Згодом повітов. комісар м. Броди.

Діяльний учасник “Пласту”. 1924–30 – голова Верховної Пластової команди з титулом верховного отамана. Зробив значний внесок у внутр. реорг-цію “Пласту”, поширення його діяльності на Волині, Закарпатті й Буковині, створення пластових осередків в укр. студент. центрах в еміграції. За участю Л. ств. нові стр-ри – “пластові улади”: новацький, старшопластунський і сеньйорський. Належав до ред. ж. “Молоде життя” (до 1930), 1931–39 публікував статті в ньому та в ж. “Вогні”.

3 поч. ДСВ очолив відділ опіки над молоддю Укр. крайового к-ту (1942–44). Після переїзду Укр. центр. к-ту (УЦК) до Львова обійняв провід Учительського об’єднання праці, співпрацював зі ств. 1942 Виховними спільнотами укр. молоді при УЦК, що розвивалися за зразками “Пласту”. Від 1939 – у Львів. пед. ін-ті, 1940–41 – декан мовно-літ. ф-ту.

3 07.1944 – в еміграції у м. Ерґенталь (нині ФРН). На з’їзді “Пласту” в м. Регенсбург (нині ФРН) 1947 обраний начальним пластуном (очільником усього укр. пластового руху у світі). Перший курінний 1-го куреня уладу пластового сеньйоріату ім. Степана Тисовського. 1949 емігрував до США й оселився у м. Баффало (шт. Нью-Йорк). Спричинився до розбудови пластової оселі “Новий Сокіл”.

Автор кн. “Український Пластовий Улад в роках 1911–1945 у спогадах автора (Причинки до історії Пласту)” (Мюнхен, 1967).

П. від серцевого нападу в м. Баффало, де й похований. 2008 перепохований у м. Львів.

Лит.: Короткий нарис з історії Пласту. Нью-Йорк, 1990; Померначальний пластун Сірий Лев – проф. С. Левицький // Свобода. 1962. 31 січ. Ч. 20. С. 1; Проф. Северин Левицький – Сірий Лев, Верховний Отаман Українського Пласту, голова Верховної Пластової Команди // Пластовий шлях. 1981. Ч. 1; *Фіґоль А.* Северин Левицький – Сірий Лев // Український самостійник. 1962. Ч. 3.

Олег Єзрешій

ЛЕВИЦЬКИЙ

Тодор (Теодор) Михайлович

(24.02.1855–02.10.1928) – громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНР-ади. Н. у с. Чортория (нині Кіцман, р-ну Чернів. обл.) в сел. сім’ї. Здобув початкову освіту. Провадив власне сел. г-во. Неодноразово був обраний начальником громади с. Чортория. Балотувався в депутати Буковин. сейму на виборах 22.09.1897 по округу Станівці, що включав у себе суд. пов. Вашківці і Станівці, однак програв графу І. делля Скала, дідичеві с. Калинівці. Після смерті останнього як кандидат народовців обраний депутатом крайового сейму на виборах 14.12.1900 (отримав 73 голоси з 75). Був першим після багатьох десятиліть перерви сел. депутатом сейму, який завжди носив буковин. нар. одяг і завжди (навіть із сеймової трибуни) виступав укр. мовою. У складі депутації громадян Вишніці 29.09.1901 вручив міністрові просвіти та культів у

м. Відень клопотання про заснування укр. г-зії у м. Вишніця, повторивши це прохання під час аудієнції в цісаря Франца-Йосифа I.

Рішуче відстоював права буковин. українців у Буковин. правосл. церкві. Багатолюдне віче укр. інтелігенції 9.06.1903 одностайно прийняло резолюцію, в якій уповноважило депутатів крайового сейму М. Василька, Є. Пігуляка та Л. виступати від імені правосл. буковин. українців на церк. полі й домагатися рівноправності українців і румунів у правосл. церкві. Заст. голови нар. віча в Чернівцях 7.07.1903, яке ухвалило резолюції з домаганнями рівноправності українців у правосл. церкві. На чолі великого демонстраційного походу пройшов через ціле місто до митрополічної палати, де разом з В. Филиповичем, М. Васильком і Є. Пігуляком передав митрополитові В. Репті ухвали нар. віча щодо церк. справ. Показовим у ставленні кер-ва Церкви до своїх укр. вірних став інцидент, коли вартовий не хотів пропустити до палацу одягнутого по-народному депутата Л., на що вказав митрополитові Є. Пігуляк. 24.10.1905 підтримав сеймову ін-

терпеляцію Є. Пігуляка до президента Буковини Блейлебена в справі негласної заборони з боку кер-ва правосл. духовної семінарії семінаристам слухати лекції з укр. мови в Чернів. ун-ті. В складі делегації буковин. укр. діячів 29.03.1906 подав цісареві Францу-Йосифу I меморіал про дискримінацію правосл. українців у Буковин. правосл. церкві.

Один із засновників Вільнодумного союзу депутатів Буковин. сейму восени 1903. 10.11.1903 разом з А. Ончулом, Б. Штраухером, С. Смаль-Стоцьким, М. Васильком, Є. Пігуляком підписав маніфест "До виборців", спрямований проти політики рум. боярської партії Я. Флондора.

На виборах 22.07.1904 в числі 6 укр. народовських депутатів, які вели кампанію в рамках Вільнодумного союзу, обраний депутатом сейму від 4-ї (сел.) курії в пов. Вашківці. Взяв участь у з'їзді укр. депутатів парламенту та крайових сеймів з Галичини й Буковини в м. Львів 8.11.1904, підписав "Заяву австрійсько-руських послів" з вимогами проведення виборчої реформи в Австрії та задоволення культ. і екон. потреб галиц. і буковин. українців. Учасники велелюдного (понад 6000 осіб) нар. віча в Чернівцях 7.07.1905 висловили вотум довіри Л. та ін. укр. депутатам Буковин. сейму "за оглядну, енергічну роботу задля політичного, культурного і економічного піднесення руского народу". Сприяв заснуванню та розвитку руханково-протипожежного т-ва "Січ" у с. Чорторія. Чл.-засн. Нар. дому в Чорторії. З 1905 – багатолітній чл. повітов. шкільн. ради. В 02.1917 кандидатуру Л. було запропоновано буковин. вчителями до складу шкільної комісії з функціями колиш. повітов. шкільн. ради.

У 05.1911 на виборах депутатів Буковин. сейму по громад. курії (в якій укр. кадастр мав забезпечене законом право на 10 депутатів) був висунутий офіційним канд. від об'єднаних укр. партій по виборчому округу Вашківці, що включав у себе суд. пов. Вашківці (крім м. Вашківці) та 8 сілс. громад пов. Вишніця. З вели-

кою перевагою голосів переміг своїх опонентів, отримавши 1203 голоси (русофіл І. Цурканович – 263, незалежний кандидат К. Данилюк – 60). Як чл. Буковин. укр. сеймового клубу підписав 13.06.1911 звернення до укр. виборців Буковини з подякою за підтримку офіц. укр. кандидатів. На засіданні Буковин. укр. сеймового клубу 3.10.1911 в Укр. нар. домі в Чернівцях ухвалено проводити у віден. парламенті солідарну політику з укр. галиц. депутатами й продовжувати тиск на центр. уряд з метою домогтися поділу Буковин. правосл. митрополії на укр. та рум. частини. Учасник засідання повної ради Укр. сеймового союзу в 10.1912, на якому було розглянуто справу зречення сеймового мандата С. Смаль-Стоцьким та прийнято одностайне рішення висловити йому повну довіру.

3 поч. ПСВ підписав звернення Укр. сеймового союзу “До українського народу Буковини” з закликом до українців забезпечити своє майбутнє, ставши з мечем у руках на захист батьківщини, цісаря і цілої монархії. Залишався на Буковині впродовж усіх 3 рос. окупацій, виконував свої обов'язки голови громади с. Чорторія. У 12.1915 увійшов до складу к-ту для спорудження пам'ятника залізного держ. орла в м. Вашківці над Черемошем. Під час 3-ї рос. окупації 1917 був змушений їздити селами Буковини й закликати селян на збори в митрополічій резиденції, на яких планували “обрати” нового владика.

Чл. Буковин. делегації УНРади, в складі якої делегований до м. Львів на укр. Конституанту 18–19.10.1918, де, як повноважний представник Буковини, брав участь у проголошенні зх.-укр. д-ви. Підпис Л. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади “До українського народу Буковини!”, який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в укр. д-ві. 6.11.1918 підписав Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств краю з закликом до буковинців про підтримку нової укр. влади.

П. і похований у с. Чорторія.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 173.

Володимир Старик

ЛЕВИЦЬКИЙ

Юліан-Сергій Йосипович

(08.03.1874–09.02.1925) – педагог, культосвіт. діяч. Батько Б.-Я. Левицького. Брат педагога, вченого-математика, голови НТШ Володимира Левицького (1872–1956). Н. у м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Навч. у г-зіях м. Золочів (нині Львів. обл.), Тернопіль і Львів. 1891–95 студіював історію та географію у Львів. ун-ті. 1900–01 – учитель Терноп. укр. держ. г-зії (ТУДГ), 1902–14 – АГ м. Львів. 1911–12 – дир. жін. г-зії сестер василіанок у Львові. 1914–16 – управитель гімназійних курсів для укр. молоді в м. Відень (Австрія).

Від 09.1917 – управитель, від 1918 – дир. укр. г-зії в Тернополі. Сприяв відкриттю у місті приватної г-зії для дівчат. 03–05.1919 – старший референт середнього шкільництва ДСОВ у м. Станіславів. Надалі знову був дир. ТУДГ.

Автор підручника з географії (1911); співавтор кн. “Історія краю родинного” (1895), розвідок з історії та рецензій у “Записках НТШ”.

П. у м. Тернопіль.

Літ.: Мельничук Б., Пиндус Б. Левицький Юліан-Сергій // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 333; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 125; Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898–1998. До сторіччя заснування / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 46, 54, 56, 75, 416.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ЛЕВИЦЬКИЙ

Ярослав Іполитович

(03.05.1878–1961) – греко-католический священник, громад.-політ. діяч, чл. Львів. делегації УНРади 1920–23. Н. у с. Пістинь (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священника. Початкову освіту здо-

ЛЕВЧЕНКО
Андрій Іванович

був у нар. шк. с. Пістинь та Кулачківці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії (1896), на правн. ф-ті Чернів. та теолог. ф-ті Львів. ун-тів. Висвячений 1901. Сотрудник у с. Кошилівці (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.; 1901–02). Сотрудник греко-католическої церкви в м. Чернівці (1902–04). У м. Львів: катехит у школі (1904–10), проповідник у катедральному соборі Св. Юрія (1905–10), катехит, проф. АГ (1910–30).

У роки РСВ – священик у с. Лисиничі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) та м. Городок (нині Львів. обл.). Був арештований рос. окупац. владою. Автор публіцистичних статей на реліг. та філос. тематику (з історії Церкви, подрумні відносин християн, проблем емансипації тощо). Ред. церк. час. “Нива” (1904–16, 1916–18), “Основа” (1906–12), відп. ред. органу Т-ва катехитів “Катихитичний місячник” (1911), один з ред. щоденника “Нова Рада” (1919–20). 1917 захистив ступінь д-ра теології у Львів. ун-ті. Викладав історію Церкви на теолог. ф-ті Львів. ун-ту (1921–24). Діяч УНДП. Чл. Львів. делегації УНРади (1920–23).

Надзвичайний проф. (1928–31), доц. (1931), звичайний проф. (1932–39, 1941–44) пасторального богослов'я Львів. богослов. акад-ї, декан теолог. ф-ту (1938–39, 1941–44). Чл. Біблійної секції та видавничої комісії Богослов. наук. т-ва. Був одним з перекладачів Св. Письма й ін. церк. текстів укр. мовою. 1944 – сотрудник у с. Жидятичі біля м. Львів (нині с. Гамаліївка Пустомитів. р-ну Львів. обл.).

Репресований рад. спецслужбами. Після Львів. псевдособору 1946 переїшов у православ'я.

П. і похований у м. Львів.

Літ.: Павлишин О. Левицький Ярослав // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів, 2012. Т. 4. С. 73–74.

Олег Павлишин

ЛЕВЧЕНКО **Андрій Іванович**

(01.10.1895–08.03.1923) – сотник УГА. Н. на хуторі Гречаний Кишеньків. волості Кобеляц. пов. Полтав. губ. в сел. сім'ї. Випускник г-зії, Військ. уч-ща в м. Київ.

1914 – доброволець рос. армії, підпоручик. Служив у кавалерійс. полку Пд.-Зх. фронту. 1917 вступив до укр. армії.

В умовах УД – пом. нач. госп. частини 2-го Чорномор. полку. З полком долучився до УСС. Разом з Облоговим корпусом Є. Коновальця учасник боїв під с. Мотовилівка. 1919, як сотник кавалерійс. полку 2-ї д-зії УГА, воював із ЧА та денікінцями. За наказом командування УГА – учасник повстання проти поляків у прифронтовій смузі (Ушицький пов.).

24.05.1920 – організатор повстання проти більшовиків у Кобеляц. пов. Загін під командуванням Л. (600 чол. піхоти та 150 кінноти) в 10.1920 долучився до ДА УНР. 11.1920 – учасник боїв з 262-м полком 30-ї д-зії ЧА на тер. Хорол. та Лубен. пов., боїв на Золотоніщині. У 05.1921 за наказом Гол. повстан. к-ту в м. Львів отримав мандат на формування загонів у 14-му повстан. р-ні. Загін Л. продовжував активну б-бу на тер. Кобеляц. пов. до кін. 1922. Сам отаман схоплений у 01.1923 органами ЧК і засуджений до розстрілу. Зумів утекти; згодом переїхав на Катеринославщину, де намагався організувати повстан. рух.

Заарештований співробітниками місц. ЧК. На допитах визнав себе прихильником ідей соборності й укр. незалежності. Засуджений до розстрілу. Страчений у м. Полтава.

Дж.: Архів УСБУ в Полтавській обл. Спр. 11405; ДАПО. Ф. Р. 04 1503. Оп. 1. Спр. 39.

Літ.: Голод 1921–1923 років в Україні: Збірник документів і матеріалів / відп. ред. С. В. Кульчицький. К., 1993; Кость Блакитний, отаман Степової дивізії. Збірник документів і спогадів. К., 1997; Несвицький О. О. Полтава у дні революції та в період смуту 1917–1922 рр. Полтава, 1995; Органи державної безпеки на Полтавщині (1919–1991) / упоряд. Л. Л. Бабенко, С. С. Бабенко та ін. Полтава, 2005; Ревеуек В. У боротьбі за волю України (Визвольні змагання на Полтавщині 1920–1925 рр.). Полтава, 2000.

Олег Єрешій

ЛЕГІОН/ПОЛК УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

(УСС, усусуси, усуси) – організований на поч. ПСВ окремих добровольчий укр. військ. структурний підрозділ австро-угор. армії, що 1914–18 воював на Сх. фронті з метою збройної б-би за відновлення Укр. д-ви. У 08.1914 на заклик новостворених ГУР та Укр. бойової управи (УБУ) УСС, які діяли за погодженням з урядом Австро-Угорщини, до новітнього укр. війська зголосилися бл. 28 тис. добровольців з Галичини, які представляли всі соц. верстви й майже всі професії та землі галиц. українців. Передбачалося, що укр. легіон складатиметься з 8 піх. куренів і виконуватиме військ.-політ. завдання – буде посередником між австро-угор. армією та укр. нас. відвойованих від Росії тер. Однак цих домовленостей офіц. Відень не дотримався, як і відмовився від нім. плану, укладеного наприкінці 1914 – на поч. 1915, який передбачав, що УСС стануть зародком великої укр. армії, котра мала через Туреччину й Кавказ дістатися на Кубань (нині РФ) і звідти поширювати свій вплив на підрос. Україну, проголошуючи її самост. д-вою. Причина такої поведінки полягала в тому, що австро-угор. влада з

недовірою ставилася до патріотично налаштованої укр. молоді та дослухалася до польс. політ. кіл, які побоювалися створення численного укр. війська. Кількість Легіону обмежили до 2,5 тис. осіб. Його ядро становили активісти сокільського, січового, пластового й стрілец. рухів, гімназисти та студенти; були також викладачі, правники, митці, представники ін. верств нас., у т. ч. жінки. Абсолютна більшість серед стрілецтва – це молодь: у віці до 22 р. – 75 %, від 22 до 27 р. – 16 %. 3.09.1914 новобранці Легіону склали в м. Стрий (нині Львів. обл.) 2 присяги: офіц. – на вірність Габсбурзькій династії, таємну – на вірність Україні; вирушили на Закарпаття для орг. оформлення та військ. вишколу.

На поч. ПСВ стрілец. підрозділ офіційно сформовано як Легіон УСС. 9.08.1915, згідно з наказом Верховного командування австро-угор. армії, на його основі ств. 1-й полк УСС. Проте 30.05.1916 стрілец. формації повернули попередню назву – Легіон УСС. Упродовж існування його очолювали сот. Т. Рожанковський (тимчасово; 6–18.08.1914), пор. М. Галуцинський (18.08.1914–21.01.1915; до 10.1914 спільно з полк. І. Моліком), от. Г. Коссак

(21.01.1915–15.03.1916, з перервою), от. (від 2.09.1916 – підполк.) А. Варивода (16.03–30.09.1916), підполк. Ф. Кікаль (17.03 (за ін. даними – 02)–1.07 (за ін. даними – 29 або 30.06).1917), пор. Д. Кренжаловський (07–08.1917), пор. М. Стронський (08–10.1917), от. М. Тарнавський (10.1917–8.01.1918), сот. О. Микитка (8.01–18–19.10.1918), сот. О. Букшований (від 18–19.10.1918).

Після перебазування Легіон УСС із Галичини на Закарпаття, у с. Горонда та Страбичово (нині Мукачів. р-ну Закарп. обл.), 7.09.1914 його розділили на два з половиною курені (батальйони). Кожен курінь складався з 4 сотень, кожна сотня – з 4 чет (взводів), кожна чета – з 4 роїв (відділень) по 10–15 стрільців. Попри те, що курені й сотні мали свої порядкові номери (рим. цифрою позначали номер куреня, араб. – номер сотні), у повсякденному житті їх називали за прізвиськом команданта (командира). 1-й курінь очолив сот. М. Волошин, сотні – сот. В. Дідушок, Р. Дудинський, О. Будзиновський і Н. Гірняк, якого згодом заміняли чет. В. Сроковський і Е. Коник. 2-м куренем командував от. Г. Коссак, сотнями – сот. С. Горук, М. Баран, О. Букшований і пор. О. Семеняк. Командантом 3-го півкуреня був от. С. Шухевич, сотень – сот. Д. Вітовський і Т. Рожанковський (від 9.09.1914 – І. Коссак).

Невдовзі Начальна команда армії (НКА) попередила, що кожен стрілець курінь – самост. бойова одиниця, яка повинна виконувати лише накази НКА, а роль команданта УСС – доведення цих наказів до командантів куренів. У 2-й пол. 09.1914 НКА позбавила самостійності й курені – їх фактично ліквідували, а сотні перетворили на окремі партизан. відділи по 20 стрільців; у 11.1914 легіон обмежили 2 куренями. 14.03.1915 НКА скасувала командну стр-ру Легіону УСС та офіційно підпорядкувала обидва курені, якими командували от. Г. Коссак і сот. С. Горук, відповідно, 129-й і 130-й австр. бригадам 55-ї д-зії ген. І. Фляйшмана; в орг.-адм. плані стрільці підлягали команді XXV корпусу ген. П. Гофмана. Було встановлено штатну чисельність Легі-

ону УСС – 2200 стрільців і 48 старшин, яким присвоїли військ. звання. Про повнення особового складу мала дбати Запасна сотня – т. зв. Кіш УСС під командуванням сот. Н. Гірняка, до якого також належали канцелярія, госп. відділ, служба підготовки кадрів і перепідготовки одужуючих, котру взимку 1915/16 виділили в окрему формацію – Вишкіл УСС. Формально чисельність Коша обмежено до 250 осіб; фактично ж ця цифра була більшою. Поряд із Кошем, набором добровольців займалися т. зв. збірні станції УСС.

Короткочасне створення 9.08.1915 1-го полку УСС не отримало подальшого розвитку, оскільки, попри обіцянки, австро-угор. військ. влада не лише не дозволила орг-цію 2-го полку, але навіть не погодилася на формування 3-го куреня. Тому 1-й полк УСС складався тільки з 2 фронтових куренів під командуванням сот. С. Горука та сот. В. Дідушка. Кількісний склад сотні коливався від 100 до 150 вояків. У кожній сотні був кравець, швець, писар, пом. писаря, 2 телефоністи, 5 осіб санітарної служби. Станом на 25.05.1916 УСС нараховували 1730 осіб, у т. ч. 47 старшин. 15.08.1916 стрілець. формацію знову реформували: один курінь визначено як бойовий (команд. О. Лесняк), 2-й – як допоміжний (команд. С. Горук).

У 03.1917 відновлений після кривавих подій на Бережанщині Легіон УСС, у складі 2 куренів по 3 сотні, у стрілець. одностроях та “мазепинках” – стрілець. гол. уборах за проектом підхор. Л. Лепкого, вимаршував на фронт, де його знову реорганізували: замість 2 куренів, на вимогу командування корпусу, створили 1 з 4 сотнями. Такі зміни, що протрималися до кін. ПСВ, пояснювали нібито нечисленністю стрілець. формації. До Легіону також належали сотня скорострілів, Гуцульська, тех. та буд. сотні, чета “боротьби зблизка”, куди входили відділи мінометів, гранатометів та світильників-вогнететів, низка допоміжних підрозділів, протигазова служба.

Заг. кількість УСС, зареєстрованих у т. зв. Гол. евіденційній (реєстраційній) книзі Коша, за різними даними, становила на 1.11.1918 від 9000 до 9600 осіб

(найбільш детальний поіменний список УСС подано в кн.: *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. 628 с.). У 09.1914–11.1918 Л./п. УСС, за даними військ. історика З. Стефаніва, втратив бл. 3,8 тис. особового складу: майже 400 загиблими, 1400 пораненими і 2000 полоненими.

Протягом ПСВ військ. командування Австро-Угорщини чинило перепони Л./п. УСС. Про це, зокр., свідчили спроби ще в 08.1914 відправити невишколених і погано озброєних добровольців на здобуття м. Почаїв (нині Кременець, р-ну Терноп. обл.) від рос. війська, обмеження їх чисельності, озброєння стрільців застарілими однабоєвими карабінами с-ми Верндля, скерування їх на найбільш небезпечні ділянки фронту тощо. В цьому переліку й короткий військ. вишкіл УСС, який тривав лише кілька днів. Уже 10.09.1914 першою проти ворога виступила сотня В. Дідушка. За нею через тиждень – сотня О. Семенюка, яка першою прийняла бойове хрещення, здійснивши 25.09 вдалий напад на рос. кінний роз'їзд на шляху Турка–Сянки (нині Турків, р-ну Львів, обл.). Від часу програної Полтав. битви 1709 це було 1-ше зіткнення укр. війська з рос. загарбниками, яке засвідчило відновлення збройної б-би українців за нац. державність. У перших боях Легіон втратив загиблими, пораненими й полоненими кілька десятків стрільців. У 10–11.1914 Легіон УСС у складі корпусної групи ген. П. Гофмана взяв участь у контрнаступі з Карпат на рос. позиції, спричинившись до опанування на якийсь час низки стратегічно важливих карпат. узгір'їв, звільненні м. Болахів (нині Івано-Франк. обл.), Сколе, Дрогобич, Борислав, Стрий (усі нині Львів, обл.), деяких ін. населених пунктів Галичини. За це військ. командування відзначило низку усусів, у т. ч. О. Степанів і С. Галечко, медалями "За хоробрість". Щоправда, ціна стрілець. успіхів була надзвичайно високою – 31 загиблий, 86 поранених, 60 полонених.

У 11.1914 – на поч. 1915 Легіон УСС переважно займав оборонну лінію на

гірському хребті Бескид у Карпатах, де гол. чином виконував розвідувальну службу. Також усусуси брали участь у бойових діях, найзапеклішими з яких були бої 29.04–2.05.1915 за г. Маківка, що стала опорним пунктом оборони, позбавляючи росіян можливості прорватися через Карпати в Угорщину. Ці бої – перший серйозний успіх стрілецтва, однак вони призвели до значних втрат: 42 загиблих, 76 поранених, 35 полонених.

У серед. 1915 стрільці спричинилися до звільнення від рос. війська значної частини Галичини. Переслідуючи ворога, вони через населені пункти Тухля, Сколе, Камінка (всі нині Львів, обл.) і Тисів (нині Івано-Франк. обл.), наприкінці 05.1915 підійшли до м. Болахів. Там ім 28–31.05.1915 довелося витримати натиск росіян, які спробували перейти в контрнаступ. Під час боїв з ворогом УСС втратили 15 загиблих, 50 поранених і бл. 150 полонених.

27.06.1915 стрілець. відділи першими ввійшли до м. Галич (нині Івано-Франк. обл.). 28.06.1915 під вогнем ворожої артилерії форсували р. Дністер і продовжили переслідування противника. 29–30.06.1915 на р. Гнила Липа (ліва притока р. Дністер) відбулися запеклі бої, у ході яких рос. війська, зазнавши поразки, відступили. За ними, втративши 10 загиблих, 30 поранених і 27 полонених, рушили й обидва стрілець. курені.

На поч. 07.1915 після тривалих переможних, але виснажливих боїв УСС зупинилися на майже двомісячний відпочинок над р. Золота Липа неподалік с. Завалів (нині Підгаєць, р-ну) і Маркова (нині Монастирис, р-ну, обидва Терноп. обл.). Тимчасовий фронтовий спокій вони використали для налагодження свого побуту, орг-ції культ. й творчого життя, читання, обміну думками, написання воєн. спогадів тощо. 23.07.1915 корпус ген. Гофмана відвідав престолонаслідник Габсбурзької монархії архікн. Карл. Від Легіону УСС його вітали 2 чети під командуванням сот. В. Дідушка. Карл висловив їм вдячність за героїчну б-бу й зауважив, що стрільці є "славою і хвалою української нації".

Наприкінці 08.1915 відновилися бойові дії, які з невеликими перервами тривали понад 2 місяці. УСС розпочали б-бу 27.08.1915, коли 2-й курінь біля с. Завалів (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.) захопив укріплені рос. позиції, змусивши противника до відступу. Стрільці втратили 5 загиблих, 16 поранених, 5 полонених. Серед полеглих був і відомий стрілець, ідеолог та літератор чет. І. Балюк. 29.08.1915 запеклі бої за участю УСС розгорнулись на пагорбах між с. Гайворонка і Бурканів (обидва нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.). Незважаючи на опір рос. армії, УСС вийшли до р. Стрипа.

У 09–10.1915 стрілець. частини взяли участь у низці запеклих боїв на ланах над р. Стрипа. Зокр. 3.09.1915 проявила себе кіннота УСС на чолі з чет. Р. Камінським, яка поблизу с. Брикуля (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) вчинила гідний опір переважаючим силам рос. кінних підрозділів.

7–8.09.1915 2-й курінь УСС, забезпечуючи відступ нім. і австро-угор. полків, успішно утримував відрізок фронту між с. Панталіха (нині Тербовлян. р-ну) і Настасів (нині Терноп. р-ну, обидва Терноп. обл.). 12–14.09.1915 прославився 1-й курінь, який захищав підступи до мосту в с. Соколів (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.), щоправда, не отримавши обіцяної австро-угор. командуванням допомоги, втратив при цьому загиблими, пораненими та полоненими 170 вояків. 7–12.10.1915 сотня О. Будзиновського та 3 чети сотень А. Мельника і Д. Вітовського разом з австр. та нім. військами успішно боронили переправу через р. Стрипа.

Попередні бої значно перевершили битва біля с. Семиківці (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.), яка розпочалася 1–3.11.1915 і була зумовлена стрімким контрнаступом росіян, які прорвали австро-нім. фронт на лівому крилі 55-ї д-зії та захопили Семиківці. Значною мірою завдяки хоробрості й стійкості УСС не лише вдалося зупинити рос. контрнаступ, а й відновити попереднє становище. В донесенні нім. командування з цього приводу зазначено: “З нами ішли до наступу

українські добровольці. Це, мабуть, найкращий відділ з усієї австро-угорської армії”. УСС втратили 49 загиблими, 168 пораненими, 157 полоненими. Внаслідок артилер. обстрілів було доценту знищено Семиківці.

Після боїв біля с. Семиківці полк УСС відведено в тил, до с. Соснів та його присілка Тудинка (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) на відпочинок, де він перебував до серед. 1916. В цей час усуси виконували розвідувальну й сторожову службу, впорядковували позиції, будували укріплення, вдосконалювали бойову підготовку, займалися самоосвітою, зорганізували підстаршин. курси, якими порядкував чет. Б. Гнатович; кілька старшин і стрільців скерували навчатися скорострільної та мінометної справи.

Надзвичайно складною для УСС видалася 2-га пол. 1916, коли внаслідок розпочатого влітку наступу рос. армії під командуванням ген. А. Брусилова стрільці вкотре проявили себе під час оборони таких стратегічних напрямків, як с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.), шлях Підгайці–Бережани та г. Лисоня (нині на тер. Бережан. р-ну), втрата якої відкривала вільний доступ ворога до м. Бережани. У боях відзначилися курінний от.С.Горук,команд.сотеньВ.Кучабський, А. Мельник, З. Носковський, Р. Сушко, команд. відділу скорострільів Ф. Черник та ін. Героїзм укр. стрілецтва вилився в найкривавішу трагедію за всю історію УСС: протягом Лисонської битви Легіон утратив 659 осіб (81 загиблими, 293 пораненими, 285 полоненими). Найбільшими були втрати серед старшин. корпусу: із 44 старшин у строю залишилося тільки 16.

15.09.1916 Легіон УСС, що нараховував 400 стрільців, було поповнено 200 новобранцями з Коша і переведено в запас д-зії до с. Посухів (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). 16.09.1916 стрільці допомогли турец. д-зії на пагорбі Дикі Лани поблизу Посухова, де рос. військо прорвало оборону. Під час бою стрільці, за різними даними, полонили від 200 до 300 росіян, втративши при цьому 1

побратима загиним і кільканадцять пораненими.

Після перемоги на Диких Ланах Легіон УСС перебрався до с. Потутори, де, через черговий наступ росіян з метою здобуття м. Бережани, 30.09.1916 опинився в оточенні ворога. Після виснажливої 4-годинної оборони, не дочекавшись дозволу австро-угор. командування на відступ чи обіцяних допомоги й боєприпасів, ті усуси, які залишилися живими, потрапили в полон. Урятувалися лише підполк. А. Варивода та бл. 20 стрільців на чолі з чет. Г. Трухом. Так катастрофічно завершився 1916 для Легіону УСС, який лише у 09.1916 в найкривавіших за весь час свого існування боях втратив на Бережанщині загинлими, пораненими й полоненими понад 1300 осіб. Бойова формація фактично перестала існувати, а її рештки (бл. 150 стрільців) разом з канцелярією, обозом та ін. допоміжними підрозділами під командуванням чет. І. Цяпки перебрався до Коша і Вишколу УСС, що перебували в с. Пісочна і Розвадів (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.).

На фронті під Бережанами залишилася лише вціліла тех. сотня УСС, що під час бою 30.09 працювала в Посухові. У 2-й пол. 10.1916 з досвідчених стрільців сформовано Гуцул. сотню УСС (бл. 200 вояків, переважно гуцулів), яка 27.10.1916 відбула в Карпати, де перебувала до серед. 1917. Гуцул. сотня особливо відзначилась у боях поблизу г. Присліп, де 1.12.1916 спільно з нім. частинами розбила росіян, та 31.03.1917, коли взяла в полон рос. залозу з 45 солдатів разом із команд., захопивши при цьому скоростріл і міномет.

17.03.1917 відновлений Легіон УСС знову скерували на Бережанщину, де проходив фронт. Під час літнього наступу рос. армії в боях під с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) 29.06–1.07.1917 більшість УСС загинула або потрапила в рос. полон. Урятувалися лише ті підрозділи, що перебували на ін. ділянках фронту: тех., буд., Гуцульська сотні, більшість сотні скорострілів та 1 відділ "б-би зблизька". Як наслідок – у фронтних частинах УСС з 26 стар-

шин залишилися 9, з 952 стрільців – 444. Зі вцілілих зорганізували 3 нові бойові сотні з відділами скорострілів і мінометів, які 6.07.1917 взяли участь у ліквідації ворожого прориву під с. Куропатники (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). 19.07 відзначилася Гуцул. сотня, яка напала на позиції противника, полонила 200 рос. вояків і захопила 1 скоростріл. 19.07 розпочався заг. наступ союзників, що увінчався розгромом рос. війська та звільненням Галичини.

Під час походу до р. Збруч УСС йшли в авангарді 55-ї д-зії. Їхній бойовий особовий склад нараховував бл. 600 стрільців та 24 старшини і складався з 3 сотень піхоти, в т. ч. Гуцульської і тех., а також буд. сотні, відділів скорострілів і мінометів, чети телефоністів, обозів та санітарної служби. Переслідуючи противника, стрілец. відділи взяли участь у кількох боях, а після закінчення походу деякий час перебували над р. Збруч, в околицях с. Бурдяківці та Збриж (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.). Чимало УСС вшанували за бойові подвиги, зокр. залізними хрестами нагородили чет. І. Сіяка, хор. В. Клима й С. Никифорука. 14.09 всі стрілец. фронтіві відділи перевели до с. Залісся (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.), куди невдовзі з Вишколу УСС скерували курінь поповнення. Увесь Легіон мав тоді 4 сотні піхоти, тех. сотню з підрозділом "б-би зблизька", скорострільну й буд. сотні, госп. та допоміжні формації. 29.11–16.12.1917 фронтіві частини Легіону перебували в с. Гуштин (нині Борщів. р-ну).

Після укладення Брест. мирн. договору УСС у складі австро-нім. військ здійснили похід на Наддніпрянщину, де належали до військ. групи архікн. Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного). Розпочавши шлях від р. Збруч, вони 28.02.1918 вперше ступили на землю УНР і пішки через м. Кам'янець-Подільський, Дунаївці, Ушиця (нині всі Хмельн. обл.), Жмеринка дійшли до м. Тульчин і Вапнярка (нині всі Вінниц. обл.), звідки 17.03 залізницею перебрався до м. Одеса, а звідти, після тижневого побуту – в м. Херсон. Далі УСС приблизно 8–10.04 вирушили

до м. Олександрівськ (нині Запоріжжя), де перебували майже 2 місяці (по 1 стрілец. сотні в цей час було розташовано в м. Катеринослав (нині Дніпро) та Нікополь (нині Дніпроп. обл.). 10.06 Легіон УСС передислокували в околиці м. Єлисаветград (нині Кропивницький). Сюди в серед. 06.1918 з Галичини прибули бл. 700 стрільців Коша й бл. 1000 – Вишколу УСС. На тер. УНР стрільці передусім вживали заходів для обмеження сваволі окупац. військ, захищали нац. інтереси й права українців, сприяли активізації діяльності місц. культ.-просвітн. інституцій.

На поч. 10.1918 на вимогу австро-угор. командування, невдоволеного відверто проукр. позицією стрілец. підрозділів, їх передислокували на Буковину. На новому місці командування УСС з більшістю сотень та частиною Вишколу розмістилися в м. Чернівці, Гуцул. сотня – у с. Чагор (нині Глибоц. р-ну), Кіш – у м. Вижниця (усі нині Чернів. обл.), а 2 сотні Вишколу приділено на допомогу прикорд. жандармерії та розміщено на буковин.-бессараб. пограниччі.

Крім військ. діяльності, протягом усього періоду існування Л./п. УСС у ньому тривала інтенсивна нац.-політ. праця, мета якої – виявлення ефективних шляхів виборення нац. державності. У результаті до 1917 його перетворено у вишколену, фактично – укр. військ. формацію з нац. символікою, власними одностроями, осн. елементом яких були “мазепинки”, та відзнаками, а також укр. офіц. мовою та укр. термінологією. Було вироблено стрілец. ідеологію, гол. складові якої – держ. самостійність, соборність, опора на сили власного народу.

Наочне прагнення стрільців до єднання України – використання ними 2 гербів: галиц. – з зображенням лева та київ. – архангела Михаїла. 1915 з'явилися стрілец. відзнаки з обома гербами, а 14.12.1916 спец. нарада старшин УСС затвердила герб майбутньої самостійної соборної Укр. д-ви, на якому зображено архангела Михаїла з мечем в одній руці й щитом з левом – у другій. Цей самий герб розташовано на одно-

му боці створеного за проектом чет. І. Іванця стрілец. прапора з синього шовку. Там само довкола скелі, на вершині якої стоїть Архангел, розміщено листя і кетяги калини. На інш. боці на малиновому крузі в дубовому вінку – символі воєн. слави – вигаптувано золотом літери “У.С.С.” Так на стрілец. прапорі втілили укр. соборницьку ідею та емблемою калини як символом стрілецтва пов'язали її з УСС. 28.10.1917 стрілец. прапор освятив митрополит А. Шептицький.

У Л./п. УСС діяла низка інституцій, покликаних ознайомлювати стрільців, головно новобранців, з їх завданнями у війні, з основами стрілец. ідеології, а також підвищувати освіт. рівень стрілецтва й готувати його до післявоєн. громад. діяльності. Серед них: Пресова квартира, Пресовий фонд, б-ка, освіт. й культ.-мистецькі гуртки тощо.

Зважаючи на осн. засади своєї ідеології, зокр. те, що запорукою успішної реалізації нац.-державницької ідеї можуть бути тільки сили власного народу, УСС звертали постійну й пильну увагу на просвітн. працю серед широких верств укр. нас. Саме ця праця була одним з гол. чинників, що спонукав значну частину галиц.-укр. сусп-ва по-новому глянути на себе та своє становище, уможливив сприйняття українцями визвол. ідеї не лише як гасла, а й реальної справи. Її найдієвішими формами були:

- популяризація нац.-державницьких поглядів через різноманітні виступи, лекції, індивідуальні розмови, публікації у пресі;
- безпосередня громад. праця в окремих місцевостях;
- залучення укр. нас. до нац. маніфестацій, які відбувалися у Л./п. УСС, та участь у заходах, що їх проводили в краї;
- поширення укр., зокр. стрілец., періодики й окремих видань;
- орг-ція стрілец. концертів і вистав;
- допомога, в т. ч. кадрова, різноманітним укр. інституціям та окремим діячам у налагодженні їхньої діяльності;
- орг-ція укр. шкільництва та його матеріальна підтримка;

- впровадження укр. мови урядування в органах місц. влади;
- орг-ція курсів ліквідації неграмотності, читальень, б-к, культ.-просвітн. та екон. т-в, аматор. гуртків;
- юрид. допомога місц. нас. та захист його від зловживань військ. влади.

Свідченням нац.-політ. спрямованості Л./п. УСС були відповідні акції або стрілець. формації загалом, або її окремих підрозділів. Так, коли у 09.1915 австр. преса опублікувала план утворення Польщі в складі не тільки Польс. кор-ва, а й цілої Галичини та деяких укр. тер., відвойованих від Росії, старшин. корпус УСС на своїх зборах 19.09.1915 запротестував проти посягань на права укр. народу та його тер. У 11.1916, після проголошення польс. д-ви на відвойованих у Росії землях та указу австр. цісаря про поширення автономії Галичини на користь поляків, стрілець. середовище вперше висловило сумнів про доцільність подальшого існування своєї формації.

Низку стрілець. демаршів актуалізували революц. події 1917 на Наддніпрянщині, де формувалася укр. державність. Почастішали випадки переходу стрільців на бік УЦР. Пропаганда за розпуск Легіону знаходила дедалі сприятливіший ґрунт. Як наслідок, 26.05 в Коші відбулася розширена нарада делегатів від усіх стрілець. формацій під кер-вом сот. Д. Вітовського, де вкотре дискутували щодо майбутнього УСС. 31.05.1917 у м. Відень ств. таємний укр. військ.-революц. гурток, що складався зі старшин УСС і старшин-українців австр. армії, які пропагували відірвання укр. земель від Австро-Угорщини і прилучення їх до Наддніпрян. України. Приблизно в той самий час з ініціативи хор. В. Кліма в тех. сотні УСС створили таємну орг-цію підстаршин, а в Коші УСС організували гурток стрільців, який восени 1917 назвали К-том нар. праці.

Дві таємні наради УСС відбулися в 12.1917. На першій з них старшини й представники стрільців Коша 7.12 обговорили питання про об'єднання укр. земель, котрі перебували під владою Австро-Угорщини, з УНР та пере-

творення Легіону УСС у зав'язок Укр. нар. армії. Під час 2-ї наради, яку 11.12 провели старшини фронтових формацій, ішлося про розірвання зв'язків з Австро-Угорщиною і перехід УСС на службу до УЦР. Від ліквідації Легіону УСС уберегла лише відповідальність стрілецтва за долю краю.

На стрілець. чинник змушені були зважати зх.-укр. політики. Так, 24–25.07.1917 у Відні під головуванням Ю. Романчука відбулася нарада за участю укр. парламентарних послів і чл. палати панів, чл. УБУ, делегатів від УСС, а також представників УНДП, УРП, УСДП, СВУ та укр. студент. молоді. У ході дводенних дискусій нарада дійшла висновку, що справа Легіону УСС тісно пов'язана з низкою важливих політ. питань (зокр. обговорювали проблему польс. небезпеки), тому його ліквідація – недоцільна. Ще одна нарада щодо існування і призначення Легіону УСС за участю УПР, Центр. управи (до 25.07.1917 – Укр. бойова управа) УСС і представників усіх стрілець. підрозділів відбулася у м. Відень 5–6.02.1918. За підсумками її роботи було заявлено, що УСС по-стали як добровільна формація в ім'я держ. самостійності укр. народу та для його визволення з чужої неволі й тому мають дотримуватися цієї ідеї аж до її здійснення. Також наголошувалося на недопустимості використання Легіону для досягнення мети, що суперечить укр. нац. інтересам.

Ухвалені на віден. нараді рішення дещо заспокоїли стрілець. середовище, однак не вирішили проблеми. За таких умов підхор. Д. Паліїв ще раніше запропонував компромісний проект: створити в австро-угор. армії таємну орг-цію українців, котра за потреби виступила б як організована збройна сила – як на ЗУЗ, так і на допомогу УНР. Таємна нарада обраних старшин УСС наприкінці 01.1918 схвалила його, однак зх.-укр. політ. провід розцінив це як держ. зраду. Можливо, цього разу стрілець. підрозділи проігнорували б думку проводу, однак на заваді реалізації плану став їхній похід на допомогу УНР.

Загалом УСС не лише відмежувалися від австрофіл. політики своїх

провідників, а й відверто критикували її. Траплялося, що стрілец. протести набували різних форм. Так, у 03.1917 обурені постійними суперечками в політ. проводі 77 старшин УСС публічно звернулися до нього з рішучою вимогою негайного порозуміння. Водночас січове стрілецтво брало до уваги існуючі умови, тому намагалось зберегти щодо провідників певну лояльність і не допустити розколу в сусп-ві.

Значний авторитет і повагу в стрілец. середовищі мав І. Франко, твори якого стали програмовими гаслами для стрільців і котрий благословив свого сина П. Франка до лав укр. легіону. У 11.1915–03.1916 І. Франко лікувався в Приюті для хорих і виздоровів у УСС у Львові. Коли він помер, на знак скорботи в усіх стрілец. частинах приспустили нац. знамена з чорними стрічками, а на похорон з фронту прибула делегація УСС, якій випала честь виносити домовину Каменяря з хати та супроводжувати його на Личаків. кладовище.

У стрілец. середовищі існував справжній культ Т. Шевченка. Свідченням цього були щорічні шевченківські свята, які проводили в Л./п. УСС, як правило, спільно з цивільним нас., і які завжди перетворювалися у величаві нац. маніфестації.

Безперечно, що без воєн. гарту, через який пройшли УСС, без високої хвилі патріотичного і визвол. піднесення, яке вони викликали в сусп-ві, була б неможливою Листопадова 1918 нац.-демократ. революція. Її виплекало і підготувало стрілец. середовище; вона стала триумфом стрілец. ідеї, логічним результатом 4-річної б-би та діяльності УСС.

Відродивши й перейнявши традицію укр. війська, стрілец. Л./п. УСС разом з тим став осередком перших кадрів політично свідомого старшин. корпусу пізніших укр. армій. З почину УСС постали київські Січові стрільці та УГА, які відіграли значну роль у визвол. змаганнях 1917–23. Після створення ЗУНР Легіон УСС організаційно належав до групи “Схід” УГА і в 01.1919 був переформований на 1-шу бригаду УСС з одного, згодом 2 полків піхоти УСС і

допоміжних відділів. Командував 1-ю бригадою УСС от. О. Букшований.

Після важких невдач нац.-визвол. б-би УСС були активними учасниками подій у краї, стали ініціаторами відновлення і розбудови зруйнованого військового та ворожими окупаціями укр. нац. життя. Колиш. УСС брали участь на всіх ділянках нац. роботи. Всюди вони несли з собою нові почини, творчу думку та прагнення до праці. Їх можна було побачити серед чл. УВО, ОУН, УГА, у кривавім бою укр. д-зії “Галичина” під м. Броди (нині Львів. обл.). Були вони в різних політ. партіях, кооп. орг-ціях, культ.-просвітн. установах. Окремі колиш. стрільці взяли активну участь у процесі нац.-культ. відродження Наддніпрян. України 1920-х, сприяли розбудові укр. інституцій в еміграції. Їхня подвижницька діяльність – приклад духу, енергії та самопожертви. А стрілец. ідея стала тим животворним вогнем, що й досі дає насагу борцям за волю України. Свідченням цього є Герої Небесної Сотні, котрі загинули під час Революції Гідності, та укр. бійці, які 2014–19 відважно воюють на фронтах рос.-укр. війни. Спадкоємність добровольчої традиції УСС чітко прослідковується в таких укр. військ. підрозділах, сформованих із добровольців, як “Азов”, “Айдар”, “Дніпро”, Добровольчий укр. корпус, “Донбас”, “Тернопіль” тощо.

Літ.: Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. Львів, 1936; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Литвин М., Науменко К.* Історія галицького стрілецтва. Львів, 1990; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955.

Микола Лазарович

ЛЕГІОН УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ НА ВОЛИНІ. Зразком героїчної б-би за Укр. д-ву на поч. 20 ст. був Легіон УСС. Проте укр. січовики відстоювали незалежність своєї д-ви не лише зі зброєю в руках, але й провадили широку культосвіт. діяльність, зокр. на Волині, куди, з метою відкриття укр. початков. шкіл у селах, на поч. 02.1916 виїха-

Невідомий усус біля школи
ім. І. Франка
в м. Устилуґ

Четар УСС М. САЄВИЧ веде дітей
із с. Острівок до школи
в м. Володимир-Волинський

Школа, заснована УСС
м. Микуличі

ли старшини УСС – сот. Д. Вітовський, чет. М. Саєвич і М. Гаврилко.

З перших днів січовики опинилися там у скрутному становищі. Події ПСВ спричинили в краї нужду й голод. Селяни побоювалися, що відкриття шкіл ляже новим тягарем на їхні плечі. Січовики проявляли максимум терпіння, неабиякий такт і за таких умов переконували місц. нас. у потребі відкриття укр. шкіл для дітей. Гостро постало й кадрове питання: не вистачало укр. вчителів. За сприяння Львів. бюро культурної помочи сюди 1916–17 було направлено вчителів з Галичини. Ще однією проблемою стала нестача укр. книг, зошитів, шкільн. приладдя. Ізнову на допомогу прийшло згадане Бюро. Зокр. у 10.1916 чет. М. Гаврилко привіз зі Львова для шкільн. б-ки 270 книг. Уже 1917 на Волині працювало понад 50 початков. шк. При шк. функціонували курси для неграмотних. Однак 1918 січові стрільці були відкликані з Волині, що завадило продовжити цю важливу діяльність. Проте результатом їх роботи в краї стало значне зростання укр. нац. свідомості серед місц. нас.

Літ.: І. К. Сотник Дмитро Вітовський на Волині // ЛЧК. 1932. Ч. 2. С. 7–11; Ро-

манків І. Культурно-освітня праця УСС на Волині // ЛЧК. 1935. Ч. 3. С. 12–15.

Олена Гайдукевич

“ЛЕГІОН. ХРОНІКА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ 1918–1919” – документально-ігровий фільм про історію створення та діяльність Легіону УСС та УГА. Реж. – Т. Химич, автор сценарію – О. Пагіря, композитор – Л. Соломченко, наук. консультанти – В. Кметь, О. Стецишин. Вир-во Invert Pictures за підтримки ГО “Українська Галицька Асамблея” (2015).

Олег Стецишин

ЛЕГКУН**Іван Миколайович**

(30.06.1898–12.12.1921) – четар УГА. Н. у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) у сім'ї сільс. господаря. 1909–14 навч. в укр. держ. г-зії м. Кіцмань, свідоцтво зрілості отримав 17.05.1918.

Воював як четар 95-го полку піхоти на Сх. та Італ. фронтах. Записався на студії на філос. ф-т Чернів. ун-ту. Після розпаду Австро-Угор. монархії 12.02.1919 став на службу в укр. армію як хорунжий УГА. Пішов на протипольс. фронт з м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) разом з похідною сотнею. 1.08.1919 іменованний четарем піхоти 3-го корпусу УГА. Воював проти більшовиків і денікінців у складі скорострільної сотні 2-ї Коломий. бригади УГА. Навесні 1920 потрапив до польс. полону. Був інтернований у таборі м. Тухоля (нині Польща), звідки втік 28.03.1921. Через Німеччину повернувся на Буковину; важко хворів на туберкульоз (занедужав у залитих холодною водою окопах на фронті).

П. і похований у м. Кіцмань.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Од. зб. 35.

Літ.: Всячина // Робітник. 1921. 22 груд.; *Лакуста* С. Пам'яті героїв // Час. 1931. 31 берез., 21 квіт.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 331.

Володимир Старик

ЛЕДЕРЕЙ**Ернест**

(д. і м. н. і с. н.) – майор армії Швейцарії, представник Міжнар. Червоного Хреста.

У 11.1919 під час епідемії тифу серед вояків УГА та ДА УНР перевіз на тер. Поділля санітарний поїзд із медикаментами. Відвідав шпиталі в м. Жмеринка, Могилів-Подільський (обидва нині Вінниц. обл.), Кам'янець-Подільський, Проскурів (нині Хмельницький, обидва Хмельн. обл.). У 01.1920 звіт про поїздку опублікував у час. "Revue Internationale de la Croix Rouge" (ч. 13, Женева). Описав масштаби епідемії тифу, катастрофічне становище мед. служби на Поділлі. Закликав уряди країн Зх. Європи надати допомогу українцям для припинення епідемії.

Літ.: *Грушевський* М. Горе України. Лист до американських українців // Свобода. 1920, 10 цвіт.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 491–492; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 217–221; *Шанковський* Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 254.

Богдан Паска

ЛЕЖОГУБСЬКИЙ**Теодозій Антонович**

(23.01.1869–27.03.1919) – греко-католик, священик, громад. діяч. Далекий родич М. Шашкевича. Н. у с. Рибники (нині Березан. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Львів. духовній семінарії. Висвячений 24.12.1893. Душпастирював у м. Львів: сотрудник П'ятицької церкви (1894–1903), капелан жін. монастиря (1903–06), катехит 2-ї реальної шк. (1906–19), дир. г-зії сестер василіанок (1914–19). Чл. Гол. виділу, заст. голови т-ва "Просвіта", голова просвітньо-орг. комісії. Чл. Гол. виділу Руського пед. т-ва (з 1912 – УПТ), Окружної шкільн. ради у Львові. Діяч УНДП, чл. її НК.

Під час РСВ проживав у м. Відень. Учасник укр.-польс. мирних переговорів, які проводили представники УНР-ди ЗУНР в 11.1918 у Львові. 23.12.1918 польс. влада намагалася арештувати Л., однак через важку хворобу його залишено під наглядом удома.

П. у м. Львів.

Літ.: *Павлишин* О. Лежогубський Теодозій // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів, 2012. Т. 4. С. 79–80.

Олег Павлишин

ЛЕЙЗОРІК**Олекса**

(1898–01.09.1919) – селянин, вояк УГА. Н. у с. Дідушичі (нині с. Малі Дідушичі Стрий. р-ну Львів. обл.).

Стрілець 11-ї бригади УГА. Воював у Галичині й Наддніпрянщині. Поранений у бою з більшовиками в Ольгопільському пов. Подільської губ.

Похований на цвинтарі м. Вапнярка (нині смт Томашпіль. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: *Гайдукевич* О. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 113.

Олег Павлишин

ЛЕЖОГУБСЬКИЙ
Теодозій Антонович

“ЛЕМКІВСЬКІ РЕСПУБЛІКИ” – не-офіц. назва держ. утворень на Лемківщині, (Народні Ради), які виникали під впливом нац.-визвол. змагань українців наприкінці 1918 – на поч. 1919. В історіографії вони фігурують під кількома назвами: Вислоцька, Команчанська, Східнолемківська (проукр.) та Західнолемківська, Лемко-Русинська, Фльоринська (москвофільські).

Лемки, як найзахідніша укр. етногр. група, не залишились осторонь нац.-визвол. подій 1918–19, підтримали загальнонац. процес укр. державотворення. 3.11.1918 з ініціативи о. М. Тесли й учителя Г. Судомира скликано зібрання селян с. Вислок Великий Сяноц. пов. (нині Польща), на якому о. П. Шпилька зачитав прокламацію УНРади в м. Львів і закликав присутніх долучитися до творення Укр. д-ви. Народа постановила, що в м. Сянок (нині Польща) не може бути заснована повітова УНРада з огляду на польсь. військо; було вирішено сформувати повітову УНРаду для Сяноц. пов. з осідком у с. Вислок Великий. Її головою обрано о. П. Шпильку, а вчителя Г. Судомира – кер. Укр. повітов. комісаріату. Було схвалено, щоб усі делегати сіл, які прибули на зібрання, ввійшли до складу новоств. повітової УНРади. П. Шпилька підібрав собі пом. – свого брата богослова Т. Шпильку, Г. Судомира та суддю І. Куцілу родом з м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Прийнято рішення, що Повітова Нац. Рада має збиратися на засідання щотижня. На зборах 4.11.1918 ухвалено заснувати озброєну поліцію з метою підтримання спокою та порядку; її командантом призначено А. Кира, купця із с. Команча (нині Польща), колиш. австр. фельдфебеля. На перших зборах доручено кер. повітового комісаріату обов'язок настановити нові громад. управи, записягти їх на вірність Укр. д-ві, у всіх шк. запровадити навч. укр. мовою. Збори схвалили вигляд і зміст печатки, яка була без герба, округлої форми з написом: “Комісаріат повіта Сяніцького у Вислоці Великій”. Окружний комісаріат включав 35 сіл. На останній нараді повітової УНРади (с. Команча,

12.1918) схвалено здійснити спробу заручитися підтримкою хоча б одного укр. військ. старшини; о. П. Шпильку призначено делегатом до м. Будапешт з метою дослідження таборів демобілізованих вояків та отримання згоди від укр. старшин брати участь в обороні Лемківщини. За результатами поїздки до с. Вислок Великий привезено 12 підофіцерів, які запряглися вірно служити Укр. Д-ві. Однак такі кроки не вирішили проблему орг-ції ЗС. Пізніше о. П. Шпилька відбув до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) на аудієнцію до Д. Вітовського з проханням про військ. допомогу.

Укр. нац.-визвол. рух міцнів та охоплював щораз більшу тер. зі сх. на зх. 16.11.1918 у с. Гладшів Горлиц. пов. (нині Польща) відбувся багатолюд. не віче за участю бл. 2 тис. осіб, на яке з'їхалися делегати лемків. громад Новосончів., Горлиц., Грибів., Ясел., Кроснен. пов., а також із Закарпаття. На зібранні одноголосно прийнято рішення, що нас. Лемківщини прагне з'єднатися з Україною. Місц. укр. інтелігенція з ініціативи З. Дороцького та ін. скликала 27.12.1918 зібрання лемків у с. Мушина (нині Польща). На збори з'явилися бл. 10 укр. священиків, стільки ж впливових селян, а також декілька вчителів та урядовців, які проводили серед селян роз'яснювальну роботу. Зауважено, що росіяни для лемків чужі, як чехи й поляки. Було вирішено, що всі лемків. громади повинні зняти старих війтів і громад. ради, вибрати нових, які б захищали укр. нац. інтереси. Ухвалено, що Лемківщина має від'єднатися від Польщі та долучитися до Сх. Галичини. Цю акцію повинні були підтримати 26 лемків. громад Мушин. суд. повіту, 30 – Грибів. пов., кілька громад Новосончів. пов. та майже всі лемків. села з угор. сторони. Вони зобов'язалися вислати до всіх громад своїх делегатів, обрати т. зв. начальника Лемківщини, під кер-вом якого ухвалити й провести відокремлення від Польщі та прилучення до Сх. Галичини. Під впливом цього віча активізувалися укр. нац. домагання в окремих лемків. громадах. Їх представники (зокр. Лелюхів, Мілік, Злоцьк, Щавник, Ястрабик) поча-

ли знімати війтів та обирати нових, які перебували в опозиції до польсь. властей. Під впливом укр. нац. піднесення у с. Святкова Велика Ясел. пов. (нині Польща) ств. Руська Нар. Рада, яку очолив місц. парох о. П. Каламунецький.

У б-бі за ідею укр. державності частина лемків активно підтримувала орг-цію військ. формувань УГА, яка на Лемківщині була представлена лівим крилом Пд.-Зх. фронту, групою “Лютовиська” (команд. чет. Ю. Дякунчак). Група не творила суцільного фронту, а тільки виставляла застави вздовж р. Сян, яких на 01.1919 було 5. Найсильніша бойова група розташовувалась у с. Чорна (нині Польща) і мала 4 сотні (кожна бл. 150 стрільців). Сотні були дислоковані в лемків. с. Мочари (команд. чет. Татомир), Задвір'я (команд. чет. Мороз), Телешниця Ошварова (команд. чет. Денис), Телешниця Сянна.

Т. зв. Вислоцька (Сх.-лемків.) республіка проіснувала до 24.01.1919, коли поляки захопили с. Команча. Лемки зазнали особливої наруги й знущань з боку поляків. Було заарештовано всіх новопоставлених громад. комісарів і найактивніших селян, проведено ревізії у помешканнях лемків. інтелігенції, в околиці с. Мушина навіть оголошено стан облоги. Першою жертвою боїв за укр. державність на Лемківщині був І. Бичок, убитий у битві біля с. Щавне (нині Польща) 17.12.1918 (похований на цвинтарі біля церкви с. Прилуки на Лемківщині). Серед ін. захисників укр. державності на Лемківщині в цьому ж селі поховані селяни І. Корнафель та Ф. Чура, обоє з Прилук. На цвинтарі в с. Команча є могили коменданта місц. жандармерії Щуровського та жандарма Федора, які загинули під час боїв за залізн. вокзал та станицю жандармерії у Команчі 19.01.1919.

У с. Щербанівка біля Прилук (нині Польща) поховано коменданта станиці жандармерії в с. Манів (нині Польща) Г. Чолача. У с. Щавне Сяноц. пов. є могили 2 жандармів, які прибули з м. Будапешт, завідували жандарм. станицею і загинули 23.01.1919. На Сяноц. цвинтарі в спільній могилі захоронені стрільці УГА О. Подоляк, брати Собків –

учасники битви біля м. Устрики-Долішні (нині Польща) в 12.1918.

Одночасно з нац. рухом проукр. х-ру на Галиц. Лемківщині розгортався і визвол. рух під впливом москвофілів. У 11.1918 в с. Криниця ств. Руська рада для Новосончів., у с. Гладішів – для Горлиц., Ясел. і Кроснен., у с. Сніниця – для Грибів. пов. Об'єднавав усі ради Верховний лемків. союз у м. Горлиці, президентом якого був о. М. Юрчакевич, парох с. Чорне. 5.12.1918 у с. Флоринка (всі нині Польща) дійшло до проголошення т. зв. Зх.-лемків. Республіки; сформовано “руський уряд” на чолі з президентом Я. Качмариком, який керував усім москвофіл. політ. рухом на Лемківщині. Вона проіснувала до кін. 03.1920, коли польсь. влада арештувала її вождів і закінчилася суд. процесом проти них, який відбувся в м. Новий Сонч 1921. Усіх 3 обвинувачених, оборонцем яких був укр. суддя Л. Ганкевич, звільнили. Після спроб здобути визнання своєї діяльності від польсь. властей Руська рада наладнала зв'язки з преставниками Пряшівської нар. ради. 21.12.1918 відбувся спільний з'їзд у м. Кошице (нині Словаччина), на якому домовилися про злиття обох рад у єдиний орган – Карпаторуську нар. раду з осідком у м. Пряшів (нині Словаччина). Згодом виникла ідея приєднати Галиц. Лемківщину до новоств. ЧСР. 23.01.1919 делегація лемків у складі А. Гагатки, О. Волошиновича (із Сянока) та М. Грабця (з с. Лупків (нині с. Старий і Новий Лупків, Польща)) вела переговори з військ. властями в Кошице і від ім. нас. Галиц. Лемківщини передала прохання про приєднання краю до ЧСР. У 05.1919 прохання про прилучення Галиц. Лемківщини до ЧСР представники Центр. Руської Нар. Ради Г. Жаткович та А. Бескид вручили Президентові ЧСР Т. Масарику. Спочатку існування т. зв. Зх.-лемків. Республіки польсь. уряд толерував, бо її діяльність була спрямована проти укр. руху, однак від моменту, коли представники Лемківщини започаткували заходи для приєднання Лемківщини до ЧСР, поляки стали придушувати цей рух.

Окремий осередок нац.-визвол. руху на Закарп. Лемківщині утворився 8.11.1918 у с. Любовня (нині м. Стара Любовня, Словаччина), де під проводом о. О. Невицького було скликане велике віче, на якому прийнято рішення про відокремлення Закарпаття від Угорщини та приєднання до України, обрано Руську Нар. Раду (голова – М. Михалич, секретар – о. О. Невицький, чл. – М. Біс, Й. Хром'як, д-р Торонський, Завадський та ін.). З ініціативи Ради учасники зібрання ухвалили відозву, в якій підкреслили соборність укр. народу. У 11.1918 центр Руської Нар. Ради було перенесено до м. Пряшів, а її головою став прихильник москвофіл. руху А. Бескид, який намагався змінити х-р діяльності Ради й почав активно пропагувати серед лемків ідею приєднання Лемківщини до ЧСР, яка фактично визріла й розвинулася серед емігрантів у США. А. Бескид скликав своїх прихильників зібратися у м. Кошице, де 21.12.1918 було проведено офіц. злуку Пряшів. Руської Нар. Ради та москвофілів з галиц. частини Лемківщини в одну орг-цію – Карпаторуську Народну Раду. Чл. її були в основному каноніки Пряшів. капітули, серед яких: о. І. Хапат, о. Й. Войтович, о. С. Смандрай, о. М. Руснак, о. І. Короткокий, о. І. Кізак. 7.01.1919 А. Бескид зі своїми прихильниками ухвалили в Пряшеві злуку Прикарпат. Русі з ЧСР, що викликало обурення та численні протести серед лемків. У результаті 31.01.1919 у Пряшеві відбулися збори, на яких знову задекларовано нац. позицію Руської Нар. Ради, а її головою о. О. Невицький у своїй промові вкотре представив волю народу, висловлену на окружних вічах, зауваживши, що все Закарпаття і Лемківщина урочисто виголошують, що прилучаються до України.

Серед ін. осередків нац. б-би в закарп. частині Лемківщини виокремлювалося м. Свидник (нині Словаччина), де головою Нар. Ради був учитель І. Поливка. Ця Рада стала відома як Маковицька республіка, до якої долучилися і представники галиц. лемків.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк.

Львів; Івано-Франківськ, 2008; *Любчик І. Д.* Етнополітичні процеси на Лемківщині наприкінці XIX – 30-х рр. XX ст.: проблема національної самосвідомості. Івано-Франківськ, 2009.

Ігор Любчик

ЛЕНСІНГ

Роберт

(Lansing Robert; 1

7.10.1864–30.10.1928)–держ. діяч, дипломат США. Н. у м. Вотертаун (шт. Нью-

Йорк, США). Випускник Амхерст. коледжу (1886). Провадив юрид. практику в м. Вотертаун. Як фахівець із міжнар. права брав участь у кількох міжнар. арбітражах між США та Великою Британією з питань китобійного промислу в Берінговому морі, про кордони Аляски, про рибальство в Пн. Атлантиці. 1914 Президент США В. Вільсон призначив Л. радником Держ. департаменту. 1915–20 – держ. секретар США.

Вважав перемогу Німеччини в ПСВ загрозовою для інтересів США, виступав за сприятливий нейтралітет стосовно Антанти, а згодом і за участь США у війні проти Німеччини. У 10.1918 наголосив на недостатності надання австро-угор. урядом автономії чехам, словакам та пд. слов'янам, що прискорило розпад Австро-Угорщини. 1919 очолював амер. делегацію на Паризькій мирн. конф. Вважав, що українці нездатні створити д-ву.

ЛЕПКАЛЮК
Михайло Юрійович

Заявляв, що “Америка визнає тільки одну неподільну російську націю, яка повинна бути зфедерована у своїй внутрішній політиці на зразок США”. Влітку 1919 наклав ембарго на вивіз до України для ДА УНР та УГА закуплених укр. дипломатичною місією в м. Париж у Ліквідаційної комісії експедиційної амер. армії в Європі одягу, взуття та ліків на 8,5 млн доларів США. Не вважав створення Ліги Націй важливим кроком для післявоєн. світов. порядку; у цьому питанні ввійшов у суперечність із В. Вільсоном. Після відставки продовжив займатися адвокат. практикою.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на кладовищі Бруксайд м. Вотертаун.

Літ.: Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 316; Dawley A. Changing the World: American progressives in war and revolution. Princeton, 2003.

Богдан Паска

ЛЕПКАЛЮК

Михайло Юрійович

(01.09.1887–16.01.1936) – правник, старшина УСС та УГА. Н. у с. Старий Косів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Коломий. г-зії. Випускник правн. ф-ту Віден. ун-ту. Пройшов суд. практику в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) та Вишніця (нині Чернів. обл.).

Під час РСВ – старшина австр. армії, домігся переходу в УСС. У чині поручника (1.03.1919) служив в УГА, у її складі перейшов за р. Збруч. 1920 – військ. слідчий в охороні Гол. отамана Армії УНР С. Петлюри, служив у прокурор. відділі. Після війни здобув докторат з права, працював суддею у м. Галич (нині Івано-Франк. обл.). Діяльний у громад.-культ. житті.

П. і похований у с. Старий Косів.

Літ.: А ми твою стрілецькою славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. Т. 4. Вінниця; К., 2009.

Степан Кобута

ЛЁПКИЙ

Анатоль Миколайович

(1868–08.10.1949) – суддя, адвокат, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Суддя, адвокат у м. Косів (нині Івано-Франк. обл.).

Держ. повітовий комісар ЗУНР у Косові (12.1918–05.1919). 1920–30-ті – суддя у м. Старогард-Гданський, адвокат у м. Тчев на польс. Помор'ї.

П. у м. Тчев.

Літ.: Лев В. Богдан Лепкий. 1872–1941. Життя і творчість. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1976. С. 79; Наші втрати // Правничий вісник. Нью-Йорк, 1963. Кн. 2. С. 222.

Олег Павлишин

ЛЁПКИЙ

Богдан Сильвестрович

(псевд. і крипт.: Нестор, Л. Богдан, Б. Л. та ін.; 09.11.1872–21.07.1941) – письменник, літ. критик, перекладач, публіцист, педагог, громад.-культ. діяч.

Брат Л. Лепкого. Н. у с. Кривеньке (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Віден., Львів., Краків. ун-тах. Почесний чл. НТШ (1932).

Під час РСВ – на еміграції, працював у ред. час. “Вістник СВУ” (Відень), у Культ. раді. З осені 1915 мобілізований до праці в нім. таборах для військовополонених. Тоді ж упорядкував зб. “Сім пісень для вояків” (1915), написав численні нариси про війну та поезії на

стрілець. тематику, серед них – “Воєнна читанка” (1915), “Тим, що полягли” (1916). Автор слів воєн. пісень, зокр. “Чуєш, брате мій” (“Журавлі”) – популярної в УГА та ДА УНР похоронної пісні, яка була в репертуарі Укр. респ. капели під кер-вом О. Кошиця. Проводив активну видавничу й культ.-просвітн. працю серед укр. полонених рос. армії у м. Ветцлар (нині ФРН). 1919 працював у Військ.-санітарній місії УНР у Німеччині, яка розсилала полонених додому. Після ліквідації таборів навесні 1920 проживав біля м. Берлін, був головою Укр. допомогового к-ту і К-ту опіки над утікачами. 1919–22 друкувався у час. “Шлях” (м. Зальцведель (нині ФРН)), “Українське Слово” (Берлін); порушував гострі проблеми тогочасної політики (“Не будемо рабами”, “Під знаком з’єдинення”, “Трагедія України”, “Національна свідомість та ін.).

З 1925 – у м. Краків (нині Польща), з 1926 – кер. каф-ри укр. л-ри новоств. ф-ту слов’ян. студій у Краків. ун-ті, надзвичайний проф. (з 1932). 1938–39 – чл. польс. сенату в м. Варшава. Автор численних поетичних зб. (“Осінь” (1902), “З глибин душі” (1909), “Доля” (1915) та ін.), істор. романів (трилогія “Мазепа”, 1926), літературознавчих праць, видавець творів укр. класиків л-ри, зокр. Т. Шевченка (“Повне видання творів у 5 т.”. К., Лейпциг, 1919–20; “Гайдамаки”. Ветцлар, 1920) та ін.

П. і похований у м. Краків.

Літ.: Білик Н. Богдан Лепкий у духовному відродженні українського народу. Тернопіль, 1999; Гей не дивуйтесь... Воєнні пісні. Львів, 1922; Кузьменко О. Фольклорні ремінісценції воєнних поезій Б. Лепкого (з історії народного життя пісень “Що то за грім, осінній грім”, “Чи то буря, чи то грім”) // *Studia Methodologica*. 2017. Вип. 44. С. 123–132; *Погребенник В.* Україна в поетичній творчості Богдана Лепкого // *Визвольний шлях*. 1998. № 10. С. 1203–1210; *Погребенник Ф.* Наша дума, наша пісня...: нариси-дослідження. К., 1991. С. 183–190; *Сивіцький М.* Богдан Лепкий. Життя і творчість. К., 1993.

Оксана Кузьменко

ЛЕПКИЙ

Лев Сильвестрович

(псевд.: Зиз, Зизик, Льюно, Оровець, Швунг, Леле, Ле-Ле, Л. Л. та ін.; 07.12.1888–28.10.1971) – поет, прозаїк, композитор, публіцист, ред., видавець, художник, громад. діяч. Брат Богдана й Миколи Лепких. Н. у с. Поручин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Випускник Бережан. г-зії (1907). Навч. у Львів. ун-ті, Краків. акад-ї мист-в. Співорганізатор

“Січей” на Бережанщині, хорових і драм. гуртків.

Поручник резерву австро-угор. армії. Один з перших організаторів Легіону УСС. Служив у 3-му курені УСС, де у званні поручника був командантом кінної сотні. Активний чл. Артистичної горстки і Пресової кватири УСС. Належав до першого штабу т. зв. Лицарства залізної остроги (1916). 1918–19 воював у складі УГА. Ініціатор (разом з худ. І. Іванцем) запровадження стрілецької шапки-“мазепинки” й відзнак, прийнятих для УГА (1918). Розробив низку проєктів пам’ятників на могилах січових стрільців, зокр. в с. Винники (нині в складі м. Львів). Співорганізатор Т-ва охорони воєн. могил.

Написав музику до пісні “Журавлі” (1914) на слова Б. Лепкого, стрілецької пісні: “Ой видно село”, “Коби скорше з гір Карпатів”, “Маєва нічка”, “Бо війна війною”, “Казала дівчина” (1915–16), “Колись, дівчино мила” (1917), “Група

ЛЕПКИЙ
Микола Сильвестрович

“Схід”, “Ми йдемо вперед” (1919) та ін. Автор поезій, публіцист. тв., спогадів, нарисів з історії визвол. змагань, хроніки УСС та УГА, літ.-критичних статей, фейлетонів та ін. Співзасн., чл. дирекції і ред. (1922–39) вид-ва “Червона Калина” у Львові, видавець ЛЧК, сатирично-гумористичних ж. “Комар”, “Будяк”, “Жорна”, “Зиз” (1925–28). 1931–39 – дир. укр. курорту в с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

З поч. ДСВ переїхав до м. Краків (нині Польща). 1944 емігрував до Австрії, згодом – до Німеччини, 1949 – до США. Ред. вид-ва “Червона Калина” в діаспорі.

П. у м. Трентон (шт. Нью-Джерсі, США). Похований на цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі). У с. Поручин встановлено меморіальну дошку на честь Л. (1992).

Тв.: *Лепкий Л.* Твори. Тернопіль, 2001.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Лев Лепкий в історії української культури. Тернопіль, 1999.

Оксана Дрогобицька

ЛЕПКИЙ

Лев-Ростислав Богданович

(10.03.1898–11.08.1965) – бібліотекар, громад. діяч. Н. у м. Бережани (нині Терноп. обл.). Д-р хімії. 1916–18 – учасник СВУ (Німеччина).

Від 1919 – у м. Берлін: урядовець укр. посольства, співробітник Укр. військ.-санітарної місії. 1945–48 – бібліотекар УВУ в м. Мюнхен (нині ФРН). Згодом емігрував до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Мельничук Б. Лепкий Лев-Ростислав Богданович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 349.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ЛЕПКИЙ

Микола Сильвестрович

(21.11.1878–01.01.1945) – педагог, політ. і просвітн. діяч, прозаїк-документаліст. Брат Богдана і Левка Лепких. Н. у с. Кругулець (нині Кругулець Гу-

сятин. р-ну Терноп. обл.). Від 1879 – у с. Поручин, 1891 – у с. Жуків (нині обидва Бережан. р-ну Терноп. обл.). Навч. у г-зії в м. Бережани. 1901 склав випускні іспити в м. Перемишль (нині Польща). Студіював право в Краків. ун-ті, філософію – у Львів. ун-ті. Активіст т-ва “Академічна громада” в м. Львів. Учасник хору “Бандурист”, з яким виступав у селах і містах Галичини. Від 1906 – учитель укр. мови в польс. держ. г-зії м. Бережани. 1907–38 – учитель укр. мови в 2-й польс. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Співорганізатор і чл. повітової УНРади (1918) у Станіславові, учасник орг-ції укр. театру, сприяв активізації читалень “Просвіти” (від 1918 – голова, згодом – заст. голови цього т-ва в Станіславові); головував у муз. т-ві “Боян”. Діяльний у т-вах “Українська бесіда”, “Сокіл”, ін. нац. об’єднаннях. 1928–29 – дир. учител. жін. г-зії сестер василіанок. До 09.1939 – голова “Учительської громади”, заст. голови УНДО в Станіславові. Чл. УВО.

Під час ДСВ – голова Укр. допомогового к-ту Станіславщини. Емігрував на Захід, дістався через Лемківщину і Словаччину до ДП в Австрії, звідки зять Ю. Юзвяк перевіз його до свого дому в м. Просімеріце біля м. Зноймо (обидва нині Чехія). Автор низки публікацій у пресі, мемуарно-щоденникового твору “З воєнного записника” (рукопис).

П. у м. Просімеріце.

Літ.: Мельничук Б., Ухман І. Лепкий Микола Сильвестрович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 349.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук,
Ірина Ухман

ЛЕСИК

Василь Іванович

(01.02.1879–10.1919) – правник, старшина УГА. Н. у с. Струсів (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім’ї. Випускник г-зії м. Тернопіль (1899). Студіював право у Львів. ун-ті. Працював суд. урядником, від осені 1917 – в окружному суді Тернополя.

В УГА – від 11.1918; був однорічним виступом, суд. хорунжим (1.01.1919), суд. четарем (з 1.03.1919) польового

суду Тернопільської ОВК. Перебував за р. Збруч, служив у Команді етапу армії.

П. від тифу в м. Проскурів (нині Хмельницький).

Літ.: Жалібна книга. Поіменний спис поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 11; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307.

Петро Гуцал

ЛЕСИК

Роман

(06.01.1896–08.04.1990) – підхорунжий УСС, четар УГА, поручник ДА УНР, композитор, диригент, педагог, культ.-громад. діяч. Н. у с. Малковичі (нині Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва,

Польща). Випускник (1914) укр. чол. г-зії м. Перемишль (нині Польща); диригент гімназійного оркестру (1911–14). Опанував гру на скрипці, віолончелі й духових інструментах; основ гармонії та інструменталізації навчився від капельмейстера військ. оркестру 10-го полку піхоти австро-угор. армії чеха Червінка.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті. 24.10.1914 поблизу с. Добрівляни

(нині Стрий. р-ну Львів. обл.) отримав бойове хрещення; пройшов Карпат. кампанію, зокр. в сотні І. Коссака воював на Стрийщині. У сотні В. Сроковського брав участь у боях на г. Ключ (11.1914), у сотні З. Носковського – на г. Маківка (29.04–4.05.1915) та 29.05.1915 – поблизу с. Лисовичі (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Восени 1915 відряджений до Коша УСС, де допомагав М. Гайворонському організувати духовий оркестр, навчав стрільців грати на інструментах; заст. диригента. 1916 – співорганізатор струнного квартету (А. Баландук, Я. Барнич, М. Гайворонський, Л.). Виступав з колективом на присвяченому Т. Шевченку концерті в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), згодом у м. Стрий, Львів, Перемишль (нині Польща). 1917 розпочав навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Після проголошення ЗУНР – старшина в інтендант. відділі 2-ї Коломий. бригади 3-го корпусу УГА. Воював проти більшовиків і білогвардійців на тер. УНР, зокр. 1919 поблизу м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.) і Біла Церква (нині Київ. обл.). Перебув “чотирикутник смерті”, брав участь у 1-му Зимовому поході 1919–20. До 15.08.1920 – у Херсон. д-зії ДА УНР.

Після визвол. змагань навч. в Укр. таємному ун-ті та Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка у Львові, грав в оркестрі театру Й. Стадника. Під впливом дружини Ольги Луців, учительки за фахом, з якою народили 3 дітей – Ірину, Ігоря та Левка, відвідував Вищі пед. курси. Від 1929 вчителював у нар. шк. Жидачів. і Стрий. пов. Працював шкільним інспектором у м. Сколе (нині Львів. обл.), дир. шк. с. Великі Дідушичі (нині Стрий. р-ну) та м. Стрий. Заснував і провадив духові оркестри в с. Володимирці, Антонівка (обидва нині Жидачів. р-ну) і Корчин (нині Сколів. р-ну, всі три нині Львів. обл.).

У 08.1944 разом з родиною виїхав до Німеччини, де в англ. окупац. зоні, в таборі “Орел” м. Мюнстер (нині ФРН) учителював у шк. для дітей переселенців, організував духовий оркестр (1947); дир. ДП в м. Любек (нині ФРН). Від 1949 – у США; мешкав і працював у м. Клівленд (шт. Огайо): організа-

тор духового оркестру "Трембіта" при Спілці укр. молоді, яким з перервами диригував 10 р. (1954–75), протягом року викладав у шк. українознавства, співпрацював з Укр. музеєм-архівом. Діяльний у громад. житті, брав участь у роботі К-ту оборони обряду і традицій, від 1974 очолював Станицю братства УСС. Підготував до оркестрового виконання бл. 80 тв., скомпонував 4 зб. козац., вояцьких і нар. пісень, створив муз. картинку "Легіон УСС", "Вечір в Україні", "Весна в Україні", секстети для кларнетів і саксофонів, 12 маршів, у т. ч. марш "Поклін Шевченкові", що 27.06.1964 прозвучав на відкритті пам'ятника Т. Шевченку в м. Вашингтон (США). Автор спогадів про визвол. змагання, які зберігаються в Укр. музеї-архіві в Клівленді.

П. у м. Парма (шт. Огайо, США), де й похований 11.04.1990 на місц. укр. цвинтарі. Світлини й спогади Л. експонують у Стрий. краєзнавчому музеї "Верховина". Творчість Л. – предмет досліджень укр. науковців і музикознавців, а муз. композиції – в репертуарах провідних мистецьких колективів Стрийщини.

П. у м. Парма (шт. Огайо, США).

Літ.: Гайворонський М. Перша оркестра УСС. // ЛЧК. 1935. Ч. 12. С. 12–14; *Кікта С.* Похоронили усусуса Р. Лесика // Свобода. 1990. 21 черв. С. 4; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Молчко У.* Роман Лесик – композитор, диригент і педагог // Вісник Прикарпатського університету: серія "Мистецтво". 2004. Вип. 7. С. 131–137.

Микола Лазарович

ЛЕСНЯК

Омелян Іванович

(24.04.1882–1953) – капітан австро-угор. армії, сотник УСС, отаман УГА. Н. у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Від 1903 – кадровий старшина австро-угор. війська.

До УСС відряджений з 15-го піх. полку в 03.1916. Сприяв діяльності стрільц. фондів, передусім інвалідів і Пресової квартири УСС. Спочатку пе-

ребував при команді полку/легіону; від 18.08.1916 – команд. 1-го куреня, зокр. у бою на г. Лисоня поблизу м. Бережани (нині Терноп. обл.). 30.09.1916 біля с. Потутори (нині Бережан. р-ну) потрапив до рос. полону, який до 1918 відбував у м. Симбірськ (нині Ульяновськ, РФ).

Під час польсь.-укр. війни 1918–19 служив в УГА: від 1919 – команд. Золочів. військ. округи, пізніше – команд. 3-ї Бережан. та 12-ї бригад УГА. Брав участь у боях проти більшовиків і білогвардійців на тер. УНР. Наприкінці 10.1919 – на поч. 11.1919 за дорученням НКГА вів переговори з представниками Добармії ген. А. Денікіна про умови перемир'я. За це звинувачений у зраді, однак виправданий польовим судом УГА під проводом от. С. Шухевича. 02–04.1920 – в складі ЧУГА, команд. 2-ї бригади. Далі – при 5-й Херсон. д-зії ДА УНР. 1921–22 інтернований у таборі м. Йозефов (нині Чехія), команд. старшин. куреня. Після ліквідації табору вчителював у Словаччині.

З поч. ДСВ виїхав до м. Відень (Австрія). 1946 схоплений співробітниками МГБ СРСР. За деякими даними, після ув'язнення повернувся до м. Відень.

П. у м. Відень.

Лит.: Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Марунчака. Нью-Йорк, 1978. С. 677–678; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 76, 236, 318–319, 321, 322, 324–325, 414, 415; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 79, 90, 138, 494–505, 522, 563, 589, 592.

Микола Лазарович

ЛЕЩІЙ Северин

(07.05.1882–01.02.1944) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Чернів (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї вчителя. З дитячих років проживав у м. Войнилів (нині смт Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник АГ (1902) і філос. ф-ту ун-ту (1906) м. Львів. Викладав математику й фізику в АГ, одночасно 1913–14 – в г-зії сестер василіанок.

У 08.1914 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. артшколу, воював на Італ. фронті, став сотником. Учасник Листопадового чину в м. Золочів (нині Львів. обл.), командував гармат. кошем; 1.01.1919 отримав військ. звання отамана. Від 01.1919 – нач. старшинської шк. артилерії у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), надалі референт артилерії в ДСВС, 05.1919 – командант Золочівської ОВК. 06–07.1919 – командант збірної вишколу артилерії в м. Тербовля (нині Терноп. обл.), після переходу УГА за р. Збруч – армій. вишколу артилерії в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Потрапив у польс. полон, відданий під польовий військ. суд за звинуваченням у причетності до розстрілу членів польс. підпільної бойки навесні 1919 в Золочеві, був виправданий.

Від 1922 викладав в АГ у Львові, її дир. 1930–39 (за винятком 1931–34, коли був візитатором середніх шкіл Львів. шкільн. округу). Очололював Укр. мисливське т-во “Тур”. Восени 1939 переїхав до зайнятої нім. військами Холмщини, де вчителював. Улітку 1943 повернувся до м. Львів.

П. у м. Львів.

Лит.: Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості (1878–1978). Філадельфія; Мюнхен, 1978. С. 171.

Петро Гуцал

ЛЕЩУК Осип Микитович

(06.01.1894–28.08.1949) – педагог, письменник, теолог, священник, громад. діяч. Н. у с. Стаї (нині Стаївка Сокал. р-ну Львів. обл.). 1913 закінчив гімназійні студії у м. Перемишль (нині Польща). Навч. на теолог. ф-ті Віден. ун-ту (1913–14) і богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1915–17). Випускник Перемишл. духовної семінарії (1921).

1918–19 служив у лавах УСС, був старшиною УГА. Належав до кер-ва укр. адміністрації у м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). У м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну Львів. обл.): 1921–45 – катехит у школах; від 1933 – проф. реального г-зі; голова філії т-ва “Просвіта” (1923), Марійської дружини молоді та жіноцтва (1926). 1923 ініціював ухвалення протесту проти знищення укр. народу польс. окупантами. Брав участь у діяльності т-в “Рідна школа”, “Відродження”, Т-ва опіки над знедоленими, К-ту допомоги голодуючим в Україні. Опікун калік, сиріт. 1939–41 – парох с. Стаї.

1930-х перебував на позиціях львів. літ. групи “Логос”, дотримувався засад і принципів укр. католицизму. Близький до А. Шептицького, О. Маковея, Б. Лепкого, М. Возняка. Автор філос.-реліг. праць: “Догматика”, “Етика”, “Катехиз”, “Вишкіл Марійських дружин” (усі Львів, 1937), “Християнське виховання молоді” (Перемишль, 1939; Львів, 1994).

У ж. “Червона Калина” друкував оповідання “Американська військова місія”, “Попсований револьвер”, “В церкві”, “На квартирі” (усі 1924–29). Окремими кн. видав повісті “Криваві сліди” (Жовква, 1927; Львів, 1929; 2011) та “Пекельний хорівід” (1932), оповідання “Ждала, ждала козака” (1928) і “Ганя” (1929). Видано збір. творів Л.: “Релігійні праці” (1994), “Повісті та оповідання”

ЛЕЩІЙ
Северин

ЛЕЩУК
Осип Микитович

ЛЕГАР
Антон

(1995), "Криваві сліди. Олекса Коцур" (2011). У худож. тв. відображав сюжети з історії ЗУНР, УГА, змальовував бої УГА на Наддніпрянщині.

Наприкінці 1945 ув'язнений співробітниками органів НКВС. Закатований у в'язниці с. Божкове Полтав. р-ну Полтав. обл.

1992 у с. Стаївка відкрито музей Л.; 1994 іменем Л. названо місц. шк., встановлено пам'ятний хрест на честь Л. біля церкви Св. Михайла. 2011 вийшла друком кн. Т. Лещука "Ти є Петро-Скала" пам'яті батька.

Олег Єзрешій

ЛЕВЕНГЕРЦ

Генрик

(Loewenherz Henryk;

07 (за ін. даними – 09).03.1871–09.07.1936) – польс. політик, адвокат, депутат сейму і сенату. Н. в єврейс. сім'ї

банкіра Давида Левенгерца. Здобув освіту в г-зії м. Львів, 1889–90 навч. на ф-ті права і політ. мист-ва Львів. ун-ту, відратований за радикальні погляди. Випускник юрид. і філос. відділень Цюрих. ун-ту, д-р права. Брав участь у заснуванні Галиц. соціал-демократ. партії (1892), яка 1897 перетворилася в ППСД. З 1905 провадив адвокат. практику в м. Львів. Підтримував польс. легіони в складі австро-угор. армії.

1.07.1918 – співзасн. Гол. ради захисту Львова. 11.1918 – представник

ППСД в Польс. нац. к-ті захисту Львова, чл. президії. Чл. Тимчасового правлячого к-ту у Львові (з 23.11.1918), кер. секції юстиції. Делегат Тимчасового правлячого к-ту у Львові до Тимчасової ліквідаційної комісії у м. Краків. Делегат від польс. МЗС на Паризьку мирну конф. Депутат від ППС до Установчого сейму.

У питанні польс.-укр. конфлікту вважався між різними концепціями. Становище Л. можна визначити як опозицію до концепції кер-ва ППС щодо розв'язання укр. питання шляхом територ. автономії. На окружній конф. ППС у Львові 25–26.02.1922 підтримував позицію А. Гауснера проти надання територ. автономії Сх. Галичині, бо вважав, що це призведе до поновлення збройного конфлікту чи віддасть польс. робітників під вплив укр. селянства. У 07.1922 – чл. комісії експертів від сх.-галиц. окружної організації ППС з розробки урядового проекту закону про воевод. самоуправління для в-в з мішаним нас.

При опрацюванні мовних законів 1924 – чл. т. зв. Комісії чотирьох, ств. урядом В. Грабського для розробки проекту основ нац. політики. Після перевороту Ю. Пілсудського і короткотривалої спроби реформування політики щодо укр. меншини 1926 – чл. комісії експертів при секції Політ. к-ту Ради міністрів для справ меншин і сх. в-в. 1928 перейшов з ППС до Безпарт. блоку співпраці з урядом (ББСУ), голова регіональної групи пд.-сх. в-в, заст. голови партії для З пд.-сх. в-в. Депутат сейму 2-ї каденції та сенатор, обраний за списком ББСУ від Львів. в-ва (1930–34).

Брав участь у розробці Квітневої конституції (1935). Голова польс. групи у Виконавчій комісії міжнар. конф. Міжпарламент. союзу, заст. її голови (1935).

П. у м. Будапешт. Похований на Личаків. цвинтарі м. Львів.

Микола Генник

ЛЕГАР

Антон

(Lehár Antal;

21.02.1876–12.11.1962) – полковник УГА. Брат композитора Франца Легара. Угорець за національністю. Барон. Н. у

м. Оденбург (нині Шопрон, Угорщина) у сім'ї полкового капельмейстера 50-го піх. полку австро-угор. армії.

Випускник піх. кадет. шк. м. Відень (1893). 1894 розпочав військ. службу у званні лейтенанта. 1900 служив у Генштабі австро-угор. армії. ПСВ розпочав команд. батальйону угор. ландштурму 13-го піх. полку. Згодом командував бойовою групою "Легар", котра діяла на Італ. фронті та, до кін. війни, 106-м піх. полком.

Від 12.1918 – на службі в УГА. 1-й команд. бойової групи "Наварія". Наприкінці 12.1918 виступив проти намірів кер-ва армії провести якнайшкороше ген. наступ на Львів, оскільки вважав, що на той момент УГА була ще до цього не готова. Через це подав у відставку. Повернувся на батьківщину, був на командних посадах в угор. війську. Згодом мешкав у м. Берлін та Відень. Залишив спогади про службу в УГА, які ввійшли до кн. "Erinnerungen. Gegenrevolution und Restaurationsversuche in Ungarn 1918–1921" (1973).

П. у м. Відень.

Олег Стецишин

ЛИПА

Іван Львович

(24.02.1865–13.11.1923) – громад. і політ. діяч. Н. у м. Керч (нині АР Крим, Україна). Навч. у нар. шк. при грец. церкві, Керчен. г-зії (1880–88). 1888 вступив на мед. ф-т Харків. ун-ту. 1891 разом із Б. Грінченком, М. Міхновським співзасн. таємного т-ва "Братство тарасівців", гол. завданням якого було нац.-політ. і соц. визволення України. 1893 після розгрому т-ва заарештований; відбув 13 місяців ув'язнення. 3 р. проживав під наглядом поліції у Керчі. Випускник мед. ф-ту Казан. ун-ту (1897). Згодом працював лікарем на Херсонщині, у м. Полтава та Одеса (1902–18). Організував вид-во "Одеська літературна спілка", з 1905 видавав альманах "Багаття". Друкувався в укр. час. "Діло", "Народ", "Правда", "Буковина", "Зоря", ЛНВ, "Українська Хага" та ін. Співпрацював з одес. "Просвітою", Одес. літ. т-вом.

1917 – комісар УЦР в Одесі, засн. укр. вид-ва "Народний Стяг". За УД обіймав посаду лікаря, інспектора в Одесі. З 1919 – чл. УПСС, входив до її ЦК. 1.01.1919 призначений міністром віросповідань уряду УНР. Гол. лікар військ. мін-ва УНР та Житомир. юнацької шк. 25.01.1919 звернувся до духовенства й службовців духовного відомства з вказівкою вести все церк. діловодство і метричні книги укр. мовою. У Кам'янецький період Директорії УНР – в. о. міністра віросповідань, юстиції та охорони здоров'я. Водночас працював у Всеукр. нац. раді над парламентаризацією устрою УНР. Осінь 1919–08.1920 – в урядовій комісії з підготовки Конституції УНР у м. Тарнів (нині Польща). 1921 – чл. Ради Республіки в Тарнові; відкрив її 1-ше засідання привітанням ДА УНР. Деякий час був міністром охорони здоров'я уряду УНР в екзилі. Згодом працював лікарем у військ. таборах. До 06.1921 – голова Тарнів. філії УПСС.

У 03.1922 приїхав до м. Львів; працював приватним лікарем у с. Винники (нині в складі м. Львів). Тісно контактував з ветеранами УГА. З 09.1919 хворів на рак шлунка.

П. у с. Винники, де й похований поруч із могилою загиблих під час польс.-укр. війни вояків УГА.

Лит.: Luna Ю. Галичани над морем // ЛЧК. 1936. Ч. 3. С. 7–11; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). К., 2007. С. 243–244; *Українські лікарі.* Львів, 1994. Т. 1.

Микола Литвин

ЛИПІНСЬКИЙ

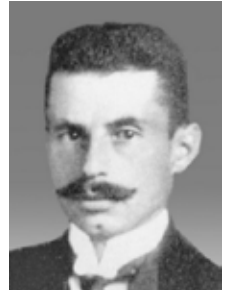
В'ячеслав (Вацлав-Вікентій)

Казимирович

(псевд. і крипт.: В. Л., W. L., Василь Безрідний, В. Правобережець, Cívís, Ukrainiec; 05.04.1882–14.06.1931) – історик, соціолог, публіцист, громад. і політ. діяч, ідеолог консервативного напрямку в укр. сусп.-політ. думці й основоположник державницького напрямку в укр. історіографії, засновник укр. монархічного руху. Дійсний чл. НТШ (1914). Н. у с. Затурці (нині Локачин. р-ну Волин. обл.). Мати Клара

ЛИПА
Іван Львович

ЛИПІНСЬКИЙ
В'ячеслав
(Вацлав-Вікентій)
Казимирович

походила з польс. роду Рокицьких; батько належав до однієї з гілок старовинного мазовецького шляхетського роду: її представники в 16–17 ст. почали іменувати себе за назвою своєї гніздової осілости в землі Нурській – “de Antiqua Lipiny”, а на поч. 18 ст. деякі з їхніх нащадків перебралися до України – на Поділля, придбали там значні земельні маєтки і впродовж бл. 200 р. займали різні земські й військ. посади. Село Затурці батько успадкував по своїй матері з волин. шляхетського роду Бечковських.

Початкову освіту Л. здобув удома. 1893 був зарахований одразу до 2-го відділення 2-го кл. Житомир. чол. г-зії. Через погіршення здоров'я Л. батьки перевезли його спочатку до м. Луцьк, потім до м. Київ. У Києві навч. у 1-й класичній г-зії. Від 1900 брав активну участь у громад. житті київ. молоді. 1900 заснував серед членів польс. гімназійної корпорації Т-во українців-католиків, налагодив контакти з укр. студент. гуртками, очолюваними студентом Київ. ун-ту К. Квіткою. 1901, після того, як делегати від польс. гімназійної корпорації на з'їзді гімназійних союзів не підтримали його пропозицію об'єднатися з представниками правосл. укр. гімназійних корпорацій, Л. вийшов зі складу польс. корпорації 1-ї Київ. г-зії і спільно з К. Квіткою та Б. Матюшенком очолив громаду, в якій об'єдналась укр. молодь правосл. і катол. віросповідань. Водночас, на відміну від більшості своїх ровесників-українців, які захоплювалися соціал-демократ. ідеями, прагнув протистояти “ідейним соблазнам” соціалізму та радикалізму лівого спрямування і сповідувати консервативні цінності й нац.-державницьку ідеологію. 1902 закінчив навч. в г-зії; почав служити в драгун. Ризьк. полку, дислокованому в Кременці.

Невдовзі військ. комісія визнала Л. нездатним до служби через слабке здоров'я. Щоб отримати практичну спеціальність, 1903 вступив на агрономічний ф-т Краків. ун-ту. Через деякий час для поглиблення раціональних засад свого світогляду, перевівся на

філос. ф-т. Його наук. керівником став В. Яворський (1865–1930), відомий тоді представник польс. консервативної істор. шк. 1906 Л. одружився з полькою Казимірою Шумінською (згодом через своє захоплення українством не знайшов у неї підтримки в справі виховання їхньої доньки), виїхав з дружиною до м. Женева (Швейцарія), щоб студіювати там у Вищій школі політ. наук теорії соц. конфлікту (Г.-В. Гегеля, К. Маркса, Л. Гумпловича, Л. Ратценгофера, Ф. Оппенгеймера); теорію ірраціональних впливів (М. Вебера), теорії еліт (Г. Моски, Р. Міхелса) та циркуляції еліт (В. Парето); теорії держ. життя (Л. фон Ранке, Ф. Рацеля). 1907 повернувся до м. Краків і продовжив навч. в Краків. ун-ті. 1907 опублікував свою першу істор. розвідку “Антоній Прохаска – самоврядування воєводства Руського у боротьбі з опришками”, 1908 – наук. працю “Ludwik Boratyński – Studya nad nuncyaturą polską Bolognettego (1581–1585)”. 1908 закінчив навч. й розпочав, мешкаючи в Кракові (лише напередодні ПСВ, отримавши від дядька по матері Адама Рокицького маєтності на Уманщині – Русалівські Чагари, переїхав до України), провадив активну діяльність із навернення до українства польс. та полонізованої укр. шляхти Правобережної України. У цій справі мав підтримку групи однодумців (бл. 30 осіб), які називали себе “українцями польської культури” або “римокатолицькими українцями”. Висунув та обґрунтував ідею активної участі шляхетської верстви в укр. сусп.-політ. русі. На відміну від своїх попередників – так само, як і він, вихідців зі шляхетського середовища, які стали на шлях служіння Україні, однак робили це винятково у сфері культуросвіт. діяльності й займали при цьому політичну позицію (В. Антонович, К. Михальчук, Т. Рильський, Б. Познанський), – гол. увагу звертав на укр. політично-нац. справу. З метою привернути спольщену укр. шляхту до укр. нац. відродження, разом зі своїми однодумцями видавав у Києві двотижневик “Przegląd Krajowy” (1909), на сторінках якого порушував питання нац. ідентичності. З цією ж метою

22.02.1909 провів у Києві з'їзд українців польс. к-ри. Продовжував наук. працю. Написав та опублікував низку досліджень, зокр.: "Данило Братковський – суспільний діяч і письменник кінця 17 століття", "Генерал артилерії Великого Князівства Руського", "Nasze stanowisko na Rusi-Ukrainie", "Szlachta na Ukraine", "Аріяньський соймак в Києві в маю 1638". Відстоював у них ідею потреби участі в укр. русі не лише інтелігенції, а й шляхетської верстви, причому на засадах збереження нею своїх корпоративних ознак і станових інтересів.

Від поч. своєї політ. діяльності послідовно демонстрував прихильність до суверенної укр. державності. Ідея самост. України вперше була сформульована ним на таємній нараді гуртка емігрантів з Великої України і галиц. діячів, що відбулася 4–6.03.1911 у м. Львів. На цій нараді Л. виступив з доповіддю, у якій виклав концепцію конституц. монархії в Україні, розглянув різні комбінації щодо можливості відновлення спадкової правлячої династії, остаточний вибір якої мав бути закріплений конституц. органом майбутньої суверенної укр. д-ви.

1912 опубл. монографія Л. "Stanisław Michał Krzyczewski" і зредаговане ним фундаментальне дослідження "Z dziejów Ukrainy", до якого ввійшла низка праць Л. ("Dwa chwile z dziejów rewolucyjnej Ukrainy", "U szczytu potęgi", "Na przełomie", "Dokumenty Ruiny", "Szlakiem Bohdanowym", "Nazwy «Ruś» i «Ukraina» i ich znaczenie historyczne").

У 12.1912 підготував проект "Меморіалу до Українського інформаційного комітету про наше становище супроти напруженої політичної ситуації в Європі", у якому сформулював концепцію суверенної укр. д-ви й обґрунтував потребу ведення організованої б-би за держ. незалежність України в умовах можливого вибуху світов. війни. Цим же документом започаткував створення таємних інституцій для здійснення цього наміру. 1914 на ґрунті таких інституцій виникли Союз укр. державників – СВУ та Укр. інфор-

мац. к-т у м. Лозанна (Швейцарія). Л. вважав, що пропаганда й здійснення соціаліст. демократії в Україні є не на часі; що вони навіть шкідливі в контексті б-би за укр. державність, оскільки в умовах імперії працюють, перш за все, на оновлення Великої Росії. У зв'язку з цим Л. рішуче виступав проти участі українців у демократ. русі в Росії; наголошував на тому, що рос. революція поглине сили укр. політ. еліти й посилить процес її русифікації.

З поч. РСВ був мобілізований як старшина запасу. Служив у 4-му драгун. Новотроїцько-Єкатеринослав. полку, разом з ним брав участь у Сх.-прус. операції 1914 в складі рос. 2-ї армії ген. від кавалерії О. Самсонова. 1915 через недугу був переведений у кінні резерви, які дислокувалися спочатку в Дубно, потім в Острозі, Полтаві. Після Лютневої революції 1917 залишив службу. Влітку 1917 став одним з лідерів Укр. демократ. хлібороб. партії, написав для неї політ. програму (опубл. в 10.1917); значно розширив політ. й екон. засади діяльності партії, проголошені при її заснуванні (05.1917). Новими для діяльності партії стали положення, зокр., про потребу формування провідної верстви сусп-ва з державницькою свідомістю, про співіснування орендної та приватновласницької форм землеволодіння, про встановлення держ. контролю за нац. г-вом.

Зі встановленням в Україні влади гетьмана П. Скоропадського був призначений (05.1918) послом УД в Австро-Угорщині. Гетьман уповноважив Л. провести від імені УД обмін ратифікац. грамотами з усіма країнами, що підписали Брест. мирн. договір УНР з д-вами Четверн. союзу 9.02.1918. У зв'язку з цим Л. мав зустрічі з уповноваженими представниками Болгарії (15.07.1918), Німеччини (24.07.1918) й Туреччини (22.08.1918). Після проти-гетьман. повстання Директорії 1918, яке Л. вважав трагічною помилкою в укр. історії, залишився дипломатичним представником УНР в Австрії, докладав чималих зусиль для міжнар. визнання нової держ. влади в Україні.

Розстріл полк. П. Болбочана, непослідовні політ. кроки Директорії УНР, її репресії проти державницьки налаштованих діячів змусили Л. вдатися до демісії. Від 06.1919 перебував на еміграції в Австрії.

1920 став ініціатором та одним із засновників позапарт. Укр. союзу хліборобів-державників (УСХД), написав статут і регламент, очолив керівний орган – Раду присяжних. 1920–25 редагував неперіодичний друкований орган УСХД “Хліборобська Україна”, оприлюднив там свій політ. трактат “Листи до братів-хліборобів”, у якому виклав філос. погляди і політ. програму, а також теорію еліт і їх циркуляції. Відстоюючи державницьку позицію, критикував укр. революц. демократію і діяльність створених нею держ. інституцій (УЦР і Директорію УНР) за те, що вони в ході нац.-визвол. змагань не намагалися розв’язати найголовніше для цих змагань питання – творення суверенної д-ви, а прагнули вирішити поточні соц. проблеми. Вони зігнорували державотворчий потенціал середнього і заможного селянства (“хліборобів”), укр. буржуазії, оперлися на підтримку пролетаризованого й напівпролетаризованого селянства, робітництва й нар. інтелігенції, інтереси яких, однак, так і не змогли задовольнити. На думку Л., укр. нац. демократія не змогла трансформувати сплеск нац. свідомості широких нар. верств у свідомість державницьку і цим самим фактично змарнувала їхню енергію. Аналізуючи причини поразки Директорії УНР у 6-бі за укр. д-ву, Л. одними з гол. її причин вважав відсутність у респ. лідерів чіткої концепції побудови д-ви (“ідея держави була неясна і туманна”) і “брак єдності між нашими провідниками”.

Ключовими в аналізі Л. укр. історії були поняття “д-ва” і “нація”. При цьому Л. стверджував, що ці поняття певною мірою тотожні. На думку Л., лише після постання укр. д-ви на землях укр. народу може сформуватися нація українська, яка об’єднає всіх мешканців України без різниці їхньої нац., соц., політ. та реліг. належності.

Разом з тим Л. доводив, що виключно в середовищі “верхів” народу (тобто серед еліти, незалежно з яких класів чи станів вона походить), а не в середовищі його “низів”, формуються і розвиваються державницький ідеал і відповідні прагнення та політ. воля до реалізації цього ідеалу. Звідси – здійснювана ним переоцінка традиційного на той час бачення укр. істор. процесу, зокр. “Хмельниччини”. На думку Л., потенційним носієм укр. державницької свідомості є хліборобський клас – усі землевласники; саме на цей клас мають спертися ті політ. сили, які дійсно прагнуть створити суверенну укр. д-ву. При цьому найважливіше політ. завдання Л. вбачав у тому, щоб організувати консервативні хліборобські сили й водночас створити “таку одну, тверду і непорушну точку, біля якої всі консервативні, здержуючі сили могли б об’єднатися і витворити в той спосіб базу, підставу, для дальшого органічного і ритмічного розвитку держави і нації”. Гол. гарантом стабільності в д-ві, згідно з баченням Л., мало бути легітимне гетьманство, яке історично є традиційною формою нац. державності в Україні. При цьому Л. наголошував, що, по-перше, гетьманство повинно бути не виборним, а спадковим; по-друге, що владу гетьмана слід обмежити конституцією і парламентом (по суті, йшлося про конституц. монархію). Ін-т гетьманства, на думку Л., мав виконувати консолідуючі й представницькі функції в сусп-ві.

Свою концепцію укр. “класократичної” трудової монархії Л. базував на принципах: 1) сусп. плюралізму – Україна повинна розвинути диференційовану класову стр-ру, що охоплювала б усі верстви, потрібні для забезпечення існування зрілої нації та самостійної д-ви; 2) відродження нац. аристократії, яка могла б стати сполучною ланкою між “старою” і “ною” Україною і внести в нац. життя елемент стабільності; 3) політ. плюралізму – потреби існування політ. опозиції гетьман. владі, яка своїм тиском на держ. апарат не допускала б його бездіяльності; 4) територ. патріотизму – усі мешканці

України є її громадянами; 5) реліг. плюралізму – рівність усіх конфесій і неможливість отожднення національності з будь-яким віровизнанням.

У центрі істор. досліджень Л. була козац. революція 17 ст. під проводом гетьмана Б. Хмельницького. Присвячена цій проблемі монографія “Україна на переломі 1657–1659” з'явилася одразу після невдалих спроб держ. буд-ва 1917–20-х і є розширеною версією давнішої праці Л. “Dwa chwile z dziejów rewolucyjnej Ukrainy” (1912). Л. розглядав у ній 3 проблеми укр. історії: буд-во укр. козац. д-ви; місце й роль еліти (аристократії) в її становленні і розвитку; х-р гетьман. влади Б. Хмельницького. На відміну від своїх попередників, Л. вважав Б. Хмельницького найбільш свідомим будівничим укр. д-ви, якому були властиві непересічні політ., військ. та орг. здібності і який добре розумів, що традиційне виборне козац. гетьманство не може забезпечити стабільність козац. д-ви, зміцнення авторитету її інститутів в очах усього сусп-ва на тривалу істор. перспективу, а тому прагнув усунути 2 небезпечні для майбутнього України речі: виборність гетьмана і залежність його від чужих д-в. Л. доводив, що під кінець свого життя Б. Хмельницький прагнув надати гетьман. владі нового змісту, перетворити її на ін-т спадкової влади і, встановивши союз зі Швецією, вийти з залежності від рос. царя. Ці особливості діяльності Б. Хмельницького ігнорували представники народницького напрямку історіографії і заперечував очільник народницької школи істориків М. Грушевським, на думку якого доба козац. революції 17 ст. була винятком проявом стихійних прагнень нар. мас до звільнення від іноз. панування.

Інакше, ніж його попередники, Л. трактував і Переяслав. угоду 1654, політ. суть якої вбачав не в якихось нац. “возсоединеніяхъ”, сфабрикованих пізнішими “малоросійськими письменниками”, а в зміцненні укр. консерватизму, спроможного забезпечити самостійне держ. існування України. Згідно з аргументами Л., для Б. Хмель-

ницького союз із Москвою був засобом реалізації його намірів остаточно легітимізувати відрив України від Польщі і приєднати до Війська Запорозького всі зх. укр. землі й частину земель Білорусі, які перебували під польс. владою. На думку Л., ціною цих масштабних територіальних досягнень нової козац. д-ви було визнання сюзеренітету або протекторату рос. царя.

Як доводив Л., відродження укр. державності в той період стало можливим завдяки тому, що: 1) відбулося об'єднання всіх верств укр. сусп-ва навколо козацтва, яке в ході війни залучило до держ. буд-ва селян, міщан і шляхту (при цьому осн. джерелом еліти, тобто козац. старшин, стали представники старого реєстрового і січового козацтва); 2) активну участь у визвол. війні 1648–57 взяла укр. шляхта, яка сприяла піднесенню заг.-культ. рівня козацтва (на відміну від представників народницької історіографії, які заперечували креативну роль укр. шляхти у визвол. б-бі, Л. зауважував, що саме приєднання до повстання цієї верстви стало запорукою успішного буд-ва укр. д-ви); 3) було утверджено сел.-козац. землеволодіння і ліквідовано колоніально-паразитерне господарювання польс. магнатерії; 4) визвол. б-бу освятила Правосл. церква.

Узагальнюючи досвід козац. революції, а також беручи до уваги досвід революц. Франції, Німеччини, Чехії, Польщі, Л. дійшов висновку, що тільки ті з революцій можуть мати успіх, які за допомогою аристократії, “відродженої в інших соціальних формах”, зуміють захопити у свої руки старий адм. апарат і більшу частину армії.

Істор. праці Л., насамперед “Україна на переломі 1657–1659”, започаткували державницький напрям в укр. історіографії. До появи цих праць укр. історіографія перебувала під впливом народницької концепції історії, гол. представниками якої були М. Костомаров, В. Антонович, О. Лазаревський, М. Грушевський. У полі їхнього зору центр. об'єктом був народ, під яким головно розуміли селянство; саме народ, його соц. інтереси вважалися осн.

рушійним чинником історії. На переконання представників народницької історіографії, інтереси всіх соц. груп укр. сусп-ва мали бути підпорядковані "соціальному визволенню" народу. Ін-т д-ви вони кваліфікували тільки як ін-т насильства, а тому, по суті, були в опозиції до нього. Натомість Л. та його послідовники вважали, що нац. д-ва відіграє творчу роль в орг-ції сусп-ва й оптимізує його поступ.

Розробляючи ідеологію модерного укр. монархізму, Л. наголошував на потребі перебороти існуючу "однобічність" еволюції укр. нації, зміцнюючи праве консервативне крило укр. сусп.-політ. життя. Його концепція трудової дідинчої монархії, яка мала бути реалізована в традиційній для України формі гетьманства, передбачала об'єднання сусп. течій у рамках єдиної політ. с-ми і спільного для всіх закону.

1926–27 проживав у Німеччині, очолював каф-ру історії укр. державності Укр. наук. ін-ту в м. Берлін. 1926 оприлюднив дослідження "Покликання варягів чи організація хліборобів". Написав кн. "Теорія правління" (подальша доля рукопису дослідникам його творчості поки що невідома).

На еміграції Л. став лідером укр. монархічного руху. 1929 розійшовся з гетьманом П. Скоропадським у поглядах на тактику та осн. засади подальшої діяльності УСХД, проголосив розпуск союзу і разом з кількома своїми послідовниками (М. Кочубеєм, В. Залозецьким-Сасом, В. Кучабським та ін.) заснував Братство укр. класократів-монархістів, гетьманців (друкований орган – "Збірник Хліборобської України" (Прага, 1930–31)).

Після тяжкої хвороби на туберкульоз легенів п. у санаторії Віннервальд, поблизу Відня. Згідно з заповітом, похований у родинному маєтку в с. Затурці.

Послідовниками Л. були Н. Полонська-Василенко, Д. Дорошенко, С. Томашівський, І. Крип'якевич, Б. Крупницький, В. Кучабський, В. Заїкін, О. Оглоблин, Л. Окіншевич, Д. Оляничин, М. Петровський, М. Слабченко та ін.

На честь Л. названо Ін-т сх.-європ. досліджень у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, США). У с. Затурці ств. меморіальний музей Л.

Тв.: Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. Нью-Йорк, 1954; *Його ж.* Повне зібрання творів, архів, студії: Архів. Листування. Т. 1. К.; Філадельфія, 2003; *Його ж.* Релігія і церква в історії України. К., 1995; *Його ж.* Україна на переломі 1657–1659: Замітки до історії українського державного будівництва в 17-ім столітті. Відень, 1920; К., 1997; *Його ж.* Участь шляхти у великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького // Твори. Т. 2. Історична секція. Філадельфія, Пенсільванія, 1980; *Idem.* Szlachta na Ukrainie. Kraków, 1909; *Z dziejów Ukrainy.* Kiew; Kraków, 1912.

Лит.: Босий В. Вячеслав Липинський – ідеолог української трудової монархії. Торонто, 1951; В. Липинський як політик і ідеолог. Ужгород, 1931; В'ячеслав Липинський: Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна. К.; Філадельфія, 1994; В'ячеслав Липинський та його доба: науковий збірник. К.; Житомир, 2008; Вячеслав Липинський (1882–1931): до 120-річчя від дня народження // Молода нація. 2002. № 4; 3 епістолярної спадщини: Листи до Д. Дорошенка, І. Кревецького, Р. Метика, О. Назарука, С. Шелухіна. К., 1996; *Забаревський М.* Вячеслав Липинський і його думки про українську націю і державу. Відень, 1925; Авґсбург, 1946; Листи В'ячеслава Липинського до Осипа Назарука (1921–1930). Львів, 2004; *Лисяк-Рудницький І.* Вячеслав Липинський: державний муж, історик та мислитель: Політичні ідеї Липинського з перспективи нашого часу // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т. 2. К., 1994; *Масненко В.* Історичні концепції М. С. Грушевського та В. К. Липинського. К.; Черкаси, 2000; *Ganczar B. My, szlachta ukraińska...: Zarys życia i działalności Wacława Lipińskiego 1882–1919.* Kraków, 2006; *The Political and Social Ideas by Vjaceslav Lypynsk'kyj* // Harvard Ukrainian Studies. 1985. Vol. 9. N. 3–4.

Тетяна Осташко

ЛИПЧУК**Дмитро Федорович**

(24.10.1893–1929) – адвокат, поручник УГА. Н. у с. Торговиця Пільна (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Коломий. г-зії.

Під час ПСВ був мобілізований, навч. у старшин. шк. Воював поручником на Сх. фронті, був поранений; згодом готував новобранців у вишколі. Під час Листопадового чину учасник перебрання влади й вуличних боїв у м. Львів. Старшина в бригаді А. Кравса. Воював під Львовом, у Чортків. офензиві, на Наддніпрянщині. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”.

Після війни перебрався до ЧСР. Перебував у таборі для інтернованих укр. вояків у м. Йозефов (нині Чехія). Випускник правн. ф-ту Празьк. ун-ту. Повернувся до Галичини, був заарештований і кинутий до польсь. в'язниці. Після звільнення, через заборону працювати на укр. землях, переїхав до Зх. Польщі, де провадив адвокат. практику.

П. від туберкульозу в м. Торунь (нині Куявсько-Помор. в-ва, Польща).

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 861. Оп. 1. Спр. 175. Арк. 61.

Лит.: А ми тую стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014.

Степан Кобута

ЛИС**Олекса**

(10.04.1890–08.05.1965) – громад. діяч. Н. у с. Ришкова Воля (нині Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім'ї. Працював австр. поштовим урядовцем у різних містах Галичини.

З 11.1918 керував укр. поштою у м. Лопатин, с. Стоянів, Милятин Новий, Любинці (всі населені пункти нині Львів. обл.). У 05.1919 разом з Гірською бригадою УГА відійшов на Закарпаття. Інтернований у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія).

Згодом разом з А. Мидляком та А. Мудриком навч. у Вищій молочар. шк. м. Пльзень (нині Чехія); у 09.1923

повернулися до Галичини. Співорганізатор (з А. Палієм та Ю. Шепаровичем), згодом дир. філії Крайового союзу госп.-молочарського (пізніше “Маслосоюз”) у м. Станиславів. Пропагував ідеї молочар. кооперації серед селян низки повітів. Торг. референт “Маслосоюзу” в м. Львів. 1828–39 – дир. філії “Маслосоюзу” в м. Стрий. 1939–41 працював у “Маслосоюзі” в м. Катовіце (нині Польща), 1941–44 – у м. Львів.

1944 емігрував до Німеччини. Очолював укр. кооперативи в м. Регенсбург. 1951 із сином Мироном виїхав до м. Філадельфія (США). Чл. Союзу Маслосоюзників, ін. укр. діаспорних орг-цій.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 98, 402–404, 482–488; Бл. п. Олекса Лис // Свобода. 1965. 12 трав. Ч. 88. С. 4; Качор А. Олекса Лис // Ярославщина і Засяння 1031–1947: історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986. С. 714–715; Стрийщина: історично-мемуарний збірник. Т. 2. Нью-Йорк, 1990. С. 31, 324, 361–362, 368.

Микола Вітенко

ЛИСАН**Юрій Іванович**

(1874–1946) – громад. і політ. діяч. 1910–12 – бургомістр м. Вашківці (нині Чернів. обл.). Депутат Буковин. крайового сейму (1911–18).

ЛИПЧУК
Дмитро Федорович

ЛИС
Олекса

ЛИСИЙ
Володимир Данилович

18–19.10.1918 – учасник Конституанти в м. Львів. 1922–27 – чл. УНДП Буковини. 1926 від імені УНДП був канд. у депутати рум. парламенту за списком Нар. партії (А. Авереску) від Сторожинець. пов. У передвиборній програмі вимагав дотримання прав нацменшин, зокр. викладання укр. мовою у школах пов. Чернівці, Сторожинець, Радівці. 1928 спільно з сенатором А. Лукашевичем направив міністру Буковини протест проти зловживань під час перепису нас. у 04.1927. Після розпуску парламенту повторно балотувався у депутати в 06.1927 за списком нім.-угор. блоку разом з А. Лукашевичем, М. Кремером, Й. Нейманом від Сторожинець. пов. Співзасн. Укр. нац. партії.

П. у Румунії. У Вашківцях облаштовано символічну могилу Л.

Лит.: Павлюк М. В. Лисан Юрій Іванович // ЕСУ. Т. 17. К., 2016.

Ігор Піддубний

ЛІСИЙ

Володимир Данилович

(05.11.1893–26.12.1966) – адвокат, хорунжий австро-угор. армії, четар УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Тернопіль (1911), на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Діяльний у громад. житті. Очолював таємний драгоманів. гурток, який репрезентував на з'їзді молоді в м. Львів 1911. Належав до Студент. союзу ім. М. Драгоманова.

Під час РСВ виїхав до м. Відень, де завершив правн. студії докторатом. Улітку 1917 призваний до австро-угор. війська, закінчив старшин. шк. й одержав ступінь хорунжого. Від 01.1918 – зв'язковий від австр. командування при УЦР. З 11.1918 служив в ОВК в м. Тернопіль, очолював місц. міліцію. 01–05.1919 – референт ДСВНС ЗОУНР. Згодом – у юрид.-кодифікаційній комісії УНРади; підготував проект закону про вибори. Певний час керував пропагандивним відділом, який дбав про зміцнення боєздатності війська, організовував агітаційно-пропагандист. заходи, курував театральні справи тощо. Належав до редколегії органу Гол. управи УРП – газ. “Народ”, що вихо-

дила друком у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) 20.02–25.05.1919. Після переходу в 07.1919 разом з УГА та урядом ЗОУНР на Наддніпрянщину – в штабі УГА, потім – у штабі Гол. отама-на в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). У 11.1919 під час евакуації штабу потрапив у польс. полон, звідки 1920 повернувся до м. Копичинці. За кілька років відновив у рідному місті кооперативу “Сільський господар”, організував учител. курси.

Від 1923 мешкав у Тернополі, де 1924–39 провадив адвокат. канцелярію. Також активізував громад.-політ. діяльність, зокр. сприяв розбудові повітов. філії т-ва “Просвіта”, Подільсько-союз кооператив, т-ва “Сільський господар”. Учасник реорг-ції УРП. Після її об'єднання (1926) з волин. УПСР в УСРП – заст. голови цієї партії (1929–39). Заснував у Тернополі Подільський нар. банк, співорганізатор повітов. Союзу укр. поступової молоді “Каменярі”, у якому гуртувалися понад 2 тис. чл.

Після встановлення рад. влади на ЗУЗ у 09.1939 – ст. н. с. філії АН УРСР у Львові. Після проголошення 30.06.1941 Акта відновлення Укр. д-ви призначений міністром внутр. справ її уряду – Укр. держ. правління. Під час нім. окупації – адвокат у м. Львів.

1944 емігрував до Австрії, займався наук.-дослідницькою працею у сфері держ. та міжнар. права у Віден. ун-ті. Від 1949 – у США (м. Детройт). Співзасн. Укр. вільної громади Америки (1949); секретар окружної ради Укр. робітн. союзу; організатор гуртка укр. правників, співорганізатор позичкової каси “Самопоміч”; чл. управи т-ва “Рідна школа”, Т-ва прихильників УНР та ін. Співробітник, чл. редколегії, згодом – гол. ред. ж. “Вільна Україна” (за ін. даними – “Вільна громада”). Водночас продовжив наук. студії у сфері соціології, політики, держ. права. Автор праць “Відродження селянства” (1934), “Державний статус УРСР в 1917–1923 роках” (1963), “Міжнародно-правничий статус України” (1967) та ін., публіцист. статей, спогадів.

П. у м. Детройт, де й похований 29.12.1966.

Лит.: Гайда П. Володимир Лисий (1893–1966) // Шляхами Золотого Поділля: у 3 т. Т. 3. Філадельфія, 1983. С. 594–597; Головин Б., Мельничук Б. Лисий Володимир // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 360; Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 91–92; Лазарович М. В. Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // "ї": незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 63. С. 86–87; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 129.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ЛИСИНЕЦЬКИЙ Гедимін Емануїлович

(07.01.1873–04.02.1962) – правник, громад. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади. Батько К. Добрянської. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.) у сім'ї греко-католич. священика. Гімназійні студії розпочав у Галичині; 1887–91 навч. у Чернів. вищій держ. г-зії, у 07.1891 склав матуральні іспити. Студював право в Чернів. ун-ті, 2.02.1896 отримав абсолюторіум. 1897 – суд. практикант при крайовому суді м. Чернівці, де в 05.1899 здав суддівський іспит. Від 08.1899 – суд. ад'юнкт у м. Садагура. З 03.1905 – повітов. суддя у м. Вашківці (нині Вишніч. р-ну Чернів. обл.). В 02.1909 іменованій радником крайового суду та нач. повітов. суду у Вашківцях. З 02.1911 переведений до м. Чернівці на посаду радника крайового суду, чл. сенату Чернів. крайового суду влітку 1913.

Чл. укр. акад. т-ва "Союз" від 5.11.1891; чл. його правління з 9.12.1894. В студент. роки належав до організованого Л. Бачинським гуртка укр. радикалів. З поч. 1900-х чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях. Наприкінці 12.1903 разом зі С. Смаль-Стоцьким, Є. Пігуляком, О. Поповичем та ін. укр. діячами Буковини брав участь у святкуванні ювілею М. Лисенка в м. Київ. З 1905 – чл. правління Вашків. філії т-ва "Руська школа". З 1907 – звичайний чл. НТШ у Львові, чл. Мат-природописно-лікар. секції НТШ. Організатор і голова великого повітов. віча укр. виборців у Вашківцях

2.08.1908, у якому взяли участь усі укр. депутати парламенту від Буковини (М. Василько, Є. Пігуляк, І. Семака) та депутати крайового сейму С. Смаль-Стоцький і Т. Левицький. Учасник наради 8.11.1909 з депутатами парламенту М. Васильком, І. Семакою, Є. Пігуляком, А. Лукашевичем, М. Спиноюм та віце-маршалком крайового сейму С. Смаль-Стоцьким, яка відбулася перед великим повітов. вічем укр. виборців у м. Кіцмань (нині Чернів. обл.). Чл. т-ва догляду за сліпими та глухоніми, матеріально допомагав центр. установі з підтримки солдатів та їхніх сімей.

Введений до складу Буковин. делегації УНРади 24.10.1918 як представник укр. юристів Буковини (разом з М. Литвиновичем та Л. Когутом). На 1-му засіданні буковин. Крайового к-ту 25.10.1918 обраний головою адміністраційної комісії (мала завдання підготувати список кандидатів на всі важливі урядові посади в краї на випадок перебрання українцями влади на Буковині й скласти кадастр усіх урядників-українців у краї). 27.10.1918 підписав маніфест Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в Укр. д-ві. Вранці 6.11.1918 разом з М. Кордубою, отримавши в підпорядкування загін з 5 укр. стрільців під командуванням четаря, від ім. УНРади перебрав владу над дирекцією гол. пошти в Чернівцях, призначивши укр. комісаром пошти поштового радника М. Криштофовича.

Після окупації Буковини рум. військами виїхав до Галичини. Здобув докторат права, працював адвокатом у м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.) до 1939. Чл. Союзу укр. адвокатів. 1927 надавав (спільно з адвокатом П. Зволинським) правну допомогу від імені УНДО у всіх справах, пов'язаних з виборами до громад. рад на Болехівщині.

Від поч. 1920-х голова філії т-ва "Просвіта" в Болехові, якою керував до 1939. Чл. правління Долин. повітов. т-ва опіки над військ. могилами 1926. Як адвокат захищав у судах аре-

**ЛИСИНЕЦЬКИЙ
Гедимін Емануїлович**

штованих укр. активістів, не раз і сам зазнав репресій. Після забороненого польс. владою святкування українцями у Львові 10-ї річниці проголошення ЗУНР польс. поліцією 9.11.1928 проведено обшук у домі Л.

У розпал терору польс. окупац. влади в 10.1930 заарештований у Болехові. 1920-30-х матеріально підтримував побудову пам'ятника І. Франку в м. Львів, т-ва "Рідна школа", "Просвіта", Т-во укр. інвалідів, Укр. нар. дім у м. Холм (нині Польща), Т-во письменників і журналістів ім. І. Франка та ін. укр. громад. орг-ції.

П. і похований у м. Болехів.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 827, 828, 843; Їх же. Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 49–50, 249–250.

Володимир Старик

ЛИСТОПАДОВИЙ ЧИН 1918 У М. ЛЬВІВ – виступ укр. нас. міста 1.11.1918, у результаті якого була встановлена влада УНРади. 18–19.10.1918 УНРада проголосила створення Укр. д-ви на землях Австро-Угор. імперії. Утворення укр. Конституанти було легітимізовано цісар. маніфестом 16.10.1918. Незважаючи на зусилля Віден. делегації УНРади, яка домагалася від австр. уряду офіц. передачі влади в краї, відповідного формального акта українці не отримали. Укр. к-т оборони міста Львова, ств. провідниками УСДП, скликав 30.10.1918 у залі т-ва "Сокіл"

збори делегатів підльвів. сіл, які звернулися до УНРади з вимогою негайно перебрати владу в Сх. Галичині. Однак провід Львів. делегації намагався діяти легітимно й очікував відповідної урядової ухвали з Відня. Депутація УНРади в складі К. Левицького, С. Барана, С. Голубовича, І. Кивелюка, О. Стефановича й Л. Цегельського 31.10.1918 зажадала від австр. намісника графа Карла фон Гуйна, щоб той офіційно передав УНРаді владу в Сх. Галичині. Намісник, покликаючись на те, що нема відповідного наказу австр. уряду, категорично відмовив укр. делегатам. Відтак існувала реальна загроза, що, за ухвалою утвореної у м. Краків ПЛК, польс. активісти, опираючись на адм. апарат і розгалужену в Галичині мережу ПОВ, встановлять свою владу в краї та приєднають його до відновленої польс. д-ви. Приїзд членів ПЛК до м. Львів був запланований на 2.11.1918.

Рішучіше діяв ств. у 10.1918 Центр. військ. к-т (ЦВК). На вимогу його кер. – сот. УСС Д. Вітовського 31.10.1918 на спільному засіданні з лідерами УНРади було ухвалено рішення про збройне повстання у Львові й повітов. центрах краю. Підготовча нарада військовиків у Нар. домі (нині кінопалац на вул. Театральній) тривала 5 год. Старшини подали звіт про кількість українців, готових до збройного повстання, пропонували свої плани роззброєння військ. частин. Вагому допомогу в підготовці повстання надали укр. пластуни, які попередні розвідали плани й кількість польс. активістів м. Львів. Учасники наради ухвалили почати повстання у Львові о 4-й год. ранку 1.11.1918 й насамперед захопити такі важливі об'єкти: Гол. вокзал, ст. Підзамче, ст. Личаків, будинки поліції, Гол. пошти, міськ. ратуші, держ. жандармерії, Крайового сейму, Фінансової ("Скарбової") дирекції, Корпусної команди, Галиц. намісництва. Кожен з присутніх команд. одержав окреме завдання щодо роззброєння частин австр. армії. Відповідні розпорядження про встановлення укр. влади в повітов. центрах Сх. Галичини передали через кур'єрів повітов. військ. орг-ціям

Меморіальна дошка, присвячена підняттю українського прапора на Ратуші м. Львів 1 листопада 1918 р.

і місц. підготовчим к-там. Осн. увагу укр. повстанці звернули на місцевості, де були значні військ. сили австр. армії.

Військ. штаб повстання розташовався у Нар. домі. Командувати укр. силами доручили Д. Вітовському; пор. П. Бубела став його заст., хор. УСС Д. Паліїв – ад'ютантом. Пор. УСС д-ра І. Цюккана призначили інтендантом. Комендантом міста став полк. М. Маринович, його заст. ("товаришем") – от. С. Горук, комендантом поліції – чет. Л. Огоновський, комендантом Цитаделі – пор. Б. Білінкевич. Укр. вояки прикріпили синьо-жовті кокарди як нац. відзнаку.

Вирішили роззброювати всіх старшин і рядових-неукраїнців, а вилучену зброю складувати в Нар. домі. Харчування укр. вояків організували в спец. їдальні ("харчівні"), яку провадили жінки-українки. 15-й піх. полк, 19-й полк стрільців та залоги Цитаделі мали готувати їжу самостійно.

31.11.1918 о 19.00 чл. УНРади С. Баран провів окрему нараду з укр. залізничниками Гол. вокзалу м. Львів. Нарада за участю понад 200 залізничників відбулася в приміщенні укр. фінансового т-ва "Дністер" на пл. Копитковій (була розташована на місці сучасного Привокзального ринку). Повідомивши про намір УНРади перебрати тієї ночі владу, С. Баран поставив присутнім завдання з'явитися на службу й не випускати потягів у зх. напрямку.

Гол. збройною силою українців були укр. стрільці та старшини, які становили більшість особового складу окремих австр. частин, розквартированих у Львові. За австр. військ. схемою мобілізація мала територ. х-р, і в окремих полках переважали українці, відповідно до нац. складу нас. тієї місцевості, де вони формувалися (т. зв. кадра). У Львові тоді перебували запасні коші (кадри): 15-го піх. полку (Терноп.), розквартированого в казармах на вул. Курковій (нині вул. М. Лисенка), 19-го полку стрільців (Львів та Львів. пов.) – у казармах на вул. Св. Петра (нині вул. І. Мечникова), супровідний курінь 41-го Чернів. полку – в казармах на вул. Зиблікевича (нині частина вул. І. Франка), 30-й піх. полк, 50-й вар-

товий курінь і 90-й окремий курінь. Майже 70 % вояків цих частин становили українці. Перед збройним виступом з'ясувалося, що заг. кількість готових повстати укр. військовиків була такою: 60 старшин і 1400 вояків з усіх розташованих у місті австр. частин.

Команд. 15-го піх. полку, який було перейменовано в 1-й Галиц. піх. полк ім. кн. Льва, призначили найстаршого за чином укр. вояка – пор. О. Микитку, команд. 19-го полку стрільців – уродженця м. Сокаль, чет. В. Каравана, який провадив серед вояків полку агітацію і добре знав його стрільців і старшин. Пор. Т. Мартинець обійняв командування супровідного куреня 41-го полку піхоти, пор. С. Козак – 30-й курінь стрільців, сот. В. Черський – команду робітн. сотні. УЦВК, який безпосередньо керував повстанням, перейменували спочатку в Укр. ген. команду, згодом – в Укр. ген. військ. комісаріат.

**Пам'ятник Героям
Листопадового чину,
встановлений
у м. Львів до 100-річчя
ЗУНР 1 листопада 2018.
Скульптор В. Цісарик**

Виступ розпочався о 4-й год. ранку. Хор. Сендецький з 14 стрільцями захопили гол. будинок Галиц. намісництва, інтернували австр. намісника Галичини К. Гуйна й командувача австр. військ у Галичині та Буковині ген. Пфедфера. Пор. Т. Мартинець, який командував відділом з 13 старшин і 180 вояків, захопив будинок міськ. ратуші, а чет. С. Витвицький зі своїм відділом – Австро-Угор. банк. Укр. підрозділи взяли під контроль Гол. пошту з телефонною і телеграфною станціями, радіотелеграфну станцію, обидва залізн. вокзали – Гол. і Підзамче, усі військ. казарми та склади боєприпасів і спорядження. Захоплення ключових установ міста й роззброєння військ. частин відбулося майже без кровопролиття. Тимчасово було перервано телефон. і телеграф. зв'язок, який залишився тільки на лінії Львів–Київ. На міськ. залізн. вокзалі укр. залога поставила варту на всі виходи з тунелів, що вели на перон, а також у гол. службові приміщення станції. Рух поїздів у зх. напрямку було скасовано, зате залізн. рух у пд. й сх. напрямках не припинявся. Над ратушевою вежею, будинком намісництва та ін. держ. спорудами було піднято синьо-жовті прапори. На ратуші прапор встановили стрілець Л. Гец, учні г-зії М. Коник та М. Пачовський, вістун УСС Панківський та підхор. З. Русин.

О 7 год. ранку Д. Вітовський доповів К. Левицькому про те, що влада у Львові цілковито перейшла до рук УНРади. Усі вояки-чужинці (австр. німці, чехи та угорці), які були розквартировані у Львові, заявили про свою нейтральність. Окремими відділами вони прямували з казарм до місц. комендатури, звідки їх відкомандировували на батьківщину; на знак своєї нейтральності вони несли білі прапори. Укр. провід після повстання намагався діяти, дотримуючись усіх правових процедур. Пополудні 1.11.1918 делегація УНРади (К. Левицький, С. Голубович, Л. Цегельський) укотре вирушила до намісництва, того разу на правах переможців. На підставі доконаного факту встановлення укр. влади депутати зажадали від графа К. Гуйна офіційно

передати держ. адміністрацію краю до рук УНРади. Намісник заявив, що він є в'язнем укр. війська, тому не може виконати такої процедури. Однак вирішив цю правову колізію в ін. спосіб. Окремим, підготовленим раніше документом він передав повноваження намісника своєму заст. українцеві В. Децикевичу, який, покликаючись на цісар. патент від 16.10.1918 й однакостайні прагнення укр. нас. краю, передав владні повноваження УНРаді. Укр. делегати доручили В. Децикевичу, за згодою вже колиш. намісника К. Гуйна, тимчасово керувати справами намісництва. Того ж дня УНРада іменувала К. Левицького нач. укр. частини Галичини до часу формування виконавчих органів влади.

1.11.1918 УНРада взяла під свій контроль забезпечення правопорядку у Львові. Міську поліцію очолив діяч УНРади адвокат С. Баран, котрий перейняв повноваження з рук дир. поліції Ю. Райнлендера. Військ. влада в краї офіційно перейшла до українців 3.11.1918. Підполк. М. Мариневич, адвокат М. Новаковський та інж. Т. Шухевич за дорученням УНРади вирушили до штабу командування австр. військ у Галичині, де ген. Р. Пфедфер спец. актом передав УНРаді військ. командування та права на військ. майно австр. армії. Міське управління та самоврядування Львова українці не перебирали. Магістрат і міськрада надалі діяли в межах своїх повноважень. Натомість УНРада встановила укр. адміністрацію у Львів. пов. Комісаром повіту призначили адвоката С. Витвицького. Заст. комісара став І. Лисий, адм. інспектор львів. централі т-ва "Сільський господар". УНРада утрималася від будь-яких експропріацій. Фінансові установи міста й краю не були націоналізовані. На мурах міста з'явилися відозви укр. влади, які пояснювали нас. мету збройного повстання. 1–7.11.1918 українці встановили свою адміністрацію в 48 повітов. центрах Сх. Галичини. Осн. діючими особами Листопадового чину в краї стали укр. військ. підрозділи розквартированих на цій тер. австр. військ. частин, демобілізовані укр.

старшини й стрільці. За допомогою місц. інтелігенції і селян навколишніх сіл вони, користуючись раптовістю, оперативно роззброїли військ. підрозділи та відділення жандармерії, захопили держ. установи.

Листопадовий чин створив передумови для становлення укр. державності в Сх. Галичині й розбудови ЗУНР. Польс. активісти Львова не визнали укр. влади. Їх воєнізовані загони, передусім молодіжні, які очолював капітан Ч. Мончинський, з перших днів 11.1918 розпочали антиукр. збройні акції. Військ. протистояння у Львові незабаром переросло в масштабну польс.-укр. війну 1918–19 у Сх. Галичині.

Літ.: Павлишин О. Листопадовий Чин // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів, 2012. Т. 4. С. 125–128; Його ж. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 12–17.

Олег Павлишин

ЛИСЯК Павло

(02.02.1887–08.01.1948) – адвокат, журналіст, громад.-політ. діяч. Чоловік Мілени Рудницької, батько історика Івана Лисяка-Рудницького. Н. у м. Угнів Рава-Руського пов. (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Навч. у Перемишл. г-зії (1905), на правн. ф-тах Віден. (1905–07) та Львів. (1907–09) ун-тів. Студент, діяч, виголошував прощальну промову під час поховання А. Коцка. Д-р права.

У роки ПСВ служив у 89-му піх. полку австр. армії. 1917–18 – інструктор новобранців у полковому резерві в м. Рясів (нині Польща). Ред. час. “Український Прапор” (Відень, 1919–21). Чл. Всеукр. нац. ради (1921). У Відні належав до орг-ції “Молода Галичина”, яка стояла на позиціях соборництва. Увійшов у конфлікт з оточенням Є. Петрушевича з приводу партикулярної зовн. політики Диктатора, після чого вийшов з ред. офіціозу ЗУНР.

Ред. 4-мовного час. “Natio” (Варшава, 1926). Ред. час. “Діло”, “Новий Час” та “Краківські Вісті”. Чл. ЦК УНДО. Депутат польс. сейму (1938–39). У 09.1939 під час вступу ЧА в Зх. Україну виїхав до

м. Краків. Адвокат у Кракові (1940–44). Наприкінці ДСВ емігрував до Німеччини.

П. у лікарні м. Гослар (нині ФРН).

Літ.: Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 79; Наші втрати // Правничий Вісник. Нью Йорк, 1955. Черв. С. 114; CB [Brzoza Cz.] Łysiak Pawło // Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1994. Wyd. 1. S. 353.

Олег Павлишин

ЛИСЯК-РУДНІЦЬКИЙ

Іван Павлович

(27.10.1919–25.04.1984) – історик, мислитель, науковець. Н. у м. Відень у сім'ї укр. громад. діячів П. Лисяка і М. Рудницької. Випускник АГ м. Львів (1937). Навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту (1937–39).

Після рад. окупації ЗУЗ емігрував із сім'єю до Німеччини, продовжив навч. на ф-ті зовн. зносин Берлін. ун-ту (1940–43) і Нім. ун-ту в м. Прага (нині Чехія). Навесні 1945 переїхав до Австрії. З 1947 навч. в Ін-ті вищих міжнар. досліджень у м. Женева (Швейцарія). Від літа 1951 – у США. Протягом 2 р. стажувався у Колумбій. ун-ті (м. Нью-Йорк) та здобув наук. ступінь д-ра філософії. З 02.1956 – викл. (згодом – проф.) у катол. навч. закладі Ла Саль Коледж (м. Філадельфія); читав курси з історії Росії та новітньої зх.-європ. історії. 1961–67 співпрацював із ж. “Сучасність”. 1967 – один з авторів “Заяви”

ЛИСЯК
Павло

від імені провідних амер. інтелектуалів укр. походження до кер-ва СРСР та УРСР з політ. вимогами встановити громадянство УРСР, налагодити дипломатичні відносини між УРСР та ін. країнами, надати укр. мові статус державної в УРСР, легалізувати УАПЦ та УГКЦ. 1967–71 працював в Амер. ун-ті м. Вашингтон. З 1971 – у Канаді, проф. Альберт. ун-ту (м. Едмонтон). Чл. НТШ та УВАН, співзасн. Канад. ін-ту укр. студій при Альберт. ун-ті (1976). Писав статті для ЕУ.

У молоді роки перебував під впливом консерватизму, ідей В. Липинського; брав участь у політ. орг-ціях прихильників гетьмана П. Скоропадського. У 2-й пол. 1940-х на нетривалий період захопився ідеєю відродження довоєн. галиц. націонал-демократії. На поч. 1950-х зблизився із середовищем УРДП; публікувався в парт. газ. "Українські вісті". Був противником укр. націоналізму, однак наприкінці 1960-х зблизився з окремими представниками ОУН за кордоном (ОУНз; "двійкарями"). Свою світоглядну позицію визначав як ліберальну.

У дослідницькій діяльності зосереджувався на історії України 19–20 ст., проблемах укр. сусп.-політ. думки. Автор бл. 50 наук.-публіцист. есе, які мали бездоганну логічну побудову й добре продуманий філос. контекст. Проблеми минулого укр. народу розглядав на тлі всесвіт. історії, з урахуванням методологічного арсеналу зх. істор. науки. Близький до державницької шк. в укр. історіографії. Звертаючись до антитези "Схід–Захід", констатував амбівалентність українства, що полягає у поєднанні 2 традицій: зх. (сусп.-політ.) та сх. (християн.-духовної). Активний учасник наук. конгресів і конф. За життя опубліковано тільки 1 книгу Л.-Р. – збірку "Між історією і політикою: статті до історії та критики української суспільно-політичної думки" (Мюнхен, 1973). 1987 у м. Едмонтон побачив світ англomовний збірник із 22 есе вченого. 1991 з'явилася 1-ше в УРСР вид. праць Л.-Р. – "Нариси з історії нової України", 1994 – 2-томник "Історичні есе" (59 праць, упоряд. Я. Грицак).

Авторське бачення подій Укр. революції поч. 20 ст. викладене в есе Л.-Р. "Четвертий Універсал та його ідеологічні попередники", "Українська революція з перспективи сороколіття", "Вклад Галичини в українські визвольні змагання". Осн. причину невдач визвол. змагань Л.-Р. убачав у внутр. стані укр. сусп.-ва. Вважав небезпечним пропагування міфу про позитивність "революційної стихії", у якій було більше варварсько-руїницького, ніж очищаючого і творчого. На думку Л.-Р., створення та функціонування ЗУНР – єдиний у новітній історії взірць укр. держ. правопорядку. Вказував на те, що ЗУНР, на відміну від УНР, зуміла в б-бі проти поляків консолідувати все укр. сусп.-во Галичини. Створення заг.-нац. коаліції на ЗУЗ у період революції вважав заслугою кер-ва центрист. УНДП. За Л.-Р., влада ЗУНР була цілковито легітимною в очах нас., у д-ві функціонувала дво-парт. с-ма (УНДП та УРП). Акцентував увагу на особливій ролі Галичини в б-бі з польс. і рос. окупантами, боєздатності галиц. військ. частин (УГА та Січових стрільців). Не ідеалізуючи ЗУНР, високо оцінював цей досвід укр. державотворення: "Галицький приклад 1918–19 років скріплює віру в українське майбутнє".

П. і похований у м. Едмонтон (Канада).

Тв.: *Essays in Modern Ukrainian History* by Ivan L. Rudnytsky. Edmonton, 1987.

Літ.: Грицак Я. Іван Лисяк-Рудницький (нарис інтелектуальної біографії) // *Сучасність*. 1994. № 11. С. 73–96; *Кульчицький С.* Лисяк-Рудницький Іван Павлович // *ЕУ*. Т. 6. К., 2009. С. 164–167; Лисяк-Рудницький, Іван Павлович // *Філософський енциклопедичний словник*. К., 2002. С. 329–330; *Хміль І.* Деякі проблеми історії України крізь призму бачення І. Лисяка-Рудницького. К., 1993.

Богдан Паска

ЛИТВИНОВИЧ

Михайло Іполитович

(05.08.1878–28.12.1944) – суддя, адвокат, громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади. Н. у м. Львів у сім'ї суд.

чиновника. 1890–97 навч. у 3-й польс. г-зії в м. Львів, де склав матуральні іспити в 06.1897. Студіював право у Віден. ун-ті; д-р права. Чл. укр. акад. т-ва "Січ" у м. Відень, з 12.11.1898 – заст. голови т-ва. Після закінчення студій працював суд. практикантом, з 12.1903 – пом. судді в м. Чернівці. 1903 – чл. "широкого" вечіркового к-ту акад. т-ва "Січ" у Чернівцях, ств. для збору коштів на користь укр. студентів-сецесіоністів Львів. ун-ту (голова к-ту С. Смаль-Стоцький). Чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях, з 1905 – чл. правління т-ва. На перших заг. зборах гімнастичного т-ва "Січ" у Чернівцях, які відбулися в Нар. домі 2.06.1905, обраний чл. правління (скарбником) т-ва. 1906–08 – чл. центр. правління т-ва "Укр. школа" в Чернівцях. Чл. К-ту трьох панів (С. Смаль-Стоцький, О. Попович, Л.), ств. на підставі рішення заг. зборів т-ва "Українська школа" 5.06.1904 для надання безоплатної правн. допомоги укр. учителям. У 10.1906 склав суддівський службовий іспит у Львові. У 04.1907 іменований суд. ад'юнктом для м. Вижиця (нині Чернів. обл.). З 1907 – звичайний чл. НТШ у Львові. Тісно співпрацював з ред. чернів. газ. "Буковина", віден. час. "Ruthenische Revue" (ред. Р. Сембратович). Провадив активну діяльність на підтримку відкриття укр. г-зії у Вижи-

ці; 1908 – чл. к-ту (разом з М. Івашком та Я. Голотою), який займався збором пожертв на фонд гімназійної бурси у Вижиці. 24.04.1909 – один із чл.-засн., які подали на затвердження крайового уряду статут т-ва "Буковинський Боян у Вижиці". Вивчав екон. становище буковин. селянства через взаємозв'язок сел. земельної власності та її гіпотечної заборгованості у Вижиц. пов., опублікував високо оцінену фахівцями наук. працю з цього питання (1912). У 05.1912 іменований повітов. суддею в м. Садагура (нині м. Садгора в складі м. Чернівці). Після поч. ПСВ евакуйований на зх. монархії, де продовжував працювати в судівництві. Після повернення в 01.1918 іменований повітов. суддею в Садагурі. У 05.1918 нагороджений Військ. хрестом за цивільну службу 2-го кл.

На 1-й нараді Буковин. делегації УНРади в Чернівцях 24.10.1918 введений до її складу як представник укр. юристів Буковини. 25.10.1918 обраний секретарем Крайового к-ту (голова О. Попович). Підпис Л. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в Укр. д-ві. 4.11.1918 призначений кер. постійного урядового бюро при Крайовому к-ті Буковини, покликаного залагоджувати численні адм. справи укр. уряду краю. Арештований рум. окупац. владою після запровадження стану облоги в Пн. Буковині 27.01.1919 в числі сотень ін. укр. діячів. Після звільнення висланий з Буковини до Галичини, де в 05.1919 ДСС ЗУНР іменував Л. суд. радником у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Мешкав у Коломиї до 1922.

Позбавлений польс. окупац. владою права працювати за фахом як суддя; пройшов адвокат. практику в адвоката Л. Ганкевича в м. Заболотів (нині смт Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) та відкрив власну адвокат. канцелярію у м. Гвіздець (нині смт Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). У 02.1928 переїхав до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), де відкрив адвокат. канцелярію. Як ад-

вокат захищав укр. громад. активістів і політ. в'язнів від переслідувань польсь. окупац. влади. Так, у 03.1937 обороняв у Станіславів. окружному суді 13 молодих хлопців-колядників із гуцул. с. Татарів (нині в складі м. Яремче Івано-Франк. обл.), яких було засуджено за збір коштів на "Рідну школу"; домогся їх звільнення. У 06.1938 разом з кількома ін. адвокатами обороняв перед трибуналом окружного суду в Станіславові 22 молодих освіт. працівників, засуджених до багаторічного ув'язнення за намір створити "професійний союз просвітників". У 12.1937 викладав "Правні, адміністративні та векселеві справи" на перших купецьких курсах, влаштованих філією Союзу укр. купців та промисловців.

Після встановлення рад. влади у 09.1939 виселений з власного будинку разом з родиною, зазнавав переслідувань каральних органів. У 07.1941 окупац. нім. владою призначений головою міськ. суду м. Станіслав (нині Івано-Франківськ). За дорученням Л. працівник в'язниці в Станіславі Д. Храбатин 3.09.1941 прочитав і переписав з тюремних мисок зроблені жертвами більшовиц. репресій написи, які збереглися в родині Л. і є свідченням нищення українців рад. владою. На поч. 09.1941 був одним з ініціаторів заснування Укр. окружного к-ту в Станіславі. 03.1942 – дорадник голови Об'єднання українців. 1942–44 повернувся до адвок. практики, яку змушений був покинути після 2-го приходу більшовиків. Недовго працював бухгалтером. Улітку 1944 вийшов на пенсію.

П. від запалення легень у м. Станіслав, де й похований.

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 620, 623; *Андрухів І., Арсенич П.* Українські правники у національному відродженні Галичини 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 45–46; *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 58–63; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах

очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 823–855; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 430–431.

Володимир Старик

ЛИТВИНОВИЧ Ярослав

(17.04.1882 – д. і м. с. н.) – кооп. діяч, чл. уряду ЗУНР. Н. у с. Серафинці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) і торг. шк. м. Львів. На поч. 20 ст. для налагодження і поживлення роботи "Народної торгівлі" з відома "Просвіти" займався перебудовою крамницю при читальнях і церквах. 1910 – учасник (разом з С. Кузиком) Міжнар. кооп. конгресу в м. Гамбург (нині ФРН), дир. Крайового союзу для плекання і збуту худоби.

З 9.11.1918 очолював ДСТП ЗУНР. 12.11.1918 на засіданні РДС обраний до складу комісії у справах держ. фінансів, завданням якої була підготовка бюджету країни. 19.11.1918 видав Тимчасовий розпорядок про заборону вивозу нафти і нафтопродуктів за межі ЗУНР. На поч. 12.1918 змушений подати у відставку разом з К. Левицьким. У 2-му уряді ЗУНР у Станіславові функції держ. секретаря торгівлі і промислу перебрав на себе голова РДС С. Голубович.

П. у м. Відень.

Лит.: *Гуцал П.* Литвинович Ярослав // ЕСУ. Т. 17. К., 2016. С. 307; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 157–158.*

Іван Патер

ЛИЧАКІВСЬКИЙ ЦВІНТАР

(Державний історико-культурний музей-заповідник "Личаківський цвинтар") – муніципальний цвинтар м. Львів, засн. у 18 ст. На 86 полях (42 га) розташовано понад 300 тис. поховань. До складу заповідника входять Польсь. військ. меморіал (т. зв. Цвинтар Орлят) і Меморіал УГА.

**ЛИЧАКІВСЬКИЙ
ЦВИНТАР.
Меморіал воїнам УГА**

Польс. військ. меморіал збудований 1922–39 для перепоховання вояків польс. армії, полеглих у польс.-укр. війні 1918–19 і польс.-рад. війні 1920. У роки ДСВ там поховано окремих польс. вояків та підпільників. Заг. кількість похованих – 2859 осіб, у т. ч. іноз. найманці – 3 амер. пілоти та 17 франц. піхотинців. 1925 з Л.ц. перенесено останки невідомого солдата до м. Варшава, де на пл. Саській (нині Пілсудського) відкрито меморіал. Цвинтар Орлят зруйнований рад. силовими стр.-рами 1956 і 1971; відновлений після проголошення незалежності України.

Після тривалих укр.-польс. міждерж. і громад. дискусій вирішено також поруч із польс. похованнями збудувати Меморіал УГА, на який 2002 перенесено прах діячів ЗУНР Є. Петрушевича, Д. Вітовського, Ю. Чучмана та ін.

Обидва меморіали урочисто відкрито 24.06.2005 за участю Президентів України та Польщі В. Ющенка й А. Квасневського, архієпископів Л. Гузара, М. Яворського, предстаників влади та громадськості України й Польщі.

Лит.: Харчук Х. Польський військовий меморіал на Личаківському цвинтарі // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 19. С. 76–79; Хахула Л. “Різуни” чи побратими? Сучасні польські дискурси про Україну. Львів, 2016; Nicieja S. Lwowskie Orleża. Czyn i legenda.

Warszawa, 2009; Przewodnik po cmentarzu Obrońców Lwowa. Lwów, 1939.

**Микола Литвин,
Любомир Хахула**

ЛІБЕРЕЦЬ (Liberec) – табір у ЧСР для інтернованих частин УГА, розташований поряд із однойменним містом. Заснований під час РСВ для рос. військовополонених. Влітку 1920 виникла потреба створення нового табору для укр. інтернованих, оскільки, через численні втечі галичан з польс. полону (як правило, з табору м. Тухоля) до ЧСР, прибуття великої групи укр. вояків і старшин, колиш. солдатів австр. армії, з італ. полону, табір у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под’єшtedі, Чехія) був переповнений. 10.08.1920 до м. Ліберець було відправлено сот. УГА М. Мацієвича з кількома старшинами й “передовим відділом”, з якого згодом була сформована булавна сотня. Вона організувала Український робітн. табір у Ліберцях. 5.09.1920 прибула перша група з Італії (41 старшина, 327 унтер-офіцерів та вояків), 10.09.1920 – група ген. А. Кравса (166 старшин, 309 стрільців, 26 жінок і дітей) зі складу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР, що 30–31.08.1920 перетнула польс.-чехословац. кордон. Згодом до Л. прибули й менші групи (з м. Відень, Липник, Чоп, Браїлів та втікачі з Польщі). Безпосередньо в таборі комендантом від чехословац. сторони

був підполк. Ігль. Укр. комендантом незабаром став майор Р. Волощук.

Укр. підрозділи перебували в статусі, рівному статусу чехословац. військ, але при цьому мали подвійне підпорядкування: укр. – Диктаторові ЗУНР і його дипломатичному представництву в м. Прага та чехословацьке – Мін-ву нар. оборони. У 11.1920 реорганізовано підрозділи табору. Наявна військ. стр-ра була реформована на 2 курені. 1-й курінь складався з 4 сотень, 2-й (бригада А. Кравса) – з 3 сотень. 31.12.1920 в Л. перебувало 450 старшин, 503 стрільці, 66 жінок і 25 дітей. Зберігався поділ між групами згідно з їхнім походженням.

Мало відомо про матеріальні умови табору Ліберець. Вони були гірші, ніж у Німецькому Яблонному. Старшини отримували 3 корони, стрільці – 0,5 корони, їхнє становище було доволі важким. У 11.1920 чехословац. влада зменшила виплати старшинам на 0,5 корони (окрім сотень А. Кравса та М. Мацєвича). Жінки й діти отримували лише їжу. Про важке становище інтернованих було відомо Є. Петрушевичу, який говорив про покращення їхнього побуту з Президентом ЧСР Т. Масариком, однак ці переговори були безрезультатні. Допомога надійшла з табору в Німецькому Яблонному: у 11.1920 передано 26 тис. корон, у 12.1920 – 12 тис. корон, у 01.1921 – 40 тис. корон. Мате-

ріальну допомогу табору надавала укр. еміграція зі США.

Незважаючи на погані умови перебування, завдяки сприятливому ставленню чехословац. влади в Л. активно розвивалася культ.-просвітн. робота. 25.09.1920 створено Культурно-освітній гурток із 4 секціями (театральною, співочо-музичною, істор. і фотографічною). Діяли також спортивний клуб, правн. коло, Союз українок, школа для дітей. Для дорослих було організовано курси нім., франц. та укр. (для інтернованих неукраїнців) мов для дорослих. 25.12.1920 створено Гурток укр. вчителів з метою активізації самоосвіти й поширення освіти серед стрільців.

У Л. згодом діяли гімназійні курси, курси для підготовки до вищої школи, торг. та поштові, а також б-ка. Велос навч. неписьменних стрільців.

Завдяки діяльності учасників фотографічної та істор. секцій було зібрано численні матеріали з історії УГА, на основі яких створено архів.

У Л. виходив гумористичний час. "Камедула" (1-й номер вийшов у таборі м. Німецьке Яблонне), з 1.11.1920 – "Український Скиталець". Виходив також "Голос Табора". У цих вид. описували повсякденний побут табору, повідомляли про діяльність окремих секцій, публікували списки жертводавців, рекламу, спогади.

ЛІБЕРЕЦЬ.
Пам'ятник воякам УГА.
Скульптор В. Касіян

У Л. організували також свята й урочистості. Так, 1.11.1920 відзначено річницю Листопадового чину. Взаємини з чехословац. владою склалися добре, але були й певні обмеження, спричинені змінами в держ. політиці. У 10.1920 групи старшин УГА заборонили співати укр. пісень у місті, що могло бути сприйнято як політ. акція, під загрозою позбавлення права винаймати житло.

1921 чехословац. влада вирішила ліквідувати табори в м. Ліберець і Німецьке Яблонне та зосередити всіх українців у таборі м. Йозефов. 1.04.1921 розпочалося переведення інтернованих з Ліберця, незабаром табір було ліквідовано.

У серед. 1920-х Укр. т-во допомаги в Ліберці зобов'язалося побудувати пам'ятник воякам, які померли в таборі. З власних коштів та з допомогою укр. акад. громади ЧСР пам'ятник вдалося встановити 4–5.06.1927. Проект виконав скульп. В. Касян. До відкриття пам'ятника долучилися Укр. акад. хор з м. Прага, представники численних укр. орг-цій у ЧСР. На відкритті з рефератом про історію УГА виступав С. Нижанківський.

Літ.: Новий час. 1927 17 черв.; Купцов А., Срібняк І. Інтерновані вояки УГА у таборах Чехословащини (1919–1923 рр.). К., 2001; Павленко М. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословащини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). К., 1999.

Віктор Венглевич

ЛІВИЦЬКИЙ (ЛЕВИЦЬКИЙ)

Андрій Миколайович

(08.04 (за ін. даними – 12.04).1879–17.01.1954) – правознавець, громад.-політ. діяч, президент УНР в екзилі. Н. на хуторі Красний Кут Золотоніс. пов. Полтав. губ. (за ін. даними – у с. Ліпльаве (нині Канів. р-ну Черкас. обл.)). Походив з дворян. родини. Середню освіту здобув у Прилуц. г-зії і Колегії Павла Галагана в м. Київ. Навч. на мат. і правн. ф-тах Київ. ун-ту. Брав участь в укр. нац. русі, очолював студент. громаду в Києві, за що неодноразово арештований; 1899 відратований з ун-ту й висланий на Полтавщину.

Від 1901 – чл. РУП. Після закінчення університет. студій служив у Лубен. окружному суді (1903–05), присяжним повіреним Харків. суд. палати (1905–13). Під час революції 1905 був головою “Лубенської республіки” – коаліц. к-ту укр., рос. і єврейс. орг-цій, а також очолював загін громад. самооборони, який складався з 6 бойових дружин. У 01.1906 заарештований, проте втік з-під варти. Став одним з провідних діячів УСДРП. Вкотре заарештований у 10.1907 під час перебування в м. Лубни (нині Полтав. обл.), провів у в'язниці 1,5 р. 1909 засуджений у Києві військ. окружним судом до тюремного ув'язнення, але згодом виправданий апеляційною інстанцією. Працював адвокатом, мировим суддею Золотоніс. округу (1913–17), золотоніс. повітовим комісаром (03–08.1917), полтав. губерн. комісаром рос. Тимчасового уряду (з 08.1917).

Як делегат I Всеукр. сел. з'їзду від Золотоніс. пов. був обраний до складу ЦК Сел. спілки, став чл. УЦР. 08.1917–05.1918 – гласний (депутат) Золотоніс. повітового і Полтав. губерн. земств, голова Золотоніс. повітових і Полтав. губерн. земських зборів, почесний мировий суддя Золотоніс. пов. Водночас очолював Золотоніс. повітов. к-т, був чл. Полтав. губкому УСДРП. Входив до складу укр. делегації на переговорах у м. Брест-Литовськ (нині Брест, Білорусь). У 05.1918, після гетьман. перевороту, усунутий з посади губерн. комісара. Працював юрис-консультком Укр. центр. кооп. к-ту, належав до складу УНС. Під час протигетьман. повстання 1918 виконував обов'язки повітового і губерн. комісара на Полтавщині. Один з організаторів Трудового конгресу України. Від 01.1919 – тимчасово керувачий МВС і товариш (заст.) міністра юстиції УНР; від 04.1919 – міністр юстиції і заст. голови РНМ УНР; водночас від 06.1919 – міністр закорд. справ УНР. У 10.1919, як голова дипломатичної місії УНР у Польщі, виїхав до м. Варшава для проведення підготовчої роботи з укладання укр.-польс. договору. 2.12.1919 підписав Декларацію з урядом 2-ї Речі

**ЛІВИЦЬКИЙ
(ЛЕВИЦЬКИЙ)
Андрій Миколайович**

Посполитої, де висловлено згоду місії на те, що переговори з Польщею вестимуться на основі визнання кордону між обома д-вами по р. Збруч, а далі – через пн.-зх. Волинь.

21.04.1920 підписав двосторонню політ. і торг.-екон. конвенцію з Польщею. В уряді УНР на чолі з В. Прокоповичем з 05.1920 залишився на посаді заст. голови РНМ і міністра юстиції. Разом із С. Петлюрою керував дипломатичною діяльністю УНР у Варшаві. З 10.1920 виконував обов'язки голови уряду УНР. До 1926 (з перервою 1921–22) очілював уряд УНР в еміграції, 1926–54 – ДЦ УНР в екзилі. Під кін. ДСВ переїхав з Варшави до Німеччини. 1948 за ініціативою Л. ств. Укр. нац. рада. 1948, після реорганізації Держ. центру, в складі якого було введено посаду президента, Л. обрали президентом УНР в еміграції.

П. у м. Карлсруе. Похований на цвинтарі Вальдфрідгоф у м. Мюнхен (обидва нині ФРН). Згодом прах Л. перепоховано на укр. меморіальному кладовищі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Лівіцький Андрій // ЕУ. Словникова частина. Т. 4. С. 1306–1307; Лівіцький Андрій Миколайович // Довідник з історії України. К., 2001. С. 415; *Прилуцький В. І.* Лівіцький (Левицький) Андрій Миколайович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 199.

Роман Тимченко

ЛІГА НАЦІЙ І ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА. Ліга Націй (ЛН) – міжнар. міждержавна орг-ція, заснована на Паризькій мирн. конф. 1919–20. Штаб-квартира – м. Женева (Швейцарія). Статут ЛН розроблений спец. комісією на чолі з Президентом США В. Вільсоном, схвалений 28.04.1919; підписаний 44 д-вами, зокр. Польщею, Румунією, ЧСР, до яких у міжвоєн. період входили укр. землі. Текст статуту було включено до мирних договорів, укладених д-вами-переможцями в ПСВ з переможеними Німеччиною, Австрією, Болгарією, Угорщиною і Туреччиною; набув чинності 10.01.1920. Статут передба-

чав принципи колективної безпеки (спільних дій країн-членів ЛН проти агресора), відкритої дипломатії, обмеження озброєнь, відмову від війн як засобу розв'язання міжнар. суперечностей, збереження “вічного миру” і безпеки народів, розвиток співпраці між націями.

Найвищими органами ЛН були: Асамблея (скликала щорічно), Рада (складалася з постійних і непостійних членів; з часом склад і кількість членів Ради змінювалися) і Постійний секретаріат (його роботу очолював ген. секретар). У стр-рі ЛН були також ств. Постійна палата міжнар. правосуддя, Міжнар. орг-ція праці, постійні й тимчасові комісії. Статутом ЛН було запроваджено мандатну с-му управління колоніальними й підопічними тер.; складовою частиною цієї с-ми була постійна Мандатна комісія. Провідну роль у ЛН відігравали Велика Британія та Франція, які використовували орг-цію як інструмент міжнар. політики переможців у ПСВ для збереження існуючого становища в поділеному ними світі.

У ході обговорення сх.-галиц. питання на Паризькій мирн. конф. неодноразово висловлювалася ідея утворення у Сх. Галичині незалежного або автономного держ. утворення під протекторатом ЛН. Таку пропозицію, зокр., було подано 26.04.1919 спец. комісією конф. на чолі з Ж. Камбоном на розгляд Ради міністрів. 17.06.1919 ця комісія запропонувала проект Статуту Сх. Галичини, вказавши серед можливих варіантів розв'язання сх.-галиц. проблеми тимчасову автономію краю або у формі запровадження адміністрації воєн. комісара, призначеного ЛН, або під управлінням однієї з великих д-в на підставі мандата ЛН, або під протекторатом однієї з сусідніх д-в, теж за мандатом ЛН. Проте 25.06.1919 ВР країн Антанти дала дозвіл Польщі окупувати Сх. Галичину, встановити в краї цивільне управління під мандатом гол. союзних д-в, які мали б забезпечити автономію цієї тер. 21.11.1919 Рада голів делегацій Паризької мирн. конф. схвалила Статут Сх. Галичини,

Відкриття засідання
Ліги Націй 15.11.1920

за яким Польща отримала 25-річний мандат на цей край; через 25 р. ЛН мала право або ліквідувати положення цього документа, або залишити їх у силі.

Очолюваний Є. Петрушевичем уряд ЗУНР в екзилі свої надії покладав на Антанту. Його звернення до ЛН стали спробою знайти підтримку поза межами вузького кола великих д-в. Зовн.-політ. діяльність уряду ЗУНР активізувалася напередодні осінньої 1920 сесії ЛН, на засідання якої до м. Женева 15.11–15.12.1920 прибула делегація ЗУНР (К. Левицький, С. Витвицький, Е. Брайтер) на чолі з Є. Петрушевичем. 28.11.1920 і 12.02.1921 УНРада звернулася до ЛН з відозвами "До високого Союзу Народів!", у яких вимагала протекторату міждерж. комісії і якнайскорішого визнання незалежності Сх. Галичини. До секретаріату ЛН у Женеві надходили сотні резолюцій нар. віч українців краю з вимогами припинити репресії польсь. влади й відновити держ. самостійність ЗУНР. Рада ЛН 23.02.1921 на засіданні в м. Париж розглянула питання держ. становища Сх. Галичини й у спец. комюніке та постанові підтвердила, що край перебуває під суверенітетом країн Антанти, а Польща є тільки його тимчасовим військ. оку-

пантом. Справу держ.-правового статусу Сх. Галичини було передано Раді послів країн Антанти (США, Великої Британії, Франції, Італії, Японії) у Парижі. Екзильний уряд Є. Петрушевича розцінював це рішення як значний здобуток, який у майбутньому приведе до позитивного розв'язання проблеми Сх. Галичини.

2.04.1921 екзильний уряд ЗУНР від імені УНРади надіслав Раді ЛН чергову ноту з вимогою виконання постанови від 23.02.1921; наголошено, що на Ризькій конф. рад. делегація теж визнала незалежність Сх. Галичини, яка, залишившись поза межами Росії та України, не була передана Польщі. 30.04.1921 уряд ЗУНР запропонував ЛН у Женеві прийняти підготовлений К. Левицьким проект "Основ державного устрою Галицької Республіки", який передбачав утворення незалежної суверенної д-ви з респ. формою правління. Проте проект не був підтриманий ЛН.

1-й Міжпарт. з'їзд (3–4.06.1921) звернувся до ЛН, щоб та виступила на захист прав укр. народу. 19 і 31.08.1921 УНРада знову звернулася до Ради ЛН з проханням акцентувати увагу ВР мирної конф. "на конечну потребу точного вирішення держ. становища Сх. Галичини", з протестом проти

спроб фактичної ліквідації цілісності Сх. Галичини як держ.-адм. одиниці й поділу її на в-ва. У 09.1921 уряд ЗУНР в екзилі спільно з Міжпарт. радою виступили з протестом проти незаконних дій польс. влади щодо проведення у Сх. Галичині перепису нас. і надіслали його ЛН. У 09.1921 сх.-галиц. питання за поданням канад. делегата Ч. Догерті розглядали на засіданні політ. к-ту ЛН. Як результат, 2.10.1921 Рада ЛН схвалила резолюцію про потребу якнайшвидшого розв'язання проблеми держ. статусу Сх. Галичини.

1922–23 у м. Відень існувало ЗУТЛН на чолі з Р. Перфецьким, яке намагалося розширити вплив екзильного уряду ЗУНР на міжнар. арені й домогтися вирішення проблеми держ. статусу Сх. Галичини. 9.06.1922 до Ради ЛН відправлено ноту Є. Петрушевича щодо визнання політ. незалежності Сх. Галичини. 10.09.1922 на адресу Асамблеї ЛН надіслано ноту делегації УНРади у зв'язку з наміром польс. уряду провести в Сх. Галичині вибори до польс. сейму. 3-я Асамблея ЛН 22.09.1922 своєю резолюцією вимагала від гол. країн Антанти якнайшвидше розв'язати сх.-галиц. питання. 5.03.1923 Є. Петрушевич звернувся до Ради послів Антанти з нотою стосовно утворення в Галичині укр. д-ви під протекторатом ЛН і Ради послів Антанти. Проте 15.03.1923 Рада послів Антанти прийняла рішення про остаточну передачу Сх. Галичини Польщі. У 05.1923 Раді ЛН надіслано меморіал укр. політ. партій Сх. Галичини, у якому на основі істор.-правових документів доводилася неправомірність постанови від 15.03.1923 і містився заклик відновити істор. справедливість.

У міжвоєн. період ЛН не змогла створити ефективної с-ми міжнар. безпеки, що стало причиною поступового зменшення її авторитету. 1934 до орг-ції було прийнято СРСР, незважаючи на проведення рад. кер-вом репресій та політику Голодомору 1932–33 проти укр. народу. Напередодні ДСВ ЛН фактично зійшла з міжнар. політ. арені. У 04.1946 ця орг-ція самоліквідувалася, усе її майно було передано ООН.

Літ.: Віднянський С. Ліга Націй // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 205–206; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Кучабський В. Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом у 1918–1923 роках. Львів, 2015.

Богдан Паска, Іван Патер

“ЛІНІЯ БАРТЕЛЕМІ” – умовна назва лінії, яку місія д-в Антанти на чолі з франц. ген. Ж. Бартелемі під час переговорів із польс. та укр. сторонами в м. Ходорів (нині Жидачів, р-ну Львів. обл.) та Львів 22–28.02.1919 запропонувала вважати тимчасовим демаркац. кордоном між Польщею та ЗОУНР до рішення Паризької мирн. конф. Українці відстоювали кордон по р. Сян, поляки – по р. Зх. Буг – Дністер – Свіча. Опис лінії містився у ст. 2 запропонованого місією Бартелемі 28.02.1919 проекту угоди про перемир'я між укр. та польс. сторонами. “Л.Б.” мала проходити від пн. кордону Галичини вздовж р. Зх. Буг, залишаючи полякам м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька), потім по межі Бібрського й Перемишлян. пов. на сх. від м. Бібрка (нині Перемишлян. р-ну), вздовж залізн. лінії Бібрка–Вибранівка на зх. від м. Миколаїв (усі нині Львів. обл.), далі по залізн. лінії Львів–Стрий до Карпат. При цьому залізн. колія Стрий–Лавочне мала залишитися за українцями. Частини УГА повинні були відійти на сх. від “Л.Б.”, з обох сторін якої утворювалася 3-кілометрова нейтральна зона. До Польщі відходили Львів, Дрогобиц.-Борислав. нафтовий басейн, бл. 40 % тер. Сх. Галичини.

“Л.Б.” майже цілковито задовольняла вимоги польс. сторони. Зважаючи на сприятливе для УГА становище на фронті, проведення Вовчухів. операції з метою оточення Львова, “Л.Б.” 1.03.1919 була відкинута укр. стороною.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009. С. 79–90; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 261–270; Симоненко Р. Бартелемі місія // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 196; Pobóg-Malinowski W. Najnowsza historia polityczna Polski. Т. 2: 1914–1939. Gdańsk, 1990. S. 300–302.

Богдан Паска

“ЛІНІЯ БОТИ” – умовна назва демаркац. лінії, запропонованої у проекті угоди 12.05.1919 Міжсоюзною комісією з переговорів про перемир'я між Польщею та ЗОУНР, яку очолював прем'єр-міністр ПАС ген. Л. Бота. Мала проходити від с. Литовеж (на р. Зх. Буг; нині Іваничів. р-ну Волин. обл.) на гд. через с. Угринів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.), Жабче (нині Польща), Ванів, Борове (обидва нині Сокал. р-ну), далі по р. Желдець, через с. Жовтанці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну), по межі Львів. та Глинянського пов., через с. Миколаїв, Коцурів, Гринів (усі 3 нині Пустомитів. р-ну), на зх. від м. Бібрка, далі через с. Суходіл (обидва нині Перемишлян. р-ну), Гута Щирецька (нині не існує), Глухівець, на зх. від с. Демна до Устя (усі 3 нині Миколаїв. р-ну). По течії р. Дністер і Бистриця до с. Мокряни (нині Дрогобиць. р-ну), зх. межею Дрогобиць. пов. через с. Сприня (нині Самбір. р-ну) далі по г. Гута, Виділок, Росточна, Крулики, Маловенка, через с. Свидник, г. Буковська, с. Головське, г. Шимонець, далі по р. Стрий до с. Матків і до с. Кривка (усі с. нині Турків. р-ну, усі нас. пункти нині Львів. обл.) на кордоні з Угорщиною. Польс. сторони відходило м. Львів, укр. – Дрогобиць-Борислав. нафтовий басейн. Чисельність ЗС з кожної сторони “Л.Б.” мала бути обмежена до 20 тис. осіб. За виконанням умов мала стежити міжсоюзницька амер.-англ.-франц.-італ. комісія.

Остаточне врегулювання справи Сх. Галичини покладалося на рішення Паризької мирн. конф. Делегати ЗУНР М. Лозинський, Д. Вітовський, В. Панейко 13.05.1919 загалом погодилися з проектом “Л.Б.”, висуновши умови не

“ЛІНІЯ БАРТЕЛЕМІ”

“ЛІНІЯ БОТИ”

обмежувати чисельність УГА і передати українцям для зв'язку з ЧСР залізницю Самбір–Сянки. Польс. делегація на чолі з Р. Дмовським вдалася до затягування часу з метою орг-ції наступу армії Галлера на тер. ЗУНР. Р. Дмовський 13.05.1919, вводячи Комісію Боти в оману, вказував на “зростаючий більшовицький вплив у русинському війську” та потребу утворення у Сх. Галичині спільного польс.-рум. фронту. Поляки висунули ультимативні вимоги зайняття польс. або рум. військами залізн. ліній Львів–Галич–Станиславів–Чернівці та Станиславів–Ясіня, а також тер. на зх. від лінії р. Стир, Золота Липа і Дністер, відмовилися підписувати проєкт перемир'я. 16.05.1919 польс. сторона офіційно вийшла з переговорів.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ,

2009. С. 395–397; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 272–275; *Симоненко Р.* Боти Комісія // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 358–359.

Богдан Паска

“ЛІНІЯ ДЕЛЬВІГА” – демаркац. лінія між УГА та польс. армією, визначена за результатами договору про перемир'я від 16.06.1919 між делегаціями УНР (от. ген. С. Дельвіг) та Польщі (ген. Е. Родзевич) у м. Львів.

Переговори відбулися 3–16.06.1919, на поч. Чорків. офензиви УГА, у ході якої було звільнено значну частину тер. ЗОУНР. Польс. делегація мала завдання відстоювати демаркац. лінію по р. Збруч, укр. представники – “лінію Бартеlemi”. Делегация С. Дельвіга, через штучно створену поляками інформац. ізоляцію, була позбавлена відомостей про воен. успіхи УГА, тому

ЛІНІЯ ДЕЛЬВІГА.
Дедик О.
Чортківська офензива.
Львів, 2015

уклала договір без консультації та погодження з урядом ЗОУНР. “Л.Д.” мала проходити з м. Залізці (нині смт Зборів. р-ну), далі по р. Серет, через м. Тернопіль, с. Острів (нині Терноп. р-ну), Літятин (нині Бережан. р-ну, усі Терноп. обл.), по р. Золота Липа й Дністер до с. Незвисько (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.).

Договір не був визнаний Диктатором ЗОУНР Є. Петрушевичем і не мав практичних наслідків.

Лит.: Буравченков А. “Дельвіга лінія” // ЕУ. Т. 2. К., 2004. С. 320; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 323–329; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 308.

Богдан Паска

“ЛІНІЯ ДМОВСЬКОГО” – проект кордонів відновленої Польщі, який на етапі розпаду багатонац. імперій і формування нац. д-в намагався знайти компроміс між істор. та етніч. кордонами, що б уможливили реалізацію доктрини однонац. польс. д-ви.

Ідеолог Нац.-дем. партії (НДП) та кер. Польс. нац. к-ту в м. Париж Р. Дмовський представляв інкорпораційну програму розв’язання міжнац. проблем на сх. рубежах Польщі, яка заперечувала зрілість безпосередніх сх. сусідів польс. народу до незалежності і державності, передбачала включення частини етнічних укр., білорус. і литов. теренів до складу однонац. польс. д-ви та нац. асиміляцію меншин. Програма Нар.-нац. союзу (ННС), у який трансформувалася НДП, вимагала приєднання до Польщі земель, на яких “польс. населення домінує кількістю чи цивілізацією”. У 03.1917 в меморіалі держ. секретареві Великої Британії А. Дж. Бальфуру Р. Дмовський висловив найбільш бажаним розв’язання, щоб тер. майбутньої Польщі обіймала: австр. (Галичину і Цешинську Сілезію), рос. (Царство Польське, Ковенську, Віленську, Гродненську, частину Мінської губ. і частину Волині) і нім. (Познанське в-во, Зх. Пруссію з Гданськом,

пд. смугу Сх. Пруссії та Верхню Сілезію) частини.

Сх. ділянка “Л.Д.” була конкретизована 3.03.1919 в ноті польс. делегації на Паризькій мирн. конф. Зокр. пд.-сх. відрізок проектувався так: “перетинаючи Березину, йде в пд.-зах. напрямку до Прип’яті на схід від Мозиря. Звідти, переходячи Прип’ять, кордон проходить лінією поділу між Мозирським і Річицьким повітами, після чого, тягнучись постійно в пд.-зах. напрямку, проходить на захід від міст Овруч і Звягель на Волині і доходить до точки, де стикаються межі Заславського, Острозького і Звягільського повітів. Керуючись на південь, лінія кордону прямує сх. межею Заславського і Старо-Костянтинівського повітів аж до точки, де стикаються межі Лятичівського і Прокурівського повітів на Поділлі, звідти, постійно у південному напрямку, вона досягає біля Зінькова річки Ушиці і йде за її течією до Дністра, який становить у цьому місці кордон між Польщею і Румунією”. Належність сх. земель до Польщі обґрунтував польс. меншиною, яка становить єдину екон. та інтелектуальну силу на цих теренах.

“ЛІНІЯ ДМОВСЬКОГО”

Знача частина польс. вимог, насамперед стосовно зх. кордону, внаслідок протидії англ. делегації була відкинута на Паризькій мирн. конф. Лінія сх. кордону була сформована в результаті польс.-рад. війни 1920. Частково ННС під час Ризької конф. відмовився від “Л.Д.” з метою недопущення реалізації Ю. Пілсудським федераційної програми. Лінія Ризьк. договору 1921 проходила з відхиленням на 30–100 км на зх. від “Л.Д.”.

Незважаючи на проблемність імплементації, “Л.Д.” стала значним фактором впливу на міжнар. ситуацію, оскільки була запропонована найбільшою політ. силою Польщі і польс. представництвом на Паризькій мирн. конф.

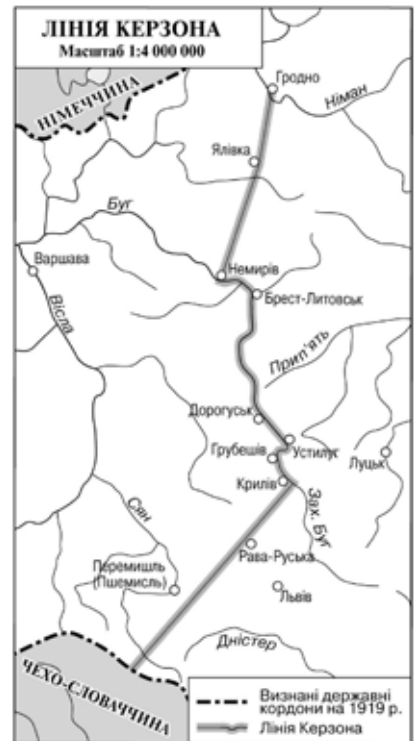
Лит.: Akty i dokumenty dotyczące sprawy granic Polski na Konferencji Pokojowej w Paryżu 1918–1919 zebrane i wydane przez Sekretarjat Jeneralny Delegacji Polskiej. Cz. 1: Program terytorjalny Delegacji. Paryż, 1920; Eberhardt P. Polska i jej granice. Z historii polskiej geografii politycznej. Lublin, 2004; Projekt program ZLN // Gazeta Warszawska. 1919. 24 październ. Nr 291. S. 1.

Микола Генік

“ЛІНІЯ КЕРЗОНА” – умовна назва (за прізвиськом міністра закорд. справ Великої Британії 23.10.1919–22.01.1924 лорда Дж. Керзона) демаркаційної лінії, яка мала стати сх. кордоном польс. д-ви.

Вперше встановлена 8.12.1919 ВР Антанти у схваленому проекті Статуту Сх. Галичини та Декларації щодо сх. кордонів Польщі. У межах колиш. Австро-Угорщини мала проходити від точки, де перетинаються колиш. кордон між Австро-Угорщиною і Росією та сх. адм. межа м. Белжець (нині Польща), на пд.-зх. межю цього міста; далі адм. межю Чесанів. пов. на зх. і Рава-Руськ. пов. на сх.; далі на пд.-зх. уздовж адм. межі між Чесанів. та Яворів. пов., проте на зх. від с. Липовець (нині Яворів. р-ну Львів. обл.); на пд. уздовж адм. межі між Ярослав. і Перемишл. пов. на зх. та Яворів., Мостиськ., Самбір. і Старосамбір. пов. на сх.; вздовж межі між Добромиль. та Старосамбір. пов.; далі

на пд.-зх. до згину межі бл. 15 км на пд.-зх. від м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), перетинаючи залізн. лінію Хирів–Самбір за 2 км на сх. від Хирова. Звідси вздовж лінії вододілу між бас. р. Стривігор (Стрваж) і Дністер; далі межю між Добромиль. і Ліськ. пов. на зх. та Старосамбір. і Турків. пов. на сх. до чехословац. кордону. На теренах колиш. Рос. імперії мала проходити з пн. на пд. лінією Гродно (нині Білорусь) – Ялівка (нині Ялувка) – Немирів (нині Немирув, обидва Польща) – Брест-Литовськ (нині Брест, Білорусь) – Дорогуськ (нині Польща) – Устилуг (нині м. Волин. обл.) – на сх. від м. Грубешів – Крилів (обидва нині Польща) – по р. Зх. Буг до колиш. австро-рос. кордону; базувалася на кордоні між Пруссією і Росією за 3-м поділом Речі Посполитої (1795). З тер. Сх. Галичини вилучалися Чесанів., Ярослав., Перемишл. та Ліськ. пов. Фактичним автором лінії розмежування був неофіц. експерт брит. делегації на Паризькій мирн. конф. з питань Сх. Галичини, історик Л. Нем’єр. Одночасно за Польщею було “зарезервовано” землі на сх. від лінії, у т. ч. надано

25-річний мандат на адміністрування у Сх. Галичині. Права на володіння сх.-галиц. землями Польщі надано не було; міжнар.-правовий статус краю передбачалося вирішити згодом.

У ході польс.-рад. війни влітку 1920 вторгнення ЧА на етнічні польс. землі та загроза втрати м. Варшава змусили польс. кер-во просити допомоги в Антанти й погодитися на її умови. На конф. в м. Спа (Бельгія) 10.07.1920 на вимогу прем'єр-міністра Великої Британії Д. Ллойд Джорджа голова польс. уряду В. Грабський погодився на такі умови: відвести польс. армію за лінію від 8.12.1919; рад. війська мали б зупинитися на відстані 50 км від цієї лінії; на тер. Сх. Галичини польс. війська повинні залишитися на позиціях, які вони б займали в момент підписання перемир'я. 11.07.1920 міністр закорд. справ Великої Британії Дж. Керзон звернувся до рад. уряду з пропозицією посередництва в рад.-польс. конфлікті на вищезазначених умовах. Проте кер-во РСФРР не дало на це згоди. "Л.К." не відіграла жодної ролі в упровадженні польс.-рад. кордону 1921.

У ході рад.-нім. переговорів щодо розподілу сфер впливу в Європі, за таємними статтями рад.-нім. договору 28.09.1939 "Л.К." з певними поправками на користь рад. сторони була прийнята як новий зх. кордон СРСР. Під час Тегеранської конф. 1943 Сталін наполягав на встановленні рад.-польс. кордону по "Л.К.". На Ялтинській конф. 1945 кордон між СРСР та Польщею затверджено по "Л.К." з відступами від неї в деяких р-нах на 5–8 км на користь Польщі. Остаточо "Л.К." як рад.-польс. кордон була зафіксована в договорі від 16.08.1945 між СРСР та Польщею в м. Москва. До складу Польщі відійшли укр. етногр. землі – Лемківщина, Надсяння, Холмщина, Підляшшя (т. зв. Закерзоння). Сучасний укр.-польс. кордон майже цілковито співпадає з "Л.К."

Літ.: Ганжа О. "Керзона лінія" // ЕІУ. Т. 4. К., 2007. С. 175; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Фран-

ківськ, 2009. С. 810–814, 894–896; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011. С. 60–83; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 296–304; International Law: Theory and Practice. Essays in Honour of Eric Suy. Hague; Boston; L., 1998. P. 110–112.

Богдан Паска

ЛІНІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РІВНОВАГИ – концепція проведення міждерж. кордону на національно мішаних тер., яка передбачала компромісне розмежування на основі паритетного співвідношення відповідних нацменшин в обох д-вах. Це також була спроба імплементації принципів самовизначення з "14 пунктів" В. Вільсона в умовах гострого міжнац. протистояння. Федералістський табір польс. політикуму у вирішенні сх. проблем планував союз Польщі з д-вами, які утворилися після розпаду Рос. імперії, зокр. з Україною, тому був схильний до пошуку компромісів у питанні кордонів. Найяскравішим представником цієї концепції в парт.-політ. с-мі 2-ї Речі Посполитої був лівоцентрист. табір, насамперед ППС, Польс. партія соціал-демократ. Галичини і Сілезії (ППСД) та Польс. народна партія "Визволення".

Частково представники лівоцентрист. табору намагалися імплемувати Л.н.р. в діяльності ПЛК. Її голова В. Вітос згодом згадував, що в цьому органі частина соціалістів займала невизначену позицію щодо держ. належності Сх. Галичини, схильючись до передачі регіону українцям. Тільки Е. Бобровський і сх.-галиц. соціалісти виступали за беззастережне продовження б-би за Сх. Галичину. Підтримка Л.н.р. помітна в діяльності Тимчасов. нар. уряду І. Дашицького та уряду Є. Морачевського. Маніфест люблінського Тимчасов. нар. уряду закликав до "мирного влаштування спірних питань з українським народом аж до їх остаточного врегулювання компетентними органами обох народів". Однак ідея Л.н.р. була досить аморфною. Висловлена в маніфесті підтримка

ідеї відновлення істор. кордонів, на думку проф. А. Айненкеля, означала “анексійні тенденції, замасковані під федералістські концепції”. У декларації уряду Є. Морачевського висловлено позицію за “мирне розв’язання спірних питань” у Сх. Галичині та наголошено на потребі “визволення польського Львова”. Кер. Сх. відділу МЗС Польщі радник Р. Кнолль, розробляючи інструкції для польс. делегації на Паризькій мирн. конф., 23.11.1918 в листі до міністра закорд. справ Л. Василевського зазначав: “Граничні суперечки з Україною Польща повинна полюбовно уладнати, причому Україна повинна відмовитися від претензій на Холмську землю, Підляшшя, Львів і території з мішаним населенням (лінія рівноваги, яка залишає на Україні стільки поляків, скільки українців у Польщі, була б підставою майбутнього кордону)”. Л.н.р., у баченні ППС, проходила по лінії річок Буг–Стрий, у візії польс. МЗС – по верх. течії р. Буг і Золота Липа, тобто Сх. Галичина мала бути поділеною, Львів і Дрогобиц. басейн залишалися на польс. боці. Л.н.р. передбачала гарантування однаковою мірою прав нацменшин в обох д-вах. 10–11.12.1918 у Львові на зустрічі А. Шептицького з команд. польс. військами у Львові полк. М. Карашевич-Токаржевським та делегатом МЗС Р. Кноллем обговорювали Л.н.р. як можливий компроміс. Проекти демаркац. ліній Ж. Бартеlemi та Л. Боти значною мірою, поряд із екон. чи військ.-стратег. факторами, базувалися на пошуках Л.н.р.

Концепція Л.н.р. втратила свою актуальність у серед. 1919 у зв’язку зі зміною військ.-стратег. ситуації (досягнення польс. військами лінії р. Збруч). Опонентами федералістського табору виступали прихильники інкорпоративіст. програми, які пропонували “лінію Дмовського”.

Літ.: Генік М. Взаємовідносини між польськими й українськими соціалістами в 1918–1923 роках // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 6. С. 285–291; Bartoszewicz H. Roman Knoll wobec sprawy niepodległości

Ukrainy 1917–1921. Z dziejów prometeizmu polskiego // Polska i jej wschodni sąsiedzi. № 6. Rzeszów, 2005. S. 11–30; Eberhardt P. Polska i jej granice. Z historii polskiej geografii politycznej. Lublin, 2004; Historia dyplomacji polskiej. T. 4: 1918–1939 / pod red. P. Łossowskiego. Warszawa, 1995; Koko E. PPS a stanowisko mocarstw zachodnich w sprawie Galicji Wschodniej w 1919 r. // Studia Historyczne. Kraków, 1989. № 1. S. 73–87.

Микола Генік

ЛІПІНСЬКИЙ Вацлав

(Lipiński Waclaw; 28.09.1896–04.04.1949)

–польс. військ. діяч, історик, журналіст. Н. у м. Лодзь у ремісничій сім’ї. Навч. (з перервами) на філос. ф-ті Краків. ун-ту, д-р права (1921).

Воював у Польс. легіонах. Чл. гол. команди Польс. військ. орг-ції, наприкінці 10.1918 вилетів до м. Львів, брав участь у боях за місто. Команд. чети пхор. Л. організаційно належав до сектора I (підсектор “Депо–Цитадель”). Брав участь у боях за гол. вокзал і Кадетську гору. Спомини “Серед Львівських Орлят” (1927) написані на основі щоденника, який Л. вів від 1.11.1918 до серед. 03.1919, показують події з перспективи командира нижчої ланки. Відображено хаос перших днів боїв за Львів, поступове зміцнення польс. військ.

Учасник польсь.-рад. війни, служив у 2-му відділі (розвідка, контррозвідка, пропаганда) у м. Вільно, Познань і Варшава. Секретар час. "Niepodległość" (1932), ген. секретар Ін-ту дослідження новітньої історії Польщі (1934), дир. цього Ін-ту (1936). Габілітований д-р (1936, ун-т ім. Яна Казимира у м. Львів).

Учасник нім.-польсь. війни, підполковник (1939). 1940 перебрався до Словаччини, потім до Угорщини. Уряд В. Сікорського протидіяв переїзду Л. до Франції, оцінюючи його як пілсудчика, тому Л. встановив контакти з Е. Ридз-Сміґли, повернувся до Варшави (1942), кілька місяців ув'язнений у тюрмі гестапо (1944). Діяч антикомуніст. опозиції.

1947 заарештований службою безпеки, засуджений до смертної кари; вирок замінено на довічне ув'язнення.

Убитий (або здійснив самогубство) в тюрмі м. Вронки.

Твори Л. становили апологію табору Ю. Пілсудського і частину офіц. пропаганди в міжвоєн. Польщі, тому були заборонені в комуніст. період.

Тв.: *Lipiński W. Wśród Lwowskich Orłąt. Warszawa, 1927. 132 s.*

Микола Генік

ЛІСЕЦЬКИЙ

Іван

(16.02.1894–03.02.1919) – четар УГА. Н. у с. Перемислів (нині Перемисловичі Сокал. р-ну Львів. обл.).

Брав участь у ПСВ в складі австр. армії. Після Листопадового чину 1918 повернувся до Галичини, вступив до УГА. Призначений командантом сотні в 9-й Белз. бригаді.

Загинув у бою з поляками біля м-ка Варяж (нині село Сокал. р-ну Львів. обл.). Похований у с. Перемислів.

Лит.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1934. Ч. 9. С. 22; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 75.

Богдан Паска

ЛІСИКЕВИЧ

Омелян

(20.01.1880–04.01.1944) – суддя, громад.-політ. діяч, повітов. урядовець ЗУНР. Н. у м. Перемишль (нині Польща). Випус-

кник укр. г-зії м. Перемишль (1900). Студіював право у Львів. ун-ті. Суддя у м. Турка (нині Львів. обл.), потім протягом 25 р. – у м. Делятин (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.).

Організатор встановлення укр. влади в Турків. пов. Керував громадами Турків. держ. комісаріату ЗУНР (11.1918–05.1919).

П. і похований у м. Делятин.

Лит.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 96, 192; *Перегінець А.* Станиславівські суди і судді та адвокати – українці // Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 614–622; Посмертні згадки // Краківські Вісті. Краків, 1944. 27 січ. Ч. 17. С. 5.

Олег Павлишин

ЛІСКОВАЦЬКИЙ

Володимир-Євген Віталійович

(26.03.1896 – д. і м. с. н.) – старшина УСС та УГА. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.).

Будучи гімназистом, вступив до Легіону УСС (08.1914). На 1.06.1916 – підхорунжий 1-ї сотні. Поранений у битві на г. Лисоня 4.09.1916. Разом з УСС прибув 4.11.1918 до м. Львів, призначений Г. Стефанівим старшиною для доручень у НКГА; іменованний хорунжим. Як представник НКГА разом з О. Букшованим 17.11.1918 підписав угоду про перемир'я з польсь. військовими. Після залишення Львова укр. військом призначений комендантом окружного відділу жандармерії у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.), який охоплював Городенків., Снятин. і Товмац. пов. 28.11.1918 іменованний четарем.

Подальша доля невідома.

Дж.: Вісник Державного Секретаріату Військових Справ. Станиславів. 1919. 31 січ. Ч. 5. С. 7; ДАІФО. Ф. 631. Оп. 1. Спр. 762. Арк. 18.

Лит.: *Королько А.* Становлення й функціонування органів української влади на Покутті в період існування Західно-Української Народної Республіки (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2011.

ЛІСЕЦЬКИЙ
Іван

Вип. 20. С. 61; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Нью-Йорк, 1960. С. 268, 363.

Оксана Дрогобицька

**ЛІСТОВСЬКИЙ
Антоній**

(Listowski Antoni;
29.03.1865–13.09.1927) – генерал-майор Рос. імперії, генерал армії Польщі. Н. у м. Варшава. Здобув освіту в реальному уч-щі м. Санкт-Петербург (за ін. даними – у кадет. корпусі). 1883–85 навч. у 1-му військ. Павлівському уч-щі, отримав звання підпоручика.

1885–1915 служив у 66-му піх. полку рос. армії. У званні підполковника брав участь у рос.-япон. війні (Маньчжурія, Корея) 1904–05. Після завершення війни залишився в полку на тер. Маньчжурії до 03.1907. 1913 отримав звання полковника.

Під час ПСВ командував 66-м Бутирським піх. полком у Люблін. регіоні та в Малій Польщі; з 02.1915 – команд. 150-го піх. Таман. полку, що воював на Галиц. фронті. 12.02.1915 поранений у бою біля с. Воля Вежбовська, що неподалік від м. Пшасниш (нині Польща). Після лікування 1.05.1915 прийняв командування 67-м піх. Тарутин. полком; з 10.1916 – комбриг у 17-й

піх. д-зії. 30.12.1916 отримав звання генерал-майора. 15.04.1917 прийняв командування 138-ю піх. д-зією, з 1.10.1917 – команд. 38-го корпусу. На поч. 12.1917 залишив рос. армію.

7.12.1918 призначений Ю. Пілсудським на посаду команд. офіцер. резерву польс. армії. Через 5 днів офіційно допущений до польс. армії з затвердженням звання генерал-майора піхоти. З 13.12.1918 – у Мін-ві військ. справ на посаді нач. запасу польс. армії. Під час польс.-укр. війни 5.01.1919 став команд. Підляської групи (операційна група “Підляшшя”, з 04.1919 перейменована в “Полісся”) з завданням захисту лінії по р. Зх. Буг від м. Влодава (нині Польща) до м. Волчин (нині Білорусь). 9.02.1919 зайняв Брест. фортецю. 10.07.1919 нагороджений Лицар. хрестом військ. ордену Virtuti Militari – за ефективне командування при захопленні 3.05.1919 м. Пінськ (нині Білорусь), бої за р. Стир, Прип’ять і Ясельду та захоплення м. Лунинець (нині Білорусь). Визнаний відповідальним за розстріл 5.05.1919 у м. Пінськ 35 цивільних євреїв, яких підозрювали в підготовці більшовиць. заколоту. 3.06.1919 призначений команд. 9-ї піх. д-зії і команд. Полісько-

**ЛІСТОВСЬКИЙ Антоній,
ПЕТЛЮРА Симон,
САЛЬСЬКИЙ Володимир,
БЕЗРУЧКО Марко.
м. Бердичів.
Квітень 1920 р.**

го фронту, з 07.1919 – команд. Волин. фронту.

З 03.1920 – команд. 2-ї армії, тимчасово замінивши Ю. Пілсудського на посту Верховного головнокомандувача. 21.04.1920 затверджений генерал-лейтенантом. 25.04.1920, відповідно до Варшав. договору, 70-тисячне польсь.-укр. військо форсувало р. Збруч і почало атакували позиції ЧА на всій протяжності укр. кордону. Л. командував ділянкою фронту від м. Полонне до м. Проскурів (нині Хмельницький, обидва Хмельн. обл.), з 26.05 до кін. 06.1920 – Укр. фронтом; потім до 01.1921 перебував у розпорядженні міністра військ. справ. У 10.1920 брав участь у переговорах про перемир'я у м. Мінськ і був пом. команд. Варшав. ген. округу.

У 01.1921 вийшов на пенсію у званні генерал-лейтенанта. 26.10.1923 рішенням президента Польщі отримав звання генерал-майора. Оселився у м. Варшава. Був секретарем YMCA (Міжнар. волонтер. християн. орг-ція).

П. у м. Варшава, де й похований на старому Повонзківському цвинтарі.

Літ.: Егоров Н. Д. Русский генералитет накануне Гражданской войны. (Материалы к биографическому справочнику). М., 2004; *Папакін А.* Польсько-радянська війна 1919–1920, радянсько-польська війна 1919–1920 // EIU. Т. 8. К., 2011. С. 392–394; *Čala A.* Żyd – wróg odwieczny? Antysemityzm w Polsce i jego źródła. Warszawa, 2012. S. 327; *Stawecki P.* Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939. Warszawa, 1994; *Suchcitz A.* Generałowie wojny polsko-sowieckiej 1919–1920. Mały słownik biograficzny. Białystok, 1993.

Борис Хруслев

ЛІСЬКЕВИЧ

Антон Антонович

(04.11.1890 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА. Н. у м. Ярослав (нині Польща) у сім'ї службовця пошти. Брат П. Лиськевича. Навч. в г-зії м. Ярослав. Студював право у Львів. ун-ті.

Під час РСВ закінчив старшин. школу австр. армії, воював на фронті; іменований надпоручником. З 11.1918 – у

складі УГА, 1.01.1919 отримав військ. звання сотника, призначений командантом 3-го куреня групи "Хирів". Учасник військ. наради під кер-вом полк. Г. Коссака в штабі 3-го корпусу в с. Гошани (нині с. Градівка Городоц. р-ну) 6.03.1919, на якій затверджено план оточення м. Львів у ході Вовчухів. операції. Призначений командантом бойової групи "Судова Вишня" (5 куренів), яка 8.03.1919 вела бої за с. Родатичі й м. Судова Вишня (нині обидва Городоц. р-ну), 13–16.03.1919 обороняла позиції під натиском польсь. військ, але змушена була здати с. Бортятин (нині Мостис. р-ну; усі Львів. обл.). 17.03.1919, після прибуття до противника підкріплення та продовження ним наступу, група під командуванням Л. розпалася, утворивши пролом на зх. відтинку фронту УГА. На чолі куреня продовжував оборону на фронті 8-ї Самбір. бригади з 19.03.1919.

Подальша доля невідома.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 333–342; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 126–132.

Петро Гуцал, Богдан Паска

ЛІСЬКЕВИЧ

Дмитро

(01.10.1883–02.04.1974) – педагог, громад.-політ. діяч, міськ. військ. комендант ЗУНР. Н. у м. Ярослав (нині Польща). Випускник Ярослав. г-зії (1902). Студював славистику на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1902–07). Вчитель Яворів. г-зії (1908–14, 1918) та вчител. семінарії сестер василіанок м. Львів. Активний діяч т-ва "Просвіта".

На поч. РСВ вивезений рос. окупац. властями до м. Єнісейськ (нині РФ). Після падіння царату виїхав до України, вчителював у Полтав. пром. шк. (1917–18).

11.1918–03.1919 – міськ. військ. комендант ЗУНР у м. Яворів (нині Львів. обл.). Відступив з УГА за р. Збруч.

1920–23 – проф. Яворів. г-зії "Рідної школи", 1923–40 – держ. чол. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

ЛІСЬКЕВИЧ
Антон Антонович

Кер. Сел. бурси. Вивезений до Сибіру більшовиц. органами (22.04.1941). Повернувся із заслання, працював на посаді ст. н. с. філол. ф-ту Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка (1949–58). Після виходу на пенсію переїхав до м. Івано-Франківськ.

П. і похований у м. Івано-Франківськ.

Літ.: Дацко В. Яворівщина в іменах. Львів, 1995. С. 61–62; Новицький О. Проф. Дмитро Лиськевич // Альманах Станіславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 442–443; Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 192.

Олег Павлишин

ЛІСЬКЕВИЧ

Павло Антонович

(1889–09.11.1918) – четар УГА. Н. у м. Ярослав (нині Польща) у сім'ї службовця пошти. Брат А. Лиськевича. Навч. у реальній шк. м. Ярослав, політех. шк. м. Львів.

Під час ПСВ закінчив старшин. шк. артилерії, воював на Сх. і Серб. фронтах; іменованний лейтенантом. У кін. 09.1918 прибув з фронту до Львова для здобуття фаху інж. Учасник Листопадового чину в місті. Очолив військ. групу, яка оволоділа будинком Гол. пошти й обороняла його; у бою важко поранений у голову.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Боберський І. Щоденник 1918–1919 рр. / упоряд. О. Ю. Мицик. К., 2003. С. 64; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Нью-Йорк, 1960. С. 158, 188–190.

Петро Гуцал

“ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛІНИ”

(ЛЧК) – істор.-літ. ілюстрований щомісячник, що виходив у м. Львів від 08.1929 до 1939, заснований колиш. вояками УСС й УГА. Ред.: Л. Лепкий (1929–34), В. Софронів-Левицький (1929–39). Ств. для публікації матеріалів про події укр. визвол. змагань 1914–23. Розпочинаючи вид. журналу, редакція вид-ва “Червона Калина” закликала читачів надсилати спогади

про події воен. років, пам'ятки й документи, “які б могли висвітлити не одну темну сторінку з історії нашого минулого, але досі ніде не опубліковані, марнуються у приватних руках” (1929. Ч. 1. С. 3). Серед авторів публікацій були старшини й стрільці ДА УНР, УСС, УГА, Військ.-мор. сил України, зокр.: В. Галан, О. Доценко, В. Євтимович, В. Курманович, А. Марущенко-Богданівський, М. Неклієвич, В. Петрів, В. Савченко-Більський, Р. Сушко, М. Угрин-Безгрішний, С. Шрамченко та ін. Спогади й нариси про С. Петлюру, В. Курмановича, М. Юнакова, Є. Коновальця, А. Шаманека, Л. Мацієвича та ін. відомих осіб містили важливу біографічну інформацію.

З роками вид. трансформувалося і визначилося як воен.-істор. журнал. Багатий фактичний матеріал викладали у формі конкретного датування, чіткої локалізації місцевості на картах важливих воен. операцій та схемах розташування військ. підрозділів, переліку особового складу. ЛЧК постійно ілюстрували репродукціями картин укр. малярів (М. Самокиш, О. Сорохтей, О. Курилас та ін.). Широко використовували фотоматеріали, портрети й групові світліни учасників воен. подій, підрозділів під час маневрів, навч., реліг. відправ, святкування урочистостей. Цінними є і публікації

про укр. військ. прапори та ін. клейноди, військ. відзнаки різних родів військ, що друкувалися у журналах в супроводі рисунків і текстових описів. На сторінках часопису в рубриці "Матеріали і документи" опубліковано низку важливих істор. джерел. Доступними для громадськості стали оприлюднені особисті щоденники учасників подій, інструкції Січових стрільців, накази та звіти, особисті листи кер-ва укр. військ. формувань, протоколи деяких політ. угод (зокр. угоди між РДС ЗУНР та Польщею у справі поранених і полонених 1918). На шпальтах ЛЧК друкувалися "Листи втрат" – списки полеглих і померлих воїнів конкретних військ. підрозділів чи похованих у певній місцевості. Обговорювалася потреба збереження місць слави, стрілець. могил, друкувалися фото пам'ятників та їхніх проєктів, висвітлювалася діяльність Т-ва охорони воен. могил.

Питання давньої історії розглянуто в наук. публікаціях М. Андрусика, Б. Гошовського, Т. Коструби, Б. Лепкого, М. Рудницького, В. Січинського, С. Федорова. Під заголовком "Рецензії та замітки" відгуки на воен. й істор. л-р друкували І. Кедрин-Рудницький, Л. Гранічка (Луців), М. Брилинський та ін. Рубрика "Бібліографія" представляла ретроспективну інформацію, що стосувалася видань про воен. події, списки періодики, яка виходила в таборах для інтернованих (уклали К. Купченко, І. Шендрик, Л. Бачинський). Крім матеріалів мемуарного та бібліогр. х-ру з нац. історії, у ЛЧК опубл. поезії О. Олеса, Б. Лепкого, Р. Купчинського, О. Бабія, С. Городницького та ін., оповідання М. Матієва-Мельника "Легенда про народження Палія", повість Ю. Горліса-Горського "Холодний Яр", істор. студії І. Крип'якевича, А. Лотоцького та ін. Важливою для укр. боністики є кореспонденція М. Гнатишака (1931. № 3, 4, 7/8) про паперові грошові знаки на укр. землях, ілюстровані світлинами, докладними словесними описами, таблицею номінальної вартості грошових знаків. Загалом у міжвоен. період було видано 109 номерів часопису. Оприлюднені на сторінках

журналу матеріали складають масштабну картину укр. визвол. змагань 1914–23.

1991 вид. ЛЧК було відновлено у Львові за ред. О. Ходак, заст. і ред. – Р. Коритко. Спершу друкувався щомісяця, з 1992 – раз на 2 місяці, 1996–2000 виходив двічі на рік. Публікували статті й спогади про історію УГА, УСС, УПА, у яких ішлося про маловідомі події та факти. Рубрики: "Архів" – військ. документи різних років; "Із-за ґрат" – мемуари очевидців злочинів нацист. окупантів і працівників НКВС у роки ДСВ; "Наш край" – матеріали, пов'язані з к-рою Зх. України; "Читальня для молоді" – істор. повісті, "Стрілецька пісня" та "Зів'яле листя" – поезії; "Сторінка стрілецького гумору" і "Стрілецькі усмішки" – гумор; "На варті" – питання к-ри й духовності; "Голоси журавлів" – спогади й дослідження авторів з діаспори; "Галерея старої фотографії" – добірки світлин, що ілюстрували тематику публікацій.

Літ.: Ільницький М. М. Літопис Червоної Калини // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 242; Літопис Червоної Калини // Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19) / упоряд. Є. Місило. Едмонтон, 1991. С. 57; Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: Історико-бібліографічне дослідження: у 3 т. Т. 3. Кн. 2: 1929–1939. Львів, 2003. С. 100–104; Encyclopedia of Ukraine. Vol. 2. Toronto, 1988.

Борис Хруслов, Василь Ферштейн

ЛІЩИНСЬКИЙ Іван

(1883–10.02.1941) – педагог, освіт., громад. і політ. діяч, урядовець держ. повіт. комісаріату ЗУНР. Н. у с. Підмихайля (нині Калузьк. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник учител. семінарії. До 1918 працював учителем.

Інспектор з питань освіти Дрогобицьк. пов., голова окружної шкільн. ради (11.1918–05.1919). Заст. голови Т-ва опіки й допомоги над укр. жовніром у м. Дрогобицьк (нині Львів. обл.; 02–05.1919). Після польсь.-укр. війни 1918–19 переїхав до м. Львів.

ЛІЩИНСЬКИЙ
Іван

З 1921 – чл. ЦК УНТП. Ред. час. “Вчительське слово” (1921–22). Голова орг-ції українців м. Львів (1923–29). Діяч УНДП. Чл. ТНК УНТП (1923–24). З 1925 – діяч УНДО. Посол до польс. сейму (1928–30). Заарештований 10.09.1930, ув’язнений у фортеці м. Брест-над-Бугом (нині Брест, Білорусь). Переведений 15.10.1931 до тюрми м. Львів. 20.04.1931 засуджений на місячний арешт. 29.04.1931 засуджений окружним судом у м. Рівне на 2 р. ув’язнення за “неповагу до влади і вживання антипольських висловлювань”. 11.08.1931 апеляційний суд у Львові зменшив термін ув’язнення до 1 р. Після звільнення відійшов від політ. діяльності, працював у “Просвіті”; належав до її кер-ва.

П. у м. Львів.

Лит.: Гуцал П. Ліщинський Іван // ЕСУ. Т. 17. К., 2016. С. 553; Дрогобицький Листок. 1918. 12 листопада. Ч. 1. С. 4; Павлишин О. Ліщинський Іван // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Т. 4. Львів, 2012. С. 179; Його ж. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 27.

Олег Павлишин

ЛІЩИНСЬКИЙ Михайло

(1890–06.1941) – сотник УГА. З поч. 1919 – поручник, ад’ютант пор. А. Тарнавського в команді 1-го куреня 8-ї Самбір. бригади. На поч. 03.1919 – командант Щирец. куреня, перекинутого з-під м. Львів на посилення групи от. К. Гофмана в ході Вовчухів. операції. 9–11.03.1919 під час наступу УГА на м. Городок зайняв с. Черляни (нині Городец. р-ну, обидва Львів. обл.). 13–17.03.1919 разом зі своїм куренем протистояв польс. наступу під Городком. У 2-й пол. 03.1919 брав участь в обороні фронту 8-ї Самбір. бригади під натиском польс. військ. Після Вовчухів. операції курінь Л. розформовано. У 05.1919 керував запасною сотнею, яка брала участь в обороні м. Комарно (нині Городец. р-ну Львів. обл.) від польс. військ. 05–07.1919 – викл., військ. ад’ютант Звідомчого полку УГА під командою сот. Л. Шепаровича.

Учасник Чортків. офензиви. У 07.1919 у складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. Отримав військ. звання сотника. 03–04.1920 – командант булавної сотні 3-го куреня 2-го полку 1-ї бригади Червоних УСС.

Автор спогадів про Чортків. офензиву (Новий Час. Львів. 1936). Інспектор шкіл у м. Комарно.

Після більшовиц. окупації ЗУЗ 29.04.1940 заарештований співробітниками НКВС у поїзді між м. Самбір і Дрогобич (обидва нині Львів. обл.). Перебував у Самбір. і Дрогобиц. в’язницях. Загинув в ув’язненні.

Тв.: Ліщинський М. Чортківська офензива // Новий Час. Львів. 1936. Ч. 68–69.

Лит.: З’їзд українців з Комарнянщини і Рудеччини відбудеться наприкінці серпня // Свобода. 1965. 19 серп. С. 3; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 333, 337, 342; Мигович П. При 1-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців // ЛЧК. 1938. Ч. 11. С. 17; Наш тернистий шлях // Вільне слово. Дрогобич. 1941. 1 серп. № 11. С. 3; Подайте вістку // Українські щоденні вісти. Львів. 1941. 18 лип. Ч. 11. С. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 102; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 153–

ЛІЩИНСЬКИЙ
Михайло (посередні)

155; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 271; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 130, 161, 180.

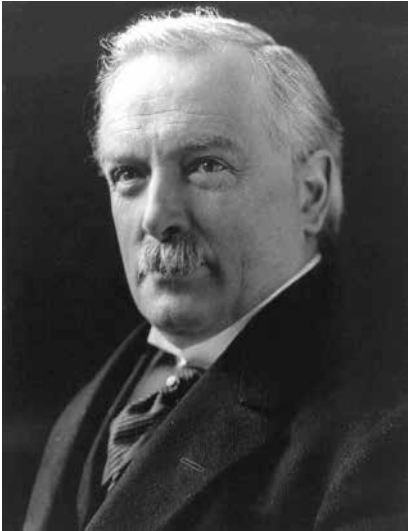
Богдан Паска

ЛЛОЙД ДЖОРДЖ

Девід

(David Lloyd George;

17.01.1863–26.03.1945) – громад.-політ. і держ. діяч Великої Британії, дипломат, лідер Ліберальної партії, прем'єр-міністр (7.12.1916–22.10.1922), граф (з 1944). Н. у м. Манчестер (Велика Британія) у сім'ї вчителя. Валлієць. Навч. у парафіяльній шк. Випускник

юрид. ф-ту ун-ту Ллойда. Займався юрид. практикою. 1890–1945 – чл. палати громад від Ліберальної партії у парламенті. Володів оратор. мист-вом, умів швидко здобути політ. авторитет. Брав участь у створенні орг-ції “Молодий Уельс”, що обстоювала надання автономії Уельсу. Виступав проти англо-бурської війни 1899–1902, критикував дії брит. армії проти бурів; висував вимогу припинення фінансування загарбницької війни. Після перемоги Ліберальної партії (01.1906) на парлам. виборах обіймав посади міністра торгівлі (1905–08), міністра фінансів (1908–15), канцлера скарбниці (з 04.1909). Провів бюджет, який підвищував податок на землі лендлордів (1909); став ініціатором прийняття біл-ля про обмеження повноважень па-

лати лордів і закону про страхування, що передбачав обов'язкову виплату коштів робітникам у разі хвороби чи безробіття (1911).

У роки ПСВ займався перебудовою фінансової с-ми країни з метою мобілізації всіх ресурсів для ведення війни. 1915–16 – міністр військ. постачання, з 05.1916 – воєн. міністр у коаліц. уряді. 7.12.1916–23.10.1922 – прем'єр-міністр Великої Британії. Різко виступив проти намагань Ж. Клемансо розчленувати Німеччину, послабити її репараціями і створити великі держ. об'єднання під егідою Франції.

Очоловав брит. делегацію на Паризькій мирн. конф. 1919–20, активний учасник підготовки Версал. мирн. договору 1919. З усіх учасників конф. Л.Д. виявляв певне розуміння ваги укр. питання в повоєн. облаштуванні Європи, виступав проти приєднання тер. ЗУНР і зх. обл. УНР до Польщі. За його пропозицією була ств. комісія для проведення розмежування етнічних тер. українців, поляків і білорусів. Однак брит. делегація під проводом Л.Д. вважала за потрібне віддати Львів і Дрогобиц.-Борислав. нафтовий басейн Польщі.

Започаткував у дипломатії с-му зустрічей “на вищому рівні” (конф. у Сан-Ремо 1920, Генуї 1922 та ін.); наполегливо утверджував брит. контроль над енергетичними ресурсами “на Схід від Суецу”. 1921 брав участь у переговорах, які привели до створення незалежної Ірланд. д-ви.

З послабленням міжнар. позицій Великої Британії у післявоєн. період, зокр. у зв'язку з провалом інтервенції Антанти в Туреччині, був змушений піти у відставку (1922). Відійшовши від політ. життя, здійснив тривалі подорожі до Бразилії, Індії та Єгипту. Від серед. 1930-х намагався повернутися у політику, запропонував екон. програму виходу Великої Британії з кризи, що містила елементи планування і держ. регулювання економіки. Активно виступав за створення с-ми колективної безпеки в Європі, в т. ч. із залученням СРСР.

Видав 6-томні “Воєнні мемуари” (1933–36) і спогади про мирне врегу-

ЛОБОДИЧ
Роман

лювання "Правда про мирні переговори" (1938).

Лит.: Виноградов К. Б. Дэвид Ллойд Джордж. М., 1970; Кривонос Р. А. Ллойд Джордж // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. Т. 1. К., 2004; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995.

Олексій Лупандін

ЛОБОДИЧ Роман

(08.01.1893–22.08.1969) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Сороки (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї учителів. Навч. у нар. шк. м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) і Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.), г-зіях м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), Стрий (нині Львів. обл.) і Станиславів (нині Івано-Франківськ; матура 1911), на правн. та богослов. ф-тах Львів. ун-ту (до 1916). Висвячений на священника в стані цілібату 21.09.1917 у м. Львів митрополитом А. Шептицьким. Одразу став пом. пароха катедрального собору Св. Юрія у Львові о. Т. Войнаровського.

1917 покликаний на польового духівника австр. армії. Направлений до м. Ряшів (нині Польща), де служив капеланом при 95-му полку піхоти австр. армії. Мав зустрічі зі старшинами П. Вергуном (пізніше апостольський адміністратор українців-католиків у Німеччині) і В. Самотулкою (згодом греко-католич. священник), правосл. духівником о. Шоршем (у 02.1918 відправив урочисту Літургію з нагоди укладення Брест. мирн. договору). З Ряшева переведений на Італ. фронт: спершу до м. Тренто, потім до м. Бондо, де був капеланом 89-го полку піхоти, там потрапив у полон. Перебував у таборах полонених: спершу в м. Брешія, з 12.1918 – у таборі Кассіно біля м. Неаполь (усі чотири Італія), де разом з капеланами о. В. Масцюхом і о. І. Лебедовичем організував духовну опіку над полоненими, налагодив контакти з монастирем бенедиктинців. Після звільнення з полону навесні 1919 повернувся через Відень та Угорщину до Галичини, прибув до м. Станиславів.

У 03.1919 призначений польовим духівником Стрийської ОВК під кер-вом сот. Ж. Олексина, з яким пройшов військ. кампанію в Галичині. Під час Чортків. офензиві опікувався шпитальною службою. Після захоплення поляками м. Чортків (нині Терноп. обл.) пішки пройшов через м. Бучач, Станиславів і Галич (нині Івано-Франк. обл.) до Львова, де був інтернований польс. поліцією.

Після звільнення – духівник митрополита А. Шептицького, відтак – катехит шк. у м. Жидачів (нині Львів. обл.) та м. Галич (1923), 1923–30 – парох с. Залуква (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.), віце-декан Галиц. деканату Львів. архієпархії (1929–30). На запрошення єпископа Г. Хомишина 1930 прибув до Станиславова. Парох катедральної церкви м. Станиславів (1930–35), декан Станиславів. міськ. деканату (1932–35), соборний крилошанин Єпископ. капітули, радник і референт Єпископ. консисторії, радник церк. суду в шлюбних справах (25.09.1930–38), екзаменатор синодальний і візитатор науки релігії в школах, радний м. Станиславів, чл. управи Ін-ту "Фонд Дієцезальний і Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії" в Станиславові, чл. наглядової ради Земельного іпотечного банку і т-ва "Дністер" у Львові, голова вид-ва "Бібльос". 1935 обраний депутатом польс. сенату. 1938 повернувся до Львова. Крилошанин Митрополичої капітули та радник Митрополичої консисторії у м. Львів (1938–44). Польовий духівник д-зії "Галичина" (1943–44).

1944 з дозволу митрополита А. Шептицького емігрував на Захід, побутував у м. Прага (1944–46) та Брюссель (1946–47), звідки за сприяння отців василіан 1947 переїхав до США. Душпастирював у Філадельфійській архієпархії, спершу – засн. і 1-й парох громади українців-католиків при церкві Різдва Пресвятої Діви Марії у м. Лос-Анджелес (шт. Каліфорнія; 1947–51), відтак – 1-й ректор укр. католич. семінарії у Вашингтоні (з 1951), капелан сестер василіанок у Філадельфії, голова Союзу українців-католиків "Провидіння", активний дописувач статей у реліг. часописах.

П. у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія), де й похований на цвинтарі Св. Марії Страждальної Божої Матері.

Літ.: Впр. о. Мітрат Роман Лободич помер у Філадельфії // Свобода. 1969. 26 серп. Ч. 155. С. 1; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 25, 84, 165, 177–179, 238, 301; Лободич Роман // ЕУ. Т. 4. Париж; Нью-Йорк, 1962. С. 1373–1374; Стрийщина: історично-мемуарний збірник / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. Т. 1. С. 172, 184, 295; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 141, 308, 315; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 42; Шематизм всього кліру греко-католицької Станіславівської Єпархії. 1931. С. 10, 12–16, 131; 1935. С. 11, 12, 14, 15, 16, 138; 1938. С. 11, 12, 14–16, 139.

**Олександр Лисенко,
Руслан Делятинський**

ЛОВЧИЙ Михайло

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. 3 кін. 1918 – четар УГА. Служив ветеринарним референтом 4-ї Золочів. бригади. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника.

Подальша доля невідома

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 92; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 322; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 318.

Богдан Паска

ЛОЗІНСЬКИЙ Михайло Михайлович

(псевд. і крипт.: М. Л., М., М. Л-ий, М., Закордонний, Михайленко М., Радикал та ін.; 30.07.1880–03.11.1937) – правознавець, дипломат, літературознавець, публіцист, перекладач, громад.-політ. і держ. діяч. Н. у с. Бабині (нині с. Бабин-Зарічний Калус. р-ну Івано-Франк. обл.). 1893 його віддали до Станіславів. бурси. 1899 прийшов до м. Львів, де завершив навч. в АГ. Студював право у Львів. (1900) та Віден. ун-тах (1901–03).

1902–03 разом з дружиною проживав у м. Цюріх (Швейцарія), де став анархо-комуністом з виразно укр. нац. забарвленням.

1903 повернувся до Львова, співпрацював з наук. (ЛНВ, 1904–12) і громад.-політ. (“Діло”, від серед. 1906 – працівник, співред.) виданнями; був співробітником редакції газ. “Гасло” (орган РУП) та ін. 1905–06 друкувався в київ. укр. щоденній газ. “Громадська Думка”. У 02–03.1907 очолював закордон. відділ редакції газ. “Рада”. Упродовж наступних років надрукував чимало праць і став одним з провідних зх.-укр. фахівців з нац. питання, заг.-укр. справи, міжнар. відносин.

Під час ПСВ брав активну участь у діяльності СВУ в м. Відень, друкував свої праці у “Вістнику Союзу визволення України”. 1914 здобув ступінь д-ра права у Віден. ун-ті.

У 10.1918 увійшов до складу створеної НК УНДП комісії для політ. кер-ва військовиками в разі розвалу імперії та перебрання влади в краї. В окупованому поляками Львові намагався відновити видання газ. “Діло”. На поч. 11.1918 кооптований до складу УНР-ди. 2.11.1918 взяв участь у невдалих переговорах із Польс. к-том Львова і представником Антанти – старшим лейтенантом Віллемом щодо укладення укр.-польс. перемир'я. Увійшов до складу спільного к-ту для утримання спокою і забезпечення продовольством міста. 10.11.1918 на засіданні УНР-ди підтримав пропозицію про “з'єднання українських земель в одну державу”, 12.11.1918 запропонував розширити склад УНР-ди “через притягнення до законодавчої праці широких народних мас, селянства і робітництва”.

22–28.02.1919 як чл. укр. делегації брав участь у переговорах зі спец. дипломатичною місією Антанти на чолі з франц. ген. Ж. Бартелемі. Перемир'я досягнути не вдалося.

10.03.1919 у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), на пропозицію Є. Петрушевича, призначений товаришем (заст.) держ. секретаря закорд. справ ЗОУНР з правом кер-ва секретаріатом на час відсутності В. Панейка.

**ЛОЗИНСЬКИЙ
Михайло Михайлович**

Наприкінці 03.1919 – кер. зх.-укр. делегації на чергових переговорах із польс. стороною за участю амер. ген. Ф. Кернана, що також зайшли в глухий кут. 17.04.1919 очолив Надзвичайну дипломатичну місію ЗОУНР на Паризьку мирну конф. 25.05.1919 делегацію ЗУНР прийняли В. Вільсон, Д. Ллойд Джордж і Ж. Клемансо. Невдовзі ввійшов до складу Надзвичайної дипломатичної місії УНР Г. Сидоренка, займав виразно самостійницьку і соборну позицію. Звільнений з посади делегата в м. Париж (згідно з листом Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича від 12.12.1919).

На поч. 1920 з родиною оселився в м. Гейдельберг (нині ФРН), періодично виїжджав до м. Берлін, Відень, Прага, заробляв публіцистикою. 1921–27 – ординарний проф. міжнар. права та історії укр. політ. думки УВУ (з 01.1921 – Відень, з 09.1921 – Прага), входив до 1-го сенату УВУ в Празі (1921–22), 1926–27 – продекан на ф-ті права і сусп. наук. Від серед. 1923 до кін. 1924 співпрацював з Є. Петрушевичем. З весни 1924 – голова К-ту поневолених Польщею народів. Написав кілька статей про становище українців у Польщі, виступав на цю тему в Комісії для нацменшин 1-го Пан'європ. конгресу в м. Відень (1926).

Наприкінці 1923 встановив зв'язки з представниками УСРР у представництві СРСР у м. Прага; перейшов на радянськорульськ та націонал-комуніст. позиції, вважав УСРР основою для реалізації ідеї соборності укр. д-ви.

15.09.1927 з дозволу рад. уряду прибув до СРСР. Очолював каф-ру міжнар. права в Ін-ті нар. г-ва в м. Харків (1928–30). Активно займався публіцистикою, друкував у рад. періодиці огляди поточних подій міжнар. життя, численні статті в “Червоному шляху”, виданнях Спілки революц. письменників “Західня Україна” та ін. 1930–33 – проф. Всеукр. ін-ту рад. буд-ва і права (1930–33). Водночас від 1.08.1931 – ст. н. с. Комісії ВУАН з вивчення рад. права і буд-ва, реально виконував обов'язки одного з її кер., у 06.1932 очолив новоств. секцію міжнар. права.

Автор численних праць у галузі міжнар. права: “Охорона національних меншостей в міжнародному праві” (1923), “Боротьба за національний характер територій в Версальському договорі” (1923), зб. УВУ, присвячений С. Дністрянському (1923), “Проблема роззброєння. Ліга Націй і СРСР” (1929), університетські підручники “Міжнародне право” (1922 та 1931) та ін. Історія та проблеми держ. буд-ва, творення держ. стр-р ЗУНР (ЗОУНР) проаналізовано у фундаментальних працях Л.: “Галичина в рр. 1918–1920. Розвідки і матеріали” (1922), “З Новим роком 1924. Теперішній стан розбудови Української Держави” (1924), “Уваги про українську державність” (1927), “Галичина на мировій конференції в Парижі” (1919). Чимало істор., істор.-публіцист. і політологічних праць присвятив новій та новітній історії України, насамперед Галичини. Автор літературознавчих і біографічних праць про М. Драгоманова, М. Павлика, Т. Шевченка, І. Франка та лірич. поезій. Працював у галузі перекладу, театральної критики.

Заарештований 22.03.1933 у “справі УВО”. Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933, ув'язнений на 10 р. у ВТТ. Відбував покарання у Белбалтазі в Кемі (моресплав) і на Соловках (спеціолятор “Савват'єво” – з 23.11.1934). За постановою Особливої трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937 розстріляний в ур. Сандормох (нині біля м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ).

Питання про реабілітацію Л. порушив 24.08.1956 дир. Ін-ту сусп. наук АН УРСР, акад. І. П. Крип'якевич. Реабілітований 24.09.1957.

Літ.: Головенко В. І. Лозинський Михайло Михайлович // Українська дипломатична академія: у 5 т. Т. 3. Харків, 2013. С. 187; Міщук М. Лозинський Михайло Михайлович // Політична енциклопедія. К. 2011. С. 409; Осадчук Є. С. Михайло Лозинський – видатний український правник // Право України. 2000. № 6. С. 119–122; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках: у 2 т. Т. 1. К., 2003. С. 76–79; Рубльов О. Шляхами на

Соловки: радянське десятиріччя Михайла Лозинського // УІЖ. 1997. № 4. С. 103–135; *Симоненко Р. Г.* Лозинський Михайло Михайлович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 260; *Сухий О.* Лозинський Михайло // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 159–171.

Сергій Дерев'янку

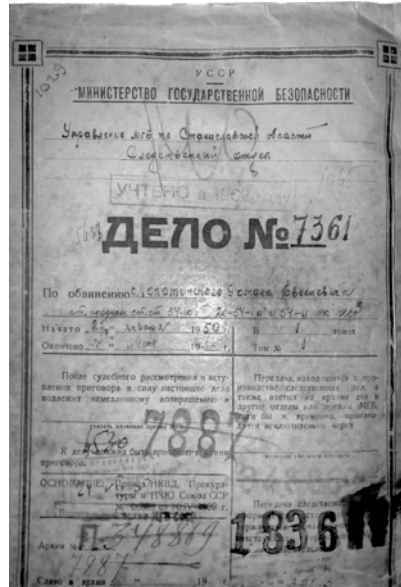
ЛОПАТИНСЬКИЙ Роман

(06.10.1899–05.04.1992) – священик, старшина УГА. Н. у с. Бишка (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Випускник 4-класної сільс. шк. 1911–13 навч. в г-зії м. Бережани (нині Терноп. обл.), 1913–18 – в г-зії м. Тернопіль.

1918–19 – старшина УГА.

1922–26 студював на богослов. ф-ті Львів. духовної акад-ї. 1928 одружився з І. Ямінською, до 1930 проживав у с. Довге (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). У 02.1930 єпископом І. Бучком висвячений на священика. 03.1930–05.1933 – священик с. Кореличі (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.), 05.1933–05.1939 – с. Добряничі (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.), 05.1939–03.1942 – с. Пуятинці (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.), 03.1942–01.1950 – с. Дегова (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Проводив активну культ.-просвітн. діяльність. 1932–35 – голова читальні т-ва “Просвіта”.

Під час нім. окупації налагоджував укр. нац. життя на Рогатинщині. Співпрацював з місц. відділом УНК. Брав участь в освяченні могили учасників укр. нац.-визвол. змагань у с. Дегова (1942). З 1943 допомагав підпіллю ОУН. Після ліквідації УГКЦ (1946) продовжив священицьку діяльність, 1947 очолив Рогатин. деканат. Належність до РПЦ дала можливість Л. і надалі допомагати підпіллю ОУН та УПА, уникнувши підозр з боку рад. органів влади. Разом зі священиками Рогатинщини долучився до підпільної мережі ОУН. 1948–50 в будинку Л. під виглядом домашньої робітниці проживала Марія Гусяк, мати особистої зв'язкової головнокомандувача УПА Р. Шухевича Дарії Гусяк. 1947 тут деякий час

Особова справа Романа ЛОПАТИНСЬКОГО в архіві УСБУ в Івано-Франківській області

мешкала зв'язкова Р. Шухевича Галина Зарецька. 1947–49 саме Рогатинщина була місцем дислокації Р. Шухевича. Л. постійно передавав на потреби УПА продукти, промтовари, гроші. Переховував у себе священиків УГКЦ, родичів арештованих священнослужителів.

27.01.1950 за доносом заарештований співробітниками МГБ. Звинувачений у співпраці з учасниками ОУН, наданні їм притулку, проведенні антирад. агітації та зберіганні антирад. л-ри. Особливою нарадою при МГБ СРСР 23.09.1950 засуджений на 25 р. позбавлення волі. Покарання відбував у таборі № 3 м. Караганда (нині Казахстан). Разом з Л. була заарештована його дочка Ліда, чл. ОУН, зв'язкова, яка 1950 навч. на мед. ф-ті Львів. ун-ту. Вона стала дружиною Михайла Зеленчука, воїна УПА, голови Всеукр. братства ОУН–УПА (1991–2012). Звільнений 1956, реабілітований 11.06.1956. Після реабілітації проживав у м. Моршин (нині Львів. обл.).

П. і похований у м. Моршин.

Дж.: Архів УСБУ в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. 1836 П.

Літ.: *Польовий Я.* Священники Рогатинщини. Львів, 2008. С. 149; Реабілітовані історією. Івано-Франківська обл. Т. 4. Івано-Франківськ, 2002. С. 304.

Роман Кобильник

ЛОПАТИНСЬКИЙ
Ярослав Осипович

ЛОПУШАНСЬКИЙ
Микола

ЛОПАТИНСЬКИЙ Ярослав Осипович

(19.08.1871–12.01.1936) – лікар, сотник УГА, композитор. Н. у м. Долина (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Випускник Львів. нім. г-зії. З 1893 навч. на мед. ф-ті Віден. ун-ту. У м. Відень приватно займався музикою, чл. муз. гуртка укр. студент. т-ва "Січ", нім.-австр. Союзу авторів. З 1902 працював лікарем у м. Поморяни (нині Золочів. р-ну Львів. обл.), з 1905 – окружним лікарем у с. Гологори (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Чл. УЛТ (1913).

1915–18 працював лікарем на Волині, після чого повернувся до м. Золочів (нині Львів. обл.). Вступив до УГА, 1.12.1918–10.03.1919 служив у НКГА. У 05.1919 призначений комендантом шпиталю Золочів. бригади УГА. Згодом комендант 7-го польового шпиталю. У 09.1919 призначений комендантом запасного шпиталю № 3 у м. Бірзула (нині Подільськ Одес. обл.). У с. Ялтушків (нині Бар. р-ну Вінниц. обл.) перехворів на висипний тиф. Після реорг-ції УГА до 1921 завідував відділом Нарздорів'я у Галревкомі та викладав у Шк. червоних старшин у м. Київ.

Арештований 1921, однак невдовзі звільнений. Після повернення з ув'язнення в Лук'янів. тюрми працював лікарем у клініці УЧХ.

Восени 1923 повернувся до Галичини, відкрив лікар. практику в Гологорах. Оселився у с. Гологірки (нині Золочів. р-ну Львів. обл.), де займався культосвіт. працею.

Відомий як композитор, автор соловпів, фортепіанних творів, бл. 100 романсів, тв. для духового оркестру, опер "Еней на мандрівці", "Свекруха", "Казка скель" та ін. За сприяння Союзу авторів у Відні відбувся ювіл. концерт Л. (1935), видано його муз. твори.

П. у с. Гологірки. У м. Долина діє кабінет-музей Л.

Літ.: Василук С. Ярослав Лопатинський: реконструкція біографії на архівних джерелах // Студії мистецтвознавчі. 2014. Ч. 1. С. 122–127; Рижій І. Санітарна Служба у Листопадових Днях у Львові (Закінчення) // Вісті Комбатанта. 1965. № 4. С. 20; Українські лікарі

Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич, Л. Вардзарук. Івано-Франківськ, 1991. С. 24; Щуровський В. Медична і санітарна Служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 287.

Оксана Дрогобицька

ЛОПУШАНСЬКИЙ Микола

(02.10.1870–01.1949) – фінансист, управлінець, військовик. Н. у с. Берездівці (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Навч. у г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), згодом у військ. акад-ї м. Відень; випускник фінансової шк. Працював дир. скарбового контролю на Львівщині. 2.08.1898 одружився з О. Білинською, дочкою декана в м-ку Нові Стрілища (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.).

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. війська, воював на Італ. фронті. 27.02.1917 Л. як комісар фінансового нагляду 1-ї категорії за виконання спец. службових доручень нагороджений Золотим хрестом на стрічці та медаллю хоробрості. Від поч. 11.1918 – в складі УГА. 1919 з групою вояків, у т. ч. хворих на тиф, прибув до м. Збараж (нині Терноп. обл.). Нездужих передав під опіку медикам, а сам зі здоровими стрільцями зайняв місто, зокр. ратушу (на якій вивісив синьо-жовтий прапор), школу, пошту, залізн. вокзал. Також роззброїв 3 австр. військ. ешелони, що після програної війни поверталися через Збараж додому, склав акти їхньої капітуляції та списки конфіскованого майна, яке передали УГА. За такі дії, особливо за розстріл поляків, котрі зірвали синьо-жовтий прапор з ратуші, був засуджений польс. владою до смертної кари, яку потім замінили на ув'язнення. Покарання відбував у таборі м. Домб'є (Польща), відтак переведений до табору для інтернованих у м. Краків (Польща), де пробув 2 р.

Після звільнення тривалий час не мав роботи, згодом йому дозволили повернутися на посаду гол. дир. "Контролі скарбової" в м. Львів. Від 1932 проживав у м-ку Нові Стрілища (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.), де очо-

лював філію т-ва “Просвіта”; діяльний в ін. укр. орг-ціях.

П. у м-ку Нові Стриліща.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 230–231; *Мельничук Б., Полатайчук Я.* Лопушанський Микола // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 357.

**Ярослав Полатайчук,
Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ЛОТОЦЬКИЙ Антін Львович

(псевд. і крипт.: А., А. Бей, А. Вільшенко, Бей А., Вуйцьо Тонцьо, Лотан, МУБАЛ (спільно з М. Угрином-Безгрішним), Само-собою не Руданський, То-

то-Долото, Я. В., Я. В-ко, Я. Ярославенко та ін.; 13.01.1881–28.05.1949) – письменник, журналіст, видавець, історик, педагог, перекладач, громад. діяч, військовик. Н. у с. Вільховець (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) у сім’ї педагога і письменника. Випускник Бережан. г-зії (1903) та філос. ф-ту Львів. ун-ту (1910). Під час навч. в г-зії редагував гумористичні ж. “Муха”, “Небелиці” та ін. Як письменник дебютував 1907 (кн. “Цвіти з поля”); співпрацював з редакцією провідного галиц. щоденника “Діло” (м. Львів). Від 1911 викладав у Рогатин. приватній г-зії, співорганізатор гімна-

зійного драм. гуртка. Діяльний у громад. житті, належав до таємного гуртка “Молода Україна” (м. Бережани). 1912 – співорганізатор т-ва “Молода січ” у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Прагнув надати гурткам т-ва “Пласт” військ.-патріотичного спрямування, відвідував Наддніпрянщину.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті. Активний чл. Пресової квартири (1916–17), стрілець. ідеолог; редагував ж. “Вістник Пресової квартири УСС” (1916), стрілець. гумористично-сатиричний час. “Самохотник” (1916–17) і “Самопал” (1916), “Календарик «Самохотника» на звич. рік 1918” (1917), “Самохотник-календарик на 1919 р.” (1918); дописував до львів. час. “Шляхи”, що висвітлював стрілець. ідеологію, друкував матеріали до історії стрілецтва. Співавтор таких видань УСС, як “поважний та сатиричний січовий місячник” “Червона Калина” (1917), “Стрілецький календар-альманах Артистичної горстки і Пресової квартири У.С.С. в полі на звич. рік 1917”, літ.-мистецьких зб. – “Тим, що впали” (1917), “Червона Калина” (1918). Опублікував низку статей, спогадів, нарисів, поезій про бойовий шлях УСС, написав слова до пісні “Гімн Коша” (1916, музика А. Баландюка). Викладав у етапній г-зії УСС. У 03–10.1918 перебував в УНР, яку разом зі стрілець. підрозділами допомагав звільняти від більшовиків. Учасник польс.-укр. війни 1918–19.

Після визвол. змагань на ЗУЗ співпрацював з вид-вом “Світ дитини” й однойменним часописом (Львів; 1919–39), газ. “Свобода” (США; 1920–38). Від 1920 викладав у Снятин. г-зії. 1922 повернувся до Рогатина: працював у г-зії, з 1923 зосередився на літ. і видавничій діяльності. Разом з М. Угрином-Безгрішним заснував у Рогатині 2 вид-ва – “Журавлі” для дорослих та “Сині дзвіночки” для дітей; видавав і редагував ж. “Рогатинець” (1923–24). Під час нім. окупації – співвидавець газ. “Рогатинське слово”.

Після ДСВ перебрався до м. Львів. Від 18.04.1946 – чл. Спільки письменників УРСР, хоча за рад. часів перевидали лише один його літ. твір – казку “Ко-

ЛУБИК
Михайло

тигорошок". Мешкав у будинку опіки, часто хворів, страждав від голоду; траплялося, що просив милостиню. Попри фактичну заборону на друк його творів, не покидав творчої праці. Автор бл. 50 кн., переважно для дітей і юнацтва, серед них: істор. оповідань "Ведмедівська попівна" (1909), "Вільгельм Тель" (1920), "Було колись на Україні" (кн. 1–5, 1934–37), "На світанку. Легендарні оповідання про початки Києва" (1935), "Княжа Галиця. Легендарне оповідання про початки Галича" (1936), "Отрок князя Романа" (1937), "Роксоляна: Історичне оповідання з XVI ст." (1937), "Княжа слава" (1942), повістей "Триліси" (1910), "Наїзд обрив" (1923), "Кужіль і меч" (1927), "Історія України для дітей" (у 4 кн.; 1934), "Сім чудів світу" (1939), розвідки "Тарас Шевченко в німецьких перекладах" (1914), підручника "Коротка граматики української літературної мови" (у співавторстві з М. Угрином-Безгришним, 1936; 2-ге вид. – 1938), публіцистичних, наук.-популярних і літ.-критичних статей.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі. Іменем Л. названо Снятин. г-зію та вулиці в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) і Львів.

Тв.: *Лотоцький А.* Як дійсно було з проводом Пресової Кватири УСС // ЛЧК. 1937. Ч. 4. С. 7.

Лит.: *Коритко Р.* Рогатинські побратими // ЛЧК. 1992. Ч. 8–9. С. 31–36; *Коритко Р., Якимович Б.* Антін Лотоцький і його казка "Котигорошок" // Лотоцький А. Котигорошок: (До 125-річчя від дня народження). Львів, 2006. С. 5–16; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. 628 с.

Микола Лазарович

ЛУБИК

Михайло

(04.10.1898 – після 12.1976) – вистун УГА, старший десятник ДА УНР, громад. діяч. Н. у с. Чортовець (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в нар. шк. с. Чортовець.

1916 мобілізований до австр. армії. Навч. в артилер. уч-щі м. Відень. 11.1918 – доброволець УГА. Учасник

походу УГА та ДА УНР на м. Київ, боїв з більшовиками і білогвардійцями. Навесні 1920 долучився до повстанців у Холодному Яру. Заарештований більшовиками. Втік із в'язниці, уникнувши смертної кари. Згодом зміг легалізуватися. Одружився і проживав у м. Черкаси. 1921 повернувся до Галичини.

1926 виїхав до Канади, замешкав у м. Едмонтон (пров. Альберта). Займався підприємницькою діяльністю. З 1928 належав до УСГ, ініціатор буд-ва Стрілец. дому в м. Саскатун (пров. Саскачеван). Чл. СБУВК, очолював 10-ту станицю. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри (25.09.1960), відзнакою і Воєн. хрестом УГА. Співорганізатор похорону капелана УГА В. Лаби. Автор спогадів про укр. визвол. змагання.

Лит.: *Байрак М.* Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні. Едмонтон, 1978. С. 215; Ст. десятник Михайло Лубик // Бюлетень Союзу Бувших Українських Вояків у Канаді. 1961. Ч. 6–7. С. 22; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 155.

Микола Вітенко

ЛУКАВЕЦЬКИЙ

Зенон Валеріанович

(1871–04.1940) – правник, громад. діяч. Н. у с. Ліски (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Студіював право у Львів. ун-ті. Працював суд. радником, суддею у м. Тернопіль, Коломия (нині Івано-Франк. обл.), Львів.

Разом з М. Білецькою в 01.1922 зініціював заснування Тимчасового к-ту опіки над інвалідами (замість ліквідованої польс. адміністрацією Секції опіки над інвалідами УГК). Розробив статут Укр. крайового т-ва опіки над інвалідами, урочисте відкриття якого відбулося 8.11.1922 у м. Львів. Співорганізатор проведення у Львові 4.03.1923 з'їзду укр. інвалідів. Разом зі своєю дружиною Людмилою опікувавсь Домом укр. інвалідів.

З 1929 – чл. Найвищого суду 2-ї Речі Посполитої у м. Варшава. 1932 вийшов на пенсію. У 05.1932–09.1939 очолював Т-во укр. правників у Львові, змінивши на цій посаді В. Децикевича. З 2.06.1932

Інваліди УГА та перші їхні опікуни – М. БІЛЕЦЬКА з Союзу українок і судовий радник З. ЛУКАВЕЦЬКИЙ. 1920–1921 рр.

– чл. наглядової ради й очільник УКС. Був чл. керівних органів т-в “Рідна школа”, “Українська бесіда”.

Восени 1939 заарештований співробітниками НКВС. Страчений у м. Львів на підставі секретної постанови Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Літ.: Брилинський М. Інваліди УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 594–603; *Романів О., Федущак І.* Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 86.

Микола Вітенко

ЛУКАСЄВИЧ Степан

(06.08.1893–25.10.1928) – старшина УГА, педагог. Н. у с. Кокошинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). 1905–13 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, студював на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

У 01.1919 зголосився добровольцем до УГА, брав участь у боях у Галичині й за р. Збруч; перехворів на тиф.

Після визвол. змагань викладав в укр. приват. г-зії м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Належав до т-ва “Рідна школа”. Приятелював з письменником А. Крушельницьким.

П. і похований у м. Ворохта (нині смт Яремчан. міськради Івано-Франк. обл.).

Літ.: Посмертна згадка. Стефан Лукасевич // Діло. 1928. 1 листоп. Ч. 245.

Микола Вітенко

ЛУКАЧАК

Микита

– старший десятник, один з команд. міліції с. Прелуки на Лемківщині (нині Польща).

19.12.1918 з вістуном С. Чурою керував загоном міліції, який відбив напад польс. військ на Команчан. республіку; у бою здобуто 60 рушниць і декілька скринь амуніції.

Літ.: Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 178.

Богдан Паска

ЛУКАШЄВИЧ

Антін

(18.02.1870–23.05.1936) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Бабин (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). Навч. в г-зії та ун-ті м. Чернівці. Після завершення студій працював у Буковин. крайовому уряді. 1901 – віце-секретар Крайової шкільн. ради, з 1914 – її секретар. На цих посадах докладав чималих зусиль до розбудови укр. шкільництва на Буковині.

Належав до УНДП. Був послом Буковин. сейму (1911–18), австр. парламенту (1907–18). У рейхсраті разом з ін. укр. депутатами від Буковини й Галичини входив до Укр. клубу. 1909 буковин. послы вийшли з цього клубу й створили окремий Буковин. клуб на чолі з М. Васильком; гол. причина – розходження у поглядах на парламентську тактику: галиц. послы вважали, що

ЛУКАШЄВИЧ
Антін

ЛУНІВ
Андрій Миколайович

потрібно проводити конфронтаційну політику, буковинські прагнули вирішувати питання шляхом компромісів. Та, попри тактичні розходження, у більшості парламентських питань укр. посли діяли спільно. Під час 2-ї каденції в австр. парламенті Л. брав участь 16.07.1911 у зібранні послів від Буковини й Галичини, де було утворено Укр. парламентський союз. Разом з ін. послами дбав про надання коштів для підтримки сел. г-в, розвитку промислів, буд-ва доріг, поживлення торгівлі, покращення укр. шкільництва в краї.

Під час ПСВ – чл. ГУР (1914) і ЗУР (1915) у м. Відень. З 5.12.1916 – чл. Союзу укр. парламентських і сеймових депутатів Буковини.

18–19.10.1918 в складі Буковин. делегації брав участь у засіданні УНРади в м. Львів. Був обраний до фінансової та нар.-госп. комісії УНРади. Активно долучився до формування Укр. крайового к-ту Буковини та його діяльності, зокр. орг-ції Буковин. віча, що відбулося 3.11.1918 в м. Чернівці. Організатор зборів громад і віч у Заставнів. пов.; за результатами віча працював над становленням укр. влади в пн.-зх. частині Буковини – формуванням Тимчасового уряду. Після окупації Буковини військами Румунії у 11.1918 переїхав до м. Відень, де призначений урядом ЗУНР його повноважним представником щодо перебрання справ стосовно ЗУНР у держ. установах Австрії.

У період рум. окупації буковин. земель був співзасн. і одним з провідних діячів Укр. нац. орг-ції (1922–28). Як сенатор парламенту Румунії (1920, 1926–27) відстоював права буковин. українців, виступав проти румунізації нар. освіти на Буковині. У статтях місц. і зарубіжних вид. осуджував дискримінацію українців рум. владою.

П. і похований у м. Чернівці.

Літ.: Добержанський О. Українські депутати від Буковини у вищих представницьких органах влади Австрії (Австро-Угорщини) в 1948–1918 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. Вип. 21. С. 300–307; Старик В. Лукаше-

вич Антін // ЕСУ. Т. 18. К., 2017; Юсов С. Л. Лукашевич Антін // ЕУ. Т. 6. К., 2009. С. 291.

Юрій Плекан

ЛУНІВ

Андрій Миколайович

(27.11.1883–22.02.1933) – правник, старшина ГА, громад. діяч. Н. у с. Любича-Князі (нині Князі гміни Любича-Королівська Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща) в сел. сім'ї. Навч. в АГ та на правн. ф-ті ун-ту м. Львів. Після проходження практики працював пом. адвоката; здобув ступінь д-ра права. Під час ПСВ воював на фронті у 89-му піх. полку австро-угор. армії; іменований поручиком.

Від 11.1918 – співробітник ДСВС ЗУНР у м. Тернопіль; 30.11.1918 отримав військ. звання сотника. Виїжджав на Наддніпрянщину (м. Вінниця, Одеса, Київ), де вів перемовини з урядовцями УНР про постачання зброї та ін. матеріальних ресурсів для УГА. Від поч. 1919 служив нач. штабу військ. групи А. Долуда, потім був старшиною штабу 1-го корпусу. Перебував за р. Збруч.

Заарештований у 04.1920 чекістами в Одесі, деякий час провів в ув'язненні. Після звільнення проживав у м. Харків. Влітку 1921 повернувся до Галичини. Згодом відновив адвокат. діяльність, 1923 відкрив власну канцелярію в м. Борщів (нині Терноп. обл.).

Брав активну участь в укр. громад.-політ. і культосвіт. житті, зокр. був делегатом установчого (1925) й наступних нар. з'їздів УНДО, очолював повітов. к-т УНДО (з 1926), виділ повітов. філії "Просвіти", надзірну раду ПСК. Висувався від УНДО кандидатом у посли сейму Польщі на виборах 1928, однак мандата не здобув. 1928 обраний звичайним чл. НТШ. Делегат Освіт. конгресу з нагоди 60-ліття "Просвіти" у Львові 22–24.09.1929.

Автор ст. "Любича-Князі. Причинок до історії сіл волоського права в Галичині" (Записки НТШ. Т. СЛ. Львів, 1929. С. 93–108), брошури "Більшовики на Україні" (Львів, 1930).

П. у м. Борщів.

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 96; Др. Андрій Лунів, б. сотник У.Г.А. // ЛЧК. 1933. Ч. 4. С. 21; Посмертні згадки. Д-р Андрій Лунів // Діло. 1933. Ч. 46. 25 лютого.

Петро Гуцал

ЛУПАШКО

Орест Євгенович

(03.10.1897–1930) – хорунжий УГА, поручник Буковин. куреня ДА УНР, громад. діяч. Н. у с. Мигове (нині Вижниц. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї дяка правосл. церкви. 1907–16 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці (з перервами на період рос. окупації).

Військ. службу розпочав одно-річним добровольцем 1917, під час відпустки склав матуральні іспити. Навч. у старшин. шк., після закінчення якої іменованій хорунжим.

Після розпалу Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як хорунжий УГА у м. Коломия. Служив у м. Городенка в запасному курені (команд. пор. Р. Ціпсер) Буковин. полку УГА, ніс гарнізонну службу й провадив військ. вишкіл стрільців. У Буковин. курені (команд. от. М. Топущак) призначений сотенним командиром піх. сотні. Згодом брав участь у всіх боях Буковин. куреня з більшовиками на Наддні-пряниці як команд. сотні Буковин. куреня, почавши від боїв за с. Минківці та м. Нова Ушиця в серед. 06.1919. Особливо відзначився у боях за м. Копайгород 24.06.1919 та м. Могилів-Подільський 3.07.1919. Разом з Буковин. куренем воював у складі 3-ї Залізної д-зії ДА УНР (команд. полк. О. Удовиченко) аж до катастрофи 11.1919. Наприкінці 1919 разом із залишками Буковин. куреня був інтернований поляками. Зарахований на дійсну укр. військ. службу, підвищений до рангу поручника. На поч. 1920-х студіював у м. Варшава, 14/16.06.1923 у складі 5-особової делегації організованого укр. студентства брав участь у міжнар. конф. Європ. студент. допомогового фонду в Нараді (Угорщина), представляючи студентів-емігрантів з Великої України в Польщі як колиш. старшина ДА УНР.

3 осені 1923 – студент філос. ф-ту Берлін. ун-ту. Чільний діяч укр. студент. руху в Німеччині. На 8-х заг. зборах Спільки студентів українців у Німеччині (Берлін, 18–21.11.1923) обраний членом управи, секретарем цієї організації. 1-й голова Союзу чужинецьких студентів берлін. високих шкіл, що об'єднував 37 студент. орг-цій, у т. ч. й Спільку студентів-українців Німеччини. На 1-му З'їзді укр. студентства в Німеччині та Вільному місті Данціг (Берлін, 09/10.08.1924) обраний заст. голови й екон. референтом новозасн. Централі укр. студент. орг-цій у Німеччині. У 08.1924 Централія направив за підписом голови управи М. Мілька та екон. референта Л. листа до управи Укр. громад. к-ту в м. Прага та ЦЕСУС, яким поінформовано про злиденне матеріальне становище укр. студентів у Німеччині та в м. Данціг, що примушує їх шукати можливостей для вищих студій в ін. країнах, головно в ЧСР. Восени 1924 листувався з М. Бемом у справі становища укр. студентства в Німеччині.

П., імовірно, у м. Берлін.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 624, 629, 1046–1066; Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність 1918–1941–1944. Чернівці, 1995. С. 19–23, 50; Емга [Попович І.]. Буковинський Курінь // Час. 1933. 25 квіт.; 16 черв.; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч. 1. Прага, 1942. С. 11; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 262; Удовиченко О. Третя залізна дивізія. Матеріяли до історії Війська Української Народньої Республіки. Рік 1919. Нью-Йорк, 1971. С. 248.

Володимир Старик

ЛУПУЛ

Євген Михайлович

(23.12.1893–13.02.1919) – льотчик УГА. Н. у с. Тораки-Киселиці Вижниц. пов. (нині с. Тораки Путил. р-ну Чернів. обл.)

ЛУЦЕНКО
Іван Митрофанович

в сім'ї дир. місц. шк. 1905–08 навч. у Кіцман. держ. укр. г-зії. Середню освіту здобув у 2-й Чернів. держ. укр.-нім. г-зії; матуральні іспити склав у м. Відень (05.1915).

Військ. службу розпочав у 11.1914 в 41-му полку піхоти крайової оборони, пройшов військ. вишкіл і закінчив піх. кадет. шк. в м. Грац (Австрія). Воював спершу на Сх. фронті, згодом на Італ., де 1.08.1916 іменований лейтенантом піхоти резерву, в 11.1918 – обер-лейтенантом резерву 15-го полку піхоти. Нагороджений срібною медаллю за військ. заслуги з мечами на стязці хреста за військ. заслуги, бронз. медаллю за військ. заслуги з мечами на стязці хреста за військ. заслуги, Військ. хрестом Карла. У 04.1918 отримав відпустку з військ. служби і студіював у Відні агрономію.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як поручник УГА на поч. 11.1918. Зголосився до ЛВ УГА (команд. пор. УСС П. Франко), що ств. 1.12.1918. Належав до числа “взірцевих летунів”, вишкolenих на авіац. курсах при ЛВ УГА, які почали діяти на авіабазі УГА в м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.) у 01.1918. Смертельно поранений унаслідок нещасного випадку 5.02.1919 під час демонстрації полк. Б. Губером конструкції нім. авіабомби. Доставлений у шпиталь м. Золочів (нині Львів. обл.).

П. і похований у м. Золочів. Після визвол. змагань батьки розшукали могилу Л. і в 01.1923 перепоховали його на цвинтарі с. Берегомет над Прутом (нині с. Берегомет Кіцман. р-ну Чернів. обл.) у родинному гробівці поруч із батьком, якого рум. окупац. влада переслідувала за укр. громад. діяльність.

Лит.: Відділ летунів. Летунський матеріал // Вістник Державного Секретаріату Військових Справ. 1918. Ч. 2. 14 груд. С. 2–3; *Земик Р.* Дещо про літунство УГА // Український Скиталець. 1922. Ч. 13. С. 9–11; *Лакуста С.* Памяти героїв. Лупул Євген // Час. 1931. 19 трав.; *Лемківський І.* Летунство У.Г.А. // ЛЧК. 1938. Ч. 11. С. 7–10; Летуни

– старшини УГА, погибші у Краснім // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 101; Помер учитель-патріот // Свобода. 1935. 1 черв.; *Фостаковський І.* Летунство // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 217–240; *Франко П.* Летунський відділ УГА // ЛЧК. 1937. Ч. 11. С. 9–11.

Володимир Старик

ЛУЦЕНКО

Іван Митрофанович

(23.02.1863–25.03.1919) – держ.-політ. діяч. Н. у с. Кейбалівка (нині Пирятин. р-ну Полтав. обл.). Випускник природнич. ф-ту ун-ту та військ.-мед. акад-ї (1893 здобув диплом д-ра медицини) м. Санкт-Петербург. Відтоді мешкав у м. Одеса, провадив приватну лікар. практику. З 1885 друкував у ж. “Врач-гомеопат” (СПБ) власні переклади кн. Е.-А. Фарінгтона “Гомеопатическая клиническая фармакология: Курс лекций, читанных в Ганемановской медицинской коллегии в Филадельфии” (1910 видана окремою кн. в Одесі); також вміщував у наук. журналах власні статті з мед. тематики. Був гол. лікарем Одес. гомеопатичної лікарні, читав лекції з гомеопатії в Одес. духовній семінарії.

Брав активну участь в укр. громад. русі, діяльності одес. т-ва “Просвіта”. Значну частину свого заробітку віддавав на потреби укр. руху. 1902 очолив одес. осередок УНП; чл. Братства самостійників. Листувався з М. Коцюбинським та І. Нечужем-Левицьким. З письменниками М. Вороним та І. Липою створив Одес. літ. спілку, що взяла участь у виданні альманахів “З-над хмар і долин” (1903) і “Багаття” (1905); заснував газ. “Народна справа” (1906). Обстежував стан здоров’я І. Франка під час відвідин ним Одеси (1909). 1913 очолив раду старійшин т-ва “Українська хата”.

У роки РСВ – полковник мед. служби рос. армії. Після Лютневої революції 1917 в Росії обраний чл. Укр. революц. керівничого к-ту в Одесі. Учасник Всеукр. нац. конгресу (6–8.04.1917) в м. Київ від одес. укр. громади; обраний чл. УЦР.

Очолив акцію формування укр. військ. частин в Одесі, ініціатор створення та голова Одес. укр. військ. ради, обраної українцями-військовослужбовцями Одес. військ. округи, Чорномор. флоту та Рум. фронту (26.04.1917). Репрезентував цю раду в Одес. повітов. громад. к-ті й на 3 Всеукр. військ. з'їздах. На 1-му Всеукр. військ. з'їзді (5–7.05.1917) обраний чл. Укр. ген. військ. к-ту. В УЦР входив до фракції самостійників. Брав участь у роботі З'їзду поневолених народів Росії в Києві та в установчому з'їзді УПСС 17–21.12.1917, обраний чл. ЦК партії. На засіданнях УЦР та Малої Ради дотримувався самостійницьких позицій, захищав укр. нац. інтереси, виступав за поглиблення процесу державотворення, принципове ставлення до держ. мови, розбудови власного війська, ведення зовн. політики. З 10.1917 – ген. хорунжий Вільного козацтва. Влітку 1918 передав значну частину власної б-ки 1-й укр. книгозбірні в Одесі. Під час антигетьман. повстання 1918 – голова цивільного управління Таврійської округи; голова одес. філії УНР. Виступав проти рішення гетьмана П. Скоропадського 14.11.1918 про союз із небільшовиц. Росією.

18.11.1918 як делегат від УНС та антигетьман. сил брав участь у засіданні УНРади ЗУНР у м. Львів, “щоби порозумітися із західними Українцями і подати їм помічну руку у важкій боротьбі за визволення із 600-літнього ярма”. Вітав проголошення ЗУНР, вважав Галичину “П'ємонтою України”. Запевнив делегатів УНРади в тому, що Наддніпрянина надаватиме допомогу новоств. зх.-укр. д-ві. Зважаючи на непевну ситуацію на Наддніпрян. Україні, виступив проти негайного приєднання ЗУНР до УНР. За Директорії УНР 1919 – команд. 1-го Подільського січового куреня ДА УНР; військ. лікар.

Згідно з деякими джерелами, загинув у бою за залізн. ст. Антоніни (нині неподалік с. Малий Чернятин і Кременчуки Красилів. р-ну Хмельн. обл.). За ін. даними – потрапив у більшовиц. полон і був закатований. В Одесі й м. Красилів (Хмельн. обл.) встановлено меморіальні дошки Л.

Літ.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. К., 1998. С. 119; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 273–274; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003. С. 31–32; Луценко Іван Митрофанович // ЕУ. Т. 6. К., 2009. С. 306–307; *Омелянович-Павленко М.* Спогади українського командарма. К., 2002; *Р. С. Окремий Стрілецький Запоріж. курінь* // ЛЧК. 1931. Ч. 12. С. 19–22; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. К., 2007.

Микола Литвин

ЛУЦИШИН

Володимир Ксаверійович

(01.11.1897–01.03.1981) – правник, старшина УГА. Н. у м. Миколаїв (нині Львів. обл.) у сім'ї службовця. З дитячих літ проживав у м. Бережани (нині Терноп. обл.), де навч. в г-зії. Випускні іспити склав 1917 в АГ м. Львів.

Влітку 1917 мобілізований до австро-угор. армії; закінчив старшин. шк. зв'язку, служив на фронті. Учасник Листопадового чину в Бережанах. Спочатку був ад'ютантом команданта міста, потім служив у м. Золочів у вишколі телефоністів для бойових частин. У 05.1919 призначений нач. служби зв'язку штабу 2-го корпусу, в його складі пройшов весь бойовий шлях. 1.08.1919 іменованій поручником У 04.1920 потрапив у польс. полон, однак зумів утекти з табору в м. Вінниця і долучився до Армії УНР, де був призначений командиром сотні зв'язку в стрілец. д-зії. У 07.1920 разом зі своїм підрозділом відступив до м. Бучач (нині Терноп. обл.), де сотня була розпущена. Надалі проживав у м. Львів.

1923–27 студіював право у Краків. ун-ті, здобув ступінь магістра права. Працював у суді м-ка Яблунів (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.).

У 10.1939 заарештований співробітниками НКВС, перебував у тюрмі м. Мелітополь (нині Запоріж. обл.). Після початку нім.-рад. війни влітку 1941

ЛУЦИШИН
Володимир
Ксаверійович

ЛУЦІВ
Лука Юрійович

зумів звільнитися з ув'язнення і повернувся додому.

1944 емігрував на Захід, перебував у Німеччині. 1951 виїхав до США. Чл. Т-ва укр. правників в Америці, ОБВУА (деякий час був секретарем його Гол. управи) та ін. укр. орг-цій; співзасн. і голова Братства бувших вояків УГА у Філадельфії (1976). Автор спомену "Сотня зв'язку. Спогад з визвольної війни" (Вісті Комбатанта. 1981. Ч. 5–6).

П. у м. Філадельфія. Похований у м. Фокс Чейс (США).

Лит.: *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 96; *Ті, що відійшли...* мгр. Володимир Луцишин // *Вісті Комбатанта*. 1981. Ч. 5–6. С. 134–135; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 370.

Петро Гуцал

ЛУЦІВ

Лука Юрійович

(псевд.: Лулу, Лука Граничка;

30.10.1895–01.12.1984) – педагог, хорунжий УСС, четар УГА, літературознавець, публіцист, громад. діяч. Н. у с. Грушів (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. 1908–14 навч. у польс. г-зії м. Дрогобич (нині Львів. обл.). На прожиття і навч. заробляв репетиторством серед гімназистів із заможних родин. Належав до Драгоманівського таємного гуртка.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914. Воював на Сх. фронті в складі сотні Д. Вітовського. У 09.1914 разом з 20 стрільцями проник через лінію фронту для диверсійної діяльності в тилу рос. військ. У 06.1915 повернувся до своєї сотні. З нею відбув походи і бої, зокр. поблизу м. Болахів (нині Івано-Франк. обл.) та на Тернопільщині: над р. Золота Липа, біля с. Семиківці (нині Тереховлян. р-ну) й Потутори (нині Бережан. р-ну), де в 08.1916 поранений. Під час лікування в шпиталі м. Відень завершив гімназійну освіту, склав у 02.1917 іспити на атестат зрілості. Після одужання перебував у коші та вишколі УСС; 1918 закінчив старшинську шк. Стрілець. літописець і поет, публікував свої тв. у "Вістнику Союза

визволення України". Як старшина УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, згодом – у визвол. поході на м. Київ (08.1919). У "чотирикутнику смерті" перехворів на тиф. У 04.1920 потрапив до польс. полону; у 05.1920–11.03.1921 інтернований у таборі для полонених м. Тухоля (нині Польща).

Після визвол. змагань навч. в УВУ та на філос. ф-ті Празьк. ун-ту (1921–26); д-р філософії. Викладав у г-зіях, вчител. семінаріях і ліцеях м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.; 1927–29), Сокаль (1929–30), Самбір (1930–31, 1937–39, 1942–06.1944; нині обидва Львів. обл.) та Кросно (1931–37; Польща). Восени 1934 – учасник 3-го міжнар. з'їзду слов'ян. філологів у м. Варшава (Польща). Публікував статті, в т. ч. проти політики більшовиків в Україні, в ЛЧК, ЛНВ та "Вістнику", який редагував Д. Донцов.

Після встановлення рад. влади на ЗУЗ 26.09.1939 виїхав до м. Сянок (нині Польща), звідти – до Кросна. В 01–06.1940 вчителював у с. Ванівка (нині Польща). Від 06.1940 – шкільн. інспектор Кроснен. пов. (до серед. 1941), одночасно дир. шк. (до 12.1941) і солтис (до кін. 1940) у с. Вороблик Королівський (нині Польща). У серед. 1944 з дружиною виїхав до Німеччини, де займався пед. діяльністю в ДП у Баварії (1945–48).

У 02.1949 емігрував до США. 1952–70 працював у редакції укр. щоденника "Свобода" в м. Нью-Йорк. 1982 з дружиною переїхав до м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, США). Дійсний чл. НТШ; передав частину свого архіву до НТШ у Нью-Йорку. Автор статей і спогадів про бойовий шлях УСС: "Як писався літопис проф. Боберського" (1929), "Стрілецька двадцятка" (1935), "Ще один зі Стрілецької Музи (Кілька слів про Льва Лепкого)" (1950), "Як я писав стрілецькі вірші" (1951), "Михайло Гайворонський (В п'яті роковини його смерті)" (1954), "Слідами стрілецької слави" (1965); численних літературознавчих праць, монографій про М. Шашкевича (1963), Т. Шевченка (1964), О. Кобилянську (1965), І. Франка (1967), В. Стефаніка (1981). Ред. і співавтор істор.-мемуар.

зб. "Дрогобиччина – земля Івана Франка" (т. 1 і 2, 1973, 1978); чл. редколегії істор. збірника УСС "За волю України" (1967) та ін.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі Св. Духа в м. Гемтонбург (шт. Нью-Йорк, США).

Тв.: *Луців Л.* Трохи про себе самого // Література і життя: літературні оцінки. Джерзі Сіті; Нью-Йорк, б/р [1982]. С. 467–480.

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 474; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Пам'яті Луки Луцеза* // Свобода. 1984. 27 груд. С. 3.

Микола Лазарович

ЛУЦЬКИЙ

Микола Іванович

(15.07.1893–30.04.1974) – педагог, військовик, співак. Н. у с. Дичків (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї дяка. Випускник учител. семінарії м. Тернопіль. У Дичкові – організатор та учасник аматор. театрального гуртка й хору, допомагав читальні т-ва "Просвіта".

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 1914, воював на Сх. фронті. Учасник боїв на г. Маківка (нині на тер. Сколів. р-ну Львів. обл.). Лікувався від гострої форми нирково-кам'яної хвороби у військ. шпиталі м. Відень та на курорті м. Карлсбад (нині Карлові Вари, Чехія). Під час перебування в Карлсбаді – соліст хору в місц. катедральному соборі, давав концерти духовного співу лат. мовою. Належав до стрілец. хору й Кружка тамбуристів УСС, з якими виступав серед укр. нас., зокр. в м. Львів. Улітку 1917 одружився з Теклею Гуменною – вчителькою із с. Велика Горожанна (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.).

Обороняв Львів. залізн. вокзал у 11.1918, потім був комендантом у м. Комарне (нині Комарно Городоц. р-ну Львів. обл.). Після переходу УГА на Наддніпрянщину служив санітаром у таборах хворих на тиф. Перебував у польсь. таборі для військовополонених у м. Брест-Литовський (нині Брест, Бі-

лорусь), звідки 1922 втік, однак потрапив у засідку польсь. жандармів у домі батьків дружини.

Після звільнення деякий час співав у Львів. оперному театрі, але через переслідування польсь. влади покинув сцену. Разом з дружиною вчителював у с. Велика Горожанна, Мала Горожанна (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.), Стриганці (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.), Боднарів (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.), Татаринів, Грімне (нині обидва Городоц. р-ну Львів. обл.) та ін.

П. у с. Велика Горожанна.

Літ.: *Івахів Г., Паучок В.* Луцький Микола Іванович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 362; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Микола Лазарович

ЛУЦЬКИЙ
Микола Іванович

ЛУЦЬКИЙ
Мирон Михайлович

ЛУЦЬКИЙ

Мирон Михайлович

(29.09.1891–10.03.1961) – старшина УГА, громад. і кооп. діяч. Брат О. Луцького. Н. у с. Лука (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) в сім'ї шляхтича. Вивчав право в м. Львів, с. госп-во – у м. Відень. 1913 перебував на військ. службі в 41-му Чернів. піх. полку.

Під час РСВ мобілізований до австро-угор. армії, брав участь у боях на Сх. й Італ. фронтах, де отримав звання поручника. Навесні 1918 – один з організаторів 1-ї Укр. Сірожупанної д-зії з колиш. полонених рос. армії у м. Володимир-Волинський (нині Волин. обл.). У 11.1918 виконував обов'язки нач. штабу групи "Схід", згодом нач. штабу 1-ї бригади УСС у складі УГА, отримав звання сотника (01.1919); нач. оперативного штабу 2-ї бригади ЧУГА (1920), якою командував сот. Ю. Головинський. Навесні 1920 інтернований поляками в м. Тухоля (нині Польща), де був внутр. командантом полонених вояків УГА.

З полону повернувся до маєтку батька в с. Янчин (нині Іванівка Перемишлян. р-ну Львів. обл.), брав активну участь у діяльності УНДО та укр. екон. інституцій: 1930–39 – голова крайового т-ва "Сільський господар", водночас 1933–39 – заст. голови Львів. хлібороб. палати; 1941–43 – дир. цукроварні в

с. Березовиця Велика (нині смт Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Восени 1939 виїхав до м. Холм (нині Польща), де в 08.1940 організував 1-й з'їзд укр. агрономів. Улітку 1941 повернувся до Галичини, будучи офіцером батальйону "Нахтігаль". У 12.1943 очолював делегацію ОУН(б) на переговорах з угорцями в м. Будапешт. 1944 виїхав до Німеччини (очолював Укр. допомогивий к-т у м. Берлін), 1948 – до Канади, де був організатором К-ту українців Канади в м. Вінніпег; потім перебрався до м. Торонто, працював на ф-ці. Чл. відділу Укр. нар. союзу в Торонто, голова Ветеранського к-ту. Автор істор. нарису "2-га Бригада ЧУГА" (1960).

П. і похований у м. Торонто.

Літ.: Врецьона Є. Фрагменти з життя та боротьби / упоряд. О. Панченко. Гадяч, 2006; *Купчинський Р.* Мої добрі знайомі // Вісті Комбатанта. 1964. Ч. 3; *Микитюк Д.* Помер Мирон Луцький, сотник УГА // Свобода. 1961. Ч. 53.

Віталій Виздрік

ЛУЦЬКИЙ

Остап Михайлович

(псевд. і крипт.: О. Люнатик, Немирнич, О. Л-ий, О-п, Л-й та ін.; 08.11.1883–08.10.1941) – військ., громад. і політ.

Остап ЛУЦЬКИЙ
з дружиною
Гриною-Орися
СМАЛЬ-СТОЦЬКОЮ

діяч, кооператор, поет, перекладач, публіцист, літ. критик. Н. у с. Лука (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). Навч. у г-зіях м. Бучач (нині Терноп. обл.), Станиславів (нині Івано-Франківськ), Самбір (нині Львів. обл.). Вищу освіту здобув у Львів., Празьк. і Краків. ун-тах, де вивчав право, філософію та л-ру. Учасник студент. виступів за ств. укр. ун-ту в м. Львів (1901–02), секретар "Української громади" в м. Прага (1902). Співпрацював з ред. час. "Діло" й ЛНВ.

У м. Краків разом з Б. Лепким і В. Стефаніком брав участь у літ.-мистецькому житті. Перші тв. друкував у час. "Руслан" (1902). Автор поетичних зб. "Без маски" (1903), "3 моїх днів" (1905), "В такі хвили" (1906). Чл. редколегії ж. "Світ" (1906), один з організаторів літ. групи "Молода муза" (1906–09). Автор критичних статей, присвячених літ. процесові кін. 19 – поч. 20 ст. Виступав як активний поборник модерніст. шляхів розвитку л-ри. Листувався з І. Франком, Лесею Українкою, М. Коцюбинським, О. Кобилянською. Займався перекладами з чес., болг., польс., франц., рос. мов.

1907 переїхав до м. Чернівці. Співред. час. "Буковина" (1907–14). На Буковині долучився до кооп. руху. 1910 став чл. дирекції орг. і ревізійного об'єднання укр. кооперативів на Буковині "Селянська каса".

У роки РСВ служив у австр. армії. 1914 у складі 95-го піх. полку брав участь у Галиц. битві, 1915 – в боях за карпат. перевали, звільненні Галичини від рос. військ. Нагороджений срібною медаллю хоробрості (1915). 1916–17 учасник боїв на Волині. 1918 був ад'ютантом архікн. Вільгельма Габсбурга-Лотрінгена (Василя Вишиваного), під командуванням якого перебував Легіон УСС, брав участь у поході на тер. УНР.

У 10.1918 разом зі штабом архікн. Вільгельма й Легіоном УСС переведений на Буковину. 20.10.1918 організував зустріч Вільгельма Габсбурга з чл. УНРади й таємного Військ. к-ту В. Панейком, у результаті якої отримано дозвіл Легіону УСС і сот. Д. Вітовському виїхати до Львова. У 11.1918 до-

помагав архікнязю вести переговори з К. Левицьким і Л. Цегельським щодо умов співпраці уряду ЗУНР з Вільгельмом Габсбургом.

З поч. польс.-укр. війни 1918–19 став сотником УГА, нач. штабу 4-ї Золочів. бригади, старшиною з особливих доручень Генштабу ДА УНР. Забезпечував, зокр., зв'язок Гол. от. ДА УНР С. Петлюри з кер. польс. д-ви Ю. Пілсудським.

1921 звільнився з військ. служби, долучився до кооп. руху. Ідеолог укр. кооперації, автор праць "Велика ціль кооперації" (1926), "Моральні сили в кооперації" (1934), "Маніфест про кооперативний світогляд" (1936), "Кооперативні проблеми" (1937), "Сільськогосподарський кредит" (1939) та ін. Кер. орг. відділу РСУК (1928–39); голова Ради "Центросоюзу" (1930–39).

Чл. ЦК УНДО, посол польс. сейму (1928–35), сенатор (1935–39), чл. госп., бюджетної комісії та комісії закорд. справ. Захищав право українців розвивати власне нац. життя. Писав статті на екон. й сусп. теми. Виступав за нормалізацію укр.-польс. відносин.

Після введення військ ЧА на ЗУЗ 2.10.1939 у м. Львів заарештований співробітниками НКВС. П. у концтаборі поблизу м. Котлас (нині Архангельської обл., РФ).

Лит.: Качор А. Остап Луцький: пам'яті визначного українського громадського діяча. Вінніпег, 1952; Лукасевич М. Остап Луцький // Українські кооператори. Історичні нариси. Кн. 1. Львів, 1999. С. 315–326; Луцький О. І. Луцький Остап Михайлович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 316–317; Муза і чин Остапа Луцького / упоряд. В. Деревінський, Д. Ільницький, П. Ляшкевич, Н. Мориквас. К., 2016.

Людмила Дрогомирецька

ЛУЧАКОВСЬКИЙ

Богдан-Микола Антонович

(19.11.1900–11.08.1971) – вистун УГА, лісівник, письменник. Племінник Григорія Лучаковського. Н. у с. Берлоги (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Станіславів. г-зії.

Вступив до УГА. У 11.1918 брав участь у роззброєнні польс. та угор. військ. поїздів у м. Станіславів (нині Іва-

но-Франківськ), отримав ступінь вистуна, був призначений до служби контролю шляхів і транспортів ДСВС. Весною 1919 захворів на тиф. Після відступу УГА арештований польс. стороною. Став чл. УВО, зумів утекти до ЧСР, заочно засуджений польс. судом на 4 р. ув'язнення. Написав спогад "Калуш і Калушина у Листопадові дні 1918 року".

1920–25 навч. у Лісовій акад.-ім. Прага, здобув фах інж.-лісівника. Повернувся до Галичини, працював у с. Перегінське (нині смт Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.), згодом управитель лісів Станіславів. єпархії УГКЦ в м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). Був ініціатором творення лісових заповідників, збереження карпат. кедрового фонду, пропагував охорону лісів.

1939 переїхав до м. Краків, займався продажем деревини. 1943–44 працював лісовим інж. на Прикарпатті. З наближенням фронту виїхав до м. Краків, згодом – до м. Відень. Перебував на тер. Німеччини: спочатку в м. Карлсфельд, потім переселився до м. Берхтесгаден (обидва нині ФРН). 1946 став організатором і 1-м головою Об'єднання укр. лісників і деревників в еміграції. 1948–51 викладав лісівництво в політех. ін-ті м. Регенсбург (нині ФРН) та Укр. тех.-госп. ін-ті. З 1951 проживав у США, займався літ. і наук. роботою, автор кн. і публікацій про лісове г-во, чл. НТШ.

П. і похований у м. Бенальмадена (пров. Малага, Іспанія).

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966.

**Степан Кобута,
Лариса Кобута**

ЛУЧАКОВСЬКИЙ-НОВІНА

Григорій Вікторович

(13.09.1892– 21.06.1951) – правник, поручник УГА. Н. у м-ку Обертин (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї

**ЛУЧАКОВСЬКИЙ
Богдан-Микола
Антонович**

**ЛУЧАКОВСЬКИЙ-НОВІНА
Григорій Вікторович**

ЛУЧАНКО
Григорій Андрійович

судді. Навч. в г-зіях м. Перемишль (нині Польща) і Львів, на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Брав участь у студент. виступах; був співзасн. спорт. т-ва "Україна", гравцем укр. футбольної команди.

Під час ПСВ у званні поручника служив в артилерії, згодом інструктором кулеметної справи в 95-му піх. полку. Воював на Сх., Балкан. та Італ. фронтах; потрапив у полон, зумів утекти. Одержав багато військ. відзнак, в одному з боїв захопив рос. бойовий прапор. Наприкінці війни зорганізував укр. солдатів на Італ. фронті в окремий військ. ешелон і перевіз їх зі зброєю до Галичини. Брав участь у польс.-укр. війні 1918–19 у складі 1-го корпусу УГА. Перехворів на тиф у "чотирикутнику смерті".

Закінчив студії на правн. ф-ті (1920-ті); працював пом. адвоката, суддею повітового суду в м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.), згодом суддею окружного суду в Перемишлі.

З поч. ДСВ протягом короткого часу – посадник Перемишля, суддя Вищого суду в м. Краків, очолив Об'єднання укр. правників, допомагав утікачам від більшовиц. влади. Під час нім. окупації був головою окружного суду в м. Золочів (нині Львів. обл.). 1943 вступив до д-зії "Галичина", служив офіцером розвідки, зумів вирватись із бродівського "котла". Продовжив службу в 1-й д-зії УНА, потрапив у полон до американців, зумів утекти.

Після війни працював у ДП в Німеччині. Згодом виїхав до Австралії, де проживав біля м. Сідней.

П. у м. Сідней.

Лит.: Нагаєвський І. Спогади польового духовника. Торонто, 1985; *Падох Я.* Пам'яті судді й вояка // Свобода. 1957. 24 лип.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Степан Кобута,
Лариса Кобута

ЛУЧАНКО

Григорій Андрійович

(19.03.1893–01.06.1983) – педагог, четар УГА, поручник ДА УНР, громад.-освіт. діяч. Н. у с. Малашівці (нині Збо-

рів. р-ну Терноп. обл.). У м. Тернопіль навч. в укр. г-зії (1904–08), потім у вчител. семінарії (до 1913).

Під час ПСВ – підхорунжий 35-го Золочів. піх. полку австро-угор. армії; закінчив старшин. шк.; воював на Сх. фронті, де в р-ні м. Перемишль (нині Польща) потрапив до рос. полону. Перебував у таборі полонених у м. Туринськ Тобольської губ. Рос. імперії (нині РФ), звідки втік на Різдво 1917. У 2-й пол. 02.1918 добрався до м. Київ, звідти до м. Тернопіль. Скориставшись військ. відпусткою, кілька місяців учителював у с. Біла (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Учасник Листопадового чину 1918 в м. Тернопіль. Привів відділи із с. Біла, Малашівці, Черняхівці (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) та сусідніх сіл і без єдиного пострілу зайняв залізн. станцію, розставив там пости. Як хорунжий УГА в 12.1918 з піх. куренем виїхав на Наддніпрянщину. Брав участь у забезпеченні охорони Софійського майдану в м. Київ під час проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР 22.01.1919.

У бою з більшовиками поблизу м. Бровари (нині Київ. обл.) 4.02.1919 потрапив у полон, який відбував у м. Орел (нині РФ). 28.03.1919 зумів звідти втекти, повернувся до УГА; іменованний четарем. У 05.1920 опинився в польс. полоні; інтернований у таборі для військовополонених м. Тухолья (Польща), де перебував до кін. 12.1920.

Від 1.09.1921 вчителював у с. Малашівці, від 1932 – на Лемківщині (нині Польща). Виховував 4 дітей – 3 синів і дочку. Під час нім. окупації перебрався до рідного краю. Як уповноважений Військ. управи на Зборівщині був одним з організаторів д-зії "Галичина". 1944 переїхав до Німеччини, де перебував у ДП, займався пед. працею.

Від 1947 – у США; спочатку проживав у м. Нью-Йорк, згодом – у м. Філадельфія. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри (1940-ві), Воєн. хрестом (1965), військ. відзнакою "Хрест відродження" (1977) та ювіл. пропам'ятною відзнакою "За участь у збройній боротьбі за державну незалежність Укра-

їни в рядах Січових Стрільців" (1967). Автор спогадів про визвол. змагання 1917–21 та краєзнавчих нарисів.

П. у м. Філадельфія. Похований на укр. катол. цвинтарі м. Фокс Чейс.

Тв.: Лучанко Г. Тернопільці обороняють Київ: спомин // Вісті Комбатанта. 1970. № 2 (45). С. 25–33.

Літ.: Гуцал П. Лучанко Григорій Андрійович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 363; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 152, 159, 384–386; *Лазарович М. В.* Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // "Г". Незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 63. С. 87–88; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 317.

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович**

ЛУЧІНСЬКИЙ

Іван

(чернече ім'я: Йосиф; 09.03.1888–1945) – церк. і громад. діяч, ієромонах ЧСВВ, капелан УГА. Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Висвячений на священика в стані celibату 5.03.1916. Префект Львів. духовної семінарії (1918).

1918 вступив до УГА, призначений польовим духівником 4-ї Золочів. бригади. У 07.1919 перейшов з УГА за р. Збруч, відбув цілу військ. кампанію, надавав духовну опіку стрільцям переважно на лінії фронту, зокр. в р-ні с. Червоне (нині смт Андрушів. р-ну) і Райгородок (нині Бердичів. р-ну, обидва Житомир. обл.). Під час дислокації УГА в м. Немирів (нині Вінниц. обл.) захворів на тиф, невдовзі одужав. У 05.1920 потрапив до польс. табору в м. Тухоля (нині Польща).

Був настоятелем духовної семінарії у Львові (1920–ті). Вступив до ЧСВВ. Довічні обіти склав 27.09.1925. Ієромонах (з 1927) та ігумен монастиря ЧСВВ у Львові (1933–36). Ігумен монастиря ЧСВВ й адміністратор парохії при церкві Царя Христа в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ; 1936–41). У 11.1939 потрапив у "розробку" ор-

**Іван (Йосиф)
ЛУЧІНСЬКИЙ сидить
посередині**

ганів НКВС по справі "Чума", підозрюваний у "контрреволюційній діяльності", зв'язках з ОУН; встановлено, що сприяв переправі на Захід о. М. Ганушевського (1880–1962), о. І. Луба ЧСВВ (1898–1973), о. Й. Камінського ЧСВВ (1908–70), чл. ОУН О. Гординського, підтримував зв'язки з монастирями василіанок у Генерал-губернаторстві. Під час нім. окупації 1941–44 – ігумен монастиря василіан у м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

З 07.1945 як ігумен монастиря василіан у Дрогобичі знову потрапив в "оперативну розробку" управління НКДБ по Дрогобиц. обл., звинувачений у зв'язках з гестапо. У 08–09.1945 перебував у розшуку органів НКДБ. Заарештований (1945), перевезений до в'язниці м. Львів.

Закатований у тюрмі м. Львів.

Літ.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 95; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 179–180; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. К., 2006. Т. 1. С. 7, 60, 61; Т. 2. К., 2006. С. 114, 115, 221–223; *Мартирологія Українських Церков:* у 4 т. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріяли, християнський самвидав України / упоряд. і зред. О. Зінкевич і о. Т. Р. Лончина. Торонто; Балтимор, 1985. С. 133, 186; *Прах Б.* Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2 т. Т. 1: Біографічні нариси (1939–1989). Львів, 2015. С. 186–193.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

ЛУЧКА**Олександр Олексійович**

(25.03.1890–28.10.1937) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Стегниківці (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1910). Студіював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії. В УГА – від 11.1918, співробітник ДСВС; 1.01.1919 отримав військ. звання суд. хорунжого. Після переходу за р. Збруч – у Команді етапу армії. Від 02.1920 – в ЧУГА; у 07–09.1920 в складі Галиц. стрілець. куреня ЧА перебував у Тернополі.

Надалі проживав у рад. Україні. Випускник Запоріж. пед. ін-ту, вчителював у Подністров'ї. На час арешту 21.08.1937 проживав у м. Балта Молдав. АРСР (нині Одес. обл.), працював учителем у с. Андріяшівка (нині Балт. р-ну).

Безпідставно звинувачений як "організатор української контрреволюційної організації, завданням якої був добір кадрів та організація збройного повстання з метою відриву України від СРСР". На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 12.10.1937, розстріляний у м. Тирасполь (нині Молдова).

Лит.: Гасай Є. Повернуті імена. Тернопіль, 2002. С. 17–20; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 270.

Петро Гуцал

ЛУШПІНСЬКИЙ**Антін-Володимир Леонтійович**

(13.07.1882–1964) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Брат І. Лушпинського. Н. у с. Пилипче (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Навч. у г-зії м. Бучач (нині Терноп. обл.), у духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту (1904–08) м. Львів. Висвячений на священика 13.12.1908 єпископом Г. Хомишиним. 20.12.1908–31.10.1909 – пом. пароха в с. Трибухівці (нині Бучаць. р-ну Терноп. обл.), 1.11.1909–31.10.1913 – с. Іванків (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), 1910–11 – у м. Борщів. 11.11.1913–15.09.1915 – пом.

пароха в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Заст. катехита у виділових шк. м. Снятин (15.09.1915–1.07.1918).

1.07–1.11.1918 – капелан австр. армії. 1.11.1918–18.12.1921 – тимчасовий адміністратор парафії с. Дарахів (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл.). Консисто́рія в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) 22.01.1919 позитивно розглянула прохання Вищого духовного польового уряду УГА про надання священикові дозволу на капеланство в УГА. 1920 арештований польс. поліцією.

Парох с. Стецева (18.02.1921–38), адміністратор парафії с. Русів (1.03.1928–14.05.1929) (обидва нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

П. і похований у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.).

Лит.: Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр). Івано-Франківськ, 2017. С. 373; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 240; Шематизм всього кліру греко-католицької Станиславівської Єпархії. 1905. С. 213; 1906. С. 256; 1907. С. 264; 1909. С. 166, 187; 1910. С. 133, 300; 1911. С. 129; 1912. С. 198; 1913. С. 198; 1914. С. 198; 1925. С. 198; 1927. С. 97; 1929. С. 118; 1930. С. 127; 1935. С. 126; 1938. С. 137.

Ігор Пилипів,

Руслан Делятинський

ЛУШПІНСЬКИЙ**Іларіон Леонтійович**

(28.09.1884–20.03.1962) – священик УГКЦ, капелан УГА. Брат А.-В. Лушпинського. Н. у с. Пилипче (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Здобув освіту в г-зії м. Бучач (нині Терноп. обл.). Теологію вивчав у м. Львів та Інсбрук (Австрія). 1907 одружився з М. Онуцькою. 1908 висвячений на священика. З 1909 – пом. пароха в м. Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). 10.05.1912–23.03.1914 – адміністратор парафії с. Микитинці (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), с. Соколів (24.03.1914–2.05.1923),

1.06.1923–14.11.1930 – пом. священика у с. Пишківці (обидва нині Буцац. р-ну Терноп. обл.).

1918–20 – духівник польових лікарень 1-ї бригади УСС УГА, з якою перейшов за р. Збруч. Відомий своїми патріотичними промовами в присутності мешканців Наддніпрянщини, білогвардійців.

1923–28 у с. Пишківці під кер-вом Л. зведено церкву Св. Трійці (частину ікон церкви намалював К. Скождополь, прадід письменника Ю. Андруховича). Перед ДСВ став парохом 3 сіл: Помірці, Ріпинці і Заліщики Малі (нині с. Заліщики, всі 3 Буцац. р-ну Терноп. обл.). В кожному селі його шанували за глибоку релігійність і патріотизм. З 1946 до кін. життя священицьку діяльність проводив у підпіллі.

П. у м. Перемишляни (нині Львів. обл.). Похований у родинному гробівці в с. Трибухівці (нині Буцац. р-ну) разом з батьками й дружиною.

Літ.: Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.). Івано-Франківськ, 2017. С. 373; *Іваницький С.* Глибока релігійність перемагає // Християнський голос. 1966. 17 лип. Ч. 29 (912). С. 4; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпер, 1963. С. 84.

Володимир Шеремета

ЛУЩАК

Осип

(1897–21.08.1919) – селянин, вояк УГА. Н. у с. Старий Лисець (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Стрілець 11-ї бригади УГА. Воював у Галичині й Наддніпрянщині.

Загинув у бою з більшовиц. підрозділом біля с. Крикливець (нині Крижопіл. р-ну Вінниц. обл.); похований на цвинтарі цього села.

Літ.: Гайдукевич О. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 113.

Олег Павлишин

Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника (ЛНБ)

засн. 1940 як Львів. філія Б-ки АН УРСР на базі понад 200 громад. і приватних б-к, які функціонували в м. Львів та Зх. Україні. Серед них – б-ки Львів. Ставропігійського братства (16 ст.), Нац. закладу ім. Осолінських (1817), Нар. дому (1849), НТШ (1892), книгозбірні філій т-ва “Просвіта”, конфіскованих б-к монастирів, приватні зібрання, а також б-к нац. т-в. Назва і відомче підпорядкування ЛНБ змінювалися: під час ДСВ 1942–44 – у складі Держ. б-ки у Львові (Staatsbibliothek Lemberg); 1944–48 – Львів. філія Б-ки АН УРСР; з 1948 – Львів. б-ка АН УРСР; з 1963 – Львів. держ. наук. б-ка Мін-ва к-ри УРСР, з 1969 – Львів. держ. наук. б-ка АН УРСР, з 1971 – Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника АН УРСР, з 1994 – Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України, у 04.2008 отримала статус нац. та перейменована у Львів. нац. наук. б-ку України ім. В. Стефаника. У 08.1989 отримала статус НДІ.

У стр-рі: НДІ пресознавства, Ін-т дослідження бібліотечних мист. ресурсів, 9 наук.-дослідних відділів, 9 орг.-функціональних, 10 адм.-допоміжних підрозділів. Гол. напрямми наук. досліджень сьогодні є створення нац. бібліографії укр. книги й періодики 18–20 ст.; наук. розкриття унікальних рукописних, книжкових та мист. фондів; істор.-книгознавчі, бібліотекознавчі й пресознавчі дослідження; підготовка джерелознавчих та археогр.

праць; вивчення проблем збереження фондів, реставрація та консервація рідкісних видань; особливості впровадження новітніх інформаційно-бібліотечних технологій.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1709 від 19.12.2001 унікальні колекції та зібрання ЛНБ, серед яких рукописні книги 2-ї пол. 11–18 ст., інкунабули, палеотипи, стародруки, рідкісні книжкові й періодичні вид., мистецькі тв. (рисунки, акварелі, гравюри), нотний фонд, картографічна колекція віднесені до складу нац. надбання. Кількість одиниць зберігання, що мають виняткове значення для укр. науки й не можуть бути відтворені в разі їх втрати або руйнування, становить 5 млн 694 тис. Заг. обсяг бібліотечного фонду – понад 8 млн од. зберігання, зокр. багате зібрання україніки, особові архівні фонди 18–20 ст.; укр. й іншомовна періодика 19 – 1-ї пол. 20 ст. (понад 3 млн од.); колекції інкунабул (51 од.), палеотипів (838 од.), стародруків (понад 120 тис. од.) і картографічних вид. 16–18 ст. (понад 22 тис. од.). Особливо цінним є одне з найбільших в Україні зібрань рукописних матеріалів від 11 ст. (понад 100 тис. од.): фрагменти пергаментних кодексів (Євангелія апракос, Прологи, Бесіди Козми Пресвітера, Бибельський Апостол), пам'ятки укр. мови 16 ст. (Крехівський

Апостол, 2-й Литовський статут). Велику цінність мають пам'ятки давньої муз. к-ри, записані на пергаменті (12–15 ст.), особисті архіви діячів укр. історії та к-ри – М. Шашкевича, І. Вагилевича, А. Петрушевича, М. Возняка, родин Барвінських, Заклинських, Левицьких та ін. У зібранні – оригінали листів укр. і зх.-європ. діячів: В. Винниченка, М. Грушевського, В. Короленка, Б. Лепкого, Лесі Українки, І. Франка, А. Шептицького, О. Шахматова, Б. де Куртене, Наполеона I, Оскара II, Карла IX. Культ.-істор. вартістю вирізняється колекція стародруків 15–18 ст. (кириличні першодруки Ш. Фіоля, Ф. Скорини, І. Федорова), взірці друкар. мист-ва більшості укр. і зх.-європ. друкарень, серед яких: "De senectute" Цицерона (Кельн, 1467), "De proprietatibus rerum" Бартоломея Англійського (Кельн, 1481); найдавніший друкований посібник про лікувальну справу "Herbarium Maguntie impressus" (Майнц, 1484); "Liber chronicarum" (Нюрнберг, 1493), 650 дереворитів для 1800 ілюстрацій авторства М. Вольгемута і В. Плейденwurфа. У фонді рідкісних видань 19–20 ст. – перші та прижиттєві видання класиків укр. і зарубіжної л-ри, альманахи, періодика; у фонді образотворч. мист-ва – графічні тв. 16–18 ст. А. та Й. Гочемських, І. Стрельбицького, І. Филиповича, Д. Сінкевича, А. Лянґе, Б.-З. Стенчин-

ського, А. Пилиховського, О. Кульчицької, Я. Музики, Л. Левицького, М. Старовойт, С. Караффи-Корбут, І. Остафійчука, Б. Сороки, Є. Безніска та ін. укр. митців, представників польс. (А. Гроттгер, Я. Матейко, Ф. Тепа, Я. Мальчевський, К. Сіхульський), нім. (К. Діфштеттер, Л. Круг), австр. (М. та Б. Альтомонте, Й. Вінтерхальтер, Ф.-А. Маульберч), італ. (Дж.-Ф. Гверчіно, П. Картон, Дж. Ланді) шкіл, а також тв. япон. і китай. художників 18–19 ст. (Кейсай, Утагава Кунісада, Утагава Кунійоки, Хокусай Кацусіка та ін.). Окрему фондову групу складають нотні вид. та рукописи 19 – поч. 20 ст.: укр. (П. Бажанського, В. Барвінського, А. Вахнянина, М. Вербицького, С. Воробкевича, І. Лаврінського, З. Лиська, С. Людкевича, О. Нижанківського, Д. Січинського, Я. Ярославенка та ін.), польс. (А. Берського, Ю. Ельснера, Т. Ернесті, Т. де Папари, Й.-Л. Мадуровича, М. Мадейського), австр. (М. Д. Галлюса, Й. Кесслера, Ф.-К. Моцарта, Й. Рукгабера) композиторів, а також прижиттєві вид. тв. М. Леонтовича, М. Лисенка, П. Сениці, Я. Степового, К. Стеценка, рідкісні вид. тв. Й.-С. Баха, Р. Вагнера, Ф. Ліста, В.-А. Моцарта. Понад 80 тис. од. містить фонд фотоматеріалів, який репрезентує історію розвитку фотомист-ва в м. Львів від 1850-х. Цінною є продукція фотоательє Ю. Едера, Т. Шайнока, Тшемських та ін. Низку світлин виконано в майстернях м. Київ, Одеса, Перемишль, Тернопіль, Чернівці, Варшава, Вільнюс, Відень, Краків. Особливу вартість становлять фотопортрети визначних сусп.-політ. діячів, письменників, художників, композиторів, артистів, зокр. Ірини Вільде, Марка Вовчка, Дж. Гарібальді, І. Горбачевського, В. Гюго, Е. Золя, П. Куліша, І. Пулюя, О. Степанівни, М. Тарнавського, І. Франка, Т. Шевченка, А. Шептицького, Б. Шоу та ін. 3-поміж ін. виокремлюється група зображень архіт. пам'яток. У фонді картографічних матеріалів – англ., голл., нім., рос., франц. атласи, значна кількість карт тер. України, окремих її областей 16 – поч. 20 ст.

Багатогалузевий універсальний фонд ЛНБ щорічно поповнює 30 тис. од. зберігання, здебільшого всеукр. обов'яз-

кових безоплатних примірників. Довідково-бібліогр. апарат містить електронний (понад 500 тис. бібліогр. записів) та image-каталоги, алфавіт. ген. і читац., систематичний, низку допоміжних каталогів та картотек. Річний показник відвідувань складає 2,3 млн (з яких стаціонарне обслуговування у читальних залах – понад 100 тис. користувачів, звернення на веб-сайт – майже 200 тис., інформац. запити до електронного та image-каталогів – майже 2 млн). Книговидача становить понад 500 тис. примірників. З 2007 автоматизація бібліотечно-інформац. процесів відбувається на основі автоматизованої інтегрованої бібліотечної с-ми Aleph 500 (фірма ExLibris Ltd.)

ЛНБ надає наук.-метод. допомогу б-кам наук.-дослід. установ Зх. наук. центру НАН та МОН України, здійснює міжнар. книгообмін із 26 б-ками, є чл. Міжнар. асоціації акад. б-к і наук.-інформац. центрів. У б-ці працює 334 фахівців (63 н. с.: 1 чл.-кор. НАНУ, 4 д-рів наук, 29 канд. наук). Б-ка видає "Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника" та "Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства", багатотомні наук.-довідкові вид. "Українська книга в Галичині, на Буковині та Закарпатті, з додатком книг української еміграції, 1914–1939 рр.", "Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст." та ін.

У різні роки ЛНБ очолювали В. Щурат, А. Одуха, Є. Іванців, д-р істор. наук Л. Крушельницька; 2003–17 ЛНБ керував ген. дир. – чл.-кор. НАН України, д-р істор. наук, проф., засл. діяч науки і техніки України М. Романюк. Нині установу очолює канд. пед. наук В. Ферштей.

Документи і матеріали до історії ЗУНР зберігаються у таких підрозділах ЛНБ: відділ періодичних вид. ім. Мар'яна та Іванни Коців (періодика), відділ україніки та осн. книжковий фонд, Ін-т досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів (фотодокументи), відділ рукописів (окремі документи).

Лит.: Картографічна україніка (1945–2000) у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України:

каталог. Львів, 2006; Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка Національної академії наук України. Львів, 1992–2002. Вип. 1–4 (Вип. 1: Видання Івана Федорова; Вип. 2: Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець, Рохманова; Вип. 3: Видання друкарень Львова: Михайла Сльозки, Арсенія Желиборського, Йосифа Шумлянського, монастиря св. Юра; Вип. 4: Видання друкарні Львівського Успенського Ставропігійського братства (1591–1644)); Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України: каталог. Львів, 2007. Т. 1: XI–XVI ст.; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка АН УРСР: історичний нарис. К., 1989; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка АН УРСР: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (1940–1980 рр.). Львів, 1982; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України: документи, факти, коментарі. Львів, 1996; Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаніка: історія і сучасність: доповіді та повідомлення Міжнар. наук. конф., Львів, 28–30 жовт. 2010 р. Львів, 2010; Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаніка: переміщення і втрати фондів. Т. 1 (1939–1945 рр.): зб. документів і матеріалів. Львів, 2010; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (1981–2000 рр.). Львів, 2004; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (2001–2005 рр.). Львів, 2007; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України: покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність (2006–2009 рр.). Львів, 2010.

Зоряна Грень

Львівський університет (1918–1939 рр.). Після розпаду Австро-Угор. імперії та поразки українців у польс.-укр. війні 1918–19 Сх. Галичина була анексована відновленою польс. дер-

жавою – 2-ю Річчю Посполитою. Приєднання цих укр. етніч. земель до складу Польщі затвердило рішення Ради послів Антанти 14.03.1923.

Викладачі Л.у. – українці Ю. Дзєрович, К. Студинський та С. Томашівський стали депутатами УНРади. Низка випускників і студентів Л.у. брали участь у державотворенні ЗУНР, боролися за її незалежність у лавах УГА. У 11.1918 К. Студинський подбав про забезпечення продовольством своїх колег проф. – поляків та євреїв. УНРада позичила з 6-ки ун-ту книги з юриспруденції для підготовки законодавчої бази ЗУНР.

Одразу після проголошення незалежності Польщі на її етніч. теренах, які перебували в складі колиш. Рос. імперії, кер-во Л.у. встановило зв'язки з її Мін-вом віровизнань та освіти. Ректорат Л.у. наполягав на тому, щоб воно поширило свої повноваження й на ун-т у м. Львів.

18.11.1918 Мін-во віровизнань та освіти Польщі спец. розпорядженням оголосило, що бере Л.у. під свою опіку, й присвоїло йому ім'я польс. короля Яна Казимира.

Наприкінці 1918 викладачів-українців звільнено з Л.у. за відмову скласти присягу на вірність польс. д-ві. Каф-ри з укр. мовою викладання були закриті. Мовою викладання у закладі стала тільки польс.; лише на теолог. ф-ті окремі дисципліни читали латиною.

Діяльність Л.у. регламентувалася розпорядженнями й постановами уряду 2-ї Речі Посполитої (зокр. Мін-ва віровизнань та освіти), рішеннями акад. сенату, статутом Л.у. Новий статут Л.у. прийнято 1924, наступні – 1929 та 1934. Згідно з ними, вищим керівним органом Л.у. був акад. сенат, до складу якого входили ректор, проректор, декани ф-тів і по 1 представнику від кожної факультет. ради викладачів. Дорадчим органом акад. сенату був малий сенат, що складався з ректора, проректора й деканів ф-тів.

Акад. сенат, очолений ректором, займався наук., навч., фінансовими й дисциплінарними справами Л.у. Для вирішення окремих справ при ньому ств.

Головний корпус
Львівського університету
наприкінці 1920-х рр.

постійно діючі спец. комісії: бюджетна, бібліотечна, студент. справ та ін.

Ректора Л.у., за традицією, обирали спочатку щорічно, з 1934 – раз на 2 р. – на зборах електорів (виборних представників факультет. рад). Рішення зборів про обрання ректора затверджував президент 2-ї Речі Посполитої.

У перші роки існування Л.у. складався з 4 ф-тів: юрид., філос., мед. й теолог. Згодом, згідно з розпорядженням Мін-ва віровизнань та освіти від 31.10.1924, філос. ф-т поділено на гуманістичний і мат.-природничий. У складі 5 ф-тів Л.у. проіснував до встановлення рад. влади на ЗУЗ.

Уся навч. й наук. робота у Л.у. проходила на каф-рах, в ін-тах, відділеннях і клініках. На поч. 1920-х тут діяло 55 каф-р, 19 відділень, 6 клінік, 2 поліклініки, наук. б-ка, архів, ботанічний сад.

На юрид. ф-ті було 14 каф-р, на філос. – 21 каф-ра, 17 відділень і б-ка, на мед. – 10 каф-р, 2 відділення, 6 клінік. На гуманістичному ф-ті 1927/28 н. р. функціонувало 34 каф-ри, на мат.-природничому й мед. – по 19. Кількість каф-р відповідала чисельності звичайних і надзвичайних проф.

До складу ін-ту входило декілька однорідних каф-р; ним керував призначений факультет. радою один з їхніх завідувачів.

Відділенням називалася профільна спеціалізація на ф-ті з однією чи кіль-

кома каф-рами. Так, на мат.-природничому ф-ті 1928/29 н. р. були відділення математики, фізики, хімії, астрономії, біолог. наук (ботаніка, зоологія, палеонтологія), геолог. наук (кристалогія, мінералогія, петрографія), геогр. наук (геофізика та метеорологія). До 1924/25 н. р. на філос. ф-ті існувало фармацевтичне відділення для підготовки провізорів. 1930 його відновили в складі мед. ф-ту Л.у. На гуманістичному ф-ті існували відділення історії, історії мист-ва, історії та теорії музики, орієнталістики (араб., старовіс.-арамейська, турец., іран., монгол. та індій. мови), слов'язнознавства, філології (польс., англ., франц. мови), антропології.

До поч. 1930-х серед викладачів ун-ту не було жодного проф. та доц. з українців. Лише 1933 право викладання сх.- і пд.-слов'ян. л-р, палеографії та дипломатики отримав як надзвичайний доц. І. Свенціцький (1876–1956). 1928/29 н. р. на численні клопотання українців у Львів. ун-ті відкрито каф-ру руської (укр.) філології, яку до 1939 очолював філолог-україніст, автор праці "Gwara małoruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskie" (1926), поляк Я. Янув (1888–1952). До його наук. інтересів, зокр., належали: укр. діалектологія, зв'язки укр. та польс. мов, польс. лексикологія, дослідження старопольс. текстів.

Під тиском громадськості Мін-во віровизнань та освіти 2-ї Речі Посполитої в 03.1936 прийняло рішення, яким зобов'язувало раду гуманістичного ф-ту розглянути питання про відкриття у Л.у. каф-ри історії укр. л-ри, проте ректорат зволікав з його виконанням і цієї каф-ри за Польщі так і не було відкрито.

До наук. установ Л.у. належала заг. університет. Наук. б-ка, фонди якої поповнювалися за рахунок надходжень обов'язкових примірників від вид-в Польщі, а також купівлі, взаємообміну л-рою та пожертвувань. Б-ку утримували на кошти урядових дотацій та внесків студентів за право працювати в ній. Штат її наук. працівників 1924 становив 27 осіб. 1927/28 н. р. у б-ці налічувалося 350 тис. томів л-ри, 222 інкунабули, 1207 рукописів, 276 грамот, 751 автограф, 508 медалей і 11179 монет.

Університет. архів розміщувався в старому приміщенні на вул. Миколая. Після смерті Л. Фінкля директором архіву Л.у. став його учень – архівіст, історик-медієвіст Т.-Е. Модельський (1881–1967), який перебував на цій посаді 1930–39.

За кількістю студентів Л.у. був одним з найбільших у 2-й Речі Посполитій (1934/35 н. р. займав 3-є місце – після Варшав. та Краків. ун-тів). 1919/20 н. р. у Л.у. навч. 2647 студентів, зокр. на юрид. ф-ті – 1032, філос. – 736, мед. – 825, теологічному – 54; 1921/22 н. р. – відповідно 5185, 2450, 1406, 1243, 86; 1924/25 н. р. – 5788 осіб, зокр. на юрид. – 1872, гуманістичному – 1638, мат.-природничому – 1268, мед. – 942, теологічному – 68; 1929/30 н. р. – відповідно 6100, 2314, 2077, 925, 603, 181; 1932/33 н. р. – 7358, 3720, 1560, 1036, 844, 198; 1934/35 н. р. – 5900, 3015, 892, 870, 901, 222; 1937/38 н. р. – 5026, 2443, 819, 685, 845, 234.

Л.у. мав переважно гуманітарний профіль. Половина заг. кількості студентів навч. на юрид. ф-ті. Це пояснюється тим, що прийом на нього практично не обмежували. Різке ж зростання на поч. 1930-х кількості студентів юрид. ф-ту не було випадковим: у роки

світов. екон. кризи 1929–33, в умовах зростання масового безробіття, у т. ч. й серед інтелігенції, значна частина випускників г-зій вважала за доцільне здобути саме фах юриста, що давало більшу гарантію отримання можливості постійного заробітку.

У той же час різко скоротилася кількість студентів гуманістичного й мат.-природничого ф-тів. Вирішальним чинником було зростаюче безробіття серед учителів, безперспективність пошуків роботи після закінчення університет. студій. Зменшення напливу студентів на ці ф-ти спричинило й підвищення плати за навч.

На теолог. ф-ті, порівняно з 2-ю пол. 19 – поч. 20 ст., кількість студентів 1920–30-х скоротилася. Натомість на мед. ф-ті в міжвоєн. період не спостерігалось різкої зміни кількості студентів.

На відміну від австр. часів, коли формально кожна особа, яка мала документ про закінчення г-зії, могла записатися на той чи ін. ф-т, у міжвоєн. період прийом регулювали акад. сенат і факультет. ради: вони могли обмежити чи розширити набір на окремі ф-ти і навіть призначити вступні іспити.

Незважаючи на декларовану конституційне польс. д-ви загальнодоступність освіти, навч. в ун-ті було платним. Студенти 1-х курсів гуманістичного та юрид. ф-тів 1929 сплачували за навч. 159, мат.-природничого – 189 злотих на рік. Із часом плата зростає. 1932 вона становила на 1-му курсі 270, на 4-му – 200 злотих.

На 1934/35 н. р. соц. склад студентів (6048 осіб) виглядав так: діти службовців і представників вільних професій – 44,4 %; тих, хто перебував на держ. пенсії – 15,3 %; селян – 12,9 %; дрібних підприємців – 12,7 %; робітників – 8,8 %; великих підприємців, поміщиків та орендарів – 5,7 %; ін. категорій – 0,2 %.

Урядом 2-ї Речі Посполитої було прийнято низку постанов, що обмежували доступ до Л.у. укр. молоді з гімназійною освітою. Зокр. студентами могли стати лише ті особи чол. статі, які пройшли службу в польс. війську, мали польс. громадянство і закінчили г-зії з

польс. мовою викладання. 1921/22 н. р. з 5158 студентів лише 111 осіб становили українці.

Ще восени 1920 в укр. студент. орг-ціях львів. професори-українці почали проводити систематичні університет. курси. 1920–21 на них записалося вже доволі багато студентів. Кер. курсів був В. Щурат. У 07.1921 під час заг.-укр. з'їзду студентів у м. Львів вирішено заснувати таємний (приватний) укр. ун-т у складі 3 ф-тів: філос., юрид. та мед. Згідно з цією ухвалою, організовано Укр. таємний ун-т у Львові, ректором якого став В. Щурат. Фінансове забезпечення для закладу надійшло від емігрантів США, зокр. Укр. робітн. громади м. Нью-Йорк, а також від збору коштів по цілій Галичині, проведеного укр. студентами. 15.11.1921 розпочалися записи студентів на навч., а водночас і урядові репресії проти них.

Канцелярія Укр. таємного ун-ту у Львові розташовувалася в приміщенні "Академічної громади", за що польс. влада ліквідувала це т-во. Проте канцелярія вціліла й надалі законспірувалася так, що до кін. існування Укр. таємного ун-ту поліції не вдалося її викрити. Вона проводила записи студентів, налагодила порядок викладання, створила архів тощо. 26.09.1921 студент Укр. таємного ун-ту у Львові, колиш. пор. УГА С. Федак здійснив організований УВО атентат на голову 2-ї Речі Посполитої Ю. Пілсудського. Й хоча Укр. таємний ун-т у Львові не був причетний до цієї акції, польс. влада розпочала жорстокі репресії проти укр. студентства. Проте це не зупинило діяльності закладу, і 23.10.1921 відбулася інавгурація університет. викладачів, що мала легальний х-р під виглядом відкритих читань у Т-ві наук. викладів ім. П. Могіли. Польс. репресивні органи були дезорієнтовані й про всяк випадок, у зв'язку з атентатом, заарештували В. Щурата, секретаря ун-ту Б. Барвінського (1880–1958) та деяких проф., які перебували в слідчій в'язниці кілька місяців. Здійснено також масові арешти укр. студентів під час занять, що відбувалися на приватних квартирах, в офісах укр. адвокатів

тощо. Проте навч. в Укр. таємному ун-ті у Львові не припинилося, наприкін. 06.1922 завершився 1-й н. р., протягом якого тут діяло 58 каф-р, зокр. на філос. ф-ті – 26, на юрид. – 22, на мед. – 10, 8 каф-р на тех. студіях.

1924/25 н. р. на філос. ф-ті викладали С. Балея, М. Галушинський, Б. Барвінський, І. Брик, Я. Гординський, Ф. Колесса, І. Свенціцький, В. Щурат, М. Кордуба, І. Крип'якевич, С. Кархут, В. Кучер, Ю. Гірняк, В. Левицький, М. Чайковський, Р. Цегельський, О. Тисовський, Л. Білецький, П. Холодний, А. Генсьорський, І. Зілинський, Ю. Полянський, П. Лушпинський, Ю. Рудницький, І. Раковський, О. Макарушка, О. Роздольський, М. Возняк. Там навчалося 235 звичайних та 230 надзвичайних студентів. Загалом у цей час в Укр. таємному ун-ті у Львові було 1528 студентів.

Наступний н. р. мав розпочатися інавгурацією в Муз. т-ві ім. М. Лисенка. Проте поліція заборонила захід. Укр. студент. громада, що зібралася під будинком т-ва, на знак протесту заспівали укр. гімн "Не пора...". Після безуспішних спроб поліції розігнати зібрання студенти пішли з демонстрацією вулицями Львова. Н. р. також був перерваний безправними виборами, які укр. громада бойкотувала. Сенат Укр. таємного ун-ту у Львові звернувся з меморіалом до Союзу Народів у Женеві й до Ради послів Антанти в м. Париж відстояти політ. права українців, зокр. на освіту, проте відповіді не отримав.

Після визнання 14.03.1923 Радою послів Антанти прав Польщі на Сх. Галичину становище українців у краї значно погіршилося: почастишали арешти, штрафи. 1924/25 н. р. вони набули таких масштабів, що навч. в Укр. таємному ун-ті у Львові було припинено на невизначений час.

У серед. 1920-х кількість студентів Л.у. зросла через припинення укр. моллодю бойкоту закладу й певні тимчасові поступки польс. влади. 1925/26 н. р. у Л.у. навчалося 50 % римо-католиків (поляків), 35 % юдеїв (євреїв), 14 % греко-католиків (українців), 1 % представників ін. віровизнань (національнос-

тей). 1932/33 н. р. (відповідно) – 52,9 %, 30 %, 14 %, 3,1 %; 1937/38 н. р. – 70,1 %, 10,5 %, 14,4 %.

Спочатку Л.у. розташовувався у своїх колиш. приміщеннях на вул. Миколая, Длугоша та Пекарській. На основі рішення сейму і сенату від 23.04.1923 йому було передано будівлю колиш. Галиц. крайового сейму, споруджену 1877–81. Вона стала гол. корпусом Л.у., що дало змогу значно розширити аудиторний фонд. Проте, через зростання кількості студентів, нестача приміщень відчувалась і надалі. 1928–34 для Л.у. побудовано новий лекційний зал на 600 місць – “*colegium maximum*” (нині приміщення Студент. клубу).

У міжвоєн. період Л.у. залишався великим наук. центром. Саме тоді зусиллями математиків Л.у., насамперед С. Банаха та Г.-Д. Штейнгауса, сформувалася Львів. мат. шк. (на основі ж. “*Studia Mathematica*”): В. Серпінський, С. Рузевіч, Є. Жилінський, В. Нікліборц, П.-Ю. Шаудер, С. Качмаж, В. Орліч, Г. Ауербах, С. Мазур. 1921 математики Л.у. брали участь у заснуванні в м. Варшава Польс. мат. т-ва, що мало секцію у Львові. Фізика у Л.у. розвивалася завдяки дослідженням Р. Негруша, С. Лорії, Л. Інфельда, В. Рубіновича. Студії з астрономії Л.у. проводив проф. Е. Рибка. Серед найбільш відомих хіміків були С.-К. Толлочко та В.-М. Кемуля. Дослідження з біології здійснювали Б. Фулінський, К.-Я.-А. Сембрат, Я.-В. Носкевіч, Я.-М. Бадіян та ін. У галузі геології працювали З. Вейберг, Л. Хробак, Ю. Токарський, Й. Семірадський, В. Роголя, Г.-Б. Арцтовський. З географів варто назвати А. Ціргоффера.

Сформувалася Львів.-Варшав. філос. шк., засн. якої був К.-Є.-А. Твардовський, представниками – Я.-Л. Лукасевіч, А. Тарський, К.-Й.-С. Айдукевич, В. Татаркевич, Р. В. Інгарден. Істор. наука у Л.у. розвивалася на каф.-рах історії стародавнього світу, історії середніх віків, історії нового часу, історії Польщі, а також в ін-ті соц.-екон. історії. Вона була представлена вченими К. Хілінським, Я. Птасьніком, Т.-Е. Модельським, Ф. Буяком та ін. У галузі історії права працювали О. Бальцер, П. Домбковський, К. Корань; у галузі цивільного права

і процесу – М. Аллерганд, К. Стефко, Е. Тіль; кримінального права – Ю. Маркевич; міжнар. публічного права – Л. Ерліх. Класичну філологію розвивали С. Вітковський і Р. Ганчинець. Найвідомішим тогочасним філологом-романістом був З. Черни.

Міжнар. зв'язки істориків Л.у. активно розвивалися ще з часів існування Австро-Угор. монархії. До 1918 співпраця львів. учених із закорд. науковцями зосереджувалась у таких напрямках: навч. молодих науковців у європ. ун-тах; наук. пошуки в архівах і б-ках країн Європи; участь у міжнар. конгресах, з'їздах і конф.; читання лекцій на запрошення закорд. ун-тів і т-в; публікація наук. праць іноземців, наук. інтереси яких поширювались на історію даної країни. У 2-й Речі Посполитій з'явилися нові пріоритети міжнар. співпраці вчених. Провідний до 1918 австро-угор. напрям зберігався і 1920–30-х. Активно розвивалися наук. контакти з ЧСР, співпраця з країнами-союзницями Польщі, зокр. Францією. З поч. 1920-х до Л.у. неодноразово приїжджали іноз. делегації викладачів і студентів з Франції та Бельгії. Два через Мін-во іноз. справ і Мін-во віровизнань та освіти, тепер корегувала й контролювала вектори міжнар. співпраці Л.у., надавала фінансову підтримку, протегувала наук. обмін. Створений урядом 1928 Фонд нац. к-ри повинен був сприяти розвитку к-ри й науки, зокр. в галузі міжнар. співробітництва. Проте в міжвоєн. роки д-ві все ж не вдалося цілковито монополізувати всі сфери міжнар. інтелектуальних контактів, які й надалі переважно залежали від конкретних науковців, їхніх особистих зв'язків і наук. інтересів.

Літ.: Качмар В. М. Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис // Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка. К., 2010. С. 11–53; *Прутула Я., Тарнавський Р.* Університет Яна Казимира у Львові // *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка:* в 2 т. Т. 1. Львів, 2011. С. 54–79.

Володимир Качмар

ЛЬОБКОВИЦ**Вільгельм**

(Lobkowitz Wilhelm;

1893–05.02.1938) – отаман УГА, комбриг РСЧА. Н. у м. Фрідек (нині Фрідек-Містек, Чехія). Походив зі стародавнього чесь. шляхет. роду. Випускник військ. акад-ї.

Під час ПСВ служив у оперативному відділі штабу 9-го піх. полку та штабу 18-го корпусу австро-угор. армії. Ober-лейтенант. Кавалер багатьох бойових нагород. Володів чес., нім., укр., польсь. та франц. мовами.

Прибув до УГА 21.04.1919. 12.06.1919 присвоєно звання отамана. Згодом – нач. оперативного відділу НКГА, очолював штаб 3-го корпусу УГА, один з розробників Чортків. офензиви. Був також нач. штабу армій. групи ген. А. Кравса, яка 30.08.1919 звільнила м. Київ від більшовиків.

3 02.1920 – у складі ЧУГА. У 04.1920 потрапив у польсь. полон. У 05.1920 інтернований у м. Львів (табір Ялівець). У 06.1920 переведений до табору м. Тухоля (нині Польща). 7.10.1920 втік звідти до м. Ліберець (ЧСР), де написав працю “Похід на Київ”.

1921 вийхав на роботу до УСРР, згодом до РСФФР, де почав працювати в рад. військ. розвідці. 1921–24 – зав. сектором інформаційно-статистичної частини розвідуправління РСЧА. 1924–25 – команд. роти 40-го полку 14-ї стрілец. д-зії, нач. полкової шк. команд. 42-го полку тієї ж д-зії, 1926 – пом. нач. ред. частини Центр. ради ВНО СРСР. 1926–32 – воен. кер. вищого хіміко-тех. та архіт.-буд. ін-тів м. Москва. 1932–34 – нач. 1-го сектору Інспекції піхоти РСЧА; протягом наступних 2 р. викладав на курсах підвищення кваліфікації офіцерів “Выстрел”. 5.02.1936 отримав звання комбрига. З 01.1937 – у розпорядженні управління командного складу Ген. штабу РСЧА.

Заарештований НКВС 3.10.1937, звинувачений у шпигунсько-вербувальній діяльності на користь Німеччини. Розстріляний на Бутовському полігоні в м. Москва.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 386–388.

Олег Стецишин**ЛЬОНЕР****Фердинанд**

(Loner Ferdinand;

15.10.1886–24.12.1954) – австр. і нім. військовик, старшина УГА. Н. у м. Сараєво (нині Боснія і Герцеговина). Німець за національністю. Навч. у кадет. та офіцер. шк. м. Відень.

Служив у 25-му полку піхоти. Випускник акад-ї Ген. штабу Австро-Угорщини в м. Відень (1914); деякий час був офіцером Ген. штабу, потім воював на Італ. фронті. До УГА вступив у кін. 04.1919, призначений нач. оператив. відділу 1-го корпусу. На поч. Чортків. офензиви обіймав посаду нач. оператив. відділу НКГА, 23.06.1919 іменованний отаманом ген. булави і призначений нач. штабу Команди заплілля. Після переходу УГА на Наддніпрянщину – нач. штабу 2-го корпусу. З 02.1920 – нач. штабу 2-ї бригади ЧУГА. З кін. 04.1920 – в Армії УНР, старшина 5-ї стрілец. д-зії. У складі військ. групи А. Кравса в кін. 08.1920 прибув до ЧСР. 01.1921–05.1923 – співробітник Військ. канцелярії Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича у Відні.

Під час проживання в Австрії брав участь у діяльності галиц. ветеран. орг-цій. 1928 був на відкритті у Відні меморіальної дошки на честь 10-річчя Листопадового чину; з цієї нагоди нагороджений пам'ятною медаллю УГА. З 1930 – військ. аташе посольства Австрії в м. Москва (СРСР); після аншлюсу 1938 обіймав цю ж посаду вже в посольстві нацист. Німеччини. З 1941 служив офіцером у штабі 4-го флоту люфтваффе на нім.-радян. фронті. На поч. 1945 звільнений з армії. 1946 призначений військ. аташе посольства Австрії у м. Мюнхен (ФРН). Вийшов у відставку 1951. Написав істор. працю “Похід УГА на Київ”, однак перед приходом військ. ЧА у 04.1945 її рукопис знищив.

П. у м. Відень.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 388; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 131; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 369.

**Петро Гуцал,
Олег Стецишин****ЛЬОБКОВИЦ
Вільгельм****ЛЬОНЕР
Фердинанд**

ЛЮБІНСЬКИЙ
Микола Михайлович

ЛЮБІНСЬКИЙ

Микола Михайлович

(05.10.1891–08.01.1938) – учений-філолог, дипломат, громад. і держ.-політ. діяч. Н. у с. Стріхівці (нині Ярмолинець. р-ну Хмельн. обл.) в сім'ї священика. 1910 з відзнакою закінчив навч. у Кам'янець-Подільс. г-зії. 1911–16 студіював на істор.-філол. ф-ті Київ. ун-ту. Працював пом. зав. книгозбірні Київ. громад. зібрання, пом. зав. книгарнею вид-ва “Час”; 1915–16 – у Москві в Рум'янцевській б-ці, готував наук. роботи про літ. діяльність К. Туровського, методику написання наук. праць. Чл. ради Укр. студент. громади.

1917–23 – чл. УПСР, з 1919 – чл. її ЦК. 6.04.1917 на Всеукр. нац. конгресі обраний до УЦР від Подільської губ. Брав участь в орг-ції Подільського укр. нац. з'їзду в м. Вінниця (5–7.05.1917). Був у складі Малої Ради від УПСР. 20.06.1917 увійшов до комісії для скликання З'їзду поневолених народів Росії у м. Київ, обраний секретарем комісії, 27–28.06 – до комісії для підготовки наказу Ген. Секретаріату й комісії з розроблення проекту статуту автономії України. На З'їзді поневолених народів Росії в Києві (8–15.09.1917) обраний до Ради народів. У 11.1917 делегований представником від Поділля до Всерос. установчих зборів. 22.11.1917 призначений Ген. Секретаріатом комісаром на Рум. фронт для звернення до воюючих д-в з пропозицією укласти заг. демократ. мир. Повернувся до Києва 29.11.1917, був обраний чл. (секретарем) укр. делегації на мирн. переговорах у м. Брест-Литовськ (нині Брест, Білорусь). Під час переговорів виступив з промовою, у якій звернув увагу на незаконність захоплення більшовиками влади в м. Харків та нелегітимність Нар. Секретаріату. Один з тих, хто 27.01.1918 підписав Брест. мирн. договір між УНР та д-ми Четверн. союзу й таємну угоду УЦР з Австро-Угорщиною про утворення зі Сх. Галичини й Пн. Буковини окремого укр. коронного краю в складі Австро-Угор. імперії. 30.01.1918 підписав заклик до нім. народу з проханням надати Україні військ. допомогу

для охорони своєї тер. від більшовиць. агресії. 24.03.1918 призначений очільником МЗС УНР. 28.04.1918, напередодні гетьман. перевороту, заарештований за наказом нім. військ. командування, декілька днів перебував під вартою. У 05.1918–03.1919 працював у “Книгоспілці” секретарем літ.-наук. комісії. Дописувач багатьох періодичних вид., перекладав літературознавчі тв. з нім. та рос. мов. 23.01.1919 – делегат Трудового конгресу УНР; виступав з промовою перед голосуванням щодо затвердження Акта злуки УНР та ЗУНР. Під час польсь.-рад. війни 1920 заарештований поляками в м. Київ.

З 1921 – н. с. Ін-ту укр. наук. мови ВУАН, з 1925 – викл. Київ. ветеринарно-зоотех. ін-ту, Робітн. ун-ту й курсів українознавства. 1930 редагував “Вісник Інституту наукової мови”. Брав участь у складанні “Енциклопедичного словника”, розробці “Харківського правопису” укр. мови. Видав брошуру “Словничок фахових фінансових термінів”.

15.10.1930 заарештований у справі т. зв. Укр. нац. центру. Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 21.03.1932, ув'язнений на 3 р. ВТТ. Покарання відбував у Біломорсько-Балтійському ВТТ. 1933 за рішенням ДПУ УСРР засланий на 3 р. до Карелії. 1936 Л. дозволили проживати в м. Уральськ (нині Орал, Казахстан). 12.11.1937 вдруге заарештований. Згідно з ухвалою Особливої трійки при УНКВС по Ленінградській обл. від 15.12.1938, розстріляний в ур. Сандормох поблизу м. Медвеж'єгорськ (нині РФ). Реабілітований 15.09.1989.

Літ.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. Бібліографічний довідник. К., 1998. С. 120; Горє переможеним. Репресовані міністри Української революції/упоряд. А. Когут, Р. Подкур, В. Скальський, В. Василенко, Н. Григорчук, Н. Савченко. К., 2018. С. 117–124; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 64, 71–72; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003. С. 176;

Осташко Т., Шевченко С. Любінський Микола Михайлович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 378–379.

Богдан Паска

ЛЮГЕРТ

Арнольд Августович

(25.10.1898–08.05.1919) – четар УГА.

Н. у м. Чернівці в сім'ї гол. лісничого в Солці, лісового радника.

З 1916 в армії. У м. Прага навч. в шк. кадетів, яку закінчив 17.07.1917 з рангом хорунжого 41-го полку піхоти. З 05.1918 іменованій лейтенантом 41-го полку піхоти. Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу в УГА як четар у м. Станіславів (11.1918). Команд. чети скорострільів у 1-й сотні 1-го Станіславів. куреня 2-ї Коломий. бригади УГА.

Загинув у бою з поляками біля с. Пасіки Зубрицькі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в часі наступу польс. військ під м. Львів, що розпочався 20.04.1919. Похований на цвинтарі с. Підмонастир (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

Алфавітна книга реєстрації січових стрільців подає дату смерті чет. Л. 21.04.1919. На надмогильному пам'ятнику є напис: "Люгерт Арнольд, старшина, †08.05.1919"; аналогічну дату наводить у своїх спогадах команд. 1-го Станіславів. куреня пор. Л. Макарушка.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Од. зб. 35.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 381; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 411–412; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 75; Die neuen Fähnriche der Prager Kadettenschule // Deutsche Zeitung Bohemia. 1917. 17 aug.; van Drunen, H. F. "A sanguine bunch". Regional identification in Habsburg Bukovina, 1774–1919. Amsterdam, 2013. P. 183; Todesfall // Czernowitzer Allgemeine Zeitung. 1912. 1 okt.

Володимир Старик

ЛЮТІЙ

Микола Петрович

(1894–1965) – четар УГА, священник.

Н. у с. Баня-Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.).

У роки РСВ вступив до УСС, вістун 2-ї Гуцул. сотні. Брав участь у битві проти рос. армії біля с. Кирлібаба (нині Румунія), де був поранений. Нагороджений бронз. та срібною медалями I ступеня "За хоробрість". Після проголошення ЗУНР 1918 вступив до УГА. Воював у складі Гуцул. пробоевого куреня 1-го полку 1-ї бригади УСС. Іменованій четарем 1.01.1919.

Випускник Станіславів. духовної семінарії (1931). Парох у с. Торговиця Пільна (нині с. Торговиця Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Учасник Львів. собору 1946 від м. Городенка. Перейшов у православ'я.

П. у с. Пістинь (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Похований у с. Баня-Березів.

Літ.: Герої стрілецького чину. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 140; *Среджук П.* Галицька Гуцульщина у Великій війні 1914–1918 рр. Косів, 2016. С. 417.

Петро Среджук

ЛЯЄР

Альфонс

(08.07.1881–09.06.1919) – військовик, отаман УГА. Н. у с. Бардорф пов. Браунау (нині Чехія) в сім'ї поштового службовця. Німець за національністю. Військ. службу розпочав з навч.

ЛЯЄР
Альфонс

Надмогильний
пам'ятник
Альфонсу Ляєр

в кадет. шк., після закінчення якої 18.08.1901 іменованій кадетом, заст. офіцера, 1.11.1902 – лейтенантом піхоти, 1.05.1909 – обер-лейтенантом піхоти, 1.11.1914 – капітаном піхоти 95-го Галиц. (Чортків.) полку піхоти з осідком штабу полку в м. Львів.

У роки РСВ воював на Сх. та Італ. фронтах. Нагороджений хрестом за військ. заслуги 3-го класу з мечами та військ. декорацією, бронз. медаллю за військ. заслуги на стяжці хреста за військ. заслуги, Військ. хрестом Карла, ювіл. військ. хрестом, пам'ятним хрестом 1912–13.

У 09.1918 прибув до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) як команд. запасного куреня 95-го полку піхоти, який разом з 2-м батальйоном того ж полку розташувався в артилер. казармах на вул. Зосина Воля. Після розвалу Австро-Угор. монархії вступив у Станиславів до укр. армії як сотник УГА. У ніч із 31.10 на 1.11.1918 перевів свій курінь на службу Україні й передав його в розпорядження укр. к-ту в Станиславіві.

Команд. 1-го полку стрільців УГА, утвореного з частин колиш. 95-го піх. полку. 1.01.1919 іменованій отаманом і призначений командантом 2-го полку стрільців. У 03.1919 був присутній на засіданні УНРади в Станиславіві. 26.03.1919 призначений ДСВС команд. новоствореної бойової групи УГА "Схід" – т. зв. групи от. Л., яка зайняла позиції вздовж р. Збруч на фронті майже 30 км із завданням ліквідувати наслідки прориву більшовиц. військ у р-ні м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.) 20.03.1919. 27.03.1919 група Л. розпочала контрнаступ на більшовиків, відбивши в них Підволочиськ і витіснивши їх на сх. берег р. Збруч. Після цього групу розділено на 2 підгрупи: 1-шу під проводом Л., яка тримала фронт уздовж залізн. шляху Підволочиськ–Волочиськ, та 2-гу під командою сот. Ф. Кондрацького. Підгрупа Л. мала у своєму складі 6 сотень піхоти, 18 скорострілів, групу артилерії, 2 сотні кінноти, панцирний потяг, сотню саперів та сотню зв'язку. Польс. наступ у 05.1919 примусив Л. почати 1.06.1919 відступ на пд. для з'єднання

з гол. силами УГА, які стягувалися на лінію Гусятин–Бучач.

Біля с. Колодіївка (нині Підволочиськ. р-ну Терноп. обл.) Л. потрапив у полон до поляків і був ними замордований. Комісія в справі убивства Л. трьома польс. легіонерами, які ескортували його до м. Тернопіль, представила звіт Диктаторові ЗОУНР Є. Петрушевичу. Відповідно до звіту, Л. був заарештований та утримуваний у м. Скалат (нині Підволочиськ. р-ну) польс. командантом К. Ярузельським. Застрелений Л. з близької відстані в потилицю 3 польс. легіонерами о 5-й год. ранку дорогою між с. Панасівка (нині Підволочиськ. р-ну) та Малий Ходачків (нині Терноп. р-ну, обидва Терноп. обл.). Легіонери забрали з убитого золотий перстень, годинник, черевики і верхній одяг, труп кинули в придорожній рів. Надвечір того ж 9.06.1919 жителі с. Панасівка таємно поховали тіло Л. на місці злочину. Після повернення укр. війська Л. був перепохований з військ. урочистостями на площі біля церкви в м. Скалат.

Протоколи про вбивство Л. та опис його перепоховання в Скалаті опубліковані в останніх числах (21–24) газ. "Козацький Голос" за 06–07.1919. У ноті УНРади, надісланій 25.05.1921 Раді послів країн Антанти до м. Париж, міститься вимога притягнути до відповідальності й покарати винних у злочині вбивства в польс. полоні "Альфонса Ляєра, майора українських військ 1-го галицького корпусу". За часів польс. окупації укр. священиків і громадян переслідували за вшанування пам'яті Л.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 207–211; *Островерха М.* Блиски і темряви 1918–1919–1920. Нью-Йорк, 1966. С. 34–55; *Станімір О.* Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 29–30; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 433–434; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 148–150; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1984. С. 30–31, 137–139, 298.

Володимир Старик

ЛЯЙМБЕРГ**Лев (Леон) Якович**

(24.03.1893 – д. і м. с. н.) – поручник УГА. Брат С. Ляймберга. Н. у м. Тернопіль у сім'ї торговця. Єврей за національністю. Випускник реальної шк. м. Тернопіль. Студіював радіотехніку у вищій тех. шк. м. Відень.

Під час ПСВ служив старшиною в частинах зв'язку австро-угор. армії на фронті; іменованій надпоручником. До УГА вступив у 11.1918 як старшина єврейс. міліції в Тернополі. Згодом нач. радіостанції 1-го корпусу. Після переходу УГА на Наддніпрянщину – командант радіогрупи НКГА, з 11.1919 – старшина 6-ї Рав. бригади. У 04.1920 потрапив у польс. полон, з табору м. Тухоля звільнений 23.12.1920. Автор спомину "Радіослужба в УГА" (Календар Червоної Калини на 1922 рік. Жовква, 1922).

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАТО. Ф. 32. Оп. 1. Спр. 113 а. Арк. 315.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 382.

Петро Гуцал

ЛЯЙМБЕРГ**Соломон Якович**

(27.07.1891–09.04.1938) – поручник УГА. Брат Л. Ляймберга. Н. у м. Тернопіль у сім'ї торговця. Єврей за національністю. Випускник г-зії м. Тернопіль та юрид. ф-ту Львів. ун-ту.

Під час ПСВ як старшина 15-го полку австро-угор. армії воював на фронті; іменованій надпоручником. До УГА вступив у 11.1918 як команд. єврейс. міліції в Тернополі. З 06.1919 – команд. Жидів. пробоєвого куреня. З кін. 1919 – в НКГА, з 02.1920 – в ЧУГА.

Залишився в УСРР. Вступив до ЧА, служив офіцером у військ. розвідці як фахівець із радіозв'язку; відтоді називав себе Семен Якович. Згодом призначений старшим інспектором зв'язку ЧА, займався проблемами розвитку радіопром-ті СРСР. У 02.1931 очолив 2-гу частину 4-го (розвідувального) управління штабу ЧА в м. Москва, що згодом була реорганізована в спецлабораторію (секретний радіоцентр). Во-

сени 1933 звільнений з військ. служби, невдовзі заарештований за звинуваченням у "шпигунстві на користь Німеччини". Ув'язнений на 3 р., покарання відбував у ВТТ в Карелії.

Після звільнення 1936 був співробітником, через деякий час зав. радіовузла Біломорсько-Балтійського комбінату НКВС СРСР на ст. Медвежая Гора (нині м. Медвеж'єгорськ Республіки Карелія, РФ), де заарештований вдруге 3.10.1937. Згідно з постановою трійки при УНКВС по Ленінградській обл. від 19.12.1937 за сфабрикованим звинуваченням ("участь в контрреволюційній організації та за активну боротьбу проти робітничого класу і революційного руху в складі контрреволюційних урядів у період громадянської війни"), розстріляний у м. Ленінград (нині Санкт-Петербург, РФ).

Дж.: ДАТО. Ф. 32. Оп. 1. Спр. 113 а. Арк. 315.

Літ.: Гуцал П. Невідоме про Соломона Ляймберга і ще дещо // Вільне життя плюс. 2010. 16 лип.; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 5. Тернопіль, 2018; Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 382–383.

Петро Гуцал, Олег Стецишин

ЛЯЛІЧ (Лялич)**Никола**

(04.11.1895 – д. і м. с. н.) – сотник УГА. Н. у м. Кнін (нині Хорватія). Хорват за національністю. Випускник реальної шк., військ. акад-ї, офіцерської шк. пілотів.

Обер-лейтенант 47-го піх. полку австро-угор. армії. Нагороджений хрестом "За військові заслуги" III ступеня. З 13.12.1918 – пілот 1-ї летун. сотні УГА. 18.06.1919 потрапив у польс. полон, зумів утекти. З 05.1920 проживав у м. Львів під наглядом польс. поліції. Згодом навч. у Львів. політехніці. 1923 одружився з дочкою священика О. Гоцького в с. Колоденці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.) і разом з дружиною виїхав на батьківщину.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 2188. Оп. 2. Спр. 136. Арк. 15–16.

ЛЯЙМБЕРГ
Соломон

ЛЯНГ
Жигмонт (Сигізмунд)

Літ.: Тинченко Я. Герої українсько-го неба: пілоти визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010.

Олег Стецишин

ЛЯМЕЗАН-САЛІНС

Роберт

(Lamezan-Salins Robert;
14.08.1869–29.11.1930) – польс. військ.
діяч, граф. Н. у м. Медлінг (Австрія).

Генерал бригади австр. кавалерії. 01–06.1919 – кер. польс. військ. місії у м. Бухарест, причетний до орг-ції окупації рум. військами Покуття. 10–15.06.1919 – польс. представник при місії Антанти в Сх. Галичині. З 20.07.1919 – кер. Львів. ген. округу. Очолював польс. делегацію на переговорах з рум. військовими щодо передачі Покуття під польс. контроль, 11.08–07.12.1919 – польс. військ. місію у м. Берлін. Згодом команд. 12-ї піх. д-зії. 03.1920–31.08.1921 – повторно кер. Львів. ген. округу. Учасник польс.-рад. війни. 20.08–16.09.1920 очолював Пд.-Сх. фронт і 6-ту польс. армію.

Демобілізований 1.07.1922 через погіршення стану здоров'я. Згодом повернувся до війська, очолював 5-й відділ Ген. штабу Польщі. 30.09.1926 вийшов на відпочинок. Мешкав у власному маєтку в с. Свірж (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

П. у с. Свірж. Похований у м. Львів на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Kryska-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

ЛЯНГ

Жигмонт (Сигізмунд)

(Lang Zygmunt (Sigismund);
03.02.1890–д. і м. с. н.) – сотник УГА.
Брат старшин УГА Фердинанда і Густава Лянгів. Н. у с. Никонковичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в родині ремісника Адольфа Лянга. Німець за національністю. Рано втратив матір. Вивчав теологію у м. Відень і Варшава. Наприкінці 1914 упродовж 2 місяців ув'язнений у концтаборі Талергоф біля м. Грац (Австрія) за підозрою в москвофільстві.

Згодом старшина в австро-угор. армії. 01–02.1919 – команд. куреня УГА, нач. штабу групи "Глибока", 03.1919 – нач. штабу групи "Крукеничі". 1.03.1919 достроково отримав звання сотника. Після війни – в Австрії.

1923 повернувся до Галичини. У 03.1927 висвячений на пастора нім. євангелістської церкви, до 1937 служив у реліг. громаді в с. Віжайни та м. Пултуськ (нині обидва Польща). 1937 усунутий з церк. служби.

Подальша доля невідома.

Літ.: Стецишин О. Ландсхехт Галицької армії. Львів, 2012. С. 385–386.

Олег Стецишин

ЛЯНГ

Фердинанд

(Lang Ferdinand;
03.01.1888–13.06.1959) – отаман УГА.
Брат старшин УГА Жигмонта і Густава Лянгів. Батько нім. письменниці Брунгільди Кіттлер. Н. у с. Никонковичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в родині ремісника Адольфа Лянга. Німець за національністю. Рано втратив матір. 1907 закінчив студії в г-зії м. Стрий (нині Львів. обл.). Навч. на теолога в унтах м. Відень і Марбург (нині ФРН). Випускник офіцерської шк. м. Перемишль (нині Польща). Працював учителем у м. Дрогобич (нині Львів. обл.).

Під час ПСВ служив у 36-му піх. полку австро-угор. армії. Нагородже-

ний хрестом “За військові заслуги” 3-го класу. Воював на Сх., Рум. та Італ. фронтах. В УГА з 13.11.1918. Командував артилерією 3-го корпусу УГА. Потрапив у польс. полон, але через Відень повернувся до УГА. У 11.1919 – референт артилерії НКГА. 1920 – референт артилерії штабу 2-ї бригади ЧУГА. У 05–06.1920 інтернований у польс. таборах Ялівець (у складі м. Львів) і Тухоля (Польща), звідки втік. 1921 – у таборі м. Йозефов (нині Чехія), де керував “співацько-музичною” секцією. Згодом мешкав у м. Бидгощ (Польща), працював учителем у нім. г-зії, видав підручник польс. мови для німців. 1928 обраний послом польс. сейму від Блоку нац. меншин. 1931–39 – у Нім. шкільн. спілці Польщі, деякий час співпрацював з нім. націоналіст. орг-ціями країни. Після поч. ДСВ – дир. міськ. б-ки в м. Бидгощ. З 1940 – чл. НСДАП і СС, відповідав за культ.-просвітн. діяльність. Після війни – в рад. зоні окупації, до 1955 мешкав у НДР, працював робітником. Після виходу на пенсію отримав дозвіл виїхати до ФРН. П. у м. Гайленкірхен (ФРН).

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1994. Wyd. 1. S. 342.

Олег Стецишин

ЛЯНГЕР

Гайнріх

(Langer Heinrich;

д. н. н. – 1920) – отаман УГА. Н. у м. Костелець (нині Костелець на Гані округу Простейов, Чехія). Німець за національністю.

Учасник ПСВ. Майор 5-го полку польових гаубиць австро-угор. армії. Народжений хрестом “За військові заслуги” 3-го ступеня. В УГА з 20.04.1919. Командував “оціночною комісією для воєнної добичі” 1-го корпусу.

Влітку 1920 ув’язнений більшовиками в таборі с. Кожухів (нині мікрор-н м. Москва, РФ).

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 386.

Олег Стецишин

ЛЯСКÓВСЬКИЙ

Казимир-Петро

(1870–1920) – старшина УГА. Н. у м. Одеса. Поляк за національністю.

1918 – повітов. комісар УД гетьмана П. Скоропадського. Брав участь в антигетьман. повстанні Директорії (11–12.1918). Служив у корпусі Січових стрільців. На поч. 1919 разом з групою старшин-наддніпрянців прибув до Сх. Галичини, вступив до УГА; іменований сотником. Командант 4-го гармат. полку 4-ї Золочів. бригади. Один із засновників артилерії УГА. У ході формування бригади зі старшинами організував 8 гармат. батареї, приймав бойову техніку й артилеристів з Наддніпрянщини. Створив боєздатний гармат. полк, добре укомплектований особовим складом і командирами. Сформовані Л. гарматні батареї утворили 3 артгрупи: “Північ” у р-ні м. Дубляни (нині Жовків. р-ну) і Брюховичі (нині смт в складі м. Львів), “Схід” у с. Ляшки Муровані (нині Муроване) і Сороки (нині Сороки-Львівські, обидва Пустомитів. р-ну) та “Південь” у с. Підбірці, Чишки (обидва нині Пустомитів. р-ну) і Винники (нині м. у складі Львова, усі – Львів. обл.). Брав участь у боях із поляками біля м. Львів та в Чортків. офензиві. У серед. 07.1919 перейшов за р. Збруч. 21.07.1919 призначений командантом 4-ї Золочів. бригади.

1.08.1919 іменований отаманом. Брав участь в об'єднаному поході УГА і ДА УНР на м. Київ та Одеса. З 02.1920 – в ЧУГА.

У 05.1920 заарештований співробітниками ЧК в м. Одеса; під час етапу до м. Миколаїв зумів утекти. Згодом знову заарештований і розстріляний більшовиками.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 168; Скорич Л. Участь наддніпрянських військовиків у розбудові Галицької армії (січень–червень 1919 р.) // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2010. № 670. С. 113–118; Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 42–47, 386; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92–93, 128, 187, 406; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 247, 332; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 56; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 222, 275, 285.

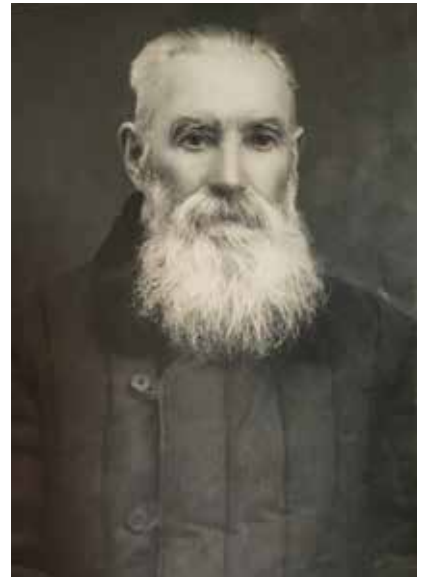
Богдан Паска

ЛЯТИШЕВСЬКИЙ

Іван Юліанович

(17.10.1879–27.11.1957) – церк. і громад. діяч. Н. у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). Навч. у Станиславів. г-зії, Львів. духовній семінарії та богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1900–03), в ун-тах м. Відень (1903–05, 1907) та Інсбрук (Австрія; 1905–06). Здобув ступінь д-ра теології у Віден. ун-ті 4.11.1905. Священницькі свячення 20.10.1907 уділив єпископ Г. Хомишин. Проф. історії Церкви (1907–45) та церк. права (1910, 1912), префект студій у духовній семінарії (1908–09) та богослов. ліцеї Св. Івана Золотоустого в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ; 1907–45).

У 03.1919 розпорядженням ДСОВ ЗОУНР призначений гол. референтом віросповідних справ. Голова орг. к-ту з'їзду духовенства УГКЦ в ЗОУНР 7–8.05.1919. У виступі на з'їзді представив грізне і невідрадні положення нашої церкви, народу і духовенства та візвав присутніх доложити всіх старань, щоби сей перший з'їзд духовенства всіх трьох дієцезій став почином до обновленої праці над

трівкою організацією всього духовенства і відродження українського народу”.

Радник (з 1922) і референт (з 1926) консисторії в Станиславові. Радник (1922–30), заст. голови єпархіального суду в шлюбних справах (1930–45). Соборний крилошанин капітули в Станиславові (1927–29). Екзаменатор просинодальний (1925–39). Катехит у реальній шк. і польс. г-зії (1923–28), ординаріатський делегат до окружної шк. ради (1927–30) у м. Станиславів.

Дійсний чл. Богослов. наук. т-ва. Автор статей про духовну семінарію в Станиславові та єпископа А. Шептицького. 1922 виступив на захист “целібатної реформи” Г. Хомишина.

24.11.1929 іменований єпископом титулярним Ададейським і пом. Станиславівським, хіротонію на єпископа отримав 26.01.1930. З 19.01.1930 – ген. вікарій та архіпресвітер капітули.

1930-х очолив рух Католическої акції в Станиславові. єпархії, став головою Ін-ту Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії (1929) та ін-ту “Фонд дієцезіальний” (1935), увійшов до складу Укр. нар. обнови, управи реліг.-просвітн. т-ва “Скала”.

1939–41 став об'єктом розробки органами НКВС у рамках агентурної справи “Чума”. У 07.1941 підтримав Акт відновлення Укр. д-ви, відправив па-

нахиду під час похорону жертв НКВС у в'язниці м. Станіслав (нині Івано-Франківськ).

Заарештований співробітниками НКДБ 11.04.1945 в м. Станіслав, перевезений до Лук'янів. в'язниці м. Київ. Обвинувальний висновок Л. 20.02.1946 направлений на розгляд Особливої наради при МДБ СРСР. За її рішенням 16.08.1946 Л. заслано на 5 р. до Казах. РСР, де поселено спершу в таборі Мерке, з 1948 – у таборі Чулак-Тау. За рішенням Особливої наради при МДБ СРСР 25.11.1950 залишений на поселенні. Звільнений із заслання 3.06.1955, повернувся до Станіслава (1956). Таємно висвятив о. І. Слезюка на єпископа Станіславів. єпархії.

П. у м. Станіслав, де й похований на цвинтарі на вул. Київській. Перепохований 2010 у катедральному соборі Воскресіння Христового Івано-Франк. архієпархії УГКЦ.

Тв.: [Лятишевський Іван] о. І. Л. 3 історії духовної семінарії в Станіславові // Альманах українських богословів. Львів, 1923. С. 139–140; Його ж. Митрополит Андрей Шептицький як Єпископ Станіславівський від 24 вересня 1899 – 13 січня 1901 // Богословія. 1926. Т. IV. Кн. 1–4. С. 231–235; Його ж. Целібат // Український Голос. Перемишль, 1922. 26 марта. Ч. 13. С. 1.

Літ.: Бабій В. Мученики за віру. Івано-Франківськ, 2001; Діда Р. Лятишевський Іван // Івано-Франківськ: Енциклопедичний словник / автори-упоряд.: Г. Карась, Р. Діда, М. Головатий, Б. Гаврилів. Івано-Франківськ, 2010. С. 272–273; Соколовський О. Слуга Божий Єпископ Кир Іван Лятишевський: Хронологія останніх років земних скитань // Нова Зоря. 1993. Ч. 33–34. С. 5.

**Олег Єгрешій,
Руслан Деятинський**

ЛЯЦУК Петро

(1888–15.07.1934) – стрілець УГА. Н. у с. Балинці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Перед ПСВ брав активну участь у громад. житті села, у роботі осередку т-ва “Просвіта”, драмгуртка й хору.

Січовий стрілець і вояк УГА. 3 липня 1919 воював на Наддніпрянщині. У “чотирикутнику смерті” перехворів на тиф. Був у більшовиц. полоні.

Після визвол. змагань активно займався громад. роботою в Балинцях, а також у м. Гвіздець (нині смт Коломий. р-ну) і с. Чортовець (нині Городенків. р-ну; обидва Івано-Франк. обл.). У Гвіздці заснував “Нар. дім”, був меценатом укр. т-в та орг-цій.

П. і похований у с. Балинці.

Літ.: Василь Юрченко сотник УГА (17.10.1894–4.02.1934) // Голос Покуття. 1934. 28 жовт. С. 4; Посмертна згадка // Голос Покуття. 1934. 25 листоп. С. 6.

Петро Сіреджук

М

МАГАЛЯС
Семен Васильович

МАГАЛЯС

Семен Васильович

(17.05.1885–23.05.1978) – старшина УГА, громад.-просвітн. діяч. Н. у м. Винники (нині Львів. обл.) у сел. сім'ї. У м. Львів здобув освіту в АГ (1906), студіював право в ун-ті. 1908–09 відбув військ. службу. За фахом правника не працював; учителював у госп. шк. в с. Милування (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.), був інспектором-організатором у централі т-ва “Сільський господар”.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії. Від 11.1918 – в УГА, референт озброєння ДСВС ЗУНР; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Від 05.1919 служив у НКГА, за р. Збруч – у штабі 3-го корпусу; в бойових діях участі не брав. У 10.1919–11.1920 очолював закорд. відділ, потім мобілізац. відділ у гол. управлінні Генштабу ДА УНР.

У 02.1921 повернувся до Львова, взяв участь у створенні УВО (від 1922 – комендант Львів-округи). 1922–39 – нач. канцелярії Гол. виділу “Просвіти” й одночасно протягом тривалого часу був головою філії цього т-ва у Львівському пов. Зробив вагомий внесок у популяризацію та поширення діяльності т-ва, часто виступав на просвітн. вічах; публікував статті й огляди на культосвіт. тематику в щорічниках “Народний ілюстрований календар Просвіти” й часописах; видав брошури “Порадник для освітників: форми і методи освітньої праці” (1933; 1935), “Що товариствам треба знати про податки від публічних забав, розваг і видовищ” (1936), “Як підготувати і вести загальні збори” (1937); уклав порадник для 6-к “Спис сконфіскованих і заборонених українських книжок та друків в Польщі” (1932, 1937) і бюлетень “Під прапором Просвіти” (1938). Співзасн. і чл. управ Т-ва опіки над укр. емігрантами (1925–39) та Укр. філателіст. т-ва (1928–39); належав до надзірних рад кооператив “Червона калина” і “Суспільний промисел” (1935–39). За більшовиц. режиму 1939–41 працював в облвно, потім нач. постачання у Львів. політех. ін-ті. Під час нім. окупації Львова 1941–44 був секретарем міськ. управи, нач. 4-ї ділянки міста.

Влітку 1944 переїхав до м. Краків (Польща). Від 1945 перебував у Німеччині. 1949 емігрував у США.

П. у м. Ньюарк. Похований у м. Елізабет (обидва шт. Нью-Джерсі). На честь М. у Винниках 2012 названа вулиця.

Літ.: Влох М. Семен Маґаляс // Винники, Звенигород, Угнів та довкільні села. Чикаго, 1970. С. 201–205; Гуцал П. Маґаляс Семен // ЕСУ. Т. 18. К., 2017. С. 467; Качор А. Семен Маґаляс: на порозі 92-річчя життя передового громадського діяча // Свобода. 1978. 9 лютого.

Петро Гуцал

МАґАС

Павло

(04.09.1896 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у с. Модричі (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в АГ м. Львів до 10.1913, випускні іспити склав у 02.1916.

Мобілізований до австро-угор. армії, воював в артилерії на фронті. В УГА служив у 3-й батареї 7-го гармат. полку 7-ї Львів. бригади; за р. Збруч – у Команді етапу армії. Пройшов весь бойовий шлях. Відзначився в боях проти більшовиків за м. Житомир і Коростень, проти денікінців біля м. Брацлав і Немирів. 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. У 04.1920 долучився до ДА УНР. Уникнув польс. полону.

Після війни проживав у м. Борислав (нині Львів. обл.). Автор статей-спогадів про свою службу в УГА.

Тв.: Марас П. В обіймах тифозної горячки // ЛЧК. 1933. Ч. 10. С. 4–5; Його ж. В побідному поході // ЛЧК. 1934. Ч. 7–8. С. 19; Його ж. За Збруч // ЛЧК. 1933. Ч. 7–8. С. 4; Його ж. Перші бої з Денікінцями // ЛЧК. 1933. Ч. 4. С. 15–17; Його ж. Святвечір у Бориславі (Спомин з 1919 року) // ЛЧК. 1938. Ч. 1. С. 2–3; Його ж. Святий вечір. Спомин з 1919 року // ЛЧК. 1933. Ч. 1. С. 2.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

МАЄР-МИХАЇЛЬСЬКИЙ

Денис Гнатович

(06.09.1886–05.11.1970) – адвокат, громад. і політ. діяч, депутат рум. парламенту, поручник УГА, сотник ДА УНР.

Н. в м. Вишниця (нині Чернів. обл.) в сім'ї старшого офіціала. З 1897 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці, 5.07.1906 склав випускні іспити. Студіював право в Чернів. ун-ті, 31.07.1911 отримав абсолюторіум. 18.06.1912 промований д-ром права.

Працював нотаріальним кандидатом. У 02.1913 іменований практикантом фінансової прокуратури в Чернівцях. Активний громад. діяч. Чл. укр. акад. т-ва "Союз" аж до його ліквідації рум. окупац. владою на поч. 1920-х, 1907–08 – чл. правління. Як секретар т-ва "Буковинський Боян" 22.03.1914 підписав звернення укр. орг-цій Буковини з закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка в краї.

1909 розпочав військ. службу однорічним добровольцем. 1.01.1910 іменований кадетом резерву, 1.01.1914 – лейтенантом резерву, 1.11.1915 – обер-лейтенантом резерву 24-го Галиц-Буковин. полку піхоти. З поч. ПСВ на фронті в складі 2-ї компанії 24-го полку піхоти. На поч. 1917 збирав жертви на утримання 25 укр. шк. на Волині. Нагороджений хрестом за військ. заслуги 3-го кл. з військ. декорацією (01.1917), а також бронз. медаллю за військ. заслуги з мечами на стязці хреста за військ. заслуги, Військ. хрестом Карла, пам'ятним хрестом 1912–13.

Після розпаду Австро-Угор. монархії вступив до УГА як поручник 36-го полку піхоти ім. гетьмана І. Мазепа в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). З 16.01.1919 команд. Сігет. групи УГА, яка, будучи сформованою Коломийською ОВК, зайняла укр. місцевості Мараморощини в рамках 2-ї (з 4) виправи УГА на Закарпаття, що розпочалася 13.01.1919. Отримавши наказ Коломийської ОВК не вступати в бої з рум. військом, змушений був віддати наказ про відступ та евакуацію укр. війська 17–18.01.1919. Разом з ін. укр. військовими був інтернований рум. армією. Після звільнення із полону, став співробітником Надзвичайної дипломатичної місії УНР у м. Бухарест, завідував її пресовим відділом 1919–20. Сотник при військ. місії УНР в Бухаресті (1920 реорганізована у військ.

секцією). Займався набором добровольців до складу військ. підрозділів укр. армії, сприяв звільненню з рум. полону інтернованих укр. військових, зокр. С. Клочурака. Один з організаторів укр. куреня, сформованого з інтернованих укр. військовополонених у Бухаресті в 08.1919 та переданого до складу ДА УНР в 10.1919 в м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.).

На поч. 1920-х працював адвокатом у Бухаресті, спеціалізувався на захисті інтересів буковин. українців. 1924 домігся від урядових установ у Бухаресті дозволу для т-ва "Українська школа" на публікацію "Читанки" проф. М. Равлюка для 1-го і 2-го кл. г-зії. Чл. управи заснованої у 09.1922 Філії Укр. т-ва прихильників Ліги Націй у Бухаресті. Учасник 1-ї Конф. укр. еміграції 15–17.09.1923 в Бухаресті, на якій виголосив доповідь "Правове становище української еміграції в Румунії" та був обраний до складу Громад. допомогового к-ту (ГДК), керівного органу укр. еміграції в Румунії. На 1-му засіданні ГДК 18.09.1923 обраний головою його юрид.-правової секції. Чл. заснованого 1925 у м. Прага Т-ва Музею визвол. 6-би України. Почесний голова створеного в 06.1926 в Бухаресті укр. культ.-спортивного т-ва

“Буковина”. З 07.1928 – чл.-опікун Т-ва охорони воєн. могил, за кошти якого здійснювалося опікунство над однією стрілець. могилою у Львові. Чл. ГДК в Бухаресті (1930-ті). Чл. К-ту для вшанування пам'яті С. Петлюри в Бухаресті, який влаштував святкову акад-ю 25.05.1930 в залі “Трансильванія”. Почесний засн. час. “Самостійна Думка” (виходив від 01.1931 в Чернівцях).

З 1927 – чл. Укр. нац. партії в Румунії (президент В. Залозецький). У 06.1931 обраний сенатором від Сторожинець. пов. до рум. сенату від Укр. нац. партії, яка уклала на цих виборах пакт із проурядовим Нац. об'єднанням. 26.06.1931, незважаючи на спротив рум. урядовців, виступив у сенаті з промовою “Декларація українських парламентарних заступників в румунській камері й сенаті”.

13.07.1931 разом з депутатом В. Залозецьким вручив президентові міністрів Румунії Н. Йорзі меморіал з вимогами запровадження вивчення укр. мови в нар. шк. та учител. семінаріях, відкриття читалень і повернення сконфіскованих б-к на Буковині. На засіданні сенату 19.04.1932 звернувся з пропозицією до міністра внутр. справ, щоби втікачів з УСРР, які переходять р. Дністер, рум. влада не передавала більшовикам.

На виборах у 07.1932 повторно обраний сенатором рум. парламенту по округу Сторожинець від Укр. нац. партії, яка йшла на цих виборах у блоці з рум. Нац.-цараніст. партією. 18.08.1932 взяв участь у нараді укр. парламентарів Румунії в Бухаресті, на якій прийнято рішення про створення укр. парламент. репрезентації. 26.08.1932 на засіданні сенату звернувся з пропозицією до міністра внутр. справ Румунії з вимогою про відкриття зачинених укр. читалень у Сторожинець., Чернів. та Радівець. пов. Буковини. На поч. 1933 виступив у сенаті з засудженням рішення правлячої Нац.-цараніст. партії про запровадження стану облоги в Румунії. Разом з ін. парламентарями від Укр. нац. партії 10.02.1933 представив новому міністрові в справах меншин Шербану домагання укр. народу Бу-

ковини і Бессарабії. Чл. Громад. к-ту рятунку України від голоду. Разом з депутатом рум. парламенту від Укр. нац. партії Ю. Сербинюком 30.08.1932 вніс протест проти заборони відправлення панахиди за жертви більшовиць. терору.

Разом з В. Залозецьким та Ю. Сербинюком у 09.1932 передав міністрові освіти в Бухаресті петицію з вимогою запровадження вивчення укр. мови для учнів нормальних шк. у Чернівцях та укр. громадах Радівець., Чернів., Сторожинець. й Кимполунз. пов. Продовжував обстоювати інтереси буковин. українців перед урядовими установами в Бухаресті.

Один з організаторів Листопадового свята в Бухаресті, яке відбулося 31.10.1937 в домівці т-ва “Буковина”. Голова орг. к-ту з влаштування свята Т. Шевченка в Бухаресті 29.03.1936. Один з організаторів урочистої акад-ї в Бухаресті 30.01.1938, присвяченої 20-річчю проголошення незалежності України. Восени 1941 як адвокат намагався полегшити долю 13 арештованих чл. буковин. ОУН, зокр. І. Григоровича та Ю. Фурмана.

П. і похований у м. Бухарест.

Літ.: Бемко В. Виправа на Закарпаття // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–428; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 351, 366, 382, 782–783; *Гарас М.* Люстрована Історія товариства “Українська Школа” в Чернауць. 1887–1937. Пропам'ятна книжечка видана з нагоди 50-их роковин існування цього товариства. Чернівці, 1937. С. 104; *Клочурак С.* До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978. С. 146–148, 175, 176; Маєр-Михальський Денис // Українська Загальна Енциклопедія. Т. 2. Львів; Станіславів; Коломия, б/р. С. 694; *Паньківський К.* Наші втрати // Правничий Вісник Товариства українських правників в ЗСА. Кн. 3. Нью-Йорк, 1971. С. 276; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974. С. 174; *Штефан А.* Українське військо в Закарпатті. Торонто; Нью-Йорк, 1969. 28 с.

Володимир Старик

**МАЗУРЕНКО
Кость (Костянтин)**

(02.06.1892–1985) – педагог, поручник УГА та ДА УНР, громад. діяч. Н. у с. Чернихівці (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.).

Воював в австро-угор. армії на Сх. фронті в роки ПСВ. Під час боїв у Карпатах був поранений. Після закінчення старшинської шк. отримав військ. звання хорунжого, згодом четаря. 1918 – учасник походу австро-угор. армії на тер. УНР; командант залізн. вокзалу в м. Одеса. У період ЗУНР – поручник УГА, служив у Залізн. військ. управі; був командантом вокзалів у м. Збараж, с. Велика Березовиця (нині смт Терноп. р-ну, обидва Терноп. обл.), Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.). У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. Був гол. інспектором команд залізн. вокзалів на всіх звільнених тер. З 02.1920 – в ЧУГА. Згодом служив в управі гол. постачання 3-ї Залізної д-зії ДА УНР у м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.).

Після визвол. змагань – учитель у с. Гуцанки (нині в складі с. Лозівка Підволочис. р-ну Терноп. обл.), де був співорганізатором буд-ва Нар. дому (1935), брав участь у діяльності т-ва “Просвіта” та ін. З 1937 – на Львівщині.

Після ДСВ емігрував до Канади, проживав у м. Торонто. 1-й голова Об’єднання збаражчан; долучився до вид. зб. “Збаражчина” (т. 1, 1980; т. 2, 1985). Автор неопубл. спогадів “Останні дні Начальної Команди УГА”. Сприяв Н. Гірняку в написанні праці “Останній акт трагедії Української Галицької Армії”.

П. у м. Торонто.

Літ.: Гірняк Н. Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Нью-Джерсі, 1959; Мельничук Б. Мазуренко Костянтин // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 426; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 359; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 298, 667; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 301.

Богдан Паска

**МА́ЗЯР
Олекса Васильович**

(26.07.1894–25.10.1938) – старшина УГА, службовець. Н. у с. Грабовець (нині в складі с. Липа гміни Бірча Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім’ї. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1914).

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, навч. у шк. старшин, воював на фронті; іменований четарем. Від кін. 1918 служив в УГА. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Перебував у Сх. Україні.

Наприкінці 04.1920 заарештований чекістами й відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва). Потім був у Галиц. робітн. бригаді в м. Казань (нині Республіка Татарстан, РФ), де командував 4-ю сотнею. Проживав у м. Бахмач Чернігів. обл., завідував пунктом “Заготзерно”.

Заарештований співробітниками НКВС 30.07.1937. Безпідставно звинувачений у шпигунстві і причетності до УВО. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою трійки при УНКВС по Чернігів. обл. від 21.09.1938, розстріляний у м. Чернігів.

Літ.: Звідомлення Виділу “Кружка родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–36 з альманахом “З юних днів весни” з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 146; Реабілітовані історією. Кн. 6. Чернігівська область. Чернігів, 2016. С. 334–335; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314.

Петро Гуцал

**МА́ЙКА
Андрій Йосипович**

(25.09.1882 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, кооп. діяч. Н. у м. Тернопіль у сім’ї міщан. Випускник реальної шк. м. Тернопіль.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті, іменований четарем. У 11.1918 повернувся до рідного міста. Вступив до УГА, служив інтендантом, потім старшиною харчового відділу Терноп. ОВК. Військ. звання поручника харчівництва отри-

**МАЗУРЕНКО
Кость (Костянтин)**

МАКАРЕНКО
Андрій Гаврилович

мав 1.03.1919. Влітку 1919 потрапив у польс. полон. Після звільнення повернувся до Тернополя. Працював у кооперації. Від кін. 1939 – бухгалтер обл. шляхового управління.

22.06.1941 заарештований співробітниками НКВС; звільнений за відсутності складу злочину. У 02.1944 виїхав до Польщі.

Подальша доля невідома.

Лит.: Реабілітовані історією. Тернопільська обл. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 93; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318.

Петро Гуцал

МАЙКА

Василь Іванович

(16.05.1885 – д. і м. с. н.) – ветеринар, старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник реальної шк. в рідному місті (1907). Навч. у ветеринарній акад-ї м. Львів.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії на фронті, іменований поручником. До УГА вступив у 11.1918, служив у Терноп. ОВК. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-ветеринара. Від 07.1919 перебував за р. Збруч. У 02.1920 призначений санітарним референтом 2-ї бригади ЧУГА.

Подальша доля не відома.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 321.

Петро Гуцал

МАКАРЕНКО

Андрій Гаврилович

(17.07.1886–28.11.1963) – держ. і політ. діяч. Н. у м. Гадяч (нині Полтав. обл.). Брат О. Макаренка – одного із засн. УПСС. До 1917 працював в управлінні Пд.-Зх. залізниць у м. Київ.

Чл. УПСС (1917). Один з організаторів і провідників укр. Спілки залізничників (1917), ініціатор підпорядкування залізн. транспорту укр. адміністрації.

1918 – дир. департаменту Мін-ва шляхів сполучення УД. Водночас, як голова Спілки залізничників, належав до складу УНС, був одним з організаторів протигетьман. повстання. 14.11.1918 об-

раний чл. Директорії УНР. Під час виступу от. В. Оскілка 29–30.04.1919 разом із С. Петлюрою був “виключений” зі складу Директорії, президентом республіки було запропоновано стати Є. Петрушевичу. Після поразки заклоту підтримав уряд Б. Мартоса.

15.11.1919 у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) на спільному засіданні Директорії та уряду УНР затверджено постанову, якою “верховне керування справами Республіки” покладалося на Гол. от. С. Петлюру, зовн. політика передавалася у відання М. та Ф. Швецю, які виїхали за кордон для реалізації зовн.-політ. курсу УНР. Обидва чл. Директорії були категорично проти підписання договору з Ю. Пілсудським і заявили на міжнар. рівні про неправомірність Варшав. угоди. У відповідь 21.05.1920 повноваження М. і Ф. Швеця були скасовані С. Петлюрою, який став одноосібним керманічем УНР, тим самим порушуючи рішення Трудового конгресу щодо повноважень Директорії.

4.01.1921 увійшов до складу Всеукр. нац. ради, діяльність якої була короткотривалою. Дедалі відчутнішими ставали розходження галиц. і наддніпрн. політиків, що найчіткіше виявилися після підписання 24.03.1921 членами президії та виконкому М., О. Грековим та О. Андрієвським декларації, у якій, на підтвердження умов Варшав. договору, заявили, що Україна “повинна ввійти в політичний, економічний і військовий союз з Польщею та Францією”, а питання Сх. Галичини кваліфікували як внутрішньопольс.

1920–30-ті – на еміграції в ЧСР та Австрії. 1928–29 разом з О. Андрієвським та Ф. Швецем організував Укр. нац. раду за кордоном, яка, на їх думку, мала стати центром українців з Наддніпрянщини в еміграції. Після ДСВ проживав у Німеччині, з 1951 – у США.

П. у м. Х'юстон (шт. Техас, США).

Лит.: Довідник з історії України. Т. 2. К., 1995. С. 197; *Осташко Т. С.* Макаренко Андрій Гаврилович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 438; *Шелухін С.* Варшавський договір між Поляками й Петлюрою.

Прага, 1926; Encyclopedia of Ukraine. Vol. 3. Toronto; Buffalo; L., 1993. P. 274.

Тетяна Осташко

МАКАРУШКА

Богдан-Андрій Остапович

(30.10.1901–16.11.1992) – громад.-політ. діяч, хорунжий УГА, д-р мед. наук. Брат пор. УГА Л. Макарушки. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) в сім'ї шкільн. вчителя О. Макарушки і Є. Мулик. Під час навч. в АГ м. Львів вступив до "Пласту" (1913).

У 11.1918, перебуваючи на вимушених вакаціях у с. Залуква (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.), був активним учасником встановлення укр. влади в м. Галич (нині Івано-Франк. обл.). Згодом вступив до лав УГА, закінчив артилер. шк. старшин (1919). Брав участь у Чортків. офензиві, у боях біля м. Старокосятинів (нині Хмельн. обл.), Житомир і Коростень (нині Житомир. обл.). Потрапив у польс. полон, звідки втік до м. Київ, де зголосився до ДА УНР. Після повернення до м. Львів Верховна пластова рада нагородила М. за участь у визвол. змаганнях найвищим ступенем гетьман. пластуна – Скоба.

Вивчав медицину в м. Загреб і Відень; 1930 пройшов нострифікацію, працював лікарем-урологом у м. Чортків (нині Терноп. обл.), згодом – кер. урологічного відділення Нар. лікарни у Львові (до 1939). Зі встановленням рад. влади переїхав до Польщі, 1944 – до м. Мюнхен (нині ФРН). 1950 емігрував до США, оселився у м. Нью-Йорк, працював лікарем в окрузі Бруклін. Очільник Гол. управи УЛТА (1956–61).

Тв.: *Макарушка Б.-А.* Спогад з Галича // Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України. К., 1993.

Віталій Виздрік

МАКАРУШКА

Любомир Остапович

(12.08.1899–06.02.1986) – громад.-політ. діяч, поручник УГА. Брат хор. УГА Б.-А. Макарушки й референта ОУН Ярослава-Ігнатія Макарушки. Н. у с. Сівка-Войнилів (нині Сівка-Войнилівська Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) у

сім'ї проф. АГ м. Львів О. Макарушки та Є. Мулик. Навч. в АГ м. Львів. Випускник військ. акад-ї м. Вінер-Нойштадт (Австрія).

Військ. службу розпочав четарем 20-го австр. піх. полку в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Співорганізатор Листопадового чину в Станиславо-ві. 20.11.1918 сформував Станиславів. курінь УСС, з яким 23.11.1918 виїхав до м. Львів. Курінь було включено до групи УГА "Старе Село", командував сотнею в складі цього куреня. 1.03.1919 іменованій поручником. З 06.1919 очолював Станиславів. курінь. У ході Чортків. офензиви курінь належав до 3-ї Бережан. бригади. Після відступу за р. Збруч командував цим же куренем у складі 6-го стрілець. полку. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. З 02.1920 перебував у штабі 1-го корпусу УГА при полк. А. Шаманеку. 21–22.04.1920 очолив антибільшовиць. повстання в 3-й бригаді ЧУГА біля м. Бар і Літин (нині смт, обидва Вінниц. обл.). Потрапив у польс. полон. Інтернований поляками в таборі м. Тухоля. 14.08.1920 звільнений.

Виїхав до ЧСР. Вивчав економіку в Празьк. ун-ті та банківську справу у Віден. торг. акад-ї. З 1922 – ген. секретар ЦСУС. 1924 у м. Прага обраний до складу езекутиви ГУНМ. 1925 повернувся до Галичини. Чл. УВО, спільно з Д. Палієвим виступав за підпорядкування УВО УНДО.

З 1925 – співорганізатор і секретар т-ва "Молода громада" в м. Львів (голова Ю. Шепарович), що об'єднало укр. комбатантів у Сх. Галичині, надавало допомогу вдовам і сиротам загиблих вояків і старшин УГА, військ. інвалідам, опікувалося військ. могилами, зініціювало створення вид-ва "Червона Калина". З 1926 – чл. УНДО. На поч. 1927 у м. Відень здобув ступінь д-ра екон. наук. 1927–29 – ген. секретар УНДО. Чл. дирекції вид-ва "Червона Калина". Входив до кер-ва страхових т-в "Дністер" і "Карпатія". З 3–7.11.1927 – учасник конф. укр. націоналістів у м. Берлін від Крайової команди УВО. Співініціатор створення ОУН. У 08.1927 включений до колегії "Пропам'ятної Военної Від-

**МАКАРУШКА
Богдан-Андрій
Остапович**

**МАКАРУШКА
Любомир Остапович**

знаки У.Г.А.". У 10.1930 заарештований польс. поліцією, ув'язнений на 9 місяців. 1930–35 – посол до польс. сейму. 1939–41 перебував у м. Краків (Польща). 1943–45 – майор д-зії "Галичина". Учасник битви біля м. Броди (нині Львів. обл.). 1944–45 очолював відділ старшин Військ. управи. Вів переговори про капітуляцію д-зії брит. військам у Штірії. Проживав у м. Бад-Годесберг біля столиці ФРН м. Бонн. Очолював місц. відділення держ. банку. Належав до Центр. представництва укр. еміграції в Німеччині. Соратник А. Мельника. 1948–51 – чл. Укр. нац. ради. Автор сусп.-політ. статей у періодичних вид., наук. розвідок і спогадів з укр. військ. історії.

П. у м. Бад-Годесберг (Німеччина). 29.04.2018 в с. Сівка-Войнилівська М. встановлено меморіальну дошку.

Тв.: *Макарушка Л.* Останній день // Новий час. Львів, 1927. Ч. 44; *Його ж.* Фрагменти з Чортківської офензиви // Календар Червоної Калини на 1935 р. Львів, 1934. С. 68–89; *Його ж.* Чортківська офензива // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 5–63.

Літ.: *Дедик О.* Чортківська офензива. Ч. 1–2. Львів, 2013–16; *Кедрин І.* Любомир Макарушка // Свобода. 1986. 15 лютого. Ч. 31. С. 2; *Микитюк Д.* Макарушка Любомир // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 281–282; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007; *Мюнхенець.* Св. п. д-р Л. Макарушка // Свобода. 1986. 12 квіт. Ч. 69. С. 69; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 88, 90, 129, 525–526, 606, 627.

Микола Вітенко

МАКАРЧУК

Степан Арсентійович

(03.01.1930–02.12.2014) – історик, етнолог, джерелознавець, д-р істор. наук (1985), проф. (1987). Н. у с. Дуліби (нині Гощан. р-ну Рівнен. обл.). З відзнакою закінчив студії на істор. ф-ті Львів. ун-ту (1956); стажувався у Харків., Моск., Велико-Тирновському ун-тах, Літньому ун-ті м. Печ (Угорщина).

1956–59 учителював. 1959–63 – н. с., 1963–65 – зав. відділу етнографії Держ. музею етнографії та худож. промислу АН УРСР (м. Львів); 1965–73 – лектор, кер. лекторської групи Львів. обл. к-ту КПУ; 1973–85 – зав. каф-ри історії СРСР, 1985–89 – зав. каф-ри історії УРСР, 1989–95 – зав. каф-ри історії та етнографії України, 1976–94 – декан істор. ф-ту, 1995–2001 – зав., 2001–14 – проф. каф-ри етнології Львів. ун-ту. Наук. інтереси: історія, джерелознавство й етнографія України, у т. ч. польс.-укр. етнополіт. відносини в роки ДСВ, етнодемографічні процеси. Кер. 23 кандидатських, консультант 6 докторських дис. Автор бл. 350 праць, зокр.: "Етнографическое изучение быта рабочих" (М., 1968; соавт.); "Этносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма" (Львов, 1983); "Український етнос (Виникнення та історичний розвиток)" (К., 1992); "Етнографія України" (Львів, 1994, 2004; наук. ред. і співавт.); "Писемні джерела з історії України" (Львів, 1999); "Історичні неписемні джерела" (Львів, 2002); "Джерелознавство історії України" (Львів, 2008); "Етнічна історія України" (К., 2008); "Історико-етнографічні райони України" (Львів, 2012); "Побачене, почуте, пережите (Мемуарні мініатюри)" (К., 2015). Був чл. редколегій ж. "На-

родна творчість та етнографія” і “Народознавчі зошити”, зб. “Питання історії”, відп. ред. зб. “Вісник Львівського університету. Серія історична” й “Наукові зошити історичного факультету Львівського університету”. Чл. президії, заст. голови правління (1967–92), голова правління (1992) Львів. обл. орг-ції т-ва “Знання”; депутат Львів. міськ. ради (1986–91). Засл. діяч науки і техніки України (1999). Засл. проф. Львів. ун-ту (2003). Нагороджений Почесними грамотами ВР УРСР (1977), Мін-ва вищої та середньої спец. освіти УРСР (1986), Орденом Дружби народів (1986).

Перші публікації М., присвячені історії ЗУНР, з’явилися у пресі: “Республіка, що обрала поразку” (Вільна Україна. 1989. 22, 24 січ.); “ЗУНР: утворення і падіння” (За радянську науку. 1989. 31 жовт.; Нове життя. 1990. 16, 18, 20 січ.; Радянська Волинь. 1990. 19 січ.). Упродовж 1-ї пол. – серед. 1990-х виступав з доповідями про ЗУНР на наук. конф.: “Фактор ЗУНР в українсько-польських відносинах 1919–1923 рр.” (Міжнар. наук. конф., присвячена 75-річчю ЗУНР. 1–3 листоп. 1993. Івано-Франківськ, 1993. С. 69–71); “Моральні засади організації суспільного життя в ЗУНР” (Завальська “Січ” – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності: Матеріали наук. конф. 25 берез. 1995. Завалля; Снятин, 1995. С. 81–90); “Соціально-психологічні полярності війська і суспільства ЗУНР” (Третій Міжнар. конгрес українців. 26–29 серп. 1996. Політологія. Етнологія. Соціологія: Доповіді і повідомлення. Харків, 1996. С. 246–253) та ін. У 1990–2000-х на істор. ф-ті Львів. ун-ту читав спецкурс з історії ЗУНР, до якого 1995 підготував і 1997 опублікував навч. посібник “Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР” (Львів, 1997. 192 с.); 1996–97 на його основі в газ. “Армія України” опубл. цикл ст. “Західноукраїнська Народна Республіка: нариси історії”.

Гол. тематичні наукові публікації (статті, рецензії): “Соціально-психологічні полярності суспільства і війська ЗУНР // Наукові зошити історичного факультету. Львівський державний уні-

верситет імені Івана Франка. Львів, 1997. Вип. 1. С. 78–81; Українсько-польські етнополітичні взаємини на західноукраїнських землях в першій третині ХХ ст. // Збірник праць і матеріалів на пошану Л. І. Крушельницької. Львів, 1998. С. 132–144; Українська і польська історіографія українсько-польської війни // Наукові зошити історичного факультету. Львівський державний університет імені Івана Франка. Львів, 1999. Вип. 2. С. 142–145; Концептуальні аспекти сучасної польської історіографії ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 6. С. 9–15; [Рец. на:] Michał Klimiecki. Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią. 1918–1919. Aspekty polityczne i wojskowe. Warszawa: Wojskowy Instytut Historyczny, 1997. 242 s., mapy // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2000. Вип. 35–36. С. 671–676; ЗУНР: історичний досвід національного державотворення і сучасність // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 20–29.

П. у м. Львів.

Літ.: Відійшов у вічність Макаруч Степан Арсентійович // Народознавчі зошити. 2015. № 1; Гуньовський І. Український етнос // Українська думка. Лондон. 1993. 25 листоп.; Його ж. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток) // Рідна школа. 1994. № 3–4; Десятка кращих новинок видавництва України // Україна Молода. 1998. 7 лютого; *Заброварний Б., Ткачук П.* Сімдесят років тому Україна могла бути самостійною. А зараз? // Віче. 1998. 5 листоп. № 45; *Ковальський М.* Соціальний і національний склад населення Західної України // УІЖ. 1986. № 1; *Кондратюк К.* Життя як довга нива // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип. 34; *Крульський І.* Республіка галичан // Вільне життя. 1998. 30 трав.; *Кульчицький В.* Цікаве дослідження національних відносин на західноукраїнських землях // Наша культура. Варшава, 1984. № 5; Макаруч Степан Арсентійович // Історичний факультет Львівського на-

ціонального університету імені Івана Франка (1940–2000). Ювілейна книга / упоряд. О. Вінниченко і О. Целуйко; відп. за вип. Р. Шуст. Львів, 2000; Мала енциклопедія українського народознавства. Львів, 2007; *Малик Я., Киричук Ю.* Настав час об'єктивних досліджень // Армія України. 1998. 10 берез. № 43; *Михайлюк О.* Історія свідчить... // Радянська Волинь. 1984. № 123. 27 черв.; *Польовий Л., Рожик М.* Цінне монографічне дослідження // Народна творчість та етнографія. 1984. № 2; Степан Арсентійович Макарчук // Народна творчість та етнологія. 2014. № 6; *Тарнавський Р.* Макарчук Степан Арсентійович // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 2. Львів, 2014; *Хто є хто в Україні.* К., 2004; *Цьох Й.* На магістралі наукових пошуків // Вільна Україна. 1983. № 241. 1 груд.; In memoriam // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Львів, 2015. Вип. 16.

Роман Тарнавський

**МАКОВЕЙ
Осип Степанович**

(псевд. і крипт.: Євмен, Стефан Ярошенко, Осип з Буковини, Соколик, О.М., О.М-ей та ін.; 23.08.1867–21.08.1925) – письменник, публіцист, історик л-ри,

перекладач, редактор, педагог. Н. у м. Яворів (нині Львів. обл.). Навч. у по-

чатковій шк. м. Яворів, АГ та на філос. ф-ті ун-ту м. Львів. Працював у ред. ж. "Зоря", час. "Діло", "Буковина", ЛНВ (з І. Франком), з 1913 – дир. Заліщиц. чол. учител. семінарії.

Під час ПСВ служив резервним старшиною австр. кавалерії, був військ. перекладачем, нач. поштової цензури в м. Чернівці. У 09.1918 повернувся до м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Відтоді й до кін. життя працював дир. учител. семінарії. У 11.1918–01.1919 очолював відділ шкільництва в Заліщиц. повітов. комісаріаті ЗУНР. 1920, у час існування ГСРР, виконував обов'язки зав. відділу нар. освіти, повітов. комісара в справі к-ри. У період польс. влади (02–03.1921) за цю діяльність, а також за патріотичні переконання та "українізацію" семінарії арештований та ув'язнений у тюрмі м. Чортків (нині Терноп. обл.).

Автор багатьох поезій громадянсько-патріотичного звучання, зокр. на січово-стрілец. тематику. Пісні на сл. М. "Ми гайдамаки", "В горах грім гуде" (або "Марш українських стрільців"), "За горою, за лугом" (або "Жовнір за плугом") друкувалися у стрілец., пластових вид. "Стрілецький календар-альманах Артистичної горстки і Пресової квартири" (Львів, 1917), "Сьпіваник УСС" (Відень, 1918), "Молоде життя" (Львів, 1921) та просвітанських календарях, стали нар. Автор зб. поезій ("Подорож до Києва" (1897), "Ревун" (1910) та ін.), істор. повісті "Ярошенко" (1905), нарисів та оповідань антивоєн. спрямування ("Криваве поле", 1921), політ. сатири ("КВД", 1921).

П. і похований у м. Заліщики.

Літ.: Верига В. Там, де Дністер круто в'ється: історич. нарис виховно-освітньої політики в Галичині на прикладі учительської семінарії та гімназії в Заліщиках. Торонто, 1974. С. 109, 135–139; *Катаргіна Т. І.* Маковей Осип Степанович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 449–450; *Кузьменко О.* Стрілецька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність. Львів, 2009. С. 85–86, 162; *Погребенник В.* Провісник самостійності і злуки (Образ України в поезії Осипа Маковея) // Слово і час. 1997. № 8. С. 30–38.

Оксана Кузьменко

**МАКОВСЬКИЙ
Орест Антонович**

(11.02.1896 – д. і м. с. н.) – педагог, поручник УГА, громад. діяч. Н. в с. Мамаївці Старі (нині Мамаївці Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї залізн. працівника на ст. Неполоківці А. Маковського та О. Павлюк. 1906–14 навч. в Кіцман. укр. держ. г-зії, де встиг до війни закінчити 7 кл. (матуральні іспити склав під час ПСВ за спрощеною процедурою для військових). Студював теологію в Чернів. ун-ті. Чл. укр. акад. т-ва “Православна академія” в м. Чернівці.

З 1916 – в австр. армії, після закінчення кадетської шк. з 1.11.1917 іменованій лейтенантом резерву 55-го полку піхоти. 1918 в складі армії перебував на Наддніпрянщині. Нагороджений срібною медаллю хоробрості 2-го кл.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. військо 21.01.1919 як четар полку ім. гетьмана П. Дорошенка (колиш. 24-й полк піхоти) в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). 1.03.1919 іменованій поручником. Потрапив до польс. полону; був інтернований у таборі м. Тухоля, звідки втік.

На поч. 1921 повернувся на Буковину, склав учител. іспит на право вчителювання в нар. шк. Голова укр. спорт. т-ва “Гонта” в Мамаївцях Нових, одного з кращих клубів Укр. спортивного союзу Буковини. Наприкінці 1930-х працював учителем у с. Малий Кучурів (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). Учасник Буковин. куреня 1941 (команд. П. Войновський), у складі чернів. колони якого разом з братом Юрієм у 08.1941 дістався до м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.), де обоє залишилися працювати (Орест – учитель, Юрій – нач. укр. поліції). 1941–44 працював дир. укр. шк. с. Вовчківці (нині Снятин. р-ну); перед наступом ЧА виїхав на Захід.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Спр. 35.

Літ.: Звідомлене Дирекції ц. к. державної гімназії в Кіцмані за шкільний рік 1913/1914. Кіцмань, 1914. С. 100; “Копаний мяч” на провінції // Самостійність. 1934. 26 серп.; Мисечко А. Українські січові стрільці в Одесі та

на Півдні України у 1918 р. // Записки історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, 2008. Вип. 19. С. 217–225; Підлубний В. Діяльність ОУН Буковини в період румунської окупації (липень 1941 – березень 1944 рр.) // Питання історії України. Збірник наукових статей. Чернівці, 2007. Т. 10. С. 246–252; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 75; Український спортовий клуб “Довбуш” – Чернівці та український спорт на Буковині 1920–1940 / під ред. В. Карповича і П. Григоровича. Чикаго; Балтімор; Філадельфія; Торонто, 1984. С. 121–127.

Володимир Старик

МАКСІМІВ

Ілля Федорович

(31.07.1884–1954) – громад. і кооп. діяч. Н. у с. Коропець (нині смт Мононастирис. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Старший брат Молодого братства церковного (7.07.1900–05), ств. о. П. Чужаком при церкві Успіння Пресвятої Діви Марії в Коропці. Служив у чині капра-

ла в 95-му полку австро-угор. армії в м. Львів (1905–08); під час служби був активним чл. “Просвіти” у Львові. Продовжив у Коропці громад. справу вбитого жандармами М. Каганця (6.02.1908).

МАКСИМОВИЧ
Іван Павлович

Засн. читальні т-ва “Просвіта” й буд-ва Нар. дому для неї. Організатор і кошовий філії т-ва “Січ” (1908); очолював її делегацію на 6-му січовому святі в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.; 1912) та на Шевченківському здвізі у Львові (28.06.1914). Співзасн. кооперативу з вир-ва цементної дахівки (1910).

Учасник ПСВ, побував у рос. поло-ні. В період ЗУНР був війтом Коропця. Приїздив до м. Станиславів на засідан-ня Надзвичайного з'їзду УНДП. Після заборони в Польщі діяльності т-ва “Січ” (1924) організував у Коропці т-во “Луг”. За наполяганням С. Федака представ-ляв страхове т-во “Дністер” (1925), став касиром у кооперативі “Єдність” (1925), створив майстерню спортивних човнів (1927). Співзасн. Укр. районової мо-лочарні в Коропці (1931), на буд-во якої заклав власне поле. Депутат Нар. зборів Зх. України (26–28.10.1939). У початков. період нім. окупації був війтом Короп-ця. Сини Михайло (1920 р. н.) і Петро (1923 р. н.) вступили до д-зії “Галичина”.

Перед приходом рад. військ 20.07.1944 емігрував до Німеччини. Від 1950 проживав у Франції. Автор кн. “Ілія Максимів для Дітей і Внуків. Доля. Родовід. Житяпись. Заповіт. Влас-ні вірші. Друзі. Та загальне” (1953), що вийшла друком під назвою “Спогади” (Івано-Франківськ, 2012) і є цінним джерелом з регіональної історії.

П. у м. Абондан (Франція), де й по-хований.

Літ.: Гаврилишин В., Гаврилишин Т. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль, 2004. С. 50, 83–87, 112, 206; Гаврильцьо І. Максимів Ілько Федорович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 433; Шипилявий С. Передові громадяни і визначні постаті Бучаччини // Бучач і Бучаччина. Історич-но-мемуарний збірник / ред. колегія М. Островерха та ін. Нью Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 402.

Петро Гаврилишин

МАКСИМОВИЧ

Іван Павлович

(1864–04.05.1931) – полковник УГА.

Н. в м. Серет (нині Румунія) в сім'ї пом. урядовця повітов. суду в Сереті, зго-дом радника-секретаря крайового суду

в м. Чернівці. Навч. у вищій реальній г-зії в Чернівцях.

Військ. службу розпочав у 89-му піх. полку; 21.08.1883 іменованим кадетом і переведений на службу до 80-го Галиц. полку піхоти, де служив кадетом-заст. офіцера. 1.05.1887 іменованим лейте-нантом, 1.11.1890 – обер-лейтенантом, 1.11.1898 – капітаном 2-го кл., 1.05.1901 – капітаном 1-го кл., 26.10.1910 – майо-ром 80-го полку піхоти (штаб полку в м. Львів). В останні роки служби у 80-му піх. полку служив у 4-му батальйоні, який дислокувався в м. Дольня Тузла (нині Боснія і Герцеговина). У 10.1911 переведений на службу майором у 41-й піх. полк у Чернівцях, команд. 1-го батальйону. 1.05.1914 іменованим підполковником, 1.05.1916 – полков-ником. У 05.1916 переведений у 57-й полк піхоти (1.05.1916 перейменова-ний на 13-й полк). 1.11.1917 вийшов у відставку з дійсної військ. служби за вислугою років; до кін. війни зали-шався на службі в локальних військ. установах. Восени 1918 командував гарнізоном у центрі Сх. Лемківщини – м. Сянок (нині Польща), особовий склад якого склали вояки 54-го Мо-равського піх. полку, дислокованого перед війною в м. Сараєво (нині Боснія і Герцеговина).

З поч. ПСВ брав участь у бойових діях як штабний офіцер 41-го полку

Могила
Івана МАКСИМОВИЧА
на Руському цвинтарі
в м. Чернівці

піхоти. За хоробрість у 12.1914 іменованим лицарем ордена залізної корони 3-го кл. з військ. декорацією. Нагороджений медаллю за військ. заслуги на червоній стяжці, відзнакою за військ. службу для офіцерів 3-го кл., бронз. ювіл. медаллю для ЗС, військ. ювіл. хрестом, орденом залізної корони 3-го кл., хрестом за військ. заслуги, нім. залізним хрестом 2-го кл., багатьма ін. австр. та нім. військ. відзнаками.

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як полковник УГА. 1.11.1918 відмовився виконати вимоги делегації польс. діячів м. Сянок щодо роззброєння гарнізону міста й передачі його казарм полякам. Служив у штабі НКГА, з 19.09.1919 призначений інспектором усіх етапних формацій та установ в області етапу армії і корпусів УГА. У складі групи А. Кравса брав участь у поході укр. армій на м. Київ та Одеса. Наприкінці 04.1920 інтернований поляками. Разом з ін. інтернованими галиц. старшинами включений як полковник запасної бригади до складу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. У ніч на 26.08.1920 разом з рештою галиц. військових (90 % особового складу д-зії) вийшов з підпорядкування ДА УНР (фактично з-під командування польс. армії) і перейшов на тер. ЧСР. З 10.09.1920 разом з рештою групи А. Кравса інтернований у таборі м. Ліберець, де 27.10.1920 ініціював заснування К-ту помочі американського Червоного хреста, був його 1-м головою.

Згодом проживав у м. Чернівці.

П. у м. Чернівці, де й похований на Руському цвинтарі 6.05.1931 за участю більшості стрільців і старшин УГА, які тоді мешкали в місті.

Літ.: *Голота Я.* З життя і буття в таборі в Ліберці // Український Скиталець. 1921. Ч. 3; Денник Начальної Команди Української Галицької Армії // Нью-Йорк, 1974. С. 59–60; Помер полковник Максимович // Свобода. 1931. 6 черв.; Посмертні згадки // Діло. 1931. 8 трав.; *Bosnischer Bote pro 1909.* Sarajevo, 1909. S. 146; *Zwölfter Jahres-Bericht der gr.-or. Ober-Realschule in*

Czernowitz. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1876. Czernowitz, 1876. S. 83.

Володимир Старик

МАКСИМОНЬКО

Леонтій

(04.08.1893–05.04.1965) – лікар УГА, громад. діяч. Н. у с. Цінева (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у Станиславів. укр. г-зії (1905–13). 1913–14 студіював медицину в м. Грац (Австрія).

Під час ПСВ служив санітарним четарем у австро-угор. армії. У ході визвол. змагань був санітарним поручником санітарного шефа 1-го корпусу УГА сот. Т. Яцика, потім лікаря А. Бурачинського. У 11.1918 працював у гарнізон. шпиталі м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). У публікації "Люди і події в Українським Лікарським Товаристві у Львові" (Матеріали до історії української медицини. Т. 2. Чикаго, 1988. С. 30) залишив спогади про медиків УГА, зокр. про А. Бурачинського, Є. Гайдукевича, О. Прийму, О. Маланюка, В. Білозора, К. Танячкевича, В. Щуровського та ін.

1920–23 продовжив навч. в ун-ті м. Грац. Діяч укр. студент. т-ва "Січ". З 1923 проживав у м. Львів. Чл. УНДО і видавничої спілки "Діло". Працював викл. гістології і патології в Укр. таємному ун-ті (1924–25). Один з ініціаторів відновлення Лікар. комісії НТШ (1924). Співробітник бактеріолог.-хіміч. лабораторії при НТШ, організованої лікарем М. Музикую. Підтвердив диплом у Львів. ун-ті (1926), керував очним відділом у Нар. лікарні, укр. шпиталі у Львові. Голова (1934) і довголітній секретар УЛТ. З 1939 працював асистентом, з 1942 – зав. каф-ри офтальмології мед.-природничих фахових курсів у Львові.

1944 емігрував до Австрії, де очолював очну клініку ун-ту в м. Грац. З 1948 – у Канаді. Працював лікарем у м. Віндзор (пров. Онтаріо). Автор наук. досліджень з офтальмології та історії укр. медицини.

П. у м. Торонто (Канада).

Літ.: *Кедрін І.* Д-р Леонтій Максимонько, видатний лікар громадянин і

МАКСИМОНЬКО
Леонтій

МАКСИМЧУК
Іван-Олександр
Юрійович

людина // Свобода. 1965. 4 трав. Ч. 82. С. 3; *Пундій П.* Українські лікарі: біобіографічний довідник. Кн. 1: Естафета поколінь національного відродження / ред. Я. Ганіткевич. 1994. С. 138–139.

Оксана Дрогобицька

МАКСИМЧУК

Іван-Олександр Юрійович

(13.10.1888–29.10.1965) – правник, суд. поручник УГА, громад. діяч. Брат Ю.Ю. Максимчука. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.). По материнській лінії належав до роду Петрушевичів. Випускник Стрий. г-зії (15.07.1907). Відбув правн. студії в ун-тах м. Львів і Відень, завершив їх 1913. Займався адвокат. практикою.

Під час РСВ служив у польовому суді при команді 2-ї австр. армії в м. Стрий (10.1916–02.1918). 02–10.1918 – у військ. суді в м. Радам (нині Польща). 1917 – суд. хорунжий, 1918 – суд. четар. Прихильно поставився до гетьман. перевороту 29.04.1918. Після розпаду Австро-Угорщини – у суд. службі при військ. судах ЗУНР. З 12.1918 служив при польових судах ОВК і 3-го корпусу УГА у м. Стрий. 1.02.1919 успішно склав фаховий військ.-суд. іспит ДСВС; отримав військ. звання суд. поручника. У 05.1919 евакуювався до м. Чортків і Борщів (обидва нині Терноп. обл.). У 06.1919 служив у польовому суді в м. Чортків. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Служив у польовому суді Команди етапу армії в м. Жмеринка і Бар (обидва нині Вінниц. обл.). Був у ЧУГА.

24.04.1920 заарештований чекістами, відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва). Дорогою на Соловки в м. Архангельськ зумів утекти з-під варти й уникнути розправи. У 08–09.1920 працював у комісаріаті суд. справ Галревкому в м. Тернопіль; перекладав укр. мовою закони РСФРР. Після зайняття польсь. військами Тернополя залишився в місті. 2.10.1920 повернувся до своєї родини в м. Стрий.

У 12.1928 у Краків. ун-ті здобув ступінь д-ра права. У м. Старий Самбір (нині Львів. обл.) відкрив власну адво-

кат. канцелярію; очолював місц. філію т-ва “Просвіта”; збирав матеріали з історії Бойківщини, які використав у розвідці “Деякі інституції звичаєвого права в Старосамбірщині” (1939). 1939–41, під час рад. окупації Сх. Галичини, змушений був переховуватися від рад. спецслужб. Після зайняття краю нім. військами створив та очолював укр. Допомоговий к-т у м. Стрий; рятував людей від вивезення до Німеччини.

1944 емігрував до Німеччини. Був близьким до гетьмана П. Скоропадського, у 05.1945 відповідав за ексгумацію його тіла. 1948 виїхав до Бразилії. Голова гетьман. орг-ції Бразилії, ред. “Бюлетеня українців Південної Америки”, чл. управи т-ва “Соборність”.

Автор спогадів “Кожухів” (Львів, 1930), “До історії судівництва при УГА”, “Моя військова служба”, праці “Нариси історії роду Петрушевичів” (Чикаго, 1967), публікацій в укр. діаспорній періодиці, зокр. в ж. “Київ” (Філадельфія) – “О. Степан Петрушевич: (1772–1859), про нього і його твори” (1960. Ч. 1), “Українські письменники в Бразилії” (1960. Ч. 3/4; 1961. Ч. 1, 4).

П. у м. Можі-дас-Крузіс (шт. Сан-Паулу, Бразилія).

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 187; *Рудницький Г.* Максимчук Іван-Олександр // ЕСУ. Т. 18. К., 2017. С. 635; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 323; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 323; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 135–144, 214; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 114, 139; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 115–125; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 319.

Богдан Паска

МАКСИМЧУК

Юліан-Юрій Юрійович

(30.08.1890–13.12.1980) – старшина УГА, філателіст. Брат І.-О. Максимчука. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.). По материнській лінії належав до роду Петрушевичів. Випускник г-зії м. Стрий і торг. акад-ї м. Відень. Під час навч. належав до таємного студент. гуртка; захопився колекціонуванням пошто-

вих марок. За участь у демонстрації на підтримку вимоги відкриття укр. ун-ту в м. Львів 1910 ув'язнений на 7 місяців. Вивчав право у Віден. ун-ті.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. війська. 1915 потрапив у рос. полон, звідки влітку 1917 втік і приїхав до м. Київ. Працював в укр. держ. установах. За УД служив у вищій військ.-юрид. управі, староста в м. Дорогичин (нині Польща). З 1919 – четар у картографічному відділі НКГА.

1922 повернувся до Галичини, був співробітником управи м. Борислав (нині Львів. обл.). У час. “Український філателіст” (Відень) у 03.1925 обґрунтував ідею створення центр. орг-ції укр. філателістів з осідком у Львові. Співзасн. Укр. обмінного т-ва у Відні. 1937 здобув докторат права у Львів. ун-ті. 1941–44 – посадник м. Борислав.

1944 виїхав до Німеччини, 1951 – до США. Проживав у м. Чикаго (шт. Іллінойс). Організатор і кер. поштового відділу ДЦ УНР в екзилі (Мюнхен, 1948), засн. вид-ва “Українська філателістична бібліотека” (Чикаго, 1957). Уклав і видав каталог “Українські поштові марки” (Берхтесгаден, 1949), “Каталог українських недержавних марок” (Ульм-Донау, 1950), “Бібліографічний показник української філателії, гербових марок і банкнотів” (1958; 1965), “Каталог чужинних марок з українською тематикою” (1962; усі Чикаго). Автор істор. розвідки “Петрушевичі в боротьбі за незалежність”, співред. кн. свого брата “Нарис історії роду Петрушевичів” (обидві 1967).

П. у м. Чикаго, де й похований на цвинтарі Св. Миколая. Амер. союз укр. філателістів та нумізматів заснував щорічні премії ім. М.; 2000 “Укрпошта” випустила спец. конверт на його честь.

Лит.: Бл. п. Юліан Максимчук // Свобода. 1981. 31 січ. Ч. 20. С. 3; *Жарівський О.* Один з чоти одержимих. До 110-річчя з дня народження філателіста Юліана Максимчука // Свобода. 2000. 24 листоп. Ч. 47. С. 16; *Рудницький Г.* Максимчук Юліан-Юрій // ЕСУ. Т. 18. К., 2017. С. 637.

Богдан Паска

МАКУХ

Іван Ілліч

(17.09.1872–18.09.1946) – правник, держ. і громад. діяч, видавець, держ. секретар громад. робіт і внутр. справ ЗУНР. Н. в с. Дорожів (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.). Навч. у Дрогобицьк. г-зії (1887–92), із якої виключений за поширення програмних ідей РУРП; продовжив навч. в АГ м. Львів (1892–95). Студіював право у Львів. ун-ті (1895–1900). Д-р права (1901). Працював у Львові пом. адвоката, від 1907 мав власну адвокат. канцелярію в м. Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.). Від поч. 1900-х належав до кер-ва УРП, ред. парт. газети “Громадський Голос”. 1901 обраний чл. правління НТШ. 1908–14 – посол Галиц. крайового сейму, заст. гол. Укр. сеймового клубу від УРП. Організатор осередків “Січі” і читальень т-ва “Просвіта” в Товмацькому пов.

З поч. ПСВ мобілізований до австр. армії; у 12.1914 звільнений від військ. служби, переїхав до м. Відень; з 05.1915 – чл. ЗУР. У 07.1915 повернувся до Галичини.

Восени 1918 очолив підготовку до взяття українцями влади в Товмачі; учасник засідання УНРади 18–19.10.1918 у Львові, на якому було проголошено створення Укр. д-ви. 31.10.1918 після консультацій з чл. УНРади у Львові виїхав до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) і передав наказ місц. укр. пров. взяти владу. 1.11.1918 обраний головою Товмацької повітов. нац. ради. 9–18.11.1918 – держ. секретар громад. робіт у 1-му уряді ЗУНР; відмовився від посади через неможливість виконувати свої обов'язки в умовах воєн. дій у Львові. Обійняв посаду держ. комісара Товмацького пов.; займався орг-цією набору до війська, забезпечення нас. продовольством, заснував газ. “Товмацькі вісті”. Наприкінці 12.1918 в м. Тернопіль на зустрічі із С. Голубовичем запропонував перенести РДС до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) у зв'язку з кращим геогр. розташуванням міста й зручним залізн. сполученням. 4.01–9.06.1919 – держ. секретар внутр. справ в уряді С. Голубовича. Видав низку розпоряджень з метою на-

МАКУХ
Іван Ілліч

ведення ладу й покращення діяльності управлінського апарату; розгорнув б-бу зі спекуляцією та корупцією; налагодив мобілізацію до війська. Задля піднесення патріотизму в укр. сусп-ві здійснював поїздки повітами й виступав з промовами. Заснував шк. держ. жандармерії, при якій створено курси поліцейських старшин. 25.02.1919 на засіданні РДС ЗУНР за участю С. Петлюри запропонував на цілій тер. УНР утворити єдину адміністрацію і жандармерію. Підтримував проведення аграрної реформи й зміни виборчого законодавства. 2–4.02.1919 обраний до складу шкільн. комісії УНРади та комісії тех. відбудови. У 07.1919, після відступу УГА за р. Збруч, переїхав на Наддніпрянщину, де призначений заст. міністра внутр. справ УНР; у 12.1919 очолив крайову раду в м. Хмільник (нині Вінниц. обл.). У 07.1920 повернувся до Галичини; від 1921 проживав у Товмачі.

1921 відбув 3-денний арешт за участь в акціях щодо бойкоту перепису нас. окупац. польс. владою. 1922 закликав бойкотувати вибори до польс. сейму й сенату.

1923–26 – голова УРП. 1928–35 – сенатор Польщі; у сенаті захищав права укр. нас. Галичини. 1930–39 – кер. УСРП. 1939–44 проживав у с. Горошова (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), переховуючись від органів НКВС СРСР та нім. окупац. властей. 1944 емігрував до Австрії.

П. у м. Галлайн (Австрія). Похований у м. Зальцбург (Австрія). 1975 перепохований у м. Кемпбелл-Голл (шт. Нью-Йорк, США).

Тв.: *Макух І.* На народній службі. Дітройт, 1968. 628 с.

Літ.: *Бондар О.* Макух Іван // *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті.* Львів, 2009. С. 172–184; *Гуцал П.* Макух Іван Ілліч // *ЕСУ.* Т. 18. К., 2017. С. 641; *Дзедман М.* Іван Макух, адвокат із Товмача, – міністр ЗУНР. Тлумач, 2010; *Клодницький О.* Друга сторона медалі (на маргінесі книжки Др. І. Макуха “На народній ниві”). Чикаго, 1964; *Кульчицький Р.* Основні напрями державотворчої ді-

яльності Івана Макуха в період ЗУНР // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів, 2009. Вип. 18. С. 521–529; *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 227–240.

**Павло Артимішин,
Руслан Кульчицький,
Богдан Паска,
Ігор Соляя**

МАЛА АНТАНТА – військ.-політ. союз ЧСР, Румунії та Кор-ва СХС (з 1929 – Югославія) 1920–38, ств. за ініціативою та під егідою Франції для збереження в ЦСЄ статус-кво, що склався після ПСВ. Сформувався на основі двосторонніх угод між Кор-вом СХС і ЧСР (14.08.1920), ЧСР і Румунією (23.04.1921), Кор-вом СХС і Румунією (7.06.1921); належав до с-ми військ.-політ. союзів, створених Францією в Європі. Ці угоди передбачали взаємну допомогу сторін у разі “неспровокованого” нападу зі сторони Угорщини, яка прагнула перегляду Тріанон. мирн. договору 1920 та Болгарії – Нейіського мирн. договору 1919, за якими до складу д-в-учасниці М.А. було включено колиш. тер. Угорщини й Болгарії. Ін. метою союзу було запобігання реставрації монархії Габсбургів. Для Франції М.А. давала можливість відкриття 2-го фронту в разі збройн. конфлікту з Німеччиною.

Фактично цей союз за сприяння Франції закріпив існуючий порядок у ЦСЄ, який не передбачав вирішення укр. питання та створення незалежної ЗУНР. Стратегічною передумовою утворення блоку було включення до складу ЧСР Підкарпат. Русі (Закарпаття). Представники країн Антанти мотивували включення цього регіону до ЧСР потребою спільного кордону між ЧСР і Румунією за рахунок “українського коридору”; таким чином закладено геополіт. передумови створення М.А. З ініціативи Великої Британії розглядалося також питання продовження спільного кордону між ЧСР і Румунією по тер. Сх. Галичини, що реалізовано

МАЛАНЧУК
Дмитро

Угорщина
в оточенні країн
Малої Антанти – ЧСР,
Румунії та Югославії

не було. У 1920-х провідну роль у блоці грала ЧСР та її міністр закорд. справ Е. Бенеш; у країн не було єдиної політики щодо гол. європ. міжнар. проблем. Укр. питання трактувалося союзниками як внутр. питання країн, де проживали українці.

З посиленням впливу Польщі стратегічне значення М.А. дещо зменшилося. Після Локарнської конф. (10.1925), що здійснила спробу встановити с-му європ. безпеки на підставі франц.-нім. примирення, Франція відмовилася від традиційної с-ми військ. союзів, послабивши увагу до М.А. Після приходу до влади в Німеччині А. Гітлера та зростання її агресивності М.А. поступово почала консолідуватися. У 02.1933 для координації зовн.-політ. акцій ств. Постійна рада, до якої входили міністри закорд. справ, а також виконавчий орган – Секретаріат зі штаб-квартирою в м. Женева (Швейцарія). 1933 країни М.А. разом із СРСР і Туреччиною підписали договір щодо визначення агресії. 1934 Югославія і Румунія за згодою ЧСР стали учасниками Балканської Антанти, куди ввійшли також Греція і Туреччина. 16.05.1935 ЧСР уклала оборонний

договір з СРСР та Францією. 1936–38 посилювався вплив нацист. Німеччини й Кор-ва Італія на Югославію та Румунію; блок поступово втрачав єдність. Укладення Мюнхен. угоди 1938 та розчленування ЧСР привело до остаточного розпаду М.А.

Літ.: Віднянський С. Мала Антанта // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 464; Никольсон Г. Как делался мир в 1919 г. / пер. с англ. под ред. проф. И. С. Звавича. М., 1945.

Богдан Паска

МАЛАНЧУК

Дмитро

(1895–25.04.1920) – четар УГА. Н. у с. Кабарівці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. До 06.1914 закінчив 6 кл. г-зії м. Яворів (нині Львів. обл.).

Під час ПСВ воював у складі австро-угор. армії на Сх. та ін. фронтах. З проголошенням ЗУНР – четар 4-ї Золочів. бригади УГА. У серед. 07.1919 перейшов за р. Збруч.

Загинув у бою з більшовиками біля м. Вінниця.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 150, 220; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 114.

Богдан Паска

МАЛАНЧУК
Степан Іванович

МАЛАНЧУК

Степан Іванович

(28.12.1896–21.01.1936) – стрілець УГА. Н. у м. Тернопіль. Випускник пром. шк. в рідному місті.

Брав участь у ПСВ в складі австро-угор. армії. У період ЗУНР служив механіком у залізн. курені УГА, перебував на Наддніпрянщині. 1920 повернувся до Тернополя.

30.01.1926 емігрував до Канади. Працював механіком у м. Вінніпег та Монреаль. Був чл. УСГ, крайової ексекутиви УНО в Канаді.

П. у м. Монреаль.

Лит.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1936. Ч. 6. С. 22.

Богдан Паска

МАЛАНЮК

Осип

(20.06.1873–06.02.1949) – підполковник мед. служби УГА, хірург і рентгенолог. Н. у с. Стара Ягільниця (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Вивчав медицину в ун-тах м. Грац (Австрія; був співорганізатором т-ва укр. студентів "Січ") і Краків (1898). 1911 одружився з донькою гол. лікаря Дирекції залізниць О. Жуковською. Зробив кар'єру військ. лікаря в австро-угор. армії.

Під час ПСВ в ранзі полковника служив у драгунському та улан. полках. Був у рос. полоні (до 1918). 1919 прибув до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) як підполковник УГА і командант 1-го окружного військ. шпиталю.

Після визвол. змагань відмовився від мед. служби в польс. війську, відкрив приватну лікар. ординацію. Першим у місті придбав рентгеновський апарат. Чл. УЛТ з 1929. До 09.1939 практикував у Станіславові як хірург і рентгенолог. У 03.1944 емігрував до Австрії, залишивши все мед. устаткування та б-ку.

П. у м. Грац (Австрія).

Молодша донька Ірина (1919–2009) – відома співачка, солістка оперних театрів м. Львів, Грац, Цюрих (Швейцарія), Мюнхен (ФРН) і Відень.

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюн-

хен, 1975. С. 607; *Маланюк І.* Голос серця: Автобіографія співачки. Львів, 2001. С. 24–26, 60–66; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 287; Українські лікарі Прикарпаття / упоряд. П. Арсенич, Л. Вардзарук. Івано-Франківськ, 1991. С. 25.

Оксана Дрогобицька

МАЛАНЯК

Антін

(29.04.1899–19.09.1966) – поручник УГА. Н. в с. Наконечне (нині Яворів. р-ну Львів. обл.).

Під час ПСВ з 03.1916 – доброволець УСС. 3.09.1916 брав участь у боях на г. Лисоня та біля с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). З 11.1918 – у складі УГА. Закінчив старшин. шк. Командував стрілець. підрозділами в боях

проти поляків, ЧА та денікінців. У "чотирикутнику смерті" 7 разів перехворів на тиф. 2.05.1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля.

Емігрував до США. Секретар Гол. ради Братства УСС у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія).

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі м. Фокс Чейс.

Лит.: Бл. п. Антін Маланяк // Свобода. 1966. 21 верес. Ч. 175. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 667.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

МАЛЕЦЬКИЙ**Аркадій**

(1887 – після 1940) – адвокат, держ. службовець, громад.-політ. діяч. Урядовець Галиц. намісництва (1918).

Правн. референт УГК в м. Львів (1918–22). Співзасн. спілки “Зілля”, яка експортувала лікар. рослини (1922).

Чл. Незалежної групи УНТП, ген. секретар НК (1924). Чільний діяч Орг-ції українців м. Львів. Співред. час. “Наш прапор”. Співзасн. і заст. голови Укр. партії праці. Вивезений більшовиками зі Львова 1940.

Пропавав безвісти.

Літ.: Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 82; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 329.

Олег Павлишин

МАЛІК**Артур Антонович**

(1860–15.11.1921) – суддя, громад. і політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади, кер. судівництва укр. Буковини в 11.1918. Н. в м. Станівці над Черемошем пов. Вашківці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім’ї поштаймастера, чеха за походженням. 1870–78 навч. у вищій держ. г-зії м. Чернівці, де 20.07.1878 склав матуральні іспити. Студював право в Чернів. ун-ті (31.07.1882 отримав абсолюторіум). Після складання суддівських іспитів 7.08.1889 іменованний суд. ад’юнктом, 30.09.1897 – повітов. суддею, 14.05.1899 – нач. повітов. суду в Сереті. З 1899 – радник, з 09.1909 – надрадник крайового суду в Сереті. З 10.1911 – надрадник крайового суду в Чернівцях, з 11.1911 – нач. Чернів. повітов. суду в цивільних справах. З 05.1912 неодноразово виконував обов’язки голови крайового суду в Чернівцях.

Активний громад. і політ. діяч. 1905 – голова т-ва “Руська бурса” в Сереті, що утримувало укр. інтернат для сел. дітей, які навч. в СШ м. Серет. Чл. тимчасового к-ту із заснування Укр. поступової партії на Буковині. З 11.1910 – голо-

ва ошадної каси м. Серет. Брав участь у заг. зборах Союзу укр. райффазенських спілок “Сел. каса” 24.07.1913, на яких було прийнято рішення про санацію “Сел. каси”. Чл. шкільн. ради пов. Серет. З 1889 – беззмінний депутат громад. ради м. Серет. Почесний громадянин м. Серет, угор. громади Гадікфальва, рум. громади Привороки, укр. громад Гатна (нині Дерменешти), Верхні Станівці та ін.

Був одним з найактивніших і найпрофесійніших укр. депутатів Буковин. сейму в перших десятиліттях 20 ст. Ініційовані інтерпеляціями М. кампанії, підтримані ін. депутатами, помітно вплинули на покращення екон., соц. й культ. життя буковинців. Так, на сеймовому засіданні 26.10.1904 вніс інтерпеляцію щодо заснування укр. нар. шк. в Чернівцях, 1.10.1907 – щодо влаштування почекалень для пасажирів на всіх залізн. станціях краю, 5.10.1907 – щодо б-би з хворобою пелагра, 15.10.1909 – щодо становища лікарів у громадах, 26.01.1910 – про заснування укр. підготовчого класу в держ. г-зії в Сереті, 15.10.1912 – про введення громад. маєтків до ґрунтових книг. Здійснивши перевірку прав власності 20000 земельних ділянок, записаних у ґрунтові книги лише 2 сіл його виборчого округу, та виявивши, що більшість із них не належать їхнім номінальним власникам, ініціював прийняття Буковин. крайовим сеймом рішення, яке захищало дрібних земельних власників від махінацій з ґрунтовими книгами.

Починав свою політ. діяльність як незалежний кандидат на виборах до Буковин. сейму 22.09.1898 по округу Серет (сільс. громади), однак програв рум. поміщику Т. Флондору. Народовське політ. т-во “Руска рада” закликало буковин. українців на цих виборах “триматися своїх людей і в серетському повіті повинні голосувати на п. судию Малика”. 1900 як незалежний кандидат брав участь у доповнюючих виборах до Буковин. сейму по місту Серет (після складання мандата попереднім депутатом Й. Помпе), однак депутатом було обрано нім. канд. А. Скедля. Згодом належав до очолюваної М. Ва-

МАЛИК**Артур Антонович**

МАЛИНОВСЬКИЙ
Олександр

сильком групи політиків-старорусинів, яка об'єдналася з народов. політ. табором на вічі укр. інтелігенції в Чернівцях 9.06.1903. Чл. Вільнодумного союзу, учасник міжпарт. наради цієї орг-ції 11.06.1904 в Чернівцях за участю провідних укр., рум., нім. та єврейс. демократ. політиків Буковини, яка затвердила спільну програму діяльності в Буковин. сеймі. З цієї програмою був висунутий кандидатом у депутати Буковин. сейму, підтриманий зборами начальників та уповноважених громад Серетського пов. 15.06.1904, зборами виборців різних національностей у Сереті 17.06.1904 та ін. місцевостях виборчого округу. Обраний депутатом Буковин. крайового сейму на виборах 22.07.1904 як укр. "вільнодумний" канд. по округу Серет, де набрав 73 з 75 голосів вальманів (1-го вальмана обирали від 500 виборців чоловіків, старших за 24 роки).

Вступив у відкриту б-бу проти рум. політиків. 7.07.1905 був висунутий багатотисячним укр. сел. нар. вічем у Чернівцях кандидатом у депутати австр. парламенту по округу Серет на доповнюючих виборах 10.10.1905. Поступився в надзвичайно гострій передвиборній б-бі рум. канд. А. Ончулу. У 10.1905 увійшов до Укр. клубу депутатів (голова С. Смаль-Стоцький). Чл. заснованої 1909 Заг.-укр. парламентарної репрезентації укр. народу в Австрії.

На зборах у Нар. домі в Чернівцях 11.03.1911 затверджений офіц. канд. від об'єднаних укр. партій на виборах депутатів Буковин. сейму по громад. курії. З великою перевагою голосів переміг 29.04.1911 свого опонента. Заст. голови укр. курії крайового сейму (голова О. Попович). Узяв участь у засіданні Буковин. укр. сеймового клубу 3.10.1911 в Чернівцях, де було ухвалено проводити в парламенті м. Відень солідарну політику з укр. галиц. депутатами з метою домогтися поділу Буковин. правосл. митрополії на укр. та рум. частини.

Під час ПСВ перебув у Сереті. Учасник першої після поч. війни наради Союзу буковин. укр. депутатів у

Чернівцях 21.05.1916, на якій обговорено діяльність ЗУР у Відні й висловлено повну довіру президентові ЗУР К. Левицькому та її віце-президентові М. Васильку.

10–11.1918 – чл. Буковин. делегації УНРади. Підпис М. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в Укр. д-ві. 6.11.1918 підписав Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств в краю із закликом до буковинців про підтримку укр. влади. На вечірньому засіданні Буковин. крайового к-ту іменованій комісаром для судівництва укр. Буковини. Заарештований разом із сотнями укр. діячів наприкінці 01.1919 після запровадження рум. окупантами стану облоги в Пн. Буковині; був ув'язнений у гарнізонній військ. в'язниці м. Чернівці понад 3 місяці. Арешт М. викликав хвилю обурення не лише на Буковині, але й у Галичині. Після звільнення повернувся до праці в крайовому суді Буковини, який отримав статус вищого крайового суду. Був відправлений на пенсію. Працював адвокатом у Сереті.

П. і похований у м. Серет.

Літ.: Артур Малик // Робітник. 1921. 17 листоп.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.). Одеса, 2008; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 203–204, 246–247, 265, 378–379, 382.

Володимир Старик

МАЛИНОВСЬКИЙ Олександр

(12.01.1889–18.11.1957) – сотник УГА, апостольський адміністратор Лемківщини. Н. в с. Жуків (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). 1906 завершив студії в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1912).

У роки ПСВ був старшиною в австр. армії. Згодом сотник УГА.

Після війни закінчив богослов. студії в м. Львів. Висвячений митрополитом А. Шептицьким 1925, після чого служив сотрудником у м. Золочів (нині Львів. обл.) та архикатедральному храмі в м. Львів. У Львові 1932 став віце-ректором Духовної семінарії, 1938 – ректором Християн. ін-ту (Акад. дім для студентів високих шк.). З 08.1940 – ген. вікарій і пом. о. д-ра Я. Медвецького на Лемківщині. Після його смерті отримав через апостольського нунція Орсеніго в Берліні 3.02.1941 номінацію на апостольського адміністратора Лемківщини, яким пробув до осені 1945. З огляду на переселення лемків мусив покинути край. 1945, за сприяння УПА, переїхав через ЧСР до Німеччини. 1946 номінований ректором Духовної семінарії в м. Гіршберг (нині ФРН), з якою 1948 переїхав до м. Кулемборг (Нідерланди). 1951 номінований ген. вікарієм апостольського візитатора І. Бучка на Велику Британію та Ірландію. 1954 Папа Пій XII номінував М. своїм домовим прелатом.

П. у м. Бредфорд (Велика Британія).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; Шематизм греко-католицького духовенства Апостольської Адміністрації Лемківщини 1936. Львів, 1936. Стемфорд, 1970.

Ігор Любчик

МАЛИЦЬКИЙ Микола Лукич

(03.10.1888–27.05.1943) – педагог, редактор, поручник УГА, підприємець, меценат, громад.-політ. діяч. Н. у с. Вікно (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1910) та філол. ф-ту Львів. ун-ту (1914). Від 1916 – викл. укр. мови й л-ри в Тернополі. укр. г-зії. 17.07.1917 в Тернополі одружився з К.-І. Маєр-Федорович.

На поч. 11.1918 брав участь у встановленні укр. влади в м. Тернопіль; редагував газ. “Голос Поділля”, публікував у ній статті. Служив у Тернополі. ОВК, 1.01.1919 іменованій поручником. Брав участь у виході газ. “Український Голос” (23.02–3.05.1919), “Українські вісти”

**Художник Олекса
Новаківський. Портрет
Миколи Малицького.
1932 р.**

(серед. 05 – поч. 07.1919; належав до ред. к-ту). З 06.1919 – старшина штабу 18-ї Терноп. бригади. Невдовзі потрапив у польс. полон. Від 1921 управляв маєтком, який успадкувала дружина в с. Шляхтинці (нині Терноп. р-ну); допомагав селянам провадити раціональне г-во. Діяльний у громад.-політ. й культосвіт. житті краю. Сприяв буд-ву Нар. дому в Шляхтинцях; у селі й Тернополі матеріально підтримував укр. т-ва, зокр. “Просвіту”, “Сокіл”, “Луг”, а також г-зію т-ва “Рідна школа”, студент. й учнів. молодь, митців. Від 1935 – чл. ЦК УНДО, від якої 1938 обраний сенатором Польщі; був секретарем сенату, чл. земельної комісії, належав до УПР.

Після встановлення на ЗУЗ рад. влади 7.12.1939 заарештований співробітниками НКВС УРСР. На підставі сфабрикованого звинувачення, відповідно до постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 26.04.1940, ув'язнений на 8 р. Загинув у ВТТ в Архангельській обл. (нині РФ). Реабілітований 31.03.1989.

Літ.: Гуцал П. Малицький Микола Лукич // ЕСУ. Т. 18. К., 2017. С. 705; *Йогож.* Педагог, підприємець, громадський діяч (доля і недоля Миколи Малицького) // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 2. Тернопіль, 2012. С. 107–111; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 126; Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 126–127;

МАЛКОВИЧ
Василь Андрійович

Шляхами Золотого Поділля: у 3 т. Т. 3: Тернопільщина і Скалатщина: регіональний іст.-мемуарний збірник. Філадельфія, 1983. С. 87, 481, 482–483, 734, 736.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

МАЛКОВИЧ
Василь Андрійович

(26.07.1898–15.08.1971) – підхорунжий УГА, греко-католический священник. Н. в с. Середній Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). До 1914 навч. в укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

З 08.1914 – доброволець УСС; служив у військ. пошті; отримав військ. звання підхорунжого (1918). В УГА воював у складі 1-ї бригади УСС. Учасник походу на м. Київ. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”. Навесні 1920 потрапив у польс. полон. Перебував у таборі м. Тухоля (Польща), звільнений наприкінці 1920.

З 1923 навч. в духовній семінарії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Висвячений на священника в стані целібату 5.06.1927. Сотрудник парохії в с. Петрилів (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.), сотрудник з правом управи в с. Коропець (нині смт Монастирис. р-ну Терноп. обл.), сотрудник у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.), парох у с. Чортовець (нині Городенків. р-ну).

Влітку 1944 емігрував до Німеччини; консисторіальний радник і декан у м. Інгольштадт (земля Баварія). 20.10.1959 відправляв панахиду на похороні С. Бандери в м. Мюнхен.

П. і похований у м. Інгольштадт.

Літ.: Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філадельфія, 1988. С. 779; Шематизм всего клира греко-католической епархии Станиславской на рік Божий 1938. Станіславів, 1928. С. 71.

Микола Вітенко

МАНДРИК
Юрій Григорович

(02.05.1898–01.05.1919) – четар УГА, письменник і громад. діяч. Н. в с. Лужани (нині смт Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї сільс. господаря Г. Мандрика й

М. Лакусти. З 1909 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, матуральні іспити склав 1916. Брав участь у орг-ції та проведенні святкування г-зією 100-літнього ювілею Т. Шевченка 9.03.1914. Організатор концерту в залі Муз. т-ва в Чернівцях 15.02.1916, весь дохід від якого передано для потреб УСС.

У 04.1916 призваний до армії, служив у 30-му полку піхоти на Італ. фронті. Останнє військ. звання в австр. армії – хорунжий піхоти. У 05.1918 отримав 8-місячну відпустку для студіювання медицини в м. Відень. За доносом про держ. зраду арештований у Відні, 4 місяці провів в ув'язненні. Звільнений за бездоказовістю звинувачення. Після розпаду Австро-Угор. монархії повернувся додому. 11.12.1918 вїхав до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), став хорунжим УГА. 31.01.1919 іменований четарем піхоти УГА (група “Південь”). У боях на протипольс. фронті поранений, згодом захворів на тиф.

Ще під час навч. в г-зії захоплювався драматургією, був реж. і грав гол. ролі в укр. аматор. виставах. Написав п'єсу зі шкільн. життя “На диких скалах”. Був обдарованим поетом. Під час війни написав багато тв., деякі з них (“З циклю війни” та “Слідами вічності”) опубл. в місячнику “Промінь” у Чернівцях (1922–23).

П. від плямистого тифу в м. Стрий (нині Львів. обл.), де й похований.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 878; Концерт // Буковина. 1916. 12 і 19 лютого; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1930. 20 груд.; 1931. 13 берез.; *Лягли головами* // Стрілець. 1919. 11 трав.; *Погребенник Ф.* Літературно-мистецька енциклопедія Буковини // Буковина. 2002. 16 січ.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 305; *Фостій І.* Обірваний цвіт // Буковина. 1992. 6 жовт.

Володимир Старик

МАНИФЕСТ ІМПЕРАТОРА КАРЛА I ВІД 16.10.1918 “ДО МОЇХ ВІРНИХ АВСТРІЙСЬКИХ НАРІДІВ”. 16.10.1918 австр. імператор Карл I, сподіваючись зберегти монархію Габсбургів,

Платат із маніфестом імператора Карла I від 16 жовтня 1918 р.

проголосив маніфест "До моїх вірних австрійських народів", у якому фактично йшлося про перебудову австр. частини імперії у федеративну д-ву з наданням нац. автономії її народам. У документі зазначалося, що створені з депутатів рейхсрату кожної нації нац. ради повинні "регулювати взаємовідносини і співпрацювати з моїм урядом". Це була єдина й дуже запізніла спроба започаткувати федералізацію двоєдиної монархії. Безрезультатно завершилася організована імператором Карлом 12.10.1918 нарада з представниками парламентських фракцій усіх національностей Австро-Угорщини, де обговорювалося питання про "реконструкцію" імперії. Угор. політи-

ки, як і раніше, відкидали ідею федералізації. Карл I свого часу як король Угорщини дав клятву, що боронитиме унітарність Угор. кор-ва, тому пообіцяв, що маніфест про федералізацію не стосуватиметься Угорщини. Представники УПР також були незадоволені результатами цієї наради. К. Левицький так характеризував позицію влади: "Цісарська аудієнція не вдовoliла нас, бо цісар Кароль не заявився за поділом Галичини".

Хоча маніфест і був написаний у дусі відомих "14 пунктів" В. Вільсона, де ще на поч. 1918 висунуто вимогу надати народам дуалістичної монархії найширшу можливість автономного розвитку, д-ви Антанти й США за но-

МАНУЛЯК
Володимир Григорович

вих умов виступали за незалежність слов'ян. народів Австро-Угорщини. Ситуація ускладнювалася тим, що наприкінці 08.1918 в м. Париж і Лондон емігрантську Чехо-Словац. раду на чолі з Т.-Г. Масариком визнали де-факто органом нац. інтересів та союзною стороною.

Маніфест зіграв не об'єднавчу, а цілковито протилежну роль і на парламентському засіданні в м. Відень 22.10.1918 пролунали прагнення деяких націй до відокремлення. Фактично обговорення проблеми утворення федеративної д-ви в парламенті велось тоді, коли українці Австро-Угорщини на засіданні Конституанти в м. Львів 18–19.10.1918 вже обговорили питання та сформулювали своє бачення власного майбутнього, створивши УНРаду на чолі з Є. Петрушевичем. УНРада вимагала відокремлення від Австро-Угорщини всіх укр. земель та прилучення їх у майбутньому до України. 26.10.1918 Є. Петрушевич направив Президентові США В. Вільсону ноту з вимогою визнання самовизначення галиц. українців. У документі наголошувалося на нац.-культ. ідентичності укр. нас. і тому, що Зх.-укр. д-ва має право сама вирішити, чи “лишитись відтак самостійною або прилучитись до державної України”.

28.10.1918 Чес. Нац. Рада в м. Прага проголосила себе Тимчасовим урядом ЧСР, 29.10.1918 ств. Д-ва СХС. 31.10.1918 відбулася “революція айстр” в Угорщині, яку 16.11.1918 було проголошено республікою. Карл I Габсбург змушений був видати новий маніфест від 11.11.1918, у якому фактично зрікався вищої влади: “Народ через своїх представників взяв владу у власні руки. В зв'язку з цим Я відмовляюся від участі в державних справах у будь-якому вигляді, одночасно звільняючи від обов'язків призначений Мною австрійський уряд”. Двоєдина Австро-Угор. імперія завершила своє держ. існування.

Лит.: Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.). Чернівці, 2005; *Тимченко Р. В.* Євген Петру-

шевич – лідер Західноукраїнської Народної Республіки (до 150-річчя з дня народження та 95-річчя з дня утворення ЗУНР) // УІЖ. 2013. № 5. С. 143–156; *Фісанов В. П.* Програме суперництво (США та Австро-Угорщина у Центральній Європі в роки Першої світової війни). Чернівці, 1999; *The Decline and Fall of the Habsburg Empire 1815–1918 / by A. Sked. L.; N. Y., 1989.*

Володимир Фісанов

МАНТЕЛЬ
Себастьян

(15.02.1877 – д. і м. с. н.) – д-р медицини, військ. лікар. Н. у м. Тернопіль у сім'ї адвоката Йонаша Мантеля. 1888–96 навч. в г-зії рідного міста. Студював медицину у Віден. ун-ті. Служив лікарем в австро-угор. армії, зокр. у військ. частинах у Боснії та Герцеговині.

Під час РСВ – штабний лікар 23-го гарнізон. шпиталю. Восени 1918 повернувся додому. Від 10.12.1918 – в УГА, лікар військ. шпиталю в м. Тернопіль; 1.03.1919 отримав звання підполковника-лікаря. Від серед. 06.1919 – начальний лікар 18-ї бригади.

Після війни опинився в Австрії. Звідти переїхав до Югославії, де вступив на військ. службу. Навесні 1936 отримав звання генерал-майора ЗС Кор-ва Югославія; був нач. санітарно-мед. служби 4-ї армії, штаб якої дислокувався в м. Загреб (нині Хорватія).

Подальша доля невідома.

Лит.: *Стецишин Л.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 390; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 321; Głos Polski (Tarnopol). 1936. 8 maja.*

Петро Гуцал

МАНУЛЯК
Володимир Григорович

(02.09.1887 – д. і м. с. н.) – педагог, старшина УГА. Н. в с. Космирин (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї вчителя. З дитячих літ проживав у с. Хотимир (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько був управителем шк. До 1906 навч. в г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Студював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії, іменованій поручником. До УГА вступив у 11.1918 в м. Коломия. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника. Від 03.1919 – інтендант 4-ї Коломий. бригади. З армією перейшов за р. Збруч.

Залишився в рад. Україні. Проживав у м. Одеса, викладав в ін-ті соц. виховання. Мав прізвище Мануляк-Хотимирівський.

Заарештований співробітниками ДПУ (1933), безпідставно звинувачений у “контрреволюційній діяльності” й ув’язнений на 3 р. ВТТ. В ув’язненні загинув за невідомих обставин. Реабілітований 1989.

Літ.: Арсенич П. Галичани – жертви більшовицького режиму. Івано-Франківськ, 2006. С. 10; Реабілітовані історією. Одеська область. Кн. 1. Одеса, 2010. С. 65; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 312.

Петро Гуцал

МАНЧУК Онуфрій

(15.06.1899–25.06.1941) – військ., громад. і політ. діяч. Н. у с. Ільці (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у нар. сільс. шк.

З 1914 – доброволець УСС, брав участь у боях за Карпати. 1918 – учасник походу УСС на Наддніпрянщину; дислокувався в м. Єлисаветград (нині Кропивницький), Олександрівськ (нині Запоріжжя). 1918–19 служив у польовій жандармерії УГА. Під час рум. окупації Покуття і Гуцульщини в 05.1919 перебував у рідному селі.

У міжвоєн. період активізував громад. діяльність. Був прихильником УРП (з 1926 – УСРП). У 04.1923 разом з П. Шекериком-Дониківим ініціював заснування осередку т-ва “Рідна школа” в с. Слупейка (нині в складі смт Верховина Івано-Франк. обл.). Очолював осередок “Рідної школи” в с. Ільці. 1928 і 1930 брав участь у виборчій кампанії до польс. парламенту, агітував за кандидатуру П. Шекерика-Дониківа. Організатор кооп. руху на Гуцульщині. 1938 віддав власну земельну ділянку для створення укр. шк.

24.06.1941 заарештований співробітниками НКВС. Закатований у с. Жаб’є (нині смт Верховина Івано-Франк. обл.). Похований у с. Ільці.

Дж.: ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 622. Арк.201; Оп.3.Спр.171.Арк.13; Спр.274. Арк.12; Ф.68.Оп.2.Спр.186.Арк.235 зв.; Спр.443. Арк.97.

Літ.: За краще завтра. Діяльність “Рідної школи” за рік 1926/1927. Львів, 1928. С. 98; На сільські теми // Громадський Голос. 1935. 6 квіт. С. 5; *Сіреджук П.* Новеліст з Підкаринти // Історія Гуцульщини. Т. 5. Львів, 2000. С. 555–557.

Петро Сіреджук

МАНЬКО Андрій

(д. і м. н. і с. н.) – фінансист, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Практикант податкового відділу повітов. староства 1903–05 у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). Урядник ощадної каси в м. Добромилі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Ревізор-контролер міськ. уряду в м. Добромилі. Австр. службовець 10-го рангу.

Делегат УНРади від Добромиля. пов. брав участь в її засіданнях 01–05.1919 в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), чл. фінансової комісії. Бухгалтер (“урядник рахунковий”) ДСПР ЗУНР (Станіславів, 02–05.1919).

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 180; *Його ж.* Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367.

Олег Павлишин

МАНЬКО Василь

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. Після утворення ЗУНР – четар УГА, командант сотні в складі 2-го куреня 5-ї Сокал. бригади. 1.03.1919 іменованій поручником. 14.05.1919 на чолі своєї сотні протистояв наступу польс. армії Ю. Галлера біля с. Іваничі (нині смт

Волин. обл.) на пн. від м. Сокаль (нині Львів. обл.); відбив 3 атаки ворога, відступив тільки після наказу. Брав участь у Чортків. офензиві. 12.06.1919 після загибелі С. Копаницького в бою під м. Теробовля (нині Терноп. обл.) став командантом 2-го куреня 5-ї Сокал. бригади.

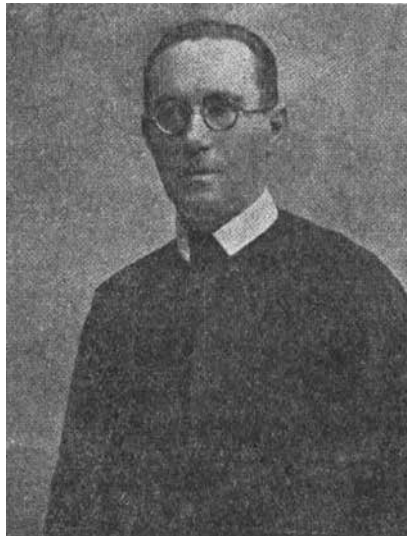
Подальша доля невідома.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 354; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 95; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 53; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 279.

Богдан Паска

**МАНЬКО
Лев-Василь**

(25.09.1878–25.01.1931) – капелан УГА, ЧСВВ, церк. і громад. діяч. Н. у с. Яжів Старий (нині Старий Яр Яворів. р-ну Львів. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща).

1899 вступив до ЧСВВ як новик-клерик до монастиря в м. Добромилі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), слухач гуманістичних студій у Добромилі (1900–01). Слухач риторики в Перемишл. духовній семінарії (1902), курсу філософії в монастирі с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.; 1903–04), богослов. студій у монастирі м. Кристинопіль (нині Черво-

ноград Львів. обл.; 1905–06). Довічні обіти склав 27.08.1905. Висвячений на священика 5.08.1906 єпископом К. Чеховичем. Ієромонах у монастирі м. Дрогобич (нині Львів. обл.; 1906–07), духівник у монастирі м. Львів (1908–10), ієромонах у монастирі м. Жовква (нині Львів. обл.; 1910–11), ієромонах у монастирі ЧСВВ, сотрудник пароха й катехит шк. м. Дрогобич (1911–13), монах у монастирі, сотрудник парохії та катехит нар. шк. м. Жовква (1914), ієромонах у монастирі м. Перемишль (1918). Провадив місії та реколекції.

Наприкінці ПСВ покликаний на капелана австр. армії (1918), відтак перейшов до УГА, призначений польовим духівником запільних частин. У складі армії пройшов воєн. кампанію в Галичині та Наддніпрянщині. У 07.1919 рекомендував і забезпечив урядову номінацію о. Й. Жана на польового духівника УГА.

Після роззброєння УГА в 05.1920 залишився на Поділлі для місіонерської праці, але під тиском рад. влади мусив повернутися до Галичини з підірваним здоров'ям.

Ієромонах у монастирі, сотрудник парохії в м. Кристинопіль (1926–29). Захворів на рак легенів.

П. у с. Букова (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.).

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 684. Оп. 1. Спр. 805.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 132, 180–181, 301; Шкраб'юк П. Спогади француза з Квебеку отця Жана, ЧСВВ, як засіб концептуалізації конфесійної та національної ідентичності // Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. 2006. Вип. 28. С. 152–156.

**Руслан Делятинський,
Олег Єрешій**

**МАР
Рудольф**

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. Н. у м. Чернівці. Німець за національністю. В УГА з 19.12.1918.

Наприкінці 12.1918 – четар, команд. сотні в складі 2-го куреня 1-го піх.

МАР Рудольф
стоїть другий справа

полку бойової групи "Щирець" (з 01.1919 – 7-ї Стрий. бригади) УГА. Згодом поручник, команд. 3-го куреня 13-го піх. полку 7-ї Стрий. бригади Стрий. доповнюючої округи. Наприкінці 04.1919 відзначився в боях проти поляків біля м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну) та Миколаїв (обидва нині Львів. обл.). Брав участь у Чортків. офензиві. 7.07.1919 іменований сотником. У серед. 07.1919 перейшов за р. Збруч. 11.1919 – команд. сотні 14-го куреня 7-ї бригади 2-го Галиц. корпусу, 03.1920 – команд. куреня 2-го полку Червоних УСС. У 05.1920 перебував у польс. таборі для військовополонених у с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.).

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 301; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 137, 157; Стецишин Л. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 23, 47, 390–391; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 326; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 279.

Богдан Паска

МАРАК

Богдан-Андрій Іванович

(29.10.1894–1922) – старшина УГА. Брат З. Марака. Н. в с. Тудорів (нині Гу-

сятин. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Випускник філії АГ м. Львів (1914).

У часи ПСВ воював в австро-угор. армії; 10.1917 – фенрих 5-ї роти 79-го піх. полку, 02.1918 – лейтенант скорострільного підрозділу. Служив на Балканах.

Учасник Листопадового чину 1918 в м. Львів; потім воював у полку ім. кн. Льва. 1.01.1919 іменований поручником. Надалі служив персональним референтом у штабі 3-ї Бережан. бригади, деякий час був в. о. нач. штабу бригади. Брав участь у боях під час Чортків. офензиви. Перебував за р. Збруч. У ЧУГА був ад'ютантом командира 3-го стрілец.

МАРАК
Зенон Іванович

полку Червоних УСС. У ході наступу поляків 04–05.1920 в складі невеликої частини 1-ї бригади Червоних УСС відійшов до військ ЧА. Надалі воював у складі Галиц. полку 44-ї д-зії ЧА.

Загинув на Вінниччині.

Лит.: Альманах УНСоюзу за 1978 рік. Джерзі Сіті; Нью-Йорк. С. 37; Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 458, 462, 463, 468; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Нью-Йорк, 1960. С. 142; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 380.

В'ячеслав Карабулькін

МАРАК **Зенон Іванович**

(1896–03.1969) – педагог, старшина УГА. Брат Б.-А. Марака. Н. у м. Чортків (нині Терноп. обл.) у сім'ї священика. Навч. в г-зії м. Бучач (нині Терноп. обл.), у Віден. ун-ті.

Під час ПСВ служив у кавалерії австро-угор. армії, був поранений. Хорунжий УГА. У час існування ГСРР, як комендант м. Чортків, прагнув захистити нас. від більшовиц. репресій, інформував про заходи рад. органів, попереджав про небезпеку.

Згодом працював учителем у корінній Польщі; з 1938 разом з дружиною Іриною вчителювали в с. Ленкі Шляхетські (нині Пйотрков. пов. Лодзин. в-ва), керував шк.

П. і похований у с. Ленкі Шляхетські. 5.10.2018 на будівлі місц. шк. відкрито пам'ятну дошку на честь подружжя М.

Лит.: *Верига В.* Галицька соціалістична советська республіка (1920 р.) // Записки НТШ. Т. 203. Нью-Йорк, 1986. С. 103; *Тищик Б. Й.* Галицька СРР. Львів, 1970. С. 164; *Wiek Nowy.* 1920. 15 Październ.

В'ячеслав Карабулькін

МАРИНОВИЧ **Микола Петрович**

(21.12.1861–26.07.1944) – полковник УГА. Н. у с. Ішків (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї вчителя. Випускник г-зії василіан у м. Бучач (нині Терноп. обл.), австр. офіцерської шк. (1887),

військ. акад-ї м. Вінер-Нойштадт (Австрія; 1898). Старшина піх. полків у м. Тернопіль, Золочів, Стрий (обидва нині Львів. обл.), Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

У роки ПСВ – команд. 30-го піх. полку на Сх. фронті. Після важкого поранення 1916 – на пенсії, проживав у с. Селиська (нині с. Оселя Яворів. р-ну Львів. обл.).

Під час Листопадового чину 1918 вступив до УГА, 1-й військ. комендант Львова, учасник боїв з поляками. Полковник УГА. Згодом на штабних посадах УГА.

З 1920 проживав у м. Галич (нині Івано-Франк. обл.). Брав участь у діяльності комбатант. орг-ції УСС та УГА. У 09.1939–06.1941 перебував у м. Люблін (Польща).

Закатований більшовиками разом зі своєю 73-річною дружиною Казимирою. Обоє поховані на цвинтарі в с. Селиська.

Лит.: Генерал Микола Маринович // До перемоги. Тижневик Військової управи Галичини для добровольців стрілецької дивізії “Галичина”. 1944. 17 серп. Ч. 30. С. 3; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Полковник Микола Маринович // Діло. 1918. 5 падолиста.

Микола Литвин

МАРИНОВИЧ **Степан Миколайович**

(1895–1921) – сотник УГА. Н. в с. Селиська (нині с. Оселя Яворів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї військового, згодом полк. УГА М. Мариновича.

Після переходу УГА за р. Збруч у 07.1919 був команд. 10-ї бригади. У 04.1920 потрапив у польс. полон. Перебував у таборі м. Тухоля (Польща). Учасник польс.-рад. війни 1920.

Лит.: *Вішка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 67;

Меморіальна дошка, присвячена Миколі МАРИНОВИЧУ на вул. Соборна, 6 у м. Львів

Генерал Микола Маринович // До перемоги. Тижневик Військової управи Галичини для добровольців стрілецької дивізії "Галичина". 1944. 17 серп. Ч. 30. С. 3; Сотник УГА Степан Маринович. Відійшов у вічність на 26 році життя на Великій Україні // Український вістник. 1921. 25 серп. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 118–119.

Микола Вітенко

МАРИСЮК

Осип Кирилович

(28.03.1885–19.07.1919) – правник, поручник УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї службовця. Випускник г-зії м. Золочів (1905). Студіював право у Львів. ун-ті. Працював у повітов. судах на Львівщині.

Під час ПСВ, як старшина австро-угор. армії, воював на фронті; іменованний надпоручником. Від поч. 1919 – в УГА, команд. сотні в 4-й бригаді.

П. від бойового поранення в шпиталі м-ка Скала (нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.).

Лит.: Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 12; Sprawozdanie Dyrekcji С. К. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1905. Złoczów, 1906. S. 61.

Петро Гуцал

МАРИЧ

Дмитро Степанович

(1896–25.04.1920) – четар УГА. Н. у с. Пнів (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув середню освіту.

Учасник ПСВ. Вояк 1-го полку УСС. Нагороджений бронз. медаллю "За хоробрість". З 11.1918 – в УГА, старшина 4-ї бригади.

Загинув у бою з червоноармійцями біля м. Вінниця.

Лит.: Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 12; *Сіреджук П.* Галицька Гуцульщина у Великій війні 1914–1918 рр. Косів, 2016. С. 396; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 114.

Петро Сіреджук

МАРИТЧАК

Олександр Михайлович

(псевд.: О. Орлич; 18.09.1887–02.10.1981) – правник, держ. і громад.-політ. діяч. Брат Т. Марітчака. Н. в м. Стрий (нині Львів. обл.). Випускник г-зії м. Ясло (нині Польща). Навч. на правн. ф-тах ун-тів м. Львів і Грац (Австрія). Вивчав міжнар. право. 1910 захистив докторат із права.

До поч. ПСВ працював адвокатом у м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.), де 1.09.1918 відкрив власну адвокат. канцелярію. Разом із С. Онишкевичем встановлював укр. владу в Рудецькому пов. Повітов. комісар ЗУНР. Чл. УНРади. З 1920 – радник військ.-санітарної місії при посольстві УНР у м. Відень. З 1921 – нач. відділу ДСВНС в екзильному уряді ЗУНР. Співзасн., ген. секретар ЗУТЛН.

1923 повернувся до м. Львів. Працював у власній адвокат. канцелярії. Чл. Союзу укр. адвокатів (1924–39). Налігав до Віділу Адвокатської палати в м. Львів. 1925 читав лекції в Укр. таємному ун-ті. Чл. УНДО з 1925, належав до ЦК УНДО. Виступав оборонцем у низці політ. процесів проти членів УВО, ОУН, укр. політ. партій і громад. орг-цій (2–5.03.1931 захищав інтереси чл. УНДО С. Біляка, 15–22.04.1931 – колиш. посла до сейму Польщі І. Ліщинського; 17–22.12.1932 разом з В. Старосольським був адвокатом В. Біласа на "процесі Біласа і Данилишина"; 10–11.1933 – адвокат М. Лемика).

Неодноразовий учасник міжнар. конгресів у справах національностей у м. Ліон (Франція), Женева (Швейцарія), Стокгольм (Швеція), де виступав з доповідями про становище нацменшин у Польщі. Кілька разів був арештований польс. поліцією.

Очололював каф-ру 2.12.1939–25.06.1941 міжнар. права Львів. ун-ту. 30.06.1941 долучився до творення Укр. д-ви. Заст. міністра закорд. справ у Тимчасовому держ. правлінні, очолюваному Я. Стецьком. Голова Львів. обл. управління. З 1.01.1942 продовжив адвокат. роботу.

У 03.1944 виїхав до Німеччини. Працював адвокатом українців, які перебували в ДП м. Аугсбург (нині ФРН). З 1946 викладав право в Укр. високій

МАРИТЧАК
Олександр
Михайлович

екон. шк. в м. Мюнхен (нині ФРН). У 10.1949 виїхав до США, проживав у м. Детройт. Долучився до укр. громад. життя. Чл. Орг-ції Укр. визвол. фронту. Очолював відділ місц. т-ва "Самопоміч". Редагував час. "Детройтські Вісті".

П. у м. Детройт, де й похований на цвинтарі Маунт Олівет.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 157, 187, 197, 203, 303–321, 382, 452, 458, 486, 608, 615, 618, 648, 653, 660–669, 679; Т. 5. Кн. 1. С. 776; Т. 5. Кн. 2. С. 702, 704; Т. 5. Кн. 3. С. 26, 85, 458–460, 521, 677, 678; Помер сл. п. проф. д-р Олександр Марітчак // Свобода. 1981. 6 жовт. Ч. 188. С. 1; Свобода В. Творча людина (Олександр Марітчак) // Свобода. 1977. 20 верес. Ч. 205. С. 2; Сл. п. проф. д-р Олександр Марітчак // Свобода. 1981. 7 жовт. Ч. 189. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 33–34.

Микола Вітенко, Ігор Соляр

МАРІТЧАК

Теодор Михайлович

(20.02.1894–13.02.1951) – письменник, хорунжий УГА, громад. діяч. Брат О. Марітчака. Н. в м. Яворів (нині Львів.

обл.) в сім'ї податкового інспектора М. Марітчака та А. Німців. Батько був одним з чільних діячів укр. руху на

Лемківщині, засн. і головою повітов. філії "Просвіти" м. Ясло (нині Польща). 1905–13 навч. у польс. г-зії м. Ясло.

З поч. РСВ мобілізований до армії. Закінчив 3-місячний старшин. курси, був іменований кадетом-аспірантом; служив у Краків. військ. команді, з 08.1918 – у м. Бохня (нині Польща) в сотенній канцелярії запасної сотні вояків, які поверталися з рос. полону. 6.09.1918 отримав у губерн. військ. суді в м. Люблін (нині Польща) призначення слідчим губерн. інспекторату Люблін у м. Холм, куди прибув 6.10.1918.

У м. Жовква (нині Львів. обл.) 6.11.1918 став на службу в УГА як однорічний десятник; придільений до 2-ї чети 2-ї сотні добровольців, 12.11.1918 – до 1-ї сотні добровольців (команд. пор. І. Затварський). У складі загону з 3 сотень, 1 скоростріла й похідної кухні вирушив 19.11.1918 на допомогу укр. силам у м. Львів. 21.11.1918 вступив у бій з поляками біля Чортівської Скали неподалік м. Винники (нині Львів. обл.), примусивши ворога відступити. Після відходу укр. військ зі Львова та їх реорг-ції в с. Куровичі (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) 25.11.1918 був придільений до 1-ї чети 3-ї сотні 1-го бойового куреня (команд. от. В. Черський) 1-го полку піхоти ім. кн. Льва, який 30.11.1918 вирушив на Львів. Через хворобу серця після місяця боїв 31.12.1918 відправлений у тил до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Згодом воював у складі 2-го корпусу, брав участь у Чортків. офензиви, зокр. у звільненні від поляків м. Березани (нині Терноп. обл.) 21.06.1919. Іменованний хорунжим. Воював на протипольс. фронті в складі 1-ї бригади УСС.

10.05.1920 інтернований поляками біля м. Немирів (нині Вінниц. обл.). Включений як діловод до штабу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. Наприкінці 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса покинув протибільшовиц. фронт і перейшов на тер. ЧСР. З 10.09.1920 інтернований у таборі м. Ліберець. Зумів виїхати до родини в м. Відень, де працював у штаті екзильного уряду ЗУНР (до 31.12.1922). З 23.01.1922 – чл.-засн. ЗУТЛН.

Завершив навч. у Віден. ун-ті, отримуючи матеріальну підтримку Т-ва прихильників освіти у Відні. Чл. та голова укр. акад. т-ва "Січ" у Відні. Як голова т-ва "Січ" разом з очільником Т-ва прихильників освіти С. Дністрянським 30.12.1922 підписав заклик до земляків з проханням надати негайну матеріальну допомогу укр. студентам у Австрії, позбавленим засобів до існування. У 05.1923 М. та С. Дністрянський звернулися до укр. громадянства з закликом допомогти в побудові Укр. студент. дому у Відні, де можна було надати притулок 80 потребуючим студентам і розмістити публічну укр. б-ку т-ва "Січ".

Автор фундаментальної праці про минуле віден. акад. т-ва "Січ", опубл. в редактованому ним ювіл. зб. (1932). Допишував час. "Український Філятеліст" (Відень). У 2-й пол. 1930-х надрукував у час. ЛЧК низку спогадів про бої під Львовом, Чортків. офензиву, розрив УГА з більшовиками тощо. Рукописні щоденники М. періоду 1918–20 втрачено.

До 1942 мешкав у Відні. Згодом – у м. Сянок (нині Польща). У місц. г-зії працював відомий укр. науковець М. Бажалук, з дочкою якого Іванною М. одружився. 1944 утік від польс. терору разом з родиною Бажалуків із Сянока до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), де працював бухгалтером млина.

П. у м. Станіслав, де й похований на центр. цвинтарі. Могила не збереглася.

Тв.: *Марітчак Т.* Бережани взяті // ЛЧК. 1938. Ч. 9. С. 9–10; *Його ж.* В десятиліття "Українського Філятеліста" // Український Філятеліст. 1934. Ч. 11–12; *Його ж.* Минуле віденської "Січі" // Над синім Дунаєм. Ювілейний збірник українського академічного Товариства "Січ" у Відні. Відень, 1932. С. 137–164; *Його ж.* Між двома фронтами. Остання реорганізація 1-ої бригади (б. II Корпусу) // ЛЧК. 1938. Ч. 6. С. 3–6; *Його ж.* На переломі. Щоденник підхорунжого з 1918 року // ЛЧК. 1936. Ч. 1. С. 16–19; Ч. 2. С. 21–22; Ч. 3. С. 20–23; Ч. 4. С. 19–21; Ч. 5. С. 14–16; Ч. 6. С. 18–21; *Його ж.* Останні дні II Корпусу. Декілька завваг з приводу спомину о. І. Бобиляка // ЛЧК. 1936. Ч. 3. С. 4–6; *Його ж.* От. Волощук

про чортківську офензиву // ЛЧК. 1937. Ч. 3. С. 3–7; Ч. 4. С. 9–14; *Його ж.* Часопис для війська "Козацький голос", 1919 р. // ЛЧК. 1938. Ч. 3. С. 3–4.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 1075. Оп. 2. Спр. 58. Арк. 123–124 зв.

Лит.: Від Українського Товариства Прихильників Освіти у Відні. (Поклик) // Свобода. 1923. 19 січ.; Відень (Маланчин вечір) // Діло. 1925. 29 січ.; До приятелів молоді! (Поклик віденських українських товариств) // Свобода. 1923. 24 черв.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 646; Т. 5. Кн. 3. Івано-Франківськ, 2013. С. 26; Нитки традиції (У 75-річчя віденської Січі) // Наші дні. 1943. 1 черв.; *Шанковський Л.* Нарис української воєнної історіографії // Український Історик. 1973. Ч. 3–4 (39–40). С. 113–126.

Володимир Старик

МАРІЯШ Григорій Григорович

(04.02.1880–04.11.1954) – інж., депутат УНРади ЗУНР, громад.-політ. діяч. Н. у с. Забойки (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. 1891–99 навч. в г-зії м. Тернопіль. Природничі науки студіював на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Через "сецесію" перевівся (1901) до Краків. ун-ту (Польща), де після завершення вищих студій (1904) залишився на каф-рі органічної хімії. Змушений полишити фах науковця через участь у соціал-демократ. русі. Від 1905 проживав у м. Львів, працював інж.-хіміком у госп. установах.

На поч. ПСВ виїхав до Австрії. Від 1917 проживав і працював у м. Дрогобич (нині Львів. обл.). Став чільним діячем УСДП Галичини. Від неї на поч. 01.1919 увійшов до складу УНРади ЗУНР, брав участь у засіданнях парламенту в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Призначений урядом ЗУНР уповноваженим з торгівлі пальним (кер. держ. "відбензинярні") у Дрогобиці, окрузі. Виїжджав з торг. місією до м. Будапешт (Угорщина) і Відень (Австрія). 3 літа 1919 проживав у Відні.

1923 повернувся до м. Львів. Викладав органічну й неорганічну хімію в Укр. таємному ун-ті. Згодом відкрив власну ф-ку маргарину “Кумор”, пізніше й підприємство косметики “Пегас”. Продовжував діяльність в УСДП, належав до її ЦК. Меценат різних укр. т-в.

Після поч. ДСВ 1939 перебував у м. Варшава (Польща); був чл. Укр. громад. к-ту, що опікувався біженцями з різних р-нів Польщі. Восени 1941 переїхав до м. Тернопіль, де 1942 протягом певного часу очолював Укр. окруж. к-т, потім працював у його стр-рах.

На поч. 1944 виїхав на Захід. Через Австрію прибув до Німеччини; перебував у ДП, згодом осів у м. Любек (нині земля Шлезвіг-Гольштейн, Німеччина). Продовжував брати участь в укр. громад.-політ. житті, зокр. співпрацював з урядом УНР в еміграції.

П. у м. Любек.

Літ.: Гуцал П. З. Маріяш Григорій Григорович // ЕСУ. Т. 18. К., 2017. С. 213; Данченко П. Д-р інж. Григорій Григорович Маріяш // Українські вісті. (Новий Ульм). 1954. Ч. 92.

Петро Гуцал

МАРКИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. Протягом свого існування ЗУНР випускала власні поштові марки, які внесено до розділів офіц. знаків у провідних міжнар. філателістичних каталогах. Ці марки є важливим істор. джерелом, дозволяють отримати інформацію про фінансове й екон. становище д-ви, встановити достовірність, датування і локалізацію письмових джерел, які ними супроводжуються.

19.12.1918, під час перебування РДС ЗУНР у м. Тернопіль, затверджено розпорядок держ. секретаря пошт і телеграфів “В справі написів і урядових печатей”, за яким кер-во пошти мало “усунути давні австрійські емблеми і написи та заступити їх нововведеними емблемами та написами”, зразки яких наведено в § 1 та § 3 документа. Проте урядовим стр-рам ЗУНР, через низку об’єктивних і суб’єктивних причин, не вдалося остаточно розв’язати проблеми забезпечення поштових урядів

марками власного виготовлення. У 11.1918–07.1919 в поштовому обігу перебували австро-угор. марки, виготовлені до Листопадового чину, з наддруками назви нової д-ви “УКР.Н.Р.”; “Пошта УКР.Н.Р.”; “З.У.Н.Р.” та зміни номіналів. Це свідчить про екон. кризу в д-ві, через яку доводилося використовувати наявні поштові марки.

У перші місяці існування ЗУНР виготовлення власних марок не було організаційно налагоджено, що призвело до безконтрольності самого процесу й часто самовільного випуску марок місц. повітов. поштовими урядами. Протягом усього часу існування ЗУНР її владним стр-рам вдалося здійснити 8 випусків марок. У 11.1918–07.1919 на тер. ЗУНР (ЗОУНР) вийшли: 1 “львівський” випуск (місце вид. – м. Львів; точну кількість виготовлених марок не встановлено), 2 “коломийські” випуски (місце вид. – м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.); заг. кількість – 27756 штук та 15 тис. спец. рекомендаційних марок), 3 “станіславівські” випуски (місце вид. – м. Станіславів (нині Івано-Франківськ); заг. кількість – 76 штук).

Марки “львівського” вип. (20.11.1918) – це надпечатка ручним металевим штемпелем у 8-кутній рамці міськ. герба Львова і назви нової д-ви: “Західно Укр. Народна Республіка” чорною фарбою на 4 австр. поштових марках; були в обігу 2 дні в м. Львів, пізніше деякий час у м. Станіславів, Ходорів (нині Львів. обл.) та Коломия. Виготовлення таких марок на побажання громадськості було санкціоновано представником держ. секретаря пошт і телеграфів ЗУНР В. Гловацьким.

Марки “коломийських” випусків (12.12.1918; 14.01 і 19.03.1919) – типографічна надпечатка чорною фарбою у 2 рядки “Укр. Н. Р.” і нового номіналу без зазначення валюти на 4 австр. марках. Також випущені беззубцеві реєстраційні наклейки для рекомендованих листів з наддруком вартості в сотиках на рожевому папері. 3.12.1918 кер. відділу пошт і телеграфів Коломий. повітов. комісаріату М. Івасок звернувся з офіц. листом до місц. повітов. комісара І. Стрийського з проханням дати дозвіл

ЗРАЗКИ ВИПУСКІВ МАРОК ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

“Коломийський” випуск (1918)

2-й “станиславівський випуск” (1919)

3-й “станиславівський випуск” (1919)

1-й “віденський випуск” (1919)

2-й “віденський випуск” (1919)

на виготовлення марок ЗУНР із зазначенням їх нової вартості шляхом друкування на австр. марках назви укр. д-ви. 5.12.1918 ОВК м. Коломия (командант от. Т. Примак) видала розпорядок про випуск і запровадження в поштовий обіг нових марок способом, зазначеним у листі М. Івасюка. Їх виготовлення здійснювалося в друкарні В. Бравнера; призначалися для використання на тер. Коломий. військ. округу.

Перший “станиславівський” випуск (18.03.1919) – типографічні надпечат-

ки чорною фарбою в 3 рядки “Пошта Укр. Н. Реп.” і найменування валюти на 19 австр. марках; наприкінці 04.1919 здійснено повторний випуск – типографічна надпечатка чорною фарбою на десяти австр. поштових і одній доплатній марках та одній марці польової пошти. Від попереднього випуску відрізнялися наявністю у верхній частині 2 горизонтальних ліній, відсутністю зірочок і розриванням складів у назві валюти: “ша-гів”. Другий “станиславівський” випуск (5.05.1919) – типографічний над-

“Львівський випуск” (1918)

друк чорною фарбою в 3 рядки "Пошта Укр. Н. Реп." і найменування валюти на 12 доплатних марках Боснії. Пізніше були надпечатані 23 марки польової пошти Австро-Угорщини. Третій "станиславівський" випуск (9–12.05.1919) – типографічна надпечатка чорною фарбою у 2 рядки "Пошта Укр. Н. Реп." і нової вартості на 7 марках польової пошти Австро-Угорщини, а 12.07.1919 – на 2 доплатних марках Австрії.

1919 урядом ЗОУНР були замовлені в Держ. типографії Австрії 2 випуски марок із оригінальними малюнками. Перший випуск включав 3 беззубцеві поштові марки номіналом 10, 20 і 50 сотиків, а також 2 зубцеві номіналом в 1 і 10 корон. На марках зображено комбінацію з гербів УНР, Києва та Львова, дано напис "Українська Народня Республіка 3. О.". Другий випуск складався з 12 марок. На чотирьох було зображено архангела Михаїла (герб Києва), на ін. – галиц. лев (герб Львова); номінал від 5 сотиків до 3 корон; напис: "Українська Народня Республіка Західня область". Проте на момент виконання замовлення (05.1919) ЗОУНР втратила більшість тер., тому марки не було введено в поштовий обіг; більшу частину їх тиражу ліквідовано.

Літ.: Адамович С., Великочий В. Марки ЗУНР як джерело до вивчення її історії // *Нова політика*. 1998. № 5. С. 13–17; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 824–829; *Чернявський І.* Історія коломийських поштових марок. Коломия, 1928; *Чигиринець А.* Поштові марки України 1918–1943. Історія, короткий часопис та класифікація // *Галфіл вісник*. Науково-популярний часопис Львівської Крайової Організації Українського філателістичного товариства імені академіка Агатангела Кримського. 1994. Ч. 2–3. С. 21–28.

Сергій Адамович

МАРКІВ

Варфоломій Осипович

(12.08.1888–24.04.1920) – старшина УГА. Н. у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї шевця. Навч.

в укр. г-зіях м. Тернопіль (1901–06) і Перемишль (нині Польща; 1906–09), на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Після завершення вищих студій відбував однорічну військ. службу.

З поч. ПСВ воював в австро-угор. армії на різних фронтах, став лейтенантом. В УГА – від 11.1918; 1.01.1919 отримав військ. звання поручника. Служив спочатку в Золочів. ОВК, потім у фронтових частинах; після переходу за р. Збруч – у Команді етапу армії.

Загинув у бою з більшовиц. підрозділом на Поділлі.

Літ.: Жалібна книга. Поіменний спис поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 12; Звідомлення Виділу "Кружка родичів" при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–36 з альманахом "З юних днів весни" з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 136; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 304.

Петро Гуцал

МАРКІВ

Микола

(1899–09.10.1933) – військ. діяч, стрілець УГА. Н. у с. Цінева (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.).

Брав участь у ПСВ в складі австр. армії. 1918 вступив до УГА. У бою в с. Малечковичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) потрапив у польс. полон. Перебував у тюрмі "Бригідки" м. Львів, таборах для військовополонених у м. Вадовіце та Модлін (обидва нині Польща). У 01.1921 повернувся до рідного села. Працював у місц. укр. т-вах і кооперативах.

П. і похований у с. Цінева.

Літ.: По смертні згадки // ЛЧК. 1935. Ч. 9. С. 22.

Богдан Паска

МАРКОВЕЦЬКИЙ

Ілько Іванович

(31.07.1893–28.12.1918) – четар УГА. Н. у с. Пнів (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). 1914 завершив студії в укр. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, іменований лейтенантом (четарем). До УГА вступив у 11.1918. Служив у стаційному курені.

Загинув у бою з поляками біля ст. Персенківка (нині в складі Сихів. р-ну м. Львів).

Літ.: Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 12; *Сіреджук П.* Галицька Гуцульщина у Великій війні 1914–1918 рр. Косів, 2016. С. 39б; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпеґ, 1968. С. 74.

Петро Сіреджук

МА́РКУС

Яким

(д. н. н. – 01.02.1939) – селянин, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Жулин (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Заможний господар у родинному селі. Діяч УРП. Співробітник посла до австр. парламенту Є. Олесницького. Голова читальні т-ва “Просвіта” в Жулині.

Чл. повітової ради від сільс. громад у м. Стрий (нині Львів. обл.; 1914–18). Делегат до УНРади від Стрий. пов. 01–05.1919 у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); належав у ній до радикального клубу. Чл. Гол. управи УРП (1919).

П. у с. Жулин.

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 62, 76, 181.

Олег Павлишин

МАРТИНÉЦЬ

Гнат Михайлович

(25.06.1882–05.12.1968) – держ., освіт. і громад. діяч, повітов. комісар ЗУНР у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї управителя нар. шк. Навч. у класичних г-зіях м. Стрий (нині Львів. обл.) та Перемишль (нині Польща). Випускник Львів. ун-ту (1909). До 1911 – учитель укр. г-зії м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), до 1914 – АГ м. Львів.

З поч. ПСВ – капітан австро-угор. армії. Воював на Сх. фронті. У 06.1915 поранений. Після лікування – рільничий референт Окружної команди,

комендант м. Володимир-Волинський (нині Волин. обл.). 1915–17 – посадник міста. Організатор укр. нар. шкільництва на Волині. Відкрив у м. Володимир-Волинський укр. шк. ім. Т. Шевченка.

Навесні 1918 переведений офіцером постачання 3-ї австро-угор. армії у м. Снятин. 11.1918–07.1919 – комісар ЗУНР Снятин. пов. На його заклик у місті 24.11.1918 проведено збори вчителів краю, сформовано Снятин. повітову шкільну раду. Організував заг. і часткову мобілізацію чоловіків 1883–1901 р. н. Снятин. пов. (12.1918, 05.1919). Долучився до орг-ції збору амуніції для воїнів УГА. Під час рум. окупації Покуття (05–08.1919) – староста Городенківського пов.

Після зайняття Галичини Польщею повернувся до викладацької діяльності. Від серед. 1920-х проживав у м. Самбір (нині Львів. обл.). На поч. ДСВ 1939 переїхав до нім. зони окупації в м. Сянок (Польща). 1941–44 – дир. Самбір. учител. семінарії.

У 07.1944 емігрував до Німеччини. З 1953 проживав у м. Мюнхен (нині ФРН). Очолював Укр. християн. рух у Німеччині, секретар управи Об'єднання ветеранів УГА, голова Комісії допомоги укр. студентству в Німеччині. 1962 нагороджений Папським Лицарським орденом Св. Сільвестра Папи.

П. у м. Мюнхен.

Літ.: Бажанський М. Вічно житимуть... Постаті від зарання історії, аждо найновіших часів: Біографічний словник. Дітройт, 1984. С. 273–274; *Королько А.* В обіймах злуки... Снятинщина у роки національно-визвольних змагань західних українців (1918–1919 рр.) // Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці, 2012. Вип. 607–609. С. 82–92; *Тумів І.* Мартинець Гнат // ЕСУ. Т. 19. К., 2018.

Степан Борчук

МАРТИНÉЦЬ

Михайло Петрович

(1859–08.06.1919) – інж. лісівництва, держ. секретар земельних справ ЗУНР. Н. в м. Солотвин (нині смт Богородчан.

МАРТИНЕЦЬ
Гнат Михайлович

МАРТИНЕЦЬ
Теодор Михайлович

р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник політех.шк.м.Львіві Віден.ун-ту.1900–14 – кер. міністерського відділу регуляції гірських потоків у Галичині з осідком у м. Самбір (нині Львів. обл.), радник Віден. імператорського двору. 1916–18 – кер. Централі відбудови краю у Львові. Автор праць із проблем регулювання гірських потоків, зокр. монографії про методи б-би з розливами гірських річок; визнаний фахівець у цій галузі.

Учасник Листопадового чину, з 12.11.1918 – заст. держ. секретаря публічних робіт, з 12.1918 – держ. секретар земельних справ ЗУНР, працював у комісії з підготовки закону про земельну реформу. Йому підпорядковувалися спочатку “рільничі референти” при держ. повітов. комісаріатах, згодом утворено окремі відділи – “уряди”, діяли також повітові земельні комісії. 19.01.1919 за участю М. видано спільний обіжник ДСЗС і ДСВНС щодо орг-ції роботи повітов. комісарів, 21.02.1919 – розпорядження “Про примусове використання землі в 1919 р.” Співатор проекту закону “Основи земельної реформи”, схваленого комісією УНРади 7.03.1919, затвердженого 14.04.1919 закону про аграрну реформу в ЗОУНР. Під час відступу УГА з Галичини намагався перейти до ЧСР, схоплений біля с. Прислоп (нині с. Луквиця Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) польс. жовнірами.

Розстріляний без суду (серед страчених – його зять, адвокатський канд. В. Падох, повітов. комісар Турківщини В. Ріпецький, І. Сілецький і його син Степан) у с. Манява (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Похований у с. Луквиця. 1992 на могилі М. встановлено пам’ятник (скульп. В. Довбенюк).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія. / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009; Календар товариства “Просвіта” на 1921 рік. Львів, 1920;

Макух І. На народній службі. Детройт, 1958; *Патер І.* Мартинець Михайло Петрович // ЕСУ. Т. 19. К., 2018; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; Encyclopaedia of Ukraine. Vol. 3. Toronto; Buffalo; L., 1993.

Іван Патер

МАРТИНЕЦЬ **Теодор Михайлович**

(22.02.1893–04.1940) – правник, сотник УГА, кооп. діяч, меценат. Н. у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). Випускник Станиславів. укр. г-зії (1914), правн. ф-ту Львів. ун-ту.

У званні поручника австро-угор. армії воював на Італ. фронті, був поранений; після лікування переведений до м. Львів у 41-й супровідний курінь. Увійшов до складу таємного ЦВК. У ніч на 1.11.1918 за наказом Д. Вітовського роззброїв австр. частини куреня на вул. Зиблікевича в м. Львів; організував укр. військ. команду, котра взяла під контроль ратушу й підняла над Львовом синьо-жовтий прапор. У званні сотника УГА воював з поляками, перейшов р. Збруч, пережив “чотирикутник смерті”.

Повернувся до Галичини, здобув фах правника в Укр. таємному ун-ті у Львові, тут же працював у Земельному банку. 1929 – відп. ред. ж. ЛЧК (числа 1 і 2). З відкриттям філії Земельного банку в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) став її дир., очолював до 09.1939. Вів громад. діяльність, чл. Виділу місц. “Просвіти”, “Рідної школи”; надавав меценатську підтримку укр. футбольній команді “Пролом”.

Після рад. окупації заарештований 9.11.1939 співробітниками НКВС УРСР, утримувався у в’язниці м. Станиславів. Страчений без суду на підставі секретної постанови Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; *Романів О., Федущак І.* Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 87; Україн-

ська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Степан Кобута, Лариса Кобута

МАРТИНОВИЧ

Іван

(18.01.1891–07.09.1978) – старшина УГА.

Після завершення визвол. змагань – лісничий у с. Старява (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.). Після ДСВ виїхав до США.

П. і похований у м. Грейт Медовс (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Бл. п. Іван Мартинович // Свобода. 1978. 15 верес. Ч. 198. С. 3.

Микола Вітенко

МАРТИНОВИЧ

Микола-Омелян

(д. і м. н. і с. н.) – отаман УГА. Командант запасного куреня Чортківської ОВК. У 04.1919 керував оборонною військ. групою, яка творила разом з групами от. А. Ляєра й от. В. Оробка побічний фронт УГА проти ЧА на р. Збруч поблизу м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.). Учасник Чортків. офензиви. На поч. 06.1919 група М. включена до 9-ї Белз. бригади УГА, з 9.06.1919 – команд. цієї бригади. 13.06.1919 звільнив від поляків м. Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). 14.06.1919 отримав завдання під час подальшого наступу сформувати нову 21-шу бригаду. 16.06.1919 призначений командантом військ. групи, що включала 21-шу Збараз. бригаду; отримав завдання наступати на м. Збараж, Залізці (нині смт Зборів. р-ну, обидва Терноп. обл.) та Броди (нині Львів. обл.). В умовах відсутності польс. військ на правому березі р. Серет зупинився на відпочинок у м. Тернопіль у той час, коли його група здійснювала небезпечний марш уздовж колиш. австро-рос. кордону. 16.06.1919 усунутий з посади за наказом команд. 1-го корпусу О. Микитки. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ.

У 04.1920 заарештований більшовиками. Зумів утекти з поїзда, яким перевозили старшин УГА із с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ) до м. Архангельськ (нині РФ).

Подальша доля невідома.

Лит.: Дедик О. Чортківська офензива. Ч. 1. Львів, 2015. С. 84, 151; Ч. 2. Львів, 2015. С. 27, 36; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 334, 450; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 83; Чорногірський О. Український Катин // Свобода. 1951. 5 груд. Ч. 283. С. 2; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 31, 138, 279, 297.

Богдан Паска

МАРТИНЮК

Григорій

(1892 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Здобув середню освіту.

У 01.1919 вступив до УГА. Воював у армії. групі ген. А. Кравса. Перебував у таборі інтернованих укр. вояків і старшин м. Йозефов (Чехія).

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. Р–3521. Оп. 2. Спр. 60. Арк. 91.

Петро Сіреджук

МАРТИНЮК

Ілля (Ілько) Сильвестрович

(21.07.1869 – д. і м. с. н.) – генерал-хорунжий ДА УНР. Н. у Волин. губ. в сел. сім'ї. Закінчив 7 кл. класичної г-зії м. Київ. 10.07.1888 вступив до 129-го піх. Бессараб. полку. 16.09.1888 зарахований юнкером до Київ. піх. юнкер. уч-ща, яке закінчив 1890. Призначений підпоручиком до 43-го піх. Охотського полку (м. Луцьк). 1894 і 1895 успішно складав іспити до Миколаїв. акад-ї Ген. штабу, але через відсутність вакансій не був зарахований. 12.10.1900 зарахований на геодезичне відділення Миколаїв. акад-ї Ген. штабу. 3.09.1902 закінчив 2 кл. акад-ї за 2-м розрядом без приділення до Ген. штабу; повернувся до свого полку. 3 21.07.1904 – капітан. 18.11.1904–19.05.1905 тимчасово виконував обов'язки команд. 54-го піх. запасного батальйону. 3 21.05.1907 – підполковник. 3 23.11.1908 – команд. 1-го батальйону 43-го піх. Охотського

МАРТОС
Борис Миколайович

полку. 5.10.1913 підвищений до звання полковника.

На поч. ПСВ – команд. 43-го піх. Охотського полку рос. армії. З 30.11.1914 – команд. 44-го піх. Камчатського полку. З 16.11.1916 – нач. 1-ї піх. Заамур. прикордонної д-зії. З 15.08.1917 – нач. 159-ї піх. д-зії. У ході ПСВ нагороджений найвищими військ. нагородами Рос. імперії. Останнє звання у рос. армії – генерал-майор.

З кін. 03.1918 – чл. комісії зі створення укр. армії. Від 17.04.1918 – нач. 4-го Київ. корпусу Армії УНР. З 20.08.1918 – у розпорядженні Військ. мін-ва УД. Ген. хорунжий Армії УД. З 5.01.1919 – нач. 4-го Київ. корпусу ДА УНР. З 5.04.1919 – нач. Сірожупанного корпусу ДА УНР. Після спроби перевороту от. В. Оскільки призначений команд. 1-го корпусу ДА УНР замість П. Єрошевича. 17.05.1919 у результаті наступу армії Галлера на Волині потрапив до польс. полону в м. Луцьк. Невдачі ДА УНР на Волині під тиском поляків ускладнили стратегічне становище УГА і ЗУНР, створили умови для окупації Сх. Галичини армією Галлера. Невдовзі М. звільнений з табору, проживав у м. Варшава, згодом – у м. Луцьк. Наприкінці 10.1920 знову захований до ДА УНР. З 6.11.1920 – викл. тактики Кам'янецької спільної юнацької шк. Перебував у таборі для інтернованих укр. вояків м. Ланьцут (Польща); з 6.07.1921 виконував обов'язки декана військ. ф-ту Укр. нар. ун-ту, ств. в таборі. У 03.1922 виїхав до Варшави. У 08.1922 повернувся до м. Київ. 4.04.1935 заарештований за “поширення контрреволюційних чуток”, але 17.05.1935 звільнений. Подальша доля невідома.

Лит.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 317, 321; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). К., 2007. С. 270; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 154.

Богдан Паска

МАРТИНЮК

Темістокль Юрійович

(11.02.1899–1919) – хорунжий УГА, четар Буковин. куреня (БК) ДА УНР. Н. в

с. Мамаївці Нові (нині Мамаївці Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї вчителя нар. шк. Ю. Мартинюка й К. Ботушанської. 1908–14 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці.

1915 вступив до війська як однорічний доброволець, воював на Італ. фронті в складі 22-го полку піхоти як однорічний десятник. З 12.1917 служив у військ. корпусі в Чернівцях як титулярний єфрейтор. Закінчив гімназійні студії за скороченою процедурою для фронтівиків, записався до Чернів. ун-ту. Чл. укр. акад. т-ва “Запороже” в Чернівцях. Після розпаду Австро-Угор. монархії та окупації Буковини рум. військом на поч. 1919 перебрався на тер. ЗУНР, став хорунжим УГА. Служив старшиною постачання в штабі Буковин. полку в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.; команд. от. М. Топущак). У БК, сформованому внаслідок реформування полку наприкінці 05.1919, спершу служив у старшин. четі (команд. пор. М. Горнштайн). Згодом брав участь у всіх боях БК з більшовиками на Наддніпрянщині як четар 2-ї сотні, починаючи від боїв за м. Дунаївці (нині Хмельн. обл.). Влітку 1919 поранений у бою під м. Копайгород (нині смт Бар. р-ну Вінниц. обл.).

П. у шпиталі м. Нова Ушиця (нині смт Хмельн. обл.), де й похований.

Лит.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.). Одеса, 2008. С. 1042, 1053; *Емга*. Буковинський Курінь // Час. 1933. 23 квіт.; 16 черв.; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 14 берез.; 19 трав.

Володимир Старик

МА́РТОС

Борис Миколайович

(20.05.1879–19.09.1977) – учений-економіст, кооп., громад., політ., держ. діяч. Н. у м. Градизьк (нині смт Глобин. р-ну Полтав. обл.). Походив зі старовинного козац. роду Мартосів. Випускник Лубен. г-зії (1897) та мат. ф-ту Харків. ун-ту (1908). Був чл. укр. студент. громади м. Харків. 1906–10 викладав на вищих курсах і в г-зях Харкова. Спів-

працював з РУП. За політ. діяльність позбавлений права пед. практики. Чл. УСДРП, співавтор програми партії. 1910–13 працював у кооп. орг-ціях на Волині й Кубані, 1913–17 – інспектор кооперації Полтав. губерні. земства, організатор кооп. т-ва, голова ради Дніпровського союзу споживчих т-в.

1917 – чл. УЦР та Малої Ради від УСДРП. Належав до ЦК Сел. спілки (заст. голови). З 17.06.1917 – ген. секретар земельних справ у першому складі Ген. Секретаріату УЦР. Один з авторів земельного закону УЦР. Був ред. друкованого органу УСДПР “Воля”. 1918 очолив орг. комісію щодо скликання Всеукр. кооп. з’їзду в м. Київ, став головою Укр. кооп. к-ту, очолив наглядову раду “Дніпросоюзу”. Викладав у Київ. комерц. ін-ті. З 12.1918 – міністр продовольчих справ, 9.04–27.08.1919 – міністр фінансів і голова РНМ УНР.

1920 емігрував до Німеччини, згодом до ЧСР. Один з організаторів і проф. Укр. госп. акад-ї м. Подебради (нині Чехія; 1924), дир. Укр. тех.-госп. ін-ту (1936–38). 1945 переїхав до Мюнхен (нині ФРН), де став засн. і ректором Укр. вищої шк. економіки (1945–49), викладав в Укр. госп. ін-ті м. Регенсбург (нині ФРН; 1945–52), працював в Ін-ті з вивчення СРСР (1954–58). Був активним учасником низки кооп. з’їздів у Зх. Європі. З 1951 проживав у Швейцарії, з 1958 – у США. Чл. УВАН (1948), НТШ (1948). Автор наук. праць і підручників з теорії кооп. руху та фін. справи, написав спогади з історії нац.-визвол. змагань.

Тв.: *Мартос Б.* Визвольний здвиг України. Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1989; *Його ж.* Гроші Української Держави (у співавторстві з Я. Зозулею). Мюнхен, 1972; *Його ж.* Значення М. І. Туган-Барановського для української кооперації // Наукові записки Українського Технічного Інституту. Кн. 5. Мюнхен, 1954; *Його ж.* Кооперативна ревізія. Львів, 1927; *Його ж.* М. Грушевський, яким я його знав // Український історик. 1966. Ч. 1–2; *Його ж.* Оскілко й Болбочан. Спогади. Мюнхен, 1958; *Його ж.* Перші кроки Центральної Ради // Український історик. 1973. Ч. 1–3; *Його ж.* Тео-

рія кооперації. Подебради, 1924; *Його ж.* Українська валюта 1917–1920 рр. // Наукові записки Українського технічно-господарського інституту. Мюнхен, 1970. Кн. 20.

Лит.: *Верстюк В., Осташко Т.* Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. К., 1998; Видатні діячі Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки – ювіляри 2009 року: Кость Левицький, Борис Мартос, Ісаак Мазепа. Бібліографічний нарис. К., 2009; Уряди України у ХХ ст. К., 2001.

Олександра Кудлай

МАРТІЮК

Іван

(19.09.1889–27.04.1972) – хорунжий УГА, кооп. і громад. діяч. Н. у м. Скала-над-Збручем (нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім’ї. Навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, однак змушений залишити її після 6-го кл. через матеріальну скруту; доучувався

самотужки, студіюючи соц.-екон. л-ру. Працював у кредитному кооперативі “Міщанська каса” в рідному містечку. Співорганізатор осередків т-ва “Січ” і райфазенівських кас на Борщівщині; виступав у театрі Й. Стадника. Запланованому складанню матури перешкодила військ. служба в артилерії австро-угор. армії (1910–13), де досяг-

МАРУНЕВИЧ
Михайло Михайлович

нув підстаршин. ступеня та посади інструктора кандидатів до старшинської шк. Після військ. служби працював перекладачем зі слов'ян. мов на нім. на кордоні в м. Масловіце (нині Польща).

У роки РСВ – перекладач при 43-й д-зії австро-угор. армії. Після укладення 1918 Брест. мирн. договору скерований на адм. службу в УНР. Під час Листопадового чину 1918 перебував удома у відпустці. Забезпечив обеззброєння жандарм. станиць у Борщів. пов., відтак zorganizував у м. Чортків (нині Терноп. обл.) артилер. батарею та відбув з нею на фронт до м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.). Надалі командант артбатареї 9-ї Белз. бригади УГА, учасник Чортків. офензиви. Згодом призначений ад'ютантом команданта 9-го гармат. полку. Потрапив у польс. полон 1920.

Після звільнення повернувся додому, відновив роботу “Міщанської каси”, організував с.-г. курси, кооперативи й ПСК у м. Борщів (нині Терноп. обл.). 1922 заарештований під час виборів до польс. сейму, які українці бойкотували. Після звільнення – дир. ПСК, чл. надзірної ради Центросоюзу (з 1924) у м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.); співорганізатор мережі торг. агентів у Австрії, Великій Британії, Іспанії, Італії, Німеччині. За фінансової підтримки М. повітове т-во “Сільський господар” створило кредитні т-ва, страхові відділи, придбало с.-г. техніку. Від 1930 – чл. дирекції, зав. відділу Центросоюзу в м. Львів; 1932 налагодив екон. зв'язки з кооп. підприємствами ЧСР, Франції, Швейцарії; співпрацював з кооператорами Болгарії, Литви та ін.

Після встановлення 1939 рад. влади на ЗУЗ та ліквідації Центросоюзу на поч. 1940 призначений нач. відділу плодоовочторгу Львів. облспоживспілки; згодом – гол. бухгалтер Львів. етногр. музею. Під час нім. окупації відновив діяльність Центросоюзу. Після проголошення Акта відновлення Укр. д-ви 30.06.1941 належав до складу уряду Я. Стецька як дир. Центр. союзу укр. с.-г. кооператив. 1944, остерігаючись переслідувань з боку рад. влади, виїхав до Польщі.

П. у м. Лодзь (Польща).

Тв.: *Мартюк І.* Центросоюз: Союз кооперативних союзів у Львові в роках 1924–1944: спогади співучасника праці й змагань українського кооперативного руху. Джерзі Сіті, 1973.

Літ.: *Матейко Р., Щербак Л.* Мартюк Іван // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 464–465; *Слободян А.* Світлій пам'яті Івана Мартюка (У сороковий день смерті) // Свобода. 1972. Ч. 122. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 197.

*Микола Лазарович,
Наталія Лазарович,
Лариса Щербак*

МАРУНЄВИЧ

Михайло Михайлович

(19.12.1895 – після 24.07.1943) – педагог, науковець, хорунжий УСС, четар УГА. Н. в с. Рай (нині підпорядковане Бережан. міськраді Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в початковій шк. с. Рай. Навч. в Бережан. г-зії.

Від 1915 – доброволець УСС. 1917 потрапив у рос. полон, під час якого працював чорноробочим на буд. роботах у м. Коростень (нині Житомир. обл.) згодом у м. Шепетівка (нині Хмельн. обл.).

1918 повернувся додому. На поч. 11.1918 – учасник встановлення укр. влади на Бережанщині. Як команд. сотні запасного куреня УГА воював проти поляків; після переходу в серед. 1919 УГА на Наддніпрянщину – за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Невдовзі опинився в ЧА, закінчив у м. Київ курси командирів. Улітку 1920, як команд. сотні, служив у військ. частині поблизу м. Тернопіль.

Після завершення війни та демобілізації з армії залишився в рад. Україні, де працював завідувачем Притицької трудової шк. на Уманщині Черкаської обл. 1928 закінчив навч. на соц.-екон. і літ. ф-тах Харків. ІНО (нині Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна), згодом – аспірантуру при Харків. НДІ мовознавства. Працював доцентом в ІНО та ін. навч. закладах м. Харків.

20.02.1933 заарештований співробітниками НКВС за звинуваченням “учасник антирадянської організації УВО”.

Згідно з постановою суд. трійки при Колегії ДПУ УСРР від 19.09.1933, звільнений з-під варту за недоведеністю звинувачення. Вийшов до м. Курськ (нині РФ), де працював викладачем нім. мови в пед. ін-ті.

13.06.1938 заарештований повторно – як “учасник контрреволюційної організації Український національний центр”, який “проводив підготовку повстанських кадрів, виховуючи студентів у націоналістичному дусі”. 15.04.1939, відповідно до постанови Особливої наради при НКВС СРСР, ув’язнений на 8 р. Покарання відбував у ВТТ с. Божая Ель Усть-Вимського р-ну (нині Республіка Комі, РФ), куди прибув 17.06.1939. Згідно з офіц. даними, звільнений 24.07.1943 і вибув до м. Ура-Тюбе (нині Істарашан, Таджикистан).

Подальша доля невідома. Реабілітований 6.12.1989.

Літ.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 205–206, 675, 677–678; Реабілітовані історією. Тернопільська область: Кн. 1 / упоряд.: О. Г. Бажан, Є. О. Гасай, П. 3. Гуцал. Тернопіль, 2008. С. 229–232, 244; “Як з Бережан до Кадри...”: до 100-річчя створення Легіону УСС // Бережанське віче: спецвип. 2014. 8 серп.

Микола Лазарович

МАРФІЄВИЧ

Микола Іванович

(20.03.1898–02.09.1967) – поет, літературознавець, педагог. Н. у с. Іспак (нині Вишниця, р-ну Чернів. обл.). Випускник Чернів. учител. семінарії.

Учасник РСВ в австро-угор. армії, воював на Італ. фронті. Під час розпаду Австро-Угорщини був учасником Буковин. нар. віча 3.11.1918. Написав “Похідну пісню” на мотив “Марсельєзи”, з якою учасники віча пройшли вулицями Чернівців. Був арештований та ув’язнений рум. окупац. владою. У поетичних творах змальовував укр. героїв-борців, за що поет. зб. “Квіти” (1923) була конфіскована владою.

1924 емігрував до УСРР. Тв. М. “Повстанці”, “Проти бояр”, “Буковині”, “Га-

личанка”, “Черемоше, братку мій” та ін. написані під впливом РСВ, революц. подій 1918, б-би проти рум. окупації Буковини.

П. у м. Київ.

Літ.: Богайчук М. А. Література і мистецтво Буковини в іменах: Словник-довідник. Чернівці, 2005. С. 171–172; Романець М. Микола Марфієвич // Марфієвич М. Черемоше, братку мій. Ужгород, 1968; Чернівці: Історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто) / за заг. ред. В. М. Ботушанського. Чернівці, 2009. С. 405.

Василь Ботушанський

МАРЧАК-БАРАНСЬКИЙ

Омелян

(10.05.1884–10.11.1929) – греко-католический священник, капелан УГА. Н. в с. Бабино (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) у сім’ї священника. Випускник укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Студіював теологію в м. Львів. 1908 висвячений митрополитом А. Шептицьким на священника, отримав парафію в м. Городок (нині Львів. обл.). 1909–14 – священник у греко-католических парафіях США. Перед поч. РСВ 1914 повернувся до Галичини, очолив адміністрацію парохії в с. Любін Великий (нині смт Городоц. р-ну Львів. обл.), опісля в с. Кунин, відтак парох у с. Боянець (обидва нині Жовків. р-ну Львів. обл.), де його застав 1918.

У 05.1919 долучився до УГА, з нею перейшов за р. Збруч. Спочатку перейняв обов’язки польового духівника при шпиталі 1-го корпусу УГА замість о. І. Лебедовича. Після виздоровлення останнього перейшов до 5-ї Сокал. бригади. Там заразився плямистим тифом, довго лікувався у м. Хмільник (нині Вінниця, обл.). У 05.1920 повернувся до с. Боянець. З труднощами довів до Галичини польову каплицю УГА, яку віддав до Укр. нац. музею у Львові.

У міжвоєн. період розгорнув широку громад. діяльність, насамперед на екон. полі. За свою ревну душпастир. працю був нагороджений крилошан. відзнаками й призначений великокомітетським деканом.

МАРФІЄВИЧ
Микола Іванович

МАРЧАК-БАРАНСЬКИЙ
Омелян

П. і похований у с. Боянець.

Лит.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963.

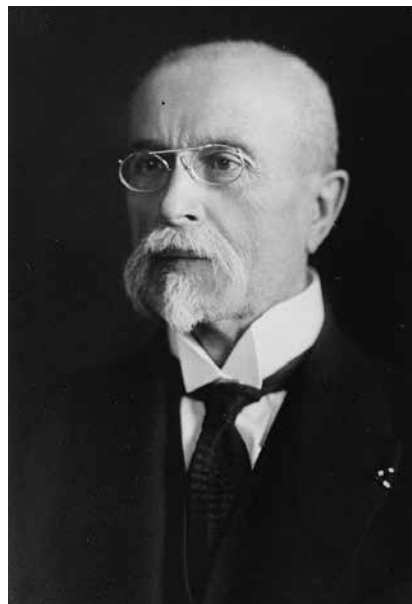
Ігор Любчик

**МАСАРИК
Томаш-Гарріг**

(Masaryk Tomáš Garrigue;
07.03.1850–14.09.1937)–чехословац.

філософ, історик, громад.-політ. діяч, 1-й президент ЧСР. Н. в м. Годонін (нині Південноморав. краю, Чехія). Батько Йозеф працював кучером, згодом управителем цісарського маєтку Габсбургів, а мати Тереза – поваром. Сім'я неодноразово змінювала місце проживання. З 1856 навч. в поч. шк. м. Годонін, 1861–63 – у нім. реальній шк. м. Густопече (нині Чехія). Згодом здобував фах коваля. Завдяки священику Ф. Саторі вдалося переконати батьків продовжити навч. 1865 розпочав студії в нім. г-зії м. Брно (нині Чехія), 1872 завершив навч. в г-зії м. Відень. Навч. на філос. ф-ті Віден. і Лейпциз. ун-тів. 1878 одружився з американкою Ш. Гарріг. Захистив докторську дис. з філософії. 1882–1914 – проф. філософії Празьк. ун-ту; допомагав укр. студентам, які на знак протесту проти заборони австр. властями заснувати укр. ун-т у Галичині 1901–02 продовжували навч. в м. Прага. Засн. і ред. час. "Athenaeum". З 1886 на його сторінках заперечив справжність Краледворського та Зеленогорського рукописів. Дискусія навколо цих рукописів сприяла зростанню впливу М. в чес. нац. русі. З 1890 належав до партії молодочехів. 1891–93 і 1907–11 був обраний до австр. парламенту, 1900 заснував та очолив Партію реалістів. У серії ст. ("Чеське питання", "Наша нинішня криза", "Ян Гус", "Карел Гавлічек" та ін.) розробив власну концепцію історії чес. народу. Вважав чехів і словаків єдиним чехословац. народом, розділеним через істор. обставини. Концепція чехословакізму з 1918 стала офіц. держ. доктриною ЧСР.

М. були близькі ідеї слов'ян. єдності, солідарності. Відчутними були і його пророс. симпатії. Проте у своїй

роботі "Росія і Європа. Ессе про духовні течії в Росії" (Т. 1–3, СПб., 2004) він розвінчав міф про Росію як останній оплот слов'янства, звинуватив царизм в імперіалізмі й реакційності. Водночас висловлював сподівання, що демократ. зміни в Росії зроблять у майбутньому реальним зближення росіян з чехословаками.

В австр. парламенті М. неодноразово підтримував права слов'ян. народів імперії на збереження власної самобутності, отримання широкої автономії, засуджував анексію Австро-Угорщиною Боснії і Герцеговини. 25.04.1908 виступив у парламенті на захист нац.-культ. прав українців Галичини від москвофільства й польс. утисків; підтримав позиції укр. послів Є. Петрушевича, С. Вітика та Я. Остапчука, які виступали проти зловживань польс. адміністрації в краї. Активно співпрацював з галиц.-укр. діячами – С. Дністрянським, О. Колесою, К. Трильовським, Є. Петрушевичем та ін. Обраний дійсним чл. НТШ. З 1893 підтримував дружні й творчі зв'язки з І. Франком, який присвятив М. переклад "Вибраних поезій" К. Гавлічека-Боровського (1901); цікавився працями М. Драгоманова. До поч. ПСВ виступав за реформування Австро-Угорщини на федеративних засадах.

6.06.1915 змушений емігрувати з країни до м. Женева (Швейцарія), Париж (Франція), Лондон (Велика Британія). За кордоном створив й очолив Чехословац. Нац. Раду, яка розпочала закорд. нац.-визвол. акцію з утворення чехословац. д-ви. Вів активну агітац. роботу серед урядових і політ. кіл країн Антанти за визнання незалежності ЧСР. У 05.1917–03.1918 перебував у охопленій революцією Росії, де за підтримки Тимчасового уряду апочаткував формування Чехо-Словац. легіону з військовополонених чес. і словац. солдатів та офіцерів австро-угор. армії. 3,5-тисячний чехословац. корпус формувався на тер. України, 1–2.07.1917 брав участь у Зборів. битві. Перебуваючи понад 4 місяці в м. Київ, М. проводив активну громад.-політ. діяльність, співпрацював з діячами УЦР В. Винниченком, С. Петлюрою, О. Шульгіним. У 11.1917 визнав УНР, однак наполягав, що майбутнє України має вирішуватися у внутр. рамках майбутньої демократ. Рос. федерації, а всі укр. землі, зокр. Сх. Галичина, повинні творити єдину автономію в цій федерації. Проголошення 4-го Універсалу УЦР привело до розриву М. з нею.

У 03.1918 М. виїхав до США, де виступав за лекціями, доповідями, пропагував ідею проголошення незалежної ЧСР. У цей час М. писав тв. "Нова Європа", де розробив ідею створення "Сполучених штатів Європи" і відстоював право поневолених народів на самовизначення, що в багатьох моментах співпадало з "14 пунктами" В. Вільсона.

28.10.1918 М. був обраний (заочно) Президентом проголошеної ЧСР. 21.12.1918 повернувся до м. Прага, активно долучився до процесів нац. державотворення. 1920, 1927 та 1934 переобраний на пост глави д-ви, сприяв перетворенню ЧСР у єдину розвинуту демократ. д-ву ЦСЄ.

Офіційно ЧСР не визнавала ЗУНР, але водночас не підтримувала претензії Польщі на Сх. Галичину. У 12.1918 М. зустрівся з Є. Петрушевичем, висловив готовність підтримати домагання галиц. українців на Паризькій мирн. конф. Також дозволив приїзд

до м. Прага дипломатичних місій УНР та ЗУНР. У ЧСР, за підтримки М., на поч. 1919 поширювалися брошури із серії "Пізнаймо Україну" та книга С. Дністрянського "Українці – Чехам". Все це відбувалося в умовах конфлікту між ЧСР та Польщею за Тешинську Сілезію, куди ЧСР 23.01.1919 ввела свої війська.

У 02.1919 М. зустрівся із заст. міністра закорд. справ УНР Л. Цегельським і домовився про спільні дії на конф. у Парижі. За посередництва М. меморандум Л. Цегельського про Україну як "важливу проблему сходу Європи" потрапив на Паризьку мирну конф. З допомогою М. стала можливою діяльність місії Ж. Бартелемі в м. Львів.

У 02.1919 до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) прибула чехословац. дипломатична місія. Аналогічно було створено посольство ЗУНР у Празі. М. неодноразово зустрічався з представником ЗУНР К. Трильовським. Під впливом цих зустрічей розробив ідею створення Центральноєвроп. союзу – держ. утворення, яке б об'єднало народи від Чорного до Балт. моря. 12.03.1919 М. висловився за об'єднання економік України і ЧСР у "великий господарський союз". 11.04.1919 між ЧСР та ЗУНР було укладено угоду, згідно з якою ЗУНР повинна була постачати до ЧСР 9 тис. цистерн нафти, а та зобов'язувалася надати українцям зброю, амуніцію для УГА, вугілля, цукор, тканини. Місію ЧСР було відкрито і в м. Самбір (нині Львів. обл.). Активно діяв чехословац. консул Д. Поллак.

5.06.1919 було досягнуто домовленості між Є. Петрушевичем та М. про участь вояків УГА у військ. діях проти рад. Угорщини в обмін на можливість військ. підготовки українців на тер. ЧСР. Однак через тиск Антанти й відступ УГА зі Сх. Галичини ці домовленості втратили актуальність. З 07.1919 розроблялися проекти об'єднання ЗУНР та ЧСР в д-ву під назвою "Західнославія" чи принаймні зайняття чехословац. військами Сх. Галичини під мандатом міжнар. сил безпеки, однак через позицію Антанти відхилені.

У 07.1920 Є. Петрушевич домовився з М. та Е. Бенешем про покращення

становища інтернованих у ЧСР вояків і старшин УГА. Після укладення Ризького мирн. договору Т. Масарик змінив курс на нормалізацію взаємин з Польщею. У 10.1921 між ЧСР і Польщею було укладено договір про нейтралітет і ліквідацію взаємних претензій. За одним із таємних додатків до договору ЧСР визнавала права Польщі на Сх. Галичину й обіцяла відмовитися від співпраці з кер-вом ЗУНР. Попри ці домовленості, М. продовжував підтримувати діяльність укр. еміграц. груп у ЧСР. З ініціативи М. ств. Укр. соціолог. ін-т, у якому деякий час працював М. Грушевський, Укр. істор.-філол. т-во. М. сприяв відкриттю та фінансово підтримував ств. 1921 УВУ у м. Прага, з 1922 – Укр. госп. акад-ю в м. Подебради (нині Чехія), з 1923 – Вищий пед. ін-т ім. М. Драгоманова в м. Прага. 1932, також за участю М., у м. Подебради відкрито Укр. тех. ін-т. У всіх цих установах працювали укр. науковці, навчалися колиш. старшини й вояки УГА, ДА УНР. Багатьом з них вдалося реалізувати свій творчий потенціал у г-зіях, закладах вищої освіти ЧСР, Чехословац. АН. Загалом притулок у ЧСР знайшли десятки тисяч українців, які розгорнули активну громад. й просвітн. діяльність.

Ситуація змінилася 1929–33. Під впливом світової екон. кризи в ЧСР зріс вплив радикальних партій, особливо комуністів. Це загалом погіршувало ситуацію в д-ві. Почастішали страйки, протести. Траплялися терорист. напади. 1933–35 суттєво погіршилися взаємини ЧСР з Німеччиною, де до влади прийшли нацисти. Нім. меншина вимагала автономії в Судетах, а згодом і приєднання регіону до Німеччини.

Суперечливою виглядала ситуація на Закарпатті. Чехословац. влада з 1919 дозволила використання укр. мови в шк., розширила права “Просвіти”, “Пласту”, укр. культ. т-в, лояльно ставилася до укр. книгодрукування. Водночас до 1938 регіон так і не отримав обіцяної автономії. Більшість кер. посад в органах місц. влади й самоврядування посідали чехи. Закарпаття залишалось аграрно-сировинним додатком центр. р-нів

ЧСР. Середня зарплата в краї була удвічі меншою, ніж у Чехії чи Моравії; значно гостріше відчувалися наслідки екон. кризи. Доволі високим був податковий та екон. тиск на закарп. українців. З 1934 розпочалася чехословакізація регіону, звужено сферу використання укр. мови.

Погіршення чес.-укр. взаємин спричинила справа з “архівом Сеніка”. Чехословац. поліція навесні 1933 провела низку арештів чл. ОУН, серед них В. Мартинця, В. Забавського, Я. Барановського, О. Сеніка. В останнього було вилучено “архів ОУН” – листування, внутр. документація орг-ції, списки всіх експозитур ОУН, фінансові документи ПУН, звіти Крайової ексекутиви. Незабаром заарештованих було звільнено, повернуто їм вилучені матеріали. Однак чехословац. поліція зробила фотокопії рукописних і машинописних документів (30 томів по 500 аркушів) і без узгодження з кер-вом д-ви передала їх польс. владі. У Галичині 1934–35 арештовано керівників ОУН, організовано Варшав. і Львів. суд. процеси.

1.04.1935 М. пережив інсульт і відійшов від управління ЧСР. Це позначилося на становищі українців у країні. Було зупинено фінансування укр. наук. та освіт. установ, частина укр. діаспори покинула ЧСР.

14.12.1935 М. добровільно подав у відставку з поста Президента ЧСР. Останні 2 р. життя перебував у своєму маєтку в с. Лани поблизу м. Прага (Чехія).

П. у с. Лани.

Тв.: Масарик Т. Г. Добірні думки: 3 нагоди 75 літ життя (1850–1925). Прага, 1925; Його ж. Идеали гуманності. Львів, 1902; Його ж. Критика марксизму. К., 1905; Його ж. Право і демократія. Вибрані праці. К., 2007; Його ж. Світова революція за війни й у війні 1914–1918: Споми́ни. Ч. 1–2. Львів, 1930; Его же. Славяне по войне. Ужгород, 1923; Его же. Философия – социология – политика. Избранные тексты. М., 2003.

Літ.: Бочковський І. О. Життя і світогляд Т. Г. Масарика: Масарик про Україну. Відень; К., 1921; Його ж. Т. Г. Масарик:

національна проблема та українське питання (Спроба характеристики та інтерпретації). Подєбради, 1930; *Віднянський К. В., Мартинов А. Ю.* Об'єднана Європа: від мрії до реальності: Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. К., 2009; *Дацків І. Б., Полич М. І.* Лонгин Цегельський в історії української дипломатії (до 140-річчя від дня народження) // УІЖ. 2015. № 3. С. 108–121; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 88, 190, 462–463, 492; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 607, 746; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011. С. 98, 102, 170, 192, 232, 233, 245, 422, 495, 496; Т. 5. Кн. 3. Івано-Франківськ, 2013. С. 48; *Котенко А. Л.* Ідея Центральної Європи Томаша Масарика // Магістеріум. 2007. Вип. 28. С. 43–49; *Кравчук О. Т. Г.* Масарик про ідею Чехо-Словацької держави та принципи її національної політики // Проблеми історії Центральної та Східної Європи. 2010. Вип. 1. С. 116–122; *Муравський В.* Документи Міністерства закордонних справ Чехословаччини про так званий “архів Сеника” // Український визвольний рух. Львів, 2006. 36. 6. С. 5–29; *Нагорняк М. М.* Національно-державницька концепція Томаша Масарика. К., 2009; *Панов А. В.* Масарик і Закарпаття. Ужгород, 2010; *Підлуцький О.* Томаш-Гарріг Масарик: “Нова людина” у “Новій Європі” // 25 портретів на тлі епохи. Харків, 2012. С. 11–27; *Стахів М.* Західна Україна та політика Польщі, Росії і заходу (1772–1918). Т. 2. Скрентон, 1958. С. 84–86, 161; *Ярема Я.* Провідні ідеї філософії Томи Масарика. Прага, 1925.

Михайло Нагорняк

МАСИКЕВИЧ

Іван Олександрович

(д. і м. н. і с. н.) – старший десятник, пілот УГА.

Учасник ПСВ. Воював у складі австро-угор. армії. Пілот УГА з поч. 1919. Літав на літаку LVG № 9806 нім. вир-ва в складі 2-ї летун. сотні. Проявив себе під час походу УГА та ДА УНР на м. Київ. З 18.04.1920 воював у складі 1-го Галиц.

авіазагону ЧУГА, що базувався в м. Бердичів (нині Житомир. обл.). 27.04.1920 разом з 3 старшинами зумів вирватись на 2 літаках зі ст. Козятин (нині Вінницька обл.), оточеної поляками, і перелетіти до Ча. 5.05.1920 скерований до 23-го розвідувального авіазагону. У складі 13-го Казанського розвідувального авіазагону воював проти військ ген. П. Врангеля. Станом на 1.03.1921 перебував у складі 22-го Орловського авіазагону в м. Катеринослав (нині Дніпро).

Подальша доля невідома.

Літ.: Лемківський І. Летунство УГА. // ЛЧК. 1938. Ч. 11. С. 7–10; Ч. 12. С. 15–17; *Тинченко Я.* Герої українського неба: пілоти Визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010. С. 86, 93, 100–103, 136; *Фостаківський І.* Летунство // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 219–240; *Франко П.* Летунський відділ УГА. // ЛЧК. 1937. Ч. 11. С. 9–12; *Харук А.* Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2008. С. 85–90.

Микола Вітенко

МАСЛÓВСЬКИЙ

Осип

(03.02.1895–1920) – стрілець УГА. Н. у с. Заднишівка (нині в складі смт Підволочиськ Терноп. обл.). Випускник початкової шк. м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.), г-зії м. Тернопіль. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту, де був головою спортивного т-ва “Січ”.

Після розпаду Австро-Угорщини – один з активних організаторів Листопадового чину в Підволочиську. Разом з І. Кучмаком, С. Хабурським, Т. Дмитрівим, Я. Щуром належав до таємного укр. гуртка (к-ту), який 2.11.1918 перейняв владу в місті. Головував на нараді щодо підготовки взяття влади. Згодом – стрілець УГА. У 07.1919 перейшов за р. Збруч. 1920 потрапив у польсь. полон.

П. від тифу в таборі для військово-полонених у м. Бельсько (нині Бельсько-Бяла, Польща).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 176, 207, 220.

Богдан Паска

**МАСЛОВСЬКИЙ
Осип**

МАСЛЯК
Іван Степанович

МАТВІЙЧУК
Галина

МАСЛЯК
Іван Степанович

(21.08.1867–03.02.1925) – правник, громад. діяч, повітов. комісар ЗУНР. Н. в с. Липиця Гірна (нині с. Верхня Липиця Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї ввозного повітов. суду. Дитинство провів у м. Бережани (нині Терноп. обл.), де працював батько; тут навч. в г-зії, випускні іспити склав в АГ м. Львів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1894). Після відбуття практики працював у суді в м. Обертин (нині смт Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.), Козова (нині смт Терноп. обл.). Від 1908 – радник окружного суду в Бережанах. Крім фахової праці, займався громад. справами: належав до управ повітов. філій “Просвіти” й Руського (від 1912 – Укр.) пед. т-ва; один з ініціаторів буд-ва Нар. дому в місті. Залишився в Бережанах під час окупації рос. військами в 08.1914. У 03.1915 вивезений до м. Київ, звідки через пів року депортований до Сибіру; повернувся із заслання через 3 р., продовжив працювати суддею.

Учасник Листопадового чину в Бережанах. 4.11.1918 призначений повітов. комісаром, обіймав цю посаду протягом усього періоду ЗУНР. Був діяльним та авторитетним кер. повіту, домагався виконання урядових розпоряджень, встановлення правопорядку, забезпечення людей продуктами й товарами, займався мобілізацією ресурсів для 3-ї бригади УГА тощо. Наприкінці 02.1919 вітав голову Директорії УНР й Гол. от. ДА УНР С. Петлюру, котрий відвідав Бережани. Разом з УГА перейшов за р. Збруч.

4.01.1920 заарештований поляками в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) і відправлений до тюрми м. Львів. У 07.1920 над М. і Т. Старухи відбувся суд. процес; засуджений польс. окупац. судом на 2 р. тюрми; на суді тримався гідно, своєї вини і виroku не визнав. Вийшов на волю наприкінці 12.1921. Поселився в м. Козова, де зайнявся адвокат. практикою, брав участь у відновленні діяльності укр. т-в.

П. у м. Козова.

Лит.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль,

2008. С. 102; Народний ілюстрований календар товариства “Просвіта” на звичайний рік 1926. Річник 48. Львів, 1925. С. 280–281; Посмертні згадки: Іван Масляк // Діло. 1925. 12 лютого.

Петро Гуцал

МАТВІЙЧУК
Галина

(дівоче прізви.: Скварко;

1899–31.03.1931) – медсестра УГА. Н. у м. Львів. Навч. в школах УПТ.

Під час ПСВ вступила до “Української самаритянської помочі”; була медсестрою у львів. військ. шпиталях. 11.1918 – медсестра УГА у військ. шпиталі в духовній семінарії м. Львів. Після зайняття Львова польс. військами виїхала зі шпиталем з міста. Була медсестрою у військ. шпиталях у м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), Бережани, Тернопіль, Чортків (усі нині Терноп. обл.). Захворіла на тиф. Потрапила у польс. полон на залізн. ст. Тересин біля м. Борщів (нині Терноп. обл.). Згодом очолювала військ. шпиталь у Львові, де перебували полонені воїни УГА.

У міжвоєн. період брала участь в укр. жін. русі, працювала в Т-ві охорони молоді, була опікункою дівочої ремісничої бурси у Львові. Публікувала спогади й худ. тв. в час. “Вперед”, “Громадська думка”, “Українська трибуна”, “Учительське слово”, “Діло”, “Жіноча доля”, ЛЧК.

П. у м. Львів.

Лит.: Посмертна згадка // ЛЧК. 1931. Ч. 8. С. 37–38.

Богдан Паска

МАТЄЙКО
Теодор

(1889–29.10.1954) – адвокат, д-р права, громад. діяч. Н. у с. Поточиське (нині с. Поточище Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Працював службовцем Городенків. повітов. староства, місц. суду.

У часи ЗУНР – пом. повітов. комісара м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.) Т. Окуневського, активно працював у повіті. 1922 – чл. таємної антипольс. орг-ції.

Закінчив навч., 1930 відкрив адвок. канцелярію у Городенці. Чл. повітов. к-ту УНДО, ін. громад. т-в, очолював повітову філію "Просвіти". 1939 емігрував. Проживав у Канаді.

П. і похований у м. Торонто.

Лит.: Городенщина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978.

Степан Кобута

МАТЕЙКО

Теодор Миколайович

(25.02.1863–20.11.1931) – церк., громад.-політ. діяч. Н. у с. Поточище (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї М. Матейка і М. Корто. Навч. у Львів. духовній семінарії. Висвячений на священника 7.01.1889 владикою Ю. Пелешем. 21.01.1889 – пом. священника в с. Дзвиняч. З 1.07.1889 – пом. священника в с. Зозулинці. З 1.06.1890 – пом. священника с. Тлусте (нині смт Товсте, усі Заліщиц. р-ну Терноп. обл.).

З 30.04.1895 – адміністратор парафії в с. Путилів (нині смт Путила Чернів. обл.). Згодом парох у с. Глибоке (нині смт Глибока Чернів. обл.). 1897 призначений шкільн. комісаром при раді шкільній м. Сторожинець (нині Чернів. обл.). 10.12.1900 – дійсний радник консисторії з відзнакою крилошанина.

27.03.1905 затверджений парохом у с. Опришівці (нині в складі м. Івано-Франківськ). Разом з вірними парафії

будував новий храм, оскільки попередній згорів від удару блискавки. 1908 нову церкву освячено владикою Г. Хомишиним. З 1914 очолював парохію і в с. Чукалівка (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.).

Активно підтримував дії влади ЗУНР. 26.12.1918 вибраний від с. Опришівці членом повітової УНРади. 1924, 1926, 1928 очолював місц. філію "Просвіти", 1926 виступив ініціатором створення читальні „Просвіти” в с. Чукалівка. 1927 обраний до гмінної ради Чукалівки як представник УНДО.

П. від тифу. Похований 23.11.1931 на цвинтарі м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Перепохований біля церкви в с. Чукалівка (1970-ті).

Дж.: ДАІФО. Ф. 378. Оп. 1. Спр. 27. Арк. 6; Ф. 504. Оп. 1. Спр. 321. Арк. 6; Спр. 330В. Арк. 187; Спр. 688. Арк. 3, 8.

Тарас Озар

МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

Микола

(справжнє прізвище: Мельник Микола Матійович; псевд.: Микола Яблонівський, Богдан Черногор, Богдан Вольний, Богдан Хмиз, Василь Хмара, Микола Лебединський, Микола Гірський та ін.; 11.12.1890–28.09.1947) –

педагог, письменник, старшина УГА, громад. діяч. Н. у м. Яблунів (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випус-

**МАТКІВСЬКИЙ-
ГАГУЛОВИЧ**
Григорій Миколайович

ник Коломий. укр. г-зії (1910). Вивчав філософію, музику у Львів., Чернів., Віден. ун-тах. Викладав у г-зях укр. й нім. мови, знався на л-рі, грав на скрипці, керував хором.

Мобілізований у 05.1915. За доносом ув'язнений (1915), звинувачений у держ. зраді. Після звільнення (02.1916) скерований до запасного коша 55-го піх. полку в м. Бельсько (нині в складі м. Бельсько-Бяла, Польща), звідки потрапив на фронт; після поранення на поч. 1918 повернувся додому. Працював учителем у приватній г-зії м. Чортків (нині Терноп. обл.).

З проголошенням ЗУНР заснував і видавав повітову газ. "Наша земля". З весни 1919 – в УГА (референт пропаганди). Місце перебування М.-М. у воєн. період можна прослідкувати за датами і місцями написання його худ. тв.: м. Яблунів (17.03.1915), Грац (Австрія; 1916), Ідрія (нині Словенія; 1917), Відень (6.01.1918), Коломия (нині Івано-Франк. обл.; 1918), Жванець (нині Кам'янець-Подільс. р-ну Хмельн. обл.; 16.07.1919), Коростишів (1919), Червоне (нині смт Андрушів. р-ну, обидва Житомир. обл.; 25.10.1919), Старокостянтинів (1919), Кам'янець-Подільський (нині обидва Хмельн. обл.; 1919), Бердичів (нині Житомир. обл.; 8.10.1919), Балта (нині Одес. обл.; 1920), Проскурів (нині Хмельницький; 28.07.1921), Коломия (10–12.11.1921).

Займався викладацькою працею в м. Чортків, Коломия, Станиславів (нині Івано-Франківськ; 1923–24), Львів (від 1927). Зі встановленням рад. влади працював в Ін-ті рад. торгівлі. Був чл. Спілки рад. письменників (від 1940). Зав. літ. студії на Львів. радіо. 30.06.1941 зачитав по радіо Акт відновлення Укр. д-ви. З початком переслідування укр. патріотів нім. окупац. владою переїхав до м. Коломия, де працював викл. у пром. шк. й за сумісництвом – у г-зії.

1944 виїхав до Австрії, викладав у ДП м. Зальцбург. 1947 емігрував до США. Автор поезій, худож. прози, літ.-критичних і публіцист. статей, опубл. окремими книгами й надрукованих у періодиці. Для творчості М. характерне оспівування героїчного чину борців за укр. незалеж-

ність. Переклав сучасною укр. мовою "Слово про Ігорів похід" (1936).

П. у м. Нью-Гейвен (шт. Коннектикут, США).

Тв.: *Матіїв-Мельник М.* Твори. Львів, 1995.

Літ.: *Васильчук М.* Літературне краєзнавство (Коломия і Коломийщина. XX століття). Коломия, 2007; *Вдовичин І.* Матіїв-Мельник Микола // Українська журналістика в іменах. Вип. 5. Львів, 1998; *Курищук В.* "Аж доки думки ніч не стане..." (Із життя і творчості Миколи Матіїва-Мельника) // Українське літературознавство. Вип. 59. Львів, 1994.

Микола Васильчук

МАТКІВСЬКИЙ

Іван Іванович

(07.07.1897–24.04.1920) – старшина УГА. Н. у с. Мишків (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї священика. Від 1907 проживав у м-ку Гусятин (нині смт Терноп. обл.), де його батько обіймав парафію. 1907–14 навч. у г-зії м. Бучач (нині Терноп. обл.), 1916–17– в укр. г-зії м. Тернопіль.

В УГА служив з кін. 1918; пройшов весь бойовий шлях. Мав військ. звання хорунжого.

Загинув у бою з більшовиц. підрозділом у м. Вінниця.

Літ.: У борні за Українську державу. Тернопіль, 2010. С. 108.

Петро Гуцал

МАТКІВСЬКИЙ-ГАГУЛОВИЧ

Григорій Миколайович

(02.02.1891–08.1919) – четар УГА. Н. в с. Селець (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.). Випускник Самбір. г-зії, юрид. ф-ту Львів. ун-ту.

У час РСВ перебув на фронті в лавах 77-го Самбір. піх. полку. Учасник боїв у Сербії, Чорногорії, Албанії. Знав важких поранень. В УГА служив четарем у 3-й бригаді.

Загинув у бою з більшовиками біля с. Вапнярка (нині смт Томашпіль. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 667.

Ольга Малюта

МАТКОВСЬКИЙ**Северин**

(02.11.1861–17.08.1935) – греко-католик, священик, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. у с. Горожанка Велика (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Навч. у початковій шк. в родинному селі та м. Городок (нині Львів. обл.), Дрогобиц. г-зії та АГ м. Львів, Львів. і Перемишл. духовних семінаріях, філос. ф-ті Віден. ун-ту. Висвячений 1885. Сотрудник Перемишл. катедри (1885); катехит, сотрудник та адміністратор парохії у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.; 1885–90, 1892–93), парох у с. Босири (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.; 1893–1935). Дійсний чл. Богослов. наук. т-ва. Співзасн. т-ва “Народний дім” та “Згода” в м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.), кооперативи “Збруч” у м. Гусятин (нині Терноп. обл.). Подорожував Німеччиною, Швейцарією та Італією. Один з організаторів рільничих страйків. Чл. повітов. виділу УНДП.

У роки РСВ разом з о. І. Бриковичем домігся у командування рос. армії в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) рішення про відпущення на волю арештованих 62 греко-католиків священиків. Делегат до УНРади від Гусятин. пов.; чл. її адм. та земельної комісії (04–05.1919).

Чл. повітов. НК УНДО (з 1926).

П. у м. Тернопіль.

Літ.: о. Северин Матковський // Життя і Знання. 1935. Ч. 9. С. 267.

Олег Павлишин

МАТРЕНЧУК**Спиридон**

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА. Наприкінці 1918 вступив до УГА у званні четаря. Ветеринарний референт при НКГА, керував ветеринарно-службою на фронті в ході польсь.-укр. війни. 1.01.1919 іменованний поручником, 1.03.1919 – сотником-ветеринаром. Згодом інтернований на тер. ЧСР в таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія).

Здобув вищу освіту в м. Прага. У міжвоєн. період – лікар-ветеринар на Закарпатті. 1939 повернувся до Праги, де 27.02.1943 увійшов до складу упра-

ви Т-ва “Музей визвольної боротьби”; 7.04.1945, 28.04.1946 і 25.05.1947 переобраний чл. управи Т-ва. Автор праці “Заразливі хвороби домашніх тварин”.

Подальша доля невідома.

Літ.: Кужільна О. До питання про заснування та діяльність Товариства “Музей визвольної боротьби України” в Празі (1925–1948) // Гілея. 2014. Вип. 80. С. 70–73; Наріжний С. Українська еміграція. Прага, 1942. С. 335, 409, 604; Річні збори Українського Музею в Празі // Свобода. 1947. 2 серп. Ч. 178. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 306, 322; Український музей в Празі // Свобода. 1946. 6 лип. Ч. 131. С. 1; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 317.

Богдан Паска

МАТСУДА**Мічіказу**

(Matsuda Michikazu;

14.03.1876–20.01.1946) – япон. дипломат. Випускник юрид. ф-ту Токій. ун-ту (1900). Спеціалізувався на міжнар. праві, вивчав італ. к-ру. З 1902 – на дипломатичній роботі в япон. МЗС. З 1907 – секретар япон. делегації в м. Брюссель (Бельгія). З 1917 – радник посольства Японії в Італії. Працював у Міжнар. торг. бюро МЗС Японії. З 1920 – консультант посольства Японії в м. Париж (Франція); очолював департамент Ліги Націй цього посольства. 1920 – співорганізатор Асоціації Ліги Націй в Японії; згодом змінив на посту її президента першого кер. Е. Шібусава. Асоціація пропагувала мир та ідею рівності д-в у світі.

З 1920, як чл. япон. делегації, разом з К. Ішії та М. Адачі брав участь у міжнар. конф. і форумах, зокр. Ген. асамблеї Ліги Націй у м. Женева (Швейцарія), Конф. зі свободи зв'язку і транзиту, Женев. конф. із роззброєнь та ін. Неодноразово представляв Японію на засіданнях Ліги Націй. Учасник засідання Ради послів Антанти 15.03.1923, де підписав ухвалу про сх. кордони Польщі й передачу їй Сх. Галичини на умовах автономії та забезпечення етногр. прав місц. укр. нас.

**МАТРЕНЧУК
Спиридон**

**МАТСУДА
Мічіказу**

1925 призначений послом Японії в Нідерландах. 1926–29 – посол Японії в Італії. Згодом дир. Бюро япон. торгівлі в м. Токіо. 1933–45 – радник япон. Мін-ва домогосподарств. Автор спогадів, книг про амер. дипломатію міжвоєн. періоду.

Лім.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1968. С. 118–119; *Burkman T. W. Japan and the League of Nations: Empire and World Order, 1914–1938.* Honolulu, 2008. P. 111, 115; *League of Nations, Treaty Series. Vol. 15. No. 398, 1923. P. 261–265; Matsuda M., Gaiko R. Matsuda Michikazu Iko / ed. by Kashima Heiwa Kenkyusho. Tokyo, 1970 [Japanese = Writings on Foreign Affairs: A Posthumous Edition of Michikazu Matsuda's Essays.]; Terada K. Actors of International Cooperation in Prewar Japan. The Discourse on International Migration and the League of Nations Association of Japan. Baden-Baden, 2018; *Zurawski vel Grajewski P.-P. Sprawa ukraińska konferencji pokojowej w Paryżu w roku 1919.* Warszawa, 2017. S. 112–134.*

Рікако Шіндо

МАТЧАК

Михайло Федорович

(28.02.1895–19.11.1958) – громад. і політ. діяч, видавець. Н. у с. Воля Якубова (нині Дрогобиць. р-ну Львів. обл.). 1914 завершив гімназійні студії в м. Дрогобиць (нині Львів. обл.).

У роки ПСВ – старшина Легіону УСС (1914–16). Потрапив у рос. полон, який відбув 1916–17 у м. Царицин (нині Волгоград, РФ).

З 01.1918 – старшина Галиц.-Буковин. куреня січових стрільців у м. Київ, чл. Стрілец. ради, учасник боїв проти більшовиць. військ М. Муравйова. З кін. 1918 – ад'ютант команд. Окремого корпусу січових стрільців полк. Є. Коновальця, нач. вишкільно-мобілізац. відділу штабу корпусу. У 03.1919 поранений у бою з більшовиками біля м. Бердичів (нині Житомир. обл.). Згодом інтернований на тер. ЧСР. У 08.1920 перебрався до м. Львів.

Співзасн. УВО, чл. її Начальної команди. Налезав до укр. молодіжного підпільного т-ва "Воля", яке готувало

збройне повстання в Сх. Галичині. У 12.1920, як представник Укр. студент. союзу, підписав меморандум укр. студентів до студент. орг-ції світу про безправне становище молоді Сх. Галичини в умовах польс. окупації (відправлений нім. фізику В. Віну, франц. письменнику А. Барбюсу й Президенту ЧСР Т. Масарику).

Навч. на правн. ф-ті Укр. таємного ун-ту. 3.09.1921, як представник молоді, брав участь у 2-му Міжпарт. з'їзді у Львові; під час виступу вказував на намагання польс. окупац. влади не допустити укр. молодь до вищої шк. 25.09.1921 – учасник замаху на Ю. Пілсудського в м. Львів; зазнав переслідувань з боку польс. влади, засуджений на 2,5 р. ув'язнення.

У міжвоєн. роки – чл. проводу УСРП, ред. час. "Новий час", чл. дирекції вид-ва "Червона Калина", посол польс. сейму (1928–30), дир. власного вид-ва "Ізмарagd". Під час нім. окупації Львова – чл. управи Спілки укр. видавців (1941–44). Напередодні повторної рад. окупації Львова виїхав до м. Відень. Після ДСВ працював урядовцем міжнар. допомогової орг-ції в англ. зоні окупації Німеччини. У 02.1947 викрадений рад. розвідкою, засуджений на 25 р. ув'язнення. Після звільнення 1956, незважаючи на прохання уряду Австрії, МЧХ й Е. Рузвельт, не отримав дозволу повернутися до Відня.

П. у табірній лікарні с. Потьма (нині смт Республіки Мордовія, РФ). Похований у м. Львів на Личаків. цвинтарі.

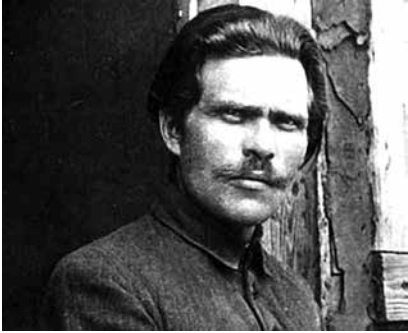
Лит.: Гаврилів І. УВО: підпільна армія в боротьбі за державність // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2006. № 572: Держава та армія. С. 11–17; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005. С. 568; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011. С. 422; *Науменко К.* Матчак Михайло // *ЕІУ*. Т. 6. К., 2009. С. 557; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 143–144, 215.

Богдан Паска

МАХНО

Нестор Іванович

(08.11.1888–25.07.1934) – політ. і військ. діяч, провідник сел. повстан. руху – Махновщини. Н. в с. Гуляйполе (нині м. Запоріж. обл.) у сел. сім'ї. Здобув

освіту в початковій шк. Був підпаском, потім працював у малярній майстерні, купецькій ятці, сільс. кузні, з 1903 – на чавуноливарному з-ді.

1906 долучився до групи "хліборобів анархістів-комуністів". За підозрою в участі в терористичній діяльності тричі був заарештований. У 03.1910 за пограбування повітової скарбниці засуджений Тимчасовим Одес. військ.-окружним судом до страти. Через неповноліття на момент злочину смертну кару замінено довічною каторгою. Відбував покарання в Бутирській тюрмі (м. Москва), де займав-

ся самоосвітою, ознайомився з азами анархізму, вважав себе учнем М. Бакуніна й П. Кропоткіна.

Звільнений за амністією Тимчасового уряду. У 03.1917 повернувся до Гуляйполя. Очолив профспілку деревообробників і металістів, став співзасн. Сел. спілки і кер. місц. Ради робітн. і сел. депутатів. Організував загін сел. самооборони ("чорну гвардію"). Деякий час працював у суд. комісії.

Не визнавав ні Тимчасового уряду Росії, ні УЦР, яку вважав контрреволюц. владою. 25.09.1917, як голова повітов. Ради, підписав декрет про конфіскацію поміщицької землі й поділ її між селянами. На поч. 1918 очолив революц. к-т Гуляйполя.

На рубежі 1917–18 сформував "селянські вільні батальйони", які розпочали б-бу проти козацьких частин з Пд.-Зх. й Рум. фронтів. У 05–06.1918 у Росії брав участь у конф. анархістів у м. Таганрог, Саратов і Москва (нині всі РФ), зустрічався з відомими рос. анархістами, мав контакти й вів дискусії з лідерами більшовиків. Улітку 1918 організував невеликий повстан. загін ("Чорна гвардія") і розпочав збройну б-бу проти влади гетьмана П. Скоропадського, місц. поміщиків та австро-нім. військ, які збирали контрибуцію.

Початком Махновщини вважають 16.10.1918, коли повстанці захопили Гуляйполе й оголосили від імені Гуляйпіль. район. ревкому про відновлення рад. влади. Після бою в Дібрівському лісі, у якому М. виявив особисту хоробрість і риси кер., що дали загону можливість вийти з ворожого оточення, повстанці нарекли М. "батьком". Цим повстан. титулом він пишався і часто підписувався під публічними документами. Під час 1-го рейду (11.1918) зумів об'єднати під своїм проводом більшість ін. подібних повстан. загонів, які діяли в Полтав., Харків. і Херсон. губ.

М. воював проти нім. армії, гетьмана П. Скоропадського, А. Денікіна, П. Врангеля, більшовиків, Антанти й Директорії; неодноразово визнавав рад. владу й зрікався її. Укладав військ. союзи з більшовиками, Директорією, УГА та от. Н. Григор'євим.

5.08.1919 проголосив створення Революц. повстан. армії України (махновців). Кількість бійців становила тоді 15–20 тис. (на 1.12.1919 – 40–45 тис. осіб), переважно кіннотників і кулеметників на тачанках, частково й піхоти. У час найбільшого піднесення повстан. армія нараховувала бл. 80 тис. бійців. Махновці воювали під чорними прапорами.

20.09.1919 уклав короткотривалий союзний договір з ДА УНР про спільні дії проти денікінців, зумів фактично перебрати контроль над смугою Пд. України від м. Катеринослав (нині Дніпро) до м. Бердянськ (нині Запоріж. обл.).

У 01.1920 командування ЧА запропонувало М. направити частини на Зх. фронт; М. відмовився, відновив б-бу проти рад. влади. Всеукраїнським оголосив махновців поза законом, однак спроби розгромити їх були безуспішними.

Восени 1920 М. уклав останню угоду з рад. владою, допоміг більшовикам захопити Крим. Одразу після того ЧА почала проти нього війну.

М., який через поранення не брав участі в Крим. поході, не бажаючи припиняти б-бу за землю і волю, почав шукати для неї нові шляхи й нових союзників. Спершу прагнув під прапором нац. визволення об'єднати всі повстан. загони України, незалежно від їхньої орієнтації. Виступав за створення Всеукр. ревкому, який би допоміг “добитися звільнення України від окупації більшовиків-комуністів”, але його не підтримала більшість власних командирів. З кін. 11.1920 до 08.1921 вів виснажливу б-бу проти більшовиц. влади. Зібравши ядро своєї армії, здійснив бойові походи в Приазов'я, на Дон і Поволжя; втратив більшу частину свого війська.

28.08.1921 із загоном 77 повстанців перейшов кордон з Румунією в р-ні м. Ямпіль (нині Вінниц. обл.). Рум. влада дозволила М., його дружині й кільком найбільш наближеним повстанцям проживати в м. Бухарест під контролем поліції; решту було поселено в таборі для інтернованих у м. Брашов

(нині Румунія). 20.09.1921 уряди РСФРР й УСРР надіслали урядові Румунії ноту, але той відмовився видати М. Кілька разів М. намагався втекти з Румунії, але щоразу спроби закінчувалися невдачею. 5.04.1922 все ж утік із Бухареста. У ніч на 11.04.1922 втікачі непомітно перейшли кордон і прибули до с. Тулуков (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Війт, якого попросили про ночівлю, повідомив відділок поліції і групи було затримано. На підставі розпорядження воєводи Е. Юристовського М. з товаришами були доставлені до м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) і поміщені під нагляд поліції та агентів у готелі С. Гюбнера “Брістоль” без права його покидати. 20.04.1922 М., називаючи себе команд. Революц. повстан. армії України, письмово звернувся до повітов. староства з проханням про дозвіл йому, дружині й ще 7 побратимам “оселитись в м. Львові або в одному із міст Польщі на становищі мирних громадян робітників” (оригінал прохання зберігається в ДАІФО). Але 21.04.1922, виконуючи доручення воєводи, який посилався на розпорядження МВС Польщі про недопустимість перебування осіб такого роду на тер. в-ва, староста депортував махновців до табору інтернованих у с. Шталково (Польща). Про це повідомила газ. “Kurjer Stanisławowski” 23.04.1922.

Імовірно, тоді в М. з'явилася ідея підняти повстання в Галичині проти Польщі, яка її окупувала, побудувати тут анархо-рад. д-ву, а після перемоги кинути війська на звільнення Наддніпрянщини від більшовиків. Румуни організували втечу М., який опинився на Зх. Україні. Польс. уряд з допомогою більшовиц. спецслужб був повідомлений про ці наміри. 2.08.1923 М. було заарештовано армією. розвідкою, кинуто до в'язниці Мокотув. 9.10.1923 франц. газ. “La Liberte” подала сенсаційну звістку, що М., інтернований у Польщі, хотів zorganizувати в Сх. Галичині повстання проти Польщі й одержав для того від більшовиків 100 тис. марок. Зрештою, польс. влада ув'язнила М. у Варшав. цитаделі. 27.10.1923 М. постав перед Варшав. окружним

судом за звинуваченням у підготовці повстання в Сх. Галичині для приєднання її до УСРР, проте виправданий "за неясністю доказів" і відправлений на поселення в м. Торунь (Польща). Арешт і висунення йому звинувачення в держ. зраді спричинили обурення однодумців-анархістів цілого світу. У 12.1923 М. зробив публічну заяву про б-бу проти більшовиків і рад. влади, що викликало негативну реакцію польс. уряду.

14.04.1924 після спроби самогубства М. був переведений під нагляд поліції в м. Гданськ (нині Польща). 1924 з допомогою рос. анархістів-емігрантів домігся дозволу на виїзд до Німеччини. Рад. агенти вистежили, підступно схопили М. й намагалися вивезти його до посольства СРСР в м. Берлін, а далі доправити до м. Москва, де на нього чекав показовий суд. процес. Та дорогою на ходу викинувся з машини, яка його перевозила, і здався нім. поліції, що теж заарештувала М. за погроми нім. колоністів в Україні. Не дочекавшись легалізації, у 05.1925 М. нелегально перейшов кордон із Францією. Після поневірянь у 06.1926 разом з дружиною потрапив до м. Париж; оселився у приміськ. кварталі Венсен, де знайшов роботу пом. у ливарному цеху, працював теслярем і робітником сцени паризької "Гранд Опера" й кіностудії. Незважаючи на хвороби та бідність, ідейно продовжував б-бу з більшовизмом на сторінках своїх спогадів і публіцистики. 1925 заснував російськомовний теор. анархо-комуніст. ж. "Дело труда", у якому до 1929 публікував свої статті; деякі з них виходили у франц. перекладі на сторінках газ. "La Liberte". Писав і для анархіст. ж. "Пробудження", який видавали в США. Час від часу давав інтерв'ю газетяркам. Листувався з анархіст. орг-ціями світу.

1927 у Парижі франц. мовою виїшов друком 1-й том мемуарів М. "Російська революція на Україні". 1929 М. підготував ще 2 томи, але через брак грошей вони побачили світ лише 1936–37, після смерті автора. У наступні десятиліття декілька разів перевидані; опубл. в Україні 1991.

1931 іспан. анархісти закликали М. очолити партизан. війну на пн. Іспанії. 12.02.1934 взяв участь в оголошеному профспілками Франції заг. страйку.

П. від сухот у м. Париж, де й похований на цвинтарі Пер-Лашез.

Літ.: Верстюк В. Ф. Махно (Міхненко) Нестор Іванович // ЕІУ. Т. 6. К., 2009. С. 560; *Його ж.* Махновщина: селянський повстанський рух на Україні (1918–1921). К., 1992; *Волковинський В. М.* Нестор Махно: легенди і реальність. К., 1994; *Голованов В. Я.* Нестор Махно / гл. ред. А. В. Петров. М., 2008; *Головатий М.* Як Нестор Махно хотів стати жителем Станиславова // Галичина. 2014. 12 черв.; *Махно Нестор Іванович:* український політичний діяч // Провідники духовності в Україні: Довідник. К., 2003. С. 66–68.

Сергій Дерев'янку

МАЦЕЛЮХ Євген Іванович

(01.01.1893–21.11.1972) – громад.-політ. і церк. діяч, редактор. Н. в с. Великі Бірки (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Випускник Терноп. укр. г-зії (1913), Львів. духовної семінарії (1917). Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту.

1914 мобілізований до австро-угор. армії. Санітар у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Згодом демобілізований, шахтар на вугільних копальнях у м. Острава (нині Мораво-Сілез. краю, Чехія). Інтернований австр. владою в таборі м. Санкт Файт у Штірії, згодом у таборі м. Клаґенфурт (нині Клаґенфурт-ам-Вертерзе, Австрія). Вступив до місц. нім. духовної семінарії, де навч. 2 р. 1917 продовжив студії в м. Львів.

Учасник Листопадового чину 1.11.1918 у м. Тернопіль, секретар окружної ради ЗУНР. З 4.05.1919 – відп. ред. щоденної укр. газ. "Українські Вісті". Разом з УГА перейшов за р. Збруч. Комісар пропаганди в м. Летичів (нині смт Хмельн. обл.). Наприкінці 1919 повернувся додому.

7.04.1920 рукоположений на священика А. Шептицьким. 1920–23 – парох у с. Чернихівці й Зарубинці (нині обидва Збараз. р-ну), Шляхтинці (нині Терноп. р-ну), 1923–30 – у с. Кудобин-

МАЦЕЛЮХ
Євген Іванович

МАЦІЄВИЧ
Костянтин Андріанович

ці (нині Зборів. р-ну; усі нині Терноп. обл.). Під час пацифікації було спалено дім М. 1930–35 – парох і війт у с. Голгоча (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.). Отримав звання почесного крилошанина Львів. митрополічної консисторії. 1939–41 – адміністратор парафії в м. Козова (нині Терноп. обл.).

У роки ДСВ душпастирював на Лемківщині в с. Динів, Лубно, Вар, Невістка (нині всі Польща). 1944 емігрував до Німеччини, у г-зії ДП у м. Аугсбург викладав лат. мову. 1947 виїхав до США. Парох церкви Св. Андрія в м. Філадельфія. Співзасн. і 1-й голова т-ва “Самопоміч”. Співред. час. “Шлях”. Автор нарису “Бірки Великі”, богослов. і поет. творів, що друкувалися укр., англ. та польс. (в місячнику “Kazalnica”) мовами. Чл. т-ва “Тернопільщина”.

П. у м. Стейтен-Айленд (нині в складі м. Нью-Йорк, США). Похований біля церкви Св. Юра в м. Нью-Йорк.

Тв.: *Мацелюх Є. Бірки Великі // Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. С. 341–345 (у співавторстві з О. Закревським); Його ж. Боже слово: недільні і празничні науки (на всі неділі і свята). Йорктон, 1948; Його ж. Пресвята Євхаристія в життю християнина. Львів, 1927; Його ж. Тернистий шлях: повість з переслідування церкви в Мексику. Нью Йорк, 1956; Його ж. У стіп Марії: розважання про ласки Божої Матері. Нью Йорк, 1954; Його ж. Чудо Вифлеємської ночі: різдвяна містерія на 3 дії. Філадельфія, 1956.*

Лит.: Бл. п. о. совітник Євген Мацелюх // *Свобода*. 1972. 24 листоп. Ч. 217. С. 3; *Кравченко О. о. Євген Мацелюх (1893–1972) // Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. С. 550–552; Помер св. п. о. совітник Євген Мацелюх, душпастир, письменник і журналіст // Свобода. 1972. 22 листоп. Ч. 216. С. 1; Уніят В., Ханас В. Мацелюх Євген Іванович // *ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 479.**

Борис Хруслев

МАЦІЄВИЧ

Костянтин Андріанович

(18.05.1873–02.04.1942) – вчений агроном, громад. і політ. діяч. Н. у с. Деремезна (нині Обухів. р-ну Київ. обл.). Випускник г-зії м. Київ. Студіював у с.-г. ін-ті м. Новоолександрія (нині Пулави, Польща). 1899–1901 – вчений секретар Полтав. с.-г. т-ва, 1901–05 – агроном Саратов. земства. 1907–15 – на службі в Харків. с.-г. т-ві, ред. ж. “Хлібороб”, “Агрономический журнал”. 1915–17 – проф. с.-г. економії Вищих с.-г. жін. курсів у м. Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ). Учасник студент. руху, засн. і кер. укр. студент. громади. Засн. і кер. УПСФ.

З 1917 – тов. ген. секретаря земельних справ, автор земельної реформи, ред. “Вісника Громадської Агрономії”. 1918–19 за дорученням Директорії УНР проводив переговори з представниками Антанти. 13.02–9.04.1919 – міністр закорд. справ уряду УНР С. Остапенка. З 06.1919 – голова Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії. Встановив тісні стосунки з І. Ністором, Н. Інкульцем, Н. Іоргою. Був прихильником союзу з Польщею та Румунією в протистоянні Росії. Робив спробу отримати від рум. уряду допомогу для Запоріж. корпусу ДА УНР. У низці питань підтримував контакти з М. Васильком.

1922 виконував обов’язки дипломатичного представника УНР в Болгарії та Румунії. З 1923, після закриття посольства, емігрував до ЧСР. Проф. Укр. госп. акад-ї в м. Подебради (нині Чехія).

П. і похований у м. Прага.

Лит.: Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини ХХ ст.) / за заг. ред. В. М. Ботушанського. Чернівці, 2005. С. 515–521, 562–564; *Власенко В. Мацієвич Костянтин Андріанович // ЕСУ. Т. 19. К., 2018; Матівос Ю. Подвиги роду Мацієвичів // Голос України. 2003. 14 січ. № 6. С. 20–21.*

Ігор Піддубний

МАЦІЄВИЧ**Маріян**

(Masejovič Marián;
Masciejowicz Marian;
Мацієйович Маркіан;

26.04.1881–14.10.1931) – педагог, сотник УГА. Н. в с. Воютичі (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). 1900 завершив студії в г-зії м. Самбір (нині Львів. обл.). Випускник філос. ф-ту Львів. та Краків. ун-тів (1903). З 1903 – викл. г-зії м. Львів, 1905–09 – м. Стрий (нині Львів. обл.), 1909–14 – м. Самбір.

Учасник ПСВ. Ober-лейтенант інфантерії австро-угор. армії.

Разом з А. Чайківським та Д. Стануруо співорганізатор Листопадового чину в м. Самбір. Командант ОВК в м. Старий Самбір (нині Львів. обл.). З 12.1918 – команд. групи УГА “Старий Самбір” у боях біля м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Від 01.1919 – у складі 1-ї Гірської бригади УГА під командуванням от. В. Черського. 19.05.1919 зі своїм підрозділом відступив на Закарпаття через с. Нижні Верецькі (нині с. Нижні Ворота Воловець. р-ну Закарп. обл.). Був задіяний у боях із угор. більшовиками. Інтернований владою ЧСР в таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под’єштеді), 10.08.1920 відряджений до м. Ліберець (обидва нині Чехія). Організатор і 1-й укр. комендант Українського робітничого табору у Ліберці. Згодом передав кер-во табором Р. Волощуку.

1921–29 – учитель Словац. г-зії та греко-катол. руської учител. семінарії м. Пряшів (нині Словаччина). Викладав рос., укр., нім., польс., чеську, лат. мови та л-ри. Був заочним учителем у Пряшів. держ. жін. учител. акад-ї, Словац. євангельській колегіальній г-зії, дир. Торг. жін. шк. при монастирі “Санта Марія” в Пряшеві. Всюди проводив активну позашкільну діяльність.

Заг.-словац. х-р мали підручники М.: “Ruská mluvnicá” (Російська грамика), “Pravidlá ruského pravopisu” (Правила російського правопису), опубл. 1924 в Пряшеві, та “Руководство по истории русской литературы для старших классов чехословацких учебных заведений” (Пряшів, 1928). До остан-

ньої книги М. залучив тв. укр. письменників.

1929 єпископ П. Гойдич призначив М. дир. Греко-катол. руської учител. семінарії в Пряшеві; тут М. підтримував дисципліну, мав високий авторитет серед колег, студентів і місц. влади. Шк. під його кер-вом виховала цілу генерацію укр. національно свідомих учителів. У Пряшеві М. займав високі посади в держ. орг-ціях, а також у Червоному хресті, “Матиці Словацькій” тощо.

Був співзасн. і чл. правління укр. “Просвіти” в Пряшеві, з якою як співреж. (реж. – І. Невицька) поставив оперету І. Котляревського – М. Лисенка “Наталка Полтавка” (роль Наталки виконала його донька Яна). Вистава мала успіх не лише в Пряшеві, де витримала кілька реприз, але й в ін. містах Пряшівщини. В учител. семінарії першим почав викладати укр. мову. Одночасно був співголовою укр. пед. орг-ції “Наша школа” (формальним головою орг-ції та гол. ред. її журналу з такою ж назвою був єпископ П. Гойдич).

Діяльність М. викликала незадоволення діячів москвофіл. руху, які змусили його покинути греко-катол. учител. семінарію і повернутися у Словац. держ. г-зію. Через нестерпні умови праці виїхав до м. Брно (за ін. даними – до м. Прага), де в готелі застрелився. Дехто з дослідників життя М. (між ними і його гол. біограф М. Роман) сумнівається в самогубстві, вважаючи його смерть справою рук агентів ОДПУ СРСР.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 380–381; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 605–607; *Капішовський В. Мрії і дійсність. Пряшів, 1988. С. 33–37; Павленко М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). К., 1999. С. 178–179; Р. Л. Дещо з історії III Групи “Глибока” VIII Самбірської бригади // ЛЧК. 1934. Ч. 10. С. 9–13; Роман М. Хто був професор Маріян Мацієйович? // Дукля. Пряшів, 1991. № 5–6. С. 56–59;*

МАЦУК
Василь

Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 112–113; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 34–35; Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 69–78; *Roman M. Ukrajinski emigranti na prešovských školách v období medzi dvoma vojnami // Ruská a ukrajinská emigrácia na východnom Slovensku v rokoch 1919–1945. Prešov, 2006. S. 68–88; Šelepec J. Literárny život ruskej, bieloruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku // Ruská a ukrajinská emigrácia na východnom Slovensku v rokoch 1919–1945. S. 54–59.*

Микола Мушинка

**МАЦУК
Василь**

(28.12.1899–14.01.1999) – поручник УГА. Н. в с. Коношки (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

З 1917 служив у 15-му Терноп. полку австро-угор. армії на Італ. фронті. Вістун запасної сотні УГА в м. Рогатин з 12.1918. Згодом у запасному курені в м. Бережани. Учасник Чортків. офензиви. 8.10.1919 закінчив старшин. шк. в с. Гута Чугорська (нині Кам'янець-Подільс. р-ну Хмельниц. обл.). Придільений до 2-ї Коломий. бригади. У 04.1920 біля м. Ялтушків (нині с. Бар. р-ну Вінниц. обл.) потрапив у польс. полон. Перебував у різних таборах військовополонених. Згодом емігрував до США.

П. і похований у м. Балтимор (шт. Меріленд).

Олександр Луцький,

Кім Науменко

МАЦЬКЕВИЧ

Степан

(23.09.1893–16.12.1989) – сотник УГА, кооп. діяч. Н. у с. Залуква (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник укр. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

Під час РСВ служив у 8-му полку польових гармат; закінчив артилер. офіцерську шк., отримав звання поручника; після поранення був інструктором в артилер. вишколі. 7.11.1918 очолив виїзд 1-го залізн. ешелону укр. вояків з м. Відень до Галичини, котрий 11.11.1918 зайняв с. Сянки (нині Турків. р-ну Львів. обл.). Сформував у Ста-

ніславові артилер. батарею, з якою воював біля м. Львів (біля с. Сокольники, Солонка, Давидів (усі нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.)), що стала основою для створення 2-го гармат. полку 2-ї Коломий. бригади УГА. Під командуванням М. полк проявив себе в боях під м. Журавно (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.), брав участь у Чортків. офензиві. Після переходу за р. Збруч підтримав 3-ю Галиц. бригаду в наступі на м. Київ. Пізніше воював проти денікінців. Після розформування полку більшовиками в 03.1920 зумів повернутися додому. Згодом виїхав до Австрії.

Випускник Віден. ун-ту за фахом "всесвітня торгівля" (1925). Повернувся до Галичини, працював у кооперації; брав участь у громад. житті Станіславщини. Під час нім.-рад. війни очолив повітову раду, був нач. союзу громад у м. Галич (нині Івано-Франк. обл.).

Емігрував до США, долучився до підготовки вид. Д. Микитюка "Українська Галицька Армія". Автор спогадів, опубл. у вид. "Коломия й Коломийщина".

П. і похований у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; *Драбчук І.* Степан Мацькевич, який прожив майже сто років // Галицьке слово. 2017. 21 лю-

того; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Степан Кобута

МАЦЬКІВ

Володимир Васильович

(26.07.1899–26.08.1992) – педагог, підхорунжий УГА, громад. діяч. Н. в с. Гаї Великі (нині с. Великі Гаї Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Як доброволець УГА від 11.1918 брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Після відступу укр. війська з м. Львів приділений до вишколу 1-го корпусу УГА. Закінчив підстаршин. курси, був інструктором вишколу новобранців. Після переходу УГА на Наддніпрянщині боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Побував у “чотирикутнику смерті”, де під час вимушеного союзу УГА з Добрармією ген. А. Денікіна захворів на тиф.

Повернувся додому, закінчив студії в учител. семінарії м. Тернопіль (1922). Вчителював у Зх. Польщі, на Львівщині, у Тернополі; дир. шк. в рідному селі (1939–44). Підготував до вид. зб. “Перекази про минувшину” (через ДСВ не опубл.).

Від 1944 – на еміграції в Німеччині, від 1949 – у США. Викладав у шк. українознавства в м. Філадельфія (1953–69). Належав до управи К-ту виконавців Листопадового чину (1967). Співзасн. земляцького об'єднання “Тернопільщина” (1957, Філадельфія); співініціатор вид. і чл. ред. колегії істор.-мемуарного зб. “Шляхами Золотого Поділля”. Автор спогадів про бойовий шлях УГА і статей з проблем виховання у час. “Подільський голос” (1928–30), “Життя і школа”, “Веселка” та ін.; окремі опубл. в кн. “Наші діти і їх виховання” (1966). Для дітей писав пізнавальні оповідки.

П. у м. Філадельфія (США). Похований на цвинтарі м. Фокс Чейс.

Лит.: Мацьків В. День 31 серпня 1919 р. в Вінниці // Вісті Комбатанта. 1962. Ч. 3–4 (7–8). С. 57–58; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 148–150, 214–215; Уніят В., Щербак Л. Мацьків Володимир Васильович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 480; Шляхами Золотого Поділля: у 3 т.

Т. 3: Тернопільщина і Скалатщина / ред. кол.: Р. Миколаєвич та ін. Філадельфія, 1983. С. 800.

**Микола Лазарович,
Віктор Уніят,
Лариса Щербак**

МАЦЬКІВ

Тимотей Гаврилович

(07.07.1892–18.01.1972) – правник, поручник УГА, громад. діяч. Н. у с. Побережжя (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник укр. г-зії м. Станиславів. Студював на правн. ф-ті ун-ту м. Грац (Австрія).

З поч. ПСВ зарахований до офіцерської шк. Перебув 1-шу рос. окупацію в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); закінчив офіцер. курси, служив в артилер. батареї 31-го піх. полку. Воював на Сх. фронті, отримав звання четаря, нагороджений 6 військ. відзнаками. Улітку 1917 вів агітац. роботу на фронті серед солдатів рос. армії. Навесні 1918 брав участь у поході австр. військ на Наддніпрянщину. З утворенням ЗУНР повернувся до Станиславова, вступив до УГА. Разом зі старшинами Ю. Шепаровичем і М. Кречковським сформували 1-шу батарею польової артилерії, присягу якої приймав повітов. комісар Л. Бачинський. 23.11.1918 з батареєю вирушив на фронт проти поляків; у бою поранений і передав командування В. Тотоєскулу. Після одужання повернувся в стрій; узимку 1919 брав участь у боях за Львів. З 03.1919 служив інструктором в артилер. старшинській шк. в Станиславові; з її курсантів у 06.1919 під командуванням М. сформована артилер. батарея, що брала участь у Чортків. офензиві (бої за м. Чортків, с. Потутори (нині Бережан. р-ну, обидва Терноп. обл.), м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.)). Перейшов р. Збруч; як команд. батареї 3-го гармат. полку воював проти більшовиків, денікінців і поляків. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”. Зумів уникнути польс. полону, повернувся до Галичини. Влітку 1920 перейшов кордон до ЧСР. 1921 закінчив навч. у Віден. ун-ті, здобув докторат права, повернувся додому.

З 11.1921 проходив адвокат. практику в станиславів. адвоката Ю. Олес-

**МАЦЬКІВ
Володимир Васильович**

**МАЦЬКІВ
Тимотей Гаврилович**

Старшини 3-го артилерійського полку УГА у м. Меджибіж (нині смт Летичівського району Хмельницької області), 08.1919. Посередині сидять Ф. СКАЦЕЛЬ і Ф. МАТЕСІЧ.

1-ий ряд зліва згорі хор. СЛЮСАРЧУК, чет. Ярослав ГУЗАР, пор. СОРОХАН, чет. ГАНКЕВИЧ – ветеринар, 2-ий ряд: чет. Е. ЯЦКЕВИЧ, чет. КОСТИК, чет. В. ПЕТРАЧЕК, чет. ЯЩУН, хор. ГИЖИЙ, сот. О. БІЛИНСЬКИЙ, от. Ю. ШЕПАРОВИЧ, пор. Т. МАЦЬКІВ, пор. ПОПОВИЧ, пор. ЕЛЕКТРОВИЧ, чет. О. УТРИСКО, пор. ІЛЬНИЦЬКИЙ, пор. СОРОКЕВИЧ, сидять: бул. ДІТРИХ, сот. СКАЦЕЛЬ, сот. МАТИШЦІ, сот. В.ЗУБРИЦЬКИЙ, бунач. БОЙЧУК

ницького. Належав до таємного гуртка УВО. 1925–37 працював повітов. суддею в м. Долина (нині Івано-Франк. обл.), згодом у м. Познань (Польща).

З поч. ДСВ – суддя в м. Краків (Польща), чл. Укр. допомогового к-ту. Під час нім. окупації – віце-прокурор апеляційного суду у Львові, заст. кер. прокуратури П. Шухевича. За участю М. перекладено й видано укр. мовою “Карний кодекс” і “Кодекс карного справування”.

1944 емігрував через Словаччину до м. Відень, згодом до Баварії. Був активним діячем укр. еміграц. орг-цій Німеччини, головою укр. громад. суду. 1949 виїхав до Канади, 6 р. проживав у м. Оттава, засн. місц. відділу Конгресу українців Канади. Згодом перебрався до передмістя м. Едмонтон. Автор спогадів.

П. у м. Торонто (Канада).

Тв.: *Мацьків Т.* З-над Дністра на канадські прерії. Мій життєвий шлях. Едмонтон, 1963.

Лім.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Андрухів І., Арсенич П.* Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996; *Гловацький І.* Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014.

Степан Кобута, Лариса Кобута

МАЩАК

Іван-Василь Осипович

(13.01.1885–13.10.1964) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. в с. Бахір (нині гміни Динів Рясів. пов. Підкарпат. в-ва,

Польща) у сім’ї священника. З 1904 родинний дім був у с. Корманичі (нині гміни Фредрополь Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща), де його батьком був парохом. Навч. у м. Перемишль в укр. г-зії (матура 1906) та духовній семінарії (1907–12), у духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту (1912–13) м. Львів. Рукоположений 15.11.1913. Пом. пароха в с. Долиняни (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.; 1913–14), катехит шк. м. Бібрка (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.; 01.1914–18). У кін. 1918 прийнятий на службу капеланом УГА. У 06.1919 арештований польсь. військовими, кілька місяців перебував у тaborі інтернованих у Польщі.

Після звільнення знову став катехитом у Бібрці, відтак парохом у с. Селиська (1924–29), адміністратором у с. Під’ярків (обидва нині Перемишлян. р-ну; 1925–27), парохом у с. Баківці (нині Жидачів. р-ну, усі три Львів. обл.; з 1929). 1933 організував 500 учасників прощі “Українська молодь Христові”. 1938 засуджений польсь. судом на 6 місяців за українізацію метрик. 1938 призначений віце-деканом Стрілицького деканату, почесним радником митрополічної консисторії з крилошан. відзнаками. В 02.1942 заарештований нім. окупац. владою.

У 03.1950 заарештований співробітниками органів НКВС, перебував у в’язницях м. Дрогобич (нині Львів. обл.) і Київ. Згідно з постановою Особливої наради при МГБ СРСР, ув’язнений на 25 р. ВТТ. Звільнений 1955. Повернувся до Галичини, замешкав у с. Горожанка Велика (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.); листувався з синами в Німеччині й Великій Британії, поширював послання митрополита Й. Сліпого із заслання.

П. у шпиталі м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 591.

Лім.: Звідомлення Виділу “Кружка родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–36 з альманахом “З юних днів весни” з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 132; *Лебедович І.* Полеві духовники Україн-

ської Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 238; Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії. 1912. С. 391; 1929. С. 101; 1938. С. 18, 75; 1944. С. 31.

*Петро Гуцал,
Руслан Десятинський,
Олег Єгрешій*

МЕДИЧНА І САНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ (М.с.с. УГА) – підрозділ ЗС ЗУНР, який надавав мед. допомогу військовим, займався профілактикою та попередженням поширення інфекц. захворювань серед бійців.

Формування М.с.с. УГА розпочалося в 11.1918; до 01.1919 мало стихійний х-р. У цей період становлення військ. медицини УГА цілковито залежало від ініціативи командування бойових груп і наявності хоча б елементарно обізнаних у мед. справі кадрів. М.с.с. УГА під час боїв у м. Львів складалася з: а) 8 перев'язочних пунктів, розташованих у приміщеннях Нар. дому, ратуші, цитаделі, Галиц. сейму, пошти на вул. Словацького, заліз. ст. Підзамче, казарм Фердинанда й казарм поліції на вул. Брасрівській, де загалом постійно працювало 3 лікарі, 13 студентів медицини і 2 випускники г-зії; б) відправного пункту на вул. Личаківській під кер-вом В. Щуровського, де поранених тримали в гарнізонній лікарні перед транспортуванням санітарним потягом у тил; в) тилових військ. і повітових шпиталів у м. Підгайці, Бережани (нині обидва Терноп. обл.), Тернопіль і Станіславів (нині Івано-Франківськ). Фронтіві групи підпорядковувалися НКГА, при якій санітарним шефом служив К. Танячкєвич. Санітарним референтом тилових частин при ДСВС став Р. Білас.

Під час реорг-ції УГА в 01.1919 були здійснені кроки до створення дієвої мед.-санітарної служби за взірцем австр. армії. У кожній сотні діяв санітарний розрахунок під кер-вом підстаршини, у куренях – осередки першої мед. допомоги під проводом

санітарного старшини. Були також бригадні й корпусні шпиталі, очолювані лікарями, з молодшим медперсоналом, кухнями, дезінфекторами й аптеками. Орг-цію М.с.с. УГА суттєво гальмував брак кваліфікованого медперсоналу. Медиків укр. походження в Галичині було надто мало для того, щоб в умовах саботажу лікарів-поляків охопити навіть цивільні посади. Тому доводилося запрошувати до співпраці місц. євреїв, німців, а також лікарів з Наддніпрянщини й іноз. спеціалістів. Завдяки цим заходам у 01.1919 М.с.с. УГА, яка діяла на фронті, становили 24 лікарі й 38 санітарних старшин, при ній функціонували 5 шпиталів на 529 ліжкомісць, 2 аптечні склади – в м. Станіславів і Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), 3 санітарні поїзди й 2 мобільні лазні. В тилу нараховувалося 97 лікарів та 112 санітарних старшин, діяло 25 лікарень на 5–6 тис. ліжок, 12 притулків і 48 дезінфекторів. Загалом 1 медпрацівник припадав на 515 вояків, що було вчетверо нижче тогочасних норм. Кількість медперсоналу УГА постійно змінювалася через втрати в бойових діях та епідемії. Тільки в 02–05.1919 на висипний тиф захворіло 34 лікарі УГА, з них 14 померло. Медикаментами М.с.с. УГА забезпечувалася завдяки запасам колиш. складів австр. армії, реквізиціям ліків у місц. аптеках, допомозі та закупівлям з-за кордону, а саме з Австрії, ЧСР, Угорщини, Німеччини та Швейцарії.

Після 2-го відступу УГА за р. Збруч санітарним шефом М.с.с. УГА став А. Бурачинський. На той час у її складі залишилося тільки 35 лікарів і 50 медиків: на 1 лікаря припадало 1143, на 1 кваліфікованого санітара – 800 бійців. Лікарі неукр. походження відмовилися продовжувати службу поза межами Галичини. Поспішна евакуація призвела до значних втрат санітарного майна, оскільки замість 600 возів, потрібних для його транспортування, вдалося роздобути тільки 60. Не встигли евакуюватися військ. шпиталі з м. Самбір (нині Львів. обл.), Станіславів, Коломия (нині Івано-Франк. обл.), Бережани, Тернопіль, Чортків (нині Терноп.

**МЕЛЕШКО
Фотій Минович**

обл.). За р. Збруч перейшло тільки 3 польові, 4 запасні й 1 недоукомплектований госпіталі, розраховані на 1600 пацієнтів. Пізніше з-за кордону надійшло обладнання для ще одного шпиталю на 250 осіб, закуплене через УЧХ.

Брак медиків, відсутність достатньої кількості мед. і дезінфекц. матеріалів, несприятливі санітарні умови на тер. Поділля та Наддніпрянщини призвели до катастрофічного поширення інфекц. захворювань (насамперед висипного й поворотного тифу) серед бійців УГА. У 10.1919 на тиф хворіло 70 % армії, смертність становила 30 %. Перехворіла на тиф і половина медиків, 9 лікарів померло. Після договору УГА зі ЗСПР від 7.11.1919 М.с.с. УГА отримала певну матеріальну допомогу й можливість заснувати в м. Одеса власний госпіталь для вояків, хворих на тиф. Вимушений союз із більшовиками на поч. 1920 нашкодів М.с.с. УГА, оскільки нове кер-во вилучило найцінніше мед. обладнання, зокр. рентгенівські апарати, і вивезло його до м. Москва.

Лит.: Рижій І. Санітарна служба в Листопадкових днях у Львові // Вісті Комбатанта. 1965. Ч. 3–4; *Saniga O.* Кадрове забезпечення медичної та санітарної служби УГА в 1918–1920 рр. // Військово-науковий вісник. Академія сухопутних військ. 2011. Вип. 14; *Ії ж.* Початки формування медичної та санітарної служби Української Галицької Армії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18; *Трембіцький В.* Санітарно-медична справа в Україні // Вісті Комбатанта. 1975. Ч. 2; *Щуровський В.* Лікарі і медики у визвольній війні // 25-ліття Українського Лікарського Товариства і Медичної громади. Чикаго, 1975.

Лев Давибіда

МЕГАС Осип

(1882–08.08.1955) – журналіст, лікар, освіт. і громад. діяч у Канаді. Емігрував до Канади з Галичини (1905). Ред. час. “Канадійський Фармер” (Вінніпег, 1906–08). Інспектор укр. шк. в уряді пров. Саскачеван (1907–17).

Співорганізатор учител. семінарії для іншомовних громад у м. Реджайна (1907). Ініціатор і співзасн. Укр. Могилянського ін-ту в м. Саскатун (1916).

Делегат УГК в Канаді на Мирову конф. в м. Париж (1919). Після завершення докторатом мед. студій в ун-тах Манітоби й Альберти з 1926 провадив лікар. практику в м. Едмонтон. Автор і упорядник документальної кн. “Трагедія Галицької України” (Вінніпег, 1920).

Лит.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 424; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 267.

Олег Павлишин

МЕЛЕШКО Фотій Минович

(25.08.1889–06.12.1970) – письменник, громад. і військ. діяч. Н. у с. Глодоси Херсон. губ. (нині Новоукраїн. р-ну Кіровоград. обл.). 1906 – учасник 1-ї рос. революції. 1907–10 – на засланні в м. Кем (нині Республіки Карелія, РФ), де пройшов гімназійний курс. Після повернення – один з лідерів укр. самостійницького руху. 1913 – делегат Всеукр. з'їзду кооператорів у м. Левицьким.

1914 мобілізований до рос. армії. Навч. у шк. прапорщиків, брав участь у бойових діях, нагороджений Георгіївським хрестом. 1917 повернувся до рідного села, брав участь у державотворчих процесах періоду УНР. Старшина Армії УНР. Чл. УПСР, комісар Директорії УНР на Херсонщині. У 01.1919 – учасник Трудового конгресу. Командував 5-ю сел. Глодоською д-зією ДА УНР, отримав військ. звання хорунжого. Четар УГА. У 10.1919, з відома командування ДА УНР, перейшов у тил білогвардійців, очолив укр. повстан. загін на Єлисаветградщині. Співпрацював з УГА. Учасник 1-го Зимового походу ДА УНР. Під час боїв поранений, втратив пальці на одній руці. Навесні 1920 загін М. на Поділлі об'єднався з осн. частинами ДА УНР; став основою куреня Низових запорожців у Запоріж. д-зії. Брав участь у польс.-рад. війні (1920). Майор ДА

УНР. На поч. 1921 перейшов зі своїм загоном польс. кордон, працював при штабі укр. військ Ю. Тютюнника.

На поч. 1920-х переїхав до ЧСР. Випускник Празьк. ун-ту, д-р філософії. Працював учителем. Був знайомий і тісно співпрацював з Є. Коновальцем, Є. Маланюком, У. Самчуком, Іваном Багряним. Критикував В. Винниченка за спроби співпрацювати з більшовиками, засуджував невизнання ним Голодомору в УРСР. 1943 проживав у м. Львів.

1944 емігрував до Німеччини, 1951 – до США. Працював кочегаром. 25.02.1964 нагороджений Воєн. хрестом 1917–57.

Написав драми “Понад Дніпром” (1920), “Останній”, “Трьома шляхами”, повість “Три покоління” (1943; 1959), оповідання “Чайка Дніпрова”, “Неписьменний вчитель” (обидва 1952), “Семенова криниця” (1957), істор. мемуари “Участь глodosян у визвольній боротьбі 1905–1920 років”, “Українські січові стрільці на Єлисаветградщині”, нарис “Нестор Махно”. Автор праці “Південно-Східня група армії УНР та її командир отаман Янів” (1970), у якій описав заг. захоплення вояками УГА в УНР в 1-й пол. 1919.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Кушніренко М. Пам'яті Фотія Мелешка // Свобода. 1980. 6 груд. Ч. 255. С. 6; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 124, 238, 264, 349.

Богдан Паска

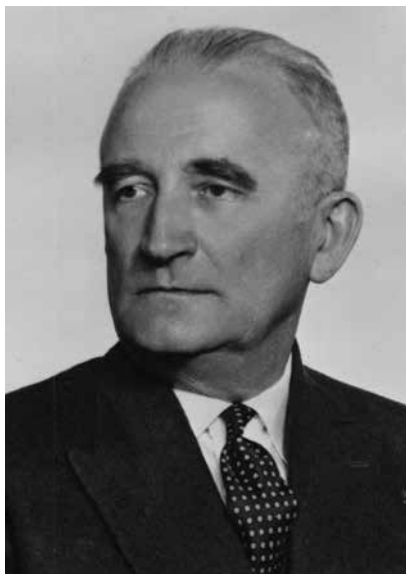
МЕЛЬНИК

Андрій Опанасович

(псевд.: Євген; 12.12.1890–01.11.1964)

– провідний діяч ОУН. Н. у с. Воля Якубова (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.). 1910 закінчив студії в г-зії м. Стрий (нині Львів. обл.).

З 1914 – в складі УСС, чотовий, сотник. 4.11.1916 в боях на г. Лисоня потрапив у рос. полон, звідки втік наприкінці 1917 до м. Київ. Допомогав Є. Коновальцю у творенні Корпусу

січових стрільців – був нач. штабу куреня, полку. Полковник, нач. штабу ДА УНР (03–06.1919). Потрапив у польс. полон, працював у військ. місії УНР в м. Прага 1920–21, де завершив свою освіту (інж.-лісівник).

Чл. Начальної команди УВО 1921–22, крайовий командант УВО (10.1922–04.1924). 10.04.1924 арештований польс. поліцією. 28.03.1925 засуджений на “процесі басарабців” на 5 р. З 1928 – адміністратор лісів митрополії УГКЦ, голова Гол. ради Католическої акції укр. молоді “Орли” (1933–38), чл. Сеньйорату УВО та голова Сенату з 1934. Чл. правління видавничої спілки “Діло” (1932–38). Після вбивства Є. Коновальця очолив ПУН, затверджений 27.08.1939 на 2-му Великому зборі ОУН в м. Рим. Крайові чл. на чолі з С. Бандерою не визнали законність призначення М., критикували його кадрові рішення, вимагали усунення Я. Барановського, О. Сеніка, політику повної орієнтації на Німеччину та пасивність у подіях у Карпат. Україні. Після розколу, який остаточно оформився у 04.1941, за М. залишилась частина орг-ції, переважно в еміграції.

З кін. 1941 замешкав у м. Берлін під наглядом, без права вільного переїзду. Арештований нацистами, відправлений до концтабору Заксенгаузен (26.02–17.10.1944).

Після ДСВ проживав у Німеччині й Люксембурзі. На Великому зборі ОУН 1947 обраний довічним головою ПУН.

П. у кантоні Клерво (Люксембург). Похований у м. Люксембург на цвинтарі Боневуа. 23.08.2006 в с. Воля Якубова урочисто відкрито пам'ятник полк. М. (скульп. П. Кулик).

Лит.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки / авт. і упоряд. доповнень: О. Дарованець, В. Мороз (відп. ред.), В. Муравський, М. Посівнич. К., 2007.

Микола Посівнич

МЕЛЬНИК

Володимир Теодорович

(27.02.1890–29.12.1937) – педагог, старшина УГА. Н. в с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї. 1910 закінчив студії в укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Студював природничі науки на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

В УГА – від 12.1918; служив у полку ім. гетьмана І. Мазепи. 02–03.1919 – командант ф-ки батарей для польових телефонів у коші зведеного (зв'язкового) полку в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); військ. звання четаря отримав 1.03.1919. Перебував з армією за р. Збруч.

Залишився в рад. Україні. Проживав у м. Умань (нині Черкас. обл.), працював учителем фізики й математики в СШ.

Заарештований восени 1937, безпідставно звинувачений у шпигунстві й контрреволюц. націоналістичній діяльності. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою наркома НКВС і прокурора СРСР від 19.12.1937, розстріляний у м. Київ.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 253; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318.

Петро Гуцал

МЕЛЬНИК

Ілля Костянтинович

(28.07.1895–05.1919) – поручник УГА. Н. в с. Глинниця (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї сільс. господаря К. Мельника та А. Аврам. 1.10.1916 іменованний аспірантом-офіцером резер-

ву, 1.02.1917 – лейтенантом резерву 22-го полку піхоти крайової оборони. У 03.1917 переведений на службу лейтенантом резерву в 31-й полк піхоти крайової оборони, у 05.1917 – в 36-й полк стрільців. Один з ініціаторів збору коштів серед старшин 36-го полку піхоти на відновлення надгробка Ю. Федьковича в м. Чернівці (08.1918).

На поч. 11.1918 став на службу в УГА як четар запасного куреня 36-го Коломий. полку. На фронті під м. Львів командував скорострільною сотнею 5-го куреня 36-го Коломий. полку, потім у піх. полку ім. І. Мазепи. 1.03.1919 іменованний поручником. Після реорг-ції УГА команд. скорострільної сотні 6/35-го куреня – у 8-й Самбір. бригаді.

Загинув у бою з польс. кіннотою в с. Дроговиж (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.).

Лит.: Лакуста С. Пам'яті героїв // Час. 1931. 3 трав.; 17 жовт.; На упорядковане гробу Федьковича // Буковина. 1918. 30 серп.; Поручник Ілько Мельник (фотографія) // ЛЧК. 1936. Ч. 1. С. 17; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 75.

Володимир Старик

МЕЛЬНИК**Микола Юрійович**

(25.05.1889–02.1949) – старшина УГА, аптекар. Н. у м. Яблунів (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник Станиславів. г-зії та фармацевт. курсів у м. Львів.

Під час ПСВ у званні лейтенанта в складі 20-го Станиславів. полку ландверу воював на Італ. фронті, потрапив у полон. Перебував у таборі військовополонених у м. Болонья (Італія).

Після повернення додому вступив до УГА. Був призначений фармацевтом піх. полку. Перебував на Наддніпрянщині. 1.08.1919 іменованій поручником-аптекарем. Залишився проживати в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.), де завідував аптекою на залізн. станції.

30.12.1937 заарештований співробітниками НКВС УРСР; перебував у тюрмі м. Вінниця. На підставі сфабрикованого звинувачення в “контрреволюційній антирадянській діяльності”, згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 22.03.1938, ув'язнений на 10 р. ВТТ. Після звільнення 1947 повернувся до Жмеринки важко хворим. Влітку 1948 привезений до Яблунова.

П. у м. Яблунів. Похований на цвинтарі с. Стопчатів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Реабілітований 19.12.1956.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 780. Оп. 1. Спр. 581. Арк. 81.

Лит.: Курищук В. Яблунів причинки до історії містечка. К., 2008. С. 435–436; Реабілітовані історією. Вінницька область. Кн. 3. Вінниця, 2010. С. 677.

Петро Сіреджук

МЕЛЬНИК**Михайло Григорович**

(07.12.1889–08.1944) – сотник УГА, громад. діяч. Н. у м. Турка (нині Львів. обл.) в сім'ї Г. Мельника і М. Писанчин. Навч. у віділовій шк. 1909 завершив студії в учител. семінарії, склав матуру в м. Самбір (нині Львів. обл.). Після служби в армії вчителював у с. Беньова (нині Турків. р-ну), займався громад. і просвітн. роботою серед укр. нас.

Під час ПСВ воював в австр. армії на Італ. та Сх. фронтах. Завершив військ. службу у званні поручника. 1.11.1918

брав активну участь у подіях Листопадового чину в м. Львів, в обороні казарми Фердинанда на вул. Городоцькій; був поранений. За мужність, відвагу й кмітливість під час вуличних боїв 13.11.1918 отримав звання сотника. Від серед. 11.1918 – військ. комендант Самбір. ОВК; формував військ. загоны для опору ворогу, забезпечував захист селян від польс. боїв, налагодив постачання продуктів для мешканців Самбора, домігся порядку в місті. У 2-й пол. 11.1918 наказав чет. Ю. Дякунчаку сформувати в р-ні с. Лютовиська (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) бойову групу й перекрити шлях польс. загонам з боку м. Перемишль (нині Польща). У 01.1919 – організатор військ. походу УГА на Закарпаття в сторону м. Ужгород (загін сот. І. Молеція дістався тільки до с. Волосянка (нині Сколів. р-ну Львів. обл.)). З 05.1919 керував школою підготовки старшин УГА в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Після наближення польс.-укр. фронту переїхав зі шк. до м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

1920 нелегально повернувся до Львова, одружився з учителькою М. Утриско. Домігся дозволу на відкриття парцеляц. бюро; докладав зусиль, щоб землі розпарцельованих великих маєтків діставалися українцям, а не польс. колоністам. За проукр. політику зазнавав переслідувань з боку польс. поліції. Перед окупацією ЗУЗ рад. військами восени 1939 переїхав до м. Ясло (Польща), де заснував ф-ку мармеладу; приймав на роботу біженців-українців.

Загинув під час переїзду з м. Краків (Польща) до м. Ясло, потрапивши в засідку польс. боївки.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 144; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 73, 120, 140; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 122; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 34, 71, 303; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 185, 297.

Богдан Паска

МЕЛЬНИКОВИЧ
Олексій

МЕЛЬНИКОВИЧ
Осип

МЕЛЬНИК
Юрій Ількович

(19.02.1898–26.01.1919) – старшина
УГА. Н. у с. Стопчатів (нині Косів. р-ну

Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч.
в укр. г-зії м. Коломия, до 06.1914 за-
кінчив 4 кл. Матуру склав 17.02.1917
на укр. гімназійн. курсах у м. Відень. У
той час був єфрейтором 22-го піх. пол-
ку австро-угор. армії, у якій воював з
1916. Згодом закінчив старшин. шк.,
іменований хорунжим.

До УГА вступив у 11.1918 в м-ку
Яблунів (нині смт Косів. р-ну Івано-
Франк. обл.); підвищений у званні до че-
таря. Командант 2-ї сотні 3-го Коломий.
куреня 36-го піх. полку ім. гетьмана
І. Мазепи; сотня відзначилася в боях під
м. Рава-Руська (нині Львів. обл.) на від-
тинку "Угнів" (12.1918–01.1919). Важко
поранений 26.01.1919 у бою в с. Карів
(нині Сокал. р-ну Львів. обл.).

П. у шпиталі м. Сокаль. Був похо-
ваний з військ. почестями в с. Верби-
ця (нині Томашів. пов. Люблін. в-ва,
Польща). Згідно із заповітом, пере-
похований у родинному с. Стопчатів
(24.02.1919). Могила відновлена й
освячена 1.11.1991.

Літ.: Божик С. Шляхом слави 9-ої
Бригади УГА. Три місяці на відтинку
Угнова // ЛЧК. 1934. Ч. 5. С. 16; Надбу-
жанщина. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сид-

ней; Торонто, 1986. С. 202; Українська
Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.
Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 105; Українські
Гімназійні Курси у Відні в шкільній
році 1916–1917. Відень, 1917. С. 61.

Петро Гуцал

МЕЛЬНИКОВИЧ
Олексій

(1884–1934) – сотник УГА. Н. в м. Ка-
луш (нині Івано-Франк. обл.).

Поручник, інтендант 2-го корпусу
УГА. 1.03.1919 іменованій сотником. У
04.1920 заарештований ЧК. Перебував
у в'язниці м. Харків.

Згодом повернувся до Галичини.
Чл. УНДО, низки укр. т-в. Працював но-
таріусом у м. Калуш.

П. у м. Станиславів.

Микола Вітенко

МЕЛЬНИКОВИЧ
Осип

(12.03.1893–16.08.1980) – четар УГА,
кооп. і громад. діяч. Н. у с. Височанка
(нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). З
1898 навч. в поч. шк. м. Коломия (нині
Івано-Франк. обл.), згодом в укр. г-зії
м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).
Брав участь у виступах гімназійного
хору, роботі місц. осередку "Просвіти".

1913 мобілізований до австр. армії.
Учасник ПСВ. Наприкінці 1914 імено-
ваний хорунжим 31-го артилер. полку.
Коригувальник вогню. Воював на Італ.
та Сх. фронтах. На поч. 1915 потрапив
в оточення, згодом у рос. полон. Пе-
ребував у таборі військовополонених
у с-щі Дарниця (нині в складі м. Київ).
Зумів утекти й легалізуватися. Працю-
вав волосним писарем на Полтавщині.

Восени 1918 повернувся до Гали-
чини. 1.11.1918 зголосився доброволь-
цем до УГА. У с. Старе Село (нині Пусто-
митів. р-ну Львів. обл.) роззброїв австр.
артилер. батарею з 2 107-міліметрових
гаубиць і, укомплектувавши її укр. об-
слугою, 5.11.1918 прибув до м. Львів.
Займав зі своїм підрозділом позиції на
г. Св. Яцка та на Ялівці. За дорученням
Д. Вітовського до 12.1918 організував
у м. Золочів (нині Львів. обл.) разом
із сот. О. Лешієм та пор. І. Сітницьким
3 артилер. батареї по 4 гармати в кож-

ній. Очолив 2-гу батарею, що згодом долучилася до групи УГА "Північ". Учасник боїв біля с. Поториця (нині Сокал. р-ну Львів. обл.), Долгобичів (нині Польща). У 05.1918 зі своїм підрозділом включений до складу 5-го гармат. полку УГА. 1.03.1919 іменованій четарем. Учасник Чортків. офензиви, походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Відзначився під час боїв за м. Жмеринка, Хмільник (обидва нині Вінниц. обл.), Райгородок (нині с. Бердичів. р-ну), Бердичів (обидва нині Житомир. обл.), Святошин (нині в складі м. Київ). Згодом учасник боїв з денікінцями біля м. Оратів (нині смт Вінниц. обл.). Пережив "чотирикутний смерті", двічі перехворів на тиф.

У 04.1920 потрапив у польс. полон. Перебував у таборі м. Тухоля (Польща). 6.06.1920 втік із полону. Зумів дістатися до ЧСР. До весни 1921 перебував у таборі м. Ліберець (нині Чехія). Завершив гімназійні студії. Вивчав агрономію в Празьк. політехніці. Чл. УВО.

Після завершення навч. (06.1926) повернувся до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), 17.06.1926 одружився з Ю. Демчук. Працював у с-мі т-ва "Маслосоюз". Дир. повітової молочарні в м. Жовква (нині Львів. обл.).

У 09.1939 змушений переїхати з родиною до м. Ярослав, згодом до м. Катівце й Люблін (усі нині Польща). 1941 – до м. Луцьк. Був заарештований нім. поліцією за належність до ОУН. Після звільнення повернувся до кер-ва місц. молочарнею. 1942 вдруге заарештований нацистами. Змушений втікати до м. Сокаль, згодом до м. Городок (обидва нині Львів. обл.). 1943 виїхав до с. Команча (Польща). 1944 вирушив до м. Штрасгоф-ан-дер-Нордбан біля м. Відень, потім до м. Кремс-ан-дер-Донау. Працював у молочарнях. 1945 опинився у ДП поблизу м. Зальцбург (усі три Австрія). У таборі організував та очолив с.-г. шк. За підтримки УГКЦ 1948 переніс її до м. Люрі (Франція). 1952 шк. ліквідовано через нестачу фінансування, М. переїхав до м. Париж. Долучився до роботи в низці укр. громад. і культ. т-в. Працював у ред. тижневика "Час" та газ. "Українець". З 1960 – голова орг-ції "Український християнський рух", па-

ралельно секретар Укр. центр. громад. к-ту у Франції. Разом з В. Косиком, В. Кубійовичем, М. Ковальським, С. Созонтивим зініціювали підготовку вид. ЕУ. 1978 відійшов від активної громад. роботи.

П. у м. Париж, де й похований на цвинтарі Сент-Онем.

Тв.: Мельникович О. До історії УВО в Чехо-Словаччині // Євген Коновалець та його доба. Мюнхен, 1974. С. 328–341; *Його ж.* Українська сільсько-господарська школа в Зальцбургу. Мюнхен, 1967.

Літ.: В. Я. [Володимир Янів]. 75-ліття інж[енера] О. Мельниковича // Українське Слово. Париж, 1968. 31 берез; *Микитюк Д.* У Парижі помер старшина УГА Осип Мельникович // Свобода. 1980. 5 груд. Ч. 254. С. 4; *Палієнко М. Г., Срібняк І. В.* Доля людини на тлі епохи: життєвий шлях Осипа Мельниковича // Вісник Черкаського університету. Серія "Історичні науки". 2015. № 9 (342). С. 75–83; *Срібняк І.* Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919–1924 рр.). К., 2000; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 189–194, 655.

Микола Вітенко

МЕЛЬНИЧУК

Степан Онуфрійович

(19.12.1898–11.11.1922) – четар УСС та УГА. Н. у с. П'ядики (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зіях м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) та Львів, 1916 склав іспит зрілості в м. Відень.

У 04.1916 вступив до УСС; був у військ. вишколі в с. Липиця Долішня (нині Нижня Липиця), Черче (обидва нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) та Розвадів (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). У 11.1916 вступив до Гуцул. сотні УСС О. Левицького, яка до 06.1917 дислокувалася біля г. Прислуп поблизу с. Кирлібаба на Буковині (нині Румунія). У 06.1917 як виступ переведений інструктором до вишколу в Розвадові. 1918 був на курсі підхорунжих у м. Роз-

МЕЛЬНИЧУК
Степан Онуфрійович

діл (нині смт Миколаїв. р-ну Львів. обл.), згодом перейшов до офіцерської шк. в м. Єгерндорф (нині Крнов, Чехія), потім до м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.).

Після Листопадового чину прибув до м. Львів, де 3.11.1918 іменованій підхорунжим; учасник оборони міста. У складі 2-ї скорострільної сотні УСС під командою чет. Жовнірчука брав участь у боях біля с. Підбірці, Сороки-Львівські, Ляшки Муровані (нині Муроване), Зимна Вода (усі нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). У 02.1919 іменованій хорунжим, 1.03.1919 – четарем. У складі 1-ї бригади УСС брав участь у боях біля м. Городок і Судова Вишня (нині Мостис. р-ну, обидва Львів. обл.) у час Вовчухів. операції (03.1919). 04.1919 – учасник боїв біля м. Дубляни (нині Жовків. р-ну), с. Яричів (нині смт Новий Яричів Кам'янка-Бузьк. р-ну), Під'ярків, Романів (обидва нині Перемишлян. р-ну, усі Львів. обл.); у час наступу польс. армії Галлера (05–06.1919) – оборонних боїв біля с. Нараїв (нині Бережан. р-ну), Білобожниця (нині Чортків. р-ну) і м. Чортків (усі нині Терноп. обл.). Брав участь у боях біля с. Ласківці (нині Теребовлян. р-ну), Великий Ходачків (нині Козів. р-ну), м. Бережани (усі нині Терноп. обл.) і Перемишляни (нині Львів. обл.) в час Чортків. офензиви.

У 07.1919 в с. Залісся (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) перейшов за р. Збруч. У м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) перебував у охороні Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича. 16.11.1919 разом зі своєю частиною перейшов до м. Браїлів (нині смт Жмерин. р-ну Вінниц. обл.), де 1.01.1920 брав участь у захопленні броньовика білогвардійців.

6.01.1920 дорогою до м. Бірзула (нині Подільськ) захворів на тиф. Під час хвороби перебував у м. Кодима (обидва нині Одес. обл.).

3 02.1920 – у складі ЧУГА. 20.04.1920 передислокований на антипольс. фронт на ст. Романів біля м. Чуднів (нині Житомир. обл.). Влітку 1920 – учасник наступу рад. військ проти Польщі; у складі Галиц. куреня при 395-му піх. полку

ЧА наступав на м. Біла Церква (нині Київ. обл.), Київ, Коростень (нині Житомир. обл.), Тучин (нині с. Гошан. р-ну), Костопіль (обидва нині Рівнен. обл.), Володимир-Волинський (нині Волин. обл.), Грубешів до м. Холм (обидва нині Польща).

Після рад.-польс. перемир'я в 10.1920 приділений разом зі своїм куренем до 132-ї бригади ЧА; служив на тер. Волин. та Подільської губ. 3 05.1921 – командант 4-ї сотні 402-го Галиц. рад. полку в м. Умань (нині Черкас. обл.). У 07.1921 в складі своєї частини перейшов у Сквирський пов., у 09.1921 – у Бердичів. пов.

У 01.1922 демобілізований, вступив на службу в Бердичів. повітов. земельний відділ, де був чл. районної комісії з націоналізації земель для цукрової пром-ті УСРР. Чл. КП(б)У.

22.10.1922 в складі бойового загону (т. зв. Червона дванадцятка) під керівм чет. І. Цепка перейшов р. Збруч біля с. Кудринці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.). Метою загону була оргція збройного повстання проти польс. влади в Сх. Галичині, знешкодження стратегічних об'єктів і зрив виборів до польс. сейму й сенату. 25.10.1922 біля с. Мишків (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) брав участь у ліквідації кандидата в послы до польс. сейму поляка А. Березовського.

26.10.1922 схоплений польс. поліцією в с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). 1.11.1922 відправлений до в'язниці м. Чортків (нині Терноп. обл.). 11.11.1922 разом з чет. П. Шереметою засуджений до смерті (їх захисниками були С. Баран, В. Старосольський та О. Юрчинський); обох розстріляли у дворі Чортків. в'язниці (останніми словами М. були: "Най жие народ, най жие Україна!").

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005. С. 466, 550, 562, 570; Ляцький наглий суд над українськими повстанцями в Чорткові // Свобода. 1922. 5 груд. Ч. 282. С. 2; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960.

С. 70, 331; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 207, 210–212.

Богдан Паска

МЕМОРІАЛ “СИСТЕМА ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ”

– документ, підготовлений М. Лозинським і поданий на розгляд президії Ліги Націй Є. Петрушевичем 28.11.1920 разом з нотою УНРади. У меморіалі перелічено факти терору польс. окупац. влади в Сх. Галичині щодо місц. укр. нас., насамперед представників влади ЗУНР, вояків і старшин УГА, учителів, греко-католи. духовенства, діячів громад. і культ. орг-цій, кооперативів тощо. Наголошено, що Польща порушує міжнар. угоди й нормативно-правові акти, здійснює в Сх. Галичині “систематичну екстермінацію українського народу”.

Містив вимогу визнати за Сх. Галичиною право нац. самовизначення відповідно до волі укр. народу, усунення самовільної польс. окупації краю, запровадження укр. адміністрації “під протекторатом міждержавної комісії”. Згодом частини меморіалу, наведені в ньому аргументи неодноразово фігурували в різноманітних документах уряду ЗУНР в екзилі, у тексті “Кривавої Книги” та ін.

Лит.: *Дацків І.* Діяльність дипломатичної служби Західно-Української Народної Республіки // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 346–352; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011. С. 305–320; *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 183; *Олійник М.* Науково-публіцистична діяльність М. Лозинського в період еміграції // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Львів, 2011. Вип. 12. С. 134–153.

Микола Кугутяк

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ЗА КОРДОНОМ.

У силу істор. обставин значна частина держ. діячів ЗУНР, стрільців та старшин УГА опинилися в ході визвол. змагань чи вже після них за межами України. Їхній життєвий шлях складався по-різному, але традиція бойового побратимства, взаємодопомоги була їм притаманна. Саме тому в багатьох країнах світу навіть свій останній спочинок вони, як правило, намагалися знайти на спільних кладовищах. Їхні могили з гордістю позначали символікою УСС, УГА, ЗУНР, іноді навіть через багато десятиліть після поразки визвол. б-би. В окремих країнах колективні поховання славних українців появилися вже після завершення визвол. змагань, адже вороги системно боролися з будь-якими проявами укр. державності, її символами, носіями й захисниками. У світі на сьогодні налічуються десятки кладовищ у різних країнах світу. Стан цих цвинтарів, меморіалів є різним, як і ставлення до них місц. нас. та органів влади.

Австралія. У *м. Аделаїда* (Adelaide) поховано пор. УГА Ярослава Лавришка, у *м. Перт* (Perth) – старшину УГА Степана Барчинського, у *м. Мельбурн* (Melbourne) – сот. Василя Болюха, пор. Осипа Гринкевича, у *м. Сідней* (Sydney) – старшину УГА, правника Степана Ванчицького, пор. Григорія Лучаковського.

Австрія. Більшість відомих на сьогодні могил учасників УГА, держ. діячів ЗУНР зосереджена в *м. Відень* (Wien) або в навколишніх населених пунктах. На Гітцінзькому цвинтарі (Hietzinger Friedhof) Відня похований сот. Данило Бізанц, на військ. цвинтарі Кальксбург (Kalksburg) – ген.-чет. УГА Антін Кравс. На центр. Віден. кладовищі (Simmeringer Hauptstraße) поховані: сот. УГА Броніслав Абель; старшини УГА Северин Іванович і Дмитро Катамай; секретар Буковин. делегації УНРади Дмитро Коропатницький; на цвинтарі церкви Св. Варвари (Barbarikirche) – от. УГА Еміль Ключ; на кладовищах колиш. столиці імперії Габсбургів – посла

Австрія.
Цвинтар Friedhof Obere Stadt
в м. Кльостернойбург.
Могила полковника УГА
Антон ЛЕГАРА

Австрія.
Могила генерала УГА
Олександра ГРЕКОВА
у м. Санкт-Андре-Вердерн
біля Відня

Австрія. Відень.
Могила Йоханна КУНІША

Австрія. Відень.
Могила Д. БІЗАНЦА

Австрія. Відень.
Могила А. КРАВСА

ЗУНР в Угорщині Ярослава Біберовича, посла УНРади Ернеста Брайтера, полк. Антіна Вариводу, держ. діячів ЗУНР Йосифа Ганінчача й Івана Ганкевича, капелана УГА Теофіла Горникевича, чл. кодифікаційної комісії ЗУНР Антіна Дольницького, санітарну хор. УГА Ірину Климкевич (Шмігельську), сот. Миколу Кошака, чет. УГА Ераста Кравчука, заст. держ. секретаря ДСЗС ЗУНР Всеволода Левицького, держ. секретаря ДСТП ЗУНР Ярослава Литвиновича, делегата УНРади ЗУНР Євгена Левицького, от. УГА Омеляна Лесняка, полк. Антона Легара, от. Фердинанда Льонера, дипломата ЗУНР та УНР Григорія Микитя, пор. Йогана Роттнігга, чл. уряду ЗУНР в екзилі Олександра Сероїчковського, пор. Омеляна Тарновецького, от. УГА Едмунда Шепаровича.

У м. **Грац** (Graz) останній спочинок знайшли пор. Олексій Гарасимів, посол УНРади Лев Когут, лікар, підполк. УГА Осип Маланюк.

У м. **Куфштайн** (Kufstein) поховані: доброволець УСС, ген.-хор. ДА УНР, чл.

проводу УВО Роман Дашкевич, сот. УГА Володимир Задурович.

У м. **Мінстер** (Minster) поховано сот. Іллю Гаврилюка.

На кладовищі м. **Санкт-Андре-Вердерн** (Sankt Andrä-Wördern) поблизу Відня поховано командувача УГА, ген.-хор. Олександра Грекова, у м. **Штрасгоф** – сот. УГА Володимира Гамерського.

Аргентина. У м. **Буенос-Айрес** (Buenos Aires) поховані сот. УГА Іван Волянський та на цвинтарі Монте-Гранде (Monte Grande) дипломат Євген Онацький, у м. **Посадас** (Posadas) – чет. УГА Іван Вислюцький.

Бельгія. У м. **Левен** (Leuven) поховано хорунжого УГА, правника, українста, дослідника Острозької Біблії Степана Божика. Також у Бельгії поховано сот. УГА Дмитра Кренжаловського.

Білорусь. У м. **Брест** було розміщено табір Бугшопи (Bugschuppen) для вояків УГА та громад.-політ. діячів ЗУНР. Заг. кількість померлих і похованих тут невідома. Львів. тижневик "Вперед" опубл. за 27.08–4.09.1919 перелік із 724 прізвищ загиблих у Бугшопах галичан. Висока смертність у таборі зберігалася і далі, але часопис було закрито й відповідно читачі так і не дізналися повного переліку померлих тут укр. бранців, загалом 3,5–4 тис. галичан. Прізвища більшості загиблих на сьогодні втрачені, а їх повернення потребує додаткових наук. пошуків. Відомі такі загиблі: сот. Делькевич, стрільці Максим Запотічний, Яків Козак, Ми-

хайло Павлишин, Павло Павлишин, Петро Соїків, вістун Іван Будзінський і Володимир Дзяїпо та ін. Місця їхніх поховань не встановлені, могили не впорядковані. Вже 1923 газ. "Діло" повідомляла про те, що місця поховань знищуються. За певними припущеннями лише частину загиблих вдалося поховати на Тришинькому кладовищі в м. Брест. На наш погляд, це не відповідає дійсності й на даному цвинтарі поховані лише військ. діячі ДА УНР. Натомість могили галичан ще потрібно шукати й відновлювати.

Бразилія. У *м. Куритиба* (Curitiba) похований військовик УГА, ген.-хор. ДА УНР Андрій Долуд. На цвинтарі *м. Можі-дас-Крузіс* (Mogi das Cruzes; шт. Сан-Паулу) похований пор. УГА Іван Максимчук, у *м. Прудентополіс* (Prudentópolis) – пор. УГА, священник, місіонер Осип Крутій.

Велика Британія. Поховання діячів ЗУНР та вояків УГА у цій країні появилися вже після ДСВ. До найбільш відомих діячів визвол. змагань, які знайшли тут свій останній спочинок, належать: сот. УГА, церк. діяч Олександр Малиновський у *м. Бредфорд* (Bradford), чет. Роман Борковський у *м. Лондон* (London), чет. УГА Іларій Бабуняк у *м. Манчестер* (Manchester).

Венесуела. У *м. Кумана* (Cumana) похований пор. УГА Антін Король.

Ізраїль. Декілька активних громад.-політ. діячів ЗУНР та вояків УГА знайшли свій останній прихисток в Палестині. Так, у *м. Єрусалим* (ירושלים) поховані: уповноважений Диктатора ЗУНР з єврейс. справ Ізраель Вальдман, радник представництва ЄНРади ЗУНР Натан Гельбер, представник ЄНРади ЗУНР, чл. УЦР Соломон Гольдельман. У *м. Гіватаім* (חיפה) похований кер. ЄНРади Буковини Маєр Ебнер.

Канада. У *м. Ванкувер* (Vancouver; пров. Брит. Колумбія) є могили чет. Михайла Гуцуляка, підстаршини Матвія Зайця.

У *м. Вінніпег* (Winnipeg; пров. Манітоба) на цвинтарі Всіх Святих (All Saints Cemetery) поховані: чет. Василь Апонюк; капелан УГА Йосип Бала; жандарм УГА Павло Борецький; підхор. Євстахій

Канада. Торонто.
Цвинтар Проспект.
Могила старшин ДА УНР

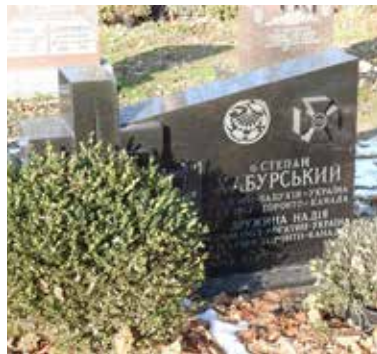
Канада. Торонто. Цвинтар Лавн.
Могила хорунжого УГА Івана ДУДІ

Канада. Торонто.
Цвинтар Маунт Плезент.
Могила поручника УГА
Степана БІГУНА

Канада. Торонто. Цвинтар Лавн.
Могила поручника УГА
Тимотея МАЦЬКІВА

Канада. Торонто. Цвинтар Лавн.
Могила вояка УГА священника Степана
ХАБУРСЬКОГО

Канада. Торонто.
Цвинтар Маунт Плезент.
Могила поручника УГА
Дмитра ГОЛОВАТОГО

Василишин; доброволець УСС та УГА Степан Волинець; вістун Петро Гава; доброволець УГА, письменник Андрій Господин; доброволець УГА, діяч кооп. руху Олександр Гудзяк; чет. УГА Іван Гуляй; пор. Теодор Дацків; доброволець

Канада. Оаквіл.
Цвинтар Св. Володимира.
Могила четаря УГА
Осипа СЕЦІНСЬКОГО

Канада. Едмонтон.
Цвинтар Проспект.
Могила поручника УГА
Андрія ПАЛІЯ

Канада. Торонто.
Цвинтар Проспект. Могила по-
ручника УГА Юрія ДЯКУНЧУКА
і його дружини Катерини

Канада. Торонто.
Цвинтар Лавн. Могила вояка
УГА Григорія БОЛЮБАША

Канада. Оаквіл.
Цвинтар
Св. Володимира

УГА, згодом священик Захарій Золотий; чет. УГА Василь Кавуля; чет. УГА, священик Микола Коп'яківський; капелан УГА Василь Кузьма; хор. УГА Дмитро Микитюк; чет. Федір Мучій; сот. Осип Навроцький; пор. Степан Навроцький; стрілець УГА, чл. ОУН Іван Панас; хор. Осип Паньків; сот. УГА Григорій Трух; чет. Микола Урбанович.

На цвинтарі **м. Віндзор** (Windsor; пров. Онтаріо) похований доброволець УГА, громад. діяч Роман Косиковський, у **м. Гамільтон** (Hamilton; пров. Онтаріо) – доброволець УГА, громад. діяч Юліан Вербицький. На цвинтарі **м. Гримсбі** (Grimsby) знайшли спочинок капелан УГА, перекладач місії ЗУНР та УНР Йосафат Жан і підстаршина УГА Петро Кондзьолка. У **м. Сент-Кетерінс** (St. Catharines; пров. Онтаріо) упокоїлися сот. УГА Василь Бабій і Володимир Коссар, вістун Василь Пласконіс. У столиці Канади **м. Оттава** (Ottawa; пров. Онтаріо) на цвинтарі Нотр-Дам (Notre-Dame Cemetery) поховані: відома громад. діячка ЗУНР Олена Кисілевська та її син – чет. УГА Володимир Кисілевський; чет. УГА, видавець, ред. Іван Тиктор; підстаршина УГА Степан Фіголь.

У **м. Едмонтон** (Edmonton; пров. Альберта) протягом тривалого часу розмішувалися провідні орг-ції укр. комбатантів. Згодом на місц. цвинтарі свій останній спочинок знайшли: чет. УГА Григорій Байрак; стрілець Михайло Байрак; громад.-політ. діячка, до-

броволець УГА Ірина Буцманюк та її чоловік – сот. УГА, худ. Юліан Буцманюк; пор. Микола Візнюра й Михайло Голінський; булавний УГА Дмитро Данилюк; хор. Микола Залеський; стрілець УГА, худ. Юліан Крайківський; чет. УГА Осип Крамар; капелан Василь Лаба; от. Богуслав Шашкевич.

У **м. Калгарі** (Calgary; пров. Альберта) на цвинтарі Квінс Парк Вілідж (Queens Park Village Cemetery) похований Адам Калапаца – доброволець УГА, булавний ДА УНР, педагог.

На Цвинтарі Святих Петра і Павла у **м. Мандер** (Saints Peter & Paul Ukrainian Catholic Cemetery in Mundare; пров. Альберта), що є одним із найбільших греко-катол. відпустових місць, поховано капеланів УГА Порфирія Боднара та Мирона Кривуцького.

У **м. Монреаль** (Montreal; пров. Квебек) на цвинтарі Нотр-Дам-де-Неж (Cimetière Notre-Dame-des-Neiges) поховані: старшини УГА Пилип Басса; Євген Бачинський, підхор. Іван Бородайкевич; пор. УГА, футуролог Володимир Босий; хор. Роман Брикович; пор. Лонгин Горбачевський; вістун Андрій Гукало; хор. Теодор Давидович; старшина УГА, священик Степан Колянківський; хор. Іван Король.

У **м. Глендейл** (Glendale; пров. Онтаріо) похований чет. УГА Ярослав Сенчина. Чимало могил укр. комбатантів розташовано на Цвинтарі Св. Володимира в **м. Оаквіл** (Saint Volodymyr Ukrainian Cemetery in Oakville) побли-

зу **м. Торонто** (Toronto; пров. Онтаріо), де поховані ветерани УГА, ДА УНР, УПА, д-зії "Галичина". Заг. кількість могил сягає майже 5 тис. Це кладовище є найбільшим укр. некрополем у Канаді. Зокр. тут поховані: сот. Петро Бігус; вистун Євген Боднарук; чет. Степан Бріль; дослідник історії укр. визвол. змагань Василь Верига; стрілець УСС і вистун УГА Михайло Гетьман; підхор. Ярослав Гошоватюк; чет. Осип Сецінський.

Окремі вояки УГА поховані на цвинтарях **м. Торонто**: на кладовищі Маунт Плезент (Mount Pleasant Cemetery) – хор. УГА Степан Бігун та пор. УГА Дмитро Головатий; на цвинтарі Маунт Хоуп (Mount Hope Catholic Cemetery) – чет. Іван Велигорський і Євген Вертипорох, підхор. Северин Віндик; на цвинтарі Йорк (York) – доброволець УГА, згодом педагог Василь Волицький; на цвинтарі Парк Лавн (Park Lawn Cemetery) – доброволець УГА, літературознавець Дмитро Козій, пор. Тимотей Мацків, підхор. Степан Хабурський; на цвинтарі Проспект (Prospect Cemetery) – хор. УГА Юрій Герасимів, пор. Юрій Дякунчак, сот. Михайло Кравців, пор. Василь Кривоус, підхор. Дмитро Михайлюк, доброволець УГА, чл. УВО Василь Яшан; на цвинтарі Холі Крос (Holy Cross Catholic Cemetery) – сот. Іван Чайка. На ін. кладовищах м. Торонто поховані: повітов. комісар ЗУНР у м. Печеніжин Микола Генік-Березовський; сот. УГА Михайло Девоссер та його дружина, стрілець УГА Степанія Девоссер; старшина УГА Франц Запатович; підстаршини Андрій Заяць і Зенон Зелений; дипломат ЗУНР Олександр Колеса; от. Степан Котель; сот. Мирон Луцький; пор. Кость Мазуренко; лікар УГА Леонтій Максимонько; пор. Тимотей Мацків; четарі Андрій Мудрик та Іван Носик; хор. Іван Петришин; сот. Осип Станімір. Як правило, поховання діячів ЗУНР та вояків УГА на кладовищах розміщені поміж ін. похованнями українців. Часто поряд із ними розташовані могили вояків ДА УНР, УПА тощо.

У **м. Садбери** (Sudbury) поховані добровольці УСС та УГА Іван Габа, Іван Дацик, Олекса Стельмащук.

На цвинтарі **м. Саскатун** (Saskatoon; пров. Саскачеван) розміщена могила добровольця УГА, худ. Дмитра Стриска.

Казахстан. Більшість галичан, померлих на тер. цієї д-ви, потрапили сюди в ході комуніст. репресій і були зосереджені в концтаборах Карлагу – біля м. Караганда та Семипалатинськ. Серед похованих тут: референт УНР-ди ЗУНР Сильвестр Герасимович; хорунжі УГА Антон Кузьмич, Остап Кульчицький, Андрій Музичка, Ольга Підвисоцька (Балицька); референт ДСЗС Микола Творидло та багато ін.

Люксембург. На цвинтарі Бонева (Bonnevöie) **м. Люксембург** похований один з кер. УВО, ОУН Андрій Мельник.

Молдова. На тер. цієї країни УГА свого часу вела бої з ЧА та денікінцями. Тут було декілька поховань галичан. Відомо, що в м. Тирасполь є могила хор. Олександра Лучки. Поховання загиблих у боях укр. стрільців і старшин були в с. Стоянів, Пороги, смт Глинне Григоріопол. р-ну (раніше Гліксталь). Однак їхні пошуки ускладнені позицією кер-ва т. зв. Придністровської Молдавської республіки.

Нідерланди. 28.05.1938 в **м. Роттердам** (Rotterdam) на цвинтарі Кросвейк (Crooswijk) поховано Євгена Ко-

Нідерланди.
м. Роттердам.
Цвинтар Кросвейк.
Могила Євгена
КОНОВАЛЬЦЯ

новальця – полк. ДА УНР, команданта УВО, голову проводу ОУН.

Німеччина. На кладовищі **м. Амберг** (Amberg) похований от. УГА Степан Шухевич.

У столиці Німеччини – **м. Берлін** на правосл. цвинтарі в р-ні Тегель (Russischer Friedhof Berlin-Tegel) поховано відомого політика, дипломата Миколу Васильока. У Берліні також похований чет. УГА Михайло Дацків. На берлін. Доротеєнштадтському цвинтарі (Dorotheenstädtischer Friedhof) 14.08.1919 було поховано одного з кер. Листопадового чину, начального команданта УГА, держ. секретаря ДСВС ЗУНР Дмитра Вітовського, останки якого 1.11.2002 перепоховано на Личаків. цвинтарі м. Львів. При катедральній церкві Св. Ядвіги в Берліні (Sankt-Hedwigs-Kathedrale) було поховано Президента УНР, Диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича, останки якого 1.11.2002 з почестями перепоховано на Личаків. цвинтарі м. Львів.

У **м. Берхтесгаден** (Berchtesgaden; земля Баварія) поховані от. УГА Володимир Котович і хор. Юрій Кудрик, на цвинтарі **м. Гайленкірхен** (Geilenkirchen) – от. УГА Фердинанд Лянґ, у **м. Дрезден** (Dresden) – лікар-сот. УГА Володимир Щуровський, у **м. Інгольштадт** (Ingolstadt) – підхор. УГА, священник Василь Малкович, у **м. Любек** (Lübeck) – делегат УНР Григорій Маріяш.

У **м. Мюнхен** (München; земля Баварія) на цвинтарі Вальдфрідоф (Waldfriedhof) є ціла низка могил укр. діячів. Зокр. тут поховані: посол УНР-ди ЗУНР Степан Баран; хор. УГА Осип Бойдуник; от. Ростислав Білас; лікар УГА Ярослав Гинилевич; підхор. УГА, згодом священник Петро Голинський; пор. УГА Мирон Коновалець; сот. Ганс Кох; пор. Сократ Іваницький; повітов. комісар ЗУНР Гнат Мартинець; чет. Володимир Мурович; пор. УГА, ректор УВУ Василь Орелецький; сот. Микола Хробак; доброволець УГА Євген Побігущий; сот. Степан Сулятицький; от. Юліан Шепарович; пор. Філарет Щуровський.

Поодинокі укр. поховання є в різних нім. містах: у **м. Бад-Годесберг** (Bad Godesberg, нині в складі м. Бонн) – пор. УГА Любомира Макарушки; у **м. Бад-Зальцфлен** (Bad Salzuflen) – посла УНР-ди Касіяна Бриндзана та

його брата, громад.-політ. діяча Теофіла Бриндзана; у **м. Буцбах** (Butzbach) – посла УНР-ди ЗУНР Олександра Бойцуна; у **м. Герліц** (Görlitz) – сот. УГА Едварда Геніґа; у **м. Дорнштадт** (Dornstadt) – політ. діяча УНР, службовця РДС ЗУНР Віктора Андрієвського; у **м. Ерлянген** (Erlangen) – добровольця УГА, громад.-політ. діяча Євгена Храпливого; у **м. Клостер-Більгаузен** (Kloster Großballhausen) – хор. Степана Бриковича; у **м. Лібштадт** (Liebstadt) – стрільця УГА, згодом журналіста Миколи Гнатішака; у **м. Міттенвальд** (Mittenwald) – посла УНР-ди ЗУНР Володимира Загайкевича; чет. УГА Дмитра Квасниці й Родіона Сліпого; у **м. Регенсбург** (Regensburg) – сот.-судді УГА Володимира Кіжика; командувача УГА Гната Стефаніва; у **м. Ульм** (Ulm) – сот. УГА Василя Бачинського й капелана УГА Остапа Гайдукевича; у **м. Франкфурт-на-Майні** (Frankfurt am Main) – сот. Петра Газдайки.

Польща. На тер. цієї країни загинуло бл. 10 тис. творців і захисників ЗУНР, які перебували тут у таборах військовополонених та інтернованих. Окремі з галичан померли там уже згодом і, як правило, поховані в індивідуальних могилах, стан яких задовільний. Натомість колективні поховання, що виникли 1919–23 поблизу таборів військовополонених, систематично знищували аж до 1991. Протягом останніх 30 р., попри спроби польс.-укр. діалогу та відновлення польс. військ. поховань на тер. України, лише в поодиноких випадках мало місце відновлення укр. військ. кладовищ у Польщі. Здебільшого це могили вояків ДА УНР. Зрідка йдеться також про відновлення укр. цвинтарів у селах Лемківщини, відбуваються спроби відновити могили вояків УПА. Про стрільців і старшин УГА, інтернованих цивільних громадян ЗУНР при цьому на міждерж. рівні майже не згадується. На сьогодні для укр. істориків, які вивчають минуле ЗУНР, найбільш актуальним питанням, очевидно, залишається пошук могил і відновлення імен українців, загиблих у ході польс.-укр. війни 1918–19 та по-

дальшої польс. окупації Сх. Галичини й Волині Польщею. З віднайдених матеріалів відома низка поховань.

У **м. Валбжих** (Wałbrzych) поховано вістуну УГА, театрала й педагога Теофіля Демчука.

У **м. Варшава** (Warszawa) на Повонзківському цвинтарі (Cmentarz Powązkowski) поховано чет. УГА Михайла Вахнюка, на правосл. цвинтарі (Cmentarz Prawosławny na Woli) – вояків ДА УНР, частина з яких свого часу воювала в складі УГА, – старшину УГА та сот. ДА УНР Іллю Германа, хор. Миколу Магальяса, військ. діячів ДА УНР ген.-хор. Марка Безручка, Олександра Бурківського, Всеволода Змієнка та ін.

Поблизу **м. Вадовиці**, де містився табір військовополонених № 2, є військ. цвинтар, на якому поховано бл. 5 тис. осіб, з них бл. 1,5 тис. – це стрільці й старшини УГА та ДА УНР. Серед похованих тут: стрільці Микола Гінкевич, Ілля Загалюк, Іван Криклевич, підпор. Григорій Овсієнко, стрільці Михайло Норичко, Андрій Пендрак, Іван Копистенський, Теодор Гірний, Василь Навроцький.

У **м. Краків** (Kraaków) на Раковицькому цвинтарі (Cmentarz Rakowicki) поховані: сот. УГА Роман Арсенич; співробітник Укр. військ.-санітарної місії ЗУНР; доброволець УГА, живописець Лев Гец; організатор польової пошти УГА Софрон Добрянський; підстаршина УГА Роман Івасик; письменник, громад. діяч Богдан Лепкий; підстаршина УГА Ярослав Мохнацький; посол УНРади ЗУНР, співзасн. Музею визвол. б-би України в Празі Степан Смаль-Стоцький; посол УНРади ЗУНР Осип Назарук; посол УНРади, історик Степан Томашівський; сот. УГА Лев Шепарович та ін.

У таборі військовополонених № 1 **Домб'є** (Dąbie) поблизу Кракова померло, за різними оцінками, від 1,5 до 2,5 тис. державних і військ. діячів ЗУНР. Встановлення їхніх прізвищ та імен ще потребує окремих наук. досліджень. Невідома й точна кількість похованих тут. Було встановлено меморіальний пам'ятник на місці братської могили (2000).

Вже майже 10 р. тривають пере-

Польща. с. Пикуличі.
Почесна пластунська
варта на Українському
військовому цвинтарі.
2007 р.

Польща.
Цвинтар Щипйорно 3

Польща.
Цвинтар Щипйорно 4
Могили вояків УНР

Польща.
Цвинтар Щипйорно 2

Польща. м. Варшава.
Могили вояків
ДА УНР.
Цвинтар На Волі

Польща. м. Краків.
Раковицький цвинтар
могила
Осипа НАЗРУКА

Польща. м. Ланьцут
Загальний вигляд
військового цвинтаря
воїнів армій УНР та УГА
в м. Ланьцут, перетво-
рений на цвинтар
Війська польського.
Фото 2011 р.

Польща. Меморіал
на місті поховань
у м. Ланьцут. 1921 р.

мовини між укр. та польс. високопосадовцями щодо відновлення меморіального цвинтаря в **м. Ланьцут** (Łancyut), де було поховано бл. 400 укр. вояків УГА та ДА УНР. Ще 1921 тут було споруджено меморіал за проектом скульп. Олекси Харківа. 1974 меморіал, за розпорядженням польс. комуніст. влади, було зруйновано, а укр. військ. цвинтар знесено. На його місці влаштовано символічне цвинтарне поле польс. вояків, які загинули в ході ДСВ. Вже 1990-х тут було встановлено ряди кам'яних хрестів, на яких вказано

Польща. м. Варшава.
Могила генерал-хорунжого Марка БЕЗРУЧКА

імена польс. солдатів, у різний час загинули у боях, але похованих в ін. місцях. Наразі йдеться про перетворення кладовища із символічного польського на польс.-укр.

У **м. Лемборк** (Łębork) знайшов останній спочинок стрілець УГА, згодом відомий гуморист і журналіст Василь Грний.

У **м. Люблін** (Lublin) поховано підхорунжого УГА Миколу Вишиванюка.

Кілька відомих громад.-політ. діячів ЗУНР та вояків УГА загинули в роки ДСВ в нацист. концтаборах, зокр. в **Аушвіц-Біркенау** (Auschwitz-Birkenau) – пор. Вільгельм Бляккопф, у **Майданеку** (Majdanek) – капелан УГА Омелян Ковч.

У **м. Перемишль** (Przemyśl) поховано: пор. УГА Михайла Бандрівського; міськ. комісара ЗУНР у м. Судова Вишня Петра Войтовича; старшину УГА Степана Войтовича; сот. Теодора Гозу; пор. Семена Шкреметка.

У **с. Пикуличі** (Pikulice) поблизу м. Перемишль був розташований табір військовополонених та інтернованих. Тут на місц. цвинтарі поховані греко-католи. священики Олекса Аксюк, Яків Бідачко, Дмитро Вуйцік, Михайло Гук, Микола Кубельник, Матей Сенько, Микола Павлюк, чет. УГА Сіталевич, де-

сятки старшин і стрільців УГА.

У **м. Радом** (Radom) похований старшина УГА Дмитро Загайкевич.

У **с. Стшалково** (Strzałkowo) Познан. в-ва свого часу розміщувався великий табір військовополонених, де перебувало бл. 25 тис. старшин і вояків УГА. Померлих тут галичан ховали спільно з загиблими вояками ЧА, ін. збройних формувань.

У **м. Сянок** (Sanok) похований посол УНРади ЗУНР Антін Горбачевський.

У **м. Тухоля** (Tuchola; нині Куявсько-Поморського в-ва) перебували понад 1,5 тис. галичан. Умови утримання в цьому таборі були важкими, але померло тут відносно небагато українців. Їхні тіла було поховано в братській могилі разом із загиблими вояками ЧА. На ній встановлено військ. меморіал. Загалом тут поховано бл. 17 тис. солдатів різних армій.

У **м. Хойніце** (Chojnice) поховано одного з творців суд. с-ми ЗУНР, держ. секретаря судівництва Осипа Бурачинського, у **м. Тчев** (Tczew) – його брата, лікаря-сот. УГА Тита Бурачинського.

У **с. Вербиці** (нині Томашів. пов. Люблін. в-ва) уцілила від руйнувань могила чет. УГА Степана Васкана й Івана Пушкаря. Водночас, після депортації українців із цього населеного пункту в ході операції “Вісла”, знищено розташовану на цьому ж кладовищі братську могилу 18 стрільців УГА.

Поховання вояків УГА та цивільних інтернованих галичан були також у **с. Щипйорно** (Szczupiorno; нині частина м. Каліш Великопольсь. в-ва).

Загалом ситуація з укр. військ. похованнями в Польщі надзвичайно складна, потребує ґрунтовних досліджень укр. істориками, а також системної роботи з відновлення могил укр. героїв із залученням вітчизняних держ., самоврядних, приватних стр-р, волонтерів.

Росія. Попри те, що осн. ворогом ЗУНР, з моменту її проголошення, виступала Польща, чи не найбільше укр. галиц. держ., політ., військ., церк. та ін. діячів загинули на тер. СРСР і були там поховані.

В **м. Москва** й таборі **с. Кожухово**

(нині мікрор-н м. Москва) загинули й були поховані ген.-хор. УГА Осип Микитка, от. Роман Дудинський, чет. Микола Лушпинський, голова Стрий. повітової УНРади сот. Омелян Колодницький та ін. Їхніх могил на сьогодні не знайдено. Дещо пізніше в Підмосков'ї на Бутовському полігоні було розстріляно от. УГА Вільгельма Льобковіца й сот. УГА Іллю Цьокана.

16.07.1920 з Кожуховського конц-табору вивезено в розпорядження Особливого відділу Архангельського губЧК понад 150 галиц. старшин. Дорогою на Соловки їх було потоплено на баржі в Білому морі. К. Науменку вдалося з'ясувати прізвища 135 старшин УГА – в'язнів Кожухова, які загинули тоді: отамани: Семен Горук, Генріх Лангер; сотники: Марко В'язовський, Юрій Кантимір, Михайло Капко, Лев Кокіш, Омелян Колодницький, Юрій Кудріак, Віктор Леорда, Василь Метельський, Євстахій Миронович, Степан Табора, Григорій Фединський, Іван Цяпка-Скоропад; поручники: Остап Гарун, Юрій Герасимович, Михайло Городинський, Петро Дзюба, Володимир Дуцько, Володимир Іванчук, Теофіл Ілюк, Костянтин Кміцикевич, Євген Кобрин (з дружиною Стефанією), Захар Козира, Іван Козира, Іван Кузьмич, Олексій Мазяк, Володимир Майковський, Михайло Моравецький, Олексій Найда, Євген Наливайко, Микола Николишин, Олександр Ониськів, Адольф Площанський, Роман При-

Росія. Сандормох. Делегація української громадськості на панакхиді біля Козацького Хреста (2007)

Росія. Сандормох. Козацький Хрест із написом “Убієнням синам України” (2007)

хідко, Петро Прокопів, Василь Пура, Симон Рухгальтер, Михайло Саяк, Франц Скорик, Тадей Слобода, Олексій Стадницький, Олексій Стадницький, Володимир Стасюк, Михайло Стечкевич, Дмитро Сулковський, Іван Умриш, Іван Шпорлюк, Сидір Яросевич, Євген Ясеницький; четарі: Микола Андріївський, Костянтин Бабицький, Володимир Береза, Юрій Бохонко, Микола Бурий, Михайло Вовчук, Василь Голинський, Сидір Горбачевський, Северин Горнякевич, Григорій Гоцький, Володимир Дроздовський, Михайло Іванчук, Сальо Ісакович, Клим Коник, Василь Луцик, Ярослав Мулик, Пантелеймон Олійник, Юрій Ортинський, Ігнат Остапчук, Ігнат Прокіл, Володимир Сербіновський, Василь Сідляк, Осип Сірко, Володимир Снилик, Михайло Сорока, Віктор Тарнавський, Євген Тимофійчук, Іван Тучапський, Ілля Федунік, Теодор Філіпович, Ігнат Хаджей, Маєр Цибар, Микола Чернихівський, Михайло Чубатий, Михайло Шквірко, Володимир Школьник, Андрій-Олексій Шумний; хорунжі: Амвросій Андрушків, Августин Бабій, Зенон Кулицький, Михайло Лучак, Леонтій Лушпинський, Осип Табака; старшини УГА, чії ступені не вдалося встановити: Іван Барчишин, Іван Бирка, Василь Бирчак, Омелян Бучацький, Іван Вовчук, Ріхард-Карл Вотава, Микола Гарболинський, Петро Гарболинський, Осип Гаркавий, Іван Давидович, Франц Дворжак, Соломон Дорн, Юрій Желюк, Микита Заваруха, Любомир Загородний, Володимир Зельський, Корнило Ільчук, Микола Катрич, Володимир Кінаш, Зяма Куніс, Едмунд Кунке, Андрій Лозинський, Іван Максимець, Іван Малишкевич, Моріль Нутман, Григорій Олійник, Василь Паладій, Степан Райко, Едмунд Райнфельд, Мозес Рутгальтер, Давид Собель, Іван Сорочан, Тадей Строкань, Іван Тимусь, Михайло Тичкевич, Лев Топорович, Сальо Улахович, (ім'я невідоме) Федорович, Володимир Чайковський, Іван Шеліга, Зигмунд Якобі, Семен Яремчишин.

В *ур. Сандормох* поблизу ст. Медвежа Гора (нині м. Медвеж'єгорськ, Республіка Карелія, РФ) поховано сот. УГА Ізраїля Альтшіллера, чет. Андрія Баб'ю-

ка (Мирослава Ірчана), хор. Василя Баб'яка, повітов. комісара ЗУНР Тараса Вінницького, вістуну УГА Петра Демчука, братів-старшин УСС та УГА Василя, Володимира й Петра Дідушків, хор. УГА Микола Ерстенюка, лікаря УГА Мирона Заячківського, хор. Михайла Качанюка, повітов. комісара ЗУНР Михайла Козоріза (Козоріса), хор. УГА Кліма Коника, відомого громад. діяча ЗУНР Антіна Крушельницького (разом із синами Богданом та Остапом), старшину УГА Миколу Кузняка, театрала Леся Курбаса, делегата УНРади, заст. держ. секретаря закорд. справ ЗУНР Михайла Лозинського, старшину УГА Василя Олійника, сотників Івана та Миколу Сіяків, жандарма УГА Григорія Слюсаря, старшину УГА Івана Туза, хор. Миколу Тютюника й Степана Фреїва, стрільця Осипа Фур'єра, пор. Олексія Яворського, старшину УГА Михайла Ящуна та ін. Більшість із них розстріляно тут у 10–11.1937.

Про ін. поховання творців і захисників ЗУНР відомі лише фрагментарні свідчення. Поховання ці, як правило, розпорошені на величезних просторах від м. Санкт-Петербург до м. Владивосток. Так, поблизу *м. Санкт-Петербурга*, очевидно, було поховано пілота УГА Федора Алєлюхіна, пор. УГА Соломона Ляїмберга. У *сmt Абезь* (Республіка Комі) похований церк. діяч Григорій Лакота, у *м. Верхньоуральськ* (Челябінська обл.) – повітов. комісар ЗУНР Іларій Брикович. Також на місці заслання в *с. Джонка* (Хабаровський край) похований хор. УГА, згодом священник Степан Венгринович. За схожих обставин у *м. Перм* поховано хор. Теофіла Волошина; у *м. Солікамськ* (Пермського краю) – пор. УГА, худ. Івана Іванця; у *м. Тайшет* (Іркутська обл.) – посла УНРади Володимира Бірчака; у *м. Ухта* (нині Республіка Комі, РФ) – хор. Івана Новодворського; у *с. Явас* (нині РР Мордовія) – старшину УГА Івана Вовчука.

Розташування багатьох могил відомих держ. діячів ЗУНР, вояків УГА на тер. Росії на сьогодні залишається невідомим. Як правило, вони загинули в тюрмах і концтаборах Сибіру (поблизу м. Воркута, Інта, Магадан,

Норильськ, Печора та ін.). Серед таких загиблих: посли УНРади ЗУНР Юліан Бачинський та Осип Безпалко; пор. УГА Семен Безпалко; капелан Вільгельм Белкот; підполк. Альфред Бізанц; старшина УГА Олександр Благодар; чет. Василь Бобинський; сот. Ілля Бодруг; сот., ветеринар Остап Бородієвич; громад.-політ. діяч, сот. УГА Петро Бубела; команд. 1-ї бригади УСС Осип Букшований; чет. Арнольд Вайс; хор., згодом священник, прелат Петро Вергун; посол УНРади Семен Вітик; пор. Семен Галицький; капелан УГА Іван Галібей; повітов. комісар ЗУНР у м. Тлумач Антін Галька; чет. Нестор Гаморак; старшина Юліан Гоїв; капелан УГА Іван Горняткович; чет. Жигмонт Гольдберг; сот. Микола Гошко; доброволець УГА, дир. театру "Березіль" Михайло Дацків; пор. УГА Володимир Електорович; капелан УГА Іван Кипріян; пор. УГА Василь Косак; урядовець ЗУНР Михайло Кочерган; пор. УГА Микола Малицький; держ. діяч ЗУНР Володимир Старосольський; єпископ УГКЦ Григорій Хомишин. Доля могил укр. діячів на тер. РФ потребує спец. істор. досліджень із залученням міжнар. орг-цій, правозахисників.

Румунія. Поховань діячів ЗУНР та вояків УГА на тер. цієї країни відомо мало. Серед них: повітов. комісара ЗУНР, письменника Святослава Лакусту в **м. Бухуші** (Buhuși); ветеринара, підхор. УГА Зеновія Онищука в **м. Гура-Гумора** (Gura Humorului); лікаря, полк. УГА Андрія Бурачинського в **м. П'ятра-Нямц** (Piatra Neamț), чет. УГА Степана Зибачинського та пор. Дениса Маєр-Михальського в **м. Бухарест** (București).

Словачина. Частина вояків УГА та держ. діячів ЗУНР після відступу на тер. ЧСР осіла саме в Словачині. Тут вони проживали, активно працювали, деякі знайшли свій останній притулок. Зокр. в **м. Братислава** (Bratislava) поховані: старшина УГА Богдан Гнатевич; дипломат ЗУНР, старшина УГА Осип Дудикевич; капелан УГА Михайло Каровець; у **с. Вельке Косігу** (Veľké Kosihy) – пор. Орест Онуляк; у **м. Ружомберок** (Ružomberok) – чл. УНРади ЗУНР Ми-

хайло Новаковський.

Словенія. У **м. Тржич** (Tržič) похований ініціатор створення УСС, референт пропаганди ДСВС ЗУНР Іван Боберський.

Сполучені Штати Америки. Більшість поховань діячів ЗУНР та вояків УГА зосереджено в сх. частині країни, зокр. в пн.-сх. шт. – Іллінойс, Коннектикут, Мічиган, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Пенсільванія.

У **м. Джолієт** (Joliet; шт. Іллінойс) похований старшина УГА Василь Кассян.

На цвинтарі Св. Миколая (Saint Nicholas Ukrainian Catholic Cemetery in Chicago) **м. Чикаго** (Chicago; шт. Іллінойс) поховані: сот. УГА Антін Артимович; стрілець УГА, чл. УВО та ОУН Олесь Бабій; пор. УГА Павло Баб'як і Теодор Белей; капелан Онуфрій Бурдяк; чет. Юліан Вассиян; сот. Михайло Гнатюк і Михайло Губчак; посол УНРади Оксана Добрянська; чет. Андрій Жуковський; старшина УГА Євген Запалило; хор. Степан Заплатинський; пор. Осип Караван і Степан Когут; чет. Юліан Максимчук; пор. Григорій Стецюк; сот. Володимир Тимцюрак та ін.

У **м. Форт-Вейн** (Fort Wayne; шт. Індіана) збереглася могила повітов. комісара ЗУНР, старшини УГА Осипа Левицького.

Чимало відомих українців у США поховано на ін. кладовищах різних міст: у **м. Гластонбері** (Glastonbury; шт. Коннектикут) – чет. УГА Осипа Бандеру; у **м. Гартфорд** (Hartford; шт. Коннектикут) – сот. Володимира Гафтковича, хор. Євстахія Гомотюка, міськ. комісара ЗУНР Романа Заячківського, пор. Ярослава Олексина; у **м. Денвер** (Denver; шт. Колорадо) – пор. УГА Степана Глушка; у **м. Лексінгтон** (Lexington; шт. Кентуккі) – чет. Юрія Шепаровича; у **м. Лудлоу** (Ludlow; шт. Кентуккі) – пор. УГА, священника Миколу Дереша-Николишина; у **м. Нью-Гейвен** (New Haven; шт. Коннектикут) – пор. Івана Голембійовського; у **м. Ричмонд** (Richmond; шт. Вірджинія) – лікаря, сот. УГА Петра Гарасиміва; у **м. Обурн** (Auburn; шт. Масачусетс) – добровольця УГА, фізика Олександра Смакулу; у **м. Балтимор** (Baltimore; шт. Меріленд) – старшину

УГА, ад'ютанта Антіна Кравса Тому Котика; у **м. Кьортіс-Бей** (Curtis Bay; нині частина м. Балтимор, шт. Меріленд) – підхор. УГА, згодом священика Лева Дороша; у **м. Сілвер-Спринг** (Silver Spring; шт. Меріленд) – чет. УГА, священика Степана Кіржецького; у **м. Міннеаполіс** (Minneapolis; шт. Міннесота) – хор. УГА, пор. ДА УНР, священика Володимира Левицького.

На цвинтарі Маунт Олівет (Mount Olivet Cemetery) у **м. Детройт** (Detroit; шт. Мічиган) поховані чет. Петро Біланюк і Роман Віханський; пор. Пилип Гайда; чет. Ярослав Гузар; вістун УСС та УГА Євген Драгінда; старший дес. УГА Августин Задурович; чет. Альфред Козак, Іван Коцур, Тадей Крамарчук і Володимир Лисий; делегат УНРади ЗУНР Олександр Марітчак; повітов. комісар ЗУНР Володимир Наливайко; хор. УГА Денис Несторович і Роман Онишкевич та ін. У **м. Воррен** (Warren; шт. Мічиган) похований письменник, художник, доброволець УГА Едвард Козак; у **м. Гемтремк** (Hamtramck; шт. Мічиган) поблизу Детройта – повітов. комісар ЗУНР Антін Заплітний.

У **м. Саут-Баунд-Брук** (South Bound Brook; округу Сомерсет шт. Нью-Джерсі) розміщено один з найвідоміших цвинтарів укр. діаспори – цвинтар Св. Андрія (St. Andrew's Ukrainian Cemetery), на якому поховано понад 6 тис. відомих укр. діячів – політиків, учених, митців, церковників, військових. Серед них – активні творці й захисники ЗУНР: підхор. УГА Теодор Баб'юк, сот. Петро Бакович, пор. Роман Білинський, лікар-сот. Володимир Білозор, булавний Микола Близнак, сот. Аркадій Валійський, чет. Ілля Витанович, держ. діяч ЗУНР та УНР Степан Витвицький, пор. УГА Михайло Влох, Осип Волощук і Мирон Дольницький, ідеолог укр. інтегрального націоналізму Дмитро Донцов, старшина УГА Мирон Заклинський, посол УНРади ЗУНР Тадей Залеський, чет. Іван Зелик, кер. жандармерії УГА Іван Козак, хор. Мирослав Колтунюк, старшина УСС та УГА, митець Лев Лепкий, громад. і держ. діяч часів ЗУНР Олекса Лис, сот. УГА Степан Мацькевич, пор. Володимир

Могильницький, чет. Сава Никифоряк, хор. Григорій Ничка, пор. Василь Одинський, комадант групи "Наварія" УГА, ген.-хор. ДА УНР Іван Омелянович-Павленко, доброволець УГА, графік та іконописець Михайло Осінчук, пор. УГА Петро Постолук, підхор. УГА, чл. УВО та ОУН Михайло Селешко, старшина УГА Михайло Хронов'ят, підхор. УГА Лев Шанковський та ін.

На цвинтарі **м. Вігокен** (Weehawken; шт. Нью-Джерсі) є могила сот. УГА Теодора Рожанковського. У **м. Джерсі-Сіті** (Jersey City; шт. Нью-Джерсі) поховані пор. УГА Михайло Давибида й доброволець УГА, громад. діяч Франс Колодій. У **м. Едісон** (Edison; шт. Нью-Джерсі) поховано громад. діячку, добровольця УСС та УГА Ганну Дмитерко-Ратич. У **м. Елізабет** (Elizabeth; шт. Нью-Джерсі) упокоїлися сот. УГА Семен Маґалєс і держ. діяч ЗУНР Степан Мохнацький; у **м. Ірвінгтон** (Irvington; шт. Нью-Джерсі) – сотник, педагог, громад.-політ. діяч Богдан Загайкевич; у **м. Міллівіл** (Millville; шт. Нью-Джерсі) – старший дес. УГА Домінік Кришталович; у **м. Нью-арк** (Newark; шт. Нью-Джерсі) – пор. УГА Володимир Клодницький і капелан УГА Михайло Кравчук; у **м. Трентон** (Trenton; шт. Нью-Джерсі) на цвинтарі Св. Йосафата – старшина УГА Теодозій Кассян.

У низці малих міст шт. Нью-Джерсі є поодинокі поховання галичан. Зокр. в **м-ку Північний Арлінгтон** (North Arlington) на цвинтарі Святого Хреста (Holy Cross Cemetery in North Arlington) похований чет. УГА Олександр Дереш-Николишин; у **м. Юніон** (Union City) – сот. УГА Володимир Бемко та стрілець УГА, реліг. діяч Григорій Домашовець.

Чимало укр. героїв знайшли свій останній прихисток на цвинтарях **м. Нью-Йорк** (New York City). Серед ін. тут поховані: міськ. комісар м. Бережани Олександр Бородайко; чет. Микола Бойко; сот. Микола Вацик; чет. Олександр Вельничук; пор. Микола Галій; чет. УГА, композитор Михайло Гайворонський; пор. Микола Галій; посол УНРади Лев Ганкевич; сот. УГА Антін Григорович; доброволець УГА, пись-

менник Михайло Джуль; хор. Роман Долинський; сестра-жалібниця УГА Ірена Домбчевська; підстаршина УГА Мирон Зарицький; старшина УГА Петро Кабаровський; пор. Володимир Калина; міськ. комісар ЗУНР Осип Кметь; чет. УГА Теодозій Комаринський; пор. Павло Кривуцький; делегат УНРади ЗУНР Григорій Кузів; сот. Григорій Олексин; старшина Іларій Ольховий; доброволець УСС та УГА, згодом священник Володимир Рабій; хор. УГА Михайло Рабій; громад. діячка ЗУНР Олена Федак-Шепарович. Процес ідентифікації кладовищ ускладнюється відсутністю даних в опубл. джерелах. З ідентифікованих відомо, що, для прикладу, на цвинтарі Кальварія (Calvary Cemetery) поховані стрілець УГА Йосиф Дереш-Николишин та пор. Степан Цимбала.

Могили галичан є також на цвинтарях малих міст і містечок шт. Нью-Йорк. Зокр. в **м. Амстердам** (Amsterdam) похований чет. Симеон Гнатківський; у **м. Баффало** (Buffalo) – пор. УГА Олександр Ганицький, чет. Осип Залеський; у **м. Вотервліт** (Watervliet) на цвинтарі Св. Миколая – вояк УГА, журналіст, письменник Іван Дурбак; у **м. Гемптонбург** (Hamptonburgh) – чет. УГА, згодом відомий реліг. діяч Микола Вояковський; чет. Лука Луців, сот. Павло Шухевич; у **м. Йонкерс** (Yonkers) – доброволець УГА, лікар Григорій Чвартакський; у **м. Кемпбелл-Голл** (Campbell Hall) 1975 перепохований держ. діяч ЗУНР Іван Макух; у **м. Козус** (Cohoes) – сот. УГА Андрій Гаврилюк; у **м. Рочестер** (Rochester) – пор. Кирило Годованець, чет. Дмитро Ерстенюк, правник, суддя УГА Петро Зубрицький; підхор. Василь Каліцінський; урядовець ЗУНР Роман Коцик; у **м. Сіракузи** (Syracuse) – пор. УГА, адвокат Іван Заваликут. Свого часу в **м. Баффало** (Buffalo) був похований і Северин Левицький – чет. УГА, громад. діяч, але 2008 його останки перепоховали на Личаків. цвинтарі в м. Львів.

У шт. Огайо поховані: у **м. Бісвілл** (Beallsville) – пор. УГА Микола Бончук; у **м. Клівленд** (Cleveland) – доброволець УСС та УГА, відомий громад. діяч Ярос-

лав Барнич; хор. Михайло Топорович; у **м. Парма** (Parma) на цвинтарі Святих Петра і Павла (Saints Peter and Paul Ukrainian Catholic Cemetery in Parma) – чет. Іван Гурко, доброволець УСС та УГА, юрист Іван Зварун, чет. Роман Лесик, громад. діяч ЗУНР, священник Григорій Музичка, пор. УГА Олекса Олійник, пор. Григорій Славута, а на цвинтарі при церкві Св. Андрія – сот. УГА Жигмонт Олексин.

У шт. Пенсільванія упокоїлися: у **м. Піттсбург** (Pittsburgh) – пор. УГА Андрій Бойкович; у **м. Скрентон** (Scranton), що тривалий час було осередком укр. наук. життя у США, – пор. УГА Антін Батюк; у сусідньому **м. Вілк-Барре** (Wilkes-Barre) – радник місії УНР та ЗУНР у США Іван Ардан; у **м. Честер** (Chester) – вістун УГА, священник Іван Зрада, старшини УГА Корнило Кізюк та Іван Михайлів.

На Укр. цвинтарі Святої Марії (St. Mary Ukrainian Cemetery) в передмісті **Фокс Чейс** (Fox Chase) **м. Філадельфія** (Philadelphia; шт. Пенсільванія) поховані: чет. Семен Александрук та Іван Белей; дес. Осип Бобинський; пор. Данило Богачевський; капелан Костянтин Богачевський; стрілець УГА, чл. УВО та ОУН Ярослав Герасимович; хор. УГА Володимир Гірняк; доброволець УСС та УГА, театрал Йосип Гірняк; от. Никифор Гірняк; стрілець УГА, згодом відомий хімік Юліан Гірняк; старшина УГА Мирон Головінський; чет. Ісидор Громницький; сот. Володимир Галан; хор. Василь Джиджора; пор. Павло Дубас; старшина УГА Олекса Катамай; хор. Андрій Кігічак; громад. діячка Антоніна Конрад та її чоловік Степан Конрад – відомий педагог і журналіст, стрілець УГА; пор. Тарас Коритовський; капелан Іван Лебедович; артилерист УГА Іван Лазор; пор. Володимир Луцишин; чет. Григорій Лучанко; підхор. Володимир Мацьків; пор. Антін Маланяк і Юліан Новицький; сот. УГА Людомир Огоновський; дес. УГА, пізніше священник Богдан Осідач; стрілець УГА, згодом відомий мікробіолог Микола Остап'як; доброволець УСС та УГА, педагог Михайло Савчин; вістун УГА, лікар Теодозій Сеньковський;

пор. УГА, чл. УВО Іван Поритко; держ. серетар ЗУНР Лонгин Цегельський та ін. Безпосередньо в **м. Філадельфія** на цвинтарі Св. Марії Страждальної Божої Матері (Saint Mary's Cemetery) було поховано капелана УГА Романа Лободича.

У **м. Дірфілд** (Deerfield; шт. Пенсільванія) спочиває капелан УГА, дипломат ЗУНР Франс-Ксаверій Бонн.

Поодинокі могили укр. діячів розміщені на Тихоокеан. узбережжі США. Так, у м. Лос-Анджелес (Los Angeles; шт. Каліфорнія) похований сот. УГА, громад. діяч Михайло Хронов'ят, у **м. Окленд** (Oakland; шт. Каліфорнія) – посол УНРади Михайло Галібей.

Узбекистан. У **м. Бухара** (Вухоро) поховано держ. діяча, дипломата ЗУНР та УНР Дмитра Левицького.

Уругвай. На цвинтарі **м. Дельта** (Colonia Delta) похований пор. УГА Северин Байгерт.

Франція. У **м. Париж** (Paris) на кладовищі Пер-Лашез (Père Lachaise) упокоїлися головнокомандувач УГА та ДА УНР ген.-полк. Михайло Омелянович-Павленко та Ілля Борзак (секретар делегації УНР на Паризькій мирн. конф., історик); на цвинтарі Сент-Онем – чет. УГА Осип Мельникович; на цвинтарі Пантін (Cimetière parisien de Pantin) неподалік від Парижа – хор. УГА Олександр Бойків; у м. Понтуаз (Pontoise) біля Парижа – чет., дипломат Роман Голян.

На Великому цвинтарі в **м. Орлеан** (Grand Cimetière d'Orléans) є могили ген.-хор. ДА УНР, одного з командирів 3-го корпусу УГА Володимира Генбачова, сот. УГА Осипа Демчука.

На цвинтарі в **м. Сарсель** (Sarcelles) біля Парижа поховані відомі науковці, громад. діячі Микола Капуста (старшина УГА, економіст), Олександр Кульчицький (посол УНРади ЗУНР), Володимир Кубійович (стрілець УГА), Зенон Кузеля (чл. СВУ), Олександр Кульчицький (делегат УНРади ЗУНР, дипломат, психолог), Володимир Янів (чл. УВО) та ін.

Хорватія. У **м. Загреб** (Zagreb) поховані полковники УГА Петар Мілутін Кватернік і Степан Чмелик.

Чехія. Укр. комбатанти в ході виз-

вол. змагань були поранені, хворіли й суттєво погіршили стан свого здоров'я. Через це частина з них п. ще в молодому віці, перебуваючи при цьому в таборах для інтернованих на тер. ЧСР. Ін. галичани знайшли свій останній спочинок у Чехії, проживши доволі довге життя. Загалом у цій країні поховані сотні відомих діячів ЗУНР та вояків УГА, зокр. у **м. Брно** (Brno) – сот. Леопольд Балицький, громад.-політ. діяч, дипломат ЗУНР Теодот Галіп, пор. Яків Голота; у **м. Йозефов** (Jozefov) – старшина УГА Андрій Гладисовський, пор. Василь Кузьмин.

Окремі старшини й стрільці УГА були поховані в **м. Німецьке Яблонне**

Чехія. м. Пржибрам.
Пам'ятник скульп.
Михайла Бринського
на могилі Миколи
ШЕМЕРДЯКА,
ветерана УГА

Чехія. Прага.
Могила хорунжого УГА
Осипа БАБ'ЮКА

Чехія. Німецьке Яблонне

(нині Яблонне-в-Под'єштеді; Německé Jablonné, Jablonné v Podještědí) та **Ліберець** (Liberec). Так, у Німецькому Яблонному (вірніше, у сусідньому з ним с. Ляден) на тер. військ. кладовища є могила стрільця Якова Жалобки. У м. Ліберець похований хор. Павло Заяць.

У м. **Подєбради** (Poděbrady) розташована могила дипломата Євгена Голіцинського.

У м. **Прага** (Praha) на Ольшанському цвинтарі (Olšanské hřbitovy) поховані делегати УНРadi Андрій Алиський, Агенор Артимович; хор. УГА Осип Баб'юк; чет. УГА, археолог Іван Борковський; хор. Кость Вагилевич і Євген Віханський; секретар посольства ЗУНР Людмил Давидовський; сот. Ярослав Індишевський; от. Альфонс Ерле; кер. Гуцул. республіки Степан Клочурак. Також тут поховано кер. Карпат. України Августина Волошина. На Виноградському цвинтарі (Vinohradský hřbitov) Праги було поховано пор. УГА Романа Каратницького; 2017 дочка його останки перепоховала на цвинтарі Малвазінки (Malvazinky Cemetery, або Smíchov Cemetery). На цвинтарі Св. Матвія розташована могила старшини УГА Василя Костіва. У Празі поховано й хор. УГА Матвія Кунду, пор. УГА Михайла Пана, чет. Станіслава Солтиса.

На цвинтарі м. **Просімеріце** (Prosiměřice) упокоївся старшина УГА, прозаїк і педагог Микола Лепкий; у м. **Прос-**

Чехія. Прага. Ольшанський цвинтар

тейов (Prostějov) – ген.-хор. УГА Арнольд Вольф; у м. **Пржибрам** (Příbram) – хор. УГА Євген Носковський; у м. **Тахов** (Tachov) – хор. Іван Стек; у м. **Требіч** (Třebíč) – пор. Теофіл Шухевич; у м. **Чеськи-Штернберк** (Český Sternberk) – сот. Павло Баранецький.

Поодинокі поховання галичан є у **Швейцарії**. Так, у м. **Берн** (Bern) знайшов свій останній спочинок пор. УГА, музикознавець Омелян Нижанківський, у м. **Цюріх** (Zürich) – громад.-політ. діяч ЗУНР, делегат УНРadi Антін Чернецький, у м. **Штанс** (Stans) – педагог, пор. УГА Сидір Гардецький.

Наведений перелік укр. меморіальних поховань, пов'язаних із ЗУНР, є неповний, потребує подальшого розширення та уточнення із залученням дослідників з вітчизняних та зарубіжних наук. інституцій і закладів вищої освіти. Особлива увага укр. істориків потрібна до укр. поховань на тер. Білорусі, Казахстану, Польщі та Росії. З огляду на сучасну політ. ситуацію, активні польові дослідження будуть дещо відтерміновані (окрім, імовірно, Польщі), натомість першочерговим стане збір та опрацювання архів. джерел, мемуарної л-ри з даної проблематики.

У низці європ. д-в для могил укр. діячів існує загроза ліквідації в разі відсутності оплати за земельні ділянки. На окремих цвинтарях за могили потрібно проплачувати кожні 10 років,

на інших плата відсутня чи встановлюється на більш тривалий термін. Як наслідок – поступово зникають укр. поховання в Австрії, Чехії, ін. країнах. Відповідно існує потреба формування переліку укр. поховань, з'ясування їх фінансового становища, за можливості – пошук шляхів їх повернення до України.

Водночас питання укр. мартирології заслуговує популяризації серед громадян України й може стати додатковим елементом у політиці відновлення нац. пам'яті.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2636.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1–2. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Вішка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: Список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Історія". 2015. Вип. 4 (127). С. 56–74; *Дойков Ю.* Красный террор. Россия. Украина. 1917–1924. Архангельск, 2008. С. 347–350; Кривава книга / упоряд. Я. Радевич-Винницький. Дрогобич, 1994; *Колянчук О.* Незабутні могили. Львів, 1993; *Його ж.* Увічнення нескорених. Українські військові меморіали 20–30-х рр. XX ст. у Польщі. Львів, 2003; *Його ж.* Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939). Львів, 2000; *Його ж.* Українці у таборах Перемишля // Перемишль і Перемишська земля протягом віків. Перемишль; Львів, 1996. С. 177–194; *Литвин М.* Проект "Україна". Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Максимчук І.* Кожухів. Трагічна доля рештків УГА. Львів, 1930; *Мегас О.* Трагедія Галицької України. Вінніпег, 1920; *Науменко К.* Спогади. Постаті. Вибране. Львів, 2010. С. 396–404; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. Т. 1–2. К., 2003; *Рубльов О.* Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004; *Рубльов О. С., Черченко Ю. А.* Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки XX ст.). К., 1994; *Столецький В.* Терновий вінок із Домб'є // Дзвін. 1990.

№ 4. С. 75–82; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1–5. Вінніпег, 1958–78; *Karpus Z.* Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918–1924. Toruń, 1991; *Wiszka E.* Brześć Litewski. Obozy jeńców i internowanych 1919–1921. Toruń, 2010.

Микола Вітенко

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ: ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ.

Івано-Франківськ. У місті в зх. частині Меморіального скверу поховані вояки УСС та УГА, які брали участь у нац.-визвол. змаганнях 1914–23. Тут знайшли спочинок 147 січовиків – уродженців не лише сучасних Львів., Івано-Франк. й Терноп. обл., алей Буковини, Закарпаття та Наддніпрянщини, які загинули в різний час. Серед похованих – полк. Петро Білаш та Григорій Хмиленко,

хор. Іван Богун, Юліан Сірецький, Степан Сміх, Мартин Яворський, сот. Микола Дикий, Трофим Лісовий, стрільці Микола Боровський, Василь Воронич та ін. У 1960-х надгробки на могиллах були зруйновані за вказівкою органів рад. влади. 26.01.1968 виконком міськради дозволив проводити на цвинтарі повторні поховання. Саме кладовище 1980–83 розрівняли й перетворили на сквер для "відпочинку трудящих". Навесні 1990 стараннями культосвіт. т-в і громадськості міста стрілец. могили відновили. У центр. частині Меморіального скверу знаходиться могила Лева Бачинського – громад.-політ. діяча, віце-президента УНРади ЗОУНР, лідера УРП та УСРП, голови зх.-укр. делегації на урочистому проголошенні Акта злуки в м. Київ 22.01.1919, автора закону про

**Могила
Лева БАЧИНСЬКОГО
в Меморіальному
сквері на
вул. С. Бандери
в м. Івано-Франківськ**

Впорядковані
стрілецькі могили
УСС та УГА (1918-1919)
в Івано-Франківську.
Меморіальний сквер
на вул. Незалежності –
Степана Бандери

аграрну реформу в ЗОУНР 14.04.1919.

Богородчанський р-н. У с. Луквиця, в пд. частині сільс. кладовища, поряд із дорогою знаходиться могила держ. секретаря земельних справ уряду ЗУНР (1918–19) Михайла Мартинця, який під час відступу УГА під польс. натиском, при спробі еміграції до ЧСР, був схоплений у с. Присліп (нині с. Луквиця) польс. вояками й разом зі своїми співробітниками розстріляний без суду. Праворуч від пам'ятника Михайлу Мартинцю розташований пам'ятник його соратнику Всеволоду Ріпецькому. У с. Саджава на кладовищі неподалік від церкви є могили вояків УГА Зеновія та Євгена Пауків. Перший загинув у бою 12.05.1919, другий п. від інфекц. хвороби 28.02.1920.

Галицький р-н. У м. Галич на старому цвинтарі є могила Лева Гузара – громад.-культ. й політ. діяча, активного чл. "Просвіти", який у 11.1918 брав участь у Листопадовому чині в Галичі, створенні Тимчасового к-ту та перебранні влади в місті й околиці. У с. Дем'янів похований стрілець Теофор Чемеринський.

Городенківський р-н. На міськ. кладовищі в м. Городенка розташовані могили пор. УГА Петра Васкула, чет. УГА Петра Мороза, чл. УНРади ЗУНР Теофіла Окуневського й організатора

укр. санітарної місії періоду ЗУНР у м. Відень Ярослава Окуневського. Тут же знаходяться могила й пам'ятний хрест на честь полеглих героїв визвол. змагань 1914–20, споруджений 1920-х таємно від польс. окупац. влади. У 01.1990 проведено 1-шу після 1944 публічну панахиду й мітинг біля могили, встановлено укр. нац. символіку, покладено квіти й відновлено давній напис "Борцям за волю України". У 05.1990 могилу відновлено громадськістю.

Долинський р-н. На новому цвинтарі в м. Долина є могила старшини УГА, учасника спільного походу УГА та ДА УНР на м. Київ 1919, чл. ОУН, співзасн. УГВР, політв'язня рад. концтаборів Володимира Горбового. На старому цвинтарі в місті в гробниці родини Пачовських похований Михайло Пачовський – укр. письменник, педагог, композитор, чл. УНРади ЗУНР.

Коломийський р-н. На цвинтарі Монастирок у м. Коломия знаходиться могила громад.-політ. діяча, одного з кер. УРП, засн. т-ва "Січ", чл. УНРади ЗУНР Кирила Трільовського. На військ. цвинтарі в місті є Меморіальний комплекс вояків ПСВ, де поховані солдати австро-угор. армії, стрільці УСС, УГА та ДА УНР, які загинули в боях за Коломию. Зведений на пропозицію єписко-

Пам'ятник на могилі
Кирила ТРИЛЬОВСЬКОГО
у м. Коломиї

Надмогильний
пам'ятник воїну УГА
Юрію МЕЛЬНИКУ
в с. Стопчатів
на Косівщині

Могила
Софії ГАЛЕЧКО

па УГКЦ Г. Хомишина, старости міста Павлівковського та бургомистра Клецік. 1918–19 біля пам'ятника хоронили бійців УСС, УГА та ДА УНР, які п. від ран та інфекц. хвороб у запасній лічниці місц. ОВК. У рад. період пам'ятник сплюндровано; 1998, з нагоди 80-ї річниці проголошення ЗУНР, відреставровано; відновлено хрести на 95 могилах стрільців укр. армії.

Косівський р-н. На кладовищі в присілку Москалівка м. Косів поховано культ.-громад. діяча, вояка УГА та ДА УНР, політв'язня сталін. концтаборів Михайла Кіящука. У с. Стопчатів у пн. частині горішнього цвинтаря є могила чет. УГА Юрія Мельника, який загинув 26.01.1919 у бою з поляками в с. Карів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). У 1950-х з надгробка зникла табличка з написом, 1989 зруйновано хрест. Пам'ятник відновлено в день річниці ЗУНР 1.11.1991.

Надвірнянський р-н. У пд.-сх. частині цвинтаря смт Делятин протягом деякого часу знаходилася могила чет. УСС, пор. УГА, команд. Гуцул. сотні УСС Григорія Голинського-Гурбича, останки якого було виявлено восени 1989 під час розкопок масових поховань жертв комуніст. репресій в ур. Дем'янів Лаз поблизу м. Івано-Франківськ. Григорія Голинського-Гурбича вдалося ідентифікувати одним з перших за слідами від трепанації черепа (оперування поранення в польс.-укр. війні 1918–19). 25.02.1990 його прах було перепоховано в смт Делятин. Невдовзі, виконуючи заповіт батька, донька Люба Негрич-Голинська перепоховала його останки в ур. Джемидівська Поляниця в с. Микуличин (Яремчанської міськради Івано-Франк. обл.).

Рогатинський р-н. На кладовищі м. Рогатин розміщена братська могила воїнів УГА, де поховано 2 невідомих укр. стрільців, загиблих під час Чортків. офензиві УГА в 06.1919. На могилі за сприяння громадськості міста споруджено пам'ятник. У сх. частині старого цвинтаря Рогатина знаходиться поховання Івана Горяньського – укр. педагога, сотника УГА, учасника польс.-укр. війни. На могилі на суцільній бетонній плиті та одноступінчатому постаменті пірамі-

дальної класичної форми встановлено однораменний кам'яний хрест, зроблений під неокорований дуб. На постаменті викарбувана розкрита грамота зі світлиною Івана Горянського й написом. У центр. частині цвинтаря с. Черче є 2 братські могили воїнів УГА, де поховані 8 стрільців, 2 підстаршини і хор. Петро Баран (загинув під час Чортків. офензиви 26.06.1919 у бою на р. Свірж). На могилі 8 стрільців встановлено трираменний залізний хрест, на могилі П. Барана і 2 підхорунжих – однораменний дерев'яний. Польс. жандармерія в міжвоєн. період кілька разів руйнувала могили. 1944 знищені енкаведистами. Відновлені 1990.

Снятинський р-н. На цвинтарі м. Снятин знаходяться могили проф. г-зії, сот. УГА Івана Гдулі та січового стрільця, письменника, громад. діяча Володимира Хроновича. У с. Вовківці є поховання хор. УСС Степана Куфлюка, у с. Прутівка – січового стрільця, культ.-громад. діяча, диригента церк. і сільс. хорів Василя Кейвана.

Тисменицький р-н. На Лисій горі біля с. Тязів і Сілець наприкінці 1920-х перепоховано останки загиблих під час ПСВ 5 січових стрільців – Василя Гасюка, Івана Дигалюка, Івана Данилюка й 2

невідомих. Незважаючи на перешкоди й заборони польс. окупац. влади, 1930 тут урочисто освячено могилу УСС. У старій частині цвинтаря в смт Лисець є могила педагога, учасника визвол. змагань періоду ЗУНР, січового стрільця, чет. УГА Михайла Припхана. У с. Майдан, поруч із Калуським шосе, на старій частині цвинтаря коло ґрунтової дороги знаходиться могила інж., хор.

Могила січового стрільця Г. КОСТЮКА в смт Єзупіль на Тисменищині

УСС Костянтина Котецького, який, будучи хіміком у м. Дрогобич (нині Львів. обл.), співпрацював з урядом ЗУНР. На новому сільс. цвинтарі с. Чернівів розташована могила Мартина Королюка – культ.-громад. діяча, чл. УРП, чл. госп. ради Станіславівського пов. у період ЗУНР. У центр. частині старого цвинтаря с. Ямниця, за каплицею, знаходиться могила Семена Буженка, десятника УСС та УГА, ад'ютанта Вільгельма Габсбурга. У с. Побережжя похований воїн УГА І. Білан, у с. Єзупіль – січовий стрілець Г. Костюк.

Тлумацький р-н. У сх. частині цвинтаря м. Тлумач є комплекс із 90 одиничних могил стрільців УГА, які загинули під час відступу укр. військ під натиском польс. армії Галлера 5–6.06.1919.

Яремчанська міськрада. У смт Ворохта на цвинтарі знаходиться могила педагога, проф. Городенків. г-зії, старшини УГА Стефана Лукасієвича.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 485–502; Круцик Р. Дем'янів Лаз. Геноцид Галичини. К., 2009. С. 131-136, 314-317; Некрополі Івано-Франківська: Пам'ятки історії та культури Івано-Франківська. Кн. 4. Івано-Франківськ, 2012. 223 с.

Богдан Паска

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ: ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ – одиничні та братські могили, меморіальні комплекси, па-

Братська могила січових стрільців на Лисій горі біля с. Сілець на Тисменищині

м'ятки, кладовища, пов'язані з вояками УГА та діячами ЗУНР. У м. Львів загинули у польсь.-укр. війні бійців ховали на Личаківському, Янівському, Клепарівському, Голосківському, Кульпарківському, Сихівському цвинтарях та на Збоїщах.

Личаків. кладовище стало місцем першого поховання вояків – під час листопадових боїв за Львів у ділянці, що належала родині Боднарів, поховано 170 осіб (із них 103 відомі поіменно) у 111 могилах. 1935 у результаті політики “комасації” (“ущільнення”) останки перенесено в 44 могили на ін. ділянці кладовища. 1946 некрополь було зруйновано; єдиною вцілілою могилою залишається поховання чет. П. Ліскевича. На тер. кладовища триває спорудження Меморіалу воїнам УГА; встановлено меморіальний хрест на т. зв. Марсовому полі. На Личаків. некрополі поховані діячі ЗУНР

Таблиця на могилі стрільців УГА на кладовищі Старого Знесіння, м. Львів

Могила вояків УГА на кладовищі Старого Знесіння, м. Львів

Євген Петрушевич, Дмитро Вітовський, Олександр Барвінський, Михайло Галушинський, Юліан Романчук.

На Янів. цвинтарі (переважно на сучасному 38-му полі) було поховано бл. 1000 укр. вояків, які загинули в боях, померли від епідемії 1918–19. У 1930-х Т-во охорони воен. могил (ТОВМ) упорядкувало 648 поховань і встановило 440 хрестів. Меморіал зазнав руйнувань під час ДСВ, був остаточно знищений за наказом рад. влади 1971. З 1994 на тер. кладовища споруджували Меморіал воякам УСС та УГА. Серед найвідоміших збережених поховань – могили Костя Левицького, Мирона Тарнавського.

1918 на Клепарів. цвинтарі поховано 7 невідомих укр. стрільців; на поч. 1990-х споруджено меморіальний курган. Збереженими є братські поховання на кладовищі Старого Знесіння; поховання укр. вояків були в приміських поселеннях Львова (Брюховичі, Скнилів, Голосків Великий, Козельники).

Крім львів. некрополів, численні захоронення розташовані на тер. області. 1921 у м. Винники споруджено братську могилу вояків УГА, де поховано бл. 14–16 осіб. Окремі некрополі є в Жовків. р-ні: у м. Жовква захоронено 129 стрільців; могили вояків УГА є в с. Крехів, Великі Мости, Куликів та ін. Некрополь у м. Рава-Руська складається з 3 братських могил, де поховані бл. 100 осіб. 1936 місц. філія ТОВМ спорудила пам'ятник, який було зруйновано в рад. час, відновлено в 1990-х. Братські могили з пам'ятниками розташовані на кладовищах смт Красне (поховання летунів УГА) та м. Яворів. У с. Угнів нині знаходиться 1 братська могила з 13 вояками та встановлений 1995 Пам'ятний знак стрільцям УГА, у м. Золочів – могили 60 стрільців і старшин, у с. Вовчухи – братська могила вояків УГА та споруджений 1993 пам'ятник. Невеликі меморіальні поховання є в смт Глиняни, с. Бачів, Підберезці й Нагуєвичі.

Як відомо, вшанування могил є однією з форм збереження нац. пам'яті. Тому вже в міжвоен. період українці

1.

2.

1. Пам'ятник на місці поховання вояків УГА у Збоїщах, м. Львів

2. Пам'ятник на місці поховання вояків УГА у с. Підберезці

3.

4.

3. Братська могила воїнів УГА, Винники

4. Капличка на місці поховання стрільців УГА в Козельниках

5.

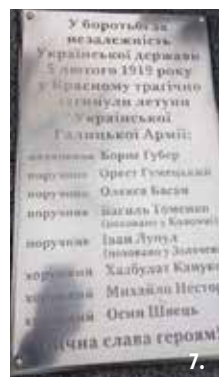

6.

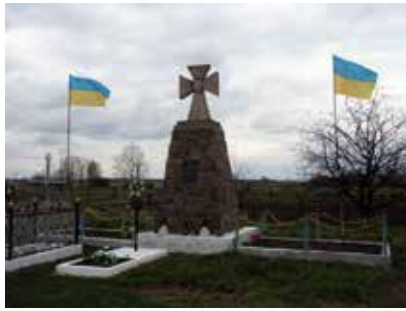
5. Меморіал УГА у м. Рава-Руська

6. Меморіал летунам УГА у смт Красне

7. Пам'ятна таблиця летунам УГА на братській могилі в смт Красне

Пам'ятний знак
стрільцям УГА
у м. Угнів

Меморіал УГА
на Янівському
цвинтарі

почали активно заопікуватися військ. похованнями. 31.05.1921 на нараді керівників укр. громад. орг-цій було засновано Крайовий к-т охорони воєн. могил як секцію УГК. Новоутворена інституція впорядкувала частину військ. поховань на Личаків. та Янів. кладовищах, проводила верифікацію могил і збір коштів, видавала освітні листівки. Була заборонена польсь. адміністрацією 19.10.1921. 1927 ств. нова орг-ція – ТОВМ (перший голова – Броніслав Янів). ТОВМ упорядкувало декілька тисяч могил, у т. ч. більшість поховань на Личаківському (118) та Янівському некрополях (648); на останньому встановлено 440 залізобетонних хрестів. Було організовано 32 місц. філії, споруджено меморіальні знаки в більшості міст Галичини, проведено збір інформації тощо. Ін. формою вшанування пам'яті полеглих вояків були урочисті панахиди на Зелені свята та Задушні дні; найбільші з них відбулися 1921 і 1929, супроводжувалися патріотичними маніфестаціями.

Відновлення традиції публічного вшанування меморіальних поховань розпочалося в період перебудови та незалежності України. Здійснюється реставрація поховань і некрополів, перепоховання окремих діячів; встановлюють меморіальні знаки й комп-

лекси, щорічно проводять урочисті панахиди та вшанування захоронень. Засновано меморіально-пошуковий центр КП "Доля".

Дмитро Пугач

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ: НАДДНІПР'ЯНЩИНА. Відступ УГА за р. Збруч 16.07.1919 розпочав новий етап б-би галичан за державність в ін. умовах і сусп. середовищі. УГА зазнавала бойових і небойових втрат під час боїв з більшовиками й білогвардійцями, від хвороб і поранень у госпіталях. Відповідно поховання стрільців, підстаршин і старшин УГА облаштовані в різних місцевостях на значній тер. УНР. Найбільше їх зосереджено в сучасній Вінниц. обл., де в "чотирикутнику смерті" від епідемій тифу, іспанки, дизентерії та ін. померли тисячі вояків-галичан.

Ситуація з укр. військ. похованнями ускладнювалася тим, що захоплення здійснювали на тер., згодом зайнятій ворогом. Пізніше більшість цих поховань свідомо знищували чи приховували. Зі зміною поколінь втрачалася і пам'ять про ці могили, а орг-ції на взірць Т-ва охорони воєнних могил, що діяли на теренах Польщі, в УСРР не функціонували.

Поховання вояків УГА розташовані переважно поблизу залізниць, окремих залізн. станцій, навколо яких відбувалися бої, чи якими пересувалися військ. підрозділи й госпіталі. Як правило, це індивідуальні чи братські могили, окремо від ін. поховань. Найчастіше саме такі могили зазнавали руйнувань. Іноді загиблих вояків ховали на сільсь. чи міськ. кладовищах. Вони, зазвичай, і збереглися до наших днів; на них тепер встановлюють пам'ятники, військ. меморіали.

Вінницька обл. Барський р-н. У м. Бар спільними зусиллями історика Миколи Йолтухівського, пароха УГКЦ Мелетія Батога та кер. "Пласту" Михайла Піддубного на поч. 2000-х відновлено братську могилу вояків УГА. Серед похованих тут: пор. Осип Будзинов-

Освячення могили
вояків УГА у м. Бар
14 жовтня 2015 р.

ський, чет. Осип Васусь, лікар, сот. Степан Гасюк, чет. Антін Дудар і Теодор Желіско, пор. Василь Клим, хор. Роман Костик, капелани Дмитро Колтун і Василь Кривуцький, чет. Антін Крижанівський, міськ. комісар ЗУНР м. Тустановичі, чет. УГА Пилип Левецький, вістун Ксаверій Мостовий, пор. Антін Прокопович, чет. Павло Семирозум і Яків Стефура, дес. Ярослав Щур, капелан Михайло Якубів та ін. Заг. кількість похованих тут невідома, імовірно становить бл. 2 тис. осіб. На братській могилі 14.10.2015 встановлено 4-метровий хрест. Щороку 14.10 проводять богослужіння.

На цвинтарі с. Ялтушків поховано 180 вояків УГА, серед них: чет. Данило Грималюк і Василь Кассіян, пор. Олександр Перфецький, булавний дес. Роман Цвікула та ін. Загалом на тер. Бар-р-ну може бути поховано до 2,5 тис. галичан.

Бершадський р-н. У м. Бершадь поховані пор. Андрій Бучак, чет. Броніслав Галаса й Адольф Гецельт, сот. Гриць Ракочий, пор. Дмитро Семкович, сот. Юліан Нестайко. Відомо, що в селах р-ну були поодинокі поховання вояків УГА, зокр. в с. Берлівка (нині Бирлівка) поховано пор. Івана Нагайла, у с. Баланівка – Олексу Мазурика. Відшукати ці могили поки що не вдалося.

Вінницький р-н. Від 08.1919 в

м. Вінниця перебував польовий госпіталь 1-го корпусу УГА. До 11.1919 у т. зв. Крим. касарнях та приміщенні місц. психоневролог. лікарні було розміщено понад 8 тис. хворих на тиф вояків. Значна частина з них згодом померла й була похована на римо-католическому цвинтарі (нині Центр. парк міста). 1990 за ініціативою політв'язня Йосипа Гурика, пароха УГКЦ Григорія Мисака на братській могилі встановлено березовий хрест. 1999 його замінено пам'ятником скульп. Володимира Смаровоза; у написі містилося кілька фактологічних помилок. Був понищений вандалами; згодом його замінено новою пам'яткою. На сьогодні похованням і пам'ятником опікується Центр історії Вінниці (дир. Олександр Федоришен). Серед похованих тут галичан були: капелан Володимир Ганицький, санітарний чет. Дмитро Басевич, чет. Олекса Венгринович і Борис Заремба, хор. Михайло Галань, чет. Григорій Гнатів, Орест Григорович та Антін Гук, пор. Григорій Давид (розстріляний у 08.1920 чекістами), чет. Дмитро Занько, пор. Тадей-Мирослав Зубелик, Степан Калитчук та Іван Проскурка, чет. Кость Кобаній, хор. Іван Кушнір, чет. Дмитро Маланчук, хор. Юрій Медвідь, чет. Дмитро Печенюк і Василь Печений, хор. Степан Процик і Карло Сікорський, пор. Зенон Сіменович, Ми-

Вінницька область.
м. Вінниця
Пам'ятник
воякам УГА

Вінницька область.
м. Вінниця.
Пам'ятник
воякам УГА

кола Федюшка (Євшан), Михайло Хомин та Ілля Храпко, хор. Яків Хома, санітарний хор. Володимир Целевич, хор. Михайло Чукур, чет. Іван Шеремета, сот. Микола Щуровський, чет. Йосип Ящик, повітов. комісар ЗУНР у м. Підгайці Осип Танчаковський та ін. Поховання вояків УГА були також у с. Людвиківка (нині в складі м. Вінниця), але, на жаль, не збереглися. Бл. 20 стрільців УГА було поховано в с. Писарівка; їхні могили досі не віднайдено.

Гайсинський р-н. Поблизу м. Гайсин підрозділи УГА перебували кілька місяців – з осені 1919 до 05.1920; вели бої з більшовиками, білогвардійцями. У 05–10.05.1920, вже в складі ЧУГА, тут вони завершили свій бойовий шлях, потрапили в польс. полон. Документальних свідчень про цей період збереглося вкрай мало. Відомо, що галичани ледь не щодня зазнавали бойових втрат і в кількох селах біля м. Гайсин були їхні могили, як, для прикладу, у с. Жердинівка (тут загинули стрільці Онурій Самота, Кубич), Кунка, Ладжинські Хутори та ін.

Жмеринський р-н. 2017 розпочалися розкопки та ексгумація могил вояків УГА в м. Жмеринка. Осн. поховання було виявлено на тер. колиш. з-ду "Сектор" (ур. П'ятий Кілометр). Ситуація з відновленням могил ускладнюється тим, що в цьому ж місці ховали померлих австр. військовополонених часів ПСВ, а також загиблих під час Голодомору. Місц. дослідники неодноразово зверталися до істориків Зх. України з проханнями про співпрацю та допомогу. Роботами з ексгумації поховань керували настоятель храму Різдва Пресвятої Богородиці УАПЦ Сергій Мельник і депутат міськради Анатолій Осаулов. 24.11.2018 на місці поховань створено меморіальний Сквер Червоної Калини. Та могили загиблих ще потребують належного вшанування. Імовірно, саме тут поховані померлі в Жмеринці капелани Микола Іжак і Теодор Чайковський, сестра-жалібниця Килистина (монахиня ЧСВВ), медсестри Міцці Лянценберг, Гільда Мюллер, санітарний пор. Іван Вигелюк, сот. Омелян Брандер, сот.-лі-

карі Євген Гайдукевич і Костянтин Тянячкевич, чет. Микола Гамкало, Василь Радивил і Володимир Розумович, сот. Осип Руцький, чет. Іван Слуха, пор. Осип Телішак і Микола Солодуха, старший дес. Теофіл Шавала, вістун Федір Вишиванюк і Гнат Комаринський, стрільці Олексій Антонишин, Григорій Бачинський, Віктор Войчишин, Петро Гаврилюк, Семен Головінський, Павло Гривнюк, Михайло Загарайко, Олексій Кухта, Микола Марушак, Іван Муштафа, Теодор Решетило, Павло Скалінський, Теодор Сьома, Михайло Ткач, Федір Федорів, Микола Чайковський, залізничники Гірчиця, Заклинський, Копанецький, Іван Лавроцький, Лучка, Парандій, Пятківський, Цімерманн, Яремич та ін. Більшість похованих у Жмеринці галичан померли від епідемії тифу, хоча окремі з них загинули під час боїв з білогвардійцями та ЧА. Загалом, за оцінками сучасників, у м. Жмеринка поховано понад 2 000 вояків і старшин УГА.

Чимало вояків і старшин УГА померло від тифу й поховано в смт Браїлів: підхор. Омелян Весоловський, сот. Маркіян Дрогомирецький, чет. Володимир Дзюбак і Василь Коновал, хор. Маркіян Сасик та Іван Скічнів, дес. Дмитро Букида, стрільці Осип Гаєвський, Микола Гайда, Дмитро Глинчак, Тома Гуменюк, Петро Голуб, Василь Гуцуляк, Михайло Драбик, Павло Дяків, Микола Зубатий, Петро Франко Кобялка, Федір Лоїк, Пліхтяк, Михайло Ткачук, Михайло Яремич та ін. У цьому ж населеному пункті були поховані вояки 1-ї та 6-ї бригад УГА, які загинули в боях з ЧА. Доля їхніх могил невідома.

Значно менші братські та індивідуальні поховання вояків УГА були в с. Дубова, Северинівка, Сьомаки, Тар-

так та ін. Жмерин. р-ну.

Калинівський р-н. У смт Голендри у 04.1920 було поховано пор. Северина Модрицького, який загинув у бою з поляками, у м. Калинівка – бл. 20 стрільців УГА, загиблих тут 17.08.1919 в бою з ЧА. Доля їхніх могил невідома.

Козятинський р-н. На тер. р-ну були поховання вояків і старшин УГА, які загинули в боях з ЧА в 08.1919 під час наступу на м. Київ. Безпосередньо в м. Козятин чи поряд із райцентром також поховано вояків ЧУГА, які у 04.1920 підняли антибільшовиць. повстання. Серед них були й стрільці ЛВ. Про стан їхніх могил на сьогодні не відомо. Могили вояків УГА були також у с. Махнівка – пор. Рудольфа Кетнера, ін. старшин, підстаршин і стрільців. Біля цього села завершився бойовий шлях УГА; тут втрачено її великий архів.

У с. Самгородок поховані померлі від тифу хор. Іван Бичик, стрільці Іван Бараник, Іван Поліха. Тут перебував польовий госпіталь УГА; було поховано кілька десятків галичан, але доля їхніх могил наразі невідома.

Крижопільський р-н. У смт Крижопіль були поховані: пор. Фелікс Шепарович, старший дес. Михайло Романів, вістун Теодор Воробець, стрільці Василь Василенчук, Дмитро Семіон, Михайло Марусяк, Василь Сливчук, Микола Червінський та ін. Не з'ясованою досі залишається доля могил стрільців і старшин УГА, загиблих у боях із ЧА біля с. Чоботарка (нині Заболотне), Жабокрич тощо. У Жабокричах поховано 7 стрільців УГА, яких закатували чекісти.

Літинський р-н. У смт Літин було поховано чет. Осипа Гачкевича, стрільця Василя Сенюка та ін. Могили вояків УГА були і в довколишніх селах.

Могилів-Подільський р-н. У м. Могилів-Подільський і навколишніх населених пунктах вояки УГА перебували періодично з 10.1919 до 05.1920; зокр. було зосереджено ЛВ, Залізн. військ. управу, польовий госпіталь. Тут УГА вела бої переважно з білогвардійцями, на поч. 1920 проти поляків воював 3-й полк ЧУГА, а навесні 1920 галичани вже в складі 3-ї Залізної та 5-ї Херсон. д-зій

Вінницька область.
м. Жмеринка.
Місце масових поховань вояків УГА.
Сквер
“Червоної калини”
відкривають
Сергій Мельник
(Ліворуч)
та Анатолій Осаулов

Вінницька область.
Смт Тиврів. Братська
могила вояків УГА

ДА УНР боролися проти ЧА. Відповідно в р-ні були зосереджені поховання як загиблих у ході бойових дій, так і померлих від ран чи хвороб вояків. У м. Могилів-Подільський поховані кілька пілотів ЛВ, чет. Віктор Буцура, отаман-лікар Денис-Карло Новак, сот. Омелян Кантемір, хор. Лесь де Новіна-Розлуцький, старший дес. Кіндрат Гринчишин, стрільці Гриць Гладкий, Петро Гриб, Саноцький та багато ін.

Мурованокуріловецький р-н. У смт Муровані Курилівці поховано чет. Осипа Фодчука й кілька ін. вояків УГА.

Немирівський р-н. У м. Немирів були поховані: капелани Володимир Галайчук, Теофіль Гординський, Григорій Микитюк, Лука Палажій і Микола Романюк, пор. Степан Калинович, сот.-лікар Микола Коцовський, пор. Леонід Кроль, хор. Михайло Чукур, чет. Василь Якимець, булавний Михайло Іванів, вістун Микола Порода, стрільці Степан Кульчицький, Яків Ліщинський, Василь Луцик, Петро Плетенецький, Ілля Припхан, Яків Щебель та ін. Поблизу Немирива в с. Медвежа поховано сот. Омеляна Білинського, у с. Буків – капелана Миколу Романюка. Поховання стрільців і старшин УГА були в смт Брацлав, с. Демківка, Монастирок, Нижча Кропивна, Паланка, Печери, Чорномин (чет. Гнат Барило, стрілець Іван Крайчик). Загалом у Немирів. р-ні могло бути поховано бл. 2 тис. галичан.

Піщанський р-н. У смт Піщанка було поховано от. Ярослава Воевідку. Вояки УГА поховані також у с. Попелюхи, Рій, Хутори Великі, Ярошівка.

Теплицький р-н. У с. Степанівка загинули й були поховані стрільці 1-ї бригади УСС Данило Андріяш і Василь Стасів, у с. Розкошівка – стрілець Петро Пицько.

Тиврівський р-н. У смт Тиврів свого часу перебували хворі на тиф старшини й стрільці УГА. Відомо, що тут п. й поховані чет. Володимир Крушельницький, бунчужний Осип Трембицький. На сьогодні в цьому населеному пункті виявлено 2 братські могили вояків УГА. Одна розміщена поряд із Тиврів. ліцеєм-інтернатом, ін. – на місц. кладовищі. На останній 10.09.1993 тив-

Вінницька область.
Тиврівський р-н.
с. Грижинці.
Могила вояків УГА

Вінницька область.
Смт Тиврів. Братська
могила вояків УГА

рівчани встановили меморіальну гранітну плиту й дубовий хрест. Кількість похованих тут невідома.

Олександр Коваль, історик із м. Гнівань, зумів знайти й відновити низку могил, встановити частину прізвиськ старшин і стрільців УГА, похованих у м. Гнівань, а також с. Витава й Грижинці, що входять до складу Гніван. міськради. Відомі імена померлих і похованих тут галичан: капелани Володимир Ванчицький та Іван Косович, чет. Гнат Васкан і Василь Боберський, пор. Олекса Богачевський, чет. Іван Вибелюк, старший дес. Степан Дидилюк, чет. Іван Діакон, хор. Михайло Кочержук і Михайло Мартинець, чет. Леонід Мошкар, пор. Микола Назаревич, чет. Юрій Циганюк, стрільці Володимир Арменчук, Микола Атаманюк, Остап Бедзель, Юрій Безкоровайний, Василь Бойчук, Осип Бомко, Антон Бородайкевич, Ілля Бочан, Дмитро Вітів, Олексій Войціцький, Михайло Гаврух, Теодор Герасименко, Андрій Горбовий, Володимир Горошко, Дмитро Гандзяк, Казимир Грабар, Микола Гудима, Михайло Генник, Микола Даниляк, Іван Єрем'як, Гриць Жук, Іван Івашків, Тимофій Ільчишин, Тома Ітишин, Юрій Кирнарчук, Семен Кіценко, Андрій Коберницький, Степан Ковальчук, Іван Левандовський, Іван Лігев, Тимофій Макар, Іван Мартин, Микола Матійчук, Микола Микитюк, Дмитро Місюк, Михайло Онисько, Максим Павлів, Степан Пашак, Дмитро Романюк, Федь Романюк, Іван Сатам, Іван Сидір, Петро Стасів, Василь Табів, Іван Ткачук, Михайло Трут, Михайло Фаборський, Дмитро Федорчук, Іван Фрицишин, Теодор Фурман, Іван Цетнарський, Степан Червак, Андрій Чернюк, Пилип Шваричевський, Іван Шинкарук, Микола Шмігельський, Михайло Юрчишин, Гриць Яркас та ін. Загалом на тер. Гніван. міськради поховано понад 500 стрільців і старшин УГА, які п. переважно від тифу, дизентерії та ін. хвороб восени 1919 – взимку 1920. Значна частина їхніх могил ще потребує пошуку й упорядкування.

Томашпільський р-н. Чимало стрільців і старшин УГА поховано в смт Вапнярка, за яке неодноразово велися

запеклі бої між укр. військами й ЧА і в якому також перебували військ. госпіталі. Тут були поховані: чет. Гриць Матківський-Гагулович, сот. Андрій Укарма, санітари Василь Гладкий і Дмитро Олійник, стрільці Іван Гнатюк, Олекса Лейзорик, Іван Маханів, Гнат Свачій та ін. У с. Марківка біля Вапнярки поховано полк. УГА Ярослава Яворського.

Тростянецький р-н. У с. Тростян-

Вінницька область.
Пам'ятний хрест
воjakам армії УНР та УГА
у с. Тростянич

чик на цвинтарі на Лисій горі поховано 13 стрільців 1-ї бригади УСС УГА, загиблих тут 3–4.09.1919 в бою з військами ЧА. На місці їх поховання 16.06.2013 за кошти Олега Западнюка й з допомогою місц. громади встановлено кам'яний козацький хрест і меморіальну дошку з написом: “Воїнам Армії УНР та УГА, які захищали с. Тростянич від окупантів у 1919 році. Бригада УСС. 2-га Волинська дивізія. 3-я Залізна дивізія”. Поховання воjakів УГА були в с. Ободівка, Торканівка (тут поховані чет. Теодор Венгрінович і Мирон Галань) та ін.

Тулчинський р-н. У с. Дранка було поховано групу галицьких залізничників.

Хмільницький р-н. У м. Хмільник поховано багато воjakів УГА, але на сьогодні вдалося з'ясувати лише ім'я стрільця Матвія Лящука.

Чечельницький р-н. У м. Ольгопіль поховано чимало старшин і стрільців УГА, серед яких чет. Василь Воробій. У

свт Чечельник поховані капелан Яким Фецак, артилерист Степан Трусевич, стрільці Дмитро Бандура, Семен Вергун.

Могили вояків УГА є й в ін. населених пунктах р-ну. Лише в с. Тартак встановлено пам'ятний знак стрільцям-галичанам.

Ямпільський р-н. На сьогодні не вдалося з'ясувати прізвищ вояків УГА, похованих у м. Ямпіль, хоча відомо, що йдеться про не менше 20 галичан. Із похованих у с. Северинівка встановлено такі імена: булавний Степан Зборовський, стрільці Микола Гайда, Іван Данилюк, Дмитро Притула, Володимир Сематюк.

В ін. р-нах Вінниччини, що займають сх. частину обл., поховань діячів ЗУНР, вояків УГА наразі не виявлено.

Житомирська обл. На Житомирщині поховані вояки УГА, які загинули

в ході боїв з ЧА влітку–восени 1919.

У м. Бердичів поховані стрільці Іван Вацега, Микола Гуровський, Василь Кашук, Михайло Ковток, Іван Король, Іван Крижанівський, Микола Кузидин, Василь Нишук, Василь Ровенко, Федір Ровенко, Олекса Росолінський, Василь Цуркан, у с. Троянів – вістун Тимофій Хамула.

У м. Житомир поховані пор. Матвій Кошик, стрілець Дмитро Михальчук та ін.; у цьому місті живцем був спалений більшовиками в топці паровоза чет. УСС Михайло Гаврилко.

У м. Коростень похований підхор. Володимир Стефанишин.

У с. Кошляки Попільнян. р-ну похований сот. Іван Балтро, вбитий червоноармійцями; могила не збереглася.

Поховання стрільців і старшин УГА були в м. Новгород-Волинський, Чуднів, с. Бабушки, ін. населених пунктах Житомирщини, але більшість із них зруйновані. Лише в с. Базар Народицького р-ну на місці поховання розстріляних більшовиками учасників 2-го Зимового походу встановлено пам'ятний меморіал. Серед похованих тут борців за волю України є щонайменше 5 колиш. вояків УГА: підстаршина Іван Козій, стрільці Степан Федорів і Василь Рудницький, чет. Йозеф Кранц, пор. Ернст Єгер.

Київська обл. Переважно зі спогадів комбатантів УГА відомо, що могили галичан були й на тер. м. Київ, населених пунктів Київ. обл. При цьому частина поховань здійснена в період визвол. змагань. Згодом ці могили підлягали камасації (укрупненню), останки загиблих переносили на різні кладовища. Відомо, що безпосередньо в Києві були поховання загиблих у ході боїв, а також розстріляних чекістами військовополонених галичан. Місць таких розстрілів і поховань було декілька; найбільш відомі – Маріїнський парк, Биківня, Дарниця. На сьогодні точну кількість похованих тут вояків УГА не встановлено.

Вже значно пізніше на Байковому кладовищі в м. Київ були поховані хор. УГА Михайло Базник та підпор. УГА, генерал-майор ЧА Михайло Білоскур-

Житомирська область.
с. Базар.
Пам'ятна стела
на місці розстрілу
учасників 2-го
Зимового походу

ський.

Поховання галичан на Київщині появилися в ході боїв з військами ЧА 08–09.1919 в м. Біла Церква (могили пор. Володимира Беняка, стрільців Івана Паньківа, Василя Порчука, Василя Ткачука та ін.), с. Бородянка (могила вістун Михайла Татарчука), Васильківці (поховані стрільці УГА Володимир Кохановський та Ярослав Чопик, яким на момент загибелі в бою з ЧА 11.09.1919 виповнилося лише по 18 р.). В одному із сіл біля Києва в 08.1919 загинув від більшовиц. кулі хор. Йосип-Ераст Перун.

Одеська обл. У м. Балта були поховані: чет. Степан Олійник, хор. Осташевський та ін. У м. Подільськ (раніше Бірзула), поряд із заліз. вокзалом, поховані капелани Степан Петрушевич та Іван Яворський, сот. Василь Франчук та Іван Слезак, вістун Іван Гричух, артилерист Дем'ян Озарко, стрільці Микола Баб'юк, Степан Павлик, Павло Сюрак та ін. У рад. період пам'ять про борців за волю України знищували в місті всіма можливими засобами, у т. ч. шляхом ліквідації могил.

У м. Кодима похований сот. Тимофій Щурак.

Безпосередньо в м. Одеса у 04–05.1920 поховані: лікар Лев Сосенко, от. Олекса Гарабач і Карл Гофман, сот. Сильвестр Заліпський, хор. Василь Гула, пор. Микитка й Петро Панченко, чет. Попель, пор. Томашівський, вістун Сильвестр Чеховський, стрільці Володимир Липка, Олексій Ягенчук та ін. Частина з них п. в госпіталях від тифу й поранень, але більшість загинула в результаті червоного терору. За оцінками Климентія Бігарія, лише на заліз. ст. м. Одеса "Застава II" в ніч 27–28.04.1920 червоноармійцями було вбито понад 80 вояків УГА; сот. Ілля Цьокан писав про 60 загиблих тієї ночі галичан. Невідоме число старшин УГА, заарештованих чекістами й закатованих на баржі в порту м. Одеса, – їхні тіла викидали у відкрите море. Серед знищених більшовиками галичан були й жінки – членкині таємного укр. к-ту, що намагався передавати ув'язненим продовольство й медикаменти. При цьому жоден зі свідків тих подій не міг назвати

місця їхнього поховання.

Харківська обл. До м. Харків вояки УГА, держ. й громад. діячі ЗУНР потрапляли за різних обставин. Відомо, що восени 1919 в Харкові від тифу п. пор. Іван Ляшевич, полонений денікінцями в 08.1919. Понад 500 старшин і підстаршин УГА були заарештовані більшовиками в 05.1920 в м. Одеса й Бірзула та вивезені до Харкова. Багато з них тоді загинули, ще більше вивезені до м. Казань, с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва) й на Соловки. Так, у катівні ВЧК в Харкові загинули: чет. Омелян Мандичевський (12.1919), сот. Йосафат Фещур, хор. УСС та УГА Омелян Кучерішка (літо 1920), делегат УНРади ЗУНР Михайло Петрицький (02.1921).

Харків (до 1934 столиця УСРР) був центром діяльності низки творчих, письменницьких орг-цій, пов'язаних із Зх. Україною. Галичани, користуючись здобутками українізації, намагалися інтегруватися в рад. сусп-во, активно долучалися до роботи наук., освітян., мист., журналіст. установ, але згодом стали жертвами масових репресій. Кількість вояків УГА та діячів ЗУНР, репресованих на Харківщині в 1930-х, сягає кілька сотень осіб. Частина з них розстріляна поблизу м. Харків у с. П'ятихатки, на ін. спецполігонах НКВС. Серед страчених: хор. Максим Александрович, ред., хор. Микола Балицький, хор. Олександр Винярьський, чет. Тома Давидович і Степан Кузьмович, хор. Петро Сорочан, підстаршина Дмитро Цивінський, делегат УНРади ЗУНР, педагог Федір Замора, сот. Ізраїль Альтшіллер, хор. Ольга Підвисоцька (Балицька) та багато ін.

Хмельницька обл. У м. Хмельницький (колиш. Проскурів) поховано ймовірно понад 1500 стрільців і старшин УГА. Тут п. у кін. 12.1919 відомий громад.-політ. діяч, делегат УНРади ЗУНР Андрій Шмігельський. Могили галичан були в м. Волочиськ (колиш. Фридрихівка; похований сот. Володимир Гойванович), м. Деражня (братська могила на місц. цвинтарі; поховані чет. Андрій Пеленський, капелан Василь Чарнецький та ін.), м. Дунаївці, Кам'янець-Подільський (сот. Володи-

мир Ярема, чет. Василь Владика, хор. Роман Щербанюк, капелан Іван Орловський), Летичів, с. Грушка, Жванчик Великий (заст. повітов. комісара в м. Бережани Сидір Єлюк), Зінківці, Куча, Старий Костянтинів, Фельштин (нині Гвардійське), смт Нова Ушиця (хор. Темістокль Мартинюк), с. Глібів (капелан Володимир Гинилевич), смт Чорний Острів (от. Кирило Карась).

Черкаська обл. У м. Умань і селах Уман. р-ну – Розкошівка, Веринячка, Христинівка, Свинарка, у с. Ярошівка Катеринопіл. р-ну були могили вояків УГА. Про похованих у них збереглися лише фрагментарні відомості. Так, відомо, що в с. Свинарка похований чет. Сидір Михалевич і 5 стрільців кінної розвідки 1-ї бригади УСС УГА, які загинули в бою з денікінцями 1.10.1919.

У с. Івангород Христинів. р-ну поховані стрільці Михайло Зубко, Гриць Ковалюк, Максим Коблик, Василь Ших, які загинули в бою з денікінцями. Доля їхніх могил невідома.

Масштаби втрат УГА добре усвідомлювали учасники й свідки тих подій. Саме тому в Галичині міжвоєн. періоду масово, ледь не в кожному населеному пункті, створювали кенотафи – насипали символічні могили, на яких встановлювали пам'ятні таблиці з прізвищами земляків, загиблих у ході визвол. змагань. І це в той час, коли їхні справжні могили, в силу істор. обставин, були й донині залишаються безіменними.

Констатуємо, що на сьогодні в питанні пошуку й відновлення укр. військ. могил в Україні фактично цілковито відсутні спеціалізовані істор. наук. дослідження, системна держ. політика, що особливо відчутно на тлі масового відновлення на тер. нашої д-ви австр., польс., рум., угор., хорват. і навіть турец. військ. цвинтарів. Лише завдяки ентузіазму здійснюються пошуки та відновлення могил воїнів УГА поодинокими волонтерами, невеликими громад. орг-ціями, окремими органами місц. влади й самоврядування. І хоча в низці випадків відбувається відновлення поховань, встановлення пам'ятників, меморіальних дощок –

цього наразі вочевидь надто мало.

Даний процес супроводжується численними фактологічними помилками, перекрученнями, термінологічно плутаниною. Окремі укр. історики, які торкаються у своїх працях періоду Укр. революції 1917–23, не можуть відійти від усталених шаблонів і схем, а їхні трактування текстів джерел інколи не витримують критики. Особливо відчутно це під час аналізу частини краєзнавчої л-ри. У такій ситуації годі чекати належного вшанування могил чи облаштування військ. меморіалів укр. героїв.

Окреслена проблема потребує нагальної уваги науковців – істориків, філологів, краєзнавців, правозахисників. Вона спонукає, серед іншого, до розгортання системних пошуків укр. військ. могил, приведення їх до належного стану й гідного вшанування.

Припускаємо, що значна частина укр. військ. пантеону так і не буде відновлена. Чимало вояків УГА загинули за нез'ясованих обставин, у різних невідомих місцях, а їхні останки знищено. Відомі факти, коли окремих старшин, підстаршин і стрільців УГА рубали на шматки шаблями, живцем спалювали в паровозах, топили на баржах у Чорному, Азовському й Білому морях, розстрілювали на спец. полігонах у Биківні, Дарниці поблизу Києва, Вінниці, Одеси, Харкова, поряд із тисячами жертв рад. тоталітаризму. Однак пошукова робота є конче потрібною, як і популяризація цієї проблеми через ЗМІ, документальні й худож. фільми, твори мист-ва тощо.

Ми повинні пам'ятати про загиблих вояків УГА, ДА УНР, держ. діячів ЗУНР та УНР, повертати їхні імена із забуття, адже наша відновлена істор. пам'ять – єдина запорука збереження України як д-ви й утвердження укр. нації.

Лит.: Бородиєвич Є. В чотирикутнику смерті. Причинки до трагедії УГА на Великій Україні (Із воєнного записника 3-тньої бригади. Нью-Йорк, 1975; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014;

Дойков Ю. Красный террор. Россия. Украина. 1917–1924. Архангельск, 2008; Жалібна книга. Поіменний спис поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 1. Жовква, 1922; Вип. 2. Жовква, б/р; Завальнюк О., Олійник С. Українська Галицька Армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 р.): Історичний нарис. Кам'янець-Подільський, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995; Сторінки до “Жалібної Книги” // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 64–247.

Микола Вітенко

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ: ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

Після завершення укр. визвол. змагань 1914–20 українці тієї частини сучасної Терноп. обл., що входила до складу ЗУНР, постійно піклувалися про поховання полеглих УСС під час ПСВ і вояків УГА в польс.-укр. війні. Облаштування могил, встановлення на них пам'ятних знаків (переважно хрестів) було виявом нац. позиції, збереження істор. пам'яті й виховання молоді в патріот. дусі. Завдяки Т-ву охорони воєн. могил (ТОВМ) з 1927 ця діяльність набрала системного х-ру. Філії ТОВМ діяли, зокр., у повітов. центрах Тернопільщини (Бережани, Бучач, Зборів, Підгайці, Теребовля, Тернопіль, Чортків).

Щорічно на честь роковин Листопадового чину до поховань січових стрільців (так, зазвичай, називали полеглих УСС і вояків УГА і ця традиція збереглася в нар. пам'яті донині) організовували походи з нац. символікою та вінками з написами “Полеглим

за волю України”, на могилах відбувалися панахиди. Влада Польщі всіляко перешкоджала такій демонстрації укр. духу й звитяги, траплялися сутички з поліцією. Польс. шовіністи за підтримки властей часто чинили наругу на могилах, руйнували на них пам'ятні знаки. Проте поховання були збережені.

У рад. період ушанувати УСС і вояків УГА було заборонено. Власті знищили всі символічні могили борцям за волю України, більшість яких були зведені й освячені 1941–43; чинили вандалізм як щодо поодиноких, так і братських могил. У 1970-х було зруйновано осн. поховання УСС і вояків УГА в Тернополі, Чорткові та ін. містах. Через такі варварські дії комуніст. влади багато могил було занедбано, деякі втрачено, імена похованих у них вояків загублено.

Наприкінці 1980-х почалося відновлення меморіал. поховань та окремих могил УСС і вояків УГА, а в незалежній Україні це стало заг. громад. справою. В області було впорядковано братські й поодинокі могили УСС і вояків УГА; на них оновлено пам'ятники або зведено нові, насипано й освячено символічні могили борцям за волю України. Нині на Тернопільщині є майже 500 таких пам'ятних знаків. Вони стали місцем ушанування наших нац. героїв, проведення патріотичних зібрань, повернення в історію правди про звитяжну боротьбу УСС і вояків УГА.

Тернопіль. У місті в сх. частині Микулинецького цвинтаря розташований меморіал вояків УГА (офіційно його називають меморіалом УСС). Зведений 1928; тоді братські й поодинокі могили стрільців, підстаршин і старшин на цвинтарі розмістили в окремому місці й облаштували 8 спільних могил. Тут покояться майже 150 вояків, більшість із них померли від ран у лічницях. Серед похованих – підполк. Станіслав Брикович, сот. Лев Затирка, чет. Лука Лапчинський, хор. Василь Владика, Лев Грицина, Петро Острожинський, Іван Паперовський, Роман Юрчинський, підстаршини Павло Козуб, Іван Малюга, Володимир Смаль, стрільці Іван Ону-

м. Тернопіль.
Могила
Осипа ПАВЛИШИНА

м. Тернопіль.
Меморіальна дошка
воjakам ДА УНР та УГА
на Микулинецькому
цвинтарі

м. Тернопіль.
Меморіал воjakів УГА

ферко, Теодор Мисула та ін.

Після ДСВ огорожа меморіалу із зображенням тризубів була знищена; у серед. 1970-х ліквідовано меморіал, могили зрівняно з землею. 1989 громад. активісти відновили деякі поховання, було встановлено 9-метровий бетонний хрест. Почалася робота щодо фактично нового зведення меморіалу, яка згодом була завершена. Щороку 1.11 з центру міста до меморіалу здійснюється масовий громад. похід, відбувається панахида.

На Микулинецькому цвинтарі поховані окремо: полковник (посмертно 1921 генерал-хорунжий) ДА УНР та УГА, нач. НКГА (12.1918–02.1919) Євген Мешковський, сотники-судді УГА Володимир Брикович, Богдан Ріпнійський, сот. Михайло Грицина, Григорій Курица, пор. Осип Бекесевич, Володимир Чубатий, чет. Михайло Кордуба, Іван Майка, Йосип Мурій, Осип Павлишин, Володимир Сенік, Дмитро Фалендиш, хор. Михайло Баган, Володимир Бекесевич, Петро Вацик, Сидір Сенік, Осип Фалендиш, підхор. Лев Лукашевич, підхор., священник Мирон Кордуба, василіанин, духівник УГА Митрофан-Михайло Гринкевич, а також підполк. ДА УНР, уродженець Збаражчини Андрій Клим. Покояться гімназійний проф., референт ДСОВ ЗУНР (03–05.1919) Юліан Левицький, священник, делегат УНР-ади ЗУНР від Гусятин. пов. Северин

Матковський, суддя, комісар Терноп. пов. (12.1918–07.1919) Осип Білинський, заст. міськ. комісара, адвокат Станіслав Чикалюк, правник, заст. комісара Львів. пов. Ілько Лисий, чл. Терноп. повітов. комісаріату Яків Миколаєвич та Іван Топольницький, чл. Терноп. міськ. комісаріату Осип Котецький та Іван Реме-за та ін. На жаль, деякі поховання в рад. час втрачені.

На цвинтарі знайшли вічний спокій двоє видатних акторів: Катерина Рубчакова (похована у спільній могилі з Теодозією Бенцаль; у 09.2015 могила впорядкована й поставлено пам'ятник) та Іван Калин, котрі грали в Ново-

Тернопільська область.
Бережани.
Меморіал на г. Лисоня

му Львів. театрі, що був пов'язаний з УГА, а від поч. 11.1919 офіційно підпорядковувався НКГА.

Не встановлено місце розташування могили генерал-хорунжого ДА УНР Павла Кудрявцева, який п. у Тернополі 1.02.1921, а також ін. вояків ДА УНР і службовців УНР, похованих тут 1919–21. Найімовірніше, тлінні останки більшості з них перепоховані 1928 в спільних могилах (нинішній меморіал УСС). 29.01.2013 на вхідній брамі Микулинецького цвинтаря встановлено меморіальну дошку з їхніми прізвищами.

Невідомі місця поховання правника, сот. УГА Володимира Гамалія, який був заарештований органами НКВС і страчений на підставі секретної постанови Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940, та правника, літератора, комісара Козови в час ЗУНР (02–04.1919) Франца Коковського, який п. від тортур 9.09.1940 у тюрмі НКВС в Тернополі. У братській могилі жертв комуніст. терору поховані адвокат, делегат УНРади ЗУНР від Заліщиц. пов. Василь Бараник, чет. УГА Антон Метельський, підстаршини УГА Теодор Чубатий і Михайло Бекесевич, розстріляні разом з майже 600 в'язнями тюрми в Тернополі у кін. 06.1941.

Бережанський р-н. У м. Бережани на центр. цвинтарі – братська могила УСС і вояків УГА; могили міськ. комісара (11–12.1918) Осипа Насальського, адвоката, заст. міськ. комісара в часи ЗУНР, хор. УГА Михайла Західного,

військ. лікаря, 1-го коменданта Бережан. ОВК, підполк. УГА Осипа Ковшевича, громад.-політ. діяча, делегата УНРади ЗУНР, міськ. комісара (01–05.1919) Тимотея Старуха, сотника-судді УГА Володимира Кордуби. У с. Лапшин похований делегат УНРади ЗУНР від Бережан. пов. Роман Глушок.

На г. Лисоня біля м. Бережани зведено курган з хрестом скорботи й слави – найбільший меморіальний пам'ятник УСС. Тут у 09.1916 вони вели криваві бої з ворогом. Курган насипано 1927. Його відновлення почалося 1989; 1994 встановлено хрест, на мармурових плитах викарбувані імена героїв Лисоні (78 полеглих і 267 поранених). Біля кургану збудовано капличку, встановлено стенд Пам'яті (2008). Тут проводять фестиваль стрілец. і повстан. пісні "Дзвони Лисоні", влаштовують таборування пластунів. Біля с. Вільхо-

Тернопільська область.
м. Бережани.
Могила
Тимотея СТАРУХА

Тернопільська область.
м. Бучач.
Могили вояків УСС та
УГА на Нагірянському
цвинтарі

1. Тернопільська область. м. Заліщики. Меморіальна дошка Василеві БАРАНИКУ

2. Тернопільська область. м. Заліщики. Пам'ятник Осипові МАКОВЕЮ

3. Тернопільська область. м. Заліщики. Пам'ятник Михайлові ГАЙВОРОНСЬКОМУ

4. Тернопільська область. Заліщицький район. с. Нагоряни. Могила вояків УГА

5. Тернопільська область. м. Заліщики. Могила Осипа МАКОВЕЯ

вець – пам'ятне місце загибелі підхор. УСС Василя Мальованого, у с. Посухів – цвинтар УСС, у с. Вербів – могила невідомого стрільця.

Бучацький р-н. Братські могили УСС розташовані на Нагірянському цвинтарі в м. Бучач, у с. Бариш і с. Язловець. У Бучачі на цвинтарі на Федора поховані міськ. комісар періоду ЗУНР Климентій (Клим) Рогозинський, гімназійний проф., чл. повітов. комісаріату Василь Винар. У с. Сороки – могила адвоката, комісара Бучац. пов. (11.1918–03.1919) Іларіона Боцюрківа.

Борщівський р-н. У м. Борщів похований священник, голова Чортків. повітов. нац. ради періоду ЗУНР Олексій Гуньовський і сот. УГА Андрій Лунів, у с. Кудринці – священники: делегат УНРади ЗУНР Олександр Капустинський і голова Заліщиц. повітов. нац. ради періоду ЗУНР Ілля Чернодоля.

Гусятинський р-н. Братська могила УСС є в с. Ключинці. У смт Гусятин похований старшина ДА УНР, чл. УЦР в м. Київ (1917–18), пізніше правосл. священник Леонід Пасовський, у смт Гримайлів – службовець, заст. комісара Скалат. пов. в час ЗУНР Михайло Філь, у с. Зелена – держ. секретар пошт і телеграфу в 1-му уряді ЗУНР Олександр Пісецький, у м. Хоростків – пор. УГА Степан Копаницький, який загинув під час Чортків. офензиви.

Заліщицький р-н. На цвинтарі м. Заліщики є могили педагога, письменника, кер. шкільн. відділу повітов. комісаріату (11.1918–01.1919) Осипа Маковея, відомого діяча Буковини, делегата УНРади ЗУНР Омеляна Поповича, чл. Заліщиц. повітов. комісаріату часів ЗУНР Миколи Глинського і Григорія

Тернопільська область. Збараський район.
Садиба Івана ГОРБАЧЕВСЬКОГО в с. Зарубинці

Тернопільська область. Зборівський район.
Могила УСС у с. Тустоголови

Чеховича, хор. УГА Теодозія Романка й невідомого стрільця, у с. Новосілка – могила хор. УГА Юрія Шкільника, у с. Колодрібка – могила вояків УГА. У с. Нагоряни – пам'ятний знак на місці загибелі УСС Павла Германа та Олексія Данилюка.

Збараський р-н. У м. Збараж на цвинтарі є меморіал УСС (воякам УГА), поховані комісар Збараз. пов. (11.1918–03.1919) Мирон Вітошинський, міськ. комісар часів ЗУНР Теодор Стрільбицький, священник, голова Збараз. повітов. нац. ради Олександр Заячківський. У с. Добромірка – могила священника, чл. повітов. комісаріату періоду ЗУНР, духівника УГА Льва Юрчинського.

Зборівський р-н. У м. Зборів похований адвокат, комісар повіту (01–05.1919) Василь Душеньчук, у с. Підгайчики – адвокат, чл. повітов. комісаріату Євген Вацик. Могили УСС є в с. Білоголови, Волосівка, Загір'я, Кальне, Тустоголови (2018 відновлено пам'ятний хрест на могилі), Ярчівці, у смт Залізці – могила УСС і могила старшини УСС Павла Вівчарика, у с. Ярославичі – могила невідомого вояка УГА.

Козівський р-н. У смт Козова похований адвокат, комісар Бережан. пов. часів ЗУНР Іван Масляк. У с. Купчинці – могила громад. діяча, нар. поета, посла Галиц. сейму, делегата УНРади ЗУНР Павла Думки. Біля с. Конохи на узгір'ї над Мазуровим яром – могила УСС, які полягли в бою з рос. військами на поч. 07.1917 (старшини Роман

Тернопільська область.
Козівський район.
Могила вояків УСС
у с. Денисів

Тернопільська область.
Козівський район.
Могили УСС
у с. Посухів

Тернопільська область.
Козівський район.
Могила вояків УСС
у с. Конохів

Камінський та Осип Яримович, підхор. Василь Іванців, вістовий Тютюко, дес. Кузьмович, старші стрільці Шкварко і Микола Ворона, стрілець Василь Ярма); 1.07.2017 на могилі встановлено кам'яний хрест і стели з викарбуваними прізвищами полеглих. Братські могили УСС і вояків УГА є в с. Вівся (підхор. Іван Берегуляк, старший стрілець Яримович, стрільці Калинець, Медведчук та 1 невідомий), Городище, Денисів, Дибще (16 вояків), Ішків, Ценів. У 07.2017 на цвинтарі в Козові встановлено й освячено меморіальний знак біля могил УСС, які полягли в боях 23–25.07.1917 (у рад. час поховання були знищені).

Монастирський р-н. Братські могили УСС є в м. Монастирська (2 вояки) й с. Чехів (майже 50 вояків). У м. Мо-

Тернопільська область.
м. Збараж.
Меморіал вояків
УГА та УПА

Тернопільська область.
Тернопільський район.
с. Шляхтинці.
Пам'ятник
Олександрові
БАРВІНСЬКОМУ

Тернопільська область. Теревовлянський район. Могила вояків УГА у с. Деренівка

Тернопільська область.
Підгаєцький район. Могила І. БАЛЮКА

Тернопільська область.
м. Монастирська. Могила вояків УСС

Тернопільська область. м. Теревовля.
Меморіальний знак воякам УГА

Тернопільська область.
м. Скалат. Могила Альфонса ЛЯЕРА

Тернопільська область.
м. Підволочиськ. Могила вояків УГА

настирська біля церкви Воздвиження Чесного Хреста – спільна могила отців Адальберта-Юрія Галібея та Захарія Підляшецького, віроломно розстріляних польсь. окупантами 13.06.1919.

Підволочиський р-н. У смт Підволочиськ є братська могила вояків групи “Підволочиськ” УГА, у м. Скалат – могили от. УГА Альфонса Ляєра біля церкви й нотаря, заст. міськ. комісара періоду ЗУНР Омеляна Шолгині на цвинтарі, могили старшини ДА УНР Сергія Стороженька в с. Колодівка й старшини УГА Іллі Геруса в с. Скорики, могила УСС у с. Воробіївка. У с. Іванівка похований священик, голова Скалат. повітов. нац. ради періоду ЗУНР Володимир Винярський, у с. Нове Село – от.-лікар УГА Володимир Дроздовський. На цвинтарі в Новому Селі зведено символічну могилу Данила Сеника – адвоката, комісара Збараз. пов. в часи ЗУНР (03–07.1919), який був заарештований співробітниками органів НКВС 24.06.1941 і загинув в ув’язненні в Росії.

Підгаєцький р-н. Могила старшини УСС Івана Балюка є в с. Завалів, могили УСС – у с. Мирне (27 вояків), Сільце (3 вояки), Новосілка (1 вояк) і Шумляни (3 вояки). На цвинтарі в м. Підгайці – могила УСС і вояків УГА, поховані чл. повітов. комісаріату часів ЗУНР, старшина УГА Микола Нискоклон, чет. УГА Степан Банах і Михайло Щупляк, священик, духівник УГА Василь Опарівський, у с. Голгоча – відомий історик, чл. НТШ, чет. УГА Іван Джиджора.

Теребовлянський р-н. У м. Теребовля є могила вояків УГА; пам’ятний хрест на ній встановлено 1928, відновлено 1990. Братські могили УСС і вояків УГА розташовані в с. Багатківці (2 вояки), Деренівка (14 вояків, на плиті написано їхні прізвища), Мшанець (8 вояків), Залав’є (2 вояки) і Семиківці (95 вояків), Соснів (серед похованих підстаршина Степан Яримович), могила хор. Марка Дячка в с. Вербівці. У Теребовлі поховані комісар міста в часи ЗУНР Іван Хрущевський і педагог, комісар м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у період ЗУНР Павло Чайковський, у с. Бенева – посол Галиц. сейму, делегат УНР

від Підгаєц. пов. Михайло Содомора, у с. Буданів – суддя, комісар Терноп. пов. (11–12.1918) Олексій Сальвицький, у с. Вишнівчик – священик, голова Підгаєц. повітов. нац. ради Іван Токар, у с. Могильниця – педагог, чл. Теребовлян. повітов. комісаріату Лука Гарматій і його син, підхор. УГА Нестор Гарматій, у с. Острівець – священик, делегат УНР УНР від Теребовлян. пов. Платон Карпінський.

Тернопільський р-н. У с. Чистилів є могила вояка УСС Степана Боцяна. У с. Чернелів-Руський похований делегат УНР УНР від Терноп. пов., четар УГА, посол польсь. сейму (1928–30) Антон Кунько.

Чортківський р-н. Меморіал УСС і вояків УГА є в м. Чортків (зведений 1928; нині здійснюється реконструкція з метою звести в один комплекс поховання УСС, вояків УГА та УПА, бійців АТО-ООС), братська могила стрільців – у с. Пробіжна (11 вояків). На цвинтарі в Чорткові поховані педагог, заст. міськ. комісара в часи ЗУНР Дмитро Пігут, старшини УГА – сот. Теодор Поліха, сот.-суддя Мелітон Видрак, пор.-суддя Іван Хичій, чет. Володимир Пітушевський; у с. Джурів – делегат УНР УНР від Буцац. пов. Михайло Плиська; у с. Звиняч – адвокат, заст. комісара Чортків. пов. Іван Гринчишин.

У тюрмі НКВС м. Чортків, згідно з секретною постановою Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940, були страчені правники, сот. УГА Михайло Гринів, пор. УГА Іван Виниченко і Степан Андрусишин, однак досі місце їх захоронення не встановлено.

Терени сучасних Кременец., Лановец., Шумськ. і пн. частини Збараз. р-нів Терноп. обл. не входили до складу ЗУНР. Тут розташовані кілька поховань вояків ДА УНР. Їхні могили є в м. Кременець (34 вояки), с. Андруга, Білокриниця, Двірець і Жолоби (усі Кременец. р-ну). У с. Кутиска Лановец. р-ну поховані 2 вояки; у 10.2018 на околиці м. Ланівці знайшли вічний спочинок тлінні останки 41 вояка ДА УНР, які були розстріляні більшовиками 1920.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо...: фото-каталог пам’яток

і пам'ятних знаків, присвячених Українським січовим стрільцям, на Тернопільщині. Тернопіль, 2016; Тернопільщина. Історія міст і сіл: в 3 т. Тернопіль, 2014.

Петро Гуцал

МЕМОРІАЛЬНІ ПОХОВАННЯ ДІЯЧІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ. На сьогодні на тер. Чернів. обл. відомо 45 меморіальних поховань укр. військ. і цивільних діячів періоду ЗУНР (з них 5 символічних), розташованих у м. Чернівці та в містах і селах області. Вони належать до таких 3 груп: 1) могили вояків і старшин УГА (15 поховань); 2) могили членів Буковин. делегації УНРади (13 поховань); 3) могили діячів ЗУНР та УНР, зокр. членів укр. уряду Буковини Чернів. й Кіцман. періодів (17 поховань).

Рання (порівняно з польсь. окупацією Галичини) окупація Буковини рум. військом і відсутність тут масштабних бойових дій УГА мали своїми наслідками те, що в краї нема окремих військ. цвинтарів УГА. Еміграція сотень укр. діячів краю – спершу до Галичини, згодом далі на Захід і підрад. Україну спричинила й незначну кількість поховань політиків. 2 масові еміграц. хвилі 1940 й 1944 разом з рад. репресіями після 1940 завершили знищення укр.

еліти Буковини. Тим більшу істор. вартість мають уцілілі на Буковині могили діячів ЗУНР та військових УГА, які ще чекають на взяття їх на облік як пам'яток історії місц. чи нац. значення.

Діяльність у міжвоєн. період рум. Т-ва могил полеглих у війні героїв (Societatea Mormintele Eroilor căzuți în războiu), яке з 2.06.1927 називалося "Культ героїв" (Cultul Eroilor), обмежувалося встановленням символічних могил з типовим написом рум. мовою "Eroilor necunoscuți 1914–1919" ("Невідомим героям 1914–1919") на цвинтарях буковин. громад, а також упорядкуванням масових поховань солдатів нім., австро-угор. та рос. армій на військ. некрополях у м. Чернівці, с. Звенячнин, Фрацталь та ін., де на спільних для тисяч поховань пам'ятниках було викарбувано лат. напис "Pro Patria" ("За Батьківщину"). Укр. громади Буковини, споруджуючи за власні кошти такі військ. монументи, не мали навіть права розмістити на них укр. напис; це було зроблено в деяких місцевостях уже за часів незалежної України, зокр. на цвинтарі в с. Рогізна (поч. 1990-х) чи в Садгорі (2017) з ініціативи голови К-ту з догляду за укр. істор. похованнями Д. Сірмана. Збережені до сьогодні надгробки меморіальних поховань діячів ЗУНР та військових УГА в Чернів. обл., споруджені тільки на приватні кошти українців та укр. громад, були

Відкриття пам'ятника загиблим у роки Першої світової війни та українських визвольних змагань у с. Кліводин (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.). Серпень 1932 р.

Поховання Іларія та Отилії **КАРБУЛИЦЬКИХ** на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Миколи **ЧЕРЕШИНСЬКОГО** в м. Путила

Могила Миколи **ІСОПЕНКА** на Руському цвинтарі м. Чернівці

скромними, часто мали двомовні чи нім.-мовні написи, у яких не згадувалося про службу в УГА чи в органах ЗУНР, тому ці могили уникали знищення за часів комуніст. режиму. Втім, часто українські поховань шифрували в не зрозумілих для загалу криптограмах, як-от написах "ІХЦЮ" (скорочене від укр.: Ісус Христос Цар Юдейський) на хрестах полк. УГА І. Максимовича й консула М. Догомили, на відміну до загальновживаних написів "ІХЦИ" (скорочене від церк.-слов'ян.: Іисусъ Христосъ Царь Іудейский).

1. Могили вояків і старшин УГА.

Найдавнішими меморіальними похованнями старшин УГА на Буковині є могили буковинців, які загинули в Галичині в період боїв з поляками 1918–19 й невдовзі були перепоховані. Це, насамперед, гробівець родини Тотоєскулів на Руському цвинтарі в Чернівцях та могила військ. льотчика УГА Євгена Лупула на цвинтарі с. Берегомет (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.).

На цвинтарі с. Ленківці (нині в складі м. Чернівці) поховано Юрія Пантелейчука (26.03.1899–15.05.1924), відомого укр. поета (псевд.: Остап Вільшина), підпоручного УГА під написом: "Тут спочиває укр. поет Остап Вільшина (Юрій Пантелейчук) 1899–1924. Земля йому пером."

Єдиний на Буковині громад. пам'ятник героям укр. визвол. змагань міжвоєн. доби було споруджено на цвинтарі

с. Кліводин (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) 1931 за ініціативою В. Григоровича, шкільного дир., чий син Орест загинув у лавах УГА. На передній мар-

Могила Михайла **ДУТКЕВИЧА** на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Йосифа **ЯВОРСЬКОГО** на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила старшин УГА Володимира, Макарія та Нестора ТОТОЕСКУЛІВ на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Юрія ПАНТЕЛЕЙЧУКА на Лемківському цвинтарі м. Чернівці

Могила Іллі СЕМАКИ на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Келестина КОСТЕЦЬКОГО на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Теофіла та Маргарити ДРАЧИНСЬКИХ в с. Нові Мамаївці, Кіцманського району, Чернівецької області

Могила Михайла ТУПКАЛА в. с. Топорівці, Новоселицького району

муровій плиті пам'ятника викарбувано слова Б. Лепкого: "Життя, – це боротьба, це бій за щастя, як не за своє, то за других, своїх...". На бічних таблицях пам'ятника – імена 3 героїв укр. визвол. війни 1918–20 родом з Кліводина: Володимира Архіпа (1883–1919), котрий п. від тифу неподалік м. Вінниця восени 1919; Ореста Григоровича (1893–1920), який п. від поворотного тифу в м. Вінниця 29.03.1920; Миколи Мудрака (1895–1919), загиблого в обороні м. Львів у 04.1919. З двох ін. боків пам'ятника викарбувано імена 3 мешканців Кліводина, розстріляних рос. воен. судом 1915, та імена 64 земляків, які загинули

на фронтах ПСВ. Пам'ятник героям у с. Кліводин було урочисто відкрито й посвячено в день Вознесіння, День героїв 1931 за участю духовенства, церк. громади, шкільн. дітвори, місц. селян і гостей.

На цвинтарі с. Стара Жучка (нині в складі м. Чернівці) поховано чет. УГА Степана Кавулю (08.01.1898–26.07.1979) – юриста, змушеного після повернення з рад. таборів працювати простим колгоспником.

На цвинтарі біля Свято-Михайлівської церкви м. Сторожинець Чернів. обл. поховано четаря УГА, правосл. священика Юрія Стефюка (30.08.1896–

07.11.1979).

На Руському цвинтарі в Чернівцях знайшли останній спочинок чимало учасників визвол. змагань:

От. УГА Андрій Кадайський, гол. інтендант УГА (13.08.1876–06.02.1929), похований поруч зі своїми батьками 8.02.1929 в родинній гробниці Кадайських (квартал № 31) під написом: “Андрій Кадайський, капітан, ур. 1876 помер 1929”.

Полк. УГА Іван Максимович (1864–04.05.1931) похований 6.05.1931 в родинному гробівці (квартал № 70) під нім.-мовним написом: “K. u. K. Oberst Johann Maxumowicz, Ritter des Eisernen Kronen Ordens 3 Kl., Militär Verdienst Kreuzes etc. etc. Ritter des Deutschen Eisernen Kreuzes 2. Kl. etc. + am 4/5.1931 im 68. Lebensjahre!”.

Захар Павлюх (16.09.1848–24.02.1934), генерал-суддя австр. армії, референт військ. судівництва при уряді ЗУНР, батько Ольги Гузар, п. у Чернівцях, похований 28.02.1934 (квартал № 57-а) під написом з помилково вказаними датами народження і смерті: “Австр. генерал Захар Павлюх 1852–1935”.

Отаман Буковин. куреня Микола Топущак (11.12.1880–09.12.1937), розстріляний більшовиками, похований у безіменній колективній могилі в Биківнянському лісі біля м. Київ. На родинному гробівці Топущаків на Руському цвинтарі в Чернівцях 1937 викарбувано напис: “Моліться за упокій душі їх і брата Николая! Вічна їм пам'ять!”

Д-р Євген Кобринський (25.01.1884–01.08.1938), окружний лікар (санітарний референт) УГА округи Чернівці, похований у гробівці родини Дрогомирецьких (квартал № 46) під написом: “Др Євген Кобринський. санітарний інспектор *25.1.1884 †1.VIII.1938”.

Хорунжий Буковин. куреня Володимир Мицак (1891–1941) похований у родинній гробниці (квартал № 81-а) під написом: “Мицак Володимир, *1891 †1941”.

Чет. УГА Максим Тарко (1897–06.1941), розстріляний більшовиками наприкінці 06.1941, закопаний разом з ін. жертвами терору НКВС у безіменних ровах у кінці Руського цвинтаря. На родинно-

му гробівці Тарків (квартал № 41) вибито напис із помилково вказаною датою смерті: “Тарко Максим 1897–1940”.

Сотник інтендатури УГА Дмитро Войнович (09.09.1882–01.08.1942), проф. укр. г-зії в Кіцмані, похований у родинному гробівці (квартал №27) під написом: “Димитрій Войнович професор серед. шкіль, *9.IX.1882 –†1.VIII.1942”.

Хор. УГА Михайло Дуткевич (1900–54) похований у родинному гробівці (квартал № 53) під написом: “Тут спочиває Дуткевич Михайло Лаврентійович, 28.10.1900–02.04.1954, інж. геол. викладач ЧДУ”.

2. Могили членів Буковин. делегації УНРади. На Руському цвинтарі в Чернівцях збереглися поховання членів Буковин. делегації УНРади:

Єротеї Пігуляк п. 9.10.1924 у санаторії “Плеш” (Карпат. Україна), де й похований, однак на родинному гробівці Пігуляків (квартал № 38), де похована його дружина Адольфіна, 1924 викарбувано напис: “Память Єротея Пігуляка, 1852 –1924”.

Микола Дрогомирецький похований у родинному гробівці Дрогомирецьких (квартал № 46) поруч із батьками під написом: “Др Никосько Любомир рицар де Говора Дрогомирецький, нотар, * 25.12.1887 †07.01.1925”.

Філемон Григорій похований у гробівці інтенданта Чернів. ун-ту Амбросія Барбіра (квартал № 35) під нім.-мовним написом: “Prof. dr. Filimon Grigori *17.06.1883 †25.03.1925”.

Микола Спинул (17.12.1867–22.01.1928) похований 25.01.1928 в родинному гробівці (квартал № 34) під написом: “Повік незабутний Николай Спинул, інспек. шкіль, бувший консул і посол до р. державної, родж. 1867. р. уп. 22/I. 1928 р. Вічна єму пам'ять!”.

Ілля Семака похований у родинному гробівці Семак (квартал №5) під написом: “Ілько рицар де Семака, надрадник суду, посол до буков. сойму й австр. парламенту, член Укр. Націон. Ради, *р. 1866 – р.1929”. Він п. на еміграції в м. Превідзи Нітрянської жупи (нині Словаччина) 4.01.1929, був урочисто перепохований у Чернівцях 23.05.1929. Це єдиний надгробок на Буковині, на якому зберігся напис

про поховання під ним члена УНРади.

Осип Мицак (26.07.1863–23.08.1934) похований у родинній гробниці (квартал № 81-а) під написом: “Осип Мицак, будівничий урядник, *26/VII.1863 †23/VIII.1934”.

Теодор Іваницький (23.01.1860–07.02.1935) похований у родинній гробниці (квартал № 80-а) під увінчаним тризубом, майже знищеним від часу написом: “Тут спочиває в Бозі Теодор Іваницький, управитель видавництва “Час”, *23/1 1860 †7/2 1935 і його жена Амалія род. Фрайндрейнер *н./н. 1850 †н./н.1934”.

Антон Лукашевич (18.02.1872–23.05.1936) похований 25.05.1936 в ро-

динному гробівці Лукашевичів (квартал № 41) поруч зі своєю дружиною Вандою під увінчаним тризубом двомовним укр.-франц. написом: “Антін рицар де Лук-Лукашевич, папський шамбелян, посол, сенатор, власник дібр, 18.2.1872–23.5.1936. Antoine chevalier de Luk-Lukaszewycz, camerier papal, depute, senateur, proprietaire”.

Іларій Карбулицький похований у родинному гробівці Аксентовичів (квартал № 38) під написом: “Іларій Карбулицький, директор школи і народний діяч, 17.09.1880–31.01.1961 і його дружина-учителька Отілія 10.11.1879–24.06.1963”.

На цвинтарі с. Розтоки (нині Путил.

Могила Григорія ФІЛЕМОНА на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Єротея ПІГУЛЯКА на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила ДРОГОМИРЕЦЬКОГО Миколи та КОБРИНСЬКОГО Євгена на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Захара ПАВЛЮХА на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Омеляна ОРОБКА на Руському цвинтарі м. Чернівці

Могила Степана КАВУЛІ на цвинтарі с. Стара Жучка (нині в складі м. Чернівці)

р-ну Чернів. обл.) 27.02.1927 похований правосл. консисторський архимандрит Тит-Тарас Тимінський (11.05.1858–24.02.1927) під написом: “Тут спочиває архимандрит Тит-Тарас Тимінський 1858 † 1927”.

На цвинтарі с. Чортория (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) похований примар (бургомістр) с. Чортория Тодор Левицький (24.02.1855–02.10.1928).

На подвір'ї церкви Св. Покрови в с. Нові Мамаївці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в родинному гробівці поховано правосл. протоієрея Теофіля Драчинського (24.02.1862–21.06.1929) під написом: “Прот. о. Теофіль Драчинський 12.II.1862 – 21.VI.1929”. Гробівець спорудив ще за життя Т. Драчинський, урочисто посвятив його 30.07.1928 за участю 15 правосл. священників з довколишніх сіл.

На цвинтарі с. Берегомет Кіцман. р-ну похований Григорій Андріяшук (16.09.1891–12.1963), який п. у рідному селі після повернення із заслання в Комі АРСР.

3. Могили діячів ЗУНР та УНР, зокр. членів укр. уряду Буковини Чернів. й Кіцман. періодів. На Руському цвинтарі в Чернівцях поховано кілька діячів ЗУНР та УНР.

Омелян Оробко, призначений Буковин. делегацією УНРади комісаром крайового банку, брат от. УГА Василя Оробка, похований у родинному гробівці Оробків (квартал № 34) під написом: “Омелян Оробко, ем. радник суду, адвокат і правн. конзулент банку краєв. *14/IX 1861 † 21/IV 1921”.

Йосиф Яворський (02.05.1877–23.02.1940), призначений Буковин. делегацією УНРади комісаром крайової поліції, похований у родинному гробівці (квартал № 68) під написом: “Йосиф Яворський, радник поліції *2/V.1877 † 23/II.1940”.

Євген Жуковський, чл. укр. уряду Буковини (Кіцман. періоду), п. у Чернівцях 7.04.1944; похований без напису поруч із дочкою Лялею в гробівці родини Тарків (квартал № 41).

Келестин Костецький (24.05.1843–01.03.1919), греко-католич. священник, організатор укр. життя на Буковині 1918,

хроніст подій за часів ЗУНР; похований у родинному гробівці (квартал № 55-а) під написом: “О. Келестин Костецький, Апост. Протонотар, мітрат, поч. крилошанин, декан і парох черновецький, відзначений папським хрестом про Ecclesia et Pontifice, комт. хрестом Фр. Йосифа і пр. *20/V. 1843 † 1/III. 1919”.

Михайло Догомиля (1875–07.12.1920), суддя в Селятині й громад. діяч Буковини, уповноважений для торгівлі при місії УНР в м. Бухарест, похований у кварталі № 67 у гробівці, спорудженому на поч. 1930-х т-вом “Укр. міщанський хор” за зібрані серед укр. громадськості кошти. 2017 на пам'ятнику відновлено увінчаний тризубом напис: “Д-р Михайло Догомиля, консул Української Народної Республіки, упокоївся 07.12.1920 в 45-ім році життя”.

Корнелій Козак (23.09.1853–20.01.1933), дир. укр. г-зії в Чернівцях, який 1919 виступав представником УНРади в місті, похований 22.01.1933 в родинному гробівці (квартал № 14) під написом: “Корнелій Козак правительств. радник і гімназ. директор 23/IX.1853 † 20/I.1933”.

Володимир Филипович (1859–06.01.1935), дир. крайового шпиталю в Чернівцях, один з організаторів бойкоту рум. виборів на Буковині 1919; похований у родинному гробівці (квартал № 5) під нім.-мовним написом: “Obersanitätsrat, Regierungsrat, Doctor Wladimir Philipowicz, Director d. Centralspitals *1858 † 1935”.

Микола Ісепенко (13.03.1872–26.01.1940), дир. укр. г-зії м. Вижиця, жертва рум. терору 1919; похований під написом: “Николай Ісепенко, гімн. дир. – 13/VII.1872 † 26/I.1940” (41-й квартал № 7).

Касіян Богатирець (1968–1960), правосл. священник, один з організаторів бойкоту рум. виборів на Буковині 1919; похований поруч із дружиною в родинному гробівці (квартал № 6) під написом: “Др. К. Богатирець 1868–1960”.

Іван Василашко (16.03.1892–22.11.1974), проф. укр. г-зії, учасник Листопадового чину в Чернівцях; похований у родинному гробівці (квартал № 14) під написом: “Професор університе-

**Могила Антона та Ванди ЛУКАШЕВИЧІВ
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Усипальня родини ТАРКІВ.
Поховані серед інших
Євген ЖУКОВСЬКИЙ та Максим ТАРКО
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Могила родини МИЦАКІВ.
Поховані діячі ЗУНР Осип МИЦАК
та Володимир МИЦАК
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Могила Теодора ІВАНИЦЬКОГО
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Могила Тита-Тараса ТИМІНСЬКОГО
с. Ростки Путильського району**

**Могила Івана СТРИЙСЬКОГО
м. Кіцмань**

**Могила Теодора ІВАНИЦЬКОГО
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Могила ВОЙНОВИЧА Дмитра
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

**Могила Миколи СПИНУЛА
на Руському цвинтарі м. Чернівці**

ту, мовознавець і громадський діяч Буковини Василяшко Іван Дмитрович 16.03.1892–22.11.1974”.

На цвинтарі с. Топорівці (нині Новоселич. р-ну Чернів. обл.) похований учитель Михайло Тупкало (20.11.1891–26.01.1919), організатор укр. життя в селі в 11.1918, розстріляний у 1-й день запровадженого рум. окупац. владою стану облоги. Похований у родинному гробівці разом з батьковим братом Танасієм під написом з помилково вказаною датою смерті: “Тут спочиває Р. Б. Михайло син Івона Тупкала. Прожив 27 р., помер 1918 р.”.

На цвинтарі м. Садгора (нині в складі м. Чернівці) в родинному гробівці похований організатор укр. життя в Садгорі 1918 Дмитро Гришук (1852–10.08.1927) під написом: “Тут спочиває Дмитро Гришук, купець і радник громади в Садагурі, упокоївся 10.8.1927 р., проживши 75 літ. Пером єму земля!”.

На цвинтарі м. Вижниця поховано Миколу Павлусевича (1886–06.12.1929), проф. укр. г-зії, організатора укр. життя Вижниччини 1918, у відновленому згодом (1990-ті) гробівці під написом: “Микола Павлусевич 1886–1929. Ти сіяв добре, світле, мудре”.

На цвинтарі м. Вашківці (нині Вижниц. р-ну Чернів. обл.) поховано Івана Бажанського (26.02.1863–20.05.1933), дир. шк. у Вашківцях, хроніста подій на Буковині за часів ЗУНР, під написом: “Іван Бажанський, шкільний директор *26/II 1863 † 20/V 1933. Пером тобі земля!”.

На цвинтарі м. Кіцмань поховано Івана Стрийського (30.04.1884–30.01.1935), адвоката, повітов. комісара ЗУНР в Коломиї, під укр.-рум. написом: “Dr Ioan Streischi, Dr Іван Стрийський, avocat 30-IV-1884 30-I-1935”.

На катол. цвинтарі м. Путила поховано греко-катол. пароха й декана, організатора буковин. Гуцульщини 1918 Миколу Черемшинського (1888–30.07.1935) під написом на напівзруйнованому надгробку: “Ту спочиває Бл. пам'яті о. Николай Черемшинський, тутешний парох і декан, уродж. 1888 р. помер дня 30/VII 1930 р. Вічна пам'ять”.

На цвинтарі с. Лужани (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) поховано Василя

Угринчука (25.03.1899–21.04.1983), організатора збройного опору рум. окупантам у с. Лужани в 11.1918.

За часів комуніст. режиму борці за волю України зазнавали жорстоких репресій, публічне вшанування їх пам'яті було неможливе. Уже в незалежній Україні запроваджено нові традиції, покликані виховувати громадян у пошані до героїв, які поклали на вівтар волі свої молоді життя в укр. визвол. змаганнях 20 ст.

Щороку в дні найбільших нац. і регіональних свят члени громад. орг-цій разом з представниками місц. влади приходять до пам'ятника Героям Буковин. куреня та меморіальних поховань укр. військових і цивільних діячів періоду ЗУНР, вшановують їх покладанням квітів. Такі церемонії в Чернівцях відбуваються 22.01 (День соборності України), 8.05 (День пам'яті і примирення), 24.08 (День незалежності України), 14.10 (День захисника України) та 3.11 (День Буковин. віча).

Єдиним монументом на тер. Чернів. обл., яким вшановано буковинців, котрі воювали за Україну в лавах УГА та ДА УНР, є пам'ятник Героям Буковин. куреня в Чернівцях (скульп. І. Салевич, архіт. Я. Руснак). Його було споруджено коштом і заходом Т-ва “Український народний дім у Чернівцях” та урочисто відкрито 24.09.1995 за участю тисяч буковинців і гостей з цілого світу, всупереч забороні прокомуністичної на той час Чернів. міськради, яка згодом довго відмовлялася прийняти пам'ятник на баланс міста.

Пам'ятник Героям Буковин. куреня багаторазово ставав об'єктом акцій вандалізму з боку антиукр. сил; востаннє його тричі облили фарбою 2014. Щойно 2018 за ініціативою нового кер-ва Чернів. міськради (в. о. міськ. голови В. Продан, дир. департаменту житлово-комунального г-ва Чернів. міськради В. Бешлей) до 100-річчя Буковин. віча було проведено повну реконструкцію пл. Св. Петра з заміною всіх металевих деталей та освітлення скверу, висадкою нових дерев і кущів, заміною бруківки алей та укріпленням архіт. елементів пам'ятника.

Меморіал являє собою кенотаф (сим-

МЕТЕЛЛЯ
Северин Модестович

волічне поховання), над яким височіє постать архангела Михаїла, втіленого в образі юнака в укр. нар. одязі. В одній руці він тримає спис для знищення ворогів України, а в іншій – щит для захисту укр. народу з написом “Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї”. У нижній частині скульптури над постаментом викарбувано військ. тризуб (герб України з середнім зубом у вигляді меча) та присвяту – “Героям Буковинського Куреня”. Три дати – 1918, 1941, 1944 – нагадують про роки, коли були створені укр. військові чи парамілітарні підрозділи з назвою “Буковинський курінь”. Скульптура уособлює тисячі свідомих буковин. патріотів України, які в переломні для країни часи пліч-о-пліч зі співвітчизниками з ін. укр. земель виборювали свободу й держ. незалежність для своєї батьківщини, вступаючи добровольцями до лав УГА, ДА УНР, Карпат. Січі, похідних груп ОУН, д-зії “Галичина”, Буковин. укр. самооборонної армії та УПА.

Широку акцію з гідного вшанування пам’яті стрільців Буковин. куреня т-во “Укр. нар. дім у Чернівцях” (голова ініціативного к-ту й голова Т-ва Володимир Старик) розпочало навесні 1993. Було визначено 2 гол. завдання Нар. дому: написання і публікація історії Буковин. куреня та спорудження пам’ятника Героям Буковин. куреня в Чернівцях. 22.06.1993 виконком Чернів. міськради (голова Віктор Павлюк) затвердив місце для побудови пам’ятника – сквер на розі вулиць Руської і Садовського (колиш. пл. Св. Петра). Бронз. скульптуру архангела Михаїла відлито у 09.1993 на Львів. кераміко-скульптурній ф-ці; постамент і кам’яну оздобу пл. Св. Петра з полірованого сірого граніту витесано в каменоломнях Миколаївської обл. в 03.1995. З нагоди відкриття пам’ятника Героям Буковин. куреня Т-вом “Укр. нар. дім у Чернівцях” було видано книгу А. Дуди й В. Старика “Буковинський Курінь 1918–1941–1944 в боях за українську державність”.

Здійснення обох проектів стало можливим завдяки щедрому датку фун-

даторів пам’ятника Ярослави та Івана Хохlachів, допомозі членів Буковин. куреня, укр. орг-цій в Україні й діаспорі, людей доброї волі. Особливої подяки заслуговують полк. Петро Войновський, почесний чл. К-ту побудови пам’ятника Героям Буковин. куреня в Чернівцях; Орест Білак, хроніст Буковин. куреня, кавалер ордену Почесного Легіону й багатьох військ. нагород Франції; Мирослав Роговський та Петро Григорович, голова й секретар Центр. об’єднання буковин. українців у Нью-Йорку (США); Ярослав Коваль, голова управи Укр. Буковин. громади в м. Торонто (Канада); Микола Плав’юк, голова ПУН, акад. Аркадій Жуковський, голова НТШ в Європі, почесний громадянин м. Чернівці.

Володимир Старик

МЕТЕЛЛЯ **Северин Модестович**

(20.09.1863–12.10.1936) – греко-католич. священник, громад.-політ. діяч, депутат УНРади ЗУНР. Н. в с. Новий Яричів (нині Кам’янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.) в сім’ї священника. Здобув початкову освіту в рідному селі. 1883 закінчив студії в АГ м. Львів. Випускник Перемишл. духовної семінарії (1887). Висвячений 1887. Адміністратор парохії с. Синява Сяноцького пов. (1887–88), сотрудник парохії с. Острів Перемишл. пов. (1888–1900), м. Любачів Чесанів. пов. (усі три нині Польща). Парох у м. Краковець (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.; 1892–98), с. Люблинець Чесанів. (згодом Любачів.) пов. (нині Польща; 1898–1936).

Заст. декана (1918–24), декан (1924–36) Любачів. деканату. Чл. окружної шк. ради в м. Чесанів (нині Польща). Шкільн. комісар Перемишл. ординарії по нагляду над вивченням релігії в нар. шк. Любачів. деканату. Радник Перемишл. консисторії. Почесний крилошанин. Чл. т-ва “Просвіта”. Посол до Галиц. крайового сейму. Депутат УНРади ЗУНР.

П. і похований у с. Люблинець Новий (нині Польща).

Літ.: Кушак Д. Історія села Люблинець Новий. Львів, 2010; *Чорновол І.*

199 депутатів Галицького сейму. Львів, 2010. С. 159; Шематизм Всего Греко-католицького клира злучених Епархій Перемискої, Самбірської і Сяніцької на рік 1918. Перемишль, 1918. С. 93, 96.

Олег Павлишин

МЕТЕЛЬСЬКИЙ

Антон Васильович

(19.04.1887–28.06.1941) – учитель, старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник учител. семінарії в рідному місті. Управитель нар. 1-класової шк. в с. Товстолуг, потім у с. Домаморич (нині обидва Терноп. р-ну).

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті. Після Листопадового чину був у Тернополі командантом охоронної сотні залізн. двірця, служив у коші 1-го Подільського полку ім. С. Петлюри. Військ. звання четаря отримав 1.03.1919. Після переходу УГА за р. Збруч – старшина обозу 1-го корпусу. 3 кін. 08.1920 – у таборі для інтернованих у ЧСР.

1923 повернувся до Тернополя, був учителем шк. в с. Домаморич. Діяльний учасник укр. громад. життя в місті й окрузі.

Заарештований співробітниками НКВС 24.06.1941. Безпідставно звинувачений у тому, що "висловлювався проти радянської влади і червоної армії". Страчений без суду напередодні відступу рад. військ із Тернополя. Реабілітований 17.04.1991.

Лит.: Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 95; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 318.

Петро Гуцал

МЕТЕЛЬСЬКИЙ

Василь Павлович

(02.04.1892–08.1920) – сотник УГА. Н. у с. Метенів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Золочів (1914).

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шк., воював на фронті. У 11.1918 вступив до УГА в ранзі поручника; очолив стрілець. курінь бойової групи "Схід", сформова-

ний Золочівською ОВК. Від 01.1919 – командант 10-го куреня 4-ї Золочів. бригади. Брав участь у боях із поляками біля м. Львів. Відзначився в Чортків. офензиві. 21.06.1919 отримав військ. звання сотника.

Після переходу УГА за р. Збруч – командант 2-го куреня 7-го стрілець. полку. Станом на 4.12.1919 – командант 8-го піх. полку 4-ї Золочів. бригади УГА. 3 02.1920 – в ЧУГА.

У кін. 04.1920 заарештований чекістами в м. Київ і відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н у складі м. Москва, РФ). Звідси 16.06.1920 в групі понад 130 старшин УГА вивезений на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, була затоплена в Білому морі.

Лит.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 122, 155; Максимчук І. Кожухів. Львів, 1930; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92, 154, 606; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 347; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 157.

Петро Гуцал, Богдан Паска

МЕЧНИК

Петро Ілліч

(08.03.1885–09.06.1953) – педагог, д-р філософії, проф., громад.-освіт. діяч, співробітник ДСВС ЗУНР, старшина УГА. Н. у с. Чернихівці (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в АГ м. Львів, на філос. ф-ті Львів. ун-ту, де вивчав логіку, психологію, нім. мову, класичну філологію.

Як обер-лейтенант запасу 30-го піх. полку брав участь у ПСВ, був поранений. Нагороджений Воєн. хрестом цісаря Карла I, Срібною медаллю хоробрості 1-ї кл. за відвагу в боях біля м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.) в 11.1914. 3 поч. Укр. революції підтримував нац. рух, перебував у ранзі сотника УГА; один з ад'ютантів М. Омеляновича-Павленка. Призначений Є. Петрушевичем на побажання С. Петлюри чл. військ. делегації до м. Варшава – як особа, яка володіє польс. мовою, але перед виїздом захворів на тиф. Потрапив до більшовиць. полону, з якого втік.

МЕЧНИК
Петро Ілліч

МИГАЛЮК
Микола Іванович

1921 повернувся до м. Львів. Працював викл. латини, пропедевтики філософії, нім. мови в г-зіях Львова: АГ (1911–14; 1921–41), приватній жін. г-зії сестер василіанок (1921–32), де керував класичним гуртком. За нацист. окупації Львова (1941–44) призначений дир. АГ.

З 1944 працював в Ін-ті укр. фольклору АН УРСР у Львові, займався дослідженням історії укр. етнографії, первісних реліг.-світоглядних уявлень у нар. обрядовості українців. 1946 організовано серію доповідей М. "Буржуазна етнографія на Заході під кінець 19 і початку 20 ст.", "Радянська етнографія до В. Вітчизняної війни", "Сучасна радянська етнографія". Автор праць "Гуцульський похоронний обряд і теорія оживлення примітивізму" (1945), "Головні форми первісних релігійно-світоглядних уявлень і концепцій – як основи сучасної народної обрядовості" (1947).

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Колесса Ф. М. Обнова української етнографії й фольклористики на західних областях УРСР. Листування Ф. Колесси й М. Азадовського. К., 2011; Шах С. Львів – місто моєї молодости. Ч. 3. "Цісарсько-Королівська Академічна Гімназія". Мюнхен, 1956; Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові: На 100-річчя Першого Українського іспиту зрілості 1878–1978. Філадельфія; Мюнхен, 1978.

Віталій Виздрик

МИГАЛЮК

Микола Іванович

(12.08.1886 – д. і м. с. н.) – педагог, поручник УГА, громад. діяч. Н. в с. Лужани (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сел. сім'ї. Рано осиротів, виховувався опікуном селянином Д. Стівником. З 1899 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці, де 1907 з відзнакою склав матуральні іспити. Ще гімназистом разом з І. Бережаном був засн. т-ва "Січ" у Лужанах. 1908–13 студіював філологію на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. Обраний чл. правління університет. студент. дому з 14.10.1907. Чл. укр. акад. т-ва "Союз", з 23.10.1907 – чл. правління, з 31.10.1909 –

голова "Союзу". Отримав абсолюторіум 26.05.1913.

4.09.1911 іменованій суплентом (допоміжним викл.) 2-ї держ. нім.-укр. г-зії в Чернівцях (викладав укр., лат. і грец. мови), 6.09.1912 – укр. держ. г-зії м. Кіцмань (нині Чернів. обл.), де викладав лат., грец., нім. мови та писання. Склавши в 06.1913 професорські іспити для СШ з лат. і грец. мови як осн. предметів, був затверджений (09.1913) дійсним викл. укр. держ. г-зії м. Кіцмань.

Чл. т-ва "Шкільна поміч" у Кіцмані. Очільник укр. громад. праці в Лужанах перед 1918.

Військ. службу розпочав як однорічний добровольць; 1.01.1912 іменованій кадетом у резерві, 1.11.1914 – лейтенантом у резерві 3-го полку фортечної артилерії зі штабом у м. Перемишль (нині Польща). Брав участь у багатомісячних боях із росіянами в обороні фортеці Перемишль, потрапив у полон після капітуляції австр. військ 22.03.1915.

Спершу інтернований як військово-полонений у м. Казалінськ Сир-Дар'їнської обл. Туркестану в Росії, згодом опинився в таборі для військовополонених у м. Перовськ у Туркестані (нині Кизилорда, обидва Казахстан), без жодних засобів до існування. Підписав разом з ін. полоненими старшинами-українцями (Д. Вахнянином, С. Людкевичем, Я. Гаврилюком, О. Колодієм, І. Бриком, І. Дольницьким, В. Барчинським та А. Шафранським) звернення до УЦР від 13.08.1917 з проханням посприяти негайному переведенню укр. в'язнів до України або хоча б до м. Ташкент (нині Узбекистан). Чл. к-ту бранців-українців Сир-Дар'їнської обл., який направив 15.12.1917 листа до Центр. Галиц.-Буковин. к-ту в м. Київ про повернення полонених повернутися до України. Підробивши разом з ін. бранцем Д. Вахнянином документи для втечі, позичивши грошей та доставши солдатське вбрання, 12.02.1918 утік із табору.

Прибув до м. Київ 22.02.1918. Влітку 1918 повернувся на службу до своєї військ. частини. З 07.1918 іменованій

обер-лейтенантом у резерві 3-го полку фортечної артилерії.

Учасник Листопадового чину 1918 в Чернівцях, де на поч. 11.1918 став на службу в укр. армію як поручник УГА. Отримавши наказ від Буковин. крайового к-ту забезпечити мирне перебрання влади в крайовій жандармерії, на чолі загону укр. стрільців (40 осіб) супроводжував чл. УНРади Т. Драчинського, на якого була покладена ця місія. 6.11.1918 очолюваний М. загін виїшов з Укр. нар. дому (осідку Крайового к-ту) й рушив до командування крайової жандармерії в Чернівцях. Після заблокування всіх входів до будинку Т. Драчинський у супроводі М. увійшов до кабінету командувача жандармерією Галичини й Буковини ген.-майора Е. Фішера й повідомив його про перебрання УНРадою всієї влади в краї. Ген.-майор Е. Фішер у присутності офіцерів жандармерії та військовослужбовців визнав легальність дій нац. ради і передав командування буковин. жандармерією комісарові УНРади майору Я. Яськевичу.

Після окупації Чернівців рум. військами 11.11.1918 перейшов із загonom укр. добровольців через р. Прут, стримуючи подальше просування окупантів. На наказ Галиц. військ. команди укр. воєн. акцію на Буковині було припинено, 14.11.1918 укр. добровольці виїхали до Галичини разом з укр. військ. місією. Воював у складі УГА як поручник артилерії. Відзначився в боях у Галичині та Наддніпрянщині як команд. батареї.

Після повернення з війни працював у колиш. 2-й держ. г-зії в Чернівцях; як сталий штатний проф., викладав лат. й франц. мови. 1920/21 н. р. викладав франц. мову в класі, у якому навч. Д. Макогон, майбутня відома письменниця Ірина Вільде. 1920-х викладав лат. мову також у військ. ліцеї "Штефан чел Марє" в Чернівцях. Довголітній чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях.

У 10.1940 разом з родиною виїхав до Німеччини в рамках репатріаційного процесу між СРСР та Німеччиною. Останній офіц. список членів т-ва

"Укр. нар. дім" у Чернівцях, укладений 15.06.1943, свідчить, що М., перебував у Німеччині як рум. громадянин укр. походження.

Подальша доля невідома.

Лит.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 873–880; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 252–254; *Орелецький В.* "Січ" – Лужани, пов. Кіцмань // Гей, там на горі "Січ" іде!.. Пропам'ятна книга "Січей". Вінніпег, 1965. С. 331; *Рубльов О.* Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах. К., 2004. С. 59, 65, 66; *Старик В.* Ті, що були повнолітніми... // Дзвін. 1997. Червень. Ч. 6. С. 100.

Володимир Старик

МИГОВИЧ

Петро Петрович

(26.01.1895–25.08.1951) – старшина УГА, журналіст, кооп. і громад. діяч. Н. у с. Небилів (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у Станіславів. укр. г-зії.

Під час РСВ воював в австро-угор. армії на Балкан. й Італ. фронтах; отримав військ. звання четаря. 31.11.1918

повернувся до рідного села, 3.12.1918 вступив до УГА. Займався вишколом кулеметників у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.), з 12.12.1918 – у м. Стрий (нині Львів. обл.). 1.01.1919 іменованій поручником. Командант півсотні скорострілів піх. куреня, який на поч. 02.1919 отримав назву 24-й курінь; був у складі 1-го полку бойової групи “Південь II” (командант групи А. Бізанц). З 10.02.1919 займався формуванням півсотні скорострілів у 23-му курені в с. Містки (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.); як делегат від куреня брав участь у нараді НКГА 25.03.1919 в м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Працював над укр. військ. термінологією, перекладав з нім. мови назви складових частин кулемета.

Брав участь у Чортків. офензиві. Поранений у бою 24.06.1919. Повернувся в стрій перед переходом УГА за р. Збруч. Командував 2-ю сотнею скорострілів 14-го полку 7-ї Львів. бригади під час походу (08.1919) об’єднаних укр. армій на м. Київ. У 11.1919 захворів на тиф у с. Бугаків (нині Немирів. р-ну Вінниц. обл.). Після утворення ЧУГА служив у її 1-й бригаді. 10.05.1920 разом з ін. вояками роззброєний польсь. військовими біля с. Нижча Кропивна і Райгород (нині Немирів. р-ну). Зумів 30.05.1920 виїхати до м. Могилів-Подільський (усі три нині Вінниц. обл.), де вступив до 5-ї Херсон. стрілец. д-зії ДА УНР, був нач. її відділу розвідки.

Наприкінці 08.1920 в складі військ. групи ген. А. Кравса перейшов до ЧСР, перебував у таборі для інтернованих м. Ліберець (нині Чехія); належав до істор. секції, яка займалася збором документів з часів укр. визвол. змагань 1918–23. Потім перебував у таборі м. Йозефов (нині Чехія). Навч. у вищій торг. шк. в м. Прага (1923–24).

1925 повернувся до с. Небилів. Книговод місц. кооперативи “Єдність” (1925), нач. складу філії ПСК у м. Рожнятів (нині Івано-Франк. обл.; 1926–27). З 1927 – у м. Калуш: торг. референт, дир. ПСК й одночасно секретар повітов. т-ва “Сільський господар”; секретар, дир., чл. виділу повітов. філії “Просвіти”.

Заарештований 17.06.1934 польсь. поліцією як підозрюваний у справі про вбивство Б. Перацького. 8.07–18.09.1934 – в’язень концтабору в м. Береза Картузька (нині м. Береза, Білорусь).

05.1935–09.1939 – нач. промтоварного сектора Центросоюзу в м. Львів; у 04.1936 обраний чл. надзірної ради кооперативи “Рідна школа”, 06.1936 – заст. чл. Гол. виділу “Просвіти”, 10.1937 – чл. управи Т-ва прихильників музею НТШ, 05.1939 – чл. надзірної ради кооперативи “Базар” й ін. Читав лекції на кооп. курсах, госп.-торг. студіях. Автор багатьох спогадів, статей у періодиці.

У час нацист. окупації проживав у м. Львів, працював дир. Промторгу (1941–42), нач. збіжжевого відділу Центросоюзу (1942–44).

Заарештований 1945 співробітниками НКДБ УРСР, висланий на спецпоселення в Молотовську обл. (нині Пермський край, РФ).

П. у Моск. обл. (нині РФ).

Тв.: Мигович П. Житомир – Коростень (із воєнних записків) // Український Скиталець. 1922. Ч. 16. С. 12–13; Ч. 17. С. 12–14; Ч. 18. С. 1–5; Його ж. З війни на війну // ЛЧК. 1939. Ч. 6. С. 21–23; Його ж. З діяльності Культ. просв. кружка в укр. таборі в Ліберці від 7 грудня 1920 до 31 січня 1921 року // Український Скиталець. 1921. Ч. 4. С. 21–25 (співавт. Р. Волощук); Його ж. Льон і коноплі – що треба знати про торгівлю прядивом льону і коноплі. Львів, 1936; Його ж. Нові шляхи нашої кооперації // Діло. 1927. Ч. 182; Його ж. При запасній сотні скорострілів у Стрию // Календар Червоної Калини на 1938 р. Львів, 1937. С. 138–140; Його ж. При I-й Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців // ЛЧК. 1939. Ч. 1. С. 17–19; Ч. 2. С. 17–19; Ч. 3. С. 17–21; Його ж. При VII-й Бригаді УГА // ЛЧК. 1937. Ч. 5. С. 5–9; Ч. 6. С. 6–10; Ч. 7–8. С. 3–7; Ч. 9. С. 4–6; Ч. 10. С. 17–19; Ч. 11. С. 4–6; Його ж. При VII-й Львівській Бригаді на Великій Україні // ЛЧК. 1938. Ч. 2. С. 5–8; Ч. 3. С. 13–16; Ч. 4. С. 5–8; Ч. 6. С. 15–18; Ч. 7–8. С. 25–29.

Лит.: Гудима А., Ільїн О., Мазур П., Шандрюк С. За тебе, Україно... Українські патріоти в Березі-Картузькому

концтаборі (1934–1936) в документах Державного архіву Брестської області. Тернопіль, 2014. С. 224; *Леонюк В.* Словник Берестейщини. Львів, 2010. С. 117; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. Т. 1: 1920–1939. К., 2007. С. 756; *Фуртес О.* Військова еміграція ЗУНР у боротьбі за державність // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2011. № 693: Держава та армія. С. 248.

Оксана Дрогобицька

МИКИТА

Петро

(07.08.1897–11.1919) – четар УГА. Н. у с. Коровники (нині Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща). Випускник укр. г-зії м. Перемишль (1917).

Хорунжий УГА з поч. 1919. 06–08.1919 – нач. канцелярії оперативного відділу НКГА. Засвідчував власноручним підписом накази НКГА періоду Чортків. офензиви. Отримав військ. звання четаря. 13–14.11.1919 – перекладач на суді над ген. М. Тарнавським, полк. А. Шаманеком та от. О. Лесняком.

П. від тифу за р. Збруч. Похований у с. Коровники.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 572, 648; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 418; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 280, 345–352; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 130; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 320.

Богдан Паска

МИКИТЕЙ

Григорій Йосипович

(10.10.1888–1945) – педагог, журналіст, дипломат, громад.-політ. діяч. Н. в с. Городище Королівське (нині с. Горо-

дище Жидачів. р-ну Львів. обл.). Випускник Віден. ун-ту. 05–11.1918 – працівник посольства Австро-Угорщини до УД в м. Київ. 1919 – нач. Пресової кватири НКГА, ред. фронтової газ. “Стрілець”, поручник; 10–12.1919 – голова дипломатичної місії УНР і ЗУНР в Кор-ві СХС; подав у відставку на знак незгоди з курсом С. Петлюри й А. Лівіцького на укладення військ.-політ. союзу з Польщею. 1920–23 – співробітник секретаріату закорд. справ екзильного уряду ЗУНР у м. Відень.

За сприяння А. Шептицького повернувся до м. Львів, учителював у СШ, був обраний головою “Учительської громади” (з 1924). 1925–30 – ред. тижневика “Рада” (Львів), у якому опублікував важливу працю про болг. проф. І. Шишманова “Памяти приятеля українського народу”; чл. редколегії наук.-пед. ж. “Українська школа” (1925–28). 1941–44 – куратор середніх шк., викл. Львів. держ. ін-ту рад. торгівлі (нині Львів. торг.-екон. ун-т). Працював над дис. на тему “Порівняльні сполучники в українській мові”.

П. у м. Відень.

Тв.: *Микитей Г.* До історії міжнародних взаємин нашого товариства // Двадцятип’ятиліття товариства “Учительська громада”. Ювілейний науковий збірник. Львів, 1935. С. 154–158; *Його ж.* У місії до Югославії // Дипломатія УНР та Української держави в документах та спогадах сучасників. Т. 1. К., 2008.

Літ.: *Гелей С.* Львівська комерційна академія. Нарис історії. Львів, 2008. С. 180; *Футулуйчук В.* Українська Галицька Армія. Військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918–1920 рр.). Донецьк; Львів, 2000.

Степан Гелей

МИКИТИНСЬКИЙ

Дмитро

(03.11.1898 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у с. Негівці (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім’ї. Навч. в укр. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); випускні іспити склав 14.02.1917 на гімназ. курсах у м. Відень.

Мобілізований до австро-угор. армії (1916), служив у 33-му піх. полку; 1917

МИКИТЕЙ

Григорій Йосипович

іменований підхорунжим. В УГА – з кін. 1918. 1.03.1919 отримав військ. звання четаря. Воював у бригаді А. Кравса. Потрапив у польс. полон (1919).

Після звільнення проживав у с. Негівці. Під час виборів до сейму в 10.1922 був заарештований польс. поліцією, згодом звільнений.

Подальша доля невідома.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318; Українські гімназійні курси у Відні в шкільнім році 1916–1917. Відень, 1917. С. 61.

Петро Гуцал

МИКИТКА

Осип Миколайович

(21.02.1871–08.1920) – сотник УСС, генерал-четар УГА. Н. у с. Заланів (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї вчителя. Навч. в г-зії м. Перемишль (нині Польща). Випускник військ. шк. м. Відень (1902), кадровий старшина австро-угор. армії.

Під час ПСВ – команд. роти, батальйону австро-угор. армії на Балкан. фронті; від 8.01.1918 – команд. Легіону УСС. Від 03.1918, згідно з умовами Брест. мирного договору, – в УНР, де з Легіоном УСС звільняв від більшовиків м. Одеса й Олександрівськ (нині Запоріжжя), Херсонщину, налагодив приятні взаємини з місц. нас.

Учасник боїв за м. Львів, польс.-укр. війни 1918–19. Від 12.1918 командував сформованою ним бойовою групою “Старе Село”, що воювала з ворожими

військами за Львів. Від 01.1919 – команд. групи “Північ”, згодом реорганізованої в 1-й корпус УГА. У 02.1919 бригади цього корпусу втримували один з найбільш важливих фронтів: м. Белз (нині Сокал. р-ну) – м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну) – м. Немирів (нині смт Яворів. р-ну) – м. Янів (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну) – Брюховичі (нині смт в складі м. Львів; усі 5 – нині Львів. обл.); відзначився під час Чортків. офензиви (06.1919), у боях за м. Тернопіль, Золочів (нині Львів. обл.), Тербовля (нині Терноп. обл.). Співзасн. Жидів. куреня УГА. Брав участь у поході на м. Київ (08.1919), визволенні м. Вінниця, Козятин (нині Вінниц. обл.), Фастів (нині Київ. обл.); призначений комендантом столичного гарнізону. 7 (за ін. даними – 2).11.1919–10.02.1920 – головнокомандувач УГА. 19.11.1919 підписав угоду про перемир'я між УГА та Добармією А. Денікіна. 16.12.1919–15.01.1920 перехворів на висипний тиф.

Був проти переходу УГА на бік ЧА, для порядку укр. підрозділів прагнув вивести їх на тер. Румунії. За це 10.02.1920 Нач. ревком УГА заарештував його разом з ген. Г. Ціріцом і видав більшовикам.

Від серед. 05.1920 – ув'язнений концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н у складі м. Москва); після відмови служити в ЧА та, за деякими даними, заяви про те, що він не визнає рад. влади і воліє бути в УГА стрільцем, аніж у ЧА генералом, розстріляний. На честь М. названо вулицю в м. Львів. Серед генералітету УГА та ДА УНР мав найбільше нагород, у т. ч. орден Марії-Терези.

Літ.: Колянчук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. Львів, 1995. С. 192–193; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Мельник М. Осип Микитка – генерал, організатор армії, політик // Світогляд. 2014. № 5 (49). С. 14–19; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 79, 132, 138, 236, 257, 374, 393, 395, 463, 482, 501, 506, 508–510, 525, 547, 556, 621, 640–642.

Микола Лазарович

МИКИТЮК**Василь**

(11.05.1896 – д. і м. с. н.) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Перерив (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. З дитячих літ проживав у м-ку Печеніжин (нині смт Коломий. р-ну). Навч. в укр. г-зії м. Коломия; випускні іспити склав 19.02.1917 на гімназ. курсах у м. Відень.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у боях. На 1.06.1916 – вістун 7-ї сотні полку УСС. У час боїв у м. Львів – підхорунжий скорострільної сотні, потім командант чети скорострільів у 1-й сотні 1-го полку 1-ї бригади УСС. 1.03.1919 отримав військ. звання четаря. Від кін. 05.1919 – у таборах для інтернованих вояків УГА в ЧСР.

Здобув 21.06.1926 у Празьк. ун-ті ступінь д-ра філософії. Згодом повернувся до Галичини, викладав до 09.1939 в укр. приватних навч. закладах.

Подальша доля невідома.

Лит.: Промоція // Діло. 1926. 17 лип. Ч. 155; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318; Українські гімназійні курси у Відні в шкільнім році 1916–1917. Відень, 1917. С. 61.

Петро Гуцал

МИКИТЮК**Володимир-Лука Ігнатович**

(24.10.1899–29.04.1944) – хорунжий УГА, церк. і громад. діяч. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) у міщанській сім'ї. Навч. у нар. шк. ім. Т. Шевченка та укр. г-зії в Коломиї, брав участь в істор. гуртку та гімназійній читальні; через події ПСВ війни іспит зрілості (матуру) склав 23.10.1917.

Виявляв інтерес до священства, але відразу добровільно зголосився на військ. службу до австр. армії; воював на Італ. фронті, іменованим хорунжим. У кін. 10.1918 повернувся до Галичини. Після Листопадового чину став на службу до УГА, у званні хорунжого “провадив телефонічну школу в Коломиї”; після рум. окупації залишився в місті.

Восени 1919 вступив до Станиславів. духовної семінарії, завершив навч. в 06.1922. Прийняв свячення з рук

владика Г. Хомишина в стані целібату: субдияконат – 25.12.1921, дияконат – 1.01.1922, священицькі – 25.06.1922 в кафедральному храмі Воскресіння Христового.

Сотрудник у с. Кобаки (1922–23), де зменшив вплив на вірян радикальних ідей, налагодив “толерантні відносини” з місц. діячами УРП. Адміністратор у с. Рибне над р. Черемош (1923–24). Адміністратор у с. Старі Кути (усі 3 нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.; 1924–25) і катехит місц. шк. (1924–34), пом. пароха й катехит у м. Кути (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.; 1925–34), активізував тут Братство тверезості й заснував “Апостольство молитви”, нагороджений крилошан. відзнаками (1930). Сусп. працю спрямував на реалізацію християн. цінностей та ідеї “органічної праці”, зміцнення позицій УНДП / УНДО та нейтралізацію впливу радикальних течій (“Сельроб”, КПЗУ) на місц. осередки укр. т-в. У с. Старі Кути відновив та очолив читальню т-ва “Просвіта” (1924), заснував б-ку, кооператив “Господарська спілка”, райфазенівську касу. У м. Кути сприяв відновленню забороненої польс. владою читальні “Просвіти”, надав староству гарантії “статутної діяльності”, восени 1924 очолив управу читальні, заснував б-ку. Увійшов до складу управи філії т-ва “Просвіта” в Кутах (1926), де ініціював заснування та очолив управу т-ва “Народний дім” (1925–31), увійшов до складу управи кооперативу “Верховина” (1925), брав участь у діяльності повітов. гуртка УПТ “Рідна школа”, ПСК, був “мужем довір'я” УНДО в Косів. пов.

Катехит держ. укр. чол. г-зії, польс. держ. учител. семінарії та нар. 7-класнової жін. шк. ім. Конопницької на Гірці, 4-го ліцею, настоятель бурси ім. Св. Йосафата в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), реорганізованої 1936 у малу духовну семінарію (ювенат) під патронатом Т-ва безженних священників (1934–39). Еволюціонував від центристської, нац.-демократ. до консервативної, християн.-сусп. платформи (1930-ті). У 11.1934 увійшов до Гол. виділу, згодом став заст. голови управи т-ва “Скала”; координував створення

та діяльність парохіальних читалень (до 1937 – 289), чл. редколегії серії вид. “Бібліотека товариства “Скала”, учасник заг. з’їзду т-ва “Скала” (1937), організатор курсів Католическої акції.

У період радянізації (1939–41) потрапив у розробку органів НКВС за агентурною справою “Чума”, тому мусив емігрувати до Німеччини; опинився в робітн. таборах імперського концерну “Герман Герінг Верке” у м. Ватенштадт у Нижній Саксонії (нині ФРН), де організував душпастир. опіку для укр. робітників. Тоді за зв’язки з ОУН на 3 місяці ув’язнений гестапо з вимогою негайного повернення до України.

Восени 1941 повернувся до м. Станіслава (нині Івано-Франківськ), де продовжив працю катехита в укр. держ. г-зії та ректора малої духовної семінарії. У 10.1941 став заст. голови Укр. окружного к-ту в Станіславі (до 1944), в його стр-рі створив 7 відділів (“рефератів”), 5 повітов. к-тів і 3 делегатури, очолив відділ сусп. опіки. 1943 підтримав набір українців-добровольців до д-зії “Галичина”, яку розцінював як зародок майбутньої укр. армії. Восени 1943 виступав на захист арештованих органами гестапо українців; виникла загроза арешту М.

У 03.1944 виїхав зі Станіслава, зупинився в с. Грабівка (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) в будинку пароха о. В. Скрутеня. 16.04.1944, у день Воскресіння Христового, М. на запрошення командира куреня УПА “Скажені” В. Андрусика (псевд.: Різун) відслужив польову Літургію в Чорному лісі для воїнів УПА.

Розстріляний рад. партизан. загonom “Іскра” разом з о. В. Скрутенем у лісі біля с. Грабівка. Обоє поховані разом на подвір’ї церкви с. Грабівка, де споруджено спільний пам’ятник. З метою вшанування пам’яті їхню могилу на поч. 1990-х внесено до офіц. переліку пам’яток нац.-визвол. б-би Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл. З того часу тут щороку відправляють панахиду за священиками.

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 78–79, 406–412; Де-

лятинський Р. Отець Володимир-Лука Микитюк (1899–1944 рр.): біографічний нарис // Галичина. Ч. 24. Івано-Франківськ, 2013. С. 132–155; *Драбчук І.* Він жив для Бога і людей: біографічний нарис про о. Володимира Микитюка // Нова Зоря. 2003. 8 жовт. Ч. 40. С. 4; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 18, 73, 221, 229–235.

Руслан Делятинський

**МИКИТЮК
Григорій Хрисанфович**

(1889 – д. і м. с. н.) – капелан УГА, громад. діяч. Н. в с. Сторонибаби (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). Навч. у м. Львів у АГ (матура 1911), духовній семінарії та на богослов. ф-ті ун-ту (1912–16). Рукоположений на священика 1918. Пом. пароха в с. Старі Броди (нині в складі м. Броди Львів. обл.; 1918–25).

Під час Листопадового чину очолив харчовий відділ укр. повітової управи в м. Броди. Наказом ДСВС від 25.03.1919 іменованій духівником УГА (з 1.03.1919). Духівник 3-ї Бережан. бригади УГА. Пройшов воен. кампанію УГА в Галичині й за р. Збруч.

Після повернення з табору інтернованих знову виконував душпастир. обов’язки в с. Старі Броди, 1925–37 – парох с. Гаї Старобродські (нині Гаї Бродів. р-ну Львів. обл.). Віце-декан (з 1931), адміністратор Бродів. деканату, делегат до повітової шкільн. ради (1932–37). Парох с. Заболотці (нині Бродів. р-ну Львів. обл.; 1937–46).

Під час ліквідації УГКЦ рад. спецслужбами заарештований. 10.01.1946 військ. трибуналом НКВС засуджений на 10 р. ВТТ з обмеженням у правах на 5 р.

Подальша доля невідома. Реабілітований 11.10.1993.

Дж.: Архів управління СБУ Львівської обл. Спр. П-30866; ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 574; Спр. 1161.

Лит.: *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 65, 84; Українська Галицька Армія / ред.

Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 307, 316; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 150; Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії. 1914. С. 423; 1930. С. 21; 1932/33. С. XIII, XV, 12, 13; 1938. С. 59.

**Руслан Десятинський,
Олег Єзрешій**

**МИКИТЮК
Дмитро Теодорович**

(08.08.1899–08.04.1985) – підхорунжий УСС, хорунжий УГА, дослідник історії УГА. Н. у с. Раківчик (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у Коломий. г-зії.

З 1914 – доброволець УСС, служив у сотні О. Горука, брав участь у боях у Карпатах, на р. Стрипа, де був поранений. З 12.1918 – у складі 2-ї Коломий. бригади УГА; у 06.1919 зарахований курсантом до старшинської шк. піхоти, після закінчення якої отримав звання хорунжого. Служив у вишколі 2-го корпусу УГА в м. Летичів (нині смт Хмельн. обл.). Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”.

Після реорг-ції в ЧУГА перебував у сотні охорони залізниць. У 04.1920, під час польс. наступу на м. Київ, зумів уникнути полону, прорвавшись зі своєю четою з оточення біля м. Махнівця (нині с. Козятин. р-ну Вінниц. обл.). У 05.1920 з групою А. Бізанца потрапив до складу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР, пробув у ній до закінчення бойових дій. 08.1920 – у складі залізн. управи війська в Галичині, був заст. коменданта вокзалу на ст. Хриплин (нині в складі м. Івано-Франківськ), Бучач, Гусятин (обидва нині Терноп. обл.).

Після війни вів культ.-просвітн. роботу на Коломийщині. Налезав до УВО; неодноразово зазнав переслідувань польс. поліції.

1930 виїхав до Канади, брав активну участь у громад. житті місц. укр. орг-цій. Працював постійним кореспондентом газ. “Свобода”. Діяльний в укр. нац. інституціях: організатор (1938), секретар, згодом – голова осередку СБУВК, чл. Братства УСС, т-ва “Взаємна поміч” та ін. Жертвував кошти на Східноєвроп. дослідницький ін-т

**Українська
Галицька Армія.
Матеріали до історії
у 5-ти томах**

ім. В. Липинського, каф-ру укр. студій в Гарварді, ЕУ, Фундацію Т. Шевченка, НТШ, Патріарший фонд тощо. Упорядкував і видав 5 т. матеріалів під назвою “Українська Галицька Армія” (1958–76), кн. О. Удовиченка “Україна у війні за державність” (1954), Н. Гірняка “Полковник Василь Вишиваний” (1965), Л. Шанковського “Українська Галицька Армія: Воєнно-історична студія” (1974) та ін. Залишив пожертвування на діяльність укр. громад. і наук. установ Канади.

П. і похований у м. Вінніпег (Канада).

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Помер св. п. Дмитро Микитюк // Свобода (США). 1983. 13 квіт. С. 1; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 673; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 362; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред.

**МИКИТЮК
Дмитро Теодорович**

МИКОЛАЄВИЧ
Яків

Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 185, 186.

**Степан Кобута,
Микола Лазаревич**

МИКИТЮК

Іван

(22.06.1892 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Здобув вищу тех. освіту. Володів польс., нім. і рум. мовами.

Ветеран ПСВ. 28.06.1918 іменованний четарем УСС. Служив в УГА. За наказом ДСВС 7.04.1919 прибув до м. Відень. 12.05.1919 відправлений до ЧСР.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 352. Оп. 1. Спр. 80. Арк. 105.

Петро Сіреджук

МИКИТЮК

Максим-Михайло Гнатович

(14.09.1895–17.03.1942) – старшина УГА, чл. ОУН, кооп. і громад. діяч. Н. ум. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Навч. в укр. г-зії рідного міста, в реальній шк. м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

Під час ПСВ закінчив старшин. шк., воював в австро-угор. армії на фронті. З 02.1919 – командант 1-ї чети старшинської шк. піхоти УГА в Коломійі. 1.03.1919 іменованний поручником. Координував відступ укр. військ із Коломійі 24.05.1919. У складі 14-ї бригади брав участь у Чортків. офензиві. Командант обозу 14-ї бригади. Перейшов р. Збруч, перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”. Потрапив у польс. полон; з табору м. Тухоля (Польща) втік 4.08.1920.

Прибув до ЧСР. Навч. у вищій екон. школі в м. Прага. 1928 повернувся до Коломійі, працював в Окружному союзі кооперативів, був співаком т-ва “Коломійський Боян”. Чл. ОУН(б) з 1940.

Під час ДСВ – активний учасник укр. підпілля: 1941 організував та очолював у Коломійі окружну укр. поліцію, сприяв створенню старшин. шк., допомагав в орг-ції “Свята зброї” (07.1941). Заарештований гестапо в 02.1942.

Розстріляний нацистами в лісі неподалік від с. Шепарівці (нині Коломій. р-ну Івано-Франк. обл.).

Літ.: Андрішин С. Коломия у міжвоєнний період 1919–1939. Суспільно-по-

літичний та національно-визвольний рух у Галичині. Коломия, 2010. С. 136–137; Бемко В. Листопадові події в Коломійі // “Над Прутом у лузі...” Коломия в спогадах. Торонто, 1962. С. 134; Ключ О. Армійський вишкіл УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 368; Монолатій І. Коломиезнавство. Нариси з історії Коломійі. Коломия, 2016. С. 217, 227; Томащук М. Брати з-над Пруту // Спалах. К., 2004. С. 143–159; Федорів П. Старшинська школа піхоти УГА в Коломійі // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 146; Харкевич М. З діяльності ОУН в Коломійщині // Коломия й Коломійщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філядельфія, 1988. С. 853–856; Хрестоматія з історії Коломійі / упоряд. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2016. С. 188, 191, 359–360.

Іван Монолатій

МИКОЛАЄВИЧ

Яків

(10.10.1865–03.11.1931) – педагог, краєзнавець, географ, громад. діяч. Н. у с. Дуброва (нині в складі с. Синьків Радехів. р-ну Львів. обл.). Випускник учител. семінарії м. Львів (1884). Працював у шк. с. Полове (нині Радехів. р-ну).

Займався просвітн. діяльністю в місц. громаді, знайомив селян з передовою агротехнікою, пропагував економічно вигідні с.-г. к-ри, закликав до створення кредитних т-в, проводив антиалкогольну й антитютюнову агітацію. Згодом працював у м. Жовква (нині Львів. обл.). Від поч. 1900 – у м. Тернопіль: викл. в учител. семінарії; працював у культ. і екон. орг-ціях: повітов. кредитному т-ві, кооперативі “Народний дім” та ін. Організатор читалень т-ва “Просвіта” й кооперативів у селах Терноп. пов.; діяльний в ін. укр. т-вах.

Після Листопадового чину 1918 очолював харчову управу Терноп. повітов. комісаріату. Ув'язнений окупац. польс. адміністрацією, перебував у таборі с. Стшалково (Польща). Автор статей на пед. теми в періодиці, збірки

зі 110 нар. загадок, зібраних на Раде-хівщині.

П. у м. Тернопіль.

Тв.: Миколаєвич Я. Людові загадки з Камянецького повіту // Етнографічний збірник. Т. 5. Львів, 1898. С. 219–223; *Його ж.* Опис географічно-статистичний повіта Камянецького. Львів, 1894.

Літ.: Лазарович М. Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // "Ї". Незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 63. С. 78–90; *Пиндус Б.* Миколаєвич Яків // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 510.

Богдан Паска

МИКОЛАЙЧУК

Володимир Мартинович

(21.07.1898 – д. і м. с. н.) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Куличків (нині Сокал. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Торки (нині гміни Медика Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща), де його батько обіймав парафію. Навч. в укр. г-зії м. Перемишль.

З 1917 служив в австро-угор. армії. З 02.1919 – комендант обозу НКГА. 1.03.1919 іменований четарем. Влітку 1919 потрапив у польс. полон, перебував у таборі с. Стшалково.

Після війни закінчив вищі філол. студії. 1935 проживав у с. Лучиці (нині Сокал. р-ну).

Літ.: Звідомлення Виділу "Кружка родичів" при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–36 з альманахом "З юних днів весни" з нагоди 40-ліття першої матури. Кліфтон, 1976. С. 152; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318.

Петро Гуцал

МИКОЛИН

Степан Васильович

(08.01.1900–06.12.1958) – педагог, доброволець УСС, старшина УГА, ДА УНР, громад. діяч. Н. в с. Люча (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. Випускник Коломий. г-зії.

Учасник ПСВ. Доброволець Легіону УСС з 1914. Воював у складі 6-ї сотні 1-го полку УСС. Учасник польс.-укр. війни 1918–19. Разом з УГА перебував

на Наддніпрянщині, брав участь у поході укр. війська на м. Київ. Сотник ДА УНР. Був у більшовиц. полоні в Сибіру.

Повернувся додому 1923. Під час виборів до польс. сенату й сейму в селі був гол. агітатором, який закликав односельчан до бойкоту. 1925 втік на Закарпаття. 12 р. учителював у с. Медвежий (нині Хуст. р-ну Закарп. обл.). 1937 переїхав до м. Тячів (нині Закарп. обл.), де теж працював педагогом. 1938 вступив до лав Карпат. Січі, займався формуванням військ. підрозділів. Гол. команда в м. Хуст призначила його військ. комендантом Тячівщини. У 03.1939 брав участь у боях проти угор. армії. Згодом у Словаччині. 1941 повернувся до Лючі.

1943 виїхав до Німеччини, вчителював в укр. г-зії м. Аугсбург. 1948 емігрував до Канади. Проживав у м. Гамільтон, де організував т-во "Рідна школа", очолював місц. відділ УСГ, чл. УНО, К-ту українців Канади, "Пласту", НТШ, Об'єднання укр. педагогів, Братства Карпат. Січі. 1948 екзильний уряд УНР підвищив М. у званні до підполковника. Працював над докторською дис. "Гуцульщина у творчості українських письменників". Свої розвідки часто друкував у час. "Новий шлях".

МИРОН
Іван Іванович

П. від інфаркту. Похований у м. Гамільтон.

Дж.: ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 315. Арк. 157–158; Ф. 11. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 17 зв.

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 147; *Росоха С.* 45 років в службі народу // *Свобода*. 1959. 13 лютого. Ч. 30. С. 6; *Токарчик Ф., Федорак М.* Село Люча // Коломия і Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філядельфія, 1988. С. 702.

Петро Сіреджук

МИКУЛЬСЬКИЙ
Григорій

(1895–1982) – стрілець УСС, УГА. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ, польс.-укр. війни брав участь у боях біля м. Галич (нині Івано-Франк. обл.), Львів, Стрий (нині Львів. обл.). У складі УГА перейшов за р. Збруч, був очевидцем проголошення соборності укр. земель на Софійському майдані в м. Київ (22.01.1919).

Після визвол. змагань повернувся до Калуша. Працював писарем у повітов. суді.

П. у м. Калуш.

Лит.: *Грабовацький В.* Історія Калуша: З найдавніших часів до початку ХХ ст. Дрогобич, 1997. С. 140–141.

Оксана Дрогобицька

МИРО́Н

Іван Іванович

(21.11.1867–1940) – інж. залізн. служби, громад.-політ. і держ. діяч. Н. в с. Залуква (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї дяка. Випускник реальної шк. м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) і вищої політех. шк. м. Відень. Працював за фахом у Станіславові, очолював місц. осередки т-в “Сокіл” і “Бесіда”, був скарбником філії “Просвіти”.

31.10.1918 – кер. управління залізниці Станіславів. дирекції. Разом з лікарем В. Яновичем забезпечив перебрання влади в Станіславів. пов. (1.11.1918). З 11.1918 – держ. секретар шляхів. Від 01.1919 – держ. секретар

шляхів, пошти і телеграфу (комунікацій) ЗУНР. Йому підпорядковувалися: Дирекція залізниць у м. Станіславів, у повітах і містах – начальні повітові уряди залізн. шляхів, дирекція пошти і телеграфу, повітові телеграфні уряди (відділи) й кур'єрський зв'язок. Секретаріат видавав свій друкований орган – “Вістник Державного Секретаріату шляхів”, у якому повідомляли про кадрові призначення службовців, публікували накази й службові інструкції. Через саботаж розпорядків укр. влади, здебільшого службовцями-поляками, 7.12.1918 ДСШ і 19.12.1918 ДСПТ видали розпорядження про складання службовцями присяги на вірність ЗУНР. Всіх, хто не склав службової присяги, звільнили з роботи.

19.12.1918 видано розпорядження ДСПТ про заміну австр. емблем, написів на установах, їхніх печаток укр., на телеграфі запроваджено укр. мову. Завдяки енергійним заходам М. налагоджено залізн. рух на тер. краю; у 01–02.1919 отримано від Директорії УНР 22 млн. гривень на ремонт вузькоколієнок, для експлуатації залізниць, заготівлю палива, металу, для підготовки залізн. кадрів, відкрито 3-місячні залізн.-тех. курси в м. Станіславів. 10.01.1919 видано розпорядок про орг-цію кур'єр. зв'язку в усіх повітах ЗУНР з гол. станціями в м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.), Тернопіль, Станіславів, Стрий, Самбір (нині обидва Львів. обл.).

Після окупації Сх. Галичини поляками проживав у с. Дора (нині в складі м. Яремче Івано-Франк. обл.). Працював у місц. “Просвіті” й к-ті УНДО.

П. і похований у с. Дора.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2005.

Іван Патер

МИСТЕЦЬКА (АРТИСТИЧНА) ГОРСТКА – підрозділ (відділ) Пресової кватири УСС (1915), що складався з вояків, які в період ПСВ фіксували й відтворювали дії Легіону УСС, воєн. події та персоналії. 1915–18 до неї належали худ. – О. Курилас, І. Іванець, Ю. Буцманюк,

гань у таборах інтернованих у ЧСР (1920–23). У цей період до М.(А.)г. належали худ.-ілюстратори: пор. І. Іванець і Ю. Буцманюк, хор. В. Касіян, підхор. С. Пастернак, стрільці В. Петрук, С. Дзидз і В. Яценків, чет. М. Бринський, В. Кобринський, І. Сарден, Я. Фартух. Вони

МИХАЙЛИК
Михайло Васильович

Ю. Назарак, Л. Гець, О. Сорохтей, а також літератори – Л. Лепкий, Р. Купчинський, І. Балух, В. Дзіковський, композитор М. Гайворонський, фотографі Т. Мойсейович і В. Оробець та ін. Найбільш активними діячами були І. Іванець – створив численні батальні картини, О. Курилас – намалював бл. 200 портретів стрілец. діячів (частина з них збережена на листівках), Ю. Буцманюк – виконував світлини для часописів, створив серію листівок та ін., працював як репортер, Л. Гець – зібрав і видав (8 прим.) “Антологію стрілецької творчості”.

З ініціативи проф. І. Боберського М.(А.)г. провела виставки – в рамках австр. Військової виставки в м. Відень (1916) та в Нац. музеї м. Львів (1918). У львів. експозиції були представлені світлини з життя стрілецтва, друк. матеріали й час.: “Самохотник”, “Бомба”, “Самопал”, “Червона калина”, галерея портретів і живописних тв. І. Іванця, О. Куриласа, Ю. Назарак, батальні сцени Л. Перфецького, І. Іванця та ін.

Діяльність угруповання було продовжено після поразки визвол. зма-

видала хроніку – ж. “Український Скиталець”, який ілюстрували подіями з воєн. й таборового життя.

Літ.: Кіс-Федорук О. Олена Кульчицька//УСС в боях і міжчасі. Мистецька спадщина. Львів; К., 2007. С. 25–50; Олена Кульчицька. Альбом-каталог. Львів; К., 2013; *Пеленська О.* Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехословаччині. Нью-Йорк; Прага, 2005. С. 72–73.

Оксана Тріска

МИХАЙЛИК
Михайло Васильович

(справж. прізвище та ім'я: Абрамович Йосип; 07.10.1889–10.03.1937) – юрист, рад. політ. і держ. діяч. Н. у с. Олександрівка (нині м. Олександрівськ у складі м. Луганськ). Єврей за національністю. 1909 прийняв православ'я, змінив ім'я та прізвище на М. В. Михайлик. 1905–18 – чл. РСДРП(м). Випускник юрид. ф-ту Харків. ун-ту (1916).

1916–18 – на військ. службі. 29.04–14.12.1918 працював у Мін-ві землеробства УД. 07.1918–02.1919 – чл. УПСР

МИХАЙЛІВ
Іван

(боротьбистів). У 04.1919 вступив до РКП(б), обраний чл. Київ. ревкому. Обіймав керівні посади на парт. роботі в м. Київ, Чернігів, Житомир, Бердянськ (нині Запоріж. обл.). З 9.02.1920 – 2-й секретар Комуніст. партії (більшовиків) Галичини і Буковини. У 1-й пол. 02.1920 брав участь у переговорах між УГА та рад. кер-вом щодо переходу галичан на сторону більшовиків. 02–04.1920 – пом. нач. ЧУГА В. Порайка, нач. політ. відділу (політкомісар). 27.02.1920 прибув до польового штабу ЧУГА в м. Балта (нині Одес. обл.). 18.04.1920 обраний делегатом від ЧУГА на IV Всеукр. з'їзд рад. 23–24.04.1920 обраний чл. Галорккому.

07.1920–04.1925 – голова Київ. губерн. трибуналу, зав. Київ. губюстом. З 1921 – київ. губерн. прокурор. У 05.1921 брав участь у процесі над кер-вом УПСР. 26.02.1922 був присутній на засіданні Київ. губЧК під час розгляду справи 1-го партизан. загону ім. С. В. Петлюри. 19.07.1922 на пропозицію наркома внутр. справ УСРР М. Скрипника рішенням Політбюро ЦК КП(б)У призначений на посаду окружного прокурора Київ. обл., яку займав до 03.1925.

16.02.1925–02.1926 – голова Верховного Суду УСРР в м. Харків. 1926–30 – старший пом., згодом заст. наркома юстиції і Ген. прокурора УСРР. Як заст. прокурора Найвищого суду УСРР підтримав держ. обвинувачення на процесі “Спілки визволення України” (03–04.1930). 03.1931–03.1933 – голова виконкому, згодом – голова президії Всеукр. спілки кооп. орг-цій.

30.10.1932 з Г. Петровським відряджений до Донец. обл. для виконання постанови Політбюро ЦК КП(б)У “Про заходи по посиленню хлібозаготівель”, один з виконавців реквізиції зерна в селян, що стало причиною Голодомору 1932–33. Нарком юстиції і Ген. прокурор УСРР (3.07.1933–17.01.1935).

Відп. ред. час. “Революційне право” (1934). Був обраний чл. ВУЦВК та ЦВК СРСР. Делегат XVI з'їзду ВКП(б), X–XII з'їздів, III Всеукр. конф. КП(б)У. Володів укр., рос., нім. мовами та ідиш. У 01.1935–09.1936 займав посаду в спо-

живспілці Донец. обл., мешкав у м. Сталіно (нині Донецьк).

26.08.1936 за анонімним наклепом виключений з партії. 3.09.1936 заарештований співробітниками НКВС УСРР, етапований до Лук'янів. в'язниці м. Київ, де перебував до закінчення слідства. Звинувачений в участі у контрреволюційній діяльності. 3.03.1937 етапований до м. Москва. 10.03.1937 після розгляду справи на закритому суд. засіданні Військ. колегії Верховного Суду СРСР М. засуджено до розстрілу з конфіскацією особистого майна.

Розстріляний у в'язниці м. Москва, де таємно похований на Донському кладовищі в спільній могилі № 1. Родину М. усно сповістили, що він засуджений на 10 р. ув'язнення без права листування. У 09.1956 посмертно реабілітований.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 420, 662, 672, 675; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 84, 523, 534, 535, 553; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 223, 225, 236; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 85; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 259.

Богдан Паска

МИХАЙЛІВ

Іван

(29.11.1891–05.10.1968) – старшина УГА, кооп. і громад. діяч. Н. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.).

Учасник ПСВ, воював в артилерії австро-угор. армії. Вступив до УГА наприкінці 1918 у званні четаря; воював у складі бойової групи “Щирець” (“Південь-2”). 1.01.1919 отримав звання поручника. Команд. батареї легких гармат 7-го гармат. полку 7-ї Стрий. бригади (з 1.05.1919 – 7-ї Львів. бригади). У 02.1920, після реорг-ції УГА в ЧУГА, – командант батареї далекобійних гармат важкого артилер. дивізіону. У 04.1920 потрапив у польс. полон.

Після звільнення працював в укр. кооперативах у м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.), Коломия (нині Івано-Франк. обл.), Підгай-

ці. Діяльний чл. укр. т-в, дир. ПСК у Підгайцях.

1943 – уповноважений Військ. управи д-зії “Галичина” в Підгаєц. пов. 1944 виїхав до Німеччини, згодом до США. Проживав у м. Честер (шт. Пенсільванія). Голова відділу ОБВУА, контрольної комісії філії УККА.

П. у м. Честер, де й похований на цвинтарі Маркус Хук.

Лит.: Бл. п. Іван Михайлів // Свобода. 1968. 9 жовт. Ч. 187. С. 3; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 137, 158; Підгайці та Підгаєччина / упоряд. С. Колодницький. Тернопіль, 2017. С. 263; Поручник Іван Михайлів // Свобода. 1968. 10 жовт. Ч. 188. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 195, 200; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 304; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 57; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 285.

Богдан Паска

МИХАЙЛІВ

Яків

(05.11.1889–18.01.1919) – старшина УГА. Н. у с. Городилів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Золочів (1911). Студював філологію у Львів. ун-ті.

У 07.1914 мобілізований до австро-угор. армії, навч. у старшин. шк., воював на різних фронтах; отримав військ. звання лейтенанта. В УГА – з 11.1918; 1.01.1919 іменований поручником. Командант 1-ї сотні 2-го куреня військ. групи “Схід” (потім 4-та Золочів. бригада).

Важко поранений 11.01.1919 у бою з польс. підрозділом біля с. Ляшки Муровані (нині Муроване Старосамбір. р-ну Львів. обл.).

П. у шпиталі м. Золочів, де й похований з військ. почестями на міськ. цвинтарі. Прощальні промови виголосили командант Золочів. ОВК І. Цьокан і команд. Холмсько-Галиц. фронту ДА УНР О. Шаповал.

Лит.: Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 13; Золочівщина: її минуле і сучасне / упоряд.

В. Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982. С. 439, 463; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 304; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 74; *Sprawozdanie Dyrekcji S. K. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1911. Złoczów, 1911. S. 96.*

Петро Гуцал

МИХАЙЛЮК

Дмитро

(12.10.1897–13.04.1983) – підхорунжий УГА, кооп. і громад. діяч. Н. в с. Бучачки (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім'ї. З 1908 навч. в Коломий. укр. г-зії.

У 03.1915 зголосився добровольцем до УСС, але був направлений у звичайний підрозділ австро-угор. армії. З 06.1915 воював на Італ. фронті, 1916 проходив навч. у старшинській шк. м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія).

1918 продовжив навч. в старшин. шк. м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.); учасник Листопадового чину в цьому місті. З 1.11.1918 – підхорунжий УГА, учасник боїв за Львів. 19.12.1918 поранений у ході наступу в с. Великі Грибовичі (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Лікувався в м. Жовква (нині Львів. обл.), згодом у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Після одужання перебував при коші 1-ї бригади УСС. З 05.1919 – учасник боїв біля м. Бібрка (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.), Чортків. офензиви.

Брав участь у поході УГА та ДА УНР на м. Київ. У “чотирикутнику смерті” перехворів на запалення легень і тиф; частково втратив зір. Навесні 1920 потрапив у польс. полон; двічі втікав з нього.

У 05.1921 в укр. г-зії м. Станиславів склав матуру. Продовжив навч. в Укр. таємному ун-ті м. Львів, де студював право; стажувався в адвоката Є. Гвоздецького. Брав участь у кооп. діяльності; з 03.1924 працював у кооперативі “Надія” в с. Балинці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). З 09.1924 навч. на екон.-кооп. ф-ті госп. акад-ї м. Подєбради (ЧСР). Навесні 1928 заарештований у м. Бібрка після

МИХАЙЛЮК
Дмитро

МИХАЛІЧКО
Омелян

нелегального переходу держ. кордону; був звільнений. Торг. і фінансовий референт Окруж. союзу кооперативів у Коломиї. У час нім. окупації 1941–44 – у Станиславові.

Після ДСВ емігрував з Німеччини до Канади. Чл. укр. т-в. Долучився до вид. зб. спогадів “Альманах Станиславівської Землі”, “Коломия й Коломийщина”. Останні 10 р. життя важко хворів, був прикутий до ліжка.

П. у м. Торонто, де й похований на цвинтарі “Проспект”.

Лит.: Бл. п. інж. економіст Дмитро Михайлюк // Свобода. 1983. 26 трав. Ч. 96; Звіт дирекції державної гімназії з руською викладовою мовою в Станиславові на шкільний рік 1920–21. Станиславів, 1921. С. 14; *Михайлюк Д.* Спомин про Окружний союз кооперативів у Коломиї // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 1. Філядельфія, 1988. С. 385–395.

**Микола Вітенко,
Петро Гуцал**

**МИХАЛІЧКО
Омелян**

(21.12.1892–12.06.1931) – четар УГА. Н. у м. Львів. Випускник Львів. г-зії (1913).

Брав участь у ПСВ в складі австро-угор. армії на Серб., Італ. і Сх. фронтах. Потрапив у рос. полон, втік із Сибіру й повернувся до Сх. Галичини. 3.11.1918 вступив до УГА. Отримав звання хорунжого. Брав участь у боях біля м. Львів.

У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання четаря.

3 02.1920 – в ЧУГА, 9.03.1920 – командант чети 2-го полку кавалерії 2-ї бригади. 3 9.05.1920 – у складі ДА УНР.

Згодом проживав у с. Домажир (нині Яворів. р-ну Львів. обл.). Брав участь в укр. громад. житті.

П. у с. Домажир.

Лит.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1931. Ч. 9. С. 22–23; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 331.

Богдан Паска

МИХАЛЮС

Володимир Іванович

(22.10.1899–24.06.1986) – хорунжий УСС та УГА. Н. в с. Грибовичі Великі (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Навч. в г-зії м. Львів.

1916 вступив до Легіону УСС. Учасник ПСВ. 1.06.1917 в бою біля с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) потрапив у рос. полон. Перебував у таборі с-ща Дарниця (нині в складі м. Київ). Служив у курені УСС з кін. 1917. Повернувся до Легіону УСС (04.1918). Учасник листопадних боїв у м. Львів. Служив у 10-й Янів. бригаді УГА. Курсант старшин. шк. піхоти в м. Золочів (нині Львів. обл.). Учасник Чортків. офензиви. Потрапив у польс. полон біля с. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Перебував у таборі м. Вадовиці (Польща). Згодом хорунжий у 5-й Херсон. д-зії ДА УНР. З групою А. Кравса перейшов на тер. ЧСР. Інтернований у таборі м. Ліберець (нині Чехія).

1923 повернувся до Львова. Студіював у Львів. політехніці. 1924 переїхав до УСРР. Навч. в Металургійному ін-ті м. Дніпропетровськ (нині м. Дніпро). Згодом працював учителем у м. Макіївка (нині Донец. обл.).

2.10.1933 заарештований. Згідно з постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР 7.02.1934 відправлений на заслання в Архангельську обл. З 1936 працював лектором Мат. ін-ту в м. Вологда (нині РФ). Згодом переїхав на Полтавщину. 1943 вивезений на примусові роботи до Німеччини, працював на заводі “Мессершмітт”.

1949 емігрував до США. Протягом тривалого часу проживав у м. Філадельфія.

П. і похований у м. Вашингтон (США). Реабілітований 1989.

Лит.: Реабілітовані історією. Донецька область. Кн. 5. Донецьк, 2008. С. 480; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 262–264; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 168.

Микола Вітенко

МИХАЅСЬКІВ

Гаврило Степанович

(д. н. н. – д. і м. с. н.) – санітарний четар УГА. Н. в с. Підгороддя (нині Рога-

тин. р-ну Івано-Франк. обл.). Випусник г-зії м. Березани (нині Терноп. обл.).

В УГА пройшов увесь бойовий шлях. У 04.1920 потрапив у польс. полон, звільнений з табору м. Тухоля 29.12.1920. Повернувся до с. Підгороддя, одружився з учителькою С. Дацків (1891–1982). Кер. місц. відділення "Рідної школи".

Достовірно відомо, що п. до 1941.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 118–119.

Микола Вітенко

МИХАЇСЬКІВ

Степан

(1897 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. в с. Підгороддя (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Стрілець 2-ї сотні Легіону УСС на 1.06.1916. Учасник польс.-укр. війни. Наприкінці 1918 потрапив у польс. полон, зумів утекти. З поч. 02.1919 – команд. 3-го куреня 13-го стрілець. полку, згодом 24-го куреня 7-ї Львів. (Стрий.) бригади УГА. Учасник Вовчухів. операції УГА, зокр. боїв біля м. Любінь Великий (нині смт Городец. р-ну Львів. обл.). Відсторонений от. А. Бізанцом від кер-ва куренем за помилки під час цього наступу.

Після завершення визвол. змагань замешкав у ЧСР. Під час ДСВ перебував

у Чехії, проживав у м. Прага; належав до Комісії допомоги укр. студентству.

Подальша доля невідома.

Літ.: В ім'я майбутнього нації. Документи і матеріали про організацію допомоги студентам-емігрантам українською діаспорою в 1920–2000 роках. К., 2005. С. 286, 357; *Мигнович П.* Курінь 7-ї бригади УГА // ЛЧК. 1993. Ч. 1/2. С. 18–20; *Його ж.* При VII-ій Бригаді УГА // ЛЧК. 1937. Ч. 5. С. 5–8; Ч. 6. С. 6–10; Ч. 7/8. С. 6; Ч. 9. С. 4–6; 1938. Ч. 4. С. 6.

Микола Вітенко

МИЦАК

Володимир Осипович

(07.11.1891–1941) – хорунжий УГА та Буковин. куреня ДА УНР. Н. в м. Чернівці (передмістя Калічанка) в сім'ї буд. майстра, згодом буд. урядника

магістрату, відомого укр. громад. діяча, чл. Буковин. делегації УНРади ЗУНР. З 1902 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії в Чернівцях.

З поч. ПСВ пішов до війська як однорічний доброволець. Закінчив офіцерську шк., був іменований хорунжим. Після розпаду Австро-Угор. монархії вступив на службу до укр. війська як хорунжий. Воював на фронті проти поляків; потрапив у полон, звідки втік. Після переходу УГА за р. Збруч у 07.1919 – у Буковин. курені, брав участь у всіх боях на Наддніпрянщині

до 11.1919. Повернувся до Чернівців. 1920–30-ті – власник невеликої крамниці.

П. у м. Чернівці, де й похований у родинному гробівці Мицаків на Руському цвинтарі.

Дж.: Лакуста С. Памяти героїв // Час. 1931. 22 берез.; VI. Jahresbericht des k. k. zweiten Staatsgymnasiums in Czernowitz (1902/1903). Czernowitz, 1903. S. 70; Vermisst // Czernowitzer Tagblatt. 1905. 7 Maj.

Володимир Старик

МИЦАК

Осип

(26.07.1863–23.08.1934) – буд. урядник, громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади ЗУНР. Працював буд.

полірувальником, майстром доріг; з 11.1911 іменованій буд. урядником Чернів. магістрату. Організатор укр. міщанства в м. Чернівці, близький співробітник С. Смаль-Стоцького. Чл. правління, довголітній голова т-ва "Руська міщанська читальня" в Чернівцях, чл. делегації т-ва до крайового президента О. Бляйлебена з нагоди 25-літнього ювілею "Руської міщанської читальні" 3.03.1905. Чл.-засн. створеної 23.03.1904 райффазенівської "Каси позичкової і щадничої для руської міщанської громади в Чернівцях", її голова. Чл. правління Руського міщанського хору й Братства св. апостола Тадея в Чернівцях. Співорганізатор (разом з

головою Істор. т-ва С. Смаль-Стоцьким) міщанського віча 8.04.1906, яке висуло вимогу заснування в Чернівцях шк. з укр. викладовою мовою; чл. делегації, яка 11.04.1906 вручила петицію про заснування укр. шк. крайовому президентові. На 1-х зборах Нац. ради русинів на Буковині 15.11.1905 обраний чл. її крайового к-ту. Був активним учасником виборчої кампанії Нац. ради русинів на Буковині під час виборів до австр. парламенту в 05.1907. 8.11.1909 обраний чл. правління Укр. поступової партії (колиш. Нац.-демократ. партії).

Заст. голови президії зборів об'єднаних укр. т-в у Нар. домі в Чернівцях 22.03.1914, метою яких було висловити протест проти заборони урочистого святкування ювілею Т. Шевченка рос. урядом.

08.1914 – співзасн. Ради українців на Буковині, яка 30.08.1914 видала відозву до укр. громадянства з закликом вступати до лав УСС. Влітку 1916 евакуйований на зх. монархії, де перебував до кін. 3-ї рос. окупації. Голова ювіл. к-ту чернів. міщанства, ств. 15.12.1917 в Чернівцях для святкування 50-річчя М. Василька.

З 24.10.1918 введений до складу Буковин. делегації УНРади як представник міщанства. Підпис М. стоїть під маніфестом Буковин. делегації УНРади "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в укр. д-ві. Арештований рум. окупац. владою після запровадження стану облоги на Пн. Буковині 27.01.1919 в числі сотень ін. укр. діячів. О. Попович та ін. представники Буковини в УНРаді ЗУНР внесли на засідання парламенту в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) подання "в справі охорони буковинських українців перед самоволею румунського ряду", у якому протестували проти арешту М. та ін. "чільних наших людей".

П. у м. Чернівці, де й похований у родинному гробівці на Руському цвинтарі разом із сином Володимиром (1891–1941), хорунжим Буковин. куреня.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 347–348; До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 43; Міщанське віче в Чернівцях // Буковина. 1906. 31 берез.; Нечувані насильства румунів на Буковині // Покутський Вістник. 1919. 9 лютого; Осип Мицак (некролог) // Рада. 1934. 9 верес.; Перші збори “Національної Ради” Русинів на Буковині // Буковина. 1905. 2 листоп.; Послови Василькови з нагоди іменин // Буковина. 1918. 1 січ.; Приставайте до Українських Січових Стрільців // Народний Голос. 1914. 30 серп.

Володимир Старик

МИЦИК

Василь Данилович

(1893–25.08.1943) – хорунжий УСС, четар УГА. Н. в с. Синевидсько Вижне (нині смт Верхнє Синьовидне Сколів. р-ну Львів. обл.). Випускник г-зії.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914. Воював на Сх. фронті в складі 6-ї сотні А. Мельнича. Учасник Карпат. кампанії 1914–15, походів на Поділлі, боїв у р-ні с. Семиківці (нині Тереховлян. р-ну) й на г. Лисоня поблизу м. Бережани (нині обидва Терноп. обл.). Від поч. 09.1916 – команд. чети 7-ї сотні.

Учасник Листопадового повстання 1918 в м. Львів. Як старшина УГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19; командував сотнею 1-го куреня 1-го піх. полку 7-ї Львів. бригади. 1.05.1919 “за хоробрість перед ворогом” отримав звання четаря.

Належав до УВО. Після приходу більшовиків 1939 виїхав до Польщі.

Загинув у м. Варшава від рук польсь. шовіністів. Похований у рідному селі.

Літ.: За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 123, 328, 335, 471, 525; *Мартинець В.* Українське підпілля від У.В.О. до О.У.Н.: спогади та матеріали до передісторії та історії українського організованого націона-

лізму. Б/м, 1949. С. 6; *Матисякевич З.* Історія Синевидська Вижного. Львів, 2003. С. 273; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 99; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 32; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 151.

Микола Лазарович

МИШУГА

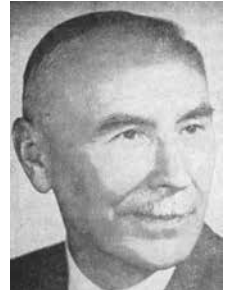
Лука Теодорович

(30.10.1887–08.02.1955) – журналіст, юрист, історик, четар УГА, секретар місії ЗУНР, держ. і громад. діяч. Племінник співака О. Мишуги. Н. в с. Новий Витків (нині Радохів. р-ну Львів. обл.) у сім'ї шевця. Рано втратив матір. За сприяння дядька О. Мишуги здобув освіту в АГ м. Львів (1906). Випускник юрид. ф-ту Віден. ун-ту (1911). Проходив суд. практику в м. Львів, адвокатську – у м. Жовква (нині Львів. обл.). Через проблеми зі здоров'ям не мобілізований до австро-угор. армії.

1915 вступив добровольцем до Легіону УСС. Займався вишколом новобранців. Направлений на Волинь. Заснував укр. шк., б-ки, організував нац. життя укр. нас. м. Володимир-Волинський (нині Волин. обл.) та навколишніх сіл.

1918 ініціював створення Укр. ради в м. Володимир-Волинський, що проголосила приєднання Волині “до Української соборної держави”. Чл. повітов. комісаріату ЗУНР в м. Радохів (нині Львів. обл.), належав до управи УГА. Автор ст. “Про суди на Україні”, “Похід українських військ на Київ”, “Державна адміністрація на Україні” в періодіці ЗУНР – час. “Стрілець”, “Республіка”, “Український Прапор” та ін. Навесні 1919 перехворів на тиф, після чого направлений представником ЗОУНР у званні четаря УГА до Ген. штабу Гол. отамана в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

У 12.1919 з урядом ЗУНР переїхав до м. Відень. Виконував дипломатичні доручення. 1921 – секретар очолюваної К. Левицьким місії ЗУНР в м. Рига. Обстоював укр. права на Закарпаття. У серед. 1921 направлений урядом

МИШУГА
Лука Теодорович

ЗУНР з місією до США, де замінив Л. Цегельського. 1921–23 проводив активну громад. роботу серед українців США, зумів зібрати на потреби екзильного уряду ЗУНР майже 140 тис. доларів. Організовував поїздки А. Шептицького в США.

Налагодив допомогу укр. політ. емігрантам, громад. та екон. орг-ціям на ЗУЗ. Фінансував вид. тв. І. Франка, буд-во читальні “Просвіти” тощо. Ініціював створення Об’єднання укр. орг-цій Америки, яке очолював до 1940. Активний дописувач, з 1.04.1926 – спів-ред., 1933–55 – гол. ред. газ. “Свобода”. 1933 зніціював видання англомовного час. з укр. проблематики “The Ukrainian Weekly”. Співтворець УККА (1940), Злученого укр. допомогового к-ту (1944). Надавав матеріальну допомогу укр. політемігрантам, колиш. в’язням нім. концтаборів, переміщеним особам. Чл. виділу НТШ. Співініціатор англомовного вид. ЕУ, автор низки статей у ній про укр. визвол. змагання.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі м. Хілсайд (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Дзьобан О. Історія Нового Виткова. Львів, 2006. С. 256–259; Лука Мишуга. Збірник / за ред. А. Драгана. Джерсі ситі, 1973; *Стрельський Г. В.* Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). К., 2000.

Василь Бурдуланюк

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ В М. СПА 5–16.07.1920 скликана ВР країн Антанти в м. Спа (Бельгія) за рішенням конф. у м. Сан-Ремо (Італія; 04.1920). Учасниками були Велика Британія, Франція, Італія, Японія, Португалія, Бельгія, а також Німеччина, Польща і ЧСР – при обговоренні проблем, які їх безпосередньо стосувалися. Розглядали питання виконання Німеччиною умов Версал. договору; встановлення заг. суми нім. репарацій і розподілу квот між країнами, які мали право на їх отримання; поділ спірної тер. Тешинської Сілезії між Польщею та ЧСР; втручання в польсь.-рад. війну через успішний наступ ЧА на польсь. тер.

Відступ польсь. армії влітку 1920 похитнув позиції 2-ї Речі Посполитої на міжнар. арені. У ході конф. у м. Спа відбувалися дискусії навколо сх.-галиц. проблеми. Уряд Великої Британії заявляв, що “кордони Польщі не можуть будувати коштом чужоземного елементу”, вимагав “нейтралізації” нафтових родовищ у Сх. Галичині, передачі управління над ними союзній комісії; не поділяв франц. планів створення “великої Польщі”, не бажав посилення впливів Франції у ЦСР і тому підтримував прагнення зх.-укр. нас. до незалежного існування.

Прем’єр-міністр Д. Ллойд Джордж ініціював на конф. питання про плебісцит у Сх. Галичині. ВР країн Антанти поставила перед польсь. урядом вимо-

Вілла Ла Фрайнуз – місце проведення конференції в м. Спа

ги відступити за лінію, що накреслила ВР Антанти 8.12.1919 ("лінію Керзона") з тим, щоби більшовики зупинилися за 20 км на сх. від цієї лінії; у м. Лондон мала відбутися конф. за участю представників Польщі, Литви, Фінляндії, Латвії і Сх. Галичини для укладення миру між Росією і цими д-вами. На вимогу польс. делегатів представників Сх. Галичини вирішили запросити на Лондон. конф. тільки "для викладу своїх умов". Під тиском представників Антанти 10.07.1920 польс. прем'єр В. Грабський підписав договір, за яким уряд Польщі прийняв висунуті союзниками умови: він погодився зі сх. лінією кордону за "лінією Керзона" й зобов'язувався прийняти будь-яке рішення Антанти щодо майбутнього статусу Сх. Галичини. Про Сх. Галичину йшлося як про невизначену міжнар. проблему, спец. обговорення якої переносилося на конф. у м. Лондон за участю галиц. представників.

Рішення конф. в м. Спа засвідчили, що анексіоністські прагнення Польщі щодо Сх. Галичини не мають однозначної підтримки європ. урядів, хоча Лондон. конф. так і не була скликана. Невдача на конф. у м. Спа спонукала уряд Польщі шукати ін. шляхи для реалізації анексіоністських планів, зокр. на переговорах з рад. Росією в м. Мінськ та Рига. Уряд ЗУНР в екзилі неодноразово використовував рішення конф. в м. Спа для обґрунтування незаконності польс. окупації Сх. Галичини, оскільки цю тер. визнавали незалежною одніцею міжнар. права, а не частиною Польщі.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 593, 609; Т. 3. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2005. С. 600; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011. С. 96, 304, 822; Т. 5. Кн. 3. Івано-Франківськ, 2013. С. 205, 350, 511, 574, 593, 665, 670, 675, 682, 684; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 304–307.

Богдан Паска

МІЖПАРТІЙНА РАДА – керівний міжпарт. політ. орган, який очолював б-бу укр. народу 1921–23 проти польс. окупації, за держ. незалежність Сх. Галичини.

Потреба консолідації всіх державотворчих сил краю навколо ідеї б-би проти польс. окупації, за держ. самостійність Галичини спонукала політ. партії краю до створення єдиного політ. центру. Його роль з кін. 1920 виконували спільні засідання представників зх.-укр. політ. партій. За ініціативою УНТП вони оформились у нову інституцію – М.р., до якої перейшов провід крайової політики. До М.р. належали представники трудовиків, радикалів і християн. суспільників. Трудовики домінували в М.р., яку очолив голова УНТП В. Бачинський.

Діяльність М.р. базувалася на основі політ. платформи уряду ЗУНР, викладеної в резолюціях НК УНТП від 10.11.1920. Її гол. засадами було невизнання Варшав. договору Ю. Пілсудського й С. Петлюри та легітимності польс. д-ви на укр. землях, б-ба за ліквідацію окупац. режиму, відновлення зх.-укр. державності, бойкот усіх урядових розпоряджень. Єдиним законним держ.-політ. органом у Галичині визнавали УНРаду та її представництво – екзильний уряд ЗУНР. Однак в умовах польс. окупації легальна діяльність УНРади була неможливою. У зв'язку з цим її скликали зрідка, в особливих випадках.

Значна частина членів УНРади перебувала на еміграції. Лише 21.03.1922 ними була створена УНРада за кордоном. За таких обставин М.р. стала своєрідним сусп.-політ. фундаментом уряду ЗУНР. Разом з крайовою УНРадою вона здійснювала безпосереднє політ. керво різними сферами сусп.-політ. життя галиц. українців.

Проблеми тактики і стратегії нац.-визвол. руху вирішували на міжпарт. з'їздах, конф. і засіданнях НК УНТП. Потреба захисту й усамостійнення українства в умовах польс. окупації спонукала М.р. до б-би в різноманітних сферах сусп. життя – політ., культосвіт., соц.-екон. За задумом уряду ЗУНР, М.р.,

антиокупац. б-ба в краї в поєднанні з дипломатичними заходами уряду ЗУНР мали вплинути на Польщу й світову громадськість так, щоби провідні зх.-європ. країни визнали держ. незалежність Галиц. Республіки.

Політика єдиного нац. фронту, яку проводила М.р., ґрунтувалася не тільки на підтримці політ. партій нац.-державницького спрямування. Навколо ідеї визволення від польс. окупації об'єдналися широкі верстви зх.-укр. сусп-ва. Польс. власті намагалися поширити думку, що б-бу веде невелика група укр. націоналістично налаштованої інтелігенції, яку потрібно ізолювати від лояльного нас. Численні архівні документи, тогочасна преса спростовують таке твердження. Усі без винятку прошарки укр. сусп-ва вели активну б-бу проти окупац. режиму. Так, укр. селяни, робітники, світська й духовна інтелігенція масово стали на захист корінних нац. інтересів, політ. прав і соц. вимог.

Обґрунтування таких підходів було зроблено на 1-му Міжпарт. з'їзді 3–4.06.1921 в м. Львів. У його роботі взяли участь 18 представників від УНТП, по 4 від УРП та Укр. християн.-сусп. партії, а також чл. УНРади, колиш. посли до австр. парламенту й Галиц. сейму, представники госп., культур.-світ. інституцій, студенти. Мета з'їзду – виробити програму діяльності для всього нац.-державницького табору, погодити погляди й програми політ. партій в усіх сферах сусп. життя, зокр. в питаннях зовн. політики, справи Галичини, ставлення до польс. д-ви.

На Міжпарт. з'їзді було заслухано звіт голови УНРади К. Студинського, низку рефератів – “Міжнародне становище української справи” (В. Бачинський), “Про стан українського життя на території Східної Галичини” (В. Целевич), “Про земельні справи” (Ю. Павликовський), “Про економічні справи” (С. Герасимович), “Про становище на Холмщині і Волині”, “Про стан української преси”, “Про університетську справу” та ін.

Одним з найважливіших документів з'їзду була його “Політико-орієнтаційна резолюція”, яка відкидала будь-

які спроби відновлення укр. державності за допомогою Польщі чи Росії. Натомість з'їзд вказав на доцільність пошуку опори у сфері держ. буд-ва серед широких мас укр. народу. Виявивши підтримку політики уряду Є. Петрушевича, спрямованої на здобуття незалежності Галиц. Республіки, окремі делегати з числа радикалів і студентів закидали йому плекання пасивного оптимізму, занедбання зв'язків з краєм і потребу їх організац. впорядкування, розширення повноважень УНРади.

У виступах на з'їзді представники різних політ. партій підтримали ідею єдиного нац. фронту зх.-укр. політ. сил, об'єднаних у М.р. Вони висловилися за розширення її повноважень як крайового політ. органу, покликаного консолідувати всі нац.-державницькі сили. Відомий діяч УНТП С. Баран закликав до спільної роботи всі партії, у т. ч. й москвофільську. Він запропонував налагодити взаємини з тими партіями Наддніпрянщини, які готові співпрацювати. Окрема резолюція з'їзду зобов'язувала управи укр. галиц. партій кожні 3 місяці проводити міжпарт. з'їзди за участю укр. політ. партій Буковини, Волині й Холмщини. З критикою політ. позиції УСДП, яка відмовилася брати участь у роботі з'їзду, виступили трудовики й радикали.

У резолюції щодо Волині й Холмщини Міжпарт. з'їзд висловив протест проти Ризьк. договору, засудив політику польс. режиму на Волині й Холмщині; звернувся до Ліги Націй, щоб та виступила на захист прав укр. нас. Волині й Холмщини.

Розглянувши комплекс соц.-екон. і культосвіт. проблем, з'їзд констатував факт експлуатації краю польс. д-вою; закликав укр. нас. повести б-бу проти неї всіма доступними способами. Екон. програма М.р. передбачала заснування незалежних фінансових, торг., пром. підприємств і спілок, планувала покрити край мережею сільс. і повітов. кооперативів.

М.р. передбачала відповідні заходи для протидії колонізації укр. шкільництва, створення нових початкових

і середніх шк., а також Укр. ун-ту в м. Львів. М.р. звернулася також до укр. еміграції з вимогою негайного повернення до праці в краї.

1-й Міжпарт. з'їзд характеризувався загалом єдністю політ. позицій та узгодженістю дій усіх його учасників, продемонстрував згуртованість усіх державницьких сил краю навколо ідеї відродження укр. державності.

Розробка тактики і стратегії нац.-державницьких сил в умовах польс. окупації знайшла своє продовження в роботі 2-го Міжпарт. з'їзду 3.09.1921 у м. Львів. Крім делегатів 3 крайових політ. партій, у його роботі також узяли участь 9 чл. новозреформованої УНРади, колиш. депутати Віден. парламенту й Галиц. сейму, представники селянства, інтелігенції, студентства, громад. орг-цій. На порядок денний було винесено 5 питань: про університет. справу, про початкове й середнє шкільництво, про політ. становище, про внутр. справи, про загальнонац. оподаткування. Ці питання свідчили про те, що М.р. демонстративно не визнає повноважень окупац. режиму, перебирає на себе держ.-політ. функції, проводить політику відродження укр. д-ви всередині польс.

Широка дискусія розгорнулася навколо університет. справи. Проф. В. Щурат і більшість доповідачів відстоювали думку про заснування при НТШ приватного укр. ун-ту у Львові, проводили ідею усамостійнення укр. громад. й політ. життя в умовах польс. окупації. Відомий діяч кооперації Ю. Павликовський зауважив, що з точки зору побудови укр. державності мусимо послідовно розпочати створення всіх громад.-держ. установ і в 1-шу чергу укр. нац. шкільництва. Міжпарт. з'їзд затвердив стр-ру ун-ту. 1-м його ректором було обрано В. Щурата. Створення укр. ун-ту у Львові мало продемонструвати волю укр. народу до б-би за свої нац. права, підкреслити окремішність його сусп. життя від польс. д-ви.

Голова М.р. В. Бачинський виступив на з'їзді з рефератом про політ. становище, розкрив зовн.-політ. заходи емі-

грац. уряду ЗУНР. Доповідач наголосив на потребі подальшої консолідації нац. сил, активізації діяльності М.р. з метою здобуття держ. самостійності Галиц. Республіки. Делегати з'їзду висловили підтримку політики уряду Є. Петрушевича. У рефераті багато уваги було приділено позиції М.р. стосовно польс. перепису, запровадження адм. поділу Галичини на в-ва й виборів до польс. сейму й сенату. У відповідних резолюціях з'їзд вказав на незаконність будь-яких суверенних актів польс. д-ви на укр. землях, закликав укр. нас. до їх бойкоту.

При розгляді реферату, присвяченого фінансовим справам, учасники з'їзду прийняли проект заг. нац. оподаткування, доручили М.р. вжити заходів щодо його реалізації.

2-й Міжпарт. з'їзд, як і 1-й, продемонстрував політ. єдність і згуртованість учасників, їх рішучість у відстоюванні нац. інтересів. Діяльність М.р. сприяла активізації визвол. руху. Це засвідчував організований опір нар. мас польс. перепису нас. восени 1921. Рішучий опір чинило укр. нас. й при сплаті податків і держ. позики, яку уряд запровадив з метою оздоровлення фінансової с-ми. Бойкот перепису й данини розгортався на тлі заг. піднесення нац.-визвол. руху.

Затягування міжнар. політ. чинниками вирішення проблеми державності Сх. Галичини посилювало невдоволення в М.р., чл. якої вимагали від уряду ЗУНР вжити заходів, спрямованих на ліквідацію польс. окупації.

Великі сподівання зх.-укр. політикум покладав на Генуезьку міжнар. конф., підготовка до якої розпочалася задовго до її проведення. У політ. резолюціях 3-го Міжпарт. з'їзду у Львові 28.01.1922 екзильний уряд Є. Петрушевича визнано єдиною легальною владою, яка репрезентує нас. краю та уповноважена заключати міжнар. договори. Разом з тим у резолюціях з'їзду з жalem констатувалося, що д-ви Антанти, які перебрали на себе на основі 91 ст. Сен-Жермен. договору суверенні права над Сх. Галичиною, досі не визначилися з держ.-правовим статусом

краю і тим самим не усунули польс. окупац. режим. Міжпарт. з'їзд звертався до уряду ЗУНР із закликом докласти зусиль з метою ліквідації польс. окупації. Уряд ЗУНР, УНРада, М.р. надсилали до Ліги Націй, Ради послів Антанти ноти, меморіали, протести й скарги з вимогами швидкого вирішення проблеми держ.-правового становища Галичини.

Хід підготовки до Генуез. конф. був предметом розгляду на засіданнях 5-ї Міжпарт. конф., яка відбулася у Львові 13.02.1922. Конф. розглядала зовн.-політ. перспективи відродження зх.-укр. державності, заходи еміграц. уряду, спрямовані на вирішення проблеми незалежності Галичини, а також стан польс.-укр. відносин. Міжпарт. конф. прийняла спец. декларацію, у якій уряд Є. Петрушевича було визнано єдиною легальною владою, що зобов'язується провести в Генуї енергійну акцію в напрямі прискорення визнання державності Сх. Галичини.

Результати конф. в Генуї стали предметом розгляду 6-ї Міжпарт. конф., яка відбулася у Львові 20.05.1922. У резолюції на політ. реферат, з яким виступив на конф. В. Бачинський, зазначалося, що постановка сх.-галиц. справи як міжнар. на конф. в Генуї зробила її актуальною і наблизила до остаточного вирішення. Міжпарт. конф. закликала еміграц. уряд ЗУНР до продовження зовн.-політ. діяльності з метою якнайскорішого вирішення сх.-галиц. проблеми, негайного прибуття до краю міжнар. комісії д-в Антанти і Ліги Націй для контролю за діями польс. окупац. режиму.

З весни–літа 1922 динаміка визвол. б-би постійно посилювалася, переросла у відкриті збройні виступи проти окупац. режиму. До ще більшого загострення політ. ситуації спричинило рішення польс. уряду провести в краї вибори до сейму й сенату 5 і 12.11.1922. За задумом властей, вибори мали стати одним з найважливіших заходів анексіоніст. політики, продемонструвати світові польс. суверенність над укр. тер.

Рішення польс. уряду викликало заг. рішучий спротив укр. нас., всіх ор-

ганізованих політ. сил. 27.08.1922 відбулося чергове засідання М.р., на якому трудовики, радикали й християн. суспільники прийняли запропоновану В. Бачинським резолюцію про бойкот виборів. Проти участі у виборах висловилися також укр. соціал-демократи й москвофіли. У КПСГ не було єдиної думки.

Таким чином, усі укр. політ. сили нац.-державницького спрямування виступили за бойкот польс. виборів у Галичині. На підтримку ухвали М.р. про бойкот виборів у 09–10.1922 масовий вічевий рух охопив увесь край.

Тим часом польс. сейм 26.09.1922 видав закон про воєвод. самоуправління, який мав своїм гол. завданням заспокоїти міжнар. чинники, створити враження про задоволення Польщею вимог укр. нас. і розв'язання польс.-укр. протиріч. Польс. власті не планували вводити закон у дію. Нова польс. Конституція 17.03.1921 ґрунтувалася на унітарності польс. д-ви з єдиною законодавчою і виконавчою владою. Не виконала також Польща взятих на себе зобов'язань щодо відкриття укр. ун-ту, запровадження укр. мови в школах. Уряд ЗУНР, М.р. розцінили польс. закон про воєвод. самоуправління як пропагандист. захід, розрахований на міжнар. громадськість.

5.11.1922, у день виборів до польс. сейму, М.р. виступила із заявою "До всього культурного світа", у якій політика польс. властей характеризувалася як час гніту й насильства. М.р. звертала увагу світової громадськості на безправні й насильницькі дії окупац. режиму напередодні виборів до польс. сейму й сенату, висловила протест проти терору й насильства польс. влади в ході виборів. Звернення підписали голова М.р. В. Бачинський, голова УРП Л. Бачинський, голова УХСП О. Барвінський, колиш. віце-президент австр. парламенту Ю. Романчук, єпископи Г. Хомишин, Й. Коциловський і ген. вікарій Львів. архідієцезії О. Лешкович-Бачинський.

Одноставність, із якою виступили нац.-державницькі сили під час бойкоту виборів до польс. сейму й сенату,

змінилася взаємним протиборством одразу ж після них. Між емігранц. урядом ЗУНР і крайовим проводом уже давно наростали гострі протиріччя. Опозицію проти політики Є. Петрушевича в краї очолив голова М.р. В. Бачинський. Джерелом антагонізму були зростаюча радянофіл. орієнтація Є. Петрушевича і посилення автономістсько-нормалізаційних настроїв крайового проводу УНТП.

Найбільшої гостроти внутр. протиріччя набрали в кін. 1922 – на поч. 1923. Опозиція вимагала ліквідації ін-ту Диктатора ЗУНР, який діяв з 1919, виступала за парламентаризацію уряду і його перенесення до Галичини. Є. Петрушевич звинуватив провід УНТП і М.р. в гальмуванні нац.-визвол. руху, бездіяльності, у втраті контакту з масами й урядом. Голова уряду ЗУНР вимагав переобрання крайового політ. проводу. Солідаризуючись із вимогою Є. Петрушевича, представники УХСП покинули М.р. Політика єдиного нац. фронту опинилася під загрозю.

На засіданні М.р. 2.02.1923 було зроблено спробу нормалізувати відносини екзильного уряду з крайовим проводом. Цьому сприяла й відставка В. Бачинського з посади голови УНТП і М.р. 6.03.1923 на засіданні НК УНТП І. Куровця було делеговано головою М.р.

Довідавшись, що Рада послів Антанти в м. Париж вирішує питання держ.-правової назалежності Галичини, М.р. 10.03.1923 прийняла резолюцію, яку передала послам країн Антанти в м. Варшава. У своїй ухвалі М.р. зробила короткий огляд історії визвол. б-би укр. народу в Галичині, охарактеризувала політику Польщі на окупованій тер., звернулася до д-в Антанти з такими вимогами: "1. Визнати самостійність і незалежність Східної Галичини. 2. Покликати на час трактування справи Східної Галичини Радою Амбасадорів представників місцевого населення для вислухання їхніх інформацій та бажань". М.р. ще раз заявила, що єдиним повноправним представником Сх. Галичини є уряд ЗУНР на чолі з Є. Петрушевичем. У кін. ухвали М.р. попереджала, що укр. народ Галичини

прийме від країн Антанти тільки таке рішення, яке не буде суперечити праву самовизначення народу. Це був останній документ М.р.

Рішення країн Антанти про передачу Галичини польс. д-ві докорінно змінило сусп.-політ. відносини в краї. Галиц. партії нац.-державницького спрямування вирішили більше не підпорядковуватися закорд. проводові, політика якого завершилася крахом. М.р. припинила свою діяльність.

Лит.: Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004; Міжпартійний з'їзд // Український вістник (Львів). 1921. 9 черв.

Микола Кугутяк

МІКОШ

Лев Альбертович

(15.04.1900–13.02.1931) – громад. діяч, однорічний десятник УСС і УГА. Племянник К. Костинчука. Н. в м. Пашкань (нині Румунія) у сім'ї залізн. службовця. Римо-католик. Після смерті батька мешкав разом з опікункюю С. Черською в м. Кіцмань (нині Чернів. обл.), де з 1912 навч. в укр. держ. г-зії.

1917 вступив до лав УСС, однорічний десятник. На поч. 11.1918 став на службу в укр. військо як однорічний десятник. Брав участь у боях у м. Львів, у Галичині й після переходу УГА за р. Збруч. Був інтернований у таборах ЧСР.

З 1923 проживав у м. Белград (Сербія), де працював приватним урядовцем австр. торг. фірми, належав до т-ва "Просвіта".

П. і похований у м. Белград.

Лит.: Посмертні згадки. Лев Мікош // Діло. 1931. 24 лютого; Українські Січові Стрільці 1914–1920. Монреаль, 1955. С. 178; Черський Є. Лев Мікош // ЛЧК. 1931. Квітень. С. 23.

Володимир Старик

МІЛЬЄРАН

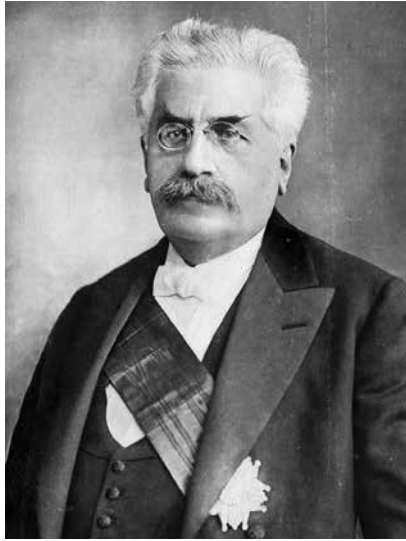
Александр

(Millerand Alexandre;

10.02.1859–07.04.1943) – франц. політ. діяч, президент Франції. Н. у м. Париж у сім'ї торговця. Навч. у лиціє Людові-

МІКОШ Лев

ка Великого та на юрид. ф-ті Паризьк. ун-ту. Працював адвокатом у Парижі, здобув популярність у результаті участі в політ. суд. процесах (виступав у справі рос. анархістів у Парижі 1890), справах про страйки. З 1884 – ред. газ. “La Justice”, з 1885 – чл. палати депутатів. Невдовзі виявилися розбіжності між М. і лідером Радикальної партії Ж. Клемансо, оскільки М. звертав значно більше уваги на соц. питання. 1889 вийшов з ред. “La Justice”, брав участь у вид. газ. “La Voix”. Один з найрішучіших противників ген. Ж. Е. Буланже. 1892 – співорганізатор парламентської групи “радикалів-соціалістів”. У маніфесті на виборах 1893 гол. акцент робив на захист праці. 1890-х зблизився з соціалістами; гол. ред. газ. “Petite Republique Française”. 1893 виступав проти франц.-рос. союзу. 06.1899–05.1902 – міністр торгівлі в уряді П. М. Вальдека-Руссо; 1-й у Європі міністр-соціаліст. Запровадив нове фабричне законодавство, 10-годинний робочий день, декретами ввів 8-годинний робочий день на більшості держ. підприємств. Виступав проти уряду Е. Комба; увійшов у суперечності з лідером соціалістів Ж. Жоресом. 1904 виключений із соціаліст. партії. 1914–15 очолював військ. мін-во Франції. 20.01–24.09.1920, після обрання Президентом 3-ї Республіки П. Дешанеля, – прем’єр-міністр і міністр закорд. справ Франції.

10.07.1920 брав участь у засіданні ВР Антанти в м. Спа (Бельгія) з питань Сх. Галичини; підтримав позицію Д. Ллойд Джорджа щодо затвердження “лінії Керзона” сх. кордоном Польщі; заявив про потребу підтримки Антантою Польщі в разі відхилення рад. Росією пропозиції про перемир’я. На адресу М. голова місії ЗУНР у Парижі С. Томашівський без узгодження з урядом Є. Петрушевича 19.07.1920 відправив ноту з вимогою уконституювання Сх. Галичини як нейтральної д-ви під протекторатом Ліги Націй. 7.08.1920 М. надіслано ноту від імені Є. Петрушевича з вимогами незалежності Сх. Галичини, 20.08.1920 – аналогічну ноту з описом польс. окупац. терору в Сх. Галичині, у 08.1920 – ноту уряду ЗУНР з приводу повстання в Сх. Галичині. Висловлювався на підтримку встановлення кордонів Польщі за етногр. принципом.

З погіршення здоров’я П. Дешанеля вибраний його наступником. 21.09.1920–13.06.1924 – Президент Франції. Наприкінці 1920 мав перемовини з А. Шептицьким стосовно долі Сх. Галичини. Під час візиту Ю. Пілсудського до Франції на поч. 1921 заявляв про потребу затвердження кордонів Польщі “відповідно її оправданім бажанням”, проте вказував на те, що ці кордони є заслугою, передусім, д-в Антанти.

14.07.1922 пережив замах на своє життя зі сторони молодого франц. анархіста Г. Буве. Через конфлікт із палатою депутатів достроково пішов у відставку.

П. у м. Версаль (Франція). Похований на цвинтарі Пассі м. Париж.

Лит.: *Водовозов В.* Мильеран Александр // *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона.* Т. XIX. СПб, 1896. С. 314; *Західно-Українська Народна Республіка.* 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011. С. 60–61, 89, 91, 109–117, 121, 124, 515.

Ігор Цепенда

МІНІСТЕРСТВО ГАЛИЦЬКИХ СПРАВ (МГС) – структурний підрозділ уряду УНР, який діяв у м. Кам’янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) у 07–10.1919.

Утворення МГС спричинене конфліктом поміж кер-вом УНР і ЗОУНР: несприйняттям проголошення Є. Петрушевича Диктатором ЗУНР й намаганням наддніпрян. уряду перебрати правління в Сх. Галичині до своїх рук. Вважаючи, що проголошення диктатури галичани сприймуть негативно, уряд УНР під головуванням Б. Мартоса 4.07.1919 ухвалив Закон про утворення в складі міністерств УНР Мін-ва по справах Зх. області Республіки (Галичини). У § 1 закону було сказано: "Відповідно до актів 3 і 22 січня 1919 р. про злуку Української Народної Республіки з Галичиною, в складі міністерств Української Народної Республіки утворити міністерство по справах Західної Области Республіки (Галичини), через яке відбуваються всі урядові зносини з Галичиною". Мін-во очолив один з лідерів УСДП, депутат УНРади, чл. Президії Трудового конгресу С. Вітик. Очільника МГС призначили без порозуміння з кер-вом ЗУНР.

Унаслідок несприятливих обставин кер-во УНР було змушене домовлятися з Є. Петрушевичем щодо переходу УГА за р. Збруч і включення в 6-буз з більшовиками. Така домовленість перекреслила ідею альтернативного уряду для ЗУНР й політ. вага МГС була нівельована. В складній ситуації, коли ДА УНР загрожував форсований більшовиц. наступ, С. Петлюра доклав зусиль, щоб УГА, відступаючи перед поляками, перейшла за р. Збруч та об'єдналася з ДА УНР. Внаслідок складних перемовин заключили угоду, останнім пунктом якої було зобов'язання Гол. отамана ліквідувати МГС. Проте новоутворене мін-во розпочало виконувати завдання гуманітарного й соц. х-ру. 16–18.07.1919 разом з армією та адм. апаратом за р. Збруч перейшло бл. 5 тис. біженців з Галичини. Відтак потрібний був урядовий орган для регулювання облаштування прибулих галичан.

Закон про утворення МГС стверджував: "Міністерство складається з міністра, який входить в склад кабінету Народних Міністрів, його заступника (товариша), чотирьох департаментів:

фінансового, товарообміну, комунікацій та військового постачання, на чолі яких стоять представники міністерств фінансів, народного господарства, шляхів і військового та загальної канцелярії. Кожен департамент і загальна канцелярія в разі потреби поділяються на окремі відділи по роду справ". Стр-ру МГС реформували після переходу армії та урядовців ЗОУНР за р. Збруч. У серед. 08.1919 на підставі орг. статуту й штатного розпису, утворено: департамент заг. справ (персональний відділ); адміністраційно-політ. департамент (складався з відділів освіти, преси і пропаганди та бухгалтерії); департамент допомоги виселенцям (складався з 4 відділів: статистики ("евіденційний"), посередництва праці, безпосередньої допомоги та санітарного економату); департамент нар. г-ва. Офіц. назву мін-ва вживали в урядових документах, загальноновживаною була назва: "Міністерство Галицьких справ".

МГС розмістилося в губерн. будинку, де розташувався уряд. Штат мін-ва сформували галичани, які прибули до м. Кам'янець-Подільський: правник С. Стебельський; секретар міністра Я. Нявчук; кур'єр К. Тимульський та ін. Друкований орган МГС – тижневик "Галицький Голос", який фактично виходив друком двічі на місяць; висвітлював діяльність мін-ва, інформував галичан, які замешкали в тимчасовій столиці УНР. Першочерговою справою, яку довелося виконувати мін-ву, було облаштування біженців з тер. ЗУНР. У самому місті розташували лише їх частину – бл. 900 осіб. Через перепоვნення міста бл. 400 біженців розмістили в с. Маків, м. Дунаївці (обидва нині Дунаєвець. р-ну Хмельн. обл.), Княжпіль (нині Кам'янець-Подільс. р-ну) та м. Нова Ушиця (нині смт, усі 4 Хмельн. обл.). Два спеціально призначені інспектори мін-ва з метою контролю об'їжджали оселі, в яких мешкали біженці.

Відділ евіденції зареєстрував 5500 цивільних осіб, які перейшли р. Збруч разом з УГА, працював над статистичною оцінкою біженців відповідно до їхнього віку, фаху і т. п., розпочав провадити записи в книги новонародже-

них, одружень і померлих. Уряд УНР надав фінансову допомогу на облаштування біженців у розмірі 11 млн грн. Розділена поміж 5000 біженців сума одноразової допомоги перевищила 5 млн грн. МГС відкрило в м. Кам'янець-Подільський їдальню, де щодня видавали пересічно 300 обідів. Департамент МГС направив спец. представників для закупівлі продуктів у селах. Працівники мін-ва роздобули полотно й розподілили його поміж біженців за доступними цінами. Серед галиц. біженців були 1115 залізничників, яких найперше розмістили на вокзалі; тут для них організували кухню, де робітники могли замовити обід по 10 грн, а зранку випити чаю ціною 50 шагів. МГС надало залізничникам грошову допомогу: тричі по 300 грн, одноразово – 600 грн. Загалом фахівці-залізничники отримали допомогу на заг. суму 1 672 000 грн. Їм також виплатили заборговану заробітну платню, яку вони не встигли отримати на тер. ЗУНР. МГС займалося справами буковин. українців, котрі тоді перебували на тер., контрольованій Директорією УНР, а також допомагало біженцям-євреям з Галичини, передавши з цієї метою 100 тис. грн від учасників Єврейс. громад. управи Кам'янця-Подільського.

С. Вітик звернувся до галичан з вимогою, щоб до 3.08.1919 кожен віднайшов собі місце праці. Для працевлаштування біженців у МГС створили спец. Бюро посередництва праці, яке розмістили в губерн. будинку, де розташувався уряд. Після реєстрації новопризначені службовці мали прослухати стислі курси про орг. специфіку місц. адміністрації, плани праці та "службову прагматику". Наприкінці 07.1919 в департаменті допомоги виселенцям МГС написали заяви з проханням про працевлаштування галиц. фахівці: 44 канцелярійні працівники; 24 податківці-рахівники; 24 священники й богослови; 21 працівник скарбової сторожі; 18 бухгалтерів і банківських службовців; 15 учнів г-зій; 14 агрономів та економів; 14 поштових службовців; 9 суддів і 9 правників;

8 техніків; 5 ремісників; 5 санітарів; 3 монтерів-механіків; 3 кравців; по 2 інж., лісничих і машиністок-друкарок, по 1: фахівець кооп. справи, геометр, службовець тютюнової ф-ки, працівник цукроварні, продавець, кухарка, телеграфіст, поліцейський та охоронець в'язнів.

Санітарний відділ надсилав до хворих біженців, які мешкали у квартирах міста, лікаря д-ра С. М. Бика (лікував легко хворих); важкохворих лікували приватно, з доглядом санітарів. Хворих на тиф примістили в міськ. лікарні за погодженням з Мін-вом здоров'я. Окрім того, МГС надало грошову допомогу для купівлі ліків і надсилало санітарів для піклування про хворих. Питання забезпечення харчуванням вирішували спільно із Союзом українц. До поч. 09.1919 за допомогою в санітарний відділ мін-ва звернувся 71 хворий біженець (з них до лікарні влаштували 19 осіб, приватно лікувалося 9). МГС дбало про забезпечення біженців предметами першої необхідності, особливо для дотримання особистої гігієни. Департамент нар. г-ва організував у місті ф-ку для вир-ва мила.

МГС сприяло орг-ції забезпечення духовних потреб для віруючих греко-католиків. Літургію відправляли в спеціально обладнаному залі губерн. будинку, де розташувалося МГС. Священники греко-католики для координації душпастир. діяльності серед біженців обрали у своєму середовищі пароха Кам'янця-Подільського – о. О. Капустинського. Іспитова комісія, утворена МГС, забезпечувала культосвіт. життя галиц. біженців: організувала іспити зрілості у військ. та цивільних громадян, які не могли скласти відповідні екзамени в Галичині. МГС радило галичанам до офіц. вирішення не повертатися в Галичину.

У серед. 08.1919 Є. Петрушевич в ультимативній формі вимагав від С. Петлюри: протягом 24 год. усунути Б. Мартоса з посади кер. уряду, припинити діяльність МГС і вирішити питання фінансування УГА. Втім, справу ліквідації МГС тоді не розв'язали; розпочалися довгі дебати, наради, пе-

реговори між партіями й урядом, між обома урядами. 19.09.1919 Директорія затвердила ухвалений РНМ УНР Закон про припинення діяльності Мін-ва по справах Зх. Области Республіки (Галичини) та про утворення К-ту по справам допомоги біженцям галичанам. Закон оголосив скасування МГС датою 20.09.1919 й доручив його міністрові до закінчення терміну повноважень утворити К-т по справах допомоги біженцям галичанам з громад. діячів – представників Наддністрянської та Наддніпрян. України. Положення про к-т потрібно було підготувати й подати до уряду на затвердження. Майно МГС та справи, які торкалися допомоги біженцям, як також залишки коштів, призначених для цієї мети, мали бути передані к-ту. Ін. справи належало передати до відповідних мін-в. У законі подбали про матеріальні компенсації всім службовцям мін-ва – вони отримали допомогу в розмірі місячного утримання зі всіма додатками, крім добових. 25.09.1919 відбулися збори галиц. і буковин. біженців у справі ліквідації МГС і створення К-ту опіки над біженцями.

У результаті діяльність МГС, попри гострі внутр.-політ. розбіжності, стала практичним втіленням інтеграції адм. стр-р УНР і ЗУНР в умовах об'єднання. Працівники МГС здійснили низку вкрай важливих заходів соц., гуманітарного та мед.-санітарного х-ру: організували надання галиц. і буковин. біженцям матеріальної допомоги, сприяли їх облаштуванню на Наддніпрянщині й працевлаштовували фахівців ЗУНР в установах УНР. Незабаром після припинення діяльності МГС його кер. С. Вітик перебрався до м. Відень.

Літ.: З діяльності Міністерства галицьких справ. Допомога галицьким виселенцям // Галицький Голос. Кам'янець на Поділлі, 1919. 16 серп. С. 3; *Павлишин* О. Галицькі активісти в установах Української Народної Республіки доби Директорії (кінець 1918–1920 р.) // Вісник Львівської комерційної академії. Серія гуманітарних наук. Львів, 2014. Вип. 12. С. 112–118.

Олег Павлишин

МІНКЕВИЧ-ОДРОВОНЖ

Генріх

(Minkiewicz-Odrowąż Henryk;

19.01.1880–09.04.1940) – польсь. військ. діяч, генерал польсь. армії. Н. в м. Суwalkи (нині Підляс. в-ва, Польща) в шляхетській родині. Випускник г-зії м. Маріямполь (нині Литва). З 1898 навч. на природн. ф-ті СПб. ун-ту, але через участь у ППС відрахований (1902). У м. Краків вивчав медицину в ун-ті й малювання в Акад-ї мист-в.

1904 долучився до ЦК ППС, покинувши навч. Тісно співпрацював з Ю. Пілсудським над створенням воєнізованих загонів при ППС. 1912 вступив у конфлікт з Ю. Пілсудським, через що усунутий з низки стрілець. орг-цій при ППС. У 08.1914 долучився до Польсь. легіонів. Поручник, команд. роти 3-го піх. полку Ю. Gallера. Згодом підполковник. 6.07.1916 в битві біля с. Костюхнівка (нині Маневиц. р-ну Волин. обл.) поранений, потрапив у рос. полон. Зумів утекти. У 07.1917 долучився до польсь. сил оборони. 13.08.1917 – полковник, команд. бригади.

У 11.1918 роззброював нім. підрозділи в м. Варшава. 29.11.1918 призначений заст. команд. військ. округу “Перемишль”. Учасник польсь.-укр. війни. Командував оперативною групою польсь. військ, названою його прізвищем (ін. назва – група “Буг”), зосереджених у р-ні м. Перемишль (нині Польща) та Львів. Своїми діями 17–23.02.1919 безуспішно намагався зірвати проведення Вовчухів. операції УГА. Учасник боїв біля м. Кам’янка-Струмилова (нині Кам’янка-Бузька Львів. обл.). 22.05.1919 зазнав поразки від 1-го корпусу УГА О. Микитки біля м. Буськ (нині Львів. обл.). З 1.06.1919 командував 2-ю піх. д-зією на більшовиць. фронті. З 25.07.1920 – заст. генерал-губернатора Варшави, команд. 1-ю армією. 8.07.1921 очолив 4-ту піх. д-зію в м. Влоцлавек (Польща). 1.05.1922 – заст. команд. 5-го корпусу в м. Краків. З 3.05.1922 – бригадний генерал. 30.08.1923 – заст. команд. округу в м. Варшава. 16.02.1925 – команд. Корпусу прикордонної охорони.

8.05.1929 звільнений у запас. Вишов на пенсію 30.09.1934. Прожи-

**МІНКЕВИЧ-ОДРОВОНЖ
Генріх**

вав у своєму маєтку в с. Ямно біля м. Брест-над-Бугом (нині Брест, Білорусь).

У 09.1939 заарештований співробітниками НКВС. Потрапив у табір військовополонених у м. Козельськ (нині РФ). Разом з групою польс. офіцерів вивезений до лісу біля с. Катинь (нині Смолен. обл., РФ) і розстріляний.

5.10.2007 Президент Польщі Л. Качинський присвоїв М. звання генерала броні.

Лит.: Bielski M. Generałowie odrodzonej Rzeczypospolitej. Toruń, 1995; Katyń; lista ofiar i zaginionych jeńców obozów Kozielsk, Ostaszów, Starobielsk. Warszawa, 1989. S. 366; Kryska-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; Księga Smentarna Polskiego Cmentarza Wojennego. Katyń, 2000. S. 404; Stawewski P. Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939. Warszawa, 1994.

Микола Вітенко

МІНКО

Петро Петрович

(26.01.1899–10.1939)–старшина УГА, правник. Н. у с. Гребенів (нині Сколів. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Здобув освіту в АГ м. Львів, матуру склав навесні 1917. 1918 закінчив навч. у військ. акад-ї м. Вінер-Нойштадт (Австрія). Воював в австро-угор. армії на фронті; іменованій лейтенантом.

Учасник Листопадового чину у Львові та боїв у місті; служив спочатку в полку ім. кн. Льва. 1.01.1919 отримав військ. звання поручника. Проїшов в УГА весь бойовий шлях як командант сотні, потім куреня. У 04.1920 потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля (Польща), звільнений 13.07.1920.

Випускник Паризьк. ун-ту, здобув ступінь д-ра права. Від 1930 працював адвокатом у м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.), брав діяльну участь у громад.-політ. й просвітн. житті повіту. Належав до УКС (з 1930), у 12.1935 обраний членом його Гол. ради. Автор брошури "Персоналізм і корпоративізм" (Львів, 1939), статей у час. "Діло" й "Мета".

При спробі нелегально перейти до Польщі вбитий рад. військовими біля

м. Кристинопіль (нині Червоноград Львів. обл.). Перепохований восени 1941 в м. Львів на Личаківському цвинтарі.

Лит.: Срібняк І. В. Енциклопедія полону: українська Tuchola. Кн. 1. К.; Париж, 2016. С. 118, 121; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 304; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 53; Український Католицький Союз // Діло. 1931. 3 січ. Ч. 3.

Петро Гуцал

МІНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ 17.08–

2.09.1920 – переговори між рад. Росією та Польщею в ході польс.-рад. війни. Рад. сторону представляла об'єднана рос.-укр. делегація в складі: К. Данішевський (голова), К. Смідович, М. Скрипник, Ф. Новицький, В. Гарф, В. Семенов, Г. Штигольд. У повноваженні М. Скрипника зазначалося, що він є "членом Всеросійського Виконавчого Комітету РСФРР і рівночасно членом Всеукраїнського Центрального Комітету і народним комісаром робітничо-селянської інспекції УСРР".

Сх.-галиц. проблема на М.к. розглядалася крізь призму встановлення сх. кордонів Польщі. Якщо польс. уряд поставив перед своїми делегатами вимогу не порушувати це питання, то уряд РСФРР вніс його в проект прелімінарних умов миру, запропонованих рад. делегацією вже на 1-му засіданні М.к. Сх. кордон Польщі було визначено так: "Від відходу на північний захід від ріки Свіслоч державного кордону Литви, вверх по Свіслоч до Гончари, звідти по прямих лініях на Ялівку, Семенівку, далі по ріці Нарві до Рудна, далі по прямій лінії на Подоляни, звідти... на Каменики, далі вверх по ріці Лісна до Рудавні, звідти по прямій лінії на Непле, далі вверх по ріці Буг до Комари, звідти по прямих лініях на Піхи, Рудники, далі вверх по ріці Вижва до Руда, звідти по прямих лініях на Олеськ, Заболотів, Устілуг, далі вверх по ріці Буг до Крилова... далі вверх по Сан до Санок, звідти вверх по ріці Ослава до Східних Бескидів". Лінія кордону в рад. проекті співпадала з наміченою в ноті лорда Керзона від 11.07.1920 з відхиленням

на користь Польщі в р-ні м. Білосток і Холм (обидва нині Польща).

Згідно з рад. проектом, польс. уряд зобов'язувався "не допускати утворення й перебування на своїй території будь-яких організацій і груп, що претендують на роль урядів усієї території або частини РСФРР і УСРР, а також представництв і посадових осіб такого уряду чи організації, груп, що мають за мету повалення урядів РСФРР і УСРР". Від польс. уряду рад. сторона вимагала роззброїти й інтернувати військ. з'єднання "бунтівника Петлюри" й передати їх, а також листування С. Петлюри в повному обсязі урядові УСРР.

Очевидно, що запропонований рад. стороною проект прелімінарних умов миру був невідгідний для поляків. Його основи були опрацьовані й узгоджені тоді, коли ЧА перебувала на підступах до м. Варшава й рад. командування розраховувало на швидку перемогу. Внаслідок польс. контрнаступу ситуація на фронті кардинально змінилася, тому на 2-му засіданні М.к. польс. делегати виступили з декларацією, у якій зазначалося, що запропоновані рос. делегацією умови миру неприйнятні, тому підставою для досягнення компромісу повинно стати справедливе порозуміння. Спірним пунктом була запропонована рад. стороною лінія кордону. Польс. делегати наголошували, що, підтримуючи "лінію Керзона", уряд РСФРР намагається зберегти в складі Росії "все те, що було відібрано у Польщі царською політикою загарбання, яка накреслила лінію кордону довільно і ні на чому не засновано". Вони стверджували, що "польський елемент простягається набагато далі за лінію, запропоновану російською делегацією", тому при остаточному встановленні сх. кордонів Польщі "сила цього елемента повинна бути повною мірою врахована".

На 4-му засіданні М.к. 25.08.1920 відносини між сторонами особливо загострилися. У відповідь на польс. протест проти запропонованої в рад. проекті лінії кордону К. Данішевський зауважив, що уряд РСФРР погодився на відхилення від "лінії Керзона" в р-нах м. Холм і Білосток, а польс. деле-

гація не оголосила своїх пропозицій. К. Данішевський наголосив, що рад. пропозиції не мають ультимативного х-ру; рад. делегація готова обговорити будь-яку ін. практичну пропозицію або ін. лінію кордону.

Незважаючи на те, що на М.к. сторонам не вдалося досягти порозуміння з осн. питань, польс. уряд категорично наполягав на включенні Сх. Галичини до складу Польщі. За умови територ. поступок з боку рад. сторони, уряд Польщі вже в цей період був готовий відмовитися від союзницьких зобов'язань перед Директорією. Виступаючи 27.08.1920 на засіданні Ради оборони Польщі, Є. Сапега заявив: "У разі, якщо вдасться домовитися про мир, ми розриваємо зв'язки военного і політичного характеру з Петлюрою після того, як надамо йому допомогу в просуванні на схід і виході за межі Східної Галичини".

Правлячі кола д-в Антанти негативно оцінили позицію польс. уряду на М.к. 21.08.1920 повірений у справах США у Варшаві Уайт передав польс. урядові ноту держдепартаменту, в якій амер. уряд рекомендував Польщі не вимагати анексії польс. земель, а погоджуватися на сх. кордони, встановлені ВР Антанти. 31.08.1920. Рада міністрів країн Антанти в м. Париж зауважила, що сх. кордон Польщі повинен залишатися на "лінії Керзона".

2.09.1920 відбулося заключне засідання М.к. Обидві делегації очолювали вже новопризначені голови – К. Смідович і В. Врублевський. З огляду на те, що договірні сторони не дійшли порозуміння в жодному зі спірних питань, було вирішено перенести переговори до м. Рига. На засіданні обговорювали тільки тех. питання, пов'язані зі зміною місця проведення переговорів.

Літ.: Галицька-Дідух Т. Українське питання на Мінській конференції (17 серпня – 2 вересня 1920 р.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ. 1999. Вип. 2. С. 85–95; *Гетьманчук М.* Українське питання в радянсько-польських відносинах (1920–1939 рр.). Львів, 1998.

Тамара Галицька-Дідух

МІНЧАК

Михайло

(08.11.1894–11.02.1976) – хорунжий УСС, поручник УГА, інж.-лісівник, громад. діяч. Н. у с. Солець (нині в складі м. Дрогобиц. Львів. обл.). Випускник Дрогобиц. г-зії, де організував “Пласт”. Учасник крайового здвигу, присвяченого 100-річчю з дня народження Т. Шевченка (Львів; 28.06.1914).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914. Команд. чети в сотні Д. Вітовського. Відзначився як один з кращих провідників стеж у Карпатах. Поранений восени 1915 в боях поблизу с. Семиківці (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.). Наприкінці 1915 – на поч. 1916 навч. в старшин. шк. біля с. Слов’ятин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Протягом певного часу командував “Мисливською стежею”, яка слідувала за переміщенням ворога й добувала ворожих “язиків”. 3.09.1916 важко поранений у праве плече в бою на г. Лисоня біля м. Бережани (нині Терноп. обл.). Наприкінці 1916 скерований у с. Дрищів (нині Надрічне Бережан. р-ну) на вишкіл у пробоевому (штурмовому) курені 55-ї австро-угор. д-зії; під час показових бойових вправ

над р. Ценівка знову поранений. Нагороджений бронз. медаллю та срібними – “За хоробрість”: двома 1-го кл. й однією 2-го кл. 1.07.1917 в бою поблизу с. Коноухи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) пораненим потрапив до рос. полону.

Учасник вуличних боїв у м. Львів у 11.1918. Як команд. пробоевої сотні 1-го полку УСС УГА, польс.-укр. війни 1918–19. Під час розгрому польс. підрозділу в с. Ляшки Муровані (нині с. Муроване Пустомитів. р-ну Львів. обл.) 8.12.1918 важко поранений у живіт. Брав участь у Чортків. офензиві. Після переходу УГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Побував у “чотирикутнику смерті”, де тричі перехворів на поворотний тиф, потім плямистий і черевний. 02–04.1920 – в складі ЧУГА. Згодом – у ДА УНР. За 6 р. війни батьки М. тричі отримували повідомлення про його смерть.

Після визвол. змагань вивчав лісівництво в Празьк. ун-ті, де здобув вищу лісоінженерну освіту. Працював у лісництвах на польс. землях, під час нім. окупації – на Дрогобиччині.

Згодом емігрував до Німеччини, звідти – до США. Діяльний у громад. житті, чл. Братства УСС. Автор спогадів про бойовий шлях УСС та УГА: “Спогади про Листопадові дні” (1950), “Наступ на Ляшки Муровані” (1967), “Пласт у гімназії ім. Франца Йосифа I в Дрогобичі”, “Українські Січові Стрільці Дрогобиччини” (обидва 1973), “Спомин старого Усусуса” (1975) та ін.

П. у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, США).

Тв.: Мінчак М. Спомин старого Усусуса // Вісті Комбатанта. 1975. Ч. 3–4. С. 38–41.

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 210–215, 460, 515; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Ф. Ш.* 3 пробоевою сотнею УСС під Львовом: спомин // ЛЧК. 1937. Ч. 7–8. С. 25–28; Ч. 9. С. 17–18; Ч. 10. С. 20–21.

Микола Лазарович

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ Й УПРАВЛІННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Згідно з розпорядженням УНРади від 1.11.1918, у всіх місцевостях старі органи влади й управління належало ліквідувати. Замість них було утворено шляхом виборів нові, укр. Зокр. у сільс. громадах, містах та м-ках належало обрати громад. і міськ. комісарів та їх дорадчі органи – т. зв. прибічні ради, у повітах – обрати повітов. комісарів і повітові нац. ради.

Для орг-ції виборів до всіх повітів було відправлено “уповноважених” УНРади, забезпечених відповідними повноваженнями й інструктивними матеріалами. Згідно з розпорядженням, у перших числах 11.1918 майже в усіх сільс. і міськ. громадах, у всіх повітах краю відбулися вибори. На багатолюдних зборах і вічах у селах та містечках були обрані “громадські” комісари і їх “прибічні ради”. Вони перебрали владу, звільняючи старих війтів, бургомістрів, жандармів та ін.

Для охорони громад. порядку обирали нар. міліцію, створювали харчові відділи чи управи; почався запис добровольців до укр. війська. Брало на облік склади зброї та амуніції, продовольство, грошові запаси, медикаменти.

У повітов. центрах на зборах і вічах обирали повітов. комісарів і повітові нац. ради. Комісарами нас. обирало, зазвичай, людей авторитетних, патріотів рідного краю, які мали певний професійний досвід і бажання працювати. Перш за все, це стосується ін-ту повітових комісарів: їх обирали не тільки з числа колиш. держ. службовців, суддів, адвокатів, але й навіть громад. діячів, учителів, інж., священників, селян. Повітов. комісарами обирали добре знаних поважних осіб.

Після виборів громад. (сільс.), містечкових і міськ. комісарів у багатьох повітах проводили їхні наради, на яких представники центр. влади інформували місц. комісарів про найближчі цілі й завдання укр. влади, про прийняті УНРадою та урядом законодавчі акти, а самі комісари ділилися досвідом щодо продовольчого забезпечення нас., об-

лаштування шляхів сполучення, зв'язку, дотримання правопорядку тощо. Такі наради відбулися, зокр., вже в 1-й пол. 11.1918 в Кам'яно-Струмилівському пов. (2), Радехів., Станиславів., Рудків., Городоц. (2), Яворів. й ін. пов.

У повіті представником та осн. органом держ. адміністрації був “український державний комісар” (§ 4). Повітових комісарів призначав і звільняв держ. секретар внутр. справ (§ 5), їх осн. правом та обов'язком було берегти інтереси укр. державності й протидіяти всяким спробам, скерованим проти неї. Повітовим комісарам підлягали повітові військ. коменданти й коменданти жандармерії (§ 9).

Повітові комісари призначали в селах і містечках громад. комісарів, якщо такі ще не були обрані нас. Де комісари вже були обрані, ці кандидатури затверджували. Вони також мали право оголосити розпущеними місц. “прибічні громадські ради” й призначити нові вибори (§ 10).

Суди, пошта, телеграф, залізниці були вилучені з компетенції повітов. комісарів. У разі виявлення недоліків у діяльності цих інституцій або зловживань на шкоду укр. державності комісари повинні були негайно “донести о тім Українському Державному Секретаріату, а в наглих випадках видати відповідні зарядження”.

Передбачено було в ЗУНР також утворення органів місц. самоврядування. З цією метою належало провести відповідні вибори в повітах – до повітових укр. нац. рад, а в громадах та містах – до громад. і міськ. рад. Вибори мали відбуватися на основі заг. і рівного виборчого права, щоб нас. могло вільно обрати своїх гідних довірливих представників і щоб усунути привилеї польс. шляхти, які вона посідала по громадах за Австрії.

До обов'язків повітових держ. комісарів належало: 1) берегти інтереси укр. державності та протидіяти всляким спробам спричинити їй шкоду; 2) приймати обіцянки праці та присягу службовців повітових служб і адміністрації; 3) ухвалювати рішення з усіх питань, де дотеперішні австр. служ-

бовці “відмовляють служби”; 4) затверджувати всі розпорядження адм. повітових властей, які “мають загальний публічний характер”; 5) дозволяти чи забороняти носіння зброї цивільному нас.; 6) здійснювати нагляд над діловодством усіх держ. інституцій і службових осіб у повіті й ін.

У справах публічної безпеки повітовому комісару підпорядковувалися повітові військ. коменданти, а також коменданти жандармерії. В усіх ін. справах вони повинні були тісно співпрацювати (§ 8).

У госп. справах повітові комісари повинні були співпрацювати з повітов. харчовими урядами й “наглядати над виконанням заряджень українського харчового уряду” (§ 10).

Громад. (сільс.) й містечкові комісари мали подібні повноваження, як колиш. австр. війти в селах та бургомістри в містах, проте характеризувалися більшою самостійністю. Досить широкими були повноваження і місц. органів самоврядування.

Як і весь уряд, повітова адм. влада здебільшого розгорнула активну діяльність, що відображено у звітах до УНРади й уряду.

Дж.: Вісник державних законів і розпорядків Західної області Української Народної Республіки. 1919. Вип. 1–10; Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом Західно-Української Народної Республіки. Станиславів, 1919.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; *Кобилецький М.* Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, 1998; *Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й.* 3 історії української державності. Львів, 1992; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Стахів М.* Західня Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772–1918). Т. 3. Скрентон, 1958; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А.* Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923. Коломия, 1993; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А., Лешкович Н. О.* Становлення державності

в Україні (1917–1922 рр.). Львів; Івано-Франківськ. 2000; *Тищик Б. Й.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; *Чубатий М.* Державний лад на Західній області Української Народної Республіки. Львів, 1921; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських землях в 1918–1923 роках. Філадельфія, 1956.

Борис Тищик

МІСЬКІ РАДИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – органи міськ. самоврядування на підконтрольній укр. владі тер. Сх. Галичини у 11.1918–05.1919. Кер-во ЗУНР погодилося на участь представників нацменшин у міськ. самоврядуванні й у низці міст продовжило повноваження міськрад австр. доби, що мали міжнац. х-р. Міськради ЗУНР діяли під контролем держ. міськ. комісара, призначеного урядом ЗУНР.

У м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) зберегли міську раду під наглядом комісара проф. П. Чайківського. Укр. комісар м. Чортків (нині Терноп. обл.) Н. Даниш дозволив працювати дотеперішньому складові міськ. ради, до якої належали поляки та євреї; чл. цієї ради з дорадним статусом мали право ухвалювати рішення в присутності комісара. Міжнац. за складом міська рада продовжила діяти в м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.).

Міські ради ЗУНР відіграли важливу роль у розподілі продовольства поміж містянами, покращенні санітарно-епідеміологічної ситуації, налагодженні міськ. комунікацій, підтриманні правопорядку тощо. Участь поляків та євреїв у роботі міськрад була вагомим чинником стабілізації міжнац. та соц.-екон. ситуації в ЗУНР.

Літ.: *Павлишин О.* Польське населення Східної Галичини під владою Західно-Української Народної Республіки // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2005. Вип. 39–40. С. 203–252; *Т. К.* [Коструба Теофіль]. 3 листопадових днів в Чорткові // ЛЧК. 1935. Ч. 1. С. 14–17.

Олег Павлишин

МІСЬКІ СУБКУЛЬТУРИ ПЕРІОДУ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Батяри (Б.) – галиц. урбаністична гедоністично-люмпенська субк-ра 19 – серед. 20 ст. Розквіт субк-ри Б. припав на 1-шу третину 20 ст. Б. пов'язували і пов'язують у масовій сусп. свідомості з м. Львів. Там, вочевидь, прижилася назва Б., яка походить від угор. *betuár* (множина – *betuárok*; негідник, розбишака, опришок) і замінила ін. – антики, босани, андруси (яндруси) щодо напівкримінальних маргінальних елементів, котрі творили свої таємні братства зі стилем поведінки, арго й обрядовістю. Деякі риси, зокр. арго, Б. успадкували від мандрівних співців-жебраків – т. зв. дідів (кобзарів і лірників) Галиц. Поділля (гол. центр – м. Бучач (нині Терноп. обл.)).

На поч. 20 ст. субк-ра Б. набула значної популярності в гумористичній пресі та в театрах-кабаре (вар'єте, ревіях) Галичини, переважно польськокомовних. Образ Б. (під цією назвою) вперше почав потрапляти в худож. л-ру. Б. не мали нац. забарвлення, були інтернац. люмпенським середовищем, налаштованим антивладно й анархічно. Послугувалися арго, на основі укр., польс. мов та ідишу з вкрапленнями слів з ін. мов (ромська, угор.). Мали свій стиль одягу, кодекс поведінки, який визначався зневагою до заг.-прийнятих норм (наприклад, до постійної легальної праці), схильністю до розгульності, жартів, розіграшів щодо ін. груп нас., та ін. атрибути впізнаваного стилю.

Субк-ра Б. на поч. 20 ст., особливо в міжвоєн. час, поширилася в низці міст австр. (потім підпольс.) Галичини: Станиславів (нині Івано-Франківськ), Перемішль (нині Польща), Коломия (нині Івано-Франк. обл.), Борислав, Дрогобич (обидва нині Львів. обл.), Тернопіль, Бережани (нині Терноп. обл.) та ін. В окремих із них назву Б. замінили більш популярні місц. назви: махабунди в Тернополі, йванки в Коломії. Крім того, синонімічно до Б. вживали назви гойраки й вар'яти (вар'яти).

Перші спроби залучення Б. до організованого укр. руху, зокр. стрілец,

відбувалися напередодні ПСВ: організатор т-ва "Січові стрільці II" Р. Дашкевич домігся вступу до цього т-ва і Львів. Б., які навіть не знали укр. мови. Деякі з них потім проявили себе як герої в боях, як, для прикладу, стрілець "Цястечко", котрий загинув як герой на г. Лисоня 1916.

Переламним моментом для націоналізації Б. і їх розділення на польс. та укр. течії (при подальшому існуванні й інтернац.) стали бої за Львів (11.1918) і події польс.-укр. війни 1918–19.

Єдина польс. військ. частина, у якій служили окремі Б. в боях за Львів у 11.1918, – це т. зв. старковці, або відділ пор. В. Старка, який спеціалізувався на диверсіях. Натомість, існує не менше згадок про участь Б. у бойових діях з укр. сторони. Так, згідно з мемуарами неповнолітнього учасника Листопадового чину у Львові В. Горбая, молоді робітники, ремісники й Б., разом з укр. пластунами, були провідниками для укр. частин по Львову, переносили харчі й амуніцію в дільниці міста, які вже були зайняті поляками. Ю. Тис (Крохмалюк) вважав, що з часу боїв за Львів батярство чітко поділилося на укр. та польс. гілки.

Ймовірно, більшість Б. зайняли в подіях польс.-укр. війни 1918–19 нейтральну позицію, намагаючись при тому нажитися в умовах заг. безладдя, зокр. займалися грабунками, мародерством, спекуляціями.

Після визвол. змагань пластунська молодь м. Стрий (нині Львів. обл.), під впливом подій польс.-укр. війни 1918–19, утворила в різних дільницях міста ватаги, в т. ч. укр. Б., які мали завдання бити Б. польс.

На поч. 1930-х, услід за міфом про "польських орлят", почав витворюватися міф про Б., які здобули Львів для поляків у б-бі проти українців. Такий образ присутній у прозі М. Безлуди (Ф. Ноймаєра). Загалом же, на відміну від міфу про "польських орлят", міф про "польських" Б. у боях за Львів не прижився. Пізніше його пробували реанімувати в еміграц. польс. пресі й сучасному польс. сусп.-політ. дискурсі. У міжвоєн. час більше поширився

аполітичний гумористичний образ Б. у поп-культурі: пресі, радіо й кінематографі (гумористичний дует Щепцьо і Тонько).

Зі збільшенням натиску шовіністичної політики Польс. республіки проти українців наприкінці 1920-х та особливо в 1930-х, радикалізацією дій УВО та ОУН відбувалися й спроби залучення Б. до укр. революц. націоналістичного руху. Емоційним подразником/стимулом у цьому було протиставлення польс. міфів про Б. у подіях 11.1918. Відомі бойовики УВО і ОУН Л. Ясинський, В. Байтала та ін. походили з батяр. середовища. Батяр. стиль з метою конспірації використовував тодішній організатор Юнацтва ОУН М. Лебедь. Батяр став і героєм укр. л-ри (Б. Нержанківський, І. Керницький) й театру. На цій основі сформувалося покоління учасників б-би за укр. державність під час ДСВ, зокр. добровольці д-зії "Галичина" (Є. Загачевський). Сьогодні співіснують укр. та польс. варіанти міфу про Б., так чи інакше пов'язані з подіями ЗУНР і польс.-укр. війни 1918–19.

Махабунди (М.) – локальний різновид субк-ри Б., поширений у м. Тернопіль і на просторі між м. Бережани, Збараж і Теребовля (усі нині Терноп. обл.). Нарівні з назвою М. вживали й більш звиклу – Б. У добу ЗУНР обидві назви співіснували; можливо, навіть переважала назва Б., натомість у повен. час домінувало вже найменування М. Зростанню прошарку маргіналізованої молоді в Тернополі сприяло тривале перебування міста під рос. окупацією (1914–17) та злигодні часів ПСВ.

Під час ЗУНР і ЗОУНР збереглося небагато відомостей про поведінку М. Окремі М., як і загалом Б., взяли участь у Листопадовому чині 1918 й воювали в лавах УГА. Однак переважно це була маргінальна антисоц. діяльність, у т. ч. сутенерство, спекуляції, мародерство й навіть грабунки.

Під час визвол. змагань, коли в місті дислокувалися різні військ. частини, багато М. користалися невизначеною ситуацією, вдавалися до грабунку поїздів, у т. ч. військових. Випадок невдалої спроби таких дій описав у авто-

біографічному оповіданні Б. Антоненко-Давидович, який 1919 був рядовим козаком Залізн. куреня ДА УНР.

Літ.: Антоненко-Давидович Б. Махабунди: до питання тернопільського різновиду субкультури "батярів" на тлі альтернативних життєвих стилів (до середини ХХ ст.) // Тернопіль і Тернопільщина в особах, подіях, документах: Збірник наукових статей. Тернопіль, 2017. С. 14–37; Голик Р. Між різними етнічними світами?: Міський фольклор Львова, арго та міф батяра у 20–30-х рр. ХХ ст. // Народознавчі зошити. 2015. № 4 (124). С. 767–776; Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України. К., 1993; Керницький І. Герой передмістя. НьюЙорк, 1958; Окаринський В. Яндрус, антек, махабунда та інші. Українська і локальні рецепції субкультури "батярів" на тлі конструювання модерного міту батярів і старої маргінальності (друга половина ХІХ ст. – 1939 р.) // Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Вип. 18. Тернопіль, 2016. С. 215–237; Тус Ю. Симфонія землі. Буенос Айрес, 1951; Jakubowska U. Mit lwowskiego batiara. Warszawa, 1998.

Володимир Окаринський

МІХЕНКО

Леонід-Осип Андрійович

(30.06.1898–27.02.1938) – аптекар, старшина ЛВ УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. 1909–14, 1916–17 навч. в укр. г-зії в рідному місті, одночасно 1915–17 був актором театру "Тернопільські театральні вечори".

У 08.1917 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив підстаршинську тех. шк. Від 20.11.1918 – в УГА, у 12.1918 перейшов у її ЛВ, був льотчиком-дозорцем і фотографом; 1.08.1919 іменованний четарем. Навесні 1920 служив у 1-му Галиц. авіац. загоні ЧА. 27.04.1920 у м. Козятин (нині Вінниц. обл.) потрапив у польс. полон. Від 11.1920 був льотчиком-дозорцем сформованої в м. Варшава 1-ї Запоріж. авіац. ескадрильї Повітряного флоту УНР, здійснював бойові вильоти проти більшовиць. військ.

На поч. 1921 повернувся до Тернополя. Згодом у м. Відень і Прага студіював медицину.

1925 нелегально прибув до УСРР. У м. Київ завербований розвідувальною управлінням Укр. військ. округу; повернувся до Галичини, де виконував відп. завдання, підпільно проводив прокомуніст. діяльність.

Заарештований 1926 за підозрою в здійсненні теракту й засуджений окремим судом у Тернополі до страти. Верховний Суд Польщі скасував вирок; М. був звільнений з-під варті, після чого перебрався до СРСР. Проживав у м. Київ, завідував аптекою, згодом очолював сектор постачання Київ. філії Всеукр. аптечного управління.

Заарештований чекістами 4.02.1933. На підставі сфабрикованого звинувачення як "член контрреволюційної УВО", згідно з постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 1.10.1933, ув'язнений на 10 р. Загинув у ВТТ в Архангельській обл. (нині РФ) за невідомих обставин.

Лит.: Гасай Є. Повернуті імена. Тернопіль, 2002. С. 67–71; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 5. Тернопіль, 2918. С. 95; *Тинченко Я.* Герої українського неба: пілоти визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010. С. 136–137.

Петро Гуцал

МІХНОВСЬКИЙ Микола Іванович

(31.03.1873–03.05.1924) – правник, журналіст, громад.-політ. діяч, один з ідеологів укр. самостійництва. Н. в с. Турівка (нині Згурів. р-ну Київ. обл.) в сім'ї священика. Здобув освіту на юрид. ф-ті Київ. ун-ту (1890–95). З 1891 – провідник та ідеолог таємного студент. братства тарасівців, автор його програми "Кредо молодого українця". 1893 орг-цію розгромлено, більшість її учасників заарештовано. Чл. т-ва "Молода Україна", за дорученням якого виїздив до м. Львів для налагодження зв'язків з галиц. політ. колами та закупівлі укр. л-ри. Займався адвокат. практикою: спочатку в м. Київ, з 1899 – у м. Харків. На пропозицію кер-ва РУП розробив програму партії під назвою "Самостій-

на Україна" (1900), яка спричинила жваві політ. дискусії на Наддніпрянщині та в Галичині. У Львів. час. "Молода Україна" опубліковано відкритий лист М. до рос. міністра внутр. справ Д. Сипягіна з приводу заборони напису укр. мовою на пам'ятнику І. Котляревському в м. Полтава. Наприкінці 1901 – на поч. 1902 створив УНП, що проголосила своєю метою б-бу за незалежність України. 1902–04 написав статті й відозви: "Робітницька справа у програмі УНП", "Справа української інтелігенції в програмі УНП", "Десять заповідей УНП", де розробив гол. засади укр. самостійників. 1903 за сприяння М. при УНП створено напіввійськ. орг-цію, яка здійснила низку політ. терористичних акцій у м. Харків (1904), Київ (1909) та ін. Ідеологію укр. націоналізму популяризував у час. "Самостійна Україна" (1905), "Хлібороб" (1905), "Запоріжжя" (1906), "Слобожанщина" (1906), "Сніп" (1912–13), які заснував разом з братами Шеметами та ін.

1914 мобілізований до рос. армії. Служив у званні поручика у Київ. воєн.-окружному суді. З ініціативи М. у Києві в 03.1917 організовано 3-тє військ. віче, 16.03.1917 – Укр. військ. клубім. гетьмана П. Полуботка. Чл. УГВК й Укр. військ. орг. к-ту, який розпочав ств. 1-го Укр. полку ім. Б. Хмельницького. На Всеукр. нац. конгресі обраний чл. УЦР від Укр. військ. клубу ім. гетьмана П. Полуботка. Один із засн. Укр. демократ. хліборобської партії (УДХП; 29.06.1917). За деякими відомостями, М. був одним з кер. повстання полуботківців (4–6.07.1917), після поразки якого на вимогу лідерів УЦР відправлений на Рум. фронт. Восени 1917 обраний лубен. мировим суддею. Попри опозицію УДХП гетьман. владі, був категорично проти антигетьман. повстання. Розстріл П. Болбочана, на захист якого М. виступив перед С. Петлюрою, остаточно підірвав його віру в Директорію УНР. За деякими свідченнями, був автором відозв М. Григор'єва до нас.

На поч. 1920 виїхав до м. Новоросійськ (нині РФ), звідки марно намагався емігрувати за кордон. Згодом переїхав на Кубань, працював нар. учителем,

**МІХНОВСЬКИЙ
Микола Іванович**

МИШКОВСЬКИЙ
(МИШКІВСЬКИЙ,
МЕШКОВСЬКИЙ)
Євген Васильович

у кооп. установах. 1924 повернувся до Києва, де був заарештований співробітниками ДПУ УСРР. Після звільнення зробив ще одну спробу емігрувати.

Намагаючись уникнути рад. політ. провокацій, наклеп на себе руки. Похований на Байковому кладовищі м. Київ.

Лит.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. К., 1998. С. 131–133; *Турченко Ф.* Микола Міхновський: Життя і слово. К., 2006; *Шемет С.* Микола Міхновський (посмертна згадка) // Хліборобська Україна. Кн. 5. Відень, 1925. С. 3–30.

Тетяна Осташко

**МИШКОВСЬКИЙ
(МИШКІВСЬКИЙ, МЕШКОВСЬКИЙ)
Євген Васильович**

(09.02.1882–09.07.1920)–полковник, військ. діяч. Н. на Полтавщині в шляхетській сім'ї. Випускник Переяслав. церк. шк., Полтав. духовної семінарії, Чугуїв. піх. юнкер. уч-ща (1905), акад- Генштабу (1912). Офіцер 198-го резервного полку ім. Олександра Невського в м. Санкт-Петербург, 197-го піх. Лісного полку, команд. роти Лісного полку у фортеці Свеаборг (нині в складі м. Гельсінкі, Фінляндія), мобілізаційного відділу Петербурзьк. військ. округу.

У роки РСВ – на Пд.-Зх. фронті нач. штабу 12-ї Сибірської стрілец. д-зії, штаб-офіцер для особливих доручень штабу 32-го армій. корпусу, нач. служби зв'язку 2-ї армії в м. Ченстохова (Польща), нач. штабу 105-ї піх. д-зії в м. Одеса, Туркестан. д-зії в м. Луцьк.

В укр. армії з 1918, представник Армії УНР при штабі нім. піх. корпусу. За УД – чл. укр. делегації на переговорах з більшовиц. Росією щодо демаркації укр.-рос. кордону, нач. оперативного відділу Генштабу. З 12.1918 – нач. штабу УГА (НКГА).

У ході польсь.-укр. війни керував реорг-цією армії, формуванням корпусів і бригад. З 03.1919 – нач. штабу Сх. фронту Волин. групи ДА УНР. 1920 – 1-й генерал-квартирмейстер. У бою під м. Чорний Острів (нині смт Хмельн. р-ну Хмельн. обл.) 6.07.1920 поранений.

П. і похований у м. Тернопіль. Іменований посмертно (1921) генерал-хорунжим Армії УНР.

Лит.: Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адміралаи. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. Кн. 1. К., 2007.

Микола Литвин

**МОБІЛІЗАЦІЇ ДО УКРАЇНСЬКОЇ
ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ.** 2.11.1918 УНРада

розпорядилася закликати готових до військ. служби 17-річних і старших чоловіків, які проживали в найближчих до м. Львів місцевостях, вступати до укр. війська. Однак до військ. підрозділів прибуло незначне поповнення, бо молода укр. влада з об'єктивних причин не була готовою забезпечити новобранців усім потрібним. Вона розпочала орг-цію своїх ЗС. 5.11.1918 до укр. народу звернулися з 3 відозвами: "Український народо!", "Українські вояки!" та "Під зброю!". В останній наголошувалося на потребі створення власної армії, чоловіків віком 19–30 р. закликали вступати до укр. збройного формування для оборони краю, віком 31–36 р. – іти на повітову службу. Однак далі Львова ці відозви не поширилися.

Від 7.11.1918 дещо поживавився процес творення укр. галиц. війська. Гарнізони новобранців у кожному повіті нараховували по 200 і більше чол. 8.11.1918 військ. комісаріат ЗУНР видав "Поклик" до всіх повітов. управ, яким оголосив мобілізацію чоловіків віком 18–21 р. з метою комплектування запасних військ. сотень. Утім мобілізація проводилася стихійно, без відповідно створеного апарату і єдиного плану.

Доки формувався мобілізаційний департамент і вироблялися перші заводничі документи, Нач. команда укр. військ, зважаючи на підготовку польсь. наступу на м. Перемишль (нині Польща) і Львів, запланувала на 10.11.1918 проведення експрес-мобілізації. У виданому розпорядженні зазначалося, що до війська мають з'явитися 18–36-річні

чоловіки. Це була перша така акція, хоча розраховувати на її успіх було складно: по-перше, на тер., контрольованій польс. загонами, вона була неможливою в принципі; по-друге, не в усіх місцевостях Сх. Галичини діяла громад. міліція, яка могла взяти на себе роль мобілізаційного апарату; по-третє, критично не вистачало військ. одягу, озброєння, нарешті, приміщень під казарми для новобранців.

Нова спроба організувати військ. буд-во припала на 13.11.1918, коли ДСВС розпорядився провести часткову мобілізацію 18–35-річних громадян ЗУНР укр. національності в тих повітах, де під час ПСВ австр. влада не закликала нас. до війська. Вікові обмеження пояснювали браком озброєння і військ. спорядження. Всі раніше видані укр. військ. владою розпорядження і накази щодо різних мобілізаційних заходів втрачали свою силу.

Зазвичай мобілізацію проводили впродовж місяця, залежно від кількості нас., яке мали намір закликати до війська. Причому всі, хто підлягали цьому заходу, повинні були прибути у відповідному обмундируванні. Кожному населеному пункту призначали конкретну дату для мед. огляду чоловіків. Не здатних до військ. служби повертали додому. Тих, у кого не було зброї, залишали працювати при ОВК і зараховували до робітн. відділів.

Усвідомивши свої прорахунки в справі формування війська, ДСВС уже 15.11.1918 закликав до мобілізації всіх 18–35-річних чоловіків-українців. 17-річних зобов'язали попередньо пройти комісію, щоб уже наступного року, коли вони досягнуть повноліття, вступали до війська. Осн. тягар у проведенні цієї роботи ліг на ОВК. У багатьох випадках вони спрацювали вдало. Призов проводили етапами. Українці тисячами йшли до збірних пунктів.

На той час мобілізаційні можливості виявилися обмеженими внаслідок перебування тисяч галичан у рос. полоні. На процесі військ. буд-ва негативно позначалася госп. руїна й демографічні втрати внаслідок битв ПСВ. Вразливим місцем молоді УГА був

Плакати із текстом рескрипту УНРади про часткову мобілізацію

слабкий вишкіл її особового складу. Не вистачало кадрових старшин для навч. новобранців.

Галиц. військо чисельно зростало завдяки організованим мобілізаційним заходам наприкінці 11.1918. З центру вишкolu новобранців у м. Стрий відправляли значні контингенти особового складу на Львів. і Перемишл. відтинки фронту. 1.12.1918 ДСВС зобов'язав комісарів повітів провести нові мобілізаційні заходи. На повітові призовні комісії з кожної сільс. громади закликали 17-річних чоловіків, а зі сх. повітів, де раніше не проводили мобілізацію, – 17–35-річних. Розширення масштабів воен. протистояння вимагало збільшення війська. У зв'язку з цим ДСВС розпорядився провести нову мобілізацію, на яку вплинув розпочатий 12.11.1918 процес реорг-ції ЗС. Загалом чисельність армії зросла до 11–12 тис. старшин і вояків, більшість із яких становили мобілізовані.

У 01.1919 військ.-стратегічна ситуація вимагала значного збільшення чисельності особового складу УГА та посилення боєздатності. 2.02.1919 ДСВС оголосив ще одну мобілізацію. До війська набирали 28–35-річних, які за австр. влади з різних причин були звільнені від військ. служби. Під призов потрапили й 17-річні старшокласники СШ. На виконання розпоряджен-

ня ОВК надавалося 10 днів. Здатних нести службу відразу направляли до кошів, де вони проходили професійний вишкіл, залежно від роду військ. Певну частину військовозобов'язаних від мобілізації звільняли ОВК. На підставі вмотивованих звернень повітов. комісаріатів вони відтермінували виконання військ. служби представникам тих професій, які були вкрай потрібні для д-ви і яких гостро не вистачало. У разі непорозумінь питання переадресовували до ДСВС.

Втмлнені подіями ПСВ, українці не завжди погоджувалися служити в укр. війську, ігноруючи візити до повітов. комісаріатів і зриваючи тим самим прогнози щодо поповнення особового складу ЗС. До правопорушників у таких випадках застосовували сільс. поліцію. Через невдачі на фронті в 03.1919 чисельність укр. війська зменшилася. Причинами були не лише бойові втрати, а й хвороби та дезертирство, спричинене постійним перебуванням на фронті, моральною депресією, браком достатньої кількості професійного старшин. складу, матеріальними проблемами, ворожою агітацією.

У 1-й пол. 04.1919, коли на фронті встановилися відносно затишшя через погані погодні умови, ОВК й повітові комісаріати знову активізували виконання поставленого завдання з виявлення і призову до найближчих військ. підрозділів чоловіків раніше встановлених вікових категорій. Піднесенню бойового духу й стимулюванню притоку свіжих сил до військ мав посприяти ухвалений 14.04.1919 закон про земельну реформу, за яким безземельним і малоземельним, насамперед воякам УГА та їхнім сім'ям, належало отримати понад 30 моргів ріллі після закінчення війни. Щоправда, текст закону опублікували лише в 05.1919.

У серед. 05.1919 по цілому фронту розпочався великий наступ більш чисельного польс. війська. УНРада оголосила заг. мобілізацію 37–49-річних чоловіків: їх зобов'язали з'явитися до повітов. комісаріатів обмундированими та зі зброєю. 22.05.1919 ДСВС розпорядився закликати до війська всіх

українців для захисту республіки. Цей захід розпочався вдало, утім позитивних результатів не мав через стрімкий польс. наступ.

У ході Чортків. офензиви активно працювали повітові мобілізаційні комісії. Досвідчених вояків з числа добровольців і рекрутів переважно направляли до фронтових підрозділів; необстріляних і частину тих, які колись служили в австр. війську й не були в бойовому складі, – на вишкіл.

Через великий вплив молоді, 36–40-річним надали тимчасові відпустки для вирішення домашніх справ. У ході цієї кампанії ОВК зуміли мобілізувати до УГА бл. 90 тис. осіб – значно більше, ніж можливо було забезпечити одягом, взуттям, зброєю та амуніцією. Завдяки цьому розпочалося формування 2 додаткових корпусів. Більшу частину мобілізованих хлопців відправили додому – залишилося воювати тільки 15 тис.

Поразки ЗС ЗУНР призвели до їх переміщення на Наддніпрянщину в 07.1919. На тер. Сх. Галичини нові укр. мобілізації проводити було неможливо через польс. окупацію краю.

Літ.: Великий В. Джерела до вивчення державного будівництва ЗУНР. Івано-Франківськ, 2003; Волицький В. На Львів і Київ. Воєнні спогади 1918–1920. Торонто, 1963; Гіряк Н. 48 днів на чолі Тернопільської військової округи // Історичний Календар-Альманах Червоної Калини. Львів, 1938; Дедик О. Г. Чортківська офензива. Ч. 1. Львів, 2013; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; Карпинець І. Галичина: військова історія 1914–1921 років. Львів, 2005; Його ж. Історія 8-ої Галицької бригади // ЛЧК. 1932. Ч. 10; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Нью-Йорк, 1960; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Лякович Р. Мобілізації чоловічого населення ЗУНР до Української Галицької Армії у першій половині 1919 року: організація, проблеми і результати // Наукові праці Кам'янець-Подільського Національного уні-

верситету імені Івана Огієнка: Історичні науки. Т. 28. Кам'янець-Подільський, 2018; *Рожченко Б.* Сумної пам'яті днів в Перемишлі // Український Скиталець. Ліберець, 1920. Ч. 1; *Ткачук П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921. Львів, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960; *Цегельський Р.* "Запасна сотня ім[ені] кн. Василька в Теробовлі" – при повітовій військовій команді в Теробовлі // Українська Галицька Армія: Збірник спогадів. Львів, 2002.

Роман Ляскович

МОГИЛЬНИЦЬКИЙ Володимир

(07.08.1879 – д. і м. с. н.) – поручник УГА. Н. в м. Заболотів (нині смт Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). 1891–93 навч. у г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Військ. службу розпочав однорічним добровольцем, унтер-офіцером. 1.01.1905 іменованій кадетом, служив у резерві 41-го Чернів. полку піхоти крайової оборони.

Під час ПСВ іменованій лейтенантом, призначений команд. шк. однорічних підстаршин 24-го полку піхоти, згодом нач. укр. відділу воєн. цензури при Воєн. мін-ві в м. Відень. З поч. 11.1918 – повітов. комісар у м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Надалі служив в УГА, був поручником інтендатури 7-ї Львів. бригади. На Наддніпрянщині з 08.1919 очолював закупівельний відділ

інтендатури НКГА в м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.), який фактично виконував функції експозитури НКГА для проведення закупок у Румунії; підпорядковувався Команді етапу армії, відповідав за постачання зброї, боеприпасів і ліків, які вдавалося закупувати в Румунії і переправляти через кордон по р. Дністер до Могилева-Подільського. Виконуючи розпорядження Антанти, Румунія з кін. 09.1919 припинила офіц. торгівлю з Україною, навіть ліки доводилося купувати нелегально за завищеними цінами (або вимінювати за цукор). Останнім значним здобутком моголівської експозитури НКГА став закуплений укр. місією у Швейцарії санітарний поїзд, який румуни з великими перешкодами все ж пропустили до Могилева-Подільського.

У міжвоєн. період проживав у м. Щирець. 1943 зголосився до д-зії "Галичина". Після 1945 – у США. Нагороди М. зберігаються в Музеї-архіві Свято-Андріївської церкви укр. меморіального цвинтаря м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Літ.: Аліськевич М. Вишкіл Команди Етапу У. Г. А. на Україні // ЛЧК. 1932. Ч. 3. С. 13–17; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 331; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 32, 222, 370; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974. С. 192; *Sprawozdanie dyrekcji s. k. wyższego Gimnazjum w Kołomyi za rok szkolny 1893.* Kołomya, 1893. S. 98.

Володимир Старик

МОДЕЛОН

Луї П'єр Марі Антуан

(Modelon Louis Pierre Marie Antoine; 02.06.1863–20.03.1951) – франц. військ. діяч, генерал. Н. у муніципалітеті Сорез (Франція). 1884–86 навч. в Особливій військ. шк. Сен-Сір (м. Париж).

Брав участь у ПСВ. З 24.11.1914 – підполковник. Кер. 61-ї піх. д-зії франц. армії (19.03.1917–15.07.1918). Генерал бригади (18.04.1918). Команд. 65-ї піх. д-зії резерву, перетвореної 4.08.1918 в 2-гу Марокканську піх. д-зію. 3.04.1919 – команд. 2-ї польс. стрілец. д-зії в армії

Галлера зі штабом у м. Белз (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). У підпорядкуванні М. перебували 3 полки стрільців (66 старшин; 2,4 тис. вояків; 36 гармат), батальйон саперів, дивізіон кавалерії. Брав участь у бойових діях проти УГА на тер. ЗОУНР. 14.05.1919 на чолі д-зії наступав з м. Белз і с. Долгобичів (нині Польща) на м. Кристинопіль (нині Червоноград) та с. Хоробрів (нині Сокал. р-ну, обидва Львів. обл.). 1920 – заст. команд. франц. 35-ї піх. д-зії. 1921 отримав військ. нагороду Польщі – Хрест Хоробрих. 29.12.1923 – генерал відділу.

П. у м. Ніцца (Франція).

Лит.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 320; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 148; Orłowski M. Generał Józef Haller 1873–1960. Kraków, 2007. S. 247–248.

Богдан Паска

МОДЛІН

(Табір інтернованих; Modlin).

Існував 1919–20 у м. Модлін (Польща). Розпорядок табору ухвалено 12.02.1919. Був розміщений в одному з корпусів однойменної фортеці (форт № 1, розташований за 5 км від центру фортеці). Згодом склався з 2 ч.: 1) для цивільних інтернованих, розміщених у форті; 2) для військовополонених, зосереджених у казармах. Нема точних відомостей про те, коли до М. прибули перші галичани-українці, але у 04.1919 вони вже були серед інтернованих. Наприкінці 06.1919, за наказом Мін-ва військ. справ, до М. було відправлено 250 ув'язнених. Їх планували залучати до примусових робіт.

Згідно з інструкцією від 11.07.1919, у М. мали утримувати укр. інтелігенцію. 26.07.1919 табір отримав офіційну назву – Табір інтернованих номер III. Відповідно до розпоряджень від 08.1919, тут мало перебувати одночасно до 1000 осіб, але загалом чисельність інтернованих у М. ніколи не досягала такої кількості. 7.10.1919 тут було інтерновано 68, у 11.1919 – 70 цивільних осіб, а також 700 стрільців УГА.

Влітку 1919 табором командував майор Ламбах, у 10.1919 – підпор. Жар-

децький. Залога табору складалася з 3 офіцерів і 42 солдатів.

Умови перебування були кращими, порівняно з ін. польс. таборами. Інтернованих розмістили в камери, вкопані в землю, а військовополонених з УГА зосредили в одній з казарм. 7.10.1919 в М. побував інспектор таборів підполк. Г. Марський, який підтвердив його хороший стан. Наголошувалося, що інтерновані мешкали в ретельно відновлених казармах (відремонтовано водопровід, електричне освітлення). Вони спали на ліжках або на нарах, мали також солом'яні матраци й ковдри, могли вмиватися у душових, яких було достатньо для потреб такого невеликого табору. Інспектор у звіті зазначав, що було б доцільно влаштувати тут їдальню, тому що інтерновані купували хліб та ін. продукти від перекупників за завищеними цінами (невідомо, чи це було виконано).

Санітарний стан табору був задовільним: нач. санітарного управління ЗС ген. З. Гординський фіксував тут лише окремі випадки інфекц. захворювань. Кількість людей, які хворіли і які загинули в таборі, не зафіксована в жодних джерелах.

Табірний режим, на думку свідків, був жорстким, військовим, але ставлення і команди, і місц. нас. було сприятливим для інтернованих. Для прикладу, перед тим, як організували каплицю в таборі, інтерновані ходили до римо-католическої церкви в м. Закрочим, де перед польс. месою відбувалася греко-католическа служба. У 11.1919 священника С. Дубрака, який був серед інтернованих у М., призначили капеланом для 700 ув'язнених вояків УГА. Він отримав певні полегшення: окрему камеру для себе з пічкою, а також прислужника. Крім того, капелан мав вільний доступ до міста й навіть двічі їздив до Варшави. С. Дубрак також проводив служби в гарнізонній церкві в тій же фортеці М.

У 10.1919 в М. працювали робітні підрозділи полонених № 12 і 13. Чистоту підтримували на достатньому рівні. Військовополонені спали на солом'яних матрацах, але в них не було ковдр. Відзначалося, що не було ніко-

го, хто б мав весь одяг. Особливо не вистачало взуття. На складі було 400 пар паперового взуття, але їх не видавали в'язням.

У М. в 06–07.1919 перебував о. К. Богачевський, тодішній парафіяльний священник Перемишл. собору, якого згодом перевезли до табору в Домб'є.

У таборі було навіть обмежене культ. життя: під час греко-католическої служби відбулася постановка вертепу, яка виявилася настільки успішною, що команд. фортеці попросив повторити виставу для солдатів польс. армії.

Дж.: Centralne Archiwum Wojskowe imienia mjr. Bolesława Waligóry. I.301.10.333; I.301.10.357; I.300.1.1387.

Літ.: Дубрак С. Модлін (уринок зі споминів) // *Лебедович І. Полеві духовники УГА: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії)*. Вінніпег, 1963. С. 257–259; *Dziennik Rozkazów Wojskowych*. R. 2. Nr 17. Warszawa. 1919. 12 lutego; *Karpus Z. Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy na terenie Polski w latach 1918–1924*. Toruń, 1997; *Kolańczyk A. "Umarli, aby zmartwychwstała Ukraina"*. Uczestnicy ukraińskich walk niepodległościowych w latach 1917–1921 – miejsca pamięci w Polsce. Przemysł, 2015.

Віктор Венглевич

МОДРИЦЬКИЙ Северин

(30.12.1889–04.1920) – поручник УГА, інж. Н. в м. Дрогобич (нині Львів. обл.). Випускник г-зії в рідному місті, юрид. ф-ту Львів. ун-ту.

У роки РСВ в складі австр. армії брав участь у боях на Сх. фронті, на р. Стохід (Волинь), потім в Албанії. У 11.1918 вступив до УГА. Ад'ютант 13-го піх. полку під командуванням от. Р. Волощука 7-ї Львів. бригади. В "чотирикутнику смерті" тричі перехворів на тиф. Учасник польс.-рад. війни в складі ЧУГА.

Наприкінці 04.1920 при спробі прорватися з польс. оточення в с. Махнівка (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.) загинув у бою на ст. Голендри (нині смт Калинів. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: *Мигович П. При VII-й Бригаді УГА // ЛЧК. 1937. Ч. 5. С. 8*; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 667.

Ольга Малюта

МОЙСЕЙОВИЧ

Костянтин Атанасійович

(05.09.1887 – д. і м. с. н.) – ветеринарний лікар, старшина УГА. Брат пор. Т.-О. Мойсейовича. Н. у с. Пнів (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. З поч. 1890-х проживав у с. Ланчин (нині Надвірнян. р-ну), де його батько обіймав парафію. Навч. в реальній шк. м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Випускник ветеринарної академії м. Львів. Працював за фахом у м. Товмач (нині Тлумач Івано-Франк. обл.).

Під час РСВ служив в австро-угор. армії на фронті; іменованій надпоручником. В УГА – від 11.1918, старшина Терноп. ОВК. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-ветеринара. У складі армії перейшов за р. Збруч. На поч. 1920 призначений команд. ветеринар. служби УГА. Потім служив у ЧУГА.

Заарештований чекістами у 04.1920; після звільнення в складі ЧА прибув у 07.1920 до м. Тернопіль.

Подальша доля невідома.

Петро Гуцал

МОЙСЕЙОВИЧ

Теofil-Омелян Атанасійович

(28.04.1890–27.11.1919) – старшина УГА. Брат сот. К. Мойсейовича. Н. у с. Пнів (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Ланчин (нині Надвірнян. р-ну), де його батько обі-

Група УСС.
Зліва направо:
вістун Омелян
ЛЕВИЦЬКИЙ,
підхор. Осип ТЕЛІЩАК
і підхор.
Теоділь МОЙСЕЙОВИЧ

ймав парафію. Навч. в г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ); іспит зрілості склав як приватист 1913 у філії АГ м. Львів. Студіював право у Львів. ун-ті.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС. На 1.06.1916 – підхорунжий 6-ї сотні УСС; як фотограф належав до Артистичної горстки. Займаючись фотосправою, зробив велику кількість світлин з часів 6-би УСС та УГА; майже вся колекція фотонегативів, зроблених в УГА, втрачена у кін. 04.1920. Брав участь у боях на г. Маківка, біля м. Болехів і Галич, у 07.1917 – біля с. Конохи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). За мужність 2.11.1917 нагороджений Хрестом військ. заслуг.

В УГА – від 11.1918, служив у 1-му полку 1-ї бригади УСС. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Протягом 06–07.1919 був комендантом м. Чортків (нині Терноп. обл.). У складі УГА відійшов на Наддніпрянщину; на Поділлі командував 13-ю етапною сотнею. Надалі референт справ місц. і театральних Пресової квартири УГА.

П. від тифу в польовому госпіталі м. Вінниця.

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 172; Жалібна книга. Вип. 1. Жовква, 1922. С. 29; Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців. Тернопіль, 2005. С. 466; Поручник Теоділь Мойсейович // Український Прапор. 1920. 23 січ. С. 4; Сіреджук П. Галиць-

ка Гуцульщина у Великій війні. Косів, 2016. С. 395–396; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 140.

Петро Гуцал, Петро Сіреджук

“МОЛОДА ГАЛИЧИНА” – укр. сусп.-політ. т-во, засноване навесні–влітку 1921 у м. Відень. До його складу належали вихідці з Галичини, колиш. старшини й вояки Корпусу січових стрільців, які діяли на Наддніпрянщині, політ. діячі урядів УНР і ЗУНР, студенти. Активними учасниками гуртка були Д. Левицький (голова), Є. Коновалець, А. Мельник, М. Рудницька, І. Кедрин, Р. Дашкевич, П. Лисяк та ін. Був носієм ідеології всеукр. соборництва. Перебуваючи на нац.-демократ. позиціях, чл. “М.Г.” відстоювали соборницьку концепцію відродження Укр. д-ви, відкидали будь-який крайовий партикуляризм, у т. ч. й галиц. Засуджували політику закорд. уряду Є. Петрушевича, оцінювали її як безперспективну й шкідливу для 6-би за УССД. Вважали, що “не може існувати будь-коли галицької проблеми, а існувала й єдиною може існувати проблема українська, тому відривати проблему Галичини від загальної української проблеми ніби тому, що Українська Народня Республіка відмовилася від Галичини у Варшавському договорі, було засудженням згори справи Галичини на прогру”. Виступали проти концепції держ. самостійності Галичини й надмірного оптимізму уряду ЗУНР стосовно допомоги країн Антанти у вирішенні галиц. проблеми; засуджували політ. полонофільство уряду УНР та русофільські тенденції в діяльності кер-ва ЗУНР.

Прихильники соборницької концепції виступили за створення єдиного всеукр. держ.-політ. центру, який вів би 6-бу зі всіма окупантами укр. земель під гаслом соборної незалежної Укр. д-ви. Соборницька платформа передбачала непримиренну 6-бу з польс. окупац. режимом. УСРР сприймалася як форма рос. окупації України. Є. Коновалець намагався перетворити “М.Г.” на потужну громад.-політ. орг-цію, здатну діяти нарівні з провідними

укр. політ. партіями. Покладав надії стосовно поширення в її середовищі січово-стрілець. ідеї.

Створення “М.Г.” призвело до заострення відносин між урядом ЗУНР в екзилі й провідом УВО.

Лит.: Галайко Б. М. Військово-політичне становище на українських землях на початку 1920-х рр. та створення Української військової організації // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Держава та армія. 2013. № 752. С. 129–136; *Ковальчук М.* Біля витоків УВО: військово-політична діяльність Є. Коновальця у 1920–1921 рр. // Український визвольний рух. Львів, 2006. 36. 7. С. 5–78; *Кузутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 172–173, 210; *Плазова Т.* Діяльність української політичної еміграції в Австрії у 20-х рр. ХХ ст. // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Львів, 2008. Вип. 21. С. 29–32.

Микола Кузутяк, Богдан Паска

“МОЛОДА ГРОМАДА” В М. КОЛОМІЯ – укр. молодіжне культурологічне т-во 1-ї пол. 1919, учасники якого виступали з нац.-патріотичними рефератами (“Наша інтелігенція – а сучасний момент” О. Ясінського; “Національна та інтернаціональна ідея” та “Земельна реформа – і комуністичний устрій людства” Є. Глушкевича), організували мистецько-виховні заходи, розглядали на засіданнях актуальні культосвіт. питання краю. Очолював К. Заклинський. Стараннями т-ва 30.03.1919 у приміщенні Щадничої каси м. Коломия (нині

Івано-Франк. обл.) за участю військ. оркестру відбулося Шевченкове свято для козаків-стрільців, робітників і селян. Присутні переглянули фрагмент опери М. Бобикевича “Страстний четвер”, прослухали декламації О. Карашкевича й спів мішаного хору під орудою Г. Колцуняка.

Серед проблем і недоліків діяльності “М.г.” А. Дутчак убачав такі: невелика як для Коломиї кількість учасників т-ва (70 осіб); тісне приміщення будинку Нар. дому, де збиралися чл. “М.г.”; пасивність учениць жін. семінарії УПТ, які теж мали би брати участь в обговоренні складних культосвіт. питань краю.

У цей час також діяла “М.г.” в м. Станиславів.

Лит.: Дутчак А. Товариське життя в Коломиї // Покутський Вістник. 1919. 20 цвіт. Ч. 31–32. С. 4–5; 3 Т-ва “Молода Громада” // Покутський Вістник. 1919. 16 марта. Ч. 21. С. 2; *Королько А.* Мистецьке життя українців Коломиї періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. Івано-Франківськ, 2013. № 2 (18). С. 126–137; Культурно-просвітне життя Покуття. Шевченківське сьвято “Молодої Громади” // Новини. Інформаційний щоденник. 1919. 2 квіт. Ч. 18. С. 2; *Монолатій І.* Коломия в часи ЗУНР. Коломия, 2000.

Андрій Королько

“МОЛОДА ГРОМАДА” В М. ЛЬВІВ – т-во взаємодопомоги ветеранів укр. збройних формувань 1914–23. Засноване 1925 у м. Львів. Розташовувалася у 2 кімнатах “Народної гостиниці” (нині вул. Дорошенка, 20). Мала свої філіали в низці міст Галичини й Волині. При створенні т-ва його очільником став Ю. Шепарович, секретарем – М. Бонковський. У різний час керівниками були А. Мельник та А. Палій; найтриваліший період секретарем був Л. Маркушка.

Серед учасників т-ва було багато чл. і симпатиків УВО, ОУН. Т-во співпрацювало з різними укр. екон. орг-ціями – Центросоюзом, “Народною торгівлею”, “Сільським господарем”, РСУК, Маслосоюзом, страховим т-вом “Дністер”, рекламною агенцією Р. Шухевича “Фама”

Стаття у газеті “Покутський Вістник” про діяльність “Молодої громади” в м. Коломиї

Будівля
“Народної гостиниці”
(нині приміщення
Західної Регіональної
митниці). Фото 2015 р.

та ін. Зазначені т-ва підтримували “М.г.” фінансово й кадрами. 1935 “М.г.” налічувала 230 чл., які належали до різних політ. партій і громад. орг-цій, але всі були укр. комбатантами. Коло симпатиків “М.г.” було значно ширшим.

Через позицію польс. влади заходи т-ва мала спочатку доволі обмежений х-р. “М.г.” організовувала виступи з рефератами й дискусії на теми нац.-визвол. змагань, святкування пам’ятних дат з історії України, упорядкування та охорону укр. військ. поховань. Лише згодом діяльність т-ва вдалося суттєво розширити. При “М.г.” ств. різні відділи, зокр. Фонд ветеранів, який надавав матеріальну допомогу колиш. укр. воякам, дбав про призначення їм пенсій. Серед старшин, якими особливо переймалася “М.г.”, були М. Маринович, М. Тарнавський та ін. “М.г.” опікувалася вдовами та неповнолітніми дітьми загиблих укр. старшин і вояків, займалася пошуками роботи для укр. ветеранів, їх соц. захистом. З ініціативи “М.г.” ств. Т-во укр. інвалідів (згодом Укр. т-во допомоги інвалідам). Історико-музейна секція “М.г.” співпрацювала з НТШ й допомагала створити Музей військ.-істор. пам’яток (дир. І. Карпинець), а також із видавничим коо-

перативом “Червона Калина”, у якому працювала частина чл. “М.г.”.

Діяльність т-ва була припинена після вступу рад. військ до Галичини (09.1939).

Літ.: Байло А. Я. Співпраця генерала Мирона Тарнавського з ветеранськими організаціями УГА у 1921–1938 рр. // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2010. № 670: Держава та армія. С. 141–145; Загальні збори Товариства “Молода Громада” // Діло. 10 листоп. Ч. 301. С. 5; Палій А. Товариство “Молода Громада” у Львові (єдине об’єднання українських комбатантів після І-шої війни) // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1968. С. 185–188.

Микола Вітенко

“МОЛОДА ГРОМАДА” В М. СТАНИСЛАВІВ (11.1918–05.1919) – укр. культурологічне т-во, яке очолював Ю. Кам’янецький. Згідно зі статутом, було “осередком політ., наук. і товариського життя молодії укр. трудової інтелігенції”.

На 1-х заг. зборах “М.г.” 25.11.1918 зібралася молодь, учителі, укр. офіцери й представники укр. жіноцтва. У центрі дискусії згуртування молодих сил заради з’єднання всіх етногр. укр. тер. в одну незалежну самостійну д-ву та українізацію всіх сфер держ. життя. З поч. 1919 планувалося видання (раз на місяць) наук.-літ. часопису т-ва.

Чл. т-ва щонеділі організовували виступи в Нар. домі, які мали на меті поглибити свідомість громадськості краю шляхом заслуховування рефератів з міжнар., сусп.-політ. та соц. тематики (22.12.1918 В. Бригідер виступив з рефератом “Реформа середнього шкільництва”, 29.12.1918 С. Бужанко виголосив повідомлення “Земельне питання в історичному розвитку”, 19.01.1919 К. Кисілевський – про становище Закарп. України та ін.). При т-ві діяв гурток, чл. якого щонеділі організовували в селах Станиславів. пов. виступи про становлення укр. державності.

Т-во впорядкувало б-ку, яка складалася з 3 частин – бібліотечних фондів т-в “Просвіта”, “Українська молодіж”

Літературний вечір тов. “Молода Громада” в Станіславові.

Засідає Тов. “Молода Громада” устроїла в містечку, дня 22 грудня в залах “Народного Дому” літературний вечір.

Там, що його устроювали хотіли забути в се, щоб зібраним дати річ літературного “співалоу”. Оце вечір завчася стиком Волод. Самойлика. Не варті поєзати, Високолюбів з того, аманчю сей вечір має дати прувести, таке естетичне вдоволення, що його добувають ніколи.

На малу такою вдоволення ніколи не міє внести, бо сам вечір поєзати не ваджає слушності, програма була злічена прикраща та злічена згаданню і в трохи не відповідала ні тенденції тих, що його устроювали, ні оживанню тих, що зібрані на нього.

Отворено програму виконав пан (вигукоси проф. Рибчик) а задугою зове стиком Самойлика “Не варті поєзати”.

В тім же всіх точках відкрасни ваджаню були деякі дуба, а саме: відсутність естетичної інтерпретації, відсутності та відповідного темза.

Дуже невправний вибір аробик і Косевицький, конши на сей до днеска не зостає несприятний голос, таку річ як Франкоза імена “Майсей”. Щобя вигукоси сю шегу треба мати добрай голосовий матеріал і шшу краску голосу, як та, яку має доктор.

Трудно збагнути чи і К. має нуку тенденцію, відчитуючи в безаорудку подвійноку лєви, послу, бо слушачи не має спроможі дослухатися сей тенденції. Вже луже читав і К. новелю Богдана Денюого “Данюча”, до якої не треба бузи великоку голосовою технікою, бо сама форма новелі є невичайною гласка та легка до читання.

В остатку днюк точках програми відчитали пан. Штрувляк і Гадомський свої лєви. Тут ваджає згадати шше те, що читання було дуже мале, монотонне, здебарне, що не в селі було шше читачи таку слушачи на сам лєст читачи ерши.

Навівше сля би замачити, що дуже худі і нежале аробик невідповідний добр поєзачку таку програму. Не обидливо Па авторія слямо можмо задовити, що нешкісно було побіе творі таких великих авторів, як Франко, Денюга, Самойлика — ставити в селі владже ждло на рутинизмаку авторія, як і Гадомський і Штрувляк.

Або устроїла літературний вечір, на малу ваджанню гласка шше чіч чуючі література, або вечір авторія, де би владжено бузи читачи авторія та власні творі. Пр-

Стаття в часосісі “Нове життя” про діяльність “Молодої громади” в м. Станіславів

МОЛЄЩІЙ Іван-Денис

і студентської, яку впорядкував В. Янович. Відкрито читальні, в яких члени “М.г.” могли знайомитися з укр. галиц. й наддніпрян., а також польс., нім. й рос. часописами.

24.01.1919 створено угро-укр. секцію “М.г.” на чолі з К. Кисілевським, яка займалася просвітньою діяльністю закарп. українців.

Літ.: Королько А., Розумович І. Культурно-освітнє життя української громади м. Станіславова в період ЗУНР // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Вип. 676–677. Чернівці, 2013. С. 103–109; Літературний вечір тов. “Молода Громада” в Станіславові // Нове життя. 1919. 12 січ. Ч. 8. С. 3; Товариство “Молода Громада” // Станіславівський Голос. 1918. 6 груд. Ч. 10. С. 1–2.

Андрій Королько, Василь Марчук

“МОЛОДА УКРАЇНА” В М. ЛЬВІВ – укр. напівлегальна молодіжна орг-ція в Австро-Угор. імперії (здебільшого в Галичині й Буковині) 1899–1903. До “М.У.” належали студенти ун-тів Австро-Угор. імперії (Львів. ун-ту, Львів. вищої політех. шк., Чернів. й Віден. ун-тів та ін.), учні старших класів г-зій Галичини й Буковини. Друкований орган орг-ції – час. “Молода Україна” заснований 13.07.1899 у м. Львів на зборах, що відбулися після 1-го віча укр. студентства Австро-Угор. імперії, на яких ухвалено проект статуту орг-ції та

обрано гол. к-т у Львові, що ввійшов в історію під назвою “К-т десяти”. Його чл. (провідними діячами “М.У.” стали: Є. Косевич, В. Старосольський, В. Темницький, Л. Цегельський, А. Крушельницький, С. Горук, Т. Мелень, М. Галуцинський, О. Грабовський, М. Залітач. Програмними засадами “М.У.” були ідеї нац. незалежності, соборності України та соц. справедливості.

Чл. “М.У.” підтримували товариські зв’язки з укр. студентами з ун-тів Рос. імперії: м. Харків, Київ, Одеса, Санкт-Петербург та ін. “М.У.” співпрацювала з Лесею Українкою, діячами РУП – Д. Антоновичем, М. Русовим, В. Винниченком, М. Поршем та ін. 1900 “М.У.” опублікувала у Львові 1-ше вид. М. Міхновського “Самостійна Україна”. Більшість чл. “М.У.” стали провідними діячами Укр. революції 1914–23, чл. укр. політ. партій – УСДП, УНДО, УСРП, чільними політиками й громад. діячами 1-ї пол. 20 ст.

Літ.: Косевич Є., Старосольський В. Товариші і Товаришки! // Молода Україна. 1900. Ч. 1. С. 1–2.

Павло Артюшин, Ігор Соляр

МОЛЄЩІЙ Іван-Денис

(17.11.1892–20.05.1975) – педагог, старшина УГА. Н. в с. Довгомостиська (нині Мостис. р-ну Львів. обл.). 1910 закінчив студії в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

МОНДЖЕЙОВСЬКА
Софія Яремівна

Під час ПСВ воював як поручник австро-угор. армії на різних фронтах, був відзначений бойовими нагородами. В групі УСС архікн. Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного) брав участь у бойовій операції з визволення від більшовиків м. Херсон (15.04.1918). Служив в УГА з 11.1918; 1.01.1919 іменованій сотником. Командант коша в м. Самбір (нині Львів. обл.), 3-ї виправи на Закарпаття, групи "Лютовиська", організатор і 1-й командант групи "Нижнів", командант куреня в 14-й бригаді. Після від'їзду Є. Петрушевича до м. Відень (11.1919) – чл. колегії старшин УГА. Потрапив у польс. полон, перебував у таборі м. Тухоля; звільнений 11.01.1921.

Учитель СШ (1920–30-ті). Доц. Львів. ун-ту (1939–41).

Після 1944 проживав у Німеччинні; тоді ж змінив своє прізвище на Молящий. 1950 прибув до США. Проживав у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія). Чл. укр. т-в.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Тв.: *Молящий І.-Д.* Моя виправа на Закарпаття // ЛЧК. 1937. Ч. 4. С. 36.

Літ.: *Вішка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. 2015. № 4. С. 67; *Іван Молящий* (некролог) // Свобода. 1975. № 98. 22 трав. С. 3; *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921. Львів, 2005. С. 299, 346, 366; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 660.

Ольга Малюта

МОНДЖЕЙОВСЬКА Софія Яремівна

(11.02.1894–08.05.1975) – медсестра в УСС та УГА, зв'язкова й медик УПА. Н. у с. Кізлів (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). Закінчила курси медсестер у м. Львів, працювала в одній з лікарень міста.

1914 вступила до лав УСС. Пройшла вишкіл у жін. четі О. Степанів. Брала участь у боях на г. Маківка (нині на тер. Сколів. р-ну Львів. обл.), надавала мед. допомогу. Важко поранена в 05.1915. Лікувалася, згодом працювала в спи-

талі УСС у Львові. Опікувалася Д. Вітовським, пораненим над р. Стрипа. 12.1915–28.05.1916 – опікунка І. Франка у Львові. Після його смерті знову була медсестрою в шпиталі УСС. Авторка спогадів "Останні дні з Франком: Спогад про великого письменника".

У 11.1918 долучилася до УГА. Перебувала на Наддніпрянщині. Учасниця бою біля м. Біла Церква (нині Київ. обл.; 07.1919), де відділ УГА потрапив в оточення. Серед ін. поранених урятувала життя старшині С. Гончару, своєму майбутньому чоловікові. Тоді ж особисто нагороджена С. Петлюрою від імені уряду УНР.

У роки ДСВ – зв'язкова й медик в УПА, зокр. лікувала ген.-хорунжого Р. Шухевича.

П. у м. Львів.

Літ.: *Горобець О.* Постаті з вірєю: повісті, нариси. К., 2016. 176 с.; *У Львові вшановано заслужених жінок* // Свобода. 1993. 17 серп. Ч. 156. С. 3.

Оксана Дрогобицька

МОНДЖЕЙОВСЬКИЙ

Данило

(д. і м. н. і с. н.) – четар УГА. Випускник учител. семінарії. 1913 – вчитель у с. Новий Витків (нині Радехів. р-ну Львів. обл.).

З 11.1918 – тех. референт у військ. депо Залізнодорожної управи УГА в м. Стрий (нині Львів. обл.). У 05.1919 разом з депо евакуйований до с. Хриплин (нині в складі м. Івано-Франківськ), згодом до с. Вигнанка (нині в складі м. Чортків Терноп. обл.). 16.07.1919 разом зі своїм підрозділом УГА відступив за р. Збруч. Перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), Жмеринка (нині Вінниц. обл.), Проскурів (нині Хмельницький). Здійснював ремонт мостів, вагонів, паровозів, бронепоездів УГА та ДА УНР. З 23.10.1919 – у м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.). Налагодив перевезення медикаментів місії Червоного Хреста для хворих на тиф вояків і старшин УГА в м. Вінниця. З 02.1920 – у складі ЧУГА.

Разом зі своєю дружиною до 1944 працював учителем у с. Яблунівка (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). Автор спогадів.

Тв.: *Монджейовський Д.* Залізнодорожне Депо У.Г.А. // ЛЧК. 1938. Ч. 12. С. 18–19.

Літ.: Буцманюк Ю. Залізнична Військова Управа (ЗВУ) // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 297–303; *Куп'як Д.* Спогади не розстріляного. Львів, 1993; *Рутар В.* Організація та функціонування Залізничних військ Західно-Української народної Республіки в 1918–1919 рр. // *Przegląd Środkowo-Wschodni*. Т. 1. 2016. С. 125–159.

Микола Вітенко

МОНЧІНСЬКИЙ

Чеслав Ян

(Mączyński Czesław Jan;

09.08.1881–15.07.1935) – польсь. педагог, історик, військовик. Н. в с. Кашичі (нині гміни Орли Перемишл. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї вчителів. 1893–1902 навч. в г-зії м. Ярослав (нині Польща). Зголосився на однорічну військ. службу до 29-го артилер. полку австро-угор. армії. 21.09.1903 іменованний підпоручником. Активний діяч польсь. Акад. громади в м. Львів. Вивчав право. Належав до польсь. парамілітарного т-ва "Drużyny Bartoszone". Випускник філос. ф-ту Львів. ун-ту (1908). З 1910 – вчитель у Перемишл. г-зії.

З поч. ПСВ мобілізований до 29-го артилер. полку. Команд. батареї. Поручник. 08.1915–12.1917 – команд. батареї в 2-му полку польової артилерії. 12.1917–10.1918 – у польовому штабі 4-ї армії Австро-Угорщини. З 10.1918 – командант таємної орг-ції "Polskie Kadry Wojskowe" в м. Львів, що налічувала бл. 500 осіб і готувала захоплення міста для ПЛК.

1–21.11.1918 – начальний командант оборони Львова. 22.11–12.12.1918 – комендант м. Львів та Львів. пов. З 12.12.1918 очолив бригаду львів. стрільців. Відповідальний за погром єврейськ. нас. у м. Львів. Командував 5-ю піх. д-зією. Учасник боїв з УГА до 07.1919. Згодом учасник польсь.-рад. війни на Литов.-Білорус. фронті. 08.1920–1.05.1921 – окружний інспектор добровольчих загонів у м. Львів. 11.06.1919 підвищений до звання полковника. До 1.11.1921 слу-

жив у штабі 6-ї польсь. армії в м. Ковель (нині Волин. обл.). Згодом при 27-й піх. д-зії. Нагороджений "Хрестом оборони Львова". 5.11.1922 обраний послом до польсь. сейму. Належав до Християн. союзу нар. єдності. Очолював сеймову військ. комісію.

1927 повернувся на військ. службу. 31.08.1929 демобілізований. Проживав у власному маєтку в с. Калинівка (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Чл. польсь. Т-ва охорони могил польсь. героїв у Львові, що займалося створенням цвинтаря оборонців Львова. Наприкінці життя переїхав до маєтку в с. Вербів (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Автор спогадів "Boje Lwowskie. Oswobodzenie Lwowa 1–24 listopada 1918 roku" (1921).

П. у військ. госпіталі м. Львів, де й похований на польсь. військ. меморіалі на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Дедик О. Г. Бої у Львові. 1–21 листопада 1918 року. Ч. 1. Львів, 2018; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 378–393; *Miliński J., Pułkownik Czesław Mączyński 1881–1935* Obrońca Lwowa i polityk Drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 2004; *MękarSKI S., Czesław Mączyński // Obrona Lwowa*. Т. 2. Warszawa, 1993.

Микола Вітенко

МОРАВЕЦЬКИЙ

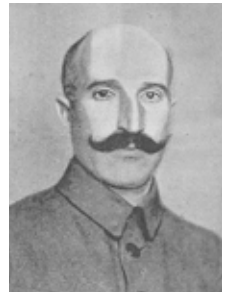
Михайло Іванович

(08.11.1893–06.1920) – старшина УГА.

Н. у с. Соколівка (нині Буськ. р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителя. Навч. в г-зії м. Золочів; випускні іспити склав 13.02.1917 на гімназ. курсах у м. Відень.

1916 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив підстаршин. шк.; 1917 іменованний підхорунжим, служив у 30-му піх. полку. В УГА воював у 4-й Золочів. бригаді. Перебував з 07.1919 за р. Збруч. 1.08.1919 отримав військ. звання четаря.

У 04.1920 потрапив у більшовицьк. полон, відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н у складі м. Москва, РФ). Звідси 16.06.1920 в групі понад 130 старшин УГА вивезений на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, була затоплена в Білому морі.

МОНЧІНСЬКИЙ
Чеслав Ян

МОРАЧЕВСЬКИЙ
Єнджей

Лит.: Максимчук І. Кожухів. Львів, 1930; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 331; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 115; Українські гімназійні курси у Відні в шкільнім році 1916–1917. Відень, 1917. С. 61.

Петро Гуцал

**МОРАЧЕВСЬКИЙ
Єнджей**

(Moraczewski Jędrzej;

13.01.1870–05.08.1944)–польс. держ., парт. і профспілковий діяч. Н. в м. Жемешно (нині Польща) в сім'ї залізн. інж. Згодом родина переїхала до Галичини. Випускник г-зії № 3 і політех. шк. м. Львів. Здобув фах залізн. інж., працював на буд-ві залізн. колій Тернопіль–Копичинці, Тересін–Скала, Самбір–Сянки, Львів–Підгайці. Профспілковий діяч, з 1893 – чл. Галиц. соціал-демократ. партії. Посол до австр. парламенту від округу Стрий–Калуш (1907–18). Близький співробітник Ю. Пілсудського, який 1904–05 їхав до м. Токіо на переговори стосовно япон.-польс. антирос. співробітн.

Під час ПСВ служив у 1-й бригаді Польс. леґіонів. Чл. президії ПЛК (з 4.11.1918), міністр комунікації в Тимчасов. нар. уряді І. Дашинського

(6–17.11.1918). Після повернення Ю. Пілсудського з м. Магдебург (нині ФРН), за неможливості сформування нового уряду І. Дашинським – прем'єр (18.11.1918–16.01.1919) і міністр комунікації (до 29.12.1918). Уряд М. був коаліцією партій лівої соціаліст. орієнтації (ППС – 5 осіб, Польс. сел. партія (ПСП) “Визволення” – 2 особи, ПСП “Лівиця” – 1 особа) з деякими центрист. партіями (ПСП “П'яст” – 2 особи, Партія нац. незалежності – 1 особа, Нар. об'єднання – 1 особа, Демократ. об'єднання – 1 особа, безпарт. – 2 особи). 21.11.1918 на 1-му засіданні уряду М. закликав до “порозуміння без кривди нашої і нічиєї”, до встановлення відносин “співжиття вільних і рівних народів” не на принципах “насильства і загарбницьких прагненнях, але на поміркованому врахуванні спільних інтересів, на полюбовному добровільному вирішенні спірних питань, на взаємності, зобов'язуючій нас і наших сусідів”. У декларації уряду М. ішлося про “мирне розв'язання спірних питань” у Сх. Галичині, причому наголошувалося на потребі “визволення польського Львова”. 29.12.1918 уряд М. зазнав незначної трансформації – змінилося 4 міністри. 4.01.1919 М. арештований на кілька годин під час

Команда польового
госпіталю 1-го корпусу
УГА у м. Вінниця.
Осінь 1919 р.

невдалої спроби держ. перевороту з боку прихильників ендеків М. Янушайтиса-Жеготи й Е. Сапєги. М. подав у відставку з поста прем'єра для створення можливостей порозуміння глави д-ви Ю. Пілсудського з ендеками й ПНК в м. Париж.

М. був прихильником федералізму й незалежності України; стверджував, що "інстинкт самозбереження українців змусить їх до пошуків союзників у Польщі проти Росії". Вважав, що поділ спірних тер. слід провести методом плебісциту, однак домагався, незалежно від результатів волевиявлення, приєднання до Польщі м. Львів ("з огляду на його польськість") та Борислав (нині Львів. обл.; згідно з екон. потребами). Зазначав: "Будучи в глибині своїх переконань прихильником постійного союзу Польщі з Україною, бажаючи українцям реалізації їх прагнень до здобуття державної незалежності, не хотів би, щоб це сталося коштом польської справи. Розрахунок між нами є важкий, але не неможливий".

Посол і віце-маршал сейму (1919–26). 1922 здобув депутатський мандат у виборчому окрузі № 52 (Стрий–Дрогобич–Калуш–Турка–Сколе–Долина). Чл. Гол. ради (1919–25) і Центр. виконкому (1919–23) ППС. Під час конфлікту ППС зі сх.-галиц. окружною орг-цією стосовно проекту територ. автономії займав помірковану вичікувальну позицію, що забезпечувало їй підтримку більшості.

На окружній конф. у Львові 25–26.02.1922 була прийнята резолюція М., згідно з якою, констатуючи потребу надання автономії, визначення її кордонів і компетенцій вважалося передчасним кроком та ставилося завдання досягнути порозуміння з УСДП і розглянути це питання на парт. конгресі. На засіданні Гол. ради ППС 14–15.05.1922 було налагоджено компроміс зі сх.-галиц. окружною орг-цією на основі пропозиції М., яка декларувала, що "основою проекту повинно бути утворення автономної території з власним сеймом і відповідальним перед ним краєвим урядом та з забезпеченням свободи розвитку

всіх народів, що населяють цю територію". Хоча в приватних розмовах з І. Дашинським М. виступав противником автономії.

Міністр сусп. робіт в уряді А. Скинського (20.11.1925–7.02.1926). Займав позиції на правому крилі ППС, підтримував переворот Ю. Пілсудського (1926), увійшов до сформованого ним уряду, пізніше до уряду К. Бартля і К. Світальського як міністр сусп. робіт (2.10.1926–29.12.1929). Унаслідок цього виключений з ППС, заснував ППС – Колиш. революц. фракцію (1928). Під час ДСВ співпрацював з Союзом польс. синдикалістів.

Загинув у м. Сулеювек (нині Польща). 1948 перепохований на Повонзківському цвинтарі м. Варшава.

Тв.: *Moraczewski J. Granica między Polską a Ukrainą. Studium statystyczne.* Lublin, 1919.

Лім.: *Gołota J. Jędrzej Moraczewski w latach 1919–1926 // Dzieje Najnowsze.* 1993. № 2. S. 35–51.

Микола Ґеник

МОРДАЛЕВИЧ

Юліан Арсентійович

(06.05.1896 – д. і м. с. н.) – підполковник ДА УНР. Н. в с. Гута-Забілоцька

(нині Радомишл. р-ну Житомир. обл.) в сел. сім'ї. Випускник Коростишів. вчител. семінарії (1916), Київ. військ. шк. Прапорщик.

Учасник ПСВ в складі 272-го Ідовського полку рос. армії. Воював на Рум. фронті. На поч. 1917 – поручик, команд. кавалерійс. сотні. Навесні 1917 обраний делегатом від 272-го полку на 1-й Всеукр. військ. з'їзд, що відбувався 18–21.05.1917 в м. Київ. Чл. УПСР. Дивізійний комендант 36-го українізованого корпусу. З 03.1918 – пом. повітов. коменданта УНР в Радомишл. пов. Заарештований нім. жандармами.

До 11.1918 перебував у Брест-Литовській в'язниці. Згодом комендант Чорнобильщини від Директорії УНР, пом. повітов. комісара Радомишл. пов. У 01–02.1919 створив у своєму повіті мережу т-в “Просвіта”, “Спілка вчителів”, за підтримки яких організовано українізовні шк., налагоджено культ. життя.

З приходом більшовиків навесні 1919 – голова повстанського к-ту в загоні от. Д. Соколовського. У складі цього загону, що налічував 500 бійців, кілька разів відвойовував м. Радомишль у більшовиків. У 06.1919 сформував власний загін для розширення тер. повстан. руху. Після загибелі 8.08.1919 Д. Соколовського керував низкою повстан. загонів.

У 08.1919 здійснив рейд назустріч наступаючим військам 3-го корпусу УГА А. Кравса. Спільно з галичанами звільнив м. Радомишль від більшовиків, узяв участь у поході на м. Київ. Після відступу укр. армій 17.09.1919 зі своїми загонами долучився до ДА УНР. Отримав від С. Петлюри мандат на створення Радомишл. повстан. к-ту.

Готував антибільшовиц. повстання на тер. між м. Коростень і Попільня (нині смт, обидва Житомир. обл.), координуючи свої дії з Центр. укр. повстан. к-том і Гол. штабом ДА УНР. 25.04.1920 розпочав антибільшовиц. повстання. Під контролем М. опинилося понад 100 населених пунктів. В умовах відновлення влади УНР понад місяць очолював Радомишл. повітов. комісаріат. З поверненням більшовиків продовжив повстан. б-бу. У 06–12.1920 вів активні бої з ЧА. Взимку 1920–21 написав кілька ідеологічних тв., які поширювали серед селян. У

02.1921 загін М. налічував 300 бійців, які мали на озброєнні до 30 кулеметів. До 04.1921 його сили суттєво зросли й здійснювали напади на рад. органи влади, підрозділи ЧА на тер. Київщини й Житомирщини, аж до польс.-рад. кордону.

До 06.1921 очолював антибільшовиц. рух у пн. частині Київ. обл. 20.04.1920 М. зумів уникнути арешту працівниками Київ. губЧК. При цьому чекісти утримували як заручника батька М., а в оточенні отамана були більшовиц. агенти. Під кер-вом М. було зосереджено значні військ. сили.

14.06.1921 М. здався рад. владі разом зі своїм найближчим оточенням під гарантії безпеки. Його вчинком деморалізував значну частину повстанців Київщини. При цьому зумів домогтися звільнення з ув'язнення низки заарештованих раніше повстанців. Намагався пристосуватися до нових реалій.

14.08.1921 йому відмовлено в посаді вчителя в м. Коростишів (нині Житомир. обл.). У 11.1921 нелегально перейшов рад.-польс. кордон.

Заарештований польс. владою як “радянський агент”. Зумів утекти до ЧСР. Навч. на філол. ф-ті Празьк. ун-ту, згодом в УВУ. Змінив прізвище на “Головацький”, отримав громадянство ЧСР.

Подальша доля невідома.

Тв.: *Мордалевич Ю.* Наші змагання. 1917–1921. (Збірник документів) / [упоряд. С. Жовтий]. К., 2013;

Літ.: *Попик В., Крымчук Г.* Бунт и смирение атамана Мордалевича. К., 1991; *Шевченко В.* Юліан Мордалевич: доля петлюрівського отамана // Дрогобицький краєзнавчий збірник. 2015. Спец. вип. 2. С. 75–87.

Микола Вітенко

МОРОЗ

Микола

(1861–02.11.1935) – педагог, четар УГА. Н. у с. Цебрів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. рідного села, учител. семінарії м. Тернопіль (1880). Працював учителем у м. Радехів (нині Львів. обл.),

с. Біла, Борки Великі (нині смт Великі Бірки, обидва Терноп. р-ну), Вікно (нині Гусятин. р-ну, усі 3 Терноп. обл.). Після складення вищого (виділового) учител. іспиту – учитель шкільн. вправ у вчител. семінарії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

3 1902 – дир. шкільн. вправ в учител. семінарії м. Львів. Чл. багатьох укр. орг-цій і т-в. Співзасн. професійної орг-ції “Взаємна поміч укр. вчительства” (1905).

Після проголошення ЗУНР вступив до УГА, пройшов у її лавах весь бойовий шлях. Навесні 1920 потрапив у польсь. полон. Перебував у таборі м. Тухоля, звідки втік 22.09.1920.

У 1-й пол. 1930-х – очільник учител. банкової орг-ції “Учительська каса”.

П. у м. Львів.

Лит.: Посмертні згадки. Микола Мороз // Діло. 1935. 3 листоп. Ч. 294; Список учителів // Вперед. 1920. 8 серп. С. 4.

Петро Сіреджук

МОРОЗ

Петро

(04.02.1876–18.12.1942) – педагог, четар УГА. Н. в с. Токи (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Випускник г-зії м. Тернопіль (1900), Львів. ун-ту (1905). Вивчав історію під кервом М. Грушевського. 1905–08 – викл. історії, географії та укр. мови в г-зії м. Тернопіль; 1910–14 – вчитель у г-зіях м. Збараж (нині Терноп. обл.), Городенка й Рогатин (обидва нині Івано-Франк. обл.).

Учасник ПСВ. Хорунжий. У складі 20-го піх. полку воював на Італ. фронті біля р. Ізонцо. Був важко поранений. У період ЗУНР відповідав за охорону й збереження військ. складів у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). 1.03.1919 іменований четарем. Організував евакуацію до м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) військ. складів. 1919 – дир. відділу нар. освіти при уряді УНР, проф. колегії в м. Кам'янець-Подільський.

Після повернення до Галичини продовжив пед. діяльність. 1924–30 – вчитель г-зії “Рідна школа” в Тернополі, згодом учителював у м. Яворів (нині

Львів. обл.) і Станіславів. Автор наук. праць “Судівництво у Великому Литовському Князівстві в кінці 16 ст.” і “Соціальне та економічне положення галицького міщанства в половині 18 ст.”.

П. у м. Станіславів. Похований у м. Городенка.

Лит.: Головин Б. Мороз Петро // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 563–564; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 54, 220–221.

Роман Кобильник

МОСОРА

Володимир

(1887–1944) – четар УГА. Н. в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Випускник Львів. політехніки, інж. Учитель у Рогатин. г-зії.

Під час ПСВ – доброволець УСС, ад'ютант сот. М. Галуцинського, заст. нач. рекрутського відділу, підхорунжий. У 03.1917 брав участь у створенні укр. шкіл на Волині. 3 11.1918 – у складі УГА. Працював у ДСВС. 1.01.1919 іменований хорунжим. Згодом четар. 3 05.1920 – нач. постачання 3-ї д-зії ДА УНР.

Після завершення визвол. змагань – інж.-агроном у т-ві “Сільський господар” у м. Перемишль. Чл. УНДО. 1941 повернувся до м. Рогатин, де працював учителем в укр. г-зії.

П. і похований у м. Рогатин.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

МОСОРА

Михайло

(1862–1947) – греко-католич. священник, громад.-політ. діяч. Сотрудник (1887–92), адміністратор (1892–93) парафії с. Рибники, парох с. Поручин (1893–1905) (обидва нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Парох у м. Сколе (нині Львів. обл.; 1905–44). Діяч УНДП. Засн. позичкової каси “Верховина”. Співзасн. гуртово-торг. спілки “Єдність”. Голова філії т-ва “Просвіта” в Сколе (1910–39).

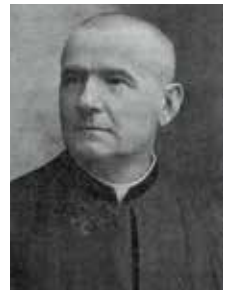
Організатор встановлення укр. влади в Сколів. пов. (11.1918), чл. прибічної ради повітов. комісаріату ЗУНР (1918–19). Інтернований польсь. владою (1919–20).

МОРОЗ
Петро

МОСОРА
Володимир

МОСОРА
Михайло

МОХНАЦЬКИЙ
Степан Іванович

У міжвоєн. час очолював філію Т-ва охорони воєнних могил у Сколе.

Літ.: Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 81.

Олег Павлишин

МОСКАЛЮК

Теодор

(22.02.1883–13.06.1955) – старший десятник УГА, громад. діяч. Н. в с. Шельпаки (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.).

Під час РСВ – в австро-угор. армії, перебував у рос. полоні. Згодом – доброволець УГА.

Від 1926 – у Канаді: спочатку в м. Саскатун, від 1941 – у м. Торонто.

Співзасн. УСГ в Саскатуні, провідний чл. Укр. відділу Канад. легіону та УСГ в Торонто. Автор публікацій у періодиці.

П. у м. Торонто.

Літ.: Мельничук Б. Москалюк Теодор // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 566.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

МОСТОВІЙ

Ксаверій Петрович

(03.04.1892–12.1919) – вістун УГА. Н. в м. Підгайці (нині Терноп. обл.) в сім'ї кушніра. 1911 закінчив гімназійні студії в м. Бережани (нині Терноп. обл.). Навч. у Львів. духовній семінарії, на теолог. ф-ті ун-ту м. Інсбрук (Австрія).

Учасник Листопадового чину в м. Підгайці. Доброволець УГА. Служив у штабі піх. куреня, після відступу за р. Збруч – у зведеному коші.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Гуцал П. Підгаєччина в період Західно-Української Народної Республіки // Підгайці та Підгаєччина. 350-річчю Підгаєцької битви гетьмана Петра Дорошенка присвячено. Науково-краєзнавчий збірник. Вип. 2 / упоряд. С. Колодницький. Тернопіль, 2017. С. 197; Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у визвольній війні. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 13; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 319; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 125, 218.

Петро Гуцал

МОХНАЦЬКИЙ

Степан Іванович

(21.04.1876–20.01.1955) – священик, громад. діяч. Н. в с. Саджівка (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник г-зії м. Тернопіль, Львів. духовної семінарії та філос. ф-ту Львів. ун-ту. Парох у с. Малі Бірки (нині Гусятин. р-ну), 1901–06 – церкви Св. П'ятилиці в м. Львів. Належав до Гол. управи т-ва "Просвіта" (1912–39). Чл. УПТ, Гол. управ "Української бесіди" й Укр. пром. бурси, чл. НТШ. З 1908 – на парафії в м. Тербовля (нині Терноп. обл.), одночасно катехит у місц. г-зії. 1912 – чл. повітов. к-ту УНДП (з 1925 – УНДО). 1913 балотувався від УНДП до Галиц. сейму, однак не був обраний.

Співорганізатор Листопадового чину в м. Тербовля і Тербовлян. пов. Голова місц. повітов. УНРади. У 07.1919 заарештований польс. владою. 8.11.1919 звільнений, але на умовах постійного нагляду.

З 1920 – декан Тербовлян. деканату. Чл. наглядових рад каси "Поміч", ПСК, філії Українбанку. Від 1926 – почесний крилошанин Львів. митрополічної консисторії. Співорганізатор істор. музею в м. Тербовля, ініціатор спорудження пам'ятника "Борцям за волю України" (знищений польс. шовіністами 1930, відновлений 1990).

У 03.1944 емігрував до Німеччини, парох у м. Мюнхен. 1950 виїхав до США. Парох у м. Честер (шт. Пенсільванія), з 1953 – у м. Елізабет (шт. Нью-Джерсі).

П. у м. Елізабет.

Літ.: Головин Б., Кушнерик Г., Пиндус Б., Сивак І. Мохнацький Степан Іванович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 569; *Герета І.* Тербовля: шлях через віки. Історико-краєзнавчий нарис. Львів, 1997; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 323, 446; *Ковальчук М.* Степан Мохнацький – священик, патріот, громадянин. Тернопіль, 2005; *Мудрий В.* Сл. п. о. Степан Мохнацький. Пам'яті зразкового душпастиря і великого громадянина // Свобода. 1955. 27 січ. Ч. 17. С. 2; Україн-

ська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 36.

Микола Вітенко

МОХНАЦЬКИЙ

Ярослав Степанович

(08.08.1902–12.11.1963) – інж., підстаршина УГА, громад. діяч. Н. у с. Вікно (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Від 1908 проживав у м. Тербовля (нині Терноп. обл.), де батько обійняв парафію. Навч. 1912–14, 1917–18 в г-зії; чл. "Пласту".

Брав участь у Листопадовому чині в м. Тербовля, надалі служив у міськ. міліції. Вступив до УГА (03.1919), після вишколу в коші 1-го Подільськ. полку ім. С. Петлюри в Тернополі воював у бойовій частині на фронті. З армією перебував за р. Збруч, двічі хворів на тиф. Мав військ. звання старшого десятника. Навесні 1920 потрапив у польс. полон, після прибуття до Галичини звільнений, повернувся додому.

1922 склав випускні іспити в укр. г-зії в Тернополі. Навч. в Укр. таємній політехніці у Львові, потім – у вищій тех. шк. в м. Данціг (нині Гданськ, Польща), де здобув спеціальність інж. шляхового будівництва.

Проживав у м. Краків, працював за фахом. Брав участь у житті укр. громади міста, зокр. деякий час очолював філію "Просвіти" й гурток "Рідної школи", підтримував контакти з письменником Б. Лепким. Розробив проект пам'ятника полеглим воякам УГА, який був зведений біля Миколаївської церкви в Тербовлі й у 06.1929 освячений (знищений у 11.1930 польс. шовіністами; відновлений 1990). У 09.1939 ув'язнений польс. властями в таборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь). Після ДСВ продовжував трудитися на будів доріг у Краків. в-ві.

П. у м. Краків (Польща).

Літ.: Ковальчук М. Степан Мохнацький – священик, патріот, громадянин. Тернопіль, 2005. С. 93–95; *Тербовельський пластун.* Инж. Ярослав Мохнацький // Свобода. 1965; *Ті, що відійшли ...* Инж. Ярослав Мохнацький // Вісті Комбатанта. 1964. Ч. 3. С. 58.

Петро Гуцал

МУАНВІЛЬ

Леон Шарль Марі

(Moineville Léonce Charles Marie; 12.05.1865–25.12.1944) – франц. військ. діяч, генерал. Н. у м. Мобеж (Франція). 1883–85 навч. в Особливій військ. шк. Сен-Сір (м. Париж). Офіцер франц. кавалерії, 1898 – капітан, 1910 – голова ескадрону.

1917 – полковник на 3х. фронті ПСВ. 1918 відправлений до армії Галлера як команд. д-зії. Чл. франц. військ. місії в м. Варшава. 3 05–06.1919 – команд. д-зії. Радник штабу 2-ї армії в ході польс.-рад. війни 1920.

У 10.1921 повернувся до Франції. Отримав польс. військ. нагороди – орден *Virtuti Militari* і Хрест Хоробрих (4 рази). Командор ордену Почесного легіону (29.12.1923).

П. у муніципалітеті Верней-сюр-В'єнн (Франція).

Літ.: Kosk H. P. Generalicja polska. T. 2. Pruszków, 2001. S. 39.

Богдан Паска

МУДРАК

Микола Йосипович

(18.06.1897–14 (за ін. даними 17 або 18).04.1919) – хорунжий УГА. Н. в с. Кліводин (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) у сім'ї сільс. господаря Й. Мудрака та Домни, уродженої Савчук. Навч. в укр. держ. г-зії м. Кіцмань (нині Чернів. обл.) з 1909, матуральні іспити склав уже під час війни.

Військ. службу розпочав навесні 1915 як однорічний доброволець. Після закінчення шк. старшин був іменований хорунжим 24-го полку піхоти. Воював на Італ. фронті, звідки повернувся додому восени 1918.

Записався на студії теології в Чернів. ун-ті, чл. укр. акад. т-ва "Православна академія".

Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як хорунжий УГА в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Наприкінці 02.1919 був приділений як команд. 9-ї сотні до 3-го куреня 24-го полку піхоти ім. гетьмана Дорошенка, який вів бої проти поляків на околицях с. Козельники (нині в складі м. Львів).

МОХНАЦЬКИЙ
Ярослав Степанович

МУДРИК
Андрій Григорович

Загинув у бою під час розвідки в м. Львів. Похований з військ. почетом на Козельницькому цвинтарі.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Од. зб. 35.

Літ.: Волицький В. На Львів і Київ.

Воєнні спогади 1918–1920. Торонто, 1963. С. 94, 95; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 21 берез.; 4 квіт.; Нарис історії III-го курія 24-го полку піхоти ім. Гетьмана Петра Дорошенка // ЛЧК. 1930. Жовтень. С. 10–11; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 88; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 75.

Володимир Старик

МУДРИК

Андрій Григорович

(12.08.1893–08.01.1969) – четар УГА, кооп. і громад. діяч. Н. в с. Павлокома (нині Польща) в сел. сім'ї. Випускник нар. шк. в рідному селі. 1914 завершив студії в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща).

З поч. ПСВ мобілізований до Перемишль. піх. полку австро-угор. армії. Закінчив старшинську шк. Хорунжий. Воював на Сх. фронті. Восени 1915 у бою біля м. Луцьк потрапив у рос. полон. 1917 зміг повернутися до Галичини. Продовжив військ. службу у своєму полку.

Доброволець УГА, четар. Воював у Гірській бригаді, з якою відступив (05.1919) на тер. Закарпаття. Інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія).

Згодом навч. разом з О. Лисом та А. Мидляком у Вищій молочарській шк. м. Пльзень (нині Чехія). У 09.1923 всі троє погодилися повернутися до Галичини й працювати у філії Крайового союзу господарсько-молочарського (1926 реорганізований у Крайовий молочарський союз (Маслосоюз)) у м. Стрий (нині Львів. обл.).

Пропагував ідеї молочар. кооперації серед селян низки повітів, обходячи село за селом. У 12.1923 на запрошення О. Лиса, А. Палія та Ю. Шепаровича переїхав до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Співзасн. філії Крайового союзу господарсько-молочарського в цьому місті. 1924 увійшов до

кер-ва Маслосоюзу. До 1939 організував мережу Маслосоюзу в Станиславів. в-ві. Активний ред. і дописувач час. “Кооперативне молочарство”, автор методичних посібників з молочарської та кооп. справи. Молочарством займався і в період ДСВ.

1944 емігрував до Німеччини, 1946 очолив укр. кооп. спілку Центросоюз у м. Мюнхен. Чл. укр. т-в “Унія”, УСХС. 1949 разом з родиною виїхав до м. Куритиба (Бразилія). 1951 замешкав у м. Торонто (Канада), де організував Братство маслосоюзівців, Координаційний к-т укр. кредитових кооператив, співпрацював із ЗУАДК.

П. і похований у м. Торонто.

Тв.: *Мудрик А.* Кооперативний катехизм. Львів, 1939; *Його ж.* Трагедія села Павлокома // Перемишль – західний бастион України / за ред. Б. Загайкевича. Нью-Йорк, 1961. С. 211–218.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 98, 402–404, 482, 484–486; *Витанович І.* На смерть св. п. Андрія Мудрика // Свобода. 1969. 17 січ. Ч. 11; *Качор А.* Андрій Мудрик // Ярославщина і Засяння 1031–1947: історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986. С. 714; *Його ж.* Видатний фахівець кооперативного молочарства // Стрийщина: історично-мемуарний збірник. Т. 2. Нью-Йорк, 1990. С. 367–370; *Його ж.* Над свіжою могилою сл. п. Андрія Мудрика // Свобода. 1969. 18 берез. Ч. 50; Помер Андрій Мудрик – видатний кооперативний і суспільний діяч // Свобода. 1969. 10 січ. Ч. 6.

Микола Вітенко

МУЗЕЙ-АРХІВ ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ В М. ТАРНІВ (МАВУ), ГОЛОВНИЙ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ-АРХІВ (ГВІМА) АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – архів. установа, ств. під час перебування уряду УНР на еміграції в Польщі з метою збору, впорядкування, реєстрації та збереження наказів, реляцій, щоденників бойових подій, листування та ін. військ. документів істор. х-ру, а також усіх матеріалів доби визвол. змагань, зокр. відозв, оголошень, газет і журналів,

присвячених укр. проблематиці. Наказ про заснування видано Гол. командою військ УНР 2.07.1921.

З метою кращого зберігання істор. документів музей-архів планували розмістити в м. Львів, але через політ. обставини місцем його розташування обрано м. Тарнів (нині Польща), де в той час перебував уряд УНР в екзилі. Нач. ГВІМА призначив адм. хор. М. Обідного, який на той час мав значний досвід роботи в пам'яткоохоронних установах, архіваріусом – адм. підхор. Й. Уланівського. М. Обідний відразу розгорнув активну діяльність зі встановлення контактів з укр. еміграц. осередками в Польщі й поза її межами – у Румунії, Болгарії, Туреччині, Італії, Швеції. До ГВІМА почали надходити документи з військ. частин, окремі матеріали та вид. від укр. дипломатичних місій, редакцій часописів тощо. Загалом 2.07.1921–1.01.1922 до музею-архіву надійшло 2620 од. зберігання, серед них: військ. статuti, відозви, оголошення, таборові часописи, малюнки, портрети, світлини, афіші, плакати, печатки, зразки уніформи. Кер-во Військ. мін-ва УНР, сприяючи поповненню фондів ГВІМА, видавало циркуляри й розпорядження щодо збору та зберігання істор. документів про бойовий шлях ДА УНР. Однак недостатнє фінансування інституції та намагання польс. влади перенести її до табору інтернованих укр. вояків у м. Каліш (нині Польща) постійно загрожували припиненню діяльності музею-архіву.

1.09.1921 голова Директорії УНР С. Петлюра затвердив закон про заснування МАВУ, внаслідок чого планували перетворити ГВІМА на окремий відділ нового музею. Однак об'єднання цих установ не відбулося, оскільки МАВУ так і не розпочав своєї практичної діяльності. 7.12.1922 РНМ УНР постановила передати ГВІМА на час перебування уряду УНР поза межами України від Військ. мін-ва до Мін-ва нар. освіти. Це рішення загалом негативно позначилося на діяльності музею-архіву, оскільки він опинився в підпорядкуванні одного з найменш фінансово забезпечених мін-в.

1923 М. Обідний виступив з ініціативою перевезення збірок ГВІМА та МАВУ до м. Прага, яку не підтримало кер-во УНР. Незважаючи на це, у 09.1923 він вивіз частину матеріалів з Тарнова до Праги, де вони були покладені в основу колекції новоств. Укр. нац. музею-архіву.

Літ.: Климova К. "Кожна військова акція фахово зафіксована" (До питання про організацію воєнно-історичних архівів в Україні 1918–1923 рр.) // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.). К., 1998; Обідний М. Як охоронялись пам'ятки. Б/м, б/р; Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції: створення, функціонування, доля документальних колекцій. К., 2008; Їж. Діяльність української еміграції із заснування національного архівного центру за кордоном у 20-х роках ХХ ст. // Історичний журнал. 2004. № 3. С. 27–38; Їж. Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Обідного в Україні, Польщі та Чехословаччині // Пам'ятки України: історія та культура. 2005. № 2. С. 92–119; Савченко Г., Срібняк І. Заснування Головного військово-історичного музею-архіву Армії УНР // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. К., 1996.

Марина Палієнко

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ (МВБУ). Діяв у м. Прага (нині Чехія) 1925–48. Заснований за ініціативою укр. емігрантів, які проживали в

Музей визвольної боротьби України в м. Прага після бомбардування 14 лютого 1945 р.

Обкладинка австралійського видання книги М. Мушинки про Музей визвольної боротьби

ЧСР після поразки Укр. революції. 1924 кер-во УГА звернулося до УВУ з пропозицією заснувати музей, у якому б зберігалися військ. реліквії та архів. матеріали. Розбудову музею здійснило Т-во "Музей визвольної боротьби України", статут якого, складений УВУ, був схвалений рішенням земського уряду в Празі 12.01.1925. Музей ставив за мету збирання, вивчення і популяризацію всіх матеріалів, пов'язаних з укр. нац. рухом та утворенням самостійної укр. д-ви. До дійсних чл. т-ва належали як окремі особи, так і численні укр. громад. інституції, що діяли в різних країнах світу. Очолювали т-во І. Горбачевський, С. Смаль-Стоцький, А. Яковлів, Д. Дорошенко, В. Бірчак, Ю. Домбровський, К. Заклинський. Серед засн. і чл. ради – Д. Антонович, В. Біднов, Д. Дорошенко, О. Колесса, М. Омелянович-Павленко, В. Старосольський, Ф. Щербина та ін. Кер-во звернулося до всіх укр. емігрантських кіл з проханням передати матеріали до музею.

Перша виставка була відкрита 1.07.1925. Музей містився в найманих непристосованих приміщеннях. 1929–38 оренду приміщень фінансував укр. підприємець зі США Г.К. Лисюк. На зібрані серед українців кошти 1938 було придбано власний будинок, де з 05.1939 розмістився музей. Його збірка, що налічувала бл. 1 млн од. зберігання, складалася з архівів укр. урядів періоду укр. визвол. змагань 1917–21 та їх дипломатичних представництв і місій у 12 країнах Європи, СВУ, таборів для інтернованих та військовополонених українців у Австрії, Італії, Польщі, ЧСР, зокр. УГА та січових стрільців; укр. емігрантських інституцій, т-в, політ. партій, навч. закладів у діаспорі; персональних фондів відомих представників укр. еміграції, у т. ч. А. Андрієвського, О. Андрієвського, Антоновичів, В. Біднова, Л. Білецького, І. Борковського, В. Доманицького, Д. Дорошенка, В. Дубровського, О. Колесси, О. Косач-Кривинюк, Б. Мартоса, В. Мартинця, С. Наріжного, С. Рудницького, С. Смаль-Стоцького, Ю. Тищенка, С. Черкасенка, М. Чечеля, М. Шаповала, В. Щербаківського, А. Яковліва та

ін.; колекцій боністики та нумізматики; збірок періодичних і неперіодичних укр. видань з різних країн, плакатів, листівок, світлин, негативів, діапозитивів, мистецьких тв.; шевченківської та карпато-укр. колекції: пам'ятки з історії Закарп. України, насамперед ті, що стосуються питань автономії та діяльності русин. кооп. і культосвіт. орг-цій. Б-ка комплектувалася дарами різних укр. і неукр. інституцій та приватних осіб. Музей утримувався за рахунок членських внесків і пожертвувань українців з різних країн світу.

За гітлерівської окупації Праги 1939–45 його діяльність була дозволена. У 02.1945, під час амер. бомбардування Праги, будинок музею дуже постраждав і був знесений (нині на його місці побудовано ф-ку). Частина його колекцій знищено; матеріали, що збереглися, перевезли до Нац. та Університетської б-ки в Клементіумі та архіву МВС на Градчанах. Відновив діяльність у 11.1945.

1925–38 музей видавав бюлетень "Вісти" (20 випусків). Дир. музею – Д. Антонович, з 1945 – С. Наріжний. Органами "СМЕРШ" 19.06.1945 на майно музею було накладено арешт.

26.03.1948 комуніст. влада ЧСР закрила музей і ліквідувала т-во. Частина документальних матеріалів музею потрапила до архіву Мін-ва нар. безпеки, музейна б-ка й частина архівів – до Слов'ян. б-ки в Празі (їх подальша доля невідома). Велику кількість колекцій, насамперед документальних, вивезено до СРСР. Фонди МВБУ сьогодні розкидані по різних архівах, музеях і б-ках України, Росії, Чехії та Словаччини. Значні колекції музею зберігаються в Держ. центр. архіві в Празі, систематизовані як окремий фонд "Український музей у Празі". Частина їх опинилась у м. Київ, зокр. в сучасних ЦДАВОВУ, ЦДАГОУ, Центр. держ. архіві кінофонофотодокументів ім. Г. Пшеничного.

Лит.: Кеннеді-Грімстед П., Боряк Г. Доля скарбів української культури під час другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв. К., 1991; Мушинка М. Музей визвольної боротьби України в Празі та доля його фондів:

Історико-архівні нариси. К., 2005; *Наріжний С.* Українська еміграція. Прага, 1942; Український музей у Празі. (1659) 1925–1948. Опис фонду: Науково-довідкове видання з історії України. Вип. 41. К.; Прага, 1996.

Лариса Федорова

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В М. ЛЬВІВ – відділ комунального закладу Львів. обл. ради “Львівський історичний музей”. Уроцисте відкриття музею відбулося 13.10.2012, у дні святкування 70-річчя УПА. Музей розташований у будинку колиш. Стрілец. т-ва в м. Львів на вул. Лисенка, 23-а, у пд. частині Регіонального ландшафтного парку “Знесіння”. Саме в приміщенні Стрілец. т-ва, відомого як “Куркове братство”, 1868 відбулись установчі збори т-ва “Просвіта”, а 10.03.1869 організовано 1-й у Львові Шевченківський концерт.

Експозиція Музею в хронологічній послідовності розкриває осн. етапи б-би за УССД, охоплює період кін. 19 – поч. 90-х рр. 20 ст. У 1-му й 2-му залах висвітлено 1-й етап б-би за суверенність укр. земель, починаючи від спортивно-гімнастичних молодіжних орг-цій “Сокіл” і “Січ”, осн. мета яких була у вихованні фізично здорової та національно свідомої укр. молоді Галичини й Буковини. На карті поширення сокільських філій-гнізд у Зх. Україні, складеній 1913, наочно представлено масштабність цього руху серед укр. сусп-ва. Унікальні музейні пам’ятки відтворюють формування та бойовий шлях Легіону УСС – 1-ї укр. військ. формації 20 ст. Світлина, документи, фрагменти зброї, знайденої в р-ні боїв УСС на г. Маківка, яскраво розкривають історію УСС.

Значне місце в експозиції відведено музейним пам’яткам, пов’язаним з подіями в Україні 1917–23 – створенням УНР та ЗУНР, самовідданою б-бою з загарбниками (зразки тогочасної зброї, реконструкція військ. однострою ДА УНР, оригінальний кітель вояка УГА, документи УЦР та грошові знаки УНР). У 2-му залі представлені документи й зброя вояків УГА, Корпусу січових

стрільців зі збірки колиш. Музею воєн.-істор. пам’яток у Львові (1937–39)

У 3-му залі представлені документи й матеріали міжвоєн. періоду про утворення і б-бу за відновлення незалежної Укр. д-ви підпільно-революц. орг-цій – УВО та ОУН; постання на Закарпатті Карпат. України; бої Карпат. Січі з угор. військами. Збережено особисті речі Президента Карпат. України А. Волошина. Окремо висвітлено діяльність військ. підрозділів ОУН – Військ. відділів націоналістів та куренів “Нахтігаль” і “Роланд”, пропагандивних походних груп ОУН, а також комплекс документів про події проголошення Акта відновлення укр. державності 30.06.1941.

Частина експозиції присвячена діяльності бойових підрозділів УПА на теренах Зх. України. Стилізація інтер’єрів Музею під лісові хащі гармонійно

Музей визвольної боротьби України в м. Львів

доповнює унікальні пам'ятки. Відображено осн. етапи формування та орг. стр-ру УПА, діяльність військ. округи "Буг", старшинські й підстаршинські вишколи, мед. службу УПА. Окремо експонується комплекс підпільних теренових видань, пропагандивна й вишкільна л-ра, ілюстровані листівки, звернення, заклики. Представлено бо-фони – документи на грошові внески до фонду ОУН, УПА; повстанський одяг і речі повсякденного вжитку; матеріали Великого збору УГВР, відзнаки та світлини чл. УГВР.

Цікавим для відвідувачів є розділ, присвячений історії укр. д-зії "Галичина", який відображає процес її формування, участь у битві під м. Броди (нині Львів. обл.), утворення 1-ї Укр. д-зії УНА, перебування дивізійників у таборі військовополонених у м. Ріміні (Італія), особисті речі дивізійників, пропам'ятні комбатант. відзнаки, таборові вид. Низка матеріалів висвітлює діяльність Братства колиш. вояків 1-ї Укр. д-зії УНА за кордоном; окремі матеріали – діяльність ДЦ УНР в екзилі.

Значне місце в експозиції відведено матеріалам про більшовиц. репресії на Зх. Україні, масові депортації галичан до Сибіру, їх життя та діяльність

у таборах, нелегку долю вивезених греко-катол. священників, укр. інтелігенції. Представлені документи – свідчення жорстокості репресивної влади, матеріали про спротив у таборах, гасла Норильського повстання 1953. Експонуються табірні особисті речі О. Дучимінської, Н. Попович, М. Гребенюк, В. Гриника, табірні вишивки, малюнки. Унікальні пам'ятки розкривають велич духу й нескореність борців за свободу та незалежність укр. народу.

Низка матеріалів висвітлює діяльність шістдесятників, Укр. нац. фронту та Укр. гельсінської групи, а також демократ. мітинги кін. 1980-х у м. Львів, Івано-Франківськ і Київ, Акт проголошення Незалежності України 24.08.1991.

Володимир Бойко

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА КОЛОМІЇ

(м. Коломия Івано-Франк. обл., вул. Р. Шухевича, 80). Зведений 1875 як будинок повітової ради й бурси. У часи ЗУНР у будівлі розміщувалася ОВК й повітова рада. У польс. і нім. періоди – повітова рада. У роки рад. влади тут спочатку був розташований райком партії, згодом кабінет політосвіти й 6-ка міськ. к-ту КПУ, міськ. к-т ВЛКСМ й 1-ша міська

Музей історії міста Коломії

б-ка. За часів незалежності України – муз. шк. № 2. З 1997 споруда перейшла в постійне користування М.і.м.К. Вікна кам'яниці прикрашають вітражі, виготовлені краків. майстрами.

Музейні експозиції розміщено у 18 залах, фондових і службових приміщеннях, де зберігаються понад 20 тис. різноманітних предметів. Зокр. в музеї експонувалися “Німецькі колонії Коломиї”, “Освіта Коломиї кінця XIX – першої половини XX ст.”, “Економіка і торгівля міста в XIX–XX ст.”; “З історії єврейської громади міста”, “З історії українських етнічних земель сучасної Польщі до 1944 року”, “Органи влади краю”, “Коломия і Габсбурги”.

У музеї зберігається багато меморіальних речей, пов'язаних із видатними тогочасними особами. Перед каміном, викладеним з кахлів пічки (поч. 20 ст.), стоїть крісло, у якому відпочивав І. Франко, навідуючись до родини О. Кузьми в Коломиї. Тут же бюрko О. Кузьми, портрет, написаний О. Кузьмою підручник міжнар. мови “Есперанто”. На столику для кави – цукерниця, що належала відомій актрисі І. Біберович; роляль матері відомого коломий. лікаря Паляниці. На столику, інкрустованому різними породами дерева “зіркою Давида”, – кілька примірників книг, виданих у Коломиї 1902–12, а також портрети цисаря Франца-Йосифа, архікн. Карла й архікн. Зіти, які багато років зберігалися в оселях Коломиї, поруч із портретами Т. Шевченка й І. Франка, світлини радників магістрату різних років.

Окремий розділ розповідає про послів від Коломиїщини до Віден. парламенту та Галиц. сейму, зокр. про визначного політ. діяча, адвоката, чл. УСРП Л. Бачинського (1872–1930). Також експонується світлина ще одного депутата Галиц. сейму від Коломиїщини – графа В. Дідушицького (1848–1909), який у політ. і наук. колах був знаний як дивак і жартівник. Особливий інтерес представляє книга почесних громадян м. Коломия, започаткована магістратом 1846. Експонується і лист ГРР до Коломиї. ради про збір підписів за поділ Галичини на польс. й укр., датований 1848.

У залах М.і.м.К. відбуваються худож. виставки. Мистецький діапазон діяльності закладу вдало доповнюють вихованці дитячих муз. шк. і виконавці патріотичної пісні, ветерани визвол. змагань.

2008 на фасаді будинку встановлено меморіальну дошку на честь 90-річчя ЗУНР.

Микола Арсак

МУЗЕЙ ІСТОРИЧНО-ВОЄННИХ ПАМ'ЯТОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА (МІВП НТШ) –

спеціалізований музейний заклад, що існував у стр-рі НТШ 21.11.1937–09.1939. Формування фондів музею розпочалося 1895 з невеликої збірки при Культ.-істор. музеї НТШ. Як правило, це були предмети військ. історії України княжої та козац. доби. Більша частина експонатів потрапила до сховищ Культ.-істор. музею НТШ вже 1920–30-х і стосувалася укр. визвол. змагань 1914–23. Пам'ятки укр. військ. історії зберігалися у 2 залах цієї установи за адресою: м. Львів, вул. Чарнецького, 24 б.

1.11.1936 в стр-рі Культ.-істор. музею НТШ ств. окремий відділ істор.-воєн. пам'яток 1914–20. На урочистостях з нагоди відкриття був присутній ген. М. Тарнавський. Серед експонатів переважали документи й світлини УСС,

Експозиція Музею історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка

картини худ. П. Холодного, І. Куриласа, І. Труша, І. Іванця, Ю. Буцманюка, К. Устияновича, Л. Перфецького, скульптури М. Гаврилка, графічні роботи Л. Геца, Л. Лепкого на укр. військ. тематику. Над вивченням стрілець. уніформи у відділі працювали худ. В. Іванюк та скульп. А. Павлусь. Помітну роботу з формування фондів виконував І. Гнаевич.

12.05.1937 на засіданні Відділу НТШ було ухвалено рішення про створення на основі відділу істор.-воєн. пам'яток 1914–20 окремого музею. 29.05.1937 підписано угоду між НТШ (І. Раковський, В. Сімович), "Молодою громадою" (А. Мельник, М. Бонковський) та Укр. т-вом допомоги інвалідам (УКТОДІ); І. Гижа, І. Олексинин) про створення музею МІВП НТШ. Угода фіксувала права й обов'язки сторін, закріплювала право власності на експонати, осн. критерії роботи нового музею. 13.04.1938 затверджено Правильник – спец. документ, що визначав завдання роботи МІВП НТШ: збір і збереження всіх пам'яток з історії укр. війська; створення постійно діючої експозиції; приймання нових експонатів у вигляді подарунків; купівля предметів музейної та істор. цінності.

Орг-цію роботи закладу, формування експозиції здійснювала спеціально ств. НТШ Комісія музею істор.-воєн. пам'яток, очолювана І. Крип'якевичем, до складу якої належали О. Навроцький, Ю. Крохмалюк, Р. Мармаш, В. Щуровський. Вони обрали асистента-куратора музею. Ним став О. Прицак. Комісія керувала всіма справами музею, дбала про його розбудову, збирала й вивчала архів. матеріали про нац.-визвол. б-бу. Всі видатки на утримання музею мало покривати т-во "Молода громада". Приміщення для музею було надано УКТОДІ у приватному будинку в м. Львів (вул. Потоцького, 48). Туди було перевезено експонати й фонди відділу істор.-воєн. пам'яток Культ.-істор. музею НТШ.

20.10.1937 управителем нового музею призначили І. Карпинця. 21.11.1937 громадськість було офіційно повідомлено про відкриття МІВП НТШ. Новій

інституції з Культ.-істор. музею НТШ було передано 1287 експонатів. Молоду музейну установу очолив І. Карпинець. Фонди МІВП НТШ активно поповнювалися згодом. 7.03.1938 було передано з Культ.-істор. музею НТШ пам'ятки "Пласту". Частина експонатів потрапила до музею у вигляді подарунків від укр. громад. орг-цій, окремих осіб. Зокр. ще до кін. 1938 експонати музею поповнилися подарунками громад., культ., наук. діячів – А. Баландюка, М. Драгана, Б. Заклинського, Р. Зубика, І. Карпинця, І. Крип'якевича, І. Тиктора, К. Трильовського, О. Прицака, В. Щуровського та ін.; орг-цій – вид-в "Червона Калина", "За державність" та "Українська преса", Т-ва охорони воєн. могил, т-в "Молода громада", "Просвіта", Ліквідаційної комісії в справах "Пласту". На 12.1938 у МІВП НТШ вже налічувалося 3524 експонати, серед них: зброя, військ. карти й ситуативні плани, акти діловодства, світлини, військ. відзнаки, друковані вид. часів РСВ й ЗУНР, печатки, моделі пам'ятників, друковані оголошення влади. За спогадами В. Трембіцького, у колекції музею були прапори військ. підрозділів УСС та УГА, ордени, медалі, військ. відзнаки, предмети укр. військ. уніформи, урядові документи УНР та ЗУНР. При музеї також було сформовано спеціалізовану б-ку військ. л-ри.

МІВП НТШ складався з 2 відділів – старовини та найновішої історії. 27.05.1938 УКТОДІ надав музею нове приміщення. Жертводавці активно поповнювали фонди МІВП НТШ. Частина експозиції була особливо цінною, оскільки містила унікальні пам'ятки, особисті речі С. Петлюри, Є. Коновальця, А. Мельника, В. Кучабського, Р. Дашкевича, І. Рихла, І. Ланька, К. Воевідки, Г. Коссака, Ю. Тютюнника та ін.

У 09.1939 НТШ припинило діяльність разом зі своїми музейними установами. Частину фондів МІВП НТШ повернули жертводавцям, ще частину нелегально перевезли до Музею визвол. б-би України в м. Прага. Архів МІВП НТШ потрапив до рук НКВС. Значна частина колекції МІВП НТШ (1803 предмети) 14.04.1940 була відправле-

на до фондів Львів. істор. музею. 1995 працівникам цього музею вдалося відшукати в сховищах лише 351 предмет.

Лит.: Бойко В., Коваль Л. Становлення та основні віхи Музею військово-історичних пам'яток // Наукові записки. Львівський історичний музей. Вип. 5. Львів, 1996. С. 33–46; *Бурдуланюк В. М.* Музеї Наукового товариства імені Шевченка // Вісник Прикарпатського університету: історія. Вип. XV. Івано-Франківськ, 2009. С. 3–9; *Коваль Л.* Історична довідка про фундаторів та жертвувачів Музею історично-воєнних пам'яток НТШ у Львові // Наукові записки. Львівський історичний музей. Вип. 6. Ч. I. Львів, 1997. С. 36–48; *Петрик Н. Р.* Становлення Музею вільзовільного змагань та формування його колекції: від відділу Музею НТШ до окремої музейної установи // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Археологія. Музеєзнавство. Пам'яткознавство. 2017. № 5. С. 154–159.

Василь Бурдуланюк

МУ́ЗИКА (М.) В ЧАСІ ЗА́ХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРО́ДНОЇ РЕСПУ́БЛІКИ. Широко побутували гол. складові полінац. М. Ї характерністю також були особливості інструментального й вокального фольклору етногр. регіонів (Бойківщини, Буковини, Гуцульщини, Закарпаття, Лемківщини, Надсяння, Опілля, Покуття), а також низки етносів (поляки, євреї, вірмени, німці, чехи, ін.), які належали переважно до складу міськ. нас. Прикмети М. теж значною мірою обумовлювалися місцем проживання людності, більшість якого мешкала в селах і займалася с. госп-вом. Нові умови спонукали спалах публічного музикування українців. Церк. гілка М. (богослужбовий спів, гра органа, дзвоніння) допомагала славити Бога, вірити в нього, вимолювати краще життя. Різномбарвний муз. побут сприяв тому, що діти з колісковими матерів, від ранніх років сприймали й виконували колядки, гагілки, обжинкові пісні тощо.

Серед жанрів М. найбільш популярним і масовим була пісня. Вона споконвіків відтворювала життя лю-

дей: істор. події, побут, роздуми тощо, допомагала вірити в Україну, зміцнювала дух. УСС часто виконували нар. й авторські пісні, з якими пройшли fronti ПСВ. У час жалоби й туги співали "Чуєш, брате мій" (слова Б. Лепкого, автор мелодії – Л. Лепкий), яка була прощальною над могилами полеглих. Військ.-польове духовенство налагоджувало, за потреби, гуртовий спів сакральних тв., зокр. тих, що звучали на похоронах при відспівуванні вбитих чи померлих від ран вояків. Співаки, приміром, учні семінарії під орудою вчителів виконували на похоронах псалми. Церковна М. лунала під час молебнів, зокр. за душі "убієнних". Часто звучали тв. військ. тематики. Пісні, що виконувалися в УГА, поділяють на похідні, бойові, істор., любовно-побутові. Друкувалися поезії, що ставали вокальними тв. Їх виконували під час військ. переходів чи на спочинках.

Звукове довкілля міст і сіл унаслідок австр. реквізиції дзвонів на потреби ПСВ втратило домінуючий феномен орг-ції простору на засадах сакральності – канонічні церк. дзвоніння. Продовжували звучати годинникові дзвони. Під їх музику 1.11.1918 в м. Львів укр. військ. загони займали стратегічні об'єкти. Того ж дня звучні удари часоміра супроводжували підняття на ратуші синьо-жовтого прапора. Биття таких дзвонів у м. Чернівці, Коломия, Снятин (обидва нині Івано-Франк. обл.) та ін. містах супроводжувало віча. Музика настінних і підлогових годинників звучала в окремих помешканнях.

Закономірні дії д-ви у сфері к-ри, зокр. мист-ва, засвідчили розуміння його важливості. Значення для вільного використання різними етносами своєї М. мало те, що було проголошено рівні права націй – без різниці мови, віри, роду, стану чи статі. Налагодження муз.-театрального життя стало бажаною розрадою. Особливо затребуваними були виступи муз.-театральних труп різних національностей, створених у м. Коломия, Тернопіль, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Чернівці та ін.

М. успішно виконувала свої соціокульт. функції в житті цивільних і

військ., соц. прошарків, вірних різних конфесій. Музикували селяни й робітники, військові й службовці, романтично налаштовані учні шк., міська й сільс. молодь; навчалися професійного співу учні семінарій і дяківських бурс. М. допомагала жити й воювати, виховувати й мобілізувати, оздоровлюватися; вона була могутнім засобом розради, способом виразити свій смуток.

Популяризувалися серед нас. та укр. війська не тільки пісні УСС, а й ті, що виникли у зв'язку з подіями на польс.-укр. фронті. Звук військ. сурми сприяв взаємодії підрозділів УГА. Гучна й заворожуюча музика духових (трубних) військ. оркестрів звучала під час урочистостей. Лунала різна інструментальна М. Спів і виконання її тв. окремо були традиційні чи не в кожній родині. У заможніших сім'ях грали на альті, віолончелі, гітарі, мандоліні, скрипці, фортепіано, цитрі, ін. інструментах. Звучала М. в казино, корчмах і ресторанах. Гра музик супроводжувала тогочасні німі кінострічки.

У ЗУНР турбувалися про виховання дітей засобами мист-ва. С. Сірополко в ст. "Завдання нової школи" закликав не ігнорувати значення естетичних переживань учнів. Багатофункціональність пісні, зокр. її роль як джерела відомостей про народ, його світовідчуття, мала стати засобом подолання "білих плям" історії України. Рекомендувалося пояснювати значення осіб і подій, про які згадувалося в пісні, а її образний стиль полегшував дітям запам'ятовування істор. складової. Укр. гімназисти, незважаючи на складні тогочасні умови, вели жваве культ.-мистецьке життя, зокр. влаштовували тематичні вечори й концерти.

Серед заходів українізації адміністрації та громад. життя, у т. ч. в Станиславові, розпочали перейменування вулиць. У світлі пропаганди нац. М. частина з них отримала імена композиторів – М. Лисенка, Д. Січинського. Популяризації М. сприяла її іконографія ще часів РСВ. Українці зберігали поштівки "До бою!" із зображенням військ. сурмача, стрільців і дівчат із

нотами маршу "Бо війна війною" чи популярної пісні "Ой видно село, широке село...". На світлинах часів ЗУНР часто бачимо музик.

Пізніше активний учасник Гуцул. республіки С. Клочурак на обкладинці мемуарної праці "До волі" зобразив гуцула з карабіном за плечима й трембітою в руках.

Значення М. підтверджується практикою заборони польс. воячиною на окупованих теренах діяльності церк. хорів, особливо тоді, коли хоронили укр. вояків. Під час польс. свавілля в м. Стрий (нині Львів. обл.) окупанти 22.05.1919 замучили О. Нижанківського – священика УГКЦ, відомого композитора, диригента, видатного кооператора й держ. діяча ЗУНР, активного популяризатора укр. хорового співу. Його сини – Богдан, Нестор (піаніст, композитор, диригент і педагог), Степан – у 11.1918 записалися добровольцями до УГА.

Фактом дієвості муз. критики є реагування часописів на мистецькі події (згадки про виконання значимих пісень у церквах і на вічах, участь духового оркестру в зустрічі поважних гостей, проведення Шевченківських вечорів, гастролі 1919 в Станиславові Укр. респ. капели під орудою О. Кошиця). Такі відгуки оцінювали мистецький рівень виконавців, популяризували М., сприяли підтримці музикантів і підвищенню рівня їхньої майстерності тощо. Критичні висловлювання стосовно доцільності поїздки капели за кордон, виступи в ЗУНР перед вояками й пораненими, у містах і селах ще раз підтверджують розуміння значимості М. в житті д-ви, особливо тієї, що веде війну. Кошич. вояки УГА музикували в таборах військовополонених.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; *Литвин М.* Проект "Україна". Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Монолатій І.* Перша Республіка. Коломия в часи ЗУНР. Івано-Франківськ, 2017; *Соневицький І.* Нестор Нижанківський під час I Світо-

вої війни // Інститут церковної музики Українського Католицького Університету (Львів). Архів І. Соневицького.

Богдан Кіндратюк

МУЗІКА

Максим Максимович

(15.07.1889–24.05.1972) – лікар-бактеріолог, доц., канд. мед. наук, дійсний чл. НТШ, голова УЛТ, зав. каф-ри мікробіології (1944–64) Львів. мед. ін-ту. Н. у м. Львів. Випускник польс. г-зії (1907), Львів. ун-ту (1913). До ПСВ працював лікарем у м. Відень та Чернівці, потім служив гігієністом у австр. корпусі.

Після Листопадового чину пішов на службу в УГА. У боях за Львів виконував обов'язки мед. сотника оборонної застави міськ. ратуші. Під час відступу УГА зі Львова очолив мед. службу групи "Північ", від 01.1919 – Львів. санітарний тиловий округ. У 02.1919 обійняв посаду дир. Держ. санітарно-бактеріологічного ін-ту в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), що був єдиною в ЗУНР лабораторією такого типу. Після 2-го відступу УГА інтернований в одному з польс. таборів.

Згодом працював лікарем в Укр. домі інвалідів та амбулаторії "Нар. лічниці". Разом з І. Куровцем та М. Панчишиним відновив діяльність УЛТ, тричі був обраний його головою (1925, 1927, 1930). 1921, після стажування в Празьк. ун-ті заснував та очолив Бактеріологічно-хім. ін-т при НТШ у Львові, був викл. і деканом мед. ф-ту Укр. таємного ун-ту. Тісно співпрацював з Укр. гігієнічним т-вом.

З 1939, після встановлення на тер. Галичини рад. влади, працював у Львів. мед. ін-ті. Під час ДСВ евакуйований до Киргизької РСР. Восени 1944 повернувся до Львова, де продовжив роботу в ін-ті.

Похований у м. Львів на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Гоцко-Ней Л. Життя, сповнене контрастів (До 125-річчя від дня народження Максима Музики) // Народне здоров'я. 2014. № 7–8; Даценко І. Максим Музика, 15.VII.1889–24.V.1972: життєписно-бібліографічний нарис. Львів, 2004; Савула М. Максим Музика –

крізь призму часу // Інфекційні хвороби. 2016. № 3.

Лев Давибіда

МУЗІЧКА

Андрій Васильович

(06.12.1886–08.09.1966) – педагог, старшина УГА, громад.-політ. діяч, літературознавець, фольклорист. Н. в с. Доброводи (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Брат Г. Музички. Здобув освіту в сільс. шк. Випускник г-зії м. Тернопіль (1907) та філол. ф-ту Львів. ун-ту (1911); д-р філософії (1914). 1912–14 – учитель укр. г-зії, 1916–17 – викл. грец. мови на гімназійних курсах у Тернополі. Пропагував серед учнів ідеї укр. відродження. Діяльний у місц. філіях т-в "Січ" і "Просвіта".

Активний учасник нац.-визвол. змагань. Звечора напередодні Листопадового чину 1918, дізнавшись про наказ Центр. військ. к-ту перейняти українцям владу вночі на 1.11.1918, – співорганізатор гімназистів старших класів, яких скерували до навколишніх сіл для передачі місц. учителям, священникам, активним громадянам листів з наказом перебрати урядування і надіслати озброєну молодь до м. Збараж і Тернопіль на випадок опору поляків чи військ. частин. Уночі на 1.11.1918 М. зі своїми учнями й сільс. ополченням роззброїли терноп. жандармерію, тоді як ін. група учнів розвішувала по місту укр. нац. прапори. Делегат від Тернополя до УНРади ЗУНР, чл. Збараз. повітов. ради. У серед. 1919 разом з Диктатором Є. Петрушевичем, низкою депутатів УНРади, працівників центр. та місц. адміністрації ЗУНР прибув до тимчасової столиці УНР – м. Кам'янець на Поділлі. На поч. 1920 – голова політ. відділу при НКГА, згодом – голова й секретар Ревкому ЧУГА. Від 1920 – викл. укр. л-ри, проф. (1925) Одес. ІНО (нині ун-т), керував бібліогр. гуртком. Чл. Одес. комісії краєзнавства й Одес. наук. т-ва при ВУАН (1926–30), штатний співробітник Комісії для видання пам'яток новітнього укр. письменства ВУАН (1927–28). 1927 брав участь у нараді над проектом нового укр. правопису, яку проводили в м. Харків.

МУЗИКА
Максим Максимович

МУЗИЧКА
Андрій Васильович

МУЗИЧКА
Григорій Васильович

Заарештований 27.04.1931. Згідно з рішенням трійки при Колегії ДПУ УСРР від 5.03.1932, висланий на 3 р. до м. Кизил-Орда (нині Кизилорда, Казахстан). Від серед. 1930-х викладав рос. л-ру й л-ру народів СРСР у пед. ін-тах міст Кизил-Орда й Семипалатинськ (від 1955 – проф.). 1958 захистив дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук.

Дослідник укр. класичної л-ри. Листувався і співпрацював з Оленою Пчілкою, В. Стефаніком, Марком Черемшиною. Автор праць “Поетична творчість Г. С. Сковороди” (1923), “Леся Українка, її життя, громадська діяльність і поетична творчість”, “До початків нової української літератури” (обидві 1925), “Шляхи поетичної творчості І. Франка”, “З творчості І. Тобілевича” (обидві 1927), “Марко Черемшина (Іван Семанюк)” (1928), розвідок про твори М. Костомарова, М. Коцюбинського, Т. Шевченка та ін.

П. і похований у м. Семипалатинськ (нині м. Семей, Казахстан). Реабілітований 12.09.1956.

Літ.: Бузейчук В. М. Маловідомі сторінки життя професора А. В. Музички // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. 2007. Вип. 1. С. 291–293; Гірняк Н. Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1969. С. 24, 54, 118, 148; Денник Начальної команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974. С. 182, 185, 192, 198, 202, 214; Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2016 рік. Збараж, 2015. С. 45–49; Музичка Андрій Васильович // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 2 / упоряд. О. Г. Бажан, Є. О. Гасай, П. З. Гуцал. Тернопіль, 2012. С. 560.

Микола Лазарович

МУЗІЧКА
Григорій Васильович

(26.06.1889–12.12.1978) – священик, громад. діяч. Брат А. Музички. Н. в с. Доброводи (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1911). Навч. у Львів. духовній семінарії. Рукоположений

1916. Був катехитом у нар. і середній шк. м. Журавно (нині смт Жидачів. р-ну Львів. обл.).

Учасник Листопадового чину, проголосив утвердження укр. влади в місті й очолив міськ. комісаріат. Обіймав цю посаду до захоплення міста польс. військами в кін. 05.1919; тоді ж був заарештований і відправлений у табір м. Домб'є (Польща).

Після звільнення перебував на парафії в с. Ляховичі Зарічні (нині Зарічне Жидачів. р-ну Львів. обл.), потім у с. Голишів (нині Рівнен. р-ну Рівнен. обл.), від 1929 – у с. Чертіж (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.); 1932 став журавнен. деканом. Був активним в укр. громад. житті, опікувався “Просвітою” і “Рідною школою”, сприяв заснуванню кооперативів тощо.

Навесні 1941 заарештований співробітниками НКВС, ув'язнений у м. Стрий (нині Львів. обл.). Звільнений з тюрми після поч. нім.-рад. війни, повернувся до душпастир. діяльності; отримав гідність крилошанина.

У 06.1944 емігрував на Захід, перебував у ДП у Німеччині. Виїхав до США (1948), де обіймав парафії в різних містах і брав діяльну участь у роботі діаспорних орг-тів. Від 1961 проживав у м. Кантон (шт. Огайо, США). Автор спомину “У змаганнях за українську Журавненщину”, опубл. в 3-му т. істор.-мемуар. зб. “Стрийщина” (Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993).

П. у м. Клівленд. Похований у м. Парма (обидва шт. Огайо, США).

Літ.: Квітучі береги. Сторінки зв'язку бувших громадян Стрийщини. Нью-Йорк, 1980. Ч. 19. С. 90–91; Св. п. о. крил. Григорій Музичка, прикладний священик-патріот, помер у Клівленді // Свобода. 1978. 14 груд.

Петро Гуцал

МУРОВІЧ
Володимир

(псевд.: В. Стебельський, Др. В. Лев; 05.06.1888–20.10.1968) – адвокат, старшина УГА, публіцист і журналіст, громад. діяч. Н. у с. Швейків (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.). Випускник Львів. ун-ту.

1916 мобілізований до австр. армії, домігся переходу в УСС, отримав звання хорунжого. У 10.1918 належав до складу укр. старшин, які готували перебрання влади в м. Львів. 28.10.1918 від ім. ЦВК встановив контакти з українцями полку уланів у м. Замостя (нині Польща); 31.10.1918 – кур'єр до м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) з наказом місц. укр. к-тові перебрати владу й відправити до Львова військ. допомогу. 1.11.1918 – співорганізатор встановлення укр. влади в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Служив в ОВК в м. Коломия, воював у складі 1-го корпусу УГА в Галичині та Наддніпрянщині. 1.08.1919 іменований четарем. Двічі потрапляв у більшовиць. полон, зумів звільнитися; 1920 повернувся до Галичини.

Завершив навч. у Львів. ун-ті, здобув докторат права. 1927 відкрив адвокат. канцелярію в м. Яблунів (нині смт Косів. р-ну), згодом працював у м. Заболотів (нині смт Снятин. р-ну), Галич (усі три нині Івано-Франк. обл.), Жидачів (нині Львів. обл.), брав участь у громад.-політ. житті, співпрацював з УВО. Був ув'язнений у польс. концтаборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь).

1939 виїхав на Захід, у часи нім. окупації повернувся. 1943 вступив до д-зії "Галичина", служив адвокатом при дивізійному суді. Зміг вирватися з Бродів. котла. Восени 1944 в Словаччині арештований нім. жандармерією; утік, перебрався до м. Відень, 1945 – до м. Мюнхен (нині ФРН). Брав участь у громад. житті укр. еміграції Німеччини, очолив Рух українців-християн. 1949 опубл. резолюцію про переслідування рад. режимом греко-катол. єпископів і духовенства в СРСР, з якої розпочалася їх інформ. підтримка в зх. пресі. Від 1946 в м. Міттенвальд (нині ФРН) редагував катол. тижневик "Християнський шлях". У м. Мюнхен від 1963 видавав час. "Українські Християнські Вісті", співпрацював з УВУ та Укр. катол. вид-вом (видав листівки з портретами Д. Вітовського, Є. Петрушевича та ін.). Співорганізатор урочистостей до 40-річчя Листопадового чину, палом-

ницьких поїздок до м. Лурд (Франція). В останні роки проживав у будинку опіки. Автор спогадів про бойовий шлях УСС і УГА: "На спомин сл. п. сотника УСС Івана Цяпки-Скоропада" (1953), "З наших змагань на зах. українському фронті" (1963), "За Українську державу" (1973), "Побут частин УГА в Одесі", а також низки кн. реліг. тематики: "Греко-Католицька Церква в житті українського народу" (1946), "Львудський провідник" (1949), "Подорож до святої землі" (1956) та ін.

П. у м. Мюнхен (Німеччина).

Літ.: Гловацький І. Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 43, 152, 155, 157, 324–330; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б.* Мурович Володимир // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 579; *Нагаєвський І.* Спогади польового духовника. Торонто, 1985; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 29.

**Степан Кобута,
Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

МУЧІЙ

Федір (Теодор) Григорович

(31.10.1897–19.08.1994) – лікар, науковець, четар УГА. Н. в с. Куткір (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). До 06.1914 навч. в Рогатин. укр. г-зії, згодом у військ. шк. м. Відень.

Добровольець УГА з 5.11.1918. 12.1918 – учасник оборони м. Рава-Руська й Жовква (обидва нині Львів. обл.). Командував 3-ю сотнею 3-го куреня 10-ї Янів. бригади. Учасник боїв за м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.), спільного походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Потрапив у польс. полон. Інтернований поляками в таборі м. Тухоля (Польща), звільнений 4.03.1921.

Проживав у рідному селі. У м. Львів склав матуру в АГ (06.1921), вивчав

**МУЧІЙ
Федір (Теодор)
Григорович**

медицину у Укр. таємному ун-ті. 1928 завершив студії на мед. ф-ті Празьк. ун-ту. Нострифікував диплом у Познан. ун-ті (Польща). 1930 відкрив приватну клініку в м. Олесько (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.). Діяльний чл. УНДО, т-в "Просвіта" й "Сокіл", УЛТ. На поч. 09.1939 заарештований польс. властями, ув'язнений у концтаборі м. Береза Картузька (нині Береза, Білорусь). Звільнений, повернувся додому.

13.02.1940 заарештований більшовиками, ув'язнений у тюрмі м. Золочів (нині Львів. обл.). Згодом вивезений до м. Херсон. Звільнений 7.03.1941 за відсутністю доказів. Повернувся до Галичини. Працював старшим асистентом на ф-ті гістології Львів. мед. ін-ту, 1942 очолив каф-ру гістології. Паралельно працював лікарем у тюрмі на вул. Лонцького.

У 03.1944 емігрував до Німеччини. Перебував у ДП м. Ашаффенбург (нині ФРН). 1950 виїхав до Канади. Один з перших українців, хто склав лікар. іспит у шт. Манітоба. Відкрив власну практику в м. Вінніпег, яку провадив до 1980. Чл. УЛТПА.

П. і похований у м. Вінніпег (Канада). Реабілітований в Україні 5.08.1992.

Літ.: Бл. п. д-р мед. Федір Мучій // Свобода. 1994. 27 серп. Ч. 163. С. 3; Мучій Федір Григорович // Реабілітовані історією. Львівська область. Кн. 3. К.; Львів, 2017. С. 305–306; *Оришкевич О.* Д-рові Ф. Мучієві – 95 років // Свобода. 1992. 30 жовт. Ч. 208. С. 6; *Пундій П.* Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Т. 1. Львів; Чикаго, 1994. С. 154, 292; Т. 2. Львів; Чикаго, 1996. С. 397; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 107, 577.

Микола Вітенко

МУШІЙ

Олекса

(1900–1935) – старшина УГА. Н. у с. Кривеньке (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї.

Влітку 1917 вступив до УСС; відбув військ. вишкіл у с. Рудники (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Як вістун полку УСС 1918 перебував на Єлисаветградщині (нині Дніпропетровщина). У

11.1918 вступив до УГА. У складі 2-го куреня 1-го полку бригади УСС брав участь у боях біля м. Львів і наступних боях проти поляків. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. Отримав звання хорунжого. Потрапив у польс. полон (04.1920), перебував у польс. таборі м. Тухоля; звільнений 7.12.1920. Повернувся до родинного села.

П. у с. Кривеньке.

Літ.: *Вишка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 4. С. 66; Посмертні згадки // ЛЧК. 1936. Ч. 6. С. 22.

Богдан Паска

НАВАЛЬКОВСЬКИЙ

Ярослав-Іван

(1892 – д. і м. с. н.) – поручник УГА. Н. в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Навч. 1902–10 в Коломий. укр. г-зії.

Під час ПСВ закінчив старшинську шк., воював в австро-угор. армії на фронті; іменований поручником. Від 11.1918 служив у ПВК в Городенці. Повернувся з війни додому інвалідом (втратив ногу). Деякий час працював у г-зії “Рідної школи”, потім отримав посаду службовця пошти в Польщі.

П. у Польщі після ДСВ.

Лит.: Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Марунчака. Нью-Йорк, 1978. С. 98, 144, 679.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

НАВÓЛЬСЬКИЙ

Антін Йосипович

(14.02.1894–11.03.1965) – поручник УГА, священник, ЧСВВ, громад. діяч. Н. в с. Зозулинці (нині Заліщиц. р-ну Терноп.

обл.) в сел. сім'ї. 1913 завершив гімназійні студії в м. Кіцмань (нині Чернів. обл.). Навч. у ветеринарній акад-ї м. Львів.

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшинську шк., воював на фронті; лейтенант. Брав участь у боях у м. Львів (11.1918), був поранений у ногу, захоплений у полон і відправлений до табору Домб'є. Після видужання зумів утекти, повернувся в УГА. Командував сотнею скорострілів, учасник Чортків. офензиви і боїв за

р. Збруч. 1.08.1919 іменований поручником, служив у Команді етапу армії. Потрапив у польс. полон (04.1920), перебував у таборі м. Тухоля; звільнений 20.01.1921, повернувся до с. Зозулинці.

1922 заарештований польс. поліцією. Рятуючись від переслідувань властей, проживав деякий час у родичів у с. Гермаківка (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.).

Від 1926 навч. в духовній семінарії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), 1930 рукоположений у стані целібату єпископом Г. Хомишиним. Священник парафії м. Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) разом із с. Рожанівка та с. Ангелівка, опікувався буд-вом у місті церкви Св. Архистратига Михаїла (завершено 1939). Був прихильником міжнац. діалогу, укр.-польс. та укр.-єврей. порозуміння. У 06.1941 переховувався від переслідування каральними органами НКВС. В час нім. окупації просив парафіян допомагати євреям і рятувати їх, видавав євреям метрики про хрещення, переховував кількох єврейс. дітей у парафіяльному будинку, прихистив 6 єврейс. родин, організував збір продовольства для мешканців гетто.

Після Львів. собору 03.1946 змушений перейти в православ'я. Коли в кін. 1950-х рад. власті закрили церкву в Товстому, душпастирював нелегально.

П. у смт Товсте, де й похований на місц. цвинтарі поруч із могилою своєї матері.

1993 визнаний праведником світу (прізвище Н. у переліку праведників під № 5990). Неопубл. спогади Н. про перебування в таборі Домб'є зберігаються у Нац. б-ці м. Варшава (Рукописна збірка НТШ. Скр. 26. XXIV. 31. (2)). Спогади колишніх старшин УГА, Армії УНР, Легіону УСС (1914–1922). М/ф № 69010, к. 208).

Лит.: Бердиховська Б. Україна: люди і книжки / перекл. з пол. К., 2009. С. 10–39; Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4.

Н

НАВРОЦЬКИЙ
Степан

С. 67; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931. С. 293; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 337.

**Петро Гуцал,
Олександр Степаненко**

**НАВРОЦЬКИЙ
Осип Іванович**

(24.03.1890–06.08.1972) – військ. і громад.-політ. діяч. Н. у с. Голгоче (нині Підгаєц, р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Випускник Бережан. г-зії (1908), юрид. ф-ту Львів. ун-ту (1913). Голова Укр. студент. союзу (1912–13), чл. Гол. управи УРП (1912).

Вояк УСС (1914), хорунжий (05.1915), четар (07.1915), командант сотні. В УГА – поручник (1.01.1919); командант етапу армії, інтендант 4-ї Коломий. бригади, заст. інтенданта 3-го корпусу УГА (02–04.1919), сотник (1.03.1919). Квартирмейстер Херсон. д-зії ДА УНР (05–07.1920).

Один із засн. УВО, чл. Начальної колегії УВО (09.1920–21), її координатор, відтак чл. Начальної команди УВО (1921–26), чл. Крайової команди УВО (1922–26), чл. Політ. колегії при Крайовій команді УВО (1923). Голова Укр. спортивного союзу (1922). Політв'язень польськ. тюрем (09–11.1921, 10.1922–05.1923). Голова секретаріату УРП (1920–26), УСРП (1926–33). Чл. гол. відділу "Просвіти" й Гол. управи "Рідної

школи", адміністратор ЛНВ, один з кер. вид-ва "Червона Калина". Нач. канцелярії Військ. управи д-зії "Галичина" (20.04.1943–44), майор.

На еміграції в Німеччині, відтак у Канаді (1948). Активний у громад.-політ. і ветеран. житті. Автор спогадів.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Визначні постаті Тернопілля: Біографічний збірник. К., 2003. С. 139; *Гуцал П.* 3. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 108–109; *Качор А.* Засумуй, трембіто... Пам'яті св. п. майора Осипа Навроцького // Свобода. 1972. 12 верес.; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки / авт. і упоряд. доп.: О. Дарованець, В. Мороз (відп. ред.), В. Муравський, М. Посівнич. К., 2007.

Микола Посівнич

**НАВРОЦЬКИЙ
Роман**

(15.05.1892–29.02.1920) – старшина УГА. Н. у м. Львів. Середню освіту здобув у м. Бережани (нині Терноп. обл.). Навч. на філос. ф-ті Чернів. ун-ту.

Під час РСВ в складі артилер. дивізіону 30-го піх. полку австро-угор. армії воював на Сх. й Італ. фронтах; іменованій лейтенантом. В одному з боїв потрапив в італ. полон, перебував у таборі військовополонених м. Казерта (Італія), редагував гумористичний час. "Лязаріні".

До України повернувся через м. Одеса (1919). Вступив до УГА, служив четарем в артилер. полку 4-ї бригади. Брав участь у боях на Наддніпрянщині.

П. від тифу в с. Захарівка (нині смт Одес. обл.), де й похований на місц. цвинтарі.

Літ.: Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; Посмертні згадки. Роман Навроцький // Український Вістник. 1921. 7 берез. С. 3.

Петро Сіреджук

**НАВРОЦЬКИЙ
Степан**

(08.09.1893–24.10.1960) – четар УСС, поручник УГА, адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у м. Львів. Здобув освіту в АГ та студіював право в ун-ті м. Львів.

Під час ПСВ старшина австро-угор. армії. Від літа 1915 – вистовий Легіону УСС при штабі австр. бригади. 1.09.1915 поблизу с. Маркова (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.), внаслідок прямого потраплення снаряда в бліндаж бригадного телефонного пункту, санітари констатували смерть 3 вояків, серед яких Н. Коли копали могилу, Н. опритомнів. Отримав 29 ран, втратив ліве око; через поранення його покинула кохана дівчина (ця життєва історія лягла в основу стрілец. пісні Р. Купчинського “Пиймо, друзі, грай, музико...”). Від 06.1916 служив у вишколі УСС, команд. чети. Під час польс.-укр. війни 1918–19 – старшина 1-го полку 1-ї бригади УСС.

Після визвол. змагань закінчив вищі студії, працював адвокатом у м. Перемишль (нині Польща). Діяльний у громад.-політ. житті, посол до польс. сейму від УНДО (1938–39). З 1943 – чл. Військ. управи д-зії “Галичина”.

1949 емігрував до Канади. Належав до ради К-ту українців Канади.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпещького. Нью-Йорк, 1967. С. 252, 463; *Коваль Р., Лазарович М., Юзич Ю.* Біографії вояків, яких згадує Михайло Горбовий // Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. К., 2009. С. 307–308; *Купчинський Р.* Мої добрі знайомі // Вісті Комбатанта. 1964. Ч. 3. С. 28–36; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Микола Лазарович

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА КАРПЕНКА ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА. Наук. підрозділ, ств. 1995 в стр-рі Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника для поглибленого вивчення питань нац.-визвол. б-би українців Галичини 20 ст. Ініціювали його заснування учасники Міжнар. наук.

конф., присвяченій 75-річчю проголошення ЗУНР, що відбулася 1993 в Прикарпат. ун-ті. Вони висловилися за створення окремого акад. наук.-дослідного підрозділу в спільному підпорядкуванні НАН і МОН України.

Президія НАН України 6.04.1994 прийняла рішення про можливість заснування наук. підрозділу зі штатним розписом 6 наук. і 1 допоміжного працівника. У 01.1995, відповідно доухвали Вченої ради Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника, створено Відділ регіональних проблем. Призначено кер. О. Карпенка, у підпорядкуванні якого було 4 працівники – М. Кугутяк, Б. Савчук, О. Жерноклеєв та В. Великочий.

Працівники відділу обрали об'єктом своїх досліджень історію ЗУНР. Вони проводили активну пошукову роботу у вітчизняних та іноз. архівах. Зокр. для виявлення і залучення до наук. обігу архів. джерел було організовано відрядження в архіви м. Київ, Львів, Тернопіль, Ужгород, Чернівці, а також до м. Рим, Мюнхен (ФРН), Варшава, Перемишль (Польща). Науковцям вдалося зібрати велику кількість раніше не відомих документів і матеріалів, що допомогло їм опублікувати колективну монографію “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: історія” (2001). У ній уперше у вітчизняній істор. науці розкрито істор. передумови нац.-демократ. революції на ЗУЗ, простежено складні процеси відродження укр. нації, піднесення її громадян. свідомості, визрівання нац. державницької ідеї, соборності єдиної Укр. д-ви.

Тривалі пошуки й опрацювання архів. джерел дали можливість опублікувати унікальне 5-томне (у 8 кн.) археогр. вид. (2001–13), присвячене історії ЗУНР. У них документально відтворено епоху коротку за часом, але багату на події та істор. процеси, що їх пережила ЗУНР. Кер-во колективом упорядників вид. здійснював проф. О. Карпенко, співупорядником зб. стала дир. ДАІФО К. Мицан. Наук.-допоміжну роботу з упорядкування матеріалів здійснили працівники відділу – В. Великочий, Л. Волосянко, С. Кобута, Г. Пославська.

Завдяки активній наук. діяльності Відділ регіональних проблем став одним з провідних “зунрознавчих” наук. підрозділів в Україні, співробітники якого були авторами майже десятка монографій, понад сотні статей. Під кер-вом О. Карпенка захистили кандидатські дис. О. Жерноклеєв, І. Райківський, В. Великочий, Т. Галицька-Дідух, С. Адамович, С. Кобута. 1999 Б. Савчук захистив докторську дис.

Співробітники наук. відділу були і є активними організаторами міжнар. наук. конф., які традиційно проводяться наприкінці жовтня – на поч. листопада кожні 5 р. у Прикарпат. нац. ун-ті ім. В. Стефаника і присвячені ювілеям проголошення ЗУНР.

2004 Відділ регіональних проблем було реорганізовано в Наук. центр дослідження укр. нац.-визвол. руху Ін-ту історії і політології Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника та Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Дир. центру затверджено О. Карпенка. З 2007 обов’язки дир. Наук. центру виконував І. Монолатій, з 02.2009 – М. Вітенко.

Важливим етапом дослідження історії ЗУНР стало вид. 2008 монографії “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія” (гол. ред. М. Кугутяк). Презентація цієї книги відбулася на Міжнар. наук. конф., присвяченій 90-річчю проголошення ЗУНР, 30.10.2008 у м. Львів, Івано-Франківськ і Чернівці.

Працівники Наук. центру з 2006 проводять збір і впорядкування документів з історії укр. нац.-визвол. руху на Прикарпатті 1919–91. У результаті започатковано нове археогр. вид “Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали” (відп. ред. М. Кугутяк). На даний час опубл. 2 т. (у 5 кн.), готуються до друку наступні.

У рамках дослідження історії укр. нац.-визвол. руху на Прикарпатті Наук. центр виступив співорганізатором Міжнар. наук. конф. “Роман Шухевич в українському національно-визвольному русі ХХ століття” (17–18.05.2007, Івано-Франківськ) та “Степан Бандера

в українському національно-визвольному русі ХХ століття” (11.12.2008, Івано-Франківськ).

У 04.2014 Наук. центр було названо на честь його багаторічного кер. – проф. О. Карпенка. Тоді ж у підрозділі розпочато підготовку вид. “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки” (автор ідеї і наук. ред. М. Кугутяк). На 1-му етапі виконання цього проекту 2017 було видано словник до енциклопедії, розпочалося практичне наповнення вид. наук. статтями, ілюстраціями. До 1.11.2018 опубл. 1-й т. енциклопедії, у завершальну стадію вступили роботи над 2-м і 3-м томами. До підготовки цього вид. вдалося залучити понад 130 науковців з низки акад. інституцій та 8 ун-тів України, окремих іноз. фахівців, які спеціалізуються на вивченні історії ЗУНР та УГА. Наук. підрозділ став координаційним центром цілого проекту.

На сьогодні у Наук. центрі працюють наук. співробітники – М. Кугутяк, О. Жерноклеєв, М. Вітенко, Т. Галицька-Дідух, С. Кобута, А. Мішук, Т. Дерещук, Б. Паска, а також Г. Пославська.

**Микола Вітенко,
Галина Пославська**

НАВЧУК Ярослав

(д. і м. н. і с. н.) – адвокат, січовий організатор, редактор. Підтримував ідеї січового руху. Його організатор К. Три-

**Адвокат
Ярослав НАВЧУК
(сидить)
та сотник УГА
Ярослав КУРИЛЮК**

львівський називав ім'я Н. серед тих, які "належали до мого коломийського штабу". Початок діяльності Н. припадає на 1910, коли став редагувати ілюстроване вид. "Зоря" (Коломия). Цей часопис, редагований спочатку П. Оларчуком і К. Трільовським (1902–04), був відновлений і виходив за ред. І. Чупрея (Зоря. 1910. Ч. 1–2) та Н. (Зоря. 1910. Ч. 3).

Під час ПСВ – хорунжий 9-го піх. полку австро-угор. армії. Після створення ЗУНР редагував газ. "Покутський Вістник" (1918. Ч. 1–3), яка виходила з 10.11.1918 й була органом окружної нац. ради в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Створив і редагував газ. Укр. січового союзу "Січовий Голос" (1918. Ч. 1–6; 1919, Ч. 1–6). 1926 проживав у Коломії.

Подальша доля невідома.

Літ.: Васильчук М. Українська видавнича справа в Коломії (друга пол. XIX–XX ст.). Коломия, 2012; Гей, там на горі "Січ" іде: Пропам'ятна книга. Едмонтон, 1965; Коломия й Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988; *Романюк М., Галушко М.* Українські часописи Коломії (1865–1994): історико-бібліографічне дослідження. Львів, 1996.

Микола Васильчук

НАГАЙЛО Василь

(01.01.1890–03.01.1976) – булавний УГА. Н. в с. Буховичі (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.). Відбув обов'язкову службу в австро-угор. армії.

Під час ПСВ воював у складі 89-го піх. полку австро-угор. армії на фронті. 1915 в Карпатах потрапив у рос. полон. Перебував у м. Омськ (нині РФ), звідки через рік утік, повернувся до свого полку.

Під час Листопадового чину 1918 організував у Буховичах і навколишніх селах міліцію з 80 добровольців. У 12.1918 вступив з ними в бойову групу "Крукеничі" УГА, де командував сотнею скорострілів у 2-му курені. У 01.1919, дізнавшись, що польс. війська на святвечір прорвали фронт і захопили Буховичі й сусідні села, з дозволу командування сформував загін добровольців, з яким вибив звідти ворога. Брав участь у боях із поляками аж до відступу бойової групи в 05.1919 до ЧСР, де долучився до багатьох заходів, організованих укр. політемігрантами.

1923 емігрував до США. Певний час перебував у пошуках роботи. Згодом у м. Детройт влаштувався працювати на з-ді Форда, звідки 1956 вийшов на пенсію. Брав участь у громад.-політ. житті українців США. Кавалер 6 бойових відзнак за участь у збройній б-бі за незалежність України, у т. ч. Хреста Симона Петлюри.

П. у м. Детройт.

Літ.: Зілінський В. Вборні за Україну. (Мостищина). Дрогобич, 2006. С. 16–17; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 308; Українська Галицька Армія / ред. Д. Мики-

**Булавний УГА
Василь НАГАЙЛО
зі своїм відділом**

НАГАЙЛО
Іван Данилович

тук. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 208; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 145, 177, 221.

Микола Лазарович

НАГАЙЛО

Іван Данилович

(20.11.1892–22.02.1920) – поручник УСС та УГА. Н. у с. Теофіпілька (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. в г-зії м. Бережани (нині Терноп. обл.), потім у філії АГ м. Львів, де 1912 склав випускні іспити. Студіював право у Львів. ун-ті.

Доброволець Легіону УСС від 08.1914. Як команд. чети в сотні О. Будзиновського, потім О. Семенюка воював на Сх. фронті. У бою на г. Лисоня (нині Терноп. обл.) 3.09.1916 перейняв командування сотнею від пораненого сот. Р. Дудинського. 1916–17 служив у вишколі УСС. 1918, за умовами Брест. мирного договору, в складі УСС побував в УНР, де налагодив приятні взаємини з місц. нас. Брав участь у роботі курсів українознавства. Нагороджений срібною і бронз. медалями “За хоробрість”, Військ. хрестом імператора Карла. В УГА – з 11.1918, інтендант 1-ї бригади УСС; у її складі в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Від 02.1920 – у складі ЧУГА.

П. від тифу в м. Бершадь (нині Вінниц. обл.).

Лит.: Адвокати і правники – діячі Легіону Українських січових стрільців: біографічний альбом / упоряд. І. Б. Василик, О. С. Лугова, Б. В. Луговий. К., 2015. С. 65–66; Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 205–207, 320, 322; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 140.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

НАГІРНИЙ

Микола

(19.11.1896–22.12.1953) – вояк УСС і УГА. Н. у с. Яблунів (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.), онук вїйта М. Нагірного.

го. Належав до місц. т-в “Кружок сільського господаря” і “Січ” під кер-вом пароха О. Дудровича.

Під час вишколу на Закарпатті, як неповнолітній, придлений до шпиталю УСС, товаришував із С. Галечко, М. Угрином-Безгрішним. Мав неабияку фіз. силу, служив стрільцем у 7-й сотні УСС і старшим десятником УГА (кер. обозу шпиталю 1-го корпусу УГА 1919). Воював у Галичині та Наддніпрянщині. Уникнув рос. полону; втік із польс. полону, перехворів на тиф. Нагороджений Пропамятною відзнакою УГА: 1918–1928, ін. медалями.

Діяч УНДО, “Просвіти”, т-в “Луг”, “Орли”, РСУК; провізор місц. церкви. Провідник УВО та ОУН у с. Більшівці (нині смт Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.), радний місцевої гміни. Випускник пром. шк. підвищення кваліфікації в Більшівцях. 1939–40 – секретар, 1943–44 – староста с. Яблунів.

Після ДСВ – референт ОУН; уникнув арешту завдяки фальшивій довідці сільради про смерть, виданій для НКВС 1946. Батько вояка УНС і д-зії “Галичина” М. Нагірного (1923 – д. с. н.), родич вояків УПА К. Нагірного (псевд.: Славко, Важний; 1922–53) і Р. Нагірного (засуджений на 25 р. ув’язнення).

П. і похований у с. Яблунів.

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014. С. 57–58; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963; *Нагірний М., Нагірний Р.* Провідник ОУН на Більшовеччині Микола Нагірний (1896–1953) // Краєзнавець Прикарпаття. 2015. № 26. С. 35–43; *Підлужна С.* Розповіді про батька // Галицьке слово. 1996. 7 серп. С. 3; *Угорчак Ю.* Микола Нагірний // Новий час. 1996. Ч. 31. 21 груд. С. 4; *Угрин-Безгрішний М.* Минають дні... Хроніка з років 1944–45 // Рогатинська земля. 36. історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто. 1996. С. 116.

Мирослав Нагірний

НАГІРНЯК (НАГОРНЯК)**Василь**

(д. н. н., д. і м. с. н.) – громад.-політ. діяч. Н. в с. Пнів (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Селянин. Працював лісорубом, бутинарком. Навч. в дяківській шк., був дяком у церкві. Секретар сільс. громади. Чл. РУРП, УРП.

Делегат УНРади ЗУНР від Делятинщини. Підтримував злуку між ЗУНР та УНР. 2–4.01.1919 відстоював ідею розподілу поміщицьких земель серед безземельних і малоземельних селян.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 114, 138; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 157, 187, 197, 202, 203, 205, 210, 303, 320, 679; *Павлишин О.* Організація цивільної влади ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3. С. 132–193; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1968. С. 118–119.

Олег Павлишин

НАГІРСЬКИЙ**Теодор (Федір)**

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА, педагог, громад. діяч. За фахом учитель.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії. В УГА – від кін. 1918, старшина інтендатури. 1.08.1919 іменованій поручником. За р. Збруч служив у 3-му корпусі.

Після завершення визвол. змагань проживав у м. Бережани. Вчитель у нар. шк. Чл. т-ва “Рідна школа”, “Взаємна поміч українського вчительства”, “Нар. дім”, співзасн. і чл. виділу позичкової каси “Самопоміч”. Був заарештований польс. поліцією восени 1930 під час паціфікації.

1944 виїхав на Захід, згодом з Німеччини емігрував до США. Проживав у м. Нью-Йорк. Жертводавець на укр. т-ва. Належав до к-ту вид. зб. “Бережанська земля” (1963).

Літ.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто,

1970. С. 122–123, 237, 395; Звернення до громадян Бережанської Землі // Свобода. 1963. 26 лютого. Ч. 33. С. 3.

**Микола Вітенко,
Петро Гуцал**

НАГЛЯК**Яків**

(1889–11.09.1959) – лікар, санітарний поручник УГА, громад.-політ. діяч. Н. в м. Стрий (нині Львів. обл.). Здобув освіту в г-зії рідного міста. Випускник мед. ф-ту Віден. ун-ту. Офіцер австро-угор. армії.

Під час ПСВ – лікар гарнізонного госпіталю в м. Відень. У 11.1918 зголосився до служби в УГА. Четар. Спеціалізувався на інфекц. хворобах. Працював у шпиталі м. Дрогобич (нині Львів. обл.). 1.03.1919 іменованій санітарним поручником. Докладав зусиль для порятунку вояків УГА від епідемії тифу. У 11.1919 перехворів на тиф у м. Вінниця. Восени 1920 повернувся до м. Стрий. Згодом переїхав до м. Відень, де працював лікарем.

1925 повернувся до Галичини, відкрив приватну клініку в м. Винники (нині в складі м. Львів), замінивши померлого лікаря І. Липу – колиш. міністра УНР. Безоплатно лікував незможних, купував ліки для них за власні кошти. Мав авторитет серед місц. українців. З 24.01.1928 – заст. бургомистра м. Винники. Належав до проводу УНДО на Львівщині. Ініціатор проведення масових заходів місц. укр. громади, буд-ва Нар. дому, співорганізатор створення т-ва “Народна опіка”, торг. і кредитного кооперативів, спорт. т-ва “Дніпро”, філії Українбанку в місті.

П. і похований у м. Винники. 1991 в колиш. будинку Н. відкрито Істор.-краєзнавчий музей м. Винники, де серед експонатів представлено особисто речі І. Липи, І. Огієнка, Н. та ін. учасників укр. визвол. змагань.

Літ.: *Байцар А.* Видатні винниківчани. Львів; Винники, 2012; *Влох М.* Лікар д-р Яків Нагляк // Винники, Звенигород, Унів та довкільні села / ред. М. Влох. Чикаго, 1970. С. 249; *Левицький В.* Останній акт трагедії Української Галицької армії // Свобода. 1932. 18 жовт.

Ч. 243. С. 2; *Левицький Я.* Сумні – але й відрадні листи // *Свобода*. 1959. 22 груд. Ч. 246. С. 3; Нова важна суспільницька установа “Народна Опіка” // *Діло*. 1936. 27 берез. Ч. 69. С. 5; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 279, 283, 289; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 103.

Микола Вітенко

**НАГУЛЯК
Онуфрій Михайлович**

(23.08.1890–21.11.1937) – старшина УГА. Н. в с. Новосілка Костюкова (нині Новосілка Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім’ї. 1912 закінчив студії в укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Вивчав право у Львів. ун-ті.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шк., воював на Серб. й Італ. фронтах; іменований надпоручником. 1917 потрапив в італ. полон, повернувся з нього в кін. 08.1919 до м. Відень. Через місяць виїхав з групою старшин через Румунію до м. Кам’янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), де вступив до УГА, брав участь у боях з більшовиц. військами. Від 02.1920 – в ЧУГА. У кін. 04.1920 заарештований чекістами й інтернований у таборі м. Казань (нині Республіка Татарстан, РФ). У 06.1920 призначений комісаром, потім команд. батальйону 1-ї Галиц. бригади ЧА. На чолі цього підрозділу прибув на поч. 08.1920 до м. Тернопіль, протягом урядування Галревкому був комісаром міста.

Після відступу з Галичини займав різні командні посади в ЧА: команд. 402-го Галиц. стрілец. полку, комісар 135-ї стрілец. бригади 45-ї д-зії, пом. нач. з політчастини, нач. шк. червоних старшин у м. Харків. 1933–36 – слухач Військ. акад.-їм. М. Фрунзе в м. Москва; після її закінчення отримав військ. звання полковника, у 07.1936 призначений пом. інспектора зі стройової підготовки студентів ін-тів Приволзького військ. округу. Звільнений у запас 8.07.1937.

23.07.1937 заарештований разом з дружиною, колиш. медсестрою УГА Теодозією Нагуляк (сестра чет. УГА Г. Лучанка) у м. Куйбишев (нині Самара, РФ). Без-

підставно звинувачений як “член української шпигунської націоналістичної організації, керованої фашистськими колами Польщі та Німеччини, учасник антирадянської воєнно-фашистської змови”. На слідстві зазнав катувань, але винним себе не визнав. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 17.11.1937, розстріляний разом з дружиною в м. Куйбишев.

Літ.: Гасай Є. Не втомлюся шукати. Тернопіль, 1998. С. 31–35.

Петро Гуцал

“НАДДНІСТРЯНСЬКІ ВІСТІ” – орган Самбір., Старосамбір., Турків., Рудків. і Мостиськ. повітов. комісаріатів ЗУНР. Газета виходила щотижня в м. Самбір (нині Львів. обл.) від 16.12.1918 до 5.05.1919 (загалом 26 чисел). Відп. ред.: Б. Чайковський, О. Павлів. Осн. завдання газети – інформаційно-аналітичне забезпечення мешканців зазначених повітів.

Публікувалися тексти законів ЗУНР, указів, постанов, розпоряджень УНРади, РДС, повітов. комісаріатів (під заголовком “Урядова часть”). Порушувалися актуальні проблеми державотворення; популяризувалася ідея злуки ЗУНР та УНР; акцентовано увагу на питаннях формування сильного, забезпеченого

війська та земельної реформи. Друкувалися відомості про перебіг Паризької мирної конф., Трудового конгресу в м. Київ, сесії УНРади в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ), спогади очевидців перебування польс. військ у м. Львів, Перемишль, Старий Самбір, ін. містечках і селах Галиц. краю, вояків УГА, які побували в польс. полоні та ін. Вміщувалася офіц. хроніка з польс.-укр. фронту, відомості про сусп.-політ., госп.-екон. й культ. життя в м. Мостиська, Рудки (нині Самбір. р-ну), Самбір, Старий Самбір, Турка (всі нині Львів. обл.), селах відповідних повітів, у Галичині, Наддніпрянщині, рідше – у країнах Європи та світу. Більшість публікацій друкувалися на правах анонімності. Серед відомих авторів – В. Бережанський та А. Чайковський. Постійні рубрики: “Новинки”, “З Наддніпрянської України”, “Зі світа”, “З польської преси”.

Лит.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 166–168.

Олеся Дроздовська

НАДЗВИЧАЙНИЙ НАРОДНИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ – УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНО-ТРУДОВОЇ ПАРТІЇ В М. СТАНИСЛАВІВ 28–29.03.1919 – з'їзд провідної укр. нац.-демократ. партії ЗУНР, на якому було прийнято її нову програму й назву. Заг. радикалізація сусп. настроїв на поч. весни 1919 позначилася на діяльності УНДП. Зміна сусп.-політ. обстановки, пов'язана з перемогою нац.-демократ. революції та утворенням Укр. д-ви, вимагала перебудови змісту й форм діяльності УНДП.

Відчувалася гостра потреба активізації орг.-політ. діяльності націонал-демократів у масах. Відомі діячі УНДП М. Струтинський, Р. Перфецький, С. Витвицький вказували на відсутність тісної співпраці уряду з громадськістю, на потребу політ. виховання нар. мас, формування єдиного нац. фронту. Особливу стурбованість в УНДП викликала активізація популістських ліворадикальних груп.

За таких обставин 28–29.03.1919 в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) було проведено надзвичайний Нар. з'їзд УНДП, у якому взяла участь представники 38 сх.-галиц. повітів. На з'їзді були присутні Президент УНРади Є. Петрушевич, члени уряду на чолі з С. Голубовичем, а також представники Наддніпрян. України М. Богун і М. Корчинський. На адресу з'їзду УНДП надіслав вітальну телеграму ЦК УНРП.

На порядок денний надзвичайного Нар. з'їзду були поставлені питання про нову парт. програму, земельну реформу, зміну назви партії. З політ. рефератом на з'їзді виступив голова НК К. Левицький. У своїй промові він розкрив причини, які спонукали НК скликати парт. з'їзд; при цьому звернув увагу на визначальну роль націонал-демократів у б-бі за Укр. д-ву; зупинився на принципово нових завданнях партії. Замість б-би проти старої ворожої с-ми держ. правління тепер потрібно було розбудовувати молоду Укр. д-ву. На думку К. Левицького, саме сусп.-во мало бути основою д-ви, тому партія покликана випрацювати чітку держ.-політ. платформу.

К. Левицький наголосив на важливій сусп.-політ. ролі селянства в розбудові д-ви як найчисленнішої верстви укр. сусп.-ва, однак при цьому заявив, що партія не пропагуватиме демагогічні гасла на користь однієї сусп. верстви, бо здоровий держ. організм зобов'язаний дати охорону й захист для праці та життя всіх сусп. верств, що творять Укр. д-ву.

Центр. подією на Нар. з'їзді стало прийняття нової програми партії, що зумовлювалося прагненням об'єднати споріднені з трудовою політ. сили Наддніпрянщини в одну панукар. партію центрист. х-ру, навколо якої згуртувались би всі політ. сили Галичини й Наддніпрянщини, що виступали за розбудову незалежної соборної Укр. д-ви. У зв'язку з цим, на пропозицію Є. Петрушевича, з'їзд змінив назву партії на УНТП, яка проголошувалася всеукр. політ. орг.-цією. Поряд зі зміною назви партії, вона зберігала й надалі платформу нац.-демократ. орг.-ції.

Після тривалої дискусії, у якій взяли участь С. Назаревич, о. Носковський, М. Богун (з Полтавщини), О. Марітчак, Р.Перфецький, о.С.Петрушевич, М.Кунда, М. Пачовський, Т. Старух, з'їзд одностайно затвердив нову програму партії, яка складалася з преамбули й 8 розділів.

У вступі зазначалося, що ідеал політ. самостійності укр. народу, який нац.-демократ. партія проголосила у своїй програмі, здійснився шляхом уконституювання УНР, у зв'язку з чим Нар. з'їзд вирішив перетворити нац.-демократ. в нар.-трудова партію. Програма УНТП будувалася на засадах держ. незалежності й самостійності УНР. УНТП мала за мету згуртувати до спільної праці в інтересі укр. державності всі трудові сили укр. народу.

У 1-му розділі вказувалося, що соборна й незалежна УНР має стати парламентською д-вою, у якій окремим регіонам будуть надані права автономних областей. Владу в УНР здійснював народ на основі демократ. виборчого права. Парламент мав обирати підзвітний йому уряд. За народом зберігалося право проведення референдуму й законодавчої ініціативи.

Окремий розділ гарантував широкі демократ. права та свободи громадян, зокр. свободу осідку, заняття, слова, друку, зборів, т-в і орг-цій, совісті й віросповідання. Розділ сусп. опіки передбачав запровадження 8-годинного робочого дня, а також соц. забезпечення хліборобів і робітників на випадок хвороби й старості, вдів і сиріт, робітниць на час материнства, охорони праці дітей та жінок.

Суттєві зміни було внесено в екон. програму партії. Особливий інтерес у зв'язку з цим становив 3-й розділ, присвячений госп. основам УНР, який засвідчив значну соц. радикалізацію націонал-демократів. Зокр. тут містилася вимога усупільнення земель великої посілості, мертвої руки та земельних спекулянтів з метою наділення ними безземельних і малоземельних селян, передовсім вояків укр. армії та їхніх родин. Фінансові основи УНР мали ґрунтуватися на введенні заг. прогресивного

прибуткового податку й оподаткування заможних при звільненні найбільш вверств від податкових тягарів.

Програма передбачала запровадження мінімуму держ. забезпечення кожного громадянина, вимагала усупільнити придатні до цього галузі пром-ті, торгівлі, кредиту. Введення в програму трудовиків вимог щодо усупільнення окремих галузей нар. г-ва у вигляді добровільних асоціацій відбувалося в руслі популярної тоді серед соціаліст. партій сх. і зх. України ідеї соціалізації. Положення програми свідчили також про те, що УНТП ставила собі за мету побудову нац. д-ви із сильними соц. засадами.

Шк. в УНР мала мати держ., світський, заг. і обов'язковий х-р. Д-ва гарантувала доступ до всіх типів шк. – від найнижчих до найвищих. Забезпечувалася рівноправність усіх реліг. конфесій та їх внутр. самоуправа.

Розділ, присвячений міжнар. справам, відображав прагнення до утворення союзу народів, який задля мирного співіснування об'єднував би всі нації світу. До запровадження заг. миру й до усунення мілітаризму УНТП виступала за створення сильної дисциплінованої укр. армії, заснованої на заг. обов'язковій військ. повинності.

У політ. резолюціях надзвичайного Нар. з'їзду висловлювалося довір'я УНРаді й РДС. НК зобов'язувався випрацювати проект парт. орг-ції, відновити газету для народу "Свобода". З'їзд виявив протест проти насильства румунів на Буковині, а також проти надання активного виборчого права тим націям, що виступили проти побудови Укр. д-ви або ж зайняли нейтральну позицію. 29.03.1919 з'їзд обрав тимчасовий НК у складі 26 осіб; голова партії – А. Горбачевський, заст. – О. Попович і Т. Старух, секретарі – Р. Перфецький та о. Біляк, касир – І. Куровець. До НК ввійшли 2 представники від Наддніпрянщини.

Надзвичайний Нар. з'їзд партії став переломною віхою в історії зх.-укр. націонал-демократії. Він запропонував концепцію буд-ва незалежної соборної Укр. д-ви, яка ґрунтувалась би не на класових ліво- чи праворадикальних

засадах, а на заг.-нац. центрист. демократ. правових основах. Зважаючи на нові сусп.-політ. реалії, Нар. з'їзд дав поштовх до трансформації партії у всеукр. політ. орг-цію, визначив осн. напрями її діяльності.

Літ.: Кузутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004.

Май Панчук,

Микола Кузутяк

НАЗАРЕВИЧ

Микола Юрійович

(13.12.1890–20.01.1920) – старшина УГА. Н. в с. Жеребки Королівські (нині Жеребки Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. 1903–10, 1911–12 в укр. г-зії м. Тернопіль; був одним із провідних гравців укр. футбольної команди “Поділля”. Студіював право у Львів. ун-ті.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шк., воював у сотні скорострілів 87-го піх. полку на Балкан. й Італ. фронтах; двічі поранений. Іменований поручником. У 12.1918 вступив до армії Кор-ва СХС (з 1929 – Югославія), однак через підтримку урядом цієї країни Польщі в її б-бі проти ЗУНР залишив військ. службу (03.1919) і прибув до м. Відень. Звіди виїхав до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), призначений командантом сотні в 10-й бригаді; в одному з боїв був поранений. У серед. 06.1919 в Тернополі очолив курінь у 18-й бригаді. За р. Збруч у 09.1919 приділений до 14-ї бригади командантом куреня. Потрапив у білогвардійський полон, однак у 11.1919 зумів утекти; повернувся до свого підрозділу.

П. під час епідемії тифу в м. Гнівань (нині Тиврів. р-ну Вінниц. обл.).

Літ.: Гайдучок С. Воєнні спомини. Львів, 2002. С. 48–50; Гуцал П. Село Жеребки: його історія і люди. Тернопіль, 2003. С. 135–136; Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14.

Петро Гуцал

НАЗАРЕВИЧ

Степан Андрійович

(1879–1940) – громад.-політ. діяч. Н. в с. Залісся (нині Бродів. р-ну Львів.

обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в г-зії м. Броди. Вивчав фінанси у Віден. ун-ті. 1908 – однорічний доброволець в австро-угор. армії. Учасник Босній. кампанії. Виїхав до Франції, згодом до Бельгії. Вивчав кооп. справу. Згодом повернувся до Галичини. Очоловав повітову кооперацію в м. Броди. З 3.06.1911 – заст. посла Є. Петрушевича в австр. парламенті.

Співорганізатор Листопадового чину в м. Броди. Госп. референт Бродів. повітов. комісаріату. Делегат УНРади ЗУНР від Бродів. пов. Чл. НК УНТП.

1922 – співорганізатор відновлення філії т-ва “Просвіта” (чл. виділу), з 1925 – чл. К-ту оборони рідної землі в м. Броди. Чл. УНДО. У 09.1939 заарештований співробітниками НКВС, згодом звільнений.

П. у с. Залісся. Похований у с. Суховоля (нині Бродів. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / ред. Я. Чумак. Торонто, 1988. С. 83, 136–138; Відновлення діяльності філії Т-ва “Просвіти” у Бродах // Діло. 1922. 13 жовт. Ч. 34. С. 5–6; За рідну землю. Велике віче в Бродах // Діло. 1925. 15 листоп. Ч. 257. С. 3; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан.

Івано-Франківськ, 2003. С. 210, 303, 322, 679; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 97; *Його ж.* Організація цивільної влади ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // *Україна модерна.* Львів, 1999. Ч. 2–3. С. 132–193.

Роксолана Гавалюк

НАЗАРУК

Осип Тадейович

(псевд. і крипт.: Андрій Банашкевич, Андрій Чекановський, Святослав, Чужинець, А., А. Б., А. Ч., Б. А., Др. Н. О., Др. О. Н., Ч. А.; 31.08.1883–31.03.1940) – адвокат, письменник, журналіст, публіцист,

громад.-політ. діяч. Н. у с. Нагорянка (нині м. Бучач Терноп. обл.). Навч. в Бучачі, і Золочів. г-зіях. 1899–1902 був одним з організаторів пов'язаних із "Молодою Україною" таємних середньошкільних гуртків та укр. студент. руху в Галичині. 1904–05 очолював роботу Віден. "Січі", 1906–07 – голова Львів. "Академічної громади". Закінчив правно-політ. студії в ун-тах м. Львів (12.02.1909) та Відень (9.05.1905); д-р права (Відень, 16.07.1912). 1905–23 належав до УРП, чл. її Гол. управи. Був співред., згодом ред. газ. "Громадський Голос".

Під час ПСВ – голова Пресової квартири Легіону УСС; організував укр. шкільництво, провадив культосвіт. роботу на Волині (1916) й Поділлі (1918).

Від 05.1915 – секретар при ЗУР у м. Відень, кореспондент "Вістника Союзу визволення України". Уповноважений для збору матеріалів про УСС. З 04.1916 – підхорунжий у 1-му полку УСС. Чл. УНРади ЗУНР. З 5.11.1918 перебував на Наддніпрянщині. 12.1918–06.1919 – кер. Гол. управління преси й пропаганди в ранзі міністра уряду УНР. У 02–05.1919 брав участь у редагуванні час. "Народ" (м. Станиславів) – органу УРП. З 06.1919 керував роботою Пресової квартири УГА, редагував газ. "Стрілець".

1920–22 – чл. уряду ЗУНР у м. Відень як уповноважений у справах преси і пропаганди, працював у редакціях його органу "Український Прапор" і тижневика "Воля". У 10.1920 – чл. делегації ЗУНР під час польс.-рад. переговорів у м. Рига (нині Латвія). У 09.1922–10.1923 за дорученням цього уряду організував позичку Нац. оборони в Канаді. В цей період відійшов від соціаліст. ідей, став прихильником монархістсько-гетьман. ідей під впливом листування з В. Липинським.

Після переїзду в 11.1923 до США був одним з організаторів гетьман. руху в Пн. Америці. 1923–26 редагував тижневик "Січ" (Чикаго), 1926–27 – газ. "Америка" (Філадельфія). У 08.1927 повернувся до м. Львів, увійшов до проводу Укр. християн. (згодом – катол.) орг-ції, з 01.1928 очолював редакцію її газ. "Нова Зоря". Був одним з організаторів і кер. Укр. нар. катол. партії (1930, згодом – Укр. нар. обнова). Один із засн. 1931 укр. катол. освіт. т-ва "Скала", що організувало за дорученням єпископа Г. Хомишина читальні в Станиславів. єпархії. 1937–39 – чл. Контактного к-ту, який діяв у Львові. Наприкінці 1938 відкрив у Львові власну адвокат. канцелярію. 2.10.1939 виїхав до м. Варшава, на поч. 1940 – до м. Краків.

Автор численних праць на сусп.-політ. теми – "Що то є суспільні кляси, боротьба кляс, буржуазія, пролетаріят і організація" (1907), "Що то є нарід або нація" (1911), "Військо і політика" (1919), "До історії революційного часу на Україні: Українські політичні партії, їх союзи і теорії" (1924), "Грецько-Като-

лицька Церква і українська ліберальна інтелігенція" (1929), "Ідеологічні основи Української Католицької Народної Партії" (1931), "Вибір звання" (1934), "Жінка і суспільність" (1934), "Галичани й Велика Україна" (1936), "Значіння партій" (1939), "Замах на церкву" (1939) та ін., з історії січового стрілецьтва – "Над Золотою Липою" (1916), "Слідами УСС" (1916) та ін., спогадів – "Рік на Великій Україні" (1919), "Галицька делегація в Ризі 1920", "На Спокійнім океані: Врештешт і думки з дороги" (обидві 1934) та ін., істор. повістей – "Князь Ярослав Осьмомисл" (1918), "Роксоляна (1930) та ін., подорожніх репортажів, публіцист. статей тощо.

П. у м. Краків.

Лит.: Бурачок Л. В. Громадсько-політична діяльність Осипа Назарука (1883–1940). Івано-Франківськ, 2008; *Лисяк-Рудницький І.* Назарук і Липинський: історія їхньої дружби та конфлікту // В'ячеслав Липинський. Твори. Архів. Студії. Архів. Т. 7: Листи Осипа Назарука до Вячеслава Липинського. Філадельфія, 1976; *Рубльов О. С.* Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004; *Швагуляк М.* Осип Назарук – журналіст, публіцист, редактор // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики. Львів, 1996.

Лілія Бурачок

НАЙВИЩИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ТРИБУНАЛ – верховна установа в с-мі військ. судівництва ЗУНР. Відповідно до розпорядження ДСВС за підписами К. Левицького та Д. Вітовського від 16.11.1918, передбачалося його утворення в столиці ЗУНР – м. Львів. Йому мали підпорядковуватися військ. обл. суди, що діяли на тер. 3 військ. областей ЗУНР. Головами Львів., Станіславів. й Терноп. військ. обл. судів автоматично ставали військ. команданти областей. До складу цих судів входили представники Держ. жандармерії та команданти кожної з 4 військ. округ, на які ділилися області. Як держ. обвинувач в окружних судах виступав суд. офіцер,

при обл. судах – військ. прокурор, а при Н.в.т. – Ген. військ. прокурор або його заст.

Через відступ укр. військ зі Львова в 11.1918 Н.в.т. утворений не був. На сесії УНРади ЗОУНР в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) 28.03.1919 з подання С. Витвицького обговорили законопроект про утворення Н.в.т., який, у силу обставин, так і не було введено в дію.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 300–301; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 72–73; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 191–192; *Кульчицький П.* Суд і судочинство ЗУНР: законодавство і практика // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Вип. 58. С. 68–73; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004. С. 221.

Богдан Паска

НАЙДА

Олександр-Михайло Степанович

(15.09.1893–06.1920) – поручник УГА, громад. діяч. Н. в м. Чернівці в сім'ї рахункового урядовця магістрату, згодом рахункового ревізора й рахункового радника, громад. діяча. 1902–03 навч. в підготовчому кл. 2-ї Чернів. держ. укр.-нім. г-зії, де 1903–11 пройшов повний курс навч., склав матуральні іспити. Чл. укр. молодіжної команди Чернівців з футболу 1909, чию визначну техніку гри в матчі з польс. збірною 20.06.1909 та блискучу гру як нападаючого в матчі з єврейс. збірною 1.10.1909 відзначала чернів. преса. Обслуговував матчі футбольного чемпіонату Чернівців як кваліфікований арбітр. З 1911 – студент юрид. ф-ту Чернів. ун-ту. Один із засн. 21.12.1913 (разом з К. Купчанком та А. Циганеком) укр. акад. козацтва "Чорноморе", чл. його правління 1913–14. В зимовому семестрі 1913–14 правління козацтва "Чорноморе" складалося виключно з майбутніх старшин УГА: А. Циганека, М. Горна, К. Купчанка й Н.

НАЙДАН
Володимир Теодорович

Виконавець укр. танців (разом з майбутніми старшинами УГА О. Драганом та М. Гарасом).

Військ. службу розпочав як кадет резерву 2-ї крпапанії 41-го Буковин. полку піхоти крайової оборони. 1915 поранений у бою, лікувався у військ. шпиталі м. П'єштяни (нині Словаччина). 1.01.1916 іменованій лейтенантом резерву, 1.05.1918 – обер-лейтенантом резерву; служив у 41-му піх. полку.

Команд. організованого 8.12.1918 3-го похідного куреня 24-го полку піхоти ім. гетьмана П. Дорошенка, який 15.12.1918 в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) склав присягу на вірність Укр. д-ві, а 16.12.1918 рушив на Львів. Курінь Н. воював у складі групи "Старе село", відбив від поляків с. Велика й Мала Солонки (нині с. Солонка). Важко захворів і з кін. 12.1918 перебував у шпиталі.

З 29.12.1918 курінь Н. перейшов як резерв на відтинок фронту біля с. Козельники, у 01.1919 увійшов до складу новосформованої 2-ї Коломий. бригади з осідком у с. Зубра (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), яка після переходу за р. Збруч увійшла до армій. групи ген. А. Кравса в поході УГА на м. Київ, а навесні 1920 була реорганізована в 2-й полк піхоти в складі 3-ї бригади ЧУГА.

Наприкінці 04.1920 арештований чекістами й ув'язнений у концтаборі с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва); 16.06.1920 етапований до м. Архангельськ (нині РФ) у складі великої групи старшин УГА і далі Білим морем на Соловки. Загинув, коли в дорозі баржу з в'язнями затоплено у морі.

Літ.: Д. М. 2-га Коломийська Бригада // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 88–89; *Дойков Ю.* Красний террор. Россия, Украина... 1917–1924. Архангельск, 2008. С. 349; *Запутович Ф.* Третя Бережанська Бригада (Спогад) // Бережанська земля. Історично-мемуарний збірник. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто 1970. С. 456; Нарис історії III-го куреня 24-го полку піхоти ім. Гетьмана Петра Дорошенка // ЛЧК. 1930. Ч. 10. С. 7–11; Старшини УГА – в'язні Кожухо-

ва // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 157; *Auszeichnung* // Czernowitzer Allgemeine Zeitung und Czernowitzer Tadblatt. 1918. 8 Februar; *Ein stürmische Fußball-Match* // Czernowitzer Tagblatt. 1909. 5 Oktober; *Mettspiel* // Bukowinaer Post. 1909. 22 Juni.

Володимир Старик

НАЙДАН

Володимир Теодорович

(19.06.1884–23.07.1919) – педагог, четар УГА. Н. у с. Дзвиняч (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Випускник учител. семінарії м. Заліщики. Працював у сільс. школах Городенків. пов.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював у 95-му полку на фронті, потім служив у Чехії; іменованій лейтенантом (четарем). До УГА вступив на поч. 1919; згодом командував сотнею в 1-му курені 7-ї Львів. бригади, брав участь у боях біля м. Львів і в час Чортків. офензиви. Перейшов за р. Збруч.

У с. Мукарів Підлісний (нині Дунаєвець. р-ну Хмельн. обл.) у бою з більшовиц. загоном був поранений і, щоб уникнути полону, застрелився.

Літ.: Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; Посмертні згадки // ЛЧК. 1938. Ч. 5. С. 21–22; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 115.

Петро Гуцал, Богдан Паска

НАКОНЕЧНИЙ

Іван

(1892–06.1919) – підстаршина жандармерії ЗУНР.

Старший штабний вахмістр австро-угор. армії, воював під час ПСВ. Співорганізатор Листопадового чину в м. Товмач (нині м. Тлумач Івано-Франк. обл.). Командант жандармерії Товмацького пов.

Напередодні Чортків. офензиви 5–6.06.1919 спільно з однодумцями Галькою, Волошином та ін. організував з укр. молоді військ. загін і намагався відновити укр. владу в м. Товмач. Сподівався, що підрозділи УГА перейдуть р. Дністер, а польс. і рум. війсь-

ка буде вигнано з краю. Оскільки укр. наступ зупинився, повстання Н. полякам вдалося придушити. Десятки його учасників загинули в ході боїв. Н. було заарештовано й після катувань страчено.

Похований разом з ін. учасниками повстання в м. Тлумач на цвинтарі на вул. Плав'юка.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 854, 860–863, 866.

Микола Вітенко

НАКОНЕЧНИЙ

Олександр Омелянович

(23.04.1887 – д. і м. с. н.) – військ. льотчик, сотник ДА УНР та УГА. Походив з родини колезького реєстратора в Херсон. губ. Випускник Одес. міськ. уч-ща. З 25.12.1914 – рядовий у складі рос. армії. З 3.03.1915 – молодший унтер-офіцер. З 28.06.1915 – прапорщик інженерних військ. Направлений до шк. авіації військ. часу Моск. т-ва повітроплавання. 29.09.1915 склав екзамен на військ. льотчика. Призначений у 13-й авіазагін. 30.01.1916 відправлений до Севастопольської військ. авіац. шк. для навч. управлінню літаками "Вуазен". 29.05.1916 повернувся в 13-й авіазагін. Учасник повітряних боїв. 5.09.1916 нагороджений орденом Св. Анни 4-го ст. 26.11.1916 вступив у бій одразу з 3 літаками противника. Один з них ("Фоккер") збив, два ін. ("Альбатроси") змусив утекти, після чого успішно виконав завдання з бомбометання. За цей бій отримав орден Св. Георгія 4-го ст. 19.04.1917 підвищений до підпоручика. У 04–06.1917 проходив перенавч. у Севастопольській військ. авіац. шк. для польотів на літаках-винищувачах.

З 8.08.1917 – чл. УЦР. З 16.12.1917 – команд. 1-го Укр. авіац. загону військ УЦР. Сотник. З 16.04.1918 – нач. авіації УНР, згодом – авіації УД (до 27.08.1918).

Від 25.12.1918 – інспектор авіації УНР. Разом з кер. повітряного флоту УНР полк. В. Павленком вів переговори з П. Франком про надання тех. допомоги авіації ЗУНР. У результаті авіація УГА отримала додаткові літаки, запчастини до них, авіабомби, ін. амуніцію. До Га-

личини прибула з Наддніпрянщини й група військ. пілотів.

З 06.1919 – нач. військ.-авіац. шк. УНР. У 07.1919 призначений команд. 4-го бойового авіац. загону, з 16.08.1919 – інспектор авіації ДА УНР та УГА. 1.11.1919 повернувся на посаду команд. 4-го авіазагону.

Подальша доля невідома.

Літ.: Тинченко Я. Герої українського неба: пілоти Визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010. С. 9–139; Його ж. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 292; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 218, 230; Харук А. Крила України: Військово-повітряні сили України 1917–1920 рр. К., 2009. С. 21, 25, 29, 32, 36, 59.

Олег Рафальський

НАЛИВАЙКО

Володимир Іванович

(16.04.1889–10.03.1968) – правник, громад. діяч. Н. у с. Бібщани (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Брат пор. УГА Є. Наливайка. Випускник Золочів. г-зії (1910), правн. ф-ту Львів. ун-ту (1914). Восени 1914 заарештований рос. окупац. властями; спочатку перебував у в'язниці м. Тернопіль, згодом у м. Київ. Восени 1916 повернувся до Галичини. Від літа 1917 працював у Зборів. повітов. старостві.

У часи ЗУНР за станом здоров'я в УГА не служив; на поч. 11.1918 був комісаром Зборів. пов. з центром у м. Поморяни (нині смт Золочів. р-ну

НАКОНЕЧНИЙ

Олександр Омелянович

(другий зліва) 1916 р.

Львів. обл.), потім до кін. 05.1919 завідував відділом скарбу в повітов. комісаріаті в м. Зборів (нині Терноп. обл.). Зі встановленням польс. влади позбавлений роботи.

1923 отримав посаду у відділі скарбу в Зборів. повітов. старостві, де працював до 03.1927. Здобув ступінь магістра права (1930), був пом. адвоката в адвокат. конторі В. Душеньчука, згодом І. Макуха в м. Зборів. Улітку 1936 переїхав до м. Поморяни, де обіймав посаду дир. канцелярії маєтків графа А. Потоцького. У 09.1939 перебрався до м. Львів, працював у житловому управлінні одного з р-нів міста, згодом був секретарем у клініці мед. ін-ту. У 07.1941 повернувся до м. Поморяни. 1943 заарештований нацистами за зв'язки з УПА; у кін. 1943 звільнений.

У 03.1944 виїхав до м. Зальцбург (нині Австрія), працював у ДП. 1950 емігрував до США, проживав у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія). 1960 виїшов на пенсію, переїхав до м. Коледж Парк Вудс (шт. Меріленд). Автор спогадів; брав участь у впорядкуванні вид. "Українська Галицька Армія".

П. у м. Вашингтон. Похований на цвинтарі Маунт Олівет м. Детройт (шт. Мічиган, США).

Лит.: Бл. п. Володимир Наливайко // Свобода. 1968. 13 берез. Ч. 48. С. 5; Жуковський А. Д-р Володимир Наливайко (посмертна згадка) // Свобода. 1968. 28 черв. Ч. 122. С. 4.

Микола Вітенко

НАЛИВАЙКО Євген Іванович

(05.02.1893–06.1920) – старшина УГА. Н. у м. Поморяни (нині смт Золочів. р-ну Львів. обл.). Брат В. Наливайка. Навч. в г-зії м. Золочів, з 1911 – в укр. г-зії м. Тернопіль (матура 1914). З 1915 студіював право у Львів. ун-ті.

Мобілізований до австро-угор. армії (1916), закінчив старшин. шк., воював на Італ. фронті; двічі поранений; іменований лейтенантом. Вступив до УГА в 11.1918. Був командантом сотні, поранений у бою на околицях м. Львів неподалік Чортової скали біля

с. Лисиничі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). 1.01.1919 іменований поручником. Надалі – командант 11-го куреня 8-го піх. полку 4-ї Золочів. бригади. Перехворів на тиф у "чотирикутнику смерті".

У кін. 04.1920 заарештований чекістами й відправлений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н у складі м. Москва, РФ). Звідси 16.06.1920 в групі понад 130 старшин УГА вивезений на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, була потоплена.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 304; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 158.

Петро Гуцал, Олег Рафальський

НАЛУКОВІЙ

Лука Антонович

(30.10.1886–04.1940) – правник, старшина УГА. Н. у с. Вікно (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Навч. 1898–1905 в укр. г-зії м. Тернопіль, потім в АГ м. Львів. Студіював право у Львів. ун-ті, відбував судову практику в повітов. судах різних міст Галичини.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, служив надпоручником-аудитором. Від поч. 1919 – старшина УГА, у 06.1919 призначений інтендантом 18-ї Терноп. бригади. перебував на Наддніпрянщині; 1.08.1919 іменований сотником. Потрапив у польс. полон.

Від 1923 працював у судах, зокр. в м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну), з 1932 – суддя окружного суду в м. Самбір (нині Львів. обл.). Зважаючи на свій статус, в укр. громад. житті активної участі не брав, однак жертвував кошти на нац. школу, установи й т-ва.

У 11.1939 заарештований співробітниками НКВС. Страчений без суду згідно з секретною постановою Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: Гуцал П. Налуковий Лука Антонович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 410; Романів О., Федущак І. Західно-українська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 89; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 336.

Петро Гуцал

НАРАДИ НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ В 08.1918 У М. ЛЬВІВ СТОСОВНО ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ТА ВІЙСЬКА ДЛЯ ПЕРЕБРАННЯ ВЛАДИ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ. Підготовчі наради проводили впродовж 08.1918 уповноважені НК УНДП І. Кивелюк, С. Баран, В. Панейко, В. Бачинський і Л. Цегельський. На наради, що відбувалися таємно в приміщенні музею т-ва "Просвіта", запрошували організаторів з повітов. к-тів УНДП краю; детально розглядали всі аспекти перебрання влади в кожному повіті з урахуванням його особливостей.

Найбільше труднощів було з формуванням укр. війська. Голова НК УНДП К. Левицький у своїх спогадах "Великий Зрив" писав: "...у нас не було відповідного команданта щоби зорганізував наше військо і обняв команду у Львові. Були тоді у Львові наші молоді офіцери, що служили в австрійській армії і вони нараджувалися над тим, якби зорганізувати українське військо з тих частин австрійської армії, які стояли у Львові, але тут не мали ми команданта". Заходами НК, з м. Чернівці до м. Львів, з дозволу архікн. Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного), було переведено сот. Д. Вітовського.

Тим часом УПР у м. Відень вела справу стосовно легального перебрання держ. влади в Сх. Галичині. Планувалося, що цісар призначить 2 намісників – українця в м. Львів і поляка в м. Краків (нині Польща). До повноважень львів. намісника мала перейти Сх. Галичина й Буковина, до краків. – Зх. Галичина. До часу формального уконституювання Укр. д-ви на тер. Сх. Галичини й Буковини мала ще функціонувати австр. влада для розподілу держ. власності й установ, зокр. Намісництва, Крайової дирекції скарбу, Дирекції пошти, телеграфу, залізниць і Центру відбудови краю, Крайового віділу й жандармерії.

Однак цісар. уряд так і не спромігся на цивілізовану передачу держ. влади. Австр. політики ще сподівалися

на перебудову Австро-Угорщини на федеративну д-ву. Не маючи довіри до австр. уряду, укр. провід здійснював підготовчу діяльність для здобуття держ. влади двома шляхами. УПР докладала зусиль для легального, правового переходу влади. НК УНДП вів справу до самочинного перебрання держ. влади, спираючись на укр. народ і його військо.

Літ.: Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1929. Т. 1., К., Івано-Франківськ, 2002; Левицький К. Великий Зрив (до історії української держави від березня до листопада 1918 р.) на підставі споминів та документів. Львів, 1931.

Микола Кугутяк

НАРАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ПАРЛАМЕНТАРНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ І НАРОДНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ 10–12.10.1918 У М. ВІДЕНЬ І ЛЬВІВ. Заг. розвиток політ. подій в Австро-Угор. імперії у 10.1918 вів до розпаду монархії. 8.10.1918 Регентська рада в м. Варшава проголосила утворення незалежної польс. д-ви, 9.10.1918 т. зв. Польс. коло в австр. парламенті прийняло ухвалу з вимогою приєднати до польс. д-ви всі землі, на яких історично й культурно переважає польс. народ. До таких тер., на думку польс. політ. провду, належала і Сх. Галичина.

Для укр. нас. краю, політиків настав час рішучих дій. Політ. ініціативу перебрали УПР і НК УНДП. Ввечері 10.10.1918 в залі посольського клубу в м. Відень укр. посла до австр. парламенту від Галичини й Буковини, включно з чл. палати панів, провели спільне засідання. Нарада відбувалася під головуванням очільника УПР Є. Петрушевича. Заст. голови УПР Є. Левицький виступив з доповіддю про політ. становище в країні, вказав на потребу створення укр. Конституанти, яка від імені укр. народу реалізує "право національно-державного самовизначення". Є. Левицький запропонував скликати 18.10.1918 у м. Львів Нац. збори й утворити УНР-у як представницький орган влади укр. народу.

Нарада УПР у Відні одностайно вирішила скликати 19.10.1918 в м. Львів з'їзд мужів довір'я зі всіх повітів Сх. Галичини й Буковини, на якому УНРада мала проголосити утворення Укр. д-ви. До УНРади повинні були ввійти укр. посли до австр. парламенту й крайових сеймів, члени палати панів, а також по 3 представники від кожної укр. політ. партії Галичини й Буковини.

Постанови УПР 12.10.1918 були винесені К. Левицьким на обговорення НК УНДП у Львові. У ході дискусії присутні висловлювали пропозиції. Зокр. заст. голови НК С. Баран висловив побоювання, що в майбутній УНРаді буде менше представників УНДП від її реального впливу. У зв'язку з цим він вимагав змінити принципи формування УНРади. Проф. історії С. Томашівський запропонував, щоб Нац. збори обрали виконавчий к-т для реалізації гол. положень у життя. Ред. газ. “Діло” В. Панейко й о. О. Стефанович наполягали на потребі створення чіткої платформи державотворення. Посилаючись на “14 пунктів” амер. Президента В. Вільсона Конгресу США, І. Кивелюк пропонував, щоб УНРада одразу заявила про приєднання ЗУЗ до України. І. Труш звернув увагу присутніх на необхідність “приєднати публіцистику світа для оборони нашої справи, бо без цього не здобудемо нашої держави”. Незважаючи на деякі суперечності, НК загалом підтримав постанови УПР.

НК УНДП вжив заходів для безпосередньої підготовки перебрання влади. З цією метою було утворено 2 комісії – орг. і військ. Орг. комісія мала завданням координацію перебрання адм. влади в краї. Створення військ. комісії зумовлювалося потребою формування укр. ЗС.

Постанови УПР і НК УНДП були одностайно схвалені на зборах укр. студентів 13.10.1918, які також звернулися до НК з проханням допустити своїх представників до нарад УНРади зі статусом окремої парт. групи.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Кугутяк М.* Укра-

їнська націонал-демократія 1918–1929. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004; *Левицький К.* Великий Зрив (до історії української держави від березня до листопада 1918 р.) на підставі споминів та документів. Львів, 1931.

Микола Кугутяк

“НАРОД” – друкований орган РУРП (1890–95), УРП (з 20.02.1919 виходив як тижневик (8 номерів), 24.04–25.05.1919 – щоденно). Розділи: справи сусп.-екон.; сел.-робітн. життя в Європі; соціаліст. рух; просвітянський рух; життя на сх.-укр. землях та укр. життя за океаном. Основу авторського колективу “Н.” склали М. Павлик, М. Драгоманов та І. Франко, які друкували літ. й сусп.-політ. статті.

1919 гол. ред. став М. Балицький, співробітники редакції – М. Федюшка (літ. псевд.: М. Євшан) та М. Шаповал (літ. псевд.: М. Сріблянський). Після утворення ЗУНР в ред. ст. “Наші завдання на найблищу пору”, опубл. у газ. “Н.”, було сформульовано проблеми, які вимагали негайного розв'язання: “Наші найважливіші завдання в теперішню хвилю це будівництво нашої держави та розв'язка земельного питання. Без нашої держави нема розв'язки земельного питання. На кожному місці в інтересі селянських мас мусимо обстоювати перед всім самостійність держави як перше услів'я нашого державного життя. Найкращим устроєм держави, що допускає селянські маси до голосу в правління державою, вважаємо республіканський устрій держави з виборним президентом республіки на чолі і парламентом... В розв'язці цих переважних завдань будемо шукати взірців в демократичним устрою Заходу, а рішучо будемо поборювати більшовицькі взірці Росії, котрі руйнують основи теперішньої держави і демократизму”.

З метою підвищення рівня політ. свідомості нас. краю на сторінках цих часописів автори роз'яснювали переваги демократії та етичного соціалізму, різко критикували диктатуру, виступали за морально-етичні мето-

ди ведення політики. Друкувалися ст. Л. Бачинського з екон. проблематики, К. Коберського, Р. Заклинського, В. Лисого – з вагомих та актуальних сусп.-політ. проблем, а також резолюції з'їзду 1919 й ухвали Гол. управи УРП.

Літ.: Бачинський Л. Земельна справа // Народ. 1919. 20 лютого. Ч. 1. С. 3; 24 квіт. Ч. 9. С. 2; 29 квіт. Ч. 11. С. 2–3; *Євшан М.* В дванадцятю годину // Народ. 1919. 30 квіт. Ч. 12. С. 1–2; *Заклинський Р.* Витревати // Народ. 1919. 9 мая. Ч. 19. С. 1–2; Земельна Реформа. Промова Доктора Л. Бачинського виголошена на засіданні Української Національної Ради дня 6 лютого // Народ. 1919. 16 берез. Ч. 4. С. 5; Земля і воля // Народ. 1919. 2 марта. Ч. 2. С. 1; *Коберський К.* Фронт і запілля // Народ. 1919. 4 мая. Ч. 15. С. 2; *Крушельницький А.* Велика хвиля (До дискусії "в дванадцятю годину") // Народ. 1919. 18 мая. Ч. 27. С. 1–2; *Лисий В.* Виборчий закон // Народ. 1919. 25 квіт. Ч. 10. С. 3; Метаюрідична єдність з Наддніпрянщиною // Народ. 1919. 1 мая. Ч. 13. С. 2–3; На зїзд партії // Народ. 1919. 16 марта. С. 2; На переломі // Народ. 1919. 29 квіт. Ч. 11. С. 1; Наші завдання // Народ. 1919. 20 лютого. Ч. 1. С. 2; Нова сила на Сході // Народ. 1919. 9 мая. Ч. 19. С. 3; Новинки // Народ. 1919. 21 мая. Ч. 29. С. 4; Переустрій суспільного ладу // Народ. 1919. 30 марта. С. 4–6; Політична і суспільна революція // Народ. 1919. 13 квіт. Ч. 8. С. 2–4; *Стахів М.* Західня Україна в державнім будівництві та обороні. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони 1918–1923 рр.: в 6 т. Т. 4. Скрантон, 1960. С. 93; Ухвали Головної Управи УРП // Народ. 1919. 20 мая. Ч. 28. С. 1; Чистих рук! // Народ. 1919. 23 марта. Ч. 5. С. 1.

Мар'яна Міщук

НАРОДНА МІЛІЦІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – загони міліції, ств. в багатьох населених пунктах у перші дні після встановлення укр. державності; продовжували діяти за бажанням нас. як орган самооборони громад, орган охорони порядку. Загалом на теренах краю станом на весну 1919 налічувалося бл. 3 тис. міліціонерів.

У багатьох містах з дозволу укр. властей були ств. й діяли відділи єврейс. міліції – у м. Львів, Гусятин (нині смт Терноп. обл.), Станиславів (нині Івано-Франківськ), Тернопіль, Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.), Чортків (нині Терноп. обл.) та ін.

Літ.: Кобилецький М. Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, 1998; *Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б.* З історії української державності. Львів, 1992; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А., Лешкович Н. О.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.): Монографія. Львів; Івано-Франківськ, 2000; *Тищик Б. Й.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Борис Тищик

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО – явище матеріальної і духовної к-ри. Н.м. пов'язане з трудовою діяльністю людини, бере початок від синкретизму первісної к-ри, зберігає у своїй основі міфо-поетичне бачення світу. Н.м. розвивається

як колективна творчість на основі спадковості й традиції; має, як правило, етніч. х-р, що визначається самим типом творчості: колективним способом роботи, заснованим на докладності, повторі й варіативності, який взаємодіє з індивідуальною творчістю. Кожний вид Н.м. (ткацтво, вишивка, різьблення по дереву, гончарство, розпис і т. д.) характеризується високою

образністю, багатоваріантністю, синтетичністю. Образна стр-ра Н.м. зберігає початковий образ, що входить у синтезі з його варіантами й новими елементами в худож. цілісність твору. Синтез Н.м. закладений у принципах формотворення, де визначальними є функція та образно-художня виразність виробу. Синтетичність проявляється також у поєднанні в одному творі пластичної, живописної, графічної, архітектонічної основ. На засадах синтезу в Н.м. формується образ-тип, визначаються образні с-ми, виникають ансамблі, складаються естетичні критерії.

В Україні Н.м. завжди посідало особливе місце як один з гол. способів буття та утвердження нац. ідеї. Масове прилучення до етніч. джерел творчості – для українців один з найпоширеніших способів самоідентифікації, особливо актуальний в умовах соц.-політ. зрушень, конфліктів, які, провокуючи актуалізацію етнічної та політ. ідентичності, викликають спалахи креативності.

Нове прочитання етнічної символіки в Україні покликали до життя визвол. змагання та утворення ЗУНР. Демонструючи громадянську позицію, митці відображали свою етнічну належність, патріотизм у площині худож. практики, зокр. в одязі, доповненнях до одягу, прикрасах, вишивці, різьбленні по дереву тощо.

Людмила Герус

Меморіальна дошка, присвячена проголошенню ЗУНР, на Народному домі у м. Львів

Народний дім у м. Львів. Початок ХХ ст.

“НАРОДНИЙ ДІМ” У М. ЛЬВІВ (“Н.д.”Л.). Після поч. ПСВ австр. уряд розпорядженням від 4.08.1914 призупинив діяльність “Н.д.”Л., а управління його справами доручив урядовому комісарові З. Ваврашу, яке тривало 5–30.08.1914, оскільки рос. війська захопили Галичину. 30.08–24.10.1914 кер-во “Н.д.”Л. здійснював довоєн. чл. Ін-ту В. Лагола. 24.10.1914 представники рос. влади передали управління “Н.д.”Л. колиш. русофіл. складові на чолі з о. І. Костецьким, після втечі якого зі Львова в 05.1915 австр. власті з 10.07.1915 до 15.05.1917 встановили для “Н.д.”Л. правління комісарів (А. Смулка, Л. Черкавський). 15.05.1917 австр. уряд повторно заборонив діяльність “Н.д.”Л.

Австр. власті зважили на прохання укр. нац.-демократ. сил і 25.09.1917 Галиц. намісництво призначило для управління майном неуконституційованої фундації "Народний дім" кураторію з 12 осіб: О. Барвінського, С. Федака, І. Кивелюка, О. Кміцикевича, о. Т. Лежогубського, К. Левицького, Г. Пежанського, о. О. Стефановича, К. Студинського, о. Т. Войнаровського, В. Щурата, Ю. Нападівича. 8.01.1918 австр. уряд дав дозвіл на утворення кураторії. 21.01.1918 відбулося її установче засідання. Головою обрали К. Левицького, заст. – О. Барвінського, секретарем – о. Т. Лежогубського. Кураторія провела реставраційні й відновлювальні роботи в Преображенській церкві, правом патронату над якою володіла, частково впорядкувала б-ку, музей тощо. 7.06.1919 кураторія наново уконституювалася (робота була призупинена через польсь.-укр. війну), обрала головою О. Барвінського, заст. – о. Т. Войнаровського. В "Н.д."Л. 18–19.10.1918 утворено УНРаду; там же 31.10.1918 відбулася істор. нарада членів ради та Військ. к-ту, що передувала Листопадовому чину, з 1.11.1918 перебував штаб Укр. війська.

Після поразки нац.-визвол. змагань русофіли клопотали перед польсь. владою про повернення своїх інституцій. 1919 о. І. Костецький надіслав апеляції до Галиц. намісництва та МВЗ з проханням про ліквідацію розпоряджень від 4.08.1914 та 15.05.1917 про припинення діяльності "Н.д."Л. та про звільнення чл. українофільської кураторії від їхніх обов'язків і передачу управління русофілам.

Польс. влада підтримувала русофілів і йшла їм на поступки. 30.12.1919 ліквідовано українофільську кураторію. Першим урядов. комісаром призначено українофіла Ю. Нападівича, наступних комісарів призначали тільки з-поміж представників русофіл. табору. 1921 комісаром став русофіл І. Лисковацький. Русофіли намагалися ліквідувати комісарську форму правління впродовж цілого міжвоєн. періоду, однак безуспішно.

Літ.: Орлевич І. Товариство "Народний дім" у Львові в 1914–1921 роках //

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 16. Львів, 2008. С. 275–288.

Ірина Орлевич

НАРОДНИЙ ДІМ У М. ЧЕРНІВЦІ – осідок Буковин. делегації УНРади та Буковин. крайового к-ту (БКК) восени 1918. Т-во "Руський дім народний", засноване 22.01.1884, було першою громад. орг-цією на Буковині, яка від часу свого створення стояла на укр., а не на русофіл. позиціях. Гуртувало громад.-політ., духовну та просвітн. еліту українців Буковини; абсолютна більшість керівників та учасників листопадових подій 1918, зокр. Буковин. делегації УНРади, були членами Нар. дому (Н.д.), належали до його правління. 1887 т-во придбало одноповерхові будинки на розі вул. Петровича, Йозефа та Вірменської, які 1899, за проектом міськ. будівничого А. Ліопольда, було об'єднано в одну репрезентативну двоповерхову споруду. (Н.д.) став центром громад.-політ. життя буковин. українців, осідком найважливіших громад. інституцій, укр. навч. закладів, укр. друкарні й редакцій укр. часописів.

Діяльність Н.д. під час ПСВ неодноразово переривалася внаслідок рос. окупації. 1917 Н.д. став осідком Укр. військ. клубу ім. гетьмана П. Полуботка, який влаштував тут укр. читальню та б-ку, а також театральну сцену для проведення укр. вистав. Завдяки укр.

**Народний дім
у м. Чернівці.
1920-ті рр.**

солдатам рос. армії було врятовано розміщену в Н.д. друкарню, а сам Н.д. перебував під охороною аж до відступу рос. армії з Чернівців на поч. 08.1917, після чого тут діяла "Нар. канцелярія", редакція газ. "Буковина" й низка укр. громад. орг-цій. 10.03.1918 в Н.д. відбулося свято миру й укр. державності під головуванням А. Артимовича, на якому прийнято резолюції з привітанням УНР, УЦР, РНМ та всьому укр. народові. 9.06.1918 у Н.д. засновано т-во "Українська народна книгозбірня" в Чернівцях (голова М. Кордуба), яке опікувалося першою на Буковині укр. публічною б-кою. 23.09.1918 в Н.д. відновлено діяльність т-ва "Українське касино" (голова О. Попович), правління якого складалося з майбутніх членів УНРади та укр. уряду Буковини.

Як осідок Буковин. делегації УНРади, згодом БКК, Н.д. став центром укр. нац. руху на Буковині. Увечері 12.10.1918 у Н.д. відбулася нарада укр. інтелігенції з усіх партій в "Українському касино", на якій обрано О. Безпалка гол. референтом на міщанське віче 13.10.1918, а також схвалено проект підготовлених ним резолюцій. На вічі під головуванням О. Поповича прийнято резолюцію про підтримку права буковин. українців на самовизначення й затверджено квоту делегатів на укр. Конститутанту в м. Львів. 1-ше засідання Буковин. делегації УНРади відбулося в Н.д. 24.10.1918, а доповнену того дня 10 "позапартійними" членами делегацію названо Буковин. крайовим к-том.

Перше засідання БКК було скликане в Н.д. 25.10.1918, 2-ге – 27.10.1918; відтоді засідання відбувалися тут щодня. У Н.д. діяли й комісії БКК – ред. (голова М. Кордуба), нар. оборони (голова О. Безпалко), фінансова (голова Р. Цегельський), міжнар. (голова О. Попович), адм. (голова Г. Лисинецький), а також правління БКК (голова О. Попович, заст. А. Артимович, секретар М. Литвинович). На засіданні 27.10.1918 в Н.д. БКК ухвалив підготовлений О. Безпалком проект маніфесту "До українського народу Буковини!", у якому повідомляли буковинців про проголошення Укр. д-ви у Львові 19.10.1918 в складі

укр. земель Буковини, Галичини й Закарпаття та закликали українців з цілого краю зійтися на всенар. віче в Н.д. в Чернівцях 3.11.1918.

28.10.1918 у Н.д. відбулися збори укр. студентів Чернів. ун-ту, які висловили підтримку Укр. д-ві та протест проти рум. зазіхань на цілу Буковину.

На гол. зборах Буковин. віча 3.11.1918 в Н.д. вперше були зачитані й схвалені його резолюції. Водночас збори українців відбувалися в залі Муз. т-ва (організовані УНДП) та ініційовані УСДП – в приміщенні Робітн. дому (старого театру). Згодом багатотисячний похід українців під нац. стягами, долучаючи до себе дорогою учасників ін. зборів, від Н.д. пройшов вулицями Петровича, Руського, через пл. Ринок і вул. Гімназійну на пл. Єлизавети, цілковито заповнену маніфестантами. Тут, після коротких промов О. Безпалка та М. Спишула, учасники Буковин. віча схвалили його резолюції. Завершили віче співом гімну "Вже воскресла Україна".

У Н.д. з 2.11.1918 містився штаб укр. військ. добровольців, які патрулювали вулиці міста. Вони звозили до Н.д. конфісковане майно з військ. складів, утворюючи вкрай потрібний для нової укр. влади запас продуктів. Від 3.11.1918 до Н.д. почали масово приходити мешканці Чернівців і військові, вимагаючи полагодження їхніх справ.

4.11.1918 на вечірнє засіданні БКК до Н.д. прийшов останній австр. бургомістр Чернівців А. Мінкуш із пропозицією створити міжнац. міську сторожу. Зважаючи на величезну кількість адм. справ, які мусив полагоджувати БКК, 5.11.1918 в Н.д. запрацювало постійне урядове бюро під кервом М. Литвиновича.

На розширеному вечірньому засіданні БКК в Н.д. 5.11.1918 прийнято рішення розпочати перебрання влади 6.11.1918, визначено кандидатури на найвищі урядові пости й затверджено текст Універсалу до вільних громадян усіх народностей і верств краю. З Н.д. 6.11.1918 вирушили до гол. крайових установ визначені БКК представники на чолі невеликих (10–15 вояків під ко-

мандуванням укр. офіцера) військ. загонів, виконуючи доручене їм завдання перебрати владу в тих установах і призначити для них укр. комісарів. На засіданні БКК 7.11.1918 керівному органу буковин. українців вирішено повернути назву УНРада.

10.11.1918, після відходу з Чернівців укр. добровольців, відбулося кілька невдалих спроб захоплення Н.д. групами місц. румунів-військових. З ініціативи К. Добрянської нагромаджені в Н.д. харчові припаси було перевезено до укр. захоронки.

Засідання УНРади в Н.д., на якому В. Залозецького іменовано заст. президента краю, відбулося вранці 11.11.1918 перед вступом рум. військ до Чернівців. Останнє засідання УНРади в Н.д. проведено вже після окупації Чернівців рум. військами поплудні 11.11.1918; прийнято рішення перенести діяльність укр. уряду Буковини на чолі з В. Залозецьким до м. Кіцмань. Одразу ж після закінчення цього засідання в Н.д. з'явилися вояки рум. армії.

21.11.1918 в Н.д. було проведено обшук та опечатано його, а діяльність усіх розміщених у ньому укр. т-в, газ. "Буковина" та укр. друкарні припинено. Делегація діячів Н.д. в складі М. Гараса, М. Копачука зустрілася з ген. Я. Задіком; була змушена підписати персональні гарантії про "спокій" у Н.д., тобто що там не відбуватимуться жодні збори чи зустрічі, а лише продовжуватиметься навч. в розміщеній у Н.д. приватній учител. семінарії т-ва "Укр. школа".

17.11.1918 в чернів. пресі було оголошено, що політ. частина Буковин. делегації УНРади разом з укр. урядом Буковини виїхала з краю перед приходом рум. військ.

На поч. 12.1918 делегація укр. діячів під проводом К. Бриндзана передала рум. ген. Я. Задіку петицію щодо надання дозволу на відновлення роботи "Українського казино" в Н.д. На короткий час це клопотання задовольнили, також було розблоковано укр. друкарню та дозволено видати після місячної перерви єдине число

газ. "Буковина" 10.12.1918. Однак уже через кілька днів усі укр. установи в Н.д. знову закрили, останнім серед них 12.12.1918 – укр. театр Н.д. (дир. М. Онуфрак), акторів якого змусили виїхати до Галичини. У Станиславові Укр. Чернів. театр з успіхом грав у залі Монюшка до 05.1919, коли об'єднався з театром Й. Стадника в Держ. театр ЗУНР.

Військ. окупація Н.д. тривала до 1920 і лише згодом вдалося відновити тут діяльність укр. громад. орг-цій. 1920–44 Н.д. був місцем, де в різних укр. громад. і політ. стр-рах працювали численні колиш. діячі ЗУНР, ветерани УГА й Буковин. куреня, де плекали традиції б-би за укр. державність. Варто виокремити газ. "Час" (ред. Л. Когут), яка впродовж років надавала свої шпальти для публікацій веденої С. Лакустою рубрики "Пам'яті героїв" та ін. матеріалів про участь буковинців у визвол. змаганнях.

За часів рад. влади діяльність Н.д. припиняли двічі – 1940 і 1944, а на будинку розмістили меморіальну дошку про те, що 3.11.1918 тут було створено Комуніст. партію Пн. Буковини. Будинок Н.д. передали під клуб НКВС, згодом ін. держ. стр-рам, усі документи й книгозбірню конфіскували.

1990 вдалося відновити діяльність т-ва "Укр. нар. дім у Чернівцях" (УНДЧ) як правонаступника т-ва "Руський дім народний" та домогтися 1994 передачі йому приміщення Н.д. З того часу одним з гол. напрямів роботи УНДЧ є збір і публікація істор. документів про події на Буковині часів ЗУНР та вшанування пам'яті буковин. учасників визвол. змагань 1914–23. Перше публічне вшанування на Буковині пам'яті похованих на Руському цвинтарі в Чернівцях членів УНРади було здійснено з ініціативи УНДЧ 21.01.1990 в рамках всеукр. акції "Живий ланцюг", від 01.2008 діяльність із вшанування могил діячів ЗУНР на Буковині координує створений УНДЧ Громад. к-т з догляду за укр. істор. похованнями (голова Д. Сірман). Уже в перші роки незалежності України УНДЧ перевидав у Чернівцях фундаментальну працю А. Жуковського "Істо-

рія Буковини” (спільно з газ. “Час”; Т. 1. 1991; Т. 2. 1994), зібрано кошти й споруджено пам’ятник Героям Буковин. куреня 1918–1941–1944 в Чернівцях (відкрито 24.09.1995), видано кн. А. Дуди й В. Старика “Буковинський Курінь 1918–1941–1944 в боях за українську державність” (1995), засновано Архів нац.-визвол. б-би Буковини (1996).

3.11.1998 УНДЧ провів урочисту академію, присвячену Буковин. вічу 1918 та О. Поповичу – 1-му президенту укр. Буковини за часів ЗУНР. З цієї нагоди у великій залі Н.д. було урочисто встановлено портрет О. Поповича, а на будинку на вул. Гонти, де він мешкав до 1918, відкрито меморіальну дошку (спільно з Т-вом охорони пам’яток історії та к-ри).

2004–05.2012 УНДЧ вів кампанію, вимагаючи від міськ. голови м. Чернівці М. Федорука розмістити в галереї бургомістрів у залі засідань Чернів. міськради також і портрет укр. бургомістра Чернівців за часів ЗУНР О. Безпалка; рішення про це прийняв виконком Чернів. міськради вже після відставки М. Федорука. Ще 3 роки (2012–17) тривала кампанія УНДЧ, яка мала на меті перейменування колиш. вул. Московської олімпіади на вул. Січових стрільців; міськрада прийняла таке рішення після зміни міськ. влади.

2007 УНДЧ реалізував проект “Плекання традицій боротьби буковинців за українську державність в 1914–1921 роках – живе джерело патріотичного виховання школярів міста Чернівці”, у рамках якого створено експозицію (автор концепції В. Старик), де висвітлено передумови й перебіг подій часів ЗУНР на Буковині, участь буковинців у збройній б-бі в лавах УГА та Буковин. куреня, а також уперше зібрано фото-портрети всіх членів Буковин. делегації УНРади. Восени 2018 поновлений варіант цієї експозиції під назвою “Буковинська Україна сто років тому” було виставлено у дворіку Чернів. ратуші з нагоди 100-річчя проголошення ЗУНР, де її мали нагоду оглянути сотні чернівчан і гостей міста. Електронну презентацію, створену на базі згаданої

експозиції, було розмножено в кількості 500 примірників і передано на CD-дисках для використання учителями всіх СШ Чернів. обл.

До 90-літнього ювілею Буковин. віча УНДЧ спільно з ф-том історії, політології та міжнар. відносин Чернів. нац. ун-ту підготував і видав 2 т. джерельних матеріалів “Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.)”. Тоді ж опубл. аналітичну працю В. Старика “Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921”, присвячену розвиткові процесу укр. націотворення на Буковині й діяльності укр., рум., нім., єврейс. та польс. нац. рад краю в період ЗУНР.

Проф. О. Панчук, онук О. Кобилянської, передав у дар УНДЧ цінну реліквію епохи ЗУНР – колекцію оригінальних інформац. плакатів, які друкували органи влади ЗУНР 1918–19.

8.12.2016 УНДЧ звернувся до Чернів. міськради та Чернів. ОДА з пропозицією розпочати реалізацію заходів з відзначення 100-річчя Укр. революції 1917–21 відповідно до розробленого УНДЧ плану заходів, який здобув підтримку Укр. ін-ту нац. пам’яті. Ними передбачається приведення до належного стану в Чернів. обл. пам’ятних місць і поховань цивільних і військ. діячів ЗУНР, взяття їх на облік як пам’яток історії. Активісти УНДЧ також подали десятки статей про буковин. учасників визвол. змагань до кн. “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія”, 27.03.2019 провели презентацію 1-го т. цього вид. та подарували б-кам Чернів. обл. (обласній науковій, обласній юнацькій та районним) закуплені за спонсорські кошти примірники книги.

Лит.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008; Їх же. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 5–51;

Ілюстрована хроніка товариства "Український Народний Дім" у Чернівцях 1884–1934. Чернівці, 1934; *Старик В. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum* 1914–1921. Чернівці, 2009; *Його ж. Повернення Осипа Безпалка // Буковинський журнал*. 2012. № 2. С. 142–150; Чернівчанам презентують виставку Буковинська Україна сто років тому // *Погляд*. 2018. 18 жовт.

Володимир Старик

НАРОДНИЙ ОДЯГ ДОБИ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. Нар. вбрання поч. 20 ст. зазнало значних трансформацій. У чол. строї з'явилися мілітарні компоненти – галіфе ("райтки"), військ. куртки, шинелі, а також піджаки. Значного поширення набули пром. тканини в пошитті жін. та чол. компонентів нар. вбрання, аж до повного витіснення ними домотканих матеріалів. Традиційну чол. сорочку, яка до цього періоду була найчастіше тунікоподібною, почали кроїти значно коротшою, з подвійними плічками, складками на спині, фігурною проймою, рукавами з окатом та манжетами, уподібнюючи її до міськ. зразків. Поширеними стали жін. сорочки на кокетці, беззаставкові жін. сорочки ("блузки", "стеганки"), вузькі білі полотняні й темних кольорів вовняні чи оксамитові жін. запаски, шалонові спідниці, жін. безрукавки ("горсики", "жупани") з темних

вовняних або оксамитових тканин, полотняні короткі жін. куртки із застроченими на пілочках складками. На зміну традиційним компонентам верхнього одягу (полотнянки, сараки, опанчі, сердаки, кептарі, кожухи тощо) прийшли міські піджаки, плащі, куртки, пальта. Оздоблення вишивкою компонентів нар. вбрання також зазнало змін. Велика кількість друкованих схем з візерунками з різних етногр. р-нів, авторськими схемами та значне зрушення нас. у зв'язку з ПСВ сприяли стиранню відмінностей у декорі вбрання між етногр. р-нами. Найбільших змін зазнав нар. одяг у селах біля міст на

Буський р-н
Львівської обл.
Поч. ХХ ст.
Національний центр
народної культури
"Музей Івана Гончара"
(МІГ КН – 17962)

с. Пили
Жовківського р-н
Львівської обл.
Перша пол. ХХ ст.
Приватний архів
Г. П. Фесюк
м. Жовква
Львівська обл.

Галицький р-н
Івано-Франківської обл.
Поч. ХХ ст.
Постійна експозиція
Історико-етнографічного
музею "Берегиня"
(м. Бурштин)

с. Лани Пустомитівського р-ну Львівської обл.
20-ті рр. XX ст. Національний центр народної культури
"Музей Івана Гончара" (МІГ КН – 17981/1)

Родина Дишкант. м. Бурштин Івано-Франківської обл.
20-ті рр. XX ст. Історико-етнографічний музей
"Берегиня" (м. Бурштин) № 1552

тер. Опілля та Підгір'я, тоді як на Гуцульщині й Покутті проникнення пром. матеріалів і компонентів вбрання відбувалося значно повільніше.

Тетяна Куцир

НАРОДНО-НАЦІОНАЛЬНИЙ СОЮЗ (Związek Ludowo-Narodowy – ZLN) – польс. партія правого націоналістичного, консервативного і християн.-демократ. спрямування. Ств. 1919 в кілька етапів шляхом об'єднання навколо Нац.-демократ. партії (НДП) Християн.-нар. партії, Нац. об'єднання і дрібніших політ. угруповань. Пресовим органом політ. сили виступала "Gazeta Warszawska". У Сх. Галичини НДП, відображаючи інтереси польс. землевласників, втягнула до себе місц. консерваторів (подоляків), які не змогли організуватися в окрему політ. силу. Тактика органічної праці НДП, тобто здобуття максимальних впливів у кожній з частин поділеної Польщі, спрямовувалася проти народів – безпосередніх сусідів поляків. У зовн. політиці – орієнтація на Росію та Антанту. 15.08.1917 в м. Лозанна (Швейцарія) НДП створила Польс. нац. к-т (ПНК), пізніше перенесений до м. Париж, де виконував функції польс. представництва на мирній конф. ПНК досягнув угоди з франц. урядом 28.09.1918 про формування польс. військ. відділів Ю. Галлера, які в 05.1919 були перекинени до Сх. Галичини.

Програма ННС, ухвалена на I Всепольс. з'їзді 11–12.05.1919 (доповнена на II Всепольс. з'їзді 26–27.10.1919), базувалася на програмі НДП, вимагала кордонів, котрі б включили до польс. д-ви землі, "на яких польське населення домінує чисельністю чи цивілізацією". Передбачала польс. х-р д-ви ("щоб всі життєві сили суспільного, економічного, культурного, національного життя були в польських руках"), уніфікацію устрою д-ви, заперечення автономії, підтримку колонізації, панівне становище Католическої церкви. У сх. політиці ННС висував інкорпораційну програму; поміркована експансія на схід, включення до польс. д-ви етніч. укр., білорус. і литов. земель ("лінія Дмовського") та нац. асиміляція меншин. Резолюція I Всепольс. з'їзду висловлювалася за безоглядне приєднання Сх. Галичини, обґрунтовуючи це віковою пов'язаністю з Польщею і потребою досягнення спільного кордону з Румунією.

З тактичних мотивів 22.05.1919 для легалізації Паризькою конф. приєднання Сх. Галичини на пропозицію С. Грабського від ННС сейм прийняв ухвалу про надання укр. нас. "якнайширшої автономії". Пізніше ННС відійшов від цієї обіцянки, різко відкидав пропозиції територ. автономії ППС. При розгляді законопроекту в конституційній комісії сейму 23.09.1922 С. Гломбін-

ський від ім. ННС вніс окремий проект, 1-ша ч. якого містила норми воєвод. самоуправління для всієї д-ви, а 2-га стосувалася конкретно 3 сх.-галиц. в-в. За основу 2-ї ч. було взято урядовий законопроект, однак проект ННС йшов далі в справі нівелювання прав укр. більшості Сх. Галичини. Обмежувалася недоторканність депутатів сеймиків; воєводам надавалося право скасування прийнятих ними законів. Не визнавався принцип пропорційності виборів; обом куріям надавалася однакова кількість мандатів. Проект ННС став основою для ухваленого Установчим сеймом 26.09.1922 закону про принципи заг. воєвод. самоуправління, зокр. Львів., Терноп. і Станиславів. в-в.

В Установчому сеймі ННС мав 109 послів (бл. 1/3), у сеймі 1-ї каденції – 99 послів і 30 сенаторів. На вибори 1922 сформував коаліцію – Християн. союз нац. єдності (“Хєна”). На президент. виборах 1922 висунув кандидатуру М. Замойського, різко протиставився обранню “непольською більшістю” президентом Г. Нарутовича, спровокував його вбивство. Незважаючи на значне представництво в сеймі, ННС не міг самостійно сформувати уряд. Найбільший вплив мав у 2-му уряді В. Вітоса 1923 в результаті домовленості “Хєни” з ПНП-“Пяст” (Лянцкоронський пакт), яка передбачала нарощування темпів колонізації і парцеляції за умов збереження польсь. стану володіння, тобто дискримінації укр. селянства при аграрній реформі. Програму нац. політики реалізовував розробкою і прийняттям “законів С. Грабського” (31.07.1924), які регламентували використання мов нацменшин в адміністрації, судівництві й шкільництві. Переворот Ю. Пілсудського 1926 був спрямований насамперед на усунення від влади ендеків, тобто 3-го уряду В. Вітоса. ННС у 10.1928 перетворився у Нац. партію.

Лит.: Геник М. А. Українське питання в політичних концепціях польських право-центристських партій (1918–1920) // Галичина. 1997. Ч. 1. С. 37–44; *Bełkowska A.* Stronnictwa i związki polityczne w Polsce. Charakterystyki, dane historyczne, program, rezolucje,

organizacje partyjne, prasa, przywódcy. Warszawa, 1925; Projekt programu ZLN // *Gazeta Warszawska*. 1919. 24 październ. № 291. S. 1.

Микола Геник

НАСАДА

Данило Степанович

(24.12.1882–01.06.1925) – правник, сотник-суддя УГА, громад. діяч. Н. у с. Нєгівці (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) в сел. сім’ї. 1904 закінчив гімназійні студії в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Студіював право у Львів. ун-ті. Працював у повітов. судах різних міст Галичини.

У 11.1918 служив у м. Львів у групі правників-старшин, які займалися підготовкою військ. законів і статутів, формуванням військ. судів і суд. округів в Укр. війську; 3.11.1918 призначений заст. нач. військ. суду при НКУВ. 1.01.1919 іменований сотником-суддею, але тоді вже був у польс. полоні. Після звільнення (08.1919) належав до УГК. У 01.1920 разом з О. Косевич здійснив поїздку в табори Домб’є, Вадовиці й Стшалково, передав укр. військово-полоненим та інтернованим цивільним теплий одяг, взуття, книги і речі першої необхідності.

Був повітов. суддею в м. Галич (нині Івано-Франк. обл.), від 1922 – у м. Микулинці (нині смт Терєбовлян. р-ну Терноп. обл.). Діяльний чл. “Просвіти”, УПТ, “Рідної школи” та ін. т-в у Микулинцях і Тернополі; реж. аматор. театр. гуртка. Отримав призначення на посаду судді округ. суду в Тернополі, однак не встиг її обійняти.

П. і похований у м. Микулинці.

Лит.: Бежук О. М. Благодійна діяльність самаритянської секції Українського горожанського комітету у Львові // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2011. № 693: Держава та армія. С. 142–147; По смертна згадка. Д-р Данило Насада // Свобода. 1925. Ч. 154. 6 лип. С. 4; По смертні згадки. Д-р Данило Насада // Діло. 1925. Ч. 127. 12 черв. С. 4; *Рибак М.* Листопадові дні і Військовий суд у Львові // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960.

С. 15–20; Шляхами Золотої Поділля: Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Філадельфія, 1983. С. 304, 311.

Микола Вітенко

НАСАЛЬСЬКИЙ Осип Юліанович

(19.03.1882–14.04.1920) – педагог, громад. діяч. Н. в м-ку Судова Вишня (нині смт Мостиськ. р-ну Львів. обл.) в сім'ї гімназійного викладача. З дитячих літ проживав у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де здобув освіту в укр. г-зії (1900). Студював природничі науки на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Після завершення студій викладав у г-зіях м. Броди (нині Львів. обл.) й Бережани (нині Терноп. обл.); у 01.1908 отримав посаду вчителя в укр. г-зії в Коломійі, однак 1910 повернувся до Бережан; викладав у г-зії математику й фізику, завідував фіз. кабінетом, належав до окружної екзаменаційної комісії для нар. учителів. Брав участь у роботі укр. т-в у місті й повіті.

Під час ПСВ перебував в Австрії, за станом здоров'я в австро-угор. армії не служив. Повернувся в Бережани восени 1917, працював у г-зії. Учасник Листопадового чину в місті, 4.11.1918 обраний міськ. комісаром, пробув на цій посаді місяць. Надалі очолював відділ освіти в міськ. комісаріаті. Разом з УГА залишив Бережани й перейшов за р. Збруч, перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) і Вінниця. Через невиліковну недугу (туберкульоз) наприкінці 1919 повернувся до Галичини.

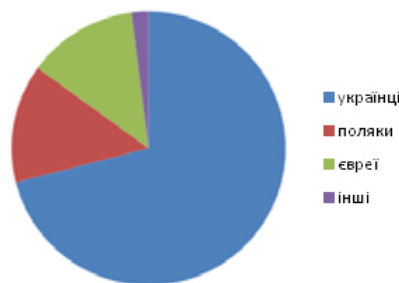
П. у м. Бережани.

Лит.: Бережанська гімназія: сторінки історії. Ювілейна книга. Бережани; Тернопіль, 2007; Spis nauczycieli szkół średnich w Galicyi oraz polskiego gimnazjum w Cieszynie. Lwów, 1909. S. 104.

Петро Гуцал

НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. УНРада на засіданні 13.11.1918, визначивши назву новоств. д-ви – ЗУНР, включила до неї етніч. землі колиш. Австро-Угорщини, населені здебільшого руси-

Національна структура населення

нами-українцями: Сх. Галичину, Пн. Буковину й Закарпаття. Тер. ЗУНР, яку визначив Тимчасовий осн. закон 13.11.1918 (2-й артикул – “Границі”), охоплювала понад 75 тис. км², де проживало понад 6 млн нас., у т. ч. за нац. стр-рою бл. 71 % українців, 14 % поляків, 13 % євреїв, 2 % румунів, угорців та ін. Однак на практиці нас. ЗУНР було значно меншим: Буковину захопила Румунія; Закарпаття як Підкарпат. Русь відійшло до ЧСР, що затвердила Паризька мирна конф. 1919. ЗУНР охопила лише частину сх.-галиц. тер. з нас. бл. 5,5 млн осіб (залежно від повіту, 60–75 % українців, 12–25 % поляків, 11–13 % євреїв, 2 % ін. національностей: німців, угорців, румунів, словаків та ін.). За умов польс.-укр. війни 1918–19 лінія фронту неодноразово змінювалася, що мало вплив на стр-ру нас. ЗУНР. У кін. 1918–04.1919 укр. влада не розповсюджувалася на пов. Сянок, Добромиль, Перемишль і Чесанів, повністю захоплені поляками, частково – у Львів., Городоц., Мостиськ., Рава-Руськ., Сокал. і Ліськ. пов. Серед 12 суд. округів, створених у ЗУНР в кін. 1918, найбільше українців було в Коломій., Стрий., Станиславів., Самбір. (понад 70 %), найменше – в Сяноц., Терноп., Бережан., Львів. (до 60 %). Поляки в ЗУНР проживали переважно в Сяноц., Перемишль., Терноп., Золочів. і Львів. округах (понад 25 %), євреї – у Львів., Сяноц., а також на Буковині (15 % і більше). Абсолютну більшість нас. ЗУНР становили селяни. У містах і містечках проживали переважно євреї та поляки.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер.

авт. кол. і відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. 1922; *Макарчук С.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997.

Ігор Райківський

НАУМЕНКО

Кім Єлисейович

(19.08.1930–15.12.2013) – історик укр. визвол. змагань 1-ї пол. 20 ст. Н. у м. Барвінкове (нині Харків. обл.). У роки ДСВ перебував в евакуації в Казахській РСР як чл. сім'ї партизана. 1944–46 проживав у м. Щирець (нині смт Пустомитів. р-ну Львів. обл.); навч. у місц. СШ. Випускник Одес. підготовчого артилер. уч-ща (1948), Хабаровського артилер. уч-ща (1951). 1951–76 служив на офіцер. посадах у частинах Донського, Пн.-Кавказького, Далеко-Сх. військ. округів, зокр. в м. Сталінград (нині Волгоград, РФ), на о-ві Сахалін, Курильських о-вах, в Амур. обл. 1973 закінчив навч. на заочному відділенні істор. ф-ту Благовещенського держ. пед. ін-ту.

Від 1977 – полк. запасу, у відставці, мешкав у м. Львів. Працював військ. кер. Професійно-тех. уч-ща облпобутуправління, співробітником Львів. істор. музею, нач. управління кадрів міжобласного управління "Вторкольтормет".

Під час роботи в Ін-ті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (1989–2012) досліджував військ.-політ. історію України новітньої доби. Опублікував у співавторстві з М. Литвином кн.: "Історія галицького стрілецьтва" (1990, 1991), "Історія ЗУНР" (1995), "Військова еліта Галичини" (2004), "Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали" (2007) та ін., нариси про діячів УНР-ЗУНР в ЕУ, ЕСУ, укр. та зарубіжній періодиці. Нагороджений орденом "За заслуги" III ст. (2007).

П. у м. Львів, де й похований на Голосків. цвинтарі.

Тв.: *Науменко К. Є.* Спогади. Постаті. Вибране. Львів, 2010.

Лит.: *Литвин М. Р.* Кім Науменко. Львів, 2000.

Микола Литвин

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ (Н.і.) В ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (грец. *ідея* – образ, зміст) – осягнення істор., культ. повноти буття етніч. спільнотою, коли вона свідомо осмислює свій внутр. зв'язок, своє спільне становлення і розвиток, причетність кожної особи до творення власного духовного світу, етнокультурно неповторного традиційного середовища, вбачає в єдності свою долю, відчуває емоційний комфорт зі свого спільного існування на спільно захищеному, суспільно й політично організованому етніч. просторі. Н.і. набуває суспільнотворчої функції, коли вона соціалізована, усвідомлено сприйнята нацією як сукупність індивідуальних прагнень, почуттів, емоцій, волі й стосується вищої фази сусп. життя – політичної, коли є можливість реалізувати двоєдине завдання – організувати сусп.-во на самозахист і саморозвиток. Кожна істор. епоха артикулює свій зміст, потреби етнопоступу, застосовуючи різні засоби для осягнення теоретично вмотивованої ідеї для етніч. спільноти.

Н.і. є концентрованим виразом сусп. програми й визначається як стратегічним прогнозуванням на істор. перспективу, так і конкретним одномоментним істор. завданням. Від рівня сусп. к-ри етнічного утворення залежить зміст Н.і. – прогресивна чи руйнівна. Адже людський колектив може діяти як на рівні почуттєво-емоційному, так і на вольовому як визначальному принципі й, урахувавши його стан і прагнення, нац. провідники можуть започаткувати як поступальний, так і реакційний алгоритм політ. процесу.

Для укр. нації впродовж кількох століть гол. і найвищою була ідея нац. визволення і ств. нац. д-ви. Весь набутий етноістор. ресурс слугував реалізації заповітної мрії. Етнічної пасіонарності українцям вистачило на регулярні виявлення політ. прагнень до нац. свободи. Особлива місія нац. незнищенності була закладена в неповторності традиційної к-ри укр. народу.

НАУМЕНКО
Кім Єлисейович

Сьогочасна укр. Н.і. полягає в етнокультур., етнопсихологічній консолідації нації, утвердженні д-ви як єдиного чинника, здатного мобілізувати нац. ресурс для успішного й сталого поступу укр. нації.

Осн. положення Н.і. уряд ЗУНР задекларував у основоположних документах, які почав реалізовувати в державотворчих програмах, а саме створення нац. д-ви, орієнтованої на задоволення потреб укр. народу, з усіма атрибутами нац. самостійності й суверенітету.

Літ.: Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К., 1989; Нельга О. В. Теорія етносу. К., 1997; Пасічник В. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин. Львів, 2007.

Степан Павлюк

НАЦІОНАЛЬНА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ У ЧАСІ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

– процес, який стосується особи у визначенні своєї належності до тієї чи ін. нації (етносу) через сприйняття всього спектра навиків, мотивів, морально-поведінкових настанов, психологічної відповідності, комфорту від співжиття зі своїми співвітчизниками, визнання їх істор. пам'яті, культ.-духовних цінностей, що пробуджує в особи відчуття нац. (етнічної) гордості й самоповаги. Ототожнення себе невід'ємною частиною етнічної спільноти посилює патріотичні почуття в захисті й відстоюванні нац. набутоків, у потребі участі в сусп. процесах.

Становлення особи в координаті нації (етносу) передбачає вrostання її в цілісну с-му зв'язків на їх первинному рівні – на рівні громад, де й відбувається унікальна процедура прилучення до етніч. спільноти через низку ініціальних дійств, засвоєння всієї гами традиційних звичаїв. Л. Гумільов був переконаний, що особи без нації не існує. Особа набуває соц. задоволення від своєї рольової участі в житті, насамперед громади, етносу, нації.

Зусилля ін-тів влади ЗУНР були спрямовані на психологічне етнічне самоутвердження після кількох сто-

літь окупац. політики на розмивання етнічного самоусвідомлення.

Літ.: Нельга О. В. Теорія етносу. К., 1997; Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної конструкції. Львів, 2006.

Степан Павлюк

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ ТА ПОКУТТЯ ІМЕНІ ЙОСАФАТА КОБРІНСЬКОГО.

Заснований 1926 у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) з ініціативи В. Кобринського. Розміщений у колиш. Нар. домі, збудованому за активної участі священика УГКЦ Й. Кобринського на кошти укр. громадськості міста на поч. 20 ст. У 1-й чв. 20 ст. в його приміщенні були розташовані різні укр. т-ва, орг-ції, гуртки й навч. заклади: "Просвіта" "Родина", "Сільський господар", "Коломийський Боян", "Дівочий інститут", "Пласт", укр. нар. шк. ім. Т. Шевченка, жін. приватна г-зія т-ва "Рідна школа", Видавнича спілка укр. вчителства. У Нар. домі проводило гімнастичні й протипожежні курси т-во "Січ" під кер-вом К. Трильовського, відбувалися віча УРП.

У листопадові дні 1918 Нар. дім став штабом Військ. к-ту, котрий перебрав укр. владу в місті. 2.11.1918 на подвір'ї Нар. дому укр. жіноцтво організувало військ. кухню, де готували їжу й харчували добровольців. 1920–30-х у Нар. домі містилися редакції газ. і ж. "Поступ", "Голос Покуття", "Гуцульське слово", "Прапор". 1920–35 на 2-му поверсі будинку в 3 кімнатах мешкав громад.-політ. діяч, письменник А. Чайковський. У різний час тут виступали відомі укр. діячі – М. Лисенко, В. Стефаник, С. Крушельницька, О. Кобилянська та ін.

Музей "Гуцульщина" було відкрито для відвідувачів 31.12.1934. 5–6.06.1938 у музеї проведено останній VI з'їзд укр. музейників Галичини. 1938 біля музею відбулося святкування 950-річчя хрещення Руси-України. 1939–41 у приміщенні Нар. дому діяли СШ № 2 та 1-ша центр. держ. б-ка, 1944–53 – СШ № 1. Деякий час тут знаходилася базова шк. Коломий. пед. уч-ща.

1992 установу перейменовано на Коломийський музей нар. мист-ва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського; 2009 отримав статус національного. Щороку його відвідують бл. 250 тис. туристів. На фасаді будинку розташовані меморіальні дошки М. Шашкевичу (1911), І. Франку (1926), А. Чайковському (1993), Й. та В. Кобринським (1991).

Колекційні збірки налічують понад 50 тис. експонатів і представляють усі види традиційного нар. мист-ва гуцулів і покутян 17 – поч. 21 ст.: худож. обробку дерева, металу та шкіри, гончарство, декоративне ткання, килимарство, вишивку й одяг. Експозиція музею розміщена у 18 залах. Крім зразків традиційної нар. к-ри, тут експонуються тв. сакрального та образотворчого мист-ва. Зацікавлюють відвідувачів виставка традиційних меблів жителів Карпат, інтер'єр та екстер'єр гуцул. житла, фрагмент внутр. двору хати-гражди. Завершує експозицію меморіальна кімната А. Чайковського.

Заклад здійснює масштабну діяльність, вагоме місце в якій посідає наук.-дослідна й наук.-освіт. робота: орг-ція наук. конф., семінарів, мист. акцій, уроків народознавства та лекторіїв, студій, екскурсій. У музеї є рукописний архів, у якому містяться 14 справ ф. 17 "Коломия в період Західно-Української Народної Республіки (1918–1919)": квитанції, рахунки та звіти про фінансовий стан повітов. комісаріату, контрольні картки й продовольчі талони, документи про діяльність УЧХ та ін.

У стр-рі музею сформовано 3 філії: Музей писанкового розпису, Косів. музей нар. мист-ва та побуту Гуцульщини і Яремчан. музей етнографії та екології Карпат. краю.

Лит.: Володимир Кобринський (науковій статті, спомини). Коломия, 2007; *Королько А.* VI з'їзд українських музеєологів Галичини в Коломії 1938 року: передумови, хід та результати проведення // Сучасні акценти музейництва. Історія, здобутки, перспективи. Івано-Франківськ, 2018. С. 5–18; *Кратюк О.* Твердиня національного духу: з історії спорудження Народного дому в

Коломії // Вільний голос. 1998. 16, 19, 23, 26 верес.; Скарби Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського [Каталог]. Львів, 2015; *Ткачук Я.* Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського: історія, сьогодення та перспективи розвитку // Сучасний контент. Музейна галузь. Історія, здобутки та перспективи. Матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди 90-річчя заснування Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського (м. Коломия, 6–8 жовтня 2016 р.). Коломия, 2016. С. 10–16.

Андрій Королько

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ БУКОВИНИ. Провідна укр. політ. партія на Буковині на поч. 20 ст. Утворилася 12.11.1905 під назвою Нац. рада русинів на Буковині, неофіц. – Нац.-демократ. партія (НДП). У цей час вона об'єднала переважну більшість колиш. народовців. Перейменована 1908 в Укр. поступову партію. Лідерами партії були М. Василько, С. Смаль-Стоцький, О. Попович, Є. Пігуляк. 1909 замість неї ств. політ. партія "Руська рада", але неофіц. назва НДП зберігалася. На виборах 1911 націонал-демократи виборили всі 5 депутатських місць до австр.

Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського

парламенту, у Буковин. сеймі мали 16 депутатів. 1912, після розколу між М. Васильком та С. Смаль-Стоцьким, прихильники першого почали формувати нову партію з офіц. назвою НДП Буковини. Її друкованим органом стали газ. “Громадський Голос” і “Нова Буковина”. Лідером партії визнано М. Василька. Важливу роль у розбудові партії відігравав О. Попович. На поч. ПСВ партія перебувала в стані формування.

Чл. партії були присутні на міжпарт. нараді 13.10.1918, яка сформувала представництво Буковини в УНРаді. Від НДП в Конституанті взяли участь, крім депутатів австр. парламенту й Буковин. сейму, М. Драгомирецький, О. Іваницький і В. Федорович. Представники партії відіграли провідну роль в орг-ції Буковин. віча та встановленні укр. влади на Буковині на поч. 11.1918.

Після окупації краю рум. військом та утвердження рум. влади НДП припинила існування.

Літ.: Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999; *Його ж.* Соборницькі прагнення українців Буковини восени 1918 р. // УІЖ. 2009. № 1. С. 28–38; *Його ж.* Українські народовські партії на Буковині у 1905–1914 роках // Вісник центру буковинознавства. Чернівці, 1993. Серія історична. Вип. 1. С. 130–143; *Яремко О.* Політичні партії народовців на Буковині 1908–1914 рр. // Питання історії України. Чернівці, 2009. Т. 12. С. 247–252.

Олександр Добржанський

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1914–23: КОНЦЕПЦІЯ. У час відзначення сторіччя Укр. революції, утворення ЗУНР об’єктивно обумовленою є проблема узагальнення здобутків нац. історіографії з вивчення їх історій, концептуального осмислення цих складних феноменів, уточнення термінологічного апарату, хронологічних аспектів. Формування обґрунтованого концепту Укр. революції має сприяти його органічній інтеграції в сучасний нац. істор. наратив,

забезпечувати його логічну стрункість і монолітність.

Події революц. х-ру поч. 20 ст. на ЗУЗ історики однозначно розглядають як невід’ємну складову Укр. революції. За понад 100 р. нагромадився чималий пласт істор. та істор.-мемуарної л-ри, яка за сукупністю своєї емпірично-документальної бази й теоретико-методологічних розробок фактично оформилася в укр. історіографії в окремий “зунрознавчий” напрям. Водночас, невірними з точки зору наук. дискурсу залишаються кілька проблем: а) т. зв. паралелізм в Укр. революції; б) реалізація ідеї соборництва нації не лише в контексті територ. об’єднання, а й синхронізації всіх напрямів держ. буд-ва (у військ., політ., соціокульт., екон. сферах); в) визначення хронологічних меж самої Революції, зрештою – г) її взаємозв’язку і взаємовпливу з ін. революціями на континенті (як у ЦСЄ, так і з Рос. революцією). Означені та низка ін. проблем, на нашу думку, потребують серйозного уточнення і кардинального переосмислення.

У заг. контексті історії України Листопадова нац.-демократ. революція 1918 започаткувала процес утворення ЗУНР. Останню розглядають у 3 гол. проєкціях: 1) як складову укр. визвол. змагань, передусім 20 ст.; 2) як унікальний досвід нац. державотворення; 3) як складову Укр. революції. З ін. боку, ЗУНР постає як доволі автономне і своєрідне явище, у якому сублімовані (поєднані) специфічні нац., політ., військ., соц., екон., реліг. компоненти.

Окремі аспекти історії ЗУНР частково піддавалися спец. історіографічному аналізу. Тому зосередимось на з’ясуванні лише осн. здобутків (особливо останніх років), невивчених або слабо вивчених питань і перспектив подальшого студіювання комплексних проблем, пов’язаних з державотворчими процесами.

За публікаціями з історії ЗУНР, які з’явилися в Україні впродовж останніх 30 р., можна відстежувати динаміку трансформаційних процесів вітчизняної пострад. історіографії. Це стосується як оновлення наук. інструментарію

і теоретико-методологічних засад досліджень, так і нарощування джерельної бази, інституційного оформлення цієї дослідницької ніші. Окреслений процес започаткували львів. й івано-франк. історики рад. шк., за ними пішли дослідники молодшої генерації, а також учені з ін. регіонів України.

Насамперед слід констатувати еволюцію в термінології. Відмовившись від "старих" трактувань ЗУНР і Листопадового 1918 повстання як "контрреволюційних", "антинародних", "буржуазно-демократичних" та ін. рад. рудиментів, учені суверенної України аргументували їх "національно-демократичний" х-р. Так розпочиналася зміна парадигм із рад. соц.-класової на державницьку нац.-патріотичну в оцінці революц. подій.

На тлі наростання потоку публікацій акад. і наук.-популярного х-ру помітними кроками в нарощуванні знань з історії ЗУНР стали монографічні й дисертаційні дослідження Б. Тищика й О. Вівчаренка (1993), М. Литвина й К. Науменка (1995), М. Сеньківа, І. Думинця (1996), С. Макаруча (1997), М. Литвина (1998), Л. Дещинського (1998), В. Кондратюка й В. Регульського (1998), О. Красівського (1998, 2000), А. Панчука (2000), О. Павлишина (2001), колективні праці "Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія" за ред. О. Карпенка (2001), "Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія" під кер-вом М. Кугутяка (2008) та ін. Важливим стимулом розгортання зазначеного процесу були наук. конф. в м. Івано-Франківськ, Львів, Тернопіль з нагоди 75-ї, 80-ї, 85-ї, 90-ї, 95-ї річниць ЗУНР. Видані за їх підсумками матеріали відображають еволюцію і наук. алгоритм переосмислення цієї проблеми.

Паралельно з цим розвивалася і поглиблювалася тенденція, коли ЗУНР стали розглядати як невід'ємну складову феномена Укр. революції. Про масштабність таких зрушень свідчить факт захисту в 1990-х бл. 150 докторських і кандидатських дис. з революц. тематики 1917–20. Ця динаміка зберігалася і в наступні роки. За нашими підрахунками, лише 2006–11 захищено 171 дис., серед них – 25 докторських.

Таким чином, від кін. 1990-х нац. істор. наука інтенсивно наповнюється джерелознавчими, конкретно-істор., історіографічними працями про революц. події на ЗУЗ. Значний їх сегмент становив доробок безпосередніх учасників і свідків подій, держ. і громад. діячів – К. Левицького, М. Лозинського, І. Макуха, І. Сохоцького, Л. Цегельського, М. Чубатого та ін. У рад. період вони були малодоступними навіть професійним історикам. Вітчизняні вчені отримали можливість ознайомитися також із працями укр. вчених діаспори, зх.-укр. авторів міжвоєн. періоду, присвячених революц. подіям в Україні. На їх основі розпочалося спец. вивчення феномена ЗУНР. Як результат – поява сотень наук., наук.-популярних, археогр. вид.

Однією з відмінних рис сучасної укр. історіографії історії ЗУНР стало те, що до кін. 1980-х на процес їх осмислення суттєво вплинули не стільки теоретико-методологічні пошуки, в яких пануючою засадою залишався позитивізм, скільки обставини ідейно-політ. х-ру. Останні передусім і спонукали до дискурсу довкола різних наук. проблем. При цьому домінуючою парадигмою залишався україноцентризм, який виріс із романтичної історіографії попередньої доби й адаптувався до нових віянь часу та сусп. викликів.

Оформлення дослідницьких зусиль у сегменті революц. подій у Зх. Україні в самодостатній напрям актуалізує питання про переоцінку й навіть деконструкцію деяких теоретичних побудов, глибокого переосмислення окремих компонентів концепту історії ЗУНР, удосконалення інтерпретаційного інструментарію.

Вважаємо, що сьогодні на часі оновлення концепту розгляду історії ЗУНР.

Ще 1993 було опубліковано статтю відомого львів. й івано-франк. вченого О. Карпенка "Листопадова 1918 року національно-демократична революція на західноукраїнських землях". Вона фактично стала основою нового концепту в укр. історіографії, який розглядав революц. події 1918 як поч. революц. перетворень нац.-демократ. спря-

мування на тер. Галичини, Буковини і Закарпаття, їх взаємозв'язок з подіями такого ж х-ру на "Великій Україні". Нац. революцію на ЗУЗ ставили в пряму залежність від виникнення та діяльності УЦР, Укр. д-ви П. Скоропадського й виводили на т. зв. паралельний курс із Директорією УНР В. Винниченка і С. Петлюри. Унікатимемо аналізу складових цього концепту, який вважаємо доволі обґрунтованим і вагомо підкріпленим джерелами. Але при цьому слід позначити, на нашу думку, найбільш "вразливі" й навіть контрверсійні місця.

Одне з них – уже згадана "паралельна" оптика у висвітленні історії ЗУНР та нац.-держ. утворень часів Укр. революції на Наддніпрянщині. В сучасній укр. історіографії навіть існують підстави стверджувати про існування 2 окремих напрямів у вивченні історії Укр. революції: "зунрівський" та "уєнерівський". Маємо на увазі той факт, що, як правило, вчені із Зх. України займаються дослідженням історії ЗУНР, а їхні колеги з ін. регіонів, за рідкісним винятком, – історії УЦР, Гетьманату, Директорії УНР. До певної міри це виправдано. По-перше, регіональними "вподобаннями" конкретного дослідника, визначеними його особистими симпатіями та дослідницькими інтересами, напрямами діяльності тих наук. шк., у яких він формувався, доступністю джерел тощо. По-друге, тими обставинами, особливостями існування, у яких опинилися укр. землі на момент поч. нац. революції, перебуваючи в складі Австро-Угор. та Рос. імперій. Кожна з частин укр. нації, що формувалася політично на поч. 20 ст., перебувала в орбіті тих сусп.-політ. процесів, які домінували в метрополіях, різнилися своєю природою і х-ром.

Однак об'єднавчим чинником, на наш погляд, була та ідея, яку сповідувало політично свідоме українство по обидва боки р. Збруч: самостійне нац.-держ. існування, яке неможливо уявити, а тим більше, здійснити в умовах політ., тер., держ., духовного розмежування. Це яскраво проявляється у створенні та діяльності спочатку ГУР, СБУ, згодом – ЗУР як громад. орг-цій

заг.-нац. х-ру, що виступали за реалізацію програми відродження нац. соборної д-ви. Отже, ідея соборності, єдності, цілісності стає тією цементуючою засадою, в руслі й контексті якої слід конструювати оновлений концепт розгляду історії ЗУНР.

Цього поки що не можна сказати про існуючі концепції розгляду Укр. революції, сформовані та впроваджені сучасними вітчизняними вченими В. Солдатенком та В. Верстюком.

Основою оновленого (нового) концепту революції на ЗУЗ, як і на Наддніпрянщині, має стати, на нашу думку, саме розуміння причин виникнення і тенденцій розвитку Укр. революції як однієї з тих, що мали місце в ЦСЄ в ході й по завершенні ПСВ. Як і нац.-держ. революцій тих "бездержавних народів", які вибороли й збудували власні нац. д-ви в часи розпаду європ. імперій – Австро-Угор. та Рос. При цьому Укр. революція повинна бути потрактована як цілісне нац. самодостатнє явище, на яке, безумовно, мали вплив різноманітні фактори, зокр. події в колиш. метрополіях і намагання різних держ.-політ. чинників (у т. ч. Росії) так чи інакше перешкодити укр. нац. державності.

Саме з цієї точки зору вважаємо неправомірним розглядати утвердження рад. влади в Україні 1917–21 як складову Укр. революції. Адже це була влада окупанта, не нац., а пророс. шовіністична, яка призвела до відновлення рос. панування у формі РСРП до 1991.

Складовою частиною концепту нац.-демократ. революції на ЗУЗ повинно стати і нове прочитання окремих подій та явищ, що мали в ній місце, як і потрактування окремих дефініцій. Маємо на увазі, для прикладу, усталену в укр. історіографії дефініцію "Листопадовий зрив". Саме події 1.11.1918, пов'язані зі збройним встановленням влади українцями в м. Львів, сьогодні потрактовують, відповідно до концепту О. Карпенка, як поч. Листопадової нац.-демократ. революції на ЗУЗ. З легкої руки одного з чільних діячів ЗУНР К. Левицького вони отримали назву "Великого зриву". Ін. учасники і свідки

подій також вживали такі дефініції, як “Листопадовий зрив”, “Листопадовий чин”, “Листопадовий переворот”, “Листопадове повстання” тощо.

Однак чи були події 1.11.1918 поч. революції на ЗУЗ? На нашу думку, – ні. Вважаємо, що революц. процес був започаткований значно раніше, ще 1914. Поч. його активної фази стало проголошення Укр. Д-ви УНРадою як Конституантою на т. зв. з’їзді мужів довір’я 18–19.10.1918. Слід наголосити на тому, що саме утворення УНРади й проголошення нею Укр. Д-ви в Галичині, щонайменше за формою, не було революційним. Воно відбувалося в руслі реалізації можливостей, які відкривав проголошений цісарем Австро-Угорщини 16.10.1918 Маніфест “До моїх вірних австрійських народів”. Революційним воно було за змістом, адже відновлювало нац. форму державності на ЗУЗ, уперше від 1340. Дії ЦВК на чолі з Д. Вітовським у ніч із 31.10 на 1.11.1918 були спрямовані на те, щоб утвердити владу Укр. Д-ви – як у Львові, так і в краї загалом, а з ін. боку – протистояти протиправним діям польс. сторони щодо анексії Сх. Галичини, запланованої на 1.11.1918.

Після збройного встановлення влади Укр. Д-ви в краї в ніч 1–2.11.1918 австро-угор. намісник Галичини граф К. Гуйн передав усю повноту влади своєму заст. В. Децикевичу, котрий у цілком легітимний спосіб делегував усі владні повноваження УНРаді, легітимізував таким чином як її саму, так і Укр. Д-ву, вищим законодавчим органом якої була УНРада. Отже, зх.-укр. політики йшли шляхом нац. державотворення за всіма канонами як внутр.-держ., так і міжнар. права. Про це писав і Д. Богачевський у своїй доповіді “Ідеологічні основи листопадкових днів”, присвяченій 40-річчю ЗУНР: “з уваги на маніфест цісаря Карла не може бути мови про яку-небудь революцію, бо ж не ходило ані про насильну зміну форми правління, ані про відорвання частини території від цілоти, а тільки про розумне й доцільне використання тієї неповторної нагоди та виконання легально призначеного права і то міжнародного пра-

ва (14 точок Вилсона)... Роблення революції ради самої революції замість творення держави, є не тільки зовсім зайве, але й скрайньо каригідне”. До речі, революц. х-р листопадкових подій 1918 (за формою) ставлять під сумнів і сучасні дослідники ЗУНР.

Аналізуючи сучасну історіографію зх.-укр. д-ви, Ю. Сливка звернув увагу на “тривожну тенденцію”. На його думку, вона полягає в недооцінці Маніфесту цісаря від 16.10.1918 та ухвали УНРади 19.10.1918 про об’єднання всіх укр. земель Австро-Угорщини в Укр. Д-ву й проголошення її суб’єктом міжнар. відносин. Вчений наголошує на тому, що з точки зору українців усе те, що відбувалося наприкінці жовтня – на поч. 11.1918, мало законний х-р, а спроби перешкодити реалізації названих актів (зокр. польс. політ. силами) і були намаганням насильно захопити владу на чужій тер.

З ін. боку, потребує уточнення чи визначення умов уживання сам термін “Листопадовий зрив”. Маємо на увазі таке. Акад. тлумачний словник укр. мови трактує “зрив” як дію за значенням “зривати”, “зриватися”, або як “невдачу, провал у здійсненні якоїсь справи, задуму”, тобто, несе в собі негатив. Тому вживати сам термін доцільно винятково в істор. контексті. А в сучасних працях наук. х-ру, підручниках, посібниках коректним, на наш погляд, є вживання означення, що виражає зміст самого явища – збройне встановлення влади українцями в краї.

Нарешті, повноцінною складовою оновленого концепту революції на ЗУЗ є нова хронологія процесу. Їй присвячена окрема розвідка, наведена в 3-му томі пропонованого вид. Тому лише увиразимо: нац.-демократ. революція на ЗУЗ відбувалася в заг.-європ. контексті й тривала 1914–23, була органічною складовою Укр. революції, її започатковувала й завершувала.

Хронологічними межами “Листопадової революції” слід вважати не 10–11.1918, а 08.1914–03.1923. Цей період поділявся на 3 осн. етапи: 1) підготовчий (08.1914–10.1918); 2) державотворчий (10.1918–04.1921); 3) за-

вершальний (04.1921–03.1923). Така періодизація, не претендуючи на універсальність, загалом корелюється з етапами заг.-укр. революц. процесу нац. х-ру (окрім останнього з них). Водночас саме остання фаза революції на ЗУЗ продовжує Укр. нац. революцію до 03.1923.

Це, на наше переконання, спонукає до внесення коректив і в періодизацію Укр. революції, як заг.-нац. процесу, визначаючи її в межах 08.1914–03.1923. Такий підхід уможлиблює її інтерпретацію як складової заг.-європ. революц. процесу, а значить – його рівноцінного суб'єкта, а не одного з об'єктів революції в сусідній країні, що була метрополією. Це стане реальним кроком до відмови від впливу т. зв. русского мира в укр. істор. науці. При цьому наголошено: визначальним стає повернення шляху нац. історії з маргінесів у заг.-європ. русло.

Таким чином, вважаємо за потрібне відмовитися від вживання терміна “Листопадова національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1918”. Більш обґрунтованим, коректним, таким, що відповідає змісту заг.-європ. революц. процесу, є використання, на нашу думку, ін. дефініції – “Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914–23”.

Дж.: Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: Документи і матеріали: у 2 т. К., 2006; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Маніфест цесаря Австро-Угорщини Карла I Габсбурзького “До моїх вірних австрійських народів” // Діло. 1918. 19 жовт.

Лит.: Богачевський Д. Ідеологічні основи листопадових подій. Філядельфія, 1959. С. 1–2; Великочий В. Велика Східноєвропейська революція, Перша світова війна і Галичина (Українська історіографія суспільно-політичних процесів. Бібліографія). Івано-Франківськ, 2014; Його ж. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР: монографія. Івано-Франківськ, 2003; Його ж.

Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: монографія. Івано-Франківськ, 2009; Верстюк В. Передмова // Український національно-визвольний рух. Березень–листопад 1917 року: документи і матеріали. К., 2003; Його ж. Українська революція: доба Центральної Ради // УІЖ. 1995. № 6. С. 66–78; Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014; Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України: зі спогадами і життєписами членів комітету виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк, 1973; Західно-Українська Народна республіка: історія і сучасність // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 6; ЗУНР: історія, постаті, чин: бібліографічний покажчик. Івано-Франківськ, 2018; Карпенко О. Ю. Листопадова 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях // УІЖ. 1993. № 1. С. 18–21; Левицький К. Великий Зрив. Львів, 1931 (Івано-Франківськ, 2018); Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Нью-Йорк, 1970; Макух І. На народній службі. Детройт, 1958; Міжнародна наукова конференція, присвячена 75-річчю Західноукраїнської Народної Республіки, 1–3 листопада 1993 р.: матеріали. Івано-Франківськ, 1993; Нариси історії української революції 1917–1921 років. Кн. 1. К., 2011; Кн. 2. К., 2012; Реєнт О. П. Ідея соборності України і спроби її реалізації у XIX–XX ст. // Україна соборна. К., 2005. Вип. 2. Ч. 1. С. 3–11; Реєнт О., Сердюк О. Перша світова війна і Україна. К., 2004; Реєнт О., Янишин Б. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз // УІЖ. 2004. № 4. С. 3–37; Сливка Ю. Етапи та головні напрями дослідження ЗУНР в українській історіографії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 6. С. 3–9; Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис. К., 1999; Його ж. Українська революція: концепція та історіографія. К., 1997; Сохоцький І. Будівничі новітньої української державності в Галичині // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. Нью-Йорк; Париж;

Сідней; Торонто, 1961. С. 76–247; Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18: Західно-українська народна республіка: До 90-річчя утворення / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2009; *Цегельський Л.* Від легенд до правди. Спогади про події в Україні, зв'язані з першим листопада 1918 року. Нью-Йорк; Філадельфія, 1960; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Області Української Народної Республіки. Львів, 1921.

**Олександр Реєнт,
Володимир Великочий**

НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ПРОБЛЕМА ХРОНОЛОГІЧНИХ МЕЖ.

В укр. історіографії з поч. 1990-х склалася традиція означувати терміни революц. процесів на ЗУЗ 10–11.1918. Одним з перших, хто ввів до наук. обігу означення “Листопадова (1918) національно-демократична революція на західноукраїнських землях”, був Олександр Карпенко. Вчений також обґрунтував використання хронологічних меж 1918–23 для визначення часу існування ЗУНР. О. Карпенко обґрунтував свій підхід загальновідомими постулатами ознак революції, заг. тенденціями істор. процесу в європ. масштабі на основі багатого фактичного матеріалу, спогадів безпосередніх учасників і свідків подій тощо. Олександрові Карпенку також належить визначення Листопадової (1918) революції як складової заг.-укр. революц. процесу перших 20 р. 20 ст.

Однак виникнення укр. державності в 10.1918 не було одномоментним актом. Жодним чином його не можна ідентифікувати й ототожнювати лише з відомим процесом, який отримав назву “Великого” чи “Листопадового зриву”, введена до наук. обігу К. Левицьким. Відродження нац. державності на ЗУЗ не може бути потрактоване як таке, що легко дісталось “з доброї руки” цесаря Австро-Угорщини. Відомому Маніфесту Карла I “До моїх вірних австрійських народів” передувала тривала нац.-визвол. б-ба україн-

ців Австро-Угорщини, яка перейшла в завершальну орг. й інституціональну стадію з поч. ПСВ.

Щодо останньої, то створення і діяльність ГУР (1914), Легіону УСС (1914) як 1-ї нац. військ. формації, ЗУР (1915) стали яскравими проявами революц. перетворень на ЗУЗ, засвідчували їх соборницьке спрямування. Вони відбувалися в руслі тогочасного заг.-європ. революц. процесу: такі ж військ. формування нац. х-ру виникали і в низки ін. народів ЦСЄ – поляків, чехів та ін., що ставили собі за мету відродження власного держ. організму. Саме з моменту розв'язання ПСВ і розпочалася т. зв. Велика Сх.-європ. революція, яка покликала до життя нац. польс., полінац. чехословац., югослав. д-ви. Не стала винятком у цьому контексті й укр. нація, зокр. та її частина, що населяла зх. етнічні землі. Таким чином, вважаємо за можливе визначити нижню межу “Листопадової революції” 08–09.1914.

Що стосується верхньої межі. З проголошенням ЗУНР сама революція не завершилася. Процеси змін на ЗУЗ політ., державотворчого, соц.-екон., нац.-культ. х-ру тривали й після 13.11.1918 – прийняття т. зв. Малої конституції ЗУНР, проголошеної “Тимчасовим основним законом про державну самостійність українських земель бувшої Австро-угорської монархії”. Змінювалися назви д-ви, її статус, політ. устрій, була втрачена тер. Однак б-ба наполегливо продовжувалася на дипломатичному фронті аж до 14.03.1923 – офіц. рішення Ради послів Антанти щодо передання Польщі права на підмандатне управління укр. Галичиною. Після цього останнє нац. держ. укр. утворення часів Укр. революції припинило своє існування, що, вважаємо, і завершило процес самої революції.

Усталеними в нац. історіографії є межі Укр. революції 1917–21. Історіографічна традиція потрактовувала і продовжує це робити прямо чи опосередковано (додержуючись усталеної хронології), розглядаючи Укр. революцію як складову Рос. Хоч насправді, у двох цих явищ були абсолютно різні завдання і мета, різні рушійні сили.

Внести корективи в періодизацію Укр. революції як заг.-нац. процесу дозволить, на нашу думку, нове бачення хронологічних меж “Листопадової (1918) національно-демократичної революції на західноукраїнських землях”. Ними слід вважати не 10–11.1918, а 08.1914–03.1923. Виходячи з концепту соборності укр. нац.-визвол. змагань перших 20 р. 20 ст., розглядаючи революц. події на ЗУЗ як невід’ємну складову заг.-нац. процесу, вважаємо, що такі хронологічні межі є притаманними як “Листопадовій революції”, так і Укр. революції загалом.

Одразу зазначимо, що такий підхід до хронології Укр. революції не є оригінальним. Ще 1999 львів. вчений Я. Грицак у час. “Україна модерна” запропонував нову хронологію революц. подій в Україні поч. 20 ст. Вона ґрунтувалася на теоретичних і методологічних засадах розгляду істор. процесу як заг.-європ., була артикульована низкою зарубіжних учених (Р. Марком, А. Адамсом, А. Армстронгом, С. Гутієром, М. фон Гаґеном).

Використовуючи істор. спадщину укр. історіографії, Я. Грицак спирався на праці І. Лисяка-Рудницького, Р. Шполрюка. Саме їм, як стверджує вчений, належить теза про можливість застосування до Укр. революції нижньої хронологічної межі, пов’язаної з виникненням перших нац. військ. формувань у ході ПСВ за аналогією з поляками й чехами: “Так само як поляки, чехи і словаки пов’язують початок своїх відповідних національних революцій з діяльністю Пілсудського та його легіонів (а рівно ж з діяльністю Дмовського по іншій стороні барикади) у польському випадку та діяльністю Масарика і Крамаржа – також у 1914–1915 роках – у чеському випадку, так само українці можуть розглядати 1914 р. як відправну точку своєї революції”.

Що стосується верхньої межі, то тут спостерігається певна двоякість підходу в нац. історіографії. Традиційним і найбільш вживаним є визначення її 03.1921 – підписанням т. зв. Ризького миру, за яким міжнар. визнання набувала УСРР – маріонеткова пророс.

д-ва. 14.03.1923 як кінцева дата Укр. революції лише в останні десятиріччя набуває поширення в нац. історіографії, ще не є усталеною і залишається доволі дискусійною.

У час відзначення сторіччя Укр. революції проблема її хронології стає все більш актуальною, набуває розуміння в акад. наук. колах, обирається предметом аналізу укр. вченими, актуалізується у номінуванні окремих наук. статей і досліджень.

Таким чином, хронологія Листопадової 1918 нац.-демократ. революції на ЗУЗ вимагає суттєвого перегляду – як у плані меж, так і дефініції. Її слід розглядати в контексті заг.-континентального процесу б-би европ. народів за своє нац. визволення і держ. самоствердження в ході ПСВ. На основі такого підходу нижню межу цього процесу (нац.-визвол. змагання на ЗУЗ) і явища (Листопадова 1918 нац.-демократ. революція, яку ототожнюють фактично з Листопадівим чином) слід не лише об’єднати, а й взаємоузалежити, розглядати їх у контексті тяглості й неперервності. Вважаємо більш повним і об’єктивним з точки зору процесу використання в такому разі терміна “національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914–1923”.

З ін. боку, з такого потрактування хронологічних меж нац.-демократ. революції на ЗУЗ логічно випливає потреба уточнення меж Укр. революції першої чверті ХХ ст. Насамперед тому, що її складовою і невід’ємною частиною є революц. події на ЗУЗ цього періоду. По-друге, саме ці події і розширюють межі власне Укр. революції у її заг.-нац. масштабах, утворюють її нову парадигму як нац.-визвол., нац.-державницьку, соборницьку. Тому цілком закономірним вважаємо потрактування меж Укр. революції 1914–23.

Літ.: Басара-Телицак Г., Скальський В. Міжнародна наукова конференція “Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.)” // УІЖ. 2017. № 3. С. 208–213; *Гоцуляк В. В.* Сучасні інтерпретації історіографії Української революції 1917–

1921 рр. // Вісник Черкаського університету. 2017. № 1. С. 7–23; *Грицак Я.* Українська революція 1914–1923 рр.: нові інтерпретації // Україна модерна. 1999. № 2–3. С. 254–269; *Капелюшний В.* “Українська революція 1917–1921 років” у шкільних підручниках та навчальній літературі з історії України: історіографічні та загально-педагогічні аспекти // Етнічна історія народів Європи. 2017. Вип. 51. С. 65–70; *Карпенко О. Ю.* Злука ЗУНР і УНР – видатна подія в історії українського народу // Соборність і сучасність. Івано-Франківськ, 1999. С. 8–21; *Його ж.* Листопадова 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях // УІЖ. 1993. № 1. С. 18–21; *Його ж.* Листопадова 1918 р. національно-демократична революція. Проголошення Західно-Української Народної Республіки // Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 74–165; *Його ж.* Про хронологічні межі існування Західно-Української Народної Республіки // Вісник Прикарпатського університету. Серія “Історія”. Івано-Франківськ, 2000. Вип. 3. С. 57–67; *Левицький К.* Великий Зрив. Львів, 1931; *Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе: в 2 т. Т. 1. К., 1994; *Соляр І.* Українська революція 1914–1923 років в національній пам’яті галичан у міжвоєнний період ХХ століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2017. Вип. 29. С. 157–164; *Adams A. E.* The Great Ukrainian Jacquerie // The Ukraine, 1917–1921: A Study in Revolution. Cambridge, Mas., 1977. P. 247–270; *Armstrong A.* Myth and History in the Evolution of Ukrainian Consciousness // Ukraine and Russia in Their Historical Encounter. Edmonton, 1992. P. 125–127; *Eley G.* Remapping the Nation: War, Revolutionary Upheaval and State Formation in Eastern Europe, 1914–1923 // Ukrainian-Jewish Relations in Historical Perspective. Edmonton, 1990. P. 205–246; *Guthrie S. L.* The Popular Base of Ukrainian Nationalism in 1917 // Slavic Review. 1979. Vol. 38. № 1. P. 30–47; *Hagen von, M.* The Dilemmas of Ukrainian Independence and Statehood, 1917–1921 // The Harriman Institute Forum. 1994. Vol. 7.

№ 5. P. 7–11; *Mark R.* Die gescheiterte Staatsversuche // Ukraine: Gegenwart und Geschichte eines neuen Staates. Baden-Baden, 1993. S. 82–99; *Szporluk R.* Review // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States. 1978–1980. Vol. XIV. № 37–38. P. 267–271.

**Володимир Великочий,
Олександр Реснт**

НАЧАЛЬНА КОМАНДА ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ (НКГА; до 8.11.1918 – Укр. ген. команда) – вищий орган кер-ва ЗС ЗУНР, що мав чітко визначену функцію: керувати бойовими діями укр. армії в ході війни. Відповідно до своїх завдань, НКГА мала орг. стр-ру, яка постійно вдосконалювалася.

На чолі НКГА стояв гол. командант (згодом – начальний вождь). Він був підзвітним перед Віділом УНР-ади, який його призначав і відкликав. На поч. війни політ. кер-во д-ви неодноразово змінювало командувачів УГА. Цю посаду з 1.11.1918 займав Д. Вітовський, з 5.11.1918 – полк. Г. Косак, з 9.11.1918 – полк. Г. Стефанів, з 10.12.1918 – ген. М. Омелянович-Павленко. Осідком НКГА спочатку було м. Львів, з 22.11.1918 – с. Куровичі (нині Золочів. р-ну Львів. обл.), з 25.11.1918 – м. Бережани (нині Терноп. обл.), невдовзі м. Бібрка (нині Перемишлян. р-ну), з 20.01.1919 – м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну, обидва Львів. обл.), у Об. 1919 – м. Бучач, Чортків, Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну, усі Терноп. обл.).

НКГА спершу мала невелику кількість старшин і спрощену стр-ру. Крім гол. команданта і його заст. – нач. штабу от. УСС С. Горука, до її складу ввійшли референти: артилер., муніципійний, зв’язку, розвідки, харчування, санітарний, польової жандармерії, самохідний, обозний, поповнень і пресовий. Ці посади обійняли молоді старшини – І. Рудницький, Р. Білинський, Ю. Буцманюк, В. Панчак, Д. Кренжаловський, В. Кордуба, Д. Паліїв, П. Бубела та ін.

На 1-му етапі військ. буд-ва (11–12.1918) у розпорядження НКГА прибули добровольці з УНР: ген. М. Омеляно-

Начальна команда
Галицької армії.
м. Ходорів.
Березень 1919 р.

вич-Павленко і В. Генбачов, полк. Є. Мишківський, І. Омелянович-Павленко, М. Какурін, Б. Грубер, Д. Кануков, підполк. В. Фідлер, от. А. Долуд, К. Карась та ін. Значно більше освічених фронтовиків-добровольців прибуло з колиш. австро-угор. армії.

Нове кер-во удосконалило стр-ру НКГА. Її поділено на 2 ч.: оперативне управління, яке розробляло плани військ. операцій, керувало бойовими діями армії, і матеріально-тех. управління, що займалося матеріально-тех. забезпеченням.

За браком фахівців-українців оперативне управління очолювали недавні офіцери австр. Генштабу А. Ерле, а після його призначення нач. штабу 1-го корпусу в 01.1919 – В. Льобковіц, згодом нач. штабу 3-го корпусу. Останнім був сот. Г. Кох.

Управлінню підпорядковувалися відділи.

Відділ зв'язку під кер-вом сот.-інж. Л. Шепаровича забезпечував НКГА телеграфним і телефонним зв'язком з урядом ЗУНР, ДСВС і допоміжними частинами армії, ОВК. За допомогою потужної телеграфної станції підтримував зв'язок з м. Київ, Відень, Париж, Будапешт та ін. У своєму складі мав відповідних референтів, телефонну сотню, телефонні й телеграфні станції.

Служба розвідки і контррозвідки в ЗУНР була ств. значно оперативніше й працювала ефективніше, ніж в УНР. Заходами полк. Д. Вітовського її укомп-

лектовано молодими здібними старшинами. Шеф розвідного відділу НКГА пор. Р. Ковальський (з 02.1919) безпосередньо керував діяльністю офензивної і дефензивної розвідки й детективами, мав у підпорядкуванні відповідні стр-ри корпусів, бригад, ОВК, польової розвідки, агентурної мережі пограниччя і прифронтової смуги. У розвідному відділі НКГА працювали старшини І. Вислоцький (згодом шеф відділу), В. Комаринський (заст. шефа), Я. Яремчишин (підвідділ вивчення польсь. армії), Г. Ничка й В. Лисий (сектор пропаганди й контрпропаганди) та ін.

Спецслужбам бракувало достатньої кількості фахівців. У перші місяці її діяльності з 30 старшин лише 5–6 мали фахову підготовку, отриману в австр. армії. Агентуру військ. розвідки доводилося створювати з добровольців, здебільшого патріотично налаштованої молоді; нерідко складні завдання виконували 15–17-літні хлопці й дівчата.

Служба розвідки використовувала повідомлення військ.-дипломатичних місій, які висилали за лінію фронту, а також послуговувалися авіацією, що мала в складі 4 літаки-розвідники.

Спецслужбам вдавалося викривати ворожу агентуру. Зокр. ліквідовано мережу конспіративних орг-цій ПОВ в м. Золочів (нині Львів. обл.), Тернопіль і Збарж (нині Терноп. обл.), які готували антидерж. повстання. Окремі завдання контррозвідки виконували стр-ри Польової жандармерії.

Відділ артилерії очолював сот. Т. Го-за. Під його кер-вом і з допомогою ДСВС старшини відділу сот. І. Слезак, Р. Якверт, чет. І. Коліушко, О. Найверт і команд. фронтових частин домоглися в орг-ції артилерії значних успіхів. Чимало військ. істориків справедливо визнають, що галиц. артилерія кількісно і якісно перевершила як польсь., так і наддніпрянську. За участю гармат. кошів при ОВК було сформовано 12 гармат. полків – 60 гармат. батарей. Для підготовки артилер. командування засновано старшинську гармат. шк. в м. Стрий (нині Львів. обл.), яку згодом перевели до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

Відділ летунства був спільним з відповідною стр-рою ДСВС під кер-вом сот. П. Франка. Ств. у м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.) авіазагін було підпорядковано НКГА тактично, він отримував бойові завдання і за них був підзвітний головнокомандувачу УГА.

Відділи муніципій, автомобільних і залізн. шляхів оперативного управління НКГА тісно співпрацювали з відповідними відділами ДСВС, мали невеликий штат, часом обмежувалися складанням заявок на забезпечення, військ. перевезення.

Важливу роль у стр-рі НКГА відігравали відділи матеріально-тех. забезпечення. **Персональний** опікувався кадрами старшин армії і дбав про укомплектування особовим складом військ. формувань. Його керівником був С. Горук (до 1920).

Інтендантський відділ очолював сот.-інж. П. Дурбак, якому допомагали сот. О. Шашник, О. Штробель, пор. Р. Думин, М. Гарасевич, С. Яцків та ін. Інтендатуру УГА сформовано за австр. взірцем. У зв'язку з неможливістю організувати надійне централізоване забезпечення, ДСВС підпорядкував відділу прифронтову смугу для самостійної заготівлі харчів. Інтендатура НКГА мала мережу пекарень, швейних і шевських майстерень; їй надавали підтримку й харчову допомогу місц. органи влади, нас. Галичини.

Санітарний відділ уже на поч. 11.1918 в м. Львів заснував пор. д-р

К. Тянячкевич. Згодом його очолив от. д-р Р. Білас, потім полк. д-р А. Бурачинський. Цьому відділу були підпорядковані мед.-санітарні заклади, польові шпиталі, кадри армії, ств. й зібрані на 1-му етапі війни. На поч. 1919 в розпорядженні відділу були незначні сили: у фронтних частинах працювало всього 24 лікарі й 38 медпрацівників, 5 шпиталів на 529 ліжок, 3 санітарні поїзди, з них 2 – з операційною частиною і 2 пересувні лазні; у заплілі – 97 лікарів і 38 медпрацівників, 18 аптек, 28 шпиталів на 5–6 тис. ліжок.

Відділу судівництва підпорядковувалася Польовий суд НКГА, ств. 18.01.1919 для розгляду справ фронтних формацій, а також польові суди військ. частин, зокр. корпусів і бригад (ліквідовані в 05.1919). Вони керувалися австр. Військ. карним кодексом, куди внесено незначні зміни. У відділі працювали от. С. Тисовський, сот. І. Ерденбергер, В. Лазаревич, С. Крет, Ю. Курдіяк та ін.

Морально-психологічну атмосферу в частинах гармонізував **відділ духівництва**. Греко-католическе духовенство зіграло важливу роль у подіях Листопадового чину й проявило себе цементуючою силою сусп-ва. Першими польовими священиками новств. укр. військ. частин стали українці – капелани австр. армії та Легіону УСС. Згодом ДСВС своїми наказами, зокр. 6 і 15.02.1919, проголосив орг. стр-ру й компетенцію духовенства в УГА. Їм доручено облік загиблих, стрілец. могил. На відміну від ін. європ. армій, дозволено вести виховну роботу серед стрільців, реагувати на їхні заяви й скарги. Першим начальним духівником УГА був о. М. Їжак – капелан Легіону УСС, який п. восени 1919. Його замінив о. В. Лаба. Серед сотні польових духівників армії були такі відомі постаті, як уродженець Канади о. Й. Жан, о. А. Бандера (батько С. Бандери), о. А. Іщак, начальний капелан НКГА о. А. Калята, капелан бойової групи “Лютувиська” о. І. Колтунюк, капелан групи “Угнів”, потім 9-ї Белз. бригади о. М. Твердохліб, капелан 1-го корпусу о. І. Кипріян. 40 капеланів УГА загинули в битвах за волю України.

**НЕБЕШ
Степан**

Відділ польової жандармерії НКГА ств. за австр. зразком у 12.1918. Під його кер-вом відповідні відділи й формування фронтних частин та заплілля забезпечували порядок у тилу корпусів і бригад, місцях розташування військ. частин, здійснювали збір і відправку в тил поранених, пошуки дезертирів. Очолював відділ і службу польової жандармерії НКГА от. О. Красіцький, призначений у 02.1919 командантом жандармерії ЗУНР. Його замінив сот. І. Козак. Для виконання своїх функцій служба мала в корпусах сотні жандармерії (120–160 чол.), у бригадах – чети (20–30 чол.).

Стр-ра й особовий склад НКГА відповідали вимогам тогочасної війни й забезпечували планування бойових дій, кер-во операціями УГА, а на 1-му етапі – управління бойовими групами, згодом – корпусами й бригадами.

Літ.: Денник НКГА. Нью-Йорк, 1974; Ключенко О. Генеральна булава УГА // ЛЧК. 1931. Ч. 10. С. 4–7; Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998.

Микола Литвин

“НАШ ГОЛОС” – газета, орган УСДП. Вийшло лише 1 число від 3.06.1919. Місце виходу – м. Перемишль (нині Польща). Видавав перемишль. повітов. к-т УСДП. Відп. ред. – С. Вітик. Газета покликана популяризувати ідеї соціал-демократії та укр. державності водночас. Матеріали друковано на правах анонімності. Рубрики: “Вісти про Україну”, “Новинки”, “Оповідки”, “Надіслане” та “Оголошення”.

Літ.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 169.

Олеся Дроздовська

“НАША ЗЕМЛЯ” – газета, сел. часопис. Виходила неперіодично 1918–19 у м. Чортків (нині Терноп. обл.). Перше число опубл. 28.12.1918; загалом 10 чисел. Ред. – М. Мельник. Адреса редакції – Укр. комісаріат у Чорткові. У ред. статті 1-го числа газети, що була своєрідним зверненням до громади, зазначено: “Проганяючи чорні хмари з рід-

ної землі, пам’ятаймо, що тепер маємо дати доказ зрілої і свідомої нації, яка без стриму йде вперед і чує в собі силу. Не одне важке завдання жде від нас праці на ріднім полі. Нехай теж наша часопись буде усьому громадянству нашого повіту щирою і щасливою ластівкою під нашими стріхами з днем весни і волі”. Також у газеті публікували офіц. матеріали уряду ЗУНР, статтю про земельну реформу, матеріали з міжнар. життя тощо, поезії І. Франка та ін. авторів. Друкували в типографіях М. Маргулеса і Б. Рамлера в Чорткові.

Літ.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини, 1865–1939: історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2001. 361 с.; Мельничук Б. Наша земля // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 616.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**НЕБЕШ
Степан**

(03.05.1896–22.03.1982) – військ. і громад. діяч, суддя. Н. у с. Добромірка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім’ї. Випускник Терноп. г-зії.

З поч. ПСВ вступив до Легіону УСС. Поранений 28.09.1914 у бою під с. Верецьки Вижні (нині с. Верхні Ворота Воловец. р-ну Закарп. обл.). Після одужання у Віден. шпиталі брав участь у боях у р-ні р. Золота Липа, Стрипа й Серет, поблизу с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) та ін. 1.07.1917 потрапив у рос. полон; у м. Тернопіль утік і виїхав до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). З кін. 07.1917 працював у м. Київ у ред. ЛНВ, “Молодому театрі” Л. Курбаса. Вивчав право в Київ. ун-ті. Брав участь у нац.-визвол. б-бі в складі куреня УСС Є. Коновальця. 1920 перехворів на тиф, повернувся до Галичини.

З 1921 продовжив навч. в Укр. темному ун-ті м. Львів. 1927–30 працював суд. аплікантом у Терноп. окружному суді, 1930–39 – суддею в м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Під час нім. окупації арештований, ув’язнений у м. Станиславів.

Після звільнення емігрував з родиною до Німеччини (1944), 1949 – до

США. Оселився в м. Клівленд (шт. Огайо). Чл.-скарбник станиці Братства УСС, чл. НТШ, вид-ва "Червона Калина", ін. т-в. Автор спогадів, істор. розвідок та оповідань з часів нац.-визвол. змагань: "Нарис про село Добромірка", "Спогад про Куропатки й Конохи", "Січові Стрільці на Україні в 1917–1918 рр." та ін.

П. у м. Клівленд. Похований у м. Парма (шт. Огайо, США).

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 448–449; *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 111–112; Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2016 рік. Збараж, 2015. С. 10–11; *Микитюк Д.* Помер поручник Січових Стрільців Степан Небеш // *Свобода*. 1982. 26 черв. Ч. 119. С. 4.

Оксана Дрогобицька

НЕБИЛОВЕЦЬ

Володимир Васильович

(28.10.1890–17.02.1919) – старшина УГА. Н. у м-ку Перегінське (нині смт Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика, посла Галиц. сейму (1895–1901). У м. Львів здобув освіту в АГ (1912), студіював право в ун-ті.

Воював в австро-угор. армії на фронті під час ПСВ; іменований поручником. Учасник Листопадового чину в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.), командант ОВК в м. Кути (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). У 12.1918 на чолі сотні прибув на фронт біля м. Львів.

Загинув у бою біля м. Судова Вишня (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.), де й похований на місц. цвинтарі в могилі разом зі стрільцями Р. Соколом і Н. Теслею. Встановлений укр. громадою 1928 надмогильний пам'ятник був зруйнований польсь. шовіністами 1937, відновлений 1938, зберігся донині.

Петро Гуцал

НЕБИЛОВЕЦЬ

Яків Васильович

(17.10.1894–1977) – підстаршина УСС, старшина УГА, лікар-стоматолог. Н. у с. Новиця (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Ста-

ніславів (нині Івано-Франківськ), випускні іспити склав 1917 в м. Відень.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, 1917 іменований підхорунжим. В УГА – з 11.1918. Після боїв у м. Львів – команд. піх. куреня в групі "Крукеничі". 15.01.1919 курінь направлений Стрийською ОВК до м. Мукачеве (нині Закарп. обл.) з метою встановлення укр. влади, але був роззброєний рум. підрозділами й після переговорів з кер-вом ЗУНР 21.01.1919 повернувся до Галичини. Очоловав курінь прикордонної охорони в м. Снятин і Кути (нині смт Косів. р-ну, обидва Івано-Франк. обл.). 1.03.1919 отримав військ. звання четаря.

З 09.1919 навч. на Укр. мед. курсах, потім на мед. ф-ті Укр. таємного ун-ту м. Львів. Згодом д-р медицини, відомий стоматолог. Після ДСВ завідував хірургічним відділом 1-ї міськ. стоматолог. поліклініки. Співзасн. зуболікарської шк., довголітній секретар Наук. стоматологічного т-ва, позаштатний лектор Київ. ін-ту удосконалення лікарів 1956–58. Автор унікальної праці "Досліди і досягнення в реплантації зубів" (1957).

П. у м. Львів.

Літ.: *Павловський М. П., Кухта С. Й., Угрин М. М.* Новатор реплантації зубів Небиловець Я. В. (1894–1977). Львів, 2012; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 114.

Олег Павлишин

НЕВІЦЬКИЙ

Омелян

(20.06.1878–30.12.1939) – греко-католич. священик, богослов і культ. діяч. Н. в с. Шеметківці (нині округу Свидник Пряшів. краю, Словаччина) в сім'ї священика. Початкову й гімназійну освіту здобув у м. Пряшів. Теолог. студії закінчив у м. Естергом і Будапешт (обидва нині Угорщина), після чого працював у Пряшів. учител. семінарії. 1903 висвячений на священика. Під час богослов. студій активно віршував, писав патріотичні публіцистичні статті, які публікував у газ. "Наука", "Село", "Українська правда". З 1905 – активний чл. т-ва "Просвіта" в м. Львів.

НЕБИЛОВЕЦЬ
Яків Васильович

Після розпаду Австро-Угор. монархії ініціював 8.11.1918 заснування в м. Стара Любовня (нині Словаччина) першого держ. осередку закарп. українців – Руської нар. ради під гаслом злуки з Україною. Н. у співпраці з М. Михаличем, М. Вісом, учителями М. Хром'яком, Завадським і д-ром Торонським організував у м. Стара Любовня велику нар. маніфестацію, яка ухвалила рішення про відрив Закарпаття від Угорщини й прилучення до ЗУНР. Разом з Й. Хром'яком Н. у 11.1918 їздив до Галичини на переговори з урядом ЗУНР про приєднання до неї Закарпаття.

Обурена частина змодернізованих греко-католиків називала Н. "русинським бунтарем". Наприкінці 1919 за сприяння Н. виникла Ліга русинів, яка об'єднала найсвідоміших представників інтелігенції. На прохання губернатора Г. Жатковича Н. їздив до США для збору грошей серед земляків і нейтралізації москвофілів. Після повернення додому став об'єктом переслідування з боку ворожих до українства сил; 1921, після обшуку в помешканні Н., покинув дружину й б дітей, емігрував до США. 1921 написав лист-спогад про події 1918–19 на Пряшівщині.

П. і похований у м. Міннерсвіль (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Любчик І. Д. Етнополітичні процеси на Лемківщині наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.: проблема національної самосвідомості. Івано-Фран-

ківськ, 2009; *Його ж.* Український визвольний рух на Пряшівщині наприкінці 1918 – початку 1919 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 39–41.

Ігор Любчик

НЕГРИЧ

Дмитро

(10.05.1895–25.04.1920) – старшина УГА. Н. у с. Березів Вижній (нині с. Вижній Березів Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у учител. семінарії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у боях, був поранений. В УГА – з 11.1918; воював у 1-й бригаді УСС, потім у 2-й бригаді, у складі якої в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 іменованій четарем.

Загинув у бою з червоноармійцями біля м. Вінниця.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 353. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 35.

Літ.: Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; *Назарук О.* Слідами Українських Січових Стрільців. Львів, 1916. С. 90.

Петро Гуцал, Петро Сіреджук

НЕМ'ЕР

Луїс

(Людвік Бернштейн вель Неміровський, Namier Lewis Bernstein;

27.07.1888–19.08.1960) – брит. історик, громад. діяч. Дійсний чл. Брит. акад-ї (1944), почесний чл. Балліольського коледжу (1948), почесний д-р Оксфорд. і Кембридж. ун-тів, володар лицарського звання (1952). Н. у сім'ї полонізованих євреїв у с. Воля-Окшейська (нині гміни Кшиведа Луківського пов. Люблін. в-ва, Польща). 1890 з сім'єю переїхав до Сх. Галичини. Виростав в укр. оточенні, перейнявся симпатією до гнобленого польс. шляхтою укр. нас., чие становище нагадувало йому долю євреїв. Навч. в ун-тах м. Львів, Лозанна (Швейцарія), Лондон. шк. економіки й Балліольському коледжі Оксфорд. ун-ту. 1907 емігрував до Великої Британії. 1913 змінив прізвище й прийняв брит. громадянство.

Під час. ПСВ 1914–15 служив рядовим у 7-му піх. полку брит. армії, але був демобілізований через поганий зір. Співпрацював з відділами пропаганди (1915–17), інформації (1917–18) та політ. розвідки (1918–20) брит. МЗС, яке інформував про міжнац. проблеми в Австро-Угорщині; обстоював реконструкцію ЦСЄ за нац. ознакою. Виступав проти відновлення польс. д-ви в кордонах 1772, захищав право українців Сх. Галичини на самовизначення. Під час Паризької мирн. конф. 1919–20 виступав як неофіц. експерт брит. делегації з питань Сх. Галичини, обґрунтував етніч. підстави укр.-польс. розмежування, що лягли в основу “лінії Керзона”. Під час польс.-рад. війни 1920 мав ворожі стосунки з польс. делегацією.

Після звільнення з держ. служби 1920 на короткий час повернувся до Балліольського коледжу. 1921–22 – комівояжер у м. Відень і Прага.

1924–30 – приватний секретар у м. Лондон. Під впливом Х. Вейцманна перейшов на позиції політ. сіонізму. 1931–39, 1945–53 – проф. історії в ун-ті м. Манчестер (Велика Британія). Під час ДСВ забезпечував зв’язок між брит. урядом і Єврейс. агентством у Лондоні. У працях “Структура політики під час вступу на престол Георга III” і “Англія в епоху Американської революції” критикував вігську інтерпретацію іс-

торії Англії, застосувавши особливий метод структурного аналізу політики, відомий як “нем’єризм”. Автор зб. есе й лекцій: “Лицем до Сходу”, “Дипломатична прелюдія, 1938–1939”, “Європа в занепаді”, “1848: революція інтелектуалів”, “Шляхи історії”, “Особистості і держави” та ін.

Лит.: *Супота Р.* Нем’єр Луїс // ЕІУ. Т. 7. К., 2010. С. 363–364; *Hunczak T.* Sir Lewis Namier and the Struggle for Eastern Calicia, 1918–1920 // Harvard Ukrainian Studies (Cambridge, Massachusetts), 1977. Vol. 1. № 2.

Богдан Паска

НЕСТАЙКО

Зенон (Зеновій) Денисович

(06.03.1891 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у м. Чернелиця (нині смт Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім’ї священика. Брат сот. Ю. Нестайка, батько відомого дитячого письменника В. Нестайка (1930–2014). Від 1904 проживав у м. Бучач (нині Терноп. обл.), де його батько обіймав парафію. У м. Львів здобув освіту у філії АГ (1913), навч. на інж. електротехніки в політех. шк. (нині Нац. ун-т “Львівська політехніка”).

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, очолював телефонічний відділ коша, призначений командантом телефонічного відділу куреня в полку УСС (1917). В УГА – від 11.1918, командував сотнею зв’язку в одній з бригад; мав військ. звання хорунжого. Перейшов у 07.1919 за р. Збруч.

Залишився в УСРР. Згодом проживав у м. Бердичів (нині Житомир. обл.). На час арешту чекістами 14.08.1933 завідував конторою з контролю утильсировини. Безпідставно звинувачений як “польський шпигун, член контрреволюційної націоналістичної УВО”. На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою Особливої наради при Колегії ДПУ УСРР від 5.03.1934, ув’язнений на 3 р.

Загинув у ВТТ. Обставини смерті невідомі.

Лит.: Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові на шкільний рік 1912/1913. Львів, 1913. С. 88; Реабілітовані історією. Житомирська область.

**НЕСТАЙКО
Зенон (Зеновій)
Денисович**

НЕСТОРОВИЧ
Денис-Олександр

Кн.5.Житомир,2011.С.186;*Яворський*З. Зв'язок 1-ої бригади УСС // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 79–90.

Петро Гуцал

НЕСТАЙКО
Юліан Денисович

(1887–23.02.1920) – старшина УСС і УГА. Н. у м. Чернелиця (нині смт Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї о. Д. Нестайка та С. Нестайко-Барановської. Брат З. Нестайка. Навч. у г-зіях м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.; 1905) і Бучач (нині Терноп. обл.; 1910), Станиславів. духовній семінарії.

На поч. ПСВ вступив до австр. армії, з 1915 служив у Леґіоні УСС. У 09.1918 підготував у Бучачі військ. відділ, що взяв участь у Листопадовому чині. У 10.1918 Н. перебував у відпустці в Бучачі; отримав з м. Львів доручення про перебрання влади й обговорював це на таємних нарадах у домах Рогозинських, Нестайків і Сіяків. 1.11.1918 увійшов до повітов. управи в Бучачі, очолив відділ жандармерії. 1.03.1919 іменованій сотником. Надалі воював на фронті в складі 1-ї бригади УСС. З переходом УГА за

р. Збруч брав участь у боях проти більшовиків. Захворів на тиф.

П. у м. Бершадь (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Бучач і Бучаччина: історико-мемуарний збірник / ред. кол.: М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 71–75, 370–372; Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 140.

Руслан Делятинський,
Ігор Пулипів

НЕСТОР
Михайло

(30.12.1895–05.02.1919) – хорунжий УГА. Н. у м. Львів (Левандівка) в сім'ї міщан. У рідному місті навч. в АГ (до 1913), на філос. ф-ті ун-ту.

1917 мобілізований до австро-угор. армії, згодом іменованій хорунжим. У 12.1918 зарахований у м. Тернопіль до ЛВ УГА.

Загинув унаслідок вибуху авіабомби під час практичного заняття на базі летун. полку в м-ку Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Жалібна книга. Вип. 2. Жовква, 1922. С. 14; Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові на шкільний рік 1912/1913. Львів, 1913. С. 84; *Тинченко Я.* Герої українського неба: пілоти Визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010. С. 140; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 101.

Петро Гуцал

НЕСТОРОВИЧ
Денис-Олександр

(28.03.1898–13.05.1979) – старшина УГА та ДА УНР, юрист, громад. діяч. Н. у м. Львів. Випускник нар. шк. та філії АГ м. Львів.

1916–18 служив в артилер. полку австр. армії на фронті. Воював на Сх., Зх., Італ. та Балкан. фронтах. Учасник польс.-укр. війни з 11.1918, зокр. боїв за м. Львів, Чортків. офензиві. Іменованій хорунжим. Був поранений у бою. Працював у телеграфній службі при штабі 2-го корпусу. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”. З 11.1920 – у телефонній службі ДА УНР.

1921–24 вивчав право в Укр. таємному ун-ті м. Львів. 1929 здобув ступінь магістра права й економіки у Львів. держ. ун-ті. З 1932 – суддя в м. Отинія (нині смт Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). З 08.1941 – в суді м. Городок (нині Львів. обл.).

1944 емігрував до Німеччини. Із сім'єю перебував у ДП біля м. Ганновер. Чл. крайової ради табору, Центр. представництва укр. еміграції в Німеччині. Кер. станиці УСХС. 1949 переїхав до США. Проживав у м. Детройт (шт. Мічиган). Секретар філії ОбВУА, чл. низки укр. т-в. Відзначений Воєн. хрестом УНР та Орденом Симона Петлюри.

П. у м. Детройт, де й похований на цвинтарі Маунт Олівет.

Лит.: Костюк І. Суддя Денис Несторович – у першу річницю смерти // Свобода. 1980. Ч. 126. С. 5; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 344.

Микола Вітенко

НЕЩЕРЕТОВ

Самсон Олександрович

(27.06.1877 – д. і м. с. н.) – ветеринар, підполковник ДА УНР. Н. у м. Мінськ (нині Білорусь). Випускник Мінськ. духовної семінарії (1896), Варшав. ветеринарного ін-ту (1901). Працював ветеринарним лікарем Ігуменського пов. Мінськ. губ.

З 05.1914 – ветеринарний лікар ст. Сарни (нині м. Рівнен. обл.). З 08.1915 – у ветеринарній частині 3-ї рос. армії на Сх. фронті ПСВ. З 03.1916 – у розпорядженні управління гуртів худоби київ. інтенданства. З 02.1918 – працівник відділу демобілізації кінного складу Пд.-Зх. фронту. З 06.1918 – ветеринарний лікар ст. Сарни, з 02.1919 – 19-ї піх. д-зії, з 16.06.1919 – 1-ї кінної бригади ДА УНР. Восени 1919 перехворів на тиф. З 12.12.1919 – молодший лікар ветеринарного шпиталю 1-го етапу УГА. З 4.04.1920 – комендант ветеринарного шпиталю 2-ї бригади ЧУГА. З 18.05.1920 – ветеринарний лікар 2-ї д-зії ДА УНР. З 24.03.1921 – підполковник ветеринарної служби.

Подальша доля невідома.

Лит.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 300.

Микола Вітенко

НЕДЗЯЛКОВСЬКИЙ

Мечислав

(Niedziałkowski Mieczysław;

19.09.1893–21.06.1940) – польс. держ.

і політ. діяч, ідеолог ППС, публіцист. Н. у м. Вільно (нині Вільнюс, Литва) у сім'ї ді-

яча соціаліст. руху К. Недзялковського, який протягом певного часу був мером міста. Здобув освіту в 1-й класичній г-зії м. Вільно. Навч. на юрид. ф-ті Петербурзьк. ун-ту.

З 1914 – в ППС. Працював у комісії охорони праці Тимчасової держ. ради. У перші місяці польс. незалежності виконував держ. ф-ції в уряді Є. Морачевського – нач. сеймового відділу у МВС (11.1918), дир. конституц. бюро президії Ради міністрів (01.1919). Депутат сейму (1919–35), чл. спец. комісії для дослідження діяльності адміністрації на сх. (07.1919). Чл. гол. ради і центр. виконкому ППС (1919–39).

Активно займався розробкою політики ППС щодо укр. питання. Після завершення польс.-рад. війни й поразки укр. визвол. змагань у відповідь на запит англ. лейбористів 24.09.1920 писав: "ППС не відкидає повністю думки про розмежування польської і україн-

ської сфери володіння у Сх. Галичині, однак таке розмежування передбачає існування вільної і незалежної України". Створення суверенної сх.-галиц. республіки кваліфікував як "необґрунтовану балканізацію", мотивуючи її нездатністю до незалежного екон. і політ. існування. Відкидав "лінію Керзона", виступав за приєднання Сх. Галичини до Польщі; передбачав остаточне вирішення проблеми після утворення незалежної Укр. д-ви шляхом двостороннього порозуміння.

Під час прийняття Конституції 1921 виступав за нац. автономію для українців: "Ця автономія буде для них гарантією і запевненням, що Польща не є їхнім ворогом і коли прийде час їхньої незалежності, вона зуміє мирно і полюбовно уладнати з ними справу кордонів". На основі рішень XVIII конгресу ППС ум. Лодзь (нині Польща) 23.07.1921 та обговорень спец. парт. комісії під кервом Г. Діаманда 20.10.1921 запропонував проект територ. автономії Сх. Галичини. Автономія надавалася 2 новостворюваним в-вам: Галиц. і Подільському. Повіти Львів. в-ва з укр. нас. (Березів, Доброміль, Ліско, Мостиська, Перемишль, Самбір, Старий Самбір, Сянок, Яворів, Ярослав і Борислав. округ) вилучалися з меж автономії.

Для автономії створювався спільний крайовий сейм, який формував і контролював адміністрацію – крайову раду. До їхньої компетенції належали питання мовної, реліг., освіт. та екон. політики, місц. адміністрація, поліція та земельна справа, за винятком аграрної реформи. Автономія володіла власною казною. Для нагляду за діяльністю крайових сейму й ради призначався держ. підсекретар для Сх. Галичини, який представляв польсь. уряд і діяв від його імені. Гарантувалося збереження прав польсь. меншини. Проект розглядався як 1-й крок, за яким мало настати надання автономії для Волині й Пд. Полісся з можливим їх майбутнім об'єднанням зі Сх. Галичиною. У 01.1922 до меж автономії вирішив включити Борислав. басейн. Проект Н. викликав несприйняття з боку сх.-галиц. окружної орг-ції ППС, яка

вимагала обмежитися культ.-нац. автономією чи воєвод. самоуправлінням і виключити Львів і нафтовий басейн з меж автономії.

Під час розгляду в сеймі законопроєкту про принципи заг. воєвод. самоуправління 26.09.1922 критикував закладені в проєкті ендеків наміри до нац. асиміляції: "Народ на цій стадії розвитку, що український, не дасть повернути себе назад і зробити себе частиною польського суспільства. Проблема полягає в тому, що треба укр. народ у межах Речіпосполитої зв'язати з нею не багнетом, а сердечною прив'язаністю (...), йдеться нам про державну асиміляцію". Вимагав збереження пропорційності виборів і присутнього в первісному урядовому проєкті нац. кадастру.

В період розробки урядом В. Грабського програми політики щодо нац. меншин на засіданні Гол. ради ППС 28–29.09.1924 Н. виступив за надання автономії для всіх земель з укр. нас. Гол. рада підтримала його позицію і доручила розробити проєкт, який 20.01.1925 внесено до конституц. комісії сейму, однак ніколи не було розглянуто.

Учасник установчого з'їзду Соціаліст. робітн. Інтернаціоналу в м. Гамбург (нині ФРН; 25.05.1923), чл. його виконкому (1925). У 08.1925 в м. Марсель (Франція) на II конгресі Соціаліст. робітн. інтернаціоналу доповідав опрацьовану програму нац. політики, попередньо схвалену на XIX конгресі ППС (30.12.1923–1.01.1924), яка передбачала територ. автономію для компактних меншин і свободу культ. розвитку для розпорошених меншин. Ці положення ввійшли до ухвал II конгресу Інтернаціоналу.

Після перевороту 1926 Н. в опозиції до урядів санації, діяч Центроліву. На його пропозицію ППС 9.10.1931 внесла новий законопроєкт про територ. автономію земель з укр. нас., який за тих умов не мав шансів на реалізацію, а слугував виявом протесту проти нац. політики урядів санації. Проєкти відрізнялися розміром територ. автономії: 1924 вона обіймала 44 повіти Сх.

Галичини (з можливістю приєднання Волині), 1931 – Сх. Галичину (за винятком пов. Чесанів, Рудки і Кам'янка-Струмилова Львів. в-ва, які 1924 зараховувалися до автономії), Волинь і Пд. Полісся (пов.: Камінь-Каширський і Сарни). До компетенції крайового сейму належали мовні, шкільні, культ., реліг. (за винятком тих, що належали до закорд. політики д-ви), адм., суд. справи, промті, торгівлі, охорони праці, публічних робіт, місц. комунікації. Виконавчу владу здійснював крайовий міністр, якого призначав президент на пропозицію прем'єра. Він був незалежним від крайового сейму й належав до уряду Польщі з дорадчим голосом у справах автономної тер. Крайовий уряд у кількості 7 осіб обирався і був відп. перед крайовим сеймом. Офіц. мовами в адміністрації та судівництві мали бути польсь. й укр.

Ред. час. "Przedświt" (1919–20), "Trybuna" (1920–22), "Robotnik" (1927–39). Під час ДСВ – учасник польсь. підпілля. 24.12.1939 заарештований гестапо.

Розстріляний у с. Пальміри біля м. Варшава (нині Польща).

Тв.: *Niedziałkowski M.* Angielska Partia Pracy a PPS // *Robotnik*. 1920. 24 wrześ. № 261. S. 1; *Idem.* Sprawa Galicji Wschodniej // *Robotnik*. 1921. 20 październ. № 283. S. 1; *Idem.* Sprawa Galicji Wschodniej // *Dziennik Ludowy*. 1921. 23 październ. № 249. S. 3–4.

Літ.: *Геник М. А.* Проблема автономії західно-українських земель в 1921–1922 рр. // *Проблеми слов'язнознавства*. Львів, 1996. Вип. 49. С. 87–90; *Партика А.* Polskie koncepcje autonomii Galicji Wschodniej w latach 1919–1922 // *Studia Historyczne* (Kraków). 1976. № 4. S. 563–575; *Śliwa M.* Dwa socjalistyczne projekty autonomii terytorialnej dla Ukraińców w II Rzeczypospolitej // *Polska i jej wschodni sąsiedzi / pod red. A. Andrusiewicza*. Rzeszów, 1997. S. 315–332.

Микола Геник

НЕМЕНТОВСЬКА

Юлія-Валерія

(30.03.1899–07.05.1982) – санітарка УГА. Дочка поетеси Уляни Кравченко (Ю. Шнайдер).

Під час польсь.-укр. війни – санітарка ЛВ УГА в м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.).

Після війни проживала в м. Перемишль (нині Польща), працювала вчителькою, була секретаркою матері. Через Укр. сусп.-культ. т-во передала в 01.1961 частину маминого архіву в Ін-т л-ри АН УРСР. Ін. частину архіву Уляни Кравченко після смерті Н. було передано до Архіву оо. василіан у м. Варшава.

Василь Бурдуланюк

НЕМЕНТОВСЬКИЙ

Юрій Богуслав

(Niementowski Jerzy Bogusław;

07.01.1889–28.11.1918) – польсь. художник, поет і перекладач, військовик. Брат санітарки ЛВ УГА Ю.-В. Нементовської. Н. у с. Солець (нині в складі м. Стебник Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителів – поляка Я. А. Нементовського та українки Ю. Шнайдер (Уляни Кравченко). Навч. у Дрогобиц. г-зії (1899–1907). У м. Краків студював полоністику й історію мист-в на філос. ф-ті ун-ту (1907–10), навч. живопису в Акад-ї мист-в (1909–10, 1911–14). Відбув однорічну військ. службу в м. Відень (1910–11).

На поч. ПСВ служив у австр. армії, але, у зв'язку з поганим станом здоров'я, повернувся до м. Новий Тарг (Польща), де зайнявся поетичною та худож. творчістю. Автор циклу сонетів "Казка померла", ін. поезій. Малював живописні пейзажі гірських краєвидів. Виставляв свої полотна на виставках у м. Перемишль (нині Польща; 1917) та Львів (1918). Служив у австр. інспекції воен. могил у Перемишлі (1917–18). У 11.1918 намагався організувати польсь. міліцію в м. Яворів (нині Львів. обл.).

Загинув у сутичці з укр. підрозділом у магістраті м. Яворів, де й похований на місц. цвинтарі.

Літ.: *Крамар Р.* Юрій Нементовський – "син Юлії з Юліушів": печать трагедії на старості Уляни Кравченко // *Український Альманах* 2014. Варшава, 2014. С. 280–289; *W obronie Lwowa i Wschodnich Kresów*. Polegli od 1-go

НЕМЕНТОВСЬКА Юлія-Валерія (стоїть) разом зі своєю матір'ю Уляною КРАВЧЕНКО

НИЖАНКІВСЬКИЙ
Мирон Петрович

Listopada 1918 do 30-go Czerwca 1919 r. Lwów, 1926. S. 126.

Олег Павлишин

**НИЖАНКІВСЬКИЙ
Мирон Петрович**

(03.08.1894–17.05.1976) – лікар УГА, громад. діяч. Н. у с. Семигинів (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Брат О. Нижанківського. Навч. в г-зії м. Стрий, на мед. ф-ті Львів. ун-ту.

На поч. ПСВ 1914 вступив до Легіону УСС, служив як санітарний медик Гуцул. сотні УСС під командуванням К. Гутковського, отримав звання вістун (1915). У 02.1915 як санітарний медик брав участь у бою в Карпатах біля с. Вишків (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.).

У 03.1917 разом з ін. старшинами УСС підписав "Апель до Загальної Української Ради і Української Парламентарної Репрезентації" в справі продовження існування Легіону УСС. З 1918 – лікар 1-ї бригади УСС в УГА у званні санітарного поручника. Пройшов усю воен. кампанію УГА в Галичині й за р. Збруч. У "чотирикутнику смерті" захворів на тиф, захоплений у полон поляками, перебував у таборі інтернованих біля м. Тухоля (нині Польща).

Закінчив мед. студії (1920-ті). Лікар у м. Ківерці (нині Волин. обл.). Чл. УЛТ (з 1927). Курінний і полковий лікар д-зії "Галичина" (1943). Учасник бою біля м. Броди (нині Львів. обл.).

З 1945 – на еміграції в Німеччині, лікар у ДП. 1952 виїхав до США, де працював лікарем держ. шпиталю для психічно хворих у м. Сайксвіл, згодом лікар у м. Балтимор. Мешкав у м. Балтимор. Чл. УЛТПА. Автор ст. "Пам'яті сотника УСС Кліма Гутковського" (1963). 1972 після важкої хвороби переїхав до Канади.

П. у м-ку Вітбі (пров. Онтаріо, Канада).

Тв.: *Нижанковський М.* Пам'яті сотника Українських Січових Стрільців Кліма Гутковського // За волю України: Істор. зб. УСС: В 50-ліття збройного виступу УСС проти Москви (1914–1964). Нью-Йорк, 1967. С. 149–157, 422–423, 454.

НИЖАНКІВСЬКИЙ
Омелян Петрович

Літ.: Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнітвіщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 2. 1990. С. 270; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 170.

Ігор Пулипів,

Руслан Десятинський

**НИЖАНКІВСЬКИЙ
Омелян Петрович**

(20.08.1895–17.07.1973) – поручник УГА, музиколог, громад.-культ. діяч. Н. у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Брат М. Нижанківського. Навч. у г-зії м. Львів, на юрид. ф-ті Львів. й Краків. ун-тів, у Муз. акад-ї м. Відень.

1914 мобілізований до австр. армії, служив у 69-му полку, отримав звання старшини. Восени 1918 на Італ. фронті зазнав отруєння під час хімічної атаки. З 11.1918 – в УГА. Учасник боїв на фронті біля м. Судова Вишня (нині Мостис. р-ну Львів. обл.) та Чортків. офензив. Пройшов усю воен. кампанію УГА за р. Збруч. 1.08.1919 іменований поручником. У "чотирикутнику смерті" двічі перехворів на тиф. Після роззброєння УГА в 05.1920 перебував у таборі м. Тухоля (Польща).

1921 повернувся до Відня, завершив навч. в Муз. акад-ї, додатково здобув екон. освіту в "експортів академії", працював книговодом на ф-ці бензину в м. Дрогобич (нині Львів. обл.). 1924 виїхав до Єгипту, де лікувався від туберкульозу суглобів у санаторії "Гелуан" поблизу м. Каїр, тоді ж – проф. класу фортепіано у філії Лондон. консерваторії в м. Каїр, диригент мішаного хору й камерального оркестру, органіст у костелі єзуїтів. 1928 виїхав на лікування до Швейцарії, поселився в м. Берн, одружився. Проф. класів фортепіано й органа в консерваторії в Берні, проф. музики в м. Відень і Мюнхен (нині ФРН). Здобув музикознавчу освіту: 6.08.1951 в УВУ в Мюнхені під наук. кер-вом д-ра З. Кузеля захистив докторську дис. на

тему "Die Historisch-systematische aufschichtung des Ukrainischen Volksliedes (Grundriss)" ("Історично-систематичні нашарування в українських народних піснях"). Організатор та учасник з'їзду укр. музик і музикознавців 4–5.09.1957 в Мюнхені.

З 1960 – органіст, кер. муз. шк. й хору в м. Лейсен (Швейцарія). Автор 3 органних композицій до лат. Літургії, численних вокальних та інструментальних творів, мелодії гімну ОУН "Зродились ми великої години" (на вірші О. Бабія). Наприкінці життя важко хворів.

П. і похований у м. Берн (Швейцарія).

Літ.: Антонович М. Між двома світовими війнами: Спогади. К., 2003. С. 246–250; *Граб У.* Професор Омелян Нижанківський (1895–1973) // Українська музика. 2013. Вип. 4 (10). С. 67–70; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 2. 1990. С. 268, 270; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 170.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

НИЖАНКІВСЬКИЙ Остап (Євстахій) Йосипович

(24.01.1862–22.05.1919) – греко-католик, священик, композитор, хоровий диригент, громад. діяч. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.) у сім'ї священика. Освіту здобув удома з допомогою дяка-вчителя С. Романчука із с. Завадів (нині Стрий. р-ну), батька посла Ю. Романчука. 1872–82 навч. в г-зії м. Стрий, де організував хоровий гурток.

Служив в австр. армії (1882–85). Згодом продовжив навч. в АГ м. Львів (1885–88), де став диригентом хору й розпочав вид. "Музикальної Бібліотеки", налагодив відносини з композитором М. Лисенком. Відтак навч. в духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1888–92). Одружився з О. Бачинською (1868–1927). У 12.1892 висвячений на священика.

Пом. пароха в м. Бережани (нині Терноп. обл.; 1893–94). 1894 разом І. Франком, М. Павликом, Д. Січинським і Ф. Колесою заснував етногр. к-т (згодом комісія в складі НТШ). Учитель співу при вчител. семінарії м. Львів (1894–96). Кер. хорового гуртка "Львівський Боян" (1895–96). Адміністратор парохії в с. Довжанка (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.; 1896–97). Парох с. Качанівка (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.; 1898–1900). Адміністратор парохії с. Завадів Стрий. пов. (1901–02). 1901 заснував хорове т-во "Стрийський Боян", був його диригентом; організував концерти хору в м. Стрий, Перемишль (нині Польща) та Львів, написав декілька муз. тв.

1904 у с. Завадів заснував 1-й у Галичині укр. молочар. кооператив, на базі якого невдовзі, за сприяння Є. Олесницького, о. Л. Горалевича й Д. Сембратовича, організував Крайовий госп.-молочарський союз у Стрию, виступив співред. двотижневика "Господар і промисловець" у Стрию (1909–11), сприяв заснуванню гуртків т-ва "Сільський господар". Підтримував зв'язки з І. Франком, налагодив відносини з кооп. діячем М. Левитським з Наддніпрянщини. Чл. виділу (з 1909), голова філії т-ва "Просвіта", віце-маршалок повітової ради в Стрию.

3.09.1914 привів до урочистої присяги 2500 добровольців Легіону УСС. У 05.1915 пережив у с. Завадів битву австр. та рос. армій, через рік організував урочисті поминки за участю священиків, офіцерів австр. армії, делегації Легіону УСС та місц. вірних. Під час Листопадового чину допоміг перевернути владу від коменданта австр. гарнізону, провів переговори з командуванням (угор. полковником), очолив повітову нац. раду в Стрию, яка діяла до 18.05.1919. Усі 3 сини Н. вступили до лав УГА.

Після відступу УГА зі Стрия польс. військ.-польовий суд арештував Н. й без проведення слідства наказав розстріляти. Вирок виконано на вул. Цвинтарній м. Стрий. Трагічна загибель священика викликала сусп. резонанс серед укр. та польс. громади. Племінник

**НИКИФОРЯК
Сава**

Н., правник З. Нижанківський провів власне розслідування. 1923 Станиславів. воєвод. управління на вимогу МВС також розслідувало обставини смерті Н.

Дж.: ДАІФО. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 181. Арк. 36–40.

Лім.: Кривава книга. Дрогобич, 1994. С. 26, 123; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 26, 44, 238; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 1. С. 127–396; Т. 2. 1990. С. 18–522; Т. 3. 1993. С. 333, 360, 462.

*Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський*

НИКИФОРЧИН

Остап

(1898 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у с. Кобаки (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник г-зії.

З 11.05.1916 в складі австр. армії брав участь у ПСВ. Закінчив старшин. піх. курси. Після проголошення ЗУНР вступив до УГА 8.12.1918. Був команд. чети, потім сотні. У бою з поляками потрапив у полон, перебував у таборі м. Тухоля (Польща), звідки втік 14.10.1920.

Подальша доля невідома.

Петро Сіреджук

НИКИФОРЯК

Сава

(псевд.: С. Петрович; 21.12.1886–25.02.1973) – педагог, хорунжий УСС, четар УГА, культосвіт. і громад. діяч. Н. у с. Рожнів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.; 1908) та філос. ф-ту Львів. ун-ту (1913). Від 1.09.1913 – учитель філії АГ м. Львів.

Під час ПСВ – старшина 36-го Коломий. піх. полку австро-угор. армії, воював на Сх. й Італ. фронтах. У 05–10.1915 – команд. старшин. чети у вишколі УСС. Викладав у стрілец. етапній г-зії. Як команд. сотні 10-ї Янів. бригади УГА брав

участь у польсь.-укр. війні 1918–19. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині, двічі перехворів на тиф. 02–04.1920 – у ЧУГА. 2.05.1920 поблизу с. Махнівка (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.) потрапив до польс. полону, інтернований у таборі м. Тухоля (Польща).

Після звільнення 19.12.1920 працював у г-зії т-ва “Рідна школа” в м. Чортків (нині Терноп. обл.). 1921–44 в укр. г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) викладав укр., лат., нім. мови. Від 11.1926 – д-р філософії. Діяльний у “Пласті”, співред. місячника “Український Пласт” (Станиславів; 1923–25), скавтамастер (1924). 1939–41 – дир. СШ.

У 03.1944 разом із сім'єю виїхав до м. Відень (Австрія), далі – до м. Мюнхен (Німеччина), звідти 1949 – до США, де оселився в м. Нью-Йорк. Активний у громад. житті, один з кер. Братства УСС, чл. його істор.-архів. та видавничої комісії, багатолітній голова окружного к-ту Станиславівщини. Автор праці “Рима і ритм у Шевченка” (1930), спогаду “Серед пластової молоді Станиславова й околиці”.

П. у м. Нью-Йорк. Похований у м. Саут-Баунт-Брук (шт. Нью-Джерсі). 1993 на честь Н. назвали вулицю в с. Рожнів.

Лім.: А ми тую стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 254–256; Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 265, 293–294, 333, 337; За волю України: історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 4, 53, 484; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 107, 364, 667.

Микола Лазарович

НИКОЛАЙКО

Степан Дмитрович

(1893 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, громад. діяч. Н. у м. Галич (нині Івано-Франк. обл.).

Підстаршина Легіону УСС. Учасник Листопадового чину в Галицькому пов. Нач. укр. міліції, чл. міськради м. Бур-

штин у період ЗУНР. 1.11.1918 іменованим четарем. Надалі служив у полку УСС, потім у 3-й Бережан. бригаді.

З 1921 – командант осередку УВО в Бурштині. Заарештований і звинувачений польс. владою в підготовці замаху С. Федака на Ю. Пілсудського, але 18.11.1921 виправданий судом. Згодом активний діяч укр. т-в: голова філії “Просвіти” (з 1923), кер. аматор. театр. гуртка тощо.

П. і похований у м. Бурштин.

Лит.: Федунків З. Коштовний камінь Прикарпаття. Історичні нариси про минувшину й сучасність міста Бурштина. Івано-Франківськ, 2006.

**Микола Вітенко,
Роман Кобильник**

НИКОЛАЙЧУК

Микола Іванович

(13.12.1889–04.1940) – адвокат, старшина УГА. Н. у м. Надвірна в сім'ї міщан. 1908 завершив навч. в укр. г-зії м. Коломия (обидва нині Івано-Франк. обл.). До 1912 студював право у Львів. ун-ті. Відбув однорічну військ. службу, готувався до адвоката. діяльності.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, служив обозним старшиною в кінноті на фронті; іменований поручником. До УГА вступив у 12.1918. 01–06.1919 – обозний референт для фронтових частин НКГА, впровадив в армії дієву с-му обозництва. Після переходу за р. Збруч служив у Команді етапу армії, потім у штабі ген. М. Тарнавського; тричі перехворів на тиф. Побував у польс. полоні.

Від 1922 працював пом. адвоката; здобув ступінь д-ра права, відкрив власну канцелярію в Надвірній. Один з організаторів укр. громад.-політ. і культ.-просвітн. життя в місті й повіті, очолював повітов. НК (від 1926), делегат з'їздів УНДО, був обраний радним міста (1927, 1933).

Восени 1939 заарештований співробітниками НКВС. Розстріляний у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) без суду згідно із секретною постановою Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. По-

латайчук. Коломия, 1999; Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; *Романів О., Федущак І.* Західноукраїнська трагедія 1941. Львів; Нью-Йорк, 2002. С. 89; *Хробак М.* Інтендантура // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 262–270.

Петро Гуцал

НИКОЛИН

Ілля

(д. і м. н. н. – 30.04.1963) – старшина УГА. Учасник польс.-укр. війни в чині поручника, з 1.08.1919 – сотника. У 07.1919 в складі УГА перейшов на Наддніпрянщину, служив у Команді етапу армії. У серед. 11.1919 разом з Є. Петрушевичем та ін. очільниками ЗУНР виїхав до м. Відень. Співробітник Військ. канцелярії в екзильному уряді ЗУНР; звільнений 31.12.1922.

Командант Коломий. округ. команди УВО (1922). Згодом управитель шк. в с. Задеревач (нині Стрий. р-ну Львів. обл.).

П. у м. Краків (нині Польща).

Лит.: Бл. п. Ілля Николин // Свобода. 1963. 24 трав. Ч. 98. С. 3; *Дарованець О.* Організаційні початки УВО та формування її структури (1920–1922) // Український визвольний рух. Львів, 2007. 36. 11. С. 48; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан.* Івано-Франківськ, 2003. С. 646; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 328.*

Богдан Паска

НИКОРАК

Володимир

(1889 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. на Львівщині. Випускник г-зії в м. Дрогобич (1908).

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті. 1917 служив у батальйоні в м. Краків (Польща); отримав військ. звання поручника. До УГА вступив у кін. 1918, старшина в 4-й Золочів. бригаді; 1.03.1919 іменованим сотником.

НИКОЛАЙЧУК
Микола Іванович

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 312; Sprawozdanie С. К. Wyższego Gimnazjum w Drohobyczu za rok szkolny 1908. Drohobycz, 1908. S. 220.

Микола Вітенко

НИСКОКЛОН

Микола Іванович

(11.12.1886–23.03.1919) – правник, журналіст, видавець, старшина УГА. Н. у с. Вербів (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.). Випускник Бережан. г-зії (1908). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Належав до гуртка “Молода Україна”. Після навч. в г-зії відбув однорічну військ. службу. Як хорунжий запасу австро-угор. армії здійснював військ. вишкіл перших укр. стрільц. гуртків у м. Львів (1912–14). Ред. і дир. адміністрації час. “Нове Слово” (1912–14), співпрацював з час. “Діло”. Видавець тв. укр. класиків для учнів США та календарів.

У роки РСВ служив в армії; іменований лейтенантом. Учасник Листопадового чину в м. Підгайці (нині Терноп. обл.); надалі – харчовий референт повітов. комісаріату. Четар УГА.

П. у м. Підгайці від плямистого тифу.

Лит.: Гуцал П. Підгаєччина в період Західно-Української Народної Республіки // Підгайці та Підгаєччина. 350-річчю Підгаєцької битви гетьмана Петра Дорошенка присвячено. Науково-краєзнавчий збірник. Вип. 2 / упоряд. С. Колодницький. Тернопіль, 2017. С. 198; *Німчук І.* “Нове Слово” перший український популярний щоденник у Львові (1912–1914). Едмонтон, Альберта, 1954. С. 11–13.

Олег Павлишин

НИЧКА

Григорій Андрійович

(05.05.1892–24.08.1981) – старшина УГА, адвокат, громад. діяч. Н. в м. Збарж (нині Терноп. обл.) у сім'ї міщан. Здобув освіту в 2-й польс. г-зії м. Тернопіль (1911). Студював право у Львів. ун-ті.

До УГА вступив у кін. 1918, мав військ. звання хорунжого, навесні 1919 очолював пропагандист. підвідділ розвідного відділу НКГА. Потрапив у

польс. полон (06.1919). Після звільнення 1920 проживав у м. Львів, до 1921 був адміністратором Укр. незалежного театру т-ва “Руська бесіда”.

Здобув у Краків. ун-ті ступінь д-ра права. Від 1932 був адвокатом у м-ку Фриштак (нині с. Стрижів. пов. Підкарпат. в-ва, Польща). 1940–44 працював адвокатом, очолював Укр. допомогивий к-т у м. Горлиці на Лемківщині (нині Малопольс. в-ва, Польща). Восени 1944 переїхав до Німеччини, працював правн. дорадником у таборах для ДП. 1951 емігрував до США. Був чл. різних укр. т-в.

П. у м. Нью-Йорк. Похований у м. Саут-Баунт-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Лит.: Бл. п. д-р Григорій Ничка // Свобода. 1981. 29 серп. Ч. 163. С. 5; *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 113; Сл. п. д-р Григор Ничка // Свобода. 1981. 27 серп. Ч. 161. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 356.

Микола Вітенко

НИМЕЦЬКЕ ЯБЛОННЕ (Табір інтернованих військ УГА; Německé Jablonné)

ств. в однойменному місті ЧСР (нині м. Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія). У 05.1919, внаслідок польс. наступу в Сх. Галичині, підрозділи 1-ї Гірської бригади УГА відійшли на тер. ЧСР. З 1.06.1919 чехословац. військ. кер-во почало зосереджувати ці підрозділи в Н.Я. Згодом до табору було включено залишки груп УГА “Глибока” та “Крукеничі”. Пізніше, за згодою уряду ЗОУНР, з м. Відень до Н.Я. переїхали штабні старшини УГА. У результаті злиття всіх цих груп було створено Укр. бригаду в Нім. Яблоннім, яка складалася з 2 піх. полків, артилер. полку, відділу скорострілів, саперної сотні, запасного коша, інтендатури, жандармерії, контррозвідки, санітарних відділів та госпіталю. Командував нею підполк. В. Федорович, згодом полк. А. Варивода, з 30.10.1920 – ген.-чет. В. Курманович. Чес. нач. табору був майор Янза.

Спочатку настрої у таборі був гнітючим, унаслідок поразки в б-бі проти поляків. Нормалізація життя табору роз-

Німецьке Яблонне.
Загальний вигляд
табору. 1920 р.

Українська бригада УГА
в Німецькому Яблонно-
му під час Великодньої
Служби Божої
2 квітня 1920 р.

почалася після приходу полк. А. Вариводи, майора М. Дяківа та ін. старшин. Завдяки їхнім зусиллям у Н.Я. було запроваджено дисципліну, організовано старшин. Суд честі. З літа 1919 поблизу табору проводили регулярні польові навч.

У 06.1919 чисельність інтернованих у Н.Я. становила 2500 вояків, у т. ч. 180 старшин; у 08.1919 – 4700 осіб, з них 700 старшин. Через декілька тижнів перебування українців у Н.Я. розпочалася активна культ.-просвітн. робота.

24.06.1919 було засновано табірний Просвітній гурток (організатор – пор. К. Коберський), від 01.1920 його

очолив сот. Я. Ярема; діяльність охоплювала широке коло питань: читальний зал і б-ку, хор старшин та кілька хорів стрільців, театральну трупу й крамницю з укр. книгами. Гурток від 08.1919 фінансувався обов'язковими внесками старшинами УГА в розмірі 3 Ches. крони на місяць. Осн. призначенням його на той час було усунення неграмотності, для чого, за наказом полк. А. Вариводи, було організовано 5 бригадних курсів. 3.09.1920 розпочалися чергові курси неписьменних у 7 групах 1-го ст. (загалом 300 осіб), курси 2-го ст. були продовжені (160 осіб). Для тих старшин, які закінчили початкову шк., були організовані курси 3-го ст.

Вищий освітнянський курс функціонував від 27.12.1919 до серед. 04.1920, його очолив сот. Я. Ярема; для вступу потрібно було закінчити принаймні 4 шкільні класи.

Загалом курс відвідували 133 слухачі. Заняття відбувалися в місц. шк. завдяки прихильності її дир., 30.04.1920 було вручено атестати про закінчення шкільн. курсу.

Усі курси пройшли 1147 старшин і стрільців. Загалом у 08.1919–04.1920 в Н.Я. було організовано 31 курс для неписьменних і малописьменних.

У таборі діяли також курси за програмою реальної г-зії, курси зі стенографії, торгівлі, с.-г., мед., кілька курсів іноз. мов (франц., англ., італ., чес.). Зусиллями сот. М. Мацієвича було організовано 4 випускні курси; їх закінчили 128 осіб, які спромоглися продовжити навч. в ун-тах ЧСР.

1.09.1919 в таборі було організовано Стрілецький ун-т (ін. назва: “Курси національної свідомості”). Заняття тут тривали до 1.05.1920. Згодом їх продовжили з 09.1920. Ун-т мав на меті “вибудувати з бригади національно свідомі сили, прищепити патріотичний дух і загалом підняти культурний рівень українського стрілецтва”.

При Просвітньому гуртку з 01.1920 для них існував гурток самоосвіти ім. М. Драгоманова, що налічував 30 осіб (голова підхор. Сторонський); подібний х-р мав і Кружок правників, ств. у 04.1920 (голова сот. І. Попель).

У таборі активно займалися спортом. У 06.1919 було організовано старшин. футбольний гурток. Його учасники часто грали з чес. та нім. спортивними командами. Восени гурток припинив свою діяльність і був відновлений 31.03.1920.

У 06.1919 засновано Драм. гурток, який проіснував недовго, але в 08.1919 ств. підстаршин. драм. гурток (реж. чет. В. Созанський). Було поставлено опери: “Наталка-Полтавка” (9 разів), “Сватання на Гончарівці” (16 разів), “Украдене щастя”. У 10.1919 виник постійний Театр ім. В. Винниченка (реж. чет. В. Созанський). У театрі був окремий барак на 600 місць, реквізит і гримерка.

1920 поставлено понад 50 вистав. Паралельно створено Театральний гурток ім. Тобілевича й Драм. гурток 2-го полку.

Муз. життя було добре розвинене: вже в 07.1919 ств. офіцер. хор, який у 02.1920 перетворений на співочу групу “Боян” (33 чл.). З 09.1919 тут також діяв хор підстаршин і стрільців (кер. Л. Кульчицький). Були також змішаний хор, хор резервного коша, стрілець. хор 2-го полку та хор артилер. полку. У 10.1919 ств. духовий оркестр (44 музиканти), у 03.1920 – струнний.

У 06.1919 засновано б-ку (дир. пор. Ю. Дякунчак, згодом чет. Ф. Мазур і чет. С. Ріпецький, з 05.1920 – хор. Семенюк і стрілець Костюк). Спочатку в ній було мало книг, але вже в 02.1920 сюди передали книгозбірню з табору біженців Світобожиць (415 книг). Наприкінці 04.1920 табірна б-ка налічувала 1569 томів, половина з яких – укр. мовою. У 05.1920 у таборі було організовано архів, який збирав матеріали з історії визвол. змагань.

Санітарний стан табору був задовільним, адже з літа 1919 Укр. військ.-санітарна місія в ЧСР надавала значні суми грошей на покращення побутових умов.

У Н.Я. виходило декілька часописів. Перший з них – ілюстрований “Голос Табору”, який видавали в 10.1919–05.1920 (ред. чет. О. Залеський пізніше чет. С. Ріпецький і чет. Г. Круговий; загалом вийшло 14 номерів). 15.12.1920 Пресовою квартирою Укр. бригади (сот. Я. Ярема, пор. В. Дудикевич, чет. Г. Круговий) опубл. 1-й номер газ. “Український Стрілець”, яка, насамперед, повинна була духовно зміцнювати старшин і солдатів, розкиданих на тер. ЧСР.

У Н.Я. відбулася низка святкувань: 19.12.1920 Укр. жін. к-т організував для мешканців табору свято св. Миколая; 3.01.1921 відзначали Свято Злуки, через кілька днів – Різдво.

За словами дослідників І. Срібняка й А. Купцова, провідну роль у духовному житті табору відіграв чет. П. Дучинський, який був ініціатором і співзасн. більшості освітніх курсів, здійснював заг. пед. нагляд над усіма курсами,

підкував про санітарний стан табору й навіть про стан мундирів стрільців.

У 08.1921 влада ЧСР ухвалила рішення ліквідувати табір. Відділи Укр. бригади були переведені до м. Йозефов. На поч. 12.1921 табір цілковито ліквідовано.

1922 на цвинтарі в Н.Я. встановлено пам'ятник загиблим воїнам УГА (скульп. М. Бринський). Для цього серед укр. громади було зібрано 38 026 чехословац. крон.

Лит.: Залеський О. Гірська бригада УГА в ЧСР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 69–79; *Карпус З., Купцов А., Срібняк І.* Табір інтернованих військ Української Галицької Армії в Німецькому Яблонному (Чехословаччина) у 1919–1920 рр. К.; *Торунь,* 1999; *Купцов А., Срібняк І.* Інтерновані вояки УГА у таборах Чехословаччини (1919–1923 рр.). К., 2001; *Павленко М.* Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). К., 1999; *Срібняк І., Кротофіл М.* Діяльність шкіл та освітніх курсів для інтернованих вояків Української Галицької Армії в Чехословаччині як одна з форм їх соціалізації (1919–1920 рр.) // Схід. 2018. № 6 (158). С. 58–62; *Терлецький М.* Табір інтернованих в Німецьким Ябліннім в Чехо-Словаччині // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 582–589.

Віктор Венглевич

НІМИЛОВИЧ

Микола

(15.10.1896–26.04.1920) – поручник УГА. Н. у м. Дрогобиц (нині Львів. обл.). Навч. у Дрогобиц. г-зії; належав до таємного гуртка ім. І. Франка, метою якого було формування нац. світогляду молоді.

1916 мобілізований до австр. армії. У 11.1918 вступив до УГА. Отримав звання поручника. До 05.1919 виконував обов'язки вишкільного старшини в м. Стрий (нині Львів. обл.). З 06.1919 – командант фронтової сотні в 2-му корпусі УГА. Під час Чортків. офензиви брав участь у боях біля м. Бережа-

ни (нині Терноп. обл.) і Перемишляни (нині Львів. обл.). У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. Учасник боїв з більшовиками. Згодом командант сотні в 1-му курені 3-го піх. полку 1-ї бригади УСС.

Загинув у бою з поляками біля с. Бабушки (нині Чуднів. р-ну Житомир. обл.).

Лит.: Посмертні згадки // ЛЧК. 1936. Ч. 5. С. 23; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 116.

Богдан Паска

НІМЧУК

Дмитро Степанович

(04.10.1897–1944) – громад.-політ. і культ. діяч. Н. у с. Ясіня (нині смт Рахів. р-ну Закарп. обл.) в сел. сім'ї. Здобув початкову освіту в шк. с. Ясіня. Заочно навч. у горожанській шк. Випускник Ужгород. торг. акад-ї. Володів угор., рум. та нім. мовами.

Соратник С. Ключурака. Після завершення ПСВ займався орг-цією збройного повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні. Заст. секції військ. і зовн. зв'язків Гуцул. республіки. Брав участь у Сігет. військ. операції 01.1919 з метою встановлення укр. влади на Мараморощині, сформував укр. військ. відділи в м. Бичків (нині смт Рахів. р-ну) для наступу на м. Хуст (обидва нині Закарп. обл.).

У 01.1919 як кур'єр увійшов до складу угро-укр. секції пропаганди т-ва "Молода громада" в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), яке займалося друком укр. л-ри, шкільн. підручників та їх поширенням на Закарпатті. За сприяння Н. кер-во Марамороської Руської (Укр.) нар. ради підготувало відозву "До Русинів-Українців Угорщини", закликаючи прибути делегатів усіх нар. рад Закарпаття на Всеукр. конгрес у м. Хуст 21.01.1919. Розповсюджував відозви проти надання Закарпаттю автономії в складі Угорщини. Учасник з'їзду угор. українців у Станиславові 29.04–1.05.1919.

1920 брав участь в установчих зборах Чехо-Словац. соціал-демократ. партії Підкарпат. Русі; з 1926 – відп. ред. друкованого органу партії – газ. "Вперед", секретар крайової орг-ції. Редагував газ. "Лісовий робітник". Один з організаторів страйку лісорубів Богданської долини на Рахівщині (1935). Підтримував укр. просвітян. рух на Закарпатті.

На поч. 1939 увійшов до центр. проводу УНО. У 02.1939 обраний депутатом Сейму Карпат. України, чл. його комісії з питань оздоровлення та соц. захисту. Після окупації Закарпаття угор. військами тривалий час переходився. Згодом переїхав до м. Братислава (нині Словаччина). У 11.1944 заарештований гестапо.

Загинув в ув'язненні. Похований у м. Братислава.

Літ.: Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород, 2009; *Клочурак С.* До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978; *Німчук Є., Мойш Ю.* Дмитро Німчук // Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії: у 2 т. Т. 2. Ужгород, 2010. С. 292–295.

Андрій Королько

НІМЧУК

Іван

(12.02.1891–01.05.1956) – журналіст, ред., громад. діяч. Н. в с. Джурин (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Навч. у г-зіях м. Бучач (нині Терноп. обл.) і Станиславів (нині Івано-Франківськ), де склав іспит на атестат зрілості (1911), на філос. ф-тах Львів. (1911–14) та Віден. (1922–23) ун-тів; д-р філософії (4.02.1924). Під час навч. у г-зії став кореспондентом час. "Народне слово" в м. Львів (1908–10). Від осені 1912 до 1.08.1914 – постійний співробітник редакції популярного львів. щоденника "Нове Слово".

Під час ПСВ – на Балкан. фронті, був поранений. Згодом у м. Відень: від 07.1916 до 1.11.1918 працював у редакціях тижневика "Неділя", який видавали для полонених з рос. армії, та "Вістника Союзу визволення України", де щотижня публікував огляд воен. і політ. подій; редагував час. "Відродження України" (1918), що виходив тричі на тиждень. У період укр. державності надсилав з м. Відень статті-кореспонденції до укр. преси в м. Київ. У 01.1919 разом з делегацією ЗУНР побував в укр. столиці на проголошенні Акта злуки й засіданні Трудового конгресу. Після повернення до Відня працював в Укр. трудовому бюро та Укр. телеграфній агенції, представництвах київ. вид-в ("Українська школа", "Вернигора", "Дзвін"), які друкували шкільні підручники здебільшого в Австрії та Німеччині. 1921–23 редагував орган уряду ЗУНР "Український Прапор".

1923–24 – постійний кореспондент час. "Канадійський фермер" і "Канадій-

ський українець". Зредагував у Відні 3 числа ж. "Визволення" та 5 чисел студент. ж. "Молоде життя"; став співзасн. місячника "Український філателіст", що виходив у 01.1925–09.1939 (декілька чисел опубл. й 1940). Влітку 1925 повернувся до м. Львів: чл. редколегії газ. "Діло", 1935–39 – її співред. і гол. ред.; дописував до ж. "Стара Україна", "Українське мистецтво", "Світ" та ін., календарів "Просвіти", "Червоної Калини", різноманітних альманахів і збірників, вид. Канади й США. Співорганізатор спортивних орг-цій у Галичині.

26.09.1939 заарештований у Львові оперативною групою НКВС як чл. ЦК УНДО і ред. газ. "Діло". 1939–41 на 19 місяців ув'язнений у Луб'янській тюрмі м. Москва (нині РФ). Однак слідство не змогло добути достатніх доказів для звинувачення в активній діяльності, спрямованій проти СРСР, тому за постановою НКДБ СРСР від 7.05.1941 Н. звільнили з-під варті 13.05.1941. На поч. нім.-рад. війни, щоб уникнути арешту співробітниками органів НКДБ, переховувався в знайомих. Під час нім. окупації працював у Львові: спершу в час. "Українські щоденні вісті", 1942–44 – ред. львів. відділу редакції укр. газ. "Краківські вісті", тоді ж гол. ред. літ.-мистецького ж. "Наші дні". 1943 за критику в "Краківських вістях" довоєн. політики Польщі зазнав у Львові нападу польс. бойовиків.

Наприкінці ДСВ емігрував до Німеччини (м. Мюнхен, Карльсфельд, Міттенвальд); редагував тижневик "Християнський шлях" (1946–47), низку ін. реліг. вид. Від осені 1948 – у Канаді (м. Едмонтон): ред. "Українських вістей" (1949–56), книг, альманахів. Голова осередку НТШ. Комплексно досліджував Засяння та Лемківщину, історію укр. нар. руху й укр. преси. Автор автобіограф. кн. "595 днів советським в'язнем" (Торонто, 1950), численних статей і розвідок з історії, к-ри, статистики й ін. галузей, спогадів, у т. ч. про визвол. змагання 1914–23.

П. і похований у м. Едмонтон.

Лім.: Бучач і Бучаччина: історично-мемуарний збірник / ред. колегія: М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон;

Париж; Сидней; Торонто, 1972. С. 103; Німчук Іван // ЕУ. Т. 5. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1996. С. 1774–1775; Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. Т. 2: 1944–1945. М., 2012. С. 1059; *Хом'як М.* Д-р Іван Німчук // Свобода. 1956. 9 трав. Ч. 87. С. 2–3.

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович,
Богдан Мельничук**

ІСТОР
Іон Янку

ІСТОР

Іон Янку

(16.08.1876–11.11.1962) – рум. історик, політ. діяч. Н. у м. Вікову-де-Сус (Румунія). Середню освіту здобув 1897 в м. Радівці (Румунія). Випускник Чернів. ун-ту (1902). Розпочав роботу викл. історії і географії в г-зії м. Сучава (Румунія). 1908–09 та 1910–11 навч. у Віден. ун-ті, де здобув ступінь д-ра філософії під кер-вом К. Й. Іречека. Студіював в ун-тах м. Мюнхен, Лейпциг, Берлін (Німеччина). У 06.1911 мав звання приват-доцента, з 29.08.1912 – проф., з 9.05.1914 – титулований проф. Чернів. ун-ту. 1914–17 перебував на тер. Румунії, займався наук. діяльністю. З 07.1917 в Одес. ун-ті викладав історію румунів. З 02.1918 мігрував до м. Овідіополь (нині смт), Білгород-Дністровський (обидва нині Одес. обл.), далі до м. Кишинів (нині Молдова). Брав участь у створенні Молдав. ун-ту, де читав лекції з рум. історії.

У 11.1918 з групою біженців прибув до м. Чернівці, де був інкорпорований до Рум. нац. ради й узяв участь у підготовці Ген. конгресу Буковини 28.11.1918. Перебував у складі делегації Буковини на врученні королеві Фердинанду I акта об'єднання. 1919 – міністр Буковини з правом видачі ординацій-законів.

1920–21 та 1933–40 очолював Чернів. ун-т. Займав міністерські посади в урядах І. Бретіану та В. Бретіану (1922–26, 1927–28). Міністр праці в уряді Г. Тетереску. Засн. та очільник Демократ. партії об'єднання Буковини (1919–23). З 1923 – чл. Нац.-ліберальної партії. 1938 вступив до Фронту нац. відродження. Міністр культів та мист-в в уряді Г. Те-

тереску (1939–40). 1920–22 – сенатор у парламенті від Чернів. ун-ту. 1940–41 – викл. ун-ту в м. Бухарест. З 1941 – пенсіонер. 1941–43 працював у 6-ці Акад-ї Румунії. З 6.05.1950 після арешту відбував ув'язнення в м. Сігет (Румунія).

П. у м. Бухарест.

Ігор Піддубний

**НОВАКОВСЬКИЙ
Михайло Антонович**

(20.11.1872–10.07.1941) – адвокат, громад.-політ. і держ. діяч. Батько Р. Новаківського. Н. в с. Торки (нині Польща) в сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зії м. Перемишль

та АГ м. Львів. Студіював право у Львів. ун-ті (1890–95). В студент. роки брав участь у радикальному русі; під час виборів до австр. парламенту 1895 виступив у газ. “Громадський Голос” із відозвою на підтримку І. Франка, з яким був знайомий. Видав брошуру “Радикальна тактика” (1898). Працював спочатку суддею, зокр. в м. Косів (нині Івано-Франк. обл.), однак, як діяльний чл. УРП, змушений був залишити держ. службу. Зайнявся адвокатурою, здобув докторат із права, 1903 відкрив канцелярію в м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). На виборах 1907 до австр. парламенту кандидував у послы від УРП в окрузі Бережани–Підгайці–Рогатин, однак не був обраний. Став послом Галиц. сейму 1913 як позапарт. кандидат.

У 08.1914, як старшина запасу австро-угор. війська, переведений до

УСС, певний час завідував канцелярією Легіону. 1914 побував у Туреччині для популяризації там укр. питання. Від весни 1917 очолював Поборову станицю УСС, яка займалася набором новобранців до Легіону й почергово проводила роботу в м. Стрий (нині Львів. обл.; 10.05 – серед. 09.1917), Станиславів (нині Івано-Франківськ; 2-га пол. 09.1917 – поч. 04.1918) та Львів (2.04–17.08.1918).

Як сеймовий посол увійшов до УНРади ЗУНР. 30.11.1918 призначений повітов. комісаром у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.); обіймав цю посаду до серед. 07.1919. Одночасно представляв Скалат. пов. в УНРаді. На засіданні у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) 4.01.1919 обраний чл. Виділу УНРади – постійного керівного органу. В 03.1919 увійшов до Гол. управи УРП. Разом з УГА перейшов за р. Збруч, перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), Вінниця. У 10.1919 як представник уряду ЗУНР в складі дипломат. місії УНР прибув до м. Варшава на переговори з кер-вом Польщі. Коли 2.12.1919 було підписано польс.-укр. декларацію, згідно з якою кер-во УНР визнавало право Польщі на Сх. Галичину, на знак протесту покинув місію і виїхав до м. Відень. Надалі в держ.-політ. діяльності участі не брав.

Згодом переїхав до ЧСР, влітку 1920 поселився в м. Ужгород. Спочатку працював урядовцем у Підкарпат. банку, через деякий час зайнявся адвокатурою; одночасно брав участь у громад. діяльності: був чл. комісії з буд-ва Нар. дому (1920–23) і музейно-бібліотечної комісії при гол. відділі “Просвіти”, 1930 обраний господарем т-ва “Руський національний музей” тощо. Друкував статті в періодичних вид.: віден. “Українському Прапорі”, ужгород. “Неділі”, амер. “Свободі”, календарях закарп. “Просвіти”. Коли в 03.1939 угор. війська окупували Карпат. Україну, переїхав до Словаччини, де був адвокатом у м. Трстена. Автор низки праць: істор. повісті “На зорі” (1920), присвяченої УСС; популярних брошур “Радикальна тактика” (1898), “Спілки для ошадности

і позичок (райфайзенки)" (1899); ст. "Статистичні числа. (До дискусії в земельній справі)" (1919) та ін.

П. і похований м. Ружомберок (Словаччина).

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 113–114; Кузьма О. Листопадіві дні 1918 р. Львів, 1931. С. 123, 371; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Померли на чужині. Др. Михайло Новаковський // Рогатинське слово. 1941. 23 серп.; Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів, 2010.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

НОВАКОВСЬКИЙ

Роман Михайлович

(1904 – осінь 1919) – стрілець УСС та УГА. Н., імовірно, у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. Разом з батьком у складі УГА перебував на Наддніпрянщині.

П. від тифу в м. Вінниця, де й похований у братській могилі.

Літ.: Померли на чужині // Рогатинське слово. 1941. 23 серп.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 143–144.

Микола Лазарович

"НОВЕ ЖИТТЯ" – сусп.-політ. щоденник, що виходив у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) від 11.1918 до 24.04.1919. Ред. – Р. Заклинський, відп. ред. – Л. Рудий, згодом – І. Чепига. До складу ред. к-ту належали М. Євшан, М. Ковалевський, В. Пачовський, М. Шаповал; видавець – З. Козловський.

Часопис висвітлював процес становлення державності й формування єдиного політ. простору після злуки УНР та ЗУНР, налагодження роботи держ.-адм. апарату, військ. зв'язку укр. армії. Газетні публікації інформували про засідання УНРади, "передвступний договір" про об'єднання УНР та ЗУНР, урочисто закріплені 22.01.1919, про призначення спец. комісії та держ. секретарів уряду ЗУНР.

В екон. сфері чільним було питання закону про землю: тривали дискусії щодо принципів зміни власності, переваг індивідуальної та колективної форм господарювання, вільної торгівлі й монополізації. Редакція вбачала в розвитку промислу можливість стабілізації екон. становища з огляду на нестачу землі, тож проєкт аграрної реформи передбачав також підтримку с. госп-ва, переробної пром-ті. Важливими були й питання врегулювання грошової с-ми, податкової політики, торгівлі. Свідченням істор. справедливості акту соборності стало звернення Нац. ради угор. України щодо введення на Закарпаття військ ЗУНР з метою формування єдиного держ. простору з УНР. Натомість на Буковині аналогічні процеси були заблоковані антиукр. терором рум. влади.

Знаковими подіями, відображеними на шпальтах газети, стали урочистий в'їзд Директорії до м. Київ у 12.1918, хід Трудового конгресу, тези виступів на конгресі представників ЗУНР С. Вітика й Л. Бачинського, оголошення ультиматуму Директорії і відповідь на нього Росії, обмін нотами між обома країнами й хід війни між ЧА та військами УНР, прибуття до Києва полків УСС. Що стосується подій на ЗУЗ, то часопис інформував про ліквідацію

Австро-Угор. монархії заснованими в її межах нац. д-вами, візит до м. Станіславів С. Петлюри й В. Винниченка, а згодом – італ. військ. місії з метою нав'язати дружні відносини з Україною та обговорити становище укр. військовополонених в Італії. Супр. резонансу набули відставка Д. Вітовського з поста секретаря військ. справ і призначення М. Омеляновича-Павленка начальним командантом УГА.

Домінувала в газеті інформація про становище на польс.-укр. фронті: у кожному числі часопису подано "Звідомлення українського генерального штабу" з відомостями про те, через які укр. міста й села проходить лінія фронту, згодом – про зайняття Львова польс. військом, масові арешти українців, зокр. в м. Перемишль (нині Польща) і на Лемківщині, умови перебування укр. полонених та інтернованих у польс. військ. таборах, укр.-польс. переговори. Редакція коментувала й відгуки польс. преси про тогочасні події у вид. "Gazeta Lwowska", "Głos prawdy", "Kurjer Poniedziałkowy".

Епіцентром міжнар. життя була в той час Паризька мирна конф., що вирішувала питання повоєн. кордонів, тож у газеті під постійною рубрикою "Мирова конференція" висвітлювалися дискусії щодо позицій В. Вільсона, Д. Ллойд Джорджа, Ж. Клемансо, Р. Пуанкаре, політ. перспективи відносин України з країнами Антанти та сусідніми д-вами. Редакція подавала статистичні дані, що свідчили про істор. недалекоглядність запропонованого Антантою проекту й зауважувала, що поставлені Україні умови приховують загрозу повної окупації нашої землі. Йшлося і про те, що Антанта керувалася при прийнятті рішень не демократ., а імперіалістичними намірами. На конф. було озвучено ідею Чорномор. федерації, до якої могли б увійти Україна, Болгарія, Румунія, регіони Дону й Кавказу, що зацікавила італ. делегацію. Ред. також умістила текст ноти РДС до д-в Антанти. Про ін. міжнар. події повідомляла рубрика "Зі світа", зокр. про появу в Європі нових д-в, робітн. страйки, роль Антанти в

збройному протистоянні між більшовиками й білогвардійцями.

Газетні матеріали інформували про важливі новини культ. життя Галичини – відновлення с-ми укр. шкільництва й учител. з'їзд у м. Станіславів, літ. вечір т-ва "Молода громада". У газеті велися рубрики: "З музичного світа", "З театру", "По Україні", "З наддніпрянської України", "З Київів", "З Польщі", "Зі світа", "Довкруг мира", "Телеграми Українського Пресового Бюро", "Новинки", "Оповідки".

У газеті вміщено вірші О. Олеса і Ю. Шкрумеляка, фейлетони В. Пачовського. Редакція вшанувала пам'ять таких відомих діячів доби визвол. змагань, як М. Петрів, О. Ковшевич, О. Сікорський. На шпальтах часопису подано інформацію про вихід нових укр. пресових вид. – "Життя Поділля", "Трибуна", "УСС". Серед авторів – М. Білик, М. Богун, К. Кисілевський, М. Лозинський.

Вихід часопису було припинено за розпорядженням РДС через публікацію статей, у яких критикували політику уряду ЗУНР, а чл. редакції заарештовано.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Новий час. Львів, 1936. Ч. 165. С. 5; *Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19) / уклад Є. Місило.* Едмонтон, 1991. С. 196–197; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879–1944): історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2001. С. 123–124; *ЕУ. Т. 5.* Париж; Нью Йорк, 1966. С. 1782.

Мар'яна Комариця

НОВИЦЬКИЙ Андрій

(25.08.1895 – д. і м. с. н.) – старшина УСС та УГА. Н. у с. Вовчинець (нині підпорядковане міськраді м. Івано-Франківськ). 1914 закінчив гімназійні студії в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

На поч. ПСВ вступив до Легіону УСС; на 1.06.1916 – підхорунжий 4-ї сотні. В УГА служив у 2-му полку січових стрільців у Станіславові, потім воював на фронті в складі 1-ї бригади

УСС; 1.03.1919 іменованій четарем. У 04.1920 потрапив у польс. полон, втік із табору м. Тухоля, добрався до ЧСР, де перебував у таборі для інтернованих м. Йозефов. 1922–23 навч. у вищій екон. школі м. Прага.

Подальша доля невідома.

Лит.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 67; II. Звіт Дирекції ц. к. гімназії з руською мовою викладовою в Станіславові за рік шкільний 1913–14. Станіславів, 1914. С. 87.

Петро Гуцал, Василь Дебенко

НОВИЦЬКИЙ

Юліан Васильович

(16.07.1894–18.09.1971) – старшина УГА, правник. Н. у с. Смодне (нині Смодна Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Згодом родинний дім був у с. Олешків (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько перебував на парафії. 1912 закінчив навч. в укр. г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Студіював право у Львів. ун-ті.

Мобілізований до австро-угор. армії (1915), воював на фронті, іменований лейтенантом. Учасник Листопадового чину в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). В УГА – від кін. 1918, служив у НКГА; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Побував у польс. полоні.

Після війни завершив правн. студії, працював в адвокат. канцелярії Т. Окуневського в Городенці. Здобув ступінь д-ра права, до 09.1939 займався адвокатурою самостійно.

В час нім. окупації 1941–44 був суддею для українців у м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Навесні 1944 емігрував на Зх. До США прибув з Німеччини 1950.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі у передмісті Фокс Чейс.

Лит.: Бл. п. д-р Юліан Новицький // Свобода. 1971. 22 верес. Ч. 175; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 314.

Петро Гуцал

НОВІНА-РОЗЛУЦЬКИЙ

Лесь Дмитрович

(псевд.: де Новіна; справжнє прізвище: Розлуцький Олесь (Олексій) Дмитрович; 29.03.1891–1920) – хорунжий УСС, стрілець УГА. Н. у с. Жовчів (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Походив зі шляхетської родини. Троюрідний брат Б. і Л. Лепких. Навч. у Перемишл. укр. г-зії, Краків. і Віден. ун-тах. Брав уроки драм. мист-ва; перший автор мелодії "Журавлів" Б. Лепкого.

Під час ПСВ – стрілець Легіону УСС, літописець Пресової квартири УСС, декламатор Артистичної горстки в полі. Автор "Записок до літопису Укр. січового війська" (Шляхи. 1916), співавтор популярних стрілец. пісень ("Іхав стрілець на війноньку"). Прототип гуморист. персонажа в сатиричній драм. поемі Р. Купчинського "Новініада" (1918). З кін. 1915 до 11.1918 – на сцені театру УСС у м. Львів, що був продовженням трупи "Руська бесіда" під дирекцію К. Рубчак, далі – актор театру т-ва "Народний дім" у м. Чернівці, вигнаний рум. владою до Галичини (у 05.1919), співорганізатор військ. театру при НКГА.

П. від тифу в м. Могилів-Подільський (нині Вінниц. обл.). Символічна могила встановлена в рідному с. Жовчів.

Лит.: Гриневич Я. Стрільці на сцені // ЛЧК. 1934. Ч. 9. С. 4; Кузьменко О. Стрільцька пісенність: фольклоризм, фольклоризація, фольклорність. Львів, 2009. С. 61, 89, 93; Купчинський Р. Мої добрі знайомі // Вісті Комбатанта. 1964. Ч. 3. С. 31–32; Проців М. П. Зустріч друзів в Бережанах (Zjazd koleżański w Brzeżanach) 1880–1900. 24.VII // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство. 2012. Вип. 36. С. 109–110; Чарнецький С. Нарис історії Українського театру в Галичині. Львів, 1934. С. 158.

Оксана Кузьменко

НОВОДВОРСЬКИЙ

Іван Йосипович

(08.01.1890–12.04.1942) – адвокат, хорунжий УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Красноставці (нині Снятин. р-ну Іва-

**НОВІНА-РОЗЛУЦЬКИЙ
Лесь Дмитрович**

**НОВОДВОРСЬКИЙ
Іван Йосипович**

НОСИК
Іван

но-Франк. обл.) в сім'ї вчителя. Випускник Коломий. укр. г-зії, правн. ф-ту Львів. ун-ту. Під час навч. став чл. УРП, експедитором час. "Громадський Голос"; підтримував взаємини з відомими діячами партії – М. Павликом, С. Даниловичем, К. Трильовським, Л. Мартовичем.

Вступив до Легіону УСС. Згодом воював в УГА. Навесні 1920 інтернований поляками, до 12.1920 перебував у таборі м. Тухоля (Польща).

Повернувся додому, 1921–24 пройшов адвокат. практику в канцелярії Л.Бачинського в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Від кін. 1924 провадив самостійну адвокат. діяльність у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Став чл. УСРП, головою повітов. союзу молодіжного радикального т-ва "Каменярі". 1923–26 – окружний командант УВО на Коломийщині. Брав активну участь у діяльності місц. осередків "Просвіти" й "Рідної школи". З приходом більшовиць. військ 23.09.1939 арештований, 25.03.1940 засуджений Станіславським обл. судом на бр. позбавлення волі й 3р. заслання. Покарання відбував у ВТТ м. Ухта (нині Республіка Комі, РФ).

П. у м. Ухта. 15.05.1992 реабілітований.

Дж.: Архів УСБУ в Івано-Франк. обл. Спр. 8475П.

Лит.: Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 51; Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 67; Гловацький І. Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014; Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2006. С. 224.

Степан Кобута, Лариса Кобута

НОВОСЕЛЬСЬКИЙ

Іван Гнатович

(23.12.1891–07.1966) – старшина УГА, педагог. Н. у м. Бережани (нині Терноп.

обл.) в сім'ї міщан. Випускник г-зії в рідному місті (1913). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

Під час РСВ мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшинську артилер. шк., воював на фронті; іменований лейтенантом. До УГА вступив у 12.1918, служив у Стрий. ОВК, командував батареєю польових гармат у групі "Глибока" на фронті; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. У кін. 05.1919 в складі своєї групи перейшов до ЧСР; перебував у таборі для інтернованих м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія), де був заст. голови Просвітнього гуртка.

Повернувся до Галичини 1923. Викладав в укр. г-зії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). У 03.1930 був заарештований польс. поліцією за нац.-патріот. діяльність і засуджений на 2 тижні в'язниці. Працював у г-зії до 09.1939. У рад. період до 06.1941 – у СШ.

Влітку 1944 емігрував на Захід, перебував у ДП в Німеччині. 1949 виїхав до США. Через хворобу діяльної участі в роботі т-в та орг-цій укр. діаспори не брав.

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 267, 271, 287; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 196; Sprawozdanie Dyrekcyi С. К. Gimnazjum Wyższego w Brzeżanach za rok szkolny 1912/13. Brzeżany, 1913. S. 99.

Микола Вітенко, Петро Гуцал

НОСИК

Іван

(27.12.1899–05.07.1989) – четар УГА, кооператор, громад. діяч. Зять діяча ЗУНР А. Горбачевського. Н. в м. Тернопіль. Випускник укр. г-зії в рідному місті.

Під час РСВ в складі австро-угор. армії воював на Італ. фронті. Вступив до УГА в 11.1918; командант сотні в 4-й Золочів. та 21-й Збараз. бригадах. Брав участь у боях біля м. Львів. Перебував за р. Збруч; у "чотирикутнику смерті" двічі перехворів на тиф.

Після війни навч. на мед. ф-ті Укр. таємного ун-ту м. Львів, правн. ф-ті УВУ

в м. Прага (Чехія), ун-ті м. Інсбрук (Австрія). Працював у кооперації, співорганізатор книжкових відділів у м. Чортків і Борщів (нині обидва Терноп. обл.).

Під час ДСВ – у м. Краків (Польща), Прага й Інсбрук, де діяльний у Братстві Св. Андрея. Згодом емігрував до Канади, проживав у м. Торонто: голова Гол. управи УСГ, співзасн. і 1-й секретар Літ.-мист. клубу, представник УВУ в пров. Онтаріо. Автор кн. про пам'ятки й мистецькі цінності Інсбрука, наук. праць.

П. у м. Торонто. Похований у м. Саут-Баунт-Брук (США).

Літ.: Зятковський І., Мельничук Б. Носик Іван // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 645; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 314; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 339, 344, 371; Шляхами Золотого Поділля / ред. кол.: В. Лев та ін.: у 3 т. Т. 2. Філадельфія, Пенсильванія, 1970. С. 91.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

НОСКОВСЬКИЙ Володислав Михайлович

(10.02.1864–11.02.1928) – священик, польовий духівник УГА, громад. діяч. Батько З. та Є. Носковських, тесть В. Гірняка. Н. в с. Мишків (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). 1888 служив у с. Мушкатівка (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), 1889–1914 – у с. Сороки й Ліщинці (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.). Співорганізатор у Сороках т-в “Січ”, “Сокіл”, аматорського театр. гуртка, відбудови церкви й спорудження шк. Заснував Братство тверезості; викупив приміщення для Нар. дому, де примістилися всі місц. громад. установи. Провадив просвітн. працю серед селян.

1915 рос. окупац. влада вислала Н. до м. Симбірськ (нині Ульяновськ, РФ), де служив парохом при костьолі. Там же восени 1916 зустрівся із сином З. Носковським, котрий перебував у рос. полоні. 1917 заходами МЧХ через м. Стокгольм (Швеція) повернувся до с. Сороки. Діяльний під час перебрання українцями влади на Бучаччині.

Учасник зборів делегатів Бучац. пов. (7.11.1918); обраний чл. Бучац. повітов. к-ту. Від 1918 – польовий духівник УГА; разом з нею в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину, де замешкав до 1920, пережив “чотирикутний смерті”. Згодом – парох у Бучац. парохії. Перебував під наглядом польс. влади.

П. у лікарні м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 373–381, 655; Гірняк Н. Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1969. С. 217–218; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 353, 354.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

НОСКОВСЬКИЙ Євген Володиславович

(1897–05.02.1967) – хорунжий УСС та УГА, інж., громад. діяч. Брат З. Носковського. Н. в с. Сороки (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. До 1914 закінчив 6 кл. філії АГ м. Львів. Діяльний у “Пласті”.

Добровольець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті в складі сотні Р. Сушка. У боях восени 1916 потрапив у рос. полон; звідти повернувся в кін. 1917. 1918, згідно з умовами Брест. мирн. договору, в складі Легіону УСС побував в УНР, зокр. на Єлисаветградщині (нині Кіровоград. обл.). У 10.1918 командування Легіону УСС скерувало Н. з “довіреною місією” до Галичини. У 10–11.1918 брав участь у встановленні укр. влади в м. Бучач і навколишніх селах; деякий час очолював місц. залізницю. В УГА – команд. чети скорострільів 1-го полку 1-ї бригади УСС. Перейшов у 07.1919 на Наддніпрянщину. 02–04.1920 – у складі ЧУГА. Потрапив у польс. полон, з табору м. Тухоля втік 4.08.1919.

Через Німеччину прибув до ЧСР. Закінчив вищі гірничі студії, працював інж. на шахті. Брав участь у діяльності укр. громад. орг-цій у ЧСР.

**НОСКОВСЬКИЙ
Володислав Михайлович**

**НОСКОВСЬКИЙ
Євген Володиславович**

П. у м. Пржибрам (Чехія).

Лит.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 373–380; *Вишка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 67; *Гриневич Я.* Шляхами Українських Січових Стрільців (Пам'яті хор. У.С.С. інж. Євгена Носковського) // Свобода. 1967. 18 берез. С. 3; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Петро Гуцал, Микола Лазарович

НОСКОВСЬКИЙ Зенон Володиславович

(31.10.1889–03.08.1962) – старшина УГА, правник, громад. діяч. Брат Є. Носковського. Н. у с. Мушкатівка (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Випускник АГ і правн. ф-ту ун-ту

м. Львів; канд. на адвокат. посаду. Співорганізатор сокільського руху й читальні т-ва "Просвіта" в с. Сороки (нині Бучац. р-ну Терноп. обл.).

З 08.1914 – доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. Як команд.

чети, згодом 4-ї сотні брав участь у походах і боях. Відзначився в бою на г. Ключ (нині на тер. Сколів. р-ну Львів. обл.), нагороджений старшинською медаллю "За хоробрість". У бою біля с. Потуртори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) 30.09.1916 потрапив до рос. полону, який відбув у м. Пенза та Симбірськ (нині м. Ульяновськ, обидва РФ). Там зустрівся зі своїм батьком, якого росіяни вивезли до Сибіру. В УГА – команд. 1-го полку УСС. З 07.1919 воював на Наддніпрянщині. 02–04.1920 – у складі ЧУГА, команд. її 1-го піх. полку.

1920 емігрував до ЧСР, де продовжив правн. студії (здобув ступінь д-ра права). Працював у суд. установах.

П. у м. Михайлівці (Словаччина).

Лит.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 455; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б., Ханас В.* Носковський Зенон Володиславович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 646; Помер 3. Носковський // Свобода. 1966. 20 груд. Ч. 235. С. 1; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 70; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 107, 166.

Микола Лазарович

НОТАРІАТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. Окремим розпорядженням ДСС від 1.03.1919 "Про тимчасову організацію нотарів" створено нотаріальну службу ЗУНР. У § 1 цього розпорядження вказувалося, що "закони і розпорядки, на підставі яких у бувшій австрійській державі урядували нотарі, остають аж до їх зміни чи відміни у правовій силі остільки, оскільки не протирічать українській державності".

Нотаріуси, які склали присягу у Вищому суді, ставали нотаріусами Укр. Д-ви й надалі могли "урядувати тільки в її імені". Ніякої нац. дискримінації щодо нотаріусів, зрештою, як і до ін. держ. службовців, не чинилося, але нотаріус повинен був володіти укр. мовою і нею ж провадити всю документацію.

Нотаріальну службу очолювала Нотаріальна палата, яка організаційно підпорядковувалася ДСС.

2.03.1919 було видано розпорядження РДС “Про печати, вивіски і орієнтаційні написи судів, державних прокуратурій і карних заведень”. Ним позбавлено юрид. сили розпорядження ДСС від 18.12.1918 про вивіски і печатки. Офіц. документи, вивіски, печатки судів, прокуратури та ін. правоохоронних органів мали відповідати держ. атрибутам УНР: мати герб (тризуб), напис укр. мовою “Українська Народна Республіка” й містити назву суду чи ін. правоохоронного органу. Якщо на цій тер. проживали “законно признані національні меншості”, то відповідним органам належало зробити вивіски, написи й печатки і їхніми мовами.

Відомчі інформац. оголошення (не секретні) правоохоронним органам належало вміщати в урядовій газ. “Республіка”, яку видавали в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ).

“Начальною адміністративною владою” над судами, прокуратурою і нотаріатом був ДСС. Цей орган поділявся на 2 осн. відділи: особово-управляючий (персонально-адм.) і законодавчий. Особово-управляючий відділ здійснював кер-во судами, прокуратурою і нотаріатом; призначав на посади суддів, прокурорів, нотаріусів і допоміжний персонал цих органів тощо. Законодавчий відділ вів правотворчу роботу: розробляв законодавчі пропозиції для парламенту й уряду, готував проекти нормативних актів свого секретарства, здійснював нагляд за відповідністю нормативних актів адм.-розпорядчих органів законам парламенту. Цей відділ займався також виданням “Вістника державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки”, у якому друкувалися всі законодавчі акти парламенту, нормативні акти уряду й окремих секретарств. Цей “Вістник” був офіц. друкованим органом законодавства ЗУНР.

Дж.: Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. 1919. Вип. 1–10; Збірник законів, розпорядків та обіжниць

ків, проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Республіки. Станіславів, 1919.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; *Кобилецький М.* Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, 1998; *Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й.* З історії української державності. Львів, 1992; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Стахів М.* Західня Україна та політика Польщі, Росії і Заходу (1772–1918). Т. 3. Скрентон, 1958; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А.* Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923. Коломия, 1993; *Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А., Лешкович Н. О.* Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.). Монографія. Львів; Івано-Франківськ. 2000; *Тищик Б. Й.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; *Чубатий М.* Державний лад на Західній області Української Народної Республіки. Львів, 1921; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західньо-Українських землях в 1918–1923 роках. Філадельфія, 1956.

Олег Вівчаренко, Борис Тищик

О

ОБЕРЛЕНДЕР

Фрідріх

(Oberländer Friedrich;

1898 – д. і м. с. н.) – поручник УГА. Н. в м. Перемишль (нині Польща).

Під час ПСВ служив у 55-му полку австро-угор. армії. 1918 іменованій лейтенантом. Від 21.06.1919 – старшина 7-ї Стрий. бригади УГА. 03.1920 – командир скорострільної сотні 2-го полку ЧУСС. У 05.1920 інтернований поляками в м. Рівне.

Лит.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької Армії. Львів, 2012. С. 396.

Олег Стецишин

ОБІДНИЙ

Михайло Юрійович

(11.07.1889–07.01.1938) – письменник, етнограф, архівіст, музеєзнавець, дослідник укр. військ. історії. Н. в м. Миргород (нині Полтав. обл.). Випускник 2-го кадет. корпусу в м. Мо-

сква та етногр.-антропологічного відділення Георг. ін-ту в м. Київ. До 1910 працював учителем на Кубані. Згодом співробітник Катеринослав. обл. музею ім. О. Поля та Київ. худож.-пром. і наук. музею.

1918–19 – віце-дир. Держ. військ. істор. музею в м. Київ. Сотник ДА УНР. Очоловав Військ.-істор. відділ Гол. управління штабу ДА УНР. Чл. комісії з охорони пам'яток при Гол. управлінні мист-в і нац. к-ри, секретар Укр.

військ.-істор. т-ва, чл.-секретар Подільського т-ва охорони пам'яток старовини і мист-ва.

У 11.1918 виїхав до Галичини для пошуку матеріалів про польс.-укр. війну. Осередком діяльності О. стало м. Ходорів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Поширював відозви до нас. про збір архів. документів і матеріалів, предметів нар. мист-ва, фотографування військ. подій, їх учасників. Зібрані документи й матеріали зберігалися в м. Ходорів.

Один з ініціаторів створення Військ.-істор. архіву при Генштабі УНР. З весни 1920 – пом. нач. культ.-освіт. відділу Військ. мін-ва УНР та кер. Гол. військ.-істор. музею-архіву (ГВІМА) ДА УНР.

Від 11.1920 – на еміграції в Польщі. 1921 виступив одним з ініціаторів заснування заг.-нац. архів. центру укр. еміграції – Музею-архіву визволення України. Тоді ж ініціював створення та очолив літ.-мистецьке т-во “Сонцесвіт” у м. Тарнів (нині Польща). Видавав однойменний альманах. 1923 перевіз частину фондів ГВІМА з м. Тарнів до м. Прага (нині Чехія). Ці документи й матеріали склали основу Нац. музею-архіву при Укр. громад. к-ті (від 1925 – при Укр. ін-ті громадознавства) в Празі. Здобув наук. ступінь д-ра в Укр. високому пед. ін-ті. Від 1933 – у м. Мукачеве (нині Закарп. обл.). 1935 заснував Етногр. т-во Підкарпат. Русі й музей при ньому. Урядовець ГВІМА при Генштабі військ УНР в м. Прага. Автор спогадів, публіцистичних статей, нарисів, худож. тв., що друкувалися в чес. та укр. періодиці.

П. і похований у м. Мукачеве.

Тв.: Обідний М. Твори у 2 т. / упоряд. Р. Радишевський, С. Кагамлик. К., 2013.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3504.

Лит.: Благодір О. Державний військово-історичний музей // Галицький голос. 1919. 4 серп.; *Вісняя І.* Консолідація митців Галичини та Наддніпрянщини у створенні й охороні пам'яток національної культури (1917–1920 рр.) // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Історичні науки. 2012. Вип. 15.

С. 39–50; *Казарлик С.* Празький осередок української еміграції міжвоєнного періоду в контексті діяльності Михайла Обідного // *Українознавчий альманах*. 2014. № 15. С. 81–84; *Матяш І.* Архівна справа в Україні 1917–1921 рр.: особи, події, здобутки // *Пам'ятки: археографічний щорічник*. 1998. Т. 1. С. 4–10; *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами: у 2 т. Т. 1. Прага, 1942. С. 179–180, 316, 321, 331; *Палієнко М.* Архівні центри української еміграції: створення, функціонування, доля документальних колекцій. К., 2008; *Ії ж.* Між Тарновом і Прагою: джерела до історії заснування українського архівного осередку в Чехословаччині // *Пам'ятки: археографічний щорічник*. 2011. Т. 12. С. 89–110; *Ії ж.* Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Обідного в Україні, Польщі Чехословаччині // *Пам'ятки України: історія та культура*. 2005. № 2. С. 92–127; *Ясь О. В.* Обідний Михайло Юрійович // *ЕІУ*. Т. 7. К., 2010. С. 504.

Олеся Стефанік

ОБУХ

Олександра

(18.08.1884–07.1963) – четар УГА. Н. в м. Яворів (нині Львів. обл.). Здобув освіту в г-зії рідного міста.

Воював під час ПСВ в австро-угор. армії. У 03.1915 потрапив у м. Перемишль (нині Польща) у рос. полон, перебував у таборах військовополонених у м. Москва й Казань (нині РФ). Повернувся з полону 1918. Від 11.1918 – старшина УГА. Після війни проживав у м. Яворів.

П. і похований у м. Яворів.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ОГАР

Іван Дмитрович

(28.08.1892–19.06.1938) – старшина УГА, льотчик. Н. у м. Перемишль (нині Польща) у сім'ї залізн. службовця. Брат О. Огаря. Від 1904 проживав у м. Тернопіль, де здобув освіту в укр. г-зії (1912). Надалі до літа 1914 студював механіку у Віден. політехніці.

Після поч. ПСВ закінчив військ. шк., воював хорунжим у 15-му піх. полку австро-угор. армії на фронті. Навесні 1918 закінчив курси льотчиків, служив у авіац. частині, отримав звання четаря. Від 01.1919 – льотчик-дозорець ЛВ УГА, здійснював бойові вильоти на позиції польс. військ; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Від 02.1920 служив у 1-му Галиц. авіац. загоні ЧУГА.

27.04.1920, не бажаючи потрапити в польс. полон, перелетів на своєму літаку в розташування більшовицьк. військ. Надалі був льотчиком 21-го, потім – 23-го розвідувальних авіац. загонів ЧА. Закінчив авіашк., продовжував служити офіцером. Від 1932 викладав в авіац. шк. м. Оренбург (нині РФ). Згодом став майором, призначений нач. авіації Зх.-схід. крайового к-ту Осоавіахіму.

Заарештований співробітниками НКВС 17.09.1937. Безпідставно звинувачений як “активний член антирадянської військово-фашистської змови в червоній армії”. На підставі сфабрикованої справи засуджений 19.06.1938 Військ. колегією Верховного Суду СРСР до розстрілу. Страчений у м. Москва. Реабілітований 24.06.1960.

Лит.: Гасай Є. Не втомлюся шукати. Тернопіль, 2002. С. 67–71; Реабілітовані історією. Тернопільська обл. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 97–98; *Тинченко Я. Ю.* Герої українського неба: пілоти Визвольної війни 1917–1920 рр. К., 2010. С. 140.

Петро Гуцал

ОГАР

Остап-Осип Дмитрович

(02.10.1896–28.02.1934) – старшина УГА. Н. у м. Перемишль (нині Польща) в сім'ї залізн. службовця. Брат І. Огаря. Від 1904 проживав у м. Тернопіль, навч. в укр. г-зії, випускні іспити склав 1917.

Надалі до осені 1918 служив в австро-угор. армії. В УГА воював в артилерії, перебував за р. Збруч, 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. Потрапив у 04.1920 в польс. полон, з табору м. Тухоля (Польща) звільнений 14.12.1920. Повернувся до м. Тернопіль.

**ОГОНОВСЬКИЙ
Людомир (Любомир)
Петрович**

Восени 1922 виїхав до м. Прага (нині Чехія), де навч. в ун-ті, здобув ступінь д-ра сусп. наук. У 03.1933 переїхав до УСРР. Через кілька місяців заарештований чекістами.

На підставі сфабрикованого звинувачення в шпигунстві, згідно з постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.11.1933, розстріляний у м. Харків. Реабілітований 13.06.1989.

Лит.: Гасай Є. Не втомлюся шукати. Тернопіль, 2002. С. 67–71; Реабілітовані історією. Тернопільська обл. Кн. 5. Тернопіль, 2018. С. 98; *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tuchola. Кн. 1. К.; Париж, 2016. С. 119.

Петро Гуцал

ОГОНОВСЬКИЙ

Володимир Петрович

(10.06.1896–16.03.1970) – учений-економіст, підхорунжий УСС, хорунжий УГА, громад.-політ. діяч. Брат Л. Огоновського. Н. у с. Нижнів (нині Тлумац.

р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в початковій шк. при чол. учител. семінарії (1903–07) та АГ (1907–15) м. Львів.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 1915, воював на Сх. фронті. Діяльний у Пресовій квартирі УСС. 1915–18 – учасник Інтернац. революц. соціал-демократ. орг-ції. Від 1917 навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. 1918 належав до складу комісаріату УСС на Поділлі, який проводив широку культосвіт. діяльність.

Як старшина 4-ї Золочів. бригади УГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Після переходу УГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. 02–04.1920 – союзник ЧА в складі ЧУГА, від 03.1920 – команд. сотні 1-ї бригади УСС ЧУГА. У 04.1920 в м. Козятин (нині Вінниц. обл.) потрапив до польсь. полону, інтернований у таборі м. Тухоля (нині Польща).

Після звільнення 5.11.1920 вивчав право, згодом географію у Віден. (1921–24) та Празьк. (1924–26) ун-тах; д-р природничих наук (1926). Від 1926 – у м. Львів: працював у редакціях часописів лівого спрямування “Світло”, “Сила”. 1931–34, як чл. КПЗУ, перебував в ув’язненні; після звільнення – безробітний, згодом бібліотекар НТШ; співупорядник архівів Легіону УСС та УГА (1936–39), дійсний чл. НТШ (1937).

Після встановлення 1939 на ЗУЗ рад. влади – працівник в органах статистики, від 02.1940 – ст. н. с. Львів. відділу Ін-ту економіки АН УРСР. Під час нім. окупації працював в аграрній статистиці. Після ДСВ – співробітник наук. установ у м. Київ і Львів. Автор багатьох наук. праць.

П. у м. Львів.

Лит.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 68; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Стеблій Ф. І.* Огоновський Володимир Петрович // ЕІУ. Т. 7. К., 2010. С. 523.

Микола Лазарович

ОГОНОВСЬКИЙ

Людомир (Любомир) Петрович

(25.06.1891–06.11.1955) – сотник УГА, громад. діяч. Н. в с. Нижнів (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Брат В. Огоновського. Випускник АГ і правн. ф-ту ун-ту м. Львів. Один з провідних діячів сокільського руху, інструктор з протипожежної справи, який проводив практичні навч., у т. ч. й на

госп. курсах, організованих централею "Просвіти".

Під час ПСВ воював на різних фронтах у складі 58-го Станіславів. піх. полку; був важко поранений, через що визнаний не здатним до фронтової служби й приділений до військ. поліції у Львові. Разом з П. Бубелою і Д. Палієвим від 19.10.1918 в складі Революц. військ. к-ту готували взяття українцями влади у Львові, належали до керівників Листопадового чину. Після прибуття 30.10.1918 Д. Вітовського Революц. військ. к-т був перетворений на Ген. військ. команду. У ніч перевороту О. відповідав за роззброєння австр. поліції, що провів успішно. У лавах УГА командував польовою жандармерією при 3-му корпусі.

Чл. УВО. Під час нім. окупації 1941–44 був сотником поліції. Емігрував до США.

П. і похований у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Якимович Б.* Співпраця і взаємовідносини "Просвіти" з галицькими парамілітарними організаціями // *Marra mundi*. Збірник наукових праць на пошану Ярослава Дашкевича з нагоди його 70-річчя. Львів; К.; Нью-Йорк, 1996. С. 710–721. *Його ж.* Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Богдан Якимович

ОДИНСЬКИЙ

Василь Миколайович

(11.01.1892–13.01.1972) – юрист, поручник УГА, четар Буковин. куреня ДА УНР, громад. діяч. Н. в с. Завалля (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї сільс. господаря. З 1903 навч. в 2-й держ. нім.-укр. г-зії м. Чернівці. З 1.10.1910 – студент юрид. ф-ту Чернів. ун-ту. Чл.-засн. укр. акад. козацтва "Запороже" з 1912, чл. правління (субсеньйор) з 03.1913 та "чесний батько" козацтва (1930-ті).

Мобілізований до війська з поч. ПСВ. Воював на Італ. фронті в Альпах у р-ні м. Трієст (нині Італія). Після закінчення офіцерської шк. іменованим

кадетом резерву, з 1.01.1916 – лейтенантом резерву 6-го батальйону фортечної артилерії. Нагороджений, ще як кадет у резерві, срібною медаллю хоробрості 2-го кл. (09.1915), як лейтенант резерву – бронз. медаллю за військ. заслуги з мечами на стяжці хреста за військ. заслуги та військ. хрестом Карла (03.1917).

У 10.1918 перебував у відпустці в с. Завалля. Після розпаду Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) 1.11.1918 як четар, згодом поручник УГА. Отримав призначення повітової УНРади в Снятині на "станційного команданта" залізн. ст. Снятин–Залуччя, яку на чолі невеликого загону укр. вояків перебрав разом з важливими військ. складами від угор. частини 1.11.1918. Разом із сотнею УСС під командою пор. Індишевського, яка прибула на станцію 3.11.1918, роззброював військ. частини, які поверталися зі Сх. фронту. В 2-й пол. 11.1918 призначений військ. командантом Снятин. пов. (після пор. Г. Мартинця) та одночасно командантом м. Снятин. Першим організував на Снятинщині укр. органи правопорядку (поліцію та жандармерію). Ще перед отриманням урядового розпорядження провів набір до УГА в Снятин. пов. Забезпечував відправку до Буковин. полку в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.; команд. от. М. Топущак) добровольців, які добиралися до Снятина через кордон з Румунією.

Після нападу рум. армії на Покуття 24.05.1919 зголосився на фронт і передав повітову команду сот. УСС Я. Небиловцю. 17.07.1919 перейшов з УГА р. Збруч, вступив до Буковин. куреня, у складі якого брав участь у боях на Наддніпрянщині до 10.1919.

Не бажаючи потрапити в польсь. полон, перейшов через р. Дністер на Буковину. Згодом повернувся до команди ЧУГА в м. Балта (нині Одес. обл.). Навесні 1920 виїхав з місією до уряду Є. Петрушевича в м. Відень.

Затриманий рум. поліцією в м. Чернівці 12.04.1920, змушений був після звільнення виїхати до м. Бухарест. З укр. паспортом, виданим 22.04.1920 надзвичайною дипломатичною місією УНР в Бухаресті, відбув на Закарпаття. У м. Ужгород працював у Підкарпат. банку. 1923 одружився з А.-Є. Дуткою, сестрою провідного актора й реж. укр. театру в Чернівцях І. Дутки.

Завершив докторатом вищі юрид. студії в Празьк. ун-ті, пройшов адвокат. практику в д-ра Р. Стахури, отримав чехословац. громадянство. Розпочав власну адвокат. практику в Ужгороді. Незадовго перед окупацією Карпат. України Угорщиною в 03.1939 перебрався до м. Братислава (нині Словаччина), де працював у Татра-банку.

1945 переїхав до м. Мюнхен (нині ФРН), де викладав в Укр. високій екон. шк. 1950 емігрував до США, проживав у м. Нью-Йорк, працював у Кредитній спілці "Самопоміч". До останніх років життя був активним чл. т-ва "Запороже", налагоджував стосунки між його осередками на різних континентах, розробив проекти статуту й правильного т-ва.

П. у м. Нью-Йорк. 21.01.1972 похований на укр. цвинтарі м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Тв.: Одинський В. Спомин про УАК "Запороже" в Чернівцях // Українське Академічне відзначування в Нью Йорку, Відні та Мюнхені. Нью Йорк, 1970. С. 18–25.

Лит.: Бажанський М. Відновлення Української Держави 1918 року. Детройт, 1979. С. 3, 4, 30–40, 51, 81; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадель-

фія; Детройт, 1956. С. 793–794; *Гніздовський О.* За рідний край. Спогади з вільної війни // Буковина. (Торонто). 1979. Ч. 1; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 1007–1017; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 22 берез.; Повітова Військова Команда і Повітовий Комісаріат в Снятині // ЛЧК. 1936. Ч. 7–8. С. 25; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 43; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 112; *Шеперію Ю.* Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. Нью-Йорк, 1993. С. 53.

Володимир Старик

ОДНОСТРІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – регламентований за зовн. виглядом одяг військовиків ЗС ЗУНР. Попервах носили однострій австро-угор. армії. На гол. уборах розміщували синьо-жовті стрічки (часто у вигляді кокард), металеві знаки із зображенням архангела Михаїла й лева. Військовики фронтових частин носили на шапках також білі пов'язки для чіткого відрізнення від супротивника. Відчувалася гостра нестача військ. одягу та взуття. Поставки рос. форми з Наддніпрянської України дозволили частково задовольнити потреби, але призвели до значного розмаїття в одностроях.

Опис О. УГА був затверджений 46-м розпорядком ДСВС від 22.04.1919. Під час розробки за основу взяли досвід УСС. О. УГА встановлювався єдиний для всіх родів зброї і складався з шапки "мазепинки", мундира, штанів та шинелі. Військ. священики замість мундира отримали т. зв. духовний жупан. О. УГА передбачався як польовий, але його мали носити також в урочистих випадках. Осн. предмети О. УГА належало виготовляти з сукна зеленово-землистого кольору.

Шапка "мазепинка" складалася з ковпака, декоративного відвороту, козирка, шапкового знака та гудзика для застібання відвороту. Скошені краї відвороту утворювали спереду характер-

ний V-подібний виріз. Шапковий знак – кружок сріблястого (для рядових і підстаршин) чи золотистого (для старшин) кольору. На знаку зображували тризуб. Гудзик міг бути з номером частини або без нього.

Мундир (“блюза”) – одnobортний, зі стоячо-відкладним коміром, застібною на 6 гудзиків та 4 кишнями з трапецієподібними клапанами. Верхні кишні накладні, нижні – прорізнi. Погони на плечах мали різну конструкцію для старшин та рядових і підстаршин.

Штани – вільні в стегнах і колінах, обтислі нижче колін, з 2 кишнями. Поза службою старшинам і підстаршинам (від старшого десятника включно) дозволялося носити довгі чорні штани з кантом кольору роду зброї.

Шинель (“плащ”) – довжиною до половини литки (у кіннотників на 10 см довша), із застібною на 6 гудзиків, розташованих попарно в 3 місцях, та розрізом ззаду. Дірки для застібання розміщували на окремих гостроконечних язичках, пришитих до лівої передньої частини шинелі. На плечах погони.

Взуття – черевики з обмотками або чоботи (для тих, хто їздить верхи – з острогами).

На рід зброї вказував колір петлиць (“вилогів”) на комірі мундира й

шинелі, підкладок відзнак військ. ступенів і кантів. Додаткові золоті канти й підкладки петлиць відображали категорію військового. Окремі спеціальності позначалися двома літерами на лівому рукаві: Сп (сапери), Лк (лікарі), Мз (музиканти) тощо.

Носіння О. УГА, який цілковито відповідав затвердженому опису, було рідкістю. З огляду на неможливість забезпечити всю армію встановленим одностроєм, у 06–07.1919 запроваджено с-му знаків на правий рукав для відрізнення вищих органів військ. управління, корпусів, бригад і родів зброї. Більшість із них являла собою прості геометричні фігури різних кольорів із сукна або нанесені фарбою.

Після переходу УГА на тер. Наддніпрянщини постановою Диктатора від 20.07.1919 ч. 551 роз’яснювалося, що право вносити зміни до О. УГА залишається за ним.

74-м розпорядком Диктатора від 18.08.1919 опис О. УГА було частково змінено. Скасовано шапку “мазепинку”, замість якої встановлено шапку “київлянку” (кашкет). Вона складалася з околички, тулії, козирка, підбородного ремінця й шапкового знака. На околичці – сукняна нашивка кольору роду зброї. Підборідний ремінець для

1. Поручник, лютий 1919 р.

2. Четар артилерії, травень–серпень 1919 р.

3. Полковник піхоти, літо–осінь 1919 р.

4. Генерал-четар, літо–осінь 1919 р.

Малюнки Богдана Піргача

генералів золотистий, для решти – сукняний. Для генералів запроваджено шкарлатно-червоні дворянські лампаси, околичку кашкета, підкладки для петлиць і відзнак військ. ступенів. Старшини Генштабу отримали малиново-червоні однорядні лампаси; старшини, приділені до Генштабу, – додаткові малинові канти до петлиць, околички та підкладок відзнак військ. ступенів. Для стрільців припільної (етапної) сторожі (жандармерії) встановлено погони з нашивками з кармазиново-червоного сукна, для старшин – з кармазиново-червоної плетінки.

Наказом військам від 25.08.1919 ч. 127 встановлено носіння білої пов'язки на шапці для відрізнення від супротивника.

Після перетворення УГА на ЧУГА, згідно з наказом Червоним Галиц. військам від 2.03.1920 ч. 4, замість шапкового знака з Тризубом належало носити 5-променеву зірку з серпом і молотом (у разі її відсутності – червону відзнаку); петлиці мали бути без золотих кантів і підкладок за категоріями.

Літ.: Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 років. Харків, 2017; *Чмир М.* Однострій та знаки розрізнення військовиків збройних сил ЗУНР (ЗОУНР) 1918–1919 рр. // Український визвольний рух. Львів, 2007. 36. 9. С. 181–247; *Чмир М., Пінак Є., Музичук С.* Галицька Армія, 1918–1920. Рівне, 2008.

Микола Чмир

ОДОВІЧУК (ОДОВІЙЧУК)

Іван Ількович

(14.07.1895–10.12.1971) – юрист, поручник УГА, громад. діяч, публіцист. Н. в с. Балківці пов. Серет (нині Румунія) в сім'ї сільс. господаря І. Одовічука та Анастасії з роду Чобанюк. Навч. в держ. нім.-укр. г-зії м. Серет (нині Румунія).

З поч. ПСВ служив в армії однорічним добровольцем. Після навч. в офіцерській шк. іменованій хорунжим піхоти резерву, з 11.1916 – лейтенантом піхоти резерву 35-го полку піхоти крайової оборони “Золочів”. 1916 поранений. З 03.1917 – лейтенант піхоти 35-го полку стрільців. З 02.1918 – ад'ютант

(нач. штабу) батальйону 35-го полку стрільців, який у складі 2-го армій. корпусу перейшов на Наддніпрянщину після укладення Брест. мирн. договору. Нагороджений срібною медаллю хоробрості 1-го кл., срібною медаллю хоробрості 2-го кл. (двічі), бронз. медаллю хоробрості, бронз. медаллю за військ. заслуги з мечами на стяжці хреста за військ. заслуги. У 10.1918 в складі 35-го полку стрільців перебував в околицях м. Могилів-Подільський (нині Вінниць. обл.), де 31.10.1918 обвінчався з Л. Бідулою-Сосницькою.

Після розпаду Австро-Угор. монархії на поч. 11.1918 став на службу в укр. армію як четар УГА. Команд. пішої сотні ОВК Золочів, на поч. 1919 включеної до складу групи пор. П. Вовка, яку було направлено на Волинь із завданням узяти під контроль Дубен. та Кременец. пов. Волинської губ. У 01.1919 призначений укр. військ. комендантом м. Радивилів (нині Рівнен. обл.). 1.03.1919 іменованій поручником піхоти ОВК команди Золочів. Воював у складі 4-ї Золочів. бригади УГА. 11.07.1919 потрапив до польс. полону, з 23.07.1919 був інтернований у таборі м. Брест-Литовський (нині Брест, Білорусь), де в числі ін. 55 укр. старшин зазнав знущань з боку табірної адміністрації. Автор спогадів про наругу польс. окупац. влади над

укр. військовополоненими в таборі для інтернованих українців, опубл. у кн. "Трагедія Галицької України" та "Кривава Книга".

Після повернення на Буковину вступив на правн. ф-т ун-ту (ймовірно, в м. Чернівці), у 06.1922 переїхав до м. Сігет (нині Румунія). Спершу працював на митному пункті в с. Довге Поле (нині Румунія), після завершення юрид. студій (можливо, у м. Бухарест) та складання адвокат. кваліфікаційних іспитів 1924 відкрив адвокат. практику в м. Сігет. 1940-ві – юрист правосл. єпархії Мараморошу.

Протягом 1930-х налагодив тісні контакти з діячами укр. нац. руху на Буковині, зокр. з гол. ред. час. "Самостійність" Д. Квітковським. Регулярно висвітлював нац. та реліг. проблеми українців на сторінках "Самостійності", власним коштом щороку передплачував 50 річників часопису для земляків, залучаючи їх таким чином до укр. громад. життя. Очолював б-бу українців Мараморощини за відкриття укр. шк. Голова Руської партії на Мараморощині з 1931. Голова заснованого 1934 в м. Сігет к-ту культ. фонду ім. Ю. Федьковича. У 10.1937 був висунутий кандидатом у чл. єпархіальних зборів правосл. єпархії Мараморошу по округу Вишів Горішній (Viseu de Sus). 03.1939 – чл. Укр. громадянського к-ту в м. Сігет, який надавав допомогу втікачам з Карпат. України.

Вночі 13.06.1940 заарештований рум. владою "за антидержавну діяльність", звільнений з ув'язнення у 09.1940 після окупації Мараморощини Угорщиною. Восени 1942 мобілізований до угор. армії, відправлений на фронт як офіцер зв'язку 276-ї частини. У 01.1943 поранений осколком снаряда, контужений та обморожений. Після демобілізації мешкав у м. Сігет як капітан резерву, працював у локальних військ. стр-рах, продовжував діяльність адвоката.

Після захоплення Мараморощини рад. військами з 10.1944 префект Сігет. пов. Очолював повітову делегацію на 1-му з'їзді Нар. к-тів Закарп. України в м. Мукачеве (нині Закарп. обл.)

26.11.1944, де виступив із закликом приєднати Мараморощину до Закарп. України. Восени 1944 ініціював заснування укр. г-зії в м. Сігет (закритої 1960, відновленої 1997 як Укр. лицей ім. Т. Шевченка, сьгодні єдиної на тер. Румунії СШ з укр. мовою викладання).

Організатор і голова зборів українців м. Сігет та його околиць 19.01.1945, які проголосили возз'єднання Мараморош-Сігет. округи із Закарп. Україною. Чл. Ради Нар. демократ. фронту Марамороського Сігета, яка на засіданні 27.01.1945 прийняла Маніфест про возз'єднання Мараморош-Сігет. округи з УРСР. Голова президії заг. зборів громадян м. Сігет 28.01.1945 (2500 учасників), які одностайно схвалили пропозицію О. про возз'єднання Мараморощини з Україною та обрали його до складу НК м. Сігет. Голова 1-го Округного з'їзду Нар. к-тів Марамороського округу 4.02.1945, який прийняв рішення возз'єднати Мараморощину як частину Закарп. України з рад. Україною. 8.04.1945 був змушений скласти свої повноваження під загрозою фіз. розправи з боку рум. активістів і тиском рад. кер-ва. Мараморощина була передана рум. адміністрації.

9.04.1945 виїхав із сім'єю до м. Солотвино (нині смт Тячів. р-ну), звідти до м. Тячів (обидва нині Закарп. обл.). Майно родини О. у м. Сігет було розграбоване, а їхній будинок націоналізувала рум. д-ва. 25.08.1945 вручив Нар. раді Закарп. України в м. Ужгород підписану представниками затисянських укр. громад Петицію українського народу Мараморощини про знуцання рум. влади над українцями, що містила вимогу об'єднання Мараморощини із Закарп. та рад. Україною, яку було проігноровано. Ключова роль О. в змаганнях за об'єднання укр. Мараморощини з УРСР 1944–45 підтверджується дослідженнями укр. та рум. учених.

У 05.1945–03.1947 працював дир. Солотвин. солерудника, у 04.1947–09.1955 провадив юрид. консультацію в смт Великий Бичків (нині Рахів. р-ну)

Закарп. обл.); після повернення до Тячева очолював колегію адвокатів Тячів. р-ну. У 05.1957 вийшов на пенсію. Автор численних публіцист. і поет. тв., спогадів "Про боротьбу за українську школу в Мараморощині".

П. у смт Воловець. 12.12.1971 похований в м. Тячів Закарп. обл.

Лит.: Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 363, 385, 511; *Merac O.* Трагедія Галицької України. Вінніпег, 1920. С. 85–87, 108–110; *Одовічук Я.* Свідомий син свого народу і заручник своєї епохи // Український вісник. 2016. Травень. № 9–10; *Онищук Я.* Іван Одвічук – захисник рідномовної та культурної ідентичності української меншини // Український вісник. 2017. Квітень. № 7–8; *Gherheş I.* Studiu de caz: regimul lui Ivan Odoviciuc în Maramureş (20 ianuarie – 9 aprilie 1945) / Stalinizare și destalinizare. Evoluții instituționale și impact social. București, [2014]. P. 58–70.

Володимир Старик

ОДРІ

Домінік Жозеф

(Odry Dominique Joseph;

1865–1962) – франц. військ. діяч, генерал. 1912–24 – команд. 40-ї піх. д-зії, 138-го піх. полку, 47-ї піх. бригади, 24-ї піх. д-зії (з 15.06.1918) у франц. армії.

1917–генералбригади.04–09.1919–команд. 1-го корпусу польс. армії Ю.Галлера (2-д-зії, 830 старшин і 27,4 тис. вояків). На поч. 05.1919 корпус О. зосереджувався на пн. крилі Галиц. фронту. Брав участь у польс. наступі на тер. ЗУНР у 05.1919. 23.05.1919 за наказом ген. Ю. Галлера призначений очільником ділянки польс.-укр. фронту від р. Прип'ять до лінії Радехів–Лопатин–Броди–Підкамінь (усі нині Львів. обл.). Губернатор Клайпедського краю 1920–21.

Лит.: *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 320, 351, 358; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 146, 148, 155; *Orłowski M.* Generał Józef Haller 1873–1960. Kraków, 2007. S. 247–248.

Богдан Паска

ОЗБРОЄННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ.

Більшість озброєння УГА до переходу армії в 07.1919 за р. Збруч на тер. УНР було австр. Піхоту озброювали п'ятизарядними гвинтівками "Mannlicher" M1895 (довжина 1270 мм; вага 3,65 кг) з високою скорострільністю, хорошою балістикою і надійністю. Старшини користувалися 9 мм пістолетом "Steyr M1912", 7,65 мм нім. "Parabellum" M1908 моделі 1904–08 і бельг. пістолетами "Browning" M1900 і "Browning" M1900. Типовим кулеметом був станковий скоростріл А. Шварцльозе (Maschinengewehr Patent Schwarzlose M.07/12; вага 40 кг, місткість магазину 250), прийнятий в австр. армії ще 1907; скоростріл 7,92 мм "Maxim" фірми DVM 2 модифікацій (MG-08 і MG-15) міг вести вогонь з рук без станка. Піхотинці озброювалися ручними гранатами австр. або рос. вир-ва, осколки від яких прошивали супротивника на відстані 20 м. Крім особистої зброї, піхотинці мали шоломи австр. або рос. зразка. Озброєння доповнювали сигнальні пістолети-ракетниці, саперні лопатки, ножиці для різання колючого дроту, санітарні пакети, похідні казанки й баклаги. Повне спорядження піхотинця становило майже 30 кг.

На озброєнні артилерії були нім. й рос. легкі та важкі гармати різних с-м. Спочатку використовувалися тільки нім. (насамперед польові 122 мм гаубиці Крупа 1909, дальність стрільби 6,4 км), у 1-й пол. 1919 їх замінили на рос. – польові гармати 75 мм зразка 1902 і 107 мм 1910 (дальність стрільби 6,6 і 12,7 км), 122 і 152 мм гаубиці 1910 (дальність стрільби 7,7 і 9,8 км), а також гірські 75 мм і далекобійні 152 мм гармати (дальність стрільби 10 і 12,4 км). Вогнемети були 2 типів – місткістю 15 і 50 л пального і викидали 30-метрові струмені вогню. Наступ піхоти підтримував бронепотяг "Галичина", на озброєнні якого були гармати.

Авіація використовувала літаки європ. вир-ва: австр. "Hansa-Brandenburg" B-1; нім. "Luftverkehrsgesellschaft m.b.H" (LVG), Fokker D.VII, DFWC.V (4-моторний бомбардувальник); франц.

“Nieuport” тип 17, 21, 23 та “Albatros”; англ. “Lloyd”.

Лит.: Галан В. Батерія смерті. Нью-Йорк, 1968; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Омелянович-Павленко М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Прага, 1929; *Ткачук П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Львів, 2009; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974; *Krotofil M.* *Ukrainska Armia Halicka 1918–1920.* Toruń, 2002.

Микола Литвин

ОЗИМКЕВИЧ

Іван-Юстин

(чернече ім'я: Юліан;

1867–02.05.1927) – капелан УГА, ЧСВВ, церк. і громад. діяч. Вступив до ЧСВВ 1882; навч. філософії та богослов'я в новіціяті в монастирях м. Добромиль, с. Лаврів (обидва нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.) та м. Львів (1884–89). Довічні обіти склав 1889. Був учителем математики й фізики для новиків у Лаврові. 1892–95 продовжив богослов. студії в м. Краків (нині Польща). Рукоположений на священника 1893. Проф. філософії в новіціяті в Лаврові (1895–96). Пом. пароха при монастирі м. Жовква (1897–99), пом. пароха й катехит у м. Дрогобич (обидва нині Львів. обл.; 1899–1900), монах-проповідник у монастирі в с. Михайлівка (нині Борщів. р-ну; 1900–02), ігумен монастиря та адміністратор парафії с. Краснопуца (нині Бережан. р-ну, обидва Терноп. обл.; 1903–05).

Капелан австр. армії з осідком у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ; 1905–09), радник місц. єпископ. консисторії (з 1907), з 1909 – капелан на Боснію і Герцеговину з осідком у м. Тузла, потім у м. Сараєво (обидва нині Боснія і Герцеговина; 1912–14).

Під час ПСВ на фронті. 25.03.1919 іменованій духівником УГА як препо-

добник 8-ї ранги, з 1.03.1919 піднесений до 7-ї ранги. З 1920-х на пенсії як заслужений капелан.

П. у с. Нараїв (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.).

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 195а; ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 660.

Лит.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 299; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 316, 614; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 322; Шематизм всього кліру греко-католицького з'єднаних єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької. 1886. С. 342; 1887. С. 292; 1890. С. 246; 1891. С. 249; 1892. С. 341; 1893. С. 365; 1894. С. 364; 1895. С. 366; 1896. С. 375; 1897. С. 373; 1898. С. 373; 1899. С. 81, 374; 1900. С. 86, 404; Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії. 1886. С. 204; 1887. С. 204, 227; 1889. С. 187; 1903. С. 193, 381; 1904. С. 191, 381; 1905. С. 175, 361; 1909. С. 33; 1910. С. 33; 1911. С. 68; 1912. С. 27; 1914. С. 416; 1924. С. 286; Шематизм всього кліру греко-католицької Станіславівської Єпархії. 1901. С. 190; 1906. С. 25; 1907. С. 25, 256.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ОКОЛОТ

Іван Полікарпович

(14.01.1890–25.06.1952) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Хишевичі (нині Городоц. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. 1913 завершив студії в укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща). Навч. у Львів. і Віден. ун-тах.

Від 1915 служив в артилерії австро-угор. армії. Один з організаторів Листопадового чину в м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.), командант Укр. повітов. військ. ради. Командував сотнею в боях біля м. Рудки, у кін. 12.1918 призначений комендантом батареї в групі “Рудки” (потім група Гофмана), брав участь у боях біля м. Угнів (нині Сокал. р-ну) та Кристинопіль (нині Червоноград, обидва Львів. обл.). Від 02.1919 – командант батареї 6-го

ОКОЛОТ
Іван Полікарпович

Плакат з відозвою
Окружної національної
ради м. Коломия.
6 грудня 1918 р.

гармат. полку 9-ї бригади; мав військ. звання поручника. Перебував за р. Збруч. У 04.1920 біля м. Одеса заарештований чекістами й відправлений до тюрми м. Миколаїв, звідки зумів утекти. Повернувся до Галичини.

Згодом виїхав до м. Відень, де в ун-ті завершив вищі студії з історії, здобув наук. ступінь д-ра філософії. Поселився 1922 в м. Перемишль (нині Польща), викладав в укр. г-зіі, Укр. ін-ті для дівчат. 1926 переведений властями в польс. г-зію міста. У 10.1939 виїхав до м. Ярослав (нині Польща), 1940–42 був інспектором нар. шк. Після повернення до Перемишля завідував гімназіями матуральними курсами, 1944–45 – дир. укр. жін. г-зіі. Заарештований польс. властями у 09.1945, протягом 3 місяців перебував у тюрмі м. Ряшів (нині Польща).

Висланий до рад. України (1946). Поселився в м. Львів, працював у відділенні АН УРСР, потім в Істор. музеї. Автор наук. праць, спогадів про службу в УГА: "Під Кристинополем" (ЛЧК. 1930. Ч. 7–8), "Зі споминів коменданта батареї про дії на відтинку Угнува" (ЛЧК. 1934. Ч. 7–8).

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 101, 104, 190; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 34, 96, 247; Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 87.

Петро Гуцал

ОКРУЖНА НАЦІОНАЛЬНА РАДА В М. КОЛОМІЯ (ОНРК) – представницький орган Коломий. і Печеніжин. пов. Сформована на заг. зібранні представників обох повітів 27.10 і 6.11.1918. До її складу входили: по 1 представнику з кожної сільс. громади повіту; голова і секретар (або їх заст.) з м. Коломия, Гвіздець, Печеніжин (обидва нині смт Коломий. р-ну) і Яблунів (нині смт Косів. р-ну, усі Івано-Франк. обл.); 30 чл. Тіснішого окружного орг. к-ту. Головою ОНРК був З. Сварко, згодом В. Гвоздович. ОНРК видавала "Покутський Вістник".

Інформації про роботу 1-ї сесії немає. Під час 2-ї сесії 2.12.1918 кооповано нових чл. і затверджено склад ОНРК, заслухано доповіді – К. Трильовського про політ. ситуацію в краї, І. Мацієвича про набір молоді до війська, Ю. Колцуняка про соц. захист нас. в умовах війни, В. Гвоздовича про стан збору податків у краї. Гол. тема дискусій 3-ї сесії 31.12.1918 – істор. тяглість укр. етніч. теренів, госп. проблеми вчителів повіту. На 4-й сесії 20.01.1919 обговорювали питання злуки ЗУНР та УНР, заслухали реферат З. Сварка про стан земельного питання в Галичині, окреслили недоліки роботи місц. адміністрації. На 5-й сесії 26.02.1919 розглядалося питання створення сел.-робітн. спілок у краї. Постановлено, що поява цих т-в не матиме позитивних результатів у с. госп-ві, лише розпоршить діяльність укр. сил в аграрному секторі. Інформували про поч. роботи 6-тижневих писарського й торг. курсів, коломий. відділу Інформаційного бюро Директорії УНР. І. Чернявський та Г. Тимошук звітували про діяльність ОНРК, Б. Левицький реферував про санітарний стан на Покутті, Січук – про стан лісового г-ва й відбудову знищеного війною краю. На 6-й сесії 21.03.1919 заслухано звіт К. Трильовського про роботу УНРади в м. Станиславів (нині

Івано-Франківськ). П. Шекерик-Доник проаналізував проект земельної реформи. В. Гвоздович виступив з вимогою ліквідації права патронату в церк.-реліг. сфері й ухвалення закону про віросповідні громади. 4.05.1919 ОНРК скликала окружне 10-тис. віче в м. Коломия, на якому розглядали питання перебігу польсь.-укр. війни та затвердження земельного закону ЗОУНР. ОНРК розпущена внаслідок рум. окупації краю у кін. 05.1919.

Лит.: Королько А. Становлення і функціонування органів української влади на Коломийщині періоду ЗУНР (1918–1919) // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Історія. Чернівці, 2016. № 2. С. 40–54; *Його ж.* Українські повітові ради Покуття періоду ЗУНР: структура і практична діяльність (листопад 1918 – травень 1919 р.) // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 91–114; *Монолатій І.* Західноукраїнська народна республіка (ЗУНР) // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 6, літери Е–Й. Коломия, 2014. С. 108–120; *Його ж.* Коломия в часи Західноукраїнської Народної Республіки. Коломия, 2000.

Андрій Королько

ОКРУЖНІ ВІЙСЬКОВІ КОМАНДИ

(ОВК) – військ.-цивільні адміністрації, на які покладено завдання: мобілізація, вишкіл новобранців, формування бойових частин і підрозділів для фронту; підготовка старшинських і підстаршин. кадрів різних родів зброї у відповідних навч. стр-рах ОВК; охорона запілля, збереження громад. порядку в тилу; виявлення, збір та охорона військ. й держ. майна та комунікацій; охорона цивільного нас. і б-ба зі шпигунами й диверсантами.

За наказом держ. секретаря військ. справ ЗУНР полк. Д. Вітовського від 13.11.1918 створено обласні, окружні, повітові військ. команди, які зіграли виняткову роль у розбудові УГА. Тер. країни поділено за схемою:

I. Обл. Львів:

1. Округа Львів (пов. Львів, Сокаль, Жовква, Городок, Рудки).

2. Округа Перемишль (пов. Перемишль, Мостиська, Добромиль, Лісько, Сянок, частина пов. Березів).
3. Округа Рава-Руська (пов. Рава-Руська, Ярослав, Яворів, Чесанів).
4. Округа Самбір (пов. Самбір, Стрий Самбір, Турка, Дрогобич).

II. Обл. Станиславів:

1. Округа Станиславів (пов. Станиславів, Богородчани, Надвірна, Товмач, Городенка).
2. Округа Стрий (пов. Стрий, Жидачів, Сколе, Долина, Калуш).
3. Округа Коломия (пов. Коломия, Печеніжин, Косів, Снятин).
4. Округа Чернівці (пов. Чернівці, Кіцмань, Заставна, Вашківці, Серет, Вижниця, Сторожинець).

III. Обл. Тернопіль:

1. Округа Тернопіль (пов. Тернопіль, Збараж, Скалат, Терехів).
2. Округа Золочів (пов. Золочів, Радехів, Кам'янка-Струмилова, Броди).
3. Округа Чортків (пов. Чортків, Бучач, Гусятин, Борщів, Заліщики).
4. Округа Бережани (пов. Бережани, Бібрка, Перемишляни, Рогатин, Підгайці).

Згідно з цим розпорядком, у республіці ств. 3 обл., 12 окружних і 60 повітових Військ. команд. Однак у перші тижні війни їх кількість суттєво зменшилася. Уже в 11.1918 були окуповані поляками м. Львів, пов. Перемишль, Сянок, Добромиль, Чесанів, Березів, Лісько, Ярослав, а пов. Львів, Городок, Рава-Руська, Сокаль, Мостиська, Рудки опинилися у фронтовій смузі. Рум. військо окупувало округу Чернівці. Це обмежило мобілізаційні резерви й змусило ДСВС у 12.1918 взяти на себе, минаючи обласні, кер-во діяльністю ОВК, які стали центр. й ефективними стр-рами розбудови УГА.

Відповідно до своїх завдань, ОВК мали в штаті команданта, його заст., штаб. референтів (мобілізаційний, зв'язку, стаційний та ін.), військ. капелана. До складу ОВК належали військ. стр-ри: кіш – запасний курінь піхоти, який протягом кількох тижнів вишколював

стрільців, кіш запасного гармат. полку (готував гарматників), вишкіл, булавна сотня, команда міста, команда жандармерії, команда міліції, окружний військ. суд.

ДСВС постійно опікував ОВК, надавав їм інфраструктурну допомогу, укомплектовував їх найбільш здібними старшинами. За наказом від 31.01.1919 були іменовані й підвищені у званні 114 старшин ОВК. У розпалі боїв за Львів 18.11.1918 полк. Д. Вітовський залишив столицю та об'їхав майже всі військ. округи; побував у м. Тернопіль, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Стрий, Золочів (обидва нині Львів. обл.), Чортків (нині Терноп. обл.), Коломия (нині Івано-Франк. обл.), провів наради зі старшинами.

За складних умов діяли військ. команди обл. Львів, яка з перших днів польс.-укр. війни була охоплена бойовими діями. Команданту округи от. УСС В. Стафіняку і його старшинам довелося у ході боїв проводити мобілізацію, формувати сотні й очолювати їх. Організувати штабні стр-ри не вдалося, але от. В. Стафіняк створив боєздатну групу, яка успішно відбила натиск поляків, неодноразово атакувала м. Рава-Руська (нині Львів. обл.) й невдовзі стала ядром 6-ї Рав. бригади УГА. Новий командант округи пор. УСС О. Перфецький переніс осідок до м. Угнів (нині Сокал. р-ну), потім до м. Жовква (обидва нині Львів. обл.). ОВК у Жовкві очолив от. І. Коссак. 10.11.1918 він оголосив мобілізацію і за 2 тижні сформував 4 сотні в групу пор. В. Секунди під Рава-Руську, а кращу сотню (150 вояків) 12.11.1918 відправив до Львова.

У зв'язку з розширенням масштабів війни, ДСВС ухвалив проведення 2-ї мобілізації. 12.12.1918 от. І. Коссак видав відповідний наказ. Коли 8.01.1919 польс. група пробивалася через Жовкву до Львова, формування ОВК взяли активну участь у цих боях. Саме тоді був важко поранений командант І. Коссак. Успішна діяльність ОВК в Жовкві, розташованій на важливому стратегічному напрямку польс. командування Рава-Руська–Львів, зміцнювала пн. крило фронту.

Ефективно діяла створена ще 1.11.1918 чет. В. Тибінкою ПВК в м. Щирець (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), що однією з перших сформувала й надіслала до Львова сотню вояків-добровольців. Згодом у її складі служили пор. А. Степанів, який організував кіш – запасний курінь і відбув з ним на фронт, а також ініціативний пор. В. Геринович. З перших днів 11.1918 активно працювали для зміцнення армії повітові команди Львів. округи в м. Комарно (нині Городоц. р-ну; командант – пор. Г. Тершаковець), Рудки (нині Самбір. р-ну; пор. З. Кульчицький), Сокаль (усі нині Львів. обл.; сот. В. Охрим). За складних прифронтових умов діяла ОВК в м. Самбір (нині Львів. обл.) під командуванням сот. М. Мельника. У її складі та в ПВК служили от. І. Грабовенський (м. Дрогобич), А. Вітошинський, сот. Мацієвич (м. Старий Самбір), В. Петрикевич, пор. І. Гринчук, П. Прибитківський, О. Гурко, Г. Гурко (м. Турка, усі 3 нині Львів. обл.), чет. І. Рибак, Т. Кульчицький, Ю. Шипайло (санітарний референт), М. Терлецький та ін.

ОВК стали консолідуючо-координційними осередками процесу військ. буд-ва молоді Укр. д-ви.

Літ.: Литвин М. Р. Українсько-польська воєнна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Ярославин С. Визвольна боротьба на Західньо-Українських землях у 1918–1923 рр. Філадельфія, 1956.

Микола Литвин

ОКУНЕВСЬКИЙ Теофіл Іполитович

(07.12.1858–19.07.1937) – правник, держ. і громад. діяч, чл. УНРади ЗУНР, держ. комісар Городенків. пов. Н. в с. Яворів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в Коломий. г-зії (1869–77), на юрид. ф-ті Віден. ун-ту (1877–84). Проходив адвокат. стажування в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Д-р права (1890), відкрив власну адвокат. канцелярію в м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Організатор укр. громад.-культ. життя Городенківщини, власним коштом у Городенці збудував будинок під Нар. дім. Організатор читальнень “Просвіти” в Городенків. пов.;

1903–37 – кер. місц. філії т-ва. Посол Галиц. крайового сейму (1889–1901, 1913–14); депутат австр. парламенту (1897–1900, 1907–18), з 1911 – заст. голови Укр. парламент. клубу. 1890 – чл.-засн. РУРП, 1899 – УНДП. Бургомістр Городенки з 1898. Як адвокат захищав у Львів. крайовому та Віден. апеляційному судах М. Січинського; виграв у Віден. суді справу укр. студентів проти польс. письменника Г. Сенкевича (1908).

З поч. ПСВ залишився в Городенці, 1915 заарештований і вивезений як заручник рос. окупац. владою до м. Київ. 8.04.1917 на 1-х заг. зборах УЦР виступив з вітальним словом від імені українців Галичини. У 05.1917 повернувся на Городенківщину; призначений крайовим комісаром Галичини й Буковини Д. Дорошенком головою повітов. суду в Городенці. Брав участь у створенні 18–19.10.1918 у Львові УНРади й проголошенні нею Укр. Д-ви. 2.11.1918 перебрав владу повітов. старости в Городенці, затверджений держ. комісаром Городенків. пов. 7.01.1919 обраний чл. президії УНРади, переїхав до м. Станиславів; увійшов до складу комісії з закорд. справ, законодавчої та комунікаційної комісії. 24.01.1919 відбув з дипломатичною місією до Угорщини для переговорів про співпрацю та підтримки прагнень закарп. укра-

їнців щодо злуки з УНР. Призначений радником апеляційного суду ЗОУНР (21.03.1919). Обраний чл. НК УНТП (28–30.03.1919). У 04.1919 направлений до м. Прага для переговорів з кер-вом ЧСР про укладення військ. союзу проти поляків. Брав участь у Паризькій мирн. конф. 1919–20; під час зустрічі з міністром закорд. справ США йому було обіцяно вирішення проблеми Сх. Галичини шляхом плебісциту. Після 1920 відійшов від політ. діяльності. 1922 ув'язнений на декілька місяців польс. владою.

У міжвоєн. період продовжив адвокат. й громад.-культ. роботу, був одним з авторитетних укр. діячів. У канцелярії О. стажувалися відомі адвокати й громад. діячі – Л. Бачинський, О. Кульчицький-Дашинич, Т. Матейко, В. Яшан. Був серед засн. Союзу укр. адвокатів, його сеньйором.

П. і похований у м. Городенка.

Літ.: Городенщина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978; *Мельник В.* Діяльність Теофіла та Ярослава Окуневських під час Першої світової війни та в роки окупації Галичини Польщею // Вісник Національного університету Львівська Політехніка. Серія: Держава та армія. 2012. № 724. С. 93–98; *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 269–290; *Чорновол І.* Окуневський Теофіл // ЕУ. Т. 7. К., 2009. С. 560–561.

**Степан Кобута,
Богдан Паска**

ОКУНЕВСЬКИЙ Ярослав Іполитович

(05.03.1860–24.10.1929) – військ. лікар ВМФ Австро-Угорщини, письменник, очільник санітарної місії ЗУНР в м. Відень. Брат Т. Окуневського. Н. у м. Радівці на Пд. Буковині (нині Румунія) в сім'ї греко-католич. священика. Здобув освіту в Коломиї. вищій держ. реальній г-зії (1877). 1877–84 навч. на мед. ф-ті Віден. ун-ту; з 27.11.1879 отримувач стипендію Військ. мін-ва, будучи зарахованим на дійсну військ. службу.

Чл. укр. акад. т-ва "Січ" у Відні, голова "Січі" з 1880. Голова 1-го з'їзду галиц. та буковин. студент. молоді в м. Коломия 17.09.1880. З 1884 – д-р медицини. Після закінчення навч. лікар-асистент, з 05.1884 – тимчасовий лікар корвета, з 12.1884 – дійсний лікар корвета, з 10.1888 – лікар фрегата, з 10.1892 – лікар лінійного корабля. З 07.1894 – лікар військ.-мор. шпиталю в м. Полі (нині м. Пула, Хорватія), його гол. лікар упродовж 2 р.

З 11.1902 – штабний лікар, з 04.1907 – гол. штабний лікар 2-го кл., з 1.05.1909 – гол. штабний лікар 1-го кл., з 1.11.1914 – гол. штабний лікар-генерал ВМФ. З 3.10.1909 – кер. мед. відділення адміралтейства (в гавані) аж до виходу на пенсію 1.12.1917. Чл. УЛТ з 1910.

Нагороджений лицар. орденом Франца-Йосифа (1907), лицар. орденом залізної корони 3-го кл. (1913), офіцер. хрестом ордена Франца-Йосифа на стяжці хреста за військ. заслуги (1915), лицар. хрестом ордена Леопольда з військ. декорацією (1915), бронз. ювіл. пам'ятною медаллю для ЗС, військ. ювіл. хрестом, королівським іспан. орденом "del Merito navale" 1-го кл., залізним хрестом 2-го кл. Нім. імперії (1916).

1918 опікувався долею укр. військовополонених в Австро-Угорщині, сприяв створенню Сірої дивізії, разом з генерал-суддею З. Павлюхом

12.02.1918 брав участь в урочистій церемонії в таборі Фрайштадт відправки до м. Володимир-Волинський 1-го полку сірожупанників. Один з організаторів свята УНР в таборі укр. втікачів у м. Гмюнд 9.03.1918.

Після розпаду Австро-Угор. монархії був уповноваженим уряду ЗУНР при австр. ліквідаційній комісії у Відні. 25.01.1919 отримав повноваження посольства ЗУНР у Відні вербувати лікарів для УГА. Як кер. Санітарної місії ЗУНР у Відні організував постачання медикаментів і санітарних матеріалів для УГА за матеріальної підтримки М. Василька. На ці кошти закупили 2 епідемічні шпиталі, медикаменти й санітарні матеріали, але надійшли вони до УГА вже після її відступу за р. Збруч у 07.1919.

Вів переговори з Міжнар. комісією Червоного Хреста, акумулював збір коштів і гуманітарної допомоги на б-бу з епідемією тифу в Галичині. Підтримував ДА УНР, організував доставку медикаментів і військ.-мед. майна для забезпечення військ ген. М. Омеляновича-Павленка. Виконував доручення КУД ЗУНР щодо мед. допомоги українцям у таборах інтернованих на тер. ЧСР. Після припинення дії попереднього повноваження Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич 1.01.1921 призначив О. санітарним референтом при посольстві ЗУНР у м. Відень.

З 05.1922 – чл. управи об'єднання укр. орг-цій в Австрії "Голодним Україні" (голова М. Грушевський), метою якого було надання допомоги голодуючим в Україні. 1922 О. переїхав до м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.), де провадив приватну лікар. практику в домі свого брата Теофіла. Чл. Президії 1-го з'їзду укр. лікарів у м. Львів 8–9.11.1924. Автор численних наук. праць, публіцист. творів і подорожних нотаток "Листи з чужини".

П. від інфаркту. В окремих польськ. вид. ("Gazeta Poranna", "Wiek Nowy") 1929 поширювалася неправдива версія про самогубство О.

Тв.: *Окуневський Я. Допомога полоненим // Воля. 1920. 6 трав. С. 159–165; Його ж. Страшна картина санітарних*

відносин на Україні // Свобода. 1920. 28 лютого; *Його ж.* Ще про санітарну допомогу Україні // Воля. 1920. 25 черв. С. 401–402.

Літ.: Бурачинський А. Моя відповідь // ЛЧК. 1930. Ч. 6. С. 10; *Бутович М.* Зі споминів сірожупанника // За державність. Матеріяли до історії війська українського. Зб. 9. Варшава, 1938. С. 9–17; *Ганіткевич Я.* Ярослав Окуневський – видатний лікар, генерал медичної служби Австро-Угорського флоту, український національно-просвітницький діяч // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2012. № 2; *Його ж.* Ярослав Окуневський. Повернення // Світогляд. 2011. № 4; Д-р Ярослав Окуневський // Календар Просвіти на рік 1931. Львів, 1930; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 527; *Куровець І.* Д-р Ярослав Окуневський // Діло. 1929. 10 листоп. Ч. 250. С. 3–4; Посмертні згадки. Д-р Ярослав Окуневський // Діло. 1929. 29 жовт. Ч. 241. С. 5; *Старик В.* Український антиколоніальний дискурс в ХІХ столітті і сьогодні: замітки на полях подорожніх записок Ярослава Окуневського // Дзвін. 2010. № 2. С. 109–117; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 272.

Володимир Старик

ОКУПАЦІЯ РУМУНІЄЮ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ. Під час розпаду Австро-Угор. імперії в 10–11.1918 українці Буковини – чл. УНРади ЗУНР пропонували на підставі заг. принципу нац. самовизначення націй поділити край за етніч. ознакою на пн. (переважно укр.) і пд. (переважно рум.) частини і згодом прилучити їх до суміжних д-в за волевиявленням нас. Найбільш переконливо це підтвердило Буковин. нар. віче українців 3.11.1918.

Однак радикальні рум. кола, учасники Рум. нац. ради (РНР), ств. 27.10.1918 на чолі з Я. Флондором, посилаючись на т. зв. істор. права (колиш. перебування Буковини в складі Молдав. князівства), висунули вимогу приєднання

всієї Буковини до Рум. д-ви й наполягали на цьому в перемовинах з українцями. Лише 1 чл. РНР – А. Ончул визнавав право українців на пн. частину Буковини.

РНР 2.11.1918 встановила зв'язки з королем та урядом Румунії в м. Ясси (нині Румунія) і запросила військ. підтримки. На цій підставі, посилаючись на угоди 1916 з Антантою, рум. кер-во 5.11.1918 дало наказ ген. Я. Задіку, команд. 8-ї д-зії (понад 3 тис. військово-службовців) зайняти Пд. й окупувати Пн. Буковину. 6.11.1918 рум. війська перейшли кордон під приводом наведення "порядку" на пд. краю, 8.11.1918 вступили в с. Глибока (пн. частина краю), розкидали з літака над м. Чернівці листівки із закликом до покори й обіцянками, що військ. акція "тимчасова".

9.11.1918 УНРада направила протест рум. командуванню. 10.11.1918 РНР встановила контроль над усіма урядовими інституціями в Чернівцях, УНРада мусила евакуюватися до м. Кіцмань (нині Чернів. обл.), згодом – до Галичини. 11.11.1918 рум. війська вступили до м. Чернівці. 12.11.1918 РНР під захистом рум. військ створила тимчасовий крайовий рум. уряд, який оголосив стан облоги в пн. повітах краю.

Перехід рум. військ через Прут (12.11.1918) і їх просування на пн. в окремих місцевостях спричинили збройний опір з боку окремих укр. добровольчих формувань, зокр. біля с. Ленківці (нині в складі м. Чернівці), Мамаївці, Лужани (нині смт, обидва Кіцман. р-ну; 15.11.1918), Кіцмань, Неполоківці (нині смт), Кліводин (обидва нині Кіцман. р-ну), Заставна (всі нині Чернів. обл.). Остаточо окупація Пн. Буковини була завершена із вступом 2.12.1918 рум. військ до м. Вижиця та с. Путила (нині смт, обидва Чернів. обл.).

Після залишення у 10.1918 австро-угор. окупац. військами Хотин. пов., заселеного переважно українцями, правителі Румунії 7.11.1918 дали наказ окупувати й цю тер. 10.11.1918 м. Хотин (нині Чернів. обл.), а незабаром і весь повіт були окуповані. Повітов. староста Ізбицький, який діяв від ім. гетьмана України П. Скоропадсько-

го, був висланий з повіту. МЗС УД заявило у зв'язку з цим протест урядові Румунії.

Щоб надати видимість “законності” загарбанню Пн. Буковини, РНР 28.11.1918 влаштувала в Чернівцях т. зв. Ген. конгрес, на якому було проголошено приєднання всієї Буковини до Румунії “на вічні часи”. Рішення конгресу підтримали польс. й нім. громади краю, єврейс. зайняла нейтральне становище, українці проігнорували його.

Проти насильницької окупації пн. частини Буковини протестували уряд ЗУНР, МЗС УД, як також більшість українців краю. Однак волевиявлення останніх на вічі 3.11.1918 було грубо зневажене. Рум. король 1.01.1919 підписав закон про приєднання Пн. Буковини до Румунії.

На теренах Пн. Буковини Румунія за сприяння РНР встановила жорсткий окупац. режим. 13.11.1918 на засіданні тимчасового уряду, створеного РНР, обговорювалося питання “етнічної чистки”, депортації українців з Буковини (300 тис.).

Було арештовано чимало представників укр. інтелігенції, селян, які викликали підозру у влади; багатьох засуджували до ув'язнення. Найбільш поширеним методом упокорення нас. було масове побиття людей. Не випадково столицю Румунії – м. Бухарест українці Пн. Буковини називали “Бук і арешт”. Рум. солдати й навіть офіцери свавільно вривалися в домівки й грабували все.

Влада вимагала розмовляти рум. мовою, закрила укр. г-зіі, а згодом і нар. шк., змінювала на рум. лад назви міст і сіл, вулиць, площ, різних закладів, навіть прізвища та імена людей, а в церквах наказувала вести богослужіння рум. мовою. Все це викликало невдоволення місц. нас., що проявилось в кількох масових протестних виступах.

Літ.: Буковина: Історичний нарис. Чернівці, 1998; *Добржанський О., Макар Ю., Масан О.* Хотинщина. Історичний нарис. Чернівці, 2002; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині. Документи і матеріали. Чернівці, 2009.

Василь Ботушанський

ОЛÉКСИН

Андрій

(д. і м. н. і с. н.) – інж., громад. діяч, старшина УГА. Поручник УГА з 11.1918. Командир запасного куреня Бережанської ОВК. Комендант гарнізону м. Бережани. Надалі служив у 2-му полку УСС. 1.03.1919 іменованій сотником. Відзначився в боях під час Чортків. офензиви.

Після ДСВ проживав у м. Чикаго (США).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ОЛÉКСИН

Жигмонт-Богдан

(12.05.1883–30.07.1973) – педагог, поручник УСС, сотник УГА, громад. діяч. Н. в с. Опільсько (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Випускникучител. семінарії м. Сокаль. Військ. службу відбув у м. Львів,

Відень і Зноймо (нині Чехія). 1904–14 вчителював у с. Дев'ятир (нині Жовків. р-ну Львів. обл.); поєднував навч. з патріотичним вихованням учнів.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914. Воював на фронті в сотні О. Семенюка, учасник боїв у Карпатах. Поранений у с. Горішній Лужок (нині Верхній Лужок Старосамбір. р-ну Львів. обл.). 1915–18 – старшина при

команді 25-го корпусу австро-угор. армії; 1918 командував військ. відділом (бл. 300 вояків), розташованим поблизу м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Заздалегідь обговорював проблему ймовірного встановлення укр. влади в Бережанах: у 05.1918 – із сот. Д. Вітовським, у 10.1918 – з патріотично налаштованими мешканцями міста. 3–4.11.1918 – організатор перебрання влади в Бережанах та Бережан. пов. Заст. військ. команданта Бережан. округи. 1919 – військ. командант у м. Жидачів (нині Львів. обл.) і Проскурів (нині Хмельницький); 1920 – команд. відділу охорони залізниці Одеса–Тирасполь. Перехворів на висипний і поворотний тиф, побував у рос. й польс. полоні.

Після визвол. змагань повернувся до пед. праці: 1921–24 – у Біловезькій Пущі (нині Білорусь), від 1925 – на польс. землях, 1929–41 – у с. Дев'ятир, де також ініціював створення самодіяльного хору й активізував роботу драм. гуртка.

Діяльний під час проголошення Акта відновлення Укр. д-ви 30.06.1941; разом із 70 укр. діячами науки й к-ри 6.07.1941 підписав резолюцію на його підтримку. Від 1943 – уповноважений Рава-Руськ. округи Військ. управи д-зії "Галичина".

1944 емігрував до Німеччини, де в м. Ландсгут поєднував посади команданта ДП та дир. шк. Від 1951 – у США, проживав у м. Клівленд (шт. Огайо), працював на ф-ці Форда. Активіст укр. громад. орг-цій, заснував станицю Братства УСС, був її головою. Учасник З'їзду виконавців Листопадового чину, який відбувся 1.11.1968 в м. Нью-Йорк, ювіл. з'їздів УСС (1959, 1965). Автор кн. про бойовий шлях УСС "Пісня про червону калину: 1914–1974 історія УСС для молоді" (1974), спогадів "Перша сутичка з москалями" (1967), "Першолістопадовий спогад" (1973), ст. "Золотий ювілей УСС і "Рідна Школа" (1963).

П. у м. Парма (шт. Огайо), де й похований 2.08.1973 на цвинтарі при церкві Св. Андрія.

Лит.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто,

1970. С. 202, 207, 215, 216; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 152, 156, 270–277, 404; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Олексин Ж. Б.* Пісня про червону калину: 1914–1974 історія УСС для молоді. Нью-Йорк, 1974.

Микола Лазарович

ОЛЕКСІШИН

Ярослав Михайлович

(12.02.1890–09.12.1965) – поручник УГА. Н. у с. Войнилів (нині смт Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Здобув освіту в Перемишл. укр. г-зії (1910). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Учасник ПСВ з 1914, закінчив її як старшина 80-го піх. полку в ранзі поручника. Військ. інвалід. Після розпаду Австро-Угорщини вступив до УГА, від 12.1918 був першим командантом м. Броди (нині Львів. обл.). Разом з батьком у складі УГА відступив за р. Збруч. Ад'ютант команданта 3-ї групи армії. вишколу в с. Зелені Курилівці (нині Новоушиц. р-ну Хмельн. обл.) в команді сот. М. Подоляка, після смерті якого став командантом вишколу.

У момент переходу ЧУГА до ДА УНР, у бою з ЧА біля с. Рахни (нині с. Рахни Лісові Шаргород. р-ну) в околиці с. Вапнярка (нині смт Томашпіль. р-ну, обидва Вінниц. обл.) 24.04.1920 був полонений разом з батьком та ін. вояками. У 07.1921 О. з групою вояків зумів утекти з поїзда, яким їх везли на розстріл. Разом з батьком дісталися до с. Суховоля (нині Бродів. р-ну Львів. обл.), де перебував від польс. влади, згодом перебував під домашнім арештом.

13.07.1924 завершив правн. студії в Укр. таємному ун-ті м. Львів. Навч. у Вищій торг. шк. м. Львів. Належав до Гол. управи Укр. т-ва допомоги інвалідам. Працював в Укр. земельному банку у Львові. Діяльний у низці укр. т-в.

Восени 1939 переїхав з дружиною Єлисаветою та дітьми до м. Краків, де до 1944 працював в "Українській крам-

ОЛЕКСИШИН
Ярослав Михайлович

ОЛЕКСІЙ
Євген

ниці". 1944 з родиною емігрував до Німеччини, згодом до США. Проживав у м. Скенектаді (шт. Нью-Йорк), згодом у м. Гартфорд (шт. Коннектикут). Чл. ОБВУА, "Пласту".

П. і похований у м. Гартфорд.

Лит.: І. О. Д-р Ярослав Олексинин (Посмертна згадка) // Свобода. 1966. 18 черв. Ч. 112. С. 4; *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921. Львів, 2005. С. 367; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 667.

Ольга Малюта

ОЛЕКСІЙ Євген

(1889–24.02.1934) – військ. і мед. діяч, лікар УГА. Н. у с. Довге-Калуське (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Д-р медицини.

У період ПСВ був лікарем австр. армії на Італ. фронті. У серед. 11.1918 повернувся до Сх. Галичини, вступив до УГА. Лікар 7-ї Львів. бригади УГА. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. У 05.1919 перебував біля м. Стрий (нині Львів. обл.) на військ. вишколі Січових стрільців. У 07.1919 у складі УГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання сотника. Був у "чотирикутнику смерті". 3 03.1920 – полковий лікар 2-го полку 1-ї бригади ЧУГА.

У 08.1920 у складі групи ген. А. Кравса перейшов на тер. ЧСР. Був лікарем у таборі для військовополонених м. Йозефов (нині Чехія) та в чес. армії.

1923 виїхав до Канади. 1924 повернувся до м. Львів. Працював у міськ. шпиталі. Лікар "Каси хорих", "Народної лічниці", активний діяч т-ва "Молода громада", УЛП, мисливського т-ва "Тур".

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921. Львів, 2005. С. 351; Посмертні згадки. Д-р Євген Олексій // Діло. 1934. 26 лютого. Ч. 51. С. 8; Посмертні згадки // ЛЧК. 1934. Ч. 4. С. 22–23; Причина трагічної смерті д-ра Е. Олексія // Діло. 1934. 28 лютого. Ч. 53. С. 5; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958.

С. 99, 274, 287, 667; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 224, 321, 341; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 163.

Ольга Малюта, Богдан Паска

ОЛЕКСІЙ

Роман

(15.03.1892–07.01.1966) – поручник артилерії УГА, громад. діяч. Н. в с. Поршна (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. здобув освіту в г-зії м. Львів (1912).

1915 завершив навч. в старшинській артилер. шк. в м. Братислава (нині Словаччина). 19.11.1918 зголосився до УГА. Четар. 3 1.01.1919 – поручник. До 15.03.1920 – командант 2-ї батареї 7-го гармат. полку 7-ї Львів. бригади. Учасник боїв з поляками біля м. Стрий (нині Львів. обл.), Чортків. офензиви. 16.03–18.06.1920 – командант 6-дюймової батареї гармат. дивізіону 1-ї бригади ЧУГА. Пережив "чотирикутник смерті". Влітку 1920 – учасник польс.-рад. війни в складі 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР.

3 групою А. Кравса перейшов до ЧСР. Від 08.1921 – комендант вартового робітн. відділу № 4 у Словаччині. Випускник шк. лісничих.

1944 переїхав до Німеччини, 1949 – до США. Автор спогадів.

П. у м. Потсвіл (шт. Пенсільванія).

Тв.: *Олексій Р.* 7-мий гарматний полк // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 193–195, 655.

Лит.: *Клодницький О.* Моя служба в УГА // Вісті Комбатанта. 1969. Ч. 2. С. 24–31; *Мигович П.* При VII-ій бригаді УГА // ЛЧК. 1937. Ч. 7. С. 3–7; *Ткачук П., Кривизюк Л.* Бойові дії артилерійських полків Галицької армії на фронтах польсько-української та більшовицько-української воєн // Україна: культура на спадщина, національна свідомість, державність. 2012. Вип. 21. С. 760–775.

Олександр Марущенко

ОЛЕСНІЦЬКИЙ

Григорій Іванович

(01.12.1889–22.01.1953) – правник, старшина УГА. Брат Я. Олесницького. Н. у с. Переволока (нині Буаца. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. 1909 закінчив гімназійні студії в м. Золочів (нині Львів. обл.). До 1913 вивчав право у Львів. ун-ті.

ОЛЕКСІЙ
РоманОЛЕСНІЦЬКИЙ
Григорій Іванович

Відбуваючи однорічну військ. службу, з поч. ПСВ влітку 1914 скерований у старшинську шк., після закінчення якої воював на Серб. й Італ. фронтах; іменованим надпоручником. У боях за Львів у 11–12.1918 був нач. штабу армії. групи А. Долуда; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Надалі служив у Золочів. ОВК, штабі 1-го корпусу. Перебував на Наддніпрянщині; 12.1919–01.1920 – зв'язковий старшина УГА при штабі рос. військ у м. Одеса.

Після війни здобув ступінь д-ра права, до 09.1939 працював адвокатом на Львівщині: спочатку в м. Підкамінь (нині смт Бродів. р-ну), потім у м. Золочів (нині обидва Львів. обл.). 1940–44 проживав у м. Лежайськ (нині Польща), провадив адвокат. канцелярію, працював в Укр. допомоговому к-ті. Восени 1944 емігрував на Захід. 1948 виїхав з Німеччини до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Лит.: †Григорій Олесницький // Свобода. 1953. 24 січ.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 358, 505; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 303.

Петро Гуцал

ОЛЕСНИЦЬКИЙ Юлій (Юліан) Ілліч

(03.06.1878–06.1941) – адвокат, д-р права, поручник УГА, громад.-політ. і культ. діяч, меценат. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Здобув освіту в Станиславів. г-зії. Вивчав право у Львів. та Віден. ун-тах. Однорічну військ. службу відбув в офіцерській шк. м. Прага. З 1904 проходив адвокат. практику в канцелярії Є. Олесницького, Т. Окуневського і Д. Савчака. З 1911 провадив власну справу в Станиславові.

Під час ПСВ воював поручником на Сх. фронті. З утворенням ЗУНР вступив до УГА, служив в інтендатурі, 1.03.1919 іменованим сотником. У 01.1919 був зарахований до ДСС, брав участь у підготовці законодавчих актів. У 05.1919 потрапив у польсь. полон, перебував у таборі інтернованих м. Брест-Литовський (нині Брест, Білорусь).

У 12.1919 повернувся додому, відновив адвокат. діяльність. Був актив-

ним громад.-політ. діячем: кер. повітов. к-ту УНДО (1924–33), чл. ЦК УНДО, голова місц. “Просвіти”, чл. майже всіх укр. громад. і культ. т-в Станиславова. Опікувався митцями й літераторами, 1920 у домі О. пів року проживали міністр віросповідань УНР І. Липа та його син Ю. Липа. 1930–39 – голова станиславів. делегатури Союзу укр. адвокатів.

Після встановлення рад. влади арештований 23.09.1939, відправлений 28.10.1939 до м. Москва, де перебував у внутр. в'язниці НКВС; 29.03.1940 О. повернули до м. Станиславів. На підтримку адвоката станиславів. селяни зібрали понад 1 тис. підписів з проханням звільнити підсудного, але влада проігнорувала звернення. О. перевезли до м. Київ. Згідно з постановою Особливої наради при НКВС СРСР від 25.10.1940, ув'язнений на 8 р.

П. у таборі біля с. Стара Сама (нині Івдельського міськ. округу Свердлов. обл., РФ). Реабілітований у 11.1989.

Дж.: ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 2. Спр. 4712-П.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Андрухів І., Арсенич П.* Українські правники у національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996.

Степан Кобута

ОЛЕСНИЦЬКИЙ Ярослав Іванович

(25.02.1875–15.07.1933) – адвокат, громад.-політ. діяч, дипломат. Небіж Є. Олесницького. Н. в с. Зарваниця (нині Терещовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Навч. в нижчих класах г-зії м. Бучач, у г-зії м. Бережани (нині обидва Терноп. обл.). Студіював право у Львів. і Віден. ун-тах. Під час правн. студій – діяльний учасник студент. руху. Після завершення навч. провадив адвокат. канцелярію в м. Дрогобич (нині Львів. обл.), займався громад. діяльністю. Д-р права. Належав до УНДП.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, за станом здоров'я працював у військ.-адм. органах. Учасник Конституанти 18–19.10.1918 в м. Львів. Від 11.1918 – радник, 1-й віце-секре-

**ОЛЕСНИЦЬКИЙ
Юлій (Юліан) Ілліч**

**ОЛЕСНИЦЬКИЙ
Ярослав Іванович**

тар, товариш (заст.) держ. секретаря ДСЗас ЗУНР. Чл. урядової делегації ЗУНР на урочистому проголошенні в м. Київ 22.01.1919 Акта злуки; з огляду на присутність на урочистостях іноз. дипломатів, зачитував текст Акта злуки та офіц. промови франц. мовою. Призначений 28.01.1919 першим радником дипломат. місії УНР у Великій Британії, яка прибула до м. Лондон у 05.1919. Брав участь у нараді послів і голів дипломатичних місій УНР 6–14.08.1919 в м. Карлсбад (нині Карлові Вари, Чехія). 09.1919–01.1920 – тимчасовий повірений у справах дипломатичної місії УНР у Великій Британії, згодом її голова. Влітку 1920 спільно з А. Марголіним подав клопотання про членство УНР у новостворюваній Лізі Націй. 1921, після завершення роботи місії, повернувся до Львова.

1921–22 – викл. Укр. таємного ун-ту м. Львів; водночас займався адвокат. практикою, зокр. виступав оборонцем на процесі 23.10–18.11.1922 в справі замаху на Ю. Пілсудського 25.05.1921 (на лаві підсудних перебували 12 чл. УВО на чолі з колиш. чет. УГА С. Федатком). Оперуючи аргументом, що Галичина – особлива (в міжнар. сенсі) тер., О. посприяв успішному представленню проблеми Галичини у світових медіа. До 14.03.1923, коли Рада амбасадорів вирішила передати Сх. Галичину Польщі, разом з групою укр. правників шукав підтримки на міжнар. арені. У 05.1923 в м. Львів – співініціатор створення Союзу укр. адвокатів.

Від 08.1924 проживав у м. Золочів (нині Львів. обл.), де займався адвокат. практикою, діяльний у громад.-політ. сфері. 1930 обраний послом польсь. сейму від УНДО, засуджував репресії польсь. окупац. режиму щодо укр. нас. Зх. України; 1931 від імені УПР в сеймі звернувся до Ліги Націй з рішучим протестом проти політики пацифікації. Домігся збереження та впорядкування на цвинтарі в м. Золочів поховань вояків УГА, останки яких польсь. влада прагнула перенести до спільної могили. Протягом тривалого часу належав до кер-ва Львів. адвокат. палати, був чл. Адвокат. іспитової комісії. Автор

статей на правн. й сусп.-політ. тематику в галиц. періодиці. У 06.1931 важко захворів і надалі не брав активної участі в громад.-політ. житті.

П. і похований у м. Золочів.

Літ.: Головченко В. І. Олесницький Ярослав // ЕУ. Т. 7. К., 2010. С. 581; Гуцал П. Олесницький Ярослав Іванович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 423; Його ж. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 115–116; Д-р Ярослав Олесницький // Діло. 1933. 17 лип.; Золочівщина: її минуле і сучасне / укл. і ред. В. Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982. С. 483, 604.

**Петро Гуцал,
Микола Лазарович**

ОЛІЙНИК Василь Онуфрійович

(25.04.1900–03.11.1937) – педагог, підстаршина УСС, старшина УГА, громад. діяч. Н. у с. Добромірка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. 1910–14 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль.

Восени 1917 вступив до полку УСС. У боях у м. Львів (11.1918) був булавним пробоевої сотні 2-го куреня. Згодом воював в УГА хорунжим, у її складі в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину, перехорів на тиф. Від 02.1920 служив у ЧУГА. 08–09.1920 – діловод госп. частини воєн. відділу Галревкому в м. Тернопіль.

Разом з військами ЧА відступив за р. Збруч. 1921 завідував клубом у шк. червоних старшин м. Київ, одночасно був лектором політосвіти. 1922 викладав у шк. червоних старшин м. Харків. 1926–30 навч. в Укр. ін-ті марксизму-ленінізму, викладав в Ін-ті червоної професури. 1932 – секретар голови РНК УСРР, потім пом. секретаря ЦК КП(б)У П. П. Любченка.

Заарештований співробітниками ДПУ УСРР 12.05.1933 за сфабрикованим звинуваченням у належності до УВО, проведенні “активної націоналістичної роботи”. Відповідно до рішення трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933, ув'язнений на 5 р. ВТТ. Перебував на Соловках. Згідно з постановою трійки при УНКВС по Ленінград. обл. від 9.10.1937, розстріляний біля

м. Медвеж'єгорськ в ур. Сандормох (нині Республіка Карелія, РФ). За справою 1937 реабілітований 17.07.1989, за справою 1933 – 16.11.1989.

Дж.: ЦДАГОУ. Ф. 263. Оп. 1. Спр. 66928-ФП.

Лит.: Гасай Є. Не втомлюся шукати. Тернопіль, 1998. С. 65–68; Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. Т. 1–2. К., 2003. С. 67, 70–71, 78–79, 82, 126, 137, 304, 338, 343, 346, 361, 502, 505, 510–512, 723, 926.

**Петро Гуцал,
Олександр Маруценко**

ОЛІЙНИК

Олекса Юрійович

(04.04.1888–13.11.1971) – правник, поручник УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Купчинці (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1909), правн. ф-ту Львів. ун-ту (1914); д-р права (1923).

Під час ПСВ, як старшина австро-угор. армії, воював на Італ. фронті. У 11.1918 повернувся додому, вступив до УГА. Співорганізатор запасного коша ОВК в м. Тернопіль, ад'ютант його команданта от. В. Федоровича. З 06.1919 – ад'ютант команданта 18-ї Терноп. бригади УГА сот. І. Цюкани. Перебував з УГА на Наддніпрянщині, перехворів на тиф.

1920 повернувся до Тернополя, де був адвокат. аплікантом (пом.) у кан-

целярії С. Бриковича; 1924 відкрив власну адвокат. канцелярію. Діяльний у громад.-політ. житті Тернопілля: засн. кооперативів у повіті, 1923–39 – голова надзірної ради Подільського союзу кооператив, постійний чл. управи філії т-ва "Просвіта", чл. Надзірної ради Подільського кооп. банку, повітов. організатор УРП. Захисник укр. активістів у політ. процесах. Не раз був заарештований за правозахисну й політ. діяльність.

Після встановлення 1939 рад. влади на ЗУЗ до 1941 – інспектор облвно, юрисконсульт Терноп. обл. пром. банку. Заарештований співробітниками органів НКВС 15.06.1941; під час етапування 2.07.1941 поблизу с. Смиківці (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) зумів утекти, однак при цьому був важко поранений.

Під час нім. окупації 1941–44 – голова Терноп. тимчасової повітов. управи, згодом голова Союзу громад у Тернополі; вживав заходів для звільнення мешканців міста з нім. ув'язнення; допоміг збереження ділянки з могилами колиш. укр. вояків на Терноп. цвинтарі, де нацисти хотіли поховати своїх загиблих вояків; протягом певного часу перебував у тюрмі на Лонцького в м. Львів.

Від 1944 проживав у Австрії, Чехії, Німеччині; перебував у ДП, був таборовим суддею. 1950 емігрував до США (м. Клівленд); працював на ф-ці; чл.

**ОЛІЙНИК
Олекса Юрійович**

**Начальна команда
18-ї Тернопільської
бригади УГА.**

Сидять (зліва направо):

сот. Василь БОЛЮХ,

пор. Антін ДУДУР,

пор. Олекса ОЛІЙНИК,

сот. Ілько ЦЬОКАН,

пор. Григор СЛАВУТА,

сот. Микола КОШАК,

сот. Іван СТАДНИК,

сот. Гриць КУРІЦА.

У 2-му ряді стоять

(зліва направо):

невідомий,

чет. Ілько ПОСМІТЮХ,

чет. Дмитро ЛАДИКА,

пор. Микола МАЛИЦЬКИЙ,

чет. Володимир ЧУБАТИЙ,

чет. Осип ХОМА,

сот. Микола АЛИСЬКЕВИЧ,

невідомий,

хор. МУЗИЧИШИН,

сот. Лука НАЛУКОВИЙ,

пор. Михайло ЗИМАК,

пор. Леопольд ШЕРЕР.

У 3-му ряді стоять

(зліва направо):

пор. Василь ШКВАРОК,

чет. ЧОРНИЙ,

пор. Ілля САЛАМАХА,

невідомий, хор. ЖИЛА,

чет. ПАЛІВОДА,

хор. РЕМЕНЮК,

чет. Роман СТАРИКІВ,

чет. Василь ГРИЦИШИН

ОЛЬХОВИЙ
Іларій

“Самопомічі”, діяльний в ОбВУА. Автор статей на юрид. й істор. теми, праці про с. Купчинці.

П. у м. Парма (шт. Огайо, США), де й похований на цвинтарі Св. Петра й Павла.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 35, 314; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 87; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 54, 116; Шляхами Золотого Поділля: у 3 т. Т. 3 / ред. кол.: Р. Миколаєвич та ін. Філядельфія. С. 87, 94, 119, 121, 401–404, 596–598, 749.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ОЛЬХОВИЙ Іларій

(1896–29.11.1953) – економіст, старшина УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Комарно (нині Городоцьк, р-ну Львів. обл.). Здобув початкову й середню освіту в м. Комарно. Завершення навч. у г-зії співпало з поч. ПСВ.

Улітку 1914 призваний до австро-угор. війська, воював на Італ. фронті. Повернувся додому в 11.1918, вступив до УГА. Воював на фронті біля м. Хирів. 1.03.1919 іменований четарем. Командував четою, потім сотнею у 8-й бригаді. 3 07.1919 брав участь у поході УГА на м. Київ. Пережив епідемію тифу. У кін. 08.1920 в складі військ. групи А. Кравса опинився в ЧСР, де був інтернований.

Повернувся до Галичини, працював у Крайовому ревізійному союзі, організовував кооп. спілки, заснував перші кредитні об'єднання. Для зміцнення кредитної кооперації широко використовував пресу. Автор надрукованих у “Господарсько-кооперативному часописі” (1931–33) ст.: “Скріплюймо резервні фонди кредитових кооператив”, “Зменшуймо кошти ведення”, “Усуньмо велике лихо з кредитових кооператив”, “Кредитові кооперативи платять завищі відсотки від вкладок”, “Організуймо українські райфайзенки”. 1937 очолив найвищу кооп. банківську інституцію в Галичині – “Центробанк”.

З поч. ДСВ переїхав на Закерзоння, потім проживав у м. Краків. У кін. 1944 емігрував до Німеччини, згодом до

США. У 05.1951 обраний головою Т-ва укр. кооператорів в Америці.

П. у м. Нью-Йорк.

Тв.: *Ольховий І.* Проблеми нашої кредитової кооперації // Кредитова кооперація. 1938. Ч. 1; *Його ж.* “Центробанк” в цифрах // Кооперативна республіка. 1928. Ч. 12.

Літ.: *Витанович І.* Історія українського кооперативного руху. Нью-Йорк, 1964.

Степан Гелей

ОЛЬШАНСЬКИЙ Іван Михайлович

(06.06.1869–26.04.1947) – греко-католич. священик, польовий духівник УГА. Н. у с. Циків (нині Мостис. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. В дитячі роки проживав у м. Трускавець, с. Горбачі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), з 1879 – у с. Старява (нині Мостис. р-ну Львів. обл.), де його батько обіймав парафії. Навч. 1881–89 у г-зії м. Перемишль (нині Польща) та АГ м. Львів. Теолог. студії відбув у Львів. і Перемишль. духовних семінаріях. Рукоположений 1894 єпископом Ю. Пелешем. Перебував на парафіях у с. Теплиці (нині Перевор. пов. Підкарпат. в-ва, Польща), с. Будинін (нині Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща), с. Куницька Воля (с. Вілька Куницька; нині не існує, було на тер. сучасного Яворів. р-ну Львів. обл.), с. Долішній Лужок (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.); сотрудник (з 1900), священик (з 1904) парафії в м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Брав участь у громад. житті; був співзасн. кредитної спілки, споживчої кооперації, спілки для збуту худоби в Хиріві, чл.-засн. Ін-ту для дівчат у Перемишлі (де, зокр., навч. донька О. – майбутня мисткиня та літераторка Михайлина Стефанович).

На поч. ПСВ запідозрений австр. властями в москвофільстві й заарештований жандармами 1.09.1914, відправлений до табору м. Талергоф (Австрія). Звільнений навесні 1915, у 07.1915 повернувся до Хирова, продовжив душпастир. працю, обслуговував поранених і хворих вояків австро-угор. армії в місц. шпиталі.

Після проголошення ЗУНР переселився до м. Самбір (нині Львів. обл.), надавав духовну опіку воякам УГА як капелан ОВК. В УГА служили його сини Теофіл і Михайло Ольшанські, зять, сот.-лікар І. Стефанович. Разом з армією добровільно ("цивільний утікач") перейшов у серед. 07.1919 за р. Збруч. Придільений польовим духівником до 1-ї бригади УСС, був у м-ку Фридрихівка (нині м. Волочиськ Хмельн. обл.), м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.), м. Вінниця; відбував службу в лічницях і військ. вишколі. У м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) захворів на плямистий тиф.

Після одужання повернувся на поч. 1920 до Галичини, приділений тимчасово на парафії Львів. архієпархії: у с. Ясенів, потім у с. Підліски (нині відповідно Бродів. і Мостис. р-нів Львів. обл.). Восени 1921 знову обійняв парафію в Хирові. Крім душпастир. праці, брав участь у роботі укр. т-в, заснував дитячу захоронку під опікою сестер йосифіток. Зазнавав переслідувань польс. влади; так, за відправу панахид на могилах полеглих укр. вояків на Великдень 1930 був затриманий поліцією у 11.1938, засуджений 02.1939 окруж. судом у м. Самбір на 6 тижнів в'язниці; звільнений унаслідок інтерпеляції укр. послів сейму.

Влітку 1944, напередодні наступу військ ЧА, виїхав на Захід; перебував у Словаччині, Австрії, потім у ДП в амер. зоні окупації Німеччини.

П. і похований у м. Бамберг (нині земля Баварія, Німеччина).

Лит.: "Бунт у Хирові" // Діло. 1930. 4 трав. Ч. 96; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 181–183; По смертні згадки. о. Іван Ольшанський // Християнський шлях. 1947. Ч. 20 (68). С. 8.

Петро Гуцал

ОЛЬШАНСЬКИЙ Мирон Денисович

(1886 – д. і м. с. н.) – інж., старшина УГА. Н. у с. Червонка (нині в складі с. Перемістя Дубецьке Перемишл. пов.

Підкарпат. в-ва, Польща). Старшина залізн. зведеної управи УГА. 1.03.1919 іменованій сотником. Перебував за р. Збруч. У 03.1920 потрапив у більшовиц. полон. Залишився в рад. Україні. 1921 проживав у м. Нова Ушиця (нині смт Хмельн. обл.).

Подальша доля невідома.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

Іван Володимирович

(31.08.1881–08.09.1962) – військ. діяч ЗУНР та УНР. Брат М. Омеляновича-Павленка. Н. в м. Баку (нині Азербайджан) в сім'ї військового. Випускник Омського кадет. корпусу, Єлисаветград.

кінного уч-ща (1902), акад-ї Генштабу. Офіцер 8-го гусар. Лубен. полку в м. Кишинів (нині Молдова). Учасник рос.-япон. війни.

У роки РСВ – команд. кінного дивізіону 8-го гусар. Лубен. полку. В укр. армії з 1917, команд. 2-го кінного полку ім. гетьмана Сагайдачного в м. Лубни (нині Полтав. обл.). За УД – команд. сердюцького Лубен. кінного полку, от. Харків. (Слобідського) козац. коша. З 12.1918 – в УГА, команд. бойової гру-

ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО Михайло Володимирович

ОНАЦЬКИЙ Євген Дометійович

пи "Наварія" в боях із поляками біля м. Львів і Городок (нині Львів. обл.). З 24.02.1919 – інспектор кінноти ДА УНР; восени хворим захоплений у полон денікцями, перебував у Кубанській армії ЗСПР, повернувся до України. 1920 – команд. Окремої кінної д-зії в складі групи ДА УНР. Генерал-хорунжий.

З кін. 1920 – в таборі інтернованих частин ДА УНР м. Каліш (нині Польща). 1930-ті – голова Укр. станіці, чл. Укр. воен.-істор. т-ва, Т-ва вояків Армії УНР, УНК. У роки ДСВ – команд. 109-го батальйону нім. допоміжної поліції, нач. охорони Вінниц. р-ну 1941–43. Сприяв розвитку укр. нац. життя в регіоні. Вів б-бу з рад. партизанами. З 1943 працював над створенням Укр. визвол. війська. 1944 виїхав до Німеччини. Після війни емігрував до США.

П. у м. Чикаго (шт. Іллінойс, США). Похований на укр. цвинтарі м. Саут-Баянд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Літ.: Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. Кн. 1. К., 2007. С. 311–312.

Микола Литвин

ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО Михайло Володимирович

(08.12.1878–29.05.1952) – військ. діяч ЗУНР, генерал. Брат І. Омеляновича-Павленка. Н. у м. Тифліс (нині Тбілісі, Грузія) в старовинній військ. родині козац. походження. Випускник Омського кадет. корпусу (1898), 1-го Павлівського військ. уч-ща (1900), акад-ї Генштабу (1913). Офіцер лейб-гвардії Волин. полку, 34-го Сибір. стрілец. полку, учасник рос.-япон. війни, нагороджений Золотою Георгієвською зброєю.

У роки РСВ – команд. навч. команди, команд. батальйону лейб-гвардії Волин. полку, нач. штабу 2-го гвард. корпусу, команд. навч. гвард. команд у м. Петроград (нині Санкт-Петербург, РФ), нач. Петроград. шк. прапорщиків, 2-ї Одес. військ. шк. прапорщиків.

В укр. армії з 1917: сформував та очолив укр. бригаду в м. Катеринослав (нині Дніпро), нач. відділу військ. шкільництва Генштабу. За УД – команд. 11-ї пішої д-зії в м. Полтава, отаман Катеринослав. козац. коша.

10.12.1918–7.06.1919 – команд. УГА, реорганізував її у стрілец. корпуси й бригади. Проведені під його командуванням військ. наступальні операції з метою звільнення м. Львів не мали успіху.

З 07.1919 – генерал з особливих доручень штабу Гол. отамана, команд. Запоріз. корпусу, команд. ДА УНР в 1-му Зимовому поході, боях на більшовиц. фронті 1919–20. 1920 – у таборах інтернованих частин у Польщі.

З 1924 – у ЧСР, мешкав у м. Прага: викл. ун-ту, організатор Музею визвол. б-би України (1925), голова Т-ва колиш. вояків Армії УНР. Співпрацював з УВО та ОУН. У роки ДСВ – військ. міністр уряду УНР в екзилі, голова Укр. ген. ради комбатантів. Ген.-полковник. З 1948 – у Франції.

П. у м. Париж, де й похований на цвинтарі Пер-Лашез.

Тв.: Омелянович-Павленко М. Спогади українського командарма. К., 2002; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919. Прага, 1929.

Літ.: Ключенко О. Генералітет УГА // ЛЧК. 1931. Ч. 10. С. 4–7; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Харків, 2007; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. Кн. 1. К., 2007.

Микола Литвин

ОНАЦЬКИЙ Євген Дометійович

(псевд.: Характерник, Дометенко, Винар, Італ, Тарас; 13.01.1894–27.10.1979) – журналіст, представник прес-бюро УНР у м. Рим (Італія), громад.-політ. діяч. Н. в м. Глухів (нині Сумської обл.). Випускник г-зії м. Чернігів (1912). У 09.1912–05.1917 навч. на істор.-філол. ф-ті Київ. ун-ту. Належав до нелегальних студент. т-в, зокр. Укр. студент. громади.

Чл. ТУП. 1917 – секретар Глухів. земської повітов. управи. 04.1917 – учасник Всеукр. студент. конф. від київ. студентства. З 05.1917 – чл. УЦР від Чернігів. губ. Друкував матеріали в газ. “Нова рада”, час. “Вісті з Центральної Ради”, “Народна справа”, “Світло”, “Київська старовина”. Чл. УПСР. У 01–03.1918 – секретар УЦР. Причетний до укладання тексту 4-го Універсалу УЦР. У 03.1918 вийшов зі складу УПСР, склав мандат чл. УЦР. 03.1918–01.1919 – бібліотекар Київ. міськ. музею.

У 01.1919 в складі делегації УНР виїхав на Паризьку мирну конф. До 10.1919 перебував у м. Лозанна (Швейцарія). У 10.1919 призначений кер. пресового бюро укр. дипломатичної місії в м. Рим. З 06.1922 – аташе УНР в Італії. Ред. час. “La voce del Ukraina”, співпрацював з вид. “Розбудова нації”, “Український голос”, “Діло”, “Свобода”, “Новий шлях”, ЛНВ.

З 1929 – чл. ОУН, призначений ПУН кер. ОУН в Італії. Один з найближчих соратників Є. Коновальця. 1930 виступав на засіданні Ліги Націй з повідомленням про пацифікацію в Галичині. 1936–40 – проф. Вищого сх. ун-ту в м. Неаполь (Італія), де зініціював створення кафе-ри укр. мови й л-ри. 1938–39 відстоював перед кер-вом Італії потребу визнання Карпат. України.

1940–43 – лектор Рим. ун-ту. 1943 заарештований нацистами за причетність до ОУН і критику політики Німеччини в Україні. Перебував у в’язницях м. Берлін та м. Оранієнбург (нині ФРН) до кін. 1944. У 05.1945 повернувся до м. Рим. Заст. голови Укр. допомогового к-ту (голова – архієпископ І. Бучко).

Навесні 1947 виїхав до Аргентини. Долучився до укр. громади м. Буенос-Айрес. Співзасн. Спілки укр. науковців, митців і літераторів. 1953–60 – кер. Укр. центр. репрезентації в Аргентині, згодом голова її Гол. ради. 1964 – співзасн. Укр. істор. т-ва. Ред. тижневика “Наш клич”, час. “Дзвін”, альманаху “Відродження”.

Автор підручника з укр. граматики для італійців, укр.-італ. та італ.-укр.

словників. Опуubl. тв.: “Завзяття чи спокуса самовиправдання”, “З чужого поля”, “Портрети в профіль”, мемуарні “Сторінки римського щоденника”, “Записки українського журналіста і дипломата”, “У Вічному Місті”, “По похилій площині. Записки журналіста і дипломата”. У спогадах О. наведено повні тексти листів М. Грушевського, С. Петлюри, Є. Коновальця, Д. Андрієвського, М. Тишкевича, І. Бучка та ін. О. детально охарактеризував делегатів ЗУНР на Паризькій мирн. конф. – К. Бона, В. Карманського; інформативними є його оцінки Є. Петрушевича, К. Левицького та ін.

Автор праці “Українська мала енциклопедія” (у 8 т.), біографій Є. Коновальця, О. Теліги, І. Франка. Написав “Енциклопедію українських символів, вірувань і звичаїв” (не опубл.). Всі свої документи, рукописи передав Іміграційному архіву Міннесот. ун-ту (США).

П. у м. Буенос-Айрес (Аргентина), де й похований на цвинтарі Чакаріта. 1986 перепохований разом з дружиною Ніною на новоств. укр. цвинтарі Монте-Гранде.

Літ.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. К., 1998. С. 140–141; *Винар Л.* Євген Онацький – чесність з нацією (1894–1979) // Український історик. 1980. № 1/4. С. 153–179; *Демченко Т.* Здобуття Батьківщини: життя та творчість Євгена Онацького. Чернігів, 2016; *Сеник Я.* Онацький Євген // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. Вип. 5. Львів, 1998.

Микола Вітенко

ОНИСЬКІВ

Василь

(25.08.1885 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у с. Уторопи (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у сільс. шк. Володів польс. та нім. мовами. 1907 призваний до австр. армії; службу проходив у 24-му Коломий. піх. полку.

Учасник ПСВ. Нагороджений бронз. медаллю відваги, срібними медалями відваги II і I кл. та срібним хрестом за

ОНИШКЕВИЧ
Іван Степанович

служу. 4.12.1918 вступив до УГА. Призначений четарем 2-го куреня 24-го Коломий. піх. полку ім. П. Дорошенка. З 1.05.1919 – у складі 1-го піх. полку Самбір. бригади під командуванням ген. А. Кравса.

До кін. 1923 перебував у таборі для інтернованих укр. вояків м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія).

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. Р-3520. Оп. 2. Спр. 110. Арк. 20–21 зв.

Петро Сіреджук

ОНИШКЕВИЧ
Іван Степанович

(12.10.1896 – д. і м. с. н.) – поручник УСС. Брат Р. Онишкевича. Н. у с. Хишевичі (нині Городоц. р-ну Львів. обл.). Випускник укр. г-зії м. Перемишль (нині Польща).

Вступив до Легіону УСС (08.1914). Учасник боїв у сотні Левицького, потім у кінній сотні під командуванням пор. Р. Камінського. У битві біля с. Конохи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) потрапив у рос. полон, з якого повернувся восени 1917. Вступив до УГА (11.1918). Учасник боїв біля м. Львів, в околицях м. Янів (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну Львів. обл.) у кінному загоні от. А. Долуда. Потрапив до польс. полону; ув'язнений у таборі м. Брест-Литовськ (нині Брест, Білорусь).

Після звільнення виїхав до ЧСР, де навч. в ун-ті. 1925 з групою колиш. вояків УГА перебрався до рад. України. Працював у с-мі освіти.

1928 заарештований співробітниками органів ДПУ УСРР, ув'язнений у концтаборі біля м. Печора (нині Республіка Комі, РФ). 1931 доправлений до м. Харків на процес полк. Г. Коссака. Опісля засланий на Далекий Схід.

Загинув на Далекому Сході після 1937.

Літ.: *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921. Львів, 2005. С. 357; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 667–668.

Ольга Малюта

ОНИШКЕВИЧ
Роман Степанович

(29.11.1894–09.11.1964) – інж., підхорунжий УСС, хорунжий УГА. Брат І. Онишкевича. Н. у с. Хишевичі (нині Городоц. р-ну Львів. обл.). Навч. в укр. г-зії м. Перемишль, випускні іспити склав 1915 у м. Відень.

Вступив до Легіону УСС (08.1914), чотовий у 8-й сотні, учасник бойових дій у Карпатах. Випускник старшинської шк. (1915). Брав участь у бою біля с. Лупків (нині с. Старий Лупків і Новий Лупків, Польща), де потрапив у рос. полон. Доправлений до табору в Туркестані, звідки втік у 04.1917 до м. Київ. У 01.1919 зголосився до УГА. Учасник Вовчухів. офензиви в складі куреня пор. А. Гладшовського 8-ї Самбір. бригади. 15.05.1919 поранений у бою біля с. Стара Воля (нині Польща). Перебував за р. Збруч. 5 разів перехворів на тиф.

У міжвоєн. період навч. у Вищій гірничій акад-ї м. Леобен (нині Австрія). Після 1929 працював за фахом на Волині. 1944 виїхав до Німеччини, 1949 перебрався до США. Проживав у м. Нью-Йорк. Співзасн. вид-ва "Червона Калина", чл. Братства УСС, Т-ва укр. інж. в Америці, ін. укр. орг-цій.

П. у м. Нью-Йорк, де й похований на цвинтарі Маунт Олівет.

Літ.: *Карпинець І.* Галичина: військова історія 1914–1921. Львів, 2005. С. 367; Сл. п. інж. Роман Онишкевич // Свобода. 1964. 12 листоп. Ч. 211. С. 5; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 668.

Ольга Малюта

ОНИШКЕВИЧ
Степан Іванович

(21.12.1861–16.12.1944) – греко-католич. священник, громад. діяч. Батько І. та Р. Онишкевичів. Н. в м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Батько старшин УГА І. та Р. Онишкевичів. Висвячений на священника 1887. Згодом пом. священника на парафіях у с. Літиня (нині Дрогобиц. р-ну), Яструбичі (нині Радехів. р-ну) та Ременів (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну). 1894–1913 – парох у с. Хишевичі (нині Городоц. р-ну, всі Львів. обл.).

Ініціатор створення в с. Хишевичі філії т-в "Просвіта", "Сокіл", шк. кошикарства, кооперативу з вир-ва торфу, молочарні, б-ки, драм. гуртка. Сприяв здобуттю сільс. дітьми середньої, ремісничої та вищої освіти. З Хишевичів походили кілька відомих захисників ЗУНР, зокр. І. Цяпка, І. Околот. Успішний досвід зі свого села поширював на ін. населені пункти Рудків. пов. 1897 активно підтримував І. Франка на виборах до австр. парламенту. Завдяки агітації О. в Рудків. пов. І. Франко отримав помітну перевагу, хоча й не зміг потрапити до Держ. Ради.

1899 – співзасн. УНДП. 1907–18 – посол до австр. парламенту. Чл. УПР. Відстоював зменшення податків та збільшення держ. допомоги для селян. 1909 – співзасн. разом з Є. Олесницьким т-ва "Сільський господар". Засл. діяч страхових т-в "Дністер", "Карпатія". 1913–39 – парох с. Старі Купновичі (нині с. Купновичі Самбір. р-ну Львів. обл.). Чл. ЗУР з 5.05.1915.

2.11.1918 – співініціатор Листопадового чину в м. Рудки й Рудків. пов. Делегат УНРади ЗУНР. Належав до складу комісії закорд. справ, комісії для тех. відбудови та земельної комісії. Співавтор земельного закону ЗУНР. 1919–20 інтернований поляками. Після звільнення повернувся до активної громад.-політ. та душпастир. роботи.

З 12.1920 долучився до відновлення роботи т-в "Сільський господар", "Просвіта" в Рудків. пов. Делегат на з'їзді УНДП та на міжпарт. з'їздах. 05.1923 – чл. ТНК УНТП.

З 1925 – чл. ЦК УНДО. Разом з В. Охримовичем, С. Бараном та В. Мудрим належав до поміркованого крила партії. 1930–33 зазнав переслідувань польс. владою, обшуків та арештів.

П. і похований у с. Купновичі.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 150, 157, 192, 311; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003. С. 157–158, 188, 200, 203, 679; Т. 5. Кн. 3. Івано-Франківськ, 2013. С. 201, 328, 519; *Кугутяк М. В.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002; Рудки. З народнього руху в Рудеччині // Свобода. 1921. 27 січ. Ч. 21. С. 1.

**Микола Вітенко,
Микола Посівнич**

ОНИЩУК

Антін Іванович

(08.06.1883–29.10.1937) – етнограф, фольклорист, громад. діяч. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Випускник Станиславів. учител. семінарії (1904), Чернів. ун-ту (1912–16). Створив у с. Зелениця (нині Черник Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) початкову шк., став у ній першим учителем. З 1910 вчителював у с. Карлів (нині Прутівка Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Займався громад. діяльністю, заснував читальню "Просвіти", духовий оркестр.

З ініціативи О. в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) в окружному відділі "Взаємної помочі галицьких і буковинських учителів і учительок" засновано етногр. секцію (1912). Автор праць "Матеріали до гуцульської демонології", "Останки первісної культури у гуцулів", "Народня пожива у Надвірнянським повіті", "Народний календар. Звичаї й вірування, прив'язані до поодиноких днів у році", "350 загадок молодим і старшим на забаву" та ін. До 1914 – співробітник Етногр. комісії НТШ в м. Львів.

**ОНИЩУК
Антін Іванович**

Під час ПСВ – санітар в австро-угор. армії. Делегат УНРади ЗУНР від Снятин. пов. Відступив з УГА за р. Збруч.

З 04.1920 проживав у м. Київ. Співробітник Кабінету антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН, вчений секретар Етногр. комісії ВУАН, ст. н. с., зав. відділу рукописів та стародруків Всеукр. істор. музею. 1926–33 – викл. етнографії, історії та техніки музейної справи Київ. худож. ін-ту.

Заарештований 7.08.1937 співробітниками НКВС. Розстріляний у м. Київ. Похований у Биківнянському лісі. Реабілітований 1983.

Літ.: Арсенич П. Етнографічна діяльність Антона Онищука // Народна творчість та етнографія. 1989. № 4. С. 22–28; *Бажанський М.* Вічно житимуть: Постаті від зарання історії, аж до найновіших часів: Біографічний словник. Детройт, 1984. С. 318–320; *Полек В.* Відомі педагоги Прикарпаття: біографічний довідник (до 1939 року). Т. 1. Івано-Франківськ, 1997. С. 114.

Оксана Дрогобицька

**ОНИЩУК
Денис Іванович**

(псевд.: Панас Кущенко, Стецько; 20.01.1901–09.05.1975) – педагог, письменник, театральний діяч, однорічний вістун УСС та УГА. Брат З. Онищука, племінник О. Іваницького, двоюрідний брат С. Іваницького. Н. в с. Дорошівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї дяка правосл. церкви. 1908–11 навч. в нар. шк. с. Кліводин, 1911–12 – у підготовчому класі; курс за перші 4 кл. про-

йшов 1912–15 в укр. держ. г-зії м. Кіцмань та 2-й держ. г-зії м. Чернівці. Брав участь у першій за часів рос. окупації укр. маніфестації в Кіцмані, організованій укр. військ. клубом 1.05.1917.

Учасник Буковин. віча в Чернівцях 3.11.1918. Вступив до загону укр. добровольців, який під командуванням О. Кантеміра брав участь у роззброюванні жандармерії та військових колиш. австр. армії в Кіцмані. У серед. 11.1918 разом з ін. кіцман. добровольцями долучився до УГА (УСС). Воював як однорічний вістун у складі 1-го етапного куреня при команді м. Станиславів (нині Івано-Франківськ; 04.1919), згодом разом з братом З. Онищуком у складі 2-го гармат. полку 2-ї Коломиї. бригади УГА на Херсонщині як харчовий підстаршина (взимку 1919/20) та 2-го важкого гармат. дивізіону 3-ї бригади ЧУГА як телефоніст.

У 12.1919–01.1920 перехворів на тиф, тричі на поворотний тиф. Лікувався в шпиталі УГА в м. Тиврів (нині смт Вінниц. обл.). У серед. 02.1920 в с. Гліксталь 2-га й 14-та бригади УГА перейшли на бік більшовиків, які розформували 2-й гармат. полк, розподіливши його особовий склад між рештою артилер. підрозділів ЧУГА. Наприкінці 04.1920 разом з братом З. Онищуком брав участь у невдалому антибільшовиць.

**Ветерани УГА на могилі
Дмитра Вітовського та
Юліана Чучмана.
Денис ОНИЩУК
п'ятий зліва.
4 серпня 1936 р.**

виступі, ініційованому пор. Т. Черським, який закінчився роззброєнням дивізіону в м. Комаргород (нині с. Томашпіль. р-ну Вінниць. обл.). На поч. 05.1920 на ст. Слобідка (нині смт Кодим. р-ну Одес. обл.) утік разом із З. Онищуком з ешелону, в якому більшовики везли до м. Одеса роззброєних вояків УГА. У складі 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР перейшли 30.07.1920 на правий берег р. Дністер.

Не бажаючи служити в підпорядкуванні поляків, повернувся в 07.1920 на Буковину, потай перейшовши разом із З. Онищуком р. Дністер. Відсидів 2 тижні в рум. в'язниці "за нелегальний перехід кордону". Склад іспити за 7-й клас у держ. укр. г-зії в Чернівцях, 1920/21 н. р. записався як госпітант до 8-го класу цієї ж г-зії. Після масових арештів укр. студентів у 06.1921 поширював летючки, видані укр. студент. т-вом "Союз", за що в 10.1921 був притягнутий до відповідальності. Записався на мат. відділення філос. ф-ту Чернів. ун-ту. Чл. укр. студент. т-ва "Січ".

3 осені 1923 студіював у новозасн. Нац. ін-ті фіз. виховання м. Бухарест. Чл.-засн. Культ.-спортивного т-ва "Буковина" в Бухаресті, чл. правління (1925). Навесні 1927 склав держ. іспити й завершив навч. в ін-ті. Учитель фізкультури в пед. шк. та хлоп'ячій г-зії м. Фелтічень (нині Румунія; 1927–29), у хлоп'ячому ліцеї м. Бельці (нині Молдова; 1929–30), у пед. шк. (1930–33) та теолог. семінарії (1933) м. Роман (нині Румунія), у ліцеї м. Хотин (нині Чернів. обл.; 1933–38), у теолог. семінарії (1938–49) та нижчій г-зії № 3 (1949–51) м. Роман.

3 осені 1951 працював проф. фіз. виховання Укр. ліцею в м. Сігет (нині Румунія) аж до його ліквідації 1960; згодом викладав в укр. секції місц. рум. шк. Вийшов на пенсію 31.08.1962.

Брав участь як актор у виставах укр. театру в м. Чернівці. Організатор та актор укр. самодіяльних театральних колективів у м. Сігет (1950-ті).

Дописував до укр. часописів, що видавалися в Чернівцях та Бухаресті. Автор численних поезій, прозових тв. укр. мовою; перекладач тв. рум. письменників укр. мовою, а укр. – рум.

Співпрацював з укр. відділом при пед. вид-ві в Бухаресті, готував до вид. укр. підручники для шк. в Румунії, а також рум.-укр. та укр.-рум. словники. Записував і впорядковував нар. приказки й прислів'я українців Румунії.

Автор спогадів про своїх побратимів-буковинців в УГА, опубл. С. Лакустою в рубриці "Пам'яті героїв" у чернів. газ. "Час" 1930–32. Чл. К-ту побудови пам'ятника героям с. Кліводин, спорудженого за нар. кошти й відкритого 10.06.1932. Ініціатор урочистого покладання делегацією українців з Буковини, Галичини й Карпат. України вінка з написом на синьо-жовтій стяжці "Борцям за волю України українці, гості XI Олімпіади" на могилі полк. Д. Вітовського й чет. Ю. Чучмана в Берлін 4.08.1936, автор прочитаного тоді вірша "На могилі полк. Д. Вітовського".

Восени 1966 переїхав до м. Гура-Гумора (нині Румунія).

П. після важкої хвороби в м. Гура-Гумора, де й похований на місц. цвинтарі поруч із дружиною, неподалік від могили З. Онищука.

На приміщенні шк. с. Кліводин у 05.2011 встановлено меморіальну дошку на честь О.

Тв.: Онищук Д. Замітки про окремі слова // Рідна Мова. 1936. Ч. 6; Його ж. На могилі полк. Вітовського // ЛЧК. 1936. Ч. 11. С. 3; Його ж. На шляху життя. Чернівці, 2008. 176 с.; Його ж. "Народ скаже – як зав'яже". Опрацював і впорядкував народні прислів'я та приказки д-р Іван Рябошапка. Бухарест, 1976; Його ж. Останні дії 2-го гарматного полку // ЛЧК. 1933. Ч. 9. С. 3–8; Його ж. Останній акт (Уривок зі споминів 2-гого тяжкого дивізіону 3 бригади Ч.У.Г.А.) // ЛЧК. 1931. Ч. 9. С. 4–10; Його ж. Пам'ятник героям у Кліводині на Буковині // ЛЧК. 1932. Ч. 12. С. 9; Його ж. Поезії (Привіт Дм. Геродотові, Якої хоч я весни, Позір, на чати!, Другові, Воскресний день, Як дим той...) // Наш голос. 2016. Лютий. № 260. С. 7; Його ж. Полин і мед. Бухарест // Editura pentru Literatură, 1965; Його ж. Спомини. Чернівці, 2013. 492 с.

Лім.: Антофійчук В. Незнаний Денис Онищук // Наш голос. 2016. Лютий.

№ 260. С. 5–6; *Богайчук М.* Скромний трудівник пера // Радянська Буковина. 1975. 10 серп.; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1931. 21 квіт.; *Онищук Я.* Останні дні. До 35-річчя від смерті письменника Дениса Онищука // Наш голос. 2010. Квітень. № 190. С. 14–15; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 305; *Шалата М.* Пісні з країни на Дунаї // Всесвіт. 1970. № 6. С. 159–160.

Володимир Старик

ОНИЩУК

Зеновій Іванович

(23.07.1897–14.02.1972) – ветеринарний лікар, підхорунжий артилерії УГА, громад. діяч. Брат Д. Онищука, племінник О. Іваницького, двоюрідний брат С. Іваницького. Н. в с. Дорошівці (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї дяка правосл. церкви.

1907/08 н. р. навч. в підготовчому класі, 1908–14 пройшов курс за перші 4 кл. в укр. держ. г-зії м. Кіцмань

(нині Чернів. обл.). Під час навч. в г-зії мешкав в Укр. бурсі – інтернаті для позаміськ. укр. дітей, які навч. в США м. Кіцмань. У 06.1915 був заарештований рос. військ. властями в с. Самушин (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). Висланий вглиб Росії; після звільнення з

ув'язнення мав статус “біженця”, заробляв працею чорнороба в м. Київ, Феодосія (нині АРК, Україна), Ростов-на-Дону (нині РФ) та Єлисаветград (нині Кропивницький). Повернувся додому з важким гастритом у 11.1916, коли лінія фронту знову пролягла через Карпати. Іспити за 5-й клас склав у 11.1917 в 2-й держ. г-зії м. Чернівці. 1917/18 н. р. продовжив навч. в укр. держ. г-зії в Кіцмані, склав іспити за 6-й і 7-й класи.

1918 мобілізований до австр. армії, приділений до польової артилерії, відправлений на вишкіл артилеристів до Чехії. Свідоцтво зрілості отримав 20.01.1919 без складання письмового й усного іспитів за спрощеною процедурою для військових (голова комісії О. Доспіль). Був останнім випускником Укр. держ. г-зії в Кіцмані перед її закриттям рум. окупац. владою наприкінці 01.1919.

Незаконно перебрався до Галичини, де вступив до УГА. У 01–05.1919 навч. в шк. старшин артилерії в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). Воював на фронті під м. Чортків (нині Терноп. обл.) у складі окремої батареї однорічників, згодом служив підхорунжим артилерії в 2-му гармат. полку 2-ї Коломий. бригади УГА, який брав участь у численних боях у Галичині й на Наддніпрянщині, у т. ч. в наступі на м. Київ у 08.1919.

У серед. 02.1920 в с. Гліксталь 2-га й 14-та бригади УГА перейшли на бік червоних, які розформували 2-й гармат. полк, розподіливши його особовий склад між рештою артилер. підрозділів ЧУГА. Наприкінці 04.1920 разом з братом Д. Онищуком брав участь у невдалому антибільшовицькому виступі, ініційованому пор. Т. Черським, який закінчився роззброєнням дивізіону в м. Комаргород (нині с. Томашпіль. р-ну Вінниц. обл.). На поч. 05.1920 на ст. Слобідка (нині смт Кодим. р-ну Одес. обл.) утік разом з Д. Онищуком з ешелону, в якому більшовики везли до м. Одеса роззброєних вояків УГА. Повернувся в 07.1920 на Буковину, потай перейшов разом з Д. Онищуком р. Дністер, після чого був покликаний до рум. війська.

Зеновій ОНИЩУК
(ліворуч)
та **Денис ОНИЩУК.**
1919 р.

Після демобілізації записався на філос. ф-т Чернів. ун-ту (1921). Чл. укр. студент. т-ва "Союз" у Чернівцях. Заарештований рум. поліцією в числі 30 студентів, оштрафований на 50 леїв. Після закриття рум. окупац. владою т-ва "Союз" у 07.1921 – чл. укр. студент. т-в "Новий союз" та "Січ".

З 1922 студював ветеринарну медицину в ун-ті м. Бухарест. Один з ініціаторів відновлення діяльності т-ва студентів-українців "Зоря" в Бухаресті, голова літ.-наук. секції. Працював асистентом на ветеринарному ф-ті Бухарест. ун-ту, де 27.10.1926 промований д-ром ветеринарної медицини.

Після закінчення студій працював дир. ветеринарної лабораторії в Чернівцях. 1932 призначений ветеринарним медиком р-ну м. Гура-Гумора (нині Румунія). Наприкінці ДСВ був евакуйований з родиною до м. Сігішоара пов. Муреш (нині Румунія), однак після закінчення війни був знову направлений на роботу до м. Гура-Гумора, де пропрацював до виходу на пенсію.

П. і похований у м. Гура-Гумора.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевиdcів (1914–1921). Одеса, 2008. С. 168–169, 325–326; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1930. 18 жовт.; 1931. 4 квіт.; *Мацькевич С.* 2-гий гарматний полк // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 184–186; *Онищук Д.* Останні дії 2-го гарматного полку // ЛЧК. 1933. Ч. 9. С. 3–8; *Його ж.* Останній акт (Уривок зі споминів 2-гого тяжкого дивізіону 3 бригади Ч.У.Г.А.) // ЛЧК. 1931. Ч. 9. С. 4–10; *Його ж.* Спомини. Чернівці, 2013. С. 61–94, 228–242; *Промоція // Рідний край.* 1926. 22 листоп.; *Тов. Студентів-Українців "Зоря" в Букарешті // Робітник.* 1922. 16 берез.

Володимир Старик

ОНУЛЯК

Орест Павлович

(02.02.1891–1953) – учитель, старшина УГА. Н. в с. Нагоряни (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник учител. семінарії м. Заліщи-

ки (нині Терноп. обл.). Вчителював на Лемківщині.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, після закінчення старшин. школи воював на фронті. До УГА вступив у 11.1918; 1.01.1919 іменованний поручником. У лавах армії пройшов весь бойовий шлях. З 02.1920 – інтендант 1-ї бригади ЧУГА. У кін. 08.1920 в складі військ. групи А. Кравса прибув до ЧСР, проживав у таборі м. Йозефов (нині Чехія). Там 15.07.1922 одружився з учителькою О. Менцінською. Працював учителем на Пряшівщині.

П. у с. Вельке Косіги (нині Нітран. краю, Словаччина).

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1р. Спр. 252. Арк. 29.

Літ.: Дрозд В. Січовий стрілець із Нагорян // Колос (Заліщики). 2010. 7 трав.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 224, 304.

Петро Гуцал, Петро Сіреджук

ОНУФЕРКО

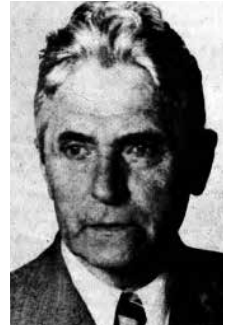
Григорій Лукич

(18.01.1878–04.03.1943) – суддя, адвокат, громад. діяч. Н. в м. Тернопіль. Випускник Терноп. г-зії, правн. ф-ту Львів. ун-ту. Працював повітов. суддею в м. Делятин (нині смт Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.); згодом окружний суддя в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

У 11.1918 активно підтримував становлення укр. влади в Станиславівському пов., присягнув на вірність Україні.

1920 відправлений польс. владою на пенсію. Відкрив власну адвокат. канцелярію. Був адвокатом на процесах УВО та ОУН. Активний діяч громад. життя м. Станиславів. Очолоював т-во "Бесіда", Укр. муз. ін-т, співоче т-во "Боян". Організовував туристичні мандрівки Карпатами (г. Піп-Іван, Шпиці, Говерла та ін.). У 09.1939 виїхав до м. Краків (нині Польща), чл. Укр. центр. к-ту. У 07.1941 повернувся до м. Станиславів. Спільно з О. Бойчуком відновив адвокат. канцелярію. Чл. Укр. допомогового к-ту.

П. від серцевого нападу в м. Станиславів, де й похований. Могила не збереглася.

ОНУФЕРКО
Григорій Лукич

ОНЧУЛ
Аурел

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 424, 555, 617, 620, 624–625, 632, 644, 673–674; *Андрухів І., Арсенич П.* Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 55–56; *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 118–119.

Олеся Стефаник

ОНУФЕРКО

Лука Якимович

(18.07.1891–09.08.1941) – четар УГА, адвокат, громад. діяч. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. Випускник укр. г-зії в рідному місті (1910). Студював право у Львів. ун-ті.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії. В УГА пройшов весь бойовий шлях. У 04.1920 потрапив у польсь. полон; перебував у таборі м. Тухоля, звільнений 28.11.1920. Повернувся до Тернополя. Здобув ступінь д-ра права, працював адвокатом. Брав участь у громад. житті міста й округи; з 1924 – секретар, чл. виділу окружної “Прогресиві”; очолював т-во укр. поступової молоді “Каменярі”, належав до кер-ва місц. орг-ції УРСР.

22.06.1941 заарештований співробітниками НКВС. Відправлений з групою в'язнів до тюрми м. Магнітогорськ (нині Свердлов. обл., РФ).

П. в ув'язненні в м. Магнітогорськ. Реабілітований 1998.

Лит.: *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 119; *Срібняк І. В.* Енциклопедія полону: українська Tschola. Кн. 1. К.; Париж, 2016. С. 119; Шляхами Золото-го Поділля: у 3 т. Т. 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. С. 692.

Петро Гуцал

ОНЧУЛ

Аурел

(Onciul Aurel;

12.03.1864–30.09.1924) – рум. політ. діяч. Н. у м. Чернівці. Навч. у військ. акад-ї м. Відень. Випускник Віден. ун-ту, д-р права. На держ. службі невдовзі отримав ступінь міністерського секретаря. Через конфлікт був переведений

до м. Брно (нині Чехія) як повітов. голова. Створив Т-во моравської допомоги, яке стало помітною інституцією; його перший дир. 1903 повернувся на Буковину, долучився до політ. життя. Був обраний депутатом від пов. Сучава. З 1904 спільно з Лупу, Сіміновічем, Васілко, Штраухером заснував т-во, що діяло на демократ. засадах.

У час розпаду Австро-Угорщини зайняв позицію співпраці з українцями, підтримував поділ Буковини за етногр. принципом на укр. та рум. частини. Спільно з О. Поповичем підписав протокол передачі влади від Й. Ецдорфа 6.11.1918 як рум. нац. комісар.

Заарештований у м. Ясси (нині Румунія), перебував в ув'язненні.

П. у м. Бухарест. Похований у м. Чернівці.

Ігор Піддубний

ОПАРІВСЬКИЙ

Василь Іванович

(15.10.1890–22.06.1919) – капелан УГА, церк. і громад. діяч. Н. у с. Бонарівка на Лемківщині (нині гміни Стрижів Стрижівського пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім'ї. Середню освіту здобув у г-зії м. Сянок (нині Польща), де заснував таємний гурток студентів-українців, працював у кооперативі “Се-

ОПАРІВСЬКИЙ Василь
з дружиною Юлією

лянська бурса". Потім навч. в духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Висвячений на священника 1916. Був одружений з донькою вчителя В. Ганківського, яка теж стала вчителькою, трагічно загинула 1944 на Лемківщині. Їхні діти – Василь, студент Львів. ун-ту, загинув 1942 у в'язниці гестапо, та Наталія, дружина С. Бандери.

1916–18 О. виконував обов'язки адміністратора з правом управи парафії та катехита шк. в с. Нижанковичі (нині смт Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Капелан УСС. У 11.1918 добровільно зголосився на капелана УГА, призначений спершу духівником групи "Хирів", потім духівником 11-ї Стрий. бригади в складі 3-го корпусу УГА. Під час Чортків. офензиви важко поранений унаслідок вибуху гранати в с. Слов'ятин (нині Березан. р-ну Терноп. обл.).

П. у військ. госпіталі м. Підгайці (нині Терноп. обл.), де й похований на місц. цвинтарі о. В. Лабою та о. Й. Жаном.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 660.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 78, 84, 183–184; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 109, 316, 614; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 322; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 151, 256; Ядловський А. Доля родини Ярослави Бандери (Опарівської). Спогади депортованих. Івано-Франківськ, 2013.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгреший**

ОПОЗИЦІЯ В ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ – елемент політ. с-ми, що свідчив про демократ. х-р д-ви. Сформувалася на поч. створення ЗУНР у складі діячів УСДП та їх симпатиків, які на 1-му засіданні УНРади 18.10.1918 виступили за негайну злуку укр. земель Австро-Угорщини з Наддніпрян. Україною. Опинившись у меншості, вони скликали 19.10.1918 в м. Львів парт. конф. УСДП за участю діячів ін. партій. Однак усі зх.-укр. діячі підтримали Листопадовий чин 1918, проголошення і формування органів влади ЗУНР, до складу яких увійшли і

соціал-демократи. Після Акта злуки 22.01.1919 в м. Київ УСДП відкрито перейшла в опозицію до владних стр-р ЗОУНР, виступала за створення єдиного соціаліст. уряду в Україні. УСДП підтримувала діяльність соціаліст. урядів Директорії УНР, членами яких 1919–20 були В. Темницький, Й. Безпалко, В. Старосольський, С. Вітик (кер. Мін-ва в справах ЗОУНР, ств. на протигагу уряду Є. Петрушевича в тимчасовій столиці УНР – м. Кам'янець-Подільський у 2-й пол. 1919).

У засіданнях УНРади ЗУНР в м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) у 1-й пол. 1919 зі 125 депутатів брало участь не менше 14 чол., які належали до фракції УСДП. Загалом у складі УНРади, з членами Буковин. і Львів. делегації, у 10.1918–06.1919 були, як мінімум, 24 чл. УСДП (серед бл. 200 діячів, у т. ч. безпартійних і тих, чия партійність не відома) різного соц. походження, переважно залізничники, адвокати й педагоги. Політику УСДП в УНРаді визначали В. Темницький (голова партії), О. Безпалко, С. Вітик та О. Устиянович. Соціал-демократ. опозиція виступала проти орієнтації уряду ЗУНР на "буржуазну" Антанту, за проведення більш лівої, соціаліст. політики й підписання мирної угоди між УНР і більшовиц. Росією. Ставлення УСДП до політики рос. більшовиків було критичним. УСДП провела парт. конф. у Станіславові 28–29.03.1919. Соціал-демократи 1919 видавали газ. "Воля" в Станіславові (4 з 11 номерів вийшли за часів ЗОУНР); під їх впливом перебував час. "Дрогобицький листок"; за підтримки УСДРП Наддніпрянщини УСДП організувала вид-во укр. преси під польс. владою у Львові (центр. орган "Вперед") та Перемішлі.

Для політ. тиску на уряд ЗОУНР соціал-демократи ініціювали створення в 12.1918 легальної опозиційної орг-ції – СРС (голова – Д. Дем'янчук, заст. – діяч УСДП Є. Олійник). Навколо СРС гуртувалися ліві елементи – як помірковані, так і ультрареволюційні, включно з комуністами. Програму й статут прийняла конф. повітов. представників СРС 16.02.1919 у Станіславові. Засідання

**Дмитро
ДЕМ'ЯНЧУК,
голова
Селянсько-робітничого
союзу**

відбулося під керівництвом соціал-демократів: О. Устияновича обрано головою, О. Безпалко проголосив політ. доповідь. Гол. метою СРС було негайне об'єднання всіх укр. земель у демократ. республіці, соціаліст. перетворення (конфіскація великої земельної власності без викупу, націоналізація пром. підпр-в, запровадження безплатної мед. допомоги працюючим, робітн. законодавства – 8-год. робочого дня, мінімальної зарплати тощо). Орг-ція не мала чіткої стратегії і тактики, видавала газ. “Республіканець” (12 із 33 номерів (ч. 9–20) вийшли як “соціал-демократичний часопис”). 30–31.03.1919 СРС організував Селянсько-робітничий з'їзд у Станіславові, провідну роль у якому відіграли діячі УСДП – Р. Яросевич (голова з'їзду), О. Безпалко та ін. З'їзд прийняв помірковані резолюції, що обстоювали загалом платформу конф. УСДП, критикував соц. політику уряду ЗУНР, виступив з ультиматумом негайного включення б1 обраного ним делегата до складу УНРади.

УСДП на засіданнях УНРади 1–3.04.1919 підтримала рішення з'їзду СРС, але більшість членів Ради проголосували проти кооптації. У відповідь нарада представників СРС 3.04.1919 обрала виконавчий к-т у складі 9 чол. для реалізації ухвали з'їзду (голова Д. Дем'янчук, заст. Є. Оліярник). Однак к-т не пішов на відкрите протистояння з УНРадою, яка, зі свого боку, задовольнила низку вимог СРС: 12.04.1919 проголошено закон про 8-годинний день праці та щорічне “свято трудового люду” 1 Травня, 15.04.1919 призначено демократ. вибори до Союму ЗОУНР. Компроміс між урядовими силами та опозицією в умовах несприятливої військ.-політ. ситуації засвідчив зрілість громадянського сусп-ва в Галичині.

Після встановлення в краї польсь. влади влітку 1919 СРС припинив свою діяльність. Ураховуючи зростання розмежування між урядами УНР й ЗУНР, УСДП підтримала курс С. Петлюри на польсь.-укр. зближення в кін. 1919 – на поч. 1920, але різко засудила умови Варшав. договору, з часом стала на

радянській позиції та була опанована комуністами, за що заборонена польсь. владою в 01.1924.

СРП, ств. в кін. 1918 частиною діячів УРП, критикувала окремі дії уряду ЗУНР, позицію керівництва УРП Л. Бачинського, І. Макуха. Друк. орган – “Громадський Голос” у м. Коломия; СРП діяла на Покутті й Гуцульщині. В УНРаді існував Сел.-радикальний клуб у складі 15 осіб. 16.02.1919 у Коломії відбулася конф. СРП, що обрала управу партії (голова – К. Трильовський, заст. – А. Онищук, П. Шекерик-Доників та ін.). Парт. з'їзд УРП у 03.1919 у Станіславові визнав нелегітимною реорганізацію партії К. Трильовським. Не висунувши своєї програми, СРП виступала проти негайного скасування приватної власності на землю, за поділ землі серед мало- і безземельних селян та ін. Після падіння ЗУНР провідники СРП покинули Галичину, спроби відновлення партії 1922 завершилися невдачею.

Загалом опозиц. настрої в ЗУНР посилювалися в 1-й пол. 1919 через поглиблення сусп.-політ. кризи: погіршення життєвих умов більшої частини нас. в умовах війни, корупцію серед посадових осіб та ін. Однак вияви невдоволення владою не переросли в масові заворушення, прояви непокори; найбільш резонансним стало Дрогобицьке повстання 14.04.1919. На відміну від Наддніпрянщини або Угорщини, не було допущено сепаратизму, приходу до влади лівого уряду; зх.-укр. нас. консолідувалося навколо нац.-держ. буд-ва.

Лит.: Арсенич П. Діяльність Селянсько-робітничого союзу в м. Станіславів в 1919 р. // Архіви України. 1968. № 2. С. 66–74; *Дем'янчук Д.* Така була дійсність в 1918–1919 роках в Галичині. Івано-Франківськ, 1965. 365 с.; *Довідник з історії України / за заг. ред. І. Підкови і Р. Шуста. К., 2001. С. 733; Павлушин О.* Суспільно-політична криза в ЗУНР у першій половині 1919 р. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 119–130; *Райківський І.* Галицька соціал-демократія в Українській революції 1917–1920 років // Галичина.

1998. № 2. С. 42–55; Йоґо ж. Діяльність Української соціал-демократичної партії в ЗУНР (листопад 1918 року – липень 1919 року) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 1998. Вип. 1. С. 110–127; Йоґо ж. Селянсько-робітничий союз у Західній Області УНР // Галичина. 2001. № 5–6. С. 220–225; Йоґо ж. Українська соціал-демократія в суспільно-політичному житті ЗУНР (листопад 1918 р. – липень 1919 р.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 216–228.

Ігор Райківський

ОПОКА

Микола Іванович

(11.12.1895–09.02.1923) – хорунжий УСС, четар УГА, редактор. Н. в с. Нагоряни (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Випускник АГ м. Львів (1914). Чл. середньошкільн. таємних орг-цій, належав до проводу гімназійних драгоманів. т-в, активіст пластун. руху.

Доброволець Легіону УСС від 08.1914. Воював на Сх. фронті в сотні В. Дідушка, потім А. Мельника, командував четою. Відзначився як один з кращих та найсміливіших провідників стеж (розвідувальних відділів) у Карпатах та в бою на г. Маківка. Нагороджений малою срібною медаллю “За хоробрість”. Чл. Пресової квартири УСС, стрілець, ідеолог, літописець бойового шляху УСС; володів неабияким літ. хистом. У бою біля м. Галич (нині Івано-Франк. обл.) 28.06.1915 поранений; потрапив до рос. полону. Співініціатор створеного 31.05.1917 в м. Відень таємного укр. революц. військ. гуртка, мета якого – відірвання укр. земель від Австрії і приєднання їх до Наддніпрян. України. Належав до УРП.

У 11.1918 на чолі військ. відділу відправився зі Щирец. пов. на допомогу оборонцям м. Львів. В УГА – старшина 1-ї сотні 1-го Станиславів. куреня, згодом 1-го полку 1-ї бригади УСС. Протягом певного часу був сотником кив. Січових стрільців, де проявив себе як один з кращих старшин. Співробітник Пресової квартири УСС і ред. час. “Стрілецька думка”.

Автор статей і спогадів про бойовий шлях УСС та Листопадовий чин 1918: “Рік тому”, “Одна з багатьох пригод: Зі спогадів У. С. С.”, “Вістун”, “З моїх звітів” (усі 1916), “Спогади про 1 листопада 1918 р. в Галичині” (1919) та ін.

З 12.1919 – чл. ревкому УГА в м. Вінниця, співред. органу ревкому – час. “Червоний стрілець”, 1-ше число якого вийшло друком 6.01.1920. У період ЧУГА – зв’язковий укр. командування в м. Київ, зокр. з боротьбистами. 11.02.1920 брав участь у розмові з провідними чл. КП(б)У – М. Скрипником, В. Елланом-Блакитним, Г. Гриньком, О. Шумським, М. Полозом, М. Любченком, трохи згодом – з В. Затонським щодо майбутнього УГА.

Після визвол. змагань належав до УВО: заст. крайового команданта на СУЗ (1920–21). Певний час перебував у польс. в’язниці, звідки звільнений завдяки сот. М. Кураху. Разом з колиш. січовими стрільцями скерований проводом УВО в підрад. Україну для формування там антибільшовиц. підпілля. Співзасн. і співкер. Укр. центр. повстан. к-ту (УЦПК) в Києві, який планував за допомогою повстан. руху повалити більшовиц. режим і відновити владу УНР.

17.07.1921 співробітники органів ВЧК заарештували О. та ін. чл. УЦПК. Загинув разом з 37 засудженими до розстрілу укр. старшинами й козаками під час відчайдушного 4-годинного бою в Лук’янівській в’язниці, коли вони заволоділи револьвером охоронця, захопили рушницю й набої в канцелярії тюрми.

Літ.: Гірняк Н. Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1969. С. 17, 20, 23–24, 26, 30–32, 38, 54, 70, 79–116, 150; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 448; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Ріпецький С.* Українське Січове Стрілецтво: визвольна ідея і збройний чин. Нью-Йорк, 1956. С. 90, 108, 120–122, 137, 138, 180, 285, 306.

Микола Лазарович

ОПОКА
Микола Іванович

ОРЕЛЕЦЬКИЙ**Василь**

(30.01.1895–09.01.1976) – поручник УГА, громад.-політ. діяч. Н. в с. Лужани (нині смт Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї сільс. старости. Здобув освіту в 6-річній нар. шк. в Лужанах та г-зії м. Чернівці. Вивчав право у Чернів. ун-ті.

Мобілізований до австро-угор. армії. Закінчив старшинську шк. Навесні 1918 побував на Наддніпрянщині. Четар УГА з 11.1918. 1.08.1919 іменованний поручником у складі 3-го корпусу УГА. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Перехворів на тиф у “чотирикутнику смерті”.

1920 емігрував до м. Прага. Навч. на філос.-правн. ф-ті Празьк. ун-ту та сусп.-політ. ф-ті УВУ. Активний діяч укр. студент. руху. Очолив гурток “Черемош”. Друкував інформац. листок “Буковина”. Співорганізатор т-ва “Відродження укр. студентства”. Чл. Укр. акад. громади. 1925 очолив ЦСУС. Володів понад 10 мовами, серед них: франц., англ., нім., япон., турець., італ., швед., іспан., рум., угор. та ін. Учасник міжнар. студент. конгресів у м. Копенгаген (1925), Прага (1926), Женева (1927), Будапешт (1929), Брюссель (1930), Бухарест (1931), Рига (1932). Редагував “Студентський вістник”. Співпрацював з УВО та ОУН. Д-р права УВУ (1932). З 1939 – доц. каф-ри міжнар. відносин. Підтримував кер-во Карпат. України.

1945 переїхав до Німеччини. Перебував у ДП біля м. Ашаффенбург (нині ФРН). З 1946 – проф. каф-ри міжнар. права УВУ. Протягом багатьох каденцій – декан правн. ф-ту. Учасник Світов. конгресів українців. 1965–66 – ректор УВУ. Автор підручників з міжнар. права, численних наук. статей і досліджень.

П. у м. Мюнхен, де й похований на цвинтарі Вальдфрідгоф.

Літ.: Голят Р. 50-ліття наукової і громадсько-політичної праці проф. Василя Орелецького // Свобода. 1971. 4 лютого. Ч. 23. С. 3; *Мірчук А.* Пам'яті проф. Василя Орелецького // Свобода. 1976. 18 листоп. Ч. 224. С. 2, 4; Науковий Збірник УВУ. Ч. IX: Збірник на пошану Василя Орелецького 1895–1976; Мюнхен, 1982; *Огуй О. Д.* Орелецький Василь // ЕІУ. Т. 7. К., 2010. С. 630.

Микола Вітенко

ОРЕНШТАЙН**Яків Саулович**

(25.02.1875–12.09.1942) – єврейс. громад.-культ. діяч. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї книготорговців. Здобув традиційну єврейс. освіту. Власний бізнес започаткував у рідному місті 1902, видавничий знак “Галицька

накладня Якова Оренштайна” використовував з 1903. Видавав з 1909 серію кн. “Загальна бібліотека”.

1917 майно О. (будинок, склади, друкарня) пограбували солдати рос. армії. У 07.1917 виїхав з Коломії в пошуках

нових ринків збуту своєї поліграфічної продукції – спочатку до м. Відень, звідти до м. Берлін, де прожив 20 р. (з малими перервами). У Берліні заснував "Українську накладню".

Був представником Мін-ва освіти УД в Галичині, Німеччині й Швейцарії (1918); за дорученням укр. влади закуповував літаки для повітряного флоту УНР (1919), брав участь в акції С. Смаль-Стоцького щодо відкриття укр. ун-ту в Галичині (1924). Безуспішно намагався повернутися до Коломиї, однак був звинувачений польс. властями в "державній зраді", оголошений "ворогом Польщі" за нібито активну підтримку ЗУНР, надання власної друкарні для потреб Коломиї. ОВК, участь у маніфестаціях і вічах на Коломийщині на підтримку ЗУНР, а також В. Бемка і Т. Примак.

Як видавець і дипломатичний радник Посольства УНР у Німеччині, відвідав Канаду й США, налагоджував контакти з укр. діаспорою (1920-ті). Репрезентував інтереси міжнар. єврейс. орг-ції у процесі С. Штайгера як перемовник з УВО. Належав до Спілки нім. книготорговців (змушений вийти з неї 1935 через акції нацистів).

Від 1938 проживав у м. Варшава, час від часу відвідував м. Берлін і Львів. У 12.1938 повідомив З. Кузеля про рішення передати йому кер-во вид-вом, а його приміщення віддати на потреби укр. еміграції в Німеччині.

1941–42 перебував у Варшав. гетто. Розстріляний нацистами.

Літ.: Монолатій І. Вічний жид з Коломиї. "Українець" Мойсеєвого визнання Яків Саулович Оренштайн. Івано-Франківськ, 2015.

Іван Монолатій

ОРЗА

Володимир Васильович

(16.05.1887 – після 1972) – педагог, поручник УСС. Н. в м. Чернівці в сім'ї вчителя. 1897–1905 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, де 1905 склав матуральні іспити. З 1906 студював на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. Після закінчення вищих студій – канд. на вчител. посаду. У 09.1912 іменованій суплентом (допоміжним учителем) у 2-й держ.

г-зії в Чернівцях. У 11.1913 склав учител. фаховий іспит з нім. мови як гол. фаху, у 06.1914 – повний іспит для отримання права викладання в СШ з нім. мови як гол. фаху та класичної філології – як допоміжного.

З 01.1911 – кадет резерву 89-го Галиц. полку піхоти зі штабом у м. Ярослав (нині Польща). У 01.1913 переведений на службу в 41-й полк піхоти (штаб полку в Чернівцях) та іменованій хорунжим резерву, у 01.1914 – лейтенантом резерву, у 11.1916 – оберлейтенантом резерву 41-го полку піхоти. Придільений до Легіону УСС. 22.10.1916 в ранзі поручника призначений команд. 2-ї сотні УСС. Після реорганізації Легіону УСС навесні 1917 призначений командиром 4-ї сотні. У 03.1917 разом з ін. старшинами УСС підписав звернення до ЗУР і УГР із закликом до нац. єдності. Поранений 3.06.1917. Потрапив у рос. полон у бою біля с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) 1.07.1917 разом з ін. старшинами й стрільцями УСС. Спершу ув'язнений у таборі с. Дарниця (нині в складі м. Київ), згодом вивезений до Сибіру. До кін. 1919 перебував у таборі м. Омськ (нині РФ). Після повернення на Буковину продовжив викладацьку діяльність.

Наприкінці 1922 переведений рум. окупац. владою разом з ін. 14 укр. учителями буковин. СШ на етнічні рум. землі. Працював у м. Крайова (нині Румунія), з 09.1923 переведений на посаду тимчасового учителя нім. та англ. мов у ліцеї "Унірія" м. Фокшани (нині Ру-

Володимир ОРЗА
(стоїть із біноклем у центрі) разом зі старшинами й підстаршинами 4-ї сотні УСС. с. Конюхи, 20 липня 1917 р.

мунія). З 09.1926 викладав нім. мову в ліцеї м. Буфтя неподалік від м. Бухарест (нині Румунія). З 14.11.1941 – титулярний проф. нім. мови у військ. індустріальному ліцеї. Наказом Військ. мін-ва Румунії від 7.01.1944 призначений викладати нім. мову в картографічній шк. при військ. геогр. ін-ті. 4.12.1945 іменованій проф. нім. мови у військ. індустріальному ліцеї. З 08.1946 викладав нім. мову в колегіумі Св. Сави в Бухаресті. Автор наук. праць із нім. філології. Д-р філософії. Мешкав у Бухаресті, був визначним знавцем і творцем худож. фотографії. Учасник крайової виставки світлин у будинку к-ри профспілок у Бухаресті (1953).

П. у м. Бухарест.

Тв.: *Orza V. Reportajul fotografic // Fotografia. 1972. Ч. 1. Ianuarie–februarie. P. 15; Idem. Wortvariationen in den Handschriften Parzivals. Chişinău, 1927.*

Лит.: Вісти з того боку боєвої лінії // Діло. 1917. 1 серп.; Вістка про полонених УС.С. // Діло. 1917. 5 жовт.; *Добрянський О., Старик В.* Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 629; *Думін О.* Історія Легіону Українських Січових Стрільців 1914–1918. Львів, 1936. С. 291, 334, 355; За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви 1914–1964. Нью Йорк, 1967. С. 30, 420, 422; Із цк. ІІ. гімназії // Буковина. 1905. 18 верес. (1 жовт.); Наші полонені на Сибіри // Свобода. 1919. 20 листоп.; По сім і по тім боці Збруча // Діло. 1917. 4 серп.; Румуни видаляють українських учителів на Буковині зі служби // Свобода. 1923. 12 січ.; Українські Січові Стрільці 1914–1929. Монтреаль, 1955. С. 88, 161, 166; *Liceul "Unirea" – Focşani. Anuarul pe anul 1923–1924. Focşani, 1925. P. 3, 8; Liceul "Unirea" – Focşani. Anuarul pe anul 1925–1926. Focşani, [Fără un an de publicare]. P. 4, 6, 11; *Orosan-Telea M. Arta fotografică românească în perioada 1968–1978: evoluția revistei fotografia // Studia Politica: Romanian Political Science Review. 2017. N 17 (3). P. 313–336.**

Володимир Старик

ОРЛАНДО

Вітторіо Емануель

(Orlando Vittorio Emanuele;

19.05.1860–01.12.1952) – італ. політ. діяч, правник, прем'єр-міністр Італії (1917–19). Н. у м. Палермо (Італія). Випускник юрид. ф-т Палерм. ун-ту. 1897 вперше обраний до палати де-

путатів від муніципалітету Партініко. Дотримувався ліберальних поглядів. Був міністром освіти (1903–05), юстиції (1905–07, 1914–16) і внутр. справ (1916–19) Італії.

Очоловав італ. делегацію на Паризькій мирн. конф., належав до "Великої четвірки". Був прихильником негайного припинення польс.-укр. війни, підтримував діяльність місії Бартелемі та комісії Л. Боти. Прагнув анексувати порт Фіуме (нині м. Рієка, Хорватія), навіть за рахунок поступок у Далмації. Виступив проти принципу нац. самовизначення В. Вільсона. Натомість підтримав "пропозицію про расову рівність", запропоновану япон. делегацією. Зі скандалом покинув Паризьку конф. на поч. 04.1919 після невдачі у вирішенні "питання Фіуме". У 06.1919 зрікся посади прем'єр-міністра. У 12.1919 обраний головою палати депутатів. Спочатку підтримав встановлення фашист. режиму Б. Муссоліні, потім перейшов у опозицію.

Очоловав палату депутатів (1944–46), довічний сенатор.

П. у м. Рим.

Лит.: Encyclopedia Britannica Online; *Spencer M. Di Scala* Vittorio Orlando: Italy (Makers of the Modern World). L., 2010. 303 р.

Геннадій Корольов

ОРЛОВСЬКИЙ

Іван

(16.05.1894–18.08.1919) – греко-католический священник, духівник УГА. Н. у с. Кривча (нині Перемишль. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сел. сім'ї. Навч. в укр. г-зії м. Перемишль (1904–12), Папській руській колегії м. Рим (1913–18). Висвячений на священника в стані celibату (1918). Був пом. пароха в м. Самбір (нині Львів. обл.).

Під час Листопадового чину 1918 допоміг становленню укр. повітов. нац. ради. Іменованний духівником УГА (з 1.03.1919). Служив у 3-му корпусі, з яким перейшов р. Збруч. Захворів на тиф.

П. у шпиталі м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), де й похований о. Й. Жаном на місц. катол. цвинтарі.

Лит.: Звідомлення Виділу "Кружка Родичів" при Державній Гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936. Кліфтон, 1976. С. 142; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 84, 134, 169; Спис парохій і священників гр.-кат. злучених Епархій Перемиської, Самбірської і Сяницької на рік 1924. Перемишль, 1923. С. 95; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 317, 614; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 35, 322; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 150; Шематизм всего греко-католического клира злучених Епархій Перемиської, Самбірської і Сяницької на рік 1918. Перемишль, 1918. С. 208; Шематизмъ всего греко-католического Кліра злученихъ Епархій Перемыской, Самборской и Сяноцкой на рік 1914. Перемышль, 1913. С. 383.

Петро Гуцал,

Руслан Десятинський,

Олег Єгрешій

ОРОБЕЦЬ

Василь Іванович

(24.11.1885–1948) – правник, старшина УГА. Н. у с. Залуччя над Черемошем (нині с. Горішнє Залуччя Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1903) і правн. ф-ту (спочатку навч. на філос. ф-ті) Львів. ун-ту (1908). До 1914 – аскультант (правник-стажер) в окружному суді м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

В УГА – від 11.1918; призначений суддею польового суду Коломий. ОВК. Іменованний поручником-суддею (1.01.1919), сотником-суддею (1.03.1919). У 05.1919, під час відступу підрозділів УГА з Коломиї, залишився в місті. Був заарештований польськ. військовими; звільнений через кілька місяців.

1922 отримав посаду судді в Коломиї, яку займав до 09.1939; діяльної участі в укр. громад. житті не брав.

П. у м. Коломия, похований на цвинтарі "Монастирок".

Лит.: Звіт дирекції ц. к. гімназії в Коломиї за рік шкільний 1902/1903. Коломия, 1903. С. 75; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 301, 322; *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1914.* Lwów, 1914. S. 124.

Петро Гуцал

ОРОБКО

Василь Осипович

(06.12.1882–1932) – отаман УГА. Брат О. Оробка (радника крайового суду, 6.11.1918 призначеного укр. урядом Буковини комісаром крайового банку). Н. в с. Долішні Станівці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї правосл. священника, чл.-засн. 1869 першої укр. громад. орг-ції на Буковині – т-ва "Руська бесіда" О. Оробка та О. Тарасевич. 1893–99 навч. в держ. г-зії м. Радівці, 1899–1902 – у 1-й держ. г-зії м. Чернівці. Матури не складав, вступив на військ. службу. У 01.1904 іменованний кадетом резерву піхоти – заст. офіцера, з 11.1905 – лейтенантом, з 11.1911 – обер-лейтенантом, з 05.1915 – капітаном 95-го Галиц. полку піхоти. З 1916 нагороджений кількома військ. орденами і медалями.

1918 командував австр. гарнізоном м. Чортків (нині Терноп. обл.). 1.11.1918 вступив на службу до укр. армії, призначений військ. комендантом міста, 12.11.1918 – команд. Чортків. ОВК. 1.01.1919 іменований отаманом.

Наказом НКГА від 22.06.1919 призначений команд. 14-ї бригади, сформованої в с. Джурин (нині Чортків. р-ну) у складі 3-го корпусу з колиш. групи сот. Д. Молещія. 15.07.1919 14-та бригада вела бій з поляками біля с. Винятинці (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.), 16.07.1919 тримала передпілля перед мостом у с. Кудринці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.), даючи змогу частинам 3-го корпусу перейти р. Збруч.

17.08.1919 призначений військ. комендантом м. Вінниця, де частини 14-ї бригади мали виконувати гарнізонну службу й готуватися до майбутніх боїв. 1.10.1919 14-та бригада відійшла з Вінниці на протидієнікн. фронт, 8.10.1919 дислокувалася в с. Дашів (нині смт Іллінець. р-ну Вінниц. обл.) та довкола нього. 10.10.1919 О. взяв участь у нараді з нач. штабу 3-го корпусу от. В. Льобковичем і команд. 8-ї бригади сот. Шмідтом, на якій узгоджено взаємодію бригад у майбутньому наступі 3-го корпусу. В багатоденних боях з переважаючими силами денікінців частини 3-го корпусу зазнали поразки; 19.10.1919 О.

наказав решткам 14-ї бригади рухатися до м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.), де вони залишалися як армій. резерв аж до укладення перемир'я з армією А. Денікіна 6.11.1919. Наприкінці 10.1919 О. захворів, передав командування бригадою сот. Геліцінському й відбув на лікування до Вінниці. Після видужання призначений НКГА старшиною зв'язку УГА при штабі військ Новорос. обл. в м. Одеса, куди виїхав у супроводі своїх пом. – сот. Г. Олесницького й чет. Н. Нижанковського. Водночас виконував обов'язки команд. Збірної станції УГА в м. Одеса.

На поч. 03.1920 отримав наказ відправити зі ст. Одеса ешелони зі всіма галиц. частинами, а самому повернутися в розпорядження польового штабу ЧУГА в м. Бірзула (нині Подільськ Одес. обл.). Безуспішно клопотався перед більшовиц. командуванням про видачу ген. О. Микитки й Г. Ціріца для постановня їх перед трибуналом УГА. У серед. 03.1920 більшовики усунули О. з посади команд. частин ЧУГА в Одесі, призначили на його місце сот. З. Черевка.

Подальша доля невідома.

Літ.: Аріо. Нарис історії XIV. бригади УГА. // ЛЧК. 1930. Ч. 1. С. 16–18; Ч. 2. С. 18–19; Ч. 3. С. 19–20; Ч. 4. С. 20–22; Ч. 5. С. 19–21; Ч. 6. С. 20–22; Ч. 7/8. С. 25–29; Буковина – її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 793–794; Відзначення українців // Свобода. 1916. 17 лютого; Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на Західніх Землях України. Зі спогадами і життєписами членів комітету виконавців листопадового чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 156–159, 395–396; Дашкевич Р. Артилерія Сіхових Стрільців у боротьбі за золоті київські ворота. Нью-Йорк, 1965. С. 172–173; Денник Начальної Команди УГА. Нью-Йорк, 1974. С. 123, 136, 182, 226, 232; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 142, 240, 448–450, 462–463; Капітан Василь Оробко [Фотографія]. Буковинський православний Календар на звичайний рік 1917. Відень, 1917. С. 219; Лакуста С.

Пам'яті героїв // Час. 1931. 22 берез.; *Левицький О.* Галицька Армія на Великій Україні. (Спомини з часу від липня до грудня 1919). Українські мемуари. Відень, 1921. С. 173; *Т. К.* Листопадові дні в Чорткові // ЛЧК. 1935. Ч. 1. С. 14–17; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 124–125, 538–544; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 38, 303; Що діялося з Галицькою Армією // Свобода. 1920. 24 черв.

Володимир Старик

ОСЕЦЬКИЙ

Олександр Вікторович

(24.06.1873–26.02.1937) – генерал-хорунжий ДА УНР, військ. міністр УНР. Н. у м. Кременець (нині Терноп. обл.) у дворян. правосл. родині. Навч. у Полоцьк. кадет. корпусі (1892). Випускник 1-го військ. Павлівського уч-ща (1894), істор.-філол. ф-ту ун-ту (1903), офіцерської стрілец. шк. (1912), Акад-ї Генштабу (1917) м. Санкт-Петербург. Деякий час викладав в офіцерській шк.

Військ. службу почав 1894. Отримав звання капітана гвардії (01.1909). З 26.07.1914 служив підполковником у 6-му гренадерському Таврій. полку в м. Москва. Після поч. ПСВ воював на Зх. фронті, з 19.11.1914 – команд. 3-го гренадерського Перновського полку. Після закінчення навч. в Акад-ї Генштабу призначений команд. бригади 31-ї піх. д-зії на фронті (14.02.1917), згодом – бригади 2-ї Гренадерської д-зії. 27.03.1917 отримав військ. звання генерал-майора.

У 09.1917 прибув до м. Київ, долучився до орг-ції укр. ЗС. Призначений команд. 4-ї д-зії 2-го Запоріз. корпусу на Пд.-Зх. фронті, але через анархію на залізницях не зміг розпочати виконання обов'язків. Придільений до Гайдамацького коша Слобід. України. У 01.1918 став нач. залоги, разом з вояками Гол. отамана прикривав відступ укр. військ. частин. За дорученням С. Петлюри організував у м. Житомир укр. Генштаб, який і очолив з 29.01.1918. Стр-ру Генштабу, запропоновану О., згодом перейняв гетьман П. Скоропадський. Реформування Генштабу мало позитивні наслідки для

укр. армії, яка у взаємодії з союзниками за 68 днів витіснила більшовиків з України.

З поч. 02.1918 в складі гайдамацьких підрозділів стримував наступ ЧА. Призначений команд. 6-м Полтав. армій. полком (17.09.1918), йому доручили орг-цію окремого корпусу Залізн. охорони. Команд. корпусу охорони залізниць.

Створив у Києві із залізничників антигетьман. регулярний військ. підрозділ – Залізн. полк, у якому зібрав невдоволених правлінням П. Скоропадського. Наприкінці 04.1918 О. очолив т. зв. Холм. ділянку фронту, яка тримала позиції проти польс. армії. У 11–12.1918 командував Холм. групою військ ДА УНР в польс.-укр. війні на Зх. Волині. Виконував обов'язки військ. міністра в уряді Директорії УНР за прем'єр-міністра В. Чехівського (26.12.1918–13.11.1919). За рекомендацією С. Петлюри О. тимчасово був призначений наказним отаманом ДА УНР (15.04.1919), за сумісництвом – нач. Генштабу військ Директорії УНР. Зосередився на політ. справах. 1919 – заст. військ. міністра УНР та гол. інспектор ДА УНР. У серед. 04.1919 очолив Холм. фронт, де укр. війська “сірожупаників” воювали проти польс. армії. Сформував 4-ту Холм. стрілец. д-зію, призначений команд. Волин. групи ДА УНР. Розпорошені на великій тер. укр. частини не втримали польс. та більшовиц. наступів. 17.05.1919 Холм. групу розгромлено.

Після цього О. призначено старшим радником місії з військ. справ і заст. голови місії УНР в Італії (22.07.1919). Перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), оскільки уряд УНР не виділив коштів для місії. У 12.1919 перейшов на тер., зайняту польс. військом. Призначений військ. комісаром Директорії УНР (26.12.1919–6.01.1920). Представник Гол. отамана УНР (з 26.04.1920) при Ю. Пілсудському. Виконував обов'язки наказного отамана військ УНР до 08.1920 (доки його не змінив Ю. Тютюнник) з правами команд. армією. Голова укр. військ.-дипломатичної місії УНР в Бельгії (1920).

Після ліквідації укр. армії в польс. таборах 1923 переїхав до м. Париж.

ОСЕЦЬКИЙ
Олександр Вікторович

Активної участі в політ. житті укр. еміграції не брав. Протягом певного часу проживав у різних країнах Європи, зупинився у Франції. Залишив спогоди.

П. у м. Париж, де й похований на кладовищі Тіе.

Лит.: Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: документи і матеріали / упоряд. В. Верстюк: у 2 т. Т. 1. К., 2006. С. 311, 426.

Ольга Малюта

ОСІДАЧ Богдан

(17.11.1897–05.01.1969) – підстаршина УГА, греко-католик. священик. Н. у с. Дрогомишль (нині Яворів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. У м. Перемишль (нині Польща) здобув освіту в укр. г-зії (1917), поступив до духовної семінарії.

З поч. польс.-укр. війни пішов служити в УГА. Був пом. рахункового старшини – спочатку в 1-й Яворів. сотні, потім у 4-му курені 5-ї бригади; мав військ. звання однорічного десятника. Перебував за р. Збруч, перехворів на тиф.

Після війни завершив теолог. студії, рукоположений 9.03.1924. Перебував на парафії в с. Чорноріки, потім отримав парафію в с. Заміхів (обидва нині Польща); став порохницьким деканом.

У кін. 1944 емігрував на Захід. 1948 виїхав з Німеччини до США. Був священиком у м. Вілмінгтон (шт. Делавер), Гідеон Пантер (шт. Нью-Йорк), Гадсон і Гантер (шт. Пенсільванія). Належав до т-в укр. діаспори.

П. у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія). Похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Лит.: Звідомлення Виділу "Кружка Родичів" при Державній Гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1935–1936. Кліфтон, 1976. С. 149; Помер Впр. о. Богдан Осідач – парох Гадсону і Гантеру // Свобода. 1969. 8 січ.

Петро Гуцал

ОСІНЧУК

Михайло Іванович

(16.09.1890–13.03.1969) – педагог, художник-монументаліст, іконописець, графік, портретист, військовик, гро-

мад. діяч. Н. у с. Голошинці (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник укр. г-зії м. Тернопіль (1910). 1910–14 у м. Краків (Польща) паралельно навч. в Акад-ї мист-в (клас проф. Й. Панкевича) і на філос. ф-ті ун-ту.

Учасник ПСВ. Від 11.1918 служив у картографічному відділі ДСВнС ЗУНР у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), згодом воював в УГА та ДА УНР. Перебув "чотирикутник смерті" на Вінниччині.

Наприкінці 08.1920 повернувся додому. Щоб уникнути арешту польс. властями, через 2 місяці перебрався до м. Дрогобич (нині Львів. обл.), де викладав у г-зії. Від 09.1922 – в АГ м. Львів. 1926 на певний час припинив викладацьку діяльність, зайнявся церк. розписами в Галичині, зокр. розписував собор Св. Юра в м. Львів, церкви в м. Гримайлів (нині смт) і Копичинці (нині обидва Гусятин. р-ну), с. Озерна (нині Зборів. р-ну; усі Терноп. обл.), м. Долина (нині Івано-Франк. обл.) – загалом 20 церков. 1927–29, на запрошення ігумена о. К. Шептицького, викладав курс іконописного малярства монахам у фундації Святоіванівської лаври Студитського уставу.

Співзасн. і 1-й голова Асоціації незалежних укр. мистців (АНУМ; 1931–39), учасник її виставок; належав до редакції друкованого органу АНУМ – ілюстрованого ж. "Мистецтво" (1934–35), якому допомагав фінансово. Побував

у Греції, Туреччині, Італії та Франції, де знайомився з мист. спадщиною.

Після встановлення 1939 рад. влади на ЗУЗ від 1940 – дир. новоств. Львів. уч-ща прикладного мист-ва; викладав курс орнаментів і проектування. Під час нім. окупації недовго очолював Львів. мистецько-пром. шк., яка діяла від весни 1942 до осені 1943; учасник Спілки укр. образотворчих мистців, на перших зборах обраний її головою.

1944 виїхав до Німеччини, звідти 1947 – до США (м. Нью-Йорк). Співзасн. і почесний чл. Об'єднання мистців-українців у Америці (ОМУА), постійний учасник його виставок. 1963 – персональна виставка в м. Нью-Йорк, 1964 – у м. Філадельфія (США). Дійсний чл. НТШ. Розписав також 4 церкви в США і 2 – в Канаді. Автор картин: “Різдво Христове” (1930-ті), “Св. Миколай” (1943), “Богоявлення” (1961), “Воскресіння” (1963), “Бабуня пряде” (1964) та ін.; портретів митрополита А. Шептицького (1952), кн. Ярослава Осмомисла (1960), св. Ольги, св. Володимира (обидва 1961), кардинала Й. Сліпого (1965) та ін.; дереворитів, екслібрисів, ілюстрацій до книг; мистецтвознавчих статей. 1952 сакральні твори О., які зберегались у зб. Нац. музею у Львові, були знищені представниками рад. режиму (між ними 9 графічних робіт на церк. тематику). 1967 в м. Нью-Йорк видано кн. “Михайло Осінчук: митець, маляр”.

П. у м. Нью-Йорк. Похований у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Літ.: Гаш І. Співпраця Миколи Федюка та Михайла Осінчука з Національним музеєм у Львові // Народознавчі зошити. 2013. № 2 (110). С. 316; Мистецько-маляр Михайло Осінчук помер у Нью Йорку // Свобода (США). 1969. 27 лютого. Ч. 30. С. 1; Михайло Осінчук: митець, маляр / М. Острроверха, П. Андрусів, М. Осінчук [та ін.]; кольор. репрод. В. Барагура. Нью-Йорк, 1967. С. 9, 13, 15–16, 19–20; *Студницька М.* Релігійне малярство Павла Ковжуна та Михайла Осінчука: світоглядні моделі й особливості художнього стилю // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2011. Вип. 22. С. 198, 199.

Микола Лазарович

ОСКІЛКО

Володимир Пантелеймонович

(16.07.1892–19.06.1926) – генерал-хорунжий ДА УНР, політ. діяч. Н. в с. Городок (нині Рівнен. р-ну Рівнен. обл.) у сім'ї вчителя. Здобув освіту в учител. семінарії. Працював учителем у с. Жадені (нині Дубровиц. р-ну Рівнен. обл.).

Під час РСВ – офіцер рос. армії. Після Лютневої революції 1917 – комісар Тимчасового уряду в м. Тула (нині РФ), чл. ради солдат. депутатів і голова укр. громади. У кін. 1917 повернувся до України. У м. Київ – команд. українізованого полку “георгіївських кавалерів”. Під час оборони міста від більшовиків – нач. оперативного відділу в штабі М. Ковенка. На поч. 1918 – Рівнен. повітов. комісар, за УД – нач. охорони залізниць Козятин. р-ну. У 11.1918 виступив організатором протигетьман. повстання на Волині. За наказом Директорії УНР створив 40-тис. Пн. групу військ УНР, згодом був призначений команд. Пн.-Зх. протибільшовиц. фронтом.

29.04.1919 за підтримки УПСС і Укр. нар.-респ. партії здійснив спробу держ. перевороту, заарештувавши в м. Рівне чл. кабінету міністрів Б. Мартоса. Заявляв про наміри передати повноваження кер. Директорії УНР Є. Петрушевичу. Після поразки зазолоту виїхав до Польщі. Очолював укр. громаду в таборі для інтернованих і військовополонених м. Домб'є (нині Польща).

1922 оселився в м. Рівне. 1924–26 редагував орган УНП “Дзвін”, очолював Укр. сел. кооп. банк. Автор низки публіцист. статей, спогадів “Між двома силами” (1924).

Загинув у с. Городок (нині Рівнен. р-ну Рівнен. обл.) за нез'ясованих обставин. Похований у с. Хотінь (нині Рівнен. р-ну Рівнен. обл.).

Тетяна Осташко

ОСМАК

Володимир Романович

(1898–13.03.1920) – старшина УГА. Н. в с. Тудорковичі (нині Сокал. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священника.

В УГА воював від кін. 1918. Перебував за р. Збруч. 1.08.1919 іменованій четарем. Потрапив у польс. полон.

ОСКІЛКО
Володимир
Пантелеймонович

П. у таборі військовополонених м. Ланьцут (нині Підкарпат. в-ва, Польща).
 Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 312; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 155.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

“ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ГАЛИЦЬКОЇ РЕПУБЛИКИ” – проект Конституції Галиц. Республіки (ГР), підготовлений уповноваженим для закорд. справ уряду ЗУНР К. Левицьким і запропонований Лізі Націй.

У первісному варіанті проект мав назву “Устрій державний Західно-Української Народної Республіки (Галицької Республіки)”. Проте в кін. 04.1921 він був удосконалений К. Левицьким і під назвою “Основи державного устрою

Галицької Республіки” представлений у 05.1921 Лізі Націй для розгляду.

Сподівання уряду ЗУНР на утворення незалежної ГР ґрунтувалося на особливостях затвердженого міжнар. актами держ.-правового становища Галичини й викладено урядом ЗУНР у спец. документі “Державно-правова основа Східної Галичини як Галицької Республіки”.

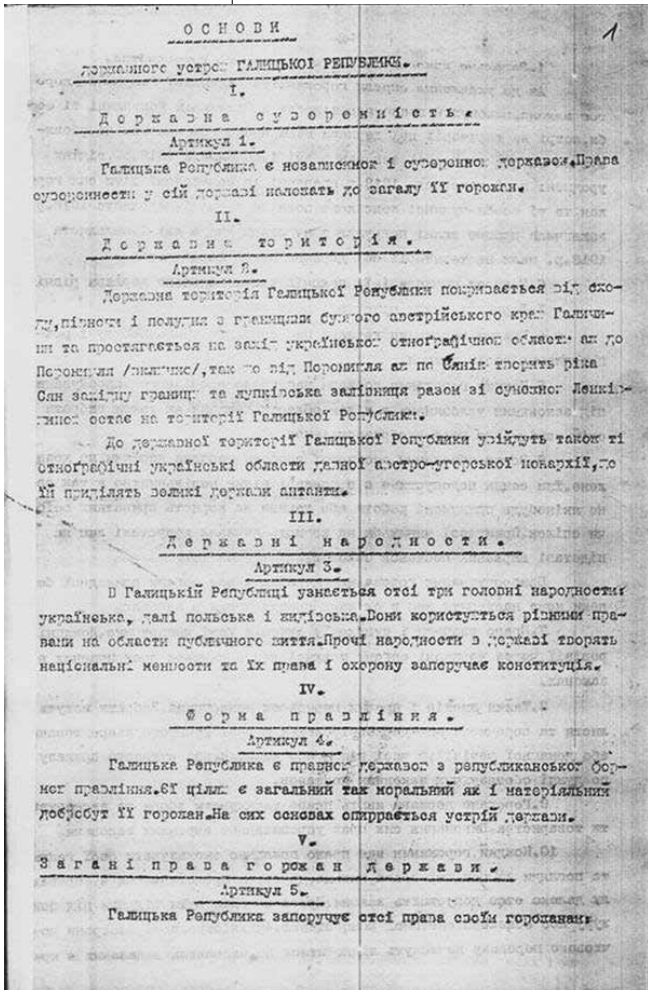
Проект Конституції ГР складався з 12 розділів, 42 артикулів і “Переходових постанов”. У 1-му, 2-му й 3-му розділах визначався держ. суверенітет ГР, окреслювалась її тер. – “від сходу, півночі і полудня з границями бувшого австрійського краю Галичини та простягається на захід, українською етнографічною областю аж до Перемишля (включно), так що від Перемишля аж по Сянік творять ріка Сян західну границю та Лупківська залізниця разом з сумежною Лемківщиною остає на території Галицької Республіки”.

На тер. ГР всі нації, які її населяли, користувалися рівними правами, проте держ. вважалися укр., польс. і єврейс. ГР визнавалася правовою двою з респ. формою правління.

У 5-му розділі “Загальні права громадян держави” заборонялося будь-яке обмеження особистої свободи громадян. Д-ва гарантувала право власності на особисте майно, на вільний заробіток на законних умовах. Примусові роботи дозволялися лише на користь д-ви в особливих випадках на основі законів. Громадянам ГР гарантувалися всі демократ. права – свободи слова, зборів, виборів, віросповідання, навч. в нар. (обов’язкове), середніх і вищих закладах освіти. Для преси будь-які види цензури заборонялися.

У розділі “Державна Рада” викладалися повноваження законодавчого органу ГР, які стосувалися д-ви як такої, її громадян, а також затвердження міжнар. договорів і ратифікації документів про війну і мир. Вибори послів до Держ. Ради мали відбутися на 3-річний період. Кожна держ. нація обирала своїх послів окремо, а нацменшини всі разом. Виборча ординація визначала пропорційне співвідношення пред-

Машинописна копія
 “Оснoв державного устрою Галицької Республіки”
 (ЦДІАУЛ. Ф. 462. Оп. 1.
 Спр. 216. Арк. 1–2)

ставництва кожної нації до заг. кількості нас. д-ви. Новообрана Держ. Рада вибирала з-поміж послів президента Держ. Ради і 4 віце-президентів. Президент Держ. Ради мав бути українцем за походженням, а його віце-президентами обирали обов'язково поляка і єврея.

Розділ “Президент Держави” складався з 17 артикулів, у яких зазначалося, що на чолі ГР стоїть Президент д-ви, обраний народом на 6 р. на підставі окремої виборчої ординації. Президент, як глава д-ви, призначав і приймав відставку держ. міністрів; одночасно був найвищим командантом армії, у зв'язку з чим призначав військ. командантів і старшин. За згодою Держ. Ради Президент мав право укладати договори з ін. д-вами. Президент ГР скликав Держ. Раду, мав право розпуску її, затверджував закони. Свої повноваження Президент здійснював через призначеного ним президента міністрів і держ. міністрів, які мали звітувати про свою діяльність перед Держ. Радою.

Нац. права громадян ГР зведені в окремий розділ (8 артикулів). Мовою урядування держ. органів проголошено укр. Разом з тим в усних і письмових зверненнях мовою урядування визнавалися укр., польс., єврейс. Власті зобов'язувалися відповідати громадянам мовою, якою вони зверталися. Закони й урядові розпорядження оприлюднювалися 3 мовами. Призначення держ. міністрів мало здійснюватися за нац. ознакою, відповідно до числа настіє чи ін. національності. Службовцями в ГР призначалися особи, які володіли хоча б 2 мовами держ. націй. Законодавство регулювало право націй на нар. (початкову), середню та вищу освіту.

Розділ “Судівництво” визначав діяльність судів, які проголошувалися самостійними й незалежними. За порушення норм судочинства суд. урядовців притягували до відповідальності. У розділі “Адміністрація” викладено принципи функціонування адм. органів, орг-ція і компетенція яких означувалася окремим законом. У разі пору-

шення законодавства урядовцями при виконанні своєї діяльності, їх належало притягнути до відповідальності. Порушення конституц. прав громадян ГР вирішував адм. трибунал.

Для охорони д-ви і її кордонів передбачалося створення армії, за потреби – на основі заг. військ. служби. У разі загрози безпеці й ладу в д-ві допускалася можливість використання ЗС за наказом Президента.

Артикули останнього розділу “Переходові постанови, дотично конституювання незалежної Галицької Республіки” регулювали процес утворення ГР. З цією метою д-ви Антанти формували Міжкоаліційну комісію для Галиц. д-ви. Під її протекторатом створювалася Адміністраційна рада, до якої від укр. нас. входило 7 представників, делегованих УНРадою Сх. Галичини, від польс. нас. – 3, від єврейс. – 2.

Міжкоаліц. комісія була покликана передати Адміністраційній раді всю політ. та військ. владу на тер. ГР, яка наділялася правом призначати урядовців, перебирати у своє відання крайові й держ. фонди, збирати податки. Впродовж 3 місяців Адміністраційна рада зобов'язувалася провести вибори Держ. Ради, а згодом Президента ГР, після чого Держ. Рада скликалася на 1-ше засідання для складання присяги Президента й затвердження держ. міністрів.

Проект Конституції ГР не було запроваджено в життя у зв'язку з рішенням Ради амбасадорів 14.03.1923 про включення Сх. Галичини до складу 2-ї Речі Посполитої. Однак це важливий документ укр. держ.-політ. думки, який демонструє високий взірець політ. і правової к-ри, модель демократ. д-ви в поєднанні з толерантним ставленням до ін. народів, представників нацменшин, реліг. громад, поваги до прав народу й людини.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

Тетяна Дерещук

ОСТАПЧУК
Яцко (Яцько, Яків)
Дмитрович

ОСТАПЧУК

Гнат Антонович

(12.03.1888 – кін. 06.1920) – учитель, старшина УГА. Н. у с. Кривеньке (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Випускник учител. семінарії м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Був управителем шк. в с. Середній Майдан (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.).

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті. В УГА – з 12.1918, спочатку служив у Станіславів. ОВК. 1.03.1919 іменований четарем. З 07.1919 перебував на Наддніпрянщині.

У 05.1920 заарештований чекістами, відправлений до табору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). Звідси з групою понад 130 старшин УГА вивезений 16.06.1920 на Соловки. Загинув, коли баржа, якою везли в'язнів, була потоплена в Білому морі (Росія).

Літ.: Максимчук І. Кожухів. Львів, 1930; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 318.

Петро Гуцал

ОСТАПЧУК

Яцко (Яцько, Яків) Дмитрович

(04.01.1873–30.01.1959) – громад. і політ. діяч, один з фундаторів укр. політ. руху. Н. у с. Луб'янки Нижчі (нині с. Нижчі Луб'янки Збараз. р-ну Терноп. обл.) у сел. сім'ї. Його батько Д. Остапчук (1844–1907) – громад. діяч, посол Галиц. крайового сейму (1895–1907), очолював осередок РУРП. Навч. розпочав 1882 у шк. с. Красносільці (нині Збараз. р-ну), через 2 р. батьки віддали його до шк. м. Збараж. 1886 став учнем Терноп. г-зії, долучився до таємної громади, яка прагнула виховувати молодь у нац. дусі, готувати її до корисної громад. праці. 1890 перейшов до Львів. г-зії, де часто зустрічався з І. Франком, М. Павликом, Л. Мартовичем; співпрацював з ними у веденні адм. справ, написанні листів, переписуванні статей М. Драгоманова, нар. приповідок тощо. Через звинувачення в політ. діяльності змушений залишити навч. у Львові й восени 1891 повернувся до Терноп. г-зії, з якої його теж незабаром відраховували через радикальні погля-

ди. Не вдалося продовжити навч. і в Чернів. г-зії. 1895 О. разом з однодумцями створили Збараз. повітовий осередок РУРП, щонеділі організовували в селах повіту віча, наради, активно провадили передвиборчі кампанії. Результатом їх діяльності стала перемога Д. Остапчука на виборах (1895) до Галиц. сейму, прихильників РУРП на виборах до Збараз. повітов. ради (1896). О. 1896 і 1898 супроводжував І. Франка на вічах у Збараз. пов., що описав у своїх спогадах (опубл. 1926). Співзасн. читальні "Просвіта" в родинному селі (1898).

Відстоював ідею перетворення РУРП у соціал-демократ. партію, яку не було підтримано; вийшов з її лав. 17.09.1899 взяв участь у закритій нараді укр. соціал-демократів у Львові, що відіграла роль установчої конф. УСДП. У 01.1900 створив повітов. осередок партії в м. Збараж, став одним з організаторів сел. страйку (1902), виборів до повітов. ради (1904). 1906–07 видавав у м. Тернопіль газ. "Червоний прапор" як орган Збараз. повітов. орг-ції УСДП.

Виборці округу Збараж–Тернопіль обрали О. послом від УСДП до Держ. Ради в м. Відень. Парламентська діяльність (06.1907–06.1911) О. була спрямована на реорг-цію крайової адміністрації в Галичині, прийняття нового виборчого сеймового закону, реформування податкової с-ми (звільнення від податків незаможних сел. г-в, зниження оподаткування продуктів масового споживання), скорочення контингенту рекрутів, відміну смертної кари, покращення соц. забезпечення робітників і селян по старості й інвалідності, заснування укр. ун-ту, значне збільшення кількості укр. шкіл. Його соратниками по соціал-демократ. парламентському клубу були такі відомі діячі, як В. Адлер (лідер австр. соціал-демократів), Т.-Г. Масарик (засн. ЧСР).

Після програшу на парламентських виборах 1911, розколу УСДП на певний період відійшов від політ. життя, переїхав з родиною до с. Ізбудья-Радвані (нині Радвань-над-Лабірцем, Словачина).

Під час ПСВ брав участь у нац.-політ. та культ.-просвітн. діяльності СВУ серед українців-військовополонених у Фрайштадтському таборі. Учасник конференції УСДП у Відні (5–6.08.1917).

Після розпаду Австро-Угорщини повернувся до активного громад.-політ. життя. 1918 Т.-Г. Масарик пропонував О. бути представником УНРади в уряді ЧСР. О. схвалив програмні цілі утвореного в 12.1918 СРС, виступив з доповіддю про земельне питання на сел.-робітн. з'їзді в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ; 30–31.03.1919). Підтримав резолюцію закарп. українців про возз'єднання всіх укр. земель "в одну державу в формі Народної Республіки". Згодом став прихильником Пряшк. нар. руської ради, яка виступала за злуку з Україною; рішуче протестував проти москвофілів та утвореної ними на ідеях моск. чорносотенців "Карпато-руської народної ради".

16.05.1920 ініціював створення Соціал-демократ. партії Підкарпат. Русі (СДПР). Протягом деякого часу був її головою, співзасн. друкованого органу партії – тижневика "Вперед" (пізніше "Народ"), що виходив паралельно угор. ("Szabadsg") та чес. ("Hlas Vchodu") мовами. Автор численних статей на сторінках цих часописів. Водночас 1920 став одним зі співзасн. т-ва "Просвіта" й Т-ва військ. інвалідів, вдів і сиріт на Підкарпат. Русі. Активною була передвиборча (1924, 1925 і 1929) й парламентська діяльність О. – відстоював інтереси закарпатців як посол сейму ЧСР (1924–25).

Через кризу всередині СДПР і незгоду з деякими передвиборними кроками її кер-ва, будучи обраним її довічним почесним головою, 8.10.1929 офіційно вийшов з лав партії. Оселився у с. Страбичово (нині Мукачів. р-ну Закарп. обл.). 1938 не підтримав проголошення незалежності Карпат. України, вважаючи його завчасним і непередбачуваним, проте написав серію меморандумів на адресу чільних політиків у ЧСР та європ. країнах, у яких закликав їх надати допомогу закарпатцям.

Під час окупації краю угорцями був репресований владою – його ді-

яльність 1920–30-х військ. суд назвав злочином і засудив за українофільство до смертної кари, якої вдалося уникнути. Отримавши декрет про вигнання з краю, спочатку проживав біля м. Братислава (нині Словаччина), пізніше поселився біля м. Прага (нині Чехія). Там остаточно відійшов від громад.-політ. діяльності, працював над своїми споминами, які після ДСВ частково друкували в органі Укр. робітн. союзу "Народна воля" (США), значно доповнений текст – у зб. "Збаражчина". 1957 разом з дружиною повернувся до м. Ужгород.

П. дорогою під час поїздки до м. Львів. Похований у м. Ужгород на цвинтарі "Кальварія".

Літ.: Беґей І. І. Українська лівиця Галичини: теорія і практика (кінець ХІХ – першатретина ХХ ст.). К., 2015; Малець Н., Малець О. Громадсько-політична діяльність Яцка Остапчука (1873–1959 рр.): монографія. Ужгород, 2015; Мельничук Б., Уніят В. Остапчук Яцко (Яків) Дмитрович // ТЕС. Т. 2. Тернопіль, 2005. С. 694; Остапчук Яцко. Подих з недавньої бувальщини (думки і спогади з мого життя) // Збаражчина. Збірник споминів, статей і матеріалів / літ. ред. Д. Корбутяк. Нью-Йорк, 1968. С. 181–417; Токар М. Ю. Остапчук Яцко // ЕІУ. Т. 7. К., 2010. С. 672–673.

Сергій Дерев'яно

ОСТАП'ЯК

Іван

(09.11.1890–22.04.1978) – старшина УГА, громад. діяч. Н. в с. Радча (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). За фахом інж.-агроном.

Учасник ПСВ в складі 20-го Станиславів. піх. полку на Сх. й Італ. фронтах. Поручник, команд. 3-го куреня 2-ї Коломий. бригади УГА. Потрапив у польс. полон (05.1920), втік із табору м. Тухолья 1.09.1920.

Згодом повернувся з ЧСР до Галичини. Проживав у м. Станиславів. Очолював філію т-ва "Сільський господар". Чл. УВО та ОУН.

Влітку 1944 емігрував до Німеччини. З 1948 проживав в Аргентині. 1958 переїхав до США.

ОСТАП'ЯК
Микола Михайлович

П. у м. Пассейк (шт. Нью-Джерсі), де й похований на цвинтарі біля церкви Св. Миколая.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 402, 471, 483–484, 487–489; Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 808; † Инж. Иван Остапак // Свобода. 1978. 26 квіт. Ч. 93. С. 3.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ОСТАП'ЯК

Микола Михайлович

(06.11.1901–11.11.1977) – стрілець УГА, мікробіолог, громад. діяч. Н. в с. Радча (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.).

Воював в УГА з 11.1918. Згодом продовжив навч., здобув вищу освіту.

Вчитель природознавства в г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). 1935–39 – вчитель у с. Грабовець (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.).

З 1944 – у ДП м. Байройт (нині ФРН); вчитель у місц. табірній г-зії. 1957 емігрував до США. Засн. відділення НТШ в м. Філадельфія. Кер. Хімічно-біологічно-мед. секції НТШ. Чл. низки укр. т-в – “Обнова”, ОБВУА, УНС, УККА, Т-ва ім. св. Софії та ін. Автор наук. праць. Належав до редколегії та колективу авторів вид. “Альманах Станиславівської землі”.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі Фокс Чейс.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 200–209, 271, 277, 641–642, 731–735; Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 40–41; Бл. п. Проф. Микола Остап'як // Свобода. 1977. 17 листоп.; *Диміцький М.* Пам'яті проф. Миколи Остап'яка // Свобода. 1978. 27 січ.

Микола Вітенко

ОСТРОВЕРХА

Михайло

(псевд.: Михайло Осика та ін.; 07.10.1897–17.04.1979) – підхорунжий УСС, хорунжий УГА, письменник, журналіст, перекладач, мистецтвознавець, громад. діяч. Н. в м. Бучач (нині Терноп. обл.). Випускник Буцац. г-зії.

Доброволець Легіону УСС від 09.1915, воював на Сх. фронті в четі П. Франка сотні Р. Сушка (у 10.1915–03.1916 його заміняв чет. Ю. Нестайко). Бойове хрещення отримав 1.11.1915 поблизу с. Семиківці (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.). Навесні 1916 пройшов 3-тижневий підстаршин. вишкіл. Діяльний у Пресовій квартирі УСС; автор нарисів, які почав писати під час Великодня 1916 в с. Соснів (нині Теребовлян. р-ну). 2.09.1916 у бою поблизу с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) потрапив у рос. полон. У 06.1918 повернувся до Галичини, отримав у Легіоні УСС 3 місяці відпустки. Від 8.10.1918 – у коші УСС у с. Виженка (нині Вижиц. р-ну Чернів. обл.).

2.11.1918 – учасник роззброєння в м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) 13-го австро-угор. полку мазурів, що повертався з Наддніпрянщини. У складі 1-ї бригади УСС УГА воював біля м. Львів, де наприкінці 12.1918 під час бою втратив свідомість від виснаження, потрапив до шпиталю; згодом – у 4-му курені пор. М. Дацківа 10-ї Янів. бригади. 3–20.04.1919 – у старшин. шк. піхоти в м. Золочів (нині Львів. обл.), де був співорганізатором театрального гуртка. 1919 призначений команд. кулемет. чети, брав участь у звільненні м. Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.) від більшовиц. військ (21.04.1919), у Чортків. офензиві.

Учасник походу на м. Київ. Восени 1919 призначений у штаб 10-ї бригади першим пом. нач. відділу розвідки й пропаганди сот. Ю. Конола; допомагав писати історію бригади. 2-га пол. 11.1919–04.1920 – союзник спочатку армії ген. А. Денікіна, згодом у складі ЧУГА. Під час бойового рейду бригади Вінниччиною 5.01.1920 захворів на тиф у с. Рахни-Лісові (нині Шаргород. р-ну Вінниц. обл.), потім ще двічі на поворотний тиф; до Великодня 1920 лікувався в шпиталі м. Тульчин (нині Вінниц. обл.).

Від 06.1920 – у Генштабі ДА УНР, згодом – у Запоріж. д-зії, де служив заст. і нач. культ.-освіт. відділу. Інтернований у таборах для укр. вояків у с. Пикуличі й м. Вадовиці (обидва Польща), очолював культ.-освіт. відділ для Запоріж., 3-ї Залізної та 4-ї Київ. д-зій і полку Чорних запорожців (Чорношличників) полк. П. Дяченка; співорганізатор та автор, у т. ч. модерної поезії, ж. “Запорожець”, який видавали в Запоріж. д-зії; співпрацював з літ.-мист. ж. “Веселка”, що виходив у таборі укр. вояків у м. Каліш (нині Польща).

У 04.1921 повернувся до м. Бучач, де 2,5 р. перебував під наглядом польс. поліції. Як талановитий оповідач ділився з молоддю спогадами про укр. визвол. змагання, писав, малював, організовував і сам виступав в аматорських виставах і концертах, у т. ч. в навколишніх селах, співав у церк. хорі. Організатор збору допомоги для укр. вояків, інтернованих у польс. таборах. У 11.1922 заарештований польс. поліцією і без висунення обвинувачення разом з воєн. побратимами до кін. 12.1922 перебував у в'язницях м. Тернопіль, Чортків (нині Терноп. обл.), Станіславів (нині Івано-Франківськ). Від 1923 – співробітник філії т-ва “Просвіта” й секретар театру ім. І. Тобілевича в Станіславові; організовував у селах Станіславівського й Галиц. пов. читальні, театральні гуртки, хори, курси для неграмотних тощо.

На поч. 11.1926, отримавши від єпископа Г. Хомишина стипендію, виїхав для навч. співу до м. Рим (Італія); до серед. 1931 вивчав там також італ. мову, місцеві мист-во, л-ру, музику, по-

бут. Навесні 1929 дав свої концерти в залі Вишого муз. ін-ту ім. Миколи Лисенка в м. Львів та в залах нар. домів м. Станіславів та Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Від серед. 1931 проживав у Львові, де працював як публіцист і літератор, трудився у ред. ж. “Червона Калина”. З 2-ї пол. 1920-х співпрацював з газ. “Діло”, “Новий час”, ж. “Назустріч”, “Обрії”, “Життя і Знання”, “Нові Шляхи” та ін. 1.09.1939 заарештований польс. владою; до 18.09.1939 перебував у в'язниці м. Станіславів.

Після встановлення на ЗУЗ рад. влади 9.11.1939 перебрався за межі Галичини; від 12.1939 – в Римі. Під час нім. рад. війни працював у Львові в істор. відділі військ. управи д-зії “Галичина”, редагував дивізійний тижневик “До перемоги”. 1944 емігрував до Німеччини, де належав до кер-ва станиці Братства УСС у м. Регенсбург (нині ФРН).

Від 1949 – у США. Протягом тривалого часу служив дяком церкви в Бронксі (адм. р-н м. Нью-Йорк), співпрацював з ред. час. “Америка”, “Народна воля”, “Свобода”, продовжив літ. й перекладацьку діяльність. Автор книг, літ.-мистецьких есе, нарисів, спогадів, у т. ч. про бойовий шлях УСС, УГА, укр. визвол. змагання: “Відхід У.С.С. з-над Стрипи” (1933), “У московському полоні (1916–1918)” (1936), “Великий зрив 1917 р.” (1937), “Гомін здалека” (1953), “Обніжками на битий шлях” (1957), “На закруті” (1958), “Грозна калини в Українських Січових Стрільців” (1962), “Блиски і темряви 1918–1919–1920” (1966), “Над Тудинкою: у 80-ліття товариша УСС Романа Купчинського” (1974) та ін. Здійснив низку перекладів з італ. л-ри.

П. у р-ні Бруклін м. Нью-Йорк (США). 1980 на честь О. в США засновано Літ.-журналіст. конкурс.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Микола Лазарович

ОХРИМОВИЧ

Володимир Юліанович

(27.05.1870–06.11.1931) – правник, громад. і політ. діяч. Н. у с. Велдіж (нині с. Шевченкове Долин. р-ну Івано-Франк.

ОХРИМОВИЧ
Володимир Юліанович

обл.). Навч. у Стрий. г-зії (1881–88). Випускник філос. ф-ту Львів. ун-ту (1893). 1890 вступив до РУРП; 1899 – один зі співзасн. і кер. УНДП. З 1902 – ред. газ. “Діло”. 1907–08 – посол до австр. парламенту. 1915 заарештований рос. окупац. властями й депортований до Сибіру. 1918 повернувся до м. Львів.

У 09.1918 увійшов до складу комісії УНДП для підготовки укр. повстання у Львові; у 10.1918 брав участь у нарадах Військ. к-ту. 18.10.1918 – учасник установчих зборів УНРади, на яких прийнято рішення про створення УД. Після Листопадового чину 1–2.11.1918 брав участь у переговорах УНРади з ПНК. 9.11.1918 УНРада на пропозицію О. затвердила назву – 3х.-укр. Д-ва й герб у вигляді “золотого лева на синьому фоні”. Після окупації поляками Львова 22.11.1918 залишився в місті для захисту прав українців; невдовзі арештований і вивезений зі Львова.

Учасник укр.-польс. переговорів 21–30.11.1919 щодо поліпшення умов утримання полонених. 25–28.02.1919 очолював делегацію уряду ЗОУНР на переговорах із місією країн Антанти на чолі з франц. ген. Ж. Бартелемі; не погодився зі встановленням демаркац. “лінії Бартелемі” та припинив перемовини. 03.1919 – чл.-засн. УНТП.

Із серед. 1920 схилився до думки про можливість надання нац.-тер. автономії укр. землям у складі Польщі та нормалізації польс.-укр. відносин. У 08.1920 під час зустрічі представників укр. політ. партій з прем’єр-міністром Польщі В. Вітосом висловився за налагодження мирного співжиття між двома народами. 1921 обвинувачений представниками екзильного уряду ЗУНР у колаборації з польс. владою.

Обгрунтовував потребу участі у виборах до польс. сейму й сенату в 11.1922. Підтримав позицію голови УНТП і Міжпарт. ради В. Бачинського щодо необхідності порозуміння з польс. урядом. Декан юрид. ф-ту Укр. таємного ун-ту м. Львів (1921–25). Прихильник проголошення незалежності України, але в тогочасних умовах відстоював автономістську програ-

му УНТП. На його думку, укр. землі в складі Польщі – Волинь, Холмщина, Підляшшя та Галичина – повинні домогтися від польс. влади автономії, щоб на наступному етапі визвол. змагань влитися в соборну укр. д-ву. При цьому пропонував програму позитивної реальної праці, спрямованої на орг. та культосвітній розвиток українців. Позицію О. підтримали більшість членів УНТП. У 11.1922 О. було включено до ТНК УНТП, 26.05.1923 обрано головою партії. Водночас, автономістська позиція О. була негативно сприйнята екзильним урядом ЗУНР. Щоб запобігти ескалації внутр.-парт. б-би, 15.12.1923 подав у відставку з посади голови УНТП. Згодом разом з І. Кедриним та Д. Левицьким сформував т. зв. групу “Діла”, що на поч. 1925 виступила з ініціативою утворення нової укр. політ. сили – УНДО. Чл. ТНК УНДО. Автор численних публікацій у газ. “Діло” та ін. укр. періодичних виданнях.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Ковалевська О. Охримович (Охримович) Володимир Юліанович // ЕІУ. Т. 7. К., 2010; Косар І. Участь Володимира Охримовича у боротьбі за державну незалежність ЗУНР (1918–1923) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 513–520; Кузутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

Богдан Паска

ОХРИМОВИЧ Любомир Юліанович

(20.03.1884–13.07.1924) – правник, четар-суддя УГА. Н. в с. Сенечів (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім’ї священика. Брат В. та Ю. Охримовичів. У м. Львів здобув освіту в АГ (1901), випускник правн. ф-ту ун-ту. Був аскультантом (правником-стажером) у Крайовому суді у Львові. З 1913 – суддя в м. Немирів (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.).

На поч. ПСВ мобілізований до 14-го піх. полку австро-угор. армії. Важко поранений у бою восени 1914. Маючи інвалідність, деякий час служив у

таборі військовополонених італійців. Восени 1917 повернувся на посаду судді в Немирові. З 1.11.1918 – повітовий комісар ЗУНР в Рава-Руському повіті. У 07.1919 разом з УГА відступив за р. Збруч. Четар-суддя польових судів. Перебував на службі УНР як повітов. комісар у м. Балта (нині Одес. обл.). У 11.1919–03.1920 хворів на тиф у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.). Після одужання прибув до м. Львів, де заарештований польс. поліцією і 3 місяці провів в ув'язненні. Восени 1920 звільнений, зміг відновитися на посаду судді в м. Немирів. Згодом суддя в м. Янів (нині смт Івано-Франкове Яворів. р-ну Львів. обл.). Діяч укр. т-в, зокр. голова міськ. філії "Просвіти".

П. під час операції в шпиталі м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Дацко В. Яворівщина в іменах. Біографічний довідник. Львів, 1995; Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1900/1901. Львів, 1901. С. 52; Посмертні згадки. Любомир Охримович // Діло. 1924. Ч. 154. 16 лип. С. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 104.

Олександр Луцький,

Кім Науменко

ОХРИМОВИЧ

Осип Іванович

(1888–1967) – адвокат, громад.-політ. діяч, повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Ляхівці (нині Підгір'я Борогодчан. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Випускник Львів. ун-ту, здобув докторат із права.

Під час ПСВ, як чл. СВУ, працював у просвітньому відділі табору військовополонених м. Фрайштадт (Німеччина). Спільно з В. Левицьким навесні 1915 в таборі започаткували для наддніпрян. українців кооп. курси, кооператив "Власна поміч" та ін.

У часи ЗУНР – повітов. комісар у м. Богородчани (нині смт Івано-Франк. обл.). Від 1920 проживав на Закарпатті, адвокат і культ. діяч у м. Мукачево (нині Закарп. обл.). Після падіння Карпат. України перебрався на Пряшівщину, був активний у громад. житті.

Літ.: Охримович О. Економічна база існування "Фрайштадтської республіки" Кооператива "Власна поміч" // Союз Визволення України. 1914–1918. Відень; Нью-Йорк, 1979. С. 33–50; *Павлишин О.* Організація цивільної влади ЗУНР у повітах Галичина (листопад – грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3. С. 132–193.

Степан Кобута

ОХРИМОВИЧ

Юліан Юліанович

(1893–1921) – старшина УГА. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.) у сім'ї священика. Брат В. і Л. Охримовичів. Випускник укр. г-зії м. Коломия (1912). Студіював право у Львів. ун-ті.

В УГА пройшов весь бойовий шлях. Залишився в рад. Україні.

Заарештований чекістами й розстріляний у м. Мелітополь (нині Донец. обл.).

Петро Гуцал

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

авіац. – авіаційний
австр. – австрійський
австро-угор. – австро-угорський
АГ – Академічна гімназія у м. Львів
адм. – адміністративний
АК – Армія крайова
акад. – академік, академічний
акад-я – академія
амер. – американський
АН – Академія наук
АН України – Академія наук України (від 1991)
англ. – англійський
ап. – апостол
АР – Автономна республіка
араб. – арабський
АРК – Автономна республіка Крим
арк. – аркуш
АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка
артилер. – артилерійський
археол. – археологічний
архів. – архівний
архіт. – архітектор (з прізвищем), архітектурний
АТ – акціонерне товариство
афг. – афганський
афр. – африканський
АРРз – Державний архів у м. Перемишль
б/м – без місця видання
б/р (б/г) – без року видання (рос. – без года издания)
балт. – балтійський
бас. – басейн (з назвою річки)
б-ба – боротьба
ББСУ – Безпартійний блок співпраці з урядом
БГСА – Буковинська греко-східна архієпископія
бельг. – бельгійський
берез. – березень
білорус. – білоруський
БК – Буковинський курінь
б-ка – бібліотека
бл. – близько (з числом)
БНР – Білоруська Народна Республіка

болг. – болгарський
БП – Буковинський полк
БПП – Британська партія праці
брацлав. – брацлавський
брит. – британський
бронз. – бронзовий
буд. – будівельний
буд-во – будівництво
бурж. – буржуазний
в-во – воєводство
верес. – вересень
ВЗ УГВР – Великий збір Української головної визвольної ради
вид. – видання
вид-во – видавництво
визвол. – визвольний
викл. – викладач
виконком – виконавчий комітет
вип. – випуск
вир-во – виробництво
відп. – відповідальний
військ. – військовий
вінниц. – вінницький
вірм. – вірменський
ВКП(б) – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВМФ – військово-морський флот
ВНЗ – вищий навчальний заклад
ВНК – Волинський народний комітет
ВНО – Всезагальне військове навчання (рос. Всеобщее военное обучение)
ВНР – Всеукраїнська національна рада
внутр. – внутрішній
воєн. – воєнний
воєнком – воєнний комісар
волин. – волинський
ВР – Верховна Рада
ВРНГ – Вища рада народного господарства
Всеобуч – рос. Всеобщее военное обучение
ВТК – виправно-трудова колонія
ВТТ – виправно-трудова табір (табори)
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
вул. – вулиця (з назвою)

ВУСПП – Всеукраїнська спілка пролетарських письменників
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВЧК – Всеросійська надзвичайна комісія
г. – гора (з назвою)
га – гектар (з числом)
ГА – Галицька Армія (листопад 1918 – жовтень 1919 р.)
газ. – газета (з назвою)
галиц. – галицький
Галревком – Галицький революційний комітет
гвард. – гвардійський
ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України
г-во – господарство
ген. – генерал (з прізвищем), генеральний
Генштаб – Генеральний штаб
геогр. – географічний
гетьман. – гетьманський
г-зія – гімназія
ГНК (ГАНКА) – Галицька надзвичайна комісія
ГНР – Гуцульська Народна Рада
гол. – головний
голл. – голландський
госп. – господарський
ГПУ – Державне політичне управління (рос. – Государственное политическое управление)
грец. – грецький
грн – гривня
громад. – громадський
ГРР – Головна руська рада
ГСРР – Галицька Соціалістична Радянська Республіка
груд. – грудень
губ. – губернія
губЧК – губернська надзвичайна (рос. – чрезвычайная) комісія
губком – губернський комітет
губюст – губернський відділ юстиції
ГУЛАГ – Державне управління таборів (рос. – Государственное управление лагерей)
ГУДМ – Група української державницької молоді
ГУНМ – Група української національної молоді
ГУР – Головна українська рада
д. і м. с. н. – дата і місце смерті невідомі

ДА – Добровольча армія
ДА УНР – Дієва Армія Української Народної Республіки
ДАВО – Державний архів Вінницької області
ДАІФО – Державний архів Івано-Франківської області
ДАЛО – Державний архів Львівської області
ДАПО – Державний архів Полтавської області
ДАТО – Державний архів Тернопільської області
ДАЧО – Державний архів Чернівецької області
д-ва – держава
демократ. – демократичний
держ. – державний
дес. – десятник (з прізвищем)
Дж. – джерела (в бібліографії)
д-зія – дивізія
див. – дивіться
дир. – директор
дис. – дисертація
дніпроп. – дніпропетровський
доц. – доцент
ДП – (англ. Displaced Persons) табір для переміщених осіб
ДПУ – Державне політичне управління
д-р – доктор
драм. – драматичний
ДС – Державний Секретаріат
ДСВ – Державний секретаріат віроісповідання
ДСВ – Друга світова війна
ДСВнС – Державний секретаріат внутрішніх справ
ДСВС – Державний секретаріат військових справ
ДСЗаС – Державний секретаріат заграничних справ
ДСЗС – Державний секретаріат земельних справ
ДСОВ – Державний секретаріат освіти і віроісповідань
ДСПР – Державний секретаріат публічних робіт
ДСПСО – Державний секретаріат праці та суспільної опіки
ДСПТ – Державний секретаріат пошти і телеграфу
ДСС – Державний секретаріат судівництва

ДССЗ – Державний секретаріат суспільного здоров'я
ДСТП – Державний секретаріат торгівлі і промислу
ДСФ – Державний секретаріат фінансів
ДСШ – Державний секретаріат шляхів
ДСШПТ – Державний секретаріат шляхів, пошти і телеграфу
ДХУ (УХУ) – Державний харчовий уряд (Український харчовий уряд)
ДЦ УНР – Державний центр Української Народної Республіки
екон. – економічний
енцикл. – енциклопедія
етногр. – етнографічний
ЕІУ – Енциклопедія історії України
ЕСУ – Енциклопедія Сучасної України
ЕУ – Енциклопедія українознавства
єврейс. – єврейський
європ. – європейський
ЄНРада – Єврейська національна рада
ж. – журнал (з назвою)
житомир. – житомирський
жін. – жіночий
жовт. – жовтень
зав. – завідувач, завідуючий (при назві установи чи посади)
заг. – загальний
заг.-освіт. – загальноосвітній
закарп. – закарпатський
закорд. – закордонний
залізн. – залізничний
зап. – записки (у значенні “наукові праці”)
запоріз. – запорізький
засл. – заслужений
засн. – засновник
заст. – заступник
затв. – затверджений, затверджувати
зб. – збірник, збірка
ЗВУ – Залізнична військова управа УГА
з-д – завод
ЗГ – Закордонна група
ЗГ УНТП – Закордонна група УНТП
ЗГ УНРади – Закордонна група УНРади
ЗДА – З'єднані Держави Америки (Сполучені Штати Америки)
зібр. – зібрання
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗНТШ – “Записки Наукового товариства імені Шевченка”

зовн. – зовнішній
зокр. – зокрема
ЗОУНР – Західна Область Української Народної Республіки
ЗОШ – загально-освітня школа
ЗС – Збройні Сили
ЗСПР – Збройні сили Півдня Росії
ЗУАДК – Злучений український американський допомоговий комітет
ЗУЗ – західноукраїнські землі
ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка
ЗУР – Загальна українська рада
ЗУТЛН – Західно-Українське товариство Ліги Націй
зх. – захід, західний
ім. – імені
імп. – імператор, імператриця (з іменем)
ін. – інший
інж. – інженер
іноз. – іноземний
ІНО – Інститут народної освіти
ін-т – інститут (навчальний або науковий заклад)
інтернац. – інтернаціональний
істор. – історичний
ІСДПБ – Інтернаціональна соціал-демократична партія Буковини
італ. – італійський
К. – Київ (у бібліографії)
кавалерійс. – кавалерійський
канад. – канадський
канд. – кандидат, кандидатський
канд. істор. н. – кандидат історичних наук
канд. філол. н. – кандидат філологічних наук
канд. філос. н. – кандидат філософських наук
канд. юрид. н. – кандидат юридичних наук
катол. – католицький
каф-ра – кафедра
квіт. – квітень
КДБ – Комітет державної безпеки
кер. – керівник
кер-во – керівництво
київ. – київський
кін. – кінець (при цифрах, датах)
км – кілометр
км2 – кілометр квадратний
кн. – книга (з назвою)
кн. – князь, княгиня

КНП – Комітет народної праці (з іменем чи прізвиськом)
козац. – козацький
кол. авт. – колектив авторів
колг. – колгоспний
колиш. – колишній
команд. – командувач, командир
комбриг – командуючий бригадою
Комінтерн – Комуністичний Інтернаціонал
комуніст. – комуністичний
конф. – конференція
концтабір – концентраційний табір
кооп. – кооперативний
кор-во – королівство
Кор-во СХС – Королівство Сербів, Хорватів і Словенців (після 1929 р. – Югославія)
королів. – королівський
КОШТ – Команда контролю шляхів і транспорту
КПА – Комуністична партія Австрії
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ – Комуністична партія Західної України
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
КПСГ – Комуністична партія Східної Галичини
КПУ – Комуністична партія України
КПШР – Коломийська повітова шкільна рада
к-ра – культура
крб – карбованець (з числом)
кримськотатар. – кримськотатарський
крипт. – криптонім
КРПП – Комуністична робітничая партія Польщі
к-т – комітет
КУВ – Краєвий уряд відбудови
КУД – Колегія уповноважених диктатора
КУК – Комітет українців Канади
КУМ – Комітет української молоді
культ. – культурний
КУН – Конгрес українських націоналістів
КОІБ – Коломийська філія інформаційного бюро Директорії УНР
лат. – латинський
латв. – латвійський
ЛВ – Летунський відділ

лип. – липень
листоп. – листопад
литов. – литовський
літ. – літературний
ЛНБ – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка
ЛНВ – “Літературно-науковий вісник”
л-ра – література
Літ. – література (в бібліографії)
лубен. – лубенський
ЛЧК – «Літопис Червоної Калини»
лют. – лютий
лютн. – лютневий
львів. – львівський
м – метр
м. – місто (з назвою)
м. – море (з назвою)
М. – Москва (у бібліографії)
м. н. с. – молодший науковий співробітник
мал. – малюнок
маш.-буд. – машинобудівний
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МГБ – Міністерство державної безпеки (рос. – Министерство государственной безопасности)
мед. – медичний
медсестра – медична сестра
МЗС – Міністерство закордонних справ
миколаїв. – миколаївський
миргород. – миргородський
мист-в – мистецтво
мист-во – мистецтво
міжнар. – міжнародний
мін-во – міністерство
місц. – місцевий
міськ. – міський
міськрада – міська рада
м-ко – містечко (з назвою)
млн – мільйон
млрд – мільярд
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
молдав. – молдавський
молдов. – молдовський
МОН – Міністерство освіти і науки
МОНВ – Міністерство освіти, науки і віроісповідання
мор. – морський
моск. – московський
МП – Московський патріархат
МТС – машинно-тракторна станція
МУЕ – Матеріали до української етнології. Етнографічна комісія НТШ.

муз. – музичний
М/ф – мікрофільм (у переліку джерел)
МЧХ – Міжнародний червоний хрест
н. – народився
н. е. – нова ера, наша ера
н. р. – навчальний рік
н. с. – науковий співробітник
н. ст. – новий стиль
навч. – навчальний, навчався, навчання
НАН України – Національна академія наук України (з 1994)
напр. – наприклад
наприк. – наприкінці
нар. – народний
нарком – народний комісар
наркомат – народний комісаріат
Наркомос – Народний комісаріат освіти
нас. – населення
наук. – науковий
НАФ України – Національний архівний фонд України
нац. – національний
нач. – начальник
НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського
НДІ – науково-дослідний інститут
НДР – Німецька Демократична Республіка
невід. – невідомий, невідомо
нім. – німецький
НК – Народний комітет
НК УНДО – Народний комітет Українського національно-демократичного об'єднання
НК УНДП – Народний комітет Української національно-демократичної партії
НК УНТП – Народний комітет Української народної трудової партії
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
НКУВ – Начальна команда Українського війська
НКГА – Начальна команда Галицької армії
НКДБ – Народний комісаріат державної безпеки
НЛП – Націонал-ліберальна партія
ННС – Народно-національний союз (ендеки)
норвез. – норвезький
НРМК в м. Париж – Найвища рада мирної конференції в м. Париж

НРУ – Народний рух України
НСДАП – (нім. Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) Німецька соціал-демократична робітничача партія (нацистська)
НТШ – Наукове товариство імені Т. Шевченка
НЦП – Націонал-цараністська партія Румунії
о. – отець (з іменем)
Обвуа – Об'єднання бувших вояків-українців в Америці
обком – обласний комітет
обл. – область (з назвою), обласний
обл. ц. – обласний центр
ОВК – Окружна Військова Команда
ОВО – Окремий військовий округ
ОДА – обласна державна адміністрація
одес. – одеський
ОДПУ – Об'єднане державне політичне управління
ОК – організаційний комітет
оо. – отці
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ООЧСУ – Організація Оборони Чотирьох Свобід України
опубл. – опублікований, опубліковано, опублікувати
орг. – організаційний
орг-ція – організація
Осоавіахім – Товариство сприяння обороні, авіаційному і хімічному будівництву (рос. – Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству (Осоавиахим)
освіт. – освітній
осн. – основний
от. – отаман (з прізвиськом)
ОУК – Організація українок Канади
ОУН – Організація українських націоналістів
ОУН(б) – Організація українських націоналістів (бандерівців)
ОУН(м) – Організація українських націоналістів (мельниківців)
офіц. – офіційний
п. – помер
парт. – партійний
партизан. – партизанський
ПАС – Південно-Африканський Союз
ПВК – Повітова військова команда
пд. – південь, південний
пд.-зх. – південно-західний

пд.-сх. – південно-східний
пед. – педагогічний
перекл. – переклад
підполк. – підполковник (з прізвищем)
піх. – піхотний
пл. – площа
ПЛК – Польська ліквідаційна комісія
пн. – північ, північний
пн.-зх. – північно-західний
пн.-сх. – північно-східний
ПНК – Польський національний комітет
ПНР – Польська Народна Республіка
ПОВ – Польська організація військова
пов. – повіт (з назвою)
пол. – половина
політ. – політичний
політбюро – політичне бюро
політех. – політехнічний
політуправління – політичне управління
полк. – полковник (з прізвищем)
полтав. – полтавський
польс. – польський
пом. – помічник
пор. – поручник (з прізвищем)
поч. – початок
ППО – протиповітряна оборона
ППС – Польська партія соціалістична
ППСД – Польська партія соціал-демократична
правосл. – православний
прим. – примітки
прит. – притока (з назвою)
прізви. – прізвище
пров. – провінція
пров. н. с. – провідний науковий співробітник
пром. – промисловий
пром-ть – промисловість
проф. – професор
профспілка – професійна спілка
ПСВ – Перша світова війна
псевд. – псевдонім
ПСК – повітовий союз кооперативів
псков. – псковський
ПУН – Провід українських націоналістів
пхор. – підхорунжий (з прізвищем)
р. – рік (з числом)
р. – ріка (з назвою)
р. і м. н. і с. н. – рік і місце народження і смерті невідомі

р. н. і р. с. н. – рік народження і рік смерті невідомі
р. н. н. – рік народження невідомий
р. с. н. – рік смерті невідомий
рад. – радянський
райвиконком – районний виконавчий комітет
райцентр – районний центр
РВ – Розвідочний відділ
РВР – Революційна військова рада
РГВИА – Російський державний військово-історичний архів
РДС – Рада Державних Секретарів (уряд ЗУНР)
ревком – революційний комітет
революц. – революційний
ред. – редактор, редакційний
редколегія – редакційна колегія
реж. – режисер
реліг. – релігійний
респ. – республіканський
РКП(б) – Російська комуністична партія (більшовиків)
РКЦ – Римо-католицька церква
РМ – Рада Міністрів
р-н – район
РНК, Раднарком – Рада народних комісарів
РНМ – Рада народних міністрів
робітн. – робітничий
рос. – російський
РПЦ – Російська православна церква
рр. – роки
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСДРП(б) – Російська соціал-демократична робітничка партія (більшовиків)
РСР – Радянська Соціалістична Республіка
РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка (до 1937)
РСЧА – Робітничо-селянська червона армія
РУ ФСБ РФ АО – Регіональне управління Федеральної служби безпеки Російської Федерації у Архангельській області
рум. – румунський
РУП – Революційна українська партія
РУРП – Русько-українська радикальна партія
РФ – Російська Федерація
с. – село (з назвою), сторінка (з цифрою)

- с. госп-во** – сільське господарство
с.-г. – сільськогосподарський
самост. – самостійний
СБУ – Служба безпеки України
СБУВК – Союз бувших українських вояків у Канаді
св. – святий
світ. – світовий
СВК – Сіоністський виконавчий комітет
СВУ – Союз визволення України
СДП Буковини – Соціал-демократична партія Буковини
сел. – селянський
серед. – середина
серп. – серпень
сільс. – сільський
січ. – січень
СКВУ – Світовий конгрес вільних українців
Скр. – скринька (у переліку джерел)
скульп. – скульптор (з прізвищем)
слов'ян. – слов'янський
словац. – словацький
с-ма – система
снт – селище міського типу
сот. – сотник (з прізвищем)
соціаліст. – соціалістичний
СПб. – Санкт-Петербург (у бібліографії), Санкт-петербурзький
спец. – спеціальний, спеціальність
спецслужба – спеціальна служба
СРП – Селянсько-радикальна партія
СРР – Соціалістична Радянська Республіка
СРС – Селянсько-робітничий союз
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СС – (з нім. Schutzstaffeln) Охоронні загони Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини
ст. – станція (з назвою), стаття (з назвою або цифрою), століття (з цифрою), ступінь
ст. викл. – старший викладач
ст. н. с. – старший науковий співробітник
ст. ст. – старий стиль, статті (в законодавстві)
ств. – створений
СТЛН – Союз Товариств Ліги Націй
стрілец. – стрілецький
стр-ра – структура
СУВ – Союз українських ветеранів
- суд.** – судовий
СУЗ – східноукраїнські землі
СУСОП – Союз українських студентських організацій під Польщею
сусп. – суспільний
сусп-во – суспільство
сх. – схід, східний
СХС Королівство – Королівство сербів, хорватів, словенців (з – 1929 Югославія)
СШ – середня школа
США – Сполучені Штати Америки
с-ще – селище
т – тонна
т. – том, томи (з цифрою)
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
т. ін. – та інше, таке інше
т. ч. – тому числі
танц. – танцювальний
тв. – твори
т-во – товариство
теор. – теоретичний
тер. – територія
терноп. – тернопільський
ТЕС – Тернопільський Енциклопедичний Словник
тех. – технічний
тис. – тисяча, тисячний, тисячоліття (з цифрою)
ТКУ – Трудовий Конгрес України
ТНК УНТП – Тісніший народний комітет Української народно-трудової партії
тов. – товариш
торг. – торговельний
трав. – травень
ТУП – Товариство українських поступовців
УАН – Українська академія наук
УАПЦ – Українська автокефальна православна церква
УБУ – Українська Боева Управа
УВАН – Українська вільна академія наук
УВО – Українська військова організація
УВУ – Український вільний університет
УГА – Українська Галицька армія
УГВК – Український генеральний військовий комітет
УГВР – Українська головна визвольна рада

УГК – Український горожанський комітет
УГКЦ – Українська греко-католицька церква
угор. – угорський
УГПЦ – Українська греко-православна церква
УД – Українська Держава
УД УНА – Українська дивізія Української національної армії
УДЖ – Українська державна жан-дармерія
УІЖ – Український історичний журнал
УККА – Український конгресовий комітет Америки
УКП – Українська комуністична партія
УКС – Український католицький союз
укр. – український
УКУ – Укранський католицький університет
УКЦ – Українська католицька церква
УЛТ – Українське лікарське товариство
УЛТПА – Українське лікарське товариство Північної Америки
УНА – Українська національна армія
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНДП – Українська національно-демократична партія
УНК – Український національний комітет
УНКВС – Управління Народного комісаріату внутрішніх справ
УНО – Українське національне об'єднання
УНП – Українська народна партія
УНПР – Українська національна партія Румунії
УНР – Українська Народна Республіка
УНРада – Українська Національна Рада
УНС – Український національний союз
УНТ – Українське наукове товариство
ун-т – університет
УНРП – Українська народна республіканська партія
УНТП – Українська народно-трудова партія
УПА – Українська повстанська армія
УПП – Українська поступова партія
УПР – Українська парламентарна репрезентація
УПСР – Українська партія соціалістів-революціонерів

УПСС – Українська партія соціалістів-самостійників
УПСФ – Українська партія соціалістів-федералістів
УПТ – Українське педагогічне товариство
УПЦ КП – Українська православна церква Київського патріархату
УПЦ МП – Українська православна церква Московського патріархату
УРДП – Українська революційно-демократична партія
УРЕ – Українська радянська енциклопедія
УРП – Українська радикальна партія
УРП Буковини – Українська радикальна партія Буковини
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСГ – Українська стрілецька громада
УСДП – Українська соціал-демократична партія
УСДП Галичини і Буковини – Українська соціал-демократична партія Галичини і Буковини
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСДС – Українська Соціал-Демократична Спілка
УСП (хліборобів) – Українська селянська партія (хліборобів)
УСРП – Українська соціалістично-радикальна партія
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
УСС – Українські січові стрільці
УССД – Українська самостійна соборна держава
УТП – Український технічно-господарський інститут
УСХС – Українська санітарно-харитативна служба
УХСП – Українська християнсько-соціалістична партія
УЦВК – Український центральний військовий комітет
УЦК – Український центральний комітет
УЦР – Українська Центральна Рада
УЧХ – Український Червоний Хрест
уч-ще – училище
фашист. – фашистський
фіз. – фізичний
фіз.-мат. – фізико-математичний

фіз.-хім. – фізико-хімічний
філол. – філологічний
філос. – філософський
ф-ка – фабрика
ФНЄ – Фронт національної єдності
франц. – французький
ФРН – Федеративна Республіка Німеччина
ФСБ – Федеральна Служба Безпеки
ф-т – факультет
харків. – харківський
херсон. – херсонський
хмельн. – хмельницький
хор. – хорунжий (з прізвищем)
х-р – характер
християн. – християнський
ХСП – Християнсько-суспільна партія
худ. – художник (з прізвищем)
худож. – художній
ц – центнер (з числом)
ЦВК – Центральний виконавчий комітет, Центральний військовий комітет
ЦДАВОВУ – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАГОУ – Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва
ЦДІАУК – Центральний державний історичний архів України у м. Київ
ЦДІАУЛ – Центральний державний історичний архів України у м. Львів
центр. – центральний
церк. – церковний
ЦЕСУС – Центральний союз українського студентства
ЦК – Центральний комітет
ЦК КРПП – Центральний комітет Комуністичної робітничої партії Польщі
ЦК УНДО – Центральний комітет Українського національно-демократичного об'єднання
ЦР – Центральна Рада
ЦСЕ – Центральньо-Східна Європа
ЦСУ – Центральне статистичне управління
ЦСУС – Центральний союз українського студентства
ЦУВК Холмщини, Підляшшя, Волині, Полісся – Центральний український виборчий комітет Холмщини, Підляшшя, Волині, Полісся

ЦХНР – Центральна художня народна рада
ч. – частина
ЧА – Червона армія
час. – часопис (з назвою)
чв. – чверть
черв. – червень
черкас. – черкаський
чернів. – чернівецький
чес. – чеський
чет. – четар (з прізвищем)
ЧК – Надзвичайна комісія (рос. – Чрезвычайная комиссия)
чл. – член
чл.-кор. – член-кореспондент
ЧНІ – Чин Найсвятішого Ізбавителя (Орден редемптористів)
чол. – чоловічий, чоловік (з цифрою)
чорномор. – чорноморський
ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого
ЧСР – Чехословацька Республіка, Чехо-Словацька Республіка
ЧУГА – Червона Українська Галицька Армія
ЧУСС – Червоні українські січові стрільці
швед. – шведський
шк. – школа
ШНК – Ширший народний комітет
шт. – штат (з назвою)
щотиж. – щотижневик, щотижневий
ювіл. – ювілейний
юрид. – юридичний
япон. – японський

ПЕРЕЛІК СТАТЕЙ

НАЗВА СТАТТІ	АВТОР (И)	СТОРІНКА
Заболотний Данило Кирилович	Іван Патриляк	9
Заболотний Семен Федорович	Іван Патриляк	10
Завадський Віктор Володиславович	Олег Павлишин	11
Заваликут Іван Якимович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович	11
Завальська Січ	Андрій Королько	12
Завицький Йосиф (Осип)-Зенон	Петро Сіреджук	13
Завідовський Ілля Михайлович	Петро Гуцал	14
Завістовський Луціян	Микола Вітенко	14
Заворотюк Мирон-Мирослав	Микола Вітенко	15
Загайкевич Богдан Вікторович	Павло Артимішин, Ігор Соляр	15
Загайкевич Володимир Вікторович	Петро Гуцал, Ігор Соляр	16
Загайкевич Дмитро Семенович	Любов Соловка	17
Загайкевич Михайло	Любов Соловка	18
Загальна Українська Рада (ЗУР)	Іван Патер	18
Загородський Олександр Олександрович	Микола Вітенко, Олександр Марущенко	20
Загульський Микола	Олег Павлишин	21
Задік Якоб	Олександр Новосьолов	21
Задурович Август (Августин) Осипович	Володимир Старик	22
Задурович Володимир Осипович	Володимир Старик	23
Зайдлер Ернст фон Фойхтенег	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	24
Закарпаття	Андрій Королько	25
Заклинський Богдан Романович	Микола Лазарович	28
Заклинський Мирон Романович	Микола Лазарович	29
Заклинський Ростислав Романович	Микола Лазарович	30
Закон про господарські спілки 29.10.1920	Микола Вітенко	32
Закон про принципи загального воєводського самоуправління, зокрема Львівського, Тернопільського і Станіславівського воєводств, від 26.09.1922	Микола Ґеник	32

Закон про Сойм	Борис Тищик	35
Закони про військове осадництво 17.12.1920	Микола Вітенко	36
Законодавство Західно-Української Народної Республіки	Олег Вівчаренко, Богдан Паска, Борис Тищик	37
Законодавче регулювання охорони здоров'я Західно-Української Народної Республіки	Лев Давибіда	39
Залеський Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	39
Залеський Осип Степанович	Петро Гуцал	40
Залеський Тадей Степанович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович	41
Залізнична (Залізнодорожна) військова управа Української Галицької Армії	Микола Литвин	42
Заліпський Сильвестр Омелянович	Петро Гуцал	42
Залозецький-Сас Володимир-Сергій Володимирович	Олександр Добржанський	43
Залозний Никандер (Нікандер) Семенович	Микола Вітенко	43
Замах на Ю. Пілсудського 25.09.1921	Микола Вітенко	44
Замойський Маврикій-Клеменс	Микола Вітенко	45
Замора Теодор (Федір) Павлович	Олег Павлишин	45
Заморока Григорій Юрійович	Петро Гуцал	46
Запалило Євген	Петро Сіреджук	47
Заплатинський Степан	Микола Вітенко	47
Заплітний Антін Петрович	Олег Павлишин	47
Запутович Франц (Франко) Юрійович	Степан Кобута	48
Заржицький Фердинанд	Лілія Щербін	48
Зарицький Антон Михайлович	Богдан Паска	49
Зарицький Володимир Антонович	Богдан Паска	49
Зарицький Мирон-Людомир	Петро Гуцал, Микола Лазарович	50
Зарівний Василь	Микола Вітенко	50
Зарічняк Петро Миколайович	Богдан Паска	50
Заславський Осип Осипович	Петро Гуцал	51
Затварський Петро Дмитрович	Богдан Паска	51
Затирка Лев Іванович	Петро Гуцал	51
Затонський Володимир Петрович	Ігор Пилипів	51
Захар'їн (Захаріїн) Василь Аполлінарійович	Богдан Паска	52
Захарчук Василь Тимофійович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Богдан Мельничук	52

Західний Михайло Васильович	Петро Гуцал	53
Західно-Українська Народна Республіка	Микола Кугутяк, Микола Литвин	54
Західно-Українська Народна Республіка в нумізматиці	Богдан Паска	64
Західно-Українська Пресо́ва Агенція	Олег Павлишин	67
Західно-Українське товариство Ліги Націй	Ігор Соляр	67
Заяць Андрій	Микола Вітенко	68
Заяць Іван Йосипович	Богдан Паска	69
Заяць Матвій	Микола Лазарович	69
Заяць Микола Васильович	Богдан Паска	69
Заяць Павло	Олег Павлишин	70
Заячківський Микола Остафійович	Богдан Паска	70
Заячківський Мирон Титович	Богдан Паска	71
Заячківський Олександр Гнатович	Петро Гуцал	71
Заячківський Роман Титович	Петро Гуцал	72
Заячківський Степан Титович	Петро Гуцал	72
“Збараське Слово”	Олеся Дроздовська	72
“Збірник декретів, декларацій і постанов Галицького Револуційного Комітету”	Марія Галушко, Микола Лазарович, Богдан Мельничук	73
“Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретарятом Зах. Укр. Нар. Републики” (Станіславів, 28.12.1918)	Микола Вітенко	73
Збори представників українських партій Буковини 13.10.1918 у м. Чернівці	Василь Ботушанський	74
Збори українських студентів Буковини 28.10.1918	Василь Ботушанський	75
Збройне повстання на Бойківщині 21–25.08.1920	Микола Кугутяк	75
Збудовський Богдан В'ячеславович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	76
Збудовський В'ячеслав	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	76
Зварич Юрій	Петро Сіреджук	77
Зварун Григорій Павлович	Богдан Паска	77
Зварун Іван Григорович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	77
Звернення “До всього культурного світа” 05.11.1922	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	78
Зволинський Петро	Степан Кобута	79
Здерко Микола	Петро Гуцал	80
Здерковський Мирослав Климентійович	Петро Гуцал	80
Зеєгорш Вільгельм	Олег Стецишин	81
Зелений Богдан Іванович	Петро Гуцал	81

Зелений Зенон Іванович	Микола Лазарович	81
Зелінський Зигмунт	Микола Литвин	82
Земик Рудольф	Андрій Харук	83
Зєлик Іван	Петро Гуцал	83
Зибачинський (Жибачинський) Степан Андрійович	Володимир Старик	83
Зиблікевич Євген-Михайло	Богдан Паска	85
Зінь Олекса Остапович	Микола Лазарович	85
З'їзд греко-католицького духовенства у м. Станиславів 07–08.05.1919	Олег Єгрешій	86
З'їзд закарпатських українців у м. Станиславів, 29.04–01.05.1919	Андрій Королько	87
З'їзд педагогів у м. Станиславів, 21–22.03.1919	Лілія Шологон	87
З'їзд українських послів, представників політичних партій і громадських організацій Східної Галичини (З'їзд нотаблів) у м. Львів 25.03.1918	Тетяна Дерещук, Микола Кугутяк	88
З'їзд українських студентів у м. Львів 01–02.07.1921	Микола Кугутяк, Ігор Цепенда	89
З'їзд українського православного духовенства Буковини в м. Чернівці 01.11.1918	Володимир Старик	90
З'їзд Української радикальної партії у м. Станиславів 22–23.03.1919	Май Панчук, Микола Кугутяк	90
З'їзди українських інженерів у м. Станиславів, 03.01, 28.02–02.03 та 04–05.1919	Микола Вітенко	91
Зозуля Яків Максимович	Олег Павлишин	92
Золотий Захарій	Богдан Паска	93
Золочівська окружна військова команда	Микола Литвин	93
“Золочівське Слово”	Олеся Дроздовська	93
Зрада Іван	Петро Гуцал	94
Зубик Роман Іванович	Павло Артимішин, Ігор Соляр	94
Зубрицький Володимир	Богдан Паска	95
Зубрицький Михайло Іванович	Франк Сисин	95
Зубрицький Петро Михайлович	Петро Гуцал	96
Іваненко Григорій Васильович	Богдан Паска	97
Іванець Іван Йосипович	Микола Вітенко	97
Іваник Василь Тимофійович	Богдан Паска	99
Іваницький Омелян Созонтійович	Олександр Руснак, Володимир Старик	99
Іваницький Сократ Омелянович	Володимир Старик	100

Іваницький Теодор Теодорович	Олександр Руснак, Володимир Старик	102
Іваничук Михайло Миколайович	Петро Гуцал, Степан Кобута	103
Іванів Павло	Петро Гуцал, Богдан Паска	103
Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені Степана Бандери	Ярослав Коретчук	104
Іванов Михайло	Андрій Харук	105
Іванович Онуфрій (Онофер, Онуфер) Теодорович	Володимир Старик	105
Іванович Северин Денисович (Діонізійович)	Олександр Руснак, Володимир Старик	107
Іванчук Володимир Михайлович	Микола Лазарович	108
Іванчук Олекса Михайлович	Микола Лазарович	108
Івасечко Іван	Петро Гуцал	109
Івасик Роман-Микола	Петро Гуцал	109
Івашкевич Вацлав	Микола Литвин, Любомир Хахула	109
Івашкевич Дмитро Степанович	Петро Гуцал	109
Ідеологія національна уряду Західно- Української Народної Республіки	Степан Павлюк	110
Ільків Микола	Богдан Паска	110
Ільницький Володимир Данилович	Петро Гуцал	111
Ільницький (Ільницький-Занкович) Іван	Богдан Паска	111
Ільницький Платон	Петро Гуцал	112
Ілюк Нестор Онуфрійович	Володимир Старик	112
Ілюк Орест Онуфрійович	Володимир Старик	112
Ілюк Теофіль Онуфрійович	Володимир Старик	112
Ілюк-Жихович Марія (Маруся) Федорівна	Володимир Старик	113
Імберман Карл	Олег Стецишин	114
Інваліди Української Галицької Армії	Микола Литвин	114
Індишевський Лев Євгенович	Володимир Старик	114
Індишевський Степан Євгенович	Петро Гуцал	115
Індишевський Ярослав Євгенович	Петро Гуцал	116
Інкорпорації концепція	Микола Вітенко	117
Інсабато Енріко	Микола Вітенко	117
Інслер Авраам (Абрахам)	Микола Вітенко	118
Інтендатура Української Галицької Армії	Микола Литвин	119
Інтернування вояків Української Галицької Армії	Микола Литвин	119
Інформаційна війна проти Західно- Української Народної Республіки	Микола Вітенко	120

Інформаційне забезпечення Української Галицької Армії	Наталія Вовк	122
Ісаїв Іван	Любов Соловка	126
Ісопеску-Грекул Константін	Ігор Піддубний	126
Іссерлес Макс Мелех (Еліас)	Олег Стецишин	127
“Історичний календар-альманах Червоної Калини”	Кость Курилишин	127
Історіографія Західно-Української Народної Республіки діаспорна	Володимир Великочий	128
Історіографія Західно-Української Народної Республіки західноукраїнська	Володимир Великочий	130
Історіографія Західно-Української Народної Республіки радянська	Володимир Великочий, Олександр Лисенко	132
Історіографія Західно-Української Народної Республіки українська сучасна	Володимир Великочий, Олександр Лисенко	135
Іщак Андрій	Микола Лазарович	140
Їжак Микола Іванович	Микола Лазарович	141
Йозефов (Табір інтернованих)	Віктор Венглевич	142
Йона Ярослав Григорович	Андрій Байцар, Сергій Перепічка	143
Йосепишин Степан Прокопович	Петро Гуцал	143
Кабалюк Юрій Іванович	Андрій Королько	144
Кабаровський Павло Михайлович	Петро Гуцал	144
Кабаровський Петро Павлович	Петро Гуцал	144
Кавуля Василь Леонтійович	Володимир Старик	144
Кавуля Іван Миколайович	Володимир Старик	146
Кавуля Степан Дмитрович	Володимир Старик	147
Кавута Василь	Андрій Харук	147
Кадайський Андрій Олександрович	Володимир Старик	147
Казимира Дмитро	Ігор Федоришин	149
Какурін Микола Євгенович	Микола Литвин	149
Калапаца Адам	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	149
Календарики Західно-Української Народної Республіки	Олег Павлишин	150
Калефаріу Лівіус Миколайович	Володимир Старик	150
Калимон Михайло	Богдан Паска	151
Калин Володимир Іванович	Петро Гуцал	151
Калина Володимир	Богдан Якимович	152
Калинович Іван Титович	Ігор Райківський	152
Калитовський Єронім Павлович	Олег Павлишин	154
Калитчук Іван Михайлович	Петро Гуцал	154

Калиш Олександр	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	155
Каліцінський Василь	Сергій Адамович	155
Кальмук Петро Степанович	Петро Гуцал	156
Калята Антін-Андрій	Наталія Винник, Руслан Делятинський	156
Каммер Франц	Володимир Старик	157
Каннська конференція 06–13.01.1922	Микола Кугутяк, Ігор Цепенда	157
Кантемір (Кантимір) Омелян Михайлович	Володимир Старик	159
Кантемір (Кантимір) Петро Дмитрович	Володимир Старик	160
Кантемір (Кантимір) Юрій (Юрко) Михайлович	Володимир Старик	160
Кануков Джамбулат Батгириєвич	Олег Стецишин	161
Кануков Хасбулат Батгириєвич	Олег Стецишин	162
Капець Михайло	Оксана Дрогобицька	162
Капець Павло	Оксана Дрогобицька	162
Капуста Микола Андрійович	Степан Гелей	162
Капустинський Олександр Осипович	Юрій Плекан	163
Капустянський Микола Олександрович	Микола Литвин	163
Караван Василь	Микола Вітенко, Петро Гуцал	164
Караван Володимир	Микола Вітенко, Петро Гуцал	165
Караван Мирон Антонович	Микола Вітенко, Петро Гуцал	165
Караван Осип	Микола Вітенко, Петро Гуцал	165
Карась Іван	Богдан Паска	166
Карась Кирило	Микола Вітенко	166
Каратницький Роман	Сергій Перепічка	167
Карачевський Теофіль Олександрович	Петро Гуцал	168
Карбулицький Іларій Іванович	Володимир Старик	168
Кардаш Адольф Андрійович	Петро Гуцал	171
Карл I	Микола Вітенко	171
Карманський Петро Сильвестрович	Іван Патер	173
Карніцький Александр Станіславович	Микола Вітенко	174
Каровець Михайло	Микола Лазарович	174
Карої Міхай	Микола Вітенко	175
Карленко Олександр Юхимович	Степан Кобута, Катерина Мицан	178
Карпинець Іван Іванович	Василь Бурдуланюк	179
Карпінський Платон Амандович	Петро Гуцал	180
Карп'юк Костянтин Петрович	Петро Гуцал	180
Карп'як Павло	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	180

Кархут Спиридон Васильович	Павло Артимішин, Орест Красівський	180
Касіян Петро	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	181
Касіян Василь Миколайович	Петро Гуцал	181
Касіян Василь Семенович	Петро Гуцал	181
Касіян Осип Семенович	Петро Гуцал	182
Касіян Теодозій Семенович	Петро Гуцал	182
Катамай Дмитро Теодорович	Микола Лазарович	182
Катамай Олекса Семенович	Микола Лазарович	183
Катеринюк Петро Тимофійович	Володимир Старик	184
Кахникевич Кирило	Олег Павлишин	186
Качанюк Михайло Адамович	Микола Вітенко	186
Качмар Микола	Ольга Малюта	186
Качмарський Євстахій	Олег Павлишин	187
Качмарчик Ярослав Теофілович	Ігор Любчик	187
Качмарчук Антін Петрович	Петро Гуцал	188
Качур Іван Федорович	Лілія Щербін	188
Качурак Микола	Лілія Щербін	188
Кашуба Іван	Богдан Паска	188
Кашуба Михайло	Богдан Паска	189
Кашуба Петро	Ігор Пилипів, Руслан Десятинський	189
Квапіль Карл	Олег Стецишин	189
Квас Осип	Петро Гуцал, Олег Єгрешій	189
Квасниця Дмитро	Петро Гуцал	190
Кваснюк Юрій Данилович	Богдан Паска	190
Кватернік Петар Мілутін	Олег Стецишин	191
Кейван Василь	Микола Вітенко	191
Кекіш Лев	Богдан Паска	191
Кекіш Осип	Богдан Паска	192
Кердяк Ілько Васильович	Богдан Паска	192
Керзон Джордж Натаніел	Олексій Лупандін	192
Кернан Френсіс Джозеф	Микола Вітенко	193
Кивелюк Іван Васильович	Микола Кугутяк	194
“Київська катастрофа”	Роман Ткаченко	194
Кийовський (Кійовський, Київський) Трифон Іванович	Володимир Старик	195
Кипріян Володимир	Богдан Паска	196
Кипріян Іван	Ігор Пилипів, Олег Єгрешій, Руслан Десятинський	196

Кир (Кира) Андрій	Микола Вітенко	197
Кирилів Антон Степанович	Володимир Старик	197
Кирстюк Іван Семенович	Володимир Старик	199
Кисілевська Олена Львівна	Оксана Дрогобицька	200
Кисілевський Богдан Ізидорович	Павло Артимишин, Ігор Соляр	201
Кисілевський Володимир Юліанович	Микола Лазарович	201
Кігічак Андрій	Микола Вітенко	202
Кіжик Володимир	Петро Гуцал	203
Кіжик Осип	Петро Гуцал	203
Кізло Осип	Богдан Паска	203
Кізь Роман Іванович	Микола Вітенко	204
Кізь Тадей Іванович	Микола Вітенко	204
Кізюк Корнило	Олег Єгрешій	204
Кіннота (Кавалерія) Української Галицької Армії	Микола Литвин	204
Кіржецький Степан	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	206
Кіт Микола Іванович	Богдан Паска	207
Кічура Мелетій Омелянович	Петро Гуцал	207
Кіящук Михайло Степанович	Микола Вітенко	207
Клемансо Жорж Бенжамен	Олексій Лупандін	208
Клеє (Кле) Йоганн	Олег Стецишин	209
Клим Василь	Микола Вітенко	209
Климкевич Михайло	Микола Вітенко	209
Климкевич (Шмігельська) Ірина Романівна	Микола Вітенко	209
Климпуш Василь Іванович	Андрій Королько	210
Климпуш Дмитро Іванович	Андрій Королько	211
Климпуш Іван Іванович	Андрій Королько	212
Клодницький Володимир Степанович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	212
Клодницький Осип Степанович	Степан Кобута	213
Клочурак Степан Степанович	Андрій Королько	213
Клочурак Степан Федорович	Андрій Королько	215
Клюн Еміль	Олег Стецишин	216
Кметь Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	216
Кметь Осип	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	216
Кміцикевич Володимир-Юліан Костянтинович	Петро Гуцал	217
Кміцикевич Костянтин Костянтинович	Петро Гуцал	217

Кнайфель Мірослав	Олег Стецишин	217
Книш Степан Миколайович	Петро Гуцал	217
Коберський Карло Іванович	Андрій Міщук, Мар'яна Міщук	217
Кобринський Володимир Васильович	Микола Вітенко	220
Кобринський Володимир Йосафатович	Лев Давибіда	220
Ковалик Тадей Іванович	Петро Гуцал, Микола Лазарович	220
Ковальський Родіон-Сергій Йосипович	Петро Гуцал	221
Ковч Григорій Дмитрович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	222
Ковч Омелян Григорович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	222
Ковшевич Осип Миколайович	Петро Гуцал	223
Ковшевич Роман Володимирович	Степан Кобута	223
Когут Захар	Микола Когут	224
Когут Лев (Леон)	Василь Ботушанський	224
Когут Осип Іванович	Степан Кобута	225
Когут Степан	Микола Вітенко	225
Когутяк Іван Іванович	Микола Вітенко	226
Когутяк Надія	Олег Павлишин	227
Кодифікаційна комісія Західно-Української Народної Республіки	Тетяна Дерещук	227
Кожухівський концтабір	Микола Литвин	228
Кожуховський Йосиф	Олег Павлишин	229
Козак Альфред Теодорович	Петро Сіреджук	229
Козак Едвард Теодорович	Микола Лазарович	229
Козак Євген Авксентійович	Володимир Гуцал	231
Козак Іван	Микола Вітенко	233
Козак Михайло	Оксана Дрогобицька	233
Козак Северин	Микола Вітенко	233
Козаневич Маріян Омелянович	Олег Павлишин	234
“Козацький Голос”	Олеся Дроздовська	235
Козій Дмитро Федорович	Роман Кобильник	235
Козій Іван Васильович	Петро Гуцал	236
Козоріс Михайло Кирович	Андрій Королько, Василь Марчук	236
Коковський Степан	Микола Лазарович	237
Коковський Франц Михайлович	Петро Гуцал	237
Кокурудз Антін	Петро Сіреджук	238
Колегія уповноважених Диктатора Західно-Української Народної Республіки (КУД)	Тетяна Дерещук	238
Колесник Віталій	Микола Вітенко	240
Колесса Олександр Михайлович	Іван Патер	240

Колесса Філарет Михайлович	Оксана Кузьменко	241
Колодій Франц	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	242
Колодницький Гілярій Прокопович	Богдан Паска	242
Колодницький Дмитро-Роман Омелянович	Микола Вітенко	242
Колодницький Омелян Дмитрович	Петро Гуцал	243
Колодрубєць Іван	Микола Вітенко	243
Коломийська окружна військова команда (ОВК)	Микола Литвин	243
Коломийська повітова шкільна рада (КПШР)	Андрій Королько	244
Коломийська філія інформаційного бюро (КФІБ) Директорії УНР 03–05.1919	Андрій Королько	244
Колтонюк Іван	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	245
Колтун Дмитро Пилипович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	245
Колтунюк Мирон-Іван Миколайович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	246
Колтунюк Мирослав-Павло Миколайович	Микола Вітенко	246
Колтунюк Михайло-Захарія Миколайович	Сергій Перепічка	247
Колтунюк Роман-Максим Миколайович	Микола Вітенко	247
Колтунюк Ярослав Миколайович	Микола Вітенко	248
Колцуняк Гнат Миколайович	Микола Вітенко	248
Колянківський Степан Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	249
Колянковський Олександр	Володимир Клапчук	249
Комаринський Володимир Степанович	Микола Вітенко	249
Комаринський Володимир-Богдан	Микола Вітенко	250
Комаринський Мирослав	Микола Вітенко	250
Комаринський Роман Степанович	Петро Гуцал, Степан Кобута	250
Комаринський Теодозій Степанович	Степан Кобута	251
Комарівський Льонгин	Микола Вітенко	251
Комаровський Гриць	Степан Борчук	251
Комбатантські українські організації	Микола Литвин	251
Комісії Трудового Конгресу України	Олег Павлишин	253
Комісії Української Національної Ради	Олег Павлишин	255
Комісія для збирання матеріалів до “Пропамятної книги еміграції земель ЗУНР”	Олег Павлишин	256
Комітет Народної Праці (КНП)	Микола Лазарович	257
Комітет оборони західно-українських земель (КОЗУЗ)	Ігор Соляр	257

Комуністична партія Східної Галичини (КПСГ)	Ігор Пилипів	258
Комуністичний Інтернаціонал (Комінтерн)	Орест Красівський, Олександр Малець	259
Кондзьолка Петро	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	260
Кондрацький Франц Андрійович	Микола Вітенко, Олександр Марущенко	260
Коник Клим (Климентій) Йосипович	Василь Дебенко	261
Коник Микола	Петро Сіреджук	261
Коновал Василь	Микола Вітенко	262
Коновалець Євген Михайлович	Іван Хома, Микола Посівнич	262
Коновалець Мирон Михайлович	Микола Посівнич	265
Конрад Антоніна Степанівна	Петро Гуцал	266
Конрад Микола Йосипович	Петро Гуцал	266
Конрад Степан Миколайович	Петро Гуцал, Олег Єгрешій	267
Консолідація міжетнічна у часи Західно-Української Народної Республіки	Степан Павлюк	267
Конституції 2-ї Речі Посполитої Польської 1921 та 1935	Таїсія Зарецька	268
Консульства і закордонні представництва Західно-Української Народної Республіки	Микола Литвин	269
Копаницький Степан-Роман Іванович	Петро Гуцал	270
Копанчук Василь	Микола Вітенко	270
Копровський Антін	Микола Вітенко	271
Коп'яківський Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	271
Кордуба Мирон Михайлович	Олександр Рубльов	271
Кордуба Мирон Пилипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	273
Коренківський Павло Лукич	Василь Дебенко	274
Коржинський Дмитро Несторович	Петро Гуцал	274
Коритовський Тарас	Степан Кобута	275
Кормош Теофіл Іванович	Олег Павлишин	275
Король Антін	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	276
Король Іван-Омелян	Ірина Дем'янова, Микола Лазарович, Богдан Мельничук	276
Король Михайло	Ігор Чорновол	277
Королюк Мартин	Ігор Федоришин	277
Коропатницький Дмитро Теодозійович	Володимир Старик	278

Коропецький Володимир	Руслан Делятинський, Роман Рибчин	280
Корпуси Української Галицької Армії	Євген Пінак	280
Кос Михайло	Олег Єгрешій	281
Кос Осип	Степан Борчук	282
Косачівський табір для інтернованих	Володимир Великочий, Іван Монолатій, Ігор Цепенда	282
Косевич Володимир	Роман Чорненький	287
Косівська повітова рада	Юрій Плекан	288
Косіковський Роман	Володимир Комар	289
Косович Іван-Олександр Петрович	Руслан Делятинський, Наталія Винник	289
Косонога Іван Михайлович	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	290
Косс Олекса Степанович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	290
Коссак Василь Йосипович	Микола Лазарович	290
Коссак Григорій (Гриць) Йосипович	Микола Лазарович	291
Коссак Іван Йосипович	Олег Єгрешій	292
Коссар Володимир	Микола Вітенко	293
Коссар Іван	Микола Вітенко	294
Костецький Келестин-Целеріан Онуфрійович	Володимир Старик	294
Костецький Теофіль	Петро Сіреджук	296
Костинчук Костянтин (Кость) Ількович	Володимир Старик	296
Костинюк Осип Антонович	Володимир Старик	297
Костирко Михайло	Петро Сіреджук	298
Костишин Ілля Петрович	Петро Гуцал	298
Костишин Мирон Теодорович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	299
Костів Василь Петрович	Петро Гуцал	299
Котецький Кость-Микола	Богдан Паска	300
Котик Тома	Євген Лизень	300
Котиль (Котель) Степан	Олександр Луцький, Кім Науменко	301
Котильйон	Олена Федорчук	301
Котлярчук Н.	Микола Вітенко	302
Котович Володимир Йосипович	Микола Вітенко	302
Кох Ганс	Богдан Якимович	303
Кохановський Іван	Микола Вітенко	303
Коцик Роман Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	304

Коциловський Йосафат Петрович	Ігор Пилипів, Тетяна Горан, Руслан Делятинський	304
Коцовський Микола-Роман Володимирович	Петро Гуцал	307
Коцур Іван	Микола Вітенко	307
Кочерган Михайло Степанович	Олександр Руснак, Володимир Старик	308
Кочержук Дмитро	Петро Сіреджук	309
Кошак Микола	Петро Сіреджук	310
Кошиць Олександр Антонович	Олег Павлишин	310
Кошута Осип	Степан Борчук	310
Кравець Микола	Петро Гуцал	311
Кравець Остап	Микола Вітенко	311
Кравс Антін	Микола Литвин	311
Кравців Михайло Миколайович	Микола Посівнич	312
Кравчук Ераст (Орест) Васильович	Володимир Старик	312
Кравчук Михайло	Олександр Лисенко, Руслан Делятинський, Оксана Дрогобицька	313
Крайківський Юліан Дмитрович	Степан Кобута, Оксана Тріска	314
Крайовий комітет охорони військових могил (ККОВМ)	Михайло Сигидин	314
Крайовий уряд відбудови в м. Львів	Олег Павлишин	315
Крамар Осип Андрійович	Петро Гуцал	316
Крамарчук Тадей	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	316
Красіцький Олександр	Микола Вітенко	317
Краснопера Володимир	Петро Гуцал, Ольга Малюта	317
Краснопера Іван	Ольга Малюта	317
Краснопера Северин Йосипович	Петро Гуцал	318
Крат Михайло Миколайович	Олег Єгрешій	318
Кревецький Іван-Мар'ян Іванович	Любомира Федунішин	319
Кренжаловський Дмитро	Микола Лазарович	320
Кречковський Мар'ян	Степан Кобута	321
Кривий Микола Якович	Сергій Перепічка	321
Кривоус Василь	Микола Лазарович	321
Кривуцький Мирон-Михайло Васильович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	322
Кривуцький Павло Васильович	Петро Гуцал	323
Крижанівський Богдан Володимирович	Олег Єгрешій	324
Крип'якевич Іван Петрович	Микола Литвин, Тамара Литвин	325
Кристалович Домінік	Микола Вітенко	325

Кривава книга. Відень, 1919, 1921	Микола Вітенко	326
Крупа Іван Карлович	Богдан Паска	327
Крутий Осип Іванович	Петро Гуцал	328
Крушельницький Антін Владиславович	Степан Борчук	328
Ксенофобія у часи Західно-Української Народної Республіки	Степан Павлюк	329
Ксьонжек Богдан	Олег Павлишин	330
Кубійович Володимир Михайлович	Павло Артимишин, Ігор Соляр	330
Кудрик Павло Прокопович	Микола Вітенко	331
Кудрик Юрій Павлович	Микола Вітенко	331
Кузик Степан Якимович	Степан Кобута	331
Кузів Гринь (Григорій) Михайлович	Петро Гуцал	332
Кузняк Микола-Іларіон Григорович	Сергій Дерев'яноко	332
Кузь Олена (Ярина, Ірена, Єрина) Атанасівна	Володимир Старик	333
Кузьма Василь Степанович	Микола Лазарович	334
Кузьма Зиновій Володимирович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Богдан Мельничук	335
Кузьма Олекса Михайлович	Іван Патер	336
Кузьмин Василь	Степан Борчук	336
Кузьмич Антон Володимирович	Богдан Паска	336
Кузьмович Степан Дмитрович	Петро Гуцал	337
Кузьмович Ярослав	Богдан Паска	337
Кукурудзяк Юрій Миколайович	Володимир Старик	338
Кулицький Роман	Олег Павлишин	338
Кулінський Мечислав	Микола Литвин	339
Культура духовна у часи Західно-Української Народної Республіки	Степан Павлюк	339
Культура матеріальна у часи Західно-Української Народної Республіки	Степан Павлюк	340
Кульчицька Олена Львівна	Оксана Тріска	340
Кульчицький Олександр Юліанович	Олег Павлишин	341
Кульчицький-Дашинич Остап Володимирович	Степан Кобута	341
Кумановський Петро	Володимир Старик	342
Кун Бела	Микола Вітенко	343
Кунда Варвара	Микола Вітенко	345
Кунда Матвій	Микола Вітенко	345
Куницький Ілько Іванович	Володимир Старик	346
Куницький Леонтій Теофанович	Петро Гуцал	347

Куніш Йоганн	Олег Стецишин	347
Кунців Іван	Олег Павлишин	348
Кунько Антон Семенович	Петро Гуцал	348
Купчанко (Купченко) Корній Олександрович	Володимир Старик	349
Купчанко Модест Олександрович	Володимир Старик	350
Купчик Іван	Микола Вітенко	351
Купчинський Роман Григорович	Оксана Дрогобицька	351
Курах Михайло Степанович	Микола Литвин	352
Курбас Роман Пилипович	Петро Гуцал	353
Курдіяк Юрій Степанович	Петро Гуцал	354
Куревич Павло	Богдан Паска	354
Курилас Осип Петрович	Степан Павлюк	354
Курилюк Федір Йосифович	Богдан Паска	356
Курилюк Ярослав Дмитрович	Степан Кобута, Лариса Кобута	357
Курис Максим	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	357
Куриш Марко Георгійович	Володимир Старик	357
Курій Степан	Богдан Паска	359
Куріца Гриць (Григорій) Теодорович	Петро Гуцал	359
Курманович Віктор Йосипович	Микола Литвин	360
Курманович Костянтин Львович	Петро Гуцал	361
Куровець Іван	Олег Павлишин	361
Куропась Степан	Олег Єгрешій	362
Куртяк Євген Григорович	Микола Вітенко	362
Кутко Ігнатій	Богдан Паска	363
Кухаришин Микола Володимирович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	363
Кучабський Василь	Степан Гелей	363
Кучабський Володимир	Степан Гелей	368
Кучер Степан Іванович	Богдан Паска	368
Кучера Август-Йосиф	Олег Стецишин	369
Кучерішка Омелян Антонович	Петро Гуцал	369
Кучерішка Тадей Іванович	Сергій Перепічка	369
Кучковський Теофіль-Ґіацінт	Володимир Старик	370
Кучмак Іван	Петро Гуцал, Олег Єгрешій	371
Кушкевич Михайло Іванович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	372
Кушлик Євген	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	372
Кушнір Володимир	Олег Єгрешій	373
Кушпіт Микола	Петро Гуцал	373

Лаба Василь	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	375
Лавришко Ярослав	Петро Сіреджук	375
Лаврів-Равлюк Василь	Ольга Малюта	376
Лаврук Павло Семенович	Микола Вітенко	376
Лагодинський Микола Гнатович	Володимир Клапчук	377
Лазор Іван	Ольга Малюта	378
Лазорів Василь	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	379
Лакота Григорій Іванович	Олександр Лисенко, Ігор Пилипів	380
Лакуста Святослав Миколайович	Володимир Старик	382
Ластовецький Григорій	Петро Сіреджук	383
Латинники Східної Галичини	Олег Павлишин	383
Лашук Микола	Олександр Луцький, Кім Науменко	384
Лебедович Іван Теодорович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	384
Левандовський Андрій-Микола Теодорович	Володимир Старик	385
Левицька Михайлина Михайлівна	Володимир Старик	386
Левицький Богдан-Ярослав Юліанович	Петро Гуцал	387
Левицький Володимир Олександрович	Степан Кобута, Богдан Паска	387
Левицький Володимир Софронівич	Степан Кобута	388
Левицький Всеволод Володимирович	Богдан Паска	388
Левицький Дмитро Павлович	Богдан Паска	389
Левицький Євген Йосипович	Іван Патер	390
Левицький Євстахій	Ігор Федоришин	390
Левицький Зіновій (Зенон)	Микола Вітенко	390
Левицький Іван Олександрович	Сергій Перепічка	391
Левицький Іполит	Олександр Луцький, Кім Науменко	392
Левицький Кость Антонович	Ігор Райківський	392
Левицький Лев Львович	Олег Павлишин	393
Левицький Микола	Олег Павлишин	394
Левицький Михайло Васильович	Сергій Дерев'янка	394
Левицький Осип	Олег Єгрешій	395
Левицький Пилип (Филип) Теодорович	Олег Павлишин	396
Левицький Роман	Богдан Паска	396
Левицький Северин Михайлович	Олег Єгрешій	396
Левицький Тодор (Теодор) Михайлович	Володимир Старик	397
Левицький Юліан-Сергій Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	399
Левицький Ярослав Іполитович	Олег Павлишин	399
Левченко Андрій Іванович	Олег Єгрешій	400

Легіон/Полк Українських січових стрільців	Микола Лазарович	401
Легіон Українських січових стрільців на Волині	Олена Гайдукевич	408
“Легіон. Хроніка Української Галицької армії 1918–1919”	Олег Стецишин	409
Легкун Іван Миколайович	Володимир Старик	410
Ледерей Ернест	Богдан Паска	410
Лежогубський Теодозій Антонович	Олег Павлишин	410
Лейзорик Олекса	Олег Павлишин	410
“Лемківські Республіки”	Ігор Любчик	411
Ленсінг Роберт	Богдан Паска	413
Лепкалюк Михайло Юрійович	Степан Кобута	414
Лепкий Анатоль Миколайович	Олег Павлишин	414
Лепкий Богдан Сильвестрович	Оксана Кузьменко	414
Лепкий Лев Сильвестрович	Оксана Дрогобицька	415
Лепкий Лев-Ростислав Богданович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	416
Лепкий Микола Сильвестрович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Ірина Урман	416
Лесик Василь Іванович	Петро Гуцал	416
Лесик Роман	Микола Лазарович	417
Лесняк Омелян Іванович	Микола Лазарович	418
Лещій Северин	Петро Гуцал	419
Лещук Осип Микитович	Олег Єгрешій	419
Левенгерц Генрик	Микола Генік	420
Легар Антон	Олег Стецишин	420
Липа Іван Львович	Микола Литвин	421
Липинський В’ячеслав (Вацлав-Вікентій) Казимирович	Тетяна Осташко	421
Липчук Дмитро Федорович	Степан Кобута	427
Лис Олекса	Микола Вітенко	427
Лисан Юрій Іванович	Ігор Піддубний	427
Лисий Володимир Данилович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	428
Лисинецький Гедимін Емануїлович	Володимир Старик	429
Листопадовий чин 1918 у м. Львів	Олег Павлишин	430
Лисяк Павло	Олег Павлишин	433
Лисяк-Рудницький Іван Павлович	Богдан Паска	433
Литвинович Михайло Іполитович	Володимир Старик	434

Литвинович Ярослав	Іван Патер	436
Личаківський цвинтар	Микола Литвин, Любомир Хахула	436
Ліберець	Віктор Венглевич	437
Лівицький (Левицький) Андрій Миколайович	Роман Тимченко	439
Ліга Націй і Західно-Українська Народна Республіка	Богдан Паска, Іван Патер	440
“Лінія Бартелемі”	Богдан Паска	442
“Лінія Боти”	Богдан Паска	443
“Лінія Дельвіга”	Богдан Паска	444
“Лінія Дмовського”	Микола Ґеник	445
“Лінія Керзона”	Богдан Паска	446
Лінія національної рівноваги	Микола Ґеник	447
Ліпінський Вацлав	Микола Ґеник	448
Лісецький Іван	Богдан Паска	449
Лісикевич Омелян	Олег Павлишин	449
Лісковацький Володимир-Євген Віталійович	Оксана Дрогобицька	449
Лістовський Антоній	Борис Хруслов	450
Ліськевич Антон Антонович	Петро Гуцал, Богдан Паска	451
Ліськевич Дмитро	Олег Павлишин	451
Ліськевич Павло Антонович	Петро Гуцал	452
“Літопис Червоної Калини” (ЛЧК)	Борис Хруслов, Василь Ферштей	452
Ліщинський Іван	Олег Павлишин	453
Ліщинський Михайло	Богдан Паска	454
Ллойд Джордж Девід	Олексій Лупандін	455
Лободич Роман	Олександр Лисенко, Руслан Делятинський	456
Ловчий Михайло	Богдан Паска	457
Лозинський Михайло Михайлович	Сергій Дерев’яноко	457
Лопатинський Роман Євгенович	Роман Кобильник	459
Лопатинський Ярослав Осипович	Оксана Дрогобицька	460
Лопушанський Микола	Ярослав Полатайчук, Микола Лазарович, Богдан Мельничук	460
Лотоцький Антін Львович	Микола Лазарович	461
Лубик Михайло	Микола Вітенко	462
Лукавецький Зенон Валеріанович	Микола Вітенко	462
Лукаsevич Степан	Микола Вітенко	463
Лукачак Микита	Богдан Паска	463
Лукашевич Антін	Юрій Плекан	463

Лунів Андрій Миколайович	Петро Гуцал	464
Лупашко Орест Євгенович	Володимир Старик	465
Лупул Євген Михайлович	Володимир Старик	465
Луценко Іван Митрофанович	Микола Литвин	466
Луцишин Володимир Ксаверійович	Петро Гуцал	467
Луців Лука Юрійович	Микола Лазарович	468
Луцький Микола Іванович	Микола Лазарович	469
Луцький Мирон Михайлович	Віталій Виздрк	469
Луцький Остап Михайлович	Людмила Дрогомирецька	470
Лучаковський Богдан-Микола Антонович	Степан Кобута, Лариса Кобута	471
Лучаковський-Новіна Григорій Вікторович	Степан Кобута, Лариса Кобута	471
Лучанко Григорій Андрійович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович	472
Лучинський Іван	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	473
Лучка Олександр Олексійович	Петро Гуцал	474
Лушпинський Антін-Володимир Леонтійович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	474
Лушпинський Іларіон Леонтійович	Володимир Шеремета	474
Луцак Осип	Олег Павлишин	475
Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника (ЛНБ)	Зоряна Грень	475
Львівський університет (1918–39)	Володимир Качмар	478
Льобковіц Вільгельм	Олег Стецишин	483
Льонер Фердинанд	Петро Гуцал, Олег Стецишин	483
Любинський Микола Михайлович	Богдан Паска	484
Люгерт Арнольд Августович	Володимир Старик	485
Лютий Микола Петрович	Петро Сіреджук	485
Ляєр Альфонс	Володимир Старик	485
Ляймберг Лев (Леон) Якович	Петро Гуцал	487
Ляймберг Соломон Якович	Петро Гуцал, Олег Стецишин	487
Ляліч (Лялич) Никола	Олег Стецишин	487
Лямезан-Салінс Роберт	Микола Литвин	488
Лянґ Жигмонт (Сигізмунд)	Олег Стецишин	488
Лянґ Фердинанд	Олег Стецишин	488
Лянґер Гайнріх	Олег Стецишин	489
Лясковський Казимир-Петро	Богдан Паска	489
Лятишевський Іван Юліанович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	490
Лящук Петро	Петро Сіреджук	491

Маґаляс Семен Васильович	Петро Гуцал	492
Маґас Павло	Микола Вітенко, Петро Гуцал	492
Маєр-Михальський Денис Гнатович	Володимир Старик	492
Мазуренко Кость (Костянтин)	Богдан Паска	495
Мазяр Олекса Васильович	Петро Гуцал	495
Майка Андрій Йосипович	Петро Гуцал	495
Майка Василь Іванович	Петро Гуцал	496
Макаренко Андрій Гаврилович	Тетяна Осташко	496
Макарушка Богдан-Андрій Остапович	Віталій Виздрик	497
Макарушка Любомир Остапович	Микола Вітенко	497
Макарчук Степан Арсентійович	Роман Тарнавський	498
Маковей Осип Степанович	Оксана Кузьменко	500
Маковський Орест Антонович	Володимир Старик	501
Максимів Ілля Федорович	Петро Гаврилишин	501
Максимович Іван Павлович	Володимир Старик	502
Максимонько Леонтій	Оксана Дрогобицька	503
Максимчук Іван-Олександр Юрійович	Богдан Паска	504
Максимчук Юліан-Юрій Юрійович	Богдан Паска	504
Макух Іван Ілліч	Павло Артимишин, Руслан Кульчицький, Богдан Паска, Ігор Соляр	505
Мала Антанта	Богдан Паска	506
Маланчук Дмитро	Богдан Паска	507
Маланчук Степан Іванович	Богдан Паска	508
Маланюк Осип	Оксана Дрогобицька	508
Маланяк Антін	Олександр Луцький, Кім Науменко	508
Малецький Аркадій	Олег Павлишин	509
Малик Артур Антонович	Володимир Старик	509
Малиновський Олександр	Ігор Любчик	510
Малицький Микола Лукич	Петро Гуцал, Микола Лазарович	511
Малкович Василь Андрійович	Микола Вітенко	512
Мандрик Юрій Григорович	Володимир Старик	512
Маніфест імператора Карла I від 16.10.1918 "До моїх вірних австрійських народів"	Володимир Фісанов	512
Мантель Себастьян	Петро Гуцал	514
Мануляк Володимир Григорович	Петро Гуцал	514
Манчук Онурій	Петро Сіреджук	515
Манько Андрій	Олег Павлишин	515
Манько Василь	Богдан Паска	515

Манько Лев-Василь	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	516
Мар Рудольф	Богдан Паска	516
Марак Богдан-Андрій Іванович	В'ячеслав Карабулькін	517
Марак Зенон Іванович	В'ячеслав Карабулькін	518
Маринович Микола Петрович	Микола Литвин	518
Маринович Степан Миколайович	Микола Вітенко	518
Марисюк Осип Кирилович	Петро Гуцал	519
Марич Дмитро Степанович	Петро Сіреджук	519
Марітчак Олександр Михайлович	Микола Вітенко, Ігор Соляр	519
Марітчак Теодор Михайлович	Володимир Старик	520
Маріяш Григорій Григорович	Петро Гуцал	521
Марки Західно-Української Народної Республіки	Сергій Адамович	522
Марків Варфоломій Осипович	Петро Гуцал	524
Марків Микола	Богдан Паска	524
Марковецький Ілько Іванович	Петро Сіреджук	524
Маркус Яким	Олег Павлишин	525
Мартинець Гнат Михайлович	Степан Борчук	525
Мартинець Михайло Петрович	Іван Патер	525
Мартинець Теодор Михайлович	Степан Кобута, Лариса Кобута	526
Мартинович Іван	Микола Вітенко	527
Мартинович Микола-Омелян	Богдан Паска	527
Мартинюк Григорій	Петро Сіреджук	527
Мартинюк Ілля (Ілько) Сильвестрович	Богдан Паска	527
Мартинюк Темістокль Юрійович	Володимир Старик	528
Мартос Борис Миколайович	Олександра Кудлай	528
Мартюк Іван	Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Лариса Щербак	529
Маруневич Михайло Михайлович	Микола Лазарович	530
Марфієвич Микола Іванович	Василь Ботушанський	531
Марчак-Баранський Омелян	Ігор Любчик	531
Масарик Томаш Гарріг	Михайло Нагорняк	532
Масикевич Іван Олександрович	Микола Вітенко	535
Масловський Осип	Богдан Паска	535
Масляк Іван Степанович	Петро Гуцал	536
Матвійчук Галина	Богдан Паска	536
Матейко Теодор	Степан Кобута	536
Матейко Теодор Миколайович	Тарас Огар	537

Матіїв-Мельник Микола	Микола Васильчук	537
Матківський Іван Іванович	Петро Гуцал	538
Маківський-Гагулович Григорій Миколайович	Ольга Малюта	538
Матковський Северин	Олег Павлишин	539
Матренчук Спиридон	Богдан Паска	539
Матсуда Мічіказу	Ріако Шіндо	539
Матчак Михайло Федорович	Богдан Паска	540
Махно Нестор Іванович	Сергій Дерев'янку	541
Мацелюх Євген Іванович	Борис Хруслов	543
Мацієвич Костянтин Андріанович	Ігор Піддубний	544
Мацієвич Маріян	Микола Мушинка	545
Мацук Василь	Олександр Луцький, Кім Науменко	546
Мацькевич Степан	Степан Кобута	546
Мацьків Володимир Васильович	Микола Лазарович, Віктор Уніят, Лариса Щербак	547
Мацьків Тимотей Гаврилович	Степан Кобута, Лариса Кобута	547
Мацк Іван-Василь Осипович	Петро Гуцал, Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	548
Медична і санітана служба Української Галицької Армії	Лев Давибіда	549
Меґас Осип	Олег Павлишин	550
Мелешко Фотій Минович	Богдан Паска	550
Мельник Андрій Опанасович	Микола Посівнич	551
Мельник Володимир Теодорович	Петро Гуцал	552
Мельник Ілля Костянтинович	Володимир Старик	552
Мельник Микола Юрійович	Петро Сіреджук	553
Мельник Михайло Григорович	Богдан Паска	553
Мельник Юрій Ількович	Петро Сіреджук	554
Мельникович Олексій	Микола Вітенко	554
Мельникович Осип	Микола Вітенко	554
Мельничук Степан Онуфрійович	Богдан Паска	555
Меморіал "Система польської окупації у Східній Галичині"	Микола Кугутяк	557
Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії за кордоном	Микола Вітенко	557
Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії: Івано-Франківська область	Богдан Паска	572

Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії: Львівська область	Дмитро Пугач	575
Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії: Наддніпрянина	Микола Вітенко	578
Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії: Тернопільська область	Петро Гуцал	587
Меморіальні поховання діячів Західно-Української Народної Республіки та вояків Української Галицької Армії: Чернівецька область	Володимир Старик	594
Метелля Северин Модестович	Олег Павлишин	602
Метельський Антон Васильович	Петро Гуцал	603
Метельський Василь Павлович	Петро Гуцал, Богдан Паска	603
Мечник Петро Ілліч	Віталій Виздрик	603
Мигалюк Микола Іванович	Володимир Старик	604
Мигович Петро Петрович	Оксана Дрогобицька	605
Микита Петро	Богдан Паска	607
Микитей Григорій Йосипович	Степан Гелей	607
Микитинський Дмитро	Петро Гуцал	607
Микитка Осип Миколайович	Микола Лазарович	608
Микитюк Василь	Петро Гуцал	609
Микитюк Володимир-Лука Ігнатович	Руслан Делятинський	609
Микитюк Григорій Хрисанфович	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	610
Микитюк Дмитро Теодорович	Степан Кобута, Микола Лазарович	611
Микитюк Іван	Петро Сіреджук	612
Микитюк Максим-Михайло Гнатович	Іван Монолатій	612
Миколаєвич Яків	Богдан Паска	612
Миколайчук Володимир Мартинович	Петро Гуцал	613
Миколин Степан Васильович	Петро Сіреджук	613
Микульський Григорій	Оксана Дрогобицька	614
Мирон Іван Іванович	Іван Патер	614
Мистецька (Артистична) горстка	Оксана Тріска	615
Михайлик Михайло Васильович	Богдан Паска	615
Михайлів Іван	Богдан Паска	616
Михайлів Яків	Богдан Паска	617
Михайлюк Дмитро	Микола Вітенко, Петро Гуцал	617

Михалічко Омелян	Богдан Паска	618
Михалюс Володимир Іванович	Микола Вітенко	618
Михаськів Гаврило Степанович	Микола Вітенко	618
Михаськів Степан	Микола Вітенко	619
Мицак Володимир Осипович	Володимир Старик	619
Мицак Осип	Володимир Старик	620
Мицик Василь Данилович	Микола Лазарович	621
Мишуга Лука Теодорович	Василь Бурдуланюк	621
Міжнародна конференція в м. Спа	Богдан Паска	622
Міжпартійна рада	Микола Кугутяк	623
Мікош Лев Альбертович	Володимир Старик	627
Мільєран Александр	Ігор Цепенда	627
Міністерство галицьких справ	Олег Павлишин	628
Мінкевич-Одровонж Генріх	Микола Вітенко	631
Мінко Петро Петрович	Петро Гуцал	632
Мінська конференція 17.08-2.09.1920	Тамара Галицька-Дідух	632
Мінчак Михайло	Микола Лазарович	634
Місцеві органи державної влади й управління Західно-Української Народної Республіки	Борис Тищик	635
Міські ради Західно-Української Народної Республіки	Олег Павлишин	636
Міські субкультури періоду Західно-Української Народної Республіки	Володимир Окаринський	637
Міхенко Леонід-Осип Андрійович	Петро Гуцал	638
Міхновський Микола Іванович	Тетяна Осташко	639
Мішковський (Мишківський, Мєшковський) Євген Васильович	Микола Литвин	640
Мобілізації до Української Галицької Армії	Роман Ляскович	640
Могильницький Володимир	Володимир Старик	643
Моделон Луї П'єр Марі Антуан	Богдан Паска	643
Модлін (Табір інтернованих)	Віктор Венглевич	644
Модрицький Северин	Ольга Малюта	645
Мойсейович Костянтин Атанасійович	Петро Гуцал	645
Мойсейович Теофіл-Омелян Атанасійович	Петро Сіреджук	645
“Молода Галичина”	Богдан Паска	646
“Молода громада” в м. Коломия	Андрій Королько	647
“Молода громада” в м. Львів	Микола Вітенко	647
“Молода громада” в м. Станиславів	Андрій Королько, Василь Марчук	648

“Молода Україна” в м. Львів	Павло Артимішин, Ігор Соляр	649
Молещій Іван-Денис	Ольга Малюта	649
Монджейовська Софія Яремівна	Оксана Дрогобицька	650
Монджейовський Данило	Микола Вітенко	650
Мончинський Чеслав Ян	Микола Вітенко	651
Моравецький Михайло Іванович	Петро Гуцал	651
Морачевський Єнджей	Микола Генік	652
Мордалевич Юліан Арсентійович	Микола Вітенко	653
Мороз Микола	Петро Сіреджук	654
Мороз Петро	Роман Кобильник	655
Мосора Володимир	Олександр Луцький, Кім Науменко	655
Мосора Михайло	Олег Павлишин	655
Москалюк Теодор	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	656
Мостовий Ксаверій Петрович	Петро Гуцал	656
Мохнацький Степан Іванович	Микола Вітенко	656
Мохнацький Ярослав Степанович	Петро Гуцал	657
Муанвіль Леон Шарль Марі	Богдан Паска	657
Мудрак Микола Йосипович	Володимир Старик	657
Мудрик Андрій Григорович	Микола Вітенко	658
Музей-архів визволення України в м. Тарнів (МАНУ), Головний військово-історичний музей-архів (ГВІМА) Армії УНР	Марина Палієнко	658
Музей визвольної боротьби України (МВБУ)	Лариса Федорова	659
Музей визвольної боротьби України у м. Львів	Володимир Бойко	661
Музей історії міста Коломиї	Микола Арсак	662
Музей історично-воєнних пам'яток Наукового товариства імені Шевченка (МІВП НТШ)	Василь Бурдуланюк	663
Музика в часи Західно-Української Народної Республіки	Богдан Кіндратюк	665
Музика Максим Максимович	Лев Давибіда	667
Музичка Андрій Васильович	Микола Лазарович	667
Музичка Григорій Васильович	Петро Гуцал	668
Мурович Володимир	Степан Кобута, Микола Лазарович, Богдан Мельничук	668
Мучій Федір (Теодор) Григорович	Микола Вітенко	669
Мушій Олекса	Богдан Паска	670

Навальковський Ярослав-Іван	Олександр Луцький, Кім Науменко	671
Навольський Антін Йосипович	Петро Гуцал, Олександр Степаненко	671
Навроцький Осип Іванович	Микола Посівнич	672
Навроцький Роман	Петро Сіреджук	672
Навроцький Степан	Микола Лазарович	672
Навчально-науковий центр дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	Микола Вітенко, Галина Пославська	673
Навчук Ярослав	Микола Васильчук	674
Нагайло Василь	Микола Лазарович	675
Нагайло Іван Данилович	Петро Гуцал, Микола Лазарович	676
Нагірний Микола	Мирослав Нагірний	676
Нагірняк (Нагорняк) Василь	Олег Павлишин	677
Нагірський Теодор (Федір)	Микола Вітенко, Петро Гуцал	677
Нагляр Яків	Микола Вітенко	677
Нагуляк Онуфрій Михайлович	Петро Гуцал	678
“Наддністрянські Вісти”	Олеся Дроздовська	678
Надзвичайний народний з’їзд Української національно-демократичної партії – Української народно-трудової партії в м. Станиславів 28–29.03.1919	Май Панчук, Микола Кугутяк	679
Назаревич Микола Юрійович	Петро Гуцал	681
Назаревич Степан Андрійович	Роксолана Гавалюк	681
Назарук Осип Тадейович	Лілія Бурачок	682
Найвищий військовий трибунал	Богдан Паска	683
Найда Олександр-Михайло Степанович	Володимир Старик	683
Найдан Володимир Теодорович	Петро Гуцал, Богдан Паска	684
Наконечний Іван	Микола Вітенко	684
Наконечний Олександр Омелянович	Олег Рафальський	685
Наливайко Володимир Іванович	Микола Вітенко	685
Наливайко Євген Іванович	Петро Гуцал, Олег Рафальський	686
Налуковий Лука Антонович	Петро Гуцал	687
Наради Народного комітету Української національно-демократичної партії у 08.1918 у м. Львів стосовно організації української адміністрації і війська для перебрання влади у Східній Галичині	Микола Кугутяк	687

Наради Української парламентарної репрезентації і Народного комітету Української національно-демократичної партії 10–12.10.1918 у м. Відень і Львів	Микола Кугутяк	687
“Народ”	Мар’яна Міщук	688
Народна міліція Західно-Української Народної Республіки	Борис Тищик	689
Народне мистецтво	Людмила Герус	689
“Народний Дім” у м. Львів	Ірина Орлевич	690
Народний дім у м. Чернівці	Володимир Старик	691
Народний одяг доби Західно-Української Народної Республіки	Тетяна Куцир	695
Народно-національний союз	Микола Ґеник	696
Насада Данило Степанович	Микола Вітенко	697
Насальський Осип Юліанович	Петро Гуцал	698
Населення Західно-Української Народної Республіки	Ігор Райківський	698
Науменко Кім Єлисейович	Микола Литвин	699
Національна ідея в політиці державотворення Західно-Української Народної Республіки	Степан Палюк	699
Національна самоідентифікація у часи Західно-Української Народної Республіки	Степан Павлюк	700
Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського	Андрій Королько	700
Національно-демократична партія Буковини	Володимир Старик	701
Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914–23: концепція	Володимир Великочий, Олександр Реєнт	702
Національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1914–23: проблема хронологічних меж	Володимир Великочий, Олександр Реєнт	707
Начальна команда Галицької армії	Микола Литвин	709
“Наш Голос”	Олеся Дроздовська	712
“Наша Земля”	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	712
Небеш Степан	Оксана Дрогобицька	714
Небиловець Володимир Васильович	Петро Гуцал	713
Небиловець Яків Васильович	Олег Павлишин	713
Невицький Омелян	Ігор Любчик	713
Негріч Дмитро	Петро Гуцал, Петро Сіреджук	714

Нем'єр Луїс	Богдан Паска	714
Нестайко Зенон (Зеновій) Денисович	Петро Гуцал	715
Нестайко Юліан Денисович	Руслан Делятинський, Ігор Пилипів	716
Нестор Михайло	Петро Гуцал	716
Несторович Денис-Олександр	Микола Вітенко	716
Нещеретов Самсон Олександрович	Микола Вітенко	717
Недзялковський Мечислав	Микола Ґеник	717
Нементовська Юлія-Валерія	Василь Бурдуланюк	719
Нементовський Юрій Богуслав	Олег Павлишин	719
Нижанківський Мирон Петрович	Руслан Делятинський, Ігор Пилипів	720
Нижанківський Омелян Петрович	Руслан Делятинський, Ігор Пилипів	720
Нижанківський Остап (Євстахій) Йосипович	Руслан Делятинський, Ігор Пилипів	721
Никифорчин Остап	Петро Сіреджук	722
Никифоряк Сава	Микола Лазарович	722
Николайко Степан Дмитрович	Микола Вітенко, Роман Кобильник	722
Николайчук Микола Іванович	Петро Гуцал	723
Николин Ілля	Богдан Паска	723
Никорак Володимир	Микола Вітенко	723
Нискокклон Микола Іванович	Олег Павлишин	724
Ничка Григорій Андрійович	Микола Вітенко	724
Німецьке Яблонне (Табір інтернованих)	Віктор Венглевич	724
Німилович Микола	Богдан Паска	727
Німчук Дмитро Степанович	Андрій Королько	727
Німчук Іван	Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Богдан Мельничук	728
Ністор Іон Янку	Ігор Піддубний	729
Новаковський Михайло Антонович	Петро Гуцал, Микола Лазарович	730
Новаковський Роман Михайлович	Микола Лазарович	731
"Нове Життя"	Мар'яна Комариця	731
Новицький Андрій	Петро Гуцал, Василь Дебенко	732
Новицький Юліан Васильович	Петро Гуцал	733
Новіна-Розлуцький Лесь Дмитрович	Оксана Кузьменко	733
Новодворський Іван Йосипович	Степан Кобута, Лариса Кобута	733
Новосельський Іван Гнатович	Микола Вітенко, Петро Гуцал	734

Носик Іван	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	734
Носковський Володислав Михайлович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	735
Носковський Євген Володиславович	Петро Гуцал, Микола Лазарович	735
Носковський Зенон Володиславович	Микола Лазарович	736
Нотаріат Західно-Української Народної Республіки	Олег Вівчаренко, Борис Тищик	736
Оберлендер Фрідріх	Олег Стецишин	738
Обідний Михайло Юрійович	Олеся Стефаник	738
Обух Олекса	Олександр Луцький, Кім Науменко	739
Огар Іван Дмитрович	Петро Гуцал	739
Огар Остап-Осип Дмитрович	Петро Гуцал	739
Огоновський Володимир Петрович	Микола Лазарович	740
Огоновський Людомир (Любомир) Петрович	Богдан Якимович	740
Одинський Василь Миколайович	Володимир Старик	741
Однострій Української Галицької Армії	Микола Чмир	742
Одовічук (Одовійчук) Іван Ількович	Володимир Старик	744
Одрі Домінік Жозеф	Богдан Паска	746
Озброєння Української Галицької Армії	Микола Литвин	746
Озимкевич Іван-Юстин	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	747
Околот Іван Полікарпович	Петро Гуцал	747
Окружна національна рада в м. Коломия	Андрій Королько	748
Окружні військові команди	Микола Литвин	749
Окуневський Теофіл Іполитович	Степан Кобута, Богдан Паска	750
Окуневський Ярослав Іполитович	Володимир Старик	751
Окупація Румунією Північної Буковини	Василь Ботушанський	753
Олексин Андрій	Олександр Луцький, Кім Науменко	754
Олексин Жигмонт-Богдан	Микола Лазарович	754
Олексишин Ярослав Михайлович	Ольга Малюта	755
Олексій Євген	Ольга Малюта, Богдан Паска	756
Олексій Роман	Олександр Марущенко	756
Олесницький Григорій Іванович	Петро Гуцал	756
Олесницький Юлій (Юліан) Ілліч	Степан Кобута	757
Олесницький Ярослав Іванович	Петро Гуцал, Микола Лазарович	757
Олійник Василь Онуфрійович	Петро Гуцал, Олександр Марущенко	758
Олійник Олекса Юрійович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	759

Ольховий Іларій	Степан Гелей	760
Ольшанський Іван Михайлович	Петро Гуцал	760
Ольшанський Мирон Денисович	Олександр Луцький, Кім Науменко	761
Омелянович-Павленко Іван Володимирович	Микола Литвин	761
Омелянович-Павленко Михайло Володимирович	Микола Литвин	762
Онацький Євген Доментійович	Микола Вітенко	762
Ониськів Василь	Петро Сіреджук	763
Онишкевич Іван Степанович	Ольга Малюта	764
Онишкевич Роман Степанович	Ольга Малюта	764
Онишкевич Степан Іванович	Микола Вітенко, Микола Посівнич	764
Онищук Антін Іванович	Оксана Дрогобицька	765
Онищук Денис Іванович	Володимир Старик	766
Онищук Зеновій Іванович	Володимир Старик	768
Онуляк Орест Павлович	Петро Гуцал, Петро Сіреджук	769
Онуферко Григорій Лукич	Олеся Стефаник	769
Онуферко Лука Якимович	Петро Гуцал	770
Ончул Аурел	Ігор Піддубний	770
Опарівський Василь Іванович	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	770
Опозиція в Західно-Українській Народній Республіці	Ігор Райківський	771
Опока Микола Іванович	Микола Лазарович	773
Орелецький Василь	Микола Вітенко	774
Оренштайн Яків Саулович	Іван Монолатій	774
Орза Володимир Васильович	Володимир Старик	775
Орландо Вітторіо Емануель	Генадій Корольов	776
Орловський Іван	Петро Гуцал, Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	777
Оробець Василь Іванович	Петро Гуцал	777
Оробко Василь Осипович	Володимир Старик	777
Осецький Олександр Вікторович	Ольга Малюта	779
Осідач Богдан	Петро Гуцал	780
Осінчук Михайло Іванович	Микола Лазарович	780
Оскілко Володимир Пантелеймонович	Тетяна Осташко	781
Осмак Володимир Романович	Олександр Луцький, Кім Науменко	781

“Основи державного устрою Галицької Республіки”	Тетяна Дерещук	782
Остапчук Гнат Антонович	Петро Гуцал	784
Остапчук Яцко (Яцько, Яків) Дмитрович	Сергій Дерев’янку	784
Остап’як Іван	Олександр Луцький, Кім Науменко	785
Остап’як Микола Михайлович	Микола Вітенко	786
Острроверха Михайло	Микола Лазарович	786
Охримович Володимир Юліанович	Богдан Паска	787
Охримович Любомир Юліанович	Олександр Луцький, Кім Науменко	788
Охримович Осип Іванович	Степан Кобута	789
Охримович Юліан Юліанович	Петро Гуцал	789

**РЕДАКЦІЙНА РАДА
І РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ДЯКУЮТЬ
ВЛАСНИКАМ КОЛЕКЦІЙ ЛИСТІВОК,
СВІТЛИН, ПЕРІОДИКИ ТА ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ
ЗА НАДАНУ ДОПОМОГУ**

ПЕТРОВІ АРСЕНИЧУ

■
ВЛАДИСЛАВОВІ ЗАПОРОЖЦЮ

■
ОЛЕКСАНДРОВІ КАГЛЯНУ

■
ОРЕСТОВІ КРУКОВСЬКОМУ

■
ІВАНОВІ МИРОНЮКУ

■
ІГОРЕВІ ОЛІЙНИКУ

■
СЕРГІЮ ПЕРЕПІЦЦІ

■
ОЛЕКСАНДРОВІ ФЕДОРИШЕНУ

■
Карти укладено та підготовлено до друку
ТОВ «Українська Картографічна Група» у 2019 р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5097 від 12.05.2016 р.

вул. Тампере, 13-Б, м. Київ, 02105,

тел.: (044) 332-50-72

E-mail: cartographicgroup@gmail.com

www.ukg.org.ua

Відділ збуту: (050) 312-84-20

E-mail: zbut.ukg@gmail.com

Авторський колектив: Микола Литвин, Володимир Грицеляк,
Ростислав Сосса, Іван Ровенчак, Юрій Лоза

Наукове видання

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ

2

3 - 0

Літературний редактор

Галина Пославська

Художнє оформлення

Борис Великголова

Верстка

Олеся Оринчин

Манускрипт-Львів

вул. Енергетична, 22/10,

тел./факс: (032) 227 68 24

e-mail: petromelen@gmail.com

3 6 Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія : До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 2: 3–0. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2019. 688 с.

ISBN-978-966-2067-43-9 тритомне видання
978-966-2067-44-6 перший том

Пропоноване енциклопедичне видання вперше в українській та зарубіжній історичній науці презентує читачеві комплексне дослідження одного з найяскравіших феноменів вітчизняної історії – доби Західно-Української Народної Республіки. Енциклопедія є результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів українського державотворення і соборності на початку ХХ століття, узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. На великому і якісно новому джерельному матеріалі з вітчизняних та іноземних архівосховищ і наукових бібліотек, урахуовуючи сучасні методологічні підходи й останні досягнення соціогуманітарних наук, автори видання – науковці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Чернівців – розглядають передумови революційного чину в Галичині, внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему, правову і законотворчу діяльність творців ЗУНР. Велику увагу приділено повсякденному життю й побутові населення західноукраїнського регіону у 1918–1923 рр., просопографічним аспектам історії ЗУНР, питанням історичної персоналістики і біографістики, історіографії та джерелознавства ЗУНР, відомим і маловідомим історичним постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, аутентичного ілюстрованого матеріалу.

Енциклопедичне видання пропонуємо увазі викладачів вищої і середньої школи, учнів, студентів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться історією України ХХ століття.

УДК 94 (477) "1918 – 1923"
ББК 63.3 (4 Укр)